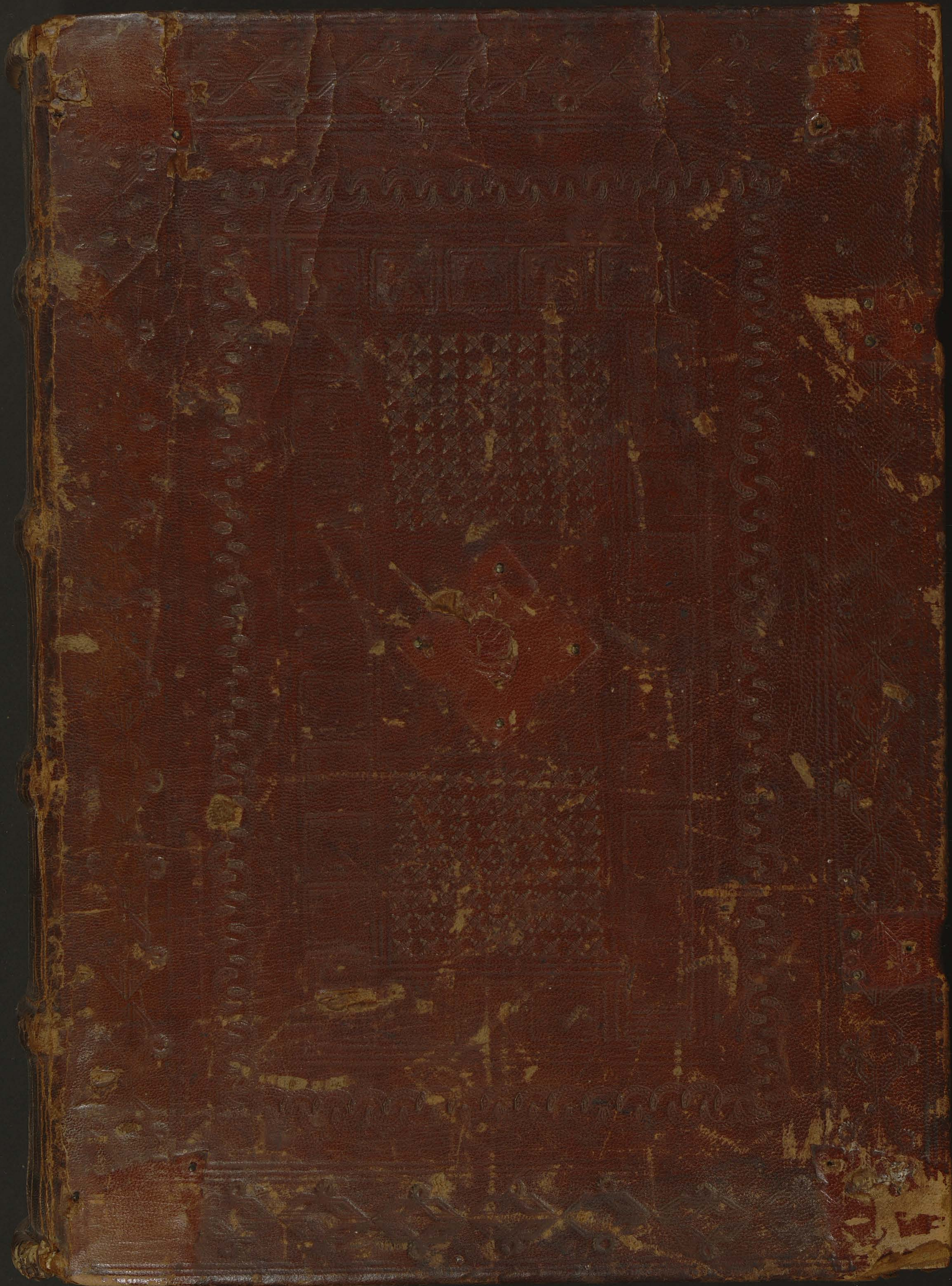

Liber iste intitulatus Speculum regiminis datus est per magistrum Nicolaum de Radom in decretis Baccalarium ~~[illegible]~~ pro libraria Collegii Artistarum

Speculum Regiminis.

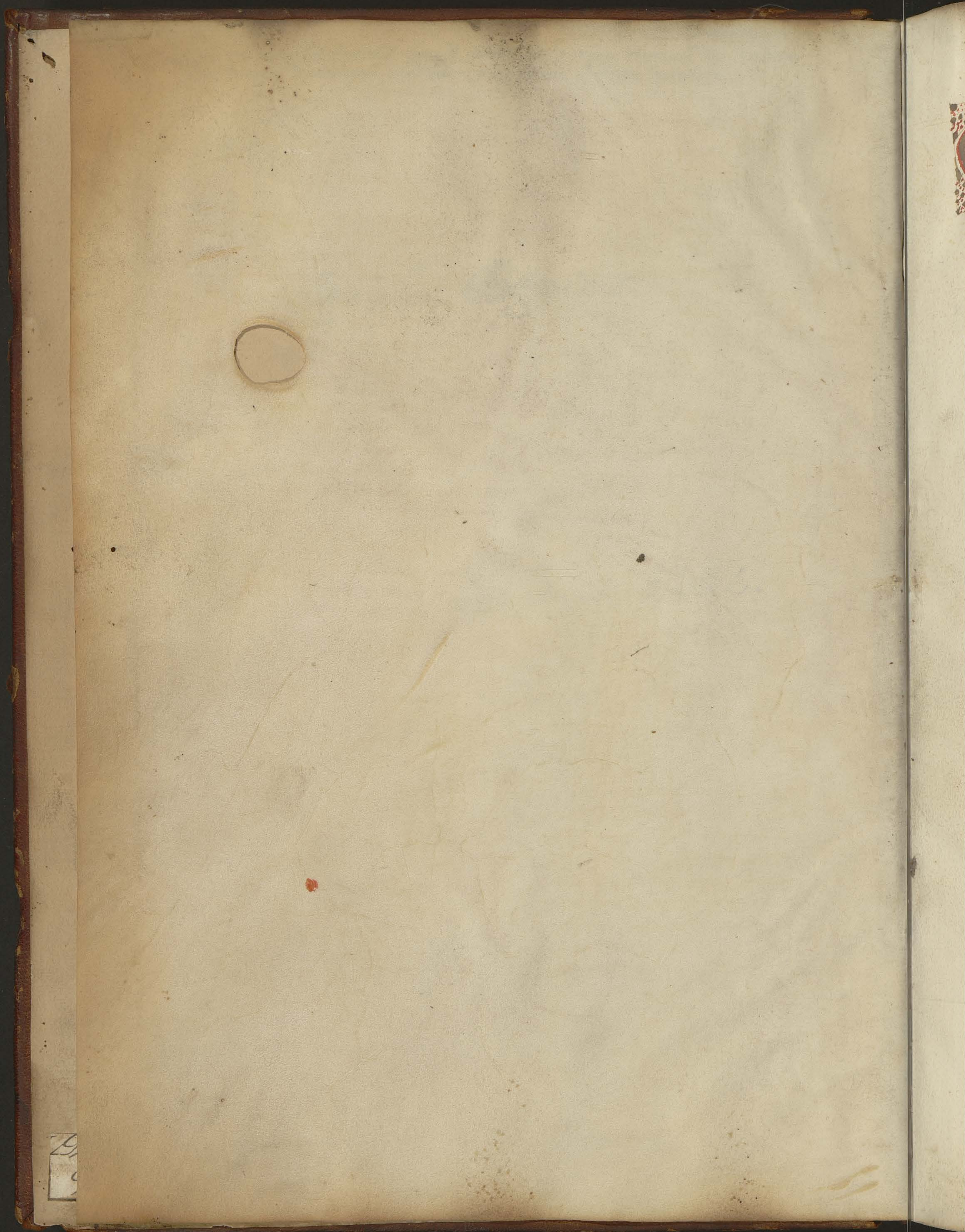

Tabula in libru sequentem ordinata intitulatu Speculu regiminis quo ad utrumque hominem compilatu per philippu de pergamo ordinis sancti benedicti monachu

Omne quodcumque fa-
citis in verbo aut in
opere · omnia in noie
domini nostri ihu xpi
facite gracias age-
tes deo ad collo iii° xxvi q
v · Non licet Doctor egregius
augus volens divini auxilii
necessitatem in humanis actibus
declarare loquitur sub hac for-
dicens Qui sine salvatore
salutem vult habere et sine
vera sapiencia existimat se
prudentem fieri posse / non sa-
nus sed eger est / non prudens
sed stultus in egritudine assi-
dua laborabit / et in cecitate
noxia stultus et demens perma-
nebit hec leguntur in canone
qui sine salvatore etc xxvi q
ii · Et ideo paulus aplus divine
studie predicator xxvi q i · pre-
dicator sanctus plenus flamme
xxii q ii Beatus doctor xxxviii
dis turbat et vas electionis
solidum xxi di · cum his et c · sa-
crosancta xxii di et xxxii q v ta
Si paulus qualiter instruit ope-
ratores ut pro nominis divini implo-
ret devote suffragium quo se
speret posse obtinere gratia
ipius liberali in verbis assumptis
dicens Omne quodcumque facitis in
verbo aut in opere etc In quibus
verbis series presentis tabule et
consumacio designatur primo
ad dei auxilium implorandum
operator quilibet informatur
Secundo ut ad opus intentum
huiusmodi invocacione premissa
cum fiducia accedatur Ter-
tio ut operis consumati ipsi
deo gracia debita referatur

per primum mens humana ad
superna dirigitur per secundum
opus laborantis in inferiora di-
sponitur Per tercium impensi
beneficii intente rependitur in
tangitur cum dicat omne quodcu-
que facitis in verbo aut in o-
pere omnia in nomine domini nostri
ihesu xpi facite Secundum cum
addit facite Tercium cum subiun-
gitur gratias agentes deo Circa
primum est sciendum quod deus est
omnium rerum principium ut in decretali
di iii · firmiter de summa trinitate
Unde de seipso dicit Ego sum prin-
cipium Apok i · ii et in ca ii · pro-
viii° facit de con di iii · Si quis
autem invocat fine Est enim generali-
ter omnium operum fundamentum i
Cor iii · i q i · Cum paulus de
pe di ii · firmiter et in decretali
vult de presbi non bapti In ipso
enim vivimus movemur et sumus
Actuum xvii° xxvi q vii Non
observetis in fi Ad ipsum igitur est
confugiendum qui sanare potest om-
nes passiones de con di i · omnes
Xpianus qui eciam linguas balbu-
cientium facit disertas iii q iii
in fi Ipsum igitur in presentis tabu-
le formacione et perfeccione
meum invoco adiutorem xxvi
q v ta Non licet ut sit princi-
pium caput ac eciam efficax fundamentum
dicens cum psalmista Deus in adiuto-
rium meum intende ps lxix · vii
q i · et huic eciam Circa secundum
descendo videlicet ad presentis ta-
bule formacionem Tercium vi-
m ~~operis~~ fine huius operis ex-
equens et relinquens ubi gracias
deo infinite reddentur Ipsas presentis

igitur tabule specularis regiminis spe-
culari cupientibus instructione
et informacione est breviter sci-
endum quod presens opusculum in duas
partes principales est divisum
videlicet in prohemialem et tracta-
tum. Prohemialis igitur pars divi-
ditur in quatuor partes videlicet in pro-
hemialem primam / in prohemia-
lem secundam / in prohemialem terciam /
in prohemialem quartam / Prima
ibi Ad divisionem in qua quidem
parte tractatur de virtutibus
atque officiis et differenciis earun-
dem et complectitur viginti
geminatos paragraphos et du-
rat usque ad secundam prohemialem
partem que incipit Hiis sic
generaliter in qua panduntur
vicia plurimorum secundum septem ma-
neries hominum statuum divisorum
et complectitur in eos xlviii
geminatos paragraphos. Et durat usque ad
terciam prohemialem partem que
incipit Postquam in secunda. In
qua fulcitur partem viciis peccatorum
partimque aliorum sub diver-
sarum opinionum pretextu se pal-
liare volencium et continet
duos geminatos paragraphos et protenditur
usque ad quartam prohemialem
partem que incipit Sequitur quar-
ta prohemialis pars In qua
auctor intimus affectum demonstrat
pr'norum que eciam complectitur
sub duobus geminatis paragraphis.
Et durat usque ad principium
tractatus qui incipit Itaque
deo supplica. Expedita igitur
prohemiali parte, nunc circa
tractatum est attendendum qui
eciam in duas subdividitur partes

videlicet in preceptivam et metricam.
Preceptiva vero pars dividitur in pre-
cepta preceptiva que sunt numero lvi
que incipit Itaque deo suppli-
ca usque ad metricam partem proten-
ditur que eciam subdividitur in
quatuor partes metricales. Prima
ibi Si deus est animus cum
xl[ta] preceptis immediate seque-
ntibus. Secunda ibi Telluris
cum xxxv preceptis post sequentibus.
Tercia Hoc quicumque velis cum
xxvi preceptis proxime sequenti-
bus. Quarta ibi Secula cum
lii preceptis postea venientibus. Et non
quod ibi est nomino preceptum duos
versus sic coniunctos. Cum igitur quis
aliqua invenire desiderat at-
tente consideret a qua littera
alphabeti diccio de qua vult in-
cipiat et sic tabula dirigit
in qua operis parte sunt exe-
quivalebit intentum. Restat
insuper omnis lector prius quod omnes
paragraphos. Necnon omnia precepta
in 4or distinguuntur partes
videlicet in a b c d ita quod a
primam contineat partem. B vero secundam
que a principio recedat et usque
ad medium protenditur. C vero
recedat a medio et partem
terciam contineat. D vero partis
terciam partem usque in finem proten-
datur et sic terminetur partem.
Eciam non ignoret prudens lec-
tor quod multe allegaciones canonum
ideo in libro sunt obmisse de-
scribere et multe allegaciones
et porro in tabula apponendas
fore utilius iudicavi causa bre-
vitatis tum eciam quia si dic-
tas allegaciones cum materiis ad

cas ptinētib; in codice posuisse
nimiu esset diuolutu ac ead
om̄ dubietate remota legen
tib; ⁊ nō intelligētib; maxīe
nō iuristis nō modicū genera
ssent tediu Et ut veru fate
ar p concor allegatos canō in
et legu hic notatas curam
poaus vocales inserē q̄ reales
Tum ppt' inveniendi inposs
bilitate, tu eciā ppt' investi
gandi difficultatē ptestor
tamē me in hac parte dnoꝝ
meoꝝ canonistaꝝ correctioni
submittendo Cocua ppt' pscripta
apices minuere et pro canonī
stis ⁊ legistis suffice credens
ipis duxi quendā methadū
ad currend biuium fore con
struend iuxta id apli j ad
Cor. ix. Oms quidem currut
sed unus accipit biuiu Sic
currite ut comprehendatis vi. q.
j. Sut plurim Curat i
piter Theologꝰ canoista legi
sta necnō ⁊ moralis phus
dimissis ceterꝰ psidia ⁊ tollat
unusquisq; partē suam et dim
ttat alienas cu scdm dm ihu
xp̄ sīmas quisq; suis stipendiis
dz esse contentꝰ luc iij xxiij
q. j. militare ac eciā qd suū
est tollere ait xx. de q. d
v. Denmiu Vnde ego infra
scripta hiuꝰ regiminis speculi
speculationem assumens
illum speculor qui ē speculu
sine macula et candor
lucis eterne Sap vij in q̄
quid defectꝰ ppꝰs speculai
necnō ⁊ reformare se pt
unusquisq; si in eo mētis oculo

ingiter diu exerit contemplād Sepm
igitur suppliciter inuoco ut iuxta
viii Rem con Supra main
in se m̄ de suo fonte gratiā tribu
at in pma p qua in ipso qui
est veritas Joh xiiij sic scia
et possim veritatē sepulcrat
in hiuꝰ di regiminis speculi ta
bule necnō et tocius opuscu
speculari q in illis stilo uel ca
lamo a veritatis semita non
divertam ut sic ego ac oms
hiꝰ speculi inspectores sue ma
gnitudinis speculatores effia
mciam Peccatores igitur dnos et
alios quoscuq; precor qui de
digni inime debeat in hiuꝰ re
giminis speculi tabula figere
mētis oculū aliqū quid diuino
auxilio suffragante pabulū
repient in eodem ex q̄ ali
qualit recreari poterunt ⁊
valebut Iam scdm Seneca
epla viij Non ē mirand ex
eadem matia quemq; suis
studiis apta colligere cum
in eod prato querit bos her
bam canis leporē ciconiaq;
lacertam ⁊c

Abstinere nota decem
de quib; barones im
lites ⁊ regentes sē
debeant abstinē Et sc̄d p
hemali pte in qrto ē A
in pn̄ Canoista licet dūt
de matia abstinencie pcor
videat canone Recthe pma
pes et c vj. dic xxv d ⁊
canone Illud xj. q. j. xxxiij q
v De forma De pe. d. j me
suram De co. d. vta nō medio
tri' et in decrtali A crapula

colligē

de vi · et ho · de · in gloza n–
Abusus nota quod abusus rerum
ita mala inducat in parte
tercia xxiiij° precepto utere
quasi c · in principio canonista ad maz
licet aliter et huiusmodi faciat
c · vino inebriantur xxxviij d
xi · q · iij privilegium xiiij q · iiij
quid dicam et xxxvi q · i
§ cum ergo abusus multum a
iure canonico reprobatur ut i
prohemio Gregoriano ibi abusus
et de vi et ho de · ibi a ad
pula ; ibi illum abusum et in re
gula privilegium de regulis iuris libro vi
Acceptio nota quod acceptatio
rei aliene pertinet explicatur
secunda parte confessionali in [?]to
precepto datum serva · ca
medium canonista licet aliter vi
deat c · penale xiiij · q · v ta
et c · non sane e · ca et q · i
Accidia quid detestationem
accidie per quam a bono
retrahimur ope quatuor consyde
raciones multum valere debet
confessionali parte precepto [?]to illud
stude agere quod bonum est
post medium item accidia ho
mini nocet inferendo mala tam
pene quam culpe ibidem circa
fine item nota quod de accidia
nascuntur vij perversissime filie
de quibus notabilis tractatus seu
distinctio notatur in tercia parte
tercia vij precepto Reginae
fugito · in principio unde circa
queritur eorum primo cum quod
decalogi preceptum sit peccatum
accidie circa medium
an virtuti accidia opponitur
circa fine tercio de effectu huius
peccati in principio quarto utrum
accidia sit peccatum mortale · peccatum medium
Accipe nota quod qui aliquid
male accipit ut bene di
spenset tenetur porcius quam unam
eorum quarta parte tercia x pre
cepto donare potes
in principio canonista ad matiaz
realiter fat · i · q · iij · ex multiplicati fiez
Accusare queritur utrum li
teneatur accusare recte
agentem tercia parte tercia xvij
precepto non [?] factum
pertinet medium canonista videat
quod notatur xxij · q · i si quis
per capillum in glo · ij item q
ritur utrum liceat accusato et
ad mortem condempnato se defen
dere ut fuge tercia parte me
tercia precepto xix · meritorie
pateris in principio queritur
utrum accusatus peccet in iudi
cio veritatem negando confessi
onali parte precepto xiiij° in in
dicio ad esto in principio item
nota quod accusato non licet se
calumpniose defendere ibidem
ante medium canonista de ma
accusacionis ad plenum vide pt
in decre · ij · q · vij · et · q · viij
et · iij · q · iiij et · q · ix · et q · x ·
et iiij q · i · et q · vij · et · v · q
ij et vi q · i · et q · ij et xv
q · iij per totum et in spe · in ti ·
q · iij per totum et in spe · in ti ·
de noto · ac et repetitur · i · vij de accu
Acquisicio nota quod in acquis
cione hinc incurrunt eorum modis
culpa accide pt prima parte me
tercia xxiiij° precepto ret
quid desit circa medium ca
nonista quo ad primum fac · xxxvij
d · racione vis in fi · unde ad

sedm xlviij di vnicu katholicu
quo ad tercia de consuetudie
ex parte quo ad xm. xlviij di
Dicit hy ad matiaz ex acqsi
tois fiat qd habet z xiiij q
v. qui hetis z ff sequenti

Actor nota q actor e ille
qui reu conuenit in iudicio
in quo sz actore sex condicoes
requirut z parte psicali p
cepto xiiij o In iudicio adesto
z in pri o Item nota q actores
cauere dent ne cogat reos
ad puirandu ibide z z. cca fie
Item nota dram int autore
sine c et auctore cu c z acto
re sn v prima parte metica
pcepto xvij Rumores fuge z
cca pri m Canoista de matia in
q. iiij. c. j Et xj. q. j. ff econ
et in decretali foras de ver
sign. et de verbi p. statutu
ff Cu vob li o. vj. Et in spe ti
De actore per totum

Adam nota q ada per
eua decepty e qa vbis
eius teme credidit pa pte me
tica viij o pcepto Est temere
vxori Et cca fine Canoista
licet alit xl di Adam Et
in Canone ada xxxiij. q. v
et de pe. d. j. Adam zc

Adistere de ma adisten
di require in psicali
pare pcepto xxij Litibus diste
z cca mediu Canoista quo
ad hanc ptem videat q no
tat arch. xxxvij di Nomine
ois Et qrta pte metica p
cepto xxj o Diste aliquid Et
pte ead pcepto xxv. Diste
sed a doctis Et parte ead

pcepto xxix Diste ne cesses
Et pte eadem pcepto. xxxj o
Ne pudeat q nesciens Et pte
ead pcepto l. Cu t ctingat
Canoista de ma in canone
Si hec xxiiij q. iij Et dicit z
ibi in glo. q nulla etas sera
e ad discend vsqz ad lxxxiij
ecia hz in. l. aput Julianu
ff de fideiusso. qd notat z in de
cretali in si cu pdem de r imit
in. C p defectu q o sue extra

Adiuuare Dicit em vsq
adiuuat manu artific
in arte mechanica sic cura in
exciciu adiuuat vsu quo ad
cuncta cuicq z scie facultate quarta
pte metica pcepto xxiij o Ex
ce studiu Canoista licet alit
xxiiij q. vj. Si res Et ad ma
teria de elec. qm sic li o. vj

Adopcio Nota q p adopcoz
tres pueniut legacois spe
cies parte psica iij. pcepto
Cognatos cole ff. in pri Sin
ibi ecia qrit z de tbus Primo
vtru filius ~~adoptatis~~ adoptiuus
contrahe posset cu filia ille
gittima ff. in fi. Scdo vtrum
adoptiuus adopcoe durante
si contrahit cu filia illegittima
adoptant mucq soluet z m maio
ff. in fi. Tercio vtz int patre
adoptantem ~~adopt~~ et prez
adoptati siue m rem aliqua
cognaco contrahit z ff. in fi
Canoista de matia adopcois
de cognacoe legali c. vnico

Adorare Nota q qnqz
sunt actus adoracois qui
bz reddit z cultu deo debite re
uencie z honois parte psicali

primo precepto contraque deo supplica
d. in prin. Hoc idem repetitur
prima parte metra primo precepto
Si deus est animus d. in fine Ca-
nonista in canone Imitatores
xi. q. iii. xxiii. q. iiii. Displicet
et xxvi. q. v. Nec mirum

Aduersitas Nota quod nisi i-
felicitas eo quod numquam aliquid
aduersi euenit secunda parte metra
precepto xxiiii° Nolis in aduersis
circa fine Item in omni aduersi-
tate vel in tribulacione spes est
tenenda d. et hoc propter e. spe
bona secunda parte metra pre-
cepto xxiiii° Nolis in aduersis
d. circa medium Item nota quod tria
sunt propter que quis debet aduer-
sa necnon et infortunia pacien-
ter tollerare circa parte metra
precepto xxxiiii° Cui est displi-
ceat d. in prin. Canonista xi
q. iii. in canone vii. q. i. aduersitas
et ii. q. vi. Quisquis etc.

Aduocatus De aduocati
condicione multiplicia parte
prosaica xv. precepto Ad pro-
prium statum d. circa finem Item de
quibus se precauere debeat ad-
uocatus ibidem d. circa fine Item i-
bi circa queritur de tribus primo
vtrum aduocatus peccet iniu-
stam causam defendendo d. in
medio Secundo vtrum aduocato
peritum sit se committere dis-
crimini seu adiuuando vnum in al-
terius preiudicium d. in prima
Tercio vtrum aduocatus tene-
atur gratis patrocinium prestare
d. in fine Canonista de
materia aduocati Nota in canone
disciplina xlv. di. et de pe.
d. i. neo et c. Se. Et fiat

Et ad materiam cano. si cum
inquit de pe. d. ii. et legitur in
decre. Roma detesti li° vi°

Adulacio Nota quod adula-
cio dicitur peruersa lauda-
cio cum sermone vane laudis
alicui exhibito cum intencione
placendi prima parte metra
precepto xiiii Cum te aliquis
laudat d. in prin. Item adu-
latoribus falsis non est credendum
quod ex eorum casu in ore por-
tantis comprobatur ibidem d. in
prin. Nota quod quadruplex est
adulacionis dicta prima parte metra
precepto xiiii° Cum te aliquis
laudat circa finem Item adu-
lantur aulici dominis ut ab eis
honores assequantur secunda pro-
hemiali parte xvii. c. d. in
prin. Canonista de tribus modis
adulandi videat c. in fi. aliis
Cunctis maiori persone in
glo. adulari xlv. di. Et
videat etiam quod notatur in canone
c. Clericus i allegato in glosa
adulacionibus etc.

Adulator Nota quod adulator
omnibus virtutibus est inimicus
secunda prohemiali parte xvii
c. d. circa prin. Item adulator
scorpioni est similis qui palpan-
do linit sed cauda repungit
secunda prohemiali parte c. xvii d.
circa prin. Item adulator ve-
ste triplici est opertus prima
parte metra precepto xxvii°
Noli homines d. circa medium
Ibi etiam recitatur hystoria
duorum sociorum scilicet vendicia et
falsidica et qualiter transtulerit

se ad regnu Symearu C in me
dio etc De symeis het in ca de
Si quis inquit j q j Item no
q adulatori quadruplia decia
arde no debemus pa pte me
dia precepto xiiij Cu te aqs
laudat C in medio Sibi est
querit de eb p q sint adula
cionis dre C cia fine Dedo
eciaz vtru plus noceat sibi
adulator qm alijs ibide Cao
vtru adulaco sit pctm morle
vel vniale ibidem Item no
q adulatores semp ad nocu
metu vtiosoru tendut sa
phemm ali parte C ix a cia
fine Item adulatores cum
vtutis inimici existat natu
liter quilz pruden e rector
taliu dz abhorre pncia ibide
C in medio Item adulatores
velud serene mais in cantico
mbus mortiferis hoiez de
mulcent et ad pnjmu pcti
sepius puocant et inducut
ibid C in fine Canoista xlvi
d Sut nonulli Item ideo
videat mala ex adulacoe
pueniut que po t ar d in pre
dicto canoe sup vo C Si quis
irrit mala agentibz adula
tr etc A c Clericus d ea et
sa t cica qd het in canoe
Rome xxxvij d in fine

Adulterium Nota q adulterium
est alienj thori violatio
vnd adulterium qi ad alte
rius thoru accessio parte
p suca xlix precepto Mechus
fuge C pte pn m Item
nota dram int adulterium
stupru incestu raptu z for

nicacoz parte pp sica xlix
precepto Mechus fuge ibidem
Canoista de ma het xxxviij
d p sbit C Et xiij d nec m
et facit Canon adultij ma
lu xxxij q vij et ij q vij
Capuales z xxxiiij q ij no sat
xxxvi q j C Cu ergo z
de para tue Ubi de hoc

Affabilitas nota affabilitas
quid sit tractat in ij a phem
ali parte xx C A cia fine
pncia m Item affabilitas quid
insinuat opari tractat in
multis pse partib dumodo
ta n scdm diuersos effectus
Et pmo in septio p sucali pte
precepto Saluta libent A in
pn o de alijs vero rubrice in
ope Item affabilis dicatur
qi fans bellis p sica pte
xxix precepto Maledictu ne
esto C a post mediu Canoista
tacet aliter ad mam fat Ca
non qui Epus xxiij d

Agere nota q duo sunt p
cipue attenda ad hc ut quis
in agendis deliberate pcedat
p sancta pte precepto ho Nil
arbitro virum faceris A cia
finem Canoista tacet alit
ad matiam facit Canon ipe
de con d iiij in fine Et
vi q iij Illud plane etc

Agricola nota q ad bonu
agricolam spectat iiij or face
sa pheciali parte xxxi C
A cia pn m Canoista de agi
cola videat qd het in ca
none In singulis lxxxvij d
Et facit etc C hys ita xiij
q j etc

Agricultura vel agricultura e est spes artis mechanice sub qua complectitur omnis qui agris laboribus et pastus deputatur p[ri]ma p hennali parte c xxxvi ca pta pri[mi] Item de materia agriculture tem in scda parte metta pmo pcepto Tertius si forte ca pta mediu Canonista ad materiam sit xiii d Clerici victum vil' sibi

Alea nota q ab alearu ludo debemus abstinere ppt quatuor mala inde puenientia parte psitali pcepto xxxiiii alea fuge ca pta pri[mi] xxxv. ta d. Epus de vi. z ho. de clerici

Alere queritur vtru alere tenentur filii parentes maxime qui sunt locupletes parte prosarta pcepto ii Parentes ama ca cta finem Canonista de ma i autem vt li. ma. et a c ille q coll. viii Et facit de excu quid de qui iure [illegible] se aña

Amare nota q natura sedm phm talis esse dmostr q si fieri posset in vna natam se transferrent ut essent vnic natura et noie sa pte metta pcepto v. to Si potes ig notis ca cta fine Can.ta de ma xxiii q. iii. qs nobis

Ambicio Nota q potestatem ambiente difficile e estate finare et eni tulli primo impellitur ad res iniustas qui glorie cupidus est pte sa p hennali c xvi ca in pri Item queritur vtru ambicio sit pctm psitali pte pcepto xx. ca in pri Ad cosiliu ne accesseris ca in prin Item duo sunt que maxime debent trahere aulicos ab honore et rerum tpaliu ambicione sa p hennali pte c xvi ca cca mediu Item ambicio est eo ipso quo ambiunt dignitates et in hoc dephensi repellendi sunt qd plus diui[ni]m et hua[num]m epo poliarunt compbatur p te psitali pcepto xxxvi Ad consiliu ne accesseris ca post mediu Canista ad materiam lic. diu simode facere pnt Canones infra scripti vi d Canon hys igitur xxiii d Et canon Cum Ecclesiastic xxxvi d Et cano Sicut xlvi d Et c ambicio vii q. i. Et canon Si qs eadi causa Et vi q. i. Replica et qd notatur de resp c. si li. vi. Et de elec. Judicae c. li. et regula i cle. sr verbo ambicio

Amicicia Nota q amicicia statum e natura et vtilis qz no solu duo corda fiat vnu sed fat q vnus sit corpus misticu Scda pte metta v pcepto Si potes igr ca in fi. Ambi querit vtru sit melius sine regno amicos habere qui regnum sine amicis possidere ca cta fine Item amicicia sedm tulliu tam nobilitate qui vtilitate omnibus rebus humanis anteponenda e cu res sit spualis sa pte metta pcepto xxv. to ca cta prin Item amicicie sedm aristotelem tres sunt spes scda phennali parte ii ca in prin Item qui sunt vere amicicie effectus ibidem c. an medi[u]m

Item qui sint veri vel ficti amici
hec pulcre secundum Eugenium de
scribuntur ibidem C. circa medium Item
nota quod circa amiciciam queruntur
x^or primo utrum qui multum proficit
in virtute uti debeat amico
eo quia manent tantum in pristino
statu ut in principio Secundo utrum propter
dissolucionem amicicie qui sunt ami
cus se debeat habere alienum vel
familiare ad amicum quondam
qui nunquam de pristino fuisset amicus
ibidem Tercio utrum propter morum
mutacionem in uno amicorum scilicet
quando quis factus est de virtuoso
viciosus alter amicus solvere de
beat amiciciam Quarto utrum
propter talem mutacionem morum
potentiam in amico sit statim amic
icia dissolvenda aut solum
tunc quando est facta magna mor
mutacio quarta parte metrica
precepto xliii Dampnacionibus in
quam C. circa fine Item amici
cia virtuosorum licet in fortuna
cia maxime appetenda est
propter x^or que quidem non va
lent nisi in virtuosis amicis
reperiri quarta parte metrica p
recepto xvii Filium tuum ad servan
dum ut in principio Item amicicia tunc
dicitur virtuosa quando in ea vo
condiciones concurrunt prima parte
metrica precepto xxxiiii Dum
te cum posses ca. in principio Item
amicicia vera per x^or signa ma
nifestatur et ostenditur x^ta
parte metrica precepto xxx pru
de laudato C. in principio Item
amicicia nulla et maxime ma
lus habet ad seipsum licet dicatur
seipsum amare prima parte metrica
xi precepto Dilige sic alios ca.
circa finem Item ad veram ami
ciciam conservandam tria bivit
macio exiguntur prima parte metrica
precepto xxvi Qui simulat verbis
ut in principio Item queritur utrum
inter pauperem et divitem possit
esse vera amicicia prima parte me
trica precepto xx Exiguum
munus ca. Item amici vani
mali tempore relinquunt suos fau
tores exemplo quod legitur in Bar
laam x^ta parte metrica xlvii^o
precepto Finem finis ca. in medio
Item nota quod amicicia et concordi
a secundum Empedoclem philosophum e
rant factores prima et genera
cionis causa secunda parte metrica xv
precepto Adversis notum C. in
principio Capitulo ad maiorem licet aliter
fiat canon nervi xiiii dist. et xliiii
di. Ego Lodovicus in fine
Amicus nota quod amicus virtuosus
pro amico virtuoso x^or pati debet
quarta parte metrica precepto
xxxviii Est iactura ca. in principio
Ubi eciam queritur utrum aristotiles doc.
trina scilicet de morte et passione
pro amico virtuoso sit passe vera
et pro quibus tenenda ca. circa principium
Item nota quod fuerunt duo amici
quorum unus scribebat beneficia
que alter sibi impendebat
alius non scribebat omnia beneficia
ab amico recepta Eo hic queritur
cuius amicicia vel dileccio fuit
maior prima parte metrica precepto
xxxv Ne dubites ca. ultra
medium Item tria sunt que inducunt
ne quis amicum suum fallat in
verbo prima parte metrica precepto
xxvi Qui simulat verbis ca.
in medio Item qui eligendi sint

in amicos et qui non. Quarta
parte metra precepto xvij Enim
tibi vel socii. B. circa medium
Item nota secundum ysidorus doct
nam quod quis lente fieri debz
amicus factus perueniet imitatur
Tertia parte metra precepto xxx
parce laudato A. parte prima
Item nota quod sicut verus amicus
super omnia est diligendus et ama
dus sic econuerso fictus super
omnia est odiendus et cauendus
Pro tali ficto amico exponitur
fabula ouidii de deo qui a
poetis nominabatur prothius Tertia
parte metra precepto xv Ignoti
tibi a notis. A in principio Canonista
ad materiam licet aliter et diuisio
de facere possunt infrascripti ca
nones vid. Canon nos omnes
6. q. v. et xxiij. q. iiij. Nimi
um est iniqui cum aliis sibi

Ammittere Nota quod amittere omni
tempore gaudia vite propter mortis
metum valde est stultum secundum verum
intellectum 2a parte metra pre
cepto metro 7 vij Linque metum
leti B ante medium Canonista
de 9 d. prima Reuera et canone ti
mendo xj q iij etc.

Amor nota quod ad amorem parentum
inducimur propter quinque persuasica
li parte ijo precepto parentes ama
A in medio Canonista xxx
d. c. 1 ibi est gentes vero
vxor preponenda sit parentibus
in amore B in fine Item a
mor coniugis inordinatus tota
est cauendus persuasica parte v. p
cepto Coniugem ama B i prin.
Canonista ad materiam facit xxxij
q. iiij origo Item nota quod ad

amorem mutuum coniugale cordia
lem xor inducere debet parte pro
suasicali precepto xv coniugem ama
A ante medium Item nota contra
fugiens quid est quod inclinat
appetitum nostrum ad illicitum amo
rem qualem et corporis inordinatum
retentorem quarta parte metra p
cepto xviij Vtere questitis
A in principio Item nota quod ad a
morem patrie et ad eius defen
sionem inducere nos debet primo
iiijor parte persuasicali precepto
xviij Pugna pro patria C a ante
medium Item quod depingitur
amor 2a parte phisicali precepto xx
Dixi quanto ibidem de amore
parco Canonista de materia
in canone fortitudo xxxiij q.
iij. et l. anime. ff. de religio.

Augustinus de multiplici ... 538

Angelus Nota quod vos sicut actus
angelorum quos prelati et docto
res debent imitari prima parte
metra precepto xxx Quae
culpare potes A ante medium
Canonista de materia angelorum
licet diuersimode xxvi d.
dein lxxxviij d. decreuit
in fi. xx q. vij Illud vero
et lxxxix d. adhuc et de
con d. 1. De ympnis et c. se
et d. ij quod sanguis

Anima Nota de anima et eius
prosperitate habetur plenissime
parte persuasicali precepto xxxix
Rem tuam custodi A in medio
Item Nota quod anima rationalis
in sanitate posita vas est solidum et
integrum quod vicia multipliciter
maculat et corrumpit parte
persuasicali precepto xxxix Rem
tuam custodi A ante medium et

pa pte mecta vi precepto Item
noatura teneb ca pty mediu
Canonista de matia licet diuisi
mode in Canone quesz occulta
olim di xiiij q ij Que defunctor
Item in canoe Ca in volt de pe
di ij xxiij q viij Hec salubter
Et xxxij q ij Quod uero non
fortiati et c moyses et de
pe di ij Illa aia et ple in de
fidei defuncti de cele misse
in quadam 7 de symo mathe

Animus Nota Diam inter
aim et aiam prima pte me
cta precepto primo Si deus
est aimq ca fi pte nota
q aimq quicqz dicat rex quiqz
tyrannq prima phemali pte
in fo g ca pium Canista de
pe di iij inter hc zd

Annus Nota q antiqui de
scribebat anu in modu speties
in ore cauda tenentis in modu
corone ij pte mecta precep
to xxxijo Qd sequitur specta
ta ca ca pm Canonista
licet aliter lxxvj di gi pts
et in canone porro lxxxiiij
di et de c q di xl vbi de hoc
Et notat in decre quesiuit
de ver sig et in l i g pz
hoc interdictu ff de aq co Costi

Appetitus Nota q appetitus
ppe excellencie tpliat di
stingwit pa pte mecta vto
precepto Si vita inspiciab
a ca fine Item appetitus
humanq nisi in solo deo mnime
saciari potest ppo illis Appol
lonis phs pequo rzitats do
in plogo biblie prima phem
ali parte c xij ca post pm

Item quitz vtrum appetitq ma
nis glorie sit morle peccatum ij
pte mecta precepto xvo Rec
te collaudab In medio Ca
nonista licet alit de appeti
tu vj di testm et in phemio
Gregoriano decreta

Aquila Nota q aquila ad
hoc q ab omnibz venenosis fili
os pseruet preosum lapidem
in nido ponit parte psuali
precepto xij familia cura In
in medio Canista de aquila vi
de pt sig aliter in Canone
Item vetus xxxiiij q i

Archana Nota q archana
que sunt in secreto commissa
minime reuelari debent n certo
casu pa parte mecta precepto
xxvj Consiliu archanu ca
in fine Ubi agam quitz de
duobz primo vtrum quis liate
possit archana reuelare que
sibi in secreto sut commissa 2o
vtrum no sacerdotes qui intz
sut cositentes in partes confessoz
celare teneantz Ca in pm
Item que sut dei archana
que in vestigari no licet pa
pte mecta vjo precepto mitte
archana dei In in pmo Canista
ad man fa v q v c ambu
lat et vj q j Si qs cu militibz

Arma nota q armis vtentibz
in eis debz esse fidelitas sapia
et fortitudo scda phemiali pte
c xxx a in pmo Item vj ar
mis seu iaculis vtitz dyabo
lus ad aie et corpis oppssione
pa parte mecta precepto xxxiij
Cum dubia mort In in pmo
Canista licet alit xxiij q viij
Conuenior et de vi z ho ce q i

Armatura nota q armatura
est scda species vii artium mechani
carum cui sub alternant omnes qui
dolabro aut malleo operantur sca
phernali pte c xxx a in prin
Canonista ad materiam facit Canon
rursus bella xxiii q i et
Artes nota q in artibus libera
libus maxime instrui debent libero
filii parte ps aucali precepto xi
Erudi liberos c in prin Canonista
omnino scilicet videat qd scribit dist
xxxvii dist de quibusdam scilicet verbo
artium et xxxiii q v c i circa
finem Item nota de artibus
mechanicas que sunt vii tractat
sca phernali pte in c xxxiii
a in prin Item nota q ars bali
stariorum seu sagittariorum est prohibi
ta nisi certo casu et confacientes
vermit ex quitandi sca pheriali
pte c xxx c circa finem Ca
nonista in decre unica de sa
gitta Item in artibus tam libe
ralibus quam mechanicis instrui
sufficient cupientibus ta sunt p
maxime nota septima pte me
tra precepto xxiiii Exerce
studium c in fine Canonista
ad materiam facit aliter x q iii
Cavendum in fi de con dist v ca
nonum de censi Cum aplus Ro
q articuli fidei habito respectu ad
eos qui Symbolum ediderunt sunt
xii secundum num xii aplorum sed
habito respectu ad ea que radica
liter sunt credenda tunc articuli
sunt xiiii i pte metra Si
deus est anima in addi
Astuti nota secundum phm q
astuti magis sunt cavendi quam illi
qui sunt acuti ire xta pte metra
precepto xxxiii dimissos animo
c circa fine Canonista ad ma
teriam licet alio lxxxiii dist In
nomine dni Et xvi q i Si cupis
Attemptare Sapiens non
attemptare nec facere debet aliquod
opus qd consumare non possit Cred
duobus modis comprobatur exem
plis tercia parte metra xvi
precepto Cred potes id tempta
c iuxta finem Canonista ad
materiam facit Canon Si quis
vero xxxvi q ii Et de pe
dist ii Si quis non dicam
Avaricia no q avaricie cri
men non solum divicias inde
bite acquirendo homines infamat
verum eciam eas indebite retine
do sca pte metra precepto
xxxiii Luxuriam fugito c pt9
medium Item avariciam qualiter
fuge debet et a se penitus ab
dicare et hoc propter ea ma
la que homini infert quarta
pte metra precepto xviii
Utere quesitis c in prin
Item nota secundum Senecam
q avaricia et luxuria hunc
dissolvunt amiciciam et societa
tem prima pte metra precepto
xxxiii Vince cum possis c
in fine Canonista ad materiam
facit canon Cum xlvi dist et
canon hinc etiam xlix dist et
i q i Cum omnes et c ea q
in Si quis et proben avaricia
a et de elec avaricie li vi de avaro
Avarus no secundum Augustinum Cor
avarus omnes homines timet
unde minime quietari valet
quarta pte metra iii prece
pto Despice divicias c in prin

Avaricia mr
ydolatrie operantur
et non ydolatria

Item auarus secundum Augustinum semper
eget ibidem ca. m fi. Alte querit
quis magis peccat an auarus
qui omnia retinet an prodigus
qui omnia in caute tribuit quer
ta parte metrica v.o precepto Cu
pis in cautus ca. m fi. Item
auarus pecuniam uel denarium
pro deo colit hoc quodam no
tatur exo comprobatur quarta
metrica parte vi.o precepto Dili
ge denarium ca. in prin. Canta
de materia licet aliter in Canone
sicut hij xlvij d. et xxviij
q. viij. Alia autem etc.
Audire Nota quod tria sunt que
maxime allicivnt auditorum corda
ad beniuolenciam doctrine capi
ende quarta phemali parte C
j ca. in prin. Canta ad materiam
facit pariter C in vo auditoribus
plurimis d. et facit etc. c. oportet viij q. j
Auctor Nota quod dubitatur
quis fuit auctor huius libri
j phemali parte C p.o Addi
uisionem ca. de medio et C
q. Nota dicitur inter auctor
autor et actor prima parte met
rica xij precepto Rumores fu
ge ca. Nota quod quis auffer
Auffere non debet a raptore
vel vsurario res aliquas ut inde
faciat aliquam bona parte prima
rica ix precepto Cum deus vi
deto ca. in fi. Canonista ad
materiam facit Canon forte
xiiij q. v. et c. Cum licet
Item auffere rem alienam
quocumque modo non licet quod exo
septi furari comprobatur in parte
metrica x. precepto Credi tibi
fors dedolt ca. in prin. Canta
admateriam facit canon penale xiiij q. v.ta
Augurium Nota quod augurium sit
per voces uel motus auium sicut au
spicium ab inspectione auium et ta
parte metrica precepto xiij auxil
tu venturi ca. ante medium
Canta xxvj q. v. auguriis
et c. Non mirum etc.
Aulia Nota quod aulia ut plurimum
decuplo vicio sit viciata secunda p.o
hemiali parte C xvj ca. j prin
Item nota quod duo sunt que maxime
aulicos retrahunt ab honorum
ambicione debent quod duobus com
probatur exis secunda pheniali parte C
xvj C. in medio Item aulici
spernere debent munera vel ce
desspicere exo aulicorum Romanorum
ac eciam exo beati Gregorij parte
eadem C xviij C. in prin. Item
aulici ut plurimum leges et con
suetudines iniquas ad inveni
unt ad populum excoriandum parte
eadem C xxj ca. in prin. Ca
nonista de aula habet in Ca
none prouincie xcviij d.
Auris Nota quod ille non solum reus
est qui falsum de aliquo profert
sed etiam is qui cito aurem criminibus
prebet secunda parte metrica precep xxviij
Noli tu quedam ca. circa medium
Canta de materia xj q. iij. in
Canone non solum et facit C Im
cestuosi xxxiij q. iij. Et xxxiij
q. j. Petrus Ca. rex Salo
Aurum Nota mon mittebat
in reclum naues in quibus erat
aurum argentum dentes elephan
tum symee et pauones secunda phemi
ali parte C xlvj ca. in prin. Canta
xij q. ij. in Canone aurum et
in Canone cum de pe d. ij
et in canone principium d. eadem

B Seq^z de s^a l^ra vi^3 B

B aptismus Nota q p bap
tismum spualiter cogn̄o
contrahit^z parte psaica iiij^o
pcepto Cognatos cole C in
pn̄a^o Canonista de baptismo
licet aliter satis vide pt in
Canone Cum Epus xxxiij d
et p totā illam distinccōz de co
dinj^ta Firmissime ij et c mu
lier et c baptismus d eadem
s3 vbercius de matlā d bap^mo
et eius effectu ex [illegible] etc m

B eatus querit^z vtrum quis qn
tumcu3 diues fortis sanus et
bene fortunatus dici possit btūs
Sta pte metta iij pcepto De
spice diuicias C in pn̄^o Item
ille dicit^z esse beatus qui fide
splendet spe gaudet caritate
feruet^z etc in plogo d in pn̄^o
Canoista ad materiam licet alit
faciat Canon cū btūs xlv d
et canon Sunt nonnulli j q j

B eatitudo Nota q duplex
est btitudo quarta pte metta
iij^o pcepto Despice diuicias
C in fine Beatitudo ethe fe
licitatis describit^z p hugonē
pma pte metta xxiiij pcep^o
Ne tibi quid C ultra mediū Ca
nonista de suma trinitate firm
ter in fi Et de pe d iij
C Auctoritas illa etc

B ellare qrit^z vtrū liceat do
minicis dieb3 et festiuis bellare
s^a phemiali parte C xv
C in pncipio Secta

B ellum queritur^z vtrū liceat
simulacōnibus insidiosis vti in
bello iusto s^a parte metta
pcepto xxij^o Insipiens esto

C in pn̄^o Canonista xxiij
q ij Dns Item qrit^z vtrū
aliquod bellū sit licitū ptrite
psaica xviij pcepto pugna
p patria C circa mediū Canoi
sta xxiij q ij c j Itē nota
ex quib3 regionib3 boni et
robusti bellatores eligi de
beant quarta pte metta
xix pcepto Tu t pualide
C in pn̄^o Canoista de matla
bellorū et bellancium licet di
uersimode in canone Quid
culpat^z xxiij q j et in
canone fortitudo C q iij
decime xxiij q v ad fidem

B eneficencia Nota q bn̄
ficencia est virtus moralis que
est pbabilis opacō caritatis
exterior parte psaica v
pcepto Beneficij accepti
C in pncipio etc

B enefacere Nota q bn̄fa
cere debemus pocius bonis
qm̄ malis et paupibus bonis
qm̄ diuitibus puis et hc tpli
a rōne comp^bat^z pte pro
saica pcepto xxxvij bonis
bn̄ facito C in pn̄^o Cantu
ad mām facit C c nō sat
lxxxvi d Item bn̄ face timet
quis duplici de ca parte p
saica pcepto xxxviij^o C
ua verecundiaz C circa mediū
Canonista licet aliter xvi
q j decime xxiij q v ad fide

B eneficij Nota q iugiter
meminere debemus bn̄ficij ac
cepti ac eciā vices rependere
dere dū se facultas obtulit
parte psaica v pcepto Bn̄
ficij accepti memor esto C

in pri° Similiter ibi circa querit de duobus et p° an beneficia retribucio mensuranda sit secundum accep tu beneficiu uel dantis effectum et per totum primum Secundo an pro benefi cio accepto oporteat aliquod maius impendere quam sit primo impensum ibidem Canonista de de dona c. i. Item nota quod triplex est vox creaturarum in ducere nos scilicet ad narrandum officia et est beneficia nobis a deo incredibiliter condonata prima parte metrica precepto xv. offi alterius circa in fine Item beneficia a domino precepta inter cetera semper narrare debemus ad hoc ut gratos nos esse ostendamus prima parte metrica precepto xv officium alterius circa fine Similiter ibi circa querit utrum aliis benefacere potius tendat ad peccatum ypocrisis an ad peccatum inanis glorie circa in principio Canonista ad materiam aliqualiter faciat Canon secundum xxvi distinctio ibi beneficia circa medium et in fine.

Beneficiatus querit utrum beneficiatus omni homini beneficiare ad gratiarum actiones teneatur quarta parte metrica precepto xliiii^to Beneficior officiis circa in principio Canonista de materia beneficiorum videat quod le[…] et no in decretum Sub dilectis de dona de scdis imp. cum secundum aplm in glo. de testibus cum i offitium

Biligwis Nota quod peccatum biligwium per vii^ta plaga quam dominus inmisit pharaonem denotatur secunda parte metrica xx. precepto Falsus testis circa finem

Blanditor nota circam secundum thomam inter blanditorem adulatorem et placidum prima parte metrica xxxvi precepto Noli homines mimu circa principium Similiter ibi querit de duobus Et primo utrum quis blandiendo uel aliis placere volendo peccet circa medium Canonista ad materiam sit quod habetur in c. Omnibus xv. distinctio circa finem Secundo utrum blanditoribus et hystrionibus aliquid dare ut donare peccatum sit mortale circa in fine Canonista lxxxvi. distinctio. donare et c. se Item nota quod blanditores seu adulatores hodie magis honorantur quam veldici quod quodam notabili comproba tur exemplo ibidem circa circa medium Canonista xv. distinctio c. omnibus supra allegato et xlv distinctio c. cum sincera

Blandus Nota quod quinque sunt que efficiunt ac ostendunt hominem esse blandum seu benignum seu mansuetum prima parte pastorali precepto xli Blandus esto circa circa finem

Blasphemia nota circa peccatum blasphemie queruntur duo et p° que dicatur sit inter blasphemiam et maledictionem secundo que na sit pena blasphemantium proferentis contra deum et sanctos et maxime contra matrem dei secunda parte blasphemali parte xlvii° circa in medio Canonista ad materiam licet aliter videat c. Canones xxiii. distinctio et c. Sancta Romana xv. distinctio xxv distinctio quibus liiii distinctio generalis Et in Canon qui uolt et c. non invenitur et c. qui peccat et c. quod crudele

xxiij q iiij et in canone mit hec
verbum de pe di ij et in decre
statuumque de maledictis extra
Bona nota quod bona omnia fecit
deus iiij^ta parte metrica precepto
xviij cum tu ponas ante post
principium canonista licet aliter in ca-
none quidam de florianis xxviij
q iij et xxiij q i lupae Item
nota quod bona triplicia distinguuntur
quarta parte metrica precepto xxxvij
Exceptis operibus B circa finem
Bonorum nota quod societas bo-
norum maxime est appetenda
et malorum penitus fugienda et
hoc propter tria quod quadru-
pliciter comprobatur parte prosai-
ca precepto xxxv Cum bonis
ambula ante in principio Canonista
ad materiam licet aliter facit canon
sepe malorum consortia xxviij
q i et xxxij q i c si
Boni nota secundum Augustinum quod
fecit deus creaturam rationalem
ut summum bonum intelligeret et in-
telligendo amaret amando
possideret et possidendo beata
esset tertia parte metrica precepto
viij Cum tu ponas ante
medium Item ut boni operemur
et non oriemur posuit nos deus
in mundo et hoc probatur auctori-
tatibus xviij ad hec nos in-
pellentibus parte prosaica pre-
cepto lv illud stude age ante
post principium Canonista ad hec vide-
atur canonem ve qui di-
citis bonum malum xi q iij et
canone Si enim in q de pe
di ij De tertia littera scilicet
C alumpnia videlicet Et primo
nota quod ea sunt que vicium
calumpnie scilicet causa impulsiua que
venit penitus euitanda prima
parte metrica precepto v Si vi-
tam in spicias ante partem principium
Canonista licet ad materiam aliter
facit ij q iij quam per totum et
vi q vi c ij et iij et xxij
q v regum et i et ij de ca-
lumpnia extra etc.
Caput nota quod caput mu-
lieris est vir Caput autem
viri est christus parte prosai-
ca x precepto Coniugem
ama ante post principium Cano-
nista licet aliter in canone
cum caput xxviij q v Item
non licet a capite membra
discedere huic dicto feliciter
competit quod habetur de con
di iij nos te et preter. et
non licet hoc etiam sententiam
exponit in secunda parte me-
trica precepto xxxiij iudi-
cum populi ante d
Caritas nota quod ex caritate
quatuor sunt amanda parte
prosaica precepto lvi libenter
fer to amorem amorem ante in
principio Item ad caritatem triplex
motiuum ibidem post Item
nota differentiam inter caritatem di-
lectionem et amorem ibidem
Item duo sunt precepta caritatis
scilicet amor dei et amor proximi
ibidem Item quod inter opera cari-
tatis preponendus sit amor sa-
lutis proprie salutis aliene prima
parte metrica xi precepto
Dilige sic alios ante partem me-
dium Item caritas compatitur
viti que numquam fructificare
cessat parte prosaica precepto

vltio · c · in pri° · Canonista de
materia caritatis licet diuersimode
in canone Si quis semel de pe
di · ij · Et in canone caritas ead
di · et in canone Gratia tardius ead
di · et in canone vide quomodo bo[m]
i · q · i · Et in canone prophetauit
ea · di · et q · et in canone in
receptis viij · q · i · et in canone
iam nunc xxviij · q · i · et in
canone ipsa pietas xxiij · q ·
iiij · et q · vij · Que ad modum
de bap · maiores in glo · de
regula licet in glo · et de re-
mitta · Resp · cum pridem et
c · de sem et aq · l · proses
Castigatio Nota quod castiga-
tio lenis et et temperata
esse debet quia sepe fit ut
lenius castigatus reuerentiam
exhibeat castigati parte prima
li · xij · precepto ffamiliam cura
c · iuxta fi · Canonista in ca-
none cum beatus xlv · di · et no-
in decre · huius de ma · et obe · ex
Castigare nota quod pater familias
ab castigare debet familiam suam
idem de prelato uel quocumque
regente dicitur nec tamen hoc
debet esse negligens vel re-
missus quia dum vni parcit
in digno ad contagium prouocat
vniuersos parte prima pre-
cepto xij ffamilia cura
c · circa finem Canonista
de materia licet aliter vide
at canonem non ostulat
v · q · v · Et sic canon
est in iusticia xxiij · q · iij
c · se · et de pe · di · ij · Si enim
in qua est all · Item castigare
debet maritus vxorem sicut ti

debet specialiter obseruare tria
parte media precepto xxij°
Coniugis vnite c · in pri° ibidem
circa veritatis nota le xxiij de
malicia vxoris contra mariti
c · in pri° · Canonista ad ma-
teriam sic viij · q · i · Sciat al-
terum vbi de hoc in prima glo
et xxviij q · i · vxor in prima glo
Castitas nota quod castitatem
coniuges in vicem seruantes
multa inde prouenit bona
econtra facientes multa prouen-
iunt mala spirituali parte pre-
cepto x · Coniuge ama c ·
circa medium Canonista ad mate-
riam licet aliter videat canonem
deinde xxxij · di · xxviij di · hijs
xxxi nicena xxxi di · Nemo
et vi · q · i · ex merito et de pe
di · ij · Si enim inquit in illo vero sic
nunc virgines placet in perpetua casti[te]
Cautus Queritur Cuius magis
peccat an prodigus qui incaute
omnia tribuit nec aliquid ratione
gubernat an auarus qui omnia
retinet xta parte media v
precepto Dum sis cautus c ·
circa medium Canonista licet aliter
videre potest canonem Qui episcopus
xxiij · di · et canonem Sic viue
xli · di · et accipe qualiter
et de con di · iiij · i ·
Cedere Nota quod propter duo
specialiter cedere debemus po-
ciori quarta parte media
precepto xli° Cede loco les
c · in pri° ibi et queritur
vtrum sit semper verum et secundum
canones circa tenendum quod
prelatus propter potentis presu-
mcionem cedere debeat ac proh

sum deserere gregem vel quid in
hoc casu se gerere debeat vel
hre di in pria. Canonista de
materia vij q i c Tunc ser-
uand. Et facit decre insi cu
pdem de renunc. c. ppt mali
ciaz autem plebis extra
Celare nota q celare debz
prudens q̄ntu pt. qd pudeat
socios ad hoc aute faciendu
inducere debent ita sa pte
metta precepto xi. qd pude
at socios. A. in pn̄o Canonista
v. q. v. Qui ambulat fraudu
lenter Jmbi etiaz queritur dedu
obus pmo an si aliquis sola
sciat crimen alterius teneatur
plato reuelare. Scdo quo ordi
ne procedendu sit in fraterna
correccione Canonista de ma
ij q j Si peccauerit et q vij
pleriqz et vj q ij Si tantu
xxij q b hoc videtur et fac
decre nouit de iudi et decre
in omni neg° de testi. etc.
Cibus Nota q tales cibos
accipere non debemus quos
aut difficulter digerere aut co
mestos magno paratos et p
ditos labore doleamus sa phe
inali parte c xxv c circa
mediu Canonista in canone
nec tales de con di v et c
nichil ij. sit iocund ea di
Concupiscentia queritur vtru con
spectio sit pars prudencie pte
te psatca vel precepto Dilige
ciam adhibe c circa mediu
Ciuitas nota q illa ciuitas
dicitur amabilis et glosa in q
quis fiducia potens habitare in
plogo circa mediu Ciuitatis serue
desperacio ij pte metta xxxj
precepto. P. Canonista de ma
licet alit viij di in pn̄o et
xviij di decreuimus et qd le
et notatur in decre statutu
de rescriptis li vj et de pe di in
plurit et vij q j eos sacerdo
tes et iij q ij oportet
Clemencia Nota sm Seneca
q ille dr clemens qui no in
alieno dolore sz qui suis exa
gitatur stimulis est clemens sa
phemali parte c viij c in
pn̄o Item etia clemencia thro
nus regis roboratur ibide d circa
finez Item sicut clemencia sepa
rat vitam ita malor spectaco
mortem ibid. P. Canonista x
di Regum et lxxxvj di qui cle
menciaz et c Sed hijs j q
iiij insi et de pe di iiij Di
uina clemencia et c de imp
l. imperialis in pn̄o etc.
Cognacio Nota q cognati
et agnati colendi sut et ve
nerandi put reputatur in iiija
parte psatca in precepto
Cognatos colere in pn̄o De
pma hetur de cog spi De
sa in Rubrica de cog legali
De tercia in rubrica de consang
et affi Jmbi etia queruntur
duo pmo vtru cognacio spiua
lis impediat matrimonium A. ptg
mediu Scdo quot sit spes
cognacionis spualis et que
sunt A in principio
Coitus Nota q ex coitu in
ordinato sex puenunt mala
sa pte metta xxiiij precepto
luxuria fugito c in principio

Canonista licet alit' ad matiam
fa^t Canon lvi d. Dns &c
Colere Nota scdm Augustinus illud
preteris colit' qd p alijs di
ligit' quarta pte metrica pre
cepto xi Dilige denarium C.
in pn^o Canonista licet aliter
ad matiam fa^t Canon tu eis
de con d. ij. Jmbi circa qrit'
de duobus p^o qre auarus mor
dinate denarium diligens ydo
latre compararet' C. in fine
scdo qre auaricia ydolatrie
compararet' ibidem Canta de
matia in Canone Si pol^q viij d.
Comunitare Nota qd comu
tate debemus p celestibus circa
pma pte metrica xl precepto
Papsilus nitendum C. pte pn^m
Canta xxv q. i que ad ppetua
Concordia nota qd ex concordia
multa puenint bona et e
querso ex discordia multa se
quuntur mala qd mult' aucto
ritat' et exemplis compbat'
pa pte metrica precepto xxviij
litem inferre caue C. i pn^o
Canta de matia licet alit'
in § quid ergo l. d. Et in ca
none Justum xxiij q. iij et
xv d. in pncipio &c
Concupiscencia Nota qd dupl'
e cupia una virtuosa et alia
viciosa pte psaica precepto
lim^o Alie^m noli cupiscere
C. pte pn^m Jmbi circa qrit'
de duobus primo vtrum hoc sit
pecc mortale qr in lege phibet'
cupia interior sicut exterior
C. circa pn^m Scdo vtrum concu
piscencia sit mortale petm C.
in medio Jtem nota qd tria sunt
que papue retrahere nos debent
ab aliene rei concupia et hoc
propter tria mala pte psaica
lim^o precepto Alienum cupi
scere noli C. in fi. Jtem quibus
debet se retrahere a vicio con
cupie ppt' quedam antiquorum exe
virtuosa ibidem C. in medio
Canta de multiplici cupia vi
dere pt in Canone Scdo dicit dns
xlj d. Et in Can Vir xlvij d.
Et in Can predicator xvi q. i.
et in decre. Scam cupiam
De concupiscentiis extra
Condempnare Crudelt' an liceat
ad mortem condempnato se defe
dere vel fugere tercia parte
metrica precepto xiiij Contemnet
to pateris C. circa medium Ca
nonista de matia licet alit' viij
q. i. vereor vide qd confidencia
Confidencia minima triplex
dicit' pctam qd triplicat' comp
bat' parte psaica xlim^o p
cepto Diligenciam adhibe C.
in pn^o Canonista ad ma^m confi
dencie fa^t qd het' in C. i. xxxiij q. iij.
Coniuges vide qd coniuges scdm
canones tenent' ad mutuam
dileccionem qd pt ex tribus pte p
saica xx precepto coniugem ama
C. in pn^o Jtem nota qd ad
coniugum amorem et mutuam
dileccionem inducere debent antiquorum
exa que p valerium recitat'
ibid C. pte medium Jtem nota
ad quid et in quibus tenentur
mutuo coniuges ibidem C. i pn^o
Canta ad matiam fa^t canon
ai inciat' xxxiij q. ij. et xxxiij
q. v Si infidelis et sic etiam C. ex his

et c. Item i^d augs. et xxxij.
q. v^ta S. paulus etc.
Commendare Nota q veritatis
est regula ne quid fiat gratia gme
dandi vt in plogo A. Cano^ta
hoc idem lis. in Canone Si
quis vero xi. q. iij.
Comoda Nota q xpus arioria
solliciatudine ne comodorum phi
bet et hoc quadruplici ondit
~~sollic~~ sollitudine quarta pte me
tra iiij. pcepto Comoda natue
a post pn^m Inibi etia qritur
vtru sollicitudo comodorum ne
sit licita A. in pn^o Item co
moda multa ex moralium pcep
toru obseruancia sequitur et
henitur et econuerso in comoda
multa ac etia dampna non
ea obseruacia inde sequitur et
hntur in tria pte metra pcep^o
iij. Comoda multa feres A. in
medio Can^ta lic. alr. xiij. q. ij.
cessio etc. Nota q cois vsus
Communis omnia q sunt in h^c mdo
etia hominibus debuit s p iniq^tez
alius dixit hoc esse suu alig
aliud pte phciali ij. c. xvj^o
A. circa finem Canoista licet
alr. xij q. j. Dilectissimus et
c. qr tua etc. Nota q copassio
Compassio tplr causatur ij
pte metra vj pcepto Si po
tes ignotis A. post pncipium
Can^ta hoc alr. xlv d. Sut
namq nonnulli et c. Vera
iusticia distinctoe eadem etc.
Compater queritur vtru
aliquis fieri posset compat
per pcuratore psaica pte iij.
pcepto Cogites cole C. in pn^o
Item qritur vtru filii duorum com
patru iniro^r valeat copulari
ibidem A. in fine Item si ali
quis cognouit aliqua form
care et postea fit compater
alicui alterius puta leuat quen
dam de sacro fonte utz i^a mu
lier fornicaria fit etia comater
A. pta pn^m Canoista de ma
licet dui simode xxx. q. iij.
ptotu et de cognitoe spuali in
decre. et inibi plenissime
Compellere nota q peccatores
plerumq ad deu tribulacoibus
et pssurib redire compellutur
nec phoc a deo reprobantur
s pacie vtute clarius comp
bantur parte psaica pcepto
xiij Foro te para C. circa
pn^m Inibi etia qritur de du
obus pmo Vtruq si deus p
nos ad bonu compellit ex
tali bono meritu cosequetur
C. ibid. Sedo nuq etia im
litas etia compellere debeat
malos ad benefaciendu vel no
ibid. C. Canonista de ma
in Canone nimiu et c. discipli
oct xxiij. q. iiij. et q. vi. c. j
Consciencia Nota q ad con
sciencia bona ad implendaz
ac etia conseruanda inducere
debet specialit iiij. p^a pte
metra xvij. pcepto Re
curres si quis C. in pn^o Inibi
etia queritur vtru cosciencia
erronea obliget ad faciendu
aliquid uel dimittendu A. in fine
Item nota q conscie aliqn
magis standu ~~fore~~ e q fame
iiij. pte metra pcepto xlviij
Cu coiux tibi sit A. circa finem
Item nota an quis potius sequi

sc̄ conſciam debeat q̄m alioꝝ va
vel etiā infamiaꝫ non curare
tercia parte metca iiij.o precepto
Sum recte viuas. ad. etiā mediu
imbi etiā querit᷑ vtrū ꝯſcia
ſufficiat uel nō ſufficiat illi
qui aput deū pura ſꝫ cōſciaꝫ
multa tāⁿ aliqd malū ſuſpicā
t᷑ de ipſo ꝓpter aliq̄ exteriorē
ſpēm et ſic ſcandalizant᷑ d'
co ibid. Item nota ſcdm̄ Se
necam qꝫ nemo videt᷑ plus
extimare v̄tute nemo magꝭ
illi eſſe deuotꝰ q̄m qui boni
viri famā pdidit ne ꝯſciā
pderet pa pte metca xvij.o
precepto Ne cures ſi quis et
ptꝰ pnam. Can̄ta de matiā
licet duiſmode lxxxiij. di. Inno
dm̄ et xi. q. i. quid obeſt et
c. in cunctis et c. cuſtodi ea
et cauſa et queſtione ꝛc.

Conſiliarius Nota qꝫ ad bo̅ᵐ
conſiliariū ptinet tria hēre
et t̄ia vitare pte ꝓſcita precep
xxvi Conſultꝰ eſto ad. ptꝰ
mediū Can̄ta de matiā licet
alit' lxxxvi di. tacta et vide
qꝫ no. in ultima glo et in
Canone eſtote j ꝯſtioe pa.

Conſiliū Nō qꝫ p̄m corpe
quiꝫ pollet magis conſilio et
intellectu q̄m magnitudine corpis
ij. pte metca Corpus ꝯoi
ꝯui ad poſt pn̄m Ite ad co
ſiliū accedens nō vocatꝰ de
duobꝫ vicijs maxime pt nō
i merito cauſari parte ꝓſcā
ta precepto xxxvi Nō con
ſiliū ne acceſſeris anteqꝫ voce
ris ad in pn̄o. Item conſiliū
a t̄bus ꝯmibꝫ ꝓponari nō eſt

maxime petendū pte ꝓſcita
precepto xl. Diligenciāqꝫ adhi
be. Item a t̄bꝫ alijs ꝯmibꝫ ꝓpo
nari eſt ſpecialit' conſiliū po
ſtulandū ibidem ad. etiā pn̄ᵐ
Item nota modū ſcdm̄ quē lcm
quem tenore dꝫ princeps quibꝫ
etiā conſiliarios et ꝯſilia
occultanda que tradidit Allexro
li. xij. de ſecretꝭ ſecretoꝝ c.
xiiij. qd pluribꝫ etiā compba
t᷑ exēplis ſcdā pte metca p
cepto xxvi Conſiliū archa
nū ad. etiā pn̄m Item nota qꝫ
conſiliū ſerui dūmo ſit vtile
nō eſt deſpiciendū t̄cia pte
metca xij precepto vtile co
ſiliū ad. in medio Item conſiliū
vxoris licet ut plurimū ſit
invalidū tamē ſi ē velox et
catū quiqꝫ valde vtile repit᷑
t̄cia pte metca precep.o xxv.
vxoris ligwā et in pn̄ Canta
De matiā licet duiſmode vi
de' pt in Canone Non licet
xi. q. iij. et i canoē ꝯſcīs xxiij. q. i.

Conſtāq Nō qꝫ i eqm̄ ē ſcdi
conſtāq de aliquo putat de ſe
dici omnia Cuiꝰ rō eſt t̄xpꝰ
pa pte metca precep.o xvij.o
Ne cures ſi quis ad. etiā medium
Canta de matiā licet aliter
xxxiij. di. habuiſſe Et in ca
noē Si tm̄ Epus vi. q. ij. et
in canone mr̄ ra xi. q. iij.

Conſenſus Queritur vtrū
conſenſus in delectacoē carnis
abſqꝫ hoc qꝫ ꝯſūmetur in actu
ſit pctm̄ etiā pte metca precep
to xij. Cu te detineat C. ptꝰ
mediū Canoiſta licet aliter
et duiſmode in cano.e Qd pdeſt.

lxxxiij distinc. Et in canone
facientis lxxxvi distinctione.
Conservare. Nota ea que mul
to acquirunt labore cautius con
servant quod etiam rationibus com
probatur prima parte metha. precepto
xxxv. Conserva porro c. i. prin.
ibi etiam queritur utrum melius sit
divitias conservare quam eas ab
icere. c. post medium. Canonista de
materia in canone habetur xii. q. i.
Conspiratio. Nota quantum malum sit
conspiratio et quanta sit conspiratorum
pena secunda parte metha. precepto
xxxiiij. Judicium populi c. prope
medium. Canonista licet aliter
videatur sit illud legitur et notatur
in decretis per tuas et in decre
tum i. et vii. de sen. et re. iudi.
iij. q. iiij. conspiratores xi. q. i.
conjurationum et c. conspirationum
cum duobus c. se. cum ea et viij.
q. i. § Cum autem a viciis subditorum.
Constancia. Nota quod licet con
stancie virtus omnibus generaliter
conveniat a temporibus tamen maneriebus
hominum pluribus decet observari prima
parte metha. viij. precepto. Con
stans et levis c. in prin. ibi
etiam queritur quomodo conveniat con
stancia ad perseveranciam. c.
circa finem. Item nota secundum tullium
quod constancia est perseverancia
quedam in re bene constituta cum
stabilis et perpetua mansio ibidem
c. in prin. et ff de offi. presi. le.
ad observandum insti. Item nota quod con
stancie virtus multum viguit in an
tiquis quod ex centurionis divi
augusti comprobatur ibidem c. prope me
dium. Canonista ad materiam licet aliter faciat
Canon oportet lxxxi. di. i. prin.

Consultus. Nota differentiam inter consul
torem et consulentem prima parte preputa
precepto xxxi. Consultus esto
c. prope prin. Item tria sunt que
consultus attendere debet et observa
re ibidem c. circa medium. Canonista
iij. q. vij. Judicet sine peccato.
Contemptus. Nota quod nemo secundum
exteriorem apparentiam contempne
dus est quia interior eius igno
ratur ut quod exemplis comprobatur
ij. parte metha. precepto xiij. Cor
poris exiguum c. prope medium
ibi etiam queritur de duobus
primo que nam sunt illa que
reddunt hominem ingeniosum et
ad scienciam dispositum. c. prope
medium. Secundo quare duo predicta
reperiuntur communiter in hominibus pu
sille stature potius quam in ma
gnis. c. prope medium. Item ma
iores non debent contempnere
minores quamquam eos precellant
ut in aliquo dignitatis gradu
vel virtutis parte prosaica xx
precepto. Minore ne contempseris
c. circa fine. De hoc etiam requi
re in secunda prohemiali parte §
xli. c. in prin. Item contemp
nentes venire quando vocantur
sunt in triplici differentia parte
prosaicali para te foro precep.
xiiij. c. in prin. Canonista
licet aliter faciat ad materiam
Canon non oportet xviij.
di. et canon aliud xi. q. i.
et cano. Nota causa. causa. et questione
Contencio. Nota quod tria sunt
que nos retrahere debent a con
tencionibus vide prima parte met
ta x. precepto. Contra verbosos
noli c. prope medium. Item magis

merito est a contentionis vitio abstinere quod duobus com probatur exemplis ibidem § in medio Item nota quod cum quinque generibus personarum specialiter non est contendendum § in medio Item nota quod contentio verbosa adversus notum maxime est cavenda secunda parte meta xv precepto Adversus notum § in principio Item etiam queritur de duobus et primo utrum adversus notum sit aliquatenus contendendum § in principio Secundo utrum contendere peccatum sit mortale prima parte meta xv precepto Con verbosos § in principio Canonista de materia licet aliter quod ad hoc xxiii q i et iii q ii oportet et v q iiii in loco et xc di Si quis et ii di Cum similiter et xi q i quicumque Nota quibus debet Contentio esse contentus eo quod habet Invota nota hoc dictum Socratis qui interrogatus quid agere deberet pauca habens multa indiges quod auctoritate et exemplo comprobatur iiii parte meta xiii precepto De tribus et in mensi § circa medium Canista de materia in canone ii et c Episcopus xii q i

Continencia Nota continencia est ab omni illicito continere abstinencia parte prima meta precepto xlv circa medium fuge § circa medium Item quanta ex incontinencia contingentibus bona pervenerunt secunda phemmali parte § xi § Canonista de materia in canone Plus quam di xviii et c Quod ergo xxxiii di et in canone non oportet xlviii di et auctoritate de leno iii § i

Contricio nota quod circa contritionem queruntur vii primo que et quot sunt cause contritionis inductive Secundo utrum dolor contritionis debet esse intellectualis et sensibilis Tercio utrum in contritione requiritur maior dolor de uno peccato quam de alio Quarto utrum peccati remissio sit contritionis effectus Quinto utrum contritio tollere possit totum reatum pene Sexto utrum specialis contritio de quolibet peccato requiritur Septimo et ultimo utrum requiratur contritio de quolibet peccato mortali quarta parte meta xlii § Cum quid peccaris § post medium Canista de materia in canone In actione de pe di i cum duobus c sequentibus

Contumacia Nota quod triplex contumacia in iure reperitur que quidem hodie de iure canonico non corporali morte sed spirituali punitur triplicatur parte prima meta precepto xiii In iudicio adesto § in principio Canonista de materia vide re per canonem Contumaces l di et canonem Si quis tumidus xv q vii et canonem de illicita q vii et causa paragrapho quod vero quod contumacia ii questione vi et etiam videre per rubricam et contra per totum et spec de contuma ubi agitur de quatuor

Contumelia nota quod tria sunt specialiter que retrahendi dentes sive maiores a mor contumelia secunda phemmali parte § xli § post medium Item queritur an contumelia sit peccatum ex parte § xlii § circa medium Item queritur

quid sit deteri9 an pctm cotuelii
e uel adulacois uel detractois
quarta pte metra pcepto xxvii
Xandaris quoqz C ptq mediu
Canoista licet alit' in Canoe
non satis v item ceteru lxxxvi
di et v q iiii in loco et xvi q
viii si qs tumide et ii q vii puto
Comisaco nota q quadrup'
comisaco in scripturis reperitur pte
psaica pcepto xxxv Cu bois
ambula A cca finem Item con
v'saco bonoz ad hmanu covic
tum vtilis est et mata qd q
drupliat' aprbat' ibid B in
pn° Item comisaco maloz cu
malis pessima est multu caue
da ibide C in pn° Item comi
saco bonoru cu malis bonis sug
gestionib3 et exemplis malos
ut plurimu comutat qd quadru
pliat comprobat' ibidez C an
fi Item q multu noceat con
usaco maloz bonis tplr pbat'
ibidem C cca fi Canta Dema
licet dulisimode in Canoe Vale
tinianus hom di et in decre
aim cm auct' d'elec i pn exo
Conviuiu No q tplex q vi
vium reptt' parte psaica p
cepto xlvi Raro conviua B
in pn° Item qrit' q're conviuiu
sunt inventu ibidem B ptq me
diu Ite nota tplicem ratoz
q're pauca debem9 in convivio
loqui pte psaica pcepto xlvii
pauca in convivio loquere A
cca finem Item nota q btus
Aug9 omem cdvma a scurlis
et nocivis fabulis abstine do
cebat ac etia a detractoribus
et hc pduos vsi multu nota les

C cca fi ibidem Canoista d'ma
conviuii licet alit' videat in ca
none His igit' xxiii di et C
nue xlvi di et xliii di con
vivia et c qm inte et c qm
psbitera di ea de qse distu
ii Vt et moyses etc
Corpus nota q int' cetera
alia corpa homis corp9 exi
stit mirabilit' fabricatu qd
ostendit' ex nomie quib3 com
pagmatio esse videt' par
te psaica pcepto xxxiv Ven
tuaz custodi B cca mediu No
corpis vilitatez et aie nobili
tatem p exola pulchra descr'ba'
pma pte metra quarto pcep
to Corpe ne repugnando B ptq
mediu Item nota q tri sut p
que tri hoim corpora facilit'
destruut' ibidem C cca me
diu Item corpis bona sunt
tria pa pte metra pcepto
xxiiii Luxuria fugito A in
pn° Canoista ad materiaz
licet aliter in can corp9 et
c se xxxvi q v et in ca
none singula lxxxiv di et vii
q i Michil de suma trinitate
daping et de he'tic' cu ex iuncto
Correcco Nota q ad correctoz
frna induat nos specialiter
tia pa pte metra iv° pcepto
Emngz mones alique A in
medio Item nota dram int'
correcconem sapientis et fatui
pa pte metra pcepto xxx°
Que culpare soles B cca
mediu Item nota q sunt
no nulli qui alios corrige
volut etta ab eisdem corrigi
nolunt ibide B cca mediu Canta

De matria lig d in slode

de matia licet diuisimode xlv di
reūiter ij q vij Sicut iniquit
v q v nō nos ij q j Si peccauerat
ij q vij Secuti sūt xxiij
q iij corripiant et in decre
qualiter j de ac

Crapula Nota q crapula
cplūt' sumit parte tercia
precepto l Ymo te tempera
circa pīm Canonista de matia
xxxv di vinolentū et in de
cre a crapula de vi et hoc
Creare nota dicim̄ int' creare
generare et facere pma par
te metta precepto xxj Infante
mūdū circa mediū Item querit
qre deus tantā creat' hom̄ mul
titudinem cū maiorē puidet
dampnandā scda pte metta
precepto xxiij Noli tu quedā
circa mediū Item querit qd
opus erat q deus tam multa
aīalia crearet siue in aquis
siue in terra que hoibꝫ nō sūt
necīa ymo potius pnicosa et
i munda tercia pte metta pre
cepto viij Cū t' sonas d j pn

Creatura nō q triplex crea
tura reperit pa pte metta p
cepto xxj Infante mūdū circa
mediū Item creature quedā
hnt esse tm ut lapides qdā
viue ut arbores quedā sentiē
ut aīalia quedā intelligēt ut
angeli et homines ibidē cano
nista de matia creatōis et
creaturaꝝ videat Canonē
quid ergo xiij q v et i decre
in creatura d' cele miss. ex

Credē nō q credē temē
non debemus vbis erroneis
heticorꝫ ac etiā alioꝫ opinionibꝫ
pte tercia precepto xxv Nil
temere credideris et in pn Similiter
etiā noue hersiarcharū errores
distribuit Sed ex hijs septē
declarat ibidem pte Item quibꝫ
generibꝫ psonarū mala de a
lijs referencū nō semp ē cre
dendū pa pte metta precepto
xxiij Noli tu quedā circa
finem Similiter etiā querit vtrū
nō credere inimico xpi repug
net consilio ibidem circa finem
et Canonista ad matiam fiat
canon Deus oipotens ij q j

Credulitas nota q extreme
raria credulitate innocentes
multi reperiūt quoqꝫ fuisse dap
nati quod exo pharaonis qui
nimis credulus verbis vxoris
fuit comprobat Ideo innocentē
Joseph in carcerem trusit pte
tercia precepto xxv Nil te
mere credideris et circa pīm
Canonista de matia licet alit' et
diuisimode xj q iij in cunctis

Crimē Nota q crimen alterius
reuelare debemus dum tn beni
uole et in misericordine obseruato
fiat tercia pte metta precepto xvij
Ced nosti factū Item querit
vtrū aliquis sine crimē vel sal
tem sine veniali pctō viuere
possit pa pte metta precepto
v Si vitā inspicias circa ptem
mediū Canonista in Si nomē
aut dnus g se xxv di Et in
canone quia tua l di j q iij
Nullus de pen di iij Diuina

Culpare querit vtrū alios
culpare sine sit pctm pma
pte metta precepto quito Si
vitā inspicias et circa finem

Item non dz homo culpare seip
sum parte metrica precepto xix
Nec te collaudas .d. circa fine
Item culpa doctor plus nocet
aliis subditis quam alior quod duo
bus exemplis comprobatur prima
parte metrica precepto xvij Que
culpare soles .c. circa prin Canonica
ad materiam licet aliter fiat di. v. ad
eius vero et l. di. quia tua
et de accusa cum dilecti j. ex
Cultus nota quod quinque sunt ac
tus precipue per quos deo redde
debemus cultum debite reuerencie
et honoris parte prosaica primo
precepto Itaque deo supplica .d.
in prin Canonica ad materiam di
uini cultus facit .c. .c. obiatur
iij q. vij et xxj. q. iiij omnis
iactancia et xxiij q. iiij .c. .c.
hic .7. c. quid crudele De pe
nitentia di. ij .c. opponitur
Cupidus nota quod sacri canones
volunt quod nullus cupidus debet ad
sacros ordines promoueri et hoc
propter duplicem racionem parte prosaica
precepto l. Alienum noli concupiscere
.c. circa prin Item nota diam
inter cupidum et auarum prima parte me
trica precepto xxix Quod vile
est carum .d. circa medium Canonica
ad materiam facit xlvij di. in
prima et c. bonorum di. ea et c.
sicut hij di. ea et xxvij. q. ij
quid autem etc. quod vinum sit scilicet
Curare non maxime sup
corporis dz curas concreta parte met
trica precepto vij. Cum fueris lo
cuples .a. in si Ibi etiam recita
tur exemplum cuiusdam auari qui
potius voluit oculum perdere quam me
dico florenum dare .d. circa medium

Canonica de materia in Canone ar
ticelliones xxiij. q. v ca
Curialitas Nota quod curiali
tas secundum philosophum dicitur omnis virtus
quia facit actum omnis virtutis prima
prohemiali parte vo .c. .d. i me
Curiosus nota quod curiosorum
fuerunt sex maneries diuisio
de de summo bono opinancium
in parte metrica primo precepto
Tellures si forte .a. circa medium
Item queritur vtrum vicium curiositatis
possit esse in cognicione intellec
tiua parte prosaica precepto
xxxvj Quod consilium ne accesse
ris .c. circa medium Canonica de
hoc vide licet aliter xlix hic
etenim .d. albigine vero hz in
oculo si magis propre legitur et
notatur in canone qui sin sal
uatore xxvj q. ij. ea. ca. q.
iij. Sciendum etc.
Custodire Nota quod homo
ta debet custodire parte prosai
ca precepto xxxiv Item tua
custodi .a. circa prin Canonica
de materia licet diuersimode s
bos est in iure et damp. da
et de pe. di. j .c. denique et di
iij iudas Sequitur litera D.

Dare nota quod in dando
delectus personarum est
hibendus quod ostenditur
ex quatuor ac etiam exemplo cuius
dam sancti viri de quo in
vitaspatrum legitur apte compba
tur prosaica parte vo precepto Qui
des videto .a. circa medium Ca
nonica licet aliter ad materiam
facit canon Sacerdotes xlvi
di. et j q. ij. pastor j q. vij. du
bertum xvj q. q. Decime ij. ea

cā q. vij quiaꝗ et c ꝑdicator
eād q. vij de cele ml' cū marthe
ꝟ sane extra ⁊c
Datū Nota ꝙ datū ꝓuare et
ꝑbito danti restituere quis tene
t' parte ꝯsuīta iiij. ꝓcepto da
tū ꝓua ꝗ ꝑta mediū Decime
fidelit' sunt dande ii. pte ꝑhe
mali ~~ꝓcep~~ xxx° c. Dyocesio
ā Cañ^ta de ma. j q. j. placuit
Defecta nota ꝙ mlt' ta ꝑsitm
in huams ad inventōibꝰ reput'
q̄n etiā ex aliqua sui pte de
fectū aquem patiat' ut i ꝓlo
go in fie pte nō ꝙ defectꝰ
diuitū sūt xᵒʳ ꝯa ꝑhemali
pte. c. xxxvij ꝗ in pᵒ Cañ^ta
de matia in canone ꝓmitatꝭ
xxxiij di et in canōe de cōa
dendis xxiij. q. v. tū et ꝯcor
l. ij c. Dꝫ quia c d'veti me eim
Delectacō Nota ꝙ delectacōs
queda sūt utiles dūmo honeste
et sc͠dm racōnem fiat in pte
metca viij ꝓcepto ꝑntpone
tuis ꝗ in pᵒ Item nota ꝙ
queda delectacōs male sūt et
inutiles sicut sūt brutales ꝗ
Canoista licet alit' de pem di
ij c. Requid de petra ⁊c
Denarius Nota ꝙ hō denari^m
poe dꝫ diligē x^ta pte metca
vj ꝓcepto Dilige denarum a
in pᵒ Item nota ꝙ qui dena
rios ꝓ deo colūt caueat ne
eis contingat sicut cuida aua
ro qui denarios et pecuniam
ꝓ deo colebat ibidē ꝗ in pᵒ
Canoista ad mam ꝓa canon
ꝓsbit' xxxij di et de conse
distinc. v^ta Clemuium
Depositarius Nō ꝙ cū illū

qui rem aliena quoquo ꝯsuada
accepit duo pⁱᵒʳ sūt consideran
da pte ꝯsuīta iiij. ꝓcepto Fa
tum ꝓua ꝗ ultra mediū Item
depositarium cauere debet ne passi
deposita a dolosis maxime ser
uanda recipiat qd dupliciter
ꝓbat' xxoo ibidē c ultra mediū
Jnibi querit' utrū peccat qui rē
aput aliū depositam uel i iuste
detentam furti accipiat canī
ꝗ ult' mediū Nota ꝙ quamquam
Depositum de natura depo
siti sit ꝙ res ipa restituatur
sicut in comodato tū hᶜ fallit
in xᵒʳ casibus ibidē c. cā fine
Cañ^ta de matia depositi ꝓa
canon ius uale di. j ꝟbo depo
site rei et canon neqꝫ xxij q. ij
et ff depo l. bō et de pe. ꝑ tō' xx
Deridere nota ꝙ nullꝰ debꝫ
aliū deridere Lex namqꝫ iusti
ssima est ut qui aliū deridet
derideat' quod ex dicto apli
et iure naturali comprobatur
iij. pte metca xo ꝓcepto al
teriꝰ factū ꝗ cā fine Cañ^ta
licet alit' v. q. iij. in loco i fine
Despicere Nota ꝙ hō despicere
debet diuicias si vult esse btūs
iij. pte metca iij ꝓcepto De
spicere diuicias ꝗ cā principiū
Canoista ad matiā licet alit' fa
cit de pe. di j. c. ij° ⁊c
Detractō querit' utrū de
tractō pctm sit mortale tcia pte
metca x^to ꝓcepto Quid rē vimas
ꝗ cā finem Cañ^ta alit' ad mā
fa canon iiij. va xj q. iij.
Detractor Nō ꝙ detractor cō
pat' cambra pa' pᵃ pte metca
ꝓcepto iijᵒ virtute pᵃꝫ ꝗ cā fine

Item nota quod detractor similis est
verso ibidem B ante medium Item
similis est serpenti ibidem C ante
principium Item similis est porco ibidem
B in principio Item figuratur per amon
ibidem B ante medium Canonista
de materia licet alibi in glossa extra
xlvi di. et iii. q. iii. detractores
et vi. q. i. summa et xi. q. i. sa-
cerdotes et de hereticis cum ex iniunctio
Deus Romanorum / quomodo deus est animus
prima parte metrica primo precepto Si
deus est animus C ultra medium
Item ad probandum deum esse mi
tantum nos tamen ibidem A circa principium
Item deus solus est et non alius est
colendus propter tamen ibidem B circa
medium Item nota quod deus est
colendus pura mente quod tribus
clausulis exprimitur ibidem B
prope medium et c. de summa trinitate
l. ii. C. omnes Item Janus deus
gentilium erat qui bifrontis depin-
gebatur secunda parte metrica precepto
xxxvi quod sequitur spectata A
circa medium Item deus est iniuste
ire ultor extra parte metrica precepto
xxxvi contra hominem iniustum
Item nota quod deo supplicandum
est et quid parata psalterio primo pre-
cepto Itaque deo supplicant A parte
medium Item nota quod eorum que
deo conveniunt triplex est ma-
neries ii parte metrica vi precepto
mitte archana dei A in principio
Item nota quod hugwicio de hoc
nomine deus triplicem facit expo-
sitionem i parte metrica xi precepto
dilige proximum aliosque A post medium
Canonista de hoc nomine deus licet
dudum videat canonem secundum
xix di. ultra medium Et canones

de iudeis xlv di. xxiii di. Dya-
conum et canonem perus simplex
ii. q. i et iii. q. i. Deus igitur
et xi q iii. ve. infra de penitentia di.
iii. Si ex bono desperse di. iii.
aliud de iudiciis novit et de prebendis
venerabilis etc. / quod dyabolus
Dyabolus non laculus utitur
ad anime et corporis oppressionem
prima parte metrica precepto xxxiii
Cum dubia in certis B in principio
Canonista licet dudum modo ad
materiam facit canon omnis dyabolus
xi q. iii. xxvi q. ii. visis
et xxvi. q. vi. nec mirum
et de pe. di. ii. ~~sicut nostis de~~
Si enim iniquos et de con di. iii.
sicut nostis de sum. trinitate firmiter
et c. dampnamus in fine ubi ponuntur
sub doctores de multis nominis
dyaboli etc. / Nota quod quis differre
Differre / ne non debet contra
mariam primum tempore hoc est velo-
citer maxime qui occurrit prius
rei eventu ad hoc ante cocqui-
dum inducere nos debent
tamen extra parte metrica precepto
xlviii Item primum capiendat
A parte medium Canonista licet
alibi xi. q. iii. cum aput et de
penitentia distinctione vii. c. i.
Diligencia / Nota quod circa
circa tria et maxime principi
diligencia est adhibenda parte
psalterio xl precepto Diligencia
adhibe A in principio Canonista
ad materiam licet alibi facit xxxvii
di. de quibusdam et xlviii. di.
quod necesse / Nota quod homo diligere
Diligere / pre di. quadrupliciter
et per quibus proximos solum prima parte
metrica precepto xi Dilige proximum alios

h ca prm. Item nota drām int
dilcoz mūdanorū et v̄tuosorū
ibide h ~~ca finem~~ Item querit
quid sit melius an dilige andi
lige. C. an mediū Item nota
xviij signa v̄e dilectōis ibidem
h ca fine. Item nota q̄ dili
gere debent filij p̄ntes nō ficte
sed cordiali dilectōne tercia pte
metra p̄cep° xxvi Dilige non
egra h ca mediū Circa dilec
cōnem p̄ntū et filiorum querūtur
duo Et p̄mo vtrū pater plus
diligendus sit qm̄ mater C. in
prn° Sc̄do vtru hō ex caritate
plus filiū dilige dz q̄ p̄rem
ibid p̄ncipali pte ij° p̄cepto
p̄ntes ama C. ultra mediū
Nota q̄ sex sūt que naliter
mouent hoīem ad diligendā
aliquā rem que omīa in deo
p̄fectissime rep̄iunt tercia pte
metra p̄° p̄cepto hoc quicūqz
velis C. in prn° Can^ta de di
lectōe licet dupplmode videat
p̄mo Canone omīs aut in d
et xxiij q iiij ca vindicta et
c debz hō et q. v. si nō licet
de pe. dis. ij. fini. De con
distinct ij^a species etc.

Dissensionis Nota q̄ vicium
dissensionis dya^li vicium triste
dit qd quoda nota^li exēplo
comp̄bat^r p̄^a pte metra tho
p̄cepto v̄tute p̄mat h ca me
diū Can^ta ad mām fa^t canon
et constitutio l. d. in verbo dis
sencionū scissuras etc.

Discere nota q̄ discere cu
pientib3 sex sūt necia e^ta pte
metra p̄cepto xxv Disce si
a doctis C. in prn° Item nota
q̄ discē cupientib3 et sapie fruc
tum degustare volentib3 nūq̄ ac
cepto studio debet cessare qd
fieri dz t̄pliat e^ta pte metra
p̄cepto xxxvij Discere ne cesses
h in prn° Item nota q̄ discere
quilz dz et p̄pue iuuenis sciā
aliquād ut artem maxie p̄pter
fortune variabilitatem quīta pte
metra p̄cepto xvj Disce aliquid
h ca prn^m Item querit vtru filij
diuitum vel nobiliū dici valeat
fortunati sūt a deo q̄ eis non
expediat artes liberales vel
eciā mechanicas discē ibid C.
in prn° Item cupiens litās di
scere et ad litrāt noticiā p̄uenire
t'a p̄cipue dz attende parte
p̄ncipali p̄cepto xxij Disce libris
h ca fine Item nota q̄ Bn^dus
ponit quīqz modos discendi et
ex hijs tres sūt mali et quīqz
boni ibidem h ca med. Can^ta
ad mām licet dupplode fiat
sicut canon relatus et c nō oīs
xxxvij. et canon nullus ep̄us
xxxviij d et canon in sacerdoti
bus lxj d xvj q. i. Hic vme 7
iij q iiij Si habes et ff de
de fideiuss l. ap iiijnūs ul. etc.

Dissidia Nota q̄ nulli ex no
bilib3 regentib3 nō p̄pō iure co
tenti gwerras mouent rabi
das destruentes patrias sunt
dissidentes p̄^a p̄ncipali pte
c xij. h in prn° Can^ta ad mā
fa^t Canon dissidentes et xc
d Respōsa in fi et d xvij nulla

Disciplina No° q̄ disciplina est p̄ les
iusti^e h aut vtra induat ad infe
riorū correccōnem exhibeda
Et p̄m^s Bn^d noue mirabiles opat^r

effecta p ma pte metta xx pcep°
Cum mones aliquē A circa pn̄m
Item disciplina a cypriano sic de-
scribit Disciplina ē morꝝ ordiā
ta correcō et beatoꝝ pcedeāu
patru regularꝝ ibid A in pn̄°
Item ad discipline vtutem in-
duce nos debent tā et maita
re ibidem C circa mediu. Can̄ta
licet dudsimode ad maīn facit
canon consuetudo j d et xix
d nulli phas xlv. d disciplia
et xlvij d quemlꝫ et lv ta d
precepta et xxiij q iij quidā
Discordia querit vtru discordia
sit pctm̄ mortale ij pte metta
xx precepto litas pterite B in
pn̄° Canonista ad maīn facit
Canon Discordantes et c necꝫ
ad caym xc d et fit circa ꝓ-
cē xlvi d et iij q vi li quippe
Diues nota diues consideān-
do quid comiserit diuicias con-
gregando vn ve vbi existit et
quo finalit tendat bona quꝫ
inde acquirere poterit et valebit
ij ꝓhemali pte ꝗ. xlvi c a circa
fine Can̄ta licꝫ alit xlvij d
sicut hn in subscripcōe et iij q
vi ꝗ Qꝫ obicit de pe d iij
Diuicie nō q in diuicijs qn
tu caiꝫ affluat non debemꝰ cor
apponere et hoc maxime ꝓpt
ta pa metta pcepto xxxiv°
Consilia pocius C in pn̄° Ite
nota q diuicie sūt septe vicioꝝ
capitaliu gn̄atiue ij ꝓhemali
pte ꝗ xlv. xlij A in pn̄° Ite nō
q circa diuicias non du acquisi
tas ꝫ circa acquirendas in cul-
pam eoꝝ mois quis incidere
pt pa pte metta pcepto xxiij
ne tibi quid desit a in medio
Item nota scdm̄ phm̄ q di-
uicie si eas nō comitatr no-
bilitas et potentatꝰ nō faci-
ut hoīem felice pa pcepta
metta pcepto xl Papphus
interdu a circa fine Can̄ta
ad materiam fat alit qd licet
in canōe nōne xxxvij d
in fi et xxxvij d ꝓ. cē et
xlvij d omes et xxiij q
vij Quemadmodum etc
Diuinacio nota q tā sūt diui-
nacōis genera que aliqui
factu investigare moliunt
ꝯta pte metta pcepto xxiij
multa ventura A circa mediu Ite
querit vtru diuinacio p invo-
cacōnem demonu sit licita
ibidem B vltra mediu Item
vtru diuinacio p astra sit licita
ibid C Item vtru diuinacio soꝛ-
ciu sit licita ibidem post Item
vtru omis diuinacio siue supsti-
cio sit licita ibid Item nota
q diuinacio scdm̄ thoma que i mti
tr false opinionj supsticiosa
est Et ideo considerare oportꝫ
quid sit vnū circa pcognitor de
somppnijs scda parte metta
pcepto xxxv Sompnia ne
curaueris A in pn̄° Can̄ta ad
maīn facit canon Sortilegi
xxvij q j et q ij intelligi no-
lunt dnō et ca. illos q ca et
q iij c j et q v. qui diuinacōes
et c. Si clerici ea c. et q
Diuites nota q diuites cōit
sunt qdrupltr vicio viciati pa
ꝓhemali parte ꝗ xxxviij
A in pn̄° Item nō q diuites
supbos plꝰ q̄ alios pctores

punit deus quod exodo sextuplici
comprobatur eadem parte c. xxxv
a. post medium Item divites in
ordinatum amorem diviciarum
contempne dominum seu despiciunt prop-
ter mala que inde provenerunt
eadem parte c. xlv. a. in fine Item
queritur an divites qui nati
tempore non subvenerunt paupe-
ribus sint raptores censendi par-
te tercia precepto xi Cum tibi
divicie s. a. in medio Item divites
ut filijs divicias congregare va-
leant parce vivunt et in se ipsis
crudeles sunt quod exodo galline
et aquile comprobatur prima parte
tercia precepto xl. Dapsilis
inter divitem s. ca. principium Can. ta licet
aliter in canone non cogantur xli
di. et in canone Non satis
lxxxvi di. et in canone multi j q. j in fine.

Docere Nota quod magister ut salubri-
ter doceat debet in se quatuor obser-
vare quarta parte tercia precepto
xxv Dixi sed a doctis A. in fine
Can. ta ad materiam licet aliter
xviij di. non oportet et xxxvi
di. c. Ecce et l. di. ponderet et
c. cum exaudiero et xxxviij d.
omnes psallentes et xxxij q. iiij c.
Nuptias ita et de pe. d. ij Totam
oro xij que sint necessaria ut quis
debito modo doceat vide in summa
de vicijs et virtutibus in tractatu
de prudencia c. si nontandus et adde
quod notatur de ma. et obe. huius
in prima gloza quod doctor facere debet

Docere non ea que docet prima
parte tercia precepto xxx Cave
culpare pleres a. circa medium Item
doctor si laudabitur et absque ca-
lumpnia velit alios in culpare actis

et potestates celestis ecclesie de-
mittere qui sunt ibidem Can. ta
ad materiam licet aliter xxxvij
di. de quibusdam et xlvij di. Sane
lix di. ordinatos et vi q. j Sunt
plurimi et de con. di. iiij nosse
de doctoribus vero et que sit dicen-
dum magistros et doctores et de
scienciis ab eis et docendis pro-
deas quod notat Jo. in pallean. c.
de quibusdam xlvij distinctione

Doctrina Nota quod in humili doc-
trina et longa experiencia magister
et doctor qualiter exercitatus esse
debet antequam doceat parte prima
precepto xxvi Metue magistrum
s. circa principium Canonista ad materiam
facit canon licet hoc prima xlvij di.
in principio et xlviij di. sacerdotes et c.
in doctrina vero lxxxvi di.
et c. quemadmodum j q. iiij.

Dominus Nota si dominus propter suorum
culpam irascitur debet iram per mansue-
tudinem mitigare quod exodo Se-
necce comprobatur prima parte tercia
precepto xxxvij Servorum
ob culpam s. a. circa medium Can. ta
licet aliter de con. di. iiij Siquis
autem et xiij q. ij in ecclesia c. de
pe. di. j vide benignum dominum et c.
si peccatum et xxij q. j et inabut

Donare Nota quod duo sunt que
nos inducere debent ad liberaliter
donandum prima parte tercia precepto
xxv. Cum prestare potes a. circa
medium Item donare debes iuste
scilicet de tuo proprio non de alieno quod non
est alteri auferendum unde alteri
tribuas quarta parte tercia precepto
Cum donare potes a. circa medium
Item queritur utrum donacio facta pro con-
stantinum ecclesie Rome in personabili

silvestri valuerit et an successores de iure illam revocare valeant et possint ibidem ¶ circa prin. Item querit^r quibus de iure donare valeat et possit c. in prin. Canonista licet aliter xxiii q. iiii § precepta et canone donare eciam duobus c. se. lxxxvi distinc. et in palea constantinus xcvi di. etc.

Dormicio Nota quod dormicio moderata tres magnas utilitates affert parte penitenciali precepto xlviii Satis est dormi ¶ post prin. Item nota quod dormicio immoderate supra tria mala corpori infert ibidem ¶ post medium Canonista licet aliter vi di. testum et c. Non est dis ea et di. xxxv pt h et l. di. ponderet et c. Sacdos di. ea

Dotes Queritur utrum dotes corporis glorificati sint tantum tres modo quatuor aut plures vel pauciores contra parte tercia precepto xlviii Morte repetina ¶ in prin. Item queritur de duobus et primo quot sunt speciales dotis Secundo quid si maritus tenetur de dote sicut in aliis debitis obligatus tercia parte tercia xiii precepto Uxorem fuge ¶ ante medium Theologus videat si placet de tribus dotibus anime et quatuor dotibus corporis glorificati in quarto sententiarum di. xlix Canonista eciam de hac materia videat in canone

Dubia Nota quod dubia in meliorem et minorem partem sunt interpretanda parte penitenciali precepto xvii Numme iudica ¶ circa medium Canonista ad materiam facit Canon Cumque xi q. iii et regulis iuris ex toto et de homi. ad audienciam extra etc. Sequitur de littera E

Ebrietas Nota quod propter ebrietatem multa mala et plurima ac eciam periculosa sunt sequuntur quod tribus comprobatur exemplis parte penitenciali precepto l. Vino te tempera ¶ circa prin. Item nota quod quinque generibus persona rum specialiter ab ebrietate convenit precavere ibidem ¶ Item ebrietas est fomes et nutrimentum omnium viciorum quod ex eo cuiquam homine comprobatur ibidem ¶ in principio Item queritur utrum inebrians alium peccat mortaliter ¶ in prin. ibidem Item queritur utrum ebrietas sit mortale peccatum ibidem Item queritur que sit causa vel racio quod ille qui parum est ebrius magis insanit et litigat quam ille qui est sobrius vel omnino ebrius ibidem Item queritur que non sit culpa propter quam ebrius post lingua peccat ita quod non valet proferre formare sermones contra parte tercia precepto xxv Hoc bibe quod possis ¶ in prin. xxxii precepto Cum venere ¶ circa medium Canonista de materia licet diversimode xxxv di. in prin. de con di. ii nullus et in decreto a crapula de vi et ho. de. et de cohi. et ven. sanc. c. i.

Ecclesia Nota quod heresiarche inter ceteros ecclesie militantis filios tamquam degeneres diversis modis et viis contra unitatem militatem ecclesiam suis perversis dogmatibus offendere moliuntur parte tercia precepto xxvi Dilige non egeat c. in prin. Canonista licet aliter videat quod habetur di. xi Catholica ecclesia et xix di. in memoriam et xxxv di. Ecclesie

Ecclesia qualiter per reges et nobiles debeat tueri et qualiter de ea debeant providere n parte tercia c. v

principes et j q j ⁋ Cito turpem
xxxiij q j vna sola qui filij
sunt legi p venerales extra
de pe d j ⁋ Ecclesia etc
Eger Nota differentiam inter egrum
et egrotum quarta pte metra
precepto vij° ⁋ Cum fueris locuples
⁋ in principio circa
Egritudo Nota quod sicut egri-
tudo magno et forti medicamine
curatur ita egritudine corporis vi-
cia retundunt quod duobus
comprobatur exemplis quarta pte
metra vij precepto ⁋ Cum fueris
locuples ⁋ circa pn̄m ⁋ Canonica
materia sic legitur aliter canon indicens
j q j etc ⁋ Queritur utrum melius
Electio sit quod regia dignitas
vel quecumque alia principatus va-
cat p electionem quam p hereditatem
secunda phemali pte ⁋ viij ⁋
in pn̄° Item nota quod electionis
forma est triplex scda pte metra
precepto xxxiij ⁋ Judicium populi ⁋
circa pn̄m ⁋ Canonica de materia de
pe d iij ⁋ Si ex bono et in decr
qua propter de elec et xxiij d
in nomine domini de elec ubi
plenitudo hoc precepto etc
Elemosina Nota quod in elemosina
datione tria sunt consideranda
pte prima xv precepto ⁋ Cui des
videto ⁋ circa fi ⁋ Queritur quibus
potius elemosina sit danda
ibidem ⁋ circa medium ⁋ Canonica
licet aliter ad materiam faciat
canon non satis lxxxvj d
Item queritur utrum hominibus malis
danda sit elemosina ⁋ in pn̄
Item queritur quid de illo qui
furatur ab usurario vel a rap-
tore ut inde elemosinam faciat

ibidem post ⁋ Canonica videatur contra
cor canone forte xxiiij q v
Item ad hoc quod elemosine deo
sint accepte quatuor sunt necessaria
prima pte metra precepto xxxv
Ne dubites ⁋ circa finem Item
elemosine quedam sunt corporales
et quedam sunt spirituales ⁋ pty
medium ⁋ Corporales elemosine sunt
vij opera misericordie ut est pascere
esurientem etc Spirituales etiam
sunt vij ut est docere ignorantem
consulere dubitanti ibidem etc
Item queritur que elemosine sint
meliores an corporales an spiritua-
les ibidem post Item queritur utrum
elemosina impendenda sit in precepto
ibidem ⁋ post Item nota quod tria
sunt alia genera elemosinarum
prima pte metra xv precepto ⁋ Cum
moneas aliquem ⁋ circa medium
Item queritur utrum propter timorem
peccati in amore glorie in apto fieri
debeat vel non prima pte met-
ra xv precepto xv Officium al-
terius ⁋ in pn̄° ⁋ Canonica habet dud
simode in Canone medicamentum
de pe d j ⁋ Et in canone quanta
tua xij q j et in Canone
elemosine xxiiij q vta
Eloquentia queritur an pro eloq-
uentiam liceat procuratori sua colo-
rare dicta ut magis appareat
vera tertia pte metra vj p
recepto ⁋ Sermones ⁋ circa finem
Item queritur utrum illi qui p
fraudem vel fictum loquendi ac-
quirunt aliqua ut sunt adulatores
et ypocrite restitutionem teneantur
et quibus ibidem ⁋ pty medium
Canonica de ma xxxvij distinc
⁋ Sed econtra circa

Episcopus que debent concurrere in
prelato vide p^a pte metta x p
cepto Contra verbosos [et] circa fi
nem Queritur utrum episcopus peccet
conferens beneficium bono pretermittens
meliore quanta pte metta precep°
x. Quod donare potest [et] circa
prin^m Canista De episcopis licet diui
simode xxv d. c. Ipsi autem
et c. p^m lxxxi d. in prin° xxv
d. in prin° xxxvi d. in prin°
xlvi d. in prin° c. nate xlvi d.
in prin°. lxxvi d. in prin° lxxxi
d. in c. prohibetur et p^a q. iii. Si
quis episcopus et c. se. Item utrum
episcopatum liceat appetere pte prima
ta precepto xxxvi Ad consilium
ne accesseris [et] circa finem
Error nota quod errorem suum quilibet
revocare tenetur tertia primem
ali pte c. i. [et] in fi Item
nota quod quilibet proximum suum
ab errore revocare tenetur ibi
dem pti Item queritur utrum quod
ad omnes generaliter ptinet
ab errore uel a malo suum proximum
revocare ibidem post Item
queritur utrum scriptores erroneas o
piniones doctorum uel magistrorum
exscribentes a peccato ibidem pti
Item nota de multiplici errore
circa proximum angelos et alias
parte prima precepto xxv uel
teme credideris [et] Item no
quod antiqui medici in rebus erroribus
circa precepta medicinalia maxime fu
erunt involuti tertia phemali pte
c. ii. in prin° Canonista de ma
licet aliter faciat canon qua
tua l. d. et lxxxiii distinc
de errore facit etiam canon Im
peratores xi q. iii et xxiii q.
vi quod erraverat et in Epla
liquet [et] de suma trin^te
Erubescere Nota quod sex sunt
de quibus est multum erubescendum
prima pte precepto xxxviii
Sua verecundia [et] circa medium
Item nota quod contra illos qui
erubescunt se exercitare in opi
bus virtuosis quatuor valere
debent p que ostenditur quod male
se habent quo ad deum explicatur
ibidem [et] in prin° Canonista
ad materiam licet aliter faciat ca
non Erubescant xxxii d. et
de pe d. p^a Que pcmtet [et]c
Erudire nota quod circa filiorum
eruditionem tria sunt attendenda
pte prima precepto xi Eru
di liberos [et] post prin^m
Item no quod circa filiarum erudi
tionem sunt tria attenda ibidem
[et] in prin Item erudiendi
sunt nati specialiter circa tria p^a
pte metta precep° xxviii Eru
di sunt nati [et] in prin°. Canista
licet aliter ad materiam faciat
canon no inveniuntur et c. Si
ecclesia xxiii q. iii et xxxvii
d. legant Epi et c. Si quis
d. ea et l. d. qui in ecclesiasticis
et decre sunt specula de magi. co
Etas nota quod sex sunt etates
hominis prima pte precepto
xxxix Item tuam custodi
[et] in prin° Canista licet aliter
lxi d. et xii q. i. omnis etas
de pe d. ii. Adam et ple
nius in phemio septi in glo
super vo perfecta Item sex
sunt mundi etates ibidem i adducere
Eutrapelia non eutrapelia
est vitium que in ludis et iocis

consistit et est media int' hyst'
onem et hyspidu̅ seu agrestez
p̄a pte phemali c̄ x ɔ̄ i pn
Exempla nota q̄ exempla
plus mouent q̄m v̄ba p̄a pte
metrica p̄cepto xvi Multoru̅ ai
stta ɔ̄ pti mediu̅ Can̄ta lib
alit' iio ɔ̄ Sana quippe xlvi
d̄ c̄ recepisse Et ii qone p̄a
multi xi q iii et xxiii q i
patus Item nota q̄ Bregs pō
expa stet in moribus imitaciu̅
vtuosis ii pheiali pte c̄ xl
Item nota s̄m Breg q̄ quicq̄ in
suo p̄uo subdit' sunt causa
ruine tot mortib; digni sunt
quot ad subditos suos p̄ditos
exempla tr̄smittunt ps̄uta
li pte p̄cepto xii Cura fa
miliaz C in fine Canoista
xi q iii Precipue ɔ̄c
Expendere Nota q̄ expende
quis debet large et sp̄ere cum
ip̄a ras hoc desiderat scda
pte metrica iio p̄cepto Sic sup
tum sp̄ere legista ad matiam
facit ff. l. qd in vxorem C
de negt gest' ɔ̄c
Experti Nota s̄m phm q̄
vniuscuiusq; experto in suo ope cre
dendu̅ est pte ps̄uta xxx
p̄cepto extimacioz retine ɔ̄
cia mediu̅ Can̄ta de matia
xxxiii d̄ Sicutem et xliii
d̄ q̄ recepisse Recta
Extimacio Nota qui vult ve
ram et certam extimacione
hre de reb; huanis s̄m phm
non debz nisi s̄dm experiencia
uel s̄iam iudicare pte ps̄u
ta p̄cepto xxx extimatoz
retine ɔ̄ cia mediu̅ Item quit'

vtru̅ melius sit pro republica
q̄ omnia iudicia et huana ne
gocia iudicu̅ extimacione t'minet'
q̄m legu̅ arbitrio ~~et~~ vel e contrario
ibidem C. in pn° Can̄ta de ma in
decre Si lesserit de i iur' et
damp. da De' de littat f. ɔ̄c
Falsitas Nota q̄ sub no
falsi arguit' omnis falsi
sive p̄ditor sive falsus
testis sive mendax sive frau
dulentus quoquo fraudulencie
mō et falsitatis impietē sit reus
s̄a phemali pte c̄ xxiiii
C. in medio Can̄ta De matia
plenissime videat canone Si
Eps l. d. et melius in canoe
in meoriam xix distinccione
vbi tractat' de falsariis et
falsitate multiplici Et videat
eciā in rubrica de cri fal. legi'
et notat' ɔ̄c Fama tenet sdm
Fama non q̄ ɔ̄du int' tria
bona s̄a pte metrica p̄cepto
xxiii Luxuriaz fugito ɔ̄ i pn°
Item Nota q̄ fama p̄ximi tolle
estimam occidere Rō quia sicut corp'
viuit mediante aīa sic aīa viuit
mediante fama q̄rta pte metrica
p̄cepto xix Si famam s̄uare
cupis ɔ̄ cia mediu̅ Item fama
sic lib in dicitur ad famam et
infamiam ibid post Item nō
q̄ fama et infamia accipit' quq;
ex sciencia quq; ex suspicione
procedit quq; ex certo auctore
quq; ex incerto ibid post Ambi
cia queritur de duob; Et p°
vtru̅ in fama uel gloria sit feli
citatis ponenda C. pti medi Sedo
vtru̅ fama alicui denigrare
maius sit peccatu̅ q̄m homicidiu̅

vel adulterium committat. Ut in prin. Canonista de materia in Can. sicut est de cons. d. iiii. et de sacra unc. c. vi. in glo. xviiii de cohabi. cle. et mulie. etc.

familiarium ... vid. ... Auliti

Familia nota quod familia gubernari uel regi debet ab ipso patre familias parte prima circa preceptum xii. familiam cura. Ut post prin. Canonista de materia licet aliter videat Canonem deinde xxvi distinctione et quod necesse est xxviii. d. et c. quelibet d. eadem

Felices nota quod felices per mortem talem nascuntur in celo et ibidem acquirit Christi optima bona tertia parte metrica precepto xlviii morte ... ut cum med. Can. licet aliter etiam c. x. d. et canon sufficiat de con. distinc. i. etc.

Femina nota quod et quando femina pt esse testis tercia parte metrica v. precepto producto testis et ... med. Canonista licet diversimode de materia femine quo ad vocalitatem habetur in canone acutiq. xxxvi. d. et xxxvii d. ... mitrogasti xxxii d. hospitaculi xxxi d. clericus ... quo ad testimonium ferendum habetur xv. q. iii. ex eo. et in canone mulier xxxiii. q. v. et de testibus cum et c. ta. leviter extra et ii. ... in decre. Mulierem d'iudiciis ii. vi. et cetera

Feudum nota quibus de causis de iure amittitur feudum parte prima v. precepto Presbiter ... pti memor esto. Ut ultra med. Can. licet diversimode ad materiam Canon esto subiectus xc d.

et xxiii q. viii. §. i. et in li. feudorum in quibus causis feudum amitt. c. i. et ii. et de feu. ... extra

Fidelitas nota quod qui fidelitatem domino suo iurat sex servare debet necnon cum affectu memorie commendare. ii. phemali parte §. xviiii Ut in prin. Canonista de materia dicere videat canonem de forma xxii. q. v. et extra de iure iurando. Ego ii. et in li. feudorum fideli. c. i. etc.

Filii nota quod primum filii succedant communiter et tenuti bonis patris exheredari possunt viii. de causis prima parte ii. precepto Ut an medium. parentes ama. Canonista licet aliter lxxxii d. quod vicos et ii. q. vii. quia et xxxiii q. i. in prin. ead. ca. et questione. Sic enim neque notatur in decre. v. ta. nallis d'iure iur. ex. i. mag. glo. ubi enumerantur predicte cause etc.

Flumine nota quod flumina paradisi sunt quatuor per que ipse virtutes cardinales designantur quibus mens nostra irrigari potest et reformari debet ipse Christus phemali parte prima §. xi. Ut parte prima Canonista de materia in c. canones xv d. ult. prem de conse d. ii. reverere

Fons nota quod fons vivus dicitur esse deus a quo emanant vii canalia scilicet vii virtutes qui fons est signatus vii sigillis. Item domus spiritus sancti §. parte prima ... et Ut circa medium i. phemali parte xii. §. q. in capit. ad fortem Can. de materia ii. q. vii. Si. cuti de pe. d. ii. Si enim inquit

Forma nota quid sit forma secundum
philosophum quarta parte metrica vi° precepto
dilige denarium J post medium Ca-
nonista xxvi q v de forma
Fornicacio nota contra errorem
illorum qui dicunt fornicacionem fieri
cum uxore propria parte prosaica xlv°
precepto meretricem fuge J circa
principio Item queritur utrum fornicacio
simplex connumerari debeat inter peccata
mortalia et sit peccatum mortale ibi-
dem L circa medium Canonista licet
dum sonde in Canone nemini xiii
di et lxxxi di Si quispiam et
xxxii q ii Cum apostolus et xxxii
q iiii Meretrices et xxxiii q i
Si quis tamen etc
Fortitudo nota quod secundum Tullium
fortitudo est considerata periculorum
susceptio et laborum diutina perpessio
parte prosaica precepto xxxii
utere virtute J circa principium
Item nota quod virtus fortitudinis
hoc pretendit qualis in intioibus
homo sit J circa principium Item
virtus fortitudinis est aliarum virtutum
probativa quod exemplo cuiusdam ficti
philosophi comprobatur prosaica parte pre-
cepto xxxii utere virtute J
post principium Item nota quod sex sunt
modi fortitudinis non vere parte
eadem et precepto utere virtute
Item queritur utrum magis consistat
fortitudo in aggrediendo quam
in sustinendo L in principio Item
queritur utrum fortitudo precellat
omnes alias virtutes ii parte me-
trica precepto xviii Esto fortis animo
J in principio Item nota quod Tullius
quatuor fortitudinis partes assignat
ibidem post L circa medium Iste
philosophus ponit iiii species fortitudinis

ibidem post Canonista licet dum
similiter de ad materiam facit c. si
xv d in versu consurge et facit
Canon cum exaudiero l. d. et
canon fortitudo xxiii q iii et
t. sc et de pe d i Primum obre
et d ii Si enim inquit etc
Fortis nota quod ille minime fortis sit
intrepidus qui terribilia sustinet
nec propterea perterrentur parte pro-
saica precepto xxxii utere virtute
J post medium Item nota quod for-
tis esse debet in quaque damnata exemplo
Christi et aliorum virtuosorum ii parte
metrica precepto xviii Esto fortis animo
J circa medium Canonista ad materiam
facit Canon valida est et de peni-
tentia d ii Item queritur de tribus primo
de ipsius nominis quadruplici distinc-
tione J circa medium Secundo de ipsius
quadruplici commendatione ibidem Tercio
de ipsius parcium multiplici assignatione
ibidem nota differentiam inter verum fortem
et audacem ii parte metrica precepto
xiiii° Cum te invalide L post medium
Fortuna nota quod mali sunt quandoque
melius fortunati quam boni secunda
parte metrica ii precepto Successus
dignos J in principio Ibidem circa
queritur de duobus primo utrum auctor
bene dicat in eo quod dicit indul-
get fortuna malis J circa medium
Secundo utrum fortuna bonis indul-
geat potius quam malis J in principio
Item queritur utrum fortuna sit certa
ita ut non quarta parte metrica
v precepto tu sis in cautus L
in medio Item nota quod de bona
fortuna et mala tenendum est
quod habetur in prima parte metrica pre-
cepto xviii Cum fueris felix
J in principio Canonista de fortuna

et fortuitis casibus videat quod legitur
et notatur in decre. c. qua de homicidio
Forum nota dictam nitur foru
in neutro genere et forus in mascu
lino parte prima xiiii° precepto
para te foro. c. cum finem Item nota
quod talia sunt que habet papiue non
solum reum unde etiam quemlibet de cor
pore vniusitatis inducere ad pa
randum foro suo ibidem et post
principium Canonista de materia licet diu
simode videat canonem nolita
ii q. vi et in canone Episcopus xv
q. vii et videat quod legitur et no
in decre. forus de v signi. et dec.
Cum sit generale de foro compe
et c. Si clericus et ca. ex parte
b. et c. licet cum multis aliis
in eti. positis extra etc.
Fratres nota secundum papiam
fratres dicuntur quatuor modis prima
parte tercio precepto cognatos cole
et cum medium Canonista de ma
licet diu simode xlvi d. deinde
et lv d. Si Evangelica xxxv
q. i in principio de divor. c. ult. et
de hare cum ex iuncto etc.
Fugere nota quod fugere debet quilibet
rumores prima parte mettra xii°
precepto et in principio Rumores fuge
Canonista licet diu simode xlii
d. Si rector vii q. i. c. hoc tuc
xxiii q. iii. c. Item ab aliquo
et c. tres personas xxiii q. iii. et
vii q. i. Visitans de remic isti
Cum pridem contra malicia plebis
Furtum nota quod quicumque vtitur
re apud cum deposita vel rei
comodata ad alium vsum vel
etiam vtitur pignore furtum committit
prima parte iiii^{to} precepto datum
servua c. cum principium sinibi etiam committitur
furtum peccat qui rem suam apud
alium depositam vel etiam iniuste
detentam furtim accipit cand
et in fine Canonista ad materiam facit
c. ex lineis videtur i. q. i. et xiiii
q. v^{ta} penale et xxxvii q. iii
meretrices de divor. gaudemus
et de furtis per totum et ff. de fur.
l. i. c. i. et l. qui vos c. letale
Sequitur de littera G
Garrulus nota dictam inter
garrulum et eloquentem tercia parte
mettra precepto xxi. Sunt commu
nas c. post principium Canonista
ad materiam sed aliter facit xxxvii
d. c. hinc ecclesia et xlv d. in principio
Gaudere nota quod gaudere non
debet de morte repentina malorum
et hoc maxime propter aliquos que
rapti in puncto mortis dicuntur
mettre quarta parte mettra precepto
xlviii Morte repentina et cum
medium Canonista videat cano
nem Sancta Romana v Item
in Epistola xv d. et l. d. qua
tua et xxiii q. iii c. Potest
Gaudia nota quod mala gaudia
sunt vicia que peiora veniunt
refugienda propter tamen quarta parte
mettra xiiii precepto Si fama
servare cupis et cum medium
Canonista lxxvi d. in canone
igitur Item queritur etiam gaudia
de duobus primo que sunt illa
gaudia que summo studio sunt
a mortalibus appetenda que ve
neranda tercia parte mettra viii°
precepto interpone tuis et cum
finem Sedes ad quod pertinet vana
gaudia reducuntur et in principio Item
nota quod talis dicta est inter gaudia
virtuosorum et viciosorum qualis est de

d. furto est vide
in parte prima c.
xlviii

puncto qui fit sup litam et sola
quarta pte metrica precepto xix Si
samarit' q cca med Can[onista] in ca
none Quia tua l. d. et xxiij
q iiij c ex hijs et xv d Sca
romana v. Item in Epistola Sri
ali et lxxxvj Ieiuniu etc
Gladius Nota q multi de ligno
sua non faciunt gladiu Goliath
qui erat in volutus pallio post
es Ephot etc Prosaica pte p
cepto vij Saluta libenter q
in pn° Can[onista] de materia licet
aliter xlv d. disciplina et
xxiij q ij c in hoc c et de
pnle ex ore in principio etc
Gloria Nota quid sit gl[ori]a tria
prosaicali parte precepto ij q
in pn°. Item gloria dicitur va
na tripliciter ibidem c in pn°
Gloriosus nota q tn hoiem
gloriosu facere consueverit pte
prosaica precepto xxxviij Prima
verecundia c ultra mediu Ite
queritur vtru possit desiderari
gloriosu in conspectu hoim appa
rere tercia phemali parte c
ij q cca fi Canonista de ma
in Canone no est xxij q j
xj q iij Iniu[ria] va et in decre
tis si xpus de iure iur[and]o
Gratitudo Nota q ad virtutem
gratitudinis duo pn[cipi]r inducunt nos
debent parte prosaica v° precep
to In sta[tu] accepti mo[n]or esto c pte
mediu Item qr[itur] vtru retri
buco gratiu differenda sit ibidem
c post pn[cipiu]m Canonista ad ma[teriam]
fat quod h[abe]tur in canone legimus
xxiij d et xcv d. Ecce ego
Guelfi et gibellini Nota de
guelfis et gibellinis et eoru in

solleroris plane tractatur pte prosai
ca precepto xxxvj Maledicta ne
esto q pte mediu Legista vide
at p dnm Bar in tractatu de ty
ranno viii q pn[cipi]o subqua format
decima q vbi ponit de pbati
tyrani cum ad het guelfo et est
contra gibellinu et econtra ut ff
de le j l. si qs a fi° c finali
Gula queritur vtru gule viciu
sit grauissimu pctoru quarta pte me
trica precepto xij Nu te detineat
q in pn° Can[onista] de ma videat
Canonem quinque modis de con d v
et c ne tales eadem distinctione
Haurire Sequitur de littera h
Nota q haurire conditi sit
q[uonia]m plures philosophi de fonte
virtutis videntur de dos quid sit s
se saciare minime potuerunt prima
phemali pte c xij q incipit
ad fontem loco aug vico scriptor
scita e littera capitalis q post pn[cipiu]m
Legista licet aliter faciat ad mam
l. pcor aut in pn ff de rivis vbi d[icitu]r hc
Helizeus Nota q helizeus
ad helyam clamabat oro ut fi
at spus tuus dupliciter in me prima pte
metrica precepto quarto Pone repug
nando c pte mediu Canonista
ad mam fat canon non satis
lxxxvj dis tertia
Heresis Nota de multiplici
heresiarcharu specie parte prosa
ica p° precepto Itaque deo supplica
q pte pn[cipiu]m et pte eadem precep
xxv Nil temere credidens q
in pn° Et p[rim]a pte metrica primo
precepto Sit deus est unus q in pn
et post Can[onista] de ma prima q iij
Salvator xxiij q j que dignior
xxvj q v Epi et de he pt° exo

Homicidium Nota quod homicidii ge-
nus duplicat' distinguitur tercia
parte metrica precepto iiii Cum vere pi
uas ca. parte media Canista de ma
l. d. Si quis homicidium cum inlicitis
ca[lis] ibidem potest et lxxxvii d. c
vltr. de pe. d. i homicidium et
de homi pro to[ni] contra

Homo Nota quod triplex racio assignatur
quare homo magis timendus est quam
cetera animalia quarta parte metrica p-
recepto xiii Cum tibi proponas ca.
parte prima Nota homo devote assi-
milatur puero in septem proprietati-
bus tercia parte metrica xxiii precepto
Cum sapias Item queritur utrum verum
sit quod dicit autor quod homo
sit magis timendus quam cetera
animalia ibidem C. circa medium
Nota quod valde detestandum est hominem
esse ferocem cum secundum plinium a natura
debeat esse animal mansuetum prima parti-
culi parte precepto xli Blandus
esto parte prima Item nota quod homo
bene agere differre non debet
cum facultatis operandi se habet
quod duabus auctoribus comprobatur
precepto xxxiii prima parte metrice
Cum dubia incertis ca. post pri-
ncipium et d. circa fi. Item queritur quare
homo cetera animalia precedat in
prudencia secunda parte metrica xiii
precepto Corporis exiguum ca. circa fi.
Item nota quod homo factus est ad
ymaginem dei in naturalibus et
ad similitudinem in gratuitis quarta
parte metrica precepto xiii Cum tibi
proponas ca. circa medium Item nota
quod homo dicitur potius ad ymagi-
nem dei factus quam angelus
ibidem post Item nota quod homo
dominium animalium perdidit propter peccatum

ibidem C. parte media Item nota
quod philosophus dicit stultos homines
esse frigidioris sanguinis prudentes vero
calidi quarte parte metrica xv p-
recepto Cum sapias aiai ca. in principio
Canonista de materia licet dupliciter
s. d. ponderet i q. iiii homini in
q. vii postulatis de pe. d. ii Si enim
inquit de q. di. i. hii duo etc.

Honor queritur utrum aliquis lici-
te valeat honorem appetere tercia
phemali parte C. ii C. circa fi.
Item nota quod qui facit aliquem
actum virtuosum solum propter honorem
virtuosus non sit ibidem Item hono-
rum contingere nil aliud est quam testi-
monium de bono et excellenti here
ibidem ca. parte prima Item honor et
reverencia maioribus maxime de-
betur qui aliquid sunt per eminenciam
vel dignitate constituti et hoc proba-
tur quia eos ostendunt veraciter
Sede maiori ca. circa fi. Item ibi est
queritur de duobus primo utrum ho-
nor et reverencia solum superiori-
bus debeatur C. parte media Secundo
utrum maiores in dignitate consti-
tuti honorandi sunt si sunt mali
ibidem Item nota quod anima post mortem
in resurrectione eciam
quadruplici sublimati honore
prima parte metrica precepto xxxi
Infantem nudum ca. circa fine
Canista de materia licet dupliciter
in Canone Qui militare i. d.
et in Canone Inmo uaiuq lo
d. et in canone in scripturis
viii q. i. et eciam facit canon
dudum xxiii q. i. de elec
generaliter Amacia Nota quod

Honoris honoris amacia
est virtus quedam que consistit in amando

honores mediocres pª phemali
pte pagrapho viij · C · in pnº
canonista licet aliter ad maiam
facit canon · Extrāca xxxiij · d ·
Hospitalitas de hospitalitate
et de alijs miie opib; pª pte me
tria pcepto xxxv · Ne dubites
C · ptē mediū Cañta ad matiaz
fat xlij · d · in pn · Et canon
In noie pris lxxiij d · 2c · –
Humilitas nota q triplex ē spēs
humilitatis scd'a phemali parte §
xviij · B · circa fine Item humilitas
publicani a saluatore multū cō
mendat² sca phemali pte § · xl ·
xlij · d in fine Cañta de hac v'tute
que specialit' deo appāt² et appba
cōe alicui v'tutū videat in cane
Si qui filij xxx d · v' hoc aut
sēp simq sup vō cū humilitate de
matiā sciam hēt² in canoē qui
scit se ij · q · vi · et xxxiij · q · iiij
Displicet in fine Se'² de lra S

Jactare quer'² vtrū iactās
se · de aliq v'tute vel sciēt'
careat illa vel ea r'aliter
habeat ij pte metra pcepto
xix nec te collaudes B citamē
Item qrit² vtrū iactancia pctm
sit mortale ibidem post · Cañta
licet alit' ad matiam fat canon
Imitare vi q · i · et canon omis
iactancia xxi · q · iiij · et cano
cruantus xxxiij · q · iiij · 2c
Ydolatra nota q quatuor st
Ydolatria pn'r circa ydolatriam atten' da pª pte
metra p° pcepto Si deus est
aimq · A · ptē med · Item nota
q septem sūt spēs ydolatrie ibid
B · circa pnm Cañta de matia in
canone Si quis demceps · xvij · q
vij · et xxxiij · q · v · § · hinc notād

et xxxiij q · i · non auferamus
et xxviij q · i · ydolatra –
Ydolatra querit² qre auarus
pecuniaz ut denariūm inordinate
diligens ydolatre compareť²
et auaricia ydolatrie cpta pte me
tria vj pcepto Diliges denariū
C · circa fi Cañta ad matiaz licet
aliter fat canon Iulianq xi q · iij ·
Ignis Nota q ēor ignibs ōnis
fuisse nobili et sco viro tria pte
metra pcepto x · Cred t' sorde
dederis B circa pnm Cañta de
matia licet alit' facit ~~Canon~~ §
als aute xxv · d · et i q · i Sicut
eunuchq et c · c · et · q · cu scriptura
de pe · d · iij · inter hec 2c –
Ygnorancia Nota q duplex est
ignorancia sc3 iuris et facti scd'a
pte metra xxiiij pcepto A · i pnº
Noli tu quedaz · Item querit²
vtrū puer ignorando ea que
dei sūt vana peccet maxime
quia a quo discere hēre no potuit
iiij · pte metra xxxi pcepto Re
pudeat C · circa pnm Cañta de
matia licet alit' vide pt in §
notandū i · q · iiij et xv q · i · in pn
xxx · q · i · de hijs et in rª igno
rancia hodie de rlus iur' si · vj
Ignoscere nota q boni viri ig
noscere debent et remittere in iu
rias maxime ppt' duas conside
raciones cpta pte metra pcepº
xxvjº Contra hoiem iustū A
post mediū Cañta licet alit'
in Canone parata xxxiij · q · i ·
et viij · d · Consuetudo et de pe
d · i · libent' ignosco Regista c · de
Epi · et clericis Si qs in hc genq
Illustris nota de hac dictione
illustris hēt² in pnº plogi ibi

illustres industrie etc.
Imago Nota quod reprobi post mortem triplicem assument deformatam ymaginem quarta parte metra precepto xlviii° Morte repentina § circa principium Item nota quod electi similiter triplicem assument ymaginem ibidem § post medium Canonista de maria xxvi d. ut hic ymago de pe d. iii. Si ex bono de homi. c. ii. ex.
Immolare Nota quod in ymolatione diabolum diversorum extimabat aliquem statum peccata relaxari quarta parte metra precepto xvi Cum sis ipse nocens § circa finem Canonista de matia § quoque xxvi q. ii. c. non enim et canon vi° die xxxv d.
Impietas Nota quod pro plumbi talentum quo ob emphiteote clau debatur avari impietas designatur parte secunda viii precepto Mutuum da § ante medium Canonista de matia in canone non est i q. i et xxxiii q. iii. § hys ita etc.
Inanis gloria Nota quod de inani gloria secundum Virgilium oriuntur septem prave filie secunda parte metra precepto xxvi Nec te collaudes § in principio Item nota de inani gloria Regis Karoloth regis Norvegie Dacie et anglie secunda phemali parte § xii § circa finem Canonista ad materiam facit quod notatur in canone Quisquis xli d. in titulo Christi et in canone § quod i q. i
Incompositio Nota in compositio corporis in compositionem et inequalitatem notat mentis secunda phemali parte § i § post principium Canonista in § Placuit ergo xli distinctione
Inconsideratio Nota quod quatuor sunt que maxime valere debent
contra primum vicium in considerationem prima parte metra v precepto Si vitam inspicias § ultra medium Canonista v q. v § si etc.
Inconstantia Nota quod vicium inconstancie triplicem infamiam parit xxvii precepto Laudaris quecumque § ante medium Legista ff de procu l. in canone in principio ibi inconstans causatur
Indoctrinata Nota quod indoctrinata homini mortuo est filius tercia parte metra secundo precepto Instrue preceptis § in principio etc.
Infans Nota quod infans naturali etate nascens ita facit que adhuc inmilitatis carnis sunt inductiua prima parte metra precepto xxi Infantem nudum § in principio Item nota quod infans in utero cum ad debitum venerit maximum appetit iiii° quarta parte metra precepto xlviii° Morte repentina § circa finem Canonista ad materiam hoc aliter facit canon Placuit i q. iii et canon de hiis xxviii d. de infancia et aliis etatibus requirere supra in littera E quod incipit etas et ibi plene
Infirmitas Nota quod bonus rector ex sua infirmitate aliorum quorumcumque et maxime subditorum infirmitates pensare debet prima parte metra v° precepto Si vitam inspicias § circa principium Canonista de matia xviii d. Si episcopus et xlv d. recedite § Ad materiam facit aliter facit ii q. v Si mala fa. de adul. Significasti et xv q. iii in principio etc. Nota quod tanta sunt que infortunium quibus debet ~~animari~~ animari infortunia patienter tollerare quarta parte metra precepto xxxviii Cum tibi displiceat § circa

finem Regista ff qui te fa ptr
l. discretus ita medi et fi.
Ingratitudo Nota q ita ingratitu
dinem querunt(ur) duo primo utru
oblivio beneficii int gradq ingrati
tudinis sit maior et detestabilior
ceteris prosaicali parte precepto
v. Susceptum accepti ff in pri(ncipi)o Can(oni)sta
de materia videat in suma ho
ti de feudis quia ibi enumerant(ur)
aliqui casus speciales ad ingratitudi
nem ptinentes cetera
Inimici Nota q quilz in pnti
vita deges est vallatq c inimi
cis prima pte metrica precepto
xxxiii Cu dubia metis ff ita
fine Item de inimico veteri valde
periculosu e confidere prosaica pte
vel precepto diligencia adhibe
ff in pri(ncipi)o Can(oni)sta de materia
xxiii q. iii. ff. Prohibet et c.
in lege et c ea vindicta
Inobediencia Nota q omnis
inobediencia et prevaricacio acci
pit sedm aplm retributionis in
cedem i condigna punicionem
parte prosaica precepto xiii pa
ra te foro ff ita fi Can(oni)sta de
materia licet dulsimode xix di
nulli phas est et viii q. i. ca
endu et xxiii q iii. Iustum
et q vi ff scismatici et xxiii
q iii de excomuni ar de do et
conci vitatis fa et sad proitu
ff de fu tm ep ligt ff in qb
Impaciencia Nota q impaci
entes qui alios hortant(ur) ad
paciam iocculatoribus existunt
siles q(uar)ta pte metrica precep xxx
iiii. Cum tibi displiceat ff ita
pri(ncipi)o Regista ff debo corr q
mor sibi consu l fi ff fi

Insipiens Nota dicim inter
insipientem stultu et fatuum ii
pte metrica precepo xxii Insipies
esto ff ptr pri(ncipi)o Canonista ad ma(teri)a(m)
facit canon qd aut xxiii q iii
Instabilitas Nota sedm Grego(rium)
q nichil in rebus humanis corde
instabilius invenit(ur) q(uar)ta parte
metrica precepto xxvii laudaris
quemcumq et Nota q homo dz
Instruere insciu in decem
decalogi preceptis tercia parte
metrica ii precepto Instrue pre
ceptis ff ita mediu Canonista
i can ponderet l. di et iii q vii po
stulatus et Nota sedm phm qui
Intellectu iubet principari in
tellectu iubet principari et deum
et leges prima parte metrica q(uar)to
precepto sperne repugnando ff
post principium cetera
Intelligencia Nota q ita est
de cetera mortaliu intelligencia circa
mundialia terrena sicut de oculo qui
videt a remotis rem et ea iudicat
parvam cum sit magna prima p
te metrica xxiv precepto qd vile
est carum in pri(ncipi)o Can(oni)sta ad ma(teri)a(m)
facit qd legit(ur) et notat(ur) in decre
Intelligen de verbo signifi
Intelligere Nota quid sit intelli
gere sedm Ethymologiam vocali(ter)
q(uar)ta prohemiali pte ff i di
ita fi Can(oni)sta de materia licita
liter xxxvii di ff ut itaq ii
q iii Excellentissimus
Intemperancia Nota de intem
perancia nobiliu ii prohemiali
pte ff xli ff in pri(ncipi)o Item
de intemperancia aulicorum parte
ead ff xxv ff in pri(ncipi)o Item
de intemperancia divitu parte ead

C. xlini. a. in pn°. Item quare
pccta in temperancie maxime sit
exprobrabilia prosaica parte p
cepto xxxviii. Mundus esto. b.
circa fine. Canonista de materia xlini.
d. in pn et xli. d. Quisquis
Investigare nota quod scolasticus
non debet esse multum curiosus inve
stigare vana et inutilia et hoc
propter xor mala que ex nimia
investigacione proveniunt parte me
trica precepto l. Cum tibi contigerit
c. in pn°. Legista ad eundem licet
aliter l. imperialis in pn°. C. de imp.
Invidia nota quod inter cetera vi
cia mortalia invidia post super
biam cuius est filia ceteris pericul
osior detestabilior atque dolorosior
secunda parte metrica precepto xviii. Invi
diam nimio. a. in pn°. Item que
ritur utrum invidia sit peccatum ibidem
b. ante medium. Item queritur utrum
sit omnium peccatorum maius. Ibidem b. post
Item nota secundum Augustinum quod invidia
est dolor aliene felicitatis inmensus
ibidem a. post medium. Item invidie
sunt quinque principales effectus b. post
principium. Item nota quod quilibet cau
tus sibi esse debet ne sit invidiosus
propter tria mala que inde oriuntur
secunda prohemiali parte. § xxvi. C.
in pn°. Canonista ad materiam invi
die facere potest xxiv. d. Secundum
et xxxv. d. vi. die et lxxxvi.
d. non satis circa fi. et ii. q. v. scz
hoc premium et vi. q. i. Ex omnia et
de off. aus. c. ii. ex. etc.
Invitare nota quod invitant
nos ad conviviandum decem quod tria
et mundus parte prosaica precepto
plvi° Caro convivia d. in pn°.
Canonista licet aliter in canone

invitat dominus de con. d. ii. et mdeare
vinca de sacra unc. § hec vngeto
Ypocrita nota quod ypocrita co
mo cognoscitur quo lupus ovina
pelle tectus et hoc quantum ad tria
signa quarta parte metrica precepto
xxxiii. Dimissis aliis. a. post pn
Ibidem etiam queritur de tribus et primo
quare dominus tantum detestatur peccatum
ypocrisis. b. circa fi. Secundo cui v
tuti vicium ypocrisis opponatur. c.
circa medium. Tercio de gravitate
eius peccati et comparacione. d. post
principium. Item de ypocritis vide in
parte prosaicali xxxviii precepto
Quomodo esto. c. circa medium. Canonista
ad materiam ypocritarum facit xxxii
q. vi. in pn°. ad materiam eciam
facit § idem testatur in q. viii.
Ira nota quod pendente ira non
est attemptandum parte prosaica p
cepto xlii. Noli irasci ab ire. a.
post medium. Item nota tres
gradus ire secunda parte metrica
Irati de re. a. circa medium. Item
nota quod duplex ira reperitur prima
parte metrica precepto xxxvi. Lite
infre cave. b. in pn°. Item
queritur utrum autor bene dixit
in hoc quod dixit. Ira odium generat
ibidem d. post principium. Item
nota quod ibidem notantur octo
differencie inter iram et odium. b. post
principium. Item nota quod duplex ira
reperitur secunda parte metrica viii°
precepto. Irati de re. a. in pn°.
Item nota quod ira subitat animi
commis hoc dupliciter comproba
tur ibidem. b. circa principium. Item
nota quod ex ire vicio quinque prie
nascuntur filie ibidem. c. i. pn.
Item queritur utrum ira et cete

passiones cadant in sapientem
prosaica parte precepto xliii° Ira-
cundiam tempera A in principio
Item queritur utrum ira sit omnium
malorum causa ibidem Item que-
ritur utrum ira sit peccatum veniale
vel mortale ibidem Canonista de ma-
teria licet diusmode v. q. v. Relatum
insi et xi q. iii ira et xxiii q.
i. in principio et E. c. insi bella et
q. viii xxiii q. v. G hic notandum
et de conse. d. iii. firmissime
Iracundia nota quod triplex est
genus iracundorum parte prosaica
precepto xliii Noli irasci abire
A in principio Item duplex iracun-
dia reperitur videlicet activa et passi-
va prosaica parte precepto xliii
Iracundiam tempera A parte principii
Item vicium iracundie propter eius
immanitatem septem rebus dete-
stabilibus assimulatur ibidem A
parte medii Canonista ad materiam facit
Canon Si enim gentes d. i. per
et canon Si episcopus iracundus xi q. iii
Irati nota quod irati statum
architententis destruens aut et
cum conturbatur etc. Eccl. etiam
probat Solinus exo quarunda
mulierum in libro de mirabilibus mun-
di prosaica parte xliii precepto
Noli irasci abire A ante medium
Canonista ad materiam facit canon
Si quis iratus ii q. iii. Item queritur
utrum irasci aliquando possit esse
licitum A circa medium etc.
Irrisio nota quod circa irrisionis
vicium sex sunt specialiter pro no-
tanda parte prosaica xliii°
precepto Remez irriseris A
in principio Item tria sunt propter que se
retrahere debent a miserorum irri-
sione eadem parte xliii precepto
Miserum noli irridere B in principio
Item queritur quid sit maius
peccatum an irrisio qua peccator
irridet deum cum patitur recidivum
vel cum divina iudicia contempnit
an irrisio patris et matris ibidem
A in principio Item nota quod tria
sunt propter que retrahere se debent
a decrepitorum irrisione circa
partem metrica precepto xx Cuspa
pias aio A in principio Canonista
ad materiam licet aliter xxiii
q. i. Paradata circa medium et xxxviii
d. Sedulo et ii q. vii Sima insi
Ironia nota quod de ironia
que est pars mendacii queritur
utrum sit peccatum et quale secunda
parte metrica xix precepto Recte
collaudes A circa finem Canonista
videat de ironia in G hiis
ita respondetur in glo. sape xxiii q. i
Iudex nota quod tria sunt que
precipue iudicem movere debent
et inducere ut equitatem in iudicio
debeat observare parte prosaica
xvi precepto equum iudica A
post principium Canonista xxiii q. ii
iustum Item queritur an iudex
secundum allegata et probata de-
beat iudicare an sequi conscientiam
quam habet in contrarium secunda parte
metrica precepto xxxvii Ignotum
tibi met A in principio Canonista
de materia per conclusionem videat
quod habetur xv d. c. i et ii
Item quod iudices auxilium cum
expedit venit huiusmodi implo-
randum tercia parte metrica precepto
xviii Iudicis auxilium A in principio
Item queritur an humana iudicia
melius iudicabit quam legibus committatur

De iudicibus ecclesiasticis
iudicat in xii capitulo
prosaicali parte viii
precepto, circa medium da
... addi parte media

Iudices contra non proprie
propter tres causas licet
hereticos reprobat
ibidem post in secunda
addicione

parte confessionis precepto xxx exti-
macionem retine C. in pri. Ca-
nonista de iudicibus et iudiciis licet
diversimode in canone et pur-
gabit l. d. et in can. presbiter
lxxxi d. i. q. i. Iudices. ii. q. i. mul-
ti et c. Deus omnipotens et c.
et in summa de divor. gaudemus
Iudicium nota ad hoc ut iudicium
integretur quatuor persone exi-
guntur parte confessionis precepto
xiii. in iudicio adesto. q. i. me.
Can. ta ad materiam faciat iii. q.
iii. Nullus umquam Item queritur
de duobus et primo utrum licitum
sit aliquem iudicare vel non
confessionali parte precepto xviii.
Nime iudica. C. in pri. Item
secundo utrum per suspicionem sit
iudicandum vel non. D. ptes prima
Item nota quod iudicium suspiciosum
ex triplici causa procedit ibidem
D. circa fi. Item triplex iudicium
populi distinguitur secunda parte me-
trica precepto xxxiii. iudicium po-
puli Item nota quod quatuor sunt
que humanum pervertunt iudicium
confessionis parte precepto xvi. C.
in pri. Equum iudica. D. post
princ. Cum concordat canon quatuor
xi. q. iii. Item nota duplex est
iudicium quod sit actu iustitie et
iudicium quod sit actu qualibet hu-
mane et iudicatorie opinionis
in quo mortalis quilibet sua cre-
dulitate firmatur confessionis parte
precepto xliii. Nime iudica. D.
post princ. Item nota quod omnia
divina iudicia quantumcumque incompre-
hensibilia sint et occulta sive
gravia sint sive grata sint iustissi-
ma et verissima in se ipsis et ad

mortalium salutem succedencia
vel prima parte metrica
precepto xxiii. Si tibi promeritus
circa medium etc.
Iudicia Nota quod multa reperiuntur
impedimenta propter que iudex
in iudicio impeditur sit confessionali
parte precepto xvi. Equum iudica
circa ultra medium Can.ta ad materiam
faciunt decre. prudencia c. vi.
de off. del. et decre. cum vitissim
e. ti. et iii. q. vii. iudicet et xi.
q. iii. iudicare et c. plerumque
eadem causa et q. Item de peri-
culo tam ecclesiasticorum quam laicorum
contra substancia iudicii propter iudi-
cium circa ibidem D. ante med.
Can.ta ad materiam faciat decretalis
causa etiam de sen. et re iudicata
li. vi. xi. q. iii. quicumque et c.
de pe. l. ulti. decretal.
Iuramentum Nota homo in
omnibus sermonibus non debet iura-
mentum prestare sed in promissioni-
bus fidem servare confessionali parte
precepto xxx. Iusiurandum secunda
circa medium Iuramento tria queruntur
de sex primo que fuerit causa
institucionis iuramenti. D. ante
med. Secundo utrum auctoritate pre-
ceptum sit in omni iuramento ob-
servandum ibidem post. Tercio que
requiruntur ad hoc ut recte
fiat iuramentum. C. circa fi. Quarto
utrum periurium sit peccatum mortale
D. ante med. Quinto utrum pec-
cet qui ab alio exigit iuramentum
ibidem post. Sexto que pena
pro peccato periurii debeat imponenda
ibidem post. Item nota de il-
lorum errore qui asserunt nul-
lam veritatem iuramento esse

firmandum tercia parte materia v°
precepto producta testis 4 an
medium Fasciculus de materia in canone
innouo et c. Ita ergo et iura
bunt xxii q. i. xii q. iiii etiam
et c. vinculis sis et c. cratione ac
multis aliis c. ibidem postea et
in decre et si xc de iure iur extra

Iusticia Nota quod iusticie virtus
excellencior est et generalior
virtutibus ceteris quod probatur per
bis 2a phemali parte c. iii. 4
circa medium Item huius virtutis ex-
cellencia pluribus exemplis et auctoritatibus
comprobatur ibidem Item multi
sunt iusticie effectus nobilissimi quod
sub quadam circumscripcione compre
henduntur qui omnes successiue
declarantur eadem parte v. c. per
totum Item queritur utrum faciens
in iusticiam semper mortaliter pec
cat ibidem d in principio Item nota
quod iusticia diuiditur in superiores
partes et inferiores partes parte sexta
ca p° precepto Itaque deo suppli
ca 4 circa medium Item nota quod
iusticia ab Agellio li vi mirabiliter
describitur sexta parte precepto
xviii equum iudicia 4 parte principium
Fasciculus de iusticia multipliciter accepta in canone quantumlibet xlviii
d. et ii q. vii. c. huius ita et i
canone Bi de rebus xxiii q.
vii Item xxiii q. iiii c. precep
ta de pe d i Serpens et d
ii Bilem et c Sapiens d eadem
de con d iiii per aquam
et c. distinc non dubito

Iuuenes nota quod iuuenes ut
plurimum sunt sumptuosi circa inep
tam vostatem ii phemali p
te c. ii. c circa finem Item
iuuenes ut plurimum sunt mendaces
ibidem 4 post ~~med~~ principium Item
iuuenes sunt immoderati ibidem
post Item iuuenes ut viciosi effi
ciantur tria sunt eis preuenienda tria
imponenda tria preditanda 2a
parte metra xvi precepto adulterum
cum ficta 4 circa medium etc.

Iuuentus Nota quod iuuentis vicia
sunt sex ii phemali parte c. ii.
4 in principio Fasciculus de materia iuuen
tutis et infancie videat decre
tum in iuuentute de pe sup de pue
ga c. tum in iuuentute et in decre
vemens in glo de eo qui cog
consang uxo sue etc. Sequitur

Laborare Nota littera ll
quod quidam fuerunt illius
opinionis hominem non
debere laborare sed diuine pru
dencie se committere quod duo
bus exemplis comprobatur 2a
parte metra precepto xxxvi So
ceria pocius 4 in principio Item nota quod
illa que cum labore acquiruntur me
lius conseruantur quod exempla oste
ditur racione ibidem 4 post principium

Labor nota quod labor vanus
et frustratorius dicitur exemplatur
tercia parte metra precepto xvi
Quod potes id tempta c circa
finem Item queritur a quo vicio
labores corporales trahat origi
nem tercia parte metra viii pre
cepto impone tuis 4 circa me
dium Fasciculus de multiplici labo
re videre potest xiii q. i. c. huius
ita xxiii q. vi c. i et q. vii
c. i. de renunc Nisi cum pridem
c. verum et ne cle vel mo
lestatur etc. Nota quod largitas

Largitas fuit principem esse

sanctificand et sub eo alius quod phemal ... ii parte c. xx

amabilem qd exemplo tyti impato
ris comprobatur scda pte metra v(o)to
precepto Qui potes ignotis. Et circa me(dium)
Canonista licet alit(er) in canone sepe
vicia xli d. et i q. i. Sicut non nulli
et de ma. et de pagana et sacri in
l omnia. Nota q(uod) circa latre cultum
Latria qui soli deo tamq(uam) primo
omnium rerum principia singulariter debe
tur quia plures heretici et genti
les multipliciter errauerunt pte prima circa
precepto Primo itaq(ue) deo supplica Et
circa med(ium). Item nota dram inter
latriam duliaz et yperduliaz prima
parte metra primo precepto Primo
deus est cuncta Et circa fi(nem) Ibi
etiam queritur de duob(us) Et primo
utrum latre cultus imagini xpi debeat
exhiberi Scdo utrum latre cultus
cruci xpi sit exhibendus in addi
Canonista de latria de conse. d.
in venerabiles ymagines et videat
qd no. de offi. ordi. c. Si canonici h. vi.
Lascivia Nota q(uod) lascivia co
niugibus quam infert mala. x. p
cepto Coniugem ama Et post
medium. Canonista ad materiam facit
canon Sciatia principes xxxv. d.
et canon hinc etiam xliv d.
Laudare nota q(uod) laudare nos
ipsos non debemus scda pte me
tra xix precepto Nec te collau
des Et circa medium Item tria sunt
per que quis se debet a propriis
laudibus abstinere ibidem in principio
Item quis dicatur alium parce
laudare qui in ipsa laude tam
specialiter concurrunt quarta parte
metra xxx. precepto Parce lau
dato Et in principio Item nota
q(uod) quem primo laudamus dap
nare eum postea non debemus

quarta pte metra precepto xxvii
Laudaris quecumq(ue) Et in principio
Canonista de laude diuina in ca
none pro symoniaz xli d. et in
canone prohibit xci d. qui est
palea uel pasta sed pro grano
habetur de celebra misse c. i.
Laus Nota q(uod) laudes cito ar
dere non debemus prima pte metra
precepto xiiii Dum te alius laudat
Et circa fi(nem) Item utrosq(ue) in hoc
papue ab aliis discernitur q(uod)
laudem non appetunt Et post principium
Canonista licet alit(er) xxxii q. v.
Si non licet et c. lex eterna
et i q. i. Sicut non nulli et c. non
solum eadem causa ii q. iii.
Legere Nota q(uod) legere de
bemus multa quibus lectus perle
gere id est perelige multa sed
utiliora de singulis debemus
tercia pte metra xx precepto
Multa legas Et in principio Canonista
ad materiam facit infra scripti
canones xxxvii d. sacerdotes
et c. legant et c. turbat et
c. Cur ergo et c. legimus d.
eadem et xxxviii d. c. Ignorantia
Leges queritur utrum necesse fuit
legem Evangelicam esse preter
legem naturalem et positivam p
sancta pte precepto liii Patere
legem Et circa med(ium) Item queritur
utrum leges humane obliget in
foro conscientie ibidem Item utrum me
lius regatur ciuitas uel regnum
optimo rege uel optima lege
ibidem Item leges tenentur
observare principes a se editas
propter ea Et circa principium ibidem
Item no(tandum) q(uod) reperitur xviii leges mu(n)

et scdm aiam con

et scdm aiam non seruande tercia
parte metica pcepto xviii Judices
auxiliu C. tia mediu Canonista
de legibus licet dupsimode et p°
de multiplici lege i di omnes leges
et di ii Quedam etiã leges
et di iii priuilegia sunt leges
et di iiii facte aut sut leges
et de conditoribus legu vi di
Moyses et c se et in decre
Scribam et de psumpc. Item
de lege peccati que est in mem
bris in Canone Sed pensandu
vi di palea est Et in Canõe
Si paulus xxxii q v Item ta
de lege naturali qm de lege in
cordibus scripta in canone Duo
sunt i q ii xxiii q vi in pri
Et in canone Si quis autem
de conse distinc iiii^ta

Liberalitas Nota q liberalitas
est virtus beneficioru erogatiua qua
caritas p affectu benignitatem di
cimus et p effectu beneficenciam
prima pte metica xxv pcepto
Quod pstare potes A ante me^m
Item liberalitas in tribuendo et
retribuendo consistit A ibidem
post Item nota q liberalitas
hz conuenienciã cu iusticia in
duobus parte prosaica pcep°
ix qu des videto A tia med
Item nota q liberalitas est
virtus media int pdigalitatem
et auariciam prima phemali
pte c viii B tia finem Ca
nonista de matia licet aliter
lxxxvi di Non satis et notatur
in decre Relatu de pben

Liberalis Nota q omnibus
bona dona tribuere et continue
largis intende supplicibus no reddit
hoiem nec effiat liberalem parte
prosaica pcepto xxxix Rem
tuam custodi B tia mediu Can^ta
lxxxvi di c liberalem etc.

Liberi Nota q liberi sut ab
infancia bonis et virtuosis moribus
erudiendi et hoc pter tria obsta
cia que in pueris maxime re
periuntur parte psaica pcepto xi
Erudi liberos B tia mediu Item
liberi sunt in liberalibus artibus ac
etiã mechanicis erudiendi C
pte pri^m Canonista de materia
licet dupsimode i di Jus naturale
et xxxii q iiii liberi ad matrimonium etc
facere pt c necesse xlvii di

Libertas Queritur quot mo
dis serui efficiuntur liberi Tercia
pte metica xlvi pcepto Cum
seruos fueris Can^ta de matia
libertatis videat c hoc tuc ob
seruandu cu sua glo lxiii di et
ad matrimonium fa^t decre vlti d iudeis etc

Libri Queritur vtru scolastici
indifferenter liceat multitudine
librorum acquirere et in eisdem in or
dinate legere prosaica pte pcep°
xxiiii° lege libros C pte med^m
Item queritur vtru clericis ac ecc
laicis liceat in libris gentilium
ac etiã figmenta poetaru efficaciter
studere ibidem post Item
nota q in libris in quibus secu
lares sciencie sunt descripte in
illis e vanitas multiplex erro
ris et in illis talibus quis minus
intentus esse debet qd exemplo hu
gonis Climacensis compbatur
psaica pte xxiii pcepto lege
libros A tia med Canonista
videre pt licet aliter canone
Legimus q i di et c turbatur xxxvii

d. Et ca. vt veterem libr. dis. xx
Lingwa nota q ligwe vicia sunt
xxiiij^{or} que seriose enumantur in
xxix prose precepto Maledicus
ne esto. C. post med. Item no
q tria sunt per que quilibet abhoc
pestifere ligwe vicio se debet ab
stinere ibidem post. Item per
uorum ligwe discordias semian
tes maxime hij qui parciali^{tes}
commouent fere ytaliam totam
destruxerunt ibidem. B. circa
medium. Ibi eciam queritur de
racione quare ligwa sit difficul
ter refrenatur. C. post prin^{m}
Item ligwa triplex praua reperitur
que summo studio venit compescen
da ac eciam gladio triplici ab
scidenda prima parte metrica in
precepto. Virtutem prima. A. circa
medium. Item ligwa tria sepius
concordatos discordat. ij. parte me
trica xx. precepto Fuerit precrite. B.
in prin^{o} Item ligwa vxoris ma
xime quando est vtilis est paciente
supportanda ac eciam toleranda
et hoc propter duo tercia parte me
trica precepto xxv. Vxoris lig
wam. C. in prin^{o} Item quanta
bona procedunt a bona ligwa et
econtrario quanta mala prouenuint
a mala ligwa quod ex quodam
notabili exemplo comprobatur parte
sancta parte precepto Xlvij Pau
ca loquere in conuiuio. A. in
prin^{o} Item nota quod nulla bestia
vel res aliqua tantum nocet ho
minibus sicut ligwa praua quod
probat solinus exemplo ligwe cuiusdam
serpentis parte sancta parte precepto
xxix Maledictus ne esto. B.
circa medium. Canta de materia
ligwe licet alibi vj q. vij. ex merito
to et in decre. nisi cum pridem
de renuncia. in C. propter maliciam
Lis et litigium Quid sit lis vel
litigium et quot sint causa huius li
tigium attenda scilicet parte metrica
precepto xv. Aduersus notum. B.
in prin^{o} Item litigare non de
bemus cum quibusque generibus personarum
prima parte metrica x. precepto
Contra verbosos. D. ante med.
Item quare verum litigiosus plus
peccat quam adulator parte me
trica precepto xv. Aduersus notum
D. post prin^{m} Canonista licet alibi
ij. d. respon in fi et xlvj d.
in prin^{o} et xc. dis. in prima
et per totam distinctionem etc.
Locucio nota q plures sunt
quibus nocet sim loqui plus quam
sua taciturnitas et hoc quatuor
de causis prima parte metrica xij.
precepto. Rumores fuge. B. circa
med. Ibi eciam queritur de
duobus et primo quid dicatur ma
ius peccatum an vaniloquium an
multiloquium. C. in prin^{o} Secundo de
difficultate cauendi huiusmodi
peccata. D. in prin^{o} Item nota
q differencia est inter locucionem simu
lacionem et figuratam prima
parte metrica precepto xxvj Qui
simulat verbis. C. post med.
Item nota q locucio silacio
ria et actus illicita est cum
peccato. Ibidem. D. etc.
Loquela nota q per loquelam
cognoscitur hominis fatuitas
vel malicia ac eciam sapiencia
vel bonitas. Et ideo prudens
omnia que audit tacite considerare
debet quarta parte metrica precepto xxxij

Prostracio cuncta ¶ circa finem Canonista de loquela et locutione in canone legimus xxiii. d. et v. q. v. § Sed alius et viii. q. i. In scripturis xxiii q. i. Paratus de cons. d. v. Salvator

Ludus nota quod ludus triplex reperitur prima in Summa parte § xxxvi. a in principio Et nota quod circa ludum queritur de duobus Et primo utrum in ludis et iocis possit esse virtus Ibidem circa finem Secundo utrum in ludis sit vicium et quando ibidem post Item nota quod ludus alearum fugiendus est propter xvi peccata que oriuntur ex eo prima parte specifica precepto xxxviii Aleam fuge a post principium Item nota quod circa ludum tria queruntur primo utrum causa ludi liceat uti habitu religiosorum circa medium Secundo utrum in cantu seculari sit peccatum Ibidem Tercio utrum liceat uti ludo scacorum et huiusmodi ludis in ecclesia Ibidem Item circa ludum queruntur octo primo utrum omnis ludus qui innititur fortune licitus sit et permissus Secundo que pena sit pena clericorum ad aleas ludencium Ibidem Tercio utrum ille qui in ludo alee vincat illi qui aliena non sunt ad restitucionem teneatur Quarto utrum quicquid alium traxit ad ludum restituere teneatur quidquid in ludo amisit Quinto utrumque fraudulenter ludit et tali modo restituere teneatur Sexto utrum ille qui vincat cum voluntarius cum voluntario lusit ad restitucionem teneatur Septimo utrum ludus alee sit peccatum Octavo utrum ludus alee mortale sit peccatum Ibidem

Canonista de matia licet dilectissimo de xxxv. d. c. i. Et notatur in decre. cleri de officia de vi et ho de. et in decre. interim de servis non ordi. etc.

Luna nota quod luna quanto de lumine suscipit versus nos tanto plus obtenebrescit usque celestem nam secunda prima in Summa parte § xl. c. in principio Canonista de matia lune videatur § hic ita respondetur i. q. iiii. etc.

Lupus nota quod lupus licet omnia pelle sit tectus nichilominus per caudam cognoscitur signa quod non est omnis sed lupus quarta parte in Summa precepto xxxiii dimissis animo c post principium Canonista ad maiam vocatem faciat canon oportet xxxi d. et cano. n. xxxiii d. et cano. decre. i. q. vi.

Lusor nota quod quidam lusor fuit qui perlusit animam pro equo Summa tractatu precepto prima parte xxxviii Aleam fuge c. in principio Item nota quod dominus aliquando vindictam de lusoribus accepit acriter in puniendo quod duobus exemplis comprobatur Ibidem c post medium Item nota quod in lusoribus duodecim magne fatuitates reperiuntur ibidem c in principio Canonista de matia xxxv d. Episcopus

Luxuria nota quod peccatum luxurie secundum dominum speciem maior et minori malicia aggravatur secunda parte media precepto xiiii luxuria fugito a ante medium Item plurimam vires superiores deordinantur et secundum communem de ordinacione est in omnibus viciorum Ibidem c post principium Item nota

scdm Gregoriu q ex luxuria octo
generantur vicia ibidem
in pn° Ibi etiaz queritur vtr
vitiu luxurie maius sit omi ali
o pcto. post mediu. Canta
de luxuria videat ... ergo
xxxiii ... Et ad materiam fa
ciunt ... Cum i iuuentute d' psup
extra ... Regitur de ...

Magister Nota q mgr
metuendus e a discipulo
et hoc maxime ppt
tria ... pte precepto xxi
... ... circa finem
Item ad hoc ut mgr metuendus
sit et venerandus ... in ...
... ibidem circa med. Ibi
etiam queritur de ... Primo an
mgr in corrigendo discipulum
maiorem ptatem habeat q pr
in filium. ibidem ... pti ...
Scdo an mgr licite valeat sco
laribus collectam imponere vel
etiam exigere ibidem post ... ...
quid de mgro qui festum aliquod
sancti qd de se colendum est no
vult concedere ad celebrandum
in se sibi data petitua ... in fi
Canta de materia xxxvii ... de
quibusdam et xlviii ... in pn
et ... de elect ... in
mgrm de ma et obe huius in
titulo et de mgris p totum

Magnanimitas Nota q mag
nanimitas effectus et ptates sut
sex prima ... pte ...
viii ... circa medium

Magnificentia No q virtus magnifi
centie est media int parvuifi
centiam et consumpcionem ...
... pte ... post
medium Item nota sex condicio
nes et ptates magnificencie Ibidem
... Canonista licet alit' ad ma
teriam faciat canon ... xx ...

Maiores nota q maiores sut
honorandi et ppue quo ad
que in quibus omis honor et
reuerencia consistit ... ...
parte vi precepto ... de maiori
... post med. Canonista xxiii
q. i. maiores Item ad maiorem
honorem et reuerenciam exhi
bendam inducere nos debent
specialit' tria ibidem post
Canta de materia honorabili
tatis alit' in Canone Non est
putanda ... q. i. et de materia
maio. et mino. legitur et no
tatur in decre ... venabile
qui filii sunt legit. et de sen
ex com Cum illorum

Mala nota q mala que ho
mini vitanda occurrut sunt
duplicia ... pte ... vi
precepto Cum ... in ... ...
in pn° Canta de materia
xxiii. q. iii. quida ... ...
de pe ... in ... de vita
et ho cle cum ab omi spe de
eo qui cog consag ... ...
... de spon. audiui

Malediccio Nota de maledic
tionibus que imponuntur p ...
nam legem mandata dei
non obseruantibus ... pte
... ... precepto Cosmo
da multa ... circa fine
Canta ... ... Deinde xxv
... alias aut in fi ad materiam
facere sit ... ... Malediccionem

Malediccio queritur vtrum male
dicat quis possit homi ...
pte precepto xxix Maledictus

ne esto · D circa principium Item
queritur utrum maledicere sit mor
tale peccatum · Ibidem infra · Item
queritur que nam sit pena
presentis maledicentis contra deum
et sanctos et maxime contra
matrem dei · secunda parte moralis parte
§ xlvii · C · in medio Canonista de
maledicis et eorum punitione in
Canone decimo xxi di et xxv
di § alias autem infra et xlvi
di Clericum xxiii q v · Quod quo
de pe di iii · § econtra et c que
rit de maledicis c ii · etc
Malefactor queritur utrum ma
lefactori post condempnacionem
liceat fugere vel se defendere
tercia parte moralis xix pre
cepto · Quod merito pateris D
post principium Canonista licet aliter
xxiii q v § Sed obiciatur
Malefici · Queritur qua pena
tam de iure Canonico quam civili
malefici veniant puniendi · in
parte moralis precepto xi Quod
deus intendat D post principium
Item queritur utrum qui maleficia
am committunt irregulares effi
ciantur et maxime enormia
ut qui sacrificat demoniorum
ut demones etc · D circa fine
Canonista videre potest in canone
Epi xxvi q v et c amone
ant eciam c et q viii · etc
Mandatum Queritur quibus ma
gis peccaverit an actum divinum
mandatum transgrediendo an
an circa prima parte moralis viiio
precepto Vel tene xxxi C
post medium Canonista de ma
licet aliter de presump manda
et notatur de purga · c · Cum
in iuventute et de elec in cans
Mansuetudo Nota quod mansue
tudo est virtus media inter primos in
sensibilitates et moderans iras
prima parte moralis parte § x · D post
principium · Item circa mansuetudinem
queruntur quinque · primo quid sit
mansuetudo · Secundo quod ipsa man
suetudo facit hominem beatum · Tercio
quare mansueti terram posside
bunt Quarto quod donum mansue
tudini datur · Quinto utrum man
suetudo et clemencia que sunt
partes integrales temperancie
sunt potissime virtutes secunda pa
rte precepto xli Blandus esto C
circa medium Canonista licet aliter xlv di
Sedicione inquiunt polluti et i q
viii Exigunt et xxiii q viii
§ Ex hiis omnibus etc
Manus nota quod sicut studium cuius
cumque facultatis adiuvat ingenium
sic usus adiuvat manum · quarta
parte moralis precepto xxiii Ex
ce studium D · in principio Cum prope
contra lex civilis ff de le · in le
legatis fundis § ornatibus dicens
quod omne artificium per sui exercicium
suscipit incrementum Canonista
circa de maria mang licet aliter
videre potest in Canone Rec hiis
xv q i de sac unc · cum ono §
hoc ungento etc · etc
Maria magdalena Nota quod
maria magdalena fuit prius
peccatrix sed post conversionem
facta est casta mulier et quia
multum dilexit Christum ideo meruit
pectorum veniam obtinere parte pro
sancta precepto lvi · Libenter sermo
nem orum · D · in fine Canonista
de materia i q vii · C quibus omnem

Item maria soror moysi effecta
fuit leprosa eo quod fratri suo detraxit
prima parte metrica precepto iii virtute
primam A circa finem Canonista xxxiii q ii
hoc ipsum et in C l di etc
Mater nota quod filius offendens
matrem dicitur vulnerare patrem tercia
parte metrica precepto xxxvi Dili
ge non egeat C in principio Item nota
quod magistri filius offendens matrem
ecclesiam offendit deum patrem ibidem
C in principio legista C de si stan
et l. iubemus nulli ff. Ca. eum l.
decernimus ff. Sacrosancta C ti
Item nota secundum aristotelem quod mater
plus filium diligit quam pater quarta
parte metrica precepto xlix Cum
coniux tibi sit A ultra medium
Canonista ad matrem facit canon i q vi
ad romam et c. non solet ca q
Matrimonium nota quod tria sunt
bona matrimonii prosaica parte p
recepto x Coniugem ama C an
medium Item secundum canones triplex
est effectus matrimonii ibidem post
Item queritur que sunt crimina que
impediunt matrimonii contractum A
post principium Item queritur utrum
liceat matrimonium contrahere cum sorore
filie mee spiritualis parte prosai
ca in precepto cognatos cole
A Item queritur utrum filii duorum
compatrum matrimonia valeant co
pulari ibidem Item queritur utrum
vinculum esse de lege divina sit de
lege naturali quarta parte metrica
precepto xlix Cum coniux tibi sit
A in principio Canonista de materia
xxxi q ii c ii xxxiii q i c
in principio xxxv q i videtur de
biga Debitum et in decretis videtur
qui matrimonium etc pos etc

Mechanica nota quod sub arte me
chanica comprehenduntur septem
artes mechanice secunda prohemiali p
te C xxvi A circa finem
Medicina nota quod vii species artis
medicine mechanice est medicina
que sanando corpus prolongat huius
vitam humanam secunda prohemiali
parte C xxxiii A post principium
Canonista ad matrem licet aliter
facit Canon medicina et c.
medicamentum de pe d. i et xxxiii
q iii quid faciet Item ibidem
queritur de quatuor primo utrum
medicus teneatur potius infirmum
gratis curare quam eum mori permittere
secunda prohemiali parte C xxxv
A in principio Secundo utrum medicus
multo egro teneatur eum curare
et medicinas de suo tribuere C A
circa medium Tercio utrum peccat
infirmus non obediens medico
C circa medium Quarto quid de
medico qui secat vel flebo
tomat aliquem qui inde moritur
A in principio Item circa sunt que
ostendunt medicum esse fidelem
secunda parte metrica precepto xxvi
Consilium archanum A in principio
Item nota quod sub arte medicine
comprehenduntur nedum phisica
vel metrica cyrurgia et pigmen
taria secunda prohemiali parte
C xxxiii A in principio
Medicus nota quod medicus ut
plurimum in tribus offendit secunda
prohemiali parte C xxxiii
A in principio Item nota quod antiquitus
describebat tam physicum quam cyrur
gicum in qua descriptione compre
henduntur omnes effectus utriusque
eadem parte C xxxiii A parte pri

Item nota qualr cuiples allegato
scripsit de confidencia medicorum
parte tercia precepto xxvi Con
silium archani d cta medium Ca
nonista de medico licet aliter in ca
none adhuc instant in d. et
in canone absit l. d. et in canone
multi ii q. i et xxxiii q. iiii Na
buchodonozor et in Canone E
cclesie x de pe d. i et in dec
omnes vtriusque sexus et c. Cu
m infirmitates de pe. et re. mie. ext.
Medium nota quod duplex medium
distinguitur quarta parte tercia
precepto xxxv. ergo potes id tepta
ca post principium simbi circa queritur
vtrum omnis virtus moralis consistat
in medio C. in principio Canonica de
medico licet aliter in canone hec
salubriter xxxv. q. viii. de elec
scriptum ex. et no. de cen. venies
Memoria nota quod triplex me
moria reperitur prima sexta parte p
cepto xxxiii Cum legeris me
mento ca in principio Item nota quod
per memoria que audiuntur tenaci
ter conseruantur hoc autem de
attencione visiue potencie com
probatur ibidem ca circa medium Canonica
de materia de de. conm. id do
mini in glo. secunda etc.
Mendacium nota quod tria sunt que
maxime quemlibet a mendacii vicio
retrahere debent parte p
sexta precepto xxvi Nil men
tiri ca post principium simbi circa
queritur de duobus primo vtrum
omne mendacium sit peccatum d. in
principio Secundo vtrum propter libera
cionem hominis a quocumque periculo
lo sit ibidem Item nota secundum
Augustinum octo genera mendaciorum
ibidem ca in medio Item nota
secundum eundem Augustinum quod aliud est
mendacium iocosum. aliud pernicio
sum. aliud officiosum C. post
principium. Item ad detestacione me
ndacii tria faciunt per que homines
se retrahere deberent ab hoc in antiquo
vicio inveterato ibidem C. circa
medium. Item nota quod duo sunt
que causant mendacium ibidem C.
circa finem Canonica de ma. ii. q. vii
autem Eporum ~~ibidem C.~~ xxii. q.
ii. Item qui falsum et c. non
artificiose et c. Si quis ad te pa
lea e et xxii q. v. Juramentum
de pe. d. ii. caritas ergo et
de vsur. c. super eo etc.
Mens nota quod quantumcumque quis
laudetur aut vituperetur semper ad
mentem recurrere debet Vtrum
hoc vnum sit vel non quod
de illo dicitur tercia parte me
dia quarto precepto cum recte
viuas C. circa fine Canonica xi
q. iii. Inter verba in prima.
Menstrua nota quod vir ad
mulierem menstruatam accedere
non debet quia tunc secundum Jeronimum
incipit fetus membris dampnari
parte sexta precepto x. Con
iugem ama ca in principio Canonica
de materia v. d. ad eius vero ac
eciam in eodem post principium
Mercator Nota quod mercatores
in mercacionibus tam emendo quam
eciam vendendo ut plurimum
occultam maliciam rapinam et
fraudulenciam committunt secunda p
hemiali parte C. xxxvii ca in
principio Item queritur vtrum merca
tor honestus in rerum vendicione
vicia rerum patefacere debeat

aut celare d. in medio Canonista
licet aliter in Canone Exactes
lxxxviij d. palea 3 et in decre
primouanus de treu. et pa. i glo
Meretrix nota q tria sunt que
precipue docent nos meretricem fugere
ac eam penitus euitare parte
p.sa precepto xlv meretricem
fuge C. circa medium Item nota
q ex meretrice quatuor mala pessima
pueniunt ibidem post Item no
de excogitata malicia cuiusdam
meretricis ibidem C. circa finem
Canonista licet aliter xxxiiij d. maritum
et in c. meretrices xxxij q. iiij
Mereri nota q homo in peccato
degens quatuor modis mereri potest
secunda parte metra precepto xxx Item
tibi quam nosti d. in principio Item
nota q nemo meretur gratiam dei
suscipere ex merito digni vel co
digni sed congrui circa parte me
tra xlvij. precepto circa principium ra
pienda d. post med Reg. ista
ad materiam facit l. ampliorem
circa medium C. de appellatione
Meritum queritur vtrum bona
opera extra caritatem facta
sunt meritoria circa parte metra
ix precepto Reb. age que possunt
C. ante med Canonista de ma
licet aliter xl d. non loca et
i q. i. fertur et q. ij. clerici et
c. quiescamus xlij d. et xxiij
q. iiij. Si aliquid forte rem
Milicia nota q quadruplex est mi
licia reperitur secunda phemali parte
c. xvij. d. in principio Item milicia
cia humana quatuor contrariantur
ibidem d. circa fine Item no q
milites milicia abutentes dupla
pena antiquitus puniebantur eadem

parte c. xiiij d. in principio Item
priuilegia militum fidelium se exce
dunt ibidem d. post principium Item
milicie effecta sunt octo eadem
parte c. xv. Item queritur vtrum in
licitare sit peccatum ibidem d. in principio
Item queritur vtrum rex vel alius
magnus baro extra regnum suum
milites creare possit secunda phe
mali parte c. xxxv C. circa
med Item nota q duo sunt que
precipue faciunt militem atque con
stituunt eadem parte xiij precepto
d. in principio Canonista de ma militando
deo et mundo militantium tangitur
in canone Clerici l. d. quis iste
x. d. et xvi q. i. sunt non nulli
xxi q. iii c. i. ij et in xxiij q.
viij reprehensibile et xxxiij
q. v ta miles etc Miseri miseri
Miseri nota q pandi sunt
qui minima felicitate corpesaunt
secunda parte metra precepto xxxv
rebus in aduersis C. circa medium
Canonista licet aliter ad materiam
facit canon sicut hij xlviij d.
et xlviij d. c. i ibi misericordia
Misericordia q Seneca in libro
de clementia dicit q misericordia est
egritudo animi ob aliorum miseriam
spem aut tristicia de aliis mi
seriis parte p.sa precepto
xlv misero noli irridere d. parte
principium Iudei erga tanta valorem circa
creatantur Canonista de ma l. d.
ponderet in fi. et c. summa tua
d. eadem xxiij q. iiij c. ex
his facit eadem q. c. precepta
de pe d. ij. Si enim mea et d.
iij. p totum et lxxxvi d. in
singulis vbi dicitur Ex ma
plenitudo virtutum est et ideo omnibus e

posita forma pfecte vtutis rc
Modestia nota q modestia s[ecundu]m
tullium est vtus p qua pudor ho
nesty caram et stabilem compat
auctez Sed s[ecundu]m theologos mo
destia in dictis et factis consistit
tercia pte metra pcepto xxi inter
ter convivas A in pn° Item
nota q modestie partes s[ecundu]m
macrobium sunt octo p[ri]ma pte me
tra iii pcepto vtutem p[r]ima A
circa pn° hic q homo modesty
Modesty nō esse debz circa locu
tionem maxime in convivio et
hoc propter multa inconveniencia
que inde sequunt[ur] tercia pte
metra xxi pcep° inter convivas
A circa fi Can[oni]sta ad materiam
aliqualiter facit qd hēt[ur] in cao e
sidia i q vii et in canone pe
tina xi q i in vbo modeste
et in decre ex studijs plus d'
presump extra rc m
Modus Nota dicitur int mod
et ordinem et mensuram s[ecun]da
pte metra pcepto xxi Utere
questus A post pn° ca Can[onist]a
de modo videat canone mensu
ram in fi pme glo de mensura
vero ibide in textu et i d[e] ius
militare Nota q mores antiquo[rum]
Mores in duobus differebant
a moribus modernorum s[ecundu]m pheia
si parte c i C in medio Item
prim mores ab etate et fortuna
variant[ur] ii c A in pn° Item
nota q circa mores pceptorum mo
ralium antiquitus maxime in
tribus errabat q[uart]a phemali
parte c ii A in pn° et plu[ri]m[orum]
Item mores iuvenum pl[ur]es ut co
muniter sunt sex s[ecun]da pheiali

parte c ii A in pn° Item mo
res senum pravi ut plurimum sunt
tres ead pte c iii A in pn°
Item mores nobilium et regnancium
pravi sunt ut plurimum x ibidem
c iiii[t]o A in pn° Item mores
alliciorum pravi ut plu[ri]m[um] s[un]t septe
ibidem c xxvi A in pn° Item
mores divitum pravi sunt q[ua]tuor
ibidem c xxxviii A in pn°
Item mores pauperum pravi ut plu
ri[mu]m sunt quinque ibid c xlvii°
A in pn° Canonista licet aliter
de materia in decre Cum ex iu
nctute de psup in glo de elec
Cum in cunctis in glo de symo
mattheus in glo et lxi d in
Sacerdotibus et in c Ex his
pma dist rc q mors dicat[ur] du
Mors nota bia quantum ad duo
pma pte metra xix° pcepto
Cum dubia et fragilis A circa
med Item nota q in morte
alicuius no est ponenda spes sed
in solo deo qd pbat[ur] ex tribus
ibidem A in pn° Item nota
q mortis memoria utgit est linda
ut mala relinquing et vicia
et hoc propter tria que Abbas he
lias timere dicebat pma parte
metra pcepto xxii A in pn°
Ne timeas illa Item mors epi
in scripturis reperit[ur] s[ecun]da pte me
tra pcepto viii Linque metu
leti A circa pn° Item mortis
memoria utgit est linda propt
quatuor ibidem A in fi Item
ibidem in fi notant[ur] xxviii vsus
quos phus demostenes post
allex[ande]ri magni decessum de regis
gestis et morte composuit
circa eius sepulchrum dicitur

despexisse d. in si. Item queritur
utrum mors sit bonum vel malum
tercia parte metrica precepto xxiiij
Fac tibi proponas. d. in prin. Item
~~queritur utrum~~ in morte alicuius scilicet
qualis non est speranda salus
et quid hoc intelligatur quarta parte
metrica precepto xvi Cum semper
nocens. d. post medium Ibi
etiam querit Aug. quare propter quam
veritatis veniunt offerre illas hosti
as reputatur pro ydolatria. d.
in prin. Item mors non est multum
timenda propter multiplicem
ipsius mortis utilem effectum qui
ex corporali morte provenit quarta
parte metrica precepto xxiiij Mul
tum venturi d. in prin. Ibi etiam
queritur utrum timor mortis ex
cuset a peccato. Ibidem d. in pri.
Item mors quid sit secundum effectum
ibidem d. in prin. Item nota quod mors
componitur ex iiii^or literis et de
clarat Ethymologia per quas ipsius
mortis effectus quatuor designatur
Quarta parte metrica precepto xxx
ix° Tempora longa tibi d. circa
fi. Item queritur utrum mors in
flicta sit propter malum pene pro
peccato an insit homini a natura
d. in prin. Item nota quod non
considerantes mortis pericula in
quibus vita nostra iugiter versatur
et mundi cupiditates atque car
nis voluptates sequentes similes
sunt cuidam de quo narrat
Barlaam qui fugiente unicor
nem et in baratrum cadentem
apprehendit arbustula quarta
parte metrica precepto xxxix°
Tempora longa tibi d. circa
medium. Nota quod qualis sit

mortalium status prima parte metrica
xxxiij precepto Cum dubia et
singulis etc. Canonista de materia
mortis licet diversimode in casibus
hiis qui in q. iiij xxiij q. v. in
capitulo xxxiij q. iiij Quod infen
sa et q. viij Concilio xxvi q. vi
Cognovimus de pe. d. i. Qua
divinitatis et d. iii. c. adhuc in
stant de con. d. ii. Revera
Mulier Nota quod mulier secundum
philosophum est masculus occasionatus
prosaica parte x precepto Con
iugem d. circa medium.
Item nota quod mulieris nequi
cior est aliqua alia ira ter
cia parte metrica precepto xxii
Coniugis nate d. in prin. Canonista
de materia in Canone concilio
xxxii q. viii et xxxiii q. Sed
addit et xxxiiii q. i. Sic enim
xxxi q. i. ~~in prin de se imp~~
ta° pen. xxxii q. i in prin
de se imp. ta. pen. et ultimo
Multiloquium Nota quod multi
loquio peccatum non deerit prima
parte metrica precepto xii. In
mores fuge d. circa medium
Ibi etiam querit utrum mul
tiloquium sit maius peccatum quam va
niloquium d. in prin. Item que
ritur utrum multiloquium sit venia
le peccatum tantum vel etiam mortale
eadem parte precepto xiii Item
tibi promissum d. in medio
Canonista de materia licet alia
xliii d. Sit rector iniustus
Munditia Nota quod munditia
secundum magistrum Ricardum sic diffinitur
munditia est hominis vel etiam in
tegritas divini amoris in tutu
observata vel aliter munditia est

puritas animi omnem abhorrens
inmundiciam prima parte preceptorum
xxxvii. Mundus esto .ca. circa fine
Item duplex inmundicia reperitur scilicet cordis
et corporis ibidem .ca. circa fi. Item
queritur utrum exterior inmundicia
que est ficta et que ad ypocrisim
pertinet semper sit peccatum mortale .p.
in principio Canonista licet aliter et
huiusmodi .i. q. i. Recesse et c.
dominus declarat ut Nos dicimus aliis
est cap. de pe. di. i. S. denique d. g.
di. iiii. Illud et c. Nequaquam
Mundus nota quod mundus relinquen-
dus est propter tria mala que ho-
mini infert prima parte metrica vi
precepto Crux nocitura ... p.
post principium Item nota quod
mundus iste per mare designatur
prima parte metrica precepto xxxiii
Cum dubia in ... C. circa principium
Ubi etiam recitatur questio quam fa-
cit Hugo de statu mundi in quo peri-
culo sunt tamquam hii qui in mari
navigant ibidem C. post Ca-
nonista de mundo et eius concupi-
scentia probat i q. iiii S. hiis ita
xxvii. q. i. S. ultimo
Munera Nota quod munera non
sunt passim ab omnibus et maxime
a tibi personarum generibus papi-
enda prima parte metrica precepto
xx. Exiguum munus p. post medium
Item nota quod quatuor munera pro-
pria donantur omnibus fidelibus dominus me-
ritis Christus ibidem C. post medium
Ubi etiam queritur de tribus Et
primo utrum per munera liceat infi-
deles trahere ad fidem p. post
principium Secundo utrum liceat aliquem
per munera trahere ad religionem
ibidem post Tercio utrum iudici

liceat munera a partibus recipere
ibidem post Canonista licet aliter
ad maius facit canon Neque clerici
Cayn xc di. et i q. i. Iudices
Munificus Nota quod homo munificus
debet esse maxime in senectute
constitutus tercia parte metrica
precepto xi Cum tibi divicie p.
in principio Item queritur utrum divites
qui tempore necessitatis nolunt esse
munifici in pauperes sint fures
vel raptores censendi p. parum medium
Munus Nota quod munus quadrupli-
citer tam per scripturas quam etiam per
canones reperitur prima parte me-
trica exiguum munus .a. post medium
Canonista per concordancias in ca-
none Sunt nonnulli i q. i. et ca-
pitulo eadem et q. iii c. Audivimus Item
munus nostre redempcionis excellencius
et nobilius fuit ceteris quod ex
quodam morali et auctore comprobatur
ibidem Canonista de materia munerum
licet aliter circa rem xi q. iii et
in canone scriptum est xxiiii q. v
et in decreto Et si questiones de symo-
Murmurare Nota quod mali mur-
murant contra deum et maxime
quando per merita annorum respondet
eisdem prima parte metrica precepto
xviii Si tibi per meritis .a. post
medium Item murmurare non debe-
mus de malorum prosperitate et bo-
norum adversitate metrica parte pre-
cepto xxvii Successus dignos
.a. in principio et prima parte metrica
precepto xxiii Si tibi per meritis
.a. circa medium Canonista de materia
in Canone aliena xc dis. et
Mutare Nota quod mutare debet sapi-
ens mores id est qualitates et actus
suos temporibus id est pro tempore

et hoc sine crime l sine rep̄hensi
one p̄ma pte metrica vij p̄cep°
Constans et lenis. 𝔓 cā p̄ncī
Can ta ad mām pt facē canon
Precendi cū duobꝫ c. se xxviij d
et fat c. Quas fr c omnes qui
vij q. j et de pe d j Non suffi t
mores et c. se et c. q̄m obrez
d ca. Item quer vtrū ppter mu
tacionem bonoꝝ moru et p̄uoꝝ
vel p̄uaru quibus possit de leu
cine merito causari quarta
pte metrica p̄cepto xxij q. iij
et c. in commutabilis ꝛc

Mutuu Nota qꝫ ad dandū mu
tuū gratis et nō ppter vsurari
am p̄uitatem inducit nos qu
ꝑ p̄sencali pte p̄cepto vnu
quoque da 𝔓 post p̄nci m. Ite
ad mutuū gratis cohibendum
inducat nos exm̄ sancti Spiri
dionis Epi ibidem 𝔓 post
med Canonista ad mām facit
canon. Item illa xlvj d et
j q. iij plerique et xiiij q. iij
puenit et c. qm illa et xiiij
q. iij. Item illa et in decret
Consuluit de vsur extra

Nature Nō qꝫ nature
ordinem imitant gra
et vtus qui est a sa
piencia diuina instituta ija pte
metrica p̄cepto xxxij Agnosce tu
tibimet 𝔓 ante medū Item
natura dup r repitur scꝫ creans
et creata p̄ma pte metrica p̄
cepto xxj Infantem 𝔓
cā med Can ta ad matiam li
cet alit fat d j. Ius aute in
glo vbi multis modis disting
uitur natā. et xxij q. iij In
commutabilis deus et de conse

d iiij v ta ne tales de summa trin te
firmiter et in cle cum sit natie
de censi in glo secunda

Nauis nota qꝫ rex Salomon
naues mittebat in Tharsis de
ferentes inde auru ꝛc scda phe
niali parte g xlvj 𝔓 post
p̄n m. Item nauis que modico
flumine fertur est magis tuta qꝫ
que in alto mari duatur scda
parte metrica x p̄cepto Credo in
imu est fugito 𝔓 ptā p̄n m
Canonista de materia in cāo
ne dispensacionis j q. vij Et
in Canone turbatur j q. iij et
xxiij q. j Non turbatur ꝛc

Negligencia Nota qꝫ negligen
in iure canonico dampnatur ppt
duo p̄sencali pte p̄cep° lv Illud
stude 𝔓 post mediū Vnibi ecc
queritur vtrū negligen sit pctm
mortale ibidem Item cōd pctm
negligencie querit de dēā negli
gencie ad alia pctā cū quibus
videtur conuenienciā hīē sicut
ad desidiam torpore et pigriciā
ignauiam et obmissione ꝑta
pte metrica p̄cepto xlvj Item
p̄m rapienda tibi 𝔓 cā finem Ite
ad negligenciā vitandā inducat
nos exm̄ cuiusdam regis qui
tres filios pigerrimos habuit
et pigrissimos. et pigriore
illoꝝ constituit regem p̄sencali
pte p̄cepto. lv Illud stude agē
𝔓 ante mediū Canonista de
matia licet alit xxxvj d dictum
est et lxxxiij d Vnichil in fine
et lxxxiiij d in p̄n. et c pueni
at et c. mutatum d ca et de
pe d j Compensuram inter et xl
q. iij. non sunt de pe et re.

questum in glo de offi. arch
ea que in glo. de sep michil p
de st in glo etc. et in om ope
Negociato no uel negocio de
ura Canonum ta sunt papue
atten da quarta pte metta vo
pcepto Cris age que psunt
A cca finem Canonista de ma
licet diuisimode in Canoe clericos
xxi q. i. et lxxxviij d. Negoti
atorem clericum et c. eiaces pale
a. est d. ea. et in decre sopite
de sens. in glo et in decre q̄ uel
ta quidem in glo. ue vel mo ex
Numeta. Nota q. ome mun
ppter duo est fugiend. secunda
pte metta x pcepto. Crd. mun
u est fugito A cca fi. Canonista
ad materiam licet alit fiat ca
non Sic rctor xl d. in vbo
mune et xlv d. Cum beatq.
in vbo marpacois aut mune
Et Canon ne tales de consc
d. v. et xlvi distinc hinc
etiam in verbo muna etc.
Nobiles Nota q. nobiles rege
tes in generali sut decem vi
cis viciati fa phemiali parte
c. iii. A in pn. Canonista licet
alit fiat ut qd hat in canoe
ve qui xvi q. iii et videat quod
legitur et notatur in decre vene
rabilis de pben in glo et de pe
nuem et de pur c nobilis i glo
Item nota q. nobiles pncipes
et barones legittia instituit
aucte quadruplicat scda parte
prohemiali c. vii. c. curmo.
Canta ad materia faciat canon
nulli Epus lxx d. et xvi q. ii.
in pn et c. i. et de institucoe
quasi per totum extra etc.
Nobilitas Nota q. tres nobilitates
repiuntur in vniuso fa phemiali
parte c. xxviii. A in pncipio
Item nota q. nobilitas que
attribuitur vel ex gne ad quos
trnseat descendendo ibid. c. xx.
A in pn. Canonista de matia
in decre venerabilis de pben
in glo et de pe grauud in glo.
Nocere nota q. qui nocet ta
tum recipiat qntu nocuit tertia
parte metta vo pcepto aliterq
factu A cca fi. Canta pcocorda
ciis ii q. iii. Decand de psump
c. i. c. ti. q. vii. Et si illa etc.
Notarii Nota q. notarii reipub.
multu sut vtiles si sut boni et
equsi si mali inutiles scda p
hemiali parte c. xxvi A cca
mediu Canta licet aliter in cao
Notario xvi q. ii et de symo in
ordinando in glo et de resp
statutu c. nouum ul nouios li. vi
Notus nota q. noti pponendi
sunt ignotis licet in bonitate eq
les existant pma pte metta
pcepto xxxii. Agnotud tu tibi A
post pncipiu Simb. Ecs quit
vtru autoris pceptud sit katho
et bonu in eo q. dicat agnotu
tu tibi c. in pn. Canta de ma
licet aliter xvi q. vii. Et hoc di
xima in glo. ii et in decre. Cu
deputati de iudic ex etc.
Nudus nota q. boetius dt
q. nati sumq de vteris matru
nudi et eciā omi rerum inopes
hc elde manifestat et i a iudiciali
despcone quam de mudo fecit
Nicolaus phus pma pte me
tta pceptu xxi Anfacite nud.
A cca mediu Et ad mai iuditat

facit iii q ii oportet de ira ✓

Obedire Nota quod tria sunt que maxime inducere debent discipulum ut magistro prompte debeat obedire parte prosaicali xxvi precepto prebe tue magistro etc in principio Item quando unus est hominis plures iudices et unus precipit illud et aliud aliquando cui obedire tenetur an primo an secundo prosaicali parte precepto xiiii Para te foro etc cum medium Canonista de materia obedientie licet diuise in canone Si qui presbiteri lxxxi d. et xciii d. in principio et in canone qui sit ii q. vi Et in canone Si quis et c. non eum et c. Si dominus xi q iii Et in canone Paciendo viii q. i. Et in decre. illud de maio. et obedi. legista ff de re iudic. l. contra pupillum ff. ys etc.

Obviare Nota secundum Augustinum quod carere non videtur scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obviare tertia parte metrica precepto xvii Ne dono sti factum etc in principio Canonista de materia in Canone Error lxxxiii d. et xlvii distinc. Consentire et ii q. vii Negligere.

Observancia Nota quod observancia est quedam virtus per quam exhibetur cultus et honor personis in dignitate constitutis Et sic honor videtur in quoque consistere prosaicali parte viii precepto Maiori cede etc post principium Legista ad materiam facit l. ii C. in manu ff de off. procons. et l. Variam C. de hereticis et manicheis etc.

Occidere Nota quod circa occasione queritur tria primo utrum liceat uxorem adulteram aliquo modo occidere Secundo utrum liceat virum uxoris adulterum occidere Tercio utrum magis peccat occidens uxorem quam inimicum prosaicali parte precepto x. Et circa med. Coniugem etc Canonista de multiplici occasione in Canone disciplina xlv d. et xl d. Absit et xxiii q. iii minimum ea causa ii in principio et c. Si non licet etc. Si ergo et fit de pe d. i. homicidium et de homici c. i. et c. ti pro humani li. vi.

Oppositus Nota quod oppositus tria vicia specialiter instruat prima parte metrica et precepto ii plus vigila semper etc post principium Canonista de ma. in decre. Nisi cum pridem de renunciat.

Ocium nota quod ocium est anime et corporis destructivum parte prosaica precepto xxxvi Rem tuam custodi etc post medium Item nota quod non posuit nos dominus in hoc mundo ut ociemur sed ut bonum operemur et hoc propter xviii auctores nos ad opus bonum inducentes parte prosaicali precepto lv Illud stude agere etc post principium Canonista ad materiam facit cano. Sed illud xlv distinc etc.

Oculus Nota quod auctores scientie perspective causam triplicem assignare videntur quare peius vident qui habent oculos prominentes quam oculos profundos habentes prima parte metrica precepto xxv Rem te collaudes

a in pri°. Item nota q oculus
mei cordis p meditacoz et desi
derium in celum debet esse defi
xus qd Empidoclis phus et
presertim Abbatis sanctissimum dicit
facere informam. secunda parte
metrica precepto xxxvi° Secundo secundum
specta 2 pti pri. Item oculo
perspicacia seu intellectus sponsus
quibus in° spectare debet et vi
dere ibidem Canonista licet dubius
ad manum facere pt c vt itaque
xxxviii d et c Dicit ergo
xli d et xciii d dyacoum et
canon hinc etem xlix d et i
q i Multa et xi q iii ve qui 7
xxiii q iii Rex sunt de sa vnc
c vno c arma vero ad manum
ecciam fiat qd notatur d' elec
quorundam li vi° rc

Odium Nota q philus po vi di
fferencias inter odium et iram
prima pte metrica precepto xxxvi
Item inferre caue 2 in pri°
Ibi etiam queritur de duobus
primo vtrum odium proximi semper
sit peccatum 2 in prima°. Secundo vtrum
autor mihi bene dixerit in eo
q in primo metro dixit Ira o
dium generat ibidem Canonista
de materia odii ii q vii Si qui
sunt insi et xxiii q ii Secundum
nicolaite de pe d i homicidiorum
et in decre Consuluit de off
dele extra Nota q officialis

Officialis qui se male gerit
ab officio debet ab illo penitus re
moueri quarta parte metrica p
cepto xliii Similiter officiales
d ecclesiasticas Item queritur vtrum
officiales perpetuari debeant
in officiis vel non hinc quod
to breuiter respondetur secundum philosophum q
perpetuari in officiis non debent
et hoc maxime propter ea require
ibidem in libro Canonista de ma
facere pt c non sane xiiii q ii
et clementina Et si principalis
officialis de re sup et de foro co
pe Romana li vi° rc

Opera Nota ad hoc ut opera
nostra sint meritoria tria specia
aliter requiruntur quarta parte
metrica vo precepto Rex age q
possunt 2 in pri° Ibi etiam
queritur de tribus et primo vtrum
opera extra caritatem facta sit
meritoria C post pri Secundo
vtrum bona opera extra carita
tem existencia ad veniente ca
ritate per primam reuiuiscant
d in prima° Tercio vtrum bona
opa in mortali peccato facta operentur
aliquem effectum d eciam medium

Operaciones Nota q operaciones
nostre oriuntur ex quatuor pa phe
nali parte c ii d in fine
Canonista licet dummodo in cano
ne Quia° xii q ii et in decre
cum dei timorem de sta mo i glo

Opus Nota q opus quodcumque
sit minime dicitur fructuosum
nec existit nisi meritorium sit
et virtuosum Quarta pte metrica
precepto vo Rex age que possunt
d post pri Item nota quibus
non debet opus aliquod attemptare
nisi illud valeat adimplere
qd exemplis methaphoricis
comprobatur tercia parte metrica
precepto xvi Cum potes id cepta
d cum si Canonista de ma oper
licet dummodo videre potest
xiii q i c hiis ita et de sac
vnc c vn c hoc vrgente

Oracio Nota distinccionem inter oracionem
supplicatiuam et postulatiuam
parte prosaicali precepto primo C
circa finem Itaque deo supplicans Sim
bi etiam queritur de duobus Et primo
vtrum liceat sit aliquid in oracione
determinate petendum ibidem post
Secundo vtrum deus exaudiat pecca
tores orantes ibidem .D. post principium
Item nota quod triplex oracionis effec
tus reperitur ibidem F circa medium
Item nota quod oracio dicatur fructu
osa propter duo primo quando fit re
uerendo et humili affectu Secundo quando
est lacrimosa et hoc sex com
probatur exemplis ibidem F post
medium Item oracione et mentis
deuocione deum placare demum
quarta parte metrica precepto
xl^o. Thure deum placa C in fi
ne Simbi etiam queruntur tria Et primo
vtrum oracio cadit sub precepto D in
principio Secundo quare deum oramus
D in medio Tercio vtrum aliqua
oracio dirigenda sit ad sanctos F in
fine Canonista de materia oracionis
licet diuersimode xxxi di. g. Cum
vero xxxvii q. ii Item Cum
apostolus de pe. di. iii Nichil deo
distincione i de pe. nemo etc.
Orbis nota quod orbem vniuerso
describit Archalaus phus sub fi
gura trium circulorum prima parte me
trica xxi precepto Infantem mundi
B ante medium Canonista ad ma
teriam facit quod habetur in canone le
gimus xcui di. F post medium ibi
~~in prin~~ orbis et altera et in v. se. et
xvi q. i. futurum ecclesiam et in ca
none Scelus ii q. i. de littera p
Paciencia Nota quod quamque
paciencia omnibus necessaria
sit et vtilis precipue tamen
principi necnon aulis regenti quo
ad duo primo maxime necessaria est et
expediens prima parte metrica pre
cepto xxxviii Quem superare
potes A in medio Simbi etiam
queritur vtrum paciencia sit maxima
morum virtus D in principio Item ad pa
cienciam parentibus exhibendam
inducit nos specialiter xo parte
te prosaicali precepto lii Placet
vince parentes A ante medium
Item nota paciencia preualet omnibus
virtutibus iiii^ta parte metrica precepto
xxxiiii^o Cum tibi displiceat F
Item nota quod antiqui viri fuerunt
quadrupliciter paciencia decorati ibidem
C circa medium Canonista de materia
in Canone Deinde xxvi di. vlt.
et xlv di. c. i et c. Cum beatus
Paradisus vi condiciones mi
rabiles paradisi terrestris et in
quo loco sit situatus prima parte
phermali G xi Circa quartum
Parcialitas Nota quod parcia
litas est ab omnibus detestanda
cum sit ab omni veritate et qualibet
bonitate semota parte prosaicali
C circa medium etc.
Parentes nota quod filii tenentur
parentibus merito obedire parte pro
saicali precepto lii^o Pacienter
vince parentes A ante medium
Simbi etiam queritur de duobus
primo vtrum parentes preponendi
sint aliis omnibus in honore F
circa finem Secundo vtrum teneantur
parentibus in omnibus obedire
ibidem Canonista de materia
in Canone non satis v. Ce
terum lxxxvi di. etc. parvificus
Parvificus Nota quod condiciones
parvifici plures sunt vt in ii^a phermali
parte G xv A in principio

Parvipensio Nota quod nemo quantu-
cumque sciens ac dives et potens
minores se parvipendere debet
nec hoc ipsi minores a reddendo
debitum honorem ipsis maioribus
retrahantur parte prosaicali ii
precepto amorem te ne contempseris
etc. in principio Canonista ad materiam
facit Canon Non omnino in se-
cunda questione tertia etc.
Parum queritur quare parum
vel sufficiens appetendum est et
quod est minimum fugiendum secundum parte
metrica precepto x. Quod minimum est
fugito etc. in principio Legista ff de
in vite restitut. vel dum ad l. aq.
l. ii. § Bisilias Nota quod tria
Paterfamilias sunt que inducere
debent patrem familias ad ha-
bendam sollicitudinem circa res fa-
miliares parte prosaica precep-
to xii familiarem curam etc. circa finem
Item pater familias secundum iura
Canonica ac etiam civilia debi-
bus specialiter circa familiam curare
debet ubique etc. in principio Canonista
ad materiam facit xlvii d. § necesse
est et facit l. pronunciatum ff
de verb. sig. § familie etc.
Pater Nota quod quamvis pater no-
men sit amoris adeo quod nullo modo
licet filio patrem abnegare
per Chilonium tamen patri bene
licet filium in etate legittima
constitutum propter ingratitudinem
necnon et plures alias causas
abnegare parte prosaica precep.
secundo parentes ama etc. in principio
Canonista ad materiam facit decre. quanta
nalis de iure iuran. in glosa magistri
et canone queritur pr. ii q. vii
Patria Nota quod quatuor sunt que

inducere debent principaliter ad patrie
defensionem et honorem primum
circa parte precepto xviii pugna
pro patria etc. ante medium Item pa-
tria secundum nomina ethymologice dicitur
patriens ut ibidem etc. circa medium
Item queritur utrum filius obedire te-
neatur dum ex parte parentis precipitur quod pug-
net pro patria contra patrem Canonista
de patria licet aliter i. q. i. § alii
et in decretis Et si Christus de iure
iurando et in Canone fortitudo
xxiii q. iii et q. viii omnium bo-
ne et Legista in l. minime ff
de religiosis et ff veluti ff de
iusticia et iure etc. Utrum pauper
Pauper queritur propter famis vel
frigoris necessitatem possit fur-
tum committere in prohemiali parte
§ xlviii etc. in medio Item quere
duo sunt et uterque superfluum con-
gregat sibi unus usque ad mille
alter usque ad centum quis eorum
plus peccat secundum parte metrica
x. etc. precepto Quod minimum est
fugito etc. in principio Canonista xii
q. iii pauper Item secundum Augustinum quod
Pauperes Nota Deus pauperes
voluit esse quibus elemosina da-
retur ut regnum celorum esset ve-
nale prima parte metrica precepto
xl. Pappilis metendum etc. in medio
Canonista licet aliter xlii d.
Non cogantur in pauperibus enim
deus pascitur et recipitur et ad-
de quod notat Archi. lxxxvi d. in
novo Et facit lxxxvi d. § ripa
Paupertas Nota quod paupertatis
onus quisque alleviare debent
secundum prohemiali parte § xlviii etc.
circa principium Item nota quod propter
paupertatis onera sunt nonnulli

qui palliare se voluit ut duo int
cetera pctā licent valeant ppe
trare eadem parte pcepto xl
vij° a cā med Canonista de mā
paupertatis j q j c baptisand
et ea c et q ij placuit et ij q
j notū et c prohibent ea c et
q fac Canon legimus xxiij d

Pax nota de triplici pace q
esse debet int carnem et spm pa
pte metra pcepto iiij Sperne
repugnando a in fine Item
nota q sex cause reddunt ppt
quas non est pax inter homines
ibidem C inxta fine Canta
videat qd notat in decre ad a
plice de sen et re iudi in glo
pacem li vj et ad mam facit
canon Non omnis ij q vij et c
quia ergo q ea et c hinc etiā
d xvij et xxiij d dyacon insi

Peccatum Nota q septem sūt
criminalia pctā que aiam hnt de
formare pma parte metra vj°
pcepto Grue nocitura tenes
a post mediū Item nō licet pcta
ta homī aliquo tpe lateant tan
iusto dei iudicio alio tempore ap
parent et non remanet impu
nita scda parte metra pcepto
xij Nolo putes pravos a i pn
Canonista de materia xxv d
c alias in b Ex quibus m

Peccatores Queritur q̄re deus
pmittit peccatores psperari et
bonos molestari ibidem a an
mediū Item queritur an deus
iuste pctoribus inferat penā
eternā ibidem a cā mediū Ca
nonista de materia xvij d Nec
licuit et melius ij q j Multi

Penitentia Nota sm Augum
q penitentia est quedam dolentis
vindicta puniens in se quod
dolet se commisisse qrta pte
metra pcepto xlij Cu quid
peccaris ibidē a ptg pn
Canta de mā l d Summa tua
et c Duo sūt et c Hc non
et c pt esse et c peniten
et in capite ea d et de pe d
j Miror et d ij Si em incp
de conse d iiij Quippe et c
Agūt et xxxiij q iiij c Ex
hys omnibus Nō q de veru be

Perdicio poralium pditione
no est multū dolendū quia ex
nos sunt nec efficiant qd pmit
tunt quod ex tribus compbatur
qrta pte metra pcepto xxviij
Ereptis opibus a ptg pm

Perplexitas Nota q dupx
est pplexitas parte pscialit
pcepto lj Nil arbitrio virum
fecoris a in pn° Item queritur
an aliquis scdm veritatem
possit esse inter duo peccata
pplexus ibidem Canonista
de materia xiij distinct Nerui

Perseuerancia Nota qlit
constancia se hz ad pseueran
ciam pa parte metrica vij
pcepto Constans et lenis
a cā mediū Canta de matia
licet aliter vij q j Suggestu
de pe d ij Non reuertebat
et c aplus et d iiij Non qui
inceperat Queritur utrū tem

Petere poralia simpliciter
sint petenda pma pte metra
pcep° xxvj Quod iustum est pe
tito a ante mediū etc m

Peticio Nota q ad peticōne
iustam atqz honestā faciendam

quaor sunt attenda pa pte metrica
precepto xxi. Credo iustum est pe
tito ca post medium. Item nota
quod tanta sunt que iuste ac etiam ho
neste a deo possimus postulare
ibidem c. parum med. Canta de
matia xxxiii q v. dixit dominus xx
ii q ii. Si quis xxiiii q i § Si
autem etc. Nota quod pie subveni
Pietas endum est parentibus expo
sycomarum prosaica pte precepto
ii. parentes cunctos ca circa med
Canta de matia xlii di in prin
et § hinc etiam xlv di. et c.
disciplina. Dicit namque non nulli dicta
Planete Nota quo moventur
planete contra motum firmamenti
tertia pte metrica precepto primo
hoc quecumque velis ca
Pollicia Nota quod decem sunt
per que pollicia seu dominium con
servatur prima parte metrica precepto
xl. ca papshis interdum c. in prin
legista videat l. si auguste
ff. delega ii. ubi de hoc etc
Pollutus Nota quod divina lex et
canonica abhorret illos qui quiea
re volunt pollutis pa parte me
trica precepto v. Si vita inspi
cias c. in prino Canonista de hoc
in canone recedite xlv di
Item etiam queritur utrum pollucio
que in sompnis incipit et in
vigilia terminatur sit peccatum et quando
mortale et quando veniale scda
parte metrica precepto xxxv. Prop
ma ne cures ca in prino Canta
de matia licet diussimode in ca
none testamentum v. di in prin
xxxvi di q i demensa in prino
xlv di Recedite xxi q i hemq
et q iii. Non parcitur et xv q viii

Hesitantibus et de pe di in Achab
rex et xii q ii indigne etc
Posse Nota quod aliquis dicatur aliquid
quid posse quatuor modis secunda
pte metrica x. precepto Credo do
nare potes ca post prinm Canta
ad materiam facit decre resfe
rente de presben in glo de re scrip
Constitutam in glo et decre tum
hiret de eo qui dixit in dixit
in matrimonio qua polluit per adulterium
Possidere Nota quod omnia possi
dentibus nichil deest qui eis dicat
veritate scda prohemiali pte
§ xxxiii ca post prinm Canta
de matia licet alibi in decre vi
nus iniqua de excessibus prela et
in canone ad fidem xxxiii q v
et xxxiii q i. Ca recta etc
Potus Nota que peccando co
mittis per potum te ipsum et non
vinum culpare debes scda parte
metrica precepto xxv. Crue po
tu peccatis ca circa medium Canta
de potu licet alibi in decre de q
qui de penitentia et remissione
Precepta Nota quod tanta sunt
que paupie ad moralium preceptorum
doctrinam capessendam nos inducunt
tercia parte metrica po precepto
hoc quecumque velis c. in prino
Item nota quod precepta decalo
gi sunt decem et dependent
ex hiis duobus preceptis vi dexo
dilectione dei et dilectione proximi
tercia parte metrica precepto ii
Instrue preceptis ca in fine
Canta de matia licet alibi de
pe di ii. caritas ibi Celestium
preceptorum et lv di precepta ca
nonum et xxii dis. preceptis et
xxii dis. Rerum et c Sit quid

dea et in c. hoc autem xviii di.
Pre eminencia Nota quod textus pre
eminencia reputatur spirituali parte
precepto iii. li. parentes vince pa
rentes. C ante mediu Cano
nista in prohemio sexti etc.
Prescientia Nota quod prescientia
divina nullam infert necessitatem
ostendit Boetius quadrup. stz ta
tice et ex eo secunda parte metra vi
precepto omitte archana dei C
ante mediu Canonista de pe. di. iiii
c. Sit itaque si ex bono di. ca
et c. se de ma. prescie et predesti
plene tractatur in c. predestina
cio. xxiii. q. iiii quod presumpcio
Presumpcio Nota que a supre
bia procedit multum est precavenda
quod textus ostenditur prima parte me
tra x. precepto Si vitiis inspi
cias C ante medi. Canonista de
materia multipliciter et diversis modis
suspita in canone decent S. lxxx
iii. di. et in canone considerinq
de conse. di. i. et viii. di. gene
ralis et xiv. di. nulli phas e
et c. ita dns et in decre. hyb
qui in glo. et tex. de adul. de
iudeis et c. si in glo. et tex. de
adul. c. maritis et de purga. c.
Si quis Item nota quod quatuor sunt
presumptionis species secunda parte metra
precepto xxxiii Iudicium proprie
a parte medi. Nota quod omnia in
Preterire diabia et vana
gaudia preterent quarta parte me
tra precepto xxxiv Tempa
longa tibi R. circa medi. legista
in auc. C. de li. pre et in aux.
b. ex. de ap. cog. c. aliud quod
col. viii. etc. Nota quod circa sedem
Pretorum pretoria in actu acti
uo in formare debet se pretor tu
quam qui totam rei publice personam
gerit et decus sue dignitatis
debeat sustinere pro spirituali
parte precepto xv. ad pretorium sta
to ad ultra medi. legista ff. de
offi. pres. l. observandum Item
advocatus et vasallus quibus in
actu passivo se erga talem debet
observare et informare quod in
pretorio et coram pretore honeste
ac circa reverenter stare debeat
vel adesse ibidem post legista
de materia videat de offi. prefec
pto orien. C. li. xii. et de offi.
prefec. pto affi. li. i. de pretore
vero videat Canonista in Canone
Epus ii. xv. q. vii. et in canone
de pretatione xviii di. et in canone
libellorum ii. q. vi. ceterum
Previsio Nota quod improvisa multum
nocere solent sed que provisa
sunt minus nocere solent quarta
parte metra xvi precepto quod
tibi suspectum. R. post medium Ca
nonista ad mam. sa. Cano in
nomine dni xxiii di. et notatur
de penitentia c. i. et cetera
Primatus Queritur utrum pri
matus spiritualis magis habeat
de motivo ad appetendum et co
nomenclatura appeti possit quam te
poralis vel equus spirituali
parte precepto xxxvi. ad consti
tum ne accesseris R. in principio Cano
ad mam facit licet alii Canon
Cenimus xxi di. et xxii di. Sa
crosta et canon multi xl. di.
et canon nos consuetudinem xii
di. ceterum Nota quod princeps licet
Princeps legibus sit solutus ta
se vivere legibus profitetur spirituali parte
precepto d. v modis n. pte. phe. et l.
.... principio

precepto lm. patere legem ff. in prin.
Item princeps quilibet debet esse lar
gus. extra de verbis imperatoris secunda parte
metra vi precepto Si potentes igno
tis C. circa med. Can. ta de materia
licet aliter in Canone Constitucio
nes principum et c. suscipitis xx q.
se. xvj d. et hon. di. nulla et
c. secta et q. principibus non hom
d. et in q. Sed notandum xxxiij
q. viij et de pe. d. ij. Si enim inq.
Prodigalitas Nota quod prodiga
litas vitanda est propter tria mala
que inde proveniunt prima parte met
ra xxvij precepto Ne tibi quid
desit C. ante medium Ibi etiam
queritur vtrum prodigalitas sit ma
ius peccatum vel gravius quam avaricia
C. in prin. Item ibidem queritur
an prodigalitas sit vicium secunda
parte metra precepto xxi vtere
questibus C. ~~xxxix~~ post prin.
Can. ta de materia de consue. ex
parte et quod ibi notant glo. et doc
tores etc. Nota quod promissio in
Promissio certa seu indistincta
ta operatur prima parte metra
precepto xiij. Item et promissa C.
circa fi. Ibi etiam queritur quod
de illo qui aliquid promisit et
promissum non adimpleverit C. post
prin. Item nota quod promissa ci
to soluenda sunt quia mora in
reddendo tria operatur mala prima
parte metra precepto xxv. Quod
prestare potes C. in prin. Item
nota quod duo sunt que quelibet
inducere debent promissa repente
adimplere C. circa med. ibid.
Can. ta de ma. xxxij q. iij.
C. hiis ita et xxij q. iij.
vnusquisque et c. in commutabili

et c. Non omnia promissa et c.
in malis promissis eadem questione
Proprietas Nota quod duplicis
maneriei proprietatum insunt rebus
prima parte metra precepto xviij.
Cum fueris felix C. post med.
Item in prosperitate constitutus
aduersitates considerare debet
quarta parte metra precepto xxviij
Tranquillus C. post prin. Contra non
fabulam quam fingunt poete de
Circe que filia solis dicebatur
per quam mundi prosperitas designatur
ibidem C. Canonista ad materiam
facere potest Canon extravagantes xx
iij d. et canon certe in perfectione
xxix. rectas Nota quod ingeritur p.
Prospicere Prospicere debemus
futuros casus uel euentus secunda
parte metra precepto xxviij.
Prospice qui venient C. circa med.
legista ff. de damp. infec. l.
qui bona q. cum in et l. si quis
domum q. idem qui ff. loca etc.
Providencia Nota secundum Tullium
quod providencia est virtus per quam
videtur aliquid futurum antequam
factum sit prima parte precepto
xxviij. Tu te consule C. post
prin. Ibi etiam queritur de duo
bus primo vtrum prudencia inter
partes prudencie debeat con
numerari post prin. Secundo vtrum
aliquis in futuris debeat esse
solliciti quod spectat ad pruden
ciam ibidem C. post medium
Item nota quod tria sunt que circa
rerum agendarum prudenciam in
ducere debent quarta parte met
ra precepto xlvi. Quam primum
incipienda tibi C. circa medium
Can. ta xi q. j. nolo et xxviij

dis. et xxiii. d. Si in plebibus
ex xviii distinc. Nulla rc.
Prudencia Nota q sex sut
prudencie officia que vnicuiqz
principi vel regenti p maxime
sut neccia ysaicali parte precepto
xxviii Tu te consule c. circa
finem. Item nota q tres sut
actus seu officia prudencie q
quibz prudentes docent a malis
futuris precauere prima parte
mettra precepto viii Vil teme
vxori c. ante medium Item
querere possit aliquis an pruden
sit in seruis solu an in principi
bus iiii parte mettra precepto xxx
distere ne cesses c. post med
Prudens nota q prudentis
officium est no solu preterita co
gitare vim etiam presenti mala ac
ta cauere qd. exemplis leo
nis et merguli comprobat pro
saicali parte precepto xxxii
Consultus esto c. circa medium
prudens quibz prouidere debz
quarto iiii parte mettra xxxi pre
cepto c. Canonista xxiii d
Item epus xxxvi d. in princi
et xl distinc. Innouamus.
Pudor nota q pudorem hre no
debemus in discendo quarta parte
mettra precepto xxxi Ne pude
as que nescieris c. circa medium
Canonista de pe. d. i. latrone
Puer nota q sicut pueri fa
ciliter inficiuntur ita faciliter
viciosis familiaritatibus inste
tur prima parte mettra xvi pre
cepto Multorum cum facta
senex c. circa fine Canonista
ad mam facit Canon Non
cum xxii q. ii. et in decre ex-
studiis. sius de presump. Item
pueri tenendi sunt ne minimis
doctrinis fabulosis imbuantur
tercia parte mettra precepto
xx. Multa legas facito c.
circa medium Canonista ad mam
facit xlv d. c. Salomon
vero econtra et i. q. i. pueri
et de etate et qualitate ex rone
et de delic. pu. de pueris ext.
Pueritia nota q pueritia
a septimo vsqz ad quartumdecimum
annum terminatur ysaica parte pre
cepto xxxix Item tua custo
di c. in prin. Canonista vide
pt Canonem Relatum circa fine
et xxxvii d. et xl d. ante
omnia de pueritia vo et aliis
etatibus videatur s. i. lra E. Etas
Quies Nota q diuturna d.a.
quies maxime tamen in
strat vicia prima parte me
trica precepto ii plus vigila semper
c. post prin. Canonista de materia
licet aliter de pe. d. i. Sunt
qui arbitrantur vsqz ad. De lra R
Racionale nota q in veteri
lege precepto erat pon
tifici ut portaret in pectore
racionale iudicii in quo esset
veritas et doctrina prima parte
mettra precepto xxx Crue ad
parere soles. c. in prin. Canonista
de materia videre pt in c. cum
xxxvi distinctione rc.
Rapina Nota q tanta sut que
ad detestacionem peti rapine ma
xime faciunt prima parte mettra
vi precepto Crue nocitura te
nes c. circa med. Item no
q rapina dupliciter dicitur vel
committitur tercia parte mettra precepto

xxiii liter questi⁹ ꝟ in prin.
Raptores Nota q raptores
scdm leges et canones multiplr
puniuntur ac similiter pa pte me
tta vi precepto Que nocturna
tenes p ca med Ibidem etiam
queritur utrum rapina sit grauius
pctm qm furtum ibidem post
can ta de materia rapine ꝑ
ad psonas xxxvi q i exhac
et eadem ca et q ii Raptores et
c Si quis non dicam rape quo
autem ad tres dicitur raptor et q
sm canones et leges multiplr
puniuntur vi q iii placuit et de
rapto c i et c sup eo et c in
tris insti de publi iudi § ite
lex iulia de vi et c utrum omis
Retractatio queritur indigent
corporali retractacione tercia pte me
tta viii precepto Sitpone tuis
ꝟ post med canonista dema
licet alit de cle vena c i in
glo ii de sta mon Item in agro
in cle et c Nota q quilibet rector
Rector siue platus debet in
se hre constanciam et lenitatem
prima parte metta vii precepto
constans et lenis ꝟ ca fine
can ta licet alit videat in ca
none licet xlv di et c teredi
te et c disciplina et xlix di
in prin et omnino videat illud qd
ponit Archi sup uo regnat
ubi interserit quatuor necia v
maniqz bene regenti seu pside
ti et in canone si rector
xlii di et xxiii di qui eps
et lxxxvi di inferiorum ordinum
et xi q iii Summopere et c
Redarguere Nota q ad hoc
ut redarguciois ordinate

stant tria specialiter requiruntur prima
pte metta precepto xxx Que et
pare ples p an med can ta
licet alit ii q vii § Ite cum
balaam et sa ea q Sicuti et c
Reddere Nota q redde tenetur
debitum coniuges ad inuicem parte
psuita x precepto Coniugem
ama c ca med Can ta de
ma sed alit in can pondet
f d et c Cum exaudieo et xx
vii q ii § Item aplus xxx
q pa Noste xxxii q § hys
ita sa xxxiii q ii Vano et
c aplo et de pe di ii Si enim qz
Reddenda nota q omnibus red
denda sunt debita Cui tribu
tum tributum cui vectigal vecti
gal parte psuita precepto xxi
Petue ingrum c pta prin
can ta de ma xxxiii q viii
§ Sed notandum Item tria sunt
genera psonarum quibus nunq
pt reddi equalens similiter ꝟ ta
pte metta viii precepto Ver
bera cum tuleris Can ta ad
materiam licet aliter sa ca
non sex sunt xxiii q vi
Redempcio queritur utrum de
monis xpi in carnacoe et hu
mam genus ꝑ ipius morte re
dempcionem psua cognoue
rit sapiam an non scda p
te metta precepto xiii Que
sieris nd esse pare ꝟ in prin
can ta i q i baptizadis et
c qsitu ea ca et q iii
Regere Nota q regere vo
lens alios se ipm dz regu
lare et hoc ppter duo scdm
q duplex e ipsius ordo regiminis

p(ri)ma prohemiali parte c. ii
a. in fi. Canonista ad ma(teri)am fiat ca
non inuocatione dni xxiii d. et
decretalis inde eccl. de eta.
et quali ex c. cum regib(us) et pri

Reges Nota sapib(us) orbis pro
genies clara non sufficit insi
gnitus egregium generositatis
adiuuat et illustris industria
clarificet principatum in prologo
p(ar)tis medium Item reges illi s(ecundu)m
Gregorium merito debent nuncu
pari qui a viciis sibi sciunt pre
cauere p(rim)a prohemiali parte c.
ii. a. in pri(ncipi)o Canonista in materia
licet diuersimode in decretalia
et in prima glo. de eccle. edifi.
de sat. vnc. c. vii. et in v. id
eo innouo et xxiii. q. v. re
gu et viii. dis. quo iure

Regiminis Nota q(uod) duplex e(st)
simpliciter ordo regiminis p(rim)a prohe
miali parte c. ii. a. circa medi(um)
Item nota q(uod) in regimine sum
ipsi qua(tuo)r requiruntur ibidem
a. in pri(ncipi)o Canonista licet alit(er)
ad materiam fac. xxxiiii d. pe
tenus et facit circa canon disci
plina et c. Sunt nonnulli xlv
d. et xlix d. in pri(ncipi)o et canon
Sedulus ii q. i. et in decretali cum
sit ars de eta. et quali

Relinquenda Nota q(uod) tria
sunt impedimenta in via dei
correccia que sunt penitus re
linquenda p(rim)a parte metrica
vi(i)o precepto Crux nocturna te
nes a. p(ar)tis medium Canonista
licet aliter xxviii q. i. c.
Sic ut et in decretali Su
scepimus de homicidio etc.

Remittere Nota propter duas con
sideraciones vir innocens iniu
rias remittere debet quarta
parte metrica precepto xxxvi
Non hominis iniustum a. circa fine
Canonista licet aliter xxv. d. qui
de pe. d. i. c. pt. et d. in
pu. c. Si yrrhin cum et de testi
veniens et fac. xxiii. q. v. re
mittitur Considerare Nota q(uod) re

Repudiare Nota q(uod) mariti
coniugem suam quis sit grauis
et molesta et hoc maxime
propter duo tercia parte metrica p(re)
cepto xiii. Vxorem fuge
a. ante medium Ambi circa
queruntur de ea et primo vtrum
maritus de iure valeat vxo
rem fornicantem propria auctoritate
dimittere a. post pri(ncipium). Secundo
quare in repudio vir et vxor
non iudicabantur ad paria et
hic vxor non iudicabat vir
et nunc in diuorcio ad paria
iudicantur ibidem a. ante medium
Tercio que sit differentia inter repudium
et diuorcium ibidem post Canonista
de materia repudii in canone non
solis xxxiiii. q. i. et in decretali
Gaudemus de diuorciis

Res Nota q(uod) rem aptam
et tibi nociuam p(ro) p(re)senti uel
futuro dimittere non debes
exemplo illius statue quam anti
quitus describebat Romam
in honore fortune p(rim)a parte
metrica precepto xxv. Item
tibi qua nostis a. circa medi(um)
Item res temporales augmen
tantur propter duo tercia parte
metrica x. precepto Quod tibi
fors dederit a. ante medium

Item de rerum temporalium amissione mul-
tum tristari non debemus quinta parte
metrica xxxvii precepto Ereptis
opibus etc. post principium Item nota
quod res temporales quidam eas dili-
gunt et conseruant ut equum
serui Item quidam eas diligunt
ad ministerium domini Item quidam eas di-
ligunt et conseruant et retinent
propter deum sicut viri perfecti prima
parte metrica precepto xxxv Con-
serua pocius etc. parum post principium Item
nota quod triplex est diuiciarum usus
ut agenarum parte prosaica precepto
li vel arbitrio virium secretis
etc. in principio Canonica ad materiam
licet aliter xiii q. i. etc. ad licet
callida et lxxxvi d. Si quis
inquit etc. ac Nota quod resurrexit
Resurreccio communis fides et spes
utilis est nobis maxime quo
ad quatuor prima parte metrica
precepto xxiii Retineas illam
circa medium Canonica ad materiam facit
canon Item episcopus xxiii d. de
resurreccione etiam et resurgentium
statu de fide katholica firmiter
extra decretales etc. ita quod reuerentia
Reuerencia ipsis triplicater acci-
pitur prosaicali parte precepto xxxi
metue ingrim etc. circa medium
Canonica ad materiam facit de pe. d. i
§. denique et d. iii. achab
et c. talis et c. Si achab
Reatus nota quod reus animus nunquam
securus est quia suspiciosus
semper titubat quarta parte me-
trica precepto xi Quod tibi
suspectum etc. in principio Item nota
quod reus in iudicio citatus coram
iudice Si crimina vel defectus
imponantur eidem non debet se

purgare premendacia ut periuria
vel cum purgatoribus falso te-
stimonio quia exod quadrupliciter
comprobatur prosaicali parte pre-
cepto viii In iudicio adesto etc.
ante medium Canonica de materia
in § in manifestis extra ii q. i
in c. xi Non est xxv q. ultima
c. vi et in decre. secunda de multi
is peti de u. sig. forum u. com
de restrip. Quantum u. cum reo
et uer. cum aut li. vi et in spe-
culo de reo per totum etc.
Rex nota quod rex dicitur a rege-
re recte faciendo nomen regis
tenetur peccando amittitur prima
phemiali parte etc. ii et in principio
Item de regis multa iusticia
secunda phemiali parte etc. v. a
post principium Canonica de materia
regis licet diuismode in canone
quo iure viii d. et in canone
achab et c. talis et c. Si achab
de pe. d. iii et § hinc etiam
de pe. d. ii et in Canon. Scelus ii q.
xxii d. et in canone de sum. trin. ex. iter. cla.
i. et c. de su. tm. ep. iter. cla.
Risus nota quod triplex risus est
reprehensibilis in precepto de
reprehensibilis prima etc. post principium Canonica
ad materiam facit cum clericus precepto iiii
xliii d. et xxv d. qualis
Rumores Nota quod propter tria
homines libenter proferunt rumo-
res secunda phemiali parte etc.
xxxiii Et in principio Item rumo-
res quilibet fugere debet ne sit uel
dicatur possit eorum auctor uel
augmentator uel fictor uel
etiam rumorum ipsorum inventor
uel etiam plurium mendaciorum tali
false et noue fame impositor
tor secunda parte metrica xii precepto

Rumores fuge ti cita mediu(m) ca
nonista ad materiam licet alit(er)
fat canon in tuctis xj q. iij Se(?)
Sabbatu(m) Nota de lra S.
q(uod) sabbatum custodire p(rae)
ceptu(m) est tercia parte metra
vij precepto Segnitiem fugito
a post pn(cipium) Canonista vide
pt regulam quod e(st) licitu(m) de
reg iur lib vi Sacerdotes
Sacerdos Nota in diuis scriptu
ris aliqn dij aliqn angeli no
minant(ur) scda ph(m)emali parte
f vj L cita med Nota q(uod) sac
dotes no(n) debet p(er) laycos iudi
cari ibidem L Canonista de ma
iij c. Ate xxxvj d. et xliij
d. sit rector et vj q. j Sacer
dotes et c. ipi sacerdotes q. ea
xj q. j Sacerdotib(us) de h(is) cum ex
i uicto rc Nota q(uod) sacmeta
Sacmetu(m) ecclastica p(re)re
ta fuerit ad sanandas infirmitates
aime Item inventa sut ad ad
iuuandu(m) v(ir)tutes scda parte
metra pcepto xxxiiij Sit t(ibi)
pcipue B post pn(cipium) Canonista
de ma sacramentoru(m) videat d
dm mei Jo. Cal. qua fecit de
sacmentis iterandis vel non
et de biga debitum et ff bre
uiter j q. vij et c. Sacmeta
ea c. z q. Nota de eb(us) spebus
sacmentorum de quibus re
quire ibidem in libro m
Sacrificiu(m) Nota q(uod) sacrificia ce
rimonialia postq(ua)m submitunt
lex Evangelica euacuata st
quarta pte metra pcepto xvj
Cu(m) sis ipe nostes L cita pn(cipium)
Nota dram int(er) sacrificiu(m) sac
mentu misteriu(m) et consecrat(ur)

ibidem in lio Item qm(vis) qm(vis) dns
in veteri lege puniserit sacrificiale
cu scdm aptm illis hoc in figura
contingebat ead pte pcepto
xl. Thure deum placa a cita
mediu(m) Canonista de conse d. ij
Sacrificiu(m) et j q. j. Req(ui)e eum et
c. Si quis inquit et xxiiij q.
pa dicat rc Queritur vtru(m) li
Sagittarij ceat vti arte sa
gittarioru(m) scda ph(m)emali pte
f xxx. B post pn(cipium) Canonista
in decre vnica de sagittarijs
Salus Nota q(uod) de duplici sa
lute curare debemus scda pte
metra pcepto xxxiiij Sit tibi
pcipue B in pno ibi eciam
queritur de duob(us) Et po vtru(m)
sit petm magis curare de sa
lute corporis qm de salute aie
L in medio Scdo vtru(m) sit petm
obseruare tempora cita media ab
at etia(m) cita egritudines mot(us)
supioru(m) corporu(m) considerare
L cita med Canonista licet di
uersimode ad ma(teri)am facit pt
xxvj q. j ff. Sed obiat(ur) j q. j
ff. ex illa et ff. Cum ergo vj
q. pa ff. veru(m) Nota q(uod) saluta
Salutacio rc n(on) est aliud est
q(uam) desideriu(m) boni expme ac
eos ad quos salutacoem diri
gimus ad amiciciam invitare p
sanc(t)a pte pcepto vij Salu
ta libenter a cita fi. ibi ecce
queritur de trib(us) Et primo vtru(m)
sit simulare amorem aliq(ui)s quod
plerumq(ue) fit p salutacoem sit
grauis petm L in pno Scdo
vtru(m) nuncq(ue) signa amicicie
seu affabilitatis sint exhiben
da ibidem post. Tercio querere

magis sit in usu hec salutatio
deus te saluet quam alie saluta-
ciones ibidem post Canonista
videat in prohemio sexti verbo
salutem et xxii q ii c iii
Sapiencia Nota quod triplex sa-
piencia in hominibus reperitur prima
parte metrica precepto x Contra
verbosos et circa medium Item
sapienciam cupiens adipisci necessario
ea expedit investigare secunda
parte metrica primo precepto Tellu-
ris si forte et circa medium Item
nota quod gentiles philosophi ymaginem
sapiencie pro foribus templorum depingi
fecerunt in prologo et Item cupiens
sapiencie fructum degustare cum tanta
fugato torpore illam debet audi-
tate prosequi quod fieri potest tripliciter
quarta parte metrica precepto xxix
discere ne cesses et in principio
Canonista de materia sapiencie licet di-
uersimode in Canone scitis Ro-
mana Augustinus xv di xxxvi di
§ Et tunc xxxvii di Sed contra
xxiii q vi videtis et xliii di
xxiii q vi [illegible] Sacrorum canonum certa
Satisfaccio Nota de hiis que
iniuste vestitum possunt qualiter
ipsis sit satisfaciendum quarta
parte metrica precepto xli Credelo-
co lesus et circa finem Canonista ad ma-
teriam licet aliter fiat de pe di
[illegible] petrus Nota quod scandalo
Scandalum veritas relinqui non
non debet maxime si vita
[illegible] tercia parte metrica
v precepto productus testis et
post medium Canonista de materia
scandali licet diuersimode vi-
dere per canonem quintare vi
q i et canone Cauendum x q iii

Item xi q iii Sunt via xxxiii q
iii in principio De pe di iii Si quo
dono de cons di ii prima quidem
et in decre Nisi cum pridem
§ pro grauius et scandalo de re-
nunciacione et in decre Cum ex iniuncto
de nouo ope nunciacione extra
Sciencia Nota quod quilibet scola-
sticus scienciam a deo habuit postu-
lare debet prima parte precepto
xxii Disce libros et in principio et
prima prohemiali parte et xxii Ad
fontem et post medium Item
nota quod de sciencia nemo debet se
extollere vel etiam gloriari sed
potius se humiliare et etiam pen-
sare sollicite ad quos fines plu-
res scientifici de sciencia superiores
peruenerunt quarta parte metrica pre-
cepto l Cum tibi contigerit
et circa principium Item Nota quod sciencia
acquirendo duo sensus deseruiunt
visus et auditus parte prima
xxiii precepto lege libros et circa
medium Item nota quod non debet
quis in scienciis mere secularibus
nimis suum animum applicare Con-
facietes inuehit textus Geometria
in canone nonne xxxvii di
iii parte metrica precepto primo
Hoc quicumque velis et post medium
Item nota quod antiqui philosophi a-
more sciencie capescende omnia
contempnentes se soli philosophie dedi-
carunt quarta parte metrica pre-
cepto xxix Discere ne cesses
et post medium Canonista licet diu-
ersimode in Canone Nulla ho-
[illegible] et in § Sed econtra xx-
xvii di et in canone Turbat
et c qui de mensa di cade
et in decre Nisi cum pridem

ff. prodefectu de renunciacione ext.
et de elec. Cum in cunctis
Sopleniaui. Nota quod in plenario
discretus debet esse rector quod iure
et exemplis comprobatur prima parte
metrica in precepto. Virtute prima
C. circa finem. Canonista de materia
in canone. Sic rector xlii d.
et facit etiam Canon in lo v.
q. iii. Scolastici. Nota quod sex sunt
Scolastici quae scolastici in bene
memorando proficere sunt parte
prosaicali precepto xxiiii. Quae
legeris memento ut in principio
Item scolastici quam plures re-
periuntur qui copiam librorum habere
cupiunt sed in eis minime stude-
re volunt et tales congrue
per herodem significari possunt
qui glorians in pellibus interpre-
tatur prosaica parte precepto xx-
tercio Lege libros ca. post med.
Item scolastici quam plures tam
sapienti saccullo et insipienti
animo ut plurimum ad partes redeunt
quod quodam vulgato exem-
plo comprobatur ut circa principium. Ca-
nonista de materia licet aliter
xxxviii d. Sedulo et inde
per tuas ff. verum de sen. ex co. ex.
Scribere. Nota quod auctor epi-
logando se excusat quare sic mu-
de scripsit hoc autem propter duo
vidisse fecisse videtur prima parte
metrica ultimo precepto Nunqua-
ris nudis ca. in principio Cano-
ad manum facit decre. Bar-
bam de presump. extra
Sedicio queritur utrum sedicio
que sit contra commune bonum
civitatis vel alicuius multitudinis
semper sit peccatum mortale secunda
parte metrica precepto xxxiii Iudi-
cium populi ut in medio Canonista
facit ad manum Canon. Constitutio
vii q. i et xi q. i. Si quis clericus
insi. et ff. Eccl. quare xlvi d.
et in c. Sedicionarios eadem d.
et c. de Sedicia. ff. j.
Segniciies. Nota quod Segniciies
fugienda est propter vii pericula
facti quos licet operari tercia parte
metrica vii precepto Segniciem
fugito ut in principio Item segnis
dicitur sine igne vel seorsum
ab igne id est caliditate animi et
vigore ingenii ibidem ut in principio
Imbi etiam recitatur exemplum illius
segnis qui venit ad abbatem
Silvanum in monte syon ut in medio
Semivivus. Nota de illo semi-
vivo quem invenit Samarita-
nus in via prima parte metrica
precepto xxi Infantem nudum
ut circa principium Canonista de materia
in canone. Disciplina xlv d. et
in decre. Omnis utriusque de pe.
et remis. et in decre. Pertinens
de homicidio ex. etc.
Senes. Nota quod senes vica-
cia sunt triplicia defectu secunda
prosaicali parte ff. iii. ca. in
principio Item in Senibus vigere
debent ea que observancia commen-
dacione et narracione sunt digna
prima parte metrica precepto xvi
Multorum animum facta senex ut
in principio Item senes non sunt ir-
ridendi sed velud pueri in
omnibus supportandi et ad hoc
inducunt nos ea quarta parte
metrica precepto [illegible] Cum sapi-
as animo ut in principio Imbi etiam
mandatur quod propter puerorum

in quas maxime senes decrepi
te etatis incurrit etc. post pri
Item queritur utrum senes habeant
aliquos amicos hoc est utrum
in amicitia in tali etate perseve
rent tercia parte metrica precepto
xvi Cum tibi diuicie etc in pri
Canonista de materia licet aliter ho
xxiii di porro et lxxxvi di
tanta etc Nota quod sententia que
Sentencia est lata ex crude
litate vel odio in manifeste de
iure non tenet quod eciam quodam
comprobatur exemplo penultima parte
xvi precepto Equum iudica etc
circa medium et prope finem Canonista
de materia videat canonem omne
quod xxv q i et canonem
iniustum eadem c. et q. Sed verum
habetur de hoc ff de acqui her li
vi § ult Cum autem sententia sit
iniusta ex aliquo presentibus et iusta
ex ordine et causa videat §
Si ergo xi q iii De materia etc
sententie licet aliter videat canonem
Summopere et § Cum ergo sententia
xi q iii et de pe di iii Si
Achab De placere vel sententie q
liter et per quem pronunciari de
beat videat decre ult de se
et re iudi li vi et de sen pla
§ Sequitur in principio et videat
titulum de sen et re iudi et re
petitur in sexto et de etc
Sepulchrum Nota de sepul
chro Allexandri secunda parte metrica
precepto vii Linque metu leti etc
in principio Canonista de materia sepul
chri et sepulture et de modo
sepeliendi in canone Ebron
xiii q ii et in canone questa ea
dem causa et questione

Sermo Nota quod natura anima
libus prebuit auditum visum odoratum
et tactum soli autem homini usu
exhibuit ad sermonem proferendum
prima parte metrica x precepto Co
hibe verbosos etc in principio parte no
quod per sermonem manifestatur ho
qualis intus sit quod ex verbis co
probatur quarta parte metrica precepto
xxii prosperitate aucta etc post
principium Canonista de materia simonis
et loquele licet diversimode in
canone Sancta Romana in ver pa
store xv di xxiii q i in principio
et ca ita de pe di ii Si enim ipsi
et di iii Si ex bono de conse
di ii c. ult et in decre Et si
Papus dixit quod et in decre
intelligentur de versigni
Serpens Nota serpentis hy
storia de quo tractat Augustinus
dicit illud nota le viii vi de
lumine veteri est minime conside
rum penultima parte precepto
xl Diligenciam adhibe etc circa
medium Item nota de quodam
serpente qui filium suum necat
eo quod filium hospitis sui venenat
prima parte metrica xx precepto
Exiguum munus etc circa medium
Canonista de materia licet
aliter hom di § verum et
xlv di de iudeis et xxiii q i
§ ad hec callida et de pe di
i Serpens Adde quod notatur
xvi q i Si cupis et xxxvi
di Cum ecclesiasticis per archi
ubi ponit tam de creatura ser
pentis quam eciam de ipsius vene
no secundum Ysidorum et Pytago
ram etc
Servare nota quod eciam illum qui
rem alienam servandam accepit

duo sunt consideranda prosai
ca parte precepto quarto Serua
datum a post medium Canonica ad
materiam licet diuersimode fat
Canon xlvi. di. Sunt etiam et
xxiii q. v. Quid etiam si ma
gis ipse faciat materia vide de
deposito extra. Ad seruum admis
Serui nota serui [?] sui tractari et
benigne debent tractari Et si
in aliquo excedunt moderate
castigari ad hoc faciendum in
ducunt x^or prima parte metrica
precepto xxxvii Seruorum ob
culpa C. in prin. Item suorum
nequicia venit aliter puni
enda extra illorum qui suos do
minos occiderit ibidem Dan
medium Item quatuor suorum
genera per plenum denotantur tercia
parte metrica precepto xvi^o
Vtile consilium C. circa medium
Item dus circa seruos tria
attendere debet et pensare
quarta parte metrica precepto
xlvi. Cum seruos fueris
A circa medium Simbi etiam
queruntur septem primo vtrum
seruum possint paganum habere
C. circa si Secundo vtrum seruus
sine consensu domini valeat
matrimonium contrahere Tercio
quid si dus seruum coniugatum
in remota regione velit
eum vendere ibidem Quarto
quid si coniuges seruum habet
dnos diuersarum regionum ita
quod ad coniugale officium neque
unt conuenire ibidem Quinto
vtrum seruus ptus matrimonium ve
nire possit ibidem Sexto
si seruus qui fuerat ordinatus

et mittit est restitutus matrimonium con
trahere possit Septimo quot mo
dis serui efficiuntur liberi vide
supra ad litteram libertas in l.
Seruicium Nota secundum plenum
quod tria sunt genera personarum
quibus nunquam potest reddi equales
seruicium vel premium quarta parte
metrica precepto viii. Verbera
cum tuleris C. in prin. Canonica
de materia seruorum et seruitutis
licet diuersimode ad plenum
videre potest liiii. di. per totum et de
seruis non ordinandis per totum de seru
tute vero i. di. Ius gencium et
xxxv. di. Sexto die Ad ma
teriam etiam facit quod legitur
in canone Vtilem xxxii. q.
ii. et de pe. di. i. §. Item ut
xpus ait et di. ii. §. Romanos
et distinctione v. Consideret
Similitudo queritur vtrum
corpora nostra post generalem re
surrectionem erunt corpori xpi
similia quarta parte metrica v
precepto Comoda nature in
prin. Canonica de materia licet
aliter de trinitate sancta mittit corporalia
in glo. de consir. vti. vel in
vti Cum dilecta et de pe.
di. ii. principium etc.
Simpliciatas nota quod duplex
est simpliciatas tercia parte
metrica vi precepto Symones
blandos a post medium Ca
nonista de materia vii q. i. ex
merito xvi q. i. Si cupis de
purgatione ca. c. vl. et xxxvi
di. in prin. etc. Nota quod quadru
Simulacio plex simulacio
in sacris reperitur canonibus ex
quibus due sunt vitande quia prue
g

et due sequende quia natie sa
parte metrica xxij precepto In
sipiens esto. B ante mediu
Item queritur vtru simulare
se amicu aliq sit graue pctm
prosaica pte vij precepto Sa
luta libenter. C in pn° Item
queritur vtru omis simulacio sit
liata p^a parte metrica xxvj
precepto. Cum simulat vbis d
cca mediu ires Nota q simu
Simulatores latrones du salutat
de ligwa sua no solu faciunt gla
diu goliadi philistei B3 et gla
diu Ioab parte psaica precep°
vij. Saluta libent B in pn°
Canta de ma xxij. q. ij. vtilez
Sobrietas nota q ad sobrie
tatem cibi et potus suadendam
et tenendaz tria nos inducere
debent psaicali pte precepto xl
vj° Caro carnina B cca finem
Item nota q sobrietatis effecta
sunt ix ibidem C in pn Simbi
ers queritur quibus psonis quet
vtus sobrietatis C cca finem
Nota q duo st sobrietatis offi^a
pte psaicali precepto l. Vino
te tempera B cca pn Item
nota q duplex e modus siue me
sura ad sobrietatem ptinens
ibidem post Canonista de ma
xxxv. d. Luxus igitur Et xxxv.
d in pn et xliij d Sic vector
Societas nota q bo socie
tas triplex facit emolimentu
prima pte metrica precepto xx
qrto. Vimod au posses B in
pn° Item nota. dra3 int soda
lem socium collegam et consor
tem ibidem B cca mediu Vtis
societas vtuosoru multu e ap

petenda et colenda maloru vo
e contra qm plurim refugienda
quod multiplir comprobat psai
ca pte precepto xxxv Cum bo
nis ambula B ptotu Canoi
sta de materia xxxj d. Quis
et lxxxiij dist arnor et xxij
dist Sacrosca et xviij d. qm
sit et xiij q. j. Volo.
Sodalitas Nota q int soda
les duo maxime concurre
debent p^a pte metrica pre
cepto xxxviij. Vimod au poss
B cca fi. Item no q in vtuo
sa sodalitate noue conticere de
bent ibidem C in pn°.
Sol Nota sedm Astrologos
q qn in solis accensu sit eclip
sis multu grauat oculos intue
ntu et e malu signu p^a pte
metrica precepto xxx. Que cul
pare soles C post pn^m Ca
nonista de ma solis licet alit
videre pt xxvj q. iiij. exhis
de pen d. iij. adhuc instant
xviij d. Consulendu xxvij
q. j. Quomoz verus ec
Sollercia Nota sedm plinm
q sollercia e hitus qui pueit
ex repentino inueniendi q̄d co
tingit psaica pte precepto xxx
Extimacionez retine B fine
Item solercia no solu se hz
in inuencione medij in demon
stratiuis sed ecia in opatiuis
ibidem post Canonista lv d
lator et xix d in canonicos
et xxxix d i pn ibi hre solercia
Solicitudo Queritur vtru
solicitudo in futuru sit licita p
saicali pte precepto xxviij Tu
te consule C pte pn° Item no

Item nota q triplex est sollicitu
do illicita ut in scriptis repit
qrta parte metrica in precepto
Comoda nature ꝯ in prin
Canonista ad mam facit lex
aliter canon placet xxv d
et canon hinc etenim xlix d
et lxxxiii d in prin et c inc
ciata d ea et d xviii dam
quid et de offi archid ad hec
et de offi archipresbiti ut sin
gule et l d accedens
Sompnia Nota que sit ca
sompniorum et an possint ee
causa futurorum euentuum et
ea cognosce scda pte metrica
precepto xxxv Sompnia ne
cures ꝯ circa med Item no
dram int sompnium et somp
nium ibidem ꝯ in fine De sop
no habetur ꝯ alias xxxv d Item
nota q sompnia quatuor mo
dis contingunt ibidem ꝯ
in prin Ubi etiam queritur
de illis fatuis mulieribus qui di
cunt uel credunt se de nocte
in sompnis cum dyana dea ge
tilium vel herodyade cum i nua
multitudine equitare sup quasdam
bestias i numera spacia tran
sire et multa huiusmodi ꝯ circa
finem Canonista ad mam facit ca
non episcopi vi d in prin et
xxvi q v episcopi eccia
Sompnus Nota q sompnus
moderate sumptus tres magis
utilitates affert et econuerso imo
derate sumptus tria dampna
infert prosaicali parte prece
pto xlviii Quod satis e dor
mi ꝯ circa med Canonista ad mam
facit canon episcopi sup alle animum
Sors Nota q circa sortem mam
consueuerunt theologi canoniste
et legiste viri perscrutari scda
pte metrica precepto xvi Credi
deo intendat ꝯ in prin Item
queritur utrum sortilegus qui e
norma committit circa ecclesiastica
sacramenta efficiatur irregula
ris ibidem ꝯ circa fi Canonista
de materia sortium licet aliter
xxv q i in prin q ii et q v
in prin et c Si quis episcopus et
c et sortes et c Si quis clericus
et c episcopi q ea et de sorti p totum
Spectare Nota q prudens
quilibet spectare debet inter cetera
et videre quatuor scda pte me
trica precepto xxxi Credo se
spectare ꝯ in prin Canonista de
materia videat quod habetur
sup in litera O in oculus
Spes Nota q in omni aduer
sitate et tribulatione spes semp
tenenda est et hoc propter quatuor
bona inde prouenientia secunda
parte metrica precepto xxix
Rebus in aduersis ꝯ post
medium Item nota q duo sunt
que pri aduersantur virtuti
spei prima pte metrica xix
precepto Cum dubia et fra
gilis ꝯ in prin Canonista de
materia licet aliter xiii q ii
qui diuina et c hoc autem
quesitum ca et c q habent q ca
Studium Nota q studium
sapientie inter omnia hominum studia
est sublimius iocundius subti
lius et perfectius scda parte
metrica precepto primo Celluis
si forte ꝯ in prin Item no
q studium potest esse reprehensibile

maxime propter xx^a quarta parte
mercia l. precepto. Cui tibi con
tigerit § pertinet primum. Canonista
lator lx d. et in decre. ex stu
dijs suis de presump. et de ma
gistris Quam non nulli et c. sic
specula c. ti. et de priuil. cu
diuers li. vj. q diuersi diuisis
Stulticia Nota stulticias ex diui
sis casus diuisis temporibus atque
locis simulauerunt que diuisis
exemplis comprobant^r in parte
mercia xxii precepto Insipiens
esto § circa finem Canonista
de materia in canone Dixit dominus
xxxii q. i. Nota quamquam sibi
Subueni.. sit subueniendum
tamen in modo subueniendi de
lecta personarum et hiis quod ex
quatuor comprobat^r pascua parte
precepto xx Cum des videto §
pertinet primum Item querit^r si benefac
tor meus et amicus sint in egli
tate constituti et possum vnum eorum
subueniendo et non ambobus cui ma
gis sit in hoc casu subueniendus
pascuali parte xx precepto. Cum
das videre § circa fine. Canonista
ad materiam facit canon De sen
tentiis lxxxvii distinctione et c.
Summum bonum Nota quod diuisis
opinionibus antiquorum in quibus
summum bonum dicebat^r consistere
que per doctores sacros sunt
reprobate secunda parte mercia
i precepto Securis sit forte
§ circa medium Nota secundum Gregorium
Superbia quod quadruplex
est species superbie secunda phe
niali parte § xxxviii §
in fine Canonista xxiii q. v. hinc
notandum et lix dis. in principio

Superbos Nota quod superbos deus
acius punit in futuro quam alios
peccatores quod sextuplum probat^r ex
secunda phenniali parte § xxxix
§ in principio et Nota dicam inter
Supplicatio supplicare et po
stulare parte pascua primo precepto
Itaque deo supplica § pertinet medium
Canonista ad materiam facit viij. q. i.
qualiter xxii q. ii. § sit et xxxii
q. ii. in principio et c.
Suspicio Nota quod triplex gradus
suspicionis reperit^r parte pascua
precepto xviii omne iudica §
circa finem Item querit^r vtrum maritus
suus vxorem suam de adulterio
suspectam dimittere possit adulterii
reus veritatem quarta parte
mercia precepto xviii Sic autem
si quis § circa finem Ibi eciam
querit^r vtrum suspicio bonum sit
vel malum § circa medium Item
querit^r vtrum suspecta et du
bia sint in meliorem partem inter
pretanda quarta parte mercia
xi precepto Quod tibi suspectum
§ circa medium Canonista de materia
in decre. Si quis de gradu
de purgatione canonica et melius nota
tur per Jo. in canone Semper
xx q. i. et xi. q. tercia In tantum
et c. non sunt audiendi q. eadem
Tabernaculum De lra T
Nota quod tabernaculum
spirituale non materiale con
git ecclesia ne videat^r in
Bayzare quarta parte mercia
precepto viij. Thure deum pla
ca § circa finem Canonista de
materia licet diuersimode in
canone Si quis vult et xx
xvi di. Item in canone Si quis

l. q. i. et de conse. d. i. in prin. et in c. econtra xxiii. q. v.

Tabula. Nota quod in duabus tabulis lapideis deus dedit precepta moysi tercia parte metrica ii. precepto Instrue preceptis c. in prin. Canonista in canone disciplina xlv. distinc.

Taciturnitas. Nota quod ex taciturnitate deo proximi efficiamur quod triplici compbatur prima parte metrica in precepto virtute primam c. in medio ambiguitur etiam utrum peccatum locutionis sit maius peccato taciturnitatis ibi circa medium. Item nota quod taciturnitas a sanctis patribus multipliciter commendatur ibi in prin.

Tactus. Nota quod tactus multi sunt cavendi quarta parte metrica precepto xxxiii Dominus probes animo c. in prin.

Tacere. Nota quod tacere quandoque est laudabile quandoque vituperabile prima parte metrica in precepto virtutem primam c. circa finem. Item queritur utrum semper sit peccatum mortale tercia parte metrica precepto xvii. Credo nostri factum c. in prin. Canonista ad materiam facit Canon Sic rector xliii. d. et c. Ecce xx. xvi. dis. et in regula qui tacet de re iur. li. vi.

Temperancia. Nota quod virtus temperancie multipliciter accipitur prima phemiali parte c. v. per totum. Item nota quod temperancia tam nobilis virtus existit quod rebus omnibus modum imponit secunda prohemiali parte xliii c. ibi per totum. Item nota quod philosophus ponit tres species temperancie omnibus virtute volentibus fore necessarias secunda parte metrica precepto xxxii. Forcius ut valeas c. in prin. Canonista licet aliter in canone Clerici Episcopus xxiii. d. disciplina et c. omnis qui et c. omnis qui et xli. d. quod et duo.

Tempora. Nota quod tempora non sunt excipienda secunda parte metrica precepto xxxiiii. Sit tibi papue c. in fi. ambiguitur etiam utrum observare tempora circa medicinas dandas sit peccatum ibi circa med. Canonista licet diversimode in c. Non obstat xxxv. q. i. Item de pe. d. i. c. alii dicunt. Queritur quare dyabolus

Temptare. Dyabolus prius temptat Evam quam Adam prima parte metrica viii. precepto Nil temere uxori c. post med. Canonista ad materiam faciunt canones hinc etiam xlix. d. xxii. q. ii. Queritur xxxii. q. viii. Si nulla de pe. d. Inter hec et c. Si enim inquit etc.

Tempus. Nota quod tempus merendi potest considerari quadrupliciter secunda parte metrica precepto xxx. Item temporibus quam nostris c. in prin. Item in tempore presenti quatuor modis quibus mereri potest c. in prin. Canonista ad materiam licet aliter facit xxxvi. d. c. Ecce xxvi. q. iii. c. vel de pe. d. i. c. alii etc.

Tepidus. Nota quod tepidus de ore dei vomitur parte prosaica precepto lv. Illud stude agere c. circa fine. Canonista de materia xc. d. precipue etc.

Testamentum. Nota quod circa materiam testamenta concedencium queritur de tribus primo utrum in mortis articulo

suffitiat furi vel usurario ad sa
lutem Testamentum condere super
male ablatorum restitutione C in
prin. Secundo utrum talis teneatur
rem restituere cum fructibus inde
perceptis B in prin. Tercio qualiter
executores in testamentis relin
quere debeant decedentes Tercia
parte metrica precepto x credit
parte dederunt D in medio Ca
noista de testamentis et testa
condentibus in canone testamentum
vi d. et in canone Romana
v in Sabbato xv d. Item
in decre Cum marthe v Cete
rum de cele miss et in c ii i sa
glo. de testa et in decre Cuma
nos et in decre Cum eos e ti
3 brevem Legista de testi per totum
Testimonium Nota quod circa te
stimonium ferendum queruntur duo primo
primo utrum homo teneatur ferre
testimonium tercia parte metrica v
precepto productus testis C per totum
med. Secundo utrum liceat homini
ferre testimonium de hiis que sibi
in secreto sunt commissa ibidem
A ante med. Canista i q i dominus
declarauit et xi q i Testimonium
Testis nota quod tercia sunt que
testem inducere debent super omnia
veritatem promulgare nec ea
celare de aliquali tercia parte
metrica v precepto productus
testis A ante med. Ibi etiam
queritur quis possit esse testis
et que et quot condiciones
requiruntur in teste C ante me
dium Item queritur qua pena
de iure diuino et canonico falsus
testis veniat puniendus tercia
parte metrica v precepto producta
testis D post med. Canonista
de materia sed de testimonio et
teste licet diuersimode videre
pt in canone Sacrosancta xxii
d. xi q iii Existimat Secundo
qualiter deinde veniat pu
niendus falsus testis legitur et no
tatur in decre falsidicusque deci
tatur in decre falsidicus deci
falsi et in canone presbiteri v
q vi et xxxiii q v Si ymago
v satis enim Satis enim al est
cap. et eciam fiat in de si et
attesta per totum et l i ff ad l
cor de fal. et cetera
Theatrica Nota quod theatrica
septima et ultima species artis
mechanice dicitur que studia
ludorum a theatro dicta mutuan
tur pa prohemiali parte ff
xxxvi A in prin. Legista ad
manum fiat l i tum ff vniu
sitatis ff de v di
Thesaurizatio queritur quare
quedam regalia retinuit ecclesia
et quedam non tercia parte metrica
precepto xl Thure deum pla
cat B in prin. Canonista ad
materiam licet aliter de pe
d. ii ff opponitur et cetera
Timor nota quod timor mor
dinatus mortis infert homini
quatuor mala pessima tercia
parte metrica precepto xlv Su
spectus caveas B in prin.
Ibi etiam queritur utrum timor
sit peccatum et quando mortale
et quando veniale B ante med.
Canista de materia sed diuersi
mode xxxiii q vi in prin.
et in canone et venit de
pe d. i et cetera queritur utrum
Tollerancie leuius sit tollerare

penam quam quis tolleratur iuste propter
demerita prave accionis vel pe-
nam quam tolleratur iniuste. Tercia
parte metta xix precepto. Pro
merito pateris R. post principium.
Item tollerare quis debet pacien-
ter adversa propter ta quarta
parte metta precepto xxxiiii^to
Cum tibi displiceat Capitulo circa fine.
Canonista de tollerancia licet ali-
ter in Canone multi i q. i. et in
Canone perdite xxiii q. iiii
et c. Quam magnum et c. Primum
Tranquillitas Nota quod in tran-
quillitate rerum futura adversitas
timere debemus quod ex quadam
fabula quam poete de circe
regina fingunt moraliter compro-
batur xxviii. Tranquillis rebus
R. in principio. Legista ad materiam facit
ff. unica C. pro lega vel con-
silia xii^o. / Nota quod tribula-
Tribulacio / cio tria bona o-
peratur in homine secunda parte
metta precepto xxix. Tribus
adversis R. in fine. Canonista
ad materiam facit quod habetur in ca-
none Salvator i q. iii.
Tristicia Nota quod tristicia de a-
lienis bonis temptat contingit
et quandoque est invidia peccatum quandoque
non secunda parte metta precepto
xxviii. Invidia nimio R. in me-
dio Canonista de tristicia in decretis
ex quadam de cele missarum.
Trepitudo Nota quod trepitudo
doctoris consistit in faciendo
ea que aliis predicat non facienda
prima parte metta precepto
xxx. Rue culpare R. post
principium Canonista ad materiam facit xxv. q.
iiii. Si salvator.

Vana gloria Nota quod glo-
ria dividitur in veram
et vanam. Vera divi-
ditur in veram simpliciter veriorem
et verissimam. Item vana divi-
ditur in dyabolicam et humanam
Item humana dividitur in carna-
lem et spiritualem secunda parte me-
tta precepto xix. Nec te collau-
des C. in principio Item queritur utrum
vana gloria sit maius peccatum in
quibusdam personis quam in aliis
ibidem R. post medium Canonista
de vana gloria videat canone
Si qui sunt ii q. vii circa fine.
Vanitas Nota quod antiqui for-
mam vanitatis mirabiliter descripserunt
secunda parte metta precepto xix
Nec te collaudes C. circa medium
Canonista ad materiam licet
aliter faciat ff. Item ab aliquo
xxiii q. iii ff. Caritas ergo
de pe. d. ii. Vexatur /
Vapulare nota quod vapula-
bit plagis multis servus sciens
voluntatem domini et non faciens
prima parte precepto lx. Illud
stude agere R. circa medium Canonista
de materia xxxvii d. C. ut
itaque et in canone Ea vindicta xxiii
q. iiii. / Nota quod duplex vas in
Vas / scripturis reperitur ii parte
metta vi precepto Mitte ar-
chana dei R. circa medium Ca-
nonista de materia vasis
licet aliter in canone de his
in l. d. et in Canone Unus-
quisque xxii q. iiii et in Ca-
none Quam vetus xxiiii q. i
de pe. d. ii. Si enim inquit
et de religi et ad hoc in glo et
xxiiii q. iiii Cum sint carnis in fine

Verba Nota q verba malorum quandoque
curanda sunt quandoque non Tercia par-
te metrica iiii precepto Cum recte
viuas C circa principium Canonista de
vis impiorum licet aliter v q v Sed
aliud et xiii q i Si hys ita rn
detur et xxii q v humane et
de pe d prima et venit etc
Verbera Nota q verbera pa-
tris sunt patienter tolleranda Ter-
tia parte metrica viii precepto Ver-
bera cum tuleris C post medium
Canonista ad maim licet aliter
fiat canon qui vult xxiii q
iiii et c Si ecclia et xxiii q
v c i xlv d Vbis cum s se
Verbosa Nota q verbosus ipse
est qui se iactat cum sibi videatur
sapiens nec velit aliqua aliquo
momento recipere prima parte me-
trica x precepto Contra verbosos
C ante medium Legista ad maiorem
faciat l i in principio ff de tri iur
et l Ampliore circa medium C de appel
Veritas Nota q veritas te-
ribus pessimus opponitur prima
parte metrica precepto xviii Cid fu
dus felix C ante medium Item
triplex veritas reperitur prima parte
metrica precepto xxv Cred p sta
re potes C ante medium Item
nota q veritas habet duo extrema
prima prohemiali parte ff x C
ante medium Item nota q veri-
tas est virtus ondens se talem
qualis est prima prohemiali par-
te ff x C in principio Nota q
veritas est media inter iactantiam
et yroniam ibidem Item nota
q duobus existentibus amicis sanctum
est prehonorare veritatem quod exemplo pla-
tonis et socratis comprobatur tertia

parte metrica precepto v producto teste
C circa ~~ante~~ medium hoc idem habetur
ii prohemiali parte ff xxiii C
Item nota q veritas propter scandalo
relinqui non debet et hoc de tertia
plica veritate intelligitur ibidem
C post medium Canonista de re iur
qui scandalizauit in glo extra
Item nota q veritati preponitur
falsitas vanitas ipsa vmbra vel
pictura veritatis ibidem C
circa finem Item nota de errore il-
lorum qui asserunt nullam veritatem
iuramento esse firmandam ibidem
C ante medium Canonista de maiori
licet aliter et diuisimode in ca-
none consuetudo viii distinc
et c veritate et c qui con-
tempta d ea et vii q i omnes
qui de pe d ii Si enim inquit
de con d v De spiritu et c Sacer-
et legitur et notatur in decre
veritatis de dono et contra de
confir viti Cum dilecta in glo
Venacio Nota q venacio est quin-
ta species artis mechanice que
in tres diuiditur secunda prohemiali
parte ff xxxii C in principio
Ibi circa queritur de duobus
primo quare prohibeatur magis
venari quam piscari C circa fi-
nem Secundo vtrum seruientes
teneantur obedire dominis tem-
poralibus prohibitis venari C circa
finem Canonista de maiori in ff
hys ita vi d et xxxiiii d
c quorundam cum duobus c se-
et lxxxvi d Esau et de cle
venatore epi in glo et c oiba
in glo etc Nota q delectacio ve-
Venus nerca tam mala pe-
ssima inducat secunda parte metrica
precepto xxiii Luxuria fugito

B · cir(c)a finem / Ibi etiam querit(ur)
quare luxuriosi de actu vene
reo minus saciati p(er)it vel etiam
esse contenti · C · p(ar)te p(ri)ma · Item no(ta)
quod ex venere et bacho · nascit(ur)
sive procedit lis · sive contencio
quarta parte metra · p(re)cepto
xxxii · Cum venere et bacho ·
A · cir(c)a finem / Ibi etiam ponit(ur)
de stipacio bachi qua(m) faciebat
Rabanus in libro de naturis re(rum)
p(ro)p(ter) qua(m) destipacionem defectus ebriosi
et vinolenti colligunt(ur) · B p(ar)te
mediu(m) · Registra · C · de adul-
te(rio) · cu(m) vir inibit in fine ·

Verecundia · Nota quod duplex
verecundia in scripturis reperitur
p(ri)ma tercia p(ar)te p(re)cepto xxxviii°
Secunda verecundia · A · post p(ri)n(cipium)
Ibi etiam querit(ur) · p(ri)mo
utru(m) verecundia sit virtus · B
in p(ri)n(cipi)o · Secundo utru(m) verecundem(ur)
et qualit(er) coram quibuscumque
p(er)sonis et magis de una quam
de alia ibidem · Tercio utru(m) a-
liquis verecundet(ur) de bonis operibus
quamque cu(m) verecundia sit de turpi
actu ibidem · Quare ho(mo) vere-
cundat(ur) de paup(er)tate s(er)vitute
ignobilitate et s(imi)lib(us) ibidem
Item verecundia dicit(ur) vicio-
sa que fit p(ro)pter timorem vici-
orum unde erubescat quis facere
boni et ex hoc incurrit tres
fatuitates ibidem · B p(ar)te p(ri)n(cipi)o
Can(oni)sta licet alit(er) lxxxvi d(istinctio) · non sa(tis)

Vera · Nota quod secundum Greg(orium)
aliquis simulat se esse virtutes
quod exemplis aliquibus comprobat(ur)
p(ri)ma parte xl · p(re)cepto · Di-
ligenciam adhibe · C · in p(ri)n(cipi)o · Ca-
nonista de ma(teri)a xli d(istinctio) in canone ·

Sepe vicia · Item nota quod septem
capitalia vicia accipiunt(ur) p(er) qua(n)-
dam conrietatem ad virtutes quarta
parte metra p(ri)mo p(re)cepto / Secunda
B in p(ri)n(cipi)o · Can(oni)sta de viciis capi-
talibus videat in C · alias · xxv
d(istinctio) et lvi d(istinctio) · Nunc de viciis et
de pe(nitentia) d(istinctio) i · Cum obtrem · c · me-
suraz · Ibi etiam querit(ur) de du-
obus p(ri)mo utru(m) vicia capita-
lia plura sunt quam septem · A ·
in medio · Secundo utru(m) sint vicia
capitalia septem · B · in p(ri)n(cipi)o

Vicium · Nota ubi est vicium ut
latens virtus adesse p(er) et e co(n)verso
quarta p(ar)te metra p(ri)mo p(re)cepto
Secundum quinque · B · in p(ri)n(cipi)o
Can(oni)sta de viciis licet alit(er) in q(ui)-
ventu(m) et c(apitulo) D(omi)n(u)s declarat et
c · quod quid ea c : et q(ue)st(io) ·

Victima · Querit Aug(ustinus) quare
p(ro)pter quod victima veritatis venit
offerre victimas p(ro) ydolatria
reputabat(ur) quarta p(ar)te metra
p(re)cepto xvi · Cu(m) sis ipse noveris
B · in p(ri)n(cipi)o · Canonista ad ma(teri)am
facit canon in quibus in q(uestione) vii
et xiiii · q · v · Scriptu(m) est

Victor · Nota quod victori ple-
rumque contingit quod draconi
contra elephantem pugnanti
ut plurimum contingere consuevit
secunda parte metra · p(re)cepto xiiii
Cave s(c)ieris non esse parem
B in p(ri)n(cipi)o · Canonista licet alit(er)
ad ma(teri)am facit decre(tum) · l(itte)ris de
renunci(atione) in glo(sa) · et decre(tum) singu-
lis de maio(ritate) et obedi(entia) in glo(sa) ·

Vigilare · nota quod tria hominum
genera consueverunt multum
vigilare p(ri)ma p(ar)te metra · ii · p(re)-
cepto · plus vigila semp(er) · A ·
cir(c)a fi(nem) · Item nota quod i(m)moderata

vigilia multum nocet prosaicali
parte precepto xlviii quod sa
tis est dormi c. in principio
Canonista ad materiam faciat
licet alit Canon testamentum
lxvi d. et canon clericis omnes
i q i etc. Queritur utrum vindi
Vindicatio catio sit licita uel
non prima parte metrica precepto xxx
viii° Quem superare potes c.
post medium Canonista de materia
vindicte licet alit xlv d. Et
messiacnes(?) et xxiii q i in
pri et c. Fare q mali xxiii q
iii et vi q i Si omnia in pri
et de pe d. in quibus suadsus(?)
est etc. Nota q vini sobrietas
Vinum specialiter in quibus gentibus
personarum requiritur prosaicali p
te precepto l. Tempera te vino
c. ante medium Item nota q qua
tuor sunt que maxime nos re
trahere debent ab immoderata
vini sumptione ibidem c. post
medium ibi etiam queritur utrum v
sus vini licitus sit uel non c.
ante medium Item vinum modera
te sumptum confert multa bona
quarta parte metrica xxxvi p
cepto hoc bibe quod possis c.
Canonista de materia vini licet dud
simode xxxv d. in pri et c
vinolentum palea est et c sexto
die et c ab exordio et in dec
Et si ... de in in

Vires nota q de viribus vari
Vbus tam spiritualibus ut sa
pientia quam etiam corporalibus ut
fortitudine in tantum confide non
debemus q patrum uel prude
tum monitos contempnere debe
amus parte prosaica precepto li° ...

arbitrio virum facias c. circa med
Canonista ad materiam facit c. fa
non bene quidem xxvi d. in
ro veres et i q i Non est pu
tanda circa finem etc.

Virga nota q de virga cor
rectionis habetur prima parte me
trica vii precepto Constans et le
nis c. in pri° Canonista de
virga in canone Veneca d' quse(?)
d. ii et i can distinctionis xlv dis

Virgo nota q de quinque prude
tibus virginibus et de quinque fatuis
tangitur secunda parte metrica pre
cepto xix Nec te collaudes c.
circa medium Canonista de materia
virginum et virginitatis licet di
ussimode in c. opponitur i q i
Item in canone nuptiarum xxvii
q i et xxxi q i Quod et d.
xxvii Si nupserit virgo

Virtuosus nota q virtuose vi
uentes laudem consequuntur pa
riter et honorem quod exem
plarit de Mat Aug li v
decimi ce dei c xii tercia prohe
miali parte c. i d ante med.
legista in aut de referen c.
i in v volumine cum Item virtuo
se regentibus fructus felicitatis
et premii ac fame gloriose attri
buitur secunda prohemiali parte
in c. v c. post medium

Virtus nota q virtutis nomen
antiquitus sola fortitudo notabat
prosaicali parte precepto xxxii°
Vtere virtute c. post principium
Item nota secundum Aug q virtus
est bona qualitas animi seu men
tis qua recte vivitur secunda prohe
miali parte c. xxviii c. circa
medium Item virtus secundum philosophum est

habitus electivus in mente consistens
ibidem ante. Item no q una v
tus quoque pluribus opponitur pcts
e parte metta primo precepto Se
curaz quicumque c in pn. Sanc ta
ad mam facit canon Si primo
nies in c. Econtrario de pe. d
n. et c. Si enim inquit circa fine
Item nota q utilem dram
int virtutes cardinales et intel
lectuales prima prohemiali par
te c. v. c. circa fi. Item nota
p virtutum cardinalium ncio et
moralium informacone quatuor
maxime investigari debent
primo utrum ex virtutum predictarum
acquisicione aliqua utilia con
sequantur et que et quot 2a
prohemiali pte c. v. c. in pn
Secundo utrum oportunum fuerit
ut virtutes cardinales ponerentur
ibidem c. in pn. c. vi Tercio
utrum morales virtutes ac spes
caritatem cum eisdem annexis
sufficienter declarentur ibidem c.
vii. c. in pn. Quarto q dicte
virtutes cardinales quatuor
fluminibus paradisi et eis apparatus
assimilentur ibidem c. xi c.
circa pn. Item a virtutum fonte
qui deus est septem emanant
canalia que sunt septem virtutes
s tres intellectuales et iiiior
cardinales ibidem c. xii. c.
pte pn. Canonis sta liz dinst
mode in tanoe in mandatis.
xlm d. Ibi dona virtutum et lvi
d. Requirimus et c. se insi. et c.
apostolica d. ea. et q. v. Nos omnes
de pe. d. i. dum scitam et c. Si
enim iq d. ea. et c. illa enim et
xm d. Rerum et xl d. in princ°.

Visus Nota q sicut visus exte
rior deterioratur ad aspiciendum
excellens visibile splendorem sic
e converso visus interior sz intel
lectus fortificatur qui attingit re
intelligibilem obscuram et late
tem. quarta prohemiali parte
c. i. c. pte pn. Cantica de ma
xxm q. vi in princ de cele miss.
Cum marthe et Sane etc.
Vita nota q vita humana
dicitur in opus propter tria prima
pte metta precepto xxvm c.
circa med. Cum tibi sint nati Item
nota vita mortalium versatur in
certis periculis quod declaratur
ex verbis prima parte metta pre
cepto xxxm Cum dubia incertis
c. circa fine. Item nota q vite
precatabilitas comprehendi pt
ex historia que habetur in spe
culo vincencii de impulsa mor
te allexandri magni. eadem parte
precepto xiv Cum dubia et
fragilis c. pte pn. Item
vita nra secundum gregorium navi
ganti e silis ibidem c. pte
medium. Item vita securam ca
piens deducere expedit ut vi
cia que obsunt moribus et virtuti
bus a se debet effugare et to
taliter virtutibus inherere 2ta
pte metta p° precepto Securaz
quicumque c. in fine. Item nota
q duo sunt que maxime nos
retrahere debent ab ymaginacione
vite longioris nec in ea ali
qualiter est sperandum primo po
cius est contempnenda 2ta
parte metta precepto xxxiv
Tempora longa tibi post med
Ite vita nra dicitur dubia quantum

ad duo · quod exo cuiqdam facti
pris cu mors cu sa fuit lucu
lent' compbat' · pma parte me
tra pcepto · xix · Cum dubia
et fragilis · a cta med · Can ta
licet alit' et huiusmode de vi
ta in canone in ecclia d · iii
et in decre deus qui de pe · et
re in glo · de ver · signi · qreli
de elect · postq vi glo de sen
et re iudi · ca · i · et d · de rmit
rip cu pridez in glo et de r
gula licet in glo · zc

Untare nota q ad hoc q sto
lasticq liberiq vacare possit
studio sex in se dz hre · et duo
sup omnia euitare · psaica pte
xxii · pcepto · Mras · diste · C ·
ptq mediu · Canoista licet alr
ad materia facit canon multi
corrigunt' in vo malos vitando
ii · q · i · || Nota q nichil in reb
Ustis || omnib inveniet' qd in
gus vite in fructib delectet'
psaicali pte ultimo pcepto C
in pn° Item nota de vite qua
noe plantat' que cu amara eet
quadruplici sagne dulcorat'
sda prohemiali parte · C · xxx
a in pn° · Can ta ad mam lic
alit' can c Couenior xxiii · q · viii

Uitulq nota q vituli ceda ·
no placat' deq cu litat' · ta
parte metra xl° pcepto · Thu
re · Donum placa · a cta fine
Item vitulu adoracoe isrliti
cus pplus a deo qvit' fuit punitq
quarta parte metra xxxvi
pcepto · Contra homiez iustu
d ante med · Can ta de vitu
li adoracoe i C · apponit' de
pe · d · ii · ad materia vituli
facit canon · p ysa · i q · i ·

Uincere Queritur vtru sine
crimine vel saltem sine veniali
pcto aliquis vincere possit pa
parte metra v pcepto · Si vi
tam inspicias · C · cta med Can ta
de ma sup in vita · zc

Uicio Nota q dns vlascit'
iras puoru i iustas · qd pz ex
tribus quarta parte metra ·
pcepto xxxvi° · Con hoiem
iustu · a · ultra med · Simbi ect
queritur vtru vlao sive vin
dicta sit motum peccati ne
et vtru hoc habet veritatem
quod doctores tenent commit
C · ante med · Canoista ad
mam licet alit' fac can Sex
differencie st' xxiii · q · iii ·

Umbra Nota q ml'g namq
umbra videt' cum esse du
cernit' sz du tangit' n' somio
sentit' pma · pte metra vi
pcepto · Que nocitura tenes
a cta mediu · Can ta de umbra
licet alit' in Can c sicut Roma
v in Sabbato · xv · dist

Unxad Nota q vnxad docet
et no lexad pma phemiali
parte ~~quarto pcepto~~ C · xii
a cta fi · Can ta in can c vnxad
de pe d · ii · et de sacra vnc
c vno || Nota de triplici vnitate
Unitas || hetur pma parte me
tra · iiii pcepto · Sperne re
pugnando · a in pn° Can ta
de ma viii · d · in pn · i · q · i ·
post pn xii · q · ii · Dilectissiq
de su · tri · dapnaq et i canoe
Nere xcv · d · c · i · de peni d
iii · Repitur de conse · d · iiii
Cum itaqz · zc ·

Vocatio Nota quod multi a deo vo
cantur qui venire contempnunt
et hii in triplici dicta denotantur
vocatorum parte prosaica prece
pto xiiii parabola de foro Canta
de materia in canone quos vos
xxiii q iiii et q vi c i
Voluptas Nota quod in ordina
tum amorem voluptatum dissua
dent nobis phi duo secunda parte
metrica precepto xxxii Sociabis
ut valeas ꝯ ca si Ambi etiam
queruntur de duobus Et primo utrum
contingat esse peccatum circa abi
dinem uxorum sicut circa superflui
tatem C circa si Secundo po
ne quod aliquis dubitet et ti
met quod si nimis abstinet
quod operibus vacare debitis
non poterit Item timet
plus accipere eo quod non poterit
motus carnales abicere aut
carnem domare peccatum ne
talis plus vel minus accipiendo
quam oporteat et quod istorum
magis expediat ibidem Item
nota quod ex voluptate venere
a multa nascuntur mala et
hoc ex quadam metaphorica yma
gine qua gentiles poete in
honorem veneris planete
luculenter declarant Tertia parte
metrica precepto xvi Lu te de
tineat ꝯ in principio Item nota
quod voluptas multa mala facit
secunda phiemah parte C xxv
ꝯ C d in principio Item nota
quod voluptates sunt quatuor mo
dis hominibus nocive in hac vita
secunda parte metrica precepto xx
xii Socia ut valeas C in principio
Canta ad materiam xlix di hinc

etiam Item nota quod voluptas est
una ex armis hostis nostri anti
qui scilicet dyaboli qua letaliter volup
tuosos percutit atque ferit parte
prosaicali precepto lv Illud sin
de agere quod iustum est C
circa medium Canta licet aliter
ad materiam faciat quod legitur et no
tatur in decre nisi cum pridem
de renuncia extra etc
Votum Nota quod melius est fe non
vovere quam post votum promissa
non implere prima parte me
trica precepto xiiii Rem tibi promis
sam ꝯ circa principium Canonista
de materia licet aliter xv q i in
principio de vo et vo redemp ma
gne Item in canone manifeste
xxxiii q v parte de pe di i C
E contra ea q iii v parte i levi
Vox nota quod triplex creatura
vox nos inducat ad narrandum
beneficia a deo nobis misericorditer
elargita prima parte metrica xv
precepto officium alterius ꝯ parte
medium Canta ad materiam licet
aliter faciat canon dracon xciii di
Usura Nota quod iudei assert
quod alienigenis mutuare sub
usura non est usura ad hoc
raciones frivolas adducentes
parte prosaica viii precepto Mu
tuum da ꝯ in principio Item nota quod
est contra nam usuram accipere de
pecunia mutuata et ad hoc
probandum est notandum quod x
sunt species mutuacionis pecu
niarie parte prosaica viii
precepto Mutuum da ꝯ circa me
dium Item nota quod usura est vituperabilis
in duo ibidem parte Ambi etiam queruntur
de tribus primo utrum peius

facrat ille qui negat mutuu mu
tuanti an qui negat depositu
deponenti .C. ante med. Jtem
utru uxor et familia usurarii
vel raptoris qui sciente comedit
bibit ac etia induit de talibus
teneant r restitucoem ibidem d pte
mediu Tercio quid de filiis
usurariorum qui nichil habent
preter usuras utru licite recipe
a talibus valeant mercede sua
d circa finem ibidem m
Usurarius nota q usurarius
nota q usurari plus est inde
spirituali parte precepto vii m
tum da d circa finem Jtem usu
rarius plus e cocodrillo C in pri
Jtem usurariorum cruciatus ou
si fuerit p angelum zacharie
pphete sub figura mulieris in
amphora expositis ibidem post
Jtem usurarii inter dampnatos
horribilia tormenta paciuntur
put audiuz sctorum patrum pange
lu fuit ostensum ibide d in pri
Can ta tam de usura qm de
usurariis licet quoismodo vi
dere pt canonem plerique i
q iii et xlvii di in pri tum
duobus c se et c de petro di
eadem et xiiii q iiii putauit
xiiii q iiii Jtem multi de usu
ris consuluit de mo et forma
restituendi usuras videat dec
Ar m qm c ti li vi m
Utere Nota q questus parce
utendu e ad hoc ut serues que
habes scda pte mixta xxi pre
cepto Utere questus d circa fine
Can ta in canone Sacdos i q ii
pt i can e usu naliis xxxii q vii

Vulnera Nota q ei vulnera
sanant r tunc dolor e medicina
quarta pte mixta xlii precepto
Cum quid peccaris Jtem no
q vulnera benigne debent cu
rari prima pte mixta precepto
xxi in fantem in d pto
pri in Canonista ad mam fiat
xlv di disciplina circa pri in
de pe et re omis utriusque et de
pe di iii C. auctoritas illa
et i q i vnitu etc m
Uxor Nota q cupiens uxo
rem duce circa eam multa at
tende debz et qualem uxore
sedm plin acquire debeat ha
a parte mixta precepto xiiii
uxorem fuge d pto pri in
ibi etia querit r utru sapiens
uxore duce debeat vel non
d ante mediu Jtem ibide querit r
de duobus primo que uxor non
probat r sicut cetera qualia an
qm ducat r d circa fine Jtem
utru maritus possit uxorem
fornicantem ppria auctoritate dimit
te d circa mediu Can ta di ma
xxxi di deinde xxxii q ii
Sunt qui et c Agathosa
Jtem nota q uxoris dilecto
ex tribus signis sedm Crisost
plena cognoscitur r et eiusd
odiu prima pte mixta vii
precepto Nil temere uxori
d circa pri in Canonista licet
quoismodo de ma vide pt
xiii di Rerum xxxii q ii
C hiis ita xxxi di lex con
tinencie xxxii di omnino vi
q i Sicut vir xxxii q ii Qui
qui dicit xxviii q i uxor
legittima xxx q iiii c i xxxi

q. ii. quod xxxii. q. v. Si pro
lem. xxxv. q. iii. Sane de
bigamia debitum et dilectionis gaudeo

Xpus Nota de lii. x
Xpus tamquam pauper
amicus tribuit nobis mu
nus super omnia preciosum quod
ex quodam notabili metrica
compsbat(?) prima parte metrica
precepto xx Exiguum munus et
post med. Canonista licet ali
ter et diversimode de conse.
d. ii. Xpus panis est et c. ite
ratur et c. utrum et iii. q. iiii.
Cum nos pt et vii. q. i. Sugge
stum et de cele. miss. cum
marthe § Ex eo ar. de z

Zacheus Nota quod per za
cheum pusille stature
qui ascendit arborem sicomorum
divitem quemlibet in prelatum
denotari posse in prehemiali
parte § xliii. d. in pri. Ca
nonista licet aliter i. q. ii. §
verum xxvi. q. vii. Affectum
in fi. de conse. d. ii. quottidie
et in prohemio sexti li. i. glo

Zelotipia nota quod zeloti
pia viri et uxoris illud
quod dicit Salomon prosaica
parte x precepto Coniugem ama
et ultra medium Canonista lic. alit.
de ma. zelotipie ii. q. v. §
hec autem Nota quod zelo bono

Zelus et non malo mutuo
se zelare coniuges debent pro
saica parte precepto x Coniu
gem ama et ultra medium
Item nota quod triplex zelus reperitur
Ibidem canonista de ma. zeli sic
aliter videatur xv. q. i. in prima
de bono etiam zelo tangitur in
Canone Disciplina xlv. d. ibi sit
zelus sed non immoderatus seve
rus et ibi zelo rectitudinis

Quoniam omnium habere memo
riam et in nullo deficere
vel errare potius divi
nitatis quam humanitatis existit ut lex
asserit humanalis C. de ve. iur.
enu. l. ii. § Si quid Et hoc ex
occupationibus quottidianis occur
rentibus et emergentibus maxime
provenire videatur et utilia aliqua
propter premissa in opera vel tabu
la sint obmissa que reparacione
indigent aliquali Qua propter hiis
quantum deus dederit occurrere cupi
ens additiones infra scriptas libro
et tabule inserendas fore vi
le(?) inditam ordine videlicet alphabeto

Adam Nota secundum canones
quod adam fecit testamentum
tertia parte metrica x precepto
Quod tibi sors dederit additio
ne prima in principio tractatus

Affectio Nota secundum canones
et philosophum quod affectio et voluntas
dantur potius attendenda sunt
prima parte metrica precepto xx
Exiguum munus in prima addi
cione et Nota secundum philosophum quod

Amicicia quattuor sunt genera
non perveniendum in amicicia
neque finem tenencium eandem
quarta parte metrica xvii. pre
cepto Cum tibi ut pretium ibidem
in additione Item nota secundum
canones quod reperitur homo
in triplici differentia(?) amicicie
quarta parte metrica precepto
xv. Auxilium a notis petito
et a in principio in additione

Angelus nota quod angelus dicitur
decem modis in prohemiali parte
c xxxviii C circa finem in addi
Item nota quod angelus quintuplex re
peritur prima prohemiali parte met
rica precepto xxxi Et quod sequitur
specta circa partem medii in addicione
Aporitus debita uel indebita sit
quinque modis prosaicali parte pri
precepto Itaque de supplica ibide
post in addicione secunda
Apparatus nota utrum circa exte
riorem apparatum possit esse virtus
vel vicium in magna addicione
quinte partis libri in tractatu de
quinto signo celi circa medium
Apis nota quod apis dicitur
quatuor modis prima parte metrica pre
cepto xx Exiguum munus et
ultra medium in addicione secunda
Aqua nota quod quadruplex aqua in scrip
turis reperitur secunda prosaicali p
te precepto xlix Querenda fuge
et circa finem Nota secundum canones
Avaricia et philosophos quod septem
sunt que dissuadent avariciam
tercia parte metrica precepto xviii
in addicione ibi posita etc
Aulici Nota quod aulici sive
curiales tripliciter sumuntur secunda
parte prohemiali c xvi in
principio in addicione ibi posita
Bonum nota secundum canones
quod boni separare se debent a ma
lis prosaicali parte precepto
xxx Cum bonis ambula
in addicione ultra medium
Canis nota quod canis dicitur
quinque modis prosaicali parte
precepto xxix Maledictus ne
esto et circa medium in prima addicione
Canticum nota quod sextuplex canti

cum reperitur prima parte metrica
precepto xxviii Nolo homines
nimium in addicione etc
Caput nota secundum scripturas
et canones quod caput dicitur
quatuor modis prosaicali parte
iii precepto Coniugem ama in prima
addicione Item nota superbi divi
tes non cognoscunt deum caput su
pra se habere prima parte metrica
primo precepto Si deus est animus
in quarta addicione etc
Cautela nota secundum canones
quod ad cautelam futurorum hinda
sex requiruntur quarta parte
metrica quinto precepto Cum sis
in tutus et in principio in addicione
Caritas nota quod caritas qua
druplex dicitur quarta parte me
trica precepto xxxvi Contra
hominem iustum in addicione
Cavacio nota quod quadruplex
cavacio reperitur prosaicali parte
x precepto Para te foro C in
principio in addicione etc
Consciencia nota quod domus
consciencie tria specialiter debet habere
prima parte metrica xviii precep
to Tre cures Si quis C in principio
in addicione Nota secundum canones
Consilium differentia inter con
silia et consilium prosaicali parte
precepto xxxvi Re acce[ss]us
ad consilium et in principio in prima addi
Crimen nota secundum canones
quod crimen quadrupliciter acci
pitur prima parte metrica quinto
precepto Si vita inspicias C
circa medium in addicione
Consentire nota quod consentire
dicitur quibus tribus modis secundum
quod triplex reperitur consensus

quarta pte metrica precepto vij cu
te detineat in addicoe c ult ne
Consuetudo nota quot modis
dicitur consuetudo tercia parte
metrica precepto xvj iudicis aucpi
Cognicio nota q cognicio de
deo dupliciter habetur in addicione
magna que est in prima parte
metrica que incipit Nota q
duplex e cognicio de deo
Continencia nota q triplex co
tinencia reperitur in addicoe ma
gna quinte partis principalis
libri in tractatu de quarto
signo celi post principium
Cupiditas nota q cupiditas
triplex reperitur in sacris canoni
bus prosaicali pte 9um precepto
alienum concupiscere noli
Curiositas nota vtrum vicium
curiositatis possit esse in cog
nicione sensitiua scda pte
metrica precepto primo Tellus
in magna addicoe ibidem
Deus nota de nominibus
dei significatibus in magna
addicoe supra prima parte
metrica que incipit Nota si quis
cupit scire de nominibus dei Item
nota de triplici opinione de
reddendo deo reuerenciam
et honorem prosaicali pte
primo precepto Itaque deo supplica
in addicoe Item nota de que
stione vtrum homo racionali v
tute possit deum cognoscere per
suos effectus prima metricali pte
primo precepto Si deus e in scda addicoe
Dies nota q multiplex di
citur dies quarta parte metrica
xxx precepto Parce laudato
a in primo in addicione etc

Diuinare nota scdm canones
q diuinacio fit in x^or elementis
quarta pte metrica precepto ~~xlvij~~
~~Cernm primum rapienda tibi ad~~
~~dicione vincta~~ xxxiij mul
tum venturi in addicione
Dilacio nota q dilacio de
iure canonum fit propter septem
quarta parte metrica precepto
xlvij Cernm primum rapienda tibi
addicione vincta circa principium
Disciplina nota q disciplina
paciencter est sustinenda quamquam
dura videatur propter tria prima
pte metrica ix precepto Cum
moneas aliquem in addici i principio
Doctor nota q triplex ordo
doctorum scriptorum in sacris canoni
bus reperitur quorum quilibet propter
discipulos dicitur habere prima
parte metrica xxx precepto Quae
culpare soles in addi circa circa medium
Donum nota q septem dona spiritus
sancti septem viciis opponuntur
de quibus habetur prima prohemi
ali parte c xij Ad fontem
post principium et cta pte metrica
primo precepto Pecunia quecumque
c in principio Item nota q septem
dona spiritus sancti intelligunter
per septem signacula quibus liber
erat signatus in magna ad
dicoe primi libri principalis
partis ante medium
Ecclesia nota q Ecclesia iu
dicat de iudeis in xij casibus
prosaicali parte viij precepto
Mutuum da in addicoe prima
circa medium pte nota q ecclesia
propter tres causas non persequitur
iudeos licet persequatur heti
cos ibidem post in scda addicoe

Item no q ecclia dicat[2] quinq mo
dis secunda parte metrica xxxvi
precepto Dilige non egra i addi
Episcopus Nota q episcopalem dig
nitatem aut alios inferiores or
dines xpus typice dicto aut
facto invalent demonstravit prosaica
li parte xxxvi precepto Ad con
siliu ne accesseris in addi ante
finem Item nota q episcopus tre
decim regulas aplicas debet
observare prima parte metrica
vi precepto Contra verbosos
in addicione ante mediu
Facere nota scdm canones
q quis dicat[2] aliquid facere
vi modis prima pte metrica pre
cepto xxx Que turpare pe
des addicione prima in pricipio
Fides nota q fides vera et
plu de deo credit ut in addicione Si
deus e cunq prima parte metrica
Ite nota de diffinicione fidei
scdm aplm in magna addicio
ne quinte partis pricipalis lib
in tractatu de primo signo celi
Item nota q fides dicat[2] prima
victa ibidem post Item no
q fides assimilat[2] iaspidi la
pidi precioso ibidem post Ite
nota q fides vera prosperi
tatem non ambit nec aduer
sitatem metuit ibidem post
Item nota de fide quot mo
dis accipit[2] fides Quot
sunt spes fidei Quot sunt ar
ticuli fidei Quod primu ar
denciu que pena non ardenciu
et quot sunt symboli de hiis
omnibus require in prima glo posita
sup rubrica de Trinitate et fi
de catholica extra in magna addicione

prime partis metrice post pricipium
Item no de fidelitate vasallis ibidem post
Filius Nota q filius dicat[2] o
quinq modis prosaica pte ii precep
parentes ama in fine addicione
Fons nota q quadruplex fons
recipit[2] prima prohemiali parte p
xvi in addicione q gaudiu
Gaudium nota mundiale d[2]
fore falsu quod exemplo mo
media exo comprobat[2] in mag
addicione quinte partis libri in
vi signo celi ante mediu
Gibellini et guelfi p reges
israel et iuda merito designa
ntur prosaicali parte precepto
xxix maledicus ne esto in ad
dicione ibidem ultra mediu
Gladius Nota q triplex gla
dius recipit[2] prosaicali pte
vii precepto Saluta libenter
in addicione circa finem
Hereditas Nota scdm cano
nes q hereditas xpi e celeste
vinudsitas vel quelibet fide
lis aia tercia parte metrica
x precepto Quod tibi sors
dederit addi prima circa pri
Heretici nota scdm canones
q hereticus sive heresiarcha sex
modis dicat[2] prosaica parte
precepto xxxvi Nil teme cre
dideris in addi circa mediu
Homicidiu no q homicidiu
xviii modis committi pt ter
cia parte metrica quarto
precepto Cu re vincas i addi
Homo nota homines cum
homines insurge contra e na
ture preter duo in addi mag
quinte partis libri i tractatu
de tercio signo celi Item nota

q homo infidelis ligno putrido
assimilatur in addi magna quin
te partis cita primo q maior viso
sup de quito speculo methafice
Incontinencia Nota utrum incon
tinens plus peccat quam intempera
tus in additione magna quinte
partis libri in tractatu de oc
tavo signo celi Item nota u
trum incontinens sit peyor
sit quam incontinens concupiscen
cie ibidem post Item nota
q in continencia contra a'que
tripliciter fit ibidem post
Infamia Nota secundum cano
nes q infamia dicitur quo mo
dis quarta parte metta xxx p
cepto Si famam servare cupis
in addi cita prima Item nota
q infamia irrogatur dupli
citer ibidem post Item nota
q infamie sex sunt defectus
ibidem post Nota q infide
Infidelitas litas dupliciter
sumi potest in magna addi
cione quinte partis libri
Iudeus Nota q deus noluit
q iudei penitus consumerentur
sed potius dispergerentur propter
tres causas spirituali parte
viii precepto Mutuum da i sp ad.
Iudicium Nota secundum canones
q ordo iudiciarius obmittitur
quibus de causis spirituali parte x
vi precepto Equum iudica in
addicione circa principium
Ipocrita Nota q yporcite
vix a viris virtuosis dist
in prima Exemplo vitri co
lorati quarta parte metta
precepto xxxiii De misso ab aio
Iusticia Nota q iusticie

D iudeis iudeus ... in ... Rex ...

virtus sine vir iusta propter multa
electro comparatur secunda parte
li parte x iii post
medium in addicione etc
Leges Nota secundum canones
q sextuplex lex in sacris
canonibus reperitur tercia parte
metta xvi precepto Iudicis
aucilium in addicione unica in
principio Item nota q appella
cio legis continetur multiplex
genus legis ibidem post Item
nota q lex legi aliquid de
rogat ibidem post Item nota
q lex aliquando subrogatur ibi
dem post Item nota q lex
aliquando obrogatur ibidem prima
Et hoc fit sex modis
Litigiosus Nota litigiosus
secundum canones monendus
est ut a tali vicio se debeat
abstinere quibus racionibus
prima parte metta precepto
xxxvi Item in ferire cave
addicione unica in principio
Luxuriosus Nota secundum Ba
silium q luxuriosus licet pa
rum emittat de semine nichilo
minus seipsum magis ledit quam
si quadragesies tantum effu
deret de sanguine secunda parte
metta xxiii precepto Luxu
riam fugito addi unica
Magi Nota magorum xiii
esse genera quarta parte
metrica precepto xxxiii Multum
venturi Nota secundum canones
Malus et quomodo q malus est
aliquando tollerandi prosaica parte
precepto xxxv ambula cum
bonis in addicione in fine
Mansuetudo Nota q triplex

Mansuetudo

mansuetudo reperitur que fulsit in
christo in magna addi. quinte partis
libri tractatu de septimo signo ce
li ante med. Secundum canones quod ma

Manus nota manus dicitur nouem
modis quarta parte metrica xx
iiii° precepto Exerce studium in
addicione vltima circa principium

Maritus nota secundum canones quod
maritus cognoscit vxorem qua
druplicter prosaica parte x precepto
Coniugem ama in addi. circa principium

Matrimonium nota octo esse circa
matrimonium attendenda prosaicali parte
x precepto Coniugem ama in tercia
addicione et in principio

Mediator nota quod mediator
dicitur christus quadrupliciter prima parte
metrica precepto xxi Infantem
mundi in secunda addicione

Missa nota secundum canones quod
misse sacramentum a pravis sacerdoti
bus etiam cum reuerencia et timore
est audiendum quod octo compba
tur exemplis prosaicali parte xviii
precepto Pugna pro patria in ad
dicione vltima ante medium

Misericordia nota quod ex miracu de
tam beatis quam iustis et pecca
toribus multas gracias exhibet et
facit in magna addicione quin
te partis principalis libri in
tractatu de decimo signo celi
circa medium Item quod antiquum in...

Mores nota in via morum pre
cipue circa precepta moralia in
multis errauerunt secunda prohe
miali parte et .i. in addicione
et circa finem quod tria sunt p q

Mors Nota quod spiritualiter tiet
mortem prima metricali parte precepto
xvii Retineas in addicione

Mundus nota quod mundo adheren
tes et in mundialibus confidentes
sunt triplici miseria involuti
prima parte metrica vi° precepto
precipue notatur in prima addicione
in principio Item nota quod mundum sequentes
patres talos varijs coloribus de
signatos figurantur ibidem post

Natura nota quod natura na
turans que est ipse deus quem
admodum ad organizacionem hominis
exterioris scilicet corporis constitu
it cursum septem planetarum ita
ad perfectionem hominis interioris
scilicet anime constituit concurrere
septem dona spiritus sancti prima
parte metrica precepto xxi In
fantem mundi addi. vltima

Nauis nota quod nauis dicitur
Italia propter septem prima pro
hemiali parte et xxvi in
addicione a post principium

Ociositas nota quod ociositas
et voluptas arma sunt hostis
antiqui prosaica parte precepto
lv Illud stude agere in addi
cione post medium Item nota
quod in operibus pietatis exercendis
tria consideranda occurrunt
prosaica parte precepto ix Au
des videre in addicione

Pater nota secundum canones
quod pater quinque modis sumitur
prosaica parte precepto secundo
Parentes ama in addicione

Paradisus nota de situ pa
radisi terrestris vi mirabiles
condiciones prima prohemiali
parte et xvi Obseruanda

Pax nota quod ad pacem et
nutriendam tria maxime va
lere possunt in magna addicione

Origenem damnat b. hieronymus dicens se transtulisse
libros quinque de greco in latinum dictum periarchon
in quo reperit xx et plures notabiles hereticos
errores. Nicholaus [illegible] legitur de quodam pre
sbitero qui [illegible] demone in [illegible]
[illegible] eum vt sibi verum diceret an origenes
esset in inferno vel non qui dixit ipsum non esse in
inferno et signat [illegible] quod in illo [illegible]
in [illegible] angelis quod
legitur in [illegible] magna exposuit et
[illegible] veritatem de natiuitate [illegible]
[illegible] in illo verbo [illegible] etc.

quinte partis libri vltra medium
Item nota quod ad pacem nullus
reduci potest nisi prius obliui
scatur iniuriarum et rememoretur
beneficiorum secunda parte metrica
precepto xx. littera predicte in addicione in principio
Peccatum in spiritum sanctum nota
secundum canones quod quibus septem
modis peccat in spiritum sanctum secunda
parte metrica precepto xlii. Cum
quid peccaueris Item nota secundum
canones quod quibus peccat vnus
altero sex modis quarta parte
metrica xlii precepto Cumque
peccaueris in addicione secunda.
Pena nota secundum canones
de pena prestancium occasionem
mortis prosaica parte precepto
xl° Diligenciam adhibe in addi
cione in principio Item pene ie
hennalis meditatio secunda par
te metrica xxxi° precepto
et in medio | Nota quod Salomon
Penitencia secundum ieronimum
et ambrosium per penitenciam saluatur
est in magna addicione quinte partis libri in fine
Percussio nota quod percussio tri
plex in sacris reperitur canonibus
prosaicali parte precepto xxi
Actiue ingrum in addicione circa medium
Periurium nota de pena illius
qui alium prouocauit ad iuran
dum prosaicali parte precepto
xix Iusiurandum serua in ad
dicione in fine Item nota
quod periurium dicitur quinque modis
prosaicali parte precepto xix
Serua iusiurandum in principio addicionis
Perseuerancia nota quod per
seuerancie virtus inter cete
ras virtutes coronari meretur
in magna addicione quinta

in addicione parte principio

partis principalis libri in tercia
ta de xi signo celi circa medium
Pietas nota quod in operibus pie
excercendis tria consideranda
occurrunt prosaicali parte vo
precepto Cum des videto.
Philozophia nota quod philosophya
duplex reperitur scilicet theologica et
naturalis in magna addicio
one prime partis libri in fine
Plaga nota de decem plagis
egipciorum secunda parte metrica
xx. precepto littis preterite in
addicione in principio etc.
Precepta nota quod dicit Rabbi
moyses quod in veteri lege tot
erant precepta affirmatiua quot
sunt in corpore humano ossa que
sunt CCC. xlviii et tot erant
negatiua quot sunt diebus in
anno Item nota secundum Augustinum
quod tamquam seruum sub gradu con
stituti tenemur preceptis obte
pare quod ex moribus planetarum
et aliorum corporum celestium com
probatur ibidem post terciam
parte metrica primo precepto hoc
quamque velis in magna addicione
Princeps nota quod princeps
dicitur quinque modis secunda prophecia
li parte C. v in addicione P
Proditor nota quod proditoris
dicit sextuplex in canonibus
reperitur secunda parte metrica
xi precepto Cum sapias aio
addicione vltima circa medium
Puer nota quod pueris assila
ti debent deuoti homines propter
septem quarta parte metrica
xx. precepto addicione vltima
circa medium | Nota in quocumque
Regens | regente quinque spe

aalit regnunt[z] 2a pte phem
ali sedo q in addicione
Remitte nota q peta eph
remittunt[z] pma parte metta
vjo pcepto que notata tenes
Repelle nota q repellere
vim vi licet in mag addicoe
qnte partis libri in tractatu de
sedo signo celi cta finem
Repehensio nota q repphen-
sio triplex in sacris canonib
reppit[z] pma parte metta xxv
pcepto que culpare soles in
addicione seda cuca pncipiu
Rixa nota vtru rixa sit pc
catu in magna addicoe qnte
partis libri de sedo signo celi
cta mediu Item nota sedm pal
ladiu q viri virtuosi int rixo
sos minime habitare pnt 3a sacra
parte pcepto xxxv. ... Cu
bonis ambula in seda addicoe
Sacramentu nota q sacramen-
toru quedam sunt necessitat
et queda volunt seda parte me
tra xxxiij pcepto Sit tibi p
apue addi 2a cta mediu Item
nota sedm canones q septem
sacramenta ecclia designt[z]
p septem signacula quibus
signatus erat liber de q Jo
in apok addicoe mag cta med
Item nota q sacramenta eccl
sunt septem ibidem post Item
Nota sedm canones de excel
lencia sacramentoru eccl ibid
post Item nota sedm canoes
vtru sacramenta ecclastica pnt ite
rari ibid i addicoe 2a
Saluandus nota dictum sedm
Aug et Augu de mio sal-
Salom an sit saluatus vide 15 i penite

uandoru vtru tot sint saluadi
quot angeli ceciderut de celo
an quot angeli remanserut
in celo seda parte metrica p
cepto xxiiij Noli tu queda
Scandalu nota q ppter sca
dalu mala obmittunt[z] sienda
tercia parte metta v pcep
pducta test in addi cta ult me
Seruire nota sedm dictum
quatuor esse genera quibus
obsequijs deseruimus quarta
parte metta pcepto xvij
Cum suos fueris in addicoe
Scriptura nota q scripture
sensus p doctores sanctos qua
druplex assignat[z] pro sacra
pte xxij pcepto Liris dista
Sentencia nota q sentencia co
dicionalis demir canonu est
quadruplex pro sacra parte
pcepto xvj Equm iudica in
addi vlt med de xij signis
Signa nota celi tam alle
gorice qm moralit 3a pte
metta pmo pcepto Secura
qualiq in addi mag Item
signa solis et lune sedm a
strologos de futuris annis
ij pte phem ... xxj ...
Simbolu nota q symbolu
aploru designat[z] p speculu
de saluado quod fabricare
fecit plato phus cd mpessi
gand cam pestis suis tpib
regnantis in magna addicoe
pme ptis metre cta med
Speculu nota de qntupli
ci speculo matha quod
collegit[z] pa addicoe mag
q incipit qua puis opus
in pnc q sit qntupli
Sol nota decipit[z] pa parte

metrica precepto xxx Crue ad
pare soles quarta addicione
Systimere nota vtru susti
nende sint semp iniurie in
addicone magna pa pte libri in
tractatu de nono signo celi
Tacere nota sedm canoes
q tacere accipit quinqz modis
pma parte metrica precepto ter
cio virtute pmam addi vta
Terra nota q terra sex
modis dicit scda parte met
ca pmo precepto telluris si for
te in addi scda z in pncao
Testes nota q testes testa
menti noue fuerunt septem
peta mortalia tercia parte me
trica precepto x Quod tibi sors
dederit addicone pa cta pnm
Timor nota q sextuplex
est timor quarta parte met
ca precepto xlv Suspectus
caueas in addicione zc
Tollerare nota sedm Augg
q mali aliqn sunt tollerandi
prosaica parte precepto xxxv
Cum bonis ambula in addi
Vidua nota q vidua quaor
modis dicit quarta parte
metrica in addicone quinte par
tis libri ibidem tacta
Viduitas nota sedm albtu
q viduitas dicit quaor modis
in magna addicone quinte ptis
libri in tractatu de viijo sig
no celi circa mediu zc
Virga nota sedm canoes
q sextuplex virga reppit
pma parte metrica precepto
viijo Constans et lenis ad
dicione vltima vltra medi
Virginitas nota q virg
virginitatis in tantu deo sin
gulariter grata fuit q ipiq odore
suauitatis deposita in virginis
gremio descendit quod exo
vnicornis comprobat in mag
addicone quinte partis in tracta
tu de sexto signo celi Item
nota q virginitas e matrio
preferenda ibidem zc
Virtus nota q septem virtus
intelliguntur p septem sigilla
quibus signatus erat liber de
quo Ioh in Apoc in addicone
pma pme partis libri circa me
Item nota q virtutes sunt vij
Vocare nota q vocat nos
deus quadrupliciter prosaicali pte
precepto xiiij Parti te foro
in addicone z post pnm
Votum nota q votu sran
gitur propter octo pma pte me
trica precepto xiij Rem tibi pro
missam in addicone z pte pnm
Xpus nota xpus dicit
liber in quo legere debent tam
clerici qm sapientes laici vnde
sensus sui reformet in addi
cone magna pme partis Ite
nota q xpus dicit liber intq
et extra scriptq necnon et vij
sigillis signatq ibidem post
Item nota q xpus verus
liber fuit septem virtutibus deco
ratq ibidem post Item nota
q xpus fuit septem donis
spus sancti signatq ibidem
post Item nota sedm cano
nes q xpus fecit testamentu
tercia parte metrica precepto x
Quod tibi sors dederit in ad
dicione scda in pnco Item
nota q xpus suu testamentu
sua morte confirmat ibidem pte

Item nota quod in christo vero libro multa genera hominum contradicunt ibidem post medium. Item nota quod in christo vero libro tres reperiuntur scripture ibidem ante finem. Item nota quod in christo speculo lympidissimo fluxerunt singulariter xvij virtutes in magna addicione quinte partis libri in principio. Item nota quod in christo speculo lympidissimo fluxerit triplex misericordia secundum triplicem ethymologiam nominis misericordie in magna addicione quinte partis libri tractatu de decimo signo celi circa principium

Hic finitur registrum presentis libri. Sequitur nunc prohemium in eundem. Et cetera

Illustris industrie ac grandis benivolencie speculo Francisco novello genito excelsi et magnifici domini mei singularissimi Francisci de Carraria Padue etc. inclita gubernatoris et ducis devotus et fidelissimus vester frater Philippus de Pergamo monasterii sancte Marie de Vercio ordinis sancti Benedicti inter priores Padue civitatis minimus professus et dicti monasterii cum presentis opusculi intelligencia se ipsum ac sue recommendacionis fidei et devocionis sinceritatem cum perhenni promptitudine famulandi. Cum proposuissem in corde meo perscrutari quid regnantibus vel regentibus foret utilius et multorum theologorum moralium philosophorum atque aliorum sapientum sentenciis comprobatum prout ingenii mei ariditas capere potuit ingenti studio summa quod cum diligencia plurimum Platonicam memorie recepisse sentenciam quam eximius modernorum Boecius libro primo de consolacione prosa quarta recitat in hec verba. Beatas quidem fore respublicas si eas vel studiosi sapiencie regerent vel earum rectores studere sapienciam contigisset. Eiusdem eciam sentencie Valerius Maximus libro vij capitulo vij recitator extitit. Ex qua sentencia evidenter concluditur necessaria esse regnantibus vel eciam regentibus sapienciam quia per eam reges

regnant et legum conditores ab
iniustis iusta discernunt/ puerbiorum
viii° et sapiencie vii/ proposui inquit
illam regnis et sedibus Et sequitur
infinitus enim thesaurus hominibus et
Ibidem tercio melior est acquisicio
eius negociacione argenti et
auri preciosior enim est cunctis opi
bus Et in policraton libro iiii
capitulo vi° scribitur Ait cum gentiles
uel sine iniuria iniurium credat
faciendum vnum quasi deum deorum
et omnem principem excolunt
scilicet sapienciam quia omnibus
prestat Vnde philosophi veteres yma
ginem sapiencie in foribus omnium de
pingi fecerunt et hec verba de
bere scribi consueuerunt Me
vsus genuit peperit memoria
zophiam me vocant greci vos
sapienciam Item et hec ego odi
homines stultos et ignauia o
pera philosophicas scienciAS scilicet in qui
bus nulla est vtilitas Vnde al
pharabius in eius prohemium et
laudem libro de diuisione philosophie
inquit quod philosophia est humanarum
et diuinarum cognicio cum studio
bene viuendi Quid ammaduerte
tes et ad verteres antiqui ge
tiles principes humanis diuinis
que scienciis se plenissime instru
xerunt Sic quod ptolomeus rex ge
tilis qui ut sibi innotesceret
lex diuina quam eciam regnum suum
sapientibus ornaret preter aliarum
scienciarum assectatores septua
ginta interpretes aduocauit secundum
quod Augustinus de doctrina christiana capitulo
nono et eciam xviii de ciuitate
dei recitat/ et magni Karoli
repitur in gestis quod fuit in libe

ralibus artibus sufficienter instructus/
et in libris diuinis intentissime
studiosus hoc eciam considerantes
antiqui principes Romani Im
peratores filiis suis optimos
et probos habere magistros procurabat
Sicut allexandro Aristotilem
Trayano pluthartum Neroni Se
necam/ vbi tullius libro de diuinacione
ait Regale opus est sapere et
diiudicare quod fieri nequit
absque discrecione sapiencie Ecclesiastici x
iudex sapiens iudicabit populum
suum et iii Regum iii c/ de Salo
mone legitur quod dominus dedit ei
cor sapiens et intelligens propter
populum suum quem sibi tradiderat
gubernandum Huius igitur sapiencie
effectu considerato pre viribus
in hac famosissima ciuitate que
est ordinatissima gubernacio me
rito dici potest de ipsa quod magnus
Allexander in ciuitate Atthenarum ob
tento dominio in Columpna
quam erigi fecerat statuit in me
dio platee describi mandauit
Gloriosa et amabilis ciuitas
ista est in qua fiducialiter hi
tas omnes vrines hec gloriosa
et amabilis ciuitas signanter
eciam describi potest non inmerito
per ciuitatem tyri De qua ysaie
xxiii capitulo cogitatur super tyrum
quondam coronatam et Nam re
uera hec ciuitas de qua vaticinatus
natus est sophonias propheta ii°
capitulo dicens/ hec est ciuitas glo
riosa habitans in confidencia/ cuius
gloriositatis et amabilitatis duplex
est racio demonstratiua primo rectoris
ordinatissima gubernacio Secundo
ciuitatis amenissima situacio

Ea propter ad perpetuandum tanti gubernatoris tanteque civitatis famosissimum nomen, si hic contenta non pigeat effectualiter intueri, quamquam plurimi pictores super hac materia plenius uberiusque non scirent [?] compilare tractatus, quia tamen prefati magnifici domini mei prudentis officio, forte preteritis patribus ad ipsius honorem et gloriam summum affectus, ex eorundem sive sapientum non de mei sufficientia sed de dei potius illustratione et vestra benignissima supportatione confisus, ad honorem et laudem omnipotentis dei et gloriose virginis marie totiusque celestis curie hoc opusculum, quod speculum regiminis quo ad utrumque hominem intitulare decrevi, prout de materia in fine opusculi latius explicabitur de eo et plenius super immediate in additione que presenti prologo ponitur, aggredior timorose. Recurro ad vestri delectationem, omniumque legencium consolacionem, ipsum licet rudi scientia [?] explanacione cathonis, in quo plusquam in ceteris autoribus meo iudicio communiores hominum mores et virtutes includuntur, propositum componendi, vero quoque feliciter nomen assignare. In quo si quid dictum utiliter reperiatur, Christus accipiat inde laudes, cum pro perfecto ad tantum onus suscipiendum nulla laus humana vel gloria me induxerit. Ea namque veritatis est regula ne quid fiat gratia commendandi, ut in canone. Si quis vero xi q. iij. Sed solummodo vestra amabilis benivolentia graciosa totius pa-

[margin: ... speculum regiminis ... scilicet hominis]
[margin: ... nomen datum ... bonus pater]

terni habitus expressiva, qua inenarrabili affectu cupio felicibus hinc dare successibus, quod feliciter puto fore obtinendum. Si iusticiam inveneritis, sororem sapientie amicam inveneritis prudenciam, et velut filiam dilexeritis veritatem. Ad tam igitur altas et excellentes virtutes capescendas, quarum acquisitione divina favente gratia dominium vestrum roborabitur in futurum, evidenter nos inducat illa litteralis et sollempnis oratio Friderici Romanorum imperatoris ad Conradum eius filium Sardinie regem sic amonitorie alloquentis: Regibus et principibus orbis progenies clara non sufficiat, nisi generis egregium generositas adiuvet et illustris industria clarificet principatum, nec ob hoc enim quod aliquis sedeat reges et principes ab aliis distinguuntur, nisi singulis prudencie aliisque pluribus virtutibus profundius videant et virtuosius operentur. Has itaque presignatas virtutes ex intelligentia nobis celitus condonata necnon et liberi arbitrii potestate, fugatis viciis, desideranti animo amplecti debetis ac eisdem inseparabiliter inherere, nec immerito, quia per virtutes antedictas contingit ad felicitatem et veram beatitudinem pervenire et finem omnium bonorum obtinere. Unde Ambrosius: Ille beatus est qui fide splendet, qui spe gaudet, qui caritate fovet, qui temperancia nitet, qui prudencia lucet, qui iusticia

eminet qui fortitudine pollet. qui humilitate redolet et qui puritate tamquam sol lucet. Adhoc etiam bene facit quod beatus ambrosius dicit libro de officiis Omnis ardentius est. Si iustitia querit prudentia invenit fortitudo vendicat temperantia possidet. Et iustitia sit in affectu prudentia in intellectu fortitudo in effectu temperantia in perfectione. Quia omnia et singula prout dubio facilius ad implere poteritis si ea vel partem que in hoc continentur opusculo studiosius duxeritis ad implendum. hinc enim gaudebit amplius letabitur clerus scolasticus exultabit gloriabitur quod tota civitas paduana se tale ac tantum lilium protulisse in dominum et rectorem. Insuper vero si in hoc opusculo aliquid minus bene vel inepte superfluumque vel diminutum repertum fuerit continei imputetur scientie paupertati corrigatur quod lima caritatis atque amoris et non alicuius livoris aut sensualitatis. Enimvero negare nequeo quin aliqua sint huic inserta opusculo que iusto iudicio nulla valent temeritate culpari ut asserit Augustinus in canone negare non distinctione Nihil quod tamen perfectum in humanis ad inventionibus reperitur quin ex aliqua sui parte defectum aliquem patiatur ut asserit lex humanalis libro y. Sed quia de veteri iure enim Cum similiter concordat dictum Augustini in canone de oaideds

1 pars
Addicio mag.

xxxm q v Cum etiam revera careris libris et pluribus ad hoc necessariis testor dominum quod utilia et vera proposui scribere sed ea adimplere nequivi. imperfectum quod sic est in hac parte oro ut perfectio suppleat caritatis. Singularissime igitur mi domine prius opusculum ad vestri nominis laudem compilatum quod vestre magnificentie offero prius vestra queso benignitate suscipite. ipsum quod virum secutate vel approbando flores si qui sunt colligite super flua vel inique tolerans. Super opus autem imperfectione veniam postulans humiliter et devote etc.

Quoniam animadverterem quam plurimos homines errare in via morum tamen prius opus speculum regiminis quo ad virtutis hominis reformatione necnon et virtutum apprehensionem intytulare decrevi. Ideo primo aliquid tam de speculo materiali quam formali seu speculativo qui est christus benedictus a quo omnia alia specula lucem obtinent et splendorem compendiose vel succincte tractabitur. Deinde de quintuplici speculo methaphorico puro curiosum atque utile evidentialia aliqua de eisdem pertractare. Pro quorum omnium intelligentia breviter est notandum quod quamquam aliqua opera seu libri tam in divino eloquio quam in canonico et civili iure specula nominentur in quibus revera specularii et reformari se valet homines in hac vita In presenti tamen opusculo secundum glossae

/ pstitutisdine domi quiq; specia[r]
interserut(ur) specula methapho[ri]ca/
scdm quiq; huius libelli principales
partes in quibus speculari et
contemplari se debet vnusquisq;/
et maculas suorum viciorum pfu
dius inspicere valeat et terge
debeat cum affectu primum namque
speculum est omni virtutum complecti
uum ac veritatis omnis repntatiuum
Scdm est erroneorum macularum
fugatiuum atq; fidei katholice re
patiuum Tercium est curiositarum
investigacionum repressiuum ac ea
rundem ~~repressiuum~~ reformatiuum
Quartum est moralium preceptorum
inductiuum atq; eorundem effectum
mancipatiuum Quintum est viciorum
abstersiuum atq; penitentie exarcis
impulsiuum In primo igitur speculo
etiam instruit autor scolasticos
necnon quoscumq; alios iugiter specu
lari ac etiam se in eodem iugiter
reformare debere hec autem
in prima huius libelli parte pro
secutam autor facere debet In
qua quidem parte Sex precepta
seu documenta virtuosa complec
tuntur prout prudens lector se
riose et particulariter in eo con
templari poterit et valebit
Ubi tamen aduertendum quod quem
admodum in materiali speculo quod
componitur ex plumbo et claro vi
tro facierum macule representantur
ac etiam quemadmodum in materiali
speculo aperte manifestantur Sic
per omnia lucilencius in formali spe
culo seu speculatiuo qui est xpus
dei filius benedictus vt est dictum
omnes viciorum macule per eum
refelluntur et terguntur De hoc

infra in quinto speculo metha[pho]ri
cacius et plenius tractabitur deo
duce De hoc formali speculo lym
pidissimo quod est omni complecti[u]m
virtutum scribitur Sapientie vij quod
est speculum sine macula candor
lucis eterne dei maiestatis de
cele missum Sane infra Circa quod
notandum quod dicit dyonisius quod omnis
natura racionalis est quoddam
speculum sed quedam est cum macula
actu sed non habitudine sicut
angeli et homines dampnati ac
tu enim sunt in peccato et tamen
amplius peccare non possunt Quedam
dam est cum macula actu et
habitudine sicut homo in via quia
peccatum habet et peccare potest Quedam
etiam est sine macula et actu
sicut xpus dei filius benedictus
sicut asserit ac etiam perfecte con
cludit auctoritas antedicta et hoc
est quod ysa liij singulariter
de hoc speculo videlicet xpo
scribitur quod peccatum non fecit nec
est inventus dolus in ore eius
Et in tali ergo speculo per quod
methaphorice prima huius libelli pars
intelligi potest informat autor vnum
quemq; iugiter speculari debere
et hoc infra in hac prohemiali
parte Ubi Igitur mea precepta
ita legito ut intelligas quasi
velit autor innuere quod non suffi
cit precepta huius prime partis li
bri superficialiter speculari vel
etiam legere nisi etiam ea intel
ligas id est intus latencia appre
hendas atq; obseruare ea debe
as cum effectu Ubi etiam sciendum
quod in huius quinq; speculis metha
phoricis ad instar speculi lympidissimi

scilicet domini nostri ihesu christi quadrupliciter reluceret scriptura scilicet Salutaris veritatis scripture Singularis utilitatis lecture Exemplaris multiformitatis nature Et specula trix preciositatis doctrine Prima namque scriptura que est salutaris veritatis scripture signanter describitur in illo sacrato libro revelacionum quem conscripsit Johannes Ewangelista qui Apocalipsis intitulatur capitulo v. Vidi quidem scriptum erat intus et foris et sigillis septem consignatum De hoc tamen mirabili libro Hugo libro i. de sacramentis parte vi capitulo v loquitur sub hac forma dicens quod liber scriptus est dei filius qui scriptus est intus et foris primo foris ad humanitatem ut legatur foris ad imitacionem intus ad contemplacionem foris ad sanitatem intus ad felicitatem foris ad meritum intus ad gaudium foris quia verbum caro factum est intus quia in principio erat verbum et cetera Erigere ergo debes tue mentis oculos ad hunc librum in quo patet omnis veritatis exemplum et virtutis quodlibet documentum Solus itaque dei filius dignus inventus est hunc librum aperire et septem eius signacula certaliter nostra sua gracia reserare per que septem signacula intelligi possunt septem sacramenta ecclesiastica et septem virtutes atque dona spiritus sancti primo namque hic liber videlicet christus signatus sunt septem Ecclesie sacramentis que sunt baptismus confirmacio Eukaristia ordo penitencia Extrema unccio matrimonium

Addicio nova

Sacramenta Ecclesie vii

hec sacramenta in decretis plenius et aperte quam in libris ceteris explicantur De primo scilicet de baptismo tractatur de consecratione distinctione iiii per totum De secundo scilicet de confirmacione tractatur de consecratione distinctione v.ta in primis tribus capitulis De tercio scilicet de Eukaristia tractatur de consecratione distinctione ii per totum De quarto scilicet de ordine tractatur a xx. fere distinctione usque ad fi. distinctionem De quinto scilicet de penitencia habetur in tractatu de penitencia De vi.o scilicet de extrema unccione ponitur in xcv distinctione Illud De septimo scilicet de coniugio a xxvii causa ad tractatum de consecratione tractatum de penitencia qui in xxxiii causa interseritur pretermisso Et de hiis omnibus sic traditur signanter Extra de si. tamen ; satis sunt de materia Sacramentorum habetur infra in secunda parte mettra precepto xxxiii Sit tibi papue et cetera primum Posset aliquis querere quod istorum Sacramentorum sit excellencius dicendum est quod baptismus eo quod excedit alia racione efficacie De consecratione distinctione iiii per baptismum Nam virtute eius dimittuntur omnia peccata quo ad culpam et quo ad penam neque est necessaria penitencia Eukaristia autem excedit racione dignitatis et sanctitatis de consecratione distinctione ii Nichil Confirmacio autem excedit racione conferentis quia a solo Episcopo confertur sicut eciam sacer ordo matrimonium autem excedit racione significacionis quia significat coniunctionem christi ad ecclesiam per unionem divine et humane nature Extra de bigamia debitum vero quod maior

in effectu bap^mi corpus in esse Se
cundo signo maiori quam prima ministro
Secundo hic liber scilicet xpus con
signatus fuit vii virtutibus que sunt virtutes vii
scilicet fides Spes Caritas Tempe
rancia Justicia Fortitudo Prude
ncia De hiis virtutibus non est hic
instandum quia satis habetur
infra prima parte prohemiali
c. v. D. circa fi. Et c. vi. A in
pri et xi c. A circa prin. Et
c. xii. D. post pri. Et infra quarta
parte media primo precepto Beati
tam quicumque cupis B in pri
Et ibi habetur quo virtutes oppo
nuntur viciis Tercio hic liber scilicet
xpus consignatus fuit septem
dona spiritus sancti que enumerantur dona spiritus vii
ysaie xi Et sunt Spiritus sapiencie
et intellectus Spiritus consilii et
fortitudinis Spiritus sciencie et pietatis
Et spiritus timoris domini De hiis
eciam spiritus sancti donis non expedit
hic instare quia satis habetur
infra prima prohemiali parte
c. xii. D circa prin. Et infra
quarta parte media primo precepto Be
atam quamcumque etc. C circa princip.
Revolue igitur vndique hunc li
brum vndique et in singulis car
tis lege poteris quid debeas
imitari sic docet ysa facere
ysa xxx Requirite dilige
ter in libro domini et legite vnum
ex hiis non defuit vere vel
deest sed totum est scriptum quod ne
cessarium est ad salutem Ab
isto igitur libro tamquam abexari
correcto complete et perfecte
transscribenda essent nobis multa
secundum quod docet ysa diligenter
ait lege in libro exemplari idem

Ecce oculi in isto libro legentis
illuminantur ad intelligendum reficia
tur aures ad audiendum Renes
roborantur ad exequendum corpus
exhilaratur ad delectandum Le
gunt ergo omnes clerici sapientes
et laici huius libri prologum textum
processum et epilogum Ad clericos
enim spectat non solum in hoc libro
legere sed alios instruere et in
formare sicut docet philippus x
iiii^to Docebit populum librum legis
moysi Si legas prologum occur
rit tibi profunditas veritatis
dignitate quia mitis sum et hu
milis corde Mt. x. Superbi autem
aut inflati aut sapiencia aut pro
sapia aut amicorum potencia
non legunt huius libri prologum
ymo veritati huius scripture
in prologo contradicunt Si le
gas huius libri textum et pro
cessum occurrit tibi speciositas
sanctitatis et veritas omnis veri
tatem processus libri continet ve veritas triplex
ritatem vite veritatem iusticie
veritatem doctrine vos vocatis
me magister et domine et bene dicitis
sum etenim Joh. xiii. Huic tex
tui huic processui et huic mul
tiplici veritati contradicunt
superbi viciosi fastidi avari gu
losi dolosi mendosi periuri
veritates abnegantes Huic pro
cessui eciam contradicunt per
versi iudices Advocati fallaces
principes tyrannisantes prebenda
ti curati pauperes defraudantes
rebus ecclesie abutentes et in
iuste dispensantes Vnde tales
clerici secundum canones ad restitu
cionem omnium predictorum tenentur

Et in canone gla et c Si illi xij
q ij Et etiam peccant mortal
non solum quia pauperibus subtrahunt,
sed etiam quia pauperibus personis
turpiter conferunt ut lxxxvj di
Donum venatoribus et c Donare
hij vero sunt veritatis iustitie
abnegantes / De qua quidem virtute
laciq agitur ex in secunda prehem
ali parte huius prime partis
libri c iiij in circa medium Et
parte eadem v c pertotum Et ij
secunda parte primo precepto Et atque
deo supplicat Et parte eadem
xvj precepto Equum iudicat
Si legis Epylogum huius libri
occurrit tibi in mestitas caritatis
quia maiorem caritate nemo
habet etc Joh xv hunc Epylogo
contradicunt qui inter doctorem
et doctorem et inter doctorem et
discipulum et inter socium et so
cium et inter proximum et proximum
discordias suscitat / dissensiones
seminant / invidias et emulaci
ones provocat et parat / De
materia dissensionis require infra
in prima parte metrica iij° p
recepto virtutem primam in circa
medium De materia ad emulaciones
et invidias require infra
secunda parte metrica xvij p
recepto Invidia nimio etc De
materia discordie require in
fra eadem parte xx precep
titis pterite o in prin° De ra
cia que est singularis utili
tatis lecture in prallegato lo
etiam signatur describitur in quo
quidem libro debemus tria
valde utilia considerare primum
est quid commissum Secundum quid
obmissum Tercium quid admissum
Primo enim in eo legere debemus
quid commissum scilicet nephanda
scelera commissa ad deplorandum
Secundo in eo legere debemus quid
obmissum eterna scilicet gaudia ob
missa ad supplendum Tercio et
in eo legere debemus quid a
missum scilicet concessa tempora
ad recuperandum Quoniam utilibus
scientia ista vel lectura quoniam nostra
doctrina ut habeamus et diligenter
studeamus quanta qualia Ubi quod
et quociens scientia huius libri
inter cetera docet conscientiam
reformare quam quilibet cottidie
corrigere debet penitus ac emen
dare in presenti vita degit eme
dare nolebit hoc est quod da
melius post describitur Judicium se
dit et libri aperti sunt In
hoc etiam libro scripta sunt in fi
gura ymaginis divine Rostra
legis eterne celestia consciencie
secreta omnia presentis vite Ex scrip
tura etiam ipsius libri vicio sub
quolibet iudicio condempnatur ut
ait Augustinus xx de civitate dei
c xxiiij Vindicta fiet in iudicio
et unusquisque bona et mala
ad memoriam revocabuntur ut
omnia omnibus revelentur Sic
taque auctorum archana patebunt
quando veniet dominus qui et illuminabit
abscondita tenebrarum 1 Cor
iiij causa ij q 1 Multi xxx
q v In certa Nichil enim op
tum incognitum occultum vel cogita
tum quod tunc non revelet Quod
falsus est liber iste scilicet conscientie
et in pluribus corruptus Gloza
quia inveniatur perversa intelmari

ppter vilitate et i mudicia cogita
cionis Corruptus textus qr falsus
et i mudus ac etia fetidus Cor
rupta est ortographia qr corp
locucio simulata et falsa falsa
punctacio quia falsa et dolosa
coru confessio hodie confitentur
et cras ad pcta noviter gressa
velud canis ad vomitu rever
tuntur Et sic faciunt punctu qui
continuatim ei facere debeant
divisivu videlicet ut finis ptei
te tnsgressionis et pncipium ho
neste conversionis Tercia et
qrta scia gra brevitatis conjunctim
sumendo tractat de specula
cione huius doctrine preciose scilicet
sacre scripture et multiformi te
exemplaris nature una divi
ssime hee due sciencie docent
de naturis rerum ad usum
nrm solu illa sumere de quibus
nobis speculum fabricare vale
amus Et hee scie scie sciaru
nuncupantur que quidem sup omnes
speculacionem prophetica extollitur
et dignitate et utilitate omnibus
preponitur has scias docet vera
phia scilicet veritas theologica per
scrutanti que ab hoc speculo tym
pidissimo scilicet dei filio dicitur
refulgere qd tamen rcnca no
instruit alia phia quesitorum
prima dividitur in racionalem
naturalem et moralem phia
quidem racionalis licet doceat
concludere hominibus non tamen
dyabolo naturalis licet doce
at cognoscere creatura non
tamen creatorem Moralis vero
licet doceat acquirere virtutes
consuetudinales non tamen

docet acquirere veritatem Sed vera
phia que est veritas theo
logica hec omnia operatur Docet
enim deum cognoscere dyabolo resiste
caritatis studiis et exerciciis in
here hec est dimorum pigme
toru apotheca delectabilis super
mel et favum paradisum hec
est fons de loco voluptatis ir
rigans paradisum De unaquaque
vero predictarum scienciarum parti
cularitater in hoc speculo seu
libro inspectus perscrutator
clare poterit reperire si in eode
intelligencie oculo fuerit per
spicaciter contemplatus Et si
de his speculis metaphorice ante
dictis pnunc dicta sufficiant
qr durius deo in suis locis la
cius et clarius explicabuntur

Ad divisione igitur huius
libelli descendens tamen spe
cialiter considero pnota
da scilicet que et quot sint cause
libri Nam parti phie supponatur
et quis sit libri tytulus Cir
ca primu dicendum est qr istius libri
quatuor sunt cause scilicet materialis
formalis efficiens et finalis
Causa materialis est vicioru
evitacio et virtutu apprehensio
Causa formalis est duplex
forma tractatus et forma
tractandi forma tractatus est
moru instructio et humane vi
te regulacio sub racione boni
virtualis forma tractandi
que idem est qr modus agendi
est multiplex scilicet diffinitivus divi
sivus probativus improbativus exem
positivus hec patebunt in pro
cessu subtiliter intuenti obmittens

ca breuitatis amore · cum gaudeat
breuitate moderni Causa vero
efficiens est duplex scilicet principalis
et immediata puta ipse deus
nam ipse dedit viam sciencie et di
sciplinę omnis enim sapiencia a domino
deo est · Ecclesiastici primo et idem xiiij
Ex ore altissimi prodiit sapiencia
Organica et mediata ut pote
ipse katho / secundum aliquorum opi
nionem · pro cuius tamen opinionis
euidencia est breuiter sciendum / quod
in publicis Ethnicorum hystoriis le
guntur tantum duo Kathones fu
isse quorum vnus dicitur Catho
censorius / qui morum censor ex
titit / et iste mortuus fuit ante
tempus Julij cesaris · et ante ci
uilia bella Alter vero Catho fuit
vticensis · quia apud Vticam
ciuitatem se peremit / maluit enim
mori quam sub imperio Julij ducere
vitę libertatem Aliquorum tamen
opinio fuit / quod iste defunctus est
apud Vticam in bello · quod ha
buit contra cesarem Sed neu
ter istorum hoc opusculum com
pilauit / quod vtique probari potest per
quosdam versus qui tales sunt
Si romana cupis et cetera Autor
fuit preter lucanum lucanus vero
facta Julij cesaris describit /
et non legitur quod tercius fuerit
Catho · nisi quod iuuenalis derra
sorie dicit Tercius e celo ceci
dit Catho Et sic patet quod ali
quis Catho hoc opus non com
posuit Et propter hoc adhuc
de autore dubitatur et ad
hoc sub iudice lis est Solet
tamen dici quod Tulius composuit
hoc opus et ut in maiorum tene

Tullius composuit hoc opus · opinio

retur auctoritate opus suum sub nomine
Cathonis intytulari fecit Et tamen
hec opinio vera esse non potest
eadem ratione vt ante / quia Tulius
contemporaneus fuit Cathonis
et ante lucanum Opinio insuper
aliorum fuit quod fuerit Seneca
moralis philosophie magister / et doctor
quod tamen apparentiam non habet
Aliqui vero opinantur alium par
uu nominis extitisse / qui ex dictis
moralibus et notabilioribus aliorum
hoc opusculum compilauit Hanc
opinionem ut fidedignorum re
lacione percepi approbare videtur
dominus franciscus petrarcha poe
ta laureatus ac circa hystorio
graphorum summa que deuocius
pre aliis amplector / extra paululum du
bio fore credens veriorem Qui
cumque tamen fuerit autor causam
habuit communem et priuatam
Communis causa fuit omnium genera
liter instructio Et hoc notatur
ubi ait opinioni eorum / priuata
fuit quantum ad filium Et hoc notatur
ubi ait Nunc te fili carissime
Causa vero finalis sunt virtutes
cardinales et morales Circa
secundum principale scilicet cui parti philosophie
supponatur libellus iste dicendum
est quod supponitur Ethice id est
morali philosophie que quidem diuidi
tur in tres partes hoc est in tres
libros morales In quorum primo
ostenditur quo quilibet seipsum regere
debeat In secundo quo familiam
In tercio quo ciuitatem aut regnum
primo describit monolopica Secundo
yconomica Tercio politica hiis
tribus subalternatur libellus iste Pro
intelligencia tamen huius secunde

partis est breviter notandum quod in
tendens virtuose ac laudabiliter
alios gubernare prius debet se
ipsum quam alios regere quod du
pliciter persuaderi potest secundum quod du
plex est simpliciter ordo regiminis scilicet
racionalis et naturalis primus
ordo racionalis inducit quod quilibet
studeat seipsum bene et virtuose
regere quod sic probatur Nam
ea que sunt ad alterum sumunt
originem ex hiis que sunt ad seipsum
unde ix Ethicorum dicit philosophus
quod amicabilia que sunt ad amicos
veniunt ex amicabilibus que sunt
ad seipsum Ille autem amicus esse
videtur qui se habet ad alium cum ami
citia sicut ad seipsum Sed dictum
est de amicabilitate veritatem
habet de industria regnativa Qui
enim vult industris esse ut alios
regat debet esse industris ut se
ipsum gubernet et tanto magis quan
to maior est potencia dignitate vel
gracia ad hoc ut subditos sue
maturitatis exemplo disponat racio
nabiliter ad virtutem Sic enim ut
ait pythagoras philosophus non bo
nus censetur medicus qui alios
curat et seipsum non curat ut accor
dat illud Evangelii dictum luce iv
medice cura te ipsum Sic non guber
nator bonus dicitur qui aliis man
dat ut a malis se custodiant
operibus et seipsum regulare negli
git cum effectu Nota ergo solum
rector adeo sollicitus sit alios regere
quam primo se et familiam interiori
bus passionibus et concupiscen
ciis adversus animam militantibus
studeat preoccupari unde ysidorus
iii ethimologiarum c. iii dicit Rex

Seipsum prius debet quis regere quam alios (marginal note)

dicitur a regendo recte faciendo
nomen regis tenetur peccando
amittitur Rex eris si recte facias
si non recte facias non eris Et
pro tanto Gregorius super id Iob xxx
vi to Reges in solio collocat imp
petuum li. moralium xxvi dicit
quod illi merito nuncupari possunt re
ges qui plati motibus carnis mo
do luxurie appetitum frenat modo estum
avaricie temperat modo gloria
elacionis inclinat modo suggestiones
livoris obruunt modo ignem furoris
extinguunt modo temptacionum su
arum motibus non consenciendo suc
cumbere sed regendo preesse noverit
unde et valerius imperator octo
genarius et adhuc virgo diem
fati sui primum triumphorum suorum
recolens quibus ipse fuerit felix
asserens ait se cum una victoria
gloriari et requisitus qua responderet
quia inimicorum nequissima do
mui carnem superbiam ait ipse in par
vo tractatu Ideo melior est
qui dominatur animo suo expugna
tore urbium proverbiorum xvi
quia ille vincit exteriora et ex
pugnat hic vero exteriora
sua regit et ordinat ut exponit
Gregorius in pastorali c. xii Si
vis ergo omnia subicere subice
te racioni Multos reges si te
rexerit racio ab ipsa enim disces
quid et quemadmodum aggredi
debeas ait Seneca Epistola
xxxviii Et sic non facit non
est ~~rex~~ verus rex consendus et
per consequens regimine non est dignus
unde Seneca Epistola xcvi Nunquam
modo est rex modo tyrannus
Rex est cum honesta intuetur

salutem comissi operis auxit et
illi nichil imperat turpe uel sor
didum Ubi vero cupidus impo
tens delicatus extitit in nomen
detestabile fit tyrannus de tali
prouerbiorum xx Rex qui sedet in so
lio iudicii dissipat omne malum
in intuitu suo Secundus ordo na
turalis etiam hoc probat quia
natura procedit de imperfecto ad
perfectum et quia minor perfectio re
quiritur ad regendum seipsum quam
familiam aut ciuitatem Ideo prius
agi debet de regimine suipsius
et postea de regimine familie
aut ciuitatis In regimine suipsius
quatuor requiruntur Primo in quo
debet homo finem suum ponere Secundo
quas virtutes debet habere Tercio quas
passiones debet imitari Quarto
quos mores sibi debent acquirere
Non potest homo seipsum regere
bene nisi det se bonis opera
cionibus Operaciones enim ire
oriuntur ex quatuor primo ex hi
tibus secundo ex passionibus tercio
ex moribus quarto ex finibus
quia secundum quod homo constituit
sibi alium et alium finem alia
et alia operatur ex passionibus
quia aliter et aliter passiona
ti alia operantur de moribus
antiquorum et iuuenum laicus
dicitur insitum super illo verbo
textus In via morum in secunda
phormali parte capitulo i Ex ha
bitibus quia qualis fuerit vnus
quisque talis facta sibi videtur
ut luxurioso finis est luxuria
hec omnia prudens lector in
sequentibus emendare persepius
poterit et valebit Nota secundum

sapientes et philosophos quod in quocumque
regente ut sapienter regat et
laudabiliter quinque specialiter req
ruuntur primum est ordinacio statu
torum Secundum est obtemperacio
subditorum Tercium est diuulgacio
triumphorum Quartum est regaliacio
transgressorum Quintum est expugnacio
inimicorum Primum ergo quod requiritur
in regente est ordinacio statutorum
ut per sapienciam iusta statuta et
leges ordinentur Extra x Primo omni
sapiencia disposicio legis Et augustinus
absit ut iniqua hominum statuta
leges Sit ergo ydoneitas ad
regendum primo et principaliter fit
per ordinacionem statutorum racio
nabilem et discretam Secundum quod
requiritur in regente est obtem
pacio subditorum Aristoteles
in Secretis dicit quod allexander cepit
vnam ciuitatem que sepe rebellauit
tandem aristoteles consuluit Si esset
bonum quod eam faceret muro circum
cingere uel murare qui taliter
respondit eidem O imperator alacio
ra sunt corda hominum quam cumu
lus lapidum Ideo edificare de
bes de cordibus ciuium tuorum quia
corda hominum usque ad celum asten
dunt alias enim tenere non po
teris vllo modo Talis dominator fuit
Iulius cesar qui in tantum habuit
corda hominum quod suo tempore non indi
guit muris vnde quilibet eum mori
desiderabat quod ideo sic testa
bantur etc Tercium quod requiritur
in regente est diuulgacio tri
umphorum hec enim singulariter mag
nificat principem ut se hostibus
terribilem reddit maxime qui
circumstant Vnde Iosue habito

de duobus regibus amorreorum
triumpho habitantes Jericho sta
tim perdiderunt etc. Quartum quod
requiritur in regente est reco
nciliacio transgressorum ut scilicet princeps
per clemenciam et benignitatem
splendeat pro loco et tempore
transgressoribus indulgendo hoc
etiam indicat natura quia quanto
debilior tanto vindicacior et
quanto potencior tanto magis pia
exemplum de leone et catulo Quinto
et ultimo requiritur expugnatio
inimicorum. hic quero an sit li
citum christiano bellare Et quod non
sit licitum probatur auctoritate christi di
centis illud Matthei xxvi omnis qui
accipit gladium gladio peribit. Re
spondeo secunda secunde q. xl. arti. j. dicit
quod ut bellum licitum sit tria sunt
permaxime necessaria videlicet auctoritas
principis iusta causa et intencio
recta non tamen clericis licet ef
fundere sanguinem hanc questionem
et eius determinacionem vide infra
in xviij precepto pugna pro
patria Et patet medium. Circa
tercium principale videndum ~~sit~~
restat quid sit titulus et quis
sit. Primum quidem talis incipit
Ethica Cathonis Catho enim
grece sapiens latine dicitur
unde incipit liber Cathonis
idest sapientis unde tulius in
officio in prohemio ipsum demo
grauiter commendans ait quod mar
dibile illi natura tribuit grauitate
Intencio enim Cathonis sive huius
opusculi auctoris est tractare
de quatuor virtutibus cardinalibus
principaliter et etiam de decem vir
tutibus moralibus incidentaliter quasi

de decem columpnis sive de decem
postibus quibus tronus totius regis
roboratur. Cardinales autem vir
tutes dicuntur a cardine ita ho
minis vita versari debet in istis
virtutibus ut fiat virtuosa et fruc
tuosa. Intendit ergo auctor iste
unumquemque prosignatis virtutibus
sub persona filii benivole ac studio
se informare. Utilitas huius libri
est viciorum fuga vel non et per
dictarum virtutum electio recta
Verum quia secundum sapientis sen
tenciam virtutibus nil sit utilius
in hac vita hominibus sapientie vero
et circa virtutes specialiter versari
debeat studium meum et doctrina
precipue cum sine doctrina et stu
dio virtus vix vel nunquam haberi
possit ut Seneca dicit et primum
opus virtutum primum secundum sit doce
ri virtus enim cum humilitate vult
doceri cum labore queri et cum
amore haberi nec aliter vel
doceri vel queri vel haberi
possit. Ideo in presenti opusculo
christi in auxiliante virtute primo
de cardinalibus quam de moralibus
tractabitur in genere et etiam in
effectibus earundem. Secundo
de theologicis similiter. Deinde de
vicijs predictis virtutibus oppositis
inmixtim tamen et intercalariter
secundum quod lector prudens in suprascrip
tis opusculi occurrentibus locis
per bene aduerterit faciliter perscru
tari poterit et valebit unde
pro reparanda virtutum adipiscendarum
informatione quamquam principaliter
occurrit in vestiganda. Et primo
virum ex virtutum predictarum acqui
sitione aliqua utilia consequuntur

et que et quot / Secundo utrum
oportunum fuerit ut virtutes car-
dinales ponerentur / Tercio utrum
morales virtutes ac species earun-
dem cum eisdem annexis sufficiet
declarent / Quarto quod dicte vir-
tutes cardinales comparentur quatuor
fluminibus paradisi et eis comparatis
assistentur / cetera
Circa primum est sciendum quod per
acquisicionem virtutum predictarum
quo ad utrumque hominem utilia
multa consequuntur / Nam primo
quo ad interiorem hominem scilicet animam
predicte virtutes animam reddunt
quadratam et stabilem Figu-
ra enim quadrata undique stabi-
lis est et firma Prudencia
namque tenet animam in veritate
mali ne per ignoranciam vel
errorem vel curiositatem
recedat ab eo Temperancia
vero tenet eam in neutralitate neque
per superfluitatem vel diminucionem
recedat ab eo Fortitudo autem
tenet animam in quadam equalitate
ne adversitas eam deiciat Iu-
sticia vero tenet eandem
in proximi utilitate ut ei
non noceat sed pocius utilitati
intendat Sed hee quatuor vir-
tutes morum principales actus
dirigunt Prudencia enim diri-
git actum racionabilem qui est
discernere inter bonum et malum
vel inter duo bona quod melius
est vel inter duo mala quod ma-
gis malum est Temperancia
vero dirigit actum concupisci-
bilis qui est velle bonum et de-
lectabile Fortitudo autem actum
irascibilis qui est aggredi ar-

duum et sustinere quod est difficile
ad sustinendum Iste ergo virtutes
actus principales trium virium anime
dirigunt quantum ad se Sed iu-
sticia actus illos dirigit quantum
ad proximum Ipsa enim continet
omnes vires sicut dicit glosa
Ysidori super Genesis 2o Tercio de
officiis predictarum virtutum restat
dicendum Unde notandum quod
prudencia lumine ceteris prefert
Temperancia vero preficit animam
respectu eius quod infra nos est
quod contra nos est Iusticia
vero respectu eius quod iuxta
vel supra nos est scilicet respectu
dei vel proximi Item pruden-
cia eligit quod agendum est
Temperancia cavet ne quid
nimis fortitudo ne quid parum
Iusticia opus ordinat ad de-
bitum finem De hiis eciam Augustinus
prudencia est eligere quod dili-
gendum est Fortitudo nullis vin-
celli molestiis Temperancia
nullis illecebris Iusticia nulla
superbia Insuper hee virtutes
secundum Macrobium dicuntur quedam
politice quedam purgatorie quedam
purgati animi quedam exemplares
Primas docet Salomon in Prover-
biis Secundas in Ecclesiastico Ter-
cias in Canticis quartas in deo
legimus Politice namque dicuntur
secundum quod regunt hominis
vitam quo ad opera exteriora
et quod pugnant contra vicia
et hoc modo sunt incipiencium
purgatorie dicuntur secundum quod iam
sunt in victoria viciorum et re-
spiciunt ut est dictum partim
exteriora et partim interiora

et sic sunt proficientium. Pur-
gati animi dicuntur qui iam devic-
tis viciis possessor virtutum
quiescunt raro insurgentibus
primis motibus et hoc modo pertinet
ad perfectos. Exemplares dicuntur
qui in mente divina quiescunt ratio
ydee virtutum in deo sunt et ipse
omnium rerum est exemplar. Vel ali-
ter accipi valent hee virtutes
ut quod politice dicuntur civiles
quia conveniunt illis qui rem
publicam cum racione gubernant
purgatorie conveniunt illis qui
proposuerunt se a secularibus nego-
ciis sequestrare et vitam ducere
innocentem. Tercio conveniunt
illis qui omnia postponentes
in celestium contemplacione versantur
Quarto in solo deo consistunt
et ideo exemplares dicuntur quia
cetere virtutes illas imitari viden-
tur. Prime igitur virtutes molliunt
peccatum. Secunde auferunt. Tercie
obliviscuntur. In quartis nephas
nominari peccatum. Insuper eciam per
acquisicionem virtutum predictarum
duo consequuntur bona primo quia
in bonis operibus instruimur. Secundo
contra vicia armamur. Primum
fit dupliciter quia armamur in pro-
speris per temperanciam et in adver-
sis per fortitudinem. Unde Augustinus
in commendacione harum virtutum
ait quod prudencia est in precaven-
dis insidiis. Iusticia in subveni-
endis miseris. Fortitudo in perferen-
dis molestiis. Temperancia in non
expendendis delectacionibus pravis
Iste autem virtutes habent suos per-
fectionis gradus secundum quod eas alii
possident magis et alii perfectius

et alii perfecti. Porro eciam quelibet
virtus cardinalis habet duos
oculos principales qui non debent
a regentibus ignorari. Iusticia
scilicet districtionem et rectitudinem. Pru-
dencia vero vigilanciam et caute-
lam. Fortitudo constanciam et ma-
gnanimitatem. Temperancia quoque
constanciam et abstinenciam. Iste sunt
ille quatuor virtutes que fulgent
in capite iusti quasi corona de
lapide precioso que quidem decent
in quolibet regente taliter collocari
ut scilicet in anteriori parte iusticia
ponatur quia non est nisi de
certis iudicium proferendum. Supposito
ei prudencia qui in dubiis con-
silium est habendum. In dextra tem-
perancia est ponenda quia ca-
vendum est ne dissolutus in pro-
speris pareat. Fortitudo vero
in sinistra locetur quia in adver-
sis timendum est diligentissime ne
constanciam adversitas subvertat
per super ne mentes huius virtutes
expientur et eiciantur inopia et
salutaria conserventur. Deus enim
superbis resistit humilibus autem
dat graciam quia nemo nisi hu-
milis promeretur. Restat eciam pru-
dens lector quod quinque virtutes tam
theologice quam cardinales quibus
vita humana regitur gratuite sunt
per informacionem gracie possunt tamen
informes fieri per culpam et iterum
reformari per penitenciam ad-
veniente gracia que est habitus virtutis
origo finis et forma. De hac
materia sola caritas excipitur
que informis esse non potest
sicut cetere virtutes cum ipsa sit
per virtutum forma racio habitus

aliaru v'tutu habeat' sine gra
et caritate in quib; co'sistit vi
ta v'tutu tuc sunt informes
Cu aute ~~aut~~ gra supuenit tuc
formant' et decorant' et deo
acceptabiles fiut Un v'tutes in
formes sunt sicut colores inte
nebris et sicut carbones extic
ti et sicut ramu arboru aridi 7
sicut ~~et sicut~~ ale auiu mortue
et sicut geme conclse in silices
et sicut auru obscuratu Econ
uerso v'tutes formate sut sicut
colores in luce visibiles quide
aspctu complacen's et sicut car
bones vretes Et sicut ramu
virentes et sicut aues fulges
et sicut geme vas aurū decu
corantes Differencia aute v'tu
tu theologicaru et cardinaliu
talis esse dmostrat' q2 v'tutes
theologice mouent in finem
Sed cardinales ea que sunt
ad fine Item theologicaru
v'tutu obiectu est deus Sed
cardinaliu v'tutu finis e ipe
deus et no obiectu ppe Item
theologice hntur p infusione
Cardinales vero p acqsicoz
Item v'tutes theologice mouet
ad opera ex racionib; supt's
a iur' diuio Cardinales vero
a iure naturali Item in theolo's
v'tutib; sic est q hitq generat
actq Sz in cardinalib; e eqůso
q2 i actq generat hitq scdm
quod d't phus quales sut mq
actus tales sunt mq et hitq
Circa scdm dicendu e q opor
tuni fuerit ut v'tutes cardina
les ponent' Quod pt taliter
psuaderi virtq em e ad recti
ficandu potencias aīe contra
obliqtatem et ad 9 vigorandu
con difficultatez facit em po
tencia vigoratam Et quia co
tingit hoiem ordinari ad deu
ad proximu et ad se ipm et
in hijs eisdem pt obliqri et in
pediri ideo no tm indiget
habitibus ipm regulatib; et vi
gorantib; prout tendit in deu
qui sunt hitq v'tutu theolo'car'
Sed indiget hitib; ipm vigo
rātib; et regulantib; prout or
dinat' ad proximu et ad se ipm
tales sunt habitq v'tutu cardi
naliu sicut em pter pcepta
pme tabule que directe ordi
nant in deu neče fuit pone
pcepta scde tabule que ordi
nat ad proxi'm Sic ex par
te ista est intelligendu Circa
terciu questum dicendu est q
phus circa finem scdi ethicoru
pter prudenciam et iusticia po't
et enu'at decem v'tutes mora
les videlicet fortitudinem tem
perancia honoris amatiuam
magnanimitatem equali'tez libera
litatem magnificencia masuetudi
nem affabilitate Eutrapelia
qua bonaz fertilitate possimq
appellare Sunt ergo in uni
uerso xij'a v'tutes et sut me
dietat's queda que no hnt fieri
nisi circa ea que sunt in liberta
te nra in quib; docet nos po
nere medietatem aut equa
litatem aut rectitudine hmq au
tem sunt tres s3 circa passio
nes et opacoes exteriores eqte
et mensurate Scdm igit' q
habemq racones rectas sunt'
prudencia put habemq opa

x v'tutes morales

ciones adequatas sunt iustitia prout habemus decem passiones moderatas habemus decem alias virtutes existentes in appetitu aliter et aliter. Alia etiam virtutum divisio potest sumi penes. Nam omnis virtus moralis intendit in bonum rationis. Intendere autem in bonum rationis potest esse tripliciter vel quia hoc bonum perficit vel quia ipsum efficiat vel quia conservat et custodit. Prudentia ipsum perficiat. Iustitia commune bonum efficiat. Alie virtutes ipsum custodiunt et conservant. Dicitur ergo virtus moralis vel rectificat rationes et est rationis perfectiva sic est prudentia vel adequat operationes et sic est iustitia vel adequat passiones et sic est temperantia vel fortitudo. Ira passiones insurgunt ex aliis et aliis obiectis. Dicitur ergo quod passiones insurgunt aut ex bono aut ex malo. Si ex malo vel ex futuro vel ex presenti. Si ex futuro sic sunt in nobis timor aut audacia. Timor cum illud refugimus audacia cum illud aggredimur et inter has passiones est virtus scilicet fortitudo. Est igitur fortitudo medietas quedam timoris et audacie in irascibili quia timor et audacia in irascibili sunt esse. Si vero passiones oriuntur ex malo presenti quod quidem iam nobis illatum est aut insurgimus ad puniendum et sic est ira aut a puniendo desistimus et sic est timiditas. Medium horum est mansuetudo in irascibili. Due igitur sunt virtutes que mediant passiones que oriuntur ex malo existentes in irascibili ut fortitudo circa passiones ortas ex malo futuro et mansuetudo circa passiones ortas ex malo presenti. Si autem sumantur virtutes circa passiones que oriuntur ex bono tunc distinguendum est de ipso bono quia quoddam est bonum hominis in se et quoddam in ordine ad alios. Bonum hominis in se est triplex quia quoddam est delectabile quoddam utile et quoddam honestum. Delectabile ut cibus et potus utile ut pecunia honestum ut honor. Circa passiones ortas ex bono delectabili est temperantia. Circa utile sunt due virtutes scilicet liberalitas et magnificentia. Circa honestum sunt etiam due scilicet magnanimitas et honoris amativa. Circa passiones que oriuntur ex bonis per convictum cum aliis sunt tres virtutes. Circa cum aliis convivimus verbis et factis. Et ista describimus nobis ad te. Et secundum hoc sunt tres virtutes scilicet veritas, affabilitas et eutrapelia. Veritas habet duo extrema scilicet iactantiam et ypocrisim. Affabilitas non est adulator nec discolus. Sed eutrapelus non agrestis nec hystrio. Quedam etiam appellantur virtutes ut sunt bone dispositiones ad virtutem sicut Eubulia que est bene consiliativa. Item perseverantia per quam homo non cadit cum sit temptatur et continentia per quam homo est fortis contra passiones et non cadit passionem sed rationem et hec due conservant virtutem. Sunt etiam alie supra virtutem sicut virtus heroica et supra ista. Ita sicut aliqui sunt quasi bestie et sunt mali ultra

modum humanum sic sunt aliqui di
uini ultra modum consuetum
hominis passiones quedam impel
lunt nos ad malum ut passiones
concupiscibiles Quedam retrahunt
nos a malo ut passiones irascibiles
Circa passiones oportet virtutem
aliquam habere ne passiones nos impel
lent ad id quod racio ~~vetat~~ vetat
et oportet dare aliquas virtutes ne
nos retrahat ab eodem quod racio
dictat Omnis igitur virtus ut recti
ficat racones vel adequat opera
ciones vel moderetur passiones
primum facit prudencia secundum iusticia
Tercium temperancia et fortitudo

Visso super summarie de perlibatis
virtutibus cum quibusdam
earundem speciebus in quodam
generali Nunc consequenter
utile puto et necessarium circa predic
tas virtutes magis in speciali
procedere earum effectus singu
lariter declarando ac eciam circa
eosdem plenius indagare Nota
quod est secundum quod supradictum ex pre
dictis virtutibus aliqua sunt que
respiciunt bona in se vel bona
in ordine ad alios Bona autem
in se sunt utilia vel honesta
Circa bona honesta est duplex
virtus scilicet magnanimitas et
honoris amativa Circa mag
nanimitatem que circa magnos hono
res versatur primo est intelligendum
circa magnos honores potest
se quis habere tripliciter vel quia de
ficit sicut pusillanimis vel quia superha
bundat sicut presumptuosus vel quia
decenter se habet sicut magnani
mus Quidam vero sunt apti
ad magna exercenda et facienda sed

quadam pusillanimitate se subtrahunt
et hinc vocantur pusillanimes Alii
ingerunt se ad ea que exercere non
possunt et tales sunt presumptuosi
et furiosi Alii tenent medium et
aggrediuntur ea que complere
possunt et hii magnanimi sunt et
virtuosi Est ergo magnanimitas
medietas quedam inter pusillanimitatem
et presumptionem reprimens pusillanimitatem
et moderans presumptionem Magnani
tas igitur consistit ut dictum est
circa magnos honores divicias
principatum et circa fortunia et infor
tunia sed principaliter est circa hono
res Consequenter vero circa alia
quare magnitudinis bene et con
uenienter se habet circa omnia ideo ipse
est thetragonos bonus in quem
dicitur sic magnanimus nec fortu
niis nec infortuniis statim deici
potest vel extolli Racio quia parum
appreciat exteriora bona pusillani
mis autem in fortuniis statim
intumescit et infortuniis statim
deicitur Racio quia nimis appreciat
exteriora bona unde nescit ferre
fortunas Proprietates et effectus mag
nanimi sunt sex primo quia non ex
ponit se periculis nisi pro mag
nis negociis explicandis Secundum
est quia plurium est retributivus
Tercio quia paucorum est operativus
quia solum certa negocia operatur
Quarto quia est manifestus osor
vel amator Quinto quia non curat
laudari nec quod aliquis vituperetur Sex
to quia non est plangitivus nec
eciam deprecativus quia parum appreciat
ista bona exteriora ut est dictum
De honoris amativa subsequenter
restat dicendum Hec virtus consistit

in amando honores Sed circa hec est sciendum quod honorum amatores aliquando laudant et aliquando vituperant et ideo quarto ethicorum dicit philosophus vituperamus curantes de honore ut superbos et ambitiosos et vituperamus non curantes de honore id est de opere digno honore Curare ergo de honore uno modo est laudabile alio modo est vituperabile Est autem virtus duplex circa honores Una est que dicitur magnanimitas et hec circa magnos honores tendit Alia est que est circa mediocres et hec est honoris amativa Eadem vero sunt opera magnanimitatis et alia virtutum Si enim fortis facit opera fortia et delectatur in eis fortis dicitur Sed si magnanimus facit ea que magno honore sunt digna magnanimus est Circa bona etiam utilia est duplex virtus scilicet liberalitas et magnificencia Consistit autem liberalitas in recto usu pecunie Ad rectum vero usum pecunie tria requiruntur primo ut homo accipiat unde non debet Secundo ut accipiat unde debet Tercio ut expendat sicut debet et de quibus debet Non debet accipere aliena Sed de possessionibus suis et debet dare non histrionibus nec ribaldis Si enim aliena caperet non esset liberalis quia secundum philosophum usurarii lenones aleatores et mortuorum spoliatores illiberales sunt quia accipiunt unde non debent similiter ab amicis quibus debent benefacere in expendendo autem principalius consistit liberalitas contra autem in propriis redditibus custodiendo

et non in accipiendo aliena vel unde non debet Racio huius est quia ubicumque contingit deficere et superhabundare ibi oportet ponere virtutem mediam Sed circa sumptus et expensas contingit deficere et superhabundare Ideo et deficere facit avaricia superhabundare facit prodigalitas Oportet igitur virtutem liberalitatis mediam ponere que reprimit avariciam et moderat prodigalitates sicut fortitudo reprimit timores et moderat audacias alias audacias

Dicto de liberalitate restat dicendum de magnificencia Sicut enim liberalitas est circa mediocres sumptus Sic magnificencia est circa magnos sumptus Unde si dives facit expensas proporcionatas suis diviciis dicitur facere sumptus mediocres et pauper faciens sumptus proporcionatos suis facultatibus facere dicitur mediocres Patet ergo quod sumptus sumuntur per comparacionem ad facultates et divicias facientis Magnificencia ergo est circa magnos sumptus in magnis operibus contingit deficere sicut faciunt parvifici et contingit superhabundare quod faciunt consumptores Ideo oportet virtutem mediam ponere scilicet magnificenciam que est media inter scilicet parvificenciam et consumpcionem Habet autem esse magnificencia circa quatuor magna quia magnificencia dicitur a magno opere quod habet esse circa opera que ad divinum cultum pertinent sicut templa et ecclesie et circa illa que pertinent

ad racionem comunitatis et ad ho
norādas magnas psonas et
in hiis que ptinent ad magfi
cā p totam vitam suā sicut
sunt impie uel milicia vel
aliud edificiū q in istis faciat
sumptus decentes Condiciones
et ꝓprietates magnifici sunt sex
prima quia cognoscit quantum
debeat expendere in magno
opere quia ipē intelligens est
et sciens Secūda quia facit o
pus magnū non ꝓpter vanā
gloriam sed bonū cōe Tercia
quia magna facit pmpte et
delectabiliter non cum dolore
uel tristicia sicut paruificus
qui magnū pdit p modico
Quarta quia considerat
qualiter faciat magnū opus
non quantū expendit Quinta
quia est excellent' liberalis
vnde magnificencia est quedā
ornatꝰ liberalitatis Sexta quia
de equalibus sumptibus facit ma
iora quam paruificus qui ma
gnū pdit p modico Vnde p
uerbialit' dicit q auarus
plus expendit quam largus uel
liberalis Condiciones econtrario
paruifici sunt silr sex secūdum
phm quarto Ethicorū prima quia
in omnibus deficit Secūda quia p
paruo magnū bonū pdit Ter
cia quia tardat Quarta q
non respicit quō sumptꝰ faci
et s quo paruū expendat
Quinta quia facit cū dolore
et tristicia Sexta quia videtur
sibi q plus faciat quam habeat
ꝓpterea non decet pbum
virū esse paruificū quia par

uificus semp est vilis Sequitur
de quinta virtute de curialitate
que secūdum phm dicitur ois virtus
Sicut enim iusticia legalis que e
virtus ad impletionē legis se h3
Sic curialitas ad nobilitatem
morū Racio quia nobilitatē
morū debet concomitari omīs
virtus Circa quod sciendū e
q curialitas est quasi idem q
nobilitas morū de hac nichil
ad pns quia largius dicetur inf.
in secūda pte huius parte C xxvi
qui incipit morū ignobilitas
etc In quo psequor de triplici
nobilitate s3 sup naturali naturali
et ciuili etc Et ibi plenissime
de materia nobilitatis Quantū
vero ad pns spectat sufficit
de hac virtute concludē q sicut
virtus legalis q e iusticia est ois
virtus ex eo q facit actū omis
virtutis Sic curialitas que
dicitur a curia que quidem
curia e magna domus nobiliū
quantū ad mores quare curiali
tas est omīs virtus quia facit
actum omīs virtutis quod sic
pbatur quia ille qui curialis est
liberalis est quia prompte
tribuit et est magnificus quia
magnos facit sumptus in ma
gnis operibus Et est temperatus
quia nulli iniuriatur nec in
filiabus nec in vxoribus et
est affabilis quia extraneos
affabili vultu respicit Et for
tis quia acciem ꝓpter nobilita
tem non dimittit Et ut bre
uiter me expediā Curialitas
est omīs virtus quia facit actum
omīs virtutis Ideo docet oēs esse

liberalitas sicut decet omnem hominem
esse virtuosum. Sequitur de sex-
ta de mansuetudine. Postquam
visum est de virtutibus respicienti
bus exteriora bona. Subsequenter
dicendum est de respicientibus
exteriora mala. Huiusmodi autem
virtus est mansuetudo que quidem
est contra iras et irascibilitates
quod sic probatur. Ubicumque contingit
deficere et superhabundare convenit
virtutem mediam ponere. Sed in appe
tendo vindictam contingit de
ficere et superhabundare ergo etc.
Virtus autem ista scilicet mansuetudo
que reprimit irascibilitates et mo
derat iras sicut aliqui excedunt
in appetendo punicionem et alii
qui ~~excedunt~~ deficiunt in hoc. Ergo
debemus quod racio dictat. Se
quitur de septima scilicet de affabilitate
Expedito de virtutibus respicienti
bus bona prout aliis coniungimur
Communicamus autem aliis verbis
et operibus. Verba autem et opera
deserviunt nobis quantum ad tria. Primo
quantum ad affabilitatem vel ami
cabilitatem. Secundo quantum ad ve
ritatem. Tercio quantum ad iocun
ditatem vel iocundas delectaci
ones. Et quia secundum quod dic
tum est superius quod ubicumque
contingit superhabundare et de
ficere oportet virtutem mediam
ponere. Ideo etc. Deserviunt autem
nobis verba et opera primo ad
affabilitatem vel amicabilitatem
que consistit in honorando
et recipiendo amicum et commen
dando. In hoc autem contingit de
ficere et superhabundare. Superhabun
dant autem in hoc adulatores
et placidi qui omnia dicta et
facta aliorum commendant. Defi
ciunt autem discoli et litigiosi. Pri
mi autem scilicet adulatores et bla
ditores superhabundant in delectan
do. Alii scilicet discoli et litigiosi
superhabundant in contristando.
Affabiles et amicabiles medium
tenent. Unde amicabiles habent
reprimere blandicias et litigia
moderare. Item deserviunt nobis
verba et opera quantum ad veri
tatem. Veritas autem est virtus
per quam aliquis est apertus et
manifestus et ostendit se talem
esse qualis est. Hec virtus duo
habet extrema. Unum est iactan
cia scilicet quando homo de se maiora
dicit quam sint. Aliud vocatur y
ronia quando multo minora dicit
quam sint et quam recognoscat
in se esse. Medium autem est vir
tus que hinc comprimit iactancias
et moderat contemptibilitatem
tamen semper est declinandum in minus
quam in plus propter onerosas super
habundancias. Homo enim in tantum
naturaliter afficitur ad propria bona
quod vult semper ipsa bona esse ma
iora quam sint et ideo magne
prudencie est cognoscere se ipsum
et scire quod ipsa bona extimat
minora quam sint et hoc est quod
pulare dicit Ridus. Stude o
homo te ipsum cognoscere quia
multo melior es quam si te ne
glecto cognosceres cursus syderum
vires herbarum complexiones
hominum et naturas animalium. Se
quitur de octava scilicet Eutrapelia
seu bona conversacione que ultima
in ordine collocatur. De hac

etiam videndu est Hec em vir
tus in ludis et iocis consistit
nobis etia deserviat verba et
opera prout cum alijs conicas
quitu ad iocosas delectaciones
Et quia in ludis et iocis con
tingit sup habundare et defice
ideo oportet virtute mediam
ponere Hec aute vtus ut dic
tum est Eutrapelia nuncupat
qd idem est q bona conversa
cio Hec autem vtq habz duo extre
ma quia aliqui sup habundat
in ludo et hij vocant histio
nes quia omia dicta et facta
aliorum trahe volunt ad risum
et cachinni Aliud extremu est
in deficiendo et hij vocant
aggrestes et hispidi quia de
nullo volunt solaciari ymo sunt
solacia antibus onerosi Virtus
autem media est eutrapelia
que recipit solacia honesta
sedm qd oportet et ut opor
tet de materia ludorum latissime
dicet infra in scda p hiemali
parte xxxvi c qui incipit
quod postremo loco residet
q ludis iocis psidet theatricalis
cata Circa quartu dicendu
est q autor ut est dictum inte
dit de quatuor pugnantibus virtu
tibus tractare generalit ac etia
disponere principalit de eisdem
merito opus suum in quatuor par
tes divisit ad instar paradisi
fontis qui in quatuor flumina divi
dit sedm qd scribit Gen ij
tussupptione xv d c j vltra pri
p que flumina que vtutes prin
ape designant Unde glo gg
sup id Gen ij c Fluvius egre

diebat de loco voluptatis ad ir
rigandum etc Nota de situ padisi
terrestris seu deliciarum sedm doc
tores de quo egrediunt quatuor
flumina infra scripta qd hic pa
disus est in loco secreto situatus
Scdo q est in loco alto fundatus
Tercio q est in loco tranquillo
collocatus quarto q e in loco
lucido collocatus quinto q e i loco
medio ordinatus Sexto q est i
loco fecundo applicatus pmo na
qz padisus deliciarum dicit in lo
co secreto situatus exeo q nul
lus hom ad eu accede pt vnd
Augus vm sup Gen dicit Cre
dendu est q locus ipse padisi
a cogitacione hom remotissimus
est et est racio quia credit q
longum sit spaciu terre et maris
ut dicit mgr hystoriarum inter
ipm et nram hitabilem terram
Nam de toto ambitu terraru ut
tradit Boecius in scdo de con
solacione vix quarta pars cog
ta est hominibus Si dicas quomodo
locus ille incognitus est hominibus
cum a fonte qui est in medio
illius pcedunt quatuor flumina ut
dicit Gen ij Ambulant per
nram terra hitabilem quam
habemus nos nisi p hec ad illu
accedere Respondet Augus ubi
supra et est etia dictum mgri
hystoriarum q illa flumina ali
cubi subintrant terras et ptr
tractus prolixarum regionum alijs
locis erupunt ubi tamq i suis
fontibus nota esse phibent Na
Ganges ut dicit mgr hystoriarum
dicit nasci in locis Caucasi mo
tis Nilus vero ab athalante T

gris et Eufrates in Armenia
Boetius .v. de consolatione dicit
Tygris et Eufrates vno se fon
te resoluunt Ruptis Achademie
scopulis Per hec ergo flumina
nullam possimus habere paradisi de
liciarum noticiam. De hoc etiam dicitur
in Canone quelz xo. d. Secundo
paradisus est in loco alto fundatus
vbi secundum quosdam doctores theolo
gorum quod aer habet triplex interstitium videlicet
infimum in quo aues habitant et
volitant in quo etiam est impetus
ventorum et nubium. Medium in quo
fiunt impressiones vaporum et gene
rantur Supremum in quo nec aues
nec nubes nec huiusmodi reperiuntur
vapores Locus autem paradisi
est tam altus quod transcendens infi
mum et medium peruenit vsque ad
supremum. Vnde dicit magister hystori
arum quod est adeo altus quod vsque ad
lunarem globum attingat. Hinc
est quod cum aque diluuii xv
cubitis vincerent montes qui sub
celo essent altiores vt dicitur
Gen. vij.o tamen ut dicit magister
hystoriarum aque ille non peruene
runt illuc scilicet ad paradisum terre
strem Tercio paradisus collocatus
est in loco tranquillo ~~tranquillus~~
Non enim sunt ibi ~~turbationes~~
turbationes aeris uel venti im
petus nec etiam alie intemperies
propter nimiam altitudinem ad quam non
aspirat aeris turbationes De
quo non est mirum quia, ut dicunt Solinus papa et Augustinus
in primo tercio super Gen. ad litteram
Olympus etiam mons Macedonie
tante altitudinis est ut in eius ca
cumine nec ventus sentiatur nec

nubes caligent quia excedit
illum aerem humidum in quo aues
celi volitant quod ab eis proditum
est qui solebant nescio quorum
sacrificiorum causa memoratum mon
tem ascendere et aliquas notas in
puluere scribebant quas alio anno
integras inueniebant quod non
posset fieri si locus ille ventis vel
pluuiis impeteretur Vnde tanta
est tenuitas illius aeris ut nemo
posset ibi spirare nisi esset ibi stare
nisi cum spongiis aqua plenis
sub naribus ad grossiorem aerem
trahendum. Sed diceres quo
ergo homo potuisset ibi viuere
ubi est tanto maior subtilitas ae
ris quanto altior est olympo Re
spondeo quod alia ratio reformat
pactum quam in statu gratie et
innocentie homo purior viui
sset aere puriori Quarto pa
radisus terrestris est in loco lucido col
locatus Non enim lux illius cardibi
lis est talis qualis est lux nostre
huius habitationis Sed valde clarior
est et est ratio quia quanto est altior
omni terra tanto magis approximat
corpori solari et per consequens
tanto plus illuminatur sicut magis
illuminatur aer in nocte qui est prope
lucernam quam qui est longe quia
aer ille ibi est purissimus propter
suam altitudinem ab omni vaporis
grossitie et per consequens tanto ma
ioris luminis susceptiuus In nostra
enim habitatione claritas solis non habet
tantam potentiam et virtutem propter
vaporis permixtionem Ista lux
illa ex situs excellentissima alti
tudine est diuturnior sicut videmus
quod montibus notabilibus huius nostre terre

habitabilis citius orit sol et tardius
occidit quam vallibus Unde fertur quod
est quidam notabilis mons qui tan
te est altitudinis quod in cacumine co
morantes per multas horas vident
citius ceteris solem et per multas
tardius occidere quam illi qui habitant
ad radicem montis illius ergo quod
cum paradisus terrestris eminentissimus
sit omni tenebra lux ibi continua
est nec ibi interrumpitur ulla noc
te De quo sic ait Damascenus
paradisus dei manibus plantatus
in oriente quidem omni terra
excelsior positus temperate
et tenuissime aere circumfulgens
lumine repletus pulchritudinis
universe Quinto paradisus terrestris
est in loco medio ordinatus Ra
creditur situs esse sub equinoctia
li circulo Equinoctialis autem
circulus seu equator dividit spe
ram in duo media quorum una
est septemtrionalis alia meri
diana Pars autem sub eo sita
recte pars mundi potest dici media
et est ibi paradisus Sexto terre
stris paradisus est in loco fecundo
applicatus et deliciis plenus gen
ii capitulo produxit dominus omne lignum
pulcrum et ad vescendum suave
lignum etiam vite in medio paradisi
Dominus enim manibus in Eden pla
tatus gaudii et exultationis
universe promptuarium Eden id est
voluptas hoc male paradiso De
isto paradiso tractatur in canoi
bus in scriptis viris in Canone
illud iiii d et in Canone Con
tinuit et ca adam ca d et de
pe d i Importuna et iii dis
Adam Dicit quatuor flumina paradi

sum irrigant quia dum homines quatu
or virtutibus cor insigniuntur ab omni car
nalium desideriorum estu temperatur
hoc autem tunc fieri dicitur cum recti
tudo humane vite a regula divine
legis non discordat per quam etiam
nobis divinam voluntatem manifestat
hanc insuper quadruplicem virtute
mens nostra irrigari et refocil
lari dicitur cum videlicet cognitivam
sapientem appetitivam temperantem
perceptivam intelligentem ac eloquen
tem et operativam reddit fru
ctificantem Et secundum hec quatuor
fons iste in quatuor capita divi
ditur et unumquodque illorum capi
tum proprio nomine et sibi congruo
appellatur Hee autem quatuor
virtutes irrigare habent per
gratiam spiritus sancti quadriformem
mediante fide operante per di
lectionem enim fides operans
animam coniungit suo principio hoc est
quod Jo vii scribitur Qui cre
dit in me dicit scriptura flumina
de ventre eius fluent aque vive
Primo ergo dico quod hec qua
druplex anime virtus per quadru
plicem sancti spiritus gratiam irri
gatur cum cognitiva reddit sa
pientem quod competit primo
flumini qui dicitur physon qui
interpretatur oris mutatio Sapientia
enim in creata in homine facit
oris mutationem quia per ipsam
gratiam cor illuminatur et illum loqui
facit celestia et virtuosa qui
loqui consuevit terrena turpi
a ac inhonesta Ad hac cogni
tiva sapientem informat autor
discipulum cum in prima parte
metrica iii preceptis dicit virtute

pmam et eciam contrahunt
in ordinatum modum loquendi Se-
cundo adhibet modestia que est vnus
riuulorum tercij fluminis paradisi vir
tutis temperancie que dicitur in ordina
tis specialiter consistit et hoc est quod
Jacobus in epistola sua c i nisi innuere
videtur quia statim post vanitatem
religionis que immediate ordina
tur ad xpi subuencionem ordinat
lingwe modestiam dicens Si quis
autem putat se religiosum esse
non refrenans lingwam suam
sed seducens cor suum huius vana
religio Et sumptiue in canone
in loco iiij q v Secundo hec qua
druplex virtus anime per quadru
plicem spiritus sancti graciam recti
gatur cum appetitiua reddit
temperantem quod competit
secundo flumini qui dicitur Gyon
qui interpretatur luctacio Sic enim
est homo se a delectacionibus
temperare nisi per longam luctam
virtutum contra vicia Ad hanc
luctam inducit nos autor in quarta
parte metra primo precepto dicens
Securam quamcumque etc Ad hanc
eciam luctam inducit nos autor
prima parte metra secundo pre
cepto Plus vigila semper etc eo
quod per longam quietem homo seg
nis et intemperatus ac eciam
ad ea que facienda sunt effici
tur impotens et nisi per vigilan
ciam et longum exercicium virtutum
et bonorum operum se exercitauerit
ac viciis restiterit vicia genera
bit multa et tunc de facili a vi
ciis expugnabitur Contra hanc
luctam ponit secundum fortitudo

fortitudo que secundum theologos
in expugnacione viciorum con
sistit Tercio hec quadruplex
cue virtus per quadruplicem spiritus
sancti graciam rectigatur cum interpre
tiuam reddit eloquentem quod
competit flumini tercio qui dici
tur Tygris qui sagitta interpre
tatur Ipsa enim gracia in animam
descendens hominem facit eloquen
tem huius autem eloquencie in nomine
aque vel fluminis quia sapiencia
viri iusti aqua profunda inter
cipatur Ad hanc eloquenciam con
sequendam ac vite promulgandam
inducat nos autor tercia parte
metra v precepto Sermones
blandos etc Huic tamen interpreta
tiue eloquencie ponit secundum pru
dencia Nam si non esset actus
prudencie humana locucio quamquam
luculenter esset non esset eloquencia
sed voluntatis humane irregu
lata Nec eciam sufficit ad
veram eloquenciam solum sermonis
ornatus seu facundie racionalis
ordo rebus temporibus et personis
confirmatus nisi et bonitas
operacionis accedit Ideo enim virtus
prudencie consistit solum in ver
bis verum et in factis Prima a
prudencia secundum aristotilem
vi Ethicorum est recta racio agi
bilium Hanc sentenciam approbat Se
neca xi epistola ad lucillum dicens
Concordent primo facta cum vita
non delectent tantum verba sed
prosint tunc recte predicacionis ad
verba facta … Alias
autem eloquencia secundum tulium li
primo rethorice veteris parum
ciuitatibus prodest Vnde dicit
Existimo sapienciam sine eloquencia

cim tatibus paru prodesse Elo
quencia vero sine prudencia
ut plurimu obesse prodesse
nuqz Si quis aute obmissis
rectissimis studijs et officio
consumit omem opera in ex
ercitacione dicendi in vtilis s'
et pniciosus patrie eius ha
betur / De vtilitate eloqncie
exemplificat val' iij c Qn
ta eloquencie Quarto hic
quadrup' aie virtus p qua
druplicem spus sti gram
irrigat' ci opatiuaz redd'
fructificatem et hoc qrto
fluuio competit qui dicit'
Eufrates qui interptat' fru
gifer et bene signat eu qui
peandem gram in opibz iu
sticie reddit' copiosus vnd
de viro iusto d' in p° ps
Erit tamqz lignu qd pla
tatu est secus decur. aq. qd
fruc. su. da. i te. su. hoce.
qui opa iustie excet tpe
congruo et debito Hanc
vtutem psequenda docet
autor scolasticus in parte p
sanca penultie pcep° Illud
stude agere quod iustu est
quasi diceret autor Ops illud
studiose hoc e cu studio et
affectioe iusta fiendi age
quod iustu est Non em est
iustus qui iusta agit n' ex
electione opet' iusta Et
similiter i iustus est qui ex
electione opat' i iusta ut p
bat Arisstotiles v Ethicor c
xiiij et xv Ideo summis
studijs prosequnda et dili
genda est iusticia tamqz ce

teris vtutibz dignior ut pbat
sactissimus princeps Iustinianus
in aut ut omes obe iudi puu
in prin° dicens vna quidem
esse homi psectissima vtute
arbitrandi e hoibz que iura
sua omnibus describit hec est
causa cognominata vnde i eius
comedacione Tullius li° de offi
cijs d' q iusticia fundametu e
ppetue qmedacois et fame
sine qua nichil potest esse
laudabile et phus v Ethicor
dicit q ipa iusticia vtus est
psecta no simplit' sed ad al
teru Et neqz hesperus neqz
lucifer est ita mirabilis Hoc qz
seruans eam pmiu pmerebi
t' glosu iuxta illud ps' xl
iiij d Amna dilexisti iusti
ciam et odisti iniqtate pte
rea vnxit te deus oleo leti
Tn sup de sac vnc c vno
S adhibendu circa finez
Ad fontem Nota q quadru
plex fons reppit' in sacris
canonibz et scripturis Primus
dicit' malis et hic est du
plex sz in sensibilis et sensi
bilis Vnde dicit' venerut
filij isrl ubi erat xij fontes
Exo xv Scdus sensibilis
vt apli Vnde dicit' Bene
dicite dnm de fontibz isrl
ps Terci9 fons dicit' spi
ritualis et hic est tplex p°
est doctrina dei vnde dicit'
fontes tui deriuent' foras
Scdus originalis scriptura vi
d Terciu in pn Tercius
baptismalis in quo cofert' sa
cru baptisma xlij q ij Eodem

Et iste fons tercius dicitur cele-
stis et est duplex primus pa-
disi felicitas De conse d. iiij
Gracia Secundus est ipse xpus de
quo in ps° dne aput te e fos
vite Quartus fons dicitur inf-
nalis et hic dicitur hereticorum
doctrina xxiiij q. iij hereticus cu
multis c sequentibus Igitur vti-
tu predictarum fontem qui deus
est voluerunt accedere quam plu
res phi Et licet aliqualiter
intellectu suo ad predictu fonte
attigerit eorum tamen in ordia
tum appetitu saciare minime
potuerunt et quamquam inter cete-
ros Capaces phorum summus
cum vase suo scilicet intellectu stu-
dioso aliqua hauserit de subam
et potencijs aie secundum quod
absolute approbat nobis in ter-
cio de aia et in li° metha^ce
ac etiam per raciones naturales
cognouerit vnum esse principium
omnium quem deum vocat vt in
phicorum et xij metha^ce appa-
rere videatur tamen vt est dictum
saciare nullatenus potuit eius
intellectum et merito quia ipse
et sui sequaces de ingenio eis
dato confisi non sicut debue-
runt deum glorificauerunt Sed
prout dicit Apostolus ad Ro. p°
Euanuerunt in cogitacionibus
suis et obscuratum est cor insipi-
ens eorum etc Seneca tales figu-
rari ipse potuerunt per illum appo-
lonium phm de quo tractat Je-
ronimus in prologo Biblie qui
transiuit persas et regna In-
die opulentissima ut ierar-
chiam videret in aureo throno

sedentem et de tantali fonte
potantem de natura de mori-
bus de cursu dierum et syderum
docentem Hic Tantalus secundum
quod fingunt poete fuit filius
Jouis qui propter culpam suam
patitur talem penam quod semper
stat et habet aquam ad labium infe-
rius et cum se vult inclinare ut
bibat aqua refugit et etiam
esurit et desuper habet arborem
pomorum descendencium ad la-
bium superius et cum se erigere volt
ut comedat poma refugiunt
Ettamen hic phus cum ad hunc
fontem veniet in quo nec sitis
tollitur nec esuries Vemendo
tamen laborat hoc est quod dicitur
ait Boecius libido tamen sacia semper
stat relinquit plenitudinem
et inquam saciatur Sic procul
dubio accidet illis qui de inge-
nio proprio vel sciencia gloriantur
non attendentes quod intellectus sciri
potest sine diuino numinis illustra-
cione Nec restat nisi oracio
dicere cum ps° tu deus meus
illumina tenebras meas Ali-
as blanditur quis de memorie
tenacitate de studij assiduitate
de lingue volubilitate cum so-
lius dei qui scienciarum dominus est
sit docere Ab ipso igitur est sua
oracionibus humiliter postulanda
Jaco. primo Si quis indiget
sapiencia postulet a deo Vnde
kathedram habet in celis qui cor-
da hominum docet in terris solus
enim deus docet hominem effec-
tiue homo autem excitatiue
Vnde Augustinus in quadam Epistola
falleris fili falleris si putabis

inveniet apud mundum magistro
sciencia quam soli Christi discipuli
dei munere consequuntur. Non
enim docet leccio sed unccio spiritus. I.
et tussuptive per aug. in racoe
unctio de pe. 8. n. et de sac
vnc. t. vno. q. Patet te volu
minis iam medium. Postremo aut
supveniens autor meus in hac par
te antecellens ceteros qui in
summo fonte intuens divina il
lustratus gracia vivum fontis cog
novit ymagine quod probatur
aperte expresso quod filium suum omnem
in hac parte moralium typum
gerentem ad hunc fontem vivum
a quo omnes derivantur fluvii
ac eciam virtutum et graciarum rivu
li gustandum inducit dum in
ipso primo prologo precepto to
cius animi puritatem et atten
cionem primitus supplicandum
informat dicens Deo suppli
ca quia velit innuere quod non
tantum confidere debet de proprio
ingenio sicut faciebat predicti
philosophi quod credat ad fontem pre
dictarum virtutum attendere ac de
eo bibere aut gustare nisi
prius divini luminis splendore
fuerit illustratus quo mediante
te saciari tunc poterit et
valebit in quo quidem sitis
extinguitur ac eciam appeti
tus gustantis per omnia re
creatur. Hic fons fons est
ortorum et puteus aquarum
viventium Cantica iiii. Hic est
fons vividus a quo septem
emanant canalia scilicet virtutes
significancia qui quidem fons ut
est dictum a sacris venis ema

navit de quibus venis hauriuntur
quid credendum per quod fides de
notatur quid sperandum per quod
spes intelligitur quid eciam aman
dum per quod caritas declaratur
Per has ergo theologicas seu
intellectuales virtutes anima quantum
ad superiorem partem in qua
consistit ymago Trinitatis rec
tificatur unde sicut ymago
creatoris consistit in trinitate
habituum cum veri be gre Per hos
autem tres habitus virtutum pre
dictarum anima fertur in summam
trinitatem secundum tria appropriata tribus
personis ita quod fides dirigitur in
summe verum credendo et asse
ciendo Spes vero in summe
arduum innitendo et expecta
do Caritas in summe bonum
desiderando et amando Ab
isto ergo fonte tam limpidi
ssimo ut est dictum septem ema
nant virtutes Tres scilicet theo
logice et quatuor cardinales
ut merito dicatur fons signatus
septem Sigillis scilicet septem
donis spiritus sancti ut per hec septem
vicia repellantur ita ut timor
repellat superbiam Pietas in
vidiam Sciencia iram Consilium
avariciam Fortitudo accidiam
Intellectus gulam Sapiencia luxu
riam Item hic fons est sig
natus septem stellis maioris
urse Sunt autem in hac con
stellacione septem radiose
stelle quarum tres signant tres
theologicas virtutes Quatuor
vero septes forma carri ha
bentes signant quatuor cardi
nales virtutes quarum currum

rotant omnes homines iuste
viventes et ideo dicit matheus de corpore
sed versa tota die cum stipite volvi
tur sic hec constellacio circa
polum volvitur Unde dicit philosophus
quod hic circa semper volvitur et in
quam ad yma demergitur quia
nunquam per virtutes a deo receditur
sed ei magis approximatur Un
sicut inter omnes celi constellacio
nes hec est alcior sic et est polo
proximior sic per spolias virtutes
deo proximi sunt aut essentiam

Hec 2a pars prohemialis
sic generaliter ac ruditer
premissis ad libelli di
visionem est attendendum libellus
itaque iste in duas dividitur
partes primo prohemium mate
ries ad huc explicat Secundo
tractatus quoque series post de
mideat propter primum premitti
tur Secundum animadvertens propter
secundum subinfert Itaque deo sup
plica In hac autem secunda
prohemiali parte tria facit scilicet
noxiam consuetudinem predicit
plurimorum operam commendabile
reddit viciorum virtutibus affec
tum demittit patriorum primum facit
in prohemii premissione Secun
dum facit ibi Succurrendo Ter
cium ibi Nunc te fili carissime
De prima parte ergo dicit Cu
am advertere id est cum mecum co
nsiderarem et attenderem
hec est optima doctrina neque
unquam proficit aliquis dum exco
gitet unde Salomon proverbiorum
xiiii dicit Qui custodit os
suum custodit animam suam Qui
autem inconsiderate loquitur

sentiet mala Consequenter subiunxit
verba etc Sed aliud vero quod vero
cum ponit hic adiectivum secundum
grammaticos quamplurimos homines
hec dicto quam aliquis tenet col
lective sic homini esse speciale in
uno quam speciale in principibus
quoque associative ut tam sortes
quam plato quoque admirative
ut quam pulcra es amica mea
quoque augmentative ut hic quam
plurimos homines vero Eligit
associat augmentat quam libi sig
nat Et cum predictis comparat
atque stupet Sequitur gravium
errore Queri eciam posset
in quo tam graviter errabat
tunc homines Dicendum est ergo
quia eorum error valde gene
ralis non extendebat se ad
paucos sed ad quamplurimos
Item quia talium error multum
erat intensus quia non leviter
aut mediocriter errabat sed
graviter Item error illorum non
se extendebat ad aliqua sed
sed cum morum qualitate quod
erat valde periculosum quia ta
ngit anime salute et fama Et
ideo autor subdit In via morum
id est in situacione et cautione actio
num et qualitatum quam velit
incurrere quia quanto mores a ra
cionis regula magis elonga
tur tanto fiunt magis inor
dinati et erronei Incompo
sicio enim corporis ut ait Augustinus
in etc Sicut igitur … in
equalitatem indicat mentis hic
eciam ex ipsius morum diffinicione
comprobatur mos enim est modus
habitus ex quo singulorum opus

assiduitas manat Et sicut ex
tendendo nome virtutes dicunt
mores aut politicaq li° v. c.
iii Sciendu tame q antiq°r
mores a modernoru moribus
in quibusda Nam ex ipsis aliq°
quo ad policia fuerut bonis
morib imbuti et aliqui ex eis
quo ad pcepta moralia qq
plurimu erraverut et p ons
qntu ad hoc pravos mores
habuerut De talib erroribus
dicit iiii prohemiali parte
c. y. d. in pri° De morib
vero comendabilib aliquor
cca policia narrat salustius
recitans vba Cathonis q
concionatus e in Senatu li°
p° que etia recitat Augs
li° v De civi^te dei c. xiiii°
Nolite inq estimare maiores
nros armis rem publicam
ex parva magna fecisse
sita esset multo pulcer
rima haberemq quippe so
cioru atqz civiu puta armor
et equoru maior copia nob
qm illis Sed alia fuere q
illos magnos fecerut que
nobis nulla sunt sz domi
industria foris iustu imperiu
animq in consulendo liber neqz
delicto neqz libidini obnoxius
Pro hiis nos habemq luxu
riam atqz avaricia publi
cam egestatem privatazo
pulenciaz laudamq divicias
sequimur inhercias inter bonos
et malos discrimen nullu
omnia virtutis pmia ambicio po
ssidet Et idem Augs li° p°
de civi^te dei ca. xxxiiii loqns

de Scipione dicit q no cense
bat ie felicem republica stan
bus menibus et ruentibus morib
De morib etia modnorm pnis
et in ceptis quibus autor sutice
intendit restarit nunc videndu
Verum quia mores prcam ab
etate et a fortuna variantur
et diversificantur scdm phm
ii Rethoric Nam ab etate ali
os mores pvos hnt iuvenes
et alios hent senes A fortua
quia alios mores hnt nobi
les alios civilia alios ignobi
les alios divites alios pau
peres Et quia ut exprime
tali docetur argu^to De tercio
vulneris inolloacens causa co
sistit curacionis qm postis in
me curatur nisi pfecto vulnus
detegatur apte Hinc e q in
psenti tractatu in qntu possibi
litas mei intellectus ad instra
verit vulneris sorditatem
seu moru deformitate scdm
cuiusqz hois condicione et sta
tum cum salubri medicamie
digni ordinare ppalandu vm
effectualiter est advertendu
q'r iuventutis sinitas et cura
tiva qualitas pmo ppagetur
Senii malignitas remedy q
benignitas post hec divulge
tur Nobiliu puerstas eiusd
q sedacitas tercio dilatetur
Civium ignobilitas vulgi quoqz
sanitas quarta referetur Di
vitu i manitas medeleqz sa
gacitas qnto colloce(tur) inopu
deformitas cure qz realitas de
nuqz applicetur Dico naqz
pmo Quia iuventutis sinitas 2c

vbi sciendu vicium sextonarum du
cens ad interitum pmit iuuen
tute Cui per oppositum autor dat
remedium scitarizens per virtutem
hij seducti sensibus reguntur in
vtilibus sequuntur passiones ex
istunt ut instabiles de facili
mutabiles sorbetes racones
Prosigenae mediatas supflua
credulitas multos dissipauit
verborum mundacia no docens
contumelia hos angariat Ex
quo quarto sequitur quintum in quo
sistitur mendacium expositum modum
cuncte denegat valde semper
applant quod sistit dolorosum
Dico primo quod hij seducti sen
sibus etc quod e dictum quod hij in
etate iuuenili existentes intu
seducuntur per floridam etatem in qua
existunt quod reguntur sensibus qui
quidem sensus dicuntur inutiles
respectu racionis qua quilibet
regi deberet et sic sunt passi
onum insecutores quod e primum
vicium ipsorum iuuenum Cui qui
dem vicio autor ... sed p
bet et hoc infra prosaica
parte precepto ho° Nil arbi
trio virium feceris Et ca ime
In quo docet autor nichil
esse agendum per impulsum viri
um naturalium sicut in certa
neque per impulsum virium quali
um sicut sunt irraconabilia
que omnia aguntur in delibe
rate per impetum passionis
Sed agant iuuenes regu
late secundum regulam recte raci
onis et sic prudenter quia
prudencia e recta racio agi
bilium vi° Ethicorum Dico

secundo quod existunt ut insta
biles etc quod est dictum quod ipi
iuuenes subpeditantes racione
de facili sunt mutabiles seu vti
biles et hoc e secundum vicium eo
rum sucessum probet autor in prima
parte metrica vij precepto Co
stans et lenis etc per quod in
struit autor iuuenes in medium
tenere inter mutabilitatem et perti
naciam que virtus dicitur Co
stancia De hac enim virtute
loquitur Seneca li° de quatuor
virtutibus dicens Esto constans
non pertinax lenis non mobil
Et quamquam hee due virtutes sunt
constancia et perseuerancia
eedem sint in re quia ad v
tramque ptinet firmiter persistere
in aliquo bono contra diffi
cultates que proueniunt ex quibus
cumque aliis exterioribus impe
dimentis de inconstancia dicit
Oracius Quod petit spernit
repetit quod nuper amisit
Dixi tercio quod ex progenie in
ditas etc quod e dictum Et
ex quo iuuenes ipi non sunt
experiencia multorum ideoque
sunt minus creditum quod est
tercium vicium cui autor sucurso
sic probet infra xxvi precep
tum Nil temere credideris In quo
quidem precepto instruit autor
iuuenes prius examinare con
silia et non facili credulitate
ad falsa prolabi quia ut Ecclesiastici
xix scribitur qui cito credit le
uis e corde hanc doctrinam
male obseruat moderno tempore
domini temporales qui per magis in
formaciones licet ut plurimum

no veras recipiut et stdm cas
pleruqz iudicant quod valde
piculosu est et iniquu talit
iusticiam puerte De ista mate
ria latius explicabit' in scda
prohemiali parte c vo qui
incipit Dixi sexto rc Dixi
quarto eciod vorf hmdancia
rc qd est dictu q ipi iuue
nes nimis hmdan' in verbis
sunt verbosi et cotumeliosi qd
est qrtu viciu cui suguasim
pbet autor infra in pa pte
metra x pcepto Contra v
bosos inquo pcepto iuuenes
informat' ne sint psuptuosi
ctra inepta verbositatem quia
psumpcio regularit' fuit semp
iurgiorum et cotencoim mater
unde raro iurgia dissensioes
et bella oriunt' nisi iuuenes
aut eca ebrij sint in causa
hanc racionem assignat Ari
stotiles ij Rethoricor Dixi
qnto q ex quo quarto seqt'
rc qd e dictu q ex quarto
vicio ia dicto sequit' qntu
uic dicendu quo quia ia
dictu e quia ipi iuuenes st
nimis loquaces Et quia in
multilogo no de erit mendacium
sequit' q ipi ut plurimu
sunt mendaces quod e qntu
viciu eoru cui autor sugur
sum pbz infra xxxvij pse
pcepto Nil mentiri quod inst
cre intendit iuuenes ne per
falsa vba alios falle debeat
unde vnicuiqz ipoꝝ dicitur
Noli velle mentiri omne menda
ciu assiduitas illiq no est bo
Eccli xij Dixi sexto q no

du auctis denegat qd est dictu
q no hnt modu in auctis factis
ex eo q faciunt omnia valde di
ligut valde odiut valde Et hoc
est sextu viciu eoru Cui autor
suurrsu pbet infra in xxxo
prose pcepto Motivacionem
ratiue inquo instruit iuuenes
sollertes esse hoc est in omib
agendis correctura tenere
et servare nec eoru passioes
sequi velle Circa huiq pceptu
bona doctrina dat Seneca lio
de quatuor vtutib dicens qsi s
prudencia sequi desideriis tuis
p racionem recte viues si oia
plus extimes et ppenses vt
dignitatem rebus no ex opioe
multoru sz ex eoru na qstitues
3 Et sic expeditis viciis et
eoru remediis iuuenum hoc
idem quo ad utruqz de senib
restat faciendu pro quo acce
dat stdm pri ke vbi dixi Se
nij maligntas rc Circa quod
sciend q Senes si pspexero
viciatos video triplici defctu
quib no inanit suuersy sit
legalit autoris respectu ra
liquet raro timor et suspicio
hos sub pedita Sordes aua
ricia Queta stulta eosde
indurant vt recta dant in
dicia moru i. verecundia auc
tos desinaint Dixi pmo
Nam ut liquet raro recta
quod est dictu q ex pigen
manifestat q ipi senes sut
sub peditati nimie timidita
ti et suspicioi quod est pm
viciu eoru et hoc pueit ex
eo q multis anis vixerut

et i multis peccauerunt et ppt
hoc mensurat alios per se et
credunt alios tales esse quales
ipsi fuerunt et sunt Talibus succursu
pbet autor infra quarta pte
metrica pcepto xlv· Suspectus
caueas in quo quidem metro i
format senes ab hoc vicio do
loroso sibi pcauere ac etiam
a nimia timiditate et pauore qui
ista duo vicia ptr multu sunt
vite humane abreuiatiua Sup
flua enim suspicio ac etiam nimi
us timor mortis cum aliis t
ribilibus humana vita multum a
breuiat et hoc est quod Seneca
phus scribit Mors homi est
initium homini indigenti i pau
peri et qui vicibus innorant
id est timenti et suspicioso et
defecto i· Senem in omnibus na
turalis et cui de omnibus cura
est i laboranti et maledi
qui pdit sapiam hiis omnibus
aptissima est mors Vicio scdo
qd sordes auaricia etc qd est
dictum q ipsi senes ex quadam
puecta stultitia que quidem
no puenit ex simplicitate s
malicia sunt indurati sordenti a
uaricia quod est scdm viciu corum
quod puenit ex eo qz viuunt
memoria et no spe quia no
sperat plus aggregari necess
ariis ideo auari sunt et illibe
rales contra hunc pui mo
rem autor succursu pbet inf
tercia parte metrica xi pcepto
Cum tibi diuicie in quo pcep
autor hortatur senes ut liberales
et munifici animas id est paupi
bus efficiantur Istud enim pce

ptum est qi idem ad eo quod
infra habetur in vltimo pcepto
pme partis dapsilis interdum
Sed illud exponitur de amicis
temporalibus ideo istud exponitur
de amicis spualibus id est paupi
bus de quibus dicitur luce xvi facite
ate vobis amicos de mamo
na iniquitatis etc Vnde qn ta
les ad etatem decrepitam pue
nerint saltem tunc congregare
debent thezauros in celo p
elemosinarum elargicionem exo il
lius principis De quo legitur
in balaaz qui omnes thezauros
suos ad insulam in qua relega
ri debebat transmisit aliis suis
pdecessoribus fame et penuria
destitutibus ipse ceteris sapien
cior innestis diuiciis copiosissime
liminodatur Vicio tercio ut certa
dant iudicia etc qd est dictum
q manifesta indigna iudicat
hec· q quasi omnes sunt defama
ti p inverecundia morum hoc est
q no sunt erubescentum Et hoc
est tercium vicium eorum quod oritur
ex hoc quia magis curant
de vtili quam de honesto ut re
thoricorum Ideo autor contra
hunc tercium morem succursu pbz
et hoc infra in parte pro
saica pcepto xxxviij Vere
cundiam serua In quo quidem
pcepto senes informatur ut
aciam temperare debeant ab il
licitis turpitudinibus amore qd
maxime fit p verecundiam
Cum verecundia sit timoris i duc
tiua de turpi actu scdm Da
mascenum Et scdm hoc senes
pponere debet sp honestu vtili

Cum concedat Tulius iiiᵒ de
offic c xv Si quis quereret
quare homo de bonis operibus
aliquando verecundatur cum verecundia ut
est dictum sit de actu turpi Respondi
potest quod de actu virtuoso inquantum vir-
tuosus est nullus verecundatur
Sed quia id quod est virtuosum
vel quoque in opinione hominum
est viciosum aut quia homo timet
de presumpcione aut simulacione notari
vel tercio timet ne in huius-
modi actu deficiat ideo contingit quod
homo aliquando verecundatur de bono
opere Nota quod iusticie virtus sive
vir iustus merito electro com-
paratur et hoc propter multas ex-
cellentes proprietates que in electro
reperiri debent dicit ysidorus xvi
Ethimologiarum quod electrum quod est natura-
talis dicitur esse virtutis vel nature
ut in convivio ad lumina clarius
cunctis metallis fulgeat ac eciam
venenum prodat Nam si vene-
num infundis stridorem reddit
quia colores varios in modum
arcus celestis emittit Habet
autem electrum tres partes au-
ri et unam argenti Moraliter
per electrum vir iusticia et equitate
refulgens singulariter denota-
tur Cuius racio talis assigna-
ri potest quia sicut electrum tres habet
partes auri et unam argenti sic
in viro iusto est anima racionalis
que est nobilior et maioris vir-
tutis quam corpus cum membris
suis et sicut eciam electrum me-
tallis ceteris splendidius est
et pulchrius Sic vir iusticia
preditus cunctis hominibus coram
deo splendorem reddit clariorem

Et si aliquod venenum peccati per sug-
gestionem eius cordi qualitercumque
infundatur stridorem statim e-
mittit ipsum videlicet repellendo
et colores varios emittendo
quatuor modis peccata vitando
et primo propter peccati ruborem
hoc modo Anaxagoras peccatum
carnale vitavit in cuius lecto cum
intrasset mulier statim de lecto
surrexit et exclamavit dicens
Non esse iustum celum sereno com-
sterni Secundo propter dei amo-
rem Tercio propter pene iehe-
nalis terrorem Quarto propter
glorie perdicionis timorem Di-
xi quoque tercio quod nobilium
puerorum status et pro quo sacerdo-
cium vicia ~~fuit~~ de talis ergo co-
sistunt in imo quibus obfuscatur
proh dolor nobilium genus sed non
omnium Si verum fateor limites
iusticie cernuntur excedere set
tantes viciosa obice catholice
tendunt Ecclesie linquentes preciosa
postponentes celicum preceptum
divinum spernunt genitores ple-
rique divina usurpat violencia
ut horum expulsores horre-
da iam impietatis in eis quod
crudelitatis clemencia orbavit
Emulantes en bladicia bona
sternens regia pueros subi-
traunt Potestate pemitus con-
donata celitus utitur ab p-
sine Corrumpunt ve regula
colunt intemperancia plurium
cuncta ve Diversitas movet
rabidas ~~des~~ devastantes pa-
tras simul dissidentes Ina-
nem zelat gloriam pro gloria
storiam dementer eligentes

c r

Dixi namque primo quod licet multi-
tes iusticie etc. hic super scripti
decem defectus sunt aliquorum
nobilium super nimium statu nobili-
tatis teneant a quibus prefati
nobiles se penitus debent ab-
stinere contra quos autor
sufficienter probat et innuit et hec
infra in xxxvi parte preceptum
vtere virtute et iusticia Si quis autem
quereret quare autor pocius ha-
buit hoc preceptum in singulari
numero quam in plurali Dicendum est
dicendum quod propter duas ra-
ciones quarum prima assignat
Tullius dicens quod nomen virtutis
antiquitus fuit pocius fortitudinis
racio autem cuius hec est quod non
statim innotuit hominibus virtuo-
sitas aliarum virtutum sed virtuosi
semper apparuerunt qui laboribus
et doloribus de facili vincere po-
tuerunt Sed experiencia post-
ea docuit cum hec eciam dei
multa contra divicias deli-
cias et honores quarum victo-
ria difficilis est et vtilis vnde
virtuosi vocati sunt qui vicia et
animi passiones vincere potu-
erunt Secundam racionem assig-
nant sapientes aliqui asserentes
quod quia iusticie virtus pre aliis ex-
cellencior est et generalior
hoc nomen virtutis magis virtu-
ti iusticie congruit quam fortitu-
dini vel ceteris aliis virtutibus
quod tribus potest persuaderi racio-
nibus primo namque ipsa iusticia
est omnium virtutum continencia Secundo
quia ipsa iusticia omnium malorum
est ~~auctem~~ prohibitiua Tercio
quia ipsa iusticia magis mun-
do est vtilis et necessaria Dico
primo quod iusticia omnium virtutum est
continencia quod sic probatur Dicit
enim philosophus v ethicorum quod legalis
iusticia est quodammodo omnis virtus
ex eo quod includit in se actus omnium
virtutum Nam dicitur quis legalis
quia implet legis precepta sed
ut primo moralium dicitur Lex pre-
cipit actus omnium secundum opera fortis
ad v Ethicorum lex enim precipit
non declinare aciem nec eciam fu-
gere nec arma abicere hec enim
spectant ad fortitudinem Item
precipit temperanciam et actus omnium
virtutum precipit eciam virtutes imple-
et omnem maliciam fugere quare
legalis iusticia est omnis virtus
Secundo dixi quod iusticia est omnium
malorum inhibitiua et destructiua
quod sic probatur legalis enim
iusticia est omnium malorum prohibi-
tiua ergo est virtus perfecta per-
loqui ab oppositis legalis iniusti-
cia est perfecta malicia Constitutum
autem malum vel integrum por-
tari non potest Primo semper de-
struit et confundit ut iiii
Ethicorum dicit philosophus ergo etc
Tercio dixi quod ipsa iusticia mun-
do vtilis est quod sic declaratur
per iusticiam enim tutatur innocencia
premitur malicia frenatur auda-
cia atteritur superbia securitas
redditur castra ciuitates et
regna Preterea hec virtus secundum
consideratorem ix Ethicorum virtus
regia non immerito potest vocari
pro eo quod regentibus magis
quam ceteris competere vide-
tur quod ex eo Tyberii cesaris
comprobatur qui Romanorum

declarat hystoria ubi dicitur quod cum
ipse Tyberius videret vite sue
finem sibi imminere et de imperio
volens providere elegit ad imperium
virum capadocem strenuum et sapi
entissimum nomine Mauricium cui
etiam filiam suam Constanciam cum
ornamentis regalibus tradidit dicens
Sit tibi imperium meum in hac pu
ella concessum utere ergo eo
feliciter et habe incessanter in men
te equitatem et iusticiam precipua
optimum imperatoris insignia Et
Tullius in eius commendacione dicit
quod iusticia omnium est domina et regina
virtutum Huius etiam virtutis excel
lencia in quadam fulgenti gemma
que epistides vocatur patet unde
ter dicitur hec enim gloria ru
tilans est et rubicunda huius
officium est homines tutum servare
sediciones auferre locustas inde
pravos homines deterrere et ne
bulas et grandines id est guer
ras et dissensiones a terris
expellere Ipse etiam imperatorum
leges et canones ac etiam sanctorum
patrum decreta que ad ipsius
custodiam facta sunt multipliciter
ostendunt quod revera si de me
dio tollatur totus peribit mundus
Nam ubi deest iusticia domina
tur iniquitas et malicia ibi
cedes et homicidia ibi rapine
et furta timor undique et an
gustia Et ut breviter me expe
diam securitas nulla Unde
Augustinus ij de civitate dei c xx
de ipsa iusticia plenissime
tractans concludendo dicit
hoc verissimum est sine summa
iusticia rempublicam regi non

posse Pro tanto etiam asseruit
quod nil tam inimicum civitati vel
regno quam iniusticia nec omnino
nisi magna iusticia augeri aut
stare non posse rempublicam cum
tanta et ... ut ait Tullius ut ex
latronum opes augeat Contra
vero inter leges et et iudicia
et in constituenda republica
stare putamus Nota quod princeps
secundum canones dicitur quinque mo
dis Primo namque deus dicitur prin
ceps unde ysaie ix scribitur quod est
princeps pacis Secundo dyabolus
dicitur princeps unde in evangelio
Joh xiiii princeps huius mundi
etc xxiii q viii Sed no
tandum Tercio quilibet dominus secu
laris xxiii q v princeps
Quarto principales in quolibet
iudicio ff de suo cor l j §
In hoc iudicio Quinto quilibet pre
latus ecclesie xxi q v Ecclesie
princeps Summo igitur studio in
storum excellenciam principum Ro
manorum regentes vestigia
penitus sequi debent qui tem
poribus eorundem iusticie solum
indite tenuerunt unde et iusticie
templa dedicaverunt gentiles
ut ait Augustinus primo de doctrina
christiana c v Ideo sapiencie c primo
scribitur Diligite iusticiam qui iudi
catis terram Quia propter cupientes
eorundem principum excellenciam
inherere vestigiis nacio ipsis re
gentibus expedit multiplicem
habere iusticiam illam precipue quam
multipliciter describit et docet Cy
prianus libro de xii abusionibus
seculi in ix abusionis gradu
qui est rex iniquus quam

Princeps dicitur v modis

eciam tirssuptiue pro parte de
scribit (comi9 in Can. Regf xxvij
q. v. ubi sic dicit(ur) et habet(ur)
Iusticia regis e deu timere et
p omnia in eo confide fidemqz
catholica h(abe)re. Ecclesias qz catho
licas defensare ac eciã cas d(e)
venerari. Quod e contra p(ri)m(u)m
et s(e)c(un)d(u)m nobiliu atqz regenciu
defectu. Item p(ar)entes atqz p(ro)geni
tores. seu cognatos atqz agna
tos auctatie tractare nec eciã
p(ri)ncipatu indebite et i iuste
vsurpare velle quod e cont(ra)
tercu et quartu defect(us) (con)ing(u)e(n)s
no exaltare bonos sublimare
impudicos hystones quos ego
intelligo blanditores et adula
tores no nutrire quod e con
quintu et sextu defect(us). Iste ne
inter i iuste opp(ri)me patriam
suam fortit(er) et iuste contra
aduersarios defende quod e
contra nonu et decimu p(re)s(cript)os
defect(us). Multa insuper
iusticie opera sequunt(ur) que
obseruata faciunt ip(su)m p(r)incipe
in suo dominio feliciter triumpha
re. Unde in p(re)scripta aucte seq
tur q(uod) debet sine acceptione
p(er)sonaru iudicare aduenis
et viduis ac pupillis defenso
rem esse. Inhibere furta et a
dulteria punire impios de t(er)
ra p(er)de(re) paup(er)es elemosinis
alere. Senes et sapientes et
sobrios consiliarios habere ma
gorum ariolorum et phytonistarum
sup(er)sticionib(us) no intende patri
dare et p(ro)uidentes viue no sine
custos sup(er) negocia regni co
stituere. Prosperitatib(us) anim non

eleuare. cuncta aduersancia tolleare
paciencter filios suos no sinere
impie agere. Certus hoi(s) i(n) mo
racionib(us) insistere. ante horas co
gruas cibu aut potu no gusta
re. Hec regni p(ro)speritatem
in p(rese)nti faciunt et rege ad cele
stia regna p(er)ducunt. Et sicut v(ir)
tuose regentib(us) fructus felicita(tis)
et p(re)mij ac fame gloriose t(ri)
buit(ur). Sic ex p(er)uerso regimine
platorum et principu omnib(us) pe
nalis actiualitas reseruat(ur) eisde
cu de talento eis commisso in
die su(m)mi iudicij habeant red
dere racione. Unde in huius fi
gura tercij regu xx. scribitur
Custodi virum hunc id e p(o)p(u)l(u)m
istum qui si de manu tua lap
sus fuerit erit aia tua p(ro) aia
illi(us). Ineffabilit(er) eciã no stat
quis(que) regens. q(uia) sicut in thro
no p(ri)mo constitutus sit. sic et
penis si neglexerit iusticie o
pera exercere p(ri)matu hiturus
est. Unde sapie vi. Potentes
potent(er) tormenta pacient(ur) viij
q(uia) i. Illud eciã si. Aliquis po
sset de tali q(ue)stione q(ue)re uel
inuestigare. Utru facies i iu
sticia semp(er) mortalit(er) peccet
Breuissime dicendu est s(e)c(un)d(u)m
Tho. s(ecund)a s(ecund)e q. lx. x. Cum
i iusticia i nocumento alteri(us) co
sistat manifestu e q(uod) contrari
at(ur) caritati et sic ex suo ge
nere e p(e)cc(atu)m mortale. De
i iusticia iudicu tam eccla(siasti)
coru qu(am) secularium et de penis
quas p(ro)pterea incurrunt lacius dici
tur infra in xvj° proce
ssu capto. Equum iudicia recta

Verum quia nobilium predictorum predicti defectus sufficienter minime sunt descripti et ex hoc modica ipsis regentibus utilitas consequatur Ideo perutile mihi videtur declaracionem eorundem insistere Et quia primus defectus ad iusticiam pertinens iam existit aliqualiter declaratus Nunc successive restat infrascriptos alios declarare Dixi igitur secundo quod aliqui ex ipsis nobilibus et regentibus Obicem tendunt Ecclesie impertes Sacrosancte hoc est dictum quod aliqua contra sanctam matrem Ecclesiam faciunt quia committunt aliqui videlicet de divino officio parum aut modicum curantes et ad quecumque sacra irreverentes ac eciam ad dei cultores indevote se habentes. Postea autor ex audicto parpo contra hunc pravum morem medelam adhibet et succursum dicit dicens Virtute iusticia que principaliter induat nobiles et regentes deum timere et regere defensare ac ipsius ministros venerari Et ideo principes et quicumque regentes deum timere Ecclesias defensare ac ipsius ministros venerari ac summo studio intendere debent ut in eis sit humilis obediencia et reverencia respectu dei et Ecclesie sancte eius deum pie colendo Ecclesiam et eius ministros devote honorando non propter eum quia ex se ipso est gratia plenus cui nichil a creatura addi potest sed propter nos ex eo quia per hoc deum reverentes mens nostra ei subicitur et in hoc

sua mentis perfeccio consistit Quelibet enim res perficitur per hoc quod subditur suo superiori sicut corpus per hoc quod vivificatur ab anima et aer per hoc quod illuminatur a sole etc Mens autem humana indiget ad hoc quod coniungatur deo sensibilium manuduccione quia invisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur ut ait apostolus ad Ro. i. Et ideo in divino cultu necesse est aliquibus corporalibus uti ut in eis quasi signis quibusdam mens hominis excitetur ad spirituales actus quibus deo coniungitur Ideoque religio habet quosdam actus interiores quasi principales et per se ad religionem pertinentes Exteriores vero actus quasi secundarios et ad interiores actus ordinatos Unde Bernardus ad hoc hortans Maximianum imperatorem li. v. registri ait Non indignetur sacerdotibus dominus meus sed ex precellenti consideracione propter eum cuius sunt servi ita eis dominetur ut debitam reverenciam impendat quia illi quorum in divinis eloquiis dii aliqui angeli nominantur Exo. xxii Diis non detrahes et Malach ii labia sacerdotum custodiunt scienciam etc Unde Constantinus ut dicitur ibidem acceptos libellos contra episcopos conscriptos combussit coram eorum conspectu dicens Vos dii estis a vero deo constituti inter vos causas disponite vestras quia dignum non est ut deos iudicemus Ex qua sancta ait Bernardus plus ex humilitate

qm illis pstitit ex reuerencia im
pensa Crualit ante dilatauit
diuini aliud scribit li° i hystorie
tripartite In qua quidem co
tinet q dies sanctu i dnica
sanxiuit a iudicijs et vniuersis
causis vacacionem hre et mea
tantu oronib occupari Illu
honorabat quia in eo xpc resur
rexit et hoc est quod Aug
li° tercio ad Crisp scribit dicens
In hoc seruiunt deo reges si bona
iubeant mala prohibeant no
solu que ad humana ptinet socie
tatez Uerum eciam que ad di
uina ptinent religioz q si sic
fecerit diuinaz merebunt graz
et dns sui et suoru ptector
efficietur Unde huius rei gra
leuitici xxvi scribit q si in p
ceptis eius ambulaueritis
inimicos vros psequimini Econt
facientes accidet forsan quod
de achior dicit q quia man
datu dei contemp sit ppter hoc
multi de ppo fuerunt occisi put
Josue vii c. declarat hysto
Dixi tercio q aliqui ex nobi
lib postponentes tehad pre
ceptu quoz dnica spernit gnitores
hoc est datu Qp aliqui ex ipsis
nobilib reputat qui sunt pn
tu despectores hoc ideo fia
ut ut h° Rethor tradit phus
quia se reputant maiores
et potenciores ppterea au
tor ex ante dicto pcepto con
hunc puersu more medelaz
adhibet et sicut rsio dum
dicit Uterere vtute id e iusticia
quia pcipam iusticia nobiles

et regentes inducuntur ut pa
rentes et cognatos humiliter
debeat reuereri scdm qd ante
dicta Ecclesiam auctas madat
et papit ca hinc artu lu ob
seruari Ro em ex eo q repu
tant potenciores et et nobiles
debent se offerre vel mam
ter gloriari ita q parentes
consangneos uel cognatos vi
lipendant atq despiciat eos
ut triplici consideracione videri
pma namq consideracio est
originis de hac Gregorius sup
illud Job xxxi Nunquid non
in vtero fecit me qui et illu
Moralium xxxi dicit potentibus vnis
magna est vita humilitatis Con
siderata equalitas condicionis
et post vana humilme considerat
despiciendum est tumor elacionis
Secunda consideracio est parte
aut est ista nobilitas scz carnis
et sanguinis que est infima pars
hominis De qua nullo est gliand
de tali gloria scribitur Ozee
ix Gloria eoz ab utero et
partu eoru scz nobilium Tercia
consideracio est alienitatis nec
eciam de tali est aliqualiter glori
andu ymo pocius humiliandu
de hac pulare loquitur Boe
cius iij de consolacione c. vi
dicens Quam sit inane et q
futile nobilitatis nomen quis
non videat que si ad claritate
refertur aliena est videtur nam
qz tunc nobilitas quedam
de meritis veniens laus
parentum q si claritudinem
pdicacio facit illi necessario
sunt clari qui pdicantur
quare splendidum si tua non

habeat te aliena claritudo nō
efficiat De hac materia Iacobus
dicit in situ in scdo et tercio
preceptis Prosequere parentes ama
cognatos cole Dupliciter quando
plerumque domina usurpant
violencia ut horum exemplis dē
hoc in effectu est intelligendum
quod ex hijs aliquis reprimitur qui
contra diuinam et humanam
ordinacionem sibi usurpant
dominia Contra huiusmodi
morem succursum prebet autor
in predicto precepto dum dicat vtere
virtute et iusticia quia etsi iusticia
inducat nobiles regentes ut
premissa legittima institucione
dominia nullatenus apprehendant
secundum quod antedicta Ergo eam
auctas precipit nobilibus obser-
uare Circa quod sciendum
quod ipsi nobiles principes le-
gittima instituuntur autem qua
dupliciter primo diuina ordinaci-
one et prouisione sicut de
Dauid legitur in Regum v. Et si-
de moyse Numeri xxvij Vbi di-
citur quod moyses orauit ut deus
prouideret hominem super mul-
titudine populi qui ante eos ex-
ire posset et intrare Secundo
humane collacione ex diuina
aucte Vnde moyses vocauit
Josue Deuteronomii xxxi° dicitque
ei ut introduceret populum etc.
Tales a deo instituti fiunt
leges diuinitus traditas Con-
trarius sibi domina vsurpantes
non fiunt leges libro iiij c. j
de talibus dicit quod qui a deo
potestatem accepit legibus fiunt
et iuris famulus est Primo vero

vsurpat iniuria deprimit et sue volun-
tati leges submittit Sed cum ergo
merito iniuria armatur qui leges
exarmat Ideo summopere stude-
debent nobiles principes ut
regimen sit naturale nec vmquam
tales naturales efficiant Si
passionem aut voluntati sue allec-
ti cupiant principari Sed custos
iusti existens absque racione
et lege nichil statuat inexe-
trandum Tercio militum sue populi
vnanimi eleccione sicut de vespasiano
legitur legitur secundum quod breuiter
narrat Egysippus libro suo quarto
Quarto insuper plena et le-
gittima successione sicut de Sa-
lomone in Regum iij scribitur vbi dicitur
quod sedit salomon super thronum
Dauid patris sui hoc premisedat
deus regi si populum suum recte et
fideliter gubernaret quod filius post
eum regnaret secundum quod Deuteronomii
xvij c. Declarat hystoria et
philosophus pollitice xxiv c. Vnde proposito
posito optime competit questio qua
queri consueuit vtrum melior
sit regia dignitas vel quamque aliquis
principatus qui vadit per eleccionem
quam qui per hereditatem Et videtur
quod qui per eleccione et sic quanto
dignitas quecumque minus exponitur
fortune et casui tanto est me-
lior sed dignitas que vadit
per eleccionem exponitur minus for-
tune et casui ergo etc. Quare
minus exponatur patet quia qui
nascitur ex rege potest aliquis esse
fatuus etc. Sed breuiter philosophus
concludit plus quod melius est
ut dignitas quecumque non vadat
per eleccionem sed potius per hereditatem

primo namque ex parte ipsius regentis
Nam secundum philosophum ii politice In
cuiuslibet est quanta est delectatio proprium
aliquod possidere propter hoc quod
homo afficitur ad illud quod est
sibi proprium Item illud quod est naturale non
est ociosum Si ergo homo aliquam pos-
sessionem per hereditatem vel successi-
one possideret que est natura-
lis que iterum perveniet ad fili-
os suos quos naturaliter diligit
et ad quos summo amore affi-
citur naturaliter tunc magis regnum
amabit et melius reget illud
quia illud regnum magis est
ex amore ergo melius per ~~electio~~
hereditatem quam per electionem Secundo
ex parte filii succedentis Nam
sicut mores hominum ditatorum
sunt peiores moribus aliorum
sic mores hominum nuper electorum
seu elevatorum ad altum statum
sunt peiores moribus aliorum
quia tales nesciunt bene ferre
fortunas ideo superbiunt et fiunt
elati Si ergo dignitas esset
per electionem tunc tales essent
elati magis quam alii qui habent
talem dignitatem per hereditatem
Tertio ex parte populi obe-
dientis quia secundum philosophum Con-
suetudo est altera natura Ideo
quando consuevit populus obedire
alicui per hereditatem quasi est ei
naturale et quia illa que sunt
naturalia magis sunt volun-
taria et ad illa magis inclina-
mur Unde non sunt quia non
onerosa ideo populus libentius
obedit ergo melius est dominium
per hereditatem quam per electionem
Dixi quinto est horrenda tam
impietas etc. Hoc est in effectu

intelligendum quod aliqui ex ipsis
nobilibus circa delinquentes nimis
severe et crudeliter se habent a
clementia et humaniter declinantes
Quod est contra prefati Senece primum
documentum Contra autem contra
hominem in humanum amorem suc-
cursum prebet et innuit me Un-
de dicit vetere virtute scilicet iustitia
quia iustitia induat nobiles
et regentes ut clementer et pie
contra delinquentes se exhibe-
ant et iracundiam suam diffe-
rant atque temperent et hoc
secundum iustitie equitatem quia vera
iustitia compassionem habet falsa
vero dedignationem ut Gregorius
in omelia Vera iustitia xlv d.
hoc enim est magni animi proprium
placidum esse tranquillumque et in-
iurias ac offensiones summopere
despicere Muliebre vero est
in ira furere ait Seneca libro
primo de clementia c. ii. Et secundum
eundem nullum clementia magis
ex omnibus quam regem aut
principem decet Ista enim vir-
tutes magnitudinis viris decorem
glorie quoque sunt si illis salutaris
potentia est Nam pestifera
vis est valere ad nocendum
et c. iii. principum crudelitas
bellum est Non enim decet re-
gem seva et inexorabilis
ira non multum enim super eum
eminet cui se irascendo ex-
equat Pro predictorum et se-
quentium intelligentia in speciali
magis est sciendum quod sicut ait Se-
neca libro de clementia Quemad-
modum magnanimus non est qui
de alieno liberalis est Sed

qui alteri donas sibi subtrahit
sic clementem voco non in alie
no dolore sed eum qui cum suis
stimulis exagitatur hic est cle
mens quia intelligit magni
animi rem in sua persona in
iurias pati hoc est etiam quod
scribit tulius in invectiva ad
cesarem dicens animum vince
iram cohibe victoriam tempera
ad usurum extollere non modo sed
attentione ampliare pristinam
dignitatem qui hoc facit non
ego eum summis viris comparo
sed similem deo ~~comparo~~ iudico
Et propterea dicit Seneca in
libro de formula honestae vitae
Cum iniuriam tuam habueris in
tua potestate vindictam puta po
sse vindicare Scito enim magni
tudinis esse genus vindicte unde
si contingat casus in domino vel
alio superiori in dignitate vel
potencia constituto propter quod
velit subditorum suorum receptas
iniurias remittere offensio
nibus eorundem sue clementie
bonitatis Talis benignitas
secundum circumstancias eius potest esse iu
sta vel iniusta clemencia potest qui
dem esse iusta si offensus reco
ciliatus et satisfactus est ex offe
sa ab offendente recepta et
insuper quod talis dominus videat
et cognoscat aliquod grande
bonum vel aliquod aliud utile rei
publice vel alicui particularis cau
se ex tali clemencia provenire quod
siquidem bonum sit excellencius
et utilius quam bonum iusticie quod
sequeretur ex pena prout contin
gere potest ex causis infinitis ex

quibus principes domini et superiores
alii ad clemenciam digna racione
moventur vel quod saltem propter reco
ciliacionem offensi ista secunda con
dicio subsequatur quia pluries
propter mortem absenciam vel in or
dinatam voluntatem offensi reconcili
acio non vendicat sibi locum
propter quod talis utilitas rei
publice vel ecclesie iuste iustitie bonum
posset verisimiliter impediri Si vero
clemenciam et remissionem non
consequeretur tale bonum vel alia
racionabilis causa non moveat
dominum remittente talis clemencia
est illicita et iniusta et eo ma
xime si offensi reconciliacio
non querat quia sic confundi
tur iusticia subditorum ac nocentum
malicia valeat Et propterea
non omnibus est tribuenda venia
ne pretextu clemencie delictorum
impunitas propiciatur quia felici
tas venie incentivum tribuit de
linquendi Sicut Ambrosius in Can
est iniusta xxxiii q iiii et
indecens Ut clericorum mores de
vi et ho cle ex Nec sic scele
ratis et male agentibus sunt
remittenda delicta iure vel de
mencie motu quod sancte iusticie
veritas negligatur Et propterea
Seneca libro eodem dicit quod tam
omnibus ignoscere quam nulli cru
dele est Talis igitur debet
esse benignitas dominantis ut
iusticie veritas per iram et
clemenciam ac misericordia per
veritatem et iusticiam temperetur
Hec vero circumspective sinaliter
habetur per Gregorium in Can di
sciplina xlv di ubi sic dicitur
~~sic~~ Cuius disciplina sine ira

multū destituitur si vna sine altera
teneatur Hoc ē quod concludit
Salomon prouerbiorum ij dicens Misericordia et veri
tas custodiunt regem et roboratur
clemencia thronus eius Et sicut cle
mencia preparat vitam ita sectatio
malorū mortem nedū temporalem
verū eciam spiritualem prout de herode
Nerone et quibusdam alijs crude
libus dominis manifeste demonstrant hy
storie Dyonisio sexto En blandici
a bona sternens regia proceres
prostrauit hoc in effectu ē intel
ligendū quod aliqui ex ipsis regnan
tibus artificiosis blandicijs adula
cionum perueniuntur per quod plerumque a
tramite declinant veritatis quod ē
contra iusticie ipsius effectum Preterea
autor contra hunc periculum morem
suauisum prohibet et medelam
Qui in sepedicto precepto dicat v
tere virtute .i. iusticia quia propter
nobiles et regentes inducuntur
ne impudicos et hystriones per
quos intelligi possunt adulatores et
blanditores inuitant et exaltent
vel eciam eorum verbis fallentibus
fidem adhibeant sed eos despi
ciant virtuosos exaltent potius
et subliment cum tales sint veri
hostes ac regnorum ut plurimum
destructores Hy eciam adulatores
sunt qui cum falsis artibus eorundem
semper ad nocumentum virtuosorum ten
dunt vsurpantes honores et
gracias que bonis et excellentibus
debentur Hoc autem accidit in ex
cusabiliter regnancium et excellencium
ipsorum virtuosa excellencia nata
qui honesta tacite contenta
non curiosi non audaces nec etiam
presumptuosi se offerunt non vocati

sed humiles et pacientes expectant
quod de ipsorum dominorum prudencia dispo
nat ut eorundem merita exigunt
et requirunt Vnde Seneca de bene
ficijs libro ij. Carissimus vnus
nulla res carior constat quam que
precibus empta est molestum verbum et
onerosum demisso vultu dicere
rogo Verbum quia per ipsos regnantes
talis pulsio non habetur excellen
tes et virtuosi dedignantur talia
moleste ferentes et ex hoc plerum
que redduntur ad multa opera virtuosa
desides et remissi Ex quibus po
ssent regnantes et rei publice
status et gloria merito causari
habita ergo predictorum noticia
sunt ipsi principes et domini excel
lentes et bonos dignis honori
bus promouere quia ex bonorum
remuneracione ceteri disponuntur
feruencius ad virtutes Et hoc ē quod
Cassiodorus dicit Remuneracio
meritorum iustum dominantis predicat
imperium Ista inuitat primorum ex
virtutes Aristoteles Alexandro
consilium tradit dicens O allex
doctissime fili exaudi petici
ones honestas subiectorum tuorum
honora honorandos quia iste
modus ē comendabilis et in hoc
imperium honoratur et sic quilibet
naturalis prudencie rector ipsorum
adulatorum cum virtutis existunt
inimica habet abhorrere principia
qui velut Syrene maris in
cantacionibus mortiferis homines
demulcent et ad soporem peccati
sepius prouocant et inducunt Vnde
Salomon prouerbiorum xxix dicit Princeps
blandis fictisque sermonibus loquitur

In formacio Aristotelis quam ad Alexandrum

Quando expedit rethe gressibus
suis et hoc est ipse quod pelomus
dicat de talibus Adulatores ficti
qui crines diuitum captant michil
prius uel poaque meditantur quam
id quod gratissimum auditoribus putant
isti tales prout meruerunt tractandi
sunt secundum quod de eis disponit
Salomon prouerbiorum ij. d. quod impij de
terra perdentur et qui inique agunt
auferentur ex ea Ideo sunt aute
pmittendi adulatores ut regibus
loquantur Vnde narrat Trogus
pompeyus libro vj quod Canon
atheniensis a rege persarum vo
catus contra lacedemones Sed tamen
prohibitus fuit a colloquio regis
eo quod more persarum adulari
vellet ut ait Seneca Epistola lxiij
adulacio quemque pro sua poracio
ne infatuat Et Bregorius libro j.
omelia j. omel xx sed Ezechielis
Quid prodest si omnes laudent
et consciencia sola accusat aut
quid obesse poterit Si omnes
derogent et consciencia defendat
habentur verba tissupitie pro Bregorius
in canone Inter verba laudancium
xj. q. iij. post principia et ibi plenis
sime De hac materia tractatur
Dixi septimo quod ex nobilibus ali
qui potestate premitus condonata
celitus etc. hoc est dicere quod aliqui
ex eis ad potencie vsum nequiter
se habent multa ex potencia
suadendo quibus iusticia non concordat
Contra quos Assweris rex
hester xiij dicebat Nolui po
tencia vmquam abuti magnitudine
pro tanto contra hunc primum mo
rum suasum probet autor dicit

dicat Vite virtute etc. i. iusticia quia
pro iusticia prefati nobiles inducuntur
ne potestate eis celitus condonata
nequiter abutantur Sed est contra
prefati Cypam decimetus Circa
quod est sciendum quod aristoteles iij. Retho
rice in vniuerso quatuor potentatus seu Ciui
litates describit vi scilicet Demotricia
oligarchia Aristotricia et Mo
narchia Aliqui enim ex hiis sunt
boni et hij imitandi sunt Aliqui
vero mali et hij penitus renuendi
primus est demotricia Et hec est
Ciuilitas que regitur populo cuius
finis est libertas Secundus dicatur
oligarchia et est ciuilitas in qua
diuites et potentes dominantur
Cuius finis sunt diuicie et hic
malus est et non sequendus Tercius
Aristotricia nuncupatur que est
ciuilitas in qua sapientes disere
ti dominantur Cuius finis est bonum
regimen Tale regimen vigu
it Rome tempore quo Sena
torum regimen cessit Eligebantur
enim xij sapientes boni et vo
cabatur regimen bonorum virorum
Vnde qui de aliquo notabili facto
recordari volebant dicebant
illud factum fore tempore bonorum
virorum Quartus dicatur Monar
chia et est ciuilitas que regis
dominio gubernatur vel in qua
vnus dominatur cuius finis est bonum
regimen hic est optimus et multo
sequendus Vnde Ethicorum viij dicit
philosophus quod rex qui quod vtile est
subditorum intendit et qui per se
sufficiens est et omnibus bonis se
excellens vtilia non sibi sed sub
ditis intendit Verum quia totaque
potencie mee status in regimine bono

consistit et bono regimine domini co
boratur ut supra dictum est. et affectu
quodam inenarrabili vos cupiam
felicibus habundare successibus novit
deus pro tanto circa hoc decrevi
utilem vobis proferre doctrinam
quam si loco et tempore congruis ea
effectualiter curaveritis adimplere
vestrum in civitatibus perpetuabitur domini
um adeo quod omnes erunt vobis subiecti
ad vestrum velle duplicatum circa preceptum
ac eos per amorem quem ad vos
habebant in eis dominabimini pa
cifice cum triumpho. Hanc utilem
doctrinam libro vi politicorum docet
philosophus regentes observare quidem
infra scriptis consistit preceptis. Primo [illegible]
namque bonus rector et dominus regimi
nis custodire debet et quantum est ei
possibile conservare. Item bonum
publicum totis viribus procurare. Item
non debet se nimis terribilem et severum
nec etiam familiarem ostendere
quia ex hoc a subditis contemptibilis
redderetur. Item in iniuriis non debet
subditos suis nec in filiabus nec in
uxoribus. Et si contingat de subditis
hoc facere zelo iustitie non livore
vindicte debet eos punire. Item
uxorem propriam debet instruere
ut sicut ipse suos honorat sub
ditos et se ipsis reddit affabi
lem et benignum quod etiam uxor
faciat uxoribus eorundem. Racio
quia communiter homines uxores su
as ~~[illegible]~~ diligunt et eis credunt
et ipse eos inclinat ut si viderent
ab uxoribus dominorum se despici viros
inducerent ut proditores contra dominos
commoverent. Item civitates et castra
munire debet et aliquid magnum facere
quia populus hec cives reputat.

cum magis sapientem et magnanimum
Item honorare debet sapientes et
bonos etiam extraneos. Item debet
esse temperatus in cibo et potu et
etiam venerea quia si intemperatus esset
redderetur multum contemptibilis. Quod
est octavum preceptum quod nunc restat
dicendum et declarandum. Dixi
octavo quod ex nobilibus regentibus a
liqui corruperunt vite regulam cole
tes intemperanciam etc. Fuerunt con
temptus turpissimo more successu
probat auctor dum dicit ceterae virtutes in
iustitia quia per eam ut predictum est pro
priam auctas tradit. Preterea nobiles
inducuntur ad temperanciam et sobrie
tatem alias si intemperati existunt
multum a subditis contemptibiles
redduntur nec talium dominium dura
bile esse potest. Unde nullum imperium [illegible]
durabile nec principatus stabilis
qui regnat in principe libido gule
et luxurie. Unde Romanum imperium
exhaustum est et divulsum Nero
ne imperante. Cuius gula omnia [illegible]
devoravit libido maculavit ex
hausit avaricia fregit regnum
luxuria cum superbia exinanivit
ut Policraticus libro vi c. xij. Hoc
etiam probat ex infra scriptis Va
lerius libro ix c. j. dicit quod Volsiniensium
urbs erat opulenta moribus
et legibus ordinata. Postquam vero
luxuria prolapsa est in profundum
iniuriarum et turpitudinis decidit
ut servorum insolentissime dominatui
subiaceret. Ibidem etiam narrat
quod Capua invictum Hannibalem
armis suis illecebris complexa
vincendum Romanis tradidit.
Illa duce vigilantissimum illa exer
citum acerrimum dapibus largis

habundanti vino vngentorum
fragrancia veneris vsu lasciui
ore ad pompam et delicias euo
cauit et demum fracta e et conquas
sata ferocitas. Quid ergo hys
vicijs fetidius quid dampnosius
quibus virtus atterit[z] victorie
relanguescunt sopita gloria in
infamia conuertitur[z] animi quoque et
corporis vires expugnantur
adeo ut nescias ab hostibus an
ab illa primo sit victus. E con
tra per continenciam ipsi regentes
deo efficiuntur[z] grati subditis ama
biles et venerandi hostibus vero
terribiles et breuiter quecumque ut
est dictum aufert libido gule et
luxurie. Contra autem bona ex
continencia et temperancia no
biles et regentes consequuntur[z]
ac eorum dominia feliciter ampliantur[z]
ostendit vegecius de re militari
libro iiij. cum exemplis duabus
Et primo exemplo allexandri qui cum
esset ei tradita virgo mire pul
critudinis cuidam principi de
sponsata summa abstinencia
pepercit ita ut nec illam aspiceret
sed ad sponsum remisit que
remissa vniuersas gentes et prin
cipum mentes sibi reconciliauit
Secundo exemplo affricani in hys
pania transcurri vbi dicitur[z] quod inter
captiuas eximie forme virgo
et nobilis producta ad eum esset
omnium que oculos in se conuerteret
summa custodia habita sponso
nomine Allucio reddidit aurum
quod parentes eius redempturi
captiua attulerat eidem spon
so pro nupciali munere dedit qua
munificencia vniuersa gens victo

imperio romano accessit. Dixi quod
nono quod ex nobilibus regentibus
aliqui guerras mouent rabi
das deuastantes patrias etc. Re
missime etiam contra hunc rabidum
morem succurrit autor in sepe
nominato precepto. Vere virtute
id est iusticia qua preditum ut est dictum
prefati nobiles induuntur[z] quod neminem
nemo per potenciam iniuste opprime
debeant nec etiam per vsurpacionem
regnum suum augere velle. Ad hoc
benefaciat quod recitat philosophus in
politicis. De quodam rege qui cum
dimisisset partem sui regni quam
eam tenebat iniuste. Regina re
darguit eum dicens quod numquam de ter
ra dimittet filiis suis quam pater sibi
qui respondit quod quantumcumque dimittet
eis minus in quantitate. Tamen dimit
tebat eis magis in durabilitate
Ratio quia secundum philosophum durabilius
est dominari super paucos iuste quam
super multos iniuste. Tamen
hodie videmus ut plurimum
contrarium fieri quia ut regna
augeant et dominia sunt sibi
in vicem dissidentes guerras
mouentes et prelia mixta id est preliis
effusa est contencio super principes
Ex hoc enim turbacio sequitur[z] mi
serabilis subditorum. Iuxta illud
oracii. Quicquid delirant reges
plectuntur[z] achiui. Videmus enim
ad sensum quod qui turbantur[z] superio
res partes terre etc. Propter hoc
tamen non tollitur[z] quin nobiles re
gentes ex iusta causa assume
valent bella vel illata vel infe
renda cum hoc per Evangelium
sustineri possit ut iniquitatis li
cencia eripiatur[z] secundum quod Augustinus

probat in sermone de puero cen
turionis Ad tu ut supplicie ponit(ur) c(apitulum)
causa pat(er) in prima xxiij q. j
Item eciam propter pacis necessitatem
possunt bellum assumere uel eciam inf(er)
re quod probat canon Si nulla (et)
in glo(sa) xxiij q. viij. Quas nunquam
fieri debet bellum uel committi ni(si)
iuste. Bellum quod gerendum deo
auctore suscipit(ur) recte suscipi
phas est dubitare non est uel
ad terrendam uel contendendam
uel subiugandam mortalium superbiam
Et bella sunt pacta que fiunt propter
malorum cohercione et bonorum
sublimacione et reipublice obedienciam
Decimo et ultimo dixi quod exposita
tis nobilibus principantibus aliqui
tamen zelant gloriam et propriam
declaracione est inualent aduerten
dum quod ex hijs aliqui tenent su
mum nobilitatis gradum ut principes
et barones et omnes domini naturales
de quibus nichil ad presens quia su
pra satis est deductum hij tamen
si sapientes forent et prouidi
attendere deberent mundane glorie
friuolam atque uanam esse mome
taneam ueritate atque perdurabi
litate quia ut Job xxxiiij c(apitulo) scribitur
Eleuati sunt ad modicum et non
subsistunt. Et eciam x. Omnis pote
tatus uita breuis. Hoc karoloti
regis Norwegie Dacie et anglie
de quo in quadam narratur historia
quod cum in maximo vigore imperij
sui floreret sedile suum in littore ma
ris ascendentis statui iussit. Et
alloquens mare ait impero tibi ne
ascendas terram meam et ne uestes
dominatoris tui madefacere presumas
Nichilominus mare ascendit et crura

et pedes eius madefecit quo facto
ille resiliens ait Sciant omnes
habitatores orbis uanam et friuo
lam esse regum potenciam nec esse
nomine quempiam dignum preter eum
cuius nutu celum et terra et ma
re obediunt et nunquam postea sue
ceruici coronam imposuit auream
sed super ymaginem saluatoris
in cruce eam posuit in laudem
regis eterni. Aliqui eciam ex no
bilibus reperiuntur qui infimum te
nent nobilitatis gradum et sunt
simplices milites de quibus restat
nunc aliquantulum explicandum verum
quia non nulli ex hijs abutuntur
milicia ideo autor pro talium in
formacione succinctissime probet et
admonet in hoc sepe nominato
precepto dum dicat Utere uirtute
in iusticia quia per iusticiam inducuntur
milites ad militandum deo per amorem
et dilectionem ad militandum
proximo per subieccione et defen
sione ad militandum sibi ipsis per
prauorum actuum abdicacione necnon
et uirtutum apprehensione. Item
sciendum quod in scripturis quadruplex
milicia inuenitur repperitur scilicet
uirtualis et spiritualis uotiualis
et humanalis. Ad primam mili
ciam hortatur apostolus omnes ecclesiarum
prelatos atque predicatores contra
hostes fidei necnon contra here
ses errorum ad inuectores uiri
liter et sinceriter militare. Unde
doctrina apostoli ij ad thimo ij o La
bora sicut bonus miles christi ihesu
Secunda milicia est spiritualis que
secundum apostolum est aduersus carnem
et sanguinem contra ad Ephe vj. De
qua Job vij scribitur milicia est

vita hominis sup terram Vbi Greg
mor vi° sufficiat de hac loq
tur dicens In hac milicia deb3
fidelis militans deo esse indust
a providus disciplina exercitat9
virtute pedit9 constancia audsus
plus e vincere diu q̄m pha
raonem an experatu amb ait
Richard9 sup Can° ome xxx
xiiii Tercia milicia e votiua
In hac hortat^z bn fideles mi
lites qui ex diuino amore et
fidei deuotione deuouet et
exponunt se contra hostes fi
fidei viriliter militare ut sut
milites templi et similiter fres
alemani de prussia Vnde ibi
ri° Securi procedite mili
tes intrepido aio i inimicos
expellite Sequit^z q̄m gloiose
reuertunt^z victores de plio q̄
beate moes in plio moriat^z
et ibide i p a uidq̄ pfecto mi
les dicat^z qui ut corp9 ferri
sic aim fidei lorica induit Qr
ta et ultima milicia dicitur
humanalis De qua in pnti ppo
sito vberi9 tractare intendo h
autem fit sub principe terreno
In qua quidem quatuor pri^r
concurre debent pm ut tales
milites sint disciplina electi et
q̄ iurati Scdm q̄ tales milites
sint viribus pediti Tercu q̄
dure sint et aspere nutriti Qr
tu q̄ non dum principi sed &
sint i vice mutu fideli^ce coniuncti
Dico primo q̄ tales milites
debent esse disciplina electi atq̄
iurati pro cuiq̄ intelligen e scdm
q̄ duo sint principia que mi
litem faciunt atq̄ constituunt

put ait policratq li° vi c v sc3
electio et sacrm De milicie aut
institucione siue militis effecione
et nuncupacione primitiuo scrupu
lo curiosu et nr^m in vestigare
Vnde in pri° hystorie Romanoz
dicat^z q̄ condita ciuitate a Ro
mulo qua ex no^e Romam vocat^t
mille pugnatores de ea elegit
quos a mio milites appellauit
Miles eni dictq̄ e quasi ex mille
electq̄ ait papias Romulq̄ p9
ex populo milites sumpsit et appel
lauit et sicut miles e nomen
laboris ita et honoris ait poli
cratq li v c viii De electione
primo milit dicit vegeci9 re
natus De electoe militu in hoc
inquit totius rei pub^ce salus
vertit^z Vnde tyrones no tantu
corporib3 sed animis pstantissi
delegant^z vires regni et Ro
nominis fundamentu In prima de
lectus electionis examinacone co
sistunt nec leue hoc putetur
officiu aut passim quibuscuq̄
comendandu quod aput vete
res inter tam varia genera
virtutu precipue constat esse lau
datu Iuuetq̄ eni cui defensio
puinciaru iminet et morib3 ex
celle debet et virib3 honestas
eni militem reddit ydoneu et
verecudia verecudia dum phib3
fugere sepe facit esse victore
Sequit^z a magnis ergo viris ma
gnaq3 diligencia ducit eligi mi
nores Sum vero diliges electo
in iudicio fuerit approbata signi
di sint et ascribendi milicie q̄
ad eam inveniunt^z ydonei
Nam et velocitas referenda est

Duo faciunt ad militem

et robur et usum armorum discipli
na que sunt edicere valeat et
habeat confidenciam militarem
plerique enim quibus probabiles vide
antur tamen comprobantur indigni
Repellendi ergo sunt tamquam inutiles
et in locum eorum strenuissimi sub
rogandi Utilitatem huius disci
pline militaris ostendit valerius
libro i c v dicens quod disciplinam mi
litaris acriter retenta principatum
ytalie Romanis peperit imperio
multarum urbium magnorum regum
validissimarum gencium regimen lar
gita est Et policraticus libro vi c ii
Romanos gencium omnium fecerit esse
victores sciencia exercitacio et fides
quam electi impendebant rei publice
Et ideo prevaluerunt adversus mul
titudinem gallorum et calliditates
germanorum vires ~~hyspanorum~~ et do
los hyspanorum Unde Egisippus
libro v recitat quod in exercitu Roma
no non solum vires corporis sed et
mentis requiri Nec fortitudi
nem in hostem Verum eciam di
sciplime normam spectari ne cru
delis impius ne imbecillis miles
ne parcus pro se quam victorie sit
intentus De sacramento autem mi
litari legitur in policrato libro v
c vi Et idem vegecius libro iiii
c i Et iurant milites per deum
et christum et eius spiritum sanctum et
eius maiestatem principis quam
secundum deum humano generi dilige
nda est fidelitate Iurant inquam
omnia se strenue facturos que
preceperit princeps Cum enim
legittimum ius accepit principa
tum tamquam presenti deo fidelis
est ei prestanda devocio impendendus

pugil famulatur Iurant se eciam
numquam deserturos miliciam vel
mortem recusaturos pro repu
blica tamquam sunt conscripti milites
Cumque hoc prestiterit iurame
ntum cingulo militari donantur
et privilegiis Privilegia enim mi
litum bene et fideliter suum officium
exercencium ex iure antiquo erat
ab angariis et perangariis et
sordidis muneribus erat alienum
et quod iura licent ignorat Et li
cet in preda sint in castrensi
potestate peculio testari possunt et
ex publica sollicitudine non possunt
tantum egere ait policraticus
libro vi c viii Ideo ergo ~~ab~~
usus obtinuit ut eleccio et
sacramentum militem facerent
et sine eleccione nemo consti
tueretur aut iuramento Sine
iuramento nemo officium mili
tis aut nomen sortiretur Patet
ergo militum dignitas fidei sin
ceritas et iuramenti obligabi
litas quamquam forma est ut deo primum
fides debita deinde principi
et rei publice prestetur incolu
mis Tenentur ergo Ecclesie
obnoxii sacramento tacito vel
expresso licet enim ideo forte
iuramenti sollempnitas cesset apud
aliquos quia ad hoc omnes i
vitat et coartat necessitas
officii et veritas fidei Inolevit
enim consuetudo sollempnis ut ipsa
die qua quis militari cingulo (gladio)
decoratur Ecclesiam sollempniter
adeat gladioque super altare po
sito et oblato quasi celebri
professione seipsum obsequio
altaris devoveat et gladii

id est officij sui unge deo spon
deat famulatu neqz necesse e
ut hoc verbo profiteat(ur) cu legi
tima pfessio milicie facto eis
videant(ur) inserta in homine em
illitterato qui magis arma no
scire debet qm lras sz non
oportet semp ut dictu e pro
fessione exige lrata sicut in
homib; quem lratis Secundo
expedit q milites sint vincib
fidi Unde Eri ad milites te
ph ait tria papue esse neccia
via ad militare militi filiami ut sz sit strenu
us industrius ez et circumspectus
quide ad se servandu expe
ditus ad discernendu et pmp
tus ad feriendu Optima em
militib; sunt ferre hostem p
sidia agitare nichil metuere
nisi turpem famā Tercio ex
pedit q dure sint et aspere
nutri hoc exemplificatone
declarat Seneca ep liiij
Forcior inquit Seneca miles
ex frangosso venit segnis e
urbanq et verna multu labo
rem tractant manus que ad
arma ab aratro transferunt Effe
minat alios amenitas nimia
Et ponit exempl iumentor un
gula que in aspero ponit(ur)
indurata e i molli pallustri
q pastua sagnata cito in p
puluere defiat et pt ibidem
indurandus est aimus et a blan
dimentis volup(ta)t(is) procul abstra
hendus hanibale in domitu
niuibus atqz alpibus viru esse
manserunt campanie armis
viciat ... e victus fides
viiij vacantes lascivus omnibus aleis

aucupijs effeminati sint et milicie
inepti cu milites oporteat miti
diores esse armis qm vestibus
hyeme uel estate mixta uel
mixta pati humi requiescere
eodem tempore inopiam tollerare
et laborem Similiter Vegecius re
natus hoc testat(ur) addiciens inuti
lem esse milicie nutritu tene
et delicijs assuetu Quarto exped(i)t
q predicti milites sint b(e)n(e) invice
mutua fideli(ta)te coniuncti Nec solu
milites ad duces et principes de
bent esse fideles v(er)u(m) eciā ad se
ipos ut fideli iungat(ur) amicicia
multu em aceis militu tenet(ur)
ab hostib; cu in eis amicicie et
fidelitatis vinculu inviolabile o
pinat(ur) Et contra cu in acie mi
litu desidia oritur raro belli vic
toria expectat(ur) Milites ergo se
sic mutuo amore foveat ut
honorem alterius sua putent
esse victoriam ac eciā morti p
altero se exponat Tales i fi
gura fuerut illustres milites
Joab et Abysai qui contra syr
ios et amonitas bellantes sibi
ab invicem fideliq amicicie sub
sidia prestantes hostes in fugā
verterunt unde dixit Joab ad
abysai Esto vir fortis et pug
nemus pro pplo nro et civitate
dei nri Et si pvaluerint adu
sum me Syri esto m in adiuto
riu Si aute filij amon pva
luerit adusu te auxiliabor
tibi Et itaqz pugnantes omnes fuga
uerut ij Regu x
xv Ex predictis igit(ur) i summa col
ligi octo sint vere milicie effe
octo effectus milicie ctus Primus namqz milicie effectus

est ordinate ecclesiam defensare Se-
cundus effectus est presidiam defensa-
re impugnare Tercius effectus est
sacerdotum venerium Quartus effectus
est pauperum iniuriam propulsare Quin-
tus effectus est publicam pacare Sex-
tus effectus est pro fratribus ut sacramenti
docet concepcio sanguinem fundere
etsi opus est etiam animam ponere
Septimus effectus est alienum non
predari vel rapere unde fertur hec
edicto Iulius cesar compescuisse mi-
lites suos cum urbem ingressus
est non licere homines spoliare
nec etiam templa deorum Octavus
effectus est iniustum bellum non inferre
sed ut iudicium faciant contemptum
ad exercendum officium suum secundum
iudicii equitatem Et contra pre-
dictos milicie effectus facientes
antiquitus pena duplici punie-
bantur primo namque predacionem
ad ordinem peditum sicut ponit
exemplum valerius libro iii capitulo ii De au-
relio qui filium suum virgis cesum
milicie munere inter pedites fugi
coegit eo quod eius culpa castra
erant sublata puniebatur secundo
pena mortis secundum quod narrat
vegecius libro iiii capitulo i Propterea
rutilius consul ex duabus re-
gionibus que loco cesserint sorte
ductos percussit securi Pro pre-
dictorum intelligencia atque observa-
cia est de infra scriptis questioni-
bus querendum vel investigandum Et
primo utrum militare sit peccatum Re-
sponsio dicendum est quod milicia secundum
se non est illicita sed abusus est
illicitus quod probat Augustinus in libro
de verbis domini tractatu xxx
quod transsumptive habetur in canone

militare non est delictum xxiii
q. i Ubi sic dicitur Militare non
est delictum sed propter predam
militare peccatum est et quibus talis
abusus multipliciter fiat patet ut ta-
cetur in tribus scilicet in concussione
innocentum et in exaccione sa-
larii amplioris quam deservire pos-
sit militando et in exerciciis
ad ostentacionem virium cum nocu-
mento hominum et rerum sicut torne-
amenta et ictus lancearum Sunt
tamen quedam exercicia milicie
necessaria sicut cursitaciones et versiones
dextrariorum et ars percuciendi
et deffendendi et tela piciendi
que non prohibentur hoc accipitur
ex secundo Regum c. i Ubi Rex david
precepit ut doceret filios israel ar-
cum i artem sagittandi Secundo
queritur utrum militibus liceat
dominicis et festivis diebus bellare
Respondendum est dicendum secundum Thomam 2a
2e q. xl quod festorum observacio
non impedit ea que ad hominis
salutem eciam corporalem ordina-
tur unde dominus arguit iude-
os dicens illud Io. vii. Michi
indignamini quia totum hominem
salvum feci in sabbato Inde est
quod medici in die festo licite me-
deri possunt Multo autem magis
conservanda est salus rei publice
quam unius hominis hoc autem
fit per bellum Et ideo licitum est
bellare in diebus dominicis et fe-
stivis si necessitas hoc expo-
stulat Ita propter festum in necessitate
non bellare esset deum temptare
sed necessitate cessante non licet
tunc debent homines vacare
spiritualibus et divinis in hiis

militare non esse delictum

Exercicia milicie

q° etiam concordat Jur. Tercio q
rit utrum liceat militibus in bel
lo uti insidiis Idem thomas
quarto li et c. xiii Sed aliter
quod in bello iusto licet uti insidiis
occultando hanc conclusionem vi
detur Aug. tenere in li° questionum
et tissumptiue in can. dns
xxiii q. ii in rubro et in nigro
sed non licet eos sic decipere
quod eis dicatur falsum vel non
seruetur promissum in canone noli
xxiii q. i ante medium Quarto
q° queritur utrum melius sit militi
pugnare debenti an audacia
sine magna fortitudine an
fortitudo sine audacia Breuiter
dicendum est quod licet multum va
leat fortitudo ad habendum vic
toriam de inimicis Nichilominus
tamen preualet audacia Cuius
ratio secundum philosophum quia miles qui
in preliando contra hostes bo
na licet audacia in prelio firmiter
existit et se non vertit in fu
gam Sed usque ad mortem viri
liter resistit inimicis Sed si
timiditas timidus existat supposito quod
magne sit fortitudinis ponit
se in fugam et sic totum
exercitum ponit in dissipacionem
et conflictum Ille vero secundum
virilis philosophum dicitur virilis et audax
qui timet timenda et audet
audenda Sed qui timet ti
menda et non timenda et
audet audenda et non auden
da non dicitur fortis vel
audax et pro tanto in huius
figura legitur quod Gedeon
pugnare volens contra ma
dyan taliter suos allocutus est

dicens Volumus modo expug
nare inimicos Et ideo si quis
vestrum timorosus existeret cogitet
de recessu ne suorum fratrum cor
da pauefaciat Sic ergo premissis
latis viciis anexis quam remediis
principum et Baronum sic in sub
sequentibus remedia cum mordi
tibus tradentur aulicorum Huius modi
sunt presides oratores iudices
thaurum congregantes Similiter Can
cellarii eorumque notarii et con
siliatores Ex hiis moderno tempore
plerique deno scelere heu conca
thenantur Quibus auctor inclite
succurrit moderamine quo recti
ficantur Nota quod aulici siue
Curiales secundum canones generali
nomine dicuntur siue appellantur
quacumque condicione curiis sunt
astricti Speciali vero nomine
qui tamen officia curie procurant
ut decuriones li. x. designata
specialissime qui sentencias sang
nis exequuntur et etiam hystones
qui ludibrium sui corporis faciunt isti
tales non promouentur ut li. d. i. pri°
xvi Dixi quod aulici concathenatur
uel ligantur deno scelere i. decu
plo vicio Pestis detestabilis
ambicio fugabilis cunctos in
sufflauit Seducens adulacio
medo saque blandicie non nullos
deturpauit Illicitum quam denarium
peruertens iudicium quosdam cali
gauit Improba vendicio simul
cum officio plures subiugat
Hii sepe ferunt fictile nomen
amicicie latentes mordicitates
Et innocentes opprimant le
ges iura variant iniqua
machinantes hostes fera pessima

tancie et invidia enorme vene
navit Rumorum assiduitas ser
monum inoportunitas eosdem
denigravit Agonizat veritas
in hiis fructizat falsitas ut legi
gement Uxore vacant oro
voluptas comessatio hos ligat
5 indecenter Dixi namque primo quod
pestis detestabilis etc. hoc est in
effectu intelligendum quod ex hiis
~~et~~ aulicis sunt non nulli qui ex
ambicione avida honorum et dig
nitatum ac etiam lucri temporalis cupi
ditate talia potius assumunt
officia quam intuitu obediencie
superioris vel urgentis vel affectu
rei publice vel desiderio subve
niendi suo auxilio indigentibus
vel eciam patrocinio Talem se
ptatem ambientem pri Tullius
primo de officiis c. ii Difficile est
equitatem servare cum ut ipse
inquit impellitur ad res iniustas
qui glorie cupidus est contra
hunc pravum morem auctor sacre
scripture prohibet infra huius ipse precep
tiones noli concupiscere hoc enim
preceptum ad omnem iusticie spec
iem pertinet que scilicet ad superiores
pares aut inferiores et est idem
cum precepto secunde tabule Non
concupisces rem proximi tui hoc
autem preceptum quod est divinum
mandatum non habebat locum in sta
tu innocencie scilicet ante peccatum
Non erant enim tunc proprietates
sive rerum dominia huic vel
illi appropriata sed omnia erant
communia omnibus Unde clemens
papa in canone Dilectissimis xii
q. i. ait quod communis usus omnium que
in hoc mundo sunt omnibus hominibus

esse debuit sed per iniquitatem aliquis
dicit hoc esse suum et alius aliud
Et sic inter mortales facta est
divisio Denique quidam sapientissimus
scilicet plato hoc ita sciens esse co
mmunia debere ait enim esse amicorum
omnia communia et sicut aer non
potest dividi neque splendor solis
ita nec reliqua que communiter
omnibus data sunt ad habendum
dividi debere sed habenda esse
communia Ex quo patet quod proprietates
et rerum dominia distincta sunt
propter peccatum et per peccatum intro
ducta scilicet per iniquitatem id est
habendi cupiditatem per quam indu
cuntur sollicitudines temporalium re
rum ac etiam amorem inordinatum
inducunt quod unusquisque afficiatur
ad rem sibi propriam quod retrahitur
ab amore dei et proximi di
lectione secundum tamen magis et
minus Duo tamen sunt que debe
rent ipsos aulicos a talium ho
norum ambicione et temporalium rerum
cupiditate retrahere De primo
Tulius in sua rethorica dicit primum
est auctas tuliane cum ambicio
omnium calumpniosa de testacio
secundum est exemplorum virtuosorum
inductio fructuosa quod ambi
ciosus statim ut est ad honorem
promotus in superbiam extollitur in
iactanciam effrenatur non curat
prodesse sed gloriatur preesse pre
sumit se meliorem quia cernit
se superiorem minime advertens
quod hominem facit non virtus
sed gradus non dignitas sed
honestas Pares dedignatur
amicos notos ignorat hester
nos comites contempnit aliquos

vultu suum avertit cervicem erigit
fastum ondit grandia loquitur sub
limia meditatur subesse no pa
titur preesse molitur subditos oneo
sus omnibus infestus precepis mole
stus arrogans cupidus et impeditu
mus Bernh' etiam notat decem
pravos effectus ambicionis dicens
Quia ambicio est subtile malum secre
tum virus occulta pestis doli arti
fex mater ypocrisis viciorum origo
tynea sanctitatis cordium excecat
trix ex remediis morbos viciis
generans et languores Secundum
quod retrahere debet aulicos est
exempla virtuosorum et maxime no
bilium Romanorum qui potius in
curiis principum insistebant et con
stabant ut indigentibus et miseris
prodesse valerent quam inibi pre
esse quod duplici exemplo patet ex eo
Et primo exemplo gloriosi militis Se
bastiani qui solummodo ad hoc in
curia imperatoris morabatur ut
animas christianorum quas in tormentis
videbat deficere confortaret
Secundo exemplo pissimi militis
de quo narrat Valerius libro vj c
primo quod tam diu imperium sustinuit
quam diu cum Athemensibus bellum
gerendum fuit postquam vero victo
ria parata est deposuit imperium
ne ultra quod reipublice necessi
tas exigit dominus permaneret
xvij Dixi secundo quod seducens adula
cio hoc est in effectu intellige
dum quod ex hiis nonnulli adhuc
ut dignitates et honores asse
quantur superioribus blandiuntur
et adulantur necnon et aliis
ut eis faveat et etiam ut ab
eis comendantur unde Policraticus

libro iij c iiij pravitatem adulatorum
considerans ait Quia adulator omnis
virtutis est inimicus et quasi clavum
figit in oculo illius cum quo conserit
eo quod magis cavendus est quo sub
amantis specie nocere cupit Se
quitur Comites habet adulacio odium
et fraudem prodicionem et no
tam mendacii sequelam servitutis
et excecacionem proximi et
tocius honestatis exterminium Ole
um peccatoris inquit psalmista non
impinguet caput meum In hiis
vero laudatur peccator in desideriis
anime sue super quod Augustinus ligwe
adulancium alligant homines in
peccatis Et sic trahunt secundum cu
pidas ad perdicionem Contra hunc
perversum morem sicut sursum probet
autor in proximo precedenti precepto
Alienum noli concupiscere Hoc p
ceptum quantum ad presens spectat respi
cit primam speciem iusticie que est
superioribus et maxime in dignitate
existentibus honorem et reverenci
am exhibere Ad hoc enim pa
rue tenentur aulici quod minime fa
ciunt cum suis dominis adulantur ad
finem ut eis fraudulenter no
ceant vel corporaliter vel etiam spiri
tualiter et hoc propter inffrenatam
eorum concupiscenciam que meta
caret et modo et tunc paul
mortaliter peccat pro tanto pru
dens et discretus princeps vel
regens summo studio intendere
debet ut vicia et virtutes sub
ditorum maxime aulicorum et
officialium diligenter investi
gacione cognoscat Veram sicut
scribit Bernhardus libro iiij de consideracione
ad Eugenium papam Non oportet

Ut vicia domus tue vltimus scias
quod quamplurimos nouimus conti
gisse alius alia dispenset tu de
disciplina provide illud nemini cre
das. Bonam causam cum hanc doctrina
tradit Ysidorus. Ipsis dominis vel rege
tibus alloquens adulatorum assensi
ones et noxia blandimenta falla
cie velud quasdam pestes fugite.
Et ad id Seneca epistola lxiii. ait
regenti dixit Surdum inquit te ada
toribus presta. Abhis eciam talibus
monet Ysidorus precidere et pauere
dicens Vos ad patriam festinantes
mortiferos syrenarum cantus surda
aure transire debemus ne credas
adulatoribus primo verisoribus aure
ne libenter accomodes hoc vitare
docet beatus Ignacius dicens
Heu qui me laudat potius me
flagellat si laudibus letemur
vituperijs frangimur. Gloriam
non more ponamus hominum aliorum
Ad idem Seneca Epistola lxiii Surdum
inquit te amatoribus presta
Homerus de Vlixe qui claudebat
aures syrenis et quia tales
contrarij sunt veritati appellari
valent Sathan Unde Gregorius
iiio moralium Male inquit suadentes
dicuntur sathan qui blandis ver
bis ad illicita trahunt Unde
in huius figura secundo Regum xix c
scribitur Cur mihi hodie efficeris
Sathan ait David ad Abysay
Hij tales sunt scorpiones terre
facie blandientes et cauda pun
gentes Ezech ii c. Cum scor
pionibus habitas Ibi Gregorius li
bro moralium xx Adulator scorpi
o est palpando inducit sed cauda
ferit. Et similiter apis quia mel in
ore gerit sed in cauda vulnus gerit
Nota quod amphisbena est quoddam
monstrum habens duo ora vnum
ante aliud retro et propter hoc
graditur vtrobique scilicet ante et retro
Moraliter per hoc monstrum adulato
res demonstrantur qui reuera
habent duo ora vnum ante quia
bene loquuntur de homine in presen
cia et aliud retro quia male
loquuntur in absencia. Nota etiam
de angue que ita mouet cele
riter vnicam linguam quod licet quod tres
videatur habere Sic reuera
adulatores de lingua sua faciunt
tres quia nunc mala in absencia
nunc bona in presencia nunc vero
duplicia et ad decipiendum
Caueant ergo adulatores ne
in eis accidat quod Timogore
accidit de quo narrat Valerius
libro vi c. iii d. Athenienses
Tymogorem inter officium saluta
cionis Darium regem more gentis
adulatum capitali supplicio affe
cerunt. Dixi tercio Et illicitum § xviii
donarium percipientes iudicium quedam
caligatur Hoc est in effectum intelli
gendum quod ex auctoritate aliqui improbe
recipiunt munera et ex hoc
excecantur non aduertentes preceptum
domini mandatum faciunt Unde
Exodo xxiii scribitur Ne accipi
es munera que excecant etiam
prudentes Reuera vix sine ta
libus potest quis ingredi curias
dominorum tam spiritualium quam temporalium
vix cum aliquo officiali loqui
vix a nemine exaudiri Racio
est quia omnes diligunt munera.

adulatoris forme 3

ipsa p°. Tales certe sunt sicut
canes acris qui obiecto abe ma
suescit Sic multi sunt curiali
ut Seneca li° de constancia sa
pientu qui acres sunt et aspe
ri antequa videant munera
quib; visis mansuescunt Contra
hunc pessimu morem curor
sicut ursum phibet in p'xmo p
cedenti pcepto Alienam noli co
cupiscere hoc pceptu respicit
illam iusticie speciem que e
ut in inferiorib; uel equalib;
benefacere Nam ex bnficencia
ipsi curia consequunt' honorem
pariter et amorem quia vtilis
est regno meritis acquire ami
cos. Cum igit' naliter amor ad
omes extendi debeat sequit'
q omib; est bnfaciendu ploco
tamen et tempore et suatis
aliis circumstanciis Adhoc autem
tales hortat' aplus ad gall.
ultimo c. dicens Dum tempus
habemq operem' bonu ad oes
etc. In hoc eni sequi debent
si prudentes forent Romanoru
curiales qui munera respue
bant et dona nec cupiditate
uel avaricia quitq faciebat
sed ex sola mera benignitate
et libertate bnficia inferiorib;
et etia omib; generalit' in
pendebant et p augmento
rei publice scdm quod narrat
Trogus li° xviii. q Cineas
missus a pirro Roma ad pa
cem confirmanda cu ingentibus
donis neminem ex curialis Roma
noru repperit cuiq domi mu
nerib; pateret qui aute munera
differebant omes ostia domus clau
serunt ne cu munerib; intrare
possent. De modernis vero
curialis in policratico li° iii dicit'
q no e sperandu de suffragio
que munerib; alimenta vm
bratilis gre minuscula sunt
et nisi frequetata fuerit cima
ac nomen interimunt q nullus
amor durat nisi fructus suat
seruet amorem etc Et quod
crudelius est accipiunt tales a
pauperib; ab afflictis et ab i
iuste vexatis Item etia quantu
ad hoc sequi debent btm Grego
goriu scdm qd ipse de seipso re
citat li v° registri dicens
Xenia nre sanctitatis Voluerat
quia valde in congruu est
ut a pdatis aut afflictis fra
trib; munera pcepisse videa
mur. Scdm tame canones
Consulendo et poscendo debi
to modo et debito tpe et in
debita quantitate recipe licet
sicut determinat doctores. Expla
dm Senece et Imperatoris
Anthonii ac etia Persij. Et
insuper libro vi°

xix Dixi quarto. Qr improba
venditio simoniac cu officia plures
subiugauit hoc est in effectu
intelligendu q ex curialis aliq
officia aut comoditates impu
denter vendunt et vix sine
precio uel spe remuneracionis
aliquid aliquib; etia animas
faciunt vel impendunt Unde
policratici li. v. c. x Invehit
contra tales dicens q improbitas
a deo curialiu inoluit ut de

testimonio constrie, de venustate
morum. De odore opinionis de
sinceritate cause de torrente e
loquencie nisi precio intuemte
quis frustra confidat sm. i. Ovidii
i. studii de arte amandi specie
liceat venias rarus comitatus
omne si nichil attuleris ibis o
mere foras nec ingredi sine
precio nec aures mulcere absque
preti dato non promisso pt. Cont
hunc perversissimum morem autor
remedium adhibet et unicum
dum in sepe dicto precepto dicit
Alienum noli concupiscere. De ista
materia satis dictum est supra
in proximo precedenti defectu
vel ecia futurum et ibi recur
re si placet. Dixi quinto quod
hic sepe ferunt fictile nomen
amicicie latentes mordicantes
hoc est dictum quod propter hoc aulicas
aliqui fingunt se esse amicos
cum in rei veritate non sint veri
sed ficti amici. Et hoc est
quod de talibus Tulius Tercio
de officiis dicit quod in malis fic
ta est in bonis vero amicicia
Et idem Tulius de amicicia c
x vere amicicie difficillime
reperiuntur in hiis qui honoribus
reque publice versantur. Hoc
clare ostendit Aristoteles viii Ethi
corum ubi ponit tres species
amicicie equales amicabiles. Sunt
enim amantes bona et sunt propter
utile amantes ad invicem. Et
sunt quidam amantes propter de
lectaciones. Et due hee amici
cie ultime secundum accidens sunt

facile solubiles. Dissoluto enim
propter quod sunt amici dissol
vitur amicicia. i. quando non conse
quitur quod utile vel delectabile.
has duas amicicias diligunt
et querunt ut plurimum aulici
Et ideo Seneca Epistola xxxi
dicit Errat qui in atrio querit
amicum. Et est racio quia qui
libet sibi intendit comodum. Un
Tulius de natura deorum li. primo
in fi. Carum tibi est ipsum nomen
amoris ex quo amicicie nomen
ipsum est dictum quem si ad fruc
tum nostrum referimus non est ad
illius comoda quem diligimus non
erit amicicia sed mercacio quedam
utilitatum suarum propter terrea et arva
et pecudum greges diliguntur
eo modo quod fructus ex hiis capiuntur
hominum caritas et amicicia gra
tuita est id est debet esse. Unde
ysidorus de summo bono. Non sunt
fideles in amicicia quos mune
ra copulant nam cito deserunt
nisi semper accipiat. Dilectio
enim que munere copulatur
vel conglutinatur eo suspenso
dissolvitur. Contra hunc pe
ssimum et inceptum morem
futurum autor in ultimo pre
cepto. Libens ferto amorem
hoc autem preceptum spectat
ad quartam iusticie speciem
scilicet ad gratitudinem de qua
in sua prosaicali parte pro
precepto. Datum serva. Et in
principio per qua aulici induci
debent amatoribus suis reddere
pro valorem et amorem pro
qua ecia induci debent ad
affabilitatem et amiciciam

Est autem affabilitas sine a
micicia quidam naturalis ho
et generalis quo omnis homo
omni homini est amicus naturaliter
iuxta illud Ecclesiastici xiii Omne ani
mal diligit simile sibi Et secundo
maior felicitas que in mundo
haberi potest est amari ab eo quem
amas Ita econverso maior dolor est
amare et non amari Et est
racio quia non amari ab eo quem
amamus causatur ex carencia
alicuius boni Et quanto bonum quod
quis perdit vel caret est maius
tanto dolor est maior Sed amor
est nobilius et melius qualiter cor
porali cum procedat ab anima
que nobilior est corpore creata
Et pro tanto Fulgencius ondens
quis vel qualis sit verus amor
et quis sit amoris effectus de
scribit eum sub hac forma ad
modum viri iuvenis nudatum
caput habentis et scriptum habebat
in fronte hyemps et estas cir
ca cor longe et prope In vestimentorum
fimbriis mors et vita Moralizando
liter amor ad modum iuvenis
denotat quod verus amor rema
net semper et nunquam mutatur
Cum capite discooperto quia
verus amor palliari non potest
In fronte hyemps et estas ad
designandum quod perfectus amor
et in hyeme tribulacionis et
in estate consolacionis et prosperi
tatis semper in amore persistit
et mobilis nec per infortuna
ab amore retrahi potest vel di
velli Ideo Ecclesiastici xii Non agno
scitur in bonis amicus nec in
malis inimicus Unde Seneca
Cum fortuna manet vultum ser
vatis amici Cum cecidit tur
pi vertitis ora fuga Amici
ciam autem perfectam ostendit Vale
rius libro iiii capitulo vii fuisse in du
obus scilicet amore et phicia quorum
unum cum Dyonisius tyrannus vel
let occidere et ille tempus impe
trasset ut domum rediret ad
res suas ordinandas alterum se fi
deiubere pro eius reditu non du
bitavit Appropinquante autem die
prefinita nec redeunte unusquisque
illum sponsorem temerarie
dampnabat Ille vero de amici
cia sui constancia se non metuere
predicabat Ea autem hora consti
tuta a tyranno rediit alter
admiratus autem tyrannus veram
amiciciam supplicium eorum remi
sit ac rogavit ut in tercium gra
dum sodalicii eum reciperent Ecce
vires amicicie mortis contemptum
ignorare vite dulcedinem extin
guere crudelitatem mansuescere
odium in amore convertere penam
beneficio pensare potuerunt
Scipio eciam Affricanus dicebat
nichil esse difficilius quam amici
ciam usque ad extremum vite perma
nere Utinam talem amiciciam sicut
veram et perfectam habent audia
lyes quibus amiciciam et amorem
ostendunt Item cum que sit pecca
tum amiciciam simulare dissuade
tur in sirac in septima prose parte
Saluta libenter in primo questio
ne Item quod sit melius et ma
gis meritorium an diligere an di
ligi dissuadetur in sira in prima
parte metra xi° precepto
Diligi sicut alios etc m——

21 Dico sexto quod innocentes opp
rimunt leges iuri variat iniq
machinatas hoc est in effectu in
telligendum quod ex hiis aliquando ali
ad invenimt zophisticas machi
naciones ad excoriandum po
pulum et ad hoc faciendum leges
statuunt iniquas et in iusticiam
conscribentes etc statuunt pravas
consuetudines allegacionis non
attendentes illud quod scribitur ysa
x. Ve qui condunt leges iniquas
et in iusticiam conscribentes scripse
runt et oppresserunt etc. Similibus
talis sedet in insidiis cum divitibus
ut interficiat innocentem quod ma
xime contingit quando principes sunt
iniqui iusti et inimici avari Ecclesiastici
x. Secundum iudicem populi sic
et minister eius et proverbiorum xxix Qui
libenter audit verba mendacii omnes
ministros habebit impios hoc est
dicere quod ministri talium domino cu
volunt eis per mendacia compla
cere quia non placent veraci
liter eis placere possunt nisi per
mendacia de talibus scribitur prov
x Qui nititur mendaciis hic
pascit ventos per mendacia mu
dana opera denotantur quia
revera mendacia sunt Non enim
solum quod promittunt sed sacie
tatem que nunquam ibi valet re
periri [illegible] videtur si delec
tacionem accipere possent quod sacia
ati essent qua habita magis
sitiunt quam ante Et sic de aliis
contingit respici Ideo qui in
danis abutitur pascit ventos
Tales a deo indurati sunt in
impietate quod nec pauperum inno
centia et inedia nec pupillorum

infancia nec viduarum ignora
cia vel insciencia moveret e
os ad pietatem unde Ecclesiastes iiii
vidi calumpnias que sub celo ge
runtur et lacrimas innocentium etc
Sed finaliter talibus eveniet quod
contingere consuevit cum bubo
nem deplumantibus ut ait enim sa
piens viri de qualibus aves vo
lant et ipsum deplumant et propter
hoc venatores cum illo deprehe
dunt multas aves Sic in auctori
tate predicti dum iniuste pauperes
spoliant ipsi a superioribus spo
liantur unde de unoquoque talium
torum verificabitur illud ysa xxxiii
Ve qui predaris nonne et ipse pre
daberis Revera in excusabi
les existunt quia cum sint divi
tes nichilominus spoliant paupe
res. Unde Ambrosius primo de officiis
talibus loquitur sub hac forma
Dives eras qua causa aliena
rapiebas. Egestas compulit
ideo feci te divitem ut excu
sacionem non haberes Sic non
afflixisti in iuriam paciencibus
ideo te feci potentem ut non
inferres violenciam sed ut expel
leres Eripite inopes et paupe
rem et egenum de manu pecca
toris liberate etc Sequitur
dum augere opes occupare
tras cupimus iusticie formam
exuimus beneficenciam amittimus
communem sed excecati malicia
et rapienda avaricia non cogitant
spiritualia dampna Sicut enim
canis dum devorat sibi missa
a domino ad spem venturi inhiat
Sic tales dum devorant quod
fortuna prebet nichilominus ad rapiendum

sunt erecti ut ait Seneca de
rapacibus Capitulo xxv. Et quod
non faciunt creature rationabiles
isti non abhorrent ut enim dicit
sapiens vi de animalibus non est
is modus animalium unius speciei
quod una comedat aliam isti tamen
confratres suos devorant secundum illud
Micheae iii. Comederunt carnem
populi mei Unde narratur de
Tyberio in Cronicis brevibus
Cum tu sibi suaderetur tributa au-
genda esse provinciis dixit Bo-
ni pastoris non esse pecus de-
glutire Sed proh dolor multi sunt
hodie domini tam spirituales quam
temporales qui dum regimina iniqua
susceperunt ad dilacerandos sub-
ditos inardescunt rigorem pote-
statis exhibent et quibus prodesse
debuerunt nocent et quia caritatis
viscera non habent domini vi-
deri appetunt priores se esse mi-
nime recognoscunt qui et si aliquando
extrinsecus blandiuntur intrinsecus
saeviunt de quibus veritas dicit
illud Matthei vii. Attendite a
falsis prophetis qui veniunt
ad vos in vestimentis ovium in-
trinsecus autem sunt lupi rapa-
ces. Revera bene merito lupi
dici possunt lupi enim rapiunt
et occidunt ac etiam oves de-
gluciunt et sic revera hodie
ut plurimum modo domini faciunt
quia ut ait Ambrosius in Canone
Sicut hic xlvi dist. Non enim minus
crimen habenti tollere quam cum
possis egenti denegare Sic
dicit et degluttit. quia ut ait
Beda Cum succurrere potest et non
succurrerit occidit Considerandum

est ergo ut ait Crisostomus Quid de
regibus agatur qui lupi pastores
sunt Isti sunt lupi de quibus
dicitur in Evangelio Ecce ego mitto
vos sicut oves inter lupos
Non est ergo mirandum si tur-
batio maxima hodie crevit
in mundo Nam ut naturales
dicunt et astrologi asserunt signa
plurima future perturbationis
et tempestatis que exterius ali-
qua apparent in celo aliqua
in mari aliqua in aere aliqua
in terra primo in celo et hoc ap-
paret in luna Nam ut dicit
Egidius quod si cornua lune nove
fuerint obtecta nube et reliquum
corpus fuerit lucidum manifestum
signum est future tempestatis Item
primo si tempore veris primum ex
cornibus lune nove maculosum
appareat magna macula et
nebulosa et durat a prima
die apparicionis usque ad quin-
tam diem signat notabilem
tempestatem et aeris turba-
cionem in futura estate Mo-
raliter luna ratione sue variabi-
litatis et mutabilitatis signat
hominem stultum et instabilem
sine prudencia et constancia
Eccli. xxvii. Stultus ut luna
mutabitur Sic ergo si contingat
quod stultus per quem intelligere volo
quemlibet dominum rabidum et stultum
in altitudine dominii super
alios constitutum Evidenter sibi
cornua potestatis crescunt ad
persequendum ita quod potestas eius sit
maculata macula pravitatis
et sic nebulosa nebula igno-
rancie et cecitatis signum est

turbaconis in populo et future
tempestatis qr periculosu valde
est dare homi stulto ptatem
et cornua facultatis ad psequedu
quia sicut dicit Seneca dare
ptatem homi stulto e dare
gladiu furioso hoc solu ad dnos
tpales ptinet Insup etia plem
sicut dicit vincit sunt aliqua
signa Nam si oriente sole eta
ipm arculq desptes appareat
in nube rubea signat in pxi
mo realit' multam pluuiam
Si vero spes arculi apparentis
i nube fuerit crocea signat
ventu et pluuia et tempestatez
de proximo eminentez moralit'
nomine solis plati intelligitur q
sicut sol debet populo resplen
dere Eccl xlii Sol illuminans
p omnia respexit Sicut autem
si eta platu sit nubes sz affc
co obnubilans lucem eius atte
de quia affectio eius fuerit ru
bea rubedine sanguis et amo
ris carnalis sicut est contra
multos inordinate amates sag
neniqe parentele generabi
tur multa pluuia deliciaru
et temporalis psperitatis que
licet ad modu pluuie detur
desuper a fortuna tam cito a
resilit et desicat sicut pluuia
super terram Sed si eta cor
plati sit nubes crocea sicut aurs
puta quia in ipo regnat auaricia
et cupiditas auri tunc sub suo re
gimine fiunt no solum pluuie di
uiciaru sed etia venti supbie et
discordiaru ex quib) fit finalit'
in eo et ptinentib) ad ipm ruina
magna Gn vii Descendit pluuia

flauerut venti et venerunt
flumina et irruerut in domu sua
et cecidit et facta e ruina
magna Item si sol oriat' ma
culosus sub nube rubea latens
sub nube crocea ad modu auri
idem signat quia si platus q
debet esse sol lateat sub nebu
la amoris sanguinis ita q caro
et sanguis sibi reuelet vel etia
sub nebula cupidi auri si etia
assessores et consiliarii sui qui
debent et deberent esse sicut
stelle celi discurrut hinc inde
venando aucupando et solaci
ando dictitat omnia hec sut
signa pturbacionis et tempe
statis in populo Je xiiii Ex
pectauimus tempus curacois et
ecce turbacio hec plurimo spec
tant ad platos et dnos eccla
sticos De aliis ergo signis n'c
ad pns gra breuitatis Contra
hunc rabidu morem sucauerit
autor in sepedicto pcepto aliem
noli concupiscere Et dicit si pla
cet p omnia ut tibi quia vtro
biqz racio e eadem etc
22
5 Dixi septimo Inter hos fera
pessima rancor et inuidia e
norme venenat' hoc e i effectu
intelligendu q cu aliquis ipor
aput dnm habet maioz gram
alii inuident ei sicut fratres
joseph inuidebant ei eoq pre
plus ceteris amaret Genesis
xxxvii Et de dauid etia cu
inuidentes satrape philisti
norum detraxerut aput rege
achis De cuius familia erat
Regum xxix Tales dya
bolu imitant' cui' filii sunt

Et cuius invidia mors intravit
in terram Sapie ij c. Exta
li invidia plerumque prodicio int
uenit Ex hiis enim multi xpiani
qui non sunt de metali invidia
contenti Sed in occulto prodito
rie aliqua mala parat illis
cum quibus comedunt et bibunt
De talibus bene vaticinatus fuit
Abdias propheta dicens Qui
comedunt tecum ponunt insidias
subter te Vtinam aute tales
attenderent quid Dauid propheta
imprecatur eis dicens Tu vero
inquit homo vnanimis dux
meus et notus meus qui simul
mecum dulces capiebas cibos
magnificasti super me suppla
tacionem Ideo Secundum veniat
morss super illos qui simili
ter sunt tales et descendunt
in infernum viuentes Contra hunc
dolorosum morem sufficienter au
tor infra in scda parte metra
precepto xvij Invidia nimio rē
Per que metra uel precepta au
tor generaliter docet omnes a ta
li vicio pessimo precauere et
maxime aulicos qui virtuosi
ores et sapienciores aliis re
putantur Et hoc specialiter
propter tria Primo quia hoc vicio of
fendit deum homo Secundo proximum
Tercio seipsum Et ex hoc effi
citur ignominiosus et paruulus in
sexpo quia paruulus est et in
ferior qui est qui ex inseria
terrenorum celestia et eterna con
tempnit Quia eciam proximum
prodit et certificat semetipsum
quod cito ab hominibus maxime au
licis talis est passio reiacienda

propter quod glo super Iob paruulum oc
cidit invidia dicatur Ita vere par
uulus est qui terrena diligit ex
invidia eterna contempnens
Vnde Augustinus huius vicii enormi
tatem considerans libro de doctri
na xpiana dixit deprecatur ut
tam pestilens vicium a cunctis
hominibus tolleret dicens Auferat
deus pestem invidie ab animis
hominum vicium dyabolicum quo so
lo dyabolus reus est Non enim
dicitur de dyabolo ut dampnetur
homicidium commisisti furtum
fecisti aliena rapuisti sed ho
mini statim creato invidisti
Ambrosius in glo. super id ad Gall
ij c. In detestacione invidorum
ponit condiciones et defectus
invidiosi dicens Hinc voltus
tumens lurnus aspectus pal
lor in facie in labiis tremor stri
dor in dentibus verba rapida
effrenata convicia et manus
ad violenciam prompta Et
gladio interim vacua odio
tamen furiate mentis armata
ta Circa huius vicii detesta
cione plura incidunt dubita
bilia que tamen ad differendum
nunc sunt obmittenda Ideo enim
ducente lacius explicabuntur In
predicto allegato precepto Invidia nimio
23 o rē Vicesimo octavo quia Rumorum
assiduitas sermonum importunitas
eosdem denigravit hoc enim in
effectu intelligendum quia auli
corum vicium est rumorum assidui
tas in curia vel in pallacio
quibus cottidie implentur dominorum
curie Vnde legitur quod in curia
regis Arthusii non solebant co

medie quousque apportati erant
rumores aliqui Item fuit ra-
ne quibus repleta erat tota
domus pharaonis regis Egipti
ut exo. viii c. Et notandum
quod hec fuit maxima plaga
inter ceteras ad denotandum quod
huiusmodi rumores inter mala
inducunt Nam quidam in eis dicitur
malum de inimicis quidam falsa
prospera de amicis quidam ad invi-
diam provocativa quidam in mala
extracta directiva et similia multa
propter quod in curia hec que est re-
ligio caveat ne ibi rumores
afferant unde dicit Bernardus
nova religionis abusiones esse
rumores in claustro Contra
hunc pravum morem suadet autor
in prima parte metra precepto
xxviii rumores fuge et Per que
metra instruit autor genera-
liter quoscumque aulicos labia
sua moderare circa rumorum in-
ventionem i. eorum que de novo
dicuntur Ubi advertendum est
propter tria nonnulli ex aulicis mo-
vent rumores novos inmitte-
primo quia cupiunt in admiratione
haberi Nam nova et maxime
insolita audientes in admiratione
suspendunt vel convertunt Secundo
quia credunt ex hoc magis sa-
pientes reputari tamquam singu-
lares et alios in cognitione
precellentes unde istud ad inanem
gloriam videtur pertinere Cum novi-
tatum presumptio sit septima eius
filia Tertio quia desiderant
aliis complacere hoc autem
habet locum solummodo in hiis que
audientibus grata forent etc.

Sed plerumque contingit quod credunt
grata dominis nuntiare et in hoc
eis complacere et in rei veritate
magis displicent quia multotiens
ex talibus rumoribus ad iracundiam
provocantur Exemplum de Joab princi-
pe militie regis David De quo
scribitur ii Regum xviii c. ubi recitatur
narratur quod congregato Joab
exercitu persequebatur Absolon fi-
lium regis David quia usurpaverat
sibi regimen patris sui Tandem
ipse Joab infixit tres lanceas
in corde absolon et occidit eum
quo facto Achimaas filius Sa-
doch ait Curram et nuntia-
bo regi quia iudicium fecit ei
deus de manu inimicorum eius
Ad quem Joab ait Non eris
nuntius in hac die sed nuntia-
bis in alia hodie nolo te nun-
tiare filius enim regis mortuus
est quod vis currere Non eris
boni nuntii baiulus Sed ita factum est 3
xx 8 Dixi nono Et agonizat
veritas in hiis fructizat fal-
sitas etc. hoc est in effectu intel-
ligendum Et ex hiis prava re-
periuntur qui veritatem domino suo
dicunt vel magnatibus curie ne
fiant eis odiosi quia veritas
ut plurimum reddit odiosos unde
Seneca Nihil stat quod omnia ha-
bentibus desit Deest enim qui
eis dicat veritatem Contra
hunc pravum morem autor suasio-
nibus et adiuvamine et hoc in-
in tertia parte metra vi precepto
Sermones blandos etc. Per hec
metra et precepta autor omnes
generaliter instruit ne fictis et
coloratis sermonibus uti debeant ad

in vitam homines sed veritatem
simpliciter proferre Specialiter
autem aulici et curiales ut supra
scilicet de hiis que noverint et de hiis
super quibus interrogantur domino suo
veritatem debeant proferre nec
ipsam aliquatenus occultare ali
as autem si secus facerent
domino suo existerent infideles
et secundum leges et canones sunt
graviter tales puniendi Et ca
quod scimus quod secundum Canones
quilibet qui fidelitatem domino suo
iurat ista sex in memoria semper
habere debeat et servare videlicet
incolumem tutum honestum utile
facile possibile Incolume videlicet
ne sit in dampnum domino de
corpore suo Tutum ne sit in
dampnum de secreto suo vel
de municionibus per quas tutus esse
potest honestum ne sit ei in dampnum
de iusticia sua vel de aliis
causis que ad honestatem
eius pertinere noscuntur Utile
ne sit ei in dampnum de pos
sessionibus suis Facile vel pos
sibile ne illud bonum quod domino
suo leviter facere poterat fa
ciat ei difficile nec non quod
possibile erat reddat ei impossibile
ut fidelis Hec documenta ca
veat .i. caveat debet et fidelitatem
custodiat iustum est Hec omnia
habentur in canone de forma
xxii q. v. ante medium ptato
in secundo precepto autor de simpli
citate veritate qua uti debet
aulicus domino suo bene concludit
dum dicit Simplicitas veri
fama est hoc est dicere quod simpli
citas et non duplicitas ad auli

cos pertinet et sapientes unde
philosophus primo Elencorum dicit quod duo sunt
opera sapientis unum est non
mentiri de quibus novit Aliud
est mentientem manifestare pos
se Unde tullius in invectiva quam
fecit contra Cathilinam In comme
datione veritatis que inter omnia
ingenia calliditatem sollerciam
contra fictas omnium insidias facu
le per se ipsam se defendit Propterea
proverbiorum viii scribitur Sapientie labi
a mea ut predicent veritatem
rectam meditabitur guttur
meum et labia mea detestabuntur
impium hoc est siquidem quod tra
dit philosophus primo Ethicorum dicens
Ambobus enim existentibus amicis
sanctum est prehonorare veritatem
Summe ergo ab aulicis et ma
xime honoranda et prosequen
da est veritas quia sicut v
nicus bonus florenus prevalet
centum falsis Sic unicus homo
verax deum vere timens et di
ligens mille fraudulentis et
impiis noscitur prevalere Propterea
Ecclesiastici xvi scribitur Melior est
unus timens deum quam mille fi
lii impii Et nota quod sub nomine
falsi arguitur omnis falsus sive
proditor sive falsus testis sive
mendax sive fraudulentus
quo ad fraudulenciam suam et fal
sitatis impietate sit reus Nota
secundum Canones quod falsarii litterarum
apostolicarum dicuntur qui falsant
bullam extra de cri. fal. licet
qui vera habent sed cum quadam
abrasione extra eodem c. ex consilia
qui vera habent si furtim extra
de eo qui furtive ordi. rece. Veniens

terum falsi suggestione impetrat vel litera bulla saluo manus altera raso filo hec tibi papale faciunt cognoscere scriptum Et quis fraudulentus vel alius quilibet corrupte mentis et operacionis dolose videat vivere et florere contentus in vestibus comessacionibus et aliorum exteriorum temporalium apparencia Et quamvis eciam talis falsidicus vel alius fraudulentus operatur sub audacia quadam videatur intrepidus suas defendere et occultare malicias moliatur Occulto tamen dei iudicio non obstat quin ex iniquitatum suarum grandine sit in agone et timore contrario dolorose ac cruciate mentis ipsum cotidie affligentis Hoc autem probat Augustinus in libro de libero arbitrio dicens Nullo temporis intervallo hec duo dividuntur et quia aliquo tempore faciat homo quod non debet et alio paciatur ne vel temporis puncto universalis pulchritudo deturpetur ut sit in ea dedecus culpe sine decore vindicte qui dicit ideo est dare omni puncto temporis quo intellectualis excellencia humane cognicionis que est universalis pulchritudo et perfeccio hominis maliciose delinquat quod immediate persentiam constrictione lese volucionis superne iudicio impingwet Et propterea doctor grecus in ad Corinthios scribit Gloria nostra est testimonium conscientie nostre Tercia supplicium in Canone ut valuit dandum xi q iii Et ideo Augustinus dicit Nulla gravior est pena quam conscientia delictorum Et Ambrosius

in libro de officiis dicit Que pena gravior quam interius vulnus conscientie Super hoc ergo concludendo dicendum est cum ysidoro de summo bono Si homo vult semper esse letus et nunquam de aliquo tristari in operibus virtuosis debet suam ducere vitam Racio quia omnia fugere poterit homo preter conscienciam suam Capitulum xi decimo et ultimo Racio vacat ocio voluptas comessacio hos ligat inde ec hoc est in effectu intelligendum Et ex auditis non nulli per magna parte temporis vacant ociis ludis comessacionibus et noxiis voluptatibus hii sunt de quibus scribit per Amos prophetam vi° dicens Optimates capita populorum ingredientes pompatice domum israel Sequitur Qui dormitis in lectis eburneis et lascivitis in stratis vestris et ysaia v Ve qui potentes estis ad bibendum vinum hii de nocte faciunt diem et econverso dormiunt enim de die et vigilant de nocte De hiis Job xxiiii Noctem verterunt in diem et Unde Seneca epistola cxxii dicit de quodam potente qui maiorem noctis partem in convivio exgebat et usque ad horam vi^tam fere dormiebat De talibus eadem Seneca ad helbiam scribit ut edant Et miserabiles quorum palatum nisi ad preciosos escas excitatur et in epistola lxxii ideo vivit qui libidini et sompno vivit ait Seneca De hiis eciam ysaie v Ve qui surgitis mane ad ebrietatem sectandam et potandum

[2]

vsq3 ad vesperam ut vino estu
etis cythara et lyra et tympa[n]
et vinu[m] co[n]viuijs v[est]ris et op[us]
domi[ni] non respiciatis nec ope
ra manuu[m] eius consideratis
p[ro]pterea captiuus e[st] p[o]p[u]lus meus
quia no[n] habuit sciencia[m]
et nobiles ei[us] interierunt fame
Sequit[ur] p[ro]pterea dilatauit
infern[us] a[n]i[m]am suam et aperuit
os suu[m] absq3 vllo t[er]mi[n]o et de
scendent fortes illi[us] et subli
mes ei[us] gloriosi q3 ei[us] adeu[n]
et marcuabit[ur] homo et humilia
bit[ur] vir et oculi sublimiu[m] de
p[ri]ment[ur] [et]c[etera] P[ro]pterea ph[ilosoph]i cu
rias potentu[m] fugiebant ut
narrat[ur] in p[ro]logo policrati
de ypocrate et alijs [et]c[etera] Sili[cet]
sancti viri tales curias decli
nant nisi q[ua]n[do] caritas cogit
aut vtilitas exigit alias Ali
as male faciunt P[ro]ptea in trac
tatu de xij abusionib[us] dicit[ur]
q[uod] q[ui]nta abusio est Monach[us]
curialis qui amat plus esse
cu[m] discumbentib[us] cu[m] herode q[uam]
in carcere clausu[m] cu[m] Johanne
ibi eni[m] videt puellam saltante[m]
et Johannis caput detruncatu[m]
Johannes g[rat]ia[m] int[er]p[re]tat[ur] Duo
autem auferunt caput Joh[ann]is
id est x[ristu]m separant a corpe
uel a corde hij duo sunt
curiositas et vanitas Seq[ui]t[ur]
hoc[?] no[n] videat caput Joh[ann]is
in discho detruncatu[m] videt ta[men]
ibi que effuso sa[n]gu[in]e acq[ui]ru
tur vaccam vidue et porcu[m]
pauperis in carcere p[ri]ncipis
pauper morit[ur] et tame[n] de
sub[st]a[nti]a pauperis comedens mo[na]ch[us]

p[ri]ncipi blandit[ur] Contra hunc
p[er]u[er]sum morem curiosu[m] p[ro]bet
autor et hoc in secunda parte
metrica p[re]cepto xxxij fforacor
ut valeas [et]c[etera] p[er] que metricalit[er]
p[re]cepta informat autor vnu[m]
quemq3 generalit[er] et specialit[er]
aulicos ut circa p[ro]longacionem
et sanitatis conseruacioz sibi de
beant sup[er] omnia p[ro]uidere q[uo]d
fit parce vtendo voluptati
bus i[d est] delectacionib[us] p[ro]ximis [et]
hoc e[st] quod Seneca dicit Ceris
p[ro]t[?] ina p[ro]uidencia hunc corpu
sculo longiore p[ro]longare vi
tam si voluptates quib[us] magno
pere paret cogere poteri[n]t
vel cohercere Ita voluptates
i[m]moderate valitudine[m] et forti
tudine[m] corporis tollunt et infir
mitates induunt P[ro]ptea Seneca
Mius[?] inquit tam contumelio
sus sunt q[ua]m in q[ui]bus[da]m voluptatibus
sunt Sufficiat alicui si hostem
suu[m] excecat sed voluptates
no[n] solu[m] excecant voluptuosos
sed eciam impotentes efficiunt
et contractos et leprosos et
diuersis alijs infirmitatibus af
fligunt Ad hoc bu[?] sa[cra]t quod
dicit Jeroni[mus] in Canone nec
tales de con[secratione] dis[tinctione] v in p[ri]n[cipi]o
vbi dicit text[us] nec tales ac
cipiam[us] cibos quos aut diffi
culter digerere aut comestos
magno paratos et p[er]ditos labo
re doleam[us] vnde Galienus
doctissim[us] ypocratis int[er]p[re]s
atheletas quoru[m] vita et caro
figura e[st] in exhortacione me
diane ait nec viue posse
diu nec sanas esse ait que

ita immo sagine et a dapibus quasi luto involutas nichil terrene id est subtile nichil celeste sed semper cambus eructuare et venereis in glutine gurgitare. Bonam autem doctrinam in se ipsis idem Ieronimus tradidit dicens quod multorum infirmitas ieiunia sanant. Legimus namque quosdam morbo articulari et podagre humoribus laborantes proscriptione bonorum ad simplicem mensam et pauperes cibos convaluisse redactos. Caruerant enim sollicitudine dispensande domus et puellarum largitate que et corpus frangunt et animam necidunt. Paracius appetitu ciborum qui consumpti relinquant penitenciam. Hinc voluptas nocet parta dolore voluptas. Sunt et alia multa scripta vicia cum predictis que summatim sunt cum ipsis hic repeta. Ut superbia ad extraneos et incompassio ad miseros habentes negocia in curiis et extorsiones multitudine cum pecunias et servicia et similia et ambicio honorum munerum accepcio impetra officiorum et bonorum pendicio ficta amicicia calumpniose accusantes voluptates sive delicaciones quibus multi involuti in curiis perdunt animas suas. Verum sicut multi in eisdem curiis pereunt ita posset ibidem multum mereri si esset sicut Ioseph in curia pharaonis et sicut Daniel in curia Nabuchodonozor regis. Et sicut Neemias et Esdras in curia Ciri regis qui in eis secundum deum se laudabiliter habuerunt. De talibus bene loquitur Moreas ii. c. dicens. Omnis regis cum stultitate que vobiscum iudicium est. Domus regis dicitur aula et tota congregacio que cum rege moratur. Curia igitur est iudicium disceptacionis et retribucionis quia secundum merita unicuique cum moratoribus retribuetur ei. Sic aulicorum viciis tercio membro traditur communis medela. Pandentur generalia quibus ars mechanica similiter cum tutela et cetera.

26 Quare accedat illud quartum membrum principale ubi dixi quod morum ignobilitas volgi quoque sanitas quarto referetur. Quod in effectu est intelligendum quod in isto quarto membro declarabo defectus morum ipsius volgi seu plebeiorum cum aliquali reformacione eorundem. Ubi advertendum quod per volgum seu plebeyum volo intelligere homines sub arte mechanica contentos. Unde notandum quod huius artis species si bene perspicies ut Hugo testatur. Revera septenarius clare tradit metra quod illico probatur. Nam prestat lanificium cuius est officium pelles contrectare. Armatura utitur malleo cum dolabro dehinc prestat curare. Presit navigacio cuius perspicacio pelago versatur. Agricultura residens ceteras in plures tellus operatur. Quesus comprestitur venacio que dicitur mundanis delicta. Nempe tenet loculum sanificans corpusculum mediana dicta. Postremo loco residet que ludis locas preses theatrica

vocata / possessores omnium premissarum
artium non fide fedata laborent
sed fideliter utiliter sinceriter per
cipient optata. Et propterea hoc
exilium gaudebunt in perpetuum in
vita beata. Ex hiis videre potest
prudens lector enucleare po
terit septem artes mechani
cas a hugone dydascolicon
parte tercia enumeratas lanificium
armaturam navigacionem agricultu
ram venacionem medicinam
theatricam. Primum in quibus prima
de prima usque ad septimam ampli
tate una ars specificatur ut v
bi gratia in prima lanificium in
secunda armatura in tercia vero
navigacio. Et sic de singulis
usque ad septimam ampliate ut
dictum est comprimendo etc.
Dixi ergo primo que prestat
lanificium etc. Sub qua propter
ut comprehenditur prima ars me
chanica puta lanificium que
quidem secundum prestatum hugonem
primarium tenet locum circa quod
notandum quod sub hac arte
lanificii multi artifices com
plectuntur videlicet insidentes co
suentes tondentes colorantes bar
bam radentes hii omnes circa
pilos operantur et lana. Item
notarii pellipparii coriarii hii
omnes circa pilos et pelles operan
tur. Item macellarii seu bo
charii et hii quidem circa car
nem operantur hii omnes sub ar
te lanificii comprehenduntur et
in hiis precipue debet esse so
cialis amicicia honestas con
tinencia atque verborum veritas
inter ceteros autem prenominatos

mechanicos notarii rei publice
multum utiles sunt et necessarii
si boni sunt. Si autem mali rei
publice sunt pessimi. Cum enim
per eos cause et questiones sub
iudice assessore scribuntur multa
in eis si veritas et legalitas
fuerit magna civitati cuilibet
utilitas emergit. Caveant
igitur ipsi conscienciam ne similiter
contracta viciant qua illi ad
emendandum tenentur cum suo
dolo in scripto mentiti sunt statu
ta civitatum contrarie allegant
atque statuta considerant secun
dum deum et mira esse confecta no
verunt propterea plurimum atque rectores al
liciant ad mutandum. Sunt enim
non licet vinculum quod contra
fidem et bonos mores sanci
tum est sed sunt hodie qui
plura de re publica noverunt
bona agere dei timore preter
misso in firmiores et usiores
populares decipiunt ad conspira
ciones et inepta collegia attra
hunt et vinctes in unum sedi
ciones in civitate ponunt qui cor
dium federa nectunt. Sicut hodie
lumbardos tanta est novarum col
legium quam notariorum in quibus
inveniuntur discordie voluntatum.
Ad hos omnes pertinet artes quibus
dediti sunt diligenter sinceriter
et fideliter exercere cogitantes quod
homo nascitur ad laborem Job
v c. Et ideo v c. Labores manu
um tuarum quia manducabis etc.
Ita quod circa artes suas taliter ope
rentur ut a peccatis eisdem artibus
communiter concomitantibus fiant immu
nes et maxime a furtis fraudibus

mendacijs voluptatib*us* p*ar*uijs et
alijs que in plurimu*m* p*re*dictis arti
bus solent concomitari quia tales
a exercentes opar*ij* essent iniq
tatis et in servicio dyaboli con
stituti et sic bonam non pape
rent retribucionem a d*omi*no s*ed* mala
Cum dicet*ur* eis illud luce xiij
Discedite a me om*ne*s opar*ij* in
quitatis et p*salmo* x Pauor hijs q
operant*ur* iniquitatem i qui mali
ciose se habuerint in opacionib*us*
bus seu artibus eoru*m* exercendis
quare omnes tales ut p*re*dicta
malam effugiat retribucionem
fideliter se habeant ad omnes
et consequenter mercede*m* bonam
adeo p*ro*pientes illa*m* m*a*g*is* mer
cedem qua*m* p*ro*mittit ap*osto*lus Ro
Ro v dicens Gloria et honor
et pax opanti bonu*m* i bene i
operacione sua se h*abe*nti ad quod
hortat*ur* nos autor p*er* generale
preceptu*m* illud stude agere quod
bonu*m* est et est penultimu*m*
preceptoru*m* p*re*ficior*um* ad i*n*veniendu*m*
q*uo*d vniu*er*saliter omnia p*re*fata p*re*
cepta comp*re*hendit maxi*m*e illa
que p*er*tinent ad v*ir*tutu*m* introducti
onem et viciorum expulsione*m*
Non e*ni*m solus act*us* sed act*us* cu*m*
studio comendat*ur* hoc clare
in Regu xx c comp*ro*bat*ur* ubi
sic dicit*ur* Studiose egisti q*uo*d
rectu*m* erat et placebat i ocu
lis meis *et*c Et bene dicitur
Quod bonu*m* est agere stude
hoc e*ni*m preceptu*m* tam ex p*ro*pheti
ca q*ua*m ap*osto*lica comp*ro*bat*ur* auct*orita*te
primo p*ro*phetica Amos v Querite
te bonu*m* et no*n* malu*m* Et micheas
vj^o Indicabo tibi o homo quid sit

bonu*m* et quid deus requirit a
te vtiq*ue* facere iudiciu*m* et mise
ricordiam *et*c Secundo ap*osto*lica ex
dicto eciam ap*osto*li ad Gal vj^o
Du*m* t*em*p*us* habem*us* *et*c et ps^o
xxxiij^o Declina a malo et
fac bonu*m* hoc autem ipi me
chanici facientes v*ir*tutes agunt
et vicia detestant*ur* p*er* quas
v*ir*tutes de statu ignobilitatis
ad vera*m* nobilitatem se transferret
Cu*m* veri nobiles ab ignobilib*us*
no*n* aliter nisi p*er* v*ir*tutes disting
wantur Quia nil aliud e*st* vera
nobilitas q*ua*m vita humana cla
ra v*ir*tutib*us* p*er* elecione*m* et h*ab*itu*m*
aie intellectualis exteri*us* opan
tis Qualit*er* aut*em* et quo*modo* per
insirascriptam nobilit*at*is diffinicio*nem*
nec no*n* eci*am* p*er* infrascriptas racio
nes veritas elucescet Vnde cica
quorundam opiniones referam
Fuit e*ni*m quida*m* dantis Aleghori
nomine de florencia wlgaris
poeta laudabilis recolendeq*ue*
memorie qui cita hec fecit vna
sua cantilena que incipit le
dolce rime damore *et*c ibi r
citat tres opiniones antiq*uo*r*um*
quaru*m* prima talis fuit q*uod* quida*m*
Imperator dixit q*uod* nobilitas e*st*
antiq*ua* eris sue diviciar*um* posse
ssio cu*m* pulcris regiminib*us* et
morib*us* Alij dixerunt q*uod* anti
qui boni mores hoiem faciunt
nobilem et hij de diviciis
curam minime dicit*ur* Tercij di
cunt q*uod* ille nobilis dicat*ur* qui
descendit de patre aut avo
ualenti Omnes tam*en* has rep
bat opiniones Vltimo determi
nans q*uod* quicu*m*q*ue* v*ir*tuosus i*de*o est

est nobilis Item nobilitas esse
non potest ubi virtus de est
21 Obmissis opinionum altercacionibus
brevitatis amore pro ipsarum fi-
nali conclusione veridica est
sciendum quod tres in universo reperiuntur
nobilitates prima nobilitas est
theologica et supernaturalis Secunda
nobilitas est naturalis Tercia
nobilitas est politica et civilis
prima in conspectu eterni iudicis
est quedam, aput quem nulla
est obumbracio nec aliquid la-
tere potest Ita aput deum est no-
bilitas omnis, que est gracia dico
de gracia gratum faciente Item
omnis qui virtuosus est ea scilicet
virtute, que hominem facit fe-
licem, hoc intelligo si est in ca-
ritate, quia ille est in gracia,
non enim potest esse in caritate
sine gracia, et hoc secundum sen-
tenciam, et determinacionem
venerabilis doctoris beati tho-
me in p[a] s[e] q. c. x. et q. se-
quenti hoc eciam verum probatur
primum Regum secundo ca[o] ubi dicitur
Benedixit deus quicumque ho-
norificabit me glorificabo
eum Qui autem contempserit
me, erunt ignobiles Istos au-
tem ignobiles hic perfecte cog-
noscere non valemus nisi per re-
velacionem dei Dicitur enim
Ecclesiastes ix c Nescit homo utrum
amore an odio dignus sit et
multi sunt predestinati, qui apud
homines ignobiles reputantur
pro quo bene facit illud quod scri-
bitur sapiencie v[o] hii sunt quos
aliquando habuimus in derisum et
similitudine improperii Nos in-

sensati vitam illorum estimaba-
mus insaniam et finem illorum sine
honore Ecce quo computati sunt
inter filios dei et inter sanctos
sors illorum est Nobilis quantum ad
hec est qui secundum philosophie documenta
vivit quia philosophia nobilem facit
accion Seneca Epistola xliiii
plathone philosophia fecit nobilem
veram philosophiam et utilem nobilitatem
facit generacio spiritualis que
secundum deum est Cris[ostomus] super m[a]t[theum] omelia
xliiii Una est nobilitas sola vo-
luntatem dei facere Et hic est
modus nobilitatis nec in filiis
magnum sapiencia nisi virtutem
eorum habeamus nec in patribus
nisi eis similes fuerimus Unde Ysidorus
de conflictu sola aput deum
libertas est non servire peccatis
Summa inquid aput deum no-
bilitas est clarere virtutibus Et
Bern. ii. ad Eugenium Semus
apostolorum non aliunde nobile quam
morum ingenuitate fidei fortitudine
Ista autem nobilitas theologica
delinquenda est Secunda est nobili-
tas naturalis hec duobus mo-
dis considerari potest prout videtur
competit aliquibus racionabilibus
et irracionabilibus, et aliis eciam
sensu carentibus et isto modo
nobilia et ignobilia dicuntur
secundum comparacionem bonitatem ut
patet in brutis, Dicimus enim
quasdam aves eciam eiusdem
speciei nobiles et ignobiles
sicut falcones peregrini, magis
tamen nobiles reputantur
sicut est de ceteris animalibus indi-
cando Et de pomis eodem
modo Inter artifices eciam distinguimus

quosdam nobiles qui magis sunt instructi in arte. Alii dicuntur ignobiles qui nunquam. De hac pro nunc non est tractandum quia per hanc non distabit nobilis a plebeio de quo queritur. Secundo modo consideranti sicut prout cadit in hominibus hec nobilitas naturalis et tunc intelligi debet naturalis vel natalicia modo inducta quam iuriste appellant demum genus prouenio quod apparet quia prout plus hominibus congruit et de tali nobilitate loquitur philosophus primo politicorum c. iiii vel alii quam virtus et malicia determinant servum vel liberum hoc autem non est de omni virtute intelligendum sed de ea virtute que competit aliquibus prout apti sunt dominari et hoc facit ad principale propositum huius opusculi non de ea que competit hiis qui apti sunt subici ut per philosophum primo politicorum vo dicendum est ergo quod talis nobilitas est virtus prout competit hiis qui apti sunt preesse aut dominari vel ponatur diffinicio virtutis quam ponit philosophus primo ethicorum cum dicta addicione ut dicatur quod hec nobilitas est quidam habitus in medio consistens circa ea que pertinent ad preesse aut dominari cum hac determinacione et sic patet esse verum quod dixit ante et de hac nobilitate loquitur canon Augustinus de viciis hominum in principio ubi dicitur nunquam de viciis erubescamus parentum hoc vult iste canon quod ille qui natus est ex parentibus prout a virtutibus est alienus dum tamen ipse sit virtuosus et bonus melior est quam ille qui natus est de bonis parentibus licet eciam ipse sit bonus ex parentibus vel racione parentum magis admirabilis qui exemplar non habuit quam qui habuit. Racio magis fuit dei virtute mirabilis. Sed hec optime facit quod dicit Tullius in inuectiua quam facit contra Salustium dicens est enim meis gestibus florere quam aliorum opinione innti et ita viuere ut sim meis posteris nobilitatis inicium et virtutis exemplum.

38 Tercia nobilitas est politica seu ciuilis prout differt nobilis a plebeyo ubi eciam est intelligendum quod dominus Bartholomeus de saxo ferrato venerabilis et copiosus doctor utriusque iuris nec non et multarum aliarum scienciarum imbutus valde et expertus de huiusmodi nobilitate dat diffinicionem talem dicens quod nobilitas est qualitas illata per principatum tenens quas quibus ultra honesta plebeyos acceptus ostenditur. Hac diffinicionem non multum approbatur nobilis vir dominus Agapitus de columpna de principibus romanorum nunc dei gracia vlixbonensis episcopus vnde magis improbat eam dicens quod nobilitas est in anima habitus virtuosus acquisitus aut a natura productus hoc autem Auctor Seneca epistola xliiii ubi respondet lucillo suo conquerenti malignum egisse naturam deinde secutus quia non erat natus nobilis et cetera non poterat se eximere vulgo et effici nobilis adducens ad hanc diffinicionem de qua hic loquitur quia non habebit statutum insigna

representabat maioru nobilitate
et iste dabant pro principatu
tenentes sicut hic asserit diffi
cio verbi gra Archi triumpha
les et siles Ad hec rndet Se
neca qd si volt pt se ex ima
vulgo et effa nobilis vincedo
sz virtuose aiam virtuoso hitu
in duendo Prt eciã iste hitus
hom a natura sepissime vn
dicat ipse Seneca li° j de cle
meñcia ad neronem Qu cimq
alius qui ex nobilib traxit
originem facilius ad vtute inch
natur qm altius ponit exm
de equo boni generis qui li
berius regit sicuo qm alius Ali
qn eciã iste hitus het acqsicio
ne et ponit exm de clemente
ortulano post modu patrio
et Socrate aliis rusticos ac ceti
multi humili loco nati vtutu
acqsicione fuerut clari Ut
valerius li° tercio ca vij Et po
exm de Tulio hostilio qui in
cunabulis accepit agreste tu
guriu cuius adolescencia in
pectore pastendo fuit occupa
validior etas Romanu Im
periu rexit et duplicauit
senectus in altissimo maiesta
tis fastigio fulsit et ibidem po
exa de aliis In pposito si vel
lemus dicere qualibz nobilitatu
p principe esse nobilem phas
e dicere Nam sicut dicit dnn
Bartholo^m andes est nobilis
et tn vidi p principem hystone
milite dicemq ne illu fore no
bilem absit multos vidi in dig
tate positos esse cuaissimos
et tamen nisi nobilis sit magni

mu no est nobilis de dona c j
vnde Deut^o i c Tuli de tribu
bus vris sapietes et nobiles
et costitui eos principes Ecce
sumpsit vtute sz sapietes et no
biles postmodu dignitatem
subiunxit vn^s principes hiis em
opinionibus p pfatos venerab^les
viros hincinde tactis discussis
cupiens de hiis plenius veritate
videre vltra opinione dantis
volui sup hoc pitiores consulere
qui talem dederut detminacionem
put sequit vn^s q illa e vera
formalis et pfecta nobilitas q
nedum hominez vtuosu ex famo
so et clarissimo genere descede
tem facit vm ecia qualiz posse
ssore vtutis nobilem reddit et effi
cit generosum Quare cu nichil
aliud sit vera et pfcta nobilitas
qm vita huana clara vtutib p
eleccionem et hitu aie intellectua
lis exterius operantis ex ho ta
tu est nobilis qntu eius opacio
est vtuosa et ab aie bonitate
initiata pcedit Ideo ad pfectoz
augliz vtuose nobilit^s duo ncia
requirut sz hitus interioris
eleccois et bone opacois effec
tus aliis no esset vera nec
vtuosa nobilitas qm n^l phibet
qn ex corrupte interioris metis
malicia posset aliqua vtuosa
vel nobilis operacio exterius
de mcari Et pterea in ecclesiastico
xix c dicit Sapiens e qui
nequiter se humiliat et interiora
eius plena sunt dolo hoc aut
manifeste pbat p phm in di
ffinicione vtutis Ethyce ij°
vbi sic dicit q vtus e habitus

electum immediate consistens
Et Augustinus in libro de libero arbitrio virtus
est bona qualitas anime qua recte
vivitur Ex quibus siquidem diffi
nicionibus clare patet quod illa est vera
virtus et nobilitas que recte agens
per operacionem ex bona mentis
qualitate procedit quia illas duas
felicitates includit videlicet bonitatem
exteriorem in actu et interi
orem eleccionem in habitu Et
sic patet veritas in predictis Et

29 Circa hanc materiam queri po
test de duobus dubitabilibus Et
primo usque ad quos descendentes
transeat nobilitas que attribuitur
in genere Ad quod questitum re
spondent doctores quod usque ad
pronepotes ut asserit l. dimo. quia
hoc probat Item ultra pronepo
tem non est accepta ultra plebey
os ut ibi patet potest tamen dici
latius quamquam cum aliud ex quo
sequitur nobilitas transit ad poste
ros ut regnum ducatus Comita
tus et similia Et tunc usque ad in
finitum erit nobilis ille ad quem
transit non ex persona [illegible] quia
ipse habet aliud ex quo est nobilis
Si vero istud non transit et tunc
de iure communi ex persona prout dictum
non transit ultra pronepotem
ut in l. dimo. [illegible] et hoc per
consuetudines In quibusdam tamen
partibus ytalie omnes descendentes
admittuntur pro nobili et tunc istud
est probandum quamquam istud admit
tunt levitate ut pro nobilibus
habeantur donec ad paupertatem
devenerint vel ad viles ar
tes tunc incipiunt esse ignobi
les et ita loquitur auctoritas philosophi v°
politicorum Ubi dicitur nobiles
esse videntur quibus extiterunt proge
nitorum virtus et divicie Nam
intelligo quod pollicia illa que tunc
regnabat admittebat nobili
tatem ex progenie donec dura
bant divicie quibus brevius [illegible]
quod complus vel princeps accep
tat ita est nobilitas ut supra
dictum est. Secundo potest queri
Si rex vel alius baro transfe
rat per alias partes eius regni an
creare possit milites videtur
quod non quia ibi est ut privatus
homo ut in l. i. de officio proconsulis vel
Sed contrarium est veritas quia ea
que sunt iurisdictionis volunta
rie extra territorium exerceri possunt
ut l. ii. ff. de officio proconsulis et
sic patet veritas predictorum Ad
propositum autem redeundo predicti
Tales in arte lanificii operantes
moraliter debent sibi facere vestem
spiritualem Sicut mulieris fortis
de qua dicitur proverbiorum ultimo quod quesivit
lanam et linum etc. stragulatam
vestem fecit sibi ut sic induti
veste nupciali regnum ingredi
antur eternum Hec est caritas ut
ait Gregorius super Ewangelia
luce l. ii. omelia xviii que texitur
duobus preceptis ut dileccione dei
sit ad modum staminis et dileccio
proximi sub tegmine ibidem

30 Post scuto et armatura
malleo utitur cum dolabro de
hinc prosequitur quod est in effectu
intelligendum quod secunda species artis
mechanice est armatura cui sub
alternantur omnes qui dolabro et
malleo operantur ut sunt hii infra
scripti videlicet fabri ferrarii aurifices

monetas componentes hii omnes
malleo operantur Secundo carpente-
res lignorum Cementarij domos
muros ac turres edificantes
hii omnes dolabro operantur In hijs
omnibus debet esse fidelitas sapiencia
et fortitudo tales eciam ab illiatis
debent precauere Verum quia in
arte predicta complecti potest ars
sagittariorum et balistariorum
et hoc propter illos qui faciunt
veretas ad fabros et arcus
seu balistas nec non sagittas
quo ad lignorum sectores et
tales prohibite sunt per canones
fieri maxime contra xpianos
et katholicos ut in decretalibus Titulo
de sagittarijs Ideo contra tales
autor futurus prohibet dum in prece-
denti precepto dicat Illud stude
agere quod bonum est i. licitum ac
eciam honestum qui talis fit ars
secundum opinionem aliquorum in bello
iusto eciam contra xpianos licite
exerceri potest Quia in tali bello
ut dicit Augustinus Verum aperte
quis pugnet aut in insidijs
nichil ad iusticiam interest hec
probantur Distinctio xxiij q. ij in
rubeo et in nigro Contra
paganos vero et fidei persecu-
tores licite hoc officium exer-
ceri potest Quicunque autem sit preca
contra modo prohibito talem
artem exercentes est quod sunt ex-
cortandi moraliter tales artes
in dicta arte laborantes facere
debent sibi arma spiritualia ad
protegendum et percuciendum commo-
et forma que instruit Apostolus
Ad Ephe. vj c. Induite arma-
turam dei etc Multi enim sunt qui

mundi remanent contra tela hostis
3p sui Opus tercio quod sistat navi-
gacio aut prospicato pelago vi-
situr quod est dictum quod tercia species
artis mechanice est navigacio
sub qua comprehenduntur omnes
operantes et vtentes manibus
circa aquas qui in arte sua
taliter operari debent ut ab illia-
tis sibi precaueant fortes et con-
stantes esse debent Si enim
timidi existerent timore aliquis
imperitus et pericula nescientibus
moueret et ad hoc faciendum
inducit nos autor in sepe dicto
precepto dicens Illud stude agere
quod iustum est i. quod tua arte
decens [illegible] ab illiatis ut dictum
est se precauendo a forti et con-
stanti animo circa pericula in cubecca
se immiscendo vt viribus considera-
tis periculis in mentibus spe salu-
tis non videantur denegare
magni enim animi est magna
pericula equo animo tollerare [illegible]
raliter eciam tales sibi peniten-
cie arma faciant que secunda ta-
bula est post naufragium aut
secundum Jeronimus Epistola lxxxiij appen-
dat et crucis arcum que eciam
nauis est ut ait Augustinus super
Joh. omelia ij et transeant mare
i. mundum quo tempestatum turbini-
bus et vndis se illidit vel illidunt
ait Gregorius super Ewangelia
homelia ij. omelia ... etc
4t Opus quarto quod agricultura
residens ceteros transiliens
tellus operatur quod est dictum quod
agricultura est quarta species artis
mechanice que transtendit omnes
qui operantur terram de qua ob

consequuntur victum sub qua arte com
prehenduntur omnes qui agris arbo
ribus ac eorum pascuis deputantur
qui taliter in operatione eorum se exer
ceant ut a peccatis ac illicitis
talem operationem concomitari sole
tibus penitus immunes existant
ad quod inducitur per autorem
in premisso precepto dicente Illud
stude agere quo iustum est Vnde
sciendum quod primum terre cultorem
legimus fuisse cayn primogenitum
ade Gen. iiij c. Necesse enim
fuit homines culture terre insistere
ut quemadmodum terra est omnium ma
ter quia ex ea formationis
nostre principium invenit et illam
in fine vite habemus in domicilium
ita debuit nobis victualibus labore
nostro mediante prestare nutrimentum
debet igitur agricola deum cogno
scere legalitatem habere mortem
pro domino suo contempnere labori fi
deliter insistere deum cogitare sibi esse
necesse ut a quo bona tempora
lia respiciat quibus donatum su
stentatur ei reddat gratiarum actio
nes decimas rerum fideliter et
liberaliter offerat eligatque melio
ra ne eius munera velut al
terius Cayn respuantur aut quod
decimam partem [illegible] propter
deum tribuere omnia sibi ingruen
te tempestate aut hostium guer
ra suborta tollantur hoc com
probat Augustinus in cap. decime
xvi q. i. [illegible] ubi habetur
hec enim domini iustissima con
suetudo ut si tu illi decimam non
dederis tu ad decimam revoceris
dabis impio militi quod
non vis dare sacerdoti Tempe

pro eo quod deo ingratus est homo
ipse virtuti suique consilii industrie
temporalia multiplicando ascribendo
dei disponente iudicio omnia tol
luntur ingrato Dignum est enim ut
homo qui in habundanti fortuna
deum non noverat saltem sic adver
sante sibi fortuna tunc requirat
Vnde legimus David regem dum
ei arrisisset fortuna adulterium
et homicidium perpetrasse et dum
fugerat Saul adversanteque sibi
fortuna in virtutibus ac dei timo
re permansisse Ideo dicitur psalmo
lxxxij Imple facies eorum igno
minia et querent nomen tuum
domine Item legalem oportet
esse agricolam et cum dominus in
civilis sibi retinuerit illi prospe
ra dum gerat curando vineas
aliena quam sua ipsa maiorum
et nobilium vita est in manibus
laborantium Sic enim artes sunt
disposite ut nulla sibi sufficiat
sed sua aliis communicando tunc va
leant Item pro domino suo mortem
cum se facultas obtulerit contemp
nere debet agricola Ideo hoc facit
quod narrat valerius de fide
litate cuiusdam pampinionis
li. vi c. viij Qui cum essent ali
qui missi ut dominum suum occide
rent commutata veste cum eo
et permutato anulo illum clam
emisit Se autem in cubiculo
et lectulo recepit et se ut
pampinionem permisit occidi Idem
narrat Seneca in de beneficiis
c. xxiij Item agricola labori
fideliter debet insistere ut vires
ocia devitet, ita tamen ut talis
labor domino non preiudicet precepto

dicente Exo. xx. memento ut
diem sabbati sanctifices in eo scilicet
nichil nisi sanctum operando
in cuius precepti preiudicium age-
rent si servus facerent et
sacris diebus operibus servilibus
insisterent. Ad agricolam etiam
pertinet animalia i. armenta nu-
trire. Primus pastor fuit abel
et meliora deo in sacrificio ob-
tulit. Gen. iiij. Hic illum opor-
tet te sequi non solum arte sed
moribus et virtute. Et memen-
to quod ille non potest esse abel quem
Cayn malicia exercet. Ad ag-
colam insuper pertinet arbores
serere ac colere vineas pla-
tare et putare. Hec fecit primo
Noe ut scribitur Gen. ix. Ra-
refert Josephus de causis rerum
naturalium quod Noe vitem invenit
silvestrem i. labruscam que
a labro viarum sic est dicta
que cum amara esset quadru-
plex genus sanguinis accepit
videlicet leonis agni porci et
symee deinde sanguine admi-
xta terra fecit fimum. Et ad ra-
dicem cuiuslibet vitis posuit pro-
pter ut amaritudine vitis re-
pulsa dulcorata fructum redde-
ret. Cumque de vino eius bi-
beret inebriatus est et nudatus
in thabernaculo suo obhot
a filio suo Cham. Unde sed
dignitate decusus est cum sobrius
factus esset congregatis filiis
naturam vini ostendit eis. Ideo
se sanguinem dictorum animalium di-
xit apposuisse ut discerent
homines quomodo propter vinum fieri
leones propter iram. Cumque agnos

sine meta pre verecundia. Cumque por-
cos pre luxuria. Cumque symeas
pre curiositatem presumptam. Nam
symea quicquid fieri videt totum
facere conatur et dixe sic et
multi cum sint sobrii semper sunt
contenti officiis. Ebrii vero effec-
ti etiam aliena officia se occupat
et cum servile se credunt deservire
nos sunt. Moraliter tales celat
agrum suum sine cultu cordis quomodo
quo docet Apostolus prima ad Cor. iij.
dei agricultura estis etc. Re-
dicatur alium talium illud prover.
xxiiij. Per agrum pigri homi-
nis transivi et ecce totum repleverat
urtice. Sicut enim magno labo-
re colitur ager exterior pro
fructu temporali. Sic multo
magis ager interior pro fructu
eterno et spirituali. De materia
agriculture et agricultoris dicere
deo laus dicetur infra in secunda parte
metra i prima. Telluris si forte etc.

33 § Dixi quarto quod cursus quippe
consistit venato que dicitur nun-
damus dedicta. Hoc vult dicere
quod quarta species artis mechanice
est venacio que quidem competit
magis mundanis et secularibus
quam clericis seu regularibus. Et
ideo operantes in venacione que
dividitur in ferina aucupium et
piscatoria quarum utraque multis
modis exercetur ut ait hugo
ubi supra licito et utilissimo
modo debent operari. Nam illa
que est piscium licita est clericis
aut etiam monachis ut patet
aut in canone Ruigi de conse-
d. v. Tamen illa que est ferina
vel aucupium non omni persone

nec omni tempore licita est ut
Pugi in Can. & de venatoribus
lxxxvi d. in glo. concludere vi-
detur. Ad hoc probandum legimus
Esau venatorem fuisse qui pec-
cator erat / et penitus non invenimus
sanctum aliquem venatorem dum ve-
nator extiterit / ne de sancto Eu-
stachio obicia valeat / piscatores
enim aut sanctos Hugi sanctos invenimus
venatores nusquam. Queretur posset
aliquis quare magis prohibetur
venari quam piscari / Dicendum est
quod piscacio fit sine clamore / ve-
nacio vero / vel quia maior est
delectacio in venacione / et sic nil
potest de divinis cogitare. Et pro tato
ibidem dicit Ambrosius Quid pro-
dest ieiunare visceribus et lupini
ari venatibus abstinere a cibis
et carde petis / qui dicit parum
aut modicum prodest. Pro predicto-
rum et sequencium intelligencia est
sciendum / quod triplex est venacio scilicet opp-
ssiva arenaria et saltuosa / prima
est illicita et saltuosa ut vi d.
c. ultimo ibi habetur quod cepit ne-
brot esse robustus venator coram
domino et hominum oppressor et extinc-
tor / quos ad turrem edificandam
allexit. hec hystoria habetur
Gen. xi. legitur ibidem quod homines
post diluvium timentes illud iterum
venire / dixerunt alter ad alterum
faciamus turrim cuius cacumen
pertingat usque ad celum. Cumque
edificarent confudit dominus linguas
eorum. unde turris illa dicta est ba-
bel / id est confusio labiorum universe
terre / cum primo esset terra unius labii
et sermonis et ibi edificata est baby-
lonia. Secunda est arenaria cum

quis pugnat in arena cum be-
stia dentata / et ob hoc locat
operas suas. hanc qui exercet et
qui eam aspicit ~~et~~ mortaliter
peccat et qui eam exercet in famibus
est nisi gratia virium experiendi
ut ff de postula. l. i. § Item
Tercia est saltuosa / et hec fit
in silvis et saltibus / et hec potest esse
licita et illicita. hec multis mo-
dis potest intelligi / quia licet gene-
raliter licita sit laycis / tamen
ex tempore potest fieri illicita /
ut in quadragesima et in die-
bus ieiuniorum / ac eciam tempore
quo homines debent esse in ecclesia
et orare. ut in canone ampu-
tatis lxxxvi d. De conse. d.
iiii. in religiosa / et d. v. § ieiunium
in principio / et intellige nisi immi-
neret necessitas / ut si fames
vigeret vel bestie vastarent
homines vel segetes ut est de se
[illegible] l. i. / Illicita vero omni tempore dici-
tur [illegible] est Tamen causa famis et
recreacionis posset esse licita /
nisi esset nimis frequentata aut
clamorosa ut de cle. vena. c. i.
Item Episcopis autem omnino pro-
hibita est ut ibidem notatur
Attendant igitur venatores va-
nitatum varietates cursuum permu-
tes temporum amissiones invo-
les occupaciones fructuum mo-
dicitates que sepe eos concomi-
tantur qui post unam bestiolam
scilicet lepusculum timidum tot caute
cursores tot cornuum clangores
tot ululatuum vociferaciones et
in fine vilium laborum amissiones
et de aliis. Contra pravos et
illicitos mores predictos suasum

autor in sepedicto precepto Illud
stude agere quod iustum est hoc
est quod sit licitum et honestum et
iuridicum Nobiles ad talia anhe
lantes attendere debent vena
cionum pericula et vanitates que
circa talia concomitantur pro omnibus
precavere sibi nobiles debent
principes et barones Ne diebus
dominicis et festis principalibus propter
tales venaciones missas et ali
a divina pretermittat tum quia
ex hoc deum offendunt tum eciam
propter perniciosum exemplum subditorum
Ad hec benefacit quod in quadam
hystoria recitatur de quodam re
ge anglorum Edagoro nomine
qui cum quodam die dominico ho
ra misse ad venandum iuisset
et beatus dunstanus sacris
indutus cum ad altare diu ex
pectaret nec veniret ab ange
lis audiuit introitum misse et
kyrieleyson et postea ite mis
sa est cum diceretur ei a rege
adveniente quod celebrare deberet
noluit et exinde regi prohibuit
ne die dominico venatum iret Quereret
aliquis posset ~~posset~~ de tali
questione utrum servi teneantur
obedire dominis venari tempo
ribus prohibitis Breviter est
dicendum quod non tenentur servi
obedire dominis in rebus illicitis
quale est hoc quia est contra
illud preceptum Matthei vi primum que
rite regnum dei id est caritatem
quod semper faciendum est in ma
ne ut ibi in glossa notat hugo
Si autem ad licitam venacionem
compellantur a dominis tunc non
peccat mortaliter nisi placere

incipiat eis et verti in volupta
tem Sed hoc sane intelligendum quod tan
ta sit voluptas quod eciam dimittere
nollent si contra preceptum dei
33 esset O xi sexto Circa hoc nepe
tenet lonulus famisicus corpus sa
num medicina dicta quia in effectu
est doctrina quod sexta species artis
mechanice est medicina que sa
nando corpus habet prolongare
vitam humanam Unde hic summe
dici non attemptarent alios curare
antequam sint in medicina sufficien
enter instructi propterea comme
tator in Ethycorum dicit Oportet
medicum in disciplina et sciencia esse
instructum et quod diligenciam adhi
beat in medicando et quod cau
sas morborum inquirat Sed
multi reperiuntur hodie in operaci
one artis sue multociens in mul
tis offendunt et peccant et
precipue in tribus scilicet peccato homi
cidii peccato infidelitatis peccato ino
bediencie et transgressionis Primo
offendunt peccato homicidii eo quod
ex ipsis aliqui ea que sunt artis
insufficienter operantur et ideo
rei sunt mortis multorum Ve autem
talibus medicis qui quos sanare
deberent occidunt Deberent
enim primo diligenter attendere
ne tales medicinas conferrent
de quibus secundum artem eis non con
staret Iam si dubitacionem
habent quod noceat vel habere
debent conferendo peccant
quia semper in tuciorem partem
tendendum est ut in decre peticio
de homicidio Securius quidem est
hominem relinquere in manu cre
atoris sui quam medicinare de quo dubitat

Item etiam peccant si debitas
medicinas obmittunt sed ho b3o
ex eis pctō infidelitatis offendit
quia faciunt emere res et me
dicinas caras cū p vilioria mit
dū possent eque bene ipsis e
grotis subvenire quod puenit
ex infidelitate et avaricia Ter
cio etiā offendunt pctō inobedi
encie quia ea que scta dei ec
clesia circa infirmos statuit et or
dinat p aiarū salute vt cōfe
ssione oronem et silia negli
gunt obsuare Item sub excoi
cacōnes pena phibetur medicis
ne p temporali salute aliqui
suadeant quod ipsis infirmis in
aīe piculū cōmittatur vt in dec
Cum infirmitas De pen et re
miss. ex Contra pravos mo
res talium auctor suavissimus pbz
in pnotato pcepto dum dicit
Illud stude agere quod bonū ē
id ē cū summa diligencia fideliter
et obediencia artem suā debe
ant operari Adhibeat ergo me
dicinas p qualitate temporū e
tatū et complexionū et regionum
Et exemplificat Aug9 Epla
quīta de quodā medico qui adhi
bebat quod congruebat dolori ei
usdam et sanitas cōsecuta est
ut ille post aliquos annos gna
tus dolore apposuit ibi medicamentu
propter quod fuit ei peyus et
cū a medico qsivisset quare fuit
hoc Respondit medicq q illi eta
ti nō fuisset cuius cura appoi illud
medicamentū Et subdit Aug9
regula bona q tātū valet ra
cio ut artibus nō mutatis q sm
eas fit p tpis varietate ē mutandū

3e Nota super etiā prudens lector
attendere debet et notare q sub
arte medicine includū phisica vnū
eciā cyrurgia et pigmetarij tū
qui medicine artis cooperato
res vnde antiqui describebant me
dicū sub hac forma vi3 holem
in kathedra magistrali sedentem
librū in manu dextra tenentem
vrceolū pigmetarij in sinistra
hentem In corrigia seu cingulo
ferramenta vulnerū et vlcerū ge
stantem p hunc intelligi debent
phisica et h in li° p que etiā
accipiuntur omnes gramatica loyca
Rethorica Geometria Arismetica
et Astrologia ac Musica Nam
pfecti medici librū gramatice
ppositōnes assupcōnes dyaletice
ploacōnes et facesias Rethorice
dimensiones Geometrie horarū
dierūq3 certorem numeri arismetice
armonia pulsuū tamq3 armoniā
musice In dandis vero medicinis
et minuacōmibus lunacōnes astro
logie scire nāre est In vrceolo fi
gurantur pigmetarij et medica
narū confectores et pulverū ac
speciarū aromaticarū coadiuna
tores In ferramentis vero que
in cyngulo defert medicus cy
rurgicos signari dicimq horū
om primi theorice speculatores
sunt vltimi vero duo practica
opedtiui vocantur medicos phi
sicos studiosos et sollertes esse
oportet circa scias ante dictas
Cū enī vita huana corporis
quodāmō sit in manu medici in
si habeat multarū scientiarū peri
ciam et postea nisi medicine
arti se totaliter dederit magisterium de

medici imago

qm egritudinu curator poterit esse
mari. Jn eis moru maturitas
voru facesia corporis castitas
peritia esse debet. Ad infirmos ex
multa sanitatis promissio freques
visitatio curatiuum causarum signoru
egritudinis requirendarum in libris
autoru et maxime ypocratis
Galieni auicenne sollicitudo ordi-
da cum ad infirmu multi medi-
ci sit conuenerit no se litigatores
aut disputatores exhibeant ne
videant magis mundi famam
querere. du disputando viasse vi-
dent qm decumbentis salute
tractare. Tollant ergo medici
controuersiam aliorum ne magis
appare studeant qm curare. Cu
em regimen curaru qz mulieru
egritudines medici exhibeant
occulta qz verecunda quiqz inspi-
ciant. ideo sup omia necesse
esse est eos esse castos exo y-
pocratis De quo valerius refert
qz tante extiterit continencie
qz velud statua inmota scortu
i mobilis dicat p mansisse
pigmentarii vero curam gerut
eos solliciate que eis mandatur
a medicis ad implere ne obli-
uione vel diuersis causis oc-
cupati i medicinis vel confec-
tionibus vno pro altero posito
hoim se pbeant occisores fal-
laciam fugiant ne sophisticas
aromatica fures plus potius
qm pigmentarii indicentur. Vng-
uentarii facere debet vng-
uenta suauiter et vnctiones
conficere sanitatis venenosa sim-
plicibus etiam ipsis requirentibus
vel suspectis nullatenus quoru

pro tribuat ne malicia ducti ad
dampna proximorum illa conficiunt
flautus participes etiam hii qui
gerere debent curam sanitatis vel
salutis. Cyrurgici quoqz compa-
cientes sint egris ne finale se p-
beant maiores vulnerum vel
etiam vlceru ne fama predicantur
insticores dicatur plus qm vulneru
curatores hii omnes cu omni egro-
orum gerunt sui ipsius plus habeat
ut purgatis passionibus morbi
se sanos pbeat. Moraliter tales
in medicis laborantes precaueant
morbos animarum et lepras i. pctis
sm ,d luc. iiij. Medice cura teipm
De materia medicorum et eorum
fidelitate lacius dicatur infra scda
parte mentali precepto xxvi. Cor-
pis auxilium medico committe fi-
31 deli. Pro premissorum intelligen
magis in speciali est de infra
scriptis quatuor questionibus investiga-
dum. Et primo vtrum medicus
teneatur pauperibus infirmum gratis curare
qm eu permitte mori. Huic questi-
to breuiter videtur qz medicus
tenetur curam et consilium impedere
pauperi languido. Tum quia
mortem languentibus pbatur infli-
gere qui hanc cu posset ex-
cludere no excludit. lxxxiii. d
in prio. vbi dicit glo. qz medicus
debet pauperes gratis curare qz
permittere mori no solu pauperes
sed etiam diuitem sed inquam
adiuuit repetere possit expe-
sas si conualuerit quas expter-
eu fecit si nichil vult ei dare
cu negocium eius vtiliter gesserit
Breuiter dicendum qz sic p l. pomp
ff de neg. g. primo act. repetere

pt si moriatur eger quia sufficit si
utiliter gerere cepit licet eventus
non sit secutus ff. e. l. sed an ultro
competet ei obiectio pt quod causa pietatis
fecerit sumptus illos nisi illi infirmo
esset propinquus ut C. e. alimenta
quia videtur donasse si est con-
iuncta persona nisi protestetur secus
si esset extraneus huic concordat
hugo ut no. de pe. di. iii. adhuc
instant petentis igitur eisdem et
mis queritur secundo de tali questione
verbi gratia pono quod infirmus prohibet ne
aliquem medicine dentur ei numquid
medicus eo invito curare debeat
eum et medicinas tribuere videtur
quod licet super hac questione multi va-
rie dixerint tamen finaliter con-
cludendum est cum Aug. in canone
ipsa pietas xxiii. q. iiii. circa prin.
quod eum invitum curare debet et potest
sicut invitum extrahere de domo
ruitura pro mo prorsum pt eum fin-
gere furiosum cum illa verba dicit
in egritudine ut dicit l. quida
in egritudine de condi. institu. de prima et
secunda questione curiosus plenius
videre pt in specu. de sala. §.
ult. secundo si infirmus et v. sequitur
ti. queritur tertio utrum peccet
infirmus non obediens medico di-
cendum est secundum inno. quod non tene-
tur ex debito obedientie quia medi-
cus nec prelatus est nec homo cuius
mandatis obedire teneatur tamen
bonum est quod ei credat tamquam in
arte medicine perito verba et si in-
firmus ipse sciens sumat cibum
vel potum nocivum peccat quia
tenetur corpus suum secundum deum
diligere pt tamen dici quod si non
crederet mortiferum quibus crederet

infirmitatem inde augeri non
peccat mortaliter vel saltem non
ita graviter peccant etiam servitores
scientes talia ministrantes an similiter
quoque qui quibus non tenetur vivere
medicinam si sciens acciperet
aliquid nocivum unde mors vel in-
firmitas eveniret graviter peccaret
in hac opinione est hosti. queritur
quarto quid de illo qui secat
vel flebothomat aliquem
qui inde moritur dicunt doctores
quod si talis peritus erat et adhi-
buit diligentiam debitam non tenetur
in aliquo quia pocius casu quam
eius culpa mors evenisse pre-
sumitur ar. xxiii. q. v. de occi-
dendis circa medium etc.

35 § Officii septimo quod postre-
mo loco residet que ludis totis-
simo loco presidet theatrica vocata quod est
dictum quod ultima species artis me-
chanice est theatrica que quidem
est scientia ludorum a theatro dicta
ubi populus conveniebat ad lu-
dendum ut ait hugo ubi supra
circa quod sciendum quod triplex ludus
in sacra pagina reperitur primus
est prime illusionis secundus est lasci-
vie vanitatis ac voluptatis
tercius est spiritualis honestatis primus
est illicitus totaliter et ideo relinquendus
unde Gen. xxi scribitur quod sara
cum vidit ysmahele ludentem cu-
ysaac in quo ludo vidit illu-
sionem et significabat deceptionem
ut ait Aug. super Iohannem O-
melia. x. secundus est etiam
relinquendus ideo Exo. xxxii
significanter scribitur quod sedit popu-
lus manducare et bibere et surre-
xit ludere tales ludi cavendi sunt

Unde Crisostomus super mattheum ait quod
deus non dat ludere sed dyabo
lus. Si luserimus inquit ante cer
tamen agitur pa cadenus pigricia etc.
Contrarii predictos duos modos
predictos ludorum autor sufficienter
probet et hoc infra in xxxviii
precepto. Tercio lude. In quo tamen
ludus qui est socialis honestatis
est concessus et iste fieri debet
causa recreacionis et laboris
levaminis unde Seneca de tran
quillitate animi sic dicit quod Socrates
cum pueris ludere non erubesce
bat et catho etiam laxabat
animum curis publicis fatigatum.
Sequitur quod animi meliores at
acres requieti surgent et post
exemplum de agris sterilibus quod sicut
cito illos exhauriet numquam inter
missa fecunditas ita animorum im
petus assiduus labor franget
vires recipient paulatim re
soluti et remissi. Similiter ponit
exemplum quod sompnus refectionem
est necessarius. Si tamen conti
nuus mors est. Similiter de ludo
honesto. Et ideo inquit legum
conditores festivos instituerunt
dies ut ad hilaritatem homines
publice cogerentur tamquam necessa
rium laboribus interponentes tem
peramentum. Sequitur indulge
dum est animo dandumque subinde
ocium quod alimenti virium loco
sit. Unde hugo ubi supra ludos
ludos id est cum inter legittimas ac
tiones connumerat quia temperato
motu naturalis calor nutritur
in corpore et leticia mentis re
paratur et pro tanto Aristoteles libro i
c. de finali regis intencione
inter cetera allexandro talem
cum hoc tradidit doctrinam dicens Decet
imperatoriam maiestatem primatos
habere fideles cum quibus delec
tabitur cum tediosus fuerit cum
variis instrumentis et generi
bus musicorum. Quia enim humana
in talibus delectatur sensus requi
escunt sollicitudo et curiositas
evanescunt et totum corpus vigo
ratur. Ex hiis concludi potest quod
omnes generaliter et specialiter
domini et regentes indigent aliqua
quiete et gaudio tam corporali
quam etiam mentali et spirituali quod
etiam racionibus infra scriptis
persuaderi potest. Prima racio fun
datur super labore corporali etc.
quia virtus nostra corporalis finita
est et laboribus determinata et pro
porcionata et propter hoc continue
laborare non potest sed indiget ho
quiete ad corporis refocillamen
unde cum ultra modum et mensuram
in aliquas operaciones se exten
dit ex hoc fatigatur. Unde cum
delectacio que fit per iocos et lu
dos honestos sit quies in bono
delectabili necesse habet homo
curis corporalibus interponere tales
delectaciones et gaudia honesta
non solum in se ipso verum etiam inter
sodales et cum quibus convivit a
liquam leticiam ostendendo ut sit eu
trapelus. Secunda racio funda
ri potest super cura et labore spiri
tuali et animali etc. Cum
enim virtus anime finita sit et deter
minata ad certas operaciones
atque proporcionata. Et ideo quando
ipsa cura super sensibilia elevatur
et in actu consideracionis est

intenta ut in legendo medita-
do et huius similibus inde nascitur
quedam fatigacio animalis siue ho-
intendat operibus racionis specula-
tiue ut doctores et alii studio
insistentes siue intendat operibus
practice magis tamen fatigatur
in operibus racionis speculatiue quia
magis a sensibilibus eleuatur
In utroque tamen tanto magis aliquis
fatigatur quanto vehemencius operibus
racionis intendit Sicut ergo
fatigacio corporalis soluitur per
quietem corporalem oportet quod
animalis fatigacio soluatur per animi
quietem que est delectacio vel
gaudium que habentur per ludos et
iocos honestos ut dictum est Terci-
o vero qualiter sunt vel esse
debent religiosi ludos primo
et secundo non caueant et si aliquo
utantur ludo sit in eis debita
causa debitus modus debitum tempus
et religiose persone Vir autem super
Ecclesiasticus et doctor Euangeli-
cus vocatus ad dandum consilium
et auxilium talibus vanis non inten-
dat quibus demones delectantur
Unde et in sompno dictum fuit
illi Romano ut ludi instaura-
rentur prout recitat Augustinus quar-
to de ciuitate dei c. xxvi Pro
premissorum intelligencia ac eciam
infra dicendorum magis in speci-
ali de duobus est perquirendum
et investigandum Et primo utrum
in ludis et iocis possit esse virtus
Secundo utrum in ludis sit vicium et
quod Circa primum dicendum est
secundum Tho. 2a 2e q. xxv quod sicut
homo indiget corporali refeccio-
cione quia non potest continue labo-
rare ita eciam ex parte anime
indiget quiete et solacio quod
fit per ludicra et iocosa circa
que tria precipue videntur esse
cauenda primum et principale est quod
predicta delectacio non queratur
in aliquibus operibus seu verbis
turpibus vel nociuis Secundum
ne totaliter grauitas anime resoluatur
Tercium ut ludus sit conueniens
secundum congruitatem persone tem-
poris et loci et secundum alias cir-
cumstancias debite ordinetur Et hec
utique secundum philosophum vocatur Eutra-
pelia Circa secundum vero dicendum
est secundum Tho. ubi supra quod vi-
cium potest esse in ludo duobus modis
primo quidem secundum excessum quando
quis ad ludum assumit turpia verba
vel facta vel eciam ea que vergunt
in proximi nocumentum que de se
sunt peccata mortalia et sic exces-
sus ludi est peccatum mortale Item
potest esse excessus in ludo quia
non est cum debitis circumstanciis
puta quia non competit loco
seu tempori negocio aut persone
et hoc idem quandoque potest esse peccatum
mortale propter vehemenciam
affectus ad ludum quod quis contra
preceptum dei vel ecclesie talibus
uti non recuset Quandoque autem
veniale scilicet cum quis non tantum
afficiatur quod propter hoc vellet aliquid
contra deum committere Secundo potest
esse in ludo vicium propter eius defec-
tum Nam contra humanam racionem
est ut aliquis se onerosum aliis
exhibeat puta dum nichil delecta-
bile exhibet et delectacionem aliorum
impedit Unde Seneca dicit
Sic te geras sapienter ut nullus

prohemial te horreat tamquam
asperum nec contempnat quasi
vilem Sed quia ludus non propter
se querit sed propter operacionem
ideo defectus ludi minus est vicio
sub quam excessus ideo dicit philosophus
in iiii Ethicorum quod parum de de
lectacione sufficiat ad vitam quasi
pro condimento sicut parum de sale
sufficiat in cibo De hac materia
latius dicetur infra tercia
parte metrica precepto viii Interpone tuis etc De ludis non lici
tis et qui sunt dicetur infra
xxxiii precepto Trocho lude De
ludo alee et aliis ludis illicitis
dicetur infra xxxiiii precepto
ꝯ 31 Alea fugere etc Verum quia ex
pluribus mechanicis aliqui sunt
rerum negociatores seu merca
tores qui in ipsis mercacionibus tam
in vendendo quam eciam emendo
ut plurimum occulta fraudu
lenta malicia et rapinam
exercent quia volunt vili emere
et care vendere ac eciam mensure
minuuntur et in utilia multa co
miscentur que omnia et singula
abhominantur deus secundum quod proverbiorum
xx et levitici xix luculenter
apparet Abhominacio enim apud
deum pondus et pondera sta
tera iniusta et equa sunt pon
dera atque in talibus impia hor
tamenta pueria regnat et men
dacia Ideo contra mores ta
lium sic pravos et ineptos autor
succursum prebet In hoc presenti
to precepto Illud stude agere quod
iustum est quamquam id preceptum
generaliter tangat omnes ut supra
dictum est precipue tamen tangit
cuiuscumque generis mercatores sive
sint mercatores pannorum telarum
et quarumcumque rerum et hii sub
brachio mensurali comprehenduntur
sive tales mercatores sint cam
sores pecuniarum et mutuatores
sive tales sint depositarii et pec
cuniarum receptores qui eciam
libra complectuntur Omnes isti
debent avariciam fugere debi
ta tenere promissa quoque attendere
et servare ac commissa deposi
ta integraliter restituere Sic
enim facientes autoris preceptum
diligenter observabunt Pro cuius
precepti intelligencia ac eius observa
tia puto utile et curiosum de
infra scriptis questionibus querere
vel investigare Et primo utrum
mercator honestus in vendicione
rerum vicia patefacere debeat
an ea celare quod eciam de emp
tore propter latentem eius bonita
tem est intelligendum Hanc
quo ad primam partem pertractat
Tulius li° iii° de officiis c. xv
sic dicens Antipater acu
tissimus discipulus Diogenis
dicebat omnia patefacienda Dy
ogenes babilonius magnus et
gravis stoycus dicebat contrarium
non oportere venditorem vicia
rerum propalare nisi quantum sit con
stitutum iure civili ff. de edili
edicto l. quod si nolit § Qui
assidua et c. ti le ediles
Cetera sine insidiis age Unde
Antipater dicebat quod emptorem
pati ruere et per errorem in frau
dem incidere plus est quam viam
non monstrare quod tamen sententia
Athenis publicis execracionibus

de iusta venditione
et emptione rerum

Dyogenes quid stultius quam ven
ditorem vicia rei qua vendit nar
rare Et qui pco pdicet domu
pestilentem vendo etc Unde co
cludit Tullius quod in dubiis causis
ex alia parte defendat honestas
ex alia utilitas quasi diceret
honestum sit narrare vicia rei
vendende Utile vero non pdicare
Et sequitur Hoc celandi genus
quis non videat non apti non
simplicis non ingenui non iusti
non boni viri versuti potius ob
scuri astuti fallacis etc Hanc
Tullii conclusionem approbat Tho
sa secunda secunde q lxxviii ar iii dicens
quod circa rem duplex defectus
considerari potest Unus quidem
secundum speciem rei Et hunc quidem
defectum si venditor cognoscat in
re qua vendit fraudem committit
in vendicione Unde vendicio illi
cita redditur Et hoc est quod dicitur
contra quosdam Ysa i Argen
tum tuum versum est in scoriam vinum
tuum mixtum est aqua quod enim
permixtum est patitur defectum quan
tum ad speciem Alius autem defectus
est secundum quantitatem que per mensuram
cognoscitur Et ideo si quis utitur
scienter deficienti mensura in ve
dendo fraudem committit et est il
licita vendicio Unde dicitur Deu
tro xxv Non habebis in saccu
lo diversa pondera maius et
minus Nec erit in domo tua mo
dius minor et maior et postea
subditur Abhominatur enim dominus eum
qui facit hec et adversatur omnem
iniusticiam Tercius defectus est
ex parte qualitatis puta si
aliquod animal infirmum vendatur
quasi sanum quod si quis sciens
fecerit fraudem committit in vendi
cione Unde est illicita vendicio
Et in omnibus talibus non solum aliquis
peccat in iniustam vendicionem
faciendo Sed etiam ad restitucionem
tenetur Si vero eo ignorante
aliquis predictorum defectuum in
re vendita fuerit venditor qui
dem non peccat quia facit iniustum
ignoranter Non tamen eius opera
cio est iniusta tenetur tamen cum
ad eius pervenerit noticiam dap
num recompensare emptori et
quod dictum est de venditore etiam
intelligendum est ex parte emp
toris Contingit quoque vendito
rem credere rem suam esse minus
preciosam quantum ad speciem sicut
si aliquis vendat aurum loco au
ricalci emptor si cognoscat in
iuste emit et ad restitucionem
tenetur et eadem racio est de
defectu qualitatis et quantitatis
Ex hiis patet quod illicitum est vendere
aurum vel argentum ab alchimi
stis factum pro vero auro et arge
to quia non est adeo purum ut
verum aurum nec habet omnino easdem
proprietates sicut proprietates letifi
candi et quia valet aurum verum
contra quasdam infirmitates et di
quia frequencius potest poni et huiusmodi
Si autem per alchimiam fieret verum
aurum non esset illicitum vendere
pro vero quia nichil prohibet arte
uti aliquibus naturalibus causis
ad producendum naturales et ve
ros effectus Sicut Augustinus dicit
in tercio libro de trinitate De hiis que
arte demonum fiunt Contra
pravos mores talium auctor remedia

et succursum adhibet modo quo supra et pridem perceptum quo supra. Et sic in generali patent vicia seu defectus ipsorum mechanicorum cum eorundem aliquali reformacione etc.

38 Nunc consequenter restat dicendum de viciis seu defectibus quibus divites communiter implicantur et de remediis per autorem hiis applicatis quantum ad hoc accedat illud quantum primo capitulo ubi dixi quod divitum inmanitas medele qualitatis fugacitas quanto collocetur. Ubi notandum quod predictes quaternario constringuntur vicias ut plurimum liquescit quod dixit autor Annado sollerter in opusculo primo commutescit ipsos vicia minor primum seducens angelum superbia ondit dura contumelia atrata per demum auctor vilipendit. Et per habundanciam colit intemperanciam bonis abutetes. Quanto plus accumulat accumulare in hyant sic multi sunt egetes. Dico primo quod hos vicias minor etc. Quod est dictum quod radix viciorum scilicet superbia que seduxit primum angelum seu luciferum multociens decepit ipsos divites et hoc quadrupliciter secundum quadruplicem ipsius superbie speciem quam describit Gregorius in moralibus. Prima est cum homo bonum aliquod a seipso existimat se habere. Secunda est cum ex suis meritis credit bonum aut virtutem habere ~~quam debet non habere~~. Tercia est cum homo iactat et asserit se habere bonum aut virtutem quam debet non habere. Quarta est cum superbus despectis omnibus ceteris vult singulariter apparere preeminens. Per primam igitur speciem superbia ipsa divites aliquos fallit ex hoc quod facit eos credere quod bonum quod habeant habeant a seipsis quantum ad hoc contra(?) inter deum offendunt. Racio quia non hominis sed solius dei est bona dare causare et prudere hoc autem quod tradit Evangelica veritas per ipsum Iesum Christum dicente omnia per ipsum facta sunt. Et iptea dicit Apostolus primo ad Corinthios xv. Gracia dei sum id quod sum etc. Per secundam speciem superbie falluntur divites alii etc. Et quantum est ad hoc confundunt et dampnantur. Racio est quia licet homo per aliquem meritorium actum posset habere vel mereri aliquod bonum vel aliquam virtutem nichilominus humana qualibet creatura semper et in eo indiget omnipotentis creatoris mei subsidio, tamquam primo manante et operante absque meritis humanorum ad bonum quodlibet faciendum vel quomodolibet accipiendum propter quod dicit Augustinus in libro de correpcione et gracia Paulum per gratiam sive cogitando sive volendo sive amando sive eciam agendo faciunt homines bonum. Et apostolus ad Romanos ix capitulo dicit quod non volentis neque volle neque currentis sed currere sed dei miserentis. Per terciam superbie speciem falluntur divites aliqui hec est enim quod superbe iactat et se asserit habere virtutem vel bonum aliquod quibus caret unde ysidorus libro Ethymologiarum Superbus dictus est quia semper vult videri. Cum autem recta racio velut et voluntas cuilibet extendatur

plum ad ea que pporcionantur
eidem sedm rectam racione et dig
nitatem ipius voluntas vero supbi
appetit excellenciam p excessu
no pporcionatu eidem Jd cio spe
cies ista contraria racio semp
e mala ppt qd scribit Theophra
stus quia homo et maxime di
ues se p ceteris amat in suo
iudicio errat Et hoc e qd erat
scriptu in sigillis socratis ubi di
cebatr Sapiencior est qui abscon
dit sapienciam qua nouit qz qui
ppalat qua no nouit Per ista
supbie specim falluntr etia aliqui
diuites sedm qd sup Racio est
quia pma et originalis super
bia nata e in celis et illa vius
tenebrarum principe dyablo qui an
supbie sue lapsu erat angelus
dictus lucifer in amore ordinato
pulchritudinis et sapie sue ferens
lucem Sz postea i amore pulch
tudinis i mediate supbiens deic
ptus aduersus deu creatorem
sui sua malicia se opponens
dixit Pona sede mea in aq
lonem et ero silis altissimo
Pter qd sicut illa principalis
origo supbie aliaru supbiarum
mater et fomes creatori suo p
que facta sut omia opponens
se psupsit Sic supbia relique
sue originalis psecutiua nature
volt appare sublimis et emine
aliis Racio e vt sicut illa su
perbia pma lucifer de gloriosis
et celestib sedib cecidit ad in
fnalium tormenta penarum Sic
supbus quilz de statu excelle
cie vel honoris in quo indigne
desiderat eminere dig papitatr
ad penam hoc e siquidem quod
scribit Gregs in moral dicens
Supbia nacione celestis est
et ideo celestes appetit mentes
et ad ppos ortq reuolans cona
tr homi gloria et puritatem
corrumpere que dei gloriam
et angeloru puritatem necu
pit ut faciat eiusne partici
pes quos inuenit et sibi con
formes Et ppterea ysa xiiii
qui ad imitando dicit Quo cecidi
disti lucifer de celo qui mane
oriebaris qui dicebas in cor
de tuo In celu ascendam et sup
astra celi dei exaltabo soliu
meu sup altitudinez nubiu
et ero similis altissimo Nota
sedm scripturas et canones qz
angelus dicitr multiplicr Nam
pmo dicitr Angelus consilij
ut xpus hic ping liberat
Sedus dicitr ministerij ut sup
ne virtutes hic sedus confortat
Tercius dicitr pacis ut homo
hic tercius edificat Quartus dr
sathane ut demo hic calophi
zat Pmus inmissus e ad libe
randu hic apparuit abrahe in
valle mabre ut dr xxxv Sex
to die Sedus ad annunciandu
hic liberat loth de ciuitate
Sodome dr xxiij c Tercius
ad instruendu hic eduxit isrl
de egipto De con dis ij Te
ra Quartus ad impugnadu
hic cor pharaonis indurat
xxxiij q iij Nabuchodonozor
Item Johes bapta vocatus
e angelus ut malach j scri
bitr Ecce ego mitto angelu
meu ante faciem tuam Item

angeli ... dr

cialis hominis Unde in actibus
aplorum de petro vocante ad
hostium dicit angelus eius est .i.
spus Item predicator Unde Job
Timebunt angeli et ipsi impug
nabunt Item prelatus in apoc
iii Et angelo loadicie scribe
Sile iii q iii c Et angelo e
phesi de pe di ii Si enim inquit
Item Sacerdos quilibet de quo
dicitur Malach ii quod angelus
dni exercituum est xi q i Sac
dotibus Item fomes peccati
Unde paulus Datus est mihi stimu
lus carnis mee Angelus sathane
v q v Pro omnibus enim hic per
peccatum malicia et nigritudi
dine atque superbia perdidit pul
critudinem et decorem etc Ad
hunc sensum optime facit quod
dicit albertus iii de animalibus
Et super ripam nili morantur
quedam aves que paradisi aves
nuncupantur eo quod nulla pulchri
tudo coloris sibi deest que si
illaqueate fuerint gemere nunquam
cessant donec moriantur vel li
bertati donentur Que cum fue
rint in libertate valde suavi
ter cantant et precipue tempore
quo flores incipiunt apparere super
terram Qualiter per has aves
intelliguntur angeli paradisi scilicet
quia omni virtutum pulchritudine
fuerint in sua creatione de
corati quorum quidam per peccatum ut
est dictum fuerunt illaqueati ysa
ie xiiii Ascendam super altitu
dinem nubium etc Inter ceteros
autem lucifer secundum beati
Gregorii sententiam fuit a principio
in caritate ceteris excellencior

et preciosior ac eciam in gratuitis
et naturalibus ante lapsum emi
nencior Et hoc auctoritatibus
beati Job et Ezechielis prophete
comprobatur Unde Job xl et E
zechielis xxviii Eius primatus
excellenciam et potenciam insinu
antes de eodem sicut dicunt
Omnis lapis preciosus operimentum
tuum Sardius Thopazius Jaspis
Crisolitus Onix Berillus Saphirus
Carbunculus et Smaragdus No
vem dicit genera lapidum quia
nimirum novem sunt ordines an
gelorum Nam cum per sacra eloquia
Angeli Archangeli Virtutes Domina
ciones Principatus etc aperta narra
cione memorantur supernorum civium
quante sint distinctiones ostenditur
quibus tamen iste opertus fuisse de
scribitur quia eos quasi vestem
ad ornamentum suum habuit quorum
dum claritatem transcenderet
ex eorum comparacione clarior fuit
Ideo quod cum ipse et sui sequaces
sint inmortales propter eorum super
biam ut est dictum gemere perpe
tue non cessabunt Job xxvi Ecce
gygantes gemunt sub aquis Cui
concordat canon principium de pe
di ii ubi habetur Qui qui diabolo
peccans sine venia dampnatus
est quia magnus sine compa
racione a summo fuit creatus Sed
angeli beati propter liberati
donati iugiter cantant ac dulcem
faciunt melodiam Et precipue
tunc suaviter personuerunt quando
tellus flore cepit idem cum virgo
beata xpm peperit et mundo tra
didit venerandum tunc hora eadem
angeli decantaverunt Gloria in excelsis

deo Et in terra pax hominibus bone
voluntatis luce ii Et in Can. Nocte
e porro de conse. d. ii^a

39 Advertens igitur angelus racio
nalis maturitatis quam fragilis et
caduca sit huius excellencia tempora
lis ipsam superbia detestetur que
quidem superbia de diviciis originem
dicatur extraxisse propterea
ydropico inflato assimilatur de quo
luce xiiii Ecce homo ydropicus
erat ante illum hanc scilicet superbia
quis summopere debet detestari ut
secundioris vite felicitate letetur
quam sicut tradit glo. in prohemio
primi libri super dyonisium de celesti ie
rarchia Superbi capti sunt la
queo propter audaciam presumpcionis
eorum propterea dicit Augustinus in libro de
doctrina christiana Nulla est fere pa
gina sanctorum librorum in qua non
sonat quod deus superbis resistit hu
milibus autem dat graciam Et pro
verbiorum Contricionem precedit super
bia et ante ruinam exaltabitur
spiritus Quod autem superbia a divi
ciis originem traxerit ostendit
Seneca dicens Cum divicias
consequi voluimus in multa mala
incidimus Igitur divicie male sunt
Divicie sunt causa malorum non
quia ipse faciunt aliquid sed quia
facturos irritant sicut gladius
neminem occidit sed est telum occiden
tis Inflant divicie animos su
perbia pariunt invidiam contra
hunt hoc ecce multorum divitum
et potentum comprobatur exemplis
de quibus legimus in scripturis quod deus
animos ipsos divites superbos in
primis punit quam alios peccatores
primum exemplum de lucifero de quo

ysaie xiiii Quomodo cecidisti
lucifer Et luce x videbam satha
nam sicut fulgur de celo cadentem
Secundum est in homine qui voluit
esse sciens ut deus et inscius
factus est ut pecus Unde puto iu
menta dicerent si loqui possent
Ecce adam factus est quasi unus
ex nobis Tercium est de saule qui
postquam erectus est in superbiam
non obediens domino proiecit eum dominus
de regno ut non esset rex su
per israel primo Regum xv Quartum
exemplum est de Jeroboam filio sa
lomonis cuius superbia legitur
iii^o Regum Minimus digitus meus
grossior est dorso patris mei
Pater meus posuit super vos iu
gum grave Ego autem addam
super iugum vestrum Pater meus cecidit
vos flagellis ego autem cedam
vos scorpionibus Et subditur
Et recessit israel de domo david
usque in presentem diem Quintum
exemplum est de Sennacherib de
quo ysaie xxxvii Superbia tua
ascendit in aures meas Po
nam igitur circulum in naribus tuis
Et subditur quod Egressus angelus
domini nocte illa percussit in castris
assiriorum C lxxx milia et rever
sus est Sennacherib ninive et
quarta die occisus est a filiis
suis Sextum exemplum est de Nabu
chodonosor Danielis v quando elevatum
est cor eius et spiritus confirmatus
ad superbiam depositus est de solio
suo et nota modum deiectionis
quia cum deambularet in palla
cio suo in babilone et diceret
Nonne hec est babilon quam ego
edificavi Ecce vox de celo ruit

Tibi dicit^z nabuchodonozor rex
regnum tuum transiet a te et ab
hominibus eicient te et cum bestiis
et feris erit habitatio tua fenum
quasi bos comedes et septem
tempora mutabuntur super te
donec scias quod dominetur excelsus
in regno suo et cuicumque volue
rit dat illud et sic factum est.
Sequitur Et gradientes in superbia
potest humiliare Adhoc adduci po
ssent multa exempla alia que transi
eo gratia brevitatis etc.
80 Contra huc perversissimum morem
aliorum puerorum morum vicijs et
iniquitatibus subversum probat autor
et hoc in ista tercia parte
metrica Ex precepto multorum
disce exempla que sancta sequa
ris Que fugias vita nobis
est aliena magistra propter que metr
sum precepta autor inducere inten
dit divites superbos ut virtuo
sorum mores et maxime humilium
debeant imitari Iuxta illud
Ecclesiastici xxxix Sapienciam omnium an
tiquorum exquiret sapiens etc
Et Proverbiorum xxviii Exemplo de
disci disciplina Ex quibus
auctoritatibus manifeste colligitur
quod ad disciplinam virtutum specialiter
valent exempla sanctorum Unde ipsi
ad compositionem moralium proficiunt
exempla sanctorum Reprobi non atten
dunt documenta bonorum que imi
tantur ad melius sed proponunt sibi
exempla malorum ad suorum morum
perversitatem ut utantur in pe
ius et ut nullus se valeat ex
cusare quin multorum exempla sanctorum
pre oculis habeat vel habere po
ssit Gregorius in moralibus demonstrat

dicens quod ad ostendendum innocenciam
venit Abel ad docendum mundiciam
venit Enoch ad insinuandum
longanimitatem spei et operis venit
Noe ad manifestandum obedienciam
venit Abraham ad demonstrandum
coniugalis vite castimoniam venit
Ysaac ad insinuandum laboris tolle
ranciam venit Iacob ad reponenda
bone retribucionis graciam venit Io
seph ad ostendendum mansuetudinem
venit Moyses ad insinuandum
contra adversa fiduciam venit Iosue
ad demonstrandum inter flagella pacien
tem venit Iob Magisterium humi
litatis et mansuetudinis Salvator
asscribit tamquam aliarum virtutum omnium
ad omne bonum sicut fundamentale
principium preparativaque et dispositiva
Sicut enim postes fundamenti dispo
ad domum Sic humilitas ad omne
spirituale edificium Et propter hanc
causam similis est mediciane prepara
tive digestive sive maturative
Sicut enim non datur medicina
curativa sive laxativa sic vi
scose materie expulsiva nisi se
pius preparanti et diurnum sive di
gestivum accipienti Sic nulli
datur gracia que vere est medicina
sanativa nisi se vere dederit
humilitati homo enim dum per humilitatem
se sub deo inclinat ad graciam per
cipienda se preparat Cuius quidem
humilitatis triplex est species scilicet suffi
ciens habundans et superhabundans
Sufficiens humilitas est submit
tere se maiori et se non preferre
equali Et hec utilis est et ne
cessaria Nam sicut naturaliter
arbor in qualitate et virtute sua
non crescit ad alta nisi in inferioribus

tre plus fuerit firmata radicibus
Sic racionalis quilibet ad supernam
gloriam non ascendit nisi elacionis
et passionis sue cedente malicia
humilitate firmetur Hoc est autem
quod in quodam sermone scribit
Bernardus dicens Arborem attende
radicem figit in ymo ut verticem
tendit in celum vis construere celsi
tudinem fabricacionis de fundamen
to cogita humilitatis exemplo lu
ne hoc eciam comprobatur que quando
est tota est obscura et dicitur
esse nulla tunc ex parte celi to
ta dicitur luminosa et dicitur esse
plena ex parte celi tota est magis
et obscura et penitus nulla Et
nota quod quanto plus accipit de
lumine versus nos tanto plus
obtenebrescit versus celestem
naturam Et sicut terram paula
tim decrescit in lumine sic versus
celum crescit e contrario in splendore
Item quanto soli est propinquior tanto
est ex parte terre minus luminosa
ita ut ex parte terre dicatur
esse nulla quando omnino soli est coniunc
ta et econtra tunc ex parte
terre tota dicitur luminosa quando
a sole est remotissima ita ut esse
non possit magis remota Si
ergo iuxta hec exempla vis
in celo esse sublimis et deo ve
ro approximari appetis labora
ut in mundo sis vilis quia si in
mundo vis esse gloriosus in celo
primus esse non poteris Dicit Seneca le
se inquiens Difficile ymo impossibile
//celestinis est ut presentibus quis //fruatur bonis
et de deliciis transeat ad delicias
ut hic ventrem ibi mentem impleat
ut in utroque sit primus et in utroque

appareat gloriosus etc Tercia
humilitas est subdere se equali nec
se preferre minori propterea dicit Gre
gorius in moralibus Non eos quibus
inferiores estis sed quibus insi
pientes per humilitatem aspiciatis quia
sicut incentivum est elacionis re
spectus deterioris sic est cautela
humilitatis consideracio melioris
Superhabundans vero humilitas est
subicere se minori sicut fecit ipsa
excellentissima et infinita humi
litas dei et domini nostri ihesu christi
qui est perfectissima sapiencia et
virtute in lavacione pedum di
scipulorum similiter se humilians et
aliis humilimis operacionibus cum
dicentis Discite a me quia mitis
sum et humilis corde Io. xi
Et propterea moraliter et exem
plificative loquendo sicut arbor
utilis est et fructifera quanto est
fructibus exuberancior tanto
ex fructuum pondere flexibilior
inclinatur ad terram Sic racio
nalis homo quanto virtutibus est
excellencior tanto velut superne
gracie genus filius licet ceteros
nedum maiores sed inferiores
eciam humiliter reveri et sicut
gracia speciali virtute est subli
mior sic gracie sue statum a
creatore suo cognoscens qui
potuisset eum animal irraciona
le formasse inter reliquos se
humilior apparere propterea scribit
sap. in Ecclesiastico iii c. Quanto maior
es humilia te in omnibus et coram
deo invenies graciam propter quod
dicit Augustinus descendite ut vos domina
tores sibi et ascendatis hoc est per humili
tatem descendite ut ad celeste premium ascendatis etc

21 Dixi secundo quarta dicta contu
melia atractiuo per dēcia auctos
vilipendit est in effectu intelli
gendū quod ipsi diuites ut plurimū
videtur eis quod propter diuicias
super excellant et sint maiores
ex hoc vilipendunt pauperes
qui hodie reputantur ceteris
minores Propterea contra hunc
prauum morem autor sufficienter pro
uidet et innuit infra parte
presenti precepto xx quarto more
te ne contempseris Per quod pre
ceptū autor informat diuites
et seniores quod a contemptu minor
debeant abstinere quia per hoc
minores contra tales prouocantur
ad irā quia vident se paruī
pendi Unde ex hoc insurgit
contemptus quidam et vilipensio
contra ipsos nec reddunt eis ho
norem quem alias facerent
si se non viderent contempni
Unde pro huius precepti intellige
ntia et obseruacione est breuiter
attendendū quod tria sunt que ret
here debent ipsos diuites a
pauperū seu minorū contumelia
aut contemptu Primū est diuine
voluntatis preordinacio lauda
bilis et fructuosa Secundū est
quod diuiciarū illaqueacio instaca
bilis et ventosa Tercium est diuine
scripture suadibilis et rigorosa
Circa quod sciendū quod cū diuer
se sint hominum qualitates et gra
dus quia alii virtuosi alii vicio
si Alii vtiles alii minus vtiles
et hii omnes ad bonum faciant
vniuersi ut inferius apparebit
Idcirco sapiencia superne prefeccio ad
vniuersi conseruacione et bonū
homines creauit in terris quos
racione appetitu necnon et libe
ri arbitrii potestate dotauit Hoc est sic
dem quod ex libro sapiencie legitur
quod deus fecit hominem simplicem et
rectū et reliquit eū in manu con
silii sui propter quod mortales
ipsi secundum varias complexiones
et habitus eorundem ex liberi arbi
trii potestate et libertate ad diuersas
scias operaciones et artes et fi
nes varios disponuntur Unde
videmus quod aliquis est datus religi
oni alius diuine sapiencie alius le
gali sciencie aliquis medicinali aut
naturali philosophie alius bellorū et
armorū esperiencie et alius ligneis
metallinis vel fructilibus artificiis
secundum quod superius in artibus mecha
nicis satis est deductum Alius v
tute et conseruacioni sue spon
tanea voluntate relinquitur Quare
propter alii dominantur et regnant
Alii famulantur et seruiunt Alii
operantur et viuunt et alii desp
erantur et pereunt ex artibus minis
teriis exterius defectibus vel ex
cessibus virtutibus vel passionibus
eorundem prout vniuersitati super ... mettitur
regere vel regi famulari vel
dominari esse et viuere ex primis
virtutibus meritis vel demeritis supra
dictis Sed quamuis hec sic diuersimo
de se habeant nichilominus tamen omnia
faciunt ad vniuersi conseruacione
et bonū Racio quia per vnicam
sciam seu artem nec per vnicam
hominis qualitatem non poterat rerum
et agendorū omnium humanorum vlis
necessitas et vera vniuersalitas ex
pedite quamuis si mortales omnes me
dicine vel armis aut legibus

sic dedissent ars fabrilis agricultura
maritimorum sciencia et alia inde
inuia incognita et neglecta fu
issent Quapropter nullus quantumcumque
grandis sciencia potencia diui
ciis misterio artificio vel hono
re debet proximum suum quiuis mi
ex humilitate status artis aut mi
noris condicionis contempnere
nec quantumcumque suum vel infimum
operarium habet ex ipsius seruili o
dicere despicere quia licet ex ipsius
errore uel asperitate fortune
sit seruus et hodie famuletur
vel aliter humili condicione miste
rio vel artificio operetur homo
est et penitere potest neglige
ncie vel erroris quo infirmior sit
est et forte iam sunt status ex
cellencie dignioris ac iusto dei
iudicio sit ad melioris eminencie
gradum in posterum peruenire pro
quod dicit Seneca in tragedys
li° 2° Quemcumque miserum videris
scias hominem esse Et Augustinus in
sinodis prospera nec propter hominem di
ligamus errorem nec propter errorem
hominem odiamus Propterea sicut
omnis capillus facit umbram suam
sic homo quilibet quantumcumque ab
iecte operacionis et artis existat
est sue ciuitatis membrum et sic
quid est rei publice necessarius et utili
ac propter industrie artis et obse
quiorum suorum labores posset
loco suo et tempore fructum uti
litatis afferre Nam sicut dicitur
Eccl. 3° Omnia tempus habent et
suis spaciis transeunt uniuersa sub
celo quare tu mortalis homo qui
sciencia dignitate vel potencia
temporalis felicitate excedis proximum tuum

vel suum in casu suo non despici
as vel contempnas Sed a su
premo principe consolacionis et
excellencie tue status debita hu
militate cognoscas cuius gracia
as quantum eius proximo tuo preciuda
dignitate compaciens ipsum com
passionis et mee debito prosequere
Item esto quod ipsum per felicitatem
ventosam et singule hominis exteri
oris excedis tu forsitan pulcri
tudinem interioris felicitatis ex
cedit Propterea Salomon 1 Eccl
4 Non videris proximum tuum in
casu suo Et apostolus Ad Ro xij
dicit Sicut in uno corpore mul
ta membra habemus Omnia au
tem membra non eundem actum
habent Ita et multi unum corpus
sumus in xpo singuli autem 22
alterius membra Secundo
quod retrahere debet diuites
a pauperum uel inferiorum contemptu
est diuiciarum illaqueacio insa
ciabilis et ventosa Circa quod
attendendum quod diuicie sunt vane
sunt transitorie sunt false et de
ceptorie quia multi homines se
uant fidem Primo enim sunt vane
quia ut dicit sapiens vanum
est quod non prebet intenti ful
cimentum nec laboranti quietem
nec nauiganti portum nec con
tinenti plenitudinem quod expe
riencia ipsa probatur quia pecu
nia dum habetur appetitum
non saciat sed potius inflamat
Cuius racio talis est quia non va
cuum semper attrahere nec attrahe
re cessare donec repleatur ali
quo corpore Sed vanum non im
plet sicut que est vana appetit

igitur quantumcumque vanum attrahit
sibi vanum nunquam fiet plenum et
sic semper appetet cum nunquam
firmatur per vanum eius desiderium
quare cum divicie eius sint va
cue quia de nichilo facte et
quia effluunt ad modum aque
et sunt transitorie et caduce
et quia totaliter sunt umbrose
sine plenum umbre non possunt esse
appetitus saciative Item appe
titus humanus ad summum bonum ha
bendum est ordinatus et ideo ab [ali]o
bono eo ad quod est ordinatus
non potest esse vel effici plenus
nunquam vas quod unius corporis
aque vel vini est capax pote
rit repleri bono creato vel fi
nito quod ad bonum in infinitum
capacitatem accepit quantum
cumque igitur habundat bonum cre
atum nostrum desiderium semper per
manet vacuum et non plenum
Et hoc est quod Augustinus in libro
de spiritu et anima asserere videtur
dicens Tante dignitatis est
humana condicio ut nullum bonum
preter summum ei sufficere queat
Avarus ergo cum nulla pecuni
a possit impleri cum per naturam
vacuum semper appetit saciari nun
quam cessat negociari ignorans
miser quod hiis bonis non possit
impleri Ideo stultum est et ex
treme demencie dicat Seneca
semper querere que nunquam
dant satis nec temperant
appetitum Item divicie sunt
false et deceptorie quia quod
homini promittunt firmatur non im
pendunt Unde amatores
diviciarum advertentes ad illud quod
fecit quidam qui considerans divi
ciarum fallaciam et qualiter ama
tores suos in extrema constitu
tos nunquam deserunt dicat O falla
ces divicie toto corde vos ama
vi et honoravi et in tanta ne
cessitate positus nichil habere consi
lii vel auxilii a vobis ^possum^ paratum est
deserere nec voluistis me sequi ego
permittam vos et hiis dictis sta
tim omnia pauperibus erogavit
Ideo huius gratia legitur quod cum quidam
Rex Sarracenorum dum ad mortem
venit velum quo eius facies in
sepulcro cooperiri debuit accepi
fecit et per totam civitatem por
tari in hasta mandavit sub voce
preconis alta voce clamantis Cives
attendite quid de tanto regno in
morte hac mecum fero Quid
valuerunt divicie Neroni qui
rethibus aureis piscabatur Quid
Constantino qui adversario suo
reliquit imperium Valentinianus
qui cum omnibus diviciis plenus
erat vomitu subito sanguinis e
extinctus Augustus filius Adrianus
ab exercitu suo proditus ab ho
ste est interemptus Hec latius
continentur in hystoria tripartita
Quid igitur valet potencia quid
vana sapiencia Quid diviciarum
copia feriunt summos fulgura
montes Tercium quod divites
retrahere debet a pauperum vel
inferiorum contumelia vel contemptu
est scripture divine monicio suadibilis
et rigorosa Ubi sciendum quod con
tra tales indignatur dominus et salva
tor parabolam phariseum se ipsum extol
lentis et publicanum despicientis
que ponitur Luce xviii In qua

quidem sic concluditur Amen di
co vobis descendit hic scilicet pu
blicanus iustificatus in domum suam
ab illo scilicet phariseo extollente se
totaliter et iustificatus Quia omnis
qui se exaltat humiliabitur et qui
se humiliat exaltabitur etc.

23 Si curiosus affectaret humanus
terre membri racionem lucidius
et diffusius perscrutari tam na
turali racione quam eciam figurali
declaracione / premissa scriptura ple
nius cum hec videre poterit vi
delicet primo namque racione naturali pro
bari potest et sic Nam omne quod
violenter sursum ascendit si di
mittatur naturaliter deorsum de
scendit Et tanto violencius mo
vetur quanto ad locum suum magis
appropinquare videtur sicut appa
ret de lapide Nam lapis sur
sum iactus per violenciam naturaliter
descendit deorsum et tanto for
cius quanto ad terram magis appro
pinquat Racio est quia terra est
locus suus proprius et omni gravium
Sic veraciter accidit de divite
superbo qui violenter vult sur
sum ascendere expedit quod naturaliter
descendat deorsum Quod autem
dives superbus per violenciam ascendat
patet quia quod elevatur ultra
sue nature terminos per violenciam
elevatur Sed dives superbus est
huiusmodi ergo etc. Nam secundum philosophum
primi natura constanciam determinatus
est terminus magnitudinis et augmen
ti Terminus autem hominis est super na
tatilia et terrestria et volatilia
celi Psalmo 8 Genesis primo Dominare
mini piscibus maris et volati
libus celi etc. et est infra angelos

quia natura humana secundum docto
res est ultima in genere intelli
gibilium Sed dives superbus suos
terminos transcendit quia non solum
contentus est dominio que sub celo
sunt sed transcendit celestia et
angelos ymo quod deterius est deo
coequari desiderat et affectat
Hoc autem in primis nostris pa
rentibus clare demonstratur qui audi
erunt Eritis sicut dii scientes
bonum et malum si de pomo co
deritis statim comedit mulier
et dedit viro suo Hoc eciam
Iohannes primo de consolacione sub
specie illius dicit qua vidit per quam
humanam intelligi posse manifeste
declarat Dicit enim quod eam vidit
nunc ad communem hominis staturam
racione originis et postea addi
dit quod nunc celum transcendere vide
batur Et ideo oportet quod tales
naturaliter descendant tanto for
cius quanto magis ad terram
appropinquat Hoc propheta vidit
psalmista cum dicebat Vidi impium
super exaltatum etc. scilicet ultra
terminos sue nature Sequitur Tran
sivi et ecce non erat et que est
causa quia descendit in profundum
quasi lapis Secundo probatur pro
posita figurali declaracione scribitur
enim Luce 19 Quod Zacheus arborem
sicomorum ascendit ad quam Christus
dixit Zachee festinans descende
etc. Per Zacheum pusille stature in
telligo hominem qui de sua natura
est parvus qui per superbiam ascen
dit arborem sicomorum id est arborem
ambicionis et superbie maxime
in inferiorum parvipensione ut
faciat ad propositum que vero sicomorus

nuncupai pt no i merito exeo
q tres mali fructus nascuntur
ex ea p quos boni mores de
siccantur et defluunt primus est
psumptio sui et audacia Abdie
i superbia cordis te extulit Se9
fructus e mentis obcecatio Ad Ro
primo Superbus e nichil sciens
Tercius fructus e odium dei et
homini displicencia Ecci x Q
dibilis deo et homini superbia
hos tres malos fructus in templo
secum attulit phariseus superbus
de quo sup p quem omnes superbi
designantur Ex quibus fuit a
dno reprobatus Dum se extolle
do dixit Non sum sicut ceteri homi
etc Sequitur in figura q dns
illi publicano Zacheo dixit festi
nans descende ide cu festina
one de tuo dominio descende
Vnde de principe superborum dicitur
Vidi sathan qs fulgur de celo
cadentem Et ecci x Sedes
ducum superborum destruxit dns
et sedere facit mites pro eis exm
de dauid et Saul Sed nota
q sunt nonnulli qui in sui consi
deracione ultra terminos sue ne
p humilitatem descendunt et ipi
naturaliter exaltantur Quia qui
se humiliat exaltabitur etc De quorum
numero fuit hic publicanus p que
omnes humiles designantur De quo
eciam dicitur Descendit hic scilicet
p humilitatem et ideo a dno me
ruit exaltari ut de eo et de
omni in humilitate constituto exponi
posset id Cantic vi Dilectus
meus descendit in ortum suum ad
areolam aromatum ut ibi pa
scatur in ortis et lilia colligat etc

Queritur quis posset de tali questione
an contumelia siue conuicium sit
pctm mortale Dicendum e scdm
btm Thomam 2a 2e q lxxij
ar ijo et pse vtrumque horum est
peccatum mortale no minus quam
furtum uel rapina no enim homo
minus amat honorem suum quam rem
pessimam Si tamen aliquis con
vicium uel contumeliam dixerit
non aio dehonestandi sed for
te ppter correctionem vel aliquod
huiusmodi no dicit contumelia vel
conuicium pse sed p accidens vnde
hec pt esse quandoque pctm veniale
quandoque autem absque pcto In quo
tamen necia est discrecio ut
homo talibus verbis moderate
vtatur quia posset esse ita grave
conuicium q p in cautelam platum
q auferet honorem eius contra
quem pferret et tunc posset
homo peccare mortaliter eciam ad
non intenderet dehonestacioni
alterius Sic eciam si quis [struck-through word]
incaute aliu in ludo pungens
cum grauiter ledat etc n
27 Dixi tercio Et en p habu
dancia colunt intemperancia bo
nis abutentes qd e dictum q ppter
diuiciarum habundanciam diuites
efficiuntur intemperati et molles
ipsis diuiciis abutendo Contra
hunc prauum morem autor sua
sit et hoc insinua in scda pte
metrica precepto x Ad minus
est fugito paruo gaude momento
Per quod metrum seu preceptum
autor instruit ipsos diuites scilicet bos
medium et paritatem seruare
et extrema tamque viciosa
declinare quod fit cu diuicijs

non abutuntur que ad modum
enim vita naturalis in quadam humanorum
medietate consistit Hic corrupi
tur quando illa medietas desistit et
deficit per nimium excessum et per domi
nium alicuius humoris ita vita moralis
in quadam medietate consistit vnde
in 4 Ethicorum dicit philosophus quod virtus est
habitus electiuus in medietate con
sistens Sed quando nimius est excessus
ab illa medietate tunc corrumpitur
et efficitur viciosa Vnde diligenter
est considerandum quod nichil in rebus
omnibus sine freno voluit esse
natura Et ideo temperancia tam
nobilis virtus existit quod rebus omnibus
modum imponit lasciuiis omnibus
frenum immittit et in modum virtutis
adducit Nam tolle a rebus frenum
et modum et omnis virtus est vicium
vt scripserunt antiqui philosophi quod mo
derata ieiunia inter virtutes sunt
computanda Sed immoderata
sunt credenda vicia locus enim me
dius tutus est et omnis virtutis poli
tice creditur esse sedes Vide igitur
quam sollicita cura frenum tempera
cie rebus imposuit natura integra
Nam celum sydereum quia ex continuo
suo motu contra hec infima tantum
calorem generaret quod cuncta inflam
mando consumeret Deus ut dicit
Basilius illi celum aqueum supposuit
quod frigiditatis est causatiuum vt
dum calorem celi sibi suppositi
temperaret vniuersa que in mundo sunt
conseruaret Dum enim vnum contrarium
alteri contrario iungitur vtrumque ex al
tero temperatur propter quod natura numquam
produxit vnum oppositorum quin produceret
alterum vnde calido frigidum sicco hu
midum et frigido calidum et humido

siccum et leuem asperum et aspero
leue opposuit Et de aliis oppo
sitis similiter fecit Item in minori
mundo videmus quod cerebro multe
frigiditatis cor supponit forti
caloris Item quia continue per
dilatacionem et constriccionem
mouetur ne calore nimio dissol
uatur ei pulmo tamquam flabellum
opponitur cuius virtute frigidus aer
attrahitur qui dum cordi pulmo
nis officio redditur caloris em
inencia que in corde est temperatur
Ex hiis concluditur quod nature
conditor nichil sine temperancia vo
luit esse et merito quia per hanc
veneranda virtute nedum animi mo
tus sed humani corporis actus vniu
ersaliter et feliciter regulantur ex
quadam preeminencia pulchritudinis
honestantur Id circo est totis af
fectibus prosequenda cum ipsa omnia
sub racionis freno gubernet hoc est
quod de ipsa scribit macrobius
dicens Temperancia est nichil appetere
appetendum in nullo moderacionis
legem excedere sub iugo racionis
cupiditatem domare hoc est enim
simpliciter Nam ex ordinata
temperancia cibi et potus robur
et corporis salus causatur Et
propterea dicit Crisostomus in Omelia
Nichil sic salutem generat nichil
sic sensus acumine operatur nichil sic
infirmitatem fugat sicut mode
rata refeccio Nam hec moriles
comessacionibus ebrietatibus et aliis
voluptatibus miseris inuoluti sub
vituperiosa vita et acerba mor
te finiunt dies suos propter quod
dicit Apostolus ad Philippenses iii Quorum

ders ventor est et gloria eorum
in confusione et finis eorum in
interitu qui terrena sapiunt Et
septimo Tulius li° quarto Omnium autem
perturbacionum intemperanciam fontem
esse dicimus que est a tota mente
et a tota racione sic adversa quod nullo
modo appetitus animi regi nec
contineri queat etc Dicit ergo quarto
26 et vltimo Et quanto plus accu
mulant accumulare inhyant
sic multi sunt effectes hoc est
in effectu intelligendum quod quanto
divites divicias plures habent
tanto cupidiores in congregando
efficiuntur Et sic iusto dei iudi
cio semper plus egentes existunt
Contra hunc rabidum morem
autor sucursum prebet et hoc in
sua quarta parte metri tercio pre
cepto Despice divicias cum seque
ti Per que metra seu precepta
informat autor ipsos divites
in moderatum amorem diviciarum
contempnere seu despicere et
hoc propter tria mala que ex in
ordinato amore proveniunt Primo
quia sunt indigencie causatiue
Secundo quia sunt humanorum
cordium afflictiue Tercio quia
sunt septem viciorum capitalium
causatiue et generatiue Quo
ad primum etc Nam ipse divicie
promittunt sufficientem se facere et
econtra se faciunt indigentem
Unde Boecius tercio de consola
tione se ad inimicos dei in modera
te et in ordinate divicias con
gregantes pulare dicit Quid
sollicitudine tanta divicias con
gregare festinatis fugare credo

indigenciam queritis Sed hic in con
trarium vobis cedit quia ubi sunt
plures divicie constat autem
pluribus amminiculis indigere quia
qui plures agros et vineas
habent pluribus ut patet laborator
ibus indiget quare non efficiunt
quod promittunt et per tanto autor
hoc clare innuere videtur Du
dicit Ezechias qui suscipiunt Quo
ad secundum scribitur Ecclesiastici ij de ipso
divite avaro loquens Cuncti
dies eius laboribus et erumpnis
plenum sunt nec per noctem mente
requiescit et eiusdem v c Sa
turitas divitis non sinit eum
dormire Et propterea Seneca in
Tragediis Avare quid mali
mat optas nisi ut diu vivat
Unde Ber Diviciarum amor in
saciabilius longe amplius deside
rio torquet etiam agitur et refrigeat
usu suo ut potest Nam acquisi
cio quidem laboris possessio ti
moris ammissio plena doloris in
venitur Quo ad tercium etc Primo
namque generat Superbia Eccl
xxi Domus que nimis est locu
ples annullabitur superbia Secundo
generat iram Gen xiij Facta
est rixa inter pastores Abraham
et loth Erat enim substancia eorum
multa et nequibant simul habitare
Tercio generant invidia prover
xxviij. Vir qui festinat ditari
et invidet alijs ignorat quod e
gestas ei superveniat Quarto
generat accidia aut pigricia
aut ignavia Jeremie xlviij Fer
tilis fuit moab ab adolescen
cia sua et requievit in fecibus
suis Quinto generat gula luc xv

Homo quidam erat dives et paupertas
sequitur Epulabatur cottidie sple
dide idem xvi Anima mea habes
multa bona reposita in annos
plurimos requiesce comede et
bibe epulare Dixit autem illi deus
Stulte hac nocte repetam a te
animam tuam que autem parasti cuius
erunt Sexto generant luxuriam
Eccli xlvii dicitur de Salomone
Collegisti quasi auricalcum aurum et
complesti quasi plumbum argentum et
inclinasti femora tua mulieribus
Si vero tales divites cupiunt a
talibus liberari angustiis deberet
facere ac etiam imitari quod in fi
gura de Salomone scribitur in Re
iiii c ubi dicitur quod rex Salo
naves mittebat in tharsis defereus
inde aurum argentum dentes Ele
phantum Symeas et pavones in
Ierusalem apportavit Naves Salomo
nis denotat mentem cuius libet di
vitis que ire debet per mare contri
cionis et penitudinis et in thar
sim ire ad explorandum quid co
misit diviciis congregando unde
venit ubi existit et quo finaliter
vadit Primum ex se tam fragilis
et mundi prosperitas fallibilis et la
bilis sit et ex hiis advertere poterit
mundi contemptibiliter et carnis
fragilitatem Et ex hac conside
racione bona quinque accipere poterit
et valebit primo aurum caritatis
argentum puritatis dentes divine
laudis pavones interne contricio
nis et Symeas sancte imitacionis
primo per aurum quod est rubeum dei et
proximi caritas denotatur qua qui
libet dives est ad quam emendam
nos hortatur dicens Apoc iii

Suadeo tibi a me emere aurum
ignitum ut locuples fias hec est
caritas dei que humana mentem
in dei amorem et proximi sub
veniendum inflamat Hanc dives
emit quando cor suum divine obedie
in omnibus subiciat Ex qua quidem
emptione fit anima locuples coram
deo et angelis divicias quas
secum ferre poterit Per argentum
quod est album puritas denotatur
qua quilibet et maxime dives pro
pria servare debet Hanc enim
sapit dominus observare dicens
illud proverbium iii Aufer rubiginem
de argento et egreditur vas
purissimum Per dentes elephanti
magnos et albos beneficiorum
regraciacio denotatur Ad hac
propheta divites amonet in ps
dicens Date gloriam laudi eius
Per pavones enim dolor de dei
offensa intelligitur quod per eius
dermacionem declaratur Pavo
enim dicitur quasi pavorem audien
tibus infert quando vocem suam ter
emittit et significat illam ter
ribilem vocem Ite maledicti etc
Quem pavorem maxime divitibus
inferre debet Et hic dolor filius
pavonis esse debet qui vocem
demonis penas angeli caput
serpentis et pedes leprosi Sic
dolere debent divites ex eo quod
vocem demonum paruerunt penam
angeli propter quia eius bone in
spiracionem non crediderunt caput
serpentis prudenciam eius non habue
runt dicente domino estote pru
dentes sicut etc et pedes le
prosi id est corpus suum cito moriturum
et fetidum non consideraverunt

Pro hiis omnibus valde plange
dus e in operibus v̄tuosis intel
ligit͛ ad que eos invitat aplus
ad Cor. p° dicens Imitatores
mei estote sicut et ego x̄ᵒ Et
sic virtutibus navis bonoru di
uitiis plena ducat eos in regnu
celestem Nota sedm scripturas
et canones q navis dicat͛
Eccl̄ia propter septe que i navi
bene ordinata necessario ex
pedivit et primo naviculariis
hoc e ipse xpc Unde in ps nisi
dns custodierit civitate cuius
psonam gerit Epus xxiii q
v. Mulier xxiii d legimus et
vii q i Fugge Secundo
gubernaculu est ipsa fides qz
sine fide impossibile est placere deo
xxiii q iii. de tyrys Tercio
arbor est voluntas vel inten
cio Unde in Evan° mt vii°
Arbor bona non pt malos
fructus facere xlv d Omnes
dereq̄s uni c ii ex° Quarto
velu est spes que ab interioru
trahit Unde Aplus dicit Spe
gaudentes De conse. d iii. Ro
ex quo Quinto lignu a q° velu
dependet est caritas quia
sicut quodlz opus sine caritate
in utile e ita velu sine lig°
i q i Vide Sexto funiculi q
bus velu regit͛ sunt q°r car
dinales v̄tutes xvi d Sepe
Septimo naute vel naviga
sunt fideles tendetes ad por
tum imortalitatis et ii q. p͛a
Multi corrigunt͛ Et sic ex
peditis defectibus eoru dimitu
gcept͛ de viciis seu defectibus
pauperu restat dicendu &c.

Quare accedat sextu prīle ubi
dixi Cap mopum deformitatis
cui qz realitas demu applicat͛
quod est dictum q sexto loco pri
ncipalit͛ erat det mand d'viciis
ipsoru pauperu ac de remediis
eisdem p autore approximatis
Circa quoru viciorum denudacoz
Notandu q Egestatis onera
bina sistunt cuma ipa furto
sublevat͛ Succesiss p varius
affuerit contrariq h decompeci
t͛ Dico primo q Egestatis
onera &c qd e dictu q onera
egestatis inducit duo vicia
quoru p͛m est furtis sublevat
furtu ~~e contra~~ em comitte
e contra septi͛m dei pcepta
facere Unde exo xx. scribit͛
Non furtu facies In hoc enim ma
dato prohibet͛ omis offensa
in rebus Pro cui9 tame em
dencia e sciem q p furtum
intelligit͛ omne male ablatu
sive occulte accipiendo sive vio
lenter rapiendo sive fraude
in cautibus committendo sive mer
cedem debitam non solvendo
p hoc enim pceptu sedm Au
g9 phibet͛ omis contractio
rei aliene ex cupiditate pau
per vero pretendit licite furtu
committe propter paupertate et
sic p hoc a furti pcto vel pena
liberari unde hinc supta occa
sione de tali qstione e qrendu
sz nunq pauper ppt necessitate
famis vel frigoris licite possit
furtu committere dicendu sedm
thoma scda scde q lxvi Cap
si pauper in extrema sit co
stitutus paupertate seu necitate

Nota

ad

q tunc no peccat quia tunc v
titur iure suo quod probatur per ca
nonem discipulos de conse di
v. Unde tunc potest occulte sub
trahere ut dicat mo no tm prese
sed etiam palio ita in tali casu
omnia sunt coia ut in canone Si
cut hij xlvij di. Si vero non
sit extrema necessitas peccat qui
dem sed propter necessitatem attenu
atur peccatum ut in tali casu intelli
gitur pena que imponitur ex de fur
ta Si quis per necessitate Dixi
quod scdo Et successiue si varius etc
quod est dictum Si fortuna ipsis
pauperibus affuerit contraria
confestim prorumpunt in blasphe
miam contra deum et sanctos
quod est contra Ambrosium vel ali
deo attribuitur quod ei no convenit
vel ab eo removetur quod ei con
venit Hec tamen duo scilicet affir
macio et negacio no diversificant
speciem blasphemie et secundum ge
nus suum est mortale peccatum
quia repugnat caritati divine In
hinc sumpta etiam occasione
posset quis de duobus dubita
bilibus investigare Et primo que
sit differentia inter blasphemiam
et maledictionem Secundo que sit
pena proferentis blasphemia
seu maledictione contra deum
et sanctos et maxime contra
matrem dei Quo ad primum questionis
breviter est dicendum quod secundum q
rundam vulgaria in Cussia
idem sunt Et hoc etiam probatur
per decretalem Statuimus extra de
maled in prin. Sed proprie loquendo
aliud est blasphemia quia scilicet
verbis aliquid attribuitur deo quod

ei no convenit et econtra ut
supradictum est Aliud maledic
cio qua aliquis imprecatur vel
optat alicui malum sive homini
sive deo Quo ad secundum questionis
dicendum est secundum Canones
quod si quis contra deum vel aliquem
sanctum beatam mariam talia pro
sumpserit septem diebus dominicis
pro foribus ecclesie in manifesto esse
debet dum missa dicitur itaque ul
timo die nec pallium nec cal
ciamentum sed corrigiam circa collum
habeat et quod septem precedentibus
sextis feriis in pane et aqua
ieiunet ieiunet nec ingredi
atur Ecclesiam et quod in quolibet
predictorum dierum tres reficiat
pauperes et si no potest tres sal
tem duos vel unum et si hoc
no potest facere id in penam aliam
commutetur Et si predicta renu
erit ei ingressus Ecclesie interdici
debet et in obitu carere debet
ecclesiastica sepultura Insuper
etiam talis pena pecuniaria pu
niri et condempnari debet Et
in decretali Statuimus extra e Et
hec omnia secundum Hostiensem pro tribunali
fieri debent certum in iudicio
Sacerdos discretus molliet hunc
rigore Contra hos pravos xs
defectus pauperum suauiter
autor et hoc insinuat prima parte
metrica precepto xxvj paupertatis
omnes per quod metrum seu pre
ceptum autor docet pauperes
omnes paupertatis patienter
ferre et etiam a predictis viciis
sibi precavere et hoc propter quinque
utilia ab ipsa paupertate prove
nientia Primum est filij dei imitati

paupertatis exemplaritas qui cum
esset dives omnium factus est egenus
propter nos Unde Anshelmus in
libro de Sacramentis altaris Jesus
ita pauper ut veniens in mun
dum non in sua sed aliena do
mo nasceretur et natus propter
inopiam in presepio brutorum
animalium poneretur et vivens
in mundo non haberet ubi caput
suum reclinaret et moriens
unde carnem suam tegeret
et mortuus unde involveretur
nec sepulturam aut locum
ubi corpus mortuum collocaretur
Secundum quod retrahere debet
pauperes a provocatis viciis
et ad paupertatem paciencter
tollerandam est absolucio exte
rius securitas et a consciencie
interioribus periculis iocunditas
probatur optime sicut quod vi con
fessionis reatum Augustinus de
civitate cum quadam vice transiret
per vicum cum quibusdam vidit pau
perem mendicum iacentem et
letantem et ingemuit lo
quens ad socios suos om
nibus conatibus quibus laboramus
b nichil vellemus nisi ad leticiam
securam Sequitur Ille letabatur
ego huc anxius eram securus
ille ego trepidus Et Jo
hannes primo de consolacione
Cantabat vacuus coram
latrone viator Revera si
pauperes prosperitatiter conside
rarent pericula divicium et
modica emolimenta et innumera
tormenta eorundem que habent
de diviciis suis paupertatem
suam paciencius tollerarent Ipsa

ut scribitur Ecclesiastici v Ubi multe sunt
opes et multi sunt qui come
dunt eas et quid prodest po
ssessori nisi quod cernit divicias
oculis suis et sequitur Divicie
conservate in malum domini sui pe
reunt eum in afflictione pessima
Tercium quod retrahere debet pau
peres a provocatis viciis est
ipsius paupertatis commendabili
tas Unde philosophus paupertatem
commendans dicit Paupertas est
odibile bonum sanitatis mater cu
rarum remocio absque sollicitu
dine semita sapiencie repertrix
negocium sine dampno intrac
tabilis substancia possessio sine
calumpnia incerta fortuna sine
sollicitudine felicitas Quartum
quod retrahere debet ipsos
pauperes a provocatis viciis
est suarum imperfectionum purga
cionis utilitas Ipsa namque est
medicamentum et purgamentum
suarum imperfectionum Unde Gregorius
super Evangelia Omelia ultima
de divite et lazaro Quos
inquit morum infirmitas vulne
raverat paupertatis medicina curat
c Quintum inductivum ad tollerandum
dum paciencius paupertatem et
viciorum dictorum abdicacionem
est indigenciarum subvencionis
copiositas quia ex volunta
ria paupertate inmobiles di
vicie spirituales acquiruntur Et
in deo pauperes efficiuntur
divites quia ex illis diviciis
implent domum cordis Unde
Augustinus super psalmos Domus est inanis
et cor plenum diviciis Rex
pauper bonum querit unde cor

impleant Diuites vnde ar-
cham Et sr Joh ome xxx
ffelix ille hz aurum in archa
ille tenet in conscia Compa
vtruqz ille habet quod pure
pt et vnde perit ille hz deu
qui pure non pt et ibi hz vn
auferri non pt ffelices ergo
paupes isti spu sz voluntate
ppter pmissoru multitudinez bnd
ipsa
Et in ps Quas paupu sz vo
luntate saluas fiaet Ergo
ppter vtilitates pdictas paup
tas pacient est ferenda et acce
ptanda Vnde Seneca Epla
ij Honesta res leta pauptas
illa res no e pauptas si no
est leta cu tu paupte queit
Diues est no qui parum hz sed
qui plus cupit paup est Sed
ptholor no nulli reput ex
cis qui p amaritudine paup
se ipos contempnunt et despi
ciunt ac eciam passim ozm ma
lo exponunt se exponunt nc ad
salutem sua aliqua cura appo
nunt Talibz em pauptatis onq
importabile valde videt et
grue Sed talium pauptas neq
ssima dicat vnd in psona talis
pauperis dicat ps Infima
e i pauptate vita mea sz
ai rone pauptatis pectat in
primum in deciderit in se ipos
modis pdictis aliqua virtute no
obstante Paupes isti miseri
pauptatem p magno a deo b
datam odiunt et malediciunt
et impacienter ea ferunt Non
em sunt de illis quos totiens
sacra scriptura bificat ut sr Iti

paupes spu et Sed sicus ill
sunt qui contemptacos ad pba
cone sibi datas cu murmure
recipiunt et impaciencia Et ideo
vnde primu consequi deberet
btm finem consequitur possimu
vnde Iudicii grito sibit Cum
con temptaciones no suscepiunt
cu timore dm i paciencia sua
et imperium murmuraciones
sue contra dnm ptulerunt
Ideo exterminati sunt ab exterm
natore et a sspentibz pierunt

Incipit tercia ps
prohemialis

Postqm in secunda
prohemiali parte
autor pmus moru
bus modernoru
diuersoru statuu p sua
documenta seu precepta sut
circum pbuit et incriminand Nunc
vero in hac tercia prohemiali
parte subsequenter sumere
intendit quibusda qui dum p
uerse agebat sub diuersarum opi
nionum pretextu se palliare vi
debant Quod remouendas ergo
erroneas taliu opiniones sub
infert Existimam i diu deli
berauit Putaredu fore i sub
nemendi opinioni i detesta
bili estimacioni eoru i ppono
homi pusoru uel pue estiaci
om / qua putabat aliquos
mores sedm opinione aliq
bonos fore / qui tame in rei ve
ritate erant praui et ecouso
Et ideo opinioni taliu erat
penitus Consulendu i consi
liu cohibendu ut ab erroneis
opinionibz rmoueri deberent
et hoc p doctrina et precep is scripta

Sapientis enim est quod prave gessit confestim revocare ut dicit Augustinus in canone magne xxiij q. iiij Et errorem suum revocare tenetur ut in decretali c. licet de accu. post prima et de appel. cum cessante Ymmo etiam quod plus est quilibet tenetur quantum potest ab errore suum proximum revocare quia qui alios cum potest aberrare revocare non vult seipsum errare demonstrat ut in decre. qui alios de heretici et in canone Error lxxxiij d. et xx. q. vij negligere Unde hic supra data solutione potest de tali questione tractatum videlicet Utrum hoc pertinet ad omnes Dicendum secundum Tho. s. a se q. xxxiij Quod duplex est correctio una que est actus caritatis et est per simplicem amonicionem et hec ad quemlibet pertinet habentem caritatem sive subditus sit sive prelatus Est et alia correctio que est actus iusticie que non solum fit per monicionem ut alii timentes a peccato desistant Et hec ad solos prelatos pertinere dinoscitur De materia correctionis satis late tissime dicetur infra in prima parte metra iio precepto Su moneas aliquem Queritur aliquis posset de tali questione Utrum sequentes opiniones erroneas magistrorum seu doctorum suorum excusentur a peccato Brevissime dicendum quod si diverse opiniones magistrorum sacre pagine que non pertinent ad fidem et bonos mores absque periculo auditoris utriusque opinione sequi posset hic secundum locum quod dicit apostolus ad Ro. xo unusquisque in sensu suo habundat In hiis vero que ad fidem et bonos mores pertinent nullus excusatur si alicuius magistri vel doctoris sequatur erroneam opinionem In talibus enim ignorancia non excusat alioquin immunes a peccato fuissent qui secuti fuerunt opinionem Arrij Nestorij et aliorum heresiarcharum Qui ergo assentit alicuius magistri opinioni contra manifestum scripture testimonium sive contra id quod publice tenetur secundum Ecclesie auctoritatem non potest ab erroris vicio excusari Quo ad hoc tenetur prosequi quantum ad hoc tenetur prosequi quando sunt diversa iura et opiniones scilicet non contra deum nec bonos mores humanorum iura persona est prosequenda secundum celebris pa.... De insac. c. si inter alios vero standum est illi qui meliori innititur ut Ro. Ut infra de c. Capellanus de fere. Sequitur Maxime quidem in textu exponitur i. pape ut gloriose viverent Ad hoc enim laborant auctoritate ut gloriose i. virtuose homines viverent in hac vita quod si hoc fecerint honorem consequentur et laudem Unde bene sequitur et honorem contingerent Virtuose enim viventes laudem consequuntur pariter et honorem quod exemplariter demonstrat Augustinus v De civitate dei c. xij ubi habetur quod quidem erant edes virtutis et honoris que p

dijs uel deabus habebant et ita
erant disposite q p eodem virtutis
fiebat tn̄ sicut in edem honoris adinue
dum q p virtutez puenire debet
quis ad honorem et statu non
autē p fallaciam ambicōne p
tanto dicit Ambros q gloria ē
clara cū laude noticia. Unde
gloriose viuē idem ē q habē
claritatem alicui boni qd notū
sit multis et approbatum est
§ Notandū vero q ad h' q qs A
dicat gloriose viuē duo ma
xime requiruntur p̄m ē q illa
claritas ad multorū noticiam
deducat ut penes illos clarescat
et innotescat Scdm ē q ab ill
approbet quib claruit ac cui
innotuit p aliqualem comen
dacionē et laudem et honore
coniungē in' aliud ē scdm pħm
j et iiij Ethycorū q testimoni
habere de bono excellenti quod
quis in se habet siue tale boni
sit spuale ut virtus et sciencia
siue tale boni sit tpale ut diui
cie siue potencia Unde ut plu
rimū videmq q qui cupiunt ho
norari testimoniu sue excellencie
querunt Ex pdictis elicia pnt B
due qstiones Et pmo vtru
aliquis licite possit desiderare se esse
gloriosum et in conspectu hom
apperē Scdo vtru aliquis lici
te possit honorem desiderare
Quo ad p̄m dicendū est q appe
titus glorie huane simpliciter lo
quēdo no ē viciosus Nam ut
ex pdictis pz gloria nl aliud
est nisi ut homo boni quod i
se habet cognoscat et pbet
ac eciā desideret q ab alijs cogno

scat et approbet Utrumq aut
istorū absq vicio fieri pt non
eni pctm est ut homo bona sua
approbet et cognoscat Unde Apls
j ad Cor vij dicit Nos autem
non spm huius mundi accepimus
sed spiritū qui ex deo est ut sciamus
que ex deo nobis donata sunt
Nec etiā pctm ē q ho bona sua
ab hominibus velit approbari ut dici
tur Math v luceat lux vra corā
homib Et ideo appetitus glorie
de se no nominat aliquod viciosum
Et h' pz scdm btm Tho scda scde
q c xxxij Est tamē scim q ap C
petitus glorie vane est peccatu
Gloria autem vana dicit tripli
citer pmo qn quis appetit gloriam
de re fragili et caduca que no
est digna glia a quo no dz sz
ab homie Cuius iudiciu ē incertu
nisi forte referunt ad deu intēde
do q appetitu glorie qua ab
homie deus glorificet ab hoib
vel ad hoc ut homines proficiant
ex bono quod in alio cognoscunt
vel ut ipse homo pficiat de bo
nis que in se cognoscit p testimoni
huane laudis et in eis studeat
pseuerare et ad meliora
pficere Tercio mo dicit gloi
a vana ex parte ipius qui glo
riam appetit quia si appeti
tu suu no refert in debitu finē
ut pote ad honorem dei uel
salutem pximi istis modis
non licet appetere gloria hua
nam quia istis modis vana
est Quo ad scdm questum D
dicendū ē scdm eund Tho scda
scde q c xxxi Qd tā requirunt
ad hoc ut possit aliquis licite

honorem desiderare primo ut desideret honore solum de excellencia qua habet quia si vellet honorem de excellencia qua non haberet tunc appeteret honore super potestatem suam Secundo quod honore desiderat desideratum referat in deum a quo habet excellenciam illam propter quam honorari meretur Tercio quod honorem ordinat ad utilitatem proximorum pro quorum utilitate et salute deus dedit sibi illam excellenciam Cum concurrunt condiciones premisse homines possent licite honore desiderare nam talis appetitus honoris moderatus est et ideo licitus quia per talem honorem homines provocantur ad bonum et revocantur a malo Sed quando premisse condiciones deficiunt vel una earum quecumque sit illa tunc appetitus honoris est inordinatus et illicitus quia potest esse occasio multa mala faciendi dummodo non curat quomodo honore consequi valeat vel possit unde dicit Salustius in Catilinario quod gloria et honore laude et vituperium bonus et ignavus eque sibi expetit sed iste bonus vera via utitur huic autem ignavo quia bone artes desunt dolis atque fallaciis tendit cum illi solum qui propter honorem vel bona faciunt vel mala vitant Non sunt virtuosi ut patet per philosophum in Ethicorum 4 ubi dicit quod non sunt vere fortes qui propter honorem fortia faciunt et cetera Sequitur

Incipit Quarta pars prohemialis huius libri

Sequitur quarta pars prohemialis in qua autor innititur affectum demonstrat paternum et hoc cum dicit Nunc te fili carissime In parte autem precedenti autor tractavit de causa communi et universali Nunc vero in hac parte intendit tractare de causa privata et speciali prius tamen intelligencia est sciendum Quod tanta sunt que maxime alliciunt auditorum corda ad benivolenciam doctrine capescendam Primum est doctoris evidens dileccio virtuosa Sermones namque morales animo diligentis fiunt credibiliores in corde audientis hanc racionem premittit hic autor cum dicit Nunc te fili in quo dicit Fili meus doctrinam meam accipe nec eam refugere debes quia ego pater et tu filius propter quod michi obedire teneris et maxime in hiis que ad doctrinam spectant Isto modo sapientissimus in proverbiis filium alliciebat sic inquiens Audi fili mi disciplinam patris tui Secundum est fructus recipientis adeptio graciosa Fructus enim doctrine vel sapiencie supernalis que est summa beatitudo Hanc racionem premittit nobis Salomon proverbiorum viii Nunc filii audite me beati qui custodiunt vias meas audite disciplinam et estote sapientes et nolite abicere eam quia velut invenire quod per tale doctrinam scilicet moralem scolastici facilius habilitantur ad sciam intellectualem capescendam per quam beatitudo acquiritur specialis et ideo specie

eam nullo mo debent discipuli qz
beatus homo clamat diuina sapia
ut pdicto sequitz cao Qui audit
me et vigilat ad fores hostij mei
tota die et qui me invenerit i
veniet vitam et hauriet salute
a dno. Terciu e natualis appe
tit' scie t'minacio fructuosa qz sca
phus po methacc hoc considerans
ait qz omes homines natualiter
scire desiderant Iste aut nalis ap
petit' impleri no pt uel t'minari
nisi intellect' vtutib; impleatur
et sciencijs aug pfectio in cogni
cione veritatis consistit Nam
sicut visus exterior deterioratz
aspiciendo excellendo visile in sple
dore ut ptz de visu spledoris
solaris pt' aug visione pcius
videnti Ita econtrario visus inte
rior sz in tellect' fortificatz et
meliorat qn attingit intelligi
bilem obscuru et latente et ad
intelligendu difficilem materiaz
quod fieri nequit nisi p magi
stralem erudicione benignam Vt
hoc eni ut talis doctrina frualis
capiatz expediens est ut
modus et ordo p ipm mgrm
tdnatz hic ordo i mediate scz
in tra du diatz Docebo te quo
pacto i ordine vel modo ut
mores animi tui componas mo
dus vero iste est Aguitz Precep
mea legito insra scpta ita ut
intelligas Intellect' huius lre
talis est Qz no sufficiat supficia
alr legere meoru pceptoz sente
cias quo ad corticem nisi etiam
intelligas id est intq latencia legas
ac ecia ea cu effectu penit' qz
ea debes obsuigere Ad hc optie

fiat quod tu supptue scdit Hg
in Can marion et basilides
i q i ubi sic dicitz Nec putem9
in vbis scpturaru esse Evan
sed in sensu nec in supficie sz
in medio no in smonu folijs
sed in radice racionis Et subdit
autor i mediate racoz du diat
legere em et no intelligere
est negligere Hoc vlt autor
dicere qz no intellige que legutz
est penit' negligeʼ Tunc eni
studiu pficiat cu h que discipu
lis legit uel audit diligent' intel
ligit ac ea que legerit uel au
dierit in cordis scrutinio intus
examinat et reuoluit Qui aute
lege et no intellige id e intq
no lege penit' e neglige qz
e intellectu no pfice cui9 pfcio
ut e dictu in cogniacoe consistit
veritatis et sic veritas rmae
bit incognita nec intellectus
sua pfectonem assequetz
Pro huius vltime pticule intel
ligencia e pscienda Qz antiqui
in tempore Cathonis vel lig
opusculi autoris ut supi9 alia
liter est pcactu corticē lrāu
sequētes et non medullā cū
pcepta moralia i multas errave
runt Primus namqz error eoru
fuit qui dicebat obligacionem
madatoru moraliu no ee neccam
quia dicebat cerimonialia suffice
ad salute Sed hic error rpellitz
per illud qd diat Aplus Ad heb
xij ubi ait Gressus rectos facite
pedib; vris ut no quis claudicans
erret magis aute sanetz hic
arguitz illoru claudicaco qui do
cebant suare legem qo ad cerimonialia

et cetera Secundus error fuit illorum qui dicebant observacionem preceptorum non esse meritoriam Et hic error excluditur per illud quod scribitur ad Gal. vi c. Nolite inquit errare Deus non irridetur Hic enim repellitur error illorum qui salutem attribuebant fato et non humano merito Tercius fuit error illorum qui dicebant transgressionem preceptorum non esse dampnatoriam et hic error repellitur per illud quod scribit apostolus ad Cor. vi°. Nolite errare quia neque fornicarii neque ydolis servientes nec adulteri etc regnum dei possidebunt Hic enim excluditur error illorum qui dicebant quod nullus peccator eternaliter dampnaretur sed mali homines ac eciam demones post longa temporum spacia beatitudinem consequentur

Primum preceptum prosaicalis partis

Primum autoris preceptum Itaque deo supplica Expeditis quatuor partibus prohemialibus Nunc circa tractatum est attendendum in quo principaliter duo occurrunt consideranda Nam primo ponentur aliqua precepta prosaice secundo aliqua metrice Secunda ibi Si deus est animus Prime partis evidencia est sciendum quod documenta autoris sunt de actibus quatuor virtutum cardinalium specialiter et circa actus virtutum que sub ipsis continentur Non tamen hec ponit documenta ordinate sed inordinate hoc est mixtim et per saltum In quo eciam tractatu dat documenta affirmativa de actibus virtutum et negativa de actibus viciorum Sed quantum deus dederit in hoc opusculo plus quam potero conabor ordinate procedere Verum quia in prima prohemiali parte tactum est de ipsis virtutibus cardinalibus in genere circa commendacionem insistendo Nunc vero in hac parte prosaicali ipse qui intendo ipsam iusticiam magis specificare quantum ad ipsius ramulos hoc est partes ipsius et species ac eciam actus qui sub ista virtute continentur Idem de aliis virtutibus subsequenter est dicendum Ad clariorem autem intelligenciam documentorum pertinencium ad virtutem iusticie est breviter pernotandum quod ipsa iusticia dividitur quia quedam respicit superiores et habet sub se quatuor species Quarum prima est religio per quam reddimus deo debitum cultum Secunda est pietas per quam reddimus parentibus debitum honorem Tercia est observancia per quam reddimus superioribus reverenciam Quarta est gracia per quam reddimus benefactoribus beneficenciam et graciam Primo ergo ponit documenta pertinencia ad primam speciem iusticie scilicet ad religionem cum dicit Itaque deo supplica Primum itaque documentum speciale iusticie est de actu religionis vel latrie scilicet de oracione supplicativa Est enim religio sive latria virtus quedam et species iusticie per quam ordinamur ad reddendum deo debitum cultum reverenciam et honorem eo quod ipse est primum universale principium nostre productionis atque in esse et nostre guberna-

[illegible] quamvis autem vtraque religio vocatur vel latria seu servitus quedam deo debita. Sunt autem quinque actus per quos reddere possumus deo cultum debite reverentie scilicet orare adorare immolare sacrificare et laudare per hos omnes actus quibus homo moveri debet ad exhibendum soli deo cultum debite reverentie et honoris et non alicui creature et hoc est quod autor in hoc precepto intendit. Unde premonito discipulo ad legendum et intelligendum nunc summum et precipuum preceptum ante omnia proponit eidem iuxta illud Matthei vi primum querite regnum dei et iustitiam eius. Pro tanto dicit Supplica deo non creature quia si creature exhibetur honor deo debitus tunc dicetur ydolatria.

addi Nota de triplici opinione de reddendo deo principi nostro excelso reverentiam et honorem. Primi vero fuerunt opinionis quod sufficiat deo impendere obsequium personale quod in genuum flexione prostratione et manuum elevatione consistit. Alii fuerunt opinionis quod non sufficiat personale obsequium deo exhibere nisi cum hoc etiam detur reale quod in elemosinarum largitione consistit. Alii vero fuerunt alterius opinionis videlicet quod non solum duo antedicta sufficiant nisi etiam obsequium spirituale impendamus eidem ut scilicet nos vel aliquem nostrum ad cultum divinum perpetue dedicamus. Unde quidam ad Micheam prophetam accessit et cum super hiis tribus opinionibus perquisivit ut habetur Michee vi c. Et primo quesivit si sufficiat deo facere multas genuflexiones etc dicens Quid dignum offeram deo? curvabo genua mea deo excelso quod spectat ad latriam cultum et propheta non respondit. Deinde quesivit si sufficiat multas elemosinas facere dicens Numquid offeram holocausta per [illegible] vitulos et agniculos et propheta non respondit. Deinde tertio quesivit si ad perpetuum cultum dei filium suum primogenitum in religionem poneret dicens Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo fructum ventris mei pro peccato anime mee. Tunc ad hec tria propheta retrograde respondit. Et primo ad primum questum dicens Indicabo tibi o homo quid sit bonum et quid deus requirat a te. Utique facere iustitiam diligere misericordiam et sollicite ambulare cum deo tuo. Dicit ergo utique ac si dicat propheta Ante cogitasti si tu sufficiat ad salutem filium in religione ponere et ego tibi non nisi iudicium sumas de corpore ut sicut caro tua delectata est in peccatis sic iudicetur et affligatur in penitentie lamentis. Non enim equum esset ut peccata faceres et filius tuus penitentiam ageret vel etiam penam portaret de eisdem. Et ideo oportet ut carnem tuam iudices si non vis a domino iudicari. i ad Cor xi Si nosmetipsos iudicaremus non utique iudicaremur a domino. Deinde ad secundum questum videlicet diligere misericordiam respondit Si tu sufficit et multas elemosinas facere Michee si dicat Et ego tibi dico quod non respicit pluribus eam tibi facias et anime tue magis

impendas Eccli xxx Miserere
aie tue placens deo et emsde
xi Infacit aie sue vir mucors
deo / no em conuemes est ut qs
alteri sit pius et sibi impius
quia sicut dicit in ps° Qui di
ligit iniquitate odit aiaz suaz
Deinde ad tciu questu rndit
dicens Et solliate etia ambula
re cora deo tuo ac si dicet Int
rogasti si tibi sufficiat multas
genuflexiones facere / et ego
dico tibi q no insi sup bona
studeas solliatus esse Ille vero
cora deo sollicite ambulat qui
in sua iuuetute sruire deo inci
pit et qui opera sua feruet
facit / vel etia qui cu diligeatia
nichil obmittit / vt glo ad Thyo
ii° Solliate aute cura ipm
pbabilem exhibe deo operariu
in confusibilem recte tractantez
vbu veritatis Sut aut no nulli
qui pigre .i. in senectute se
ipos curat ac etia emedant
pro deo dicit / solliate cura te ipm
Sunt etia no nulli qui confusi
bilit opant / ideo subdit operariu
in confusibilem Insuper etiam
reppiuntur aliqui qui recta faciut
et dicit si no recte / quia circusta
tias neccias obmittut subdit
recte tractantem vba veritatis
Fuerunt etia aliqui q latrie
cultu no primo reru pn° ex
hibendam estimauerut sed oi
bus etia creaturis que sup
hoies sunt / ut quida licet o
pinarent deu primu esse et
vniuersale reru pnm latriaz
tame exhibendam estimauert
primo quidem ptus supmu deu

substanciis intellectualibus celesti
bus quas deas vocant cu esset
substacie omio a corporibus
sepate cu essent aie orbiu et
stellaru Secundo etia quibusda
substatiis intellectualibus quas
vnitas credebat corporibus quae
reis quas demones esse dice
bant eos esse sicut corpus
aereu est supra terrsar Huius
aute subas colendas diuio cultu
ab hominibus ponebant et in com
paracione ad homines deos illos
dicebant Et quia aias beu
toru phoc q a corpore sepant
in statu altiore q sit status
pntis vite tristre credebant
in aiabus mortuoru quas lares
aut manes vocabat diuinu cul
tum exhibendu opinabant
Quidam vero deu esse aiam
mundi estiantes crediderit q
toti mundo et singulis eius
ptibus esset cultus diuitatis ex
hibendus no tame ppt corpus
sed gram quia deu esse dice
bant Sicut et homi sapienti
honor exhibetur no ppt cor
pus sed gram Quida vero
etiam ea q infra hoies sut
scdm nam homi tame coleda
esse dicebant diuio cultu qtu
in eis participat aliqs vtutis
supioris nate Unde cu qsdam
ymagines p hoies factas sor
tiri crederet aliqua vtutem
sup nalem uel ex influencia
celestiu corporu vel ex pncia
aliquoru spirituu dicebant
huiusmodi ymaginibus diuinu cultu
esse exhibendu quas etiam
ymagines deos vocant ppter qd

ydolatre sunt dicti quia late cul
tu ydolis l ymaginibus impē
debant Nota sedm scripturas et
Addi° doctores q adoraco siue debi
ta siue indebita fit quīqz modis
p°mo adorat dei vn in Ioh° iiii°
veniet hora qn veri adoratores
adorabut deu in spu et vite
h dicit latia vnde p° Regu
vii° pdicauit Samuel deu
solu adorandu esse xvi q v
Nec miru Scdo adorat xpc
Gen xviii Tres vidit et vnu
adorauit et in ps adorabut
eu oms reges tre xxiii q iiii
displicet Tercio adorat ange
lus Apok xxii Angelus pro
hibuit Johem se adorare dices
conseruus tuus su hec dicit du
lia Quarto adorat ho Gen
xxiii Adorauit abraha ppłm tre
et Danielis iii Iussit Nabucho
donosor ut aurea statua adoraret
xi q iii Imperatores Quinto ado
rat dyabolus scz in ydolis vnd
Exo xx Non facias tibi ydo
lum h dicit ydolatria Obmissis
rnsionibus ad opiniones fenno
sas antiquoru Dic pbtm Tho
in suma contra gentiles causa bc
auitatis concludit put sequit
Est aut racionale ponentibus tm
vnu pincipium separatum cultu duum
alteri exhiberi cultu em deo
exhibemus ut dictu e no quia
ipe indigeat sed ut in nobis
firmet vera p sensibilia opinio
vera de deo Primo autem
dehoc q deus vnus sup oia
exaltatus p sensibilia firmari
non pt in nobis nisi p hoc q ei
aliquod separati exhibemus quod

dicimus cultus diuinum Patet ergo
q vera opinio de vno pncipio
debilitat si cultus diuinus plu
ribus exhibeat Et ideo huius
cultus exterior homi naturalis e
adhoc q aia hois excitetur
in spualem reuerencia dei Ad hc
autem q animus homis ad aliqd
moueat multu opat consue
tudo Na ad consueta facilius mo
uet Habet aut hc humana
consuetudo q honor qui exhibe
tur ei qui summu loci in repu
blica tenet puta impatori uel
regi nulli alii exhibet Est
ergo animus homis excitandus
adhoc q estimet esse vnu su
mu reru pincipium p hoc qd ei ex
hibeat quod nulli alteri exhibe
et hoc dicimus latrie cultum
Ex pdictis ergo manifeste con
cludit q cultus late soli vni su
mo deo exhibet hoc est qd
dicit Exo xxii Qui ymmo
lat dijs occidet pt ~~dnm solu~~ soli deo
Et deutro vi Dnm deu tuu
adorabis et illi soli seruies h
est enim pncipalis legis diuine
intencio vt homo deo subdat
et ei singularem exhibeat reue
renciam no solu corde sed eciam
ore et ope corporali Ideo p
Exo. mittens xx lex diuina ppomit
in qua dicit cultus pluriorum deorum
vbi dicit no habebis deos
alienos coram me et no facies
tibi sculptile neqz omem si
tudinem De materia late ydo
late dulie yperdulie et de differen
ciis earu de vide infra prima
parte metra primo pcepto Si
deus e animus ad litum A ptus pium

Ad inducendu ergo quelibz scola
sticu ad talem cultu deo exhi
bendu no est melior modus qz
eum inducere ad oracione suppli
cativa abeo qui sciencaru dns
est sciam supplicat exorare
seu postulare Jaco' p° Si qs
indiget scia postulet a deo
Ab ipo em cui altu late in
pendimq orone bnficiu impet
raus et honor late efficaciore
reddit orone scdm id Eccli xxxv
Qui adorat deu in oblectacione
suscipiet et deprecacio illi9
vsqz ad nubes appropinqbit ac
eciam oroe quodamo maiesta
tem dei psitem du p de
fectibz meis supplendis ad deu
quasi ad fontem bonitatis recurro
orando Ad hoc aute inducit
autor scolastici dum dicit deu
supplicandu fore ibi Itaqz deo
supplica Supplicare aute deo
michil aliud est qm petere q
deo in oroe aliquid indetmi
nate non petendo hoc ul id
vt cu dicit peto q deus ad
iuvet me Postulare vero in
orone e aliquid in determinate
petere Utru aute sit licitu
in oroe aliquid determinate pe
tendu Dicendu est q si loqm
de donis spualibz et de virtuti
bus gloria et gra quibz nec
pt homo male uti nec de se
malu eventu habere talia
absolute petuut scdm illud
Ostende nob dne faciem tua
et salui erimq Sed si loqm
de tempalibz dicendu scdm Au
gl ad pbam de orando deu
hoc licet orare quod licet de

siderare no quide pn° ut in eis
finem constituamq sed sicut
queda amminicula quibus adiuua
mur ad tedeundu ad beatitudi
nem in qntu p ea vita suste
tatur et inqntu nobis organice
deserviunt ad actus virtutu ut
eciam phus dicit j Ethicorum Et
ideo p tempalibz licet orare
que quidem ex quo pn° non
petimq sed in oroe ad aliud
eo tenore a deo petimq scdm
quod expedit ad salutem Ali
as temporalia determinate a deo
petere no oportet qr possent
malu eventu hre et eis homo
pt bene et male uti Unde
valeriq dicit q Socrates
michil ultra petendu a diis
mortalibz arbitrabatur q ut
bona tribuit quia hi demu
scirent quid vnicuiqz esset utile
Nos autem ut plurimu illud
votis expetimq qd no impe
trasse melius foret Circa hoc
petitur qstio talis sz utru deus
exaudiat peccatores orantes Dice
du est scdm Tho 2a 2e q lxxx
xiij Qz si pctor petit aliq
inqntu pctor i scdm desideriu
pcti hic a deo no exauditur
ex mia sed quiqz exauditur ad
vindicta du deus pmittit
pctorem amplius ruere in pcta
Deus em negat quedam ppi
cius que concedit iratus ut dicit
Augq Oronem vero pctoris
ex bono nature desiderio pcedentem
deus audit no qi ex iusticia
quia pctor hoc no meretur s
ex pura mia servatis tn qtuor

condicoibus que qualiter requirit
ad oronem que exaudiri debz
sz ut pro se petat necia ad sa-
lutem pie et pseuerant Sig
autem querit quis sit orois effect9
videt q triplex sit oracois
effect9 primus quide meriti et
ad hunc effectu no ex neia re-
quirit q attencio assit orom
ptotu Sed ius prime intencois
tota oronem meritoria reddit
Scdus effect9 orois e impe-
trare et adhuc etia effectui
sufficit prima intencio qua deus
pnr intendit Terci9 effectus
orois est queda spualis mentis
refectio et ad hunc effectum de
necessitate requirit in orone
attencio ut ad Cor xiv Si hec
orat lingwa mea mens sine fructu
e Sed ut sit fructuosa qn fit
orando et humili affectu qualis
fuit oro publicani qui no au-
debat oculos suos ad celu leua-
re Luc xviii Talis etia fuit
oro filii prodigi luc xv Item
dicit fructuosa qn est lacrimo-
sa quia tuc dicit diuina au-
riu inclinatiua ut infra septies
pz exis Et primo anne uxor
Samuelis que lacrimis orauerat g-
ciam a dno meruit impetrare p-
r i Secundo exo Sare filie
Raguelis put Thobie vii testa-
tur historia Tercio exo Eze-
chie regis ysa xxxi Quarto
exo Thobie peccatate plorantis
Thobie xii Quinto exo Judith
se in aquis lauantis Judith x
Sexto exo Imperatoris Theodo-
sii De quo in fine Ecclesiastice hysto-
rie scribitur q primi ens se oronibus

et ieiuniis dns ita suos armat
ut more leonis in hostes irru-
erent et subito surgens ventus
vehemens tela que hostes ia-
ciebant retorquebat in ipos
dei virtute et sic hostilis exercit9
prostrat9 Eugenius capt9 Arbaro
gastes sua ipa manu percussus
tantu valuit oro imperatoris lac-
mosa

Scdm Autoris pcep[m]

Secundu autoris preceptu
S parentes Prima visio
immediate sup de pa specie
iusticie respiciente superiores id e
de religione vel latria hoc e
de orone supplicatiua p qua red-
dim9 deo debitu cultu et hono-
rem quo ad quinqz pnotatos act9
Nuc vero sub sequenter in hac par-
te autor prosequi intendit de
scda specie sz de pietate p
qua reddimus parentib9 debitum
honore homo enim post deum
magis tenet obedire parentib9
Unde sciat ad virtute religiois
ptinet primo exhibere deo cultu ex-
hibere Ita scdo exhibere ad virtutez
pietatis ptinet cultu exhibere
parentib9 et patrie In cultu aut
parentu includit cultus amoris
et amoris omni consanguineoru Ita
consanguinei ex hoc dicit quia
ex eisdem parentib9 processerunt vt
p philosophum viii Ethicorum In cultu
aut patrie includit cult9 omni
et omni amicoru patrie hec ceptio
pbat p diffinicionem quam ponit
Tullius in Rethorica sua dicens
pietas virtus e p qua sanguine iunctis
patrie qz beniuolis officiu et dili-
gens tribuitur cult9 Primo ergo
hic instruit autor talem venarj

eos qui sunt prim scdariu inte
pductoib et redde eis debitu
cultu que tenemr eisde Dum
dicit Parentes ama Nota prim
Canones q pr dicitr quinq mo
dis pmo dicitr pr creatone
xxiij q iiij Cum scdm Ordo ge
neracione ij q vij Conditur
xxx d c j Tercio pme dona
cione ut in Canone omis xxx
iiij q j Quarto iurisdicione
ut adoptiuus xxx q j Ita
Quinto imitacione ut j q j Sito
de pe d j Quilibet Circa
precepti intelligencia e breuit
attendendu q quinq sut p que
filij tenentr parentes suos re
uereri pter et amare Primu e
ppter diuine legis preceptonez
Scdm e ppt ipius precepti ad
implecois retribucione Tciu
e ppt filioz parturicioz et edu
cacionem Quartu e ppt bruta
lis ne instigacionem. Quintu
e ppt racionalis ne ~~instigacoz~~ imitacoz
~~Quintu e pp~~ Racio prim fundat
pt sup pmo precepto secunde
tabule Honora prez tuu et
mrez tua zc Exo xx Racio
huius precepti pt tali psuaderi
rone scz Illud em quod maioz
habet ronem boni et ecia qd
deo est scilicet magis e diliged
sed pr maxime sclz sub roe
pricipij eo q ~~maiore~~ lz rone
boni cmenacois et deo silioris
ergo maxime est diligendus
Materecia eode mo diligedae
ut pr cu pit prim quodda sit
naturalis originis cu ipo patre
licet em pater cmentore lz
ronem pricipij qm mr qz pat

est prim p modu agentis mater
vero p modu pacientis et matie
Et hec e vna racio mr alias
qre filius magis prem q mrez
qz pr e prim affectuum et for
male quare zc Et hoc e qd
scribitr ad vtrumq Ecci vij Ho
nora prem tuu et gemitus
mris tue ne obliuiscaris me
mento qm nisi p illos natus no
fuisses zc Racio secundi fundatr
sup ope pietatis et misicordie
ad quas diuina sequitr retribu
cio Et ideo in pmissa audic
sequitr retribucio vius ut sis lo
geuus sup terra De hac ret
bucione loquitr aplus j ad Thy
mo iiij d q pmissionem lz
vite que nuc est et future vt
scilicet pplo carnali pmittebatr
pns vita sic spuali no tm
pns sed et futura Et quitr qre
magis pietati vita pmittitr
qm alij Videtr q ppt recome
dacionem nue in cuius actu ma
xime mitur homo diuinaz mi
sericordia et graz et ex hoc
vita magis pmittitr q aliud
domi quia illa magis ab ho
mine desideratr et homo capi
longeuitatem vite no abhor
rem vita paretu Et hoc e qd
in Ecclio xxx scribitr ffili
suscipe senectam patris tui
et ne cotristes eu in vita illius
Racio tercij fundatr sup filioz
gratitudine quod pbat ipoz
putu Ethymo lo a Vnde parentes
dicitr quasi parientes Et quia
ad hoc tam in pariendo qm
in educando filios labos multos

paciut͛ put reuera testai pnt
iam experti Et ideo filii ne
dicant͛ ingrati in tantoru labor
compensacio tam in senectute
q̃ eciã paupertate seu infirm͛te
ipis parentib subueni͛e tenet͛
ꝓposse nec eos abicere uel desere
debent ullomo Et hoc e q̃ d͛i
muit phus infi viii Ethicoru
dicens q p̄r ē nomē amoris a
dd q̃ nullo͛ licet filio prem
suu abnegare Pat͛ vero bn licz
filiu in etate legittima costitutu
maxime ꝓpter ingratitudine
ac eciã ꝓpter alias causas ab
negare Et i mediate subdit
exemplare racionem dicens q
qn aliquis tenet͛ aliqu ex de
bito creditori suo· debitor remie
debitu nullo mo pt qn obliga
tus remaneat nisi debitu ꝑ
soluat eidem Creditor vero si
wlt bene pt debitu ipm
remie vel in toto remitte Sic
dicam in ꝓposito int͛ p̄rez et
filiu talis differēcia esse dmo
stit͛ quia filiq debitor ē et no
pr ideo incautu est obligat͛
eidem quod p̄ri condignu ullo
redde pt Et ideo filiq p̄rez
denegare uel a se abicere minime
dz vel pt ecomuso pt ai no
st debitor filiu pt ut e dcm
ex causis plurib abnegare ac
eciã secundu Iura Canonica
et ciuilia p̄rna hered͛te pude
Cause exheredacionis explicatu͛
infra in secunda ꝑoma q̃stione
hoc eciã exº pellicani comp
bat͛ qui grtos filios suscipit
atq̃ mitt ingratos vo filios a se
repellit nec vltra de eis aliqm

tura gerit Racio quarta fundat
pt sup quadã brutali naturali
instigacione qua naturalit͛ filios
ad alimentandu et pie subuen
endu parentib inducat Ad hoc
eciã ꝓbandu dcus Ambrosius
in Exhameron qmē v filios
instant͛ hortat͛ ponens exm
de Cyconijs qui solo instinctu
nē mouet͛ ad fouendu et por
tandu parentes antiqs Et ut ipe
dicit ibidem ꝓpris pennis parentes
indatos tegumine plumaru
suaru Dulater eos fouet colla
to eciã abo pascunt et fulcico
alaru suaru subleuantes ad ue
landu excent vt ibide subdit
Ambro· Animalib no e grue
quod ē pie͛tas plenu no est o
nerosum quod soluit͛ debito ne
no recusant aues p̄rez paste
quas no sc̄pta lex sed natura
constringit ad hoc exonerunt no
precepto sed gracia naturalis officio
Est em vectia piet͛ ap͛ eos
Certa͛ pleriq̃ hom talia recu
sauerunt ait ibide Et ideo ro
manoru vsu pia auis vocat͛
Racio qnta fundat pt supra
gelitate racionalis creature q
nature ꝑ qua filij pie moueri
dent ad ~~p̄rez~~ tu͛ subuencio
parentu et alimentacio Ad h͛
plura inducta possent exepla
sed breuitate amore de multis
aliq̃ ꝑstringam Narrat Vali
mus li͛ b͛ primo infi q̃ qdam fi
lia deprehensa fuit alere p̄rez
vberib suis et ille donat͛
est filie et i media tuti ꝑ
comis locus ille reseruatus
et consecratus ē numini ec

Valeri9 eadē li° v c iiii Narrat
de filio arissi qui fuit visu loq.
di destitutus cū tamen vnius
ex suis persarū conatato uel
concito impetu in sede illius
ferret velud oblitus q fortuia
s' nascendi denegasset ne cū
ipsū regem occideret pclamādo
inuaxit reuocat Et q mutus
sibi vixerat saluti pntis [illegible]
vocalis fc̄tus est Et ibidē aut
de laude pietatis Prima igitur
et optima reru natura pieta
tis ē magra que nullo vocis
ministerio nullo ausu lrarū ind.
gens ppijs matribus ac tacitis
caritatem parentū infundit
Debent ergo filij pntes suos
amare vero affectu eis obe.
dire in statu eos honorare
in actu sustentare et eis ne.
cessaria ministrare in affectu
Et sic facientes nedū auctoris
preceptū in eadē Dūm man
datū obseruabūt xx c honō
ra parentes Circa hunc di
auctoris preceptū de aliquibus du
bitabilibus ē p querendu Et p°
vtrū filij teneantur alere pn
tes Breuiter rndetur q filij
locupletes tenentur alere pa
rentes egenos sicut pntes
locupletes tenentur filijs et
nomē pntū et filiorū siue li
berorū intelligi dent oms asce
dentes et descenden in aut
ut li ma et c pillud q colt
viij° Cessat tamē h obliga
cio sm hosti si illi pnt suste
tari de bonis ppijs vel suo
artificio Secundo vtrū pat
sit magis diligendus qm mr

Hanc qstionem breuiter beatus
Tho mouet ac eam soluit in
2a 2e q xxvi Sic dicens q
hito respectu ad prem et ad ma
trem magistra sunt pn̄a mē
generacionis i in quātū solū
pr est pr et mr est mr Sic
pater debet ppoñi mrī in a.
more Racio est quia cū pr
et mr sunt pn̄a mē natalis
originis Pat tamē lz excel
leciorem ronem pncipij q mr
ut supra hitū est quia pr
ē pn̄m p modū agentis mr
autem p modū paciens et
materie habito aut respectu ad
vitam et vtute posset tantū
mr excedere prem in vtute
q esset magis diligenda Na
ut dicat Ars lib viij Ethicis
Potest esse tanta distancia
virtutis et malicie q amicicia
soluit saltē vel diminuit
vnde dicit Ambros Vir bonus
domestica sunt malis filijs
sponendi Vnde tam de iure
canonico q ciuili mali filij
ppter eorū ingratitudinē et
malicia bonis pnt prētus ex
hedari scdm quod notatur in
decretali Raynald de mr
mr in magna glo et in aut
vt cū de ap cognum q causas
coll viij vbi ponuntur xiiij cae
p quas mali filij exhedantur
Prima si filius pntibus manus
intulerit Item si graue iniu
riam eis fecerit Item si eos
criminaliter accusauerit de cau
sa que nō sit adu sus pnta
pem uel rempublicam Item
si cū maleficis versatur Item

Exheredati fi

si maleficiis efficiat. Item si vite
parentum insidietur. Item si uxori
vel concubine ipsius se immiscuerit
Item si pro persona vel debito eius
in quantum potest fide iubere noluerit
hoc tamen quod desidem fissione
dicit. ad masculos tamen pertinet
Item si prohibuerit illos facere
testamentum. Item si contra pa
rentum voluntatem inter arenarios
et mimos se perseveraverit cum pater
illius professionis non fuerit. Item
si filia vitam luxuriosam ele
gerit cum parentes eam vellent pro
posse dotare nisi neglexerint
eam iubere usque ad xxv annos
Item si parentibus furiosis debitam
curam non impenderit. Item si de
catena parentem educere negle
xerit cum potuerit hoc totum
habetur. ante. Additur etiam
viiij casus. Si hereticum sit de
heredi Ex coniugiis credens
ex. Tercio queritur utrum homo
filium plus diligere debeat ex caritate
quam patrem Et primo videtur quod
sic tali racione. quia illum debemus
magis diligere cui debemus magis
benefacere Sed magis debemus
benefacere filiis quam parentibus dicit
enim apostolus ij ad Cor. xij. Non
debent filii thesaurizare parentibus
sed parentes filiis. ergo magis
diligendi sunt filii quam parentes
Secundo sic gracia perficit naturam
sed naturaliter parentes plus dili
gunt filios quam ab eis diligantur
ut dicit philosophus viij Ethicorum
ergo magis debemus diligere
filios quam parentes Tercio sic
per caritatem affectus hominis deo
conformatur. sed deus magis

diligit filios quam diligatur ab eis
ergo eciam et nos magis de
bemus diligere filios quam pa
rentes. In contrarium facit quod
dicit Ambrosius primo deus dili
gendus est secundo parentes. Deinde
filii postea domestici. Hanc
questionem format Thomas secunda secunde
q. xxvi. ar. x. Et questionem
solvit sic dicens quod gradus
dilectionis a duobus pensari
potest. Primo ex parte dilecti et
secundum hoc illud quod habet maiorem
racionem boni est magis dili
gendum et quod deo est similius
et sic pater est magis diligendus
quam filius quia sub patre diligitur
sub racione principii quod est racione
eminencioris boni et deo similior
ut supra habitum est. Alio modo
computantur gradus dilectionis
ex parte ipsius diligentis et
sic magis diligitur quod est
coniunctius et secundum hoc filius magis
magis est diligendus quam pater
ut dicit philosophus viij Ethicorum
Primo quidem quia parentes
diligunt filios ut aliquid sui exi
stentes. pater autem non est aliquid
filii et ideo dilectio secundum quam
pater diligit filium similior est
dilectioni qua aliquis diligit
se ipsum. Secundo quia parentes ma
gis sciunt aliquos esse filios
suos quam econtra. Tercio quia
filius magis propinquus est parenti
ut potentior pars eorum quam pater
filio ad quem habet similitudinem prin
cipii. Quarto quia parentes diu
cius amaverunt. Nam pater sta
tim incipit diligere filium. filius
autem tempore procedente incipit di-

lige prem Dilectio ante quanto
fuerit diuturnior tanto e forcior
scdm illud Eccli ix Noli dimittere
amicum antiquum Nouus enim non
erit similis illi Ad primum igitur
quod principio debetur subiectio re
uerencia et honor / effectiue autem
proporcionabiliter competit respectu
influencia principii et ~~influen~~
~~ciam~~ prouisione ipsius Et propter
hoc parentibus a filiis magis
debetur honor / filiis autem magis
debetur cura prouisionis Ad
scdm dicendum est quod pater
naturaliter plus diligit filium
scdm racionem coniunccionis ad ipsum
Sed scdm racionem eminencie
boni / filius naturaliter plus di
ligit patrem Ad tercium dicendum
est quod sicut Augustinus dicit j. de doc
trina xana Deus diligit nos
ad nostram vtilitatem et suum
honorem Et ideo quia pater
comparatur ad nos in similitudine
principii sicut deus / ad patrem
proprie pertinet ut ei a filio honor
impendatur Ad filium autem ut
eius vtilitati a parentibus prouide
atur / quamuis in articulo neces-
sitatis extreme filius obligatus sit
ex beneficio suscepto ut parentibus
maxime prouideat et tunc magis
licet deserere filios quam parentes
quos nullo modo deserere licet propter
obligacionem beneficiorum susceptorum
ut patet per philosophum viij Ethicorum
Et sic patet veritas questionis
Quarto queritur vtrum vxor
sit preponenda parentibus in amore
Hanc questionem determinat Tho-
mas ubi supra et videtur quod sic
quia illud e magis diligendum

in quo sunt plures raciones dilec
cionis Sed in amicicia que
est ad vxorem inueniuntur
plures raciones dilectionis Sicut
ut dicit Aristoteles in Ethicis quod
in hac amicicia videtur esse vti
le delectabile et honestum si sunt
virtuosi coniuges ergo maior e
dilectio ad vxorem Contra
quia ut patet per auctoritatem
Jeronimi super Ezechielem post deum pater
debet plus amplius diligi Di
cendum quod in dilectione quamque re
spicimus / quod e magis bonum /
et sic parentes sunt magis
diligendi / quia diliguntur sub
racione cuiusdam eminencioris
principii maioris boni / quamque au
tem respicimus ad racionem ma
ioris coniunccionis / si sint coniuncti
ipsi diligenti / quia scdm hoc
magis diligimus eos qui ali
quo tytulo sunt nobis coniuncti /
et scdm hoc dicendum est / quod
vxor magis e diligenda quam
parentes / quia vxor coniungitur
viro quia e vna caro Genesis
ij et xix Itaque iam non sunt duo
sed vna caro Genesis Et ideo
intensius diligitur vxor isto re
spectu licet maior amor reueren
cie parentibus debeatur Ad argu
mentum in contrarium est dicendum
quod in amicicia paterna inueniuntur
multe raciones dilectionis que
inueniuntur in amicicia que e
ad vxorem Est enim amicicia
paterna racio vtilis et honesta
Ita quod non possit propter hoc ar
gui quod vxor esset magis dili
genda Nota scdm scripturas
et canones quod filius accipitur

quinque modis Primo filius dei dicitur
xpus Et quinque pre quilibet sacer
dos ut dicit ps Di estis et xi
q. i. Sacerdotibus Secundo filius dy
aboli dicitur omnis malus Unde
in Ewangelio Joh viij Vos ex pa
dyabolo estis i q. i. Cito turpem
Tercio dicitur filius perdicionis
ut antixpc Unde apostolus Reuela
bitur filius perdicionis super id quod dica
Quarto dicitur iniquitatis filius
ut iudeus Unde in ps Et filius
iniquitatis non apponet nocere
ei Quinto quis dicitur filius ser
pentum Unde in Ewangelio scribitur
Genimina viperarum quis ostendit
vos et denotatur per hoc quilibet
iudeus **Tercium preceptum**
Tercium autem preceptum cog
natos cole Postquam prime
et secunde speciei ipsius iusticie scilicet et
pietatis Nunc consequenter autor
ponit tercium preceptum pertinens ad
pietatem cum dicit Cognatos
cole Pro cuius precepti intellige
ncia et obseruancia est sciendum
quod cognati seu agnati triplici
modo sunt colendi seu venerandi
scilicet quod cognacio triplex reperitur
in iure Nam prima cognacio
dicitur spiritualis que ex compa
ternitate contrahitur Secunda
dicitur legalis que ex adop
cione causatur Tercia dicitur
carnalis que ex consanguinitate
propagatur licet prima et secunda co
gnacio proposito meo non multum
competant Tamen propter informaci
one legencium et vtilitate de
ipsis aliqua sub breuitate per
stringam Prima scilicet ex compat
ernitate contrahitur Et hoc prouenit
ex hoc ut quis confert sacra
mentum baptismi seu confirmacionis
vel cui quis suscepit siue tenet
illum cum tale sacramentum confertur
Hec autem cognacio cum magna ve
neracione colenda est et cum magna
ta honoracione veneranda Et
ista tali modo contrahitur videlicet quod inter
baptizatum et eum qui suscepit Item
inter baptizatum et filios suscipientis
hoc dico siue sint legittimi
siue illegittimi secus si essent
adoptiui qui tales filii suscipi
entis legittime copulantur bap
tizato siue suscepto vt dicit
Innocencius Item contrahitur inter
baptizatum et vxorem suscipientis
si ante susceptionem cognita fu
it ab eo Item inter suscipientes
et parentes baptizati hec cognacio
impedit et dirimit matrimonium
post contractum Et que dixi de
suscipiente eciam intellige de
baptizante Et idem est de sa
cramento confirmacionis ut est e
xtra de cognacione spirituali li vi^o In aliis vero
sacramentis nulla causatur spiritua
lis cognacio ut est e de cognacione spirituali li vi
Per Cathetismum vero contrahitur
cognacio spiritualis que tantum impe
dit contrahendum sed non dirimit
contractum Vt in predicto decre
tali Per Cathethismum li vi^o
Nota eciam secundum Canones quod
Baptismus inter cetera sacrame
nta est magis nobis vtilis et
necessarius ad salutem Et hoc
propter vi que in eo et non in a
liis reperiuntur Primo quia potest con
ferri sine aliis et non econtrario
de presbitero non baptizato Si quis presbi
ter Secundo quia sine eo non potest

contrahere Iudeus cum pagana
xxviii q. i. Caue. Tercio quia
sine eo nulla salus habetur De
conse. di. iiii. firmissime. Quarto
quia per ipsum venialia et morta
lia dimittuntur per alia non de con
se. di. ii. Non sunt. Quinto quia
per ipsum plena fit remissio peccatorum
De conse. di. iiii. sine penitencia. Sex
to quia est fundamentum et ianua
omnium sacramentorum di. xlv.
Circa huiusmodi spiritualem cognacionem
quia plures in hac illaqueantur
quam in aliis ideo puto utile
de hac aliqua querere. Et primo
utrum cognacio spiritualis impe
diat matrimonium. Quantum ad
huiusmodi questionem est breuiter dicendum
quod sicut in generacione carnali
contrahitur cognacio carnalis
ex patris et matris parte.
Ita in generacione spirituali ex par
te dantis sacramentum et tene
tis. Unde conferens sacramentum
gerit personam dei patris. Sed
tenens ad sacramentum gerit
personam ecclesie matris. In hiis
concordat Tho. et Petrus in scrip
to di. xlii. Secundo queritur
quot sunt species cognacionis spi
ritualis et que sunt. Dicendum
quod sunt tres species. Prima harum
dicitur compaternitas que atten
ditur inter spiritualem patrem
pueri et carnalem. Nam unus
compatrum semper est spiritualis
pater et alter carnalis. Versus
Unus semper erit compatrum
spiritualis / alter carnalis nec fal
lit regula regula talis / Alia
est paternitas et hec attenditur
inter illum qui suscepit et eum quem
suscepit sive sit masculus sive
femina. Tercia dicitur fraternitas
que attenditur inter filium tuum
spiritualem et filios carnales. De
hiis tribus speciebus dicunt
doctores quod spiritualis cognacio
non procedit ad nepotes et ulte
riores quia non habet gradus.
Filia enim mea contrahere potest
cum filio filii mei non enim cum filio
meo quia hoc est prohibitum ar.
xxx. q. iii. c. i. Et credo quod non
solum cum filio legittimo potest copulari
filia spiritualis. Sed nec etiam
cum illegittimo. Tercio queritur
nunquid si aliquis cognouit aliquam
fornicarie et postea fit compater
alter alterius puta leuat quen
dam de fonte sacro nunquid est
illa mater fornicaria sit commater
huic questioni respondet Tho. in
scripto di. xlii. dicens quod sicut
compaternitas transit ad uxorem
quo a viro prius sunt carnaliter
cognita eo quod iam facti sunt
una caro ut xxx. q. iiii. Si
quis ex coniugio priori vir
videtur transire ad alias mulieres
carnaliter cognitas quibus non
sit uxor. Idem sentit glo. super
dicto c. Si quis. &c. quod per for
nicarium coitum acquiritur compater
nitas quia una caro efficiuntur
xxxii. q. iiii. In eo namque affi
nitas acquiritur per fornicarium coi
tum xxxv. q. iii. de muliere et
c. non de eo qui cognouit consan
gineam uxoris sue. Tenet ergo
pro vero quod compaternitas contra
hitur ut probatur per predicta maxime
licet quibusdam in mala videatur
Ideo tenendum est quod sit Tho. dicto

Jo an concor in vi li. decre. Qrto
querit' vtrū liceat contrahere
mrīom cū sorore filie mee spū
alis. Qrntū ad huiusmoi qstiu
dicendū ē q quamq cum filia
mea nō liceat contrahē ut
est dictū alias essent separandi
xxx q. i. de eo. & tā coniugio tam
sorolis eius non oportet abstine
sed conceditur xxx. q. iii. Illud
etiā. Qnto querit' vtrū filij
duorū compatrū possint mrīo
maliter copulari. Ad huiusmodi qst
tum rndet' q sic siue geniti
sint ante compaternitate siue po
stea excepta solū illa psona
p qua compaternitas ē contracta
que mcq pt copulari alicui
filiorū sui pris spūalis xxx.
q. iii. Sup quibus et c. pictatū
ex e. c. i. Sexto querit' vtrū
pt contrahē posset cū illa qua
eius filius leuat. Premisse dic
dum ē q pt ut in eiusdē Illud
xxx. q. iiii. Sed filius nō pt
contrahē cum illa qua pr leuat
vt ibidem dicit'. Septio qrit'
vtrū aliquis posset fieri compa
ter alterius p paciatore suph'
questio dicendū ē q' si loquam
qntū ad affectū solū nō est du
biū quia ad talem affectū pro
mittendū uel tenendū etiam
p paciatore spondere q's pt
Sed si loquimur qntū ad veram
compaternitate et cognacionem
spūalem inde sequitem nō pt
contrahi p paciatore Nomt
Archid p. l. Post morte ff
de adop. Et q videt' contra
ex de paur c si li vi. Soluit'
sedm eunde p illud quod notat'

Extra de conse eccle aq q de
Jo. an. in quadā sua qstione
disputata Secūda cognacio dicitur
legalis. Et hec p adopta
cionem causatur' vbi sciendū q
p adoptionem puenīt tres
cognacionis spēs. Quarū prima
est ascendencium et descendencium
que attendit' int' patrē adop
tantem et filiū siue filiā na
potem uel neptim. Et huiusmodi
adoptatos et h in distincte im
pedit mrīom quia pat adopta
tor contrahē nō pt cū filia
adoptiua neq etiā adoptiua
nepte et huiusmodi hec pbat'
in canone ita diligē xxx. q. iii
Secunda spēs ē collateralium
scz int' filiū meum naturalem
et adoptiuū Et h impedit
mrīom quādiu sunt in eiusdē
pris ptate ea vero soluta scz
morte pris ul emancipacione
filij naturalis uel adoptiui nō
impedit ex e. c. i. Et in ca
pitulo susceptū xxx. q. iii Ter
cia spēs est quasi legalis affi
nitas int' prem adoptatem
et vxorem filij adoptiui. Simili
ter int' filiū adoptiuū et vxo
rem adoptantis. Et iterū h
omni tempore impedit mrīom
quia pater adoptator mcq
contrahē pt cū illa q fuit
vxor filij adoptiui etiam
post emancipacioz ff de ri nup
l. i et ii. Similit' filius adoptiuus
post mortem pris adoptiui
nō pt contrahē cū illa q fuit
vxor adoptiui pris ut in
dicta l. Nam adoptiuus p
huiusmoi etiā scda cognacione

intelligencia magis in spali
est demfira scriptis tribus qstio
nib; investigandu. Et primo
utru. utru filius adoptiuus
contrahe posset cu filia illegi
tima adoptiui patris. Sup hoc
questio breuissime est dicendu
sine piudicio q pt. Et q fi
lius illegittimus contrahe pt
cum filia adoptiua sicut no
tat hugo xxx. q. iij. in prin.
ram illegittimus filius vel filia
no e patria ptate. sn hc concor
innoc et hosti. Queritur
secundo utru adoptiuus ad
opcone durante si contrahit
cu filia legittima adoptatis
in quod soluet mrio^m. Quida
dixerut q non sed verius te
nendu quod hugo tenet scilz
q soluet ex e. c. vnico &c
Queritur tercio utru int proce
adoptantem et patre adopta
ti siue matre aliq coggio con
trahit. Breuit dicendu est
q nulla cu sine concor. tho
et pe. Tercia cognacio dicit
carnalis et hec ex co sanguinitate
ppagatur. Et h e de qua hic
pncipalit agitur ista e multu
colenda et veneranda. Et
hoc scdm hup. est vinculu
psonaru ab eodem stipite
descendenciu carnali ppa
gacione contractu. Et dico
stipitem illa psona a q aliq
duxerut originem vnde et
consagnei dicuntur quasi de pro
sagne pcedentes. Sed qre
posset aliquis vsqz ad que
gradu prohibetur et no te
net mrio^m dicendu q int

ascenden^s et descendentes puto
ppetuam prohibicoz. Sed int
collaterales est usqz ad qrtu
gradu scdm canones de co sag.
et affi. Non debet. Qn ymo
si aliqua attinent s ex vna
parte ut in primo uel secundo
uel tercio gradu. Ex alia par
te in qrto bene possut con
here quia in consagnitate sp
est standu remociori psone
de consag. et affi. c. vlt. Item
Et licet cosagnitas qntu
ad mrio^m contrahendum
t'minet in qrto gradu et no
vltra et no committatur ince
stus in vlteriori gradu tame
qntu ad sucessione hereditatis
durat vsqz ad gradu decimu
hec pbantur in canoe ad sede
xxxv. q. v. Tenent eciam
legiste cognatoru sucessio
est vsqz ad deci^m gradu. In
cognatis usqz ad septi^m qd
intelligit exclusiue ut insti
de gra cog in pri. Dehac
papue cognacoe autor ine
intelligit cu dicit. Cognatos
cole i affectuose dilige et
eis in necitatib; debes sub
uenire qui natali cognaci
one colligati vel eciam affini
tate mutuo sibi affici debet
cum tales in scripturis dicantur
fratres. Vbi eciam notandu q
qtuor modis dicitur fres. aut
nat. scilz natu ut Esau et
iacob. gente ut oms iudei. cog
nacione ut abraham et loth.
affectu ut h uel spali quo
oms xpiani dicuntur fres vel.

comu[n]i quo om[n]es homi[n]es ex v[n]o
p[at]re nati nec salua[nt]or ex h[oc]
quod dicit Q[ui] no[n] odit pa
tre[m] aut m[at]rem Luc xiiij° Ro
phibet amorem [natur]alem pare
tu[m] et cognatoru[m] debite ordi
natu[m] sed carnale quo du[m]q[ue]
impeditur ut exponit Aug[ustinus]
Ep[isto]la xxij. Unde Abraham
diligebat Loth qu[ia] libera[vi]t ab
hostib[us] Gen xiiij° Et laban
ad Jacob afficiebatur cu[m] audi[vi]t
eu[m] ad venisse Gen xxviij°
Et ideo coniugiu[m] ordinatu[m] e[st] fieri
int[er] extraneos int[er] quos amor
et caritas extendatur et dila
tatur ubi [natur]alis amor mi[n]us fuer[i]t
sc[dm] Aug[ustinu]m xv de ciuitate
dei c. xvi Unde Seneca Ep[isto]la
xcvij Membra magni corp[or]is
sumus et natura cognatos edi
dit Et Greg[orius] sup[er] Ezech[ielem]
ij. Omel[ia] iij Caritas accen
dit concremat conflat et q[uas]i
in una[m] spem auri reformat
Et aug[ustinus] xxij de ci[vitate] dei c. j
ut vehementi[us] comendaret[ur]
societas et humane unitas vin
culo q[uo]q[ue] concordie no[n] solu[m] ne
similitudinem vero et cogna
tio[n]is affectu om[n]es nect[er]entur
voluit de[us] ut ex uno ho[mi]ne
diffunderetur genus humanum
mutuo ergo cognati debent
sibi compati in malis sicut
membra eiusdem corporis p[rim]a ad
Cor xij Si patitur v[num] membru[m]

Quartu[m] p[re]ceptum

Quartum autoris p[re]cep[tu]m
Datum serua ponitur sup[er]
rudimentis p[er]tinentib[us] ad duas
sp[eci]es iusticie que e[st] ad superiores

sc[ilicet] ad religionem que nos ordinat
ad deu[m] ad pietatem que nos
ordinat ad p[are]ntu[m] subuentionem
Nunc vero subsequent[er] autor
p[ro]ponit rudimenta que nos ordinat
ad t[er]ciam spem v[idelicet] gr[ati]am sive
gr[a]titudine[m] p[er] quam obligam[ur] ei
a quo aliqua p[ri]uata b[e]n[e]ficia vel
particularia recepimus b[e]n[e]ficia
et gr[ati]am redde[re] p[er] valorem et
amorem dum dicit datu[m] s[er]ua
In hoc ergo p[re]cepto dari p[otes]t
triplex lectura ut p[ri]mo expo
natur sic Serua datu[m] i[d est] ut
rei mediu[m] habeas ut oppor
tuno tempore redde[re] possis
ut dem re teneris vel sic ex
ponatur Serua datum i[d est] rem
tibi datam a p[ro]bo viro diu
serua tamq[uam] iocale preciosum
ob eius reuerencia[m] et amorem
et sic faciendo p[ro]uocabis eu[m]
ad plus dandu[m]. Et sc[dm] istu[m]
intellectu[m] sc[ilicet] loci co[n]tinuacio p[re]
dicta vel tercio exponatur
Datum serua i[d est] dandu[m] quasi
diceret hoc quod vis dare s[er]ua
i[d est] diligent[er] considera anteq[ua]m
des utru[m] sit dandu[m] vel non
pro intelligencia et obs[er]uancia
hui[us] p[re]cepti quo ad p[ri]mam lectu
ram que magis competit l[itte]re
est attendendu[m] q[uod] circa illu[m] qui
rem aliena[m] quo quo [modo] s[e]c[un]da
accepit duo p[ri]ncip[alite]r sunt con
sideranda sc[ilicet] ipsa res acce
pta et ipsa acceptio Racione
autem rei tenetur restituere
eam q[ua]m diu eam apud se h[abet]
quia h[abet] ultra id quod suu[m] e[st]
debet ei subtrahi et dari ei

cu deest sedm formam commu tatiue iusticie Sed acceptio rei aliene pt tpli[r] se hre. Vnqz em e i iniuriosa sz contra vo luntatem eius cui9 est res ut patet in furto et rapina et tuc tenet[r] ad restitucoem no solum racone rei sed etia i iniriose acconis si res apud ipm no maneat Sicut em qui aliquem percutit tenet[r] re compensare i iuriam passo q[ui]uis apud ipm nichil rema neat ita etiam qui furatur et rapit tenet[r] ad restitu conem ablati etiam si nichil habeat inde et ulterius p i iuria illata debet puniri Alio[o] aliquis accipit rem alteri9 in vtilitatem suam absqz i iuria cu voluntate sz eius qui rei dns est sicut patet i mutuis et tuc ille qui accepit no solu rone rei sed etia rone acceptois etia si rem amiserit tenet[r] recompensare ei qui gram fecit quod no fieret si p h[oc] dampnu inferret Tercio aliquis accipit rem alteri9 absqz i iuria no pro sui v tilitate sicut ptz in deposit Et ideo qui sic accipit in nullo tenet[r] racoe acceptois qui in accipiendo impendit ob sequiu tenet[r] autem racoe rei Et propter hoc si ei sub trahit[r] res absqz sua culpa no tenet[r] ad restitucoem Se cus autem esset si cu magna sua culpa rem depositam amitteret ut puta si committit dolum uel latam culpam Ubi gracia si deponis apud me sum vinctu et ego ma duc tus solio cu ut ff e si ho mines Item qu depositari9 res suas sz et depositas a misit presumit[r] contra ipm q suas clauserit in archa et depositas no clausit tene t[r] etia de levissima culpa si sit i mora uel se obtule rit deposito vel si aliquid recepit p custodia aut si gracia depositarij stat de positum de casu etia fortuito tenet[r] si pactu culpa vel mora precessit Hec omia pba tur in decre/bona fides et de po. Si ne est tibi / Datum serua quousqz deponenti pla cuerit tale datu hoc e pe nes te depositu revocare ymo sedm Innoc[ent] pt depo nens etc contra pactu de positu plibito voluntatis revocare quia pt penitere ad hec alle. l. j ff e. ti. Nec e locus compensacoi sz in totu uel in deduccoe sz hre credit[r] ex[tra] e. Bona fi des Est tamen aduertendum q qm qm de natura depositi sit q res ipsa restituatur Sic et in comodato fallit tamen hoc in quatuor casibus primo9 e cum quis gladiu deposuit deinde furios9 facti9 ipm repetit xxij q. ij Ne quis Scdus si de ponens fuerit deportat9 etiam bona eius in publicu deferunt[r] ff e. Bona fides

Tercius qui fur depositi et
cum dno in peticione concurrit
quia tunc potior est dns ut in
predicta lege xiij q. ij. Fu deno
tissima Quartus qui fur depo[siti]
apud illum cui subripuit uel
apud spectatum ut probatur ff.
eadem mira Contra autoris
preceptum fecit illi omnes quibus
datum l depositum servandum
datur et ipsi contra voluntatem
expressam deponentis vtuntur
re illa Tunc enim depositarius
committit furtum ut ff de condi
fur qui furtum alias non committit
si putauit dnm permissurum
ut ff de fur qui re. Item mitel
lige nisi deponat quod contine
tur numero ponderе et mesura
et non obsignet hec enim co
cedunt fines depositi et trans
fert dominium ut sit vti potest
Si vero obsignat et clau
dit eo ipso prohibuisse videtur
ne depositarius vtatur nisi di
ceret expresse ff e. l. licet
§ rei l. die § cum pecuniam
et l. quintus Quid autem si
res illa deterior redditur dicat
l. quod reddita non videtur ut ff
e. l. in § inhac et l. si res
primo quod plus est heres depo
tarii tenetur de precio rei depo
site ignorant abeo vendite
primo etiam si non sit heres in
chilominus ab eo illud quod sce
tum e extorquet ff. e. l. ija
§ vlt et l. ij et iij. Caueat
atque attendat depositarius ne pa
ssim deposita servanda recipi
ant et maxime a dolosis quia
recepti sunt aliqui quod dolose aliqui

seruanda dederunt simplicibus
ut per hec eos decipiant ac eos
illaquearent Vnde Valerius
li. viij. c. iij. narrat quod Demo
stenes astucie insignis cuidam
ancille sue sursum prebuit que
pecuniam depositi noie a duo
bus hospitibus acceperat hac con
dicione ut eam simul vtrisque redderet
quorum alter interiecto tempore
tamquam mortuo socio squalore
obsitus decepte omnes nummos
abstulit supervenit deinde alter
et depositum petere cepit
mebat illa misera pariter
pecuniam et defensionis pe
nuriam tamque de laqueo et
suspendio cogitabat Sed opor
tune et demostenes patro
nus affulsit qui ut in aduo
cacionem venit mulieri inquit
parata depositi se fide soluere
sed nisi socium adduxeris id fa
cere non potest quantum ut ipse voci
ferat hec dicta est lege ne
pecunia alteri sine altero nu
meraret De quodam etiam
alio notat petrus alfonsus in
suo tractatu cuius cognomen
erat refugium pauperum eo quod
solebat pauperes adiuuare
Cum enim pauper quidam locasset
domum cuidam xpiano diuiti
qui cogitans spoliare illum pro
dolio suo posuit quedam dolia
plena oleo in domo sua et que
dam semiplena quasi sub noie
depositi Elapso tempore venit
videre illa et inueniens illa
dolia semiplena imposuit
pauperi crimen furti ut inde
spoliare eum posset et cum esset

ad iudiciu vocatu et no resta
ret illi nisi dampnato illi qui
vocabatur refugium pauperu
vocavit illu seorsu et inqui-
sivit an sit innocens crimi
sibi impositi quo inveniente q
esset innocens rediit ad eo
ad iudiciu precepitque q dolia ita
mensurarentur q si esset talu
de seculis in semiplenis quantu
implenis ille foret condepnan
dus Si vero in semiplenis
non esset nisi medietas seculis
liberandus esset quia ex hoc
planu esset q nunquam fuerunt
plena sicque factu est et pau
per liberatus e Queritur posset
aliquis utru peccet qui rem
suam apud aliu depositam
vel iniuste detenta furtim ac
cipit eandem hanc questionem
brevissime determinat beatus
tho scda scde q lxvi 8 Et
ille qui furtim accipit rem
suam apud aliu depositam
gravat depositariu quia tene
tur ad restituendu vel ad
ostendendu se innoxiu unde
manifestu est q peccat et q
tenetur ad relevandu gravame
depositarii qui no accipit
rem suam apud aliu iniuste
detentam peccat quidem
non quia gravat eu qui detinet
nec tenetur restituere aliq
contra comunem iusticiam dum
ipse sibi usurpat sue rei
iudicium iuris ordine pre-
misso Et ideo tenetur deo
satisfacere et dare operam ut
scandalu proximoru si inde ortu
e sedetur Quintu preceptum

Omnibus auctoribus preceptum
Beneficii accepti memor
esto Istud preceptu e eiusdem
speciei cu proximo precedenti eo
q tractat de eadem materia
videlicet de gratitudine seu gratia
Ille enim cu beneficiu aliquod e
impensu tenetur ex debito de
beneficio gratus eidem referre
ac eciam ipm beneficiu crebro
ad memoriam revocare Et cu
sue facultas obtulerit eidem
vices impendere et hoc pro bene
ficencia et amorem et hoc e
qd intendit autor in hoc precepto
du dicit Beneficii accepti
memor esto Pro cuius tamen
precepti intelligencia et observancia
eciam est sciendu q beneficencia e
quedam virtus moralis que
est probabilis operacio caritatis
exterior Et scdm beneficencie
racionem tenentur mortales
mutuis beneficiis et favori
bus alter utru se iuvare
Hanc beneficencie virtute et ef
fectu demonstrat Tullius de offi
ciis dicens homines hominu cau
sa ut alius alii inter se prodesse
possint In hoc enim debemus
sequi ducem comunes utilita
tes in medium afferre tum dando
tum accipiendo tum artibus
tum opere Devincire homines
inter homines Et Socrates
hanc doctrinam tradit aristoteles
in secretis secretoru Allexandro
dicens O allexander indagare
de materia et necessitate
miserabilium personaru et
subvenire indigentibus de cle
mencia tua in hoc enim est

obseruancia legis hom letitia
et beneplacitum creatoris Rede
undo ad principale ppositum
inter cetera que sunt deo et ho
minibus grciosa seu que homines
reddunt deo et homib gratio
sum et acceptum est gratitu
do / quia per hoc beneficia suste
pta cognoscit gratis danti reddit
et vicem toto posse rependit
ad hanc virtutem tam excelle
tem deo et homib gratam indu
cit natura et omnis creatura qd
sic psuaderi pt Nam constat q
mundus ppter hominem factus ee
dicitur / et tamen de hoc non
videtur esse ingratus / et quia ppt
hoc ipsum esse cepit ipsi homi
cum omnibus suis partib seruit
manifeste enim ipso facto ppen
dimus q seruiunt homi celestia
omnia quatuor elementa omnia vi
te media habunde ministrancia
Ad quid e enim celi motus ad
quid solis occasus et ortus Ad q
tot electorum fructus nisi ut
homi seruiant Sed quanto ad
hoc homo excommisso ceteris crea
turis deterior reperitur qr non
solu p beneficio accepto gratis nō
impendit / ymo ut plurimum p
accepto beneficio malum et iniuria
impendit Vnde merito talis
e deo et hominibus odiosus sicut
experiencia manifestat Et ideo
Tullius lo ii de officiis dicit oes
inmemores beneficii oderunt Confir
matur ergo prima humana natura
quia animalia tam domestica q
fera de receptis ab hominibus be
neficiis minimis beneficia recognoscunt
ut patet de canibus qui a do

minis suis grati existunt q
pro ipsis i mortem se tradunt a
quib modicum panem acceperunt
Vlterius eciam hoc probant
animalium ferorum exempla le
gitur de leena que cum sit be
stia crudelissima ut quedam
narrat hystoria olym in quadam
spelunca iuxta sanctum machariu
habitabat / que dum cecos semel
filios peperisset eos ad sanctum vi
rum adducens rogabat signo
quo poterat ut filiis lumen
daret / quod dum vir sanctus cum
quid vellet aduertit / filios signat
et eos ad lucem reduxit / at illa
cum filiis ad speluncam rediit
beneficiis ingrata nō fuit / sed ad
memoriam ea reuocans omnes
pelles ouium quas fuerat ab
antiquo predata ad virum sanctum
attulit / et ad pedes eius di
misit cum quid aliud nō haberet
Timeant miseri homines de tot
bonis nature fortune gracie et
gracie deo ingrati Ne eis be
neficia subtrahantur / quia tam
secundum iura canonica q ciuilia
dignum est ut feudum perdat qui
nec beneficiis saltem gratis re
compensat Seruus insuper a
dno libertati donatus in seruitu
tem redigitur si fuerit in ueterem
ingratus Preterea autem ex cau
sis feudum perdatur ponitur inter
plene in summa hostiensi ti de feu
dis habet enim xx casus
quibus feudum amittitur Post hos
tamen sunt aliqui casus specia
les ad ingratitudinem ptinentes
qui infra breuiter explicantur
Primus namque casus est Si

Vasallus dominum suum in prelio non mortuum nec ad mortem vulneratum dimittit / Secundus si vasallus dominum suum accusauerit aut si testimonium in causa non tantum criminali sed eciam ciuili tulerit licet quidam dixerit quod in ciuili potest Tercius si vasallus vocatus a domino quod secum vadat in expedicione publica puta vocatus ab imperatore quod secum vadat Romam pro suscipienda corona et huiusmodi non venit nec alium pro se domino suo acceptum miserit vel ei stipendia milicie non dederit et sic de aliis multis quos ad euitandum prolixitatem melius est permittere obmittere quam longum explicare sermonem Vt autem de virtute gratitudinis et vicio ingratitudinis plenior noticia habeatur est de pluribus dubitabilibus querendum vel investigandum Et primo circa ingratitudinis vicium querenda sunt duo Primo vtrum ingratis beneficia sint subtrahenda Secundum an obliuio beneficii inter gradus et actus ingratitudinis sit maior et detestabilior ceteris Secundo eciam circa gratitudinem querenda sunt tria primo vtrum retribucio graciarum sit differenda Secundo vtrum mensuranda sit secundum beneficium acceptum vel dantis affectum Tercio vtrum oporteat aliquid maius rependere quam fuit primo impensum hiis omnibus ordinate respondetur et primo ad primum questium scilicet vtrum ingratis beneficia sint subtrahenda dicendum quod secundum Tho: 2a 2e. q. C vii quod circa ingratum sunt duo consideranda primum quidem quid ipse dignus sit pati Et sic certum est quod ipse meretur beneficii subtraccionem Secundo considerandum est quid oporteat beneficum facere Primo namque non debet esse facilis ad ingratitudinem iudicandam Quam forte non occurrit debita facultatis / aut debita opportunitatis retribuendi Secundo attendere debet ad hoc quod de ingrato gratum faciat / quod si non potest primo beneficio facere faciat secundo Si vero de beneficiis multis ingratitudinem augeat et peyor fiat a beneficiorum exhibicione cessare debet

Circa secundum questium videlicet vtrum obliuio beneficii inter gradus et actus ingratitudinis sit maior et detestabilior ceteris dicendum est secundum Senecam v. de beneficiis quod maior et detestabilior inter gradus ingratitudinis est obliuio beneficii primo ~~m y~~ dicit Seneca quod talis est omnibus ingratissimus et hoc propter duo primo quia preclusit sibi viam ad virtutem gratitudinis sibi redeundi Vnde Seneca Numquam gratus esse potest / cui totum beneficium elapsum est et apparet illum non sepe de reddendo cogitasse · cui obrepsit obliuio Secundo quia videtur numquam voluisse esse gratus qui tam longe proiecit beneficium ut extra conspectum suum poneret Memoria enim nil perdit ut dicit Seneca nisi illud quod non sepe inspexerit Ideo dico quod non obliuiscitur

accepti beneficii preteriti Ad prete rita enim beneficia pauci animum retorquent vnde Seneca Cum enim in tribus gradibus ingratitudinis non sit clausa via ad gratitudinem redeundi sequitur quod oblitus beneficii est pessima ingratorum Ex predictis primis duabus questionibus vicio ingratitudinis pertinentibus subsequeter restat tres ysitu spectus questiones ad virtutem gratitudinis spectantes declarare et enucleare Et primo vtrum retribucio gratuita sit differenda dicendum est secundum Tho 2a 2e q. cvi quod sicut in beneficio dando duo considerantur scilicet affectus et donum ita etiam ex hoc duo considerantur in recompensacione beneficii et quantum quidem ad effectum recompensacio fieri debet statim vnde Sen in libro de beneficiis vis reddere beneficium benigne accipe Quantum autem ad donum debet expectari tempus quo recompensacio sit benefactori oportuna si autem non conuenienti tempore statim aliquis velit munus pro munere reddere non videtur esse virtuosa Vt enim Seneca iiii de beneficiis dicit qui nimis cito capit soluere inuitus debet et qui inuitus debet ingratus est Secundo vtrum retribucio mensuranda sit secundum acceptum beneficium vel dantis affectum dicendum est secundum eundem Tho. 2a 2e q. cvi quod recompensacio beneficii ad tres virtutes potest pertinere scilicet ad iusticiam ad graciam ad amiciciam Ad iusticiam quidem pertinet quando recompensacio habet racionem debiti legalis sicut in mutuo et in aliis huiusmodi et in tali recompensacione debet attendi secundum quantitatem dati Ad amiciciam autem pertinet recompensacio beneficii et similiter ad virtutem gracie secundum quod habet racionem debiti moralis aliter tamen et aliter Nam in recompensa cione amicicie oportet respectum habere ad amicicie causam Vnde in amicicia vtili debet fieri recompensacio secundum vtilitatem quam ex debito est consecutus In amicicia aut honesti debet in recompensacione haberi respectus ad electionem siue ad affectum dantis quia hoc precipue requiritur ad virtutem vt dicitur viii Ethicorum Et similiter quia gracia respicit beneficium secundum quod est gratis impensum quod quidem pertinet ad affectum Et ideo etiam gracie recompensacio attendit magis affectum quam effectum Tercio vtrum oporteat aliquid magis rependere quam fuerat primo impensum Dicendum est secundum eundem Tho vbi supra quod sicut dictum est recompensacio respicit beneficium secundum voluntatem beneficientis In qua quidem hoc commendabile videtur quod gratis beneficium contulit ad quod non tenebatur Et ideo qui beneficium accepit ad hoc obligatur ex debito honestatis vt similiter gratis aliquid impendat non autem videtur gratis aliquid impendere nisi excedat quantitatem accepti

beneficij quia quamvis diu recompensaverit
nunquam et equale non videtur
gratis facere sed reddere quod acce
pit Et ideo gratie recompensatio
semper tendit ut pro posse suo
aliquid maius tribuat
Sextum autoris preceptum
Maiori cede locum pertinet
supra rudimentis pertinentibus ad
tres species iusticie que est ad
superiores scilicet ad religionem que
ordinat ad deum Ad pietatem
que ordinat ad parentum sub
uencionem ad gratitudinem
que ordinat ad benefactorem
per valorem et amorem Nunc
vero sub septem autor prebet
rudimenta ordinancia ad quartam
speciem videlicet observanciam
per quam instruimur honorem
exhibere omnibus in dignitate
constitutis Est autem observan
cia quedam virtus per quam ex
hibetur cultus et honor personis
in dignitate constitutis que
quidem habent particularem domi
nium super homines vel super aliquam
creaturam et que habet offi
cium gubernandi et regendi
respectu alicuius rei sicut prin
cipes habent civitates gubernare
cives in rebus civilibus Dux
autem exercitus in rebus belli
cis magister autem in discipu
lis Ad hoc autem ordinat
nos et instruit huius auto
ris preceptum cum dicat Ce
de locum maiori quasi dicat quocies
iunior vel minor videt senio
rem in quocumque prelibato gradu
vel officio constitutum debet
eidem reverenciam exhibere

et honorem maxime quo ad
quinque in quibus omnis honor et
reverencia consistere videtur
ut est assurgere venienti as
sistere sedenti inclinare transeunti
genu flectere presidenti incedente
sequi Ad hoc autem exequendum
inducunt nos principaliter tria
scilicet scriptura canonica iura et
antiquorum exempla primo scriptura
ut salvator noster Luce ~~primo~~ 14
assurgere docuit et honorare
maiores in communibus dicens Cum
invitatus fueris ad nupcias non
recumbas in primo loco ne forte
honoracior te invitatus sit ab
illo tunc veniens is qui te et
illum vocavit dicat tibi Da huic
locum et tunc incipias cum ru
bore novissimum locum tenere Sed
cum invitatus fueris vade et
recumbe in novissimo loco
ut cum venerit qui te invitavit
dicat tibi amice ascende su
perius et tunc erit tibi gloria
coram simul discumbentibus Philosophus
optime facit quod dicat Aristoteles
libro de similitudinibus capitulo 20
Item iuvenes senioribus debent
esse subiecti obedientes et obse
quiosi Unde in tractatu de 12
abusionibus dicitur quod tercius gradus
abusionis est adolescens sine o
bediencia Sequitur sicut in seni
bus probitas et morum perfectio
requiritur sic in adolescentibus
obsequium et subiectio et obe
diencia rite debetur Sequitur
sicut fructus non reperitur in ar
bore in qua prius flos non
apparuit sic et in senectute
honor legittimum consequi non poterit

qui in adolescencia alicuius disci-
pline non laborauit Ideo Sene-
ca epistola xxxviij dicit quod Juue-
ni est parendum Senem vtendum
Secundo ad hoc nos inducunt cano-
nica iura vbi sciendum quod maio-
ribus vel minoribus in dignitate co-
stitutis siue talis dignitas sit
dominij siue magisterij siue sit
presidencie cuiuscumque regiminis de-
betur honor et reuerencia Et hoc
propter tria que ostendunt eos esse
maiores et trisitos primo namque
debetur eis honor propter guber-
nandi et regendi gradum quem
habent vnde Apostolus ad Hebreos
xiij obedite prepositis vestris sub-
iacete eis Secundo propter potestatem
coherendi quam habent debetur
eis timor Timete eum qui habet
potestatem mittendi vos in gehe-
nam Luce xij° Tercio propter peri-
culum laboris quem pro subditis tol-
lerant et ex hoc munerum lar-
gicio eis debetur De hiis dicit
apostolus ad Romanos xiij Reddite omni-
bus debita cui tributum tributum
cui vectigal vectigal cui ho-
norem honorem Ad hoc autem
probandum dicit Augustinus in canone
Est ordo xxiij q. vltima hec est
iusticia quod minor seruiat maiori
et iunior assurgat seniori et
primum locum cedat in sedendo
nisi minori in ordine maioris
ad instruccionem sit commissa vt
in canone plectis vj di.
vel nisi talis locum superioris
obtineat vt xciij di. c. vltimo
Tercio inducit nos ad hoc
antiquorum exempla Ad hoc optime
facit quod recitat Valerius li-

ij c. j. Vbi dicit quod conuiuium
sollempne maiores instituerunt
cum preter cognatos et affines ne-
mo interponebatur vt si qua
inter necessarias personas querela
esset exorta apud sacra men-
se maiores et inter hylaritatem
animorum et fautoribus concordia
adhibita tolleretur Senectuti
iuuentus ita cumulatum et circum-
spectum honorem reddebat tan-
quam maiores natu adolescen-
cium [struck] patres communes essent
Sequitur inuitati ad mensam
querebant quinam et a conuiuio
instituta erat ne seniores ad-
uenientes discubitum peterent sub-
lataque mensa prius consurge-
bant Sequitur maiores natu
in conuiuijs ad tybias egregia
superiorum opera carmine compre-
hensa pangebant quo ad
ea imitanda iuuenum virtute
alacriorem redderet Ad decla-
racionem eorum que circa virtutem
obseruancie dicta sunt est perviti-
le de duobus investigandum
fore. Et primo vtrum honor
et reuerencia solummodo superiori-
bus debeatur Secundo vtrum ma-
iores et in dignitate constituti
sint honorandi si sunt mali
De primo questio videtur primo
quod honor non proprie superioribus
debeatur Dicit enim Apostolus
ad Romanos Et honore inuicem
preuenientes et prima Petri ij. Omnes
honorate sed hoc non esset fienda
dum si solum superioribus honor
debetur ergo honor proprie non
debetur superioribus ij Thobie
primo dicitur quod Thobias habebat

x talenta exhibs quib erat
honoratus a rege legit etia
hester vi c° rex assiverq ho
norat mardocheu et cora eo
fecit clamare hoc honore dignq
e quem rex voluerit honorare
ergo etia honor inferiorib exhi
bet et ita no videt q honor
pp̄e superioribus debeat In con
triu facit quod dicit phus in p°
Ethic q honor debet optis
hanc qstione fort btus thos
sa sc q ciij Qud pme obiecto
rndet d q in quoli invenit ali
quid ex quo pt aliquis eu supe
riore reputare fm id phil
ij Sm humilitate superioris in
vicem arbitrantes et stdm hoc
etia omes invice se honore de
bent prevenire Quo ad scdam
obiectonem rndet d q pua
te psone interdu honorantur
a regibus no quia eis sunt
superiores stdm ordine digntis
sed ppt aliqua excellenciam
vtutu Et stdm hoc honorati
sunt Thobias et mardocheus
a regib plibatis Quo ad se
cunda qstionem videt q mali
in dignitate constituti no sut
honorandi quia p° Ethic dt
phus honor debet aliciu in
testiom vtutis ergo si no sut
vtuosi no sut honorandi scd
nec demoib qui tn superiores
sunt nobis ordine nature
In contriu facit quod dicit
petrus aplus in Epi sua j
c ij Servi estote i omi
timore subditi dnis no tatu
bonis et modestis sed etia
discolis etc hanc qstione firmat

btus Tho ubi sup cuius obiectoi
rndet d q maiores in dignitate
sunt honorandi etia si sint
mali non ppt excellenciam
ppe vtutis qua no habent
sed propter excellencia digntis
qua habent stdm qua sut
ministri dei nec hito respectu
ad honore ipsoru Sed hito re
spectu ad honore coitatis cui
psunt in qua rent redundat
honor illis exhibitus qui tali
coitati psunt Et pro hoc valde fat
quod dicit de illo Imperatore
qui cuida pape reuerencia ex
hibuit dicens Non tibi sed
petro Demones autem sut
irrevocabiliter mali et pnimici
habendi magis qm honorandi
Ad argumentu in contrarium
patet solucio non enim malo
fit honor ppt testiom vtutis
sue sed propter reuerencia status
que tenet etc pz vicus qstiois

Septimu autoris preceptu
Saluta libenter Postqm
in precedentib tractatu est
de rudimentis ptinentib ad qtu
or speciess iusticie que est ad su
periores Nunc vero subsequenter
explicanda sut rudimenta
ad amiciciam vel affabilitatem
ptinencia que est species iu
sticie p qua exhibet equa
libus debitu Sm ne dico no
tis vni etia extraneis et
ignotis qd fit qn quis nec
internus sed etiam exterius on
dit signa amoris et affabilitatis
representativa et nedu in factis
sed etia in verbis Ex quib
signis recipere amor quida

vniu̅salis resultat ex q° oīs
homo om̅i hom̅i est amicus
Et hoc ꝓbat Tho s͞a s͞e. q.
cxiiij De qua quidem amici
cia loquit᷑ sapiens Ecci xiij
d. q͞z omne aīal diligit sibi sile
Tn̄ ssup tue in canoe nerui
xiij d. Inter ceteros aūt actus
exterio͞s amicicia seu affabilitē
repn̄tans ē q̅n quis aliū salu
tat quod fit ꝑ verba aīe et
corpi saluti optancia sicut cū
dicimꝰ deus te saluet vel
silia v͞ba hec importancia hec
em̅ salutacio ē magis in vsu
q̅m alie et ex tali salutacōe
ut plurimu̅ letant᷑ homines
multu̅ ꝓ eo q̄ audiūt hoīes
sibi sliter optari salutē corpis
et aīe s͡z etiam attendens
aūte autor q̄ humanꝰ cōuic
tꝰ sine tali amicicia vel affa
bilitate nullo° esse posset et
amicicia p̅mo loco contrahit᷑
potius ex v͞bis q̅m factis ꝑ
tanto ad obs͡uaciaz hm̄ꝰ p̄cep
ti nos inducat dū dicit saluta
libent' hoc ē affectuose n̄ ta
tum obuiacōis tam̄ q̄ optande
salutis nō eciā adulacōis cā
sed ꝓpria potius voluntate
Nam salutare nō est aliud
q̅m desideriu̅ boni exprimere
ac eos ad quos salutacōne
dirigimꝰ ad amiciciā et affa
bilitatem inuitare Sed ꝓh
dolor multi hodie simulatores
repiūt᷑ qui salutando ꝓxi°
aliud habent in corde q̄ ꝓfe
runt ore quod ē contra hoc
p̄ceptū facere De lingwa em̄
sta tales nō faciūt gladiu̅
goliad philistei qui erat inuo
lutus pallio ꝓtꝰ Ephot Sz
ex ea faciūt gladiu̅ illiꝰ Joab
qui leni motu egredit᷑ et ꝑ
cutit et vna manu tenent
p̄ximū suū mētū et eū deoscu
lant᷑ salutando videlicz et
blandiendo et alia manu gla
diū lingwe eum priuāt et in
testina eius effundūt hoc ē
dū de ip̄o aliquod malū sciue
rint nedum publicāt sed occul
tum quod ad maledictōnem
ꝑtinet que ē q̄rta species
inuidie illud p̄dicant illud
diuulgāt et diffamat Si vero
aliquid boni illud supprimūt qd̄
ꝑtinet ad compressione que ē
vj species inuidie illud putāt
illud sinistra intencōne factū
esse dicit hoc ad depuacōne
ꝑtinet que etiā ē tcia species
inuidie Et breuit' sicut illa
quarta bestia danielis que
nō possūt cōtere dentibus di
ssipant vnguibꝰ conculcat pe
dibꝰ et ventilat cornibꝰ Isti
tales faciūt contra hm̄ꝰ au
toris p̄ceptū ex eo q̄ exerc̄t
vicia lingwe que contrariāt᷑
v̄tuti amicie et affabilitatis
sicut sut' susurrones et biling
wes detractores sugillatores
mordentes et comedentes de
talibꝰ dicit᷑ Ecci xxviij Su
surro et bilingwis multos
em̄ turbauit habētes pacem
Isti inqt' sunt ad p̄ximo
pace insi forte illā q̄ sunt
regi Joram in iiij R ix c. Jor
Joram ad yhen pax est yhen

Dicit yhen ad regem ioram
Quid pax adhuc fornicacōes
Jezabel matris tue et beneficia
a eius multa vigent Et dicit
in hystoria q yhen percussit re
gem ioram et egressa e sa
gitta per cor eius talibꝫ etiam
non pax nisi deꝫ scriptu e
Jere vi Pax pax et nō e
pax Simulant enī tales pa
cem ore et ungit gladiu ran
coris et odij portant in corde
iiij pax erit vobis Et ecce
gladius puenit usqꝫ ad aiam
dicentis pax pax et nō est
pax talis simulata pax reperitur
hodie i multis domib ytalie
contra diuinam et humanam
meritur iram idꝫ vindictam
Et hoc e qd scribit btūs Ber
ad Eugeniu papa dicens
Nullꝫ magis metuitur nā qm in
imicꝫ simulans se fore amicu Ro
sedm scripturas et canones q
triplex reperitur gladius primus
est malis de quo in Canoe
non solu xxiii q v Secdus
spualis et hic duplex e pr
e viij dei mixta id ps cxlix
Gladij ancipites i manibus
eoru Secdus est ingenij unde
smo dei est efficax et pe
netrabilior omī gladio ancipiti
Tercius e prelatis ut in Ewan
luce xxij Ecce duo gladij hic
Quartus e pene tpalis colla
cio unde Gen iij scribitur q che
rubim habꝫ gladiu flammeum
atqꝫ versatilem Tercius gladius
e ipse xpus Et hic dicatur
gladius prt iiij or que in xpo

tamqꝫ in gladio singulari fuerit
primo pter splendorem unde in
ps o Deus mē maifeste veniet
Secdo prt terrore unde in ps in
circuitu eius tempestas valida
Tercio prt sermone unde in
Apok j et ex ore eius gladius bis a
cutus exibat de ore eius cū co
ueniut quod dicit decretalis
Ex ore de pn in pn Quarto
prt compositoꝫ Quia sicut gla
dius e tractabilis ex una pte
tantu et nō utraqꝫ nō scdm
diuinitate sꝫ solu scdm huiam
tem tractabilis fuit pp intelli
gencia et obseruacia huius p
cepti sic etia p declaracōe et
informacōe virtutis amicicie et
affabilitatis que plurimuqꝫ p
salutacōes ondit de aliquib
dubitabilib inuestigandu est
primo utru simulare se amicu ee
alicꝫ sit grue pctm Secundo
utru i inimicis sint signa affa
bilitatis seu amicicie exhibenda
Tercio ~~unde~~ qre sit magis
sit in usu hec salutacio deꝫ
te saluet qm alie salutacōes
De primo quesito dicendu est
q simulare se amicu alterius grue
pctm e et maxime racione
materie sꝫ racoe amicicie in
qua e simulacio tamqꝫ pcti grauī
tas ex quatuor pendi pt
primo quia talis simulacio re
pugnat bono comuni Nam
qn aliqꝫ res est nociua et uti
lis ad consumacionem et aug
mentu boni comunis et boni
spiralis corrupcio illiꝫ rei e
valde nociua et ei grauī
pctō Nunc aute amicicia est

maxime necessaria ad conservacionem
boni communis et boni specialis cu-
iuslibet hominis et in quolibet sta-
tu ut declarat Aristotiles viii
Ethicorum in principio Et ponitur in-
fra illud versus Si potes ignotis
Ergo corrupcio amicicie est
grave peccatum Secundo quia repugnat
iuri naturali Est enim amicicia
emanans a iure naturali quia omnis
homo naturaliter omni homini est amicus
ut supra dictum est sic et omnis homo
proximus sibi Cum ergo sit grave
peccatum quod repugnat iuri naturali
sequitur quod simulacio amicicie re-
pugnat amicicie et per consequens iu-
ri naturali sit grave peccatum Tercio
sic illud est grave peccatum quod
repugnat et contrariatur multis
virtutibus maxime si contrariatur
scilicet veritati fidelitati et supreme
virtuti scilicet caritati proximi sive
dilectioni Ergo simulacio amicicie
est grave peccatum Quarto quia
simulacio amicicie parat viam
multis malis et ex ipsa plu-
rima mala oriuntur ut cottidie
experimur et per exempla sacre scrip-
ture docemur Legitur enim ii
Machabeorum v c. cum Appolli-
nius venisset Ierusalem pacem
simulans quievit usque ad diem
sabbati et tunc feriatis iudeis
arma capere arma capere suis
precepit et omnes qui simul ad
spectaculum processerant tru-
cidavit Ex hoc patet quod simulacio
amicicie non solum quia est quoddam
mendacium sed quia eciam est me-
dacium iniurie ~~nali~~ maxime utili
et nobili et necessarie vite humane
est grave ~~grave~~ peccatum et ideo vitanda

3o Non est deterior hostis quam
ficta amicicia / Non odium gravius
quam simulatus amor / De secundo quesito
dicendum est quod effectus et signa
dilectionis ex interiori dilectione
procedunt et ei proporcionantur Di-
lectio autem interior ad inimicos
in communi quidem est de necessitate
precepti absolute In speciali
autem non absolute sed secundum
animi preparacionem Sic ergo di-
cendum est de effectu vel signo
dilectionis exterius exhibendo
Sunt enim quedam beneficia vel
signa que exhibentur proximis
in communi puta cum aliquis orat
pro omnibus fidelibus vel pro toto po-
pulo aut cum aliquod beneficium
impendit aliquis toti communitati
et sic talia beneficia vel dilec-
tionis signa inimicis exhibere
est de necessitate precepti Si enim
non exhibentur inimicis tunc perti-
nerent ad livorem vindicte
secundum illud quod dicitur Levitici
xix Non queres ultionem
nec eris memor iniurie civium
tuorum Alia vero sunt benefi-
cia vel dilectionis signa inimicis
exhibenda non est de necessitate
salutis nisi secundum preparacionem
animi ut scilicet subveniat eis
in articulo necessitatis secundum illud Proverbiorum
xxv Si esurierit inimicus
tuus ciba illum si sitierit potum
da illi Sed quod preter articu-
lum necessitatis huiusmodi beneficia
aliquis inimicis exhibeat
pertinet ad perfectionem caritatis
per quam aliquis non solum cavet
vinci a malo quod necessitatis
est sed eciam vult in bono vincere

malu quod est etia psecutoris
dum sz non solu cauet i iniu
am sibi illatam detrahi ad
odiu sed etia ppter sua bn ficia
i inimicu intendit ptrahere
ad suu amorem concordat
huis petrus in precepto super
e^to smaru di in De tercio
questio sz que poterit esse
causa q hec salutacio vis
deus te saluet magis sit in
vsu qm alie salutacones
dicendu scdm doctore egre
giu q in hac salutacone
tangunt principalit duo cre
dibilia fidei in quib vtualr
et implicite continentr omnia
credibilia et etia articuli fi
dei catholice Prima primo ta
git esse diuinu du dicatur
deus In esse aut diuino qtinetr
et includuntr omnia que cre
dimus et eternalit conspicere in
quibus nra btitudo consistit
Secundo tangitr dei prudencia
a qua deus habet de salute
hom cu additr te saluet In
fide aut prudencie dei inclu
duntr omnia que credim te
poraliter esse facta a deo ppt
nram salutem sz in carna
cio passio resurrectio asten
sio volentes ergo fideles
vno brevi vocabulo tota
fidei subam exprimere et
oia que fides ponit con
fiteri vtuntr hac saluta
tione deus te saluet ut p
hoc ondant se esse catho
licos et fideles et ut exp
mat desiderium quod habet
de fide aliorum et ipam
recipiant et teneant Ex his
patz veritas pdictorum

Octauum autoris preceptu
mutuu da postq autor
in proximo precedenti precepto
phibuit rudimeta ad amicicia
vel affabilitate puocancia
p signa extrinseca que quide
exhibentr p vba oie et cor
poris salutem optancia in
differenter quo ad oms et maxie
quo ad pares ad equales
Nunc vero subiecit in hc pre
cepto phibet rudimeta ad be
niuolenciam et amore induce
cia quo ad signa etia extrin
seca que non solu exhibentr
p va vm etia p bona facta
maxime quo ad proximorum
subvencionem Et hoc inte
dit autor dum dicat mutuu
da Istud preceptu extendit
se ad oms spes iusticie et
maxime comutative Pro cuius
tamen precepti evidencia est
sciendu q illud preceptum
duplicem pt hre lecturam
et sic p qsequens duplicem
intellectu ut sit sensus quo
ad vna lectura mutuu da
i. redde quod tibi mutuatu
e Et scdm istu intellectum
tenetr passive vel aliter
da mutuu i cui tibi petit
ab indigenti pecunia vel
alia res sibi neccia statim
ex caritate concede eidem
debes maxime in necessitatis
articulo et hoc sine spe lucri
Iuxta dnm preceptu luc vi
mutuum dates nichil inde
sperantes Tu suppositive in dicar

tali consulunt de usuris et hoc
modo tenetur active. Ad istius precepti
observanciam compellere ac indu
cere nos debent specialiter quinque
scilicet sacra scriptura. naturalis. canonica
iura piorum exempla ac etiam
crudelitas usurariorum ~~cru~~ torm
ta. Primo scriptura. Exodi xxii
nec usuris opprimes eum et le
vitici xxv pecuniam tuam
non dabis ad usuram. Et Deutero
xxiii Non fenerabis fratri tuo
ad usuram. Et Ezechielis xviii
Ad usuram non accomodaveris
et idem xxii et Luce vi mu
tuum dantes mutuum dabis et
ubi supra. Et in psalmo qui pec
uniam suam non dedit ad
usuram. Et Crisostomus super Matheum omne
ut mutuo ampliores capere
usuras mutuo da accepturus
ubi nulla invidia nulla accusa
cio nulla insidiacio neque timor
mutuo nullo indigenti sed Christo
et propter te necessitatem habenti
est creditum et omnes mutuanti. De
quitur vel usuris turpius vel
crudelius alienas hic negoci
atur miserias et lucrum sibi
alterius adversitatem facit. Et
ponit exemplum quod talis est
qui mutuum suscipiens et in nau
fragium expellens. Luce xvi
Facite vobis amicos de ma
mona iniquitatis. Unde dare
ad usuras malo modo idem est
quod pauperes trucidare. Unde
Tullius iiio de Officiis. Qui cum
Cum quereretur a Catone quid
expediret in re familiari et
respondet bene pascere bene vestire
bene amare alere Et cum
quereretur an fenerari expediret
respondit quid est hominem occide
re qui dicit ~~ve~~ fenerari esse occide
re. Secundo natura ad hoc compellit
ut scilicet subveniat proximo indige
nti ac etiam sine usura quia con
natam est usuram accipere de pe
cunia mutuata. Et ad hoc pro
bandum Sciendum est quod quatuor
sunt mutuatoris species pecunia
rie scilicet naturalis campsoria
obolostatica et thocos seu usura.
Naturalis est que est ex rebus
naturalibus sicut ex agris et
animalibus. Secunda species scilicet campso
ria que a pecunia incipit et
in pecuniam terminatur et fuit
inventa propter hoc quia pecu
nia in regione in qua est sita
plus videlicet valet quam in alte
ra et ideo portatur de loco ad
locum et ideo causa lucri in
venta est campsoria. Tercia
species est obolostatica quod idem
est quod pondus excessiva
inventa est quia aliqua pecu
nia est maioris ponderis et
tunc resolvebatur in massam
argenti vel auri et ex inde
fiebant vasa aurea vel arge
ntea vel aliquid aliud. Quarta
est thocos vel usura quod idem
est quod partus denariorum. Omnes
iste tres sunt vituperabiles
quia omnis species que incipit a
pecunia et in pecuniam termi
natur videtur finem ponere in
pecunia. Sed usura est maxime
vituperabilis et detestabilis
quod ostenditur dupliciter.
Primo quia Philosophus Politicorum dicitur
usura est partus denariorum

sed parere est de natura rerum
naturalium Est autem contra
naturam rerum artificialium Cum
ergo pecunia sit artificialis res
et contra naturam rerum arti-
ficialium sit multiplicare se ipsam
ut patet de archa et stanno si
manent simul ergo usura est
contra naturam quia recipitur
plus de pecunia propter lapsum
temporis cum non multiplicet
se ipsam in archa existens
Secundo quia usura est idem
quod rapina Racio est quia rapere
usum de re que non habet usum
est rapina Sed pecunia non
habet usum separatim a sua sub-
stancia quia usus pecunie
concedi non sit sine concessione
substancie ipsius De re autem cuius
usus potest concedi sine concessione
substancie potest recipi pecunia usus
tamen rei secundum philosophum est duplex
unus est proprius alter autem non
De usu proprie pecunie que est
consumpcio ipsius non potest aliquid
recipi De usura autem non
proprio que est ostensio recipere non
est usura sicut aliqui faciunt
mercatores ut diuites videan-
tur ostendunt pecuniam Tercio
auctoritas precepti inducit tercio
canonica una ac etiam ad hoc
compellunt ut scilicet indigenti
mutuare debemus scilicet sine spe-
lucri alias est usura secundum
Canones ut xiv q. iii Si fene-
raueris quod tamen intelligi debet
secundum Hostiensem quando causa mutu-
andi ponitur in expectacione
lucri vel emolumenti aliter enim
si principaliter moueatur ad mutu-
andum propter caritatem et credit
quod ille talis mutuans in aliquo
retribuet non est viciosum ar. ad hoc
lxxxvij di. in singulis lxxx d. Si
officia et vj di. Quid proderit
Cum vero sub spe recipiendi
mutuat pecuniam si aliter non
erat mutuaturus quamuis postea
recipit etiam gratis usura est sine
sit pecunia sine sit alia res
et sine consistat in dando sine
in faciendo hec probantur xiiij
q. iii c. i. ii. et iii. Quia iudei
videntur velle asserere quod non est
usura alienigenis mutuare
contra hoc legem diuinam allega-
tes id puto curiosum ac etiam
utile raciones et allegaciones
eorum formulas ad eorum confuta-
cionem distinctam ac etiam perscru-
tari Unde si velimus raciones
iudeorum subtiliter indagare
per quas se tuentur quod mutua-
re sub usuris alienigenis secundum
legem moysi non est eis peccatum
immo licitum Ac etiam ut asserunt
per veterem concessum prius est
videndum quales raciones
adducunt Dicunt enim quod concessum
ideo eis fuerit ab alienigenis
usuras recipere ad hoc ut ma-
ius malum euitarent scilicet ne
a iudeis deum colentibus usuras
acciperent et hoc propter auariciam
cui dediti erant Item aliam
racionem adducunt Dicunt enim
quod lex ciuilis imperatorum xxiiij
permittit usuras accipere Item
tercio adducunt aliam racionem
~~adducunt~~ asserentes quod illa accep-
cio usure a gentibus inter quas
ipsi iudei habitabant pcaus erat

xci sue recepcio quam usura quia
tota illa terra iudeis data fuit
a dno Per supradictas racones
conatur se tueri quod licitum sit eis
alienigenis sub usuris mutuum da
re hijs similis racionibus rnde
tur Primo non est licitum alienige
nis mutuare sub usuris unde dicit
Thomas quod si iudeus accipit usuras
a xpiano quod mortaliter peccat Et potest
compelli ab ecclesia per indirectum
uis subtrahendo a comunione
xpianorum hec probantur in decretali
post miserabilem de usuris ut
saltem tales coherendi sunt
a principibus ac etiam prelatis imo
prelibato ne inmoderatas usuras
exigant ut in decre Quinto ex
e. Secundo aut a contrariis xp
iano licet usuras ab hostibus
fidei katholice accipere contra
quos iustum bellum gerit hec pro
bantur in canone ab illo xiiij
q. iiij Tercio quia accipit quod
suum est Ad racionem de legibus
Imperatorum xpianorum etiam rndetur
quod leges que permittunt usuras
abrogate sunt etiam per leges se
quentes Cum enim imperator se
amplecti dicat quatuor con
cilia adeo ut per ea sua dero
getur legibus Ideo in Niceno co
cilio quod est unum de illis repro
bantur usure Et in Canone
comuni xlvij di. Ille tamen leges
que permittunt usuras exigi ra
cione interesse uel more stare
possunt si bene intelligunt Nota
secundum Canones quod Ecclesia in
duodecim casibus infrascriptis iudi
cat de iudeis Primo ne nobiscum
comunicent xxviij q. 1 Sepe

Secundo ut a testimonio et accu
sacione repellentur ij q. vij Alie
in Tercio ne publica potestate fu
gantur ut lxij di. Nulla Quarto
ne mancipia xpiana habeant
uel nutrices de iud. Iudei Quinto
ne emant ea nisi venalia ex
posuerint infra tres menses
sim di. fermitatem Sexto ne sy
nagogas nouas construant ex
e. Consuluit Septimo ne in die
pasceue fenestras aperiant
ex deinde e. Etiam vero Octa
uo ne de predijs habeant deci
mas ex de cim. de terris Nono
ut penitencia puniantur sim di.
fermitate Decimo ne xpiana
mancipia circumcidat di. sim Nulla.
Undecimo ne uxoribus subtraca
tur xxviij q. 1 Sepe insi-
Duodecimo ne ex testamento
catholica quid capiat xxxiiij q.
ij Sane Insuper nota secundum
Canones quod noluit deus ut iu
dei penitus destruerentur sed po
cius dispergerentur propter tres causas
Ecclesia etiam non persequitur iu
deos sicut persequatur hereticos
Primo quia in fine mundi debent
conuerti iuxta illud psalmi Conuertentur
ad vesperam etc. Secundo ut
sint nobis memoriale dominice
passionis ut quociens eos vi
demus tociens passionis dni
recordemur psalmo attestante
qui ait Ne occidas illos ne
quando obliuiscantur populi mei Ter
cio quia ipsi sunt librarij
mei Augustinus super psalmos Ne forte
paganus nobis dicant vos xpi
ani libros istos composuistis
profereremus codices a iudeis inimicis

Addi (margin)

cio .i. (margin)
Addiue (margin)

ut alios inimicos confundam
Codicem portat iudeus ut in
cedat x annis libertatem mei filii
sunt quos servi post dominos codi
ces ferre solent hec que dicta
sunt faciunt pro secunda lectura que
tenetur active videlicet ut quis
mutuare debet ex caritate
indigenti sine spe lucri vel v
sure quo ad secundam lecturam
que tenetur passive videlicet
cum quis reddere tenetur quod
sibi mutuatum est Circa hoc
est de tali questione querendum
utrum peyus faciat ille qui negat
mutuum mutuanti quam ille qui negat
reddere depositum deponenti In
ista questione breviter respondetur quod peyus
facit ille qui negat depositum
quam qui negat mutuum Et hoc
propter tria primo quia negans
depositum directe agit contra
amiciciam Nam ille qui depo
suit penes illum ideo deposuit
quia credebat eum esse amicum
Ille autem qui mutuum dedit non
ut amico proprio sed ut indi
genti licet etiam contrahere
posset cum hoc amiciciam Secundo
quia magis agit contra le
gem fidelitatis Nam ille qui
deponit credit esse fidelem illum
penes quem deponit alias non
deponeret penes illum Dans autem
mutuum non propter dat intuitu
fidelitatis sed magis intuitu
pietatis et indigencie Et
hec est racio quare adversus
depositum non admittitur com
pensacio adversus mutuum sic ut
C. de. compe. l. fi Tercio quia

deterius est ledere infortunatum
quam fortunatum Nunc autem depo
nens videtur esse infortunatus
quia propter infortunium videtur
deponere Mutuum autem dans
non est infortunatus sed bene for
tunatus videtur quia nisi esset
bene fortunatus et habundans non
daret mutuum Quarto ad auctorem
preceptum inducit nos priorum
exempla Ad hoc optime facit
quod notatur in hystoria tripar
tita l. i. de quodam amico dei
Episcopo qui Spiridion nuncupa
tus est Erat enim ei talis mos
quod ex fructibus Episcopatus quos
colligebat alios erogare pau
peribus alios mutuare fecit
non enim ipse dabat nec ipse
recipiebat sed petentibus di
cebat ut quantum opus haberent
tantum tollerent et demum re
dentibus dicebat ut reponeret
quantum recepisse noverat Ad
quem accessit quidam ut sic mu
tuum reciperet et rursus non
reposuit quod acceperat sed
auferens secum recessit estimans
eum hoc latere Et iterato ve
niens idem petens mutuum
quem misit Episcopus ad horreum
ut acciperet ad quod veniens
totaliter invenit vacuum quod
denunciat Episcopo tunc ille mirum
est quod tibi soli est visum esse va
cuum et non aliis sed vide an
quod mutuatum est solvisti at
ille sic captus quod deliquerat in
dicat Episcopo et sue se subiecit
voluntati Et sic patet Epi
caritatis mutuacionis apud deum
acceptabilitas ac infidelitatis

in restituendo detestabilitas. Ca
quītu videlicet de vsuraiorū tor
mentis crudelib; est sciēdū q vsura
rij sup alios om̄s pc̄tores maiora
et crudeliora patient' tormēta
et merito quia plura et maiora
cōmittunt pc̄ta ex eo quia plures
in plurib; offendunt qd taliter
p̄suaderi pt' quia pc̄tores ceteri
int'pollatoz aliqua faciūt i pc̄tis
vsurarij vero qualibet die hora
et quolz momēto quolz festo
petant vsuras vi'z sine aliq̄
int'pollatoe temp̄is ex torq̄edo
Et ideo quātū ad h' videntur
peyores esse ac plura cōmitte
pc̄ta q̄m Judas ille tn̄ vendid'
xp̄m vsurari9 nō solū vendit
xp̄m sed etiam beatā v̄ginem
dei matrē q̄pauiat et non solū
btām mariā sed et' angelos
ac etiā om̄s sanctos et sc̄tas
dei qui eorū festiuitates cōputant
in vsuras Et q2 silis e
Jude in culpa ideo silis eit
ei in pena Judas em̄ in aere
qui medius e int' celū et t'rā
interiit ad i'inuendū q nec i
celo stare debebat cum agelis
et sanctis quos offenderat sed
in aere cū demonib; quoz vo
luntates cōpleuerāt Sic ꝑuera
vsurari9 nō habitabit in celo
quia deū btām v̄gine āgelos
ac etiā om̄s sanctos offend'
Et ideo celi et om̄s sancti
reuelabūt i' ac'ter accusabūt
iniquitatem suam ex eo q eoz
festa pūt debebat nō celebrit'
vel honorit' neq̄ i mūdo q2
homines p'turbat' ipos p vsura
riam prauitatem spoliando

Sed ut plurimū vsurarij siles
sunt cocodrillo De quo dicit'
q pulcer est ante turpis retro
fortitudīne h3 in cauda nec
curis est nec bestia Est em̄
quoddam mōstrū quod habet
pedes eqnos et cū habitat
in aquis exit ad pascendū
et libent' comedit aromaticas
herbas Sed ydri e quoddā
genus serpentis valde exiguū
quod cū habet odiosū seu ex o
sum se abscondit in herbis et
dū cocodrill9 herbas comed't
serpens ille paruul9 p guttur
intrat cū herbis in ventre suū
Et tandem ipsiq p̄forato ve
tre exit et sic cocodrillum
eius inimicū occidit Moralit
ter sic vsuraio p omnia con
tingit vsurari9 silis e co
codrillo qui pulcer dicit' ante
videlicet in p̄n° Cū em̄ venit
pauper causa mutui ad eū
in p̄n° blandia loquit' S3 cau
da multū est fortis quia si
p multū tp̄us reddere debitū
distulerit in fine eū destruit
et ad amara littora paup't'
p ducit De talibus bene d't
ps viduā et aduenā int'fe
cerūt et pupillos occiderūt
ptās em̄ illorū s3 vsuraiorū
dicit' esse in ore et cauda
ipsorū Apoc ix Item coco
drill9 habet pedes equinos
quia vsurari9 equus e dyab'li
De quo in Apoc vj vidi eq̄m
pallidū i' vsurariū q2 vsurea
ut plurimū pallidi sūt et sa
turni et melancolici et qui
sedet sup eū nomē illi mors

id est dyabolus qui sedet super eum
dimittens habenas largas du
cuiuit hoc est de peccato vsure
ruere permittit in peccatum luxurie
et sic de singulis. Et ideo post
mortem vero ad infernale stabulum
introducatur ubi non comedet nec
a serpentibus comeditur et forte
sicut dicitur Apocalypsis xvi comedent
linguas suas pre dolore. Iste in super
cocodrillus vsurarius libenter co-
medit aromaticas herbas hoc
est auaricia delicata laute preparata
Et ideo sic aut secundum quod magister
gule pro suam voluntatem lustrat
terram et maria. Sed finaliter
ydra serpentulus qui odiosus
scilicet mors que latet in herbis
preciosis scilicet auarijs. De quibus
aliquis tantum comedit quod mor
bum periculosum incurrit vnde scilicet morbus
Primum quidem serpens scilicet idest
ut est dictum cum premit spiritua
liter et confundit. Sed vere
ra ipse vsurarius in inferno
cum demonibus quos pro aua
riciam adorauit cruciabitur
inter mortuos. Ideo illud ad Colossenses iii
auaricia que est ydolorum
seruitus quorum vsurariorum cru
ciatus et tormenta sub figura
amphore in qua erat mulier
ostendit angelus Zacharie prophete
eiusdem v c. Vnde interrogante
Zacharia angelum quid esset
respondit angelus oculi eorum in
vniuersa terra et positum est
super os amphore talentum
plumbi. Et iterum interrogante
Zacharie quid esset respondit
angelus hec est impietas. Ve
nerunt tande due mulieres

alas miluii habentes ipsam ampho
ram deinceps auferentes et eam
secum apportantes interrogatione tercio
zacharie quo ferunt mulieres
ille amphoram. Respondit angelus
ut edificetur ei locus in terra sen
nar et ponatur super basem suam
hec omnia ostensa sunt ipsi Zacha
rie in spiritu. Moraliter mulier
in amphora est auaricia in
anima et ideo notatur oculus eorum
in vniuersa terra. Seneca oculus
auari in finibus terre per talentum
plumbi quo clauditur os am
phore impietas denotatur quod
clauditur cor auari. Nam sicut
auarus pauperibus et egenis
claudit viscera. Ita iusto dei
iudicio sibi ipsi crudelis est ne
os aperire queat ad graciam
diuinam postulandam. Propheta atte
stante qui ait muta fiant
labia dolosa etc. Seneca in prouerbiis
auarus nulli est bonus sibi vero
pessimus. Vnde bene per angelum
dicitur impietas. Per illas vero
duas mulieres alis miluii ala
tas due crudelissime auaricie condicio
nes pessime per similitudinem
denotantur scilicet cupiditas in acqui
rendo et tenacitas in retinendo.
Nam hee due sorores velut
miluius omnem modum quo iniquum
ac turpem vsurarium auarissimo
suggerunt. Vna enim accendit
ipsum ad capiendum. Alia vero
ligat manus ne restituenda dimit
tat vniuersa. Iob tenebitur pla
nta eius laqueo exardescit con
tra eum sitis pus. Demum hee due
mulieres tollunt vsurarium aua
rissimum etiam de libro vite et

deferunt eam intra Bernar q
excessio denau interpretat et ite
exteriores tenebras denotare
vident sz infini vbi erit stridor
dencium et fletus ibi eum eternalit
vsurarius stabit sup basem suam
quam sua sibi parauit culpa
Patz ergo quantum malum hee due
pessime condiciones ipsi vsura
rio parant quia in acquirendo
et in retinendo in hac vita
molestant et in sequenti trudent
eterno incendio Vnde Birgitt in
quadam ome Auarus inquit
ardescit estu concupiscencie et inti
anxietate custodie postremodum igne
gehenne Vsurarij ergo ut dem
est nedum offendunt deum et oes
sanctos Verum eciam vxores proprios
filios ac eciam totam familiam
interimunt dum ad consenciendum
vsuris et iniquitatibus eorundem
ipsos alliciunt et inducunt et eos
de male acquisitis totaliter abu
tuntur quod facere minime debent
sed pocius omnia mala pati quam
huic tanto malo consentire hoc
attestante Apostolo et dicente Bac
tius est fame mori quam ydolatico
vesci hoc considerans propheta in
psalmo sic inquit Ymolauerunt filios
suos et filias suas demonijs
Vnde in exhortacionibus sanctorum
patrum legitur quod quidam sanctorum
patrum rogauit dominum ut ostenderet
ei penas inferni et loca crude
lia tormentorum tandem exaudit
eum dominus et misit angelum suum
qui duxit eum ad infernum et osten
dit ei diuersa tormentorum genera
Inter cetera tormenta vidit sca
lam in qua erant decem gradus
sup quibus suspensi erant decem
homines vnus sup alium Primus
quidem erat senex antiquissimus
miser et putridus sub quo erant
alij singuli in suo gradu suspen
si hos omnes demones cruciabant
hos crudeliter flagellabant hos
vngulis ferreis lamabant Hos
ergo cum contemplatus fuisset
visum fuit ei quod pena eorum
maior erat omnibus alijs penis
inferni admirans quesiuit ab an
gelo qui essent illi Respondit
angelus ille qui super est primo
gradu fuit quidam senex qui
diuicias de vsuris acquisiuit mul
tas et quia non satisfecerat me
ritum illam penam sustinebit
Secundus fuit eius filius quamvis non
dedisset pecuniam suam ad vsuram
quia tamen patris pecunias
retinuit et hereditatem per eum
male acquisitam et satisfacere
noluit pro patre merito hanc
penam sustinebit cum patre si
milem Tercius fuit nepos primi
et filius secundi nec vsurarius
fuit nisi illa que acquisiuit
auus suus per vsuram stricter
retinuit et propter hoc penam
consimilem cum auo et patre susti
nebit quamdiu beata virgo cum
filio suo in celis regnabit Quartus
fuit filius tercij Quintus fuit
filius quarti Sextus fuit fi
lius quinti Septimus fuit filius
sexti Octauus fuit filius septimi
Nonus fuit filius octaui Deci
mus fuit filius noni Vndecimus
fuit filius decimi Et vnus
post alium in hereditate primi
parentis male acquisita diriget

successit nec satisfacere voluit. Et ideo cum primo quam diu deus erit in celo pena supra scriptam sustinebit. Item quod usurarius non solum filios sed etiam nepotes et ultra usque ad decimam generacionem inclusive occidit primo quod plus est si aliquis hereditatem male acquisivisset et aliquis in hereditate male acquisita succedit sciens et non restituerit condempnabitur et metum peribit. Et ita deus vindicat peccata patrum in filios non tantum in terciam et quartam sed etiam plus quam in decimam generacione. Et ideo propheta Osee viii pro usurariis mirabilem oracionem fecit dicens Da eis domine quid dabis vulvam sine liberis et ubera arencia videbat enim propheta tot per usurarium dampnaciones videbat etiam quod occidebat filios et ideo rogavit dominum ut daret eis vulvam sine liberis scilicet quod uxores eorum non possent filios parere nec ~~por~~ portare et ubera arencia ut si contingeret quod filios peperissent lac non haberent de quo filios nutrire possent ut sic saltem et ad etatem adultam nulla tenus pervenirent in qua iniquitatem patrum sequerentur et sic dampnacione evadere possent. Item usurarius occidit totam familiam scilicet parentes qui vivunt de usura et per servicio suo de male acquisitis sciens recipiunt munera quod prohibet deus Levitici xxv. Ne moriamini eciam a bestia raptum non comedetis bestia dicitur qui vastat eo quod a vastando dicitur quod quidem nomen bene usurario convenit qui multa devastat quia hodie fere totum mundum destruunt usurarii. Et dictorum declaratione magis in speciali est de tali questione querendum videlicet utrum uxor et familia usurarii vel raptoris qui sciunt comedit bibit ac etiam induit de talibus tenentur restitucionem. Breviter dicit Raymundus quod tenentur de omnibus que sic consumunt nisi in tantum agunt causam spoliatoris removendo et inducendo ipsum raptorem vel usurarium ad restitucionem faciendam tunc enim non tenentur ipsam qui alterius negocium gerit utiliter etiam ignorantis et absentis licite expensas recipit sue utilitatis secuta fuit sive non ff. de neg. ges. l. ii. et l. pop. et l. si an. ulcio. Et hoc intelligo pro eo tempore quo circa talem correctionem laboraverunt non quod uxor et familia possunt vivere toto anno de rebus raptis pro una amonicione vel duabus sed quod dum instant in oportunis horis satis concor. ~~Uber~~ et hosta. Unde ergo vivet uxor et familia usurarii vel raptoris dicit idem Raymundus quod si ibi sunt aliqua de iusto possunt illud consumere vel expendere si non sunt alia aliunde victum querat vel ab amicis vel consanguineis vel operando aut etiam per elemosina. Et idem dico etiam si aliqua sunt ibi de iusto sed vel ita sunt

l. inceret[z]

mixta q non pnt discerni vel
si pnt maritus non permittit R[espondeo]
si nullo de predictis modis victum
invenire pt restat triplex au
xilium primum si pt hre de dote
uel sponsalicio sz de donacione
ei ppter nuptias facta unde inde
vivat Secundum ut denunciat
talibus qui possent prodesse vel
eciam si probari pt denunciet epo
ut compellat eum pascere uxorem
de iusto xiiij q i Si peccaverit
xxxiij q v Hoc videtur extra
de iur iur Quemadmodum de
dona ppter nup. per vitas Tercium
auxilium e ut si esset in arto po
sita tunc in necessitate poss; eciam
de rapina vel usura vivere qz
necessitas non habet legem de con
se. di. i. Sicut et di. v. Discipulos
Similiter autem sic expenderet do
leat in aio et proponat quanto cito
poterit restituere et utatur
parcius sz ad solam necessitatem
posset eciam vivere et quilibz
alius cui raptor vel usurarius
daret de precio rerum raptarum
quas vendidisset quia pacium
rei furtive non est furtum hec
dico si maritus als est soluendo
secus est si non soluendo Ceterum
eciam eiusdem tituli queritur qd
de servientibus seu servitoribus
usurariorum qui iniustis (?) lucris pt
usuras utrum licite a talibus re
cipere valeant mercedem suam et c.
Breviter est dicendum q licite ~~pt~~
pnt ab usurariis suam mercedem
recipere si seruiunt aut utiliter
in licitis et honestis aut necessariis
Nam utilitas qua consequuntur
usurarii ex opere servientium cum
mercede compensant qua dat
servientibus illis nec dici pnt pau
peres ppter mercedem datam
cum loco mercedis habuerunt
comodum operarum Si aut serviue
runt in illicitis non credo q de
bent recipere mercedem de hiis
Idem eciam iudicandum e de cul
toribus prediorum et aliis eorum
mercenariis Et sic patet veri
tas predictorum et c. ix preceptum

Nonum autoris preceptum

Cum des videto ppter q
autor in proxime precedenti pre
cepto tradit rudimenta ad ami
cicia et affabilitate inducencia
per signa exteriora que nedum
exhibentur per verba ut est salutare
proximum Sz eciam per beneficiorum
exhibicionem ut cum quibus indi
genti de pecunia vel alia re
necessaria ei subuenit mutuando
Nunc vero subsequenter in hoc pre
cepto prebet rudimenta cui sit
subueniendum Et quamquam secundum
apostolum ad Gal vi omnibus
sit mutuandum ac eciam benefaci
endum Dum adest nobis tempus
merendi maxime ad domesti
cos fidei cum secundum theologos
et morales philosophos in dando mu
tuum uel als indigenti subueniendo
est in hiis delectus habendus
secundum quod infra lacius expli
cabitur deo dante Ad hoc aut
faciendum inducit autor unumque
qz dum dicit Cum des videto
Pro cuius tamen precepti intelligencia
est sciendum q istud preceptum
includit in se liberalitatis virtutem
que secundum aliquos e pars iusticie
Et dicit Ambrosius in primo de officiis

est iusticia ad societatem huma-
ni generis refertur Societatis enim
ratio dividitur in duas partes
in Iusticiam et beneficenciam
quam eandem liberalitatem et
benignitatem vocant Et sic
liberalitas ad iusticiam pertinere
videtur tamen secundum Tho. secunda secunde
q. c xvii liberalitas proprie
loquendo non est pars iusticie
quia iusticia exhibet alteri quod
est suum habet autem quandam
convenienciam cum iusticia in duobus
primo quidem quia principaliter
est ad alterum sicut et iusticia
Secundo quia est circa res exteriores
sicut et iusticia Ideo liberalitas
a quibusdam ponitur pars iusticie
sicut virtus ei annexa ut principali
Ad cuius tamen precepti observa-
ciam quatuor principaliter inducere
nos debent videlicet sacrarum
scripturarum instructio Sacrorum
canonum preceptio Moralium
philosophorum erudicio Et sanctorum pa-
trum exhortacio De primo in-
ductivo Ecclesiastici xii scribitur Si
bene feceris scito cui benefeceris
et erit gracia tua in bonis
tuis multa et invenies
retribucionem magnam Et si
non ab ipso certe a domino et ideo
da pauperibus non locupletibus
non superbis da quo vita
sustentetur non quo augeatur
opes De secundo inductivo re-
quirunt doctores de tali que-
stione utrum omnibus indigen-
tibus distincte sit subveniendum
Respondendum est distinguendo quia
aut potes omnibus subvenire
aut non potes In primo casu
debes indistincte omnibus indigen-
tibus subvenire Ad hoc nos invi-
tant exempla Loth et Abrahe qui
quando omnes indifferenter accipiebant
inter alios eciam angelos recipere
meruerunt Si enim non omnes
recepissent angelos inter alios
repulissent In hoc enim casu
ait Crisostomus in Epistola ad hebreos Et ha-
betur in Canone Quiescamus
ubi dicit Quiescamus ab hac
surda ac dyabolica ac peremp-
toria curiositate scilicet discernendo
inter pauperes non enim ex vita
eorum quos accipis mercedem
tibi retributurus est deus sed ex vo-
luntate et honorificencia multa
ex misericordia et bonitate In secundo
casu scilicet cum non potes omnibus
indigentibus succurrere dicit Ambrosius
in libro de officiis ut habetur trans-
sumptive in canone Non satis
lxxxvi di. circa hoc novem
esse consideranda scilicet fidem
causam locum tempus modum
necessitatem propinquitatem etatem
debilitatem condicionem seu no-
bilitatem Fidem primo quia
fidelis preferendus est primo
infideli hoc est verum in aliis
paribus quia in parte qui in extre-
ma preferendus est fideli ut
dicit Pax quod in exhibicione
misericordie preferendus est pater
licet in dileccione preponendus est
alius ex... q. xxx d. 1 p.
Preceptum enim dei est Exodi xx
honora patrem tuum etc. Nullus
namque beneficiarius tantum est sicut
parentum ideo parentes inter
compensandis beneficiis sunt
omnibus preferendi nisi necessitas

ex alia parte responderet vel ali
qua alia condicio puta comunis
utilitas ecclesie vel rei publice
unde eciam in extrema necessitate
magis essent filii deserendi quam
parentes Concor. theo. fa. ge
q. xxxii. Causa quia qui alii
qui tenentur capti ab hostibus
sunt aliis preferendi loco ut si ca
ptus propter debitum aliquis iniustu
extruderetur in carcerem aut in
penis et suppliciis ista si cui
debetur misericordia iusto amplius
Tempus nam si tempore afflicto
nis sue nichil a te impetret si
tempore periculi quo ad mortem
rapitur plus apud te pecunia
tua valeat quam vita morituri
non est leue peccatum ymmo mortale
modum ut non totum vim nec sic
effundantur opes sed discrete di
spensentur nisi forte quis ex toto
vellet relinquere seculum sicut heli
zeus contra xix. De quo ponit
ambrosius ibidem qui boues suos
dedit ad esum et pavit pauperes
ex eo quod habuit ut nulla te
neretur cura domestica sed relictis
omnibus in disciplinam se prophetica
cam daret Necessitatem ut
propinqui sanguinis ex necessitatibus preferantur
ita quod ea causam prestat natura
non gratiam id est non dicentur propter
carnalem amorem sed prestatur
propter carnis sustentationem
Etatem quia senes sunt iuue
nibus preferendi Debilitatem quia
ceci claudi et senes debent preferri
sanis Nobilitatem i. verecundia
quia ingenuos prodit natales
quod presertim attendit in hiis
qui ex diuiciis sine suo vicio

ceciderunt in egestatem hec pre
dicta nouem plenius exponuntur
in predicto canone Non satis
lxxxvi. dis. Nota secundum
canones quod in exercendis opi
bus caritatis tria consideranda
concurrunt Primum est qualitas
petentis quia si ignotus est et
inhonestus non est ei dandum
lxxxvi. di. Donare nisi egeat
ad mortem nam tunc dandum
ut in canone xlvi. di. Pasce.
Si vero honestus et humiliter dat no
li dare i. q. i. Clerici vero c
sequentibus Si vero eget tunc re
spice facultatem dantis Secundum
est facultas dantis et tunc si est
ignotus da ei secundum posse
xlii. di. Quiescamus si nichil
sufficiat pia intencio di. xlii.
Due Si mediocris ut quilibet
sufficiat hoc tamen distinguere
ut plus sit tamen de fideli quam de
infideli Item secundum locum tempus
et modum necessitatem etatem
et condicionem si humiliter dabis ple
narie tunc omnibus largiaris ut
in preallegato canone Quiescamus
tamen quantitatem petitam re
spice Tercium est quantitas pe
tita si rem moderatam petit
persone conuenientem ex de
bito et si consuetudine in plus Si
rem nimiam petit non sunt
sic fundende opes ut lxxx
vi. di. non satis De tercio in
ductio docet Seneca quesitum,
liberalem circumstancias attende
in eo cui dat dicit enim Si
nus autem omni homini subue
nire vel dare debeas tamen
in beneficiis habendus est delectus

in quo spectandi sunt mores cui
datur et animus erga nos et co
habitacio et vite sanctitas Et
iterum utilitates beneficia ante
collata etiam si non veniret ut
perfectis sed simulacrum virtutis
habentis neminem puto negli
gendum in qua aliqua significacio
virtutis appareat De quarto in
ductivo legitur in vitas patrum
libro ii parte xiii de quodam qui
acceperat graciam ut singulis pe
tentibus eleemosinam daret ad quem
cum venisset una mulier ve
stita veteribus aperiens manum
voluit dare multum et clausa
est eius manus et levavit parum
et venit alia mulier bene vesti
ta qui videns eius vestes im
plet manum volens ei dare parum
que aperta est et levavit multum
quod admirans inquisivit de
illis mulieribus et cognovit quod
illa mulier que bonis vestibus
utebatur de honestis mulieribus
erat et ad paupertatem venerat
et pro opinione natalium suorum
erat induta bonis vestibus Alia
vero causa accipiendi vestie
rat res vetustas magis ergo
pium est frequenter subvenire
nobilibus pauperibus vel honestis
verecundis et dissimulantibus
paupertatem quam effronter
petentibus hostiatim mendican
tibus Circa hunc precepti
intelligenciam magis in speciali
est de aliquibus dubitabilibus
investigandum et primo que
sunt in elemosine largicione
consideranda Primum dicendum
secundum Ray quod tria sunt in elemosina

consideranda scilicet iustum ordo et in
tencio Iustum ut scilicet de iusto fiat
et non de illicite acquisito quo
autem dicatur aliquid illicite ac
quisitum dicit Tho secunda secunde q. xx
xii Ar. explicat quod aliquid illi
cite esse acquisitum Uno modo quando
illud quod illicite acquiritur debe
tur ei cui acquisitum est et hoc
sive non transferatur dominium ut
in rapina et furto sive transfera
tur ut in usura et de talibus
cum quibus tenetur ad restitucionem
non potest elemosina fieri Alio modo
est illicite aliquid acquisitum
quod ille quidem qui acquisivit non
potest retinere nec tamen de
betur ei a quo acquisivit quia
contra iusticiam datum et contra
iusticiam acceptum fuit ut in Symo
nia ubi uterque contra legem
dei agit Et ideo hec debet
in pias causas erogari Et
eadem est racio in consimilibus
in quibus dacio et accepcio sunt
contra legem Tercio aliquid
est illicite acquisitum non quidem
quod ipsa acquisicio illicita sit
sed quia illud ex quo acquiritur
est illicitum et in hiis quidem
transfertur dominium nec competit
repeticio sicut patet de eo quod
mulier turpiter per meretricium acqui
sivit turpiter quidem agit et contra
legem unde quod accipit reti
nere potest et elemosina potest de eo
fieri sed non oblacio publica ad
altare hanc distinccionem approbat
Augustinus xiiii q. v Non sane Secundum
quod est in eleemosina consideran
dum est ordo ut primo sibi postea
ea proximo Extra xxx inferre

aie tue placens deo Tercio est
recta intencio ut propter deum fiat
no ad vanam gloria ne fiat
ait Greg' Unde celum promereri
poterat inde laudem transitorii
sermonis querat Secundo querit
quibus potius elemosina danda
sit Respondeo dicendum secundum Tho
2a 2e q. xxxii ar. sicut Au
gust' dicit in li° de doctrina xana
illis danda e elemosina qui
magis nobis sunt coniuncti magis
providere debemus qua eis quiq
dam forte advenerit nob Est
autem circa hoc distinccio
racio adhibenda secundum diversam
coniunccionis sanctitatis et utilitatis
nam multo sanctiori magis indi
gencia pacienti et magis ad
commune bonum e magis elemosina
danda quam persone propinquiori
maxime si non sit persona co
iuncta multum cuius cura specialiter
no i immineat et si non necessitate
magis non paciat Tercio q
ritur utrum hominibus malis sit
danda elemosina Respondeo huic
questio rundet beatus Tho in quarto
di xv d. ait August' q sit dili
gendi sunt homines q eorum
no diligant errores et quia
exhibicio beneficii dileccionem rundt
ideo peccatori ad sustentacione
nature debet elemosina dari
si indiget cum periclitatur nobis
eciam benefacere iminicis Sed
ad fovendum eorum malicia no
debemus eis aliquid dare unde
si constaret q ex eo quod eis
datur in peccatum abuterentur
no debet eis dari nisi necessi
tas extrema exposceret unde

August' in epistola donatiste utilius
panis esurienti tollitur si de ab
securus iusticiam negligit quam
esurienti panis frangitur ut i in
stra seductus acquiescat ut xxiii
q. i. Primum sunt in quieti Quar
to quid de illo qui aufert vel
furatur ab usurario vel raptore
ut elemosina inde faciat Respondeo
ssime huic quesito rundet Ray
de ar. nullo modo furtum propter
hoc committi debet racio quia
non sunt facienda mala ut ve
niant bona quecumque dicit August'
in ome Tn sup tue in canoe
forte xiiii q. v. Ideo restitu
ere tenetur quod sic accepit
Quinto queritur ponamus q bene
factor meus et amicus sunt in equali
necessitate constituti et possum unum
istorum et no ambobus subveni
re cui sit magis in hoc casu
subveniendum huic quesito bre
viter rundetur secundum Arestotelem qui
questione format ix Ethicorum
et terminat ibidem sic dicens q
communiter in hoc casu magis
subveniendum e benefactori quam
amico Racionem talem assig
nans Illud enim obsequium ad
cuius reddicionem obligatur ho
per racionem debiti cuius e red
dendum quam illud quod tenetur
reddere per racionem gratuiti ergo pri
us tenetur benefactori q amico
in hoc casu subvenire possent
tamen amicus excedere benefac
torem in virtute vel necessi
tate q prius esset subvenie
amico quam ipso benefactori
Et conclusive denotantur per prius
autoris preceptum Sequitur decimum p.

Decimu[m] autoris preceptu[m]
Coniugem ama postq[uam]
autor in superiorib[us] preceptis p[re]
buit rudimenta ad duas spe[cie]s
iusticie p[er]tinencia ad superiores
videlicet et equales Nunc vero
sub sequenter ponit rudimenta
ad iusticiam p[er]tinencia quo ad
terciam spe[cie]m que ad inferiores
d[icitur] mo sat[is] p[er]tinere et hec spe[cie]s
p[ri]mo informat illos qui sunt
inferiores gradu vocacione vel
status familiaritatis sicut est
vxor que de iure divino et hu
mano subdita et inferior esse
debet marito ad Eph v mul
ieres viris suis subdite sint si[cut]
d[omi]no et p[ro]bat[ur] in canone ca[pitulo]
caput et c[apitulo] Mulier xxxiii q[uestio] v
Q[uod]r aut[em] ip[s]e maritus sit caput
ip[s]i[us] mulieris et h[oc] s[ecundu]m ap[osto]l[u]m
ad Eph v hoc sic p[ro]batur
quia quemadmo[dum] o[mn]ia corporis
membra naturali instinctu s[u]b
iciunt[ur] capiti tamq[uam] rectori et
duci eorundem Sic vxor tamq[uam]
p[ar]s et membru[m] ip[s]i[us] corporis
viru[m] suo sicut honesto dilige[re]
debet et cordiali affeccione
tractare quia sicut p[er] copula[m]
carnalem vna caro effecti sic
esse debent cor vnu[m] et a[n]i[m]a vna
p[er] mutuam dileccione[m] et amo
rem Veru[m] quia multi rep[er]iunt[ur]
qui s[ecundu]m mi[ni]ori legem mu
tuo se no[n] diligunt ut deberet
p[ro] tanto autor intendens huc
errorem penit[us] removere
et ad mutuam et vera[m] dilec
cionem inducere p[re]bet hac doct[ri]
nam vel preceptu[m] d[icens] Coniuge[m]
ama Nota s[ecundu]m scripturas et

canones q[uod] quatuor modis di
citur caput p[ri]mo dicit[ur] caput
naturale put [est] pars su[m]ma cor
poris ut xxiii d[istinctione] c[apitulo] Clericalis sit
sum[m]i sacerdos ut o[m]ne caput
languidu[m] &c vi q[uestio] i Ex merito
Secundo dicit[ur] caput spi[ritu]ale
ip[s]a mens ut in ps[alm]o Impinguas
ti in oleo caput meu[m] Item dici
tur caput mala consci[enci]a Vnde
in Leuit[ico] caput corporis ex torq[ue]t[ur]
Tercio dicit[ur] caput celeste in
p[er]sona xpi Vnde caput muli
eris est vir ut in p[ri]ma p[ar]te p[re]posito
et caput viri [est] xp[istu]s et caput
xpi est deus xxxiii q[uestio] v Cu[m]
caput Item dicitur cap[ut] ip[s]a
xpi huma[n]itas Constitues me
in caput gencium dicit p[ro]ph[et]a Q[ua]r
to dicit[ur] infernale ip[s]e dyabol[us]
qui [est] caput maloru[m] et ip[s]i
eius membra sunt ut xxxiii
q[uestio] i hoc autem p[ro]xime Item d[icitu]r
caput ip[s]a dyabol[ic]a suggestio Vn
Iob caput aspidis surget et
occidet illu[m] Pro cui[us] p[re]cepti
intelligencia et observancia [est]
sciendu[m] q[uod] quatuor sunt que
maxime movere debent co[n]iu
ges ut cordialit[er] se mutuo de
beant honeste dilige[re] et amde[re]
P[ri]mu[m] est scriptura Secu[n]dum [est] natura
terciu[m] canonica iura Q[ua]rtu[m] [est]
co[n]iugiu[m] antiquoru[m] exe[m]pla P[ri]mu[m]
[est] scriptura que vult ut sicut co[n]
iuges sunt vna caro sicut est
dictu[m] sic eoru[m] debet esse cor
vnu[m] a[n]i[m]a vna et p[er] mutuam
dileccionem et consensu[m] Propterea
ap[osto]lus ad Eph v dicit Viri
diligite vxores vestras &c ca
sto eni[m] amore et temperato

debent se mutuo amare et sibi
invicem consentire quia ex hoc
multa proveniunt bona quod quidem
sit quando servatur quod dicitur i ad
Cor vii Qui habent uxores
sint tamquam non habentes Unde
Eccli xxv In tribus beneplacitum
est spiritui meo que sunt probata
coram deo et hominibus quorum
tercium est vir et mulier bene invicem
consentientes Nota secundum ca
nones quod maritus cognoscit u
xorem quadrupliciter Primo
moderato et debito affectu sic
sciat cum debitum reddendi sive
causa prolis Unde et tunc non
peccat ex eo ut xxxii q ii in
principio et xxxiii q v c i Secundo
in moderate et moderato affectu
et causa fornicationis vitande estusque
concupiscentie explende quod esti
mo veniale ut xxxii q ii
Quicquid Tercio immoderate et
nimio ardore ut causa satiandi
de libidinis et tunc peccat mor
taliter ut xxxii q iiii Origo
Quarto inverecunde et contra
naturam hic gravius peccat cum uxore
quam cum meretrice ut xxxii q vii
Adulterii malum fugere super omnia
debent ~~primum~~ lascivie sive inte
perancia Et hoc propter quatuor
mala que lascivia coniugibus
infert Primum malum est quia
ponit eos in dyaboli potestate
Unde angelus dixit Thobie
sunt qui illi qui coniugium accipiunt
ut deum a se excludant et sue
libidini vacent sicut equus et
mulus quibus non est intellectus
accipit in eis dyabolus potestatem
Ideo illi viri qui ante Thobiam

Uxorem acceperant ad Saram
fuerunt per demones suffocati quia
sic intemperancie magis quam coniu
gali pudicicie intendebant Secundum
malum est quia eos privat corporis
prosperitate Per hoc enim vita homini
minuitur et salus corporis enerva
tur ut dicit philosophus Ad hoc autem
valet exemplum quod inducit Ambrosius
in quodam sermone de Theodosio
qui ex immoderato uxoris sue
amplexu visum et lumen oculorum
amisit Tercium malum est quia
debita eos fidelitate destitu
dat Nam per frequentem illum
actum fiunt sponsi et etiam spo
se intemperati et lascivi indu
cto enim habitu intemperancie fa
cile sequitur accessus ad aliena
et adulteria et incestus Quartum
malum est quia eos privat fili
orum posteritate Ex tam ex
nimia coitus frequentacione
virtus seminis debilitatur et se
mella impeditur ad fecundandum
et sic beneficio filiali privantur
et dato quod filii nascantur non
sunt ita pulchri et formosi
nec ita fortes et robusti sicut
alias fierent si temperato modo
se haberent et ex hoc magis
nascuntur femine quam masculi
et interdum monstruosi Cave
da est ergo intemperancia quia
per eam omnia bona meritorum
tolluntur Amore ergo discre
to et ordinato viri dilige
dent uxores quod quidem sit
quando servatur ut est dictum i ad
Cor vii Qui habent uxores
sint tamquam non habentes Hoc autem
est dicere quod ille qui habet uxorem

et tamen non licet qui debito tempore
sit operi coniugali intendere
et debito tempore abstinere
de quo tempore Iers super ad t
Abstinete a pregnante et
diebus festis et diebus ieiunii
Ex hiis habetur quod quatuor tem
poribus est abstinendum scilicet tempore
menstruum quia secundum Jeronimum
tunc maxime dampnant mem
bris scilicet ceca claudi et leprosi
efficiuntur Abstinendum ergo est
tempore pregnacionis quia etiam
bestie obseruant Dicitur enim in
libro de natura animalium quod Elephas
feminam suam pregnantem non
tangit / abstinendum est ergo tem
pore festiuo ieiuniorum non
licet enim coniugibus conuenire
illis temporibus ut dicit Augustinus
quia tunc ab illicitis abstinendum
est ut facilius impetretur quod
postulatur Ex predictis col
ligitur quod cauendus est amor
nimius et inordinatus Unde
Seneca Amor formose mulieris
racionis obliuio est et insanie
proximus turbat consilia altos
et generosos spiritus frangit a
magnis cogitacionibus ad humilias
deprimit et trahit Et Sixtus
in sentenciis Adulter quidem est in sua
uxorem amator ardencior in
aliena quidem uxore omnis
honor turpis et in sua nimius
Vel turpius quam amare uxorem
tamquam adulteram Et Ieronimus
habentur verba xxxii q iiii
origo Sed mutuo coniuges
debent zelo bono et non
malo se amare pro quo notandum
dum quod triplex est zelus scilicet nimius

tepidus et discretus Zelus ni
mius est zelotipia et talis zelus
est reprehensibilis tam in viro quam
in muliere De zelotipia viri di
citur Ecci ix Non coles muli
erem sinus tui zelotipia vero
uxoris dicitur in Eccl xxvi
dolor cordis et luctus uxor ze
lotipia Tepidus est zelus tepidus
quando scilicet uxor sciat viri fornica
tem et eum sustinet dissimulat
et tacet et iste est valde nocivus
Et ut dicit Augustinus in libro ... ome
liarum Debent viros suos ~~fornica~~
fornicarios quatuor modis cohercere
primo eos caritatiue monendo
secundo eos obiurgando Tercio
ad ecclesiam interpellando quarto
ad deum recurrendo Sed ut dicit
ibi Augustinus viri tribus racionibus
uxoribus ad tacendum inducere co
gantur Una est quia dicunt
nos sumus viri et vos femine
Ad hec respondet Augustinus dicens Si
viri estis vincite libidinem tuam
In ceteris aualle estis virum
brutum Sed nisi ventum fuerit
ad id quod dicit Apostolus i ad
Cor vii Vir non habet potestatem
sui corporis sed mulier clamate
pro vita Tercia est quia dicunt
nos sumus capita vos mem
bra Ad hoc respondet Augustinus Si
caput es duc sed vide quo
eas Noli ire quo nolo vis ut se
quatur te pedissequa tua Et
quia possent antique uxores
dicere ex quo vir non seruat
fidem mihi nec ego sibi seruabo
Respondet Augustinus Nolite pudicitie
femine imitari viros viros aut
vobiscum vivat aut soli pereant

Inpudico viro non deb3 mlr
pudiciciam sed xpo Tercius ze
lus e ordinatus et districtus qn
s3 vir et vxor ordinate se dili
gunt vnd aplus ad Eph. v.
viri diligite vxores vras si
xpus diligit Ecclesiam Et idem
ibidem vnusquisq3 vxore sua
vt se ipm diligat Secundum
quod monere debet coniuges
ad mutuam dileccionem e natura
Ad hoc pbandu dicit phus q
mulier e masculus occasionatus
i occasione masculi a natura
productus Cum eni ut ipse di
cit natura semp faciat quod
melius est cz masculu nobilior
femina constat semp natura
in generacoe masculu intendit
si absq3 femina multiplicare se
possent Sed quia sine femina
hoc no pt ideo femina a natura
pducta e ergo viro in auxiliu
femina data e3 dum se illi matrio
malit coniugit et filios gene
rat et sic in suo sexu conservat
igit matu scdm natura est
et no solu pctm no e s3 con
pctm in remediu e Est em
legittima coniunctio maris z fe
mine in dyvidua vite consuetu
dinem retines De hac matia
i mediate infra tractabitur vnd
non e hic instandu Tercium
quod monere debet coniuges
ad mutua dileccionem et aore
sunt canonica uata quod pt3
ex tribus videlicet ex ipsius matrio
diffinicone ex ipsius matrio vti
litate et ex ipsius matrio effecace
De pmo dicit canones q matrio
est viri et femine coniunccio in diui

duam vite consuetudine reti
nens xxvii q ii c i ex
de p sup illud et insti de mup
c ii. Ad hoc exposit. g. viri
et mulieris no virorz et mu
lierū nec viri et mulierz q
nec vnus vir plures mlres
seu vxores ne vna plures
viros habere pt coniuccō sili
cet clericū et monialis in diui
duam vite consuetudine reti
nens hoc e nemo absq3 con
sensu alterius pt continenciam
profiteri vel oracioni vacare
nec se alteri copulare sed sibi
invicem mutua fidem suare
et in necessariis put possut
subvencionem facere Et q dicit
individuam intellige scdm
vber de matrio p carnalem
copulam consumato quia ante
posset separi Item intellige
de matrimonio fidelium q matrio
infidelium pt separi Nota
Canones octo esse cica matrio
pncipaliter attendenda pmo
quid sit matrio diffinive de
hoc dicit ii q ii c i et ex
de p sup illud insti de mup
c ii et iii iiii li sen di
xxvii in pn Scdm vnde
dicit matrimoniu et quid est
q dicit a matre et munu id
est officiu quia matris officiu
est qua dat mulieribus esse
matres Tercium que potius di
catur matrimoniu qm patrimoniu
dicendu est q cuius officiu
magis apparet in muliere q
in officio viri qd apparet
ex hoc quia est in conceptu
gravida in partu dolorosa

et in lactando laboriosa Quartu
est qn fuit institutu dicendu
e q ante pctm Quintu ubi
fuit institutu dicendu e q in
padiso voluptatis S xxvi de
inde Sextum quibus verbis
fuit institutu Pro horu aute
triu declaracoe est breuiter
anotandu q duplex e usus
mcionii et scdm hoc duplex
e institucio una e in officiu
nature multiplicande altera
in remediu culpe vitande Quo
ad pmam dicit pt sacmetu
large in rone signi no cause
Quo ad scdam vo pprie in
rone signi et cause pma
institucio fuit in padiso ante
pctm xxxii q ii § hiis ita
Secunda fuit extra padisu
post pctm et hec scda institu
cio pprie sz racionem sacmeti
Institutu autem fuit p hoiez
diuitus inspiratu et diuina
auctore platu qn sz ada dixit
ppter hoc relinquet homo
prem et mrem Gen ii et
extra de diuor gaudemus
Aliqui dicit q tunc institutu
fuit qn dixit hoc nunc ob ex
ossibus meis etc Septio que
ritur qui possunt contrahere di
cendu q quicumque no prohi
bentur xxx q iiii Cum spu
alem Octauo queritur qui
prohibentur contrahere breuiter
dicendu omnes qui consentire
non pnt hoc dico qz puer
licet infra legittimam etate
constitutus id est infra xiiii
anni vel puella infra xii
anni dicat vba ad matrimonium

apta contrahendu tamen quia
consentire no pt nullum est
mcionium ex de despon Tue fr
mitatis Et ille qui utroque te
sticulo caret in carnale copu
lam cu effectu consentire non
pt extra de fri et malefi q
Eedem Sitr furiosus uel insang
quibus illa verba dicat no ppt
hoc contrahit quia ad conse
tire no pt quia usu racionis
caret xxxii q vii Neque furi
osus Et hoc e verum qn diu
e in furore constitutus qui si habz
lucida interualla et aliqn redit
ad sanam mentem nubere pt
et testari et cetera Alii possunt
ar iii q ix indicas vii q pa
Quamuis triste Prohibentur etiam
aliqui ppter votu et ppter or
dinem et ppter alia impedi
menta Nunquid etiam ebrius
contrahere pt Breuiter dicendu
est q si ita ebrius est q uel
longe sz usum racionis nesciens
omnino quid agat minime cont
here pt De scdo dicit cano
nes q tria sunt bona mcioii
sz fides proles et sacmentum
vnde Augus in canone Omne
xxxii q ii Dicit in fide atte
ditur ne cu alio uel alia co
misceatur in prole ut amat
suscipiantur et religiose edu
centur siue informentur In sa
cramento ut mcionium no separetur
De tercio dicit canones q tri
plex e effectus mcionii primus
effectus mcioii e q ex quo se
mel e coniugiu int fideles nu
q desinit esse eciam si alter
efficiatur hereticus ut xxxii q vii

c. j. et ij. extra de divor. quanto &c.
maritus pt dimitte uxorem
si efficiatur ceca sive leprosa vel
aliquid tale nec pt uxor viru
xxxij. q. v. horrendus et c. Si
uxorem nisi causa causa forni
cacionis et tunc si dimittat mane
at sine coniuge vel reconciliet
uxori xxxij. q. j. Dixit dns
Secundus effectus micio[n] est quia
mulier ptatem sui corporis no
habz et vir ptatem sui corpis
no habz sed mulier ut supra
habitu e Et ideo pter copula
carnalem nec religione potest
alter elige invito altero nec
continenciam profiteri xxxiij
q. v. c. j. ij. iij. et q̄to Tercius
effectus e qz vir compellendus
e redde debitu uxori licet nunq
cognouerit eam vel ecconuerso te
no obstante superveniente affini
c̄o de eo qui cog. consag. uxo
sue discrecione et c. Tue Ille
tame coniux qui de ipa affini
tate e innocens monendus quod
contineat q̄d si nolit tunc nocens
tenetur ei debitu penitus redde
sed exige nunq pt Ex hiis
iuribus luculent concluditur q
coniuges casto amore tenentur
se mutuo dilige et amare
Qrtu quod move debet con
iuges ad mutua dilectone et
amorem sunt coniugu antiquor
exempla De mutuo amore
coniugum narrat valerius lib[o]
iij. c. v. Qui Graccus apphen
sis auguribus mare et femina
et ceraor fitus ab aruspice
q mare dimisso uxore eius
femina necata ipi celere obitu
instare Ille autem coniugi po
cius qm sibi parcens auguriu
secutus marem necare feminam
dimitti iussit sustinuitqz in con
spectu suo serpem serpentis intui
tu occidi Itaqz cornelia uxore
suam nescio viru feliciorem
dixerim q tale viru habuerit
an miseriore q tale amisit
Item etia valerius li[o] vj. c. vij
ait q Sulpicia cum a matre
sua Julia diligentissime custo
diretur ne viru suu proscriptum
in Sicilia psequeretur michilominus
familiari veste sumpta cu dua
bus ancillis et totide servis
ad eum clandestina fuga puenit
nec recusavit seipam proscribere
ut ei fides sua in coniuge pro
scripta constaret Ad quid aut
mutuo tenentur coniuges Ite
inter dicendu Qd uxor tenetur
viro ad octo primo debz ex
hibere viro dilectone Thob
x. Monuerut dilige maritu
Scdo thori fidem Eccli xxij
unimete viro vocabitur adultera
si fuerit cum alio Tercio tio
rem in offensis Ad Eph v
uxor timeat viru suu Qrto
subieccione in obsequiis j pe. iij.
Sub viri ptate eris Qnto
obediencia i mandatis j pe iij
Sara obediuit abrahe Sexto
to reuerencia in verbis vm
Sara vocauit abraha dnm
suu gen xviij Dns meus
vetulus e Septimo consorciu
in cohabitacone j ad Cor
vij. Precipio no ego sed dns
muliere a viro no recedere
Et idem patet ec[c]l ij[b] v.[to]

Octavo adiutorium in cooperacio
ne ffaciamus ei coadiutorem sibi
s. Gen. ii°. Quid autem vir de
beat uxori dicendum est quod tenetur
ad septem. Primo ad dileccionem
ad Eph. v. Viri diligite uxo
res vestras. Secundo ad instruccionem
i ad Cor. xiiii. que addiscere
voluerit domi interroget ma
ritum. Tercio ad correccionem
Iob ii. quasi una de stultis
mulieribus locuta es. Quarto ad
honorem i Petri iii. tamquam
inferiori vasculo honorem
impartientes. Quinto ad gubernacionem
ad Eph. v. Caput mu
lieris vir. Sexto ad sustenta
cionem ad Ephe. v. Nemo
carnem suam habuit odio sed
nutrit et fovet eam. Septimo
ad debiti solucionem i ad Cor.
vii°. Vir uxori debitum reddat.
Pro predictorum intelligencia in
speciali magis puto valde
utile de infrascriptis questionibus
investigandum. Et primo que
sunt crimina que impediunt matrimonium
contractum. Super isto quesito
dicitur quod propter duo matrimonium
contractum impeditur. Primum est
si qua mulier machinata est
in mortem uxoris alicuius et
ipsam cum effectu occiderit
causa habendi virum illius in suum.
Et similiter si quis machinatus
fuerit et cum effectu occiderit
virum alicuius ut habeat eius
uxorem tales si contraxerint
sunt penitus separandi ut xxxi
q. i. Si quis vivente. Quinto
casus secundum quosdam intelli
gunt solum si dum erat primum con-

iugium eo quod ambo viverent co
missum fuerit adulterium. Sed
verior est opinio Innocencii et Hostiensis
dicencium quod sola mortis machi
nacio sufficiat ad matrimonium dirimendum
licet non intercessit adulte
rina pollucio ut in decretali lau
dabilem de convers. coniu. extra hoc
est ergo primum crimen dirimens
matrimonium. Secundum est adulterium
et hoc quando adulterantes sibi prestant
fidem promittendo seu iurando
quod contrahant sive de facto con
trahunt hoc est intelligendum
si vivente altero coniuge fuisset
inter illos adulterina commixtio
sive fuerit ante predictam ~~commixtionem~~
promissionem vel contractum sive
post quod si adulterina pollucio
prius vel postea non intervenit
non impeditur matrimonium ut in decretali
Significasti. Et c. veniens de
eo qui duxit in matrimonium eam
quam polluit per adulterium extra.
Secundo queritur utrum liceat uxorem
adulteram aliquo modo occidere. Super
hoc quesito respondet breviter Thomas
et Petrus in iiii dist. xxxvii
dicentes. Et uxorem adul
terum occidere contingit dupliciter.
Uno modo quia per iudicium iudicis
procurat occidi et hoc amore
iusticie facere licet non tamen
livore vindicte sed hoc fieri
nequit in iudicio ecclesiastico sed
civili. Alio modo quia ex iudicio oc
cidat eam vel faciat occidi. Et
hoc nunquam secundum divinam legem
licet quamvis in aliquo casu secundum
legem civilem permittatur ut qui
invenit uxorem in actu adul
terii tunc enim lex propter incitamentum
non punit et intelligitur hoc de tem-

tho quia lex non punit morte sicut alia homicidia Sed tamen satis acriter punit ut ff de adulte. l. Si adulterium § Si mariti Item eisdem referentibus queritur tercio utrum liceat viro occidere adulterum uxoris Premit dicendum est secundum leges civiles licitum est viro occidere adulterum uxoris in adulterio deprehensum si est persona vilis et cui non debeat reverenciam. ff. de adul. l. marito. l. rescripto et l. Si adulterum et C. de adul. l. Gracchus Et similiter licet patri qui habet filiam in potestate occidere adulterum in domo sua et generi occidere filiam ff. de adul. patri. et l. nec in ea et l. quod ait Sed secundum canones et deum nichil horum licet sed prohibetur cum precipitur Exo. xx. Non occides Queritur quarto utrum magis peccet occidens matrem quam uxorem Breviter dicendum secundum Pe. in iiij quod simpliciter magis peccatum est occidere matrem quam uxorem quia magis repugnat nature Sed tamen quo ad aliquid maior pena imponitur occidenti uxorem eo quod maior est proclivitas ad eius occisionem ut per penam proclivitas retrahatur et concordat glo. in can. Admonere xxxiij. q. ij. circa finem

xi preceptum

Undecimum autoris preceptum Erudi liberos Postquam autor in proxime superiori precepto prebuit rudimenta ad tuam spem iusticie pertinencia quo ad illos qui sunt inferiores racione familiaris status sicut est uxor Hic vero subsequenter in isto precepto prebet rudimenta ad ipsam iusticiam pertinencia secundum eandem speciem non solum quo ad illos qui sunt inferiores racione familiaris status sicut uxor verum eciam qui sunt inferiores racione gradus propinquitatis et familiaritatis sicut liberi qui se ipsis patribus sunt minores maxime circa disciplinam et bonorum morum informacionem cui ad hoc specialiter patres teneantur quia sicud sunt causa essendi sic eciam debent esse causa bene vivendi propterea philosophus viij Ethicorum dicit quod pater filio est causa essendi causa nutrimenti et causa discipline Et hoc est quod dicitur Ecci. vij Filij tibi sunt erudi illos non est enim parum meriti apud deum bene educare pueros ait Ieronimus in Epistula epistola lxxxv pro co cuius tamen precepti intelligencia et observancia est breviter sciendum circa filiorum seu liberorum erudicionem scilicet divinorum mandatorum inductio compellens parentes bonorum morum informacio tribuens virtutes liberalium arcium seu mechanicarum adepcio adducens honores Circa primum est attendendum quod filij seu liberi inducendi primo sunt erudiendi a patribus fideliter fidei doctrinis Ad hoc autem faciendum monet patres et patrinos hugo de sancto victore ij. parte vj c xiiij dicens quod instruendi sunt pueri seu liberi inducendi per ipsos patres fidei documentis ac eciam per patrinos qui sunt fideiussores pro eis quos in

in baptismo suscepit ut eos cu
ad legittimam etatem puenerit
amoneat fidem rectam et conu
sacionem bonam custodire ante
omnia Symbolu et dominicam
oronem eos doceat et informet
sunt etiam a pctis sume cauendi
quia usqz ad septe anos impu
tantur pctm parentibus ait ieron
Epla lxxxix hoc idem pbat
expo vnde sup ysa altr ait qz
aquilaru maximus e amor ad
filios qui in locis in accessibi
libus petrosis nidos locant et
ne coluber vetus violet ameti
stu int pullos ponut quo ve
nena superantur Ad hoc est
bene facit quod dicit Solinus
li viii c vi qz herites est
lapis qui inuenitur in nidis
aquilaru qui habet eandem
vtutem cu primo Sic moralr
pntes debent filios indificare
in xpo p diuinoru peptoru
instructoz et sic liberabut eos
ab antiquo serpente dyabo
alias em nisi a malis eos co
hibeant et pctis pcta eoru
eis imputantur et aliqn iusto
dei iudicio deus in eoru pe
nam filios seuissime punit
in pnti Et p tanto monet pa
rentes Salomon pu xxiii
Noli subtrahe a puero disci
plina et Ecti xxx curua
ceruicem eius hmoi vel gracia
tera inducit Exem primu exem
est de heli sacerdote de quo
legitur p i r iii quia filios
erudire ac eos corrige ne
glexit a deo est punitus qui
dum sup sellam sederet et filiorum
mors in bello nunciata fuisset
idem de sella corruens fractis
ceruicibus expirauit Tangitur
in dec hoc helii de Symo
Aliud exm recitat Gregorius li
iiii dyalogorum c xviii de quodam
pre qui habuit filiu quinqz anorum
qui deu blasphemare no cessabat
nec pr eu corrigebat ideo iusto
dei iudicio in sinu pris percussus
e a fulmine qz subito fuit mor
tuus et hoc iuste actu e tam
in pena patris qui no corripuit
eu qz in pena ipius defuncti ut
no in peius cresceret morbus
crescente etate Tercium exm nar
rat Boecius de disciplina scolaru
de filio luxerii Sagneo noie
Zenonis discipulo qui fuit absqz
disciplina nutritus consumens
sua in aleis et meretricibus sicut
enumerat ibidem et a pre re
demptus carcerie de angustiis
ruens Deinde captus parentis
seu patris penuria redimi no
potuit qui cu lacrimis voce gemu
la petiit osculu a pre et cu
pater accessisset nasu illius
morsu acutissimo sciat dicens
Quare meis primis erroribus
in castigatus quasi et ingrat mei
documentis no obtempam sed
eos sicz meos contempsi filiis
prem castigantem nrat est
indulgere ingratu discipuli
mores informare qui diceret
pre quia me no castigasti sed
pmisisti vacare peccatis mei
to de te capio vindictam Ad
cauendu ergo totu malu autor
in hoc pcepto pres informat

ut filios debeant erudire Quarto Eru
di liberos Seueritas ergo paterna
in filiorum correctione commendanda
est dum non habeat excessum indul
gencia approbanda dum caueat pa
rentum et filiorum dispendium modera
cio laudanda dum tenet ordinatum
modum Circa secundum erudiendi sunt
liberi ab infancia bonis moribus
et virtuosis actibus et hoc propter tria
obstancia que in ipsis pueris ma
xime reperiuntur Primum est propter natu
ralitatem delectacionis Dicit enim philosophus
in Ethicis quod adeo nobis est naturale
delectari eo quod ab infancia delec
tari incepimus et quia mox nati in
cipiunt delectari ideo ab infan
cia sunt reuocandi a concupiscen
ciis et instruendi sunt in bonis
moribus ut semper delectentur
in ipsis Secundum est propter defectum
racionis Unde philosophus ii Rethori
corum pueri sunt insecutores pa
ssionum nec reguntur racione Propter
mouiciones ergo tam paternas quam
naturales sunt ab infancia mori
bus virtuosis erudiendi Tercium
est propter pronitatem ad malum Sunt
enim magis proni ad malum quam ad
bonum ita dicit et probat canon
omnis etas xii q. i. Et hoc qua
drupliciter contingit Primo quia ad
malum per se ipsos ad bonum autem
non nisi per graciam Secundo propter
fomitem ad malum impellentem
Tercio propter multa impedimen
ta boni Quarto quia maiorum
eleccionem et subtiliorem iudicium in
diget in bono quam in malo In
etate ergo infantili et tenera
secundum doctrinam Senece in epistola
xcii bonis et virtuosis sunt moribus
erudiendi quia in tali etate fa
cilius flectuntur et ponit exemplum de
herbusculis que in qualitate probem
sunt flecti et tenera animalia sine
labore solent domari Et eciam Hugo
Gelinus in libro de similitudinibus dicit
quod mollis cera recipit ymaginem
sigilli et retinet eandem tunc
est indurata sic est de etate infan
tili Et sicut indurata cera non
potest bene formari sic eciam de etate
indurata Circa tercium erudien
di sunt in laboribus ac eciam mecha
nicis artibus De mechanica vero
erudicione michi ad presens lacius
enim dicetur infra in prima parte
mercatura precepto xxviii Cum
tibi sint nati Erudiendi ergo
sunt liberalibus disciplinis more
antiquorum principum qui ad hoc
ut filii virtutibus imbuerentur et
sciencijs optimos et probos ma
gistros habere parabant sicut
Alexander Aristotelem Traiano
Plutharcus Neroni Seneca ut
patet in prologo Policratici qui de hoc
continet Unde eciam legitur
quod rex Romanorum scripsit regi
Francorum hortando liberos instruere
liberalibus disciplinis quia rex
illitteratus est tamquam asinus co
ronatus Hinc accedit quod
Alexandro scripsit Aristoteles in libro
de secretis secretorum inter ce
tera eum ammonens ut studia
in ciuitatibus regni sui permittere
deberet et pape suis hominibus
ut probos docerent filios suos
causa litterarum et eos studere face
rent nobilibus et liberalibus
sciencijs adiciens eciam quod sua
prudencia eis in necessarijs

subuenire deberet necnon stu
dentibus et proficientibus pro
gatiua facere aliquem ut plus
vigilandi materia et exemplum sco
laribus ceteris preberet. Item
peticiones eorum exaudire epi
stolas recipe et collaudare
ac eciam bene meritos remunera
re et collaudare debere. Hij
enim exaltabunt ad tua preco
nia extollenda necnon eciam
in scriptis tua perpetuabunt. ge
sta hic modus commendabilis
est et in hoc prudencia lauda
bilis apparebit. in hoc tuum hono
rabitur imperium decorabitur totum
regnum illuminabitur cronica annales
et gesta regalia melius comme
dabunt memorie. Alexander regum
grecorum sublimauit quibus eorum
gesta per totum orbem vniuersaliter
affirmauit non diligencia studen
cium qui supra modum sciencias
dilexerunt et propter talia ad
summum fastigium gradum ascende
meruerunt. Hanc puellam
domo prissam habens ex omni
o studio sciebat cursum anni
festa futura sollempnitates men
sium cursum planetarum cau
sas abreuiacionibus diei et
noctis reuolucionem pliadum
et boree circulum dierum signa
stellarum indicia futurorum sen
indicia et alia infinita que
pertinent ad artem superiorum
Vnde Ecci vij filij tibi sunt
erudi illos et cura illos a
puericia eorum filie sunt tibi
serua corpus eorum et non
ostendas hylarem faciem tuam
ad illas Vnde etc circa puellarum

erudicionem restat nunc aliqua
dicere Puelle ergo erudiri de
bent maxime circa tria Et
primo coherceri debent a nimio
circuitu ne sint vagabunde Secundo
coherceri debent a nimia loqua
citate ut sint debito modo tacite
ne Tercio ne ociose sint sed
semper operose. Circa primum
puelle sunt a nimio circuitu
cohibende et hoc maxime propter
tria primo quia ex nimio circuitu
datur eis male agendi como
ditas propterea philosophus in Rethoricis
dicit quod homines malefaciunt
cum possunt et hoc quia plures
priores sunt ad malum quam ad
bonum Cum contra canon dis
ctas xvj q. j. Et multo plus
mulieres quam viri quia magis
deficiunt a racione ideo nullo modo
danda est eis male agendi
comoditas quia prouerbialiter dici
tur Ecclesiastici xlij melior falso ho
larem Secundo quia ex nimio circu
efficiuntur puelle inverecunde
Racio est quia omne insolitum est
verecundum. Et ideo quando mulieres
eres non sunt solite se aspectui
virorum presentare sunt verecunde
quando autem sunt assuete se virorum
aspectibus presentare inverecunde
efficiuntur. Cum ergo verecundia
sit frenum mulierum si perdat ea
multa turpia perpetrant quia
certe multa turpia committerent
nisi verecundie cathena eas co
stringeret ut dicit philosophus in poli
ticis Tercio enim ex nimio di
scursu sunt nimis impudice
et lasciue Racio est quia sunt
ex hoc magis hominibus domestice

ac magis familiares Animalia autem domestica et familiaria p̄mittut se palpare et tange silvestra aut non p̄mittut nec approximari sustinent n° tactu Si ergo mulieres sut domesticae erut impudicae lascivae et vanae Circa sc̄dm erudiende sunt puelle ut sint debito modo taciturne quod etiam ondicta tripl̄r p̄mo q2 ex hoc sunt magis decentes et magis diligunt a viris cu sc̄dm phm ij rethoric Concupiscentia sit rei que abest unde qn aliq̄ possibile haberi videtur magis aridum et magis marcessibile magis augetur eius concupia Si ergo mulieres sunt loquaces ex hoc reddut magis familiares et contempnut et vilipendunt Si aut sint taciturne videntur magis i acce ssibiles et p̄ qns mag diligut Et quia ome quod diligit videtur pulcru hinc e q videtur esse magis decentes S° q2 prudentes loquitur caute et prudent' quia vigent racone mulieres aut deficiut racone Et quia ubi est maior defectus ibi cautius est agendum Ideo mulieres n bene exament vba sua de facili prorumput in vba fatua et in p̄meditata hoc aut faciut nisi sint taciturne ergo non debent multu loqui Tercio debent taciturne ne sint litigiose quia qn incipiut litigare augetur concupia loqndi q2 nesciut se p̄ racionem refre

nare cu quasi careant racone hoc autem accidit nisi sint taciturne ergo nisi tum debent ne multu loquatur Circa terciam erudiende sunt et cohibende ne in ociositate quiescant sed ungit sint opcose Quod ondi tur t'pliciter p̄mo q2 sc̄dm phm x Ethi' absq̄ delectacione dui vita nra durare non pt ideo puelle aliquibz opacionibz liciatis et honestis se dare dent Et quia unusqsq̄ delectatur in opere suo delectabitur in eo sive bonu fuerit sive malu Scdo quia sc̄dm phm nescit mens huma ociosa ee ideo qn non occupatur licitis circa illicita vagatur p̄ oppositatem ergo licitam illicita sollicitudo vitatur Tercio quia ex hoc consurgit aliq̄ utilitas et aliquod bonu qualia sut opera illa que debent opari seu occupari hoc considerand est sc̄dm dignitatem et dignitatem psonaru et locorum

Duodecimu autoris p̄ceptu Cura familia

Postq̄ autor in duobz p̄cedentibz p̄ceptis p̄buit rudimenta ad triam usq̄ sp̄em spectantia quo ad illos qui inferiores sunt racone status familiaris sicut uxor et racone gradus naturalis p̄pinquitatis sicut filii maxime circa disciplina et bonorum morum informaconem ad qua de iure tenentur patres Nunc vero subsequent' in isto p̄cepto p̄bebit rudimenta q̄ibz

patrbusfamilias ut no solum
amonere debeant et disciplinare
filios suos naturales verum
eciam et filios familie sue
quia sicut tenentur filijs et familie
in educacione corporali
sic et in disciplina moru propterea
vocatur prefamilias quia
in familia sua omnibus suis e
pr Adhinc dr regiminis execucionem
induat lex ciuilis ut l.
prinatos ff. familie ff de v
sign. ymo plus scribit Augs
ad quenda comitem Ipse prefamilias
pro omnibus de familia
est deo responsurus Unde que se
inquit Augs mi frater pro omnibus
tuis subditis a maiore usque
ad minimu et dulcedine regni
celestis ac amaritudinem et
timorem Iehenne annuncies
et de eoru salute solicitus et
vigil existas quia pro omnibus
tibi subditis qui in domo tua
sunt racionem reddas Annuncia
ergo et suade eis ut caueant
a superbia detraccione
ebrietate a fornicacione ira
et luxuria a periurio et cupiditate
que omni maloru est
radix venenosa Et super i
Ioh. xij. Item in ministrat etc
Augs. omne l vos p modo
vro ministrate xpo bn viuendo
elemosinas faciendo nomen
doctrinamque eius quibus
potueritis predicando Ut unusquisque
prefamilias hoc nom
agnoscat primu affectu sue
familie se debere pro xpo
et p vita eterna suos oes
moneat et doceat corripiat

impendat beniuolencia exerceat
disciplina ita in domo sua eccam
sicut et quodammodo Episcopale officium
impleat ministrans xpo ut
in eternum sit cu eo Ad hoc aute
exequendu introducat autor
p hoc exem et preceptu dicens
Familia cura Pro huius precepti
intelligencia et observancia
est sciendum quod tria sunt que
inducere debent patrem familias
ad habendam sollicitudinem
cure rei familiaris scz scriptura
et voluntaria industria et cura
Primum quod inducere debet
patrem familias est sacra scriptura
unde i ad Thy v dt Apostolus
Si quis suoru et maxime domesticor
curam no habet fidem
negauit et infideli est deterior
i. ostendit se esse deteriore quia
infidelis non du nouit veritatem
quia infideles licet no
sint sub lege gracie tamen seruant
illud instinctu legis nature
p hoc aut quod dicit Apostolus
suoru et maxime domesticorum
patet quod prefamilias non tenetur
solu curam regiminis habere circa
domesticos i circa filios tm ut
exponit Augs sed etiam circa omnes
seruos p quos intelliguntur
serui qui de familia sunt Secundum
quod inducere debet patrem
familias ad omnem sollicitudinem
habendam circa familiam suam est
ipsa voluntaria industria Ad hoc
enim pre omnibus alijs intendere debet
prefamilias et no tm ut vincere
filius et vinuerse familie sue
commetibus De fallacijs dyaboli
providere debeat et venenosa eius

iacula seu recia qm melius pt
debet pcauere Exo pdicis
asserut em sapientes qz du
pdix venatore sentit volat
tam dm in cantu venatoris de
net filij fugiut post quos et
ipa fugit et ad se clamado fili
os reduat Valde em turpe
ut ho prudetissimu aial suu
venatorem sz dyabolu no ca
ueat cu auis suo venatori sic
illudit filiosqz defendat Item
exo aquile Ad hoc em ut ab
omnibus venenosis filios custo
dire possit pcios sum quendaz
lapidem inuenit que cu i nido
cum filiis ponit ome venenosu
ab eis excludit Sic deus pr
cum xpm lapidem angulare
in mdo posuit ome venenu
a filiis pdestinacionis amouit
filit et quilz prfamilias dz
posse laborare lapide caritatis
int filios et familia ponere
Et si quos inuenerit degene
res debet a se remouere et
maxime si noluerit in xpm
veru solem instar inspicere
pfidem spem et caritatem et
alias vtutes vniuersas Item
exo gruu Grues em mag
ne aues sunt mutuo se a
mates comuniter in societate
viuentes sil ordinate volat
simul tiran petentes simul
quiescentes et omes vita
sub vno rege ducentes ex
quo docent qualis debet
esse familie debent em sub
vno pre dege et eidem
in amore fundare et ecia si
si contigat eos bellu inter se
gere et se mutuo depilare
mox bello finito ad pstinu
repant amorem et ecia si q
caru a societate errauerit
vociferando alias qrit in quo
instruut prfamilias cum
suis conuinetib ne ppt aliqua
in iuria ex hoc illata temus aio
beniuolencia ex toto relinqre
debeant sed mutuis et vocib
quere dilecone et verbis
et factis onde nec a quere
do cessare donec int tales
concordia fiat seu fuerit re
inventa Decou quod indu
cit debet prem familias ad
sollicitudine cure vei famili
aris sunt cangita inra Deb
namqz prfamilias detb spe
cialit curare sm canonica
instituta primu e q vite necia
ordinate vnicuiqz inistrent
Aplorum exo de quibus Actu vi
Dicia vnicuiqz diuidebant
sedm qd vnicuiqz opus erat
Contra facientes iure puniunt
et in odiu talium sic contra fa
cientiu sanxerunt q si pater
q si pater uel alius eo scie
te aut ratu hente filiu ul
pximus liberu vel dns suu
infantem uel aliquem pdcto
languidu cuiuscumqz etatis
exposuerit vel si alicui eo
alimenta impie denegauit
filius ipe a pria ptate li
beratus et libertus sit ingenu
us et seruus liber Illi quoqz
qui eos suscepit no pnt
pter hoc in eorum psonis
ius aliquod vendicare sup
scpta Ad hac ptem legunt et

notat in decre vinea de infan
et languid expo Secundu de
quo curare debet pr familias
scdm canonica instituta q mo
res quoru cu q perscrutari debz
ut corrigantur In hoc autem
sup omia studere debet quilz
pr familias ut virtutes subditoru
et vicia cognoscat adhoc ut
virtuosos honorat et viciosos
scdm merita puniat uel re
formet quantu adhoc bonam
doctrinam tradit Ber. li^o iiij^o
de consideracione ad Eugeniu
papam qua vide pt lector
prudens viij et fo defectu
auditoru C xvij Quantu ergo
malu faciat moru familiaru
ignorancia ondit Gregori
moralibus 8 4 ignorancia
viciorum nutrix est et virgi
oru mater Debet ergo bonus
pr familias familie sue de
fectus perscrutari ut corri
gantur nec tn hoc debz ee
negligens vel remissus quia
dum vnm parcit indigno
ad contagiu provocat omnes
Sos facilitas enim venie in
centiuu tribuit delinquendi
ut dicit Ambros in li^o de off
Tn sumptiue in canone et ni
Iusta xxiij q iiij et c sequenti
Non tamen crudelis esse
debet uel severus in punie
do quia melius e de nimia
mia qm de nimia severitate
redde racionem l respondere
ret inst Et sepe fit ut le
uit castigatus reverenciam
exhibeat castigati Asperita
tis enim nimie mare pacionem

no correctionem recipit nec sa
lutem xlv d Cumm bous C
cum De quo curare debet pr
familias scdm canonica insti
ta est ne per sua prava exempla
eius familia corrumpatur Et
hoc est qd ille satiricus assere
videtur 8 q cicius nos corru
punt viciorum exempla domestica
in tamen subeunt animos auctor
cum conveniat Decretalis magne
devo et vo redemp vbi
habetur q que a maioribus fi
unt de facili a subditis tra
huntur in exempla Ve aute
talibus qui pocius familie
et subditis sunt causa rui
ne qm forma vel indicia
virtutum Et hoc e quod dicit
Beatus Gregorius q tales tot
moribus digni sunt quot prodi
cionis exempla ad subditos
transmittunt Cui dicto concor
qd transsumptive habetur in can
principue vj q iij Sonari eciam
debet pr familias et dnus
honestam et discreta tene
re familiam et suo quemlibz
deputare officio iuxta sciene
ciam et industriam familiaris
cuiuslibet et iuxta ordinis de
biti racionem preter que ordiem
in rebus no est constituere
finem bonum Nam sicut scri
bit Boheci li^o de conso Ra
q capiti via ceterum deserit
ordine lectos no hz exitus et
quia sicut scribitur per tullium
de amicicia Richie e appe
tencia sitim sui nec rapacitas
qr natura sed eciam familiaris
corruptus statim e ab aliis

repellendus

repellendus maxime cum instina
bilis et incorrigibilis reputatur et
hoc apparet cum auctas reprehen
siones abhorret et tunc tamquam
membrum ex toto putridum a cor
pore familie est penitus resecan
dum et hoc est quod Salomon
in Prov. xxix dicit Viro qui cor
ripientem se dura cervice con
temp[n]it superveniet interitus
et eum sanitas non sequetur Ita
sicut in egro signum est mortis
corporalis cum post datam sibi
salubrem medicinam graviorem
incurrit condicionem Sic est signum
spiritualis mortis in anima peccatoris cuius
libet Cum post factas ei reprehen
siones honestas etiam sana bene
data consilia ad graviora de
clinat Unde Augustinus In veritate
dico tibi quod non est maior iniqui
tas quam iniquitatis defensio
Propterea patresfamilias summo studio
talibus pravis principiis debet quam
citius poterit obviare quoniam
sicut scribit idem Tullius in Phi
lippicis Omne malum nascens fa
cile opprimitur inveteratum autem
fit plerumque robustius Et sicut
propheta testatur in Ps. Cum electo
electus eris Et hoc est quod
Ieronimus scribit in Canone resecande
in decretis xxiiii q. iii ubi sic dicit
Resecande sunt putride carnes
et scabiosa ovis ab aliis expel
lenda est ne corpus et pectora
corrumpantur Tamen prudens
paterfamilias et dominus non multum
scandalizari debet si aliqui sunt
ex familiaribus aliqui mali dum
modo sint sanabiles quia ut
ait Augustinus ad Vincentium donatistam

quam querulando de familia
sua propria dixit Quantumlibet vigi
let disciplina domus mee homo
sum et inter homines vivo nec
mihi arrogare audeo ut domus
mea melior sit quam archa Noe
ubi inter octo homines unus reprobus
inventus est scilicet Cham Gen. ix
aut melior sit quam domus Abra
he ubi dictum est Eice ancillam
et filium eius Gen. xxi aut me
lior sit quam domus Isaac cui
de duobus geminis Malachie i dictum
est Iacob dilexi Esau autem
odio habui Hec Augustinus Et subscriptive habentur
verba in Canone Quantumlibet
xlvii d. Circa istam vero
correctionem consistent aliqui
verba convicium seu contumelia
importancia quod fieri nequit
sine peccato veniali vel etiam
mortali Ideo puto utile esse
hoc discutere utrum correctionis
causa liceat convicium seu
contumeliam alicui inferre hanc
questionem format ac etiam
determinat beatus Tho. 2a 2e q.
lxxii a. 2 Sicut licitum est ali
quem verberare vel in rebus
dampnificare causa discipli
ne sic etiam potest quisque cor
rigere et aliquod verbum contumeliosum
dicere ut profert Christus discipulos
suos qui discipulos vocat stul
tos Luc. ult. Et apostolus Gal
latas insensatos Gal. iii Cum sicut
dicit Augustinus ex magna ne
cessitate obiurgationes sunt ex
hibende in quibus non ut nobis
sed ut deo serviatur insistimus

Tredecimum autem preceptum
In iudicio adesto possibly

autor in suprascriptis tribus pre
ceptis posuit rudimenta ad 3am
speciem iusticie spectancia quo
ad inferiores secundum statum
et gradum familiaritatis ac
eciam propinquitatis sicut uxor
filii et familia Nunc vero
subsequenter in hoc precepto
et quatuor sequentibus ponet
rudimenta ad terciam speciem
iusticie quo ad illos qui infe
riores sunt racione alicuius iur
isdiccionis superioritatis vel eciam
officii ius dicentis quibus pa
rere tenentur subditi cum ad
iudicium per eos evocantur et prop
terea autor ex isto precepto reum
maxime informare intendit
ac eciam incitare parendum
pro promptitudine coram iudice secundum
iuris ordine quia si iudicium
subterfugerit contumax cen
seretur Ad evitandam ergo
talem inobedienciam transgressi
onem que primo loco contin
git in non veniendo ad iudi
cium ~~evocatus in iudicio~~ dicit
In iudicio adesto qui velit in
nuere quod ad iudicium evocatus
in iudicio adesse debet ad hoc
ut non proterius inobediens
vel contumax dici possit sed
obediens reverens et in
omnibus bene rudens vel aliter
in iudicio adesto id est firmus et
constans adesto in iudicio
maxime quando tu foves iustam
causam et sic deprimaris si
fueris iniuste per iniquam sen
tenciam Sed tunc pocius re
media opportuna debes viri
liter adhibere et hoc pretendit

autor in hoc precepto dum
dicat In iudicio adesto Pro cuius
precepti intelligencia et observan
cia est breviter attendendum
quod sicut dicit ysidorus de summo
bono quatuor exiguntur persone
ad hoc ut iudicium integretur
videlicet iudex actor testis et reus
et prima et principalis persona
integrans iudicium est iudex qui
pro tribunali sedere debet in
iudicio In quo quidem iudicio
quatuor exiguntur primum in
quirendi diligencia scilicet exquisi
ta discussio secundo facilis credulitatis
exclusio tercio propositorum examina
cio et cum deliberacione sentencie
prolacio et hoc merito quia iudi
cium est dei Ideo deuteronomii i
Ita iudicabis magnum et parvum
nec accipies cuiusquam personam
quia dei iudicium est et hic bene
convenit quod legitur et nota
tur in decretis Sicut de iudi
ciis Caveant ergo iudices
ab hiis que iudicium pervertunt
et sint diligentes in causarum
discussione et sentenciarum
diffinicione quia ut ait
Gregorius super illud Job xxix o
Causam quam nesciebam di
ligentissime investigabam
Et gregorius in moralibus xix o
Ad proferendam sentenciam Ideo
ne unquam precipites esse debe
amus ne temere indiscussa iu
dicemus Sequitur maior
omnia tardius credenda sunt
cum audiuntur et cicius punienda
cum veraciter cognoscuntur Fa
cilitas enim credulitatis fuit ple
rumque dare iudicium perversum

sicut putifar credulus verbis v
xoris sentenciauit contra Joseph
et tradidit eum in carcerem gen
xxxix Defectus discussionis accu
sacionum et defensionum est occa
sio wel causa iniusti sicut fuit
de populo Suzanna condempnate
ad dictum senum Daniel xiij° q
fuit liberata testibus examinatis
et condempnatis Querendum est
ergo iudicibus ne ex discussionis
obmissione ne ex odij immani
tate ne ex timoris pusillanimitate
ne ex carnalis amoris affectione
ne ex inanitate familiaritate ne
ex munerum cupiditate iudicium per
uertat quia quatuor modis ut
Gregorius in canone Quatuor xi q
iij iudicium peruertitur timore o
dio amore cupiditate sed tali
ter studeant iudices ut sint imi
tatores summi iudicis cuius iudicium
in terris exercent ysaie xi Iudi
cabit in iusticia pauperes De
diligenti et sollerti causarum di
scussione narrat valerius li°
vij c iij quod per demostenem
astucie misse cautam callide
sicuta sum que pecunia de
ponenti nomine a duobus hospiti
bus acceperit ea condicione ut
eam simul vtrisque redderet require
supra in quarto precepto Dalti ser
ua partem medium De materia in
dicij et iudicum satis infra in
xvi° ipse precepto Equum iudi
cia Secunda persona integritas
iudicium est actor qui reum conuenit
in iudicio in quo scilicet actore primitus
sex condiciones requiruntur quas
si diligenter obseruauerit licenter
in iudicio adesse poterit et va
lebit que quidem condiciones
nunc sunt declarande primo namque
actor summopere sibi precauere debet
ne in iudicio uel extra nisi sua
petere velit non aliena querere
non per falsitates procedere non
causam iniustam aduocatis co
mittere non ipsos pecunia corrumpere
non pauperes opprimere velle quia
si sit aduersarium seu reum
deuicerit lucrum erit in archa
et dampnum in consciencia Et ple
rumque tales iusto dei iudicio
plectuntur in hac vita quod sit
aliquando per infamiam aliquando per mor
tem subitaneam vel alio in
opinato super omnia autem sibi pre
cauere debet actor ne bonam
famam negligat quia sibimet ipsi
tunc crudelis esse dicitur De
qua quidem pulchre loquitur
Tullius de officiis ca° xviij dicens Si
vir bonus haberet hanc vim ut
si digitis concrepuerint scilicet per
digitorum percussionem sicut mos
fuit aput antiquos in testamento
posset locupletum nomen suum
erripere id est fieri heres hac vi
non vteretur Sequitur in telli
git enim nichil expedire nec
esse vtile quod sit iniustum
hec qui non didicerit bonus
vir esse non poterit et c. xiv°
Cadit ne in virum bonum emo
lumenti sui causa aliquid tem
nare scilicet surripere alicui sua fal
lere melius profecto nunquam est
ergo nulla res tanta aut co
modum nullum tam expetendum
ut boni viri splendorem
et nomen amittas qui dicet
non Et reddit ipse racionem

quia utilitas illa no pt tantu
afferre quatu auferre pt si viri
boni nomen eripuerit fidem et
iustitiam deserit Aliqui autem
tales qui per falsitates et iniu
stitiam paupes opprimunt et
bonis suis spoliant plectut
in hac vita aut mala aut im
pvisa morte ut patet de rege
Achab qui per falsum testio mu
et iudiciu et suggestioe Je
zabel vxoris sue eripuit
vineam suaz Naboth vnde
ipsi regi dictu est Occidisti
et possedisti Sequit in hoc
loco inquo linxerunt canes
sanguinez naboth lingent sang
nem tuu carnes vero Jeza
bel comedent in R xxi Aut
aliis inopinatis modis ut
de Aman qui voluit iudeos
coram rege Assuero dapre
et opprime qui tandem iusto
dei iudicio a rege dampnatus
est ut pz hester viii Actores
etiam sup oia praveant ne
cogant reos ad deiurandum
seu piurium faciendu ne exh
in currant delictu Vnde Aug
in sermone de decollatoe sti
Johis Ille inquit qui puocat
homine ad iuramentu et scit
eu false iuraturu vincit ho
micidam quia homicida cor
pus occisurus est ille vero
aiam immo duas aias scz eius
que iurare puocauit et sua
De illo vero qui alium puocat
ad piurandu habet infra
in xvii pte pcepto Jusiu
randum seria Tercia per
sona integrans iudiciu est

testis Testis eni veritatem pponere
debet omni amicicie De materia
testis hr ad plns qua latissime
dicet infra in tercia parte me
tali pcepto v° pductus testis et
Quarta psona integrans iudi
ciu est ipse reus qui quidez
reus adesse debet in iudicio
nec se p contumaciaz aliqualit
excusare seu absentare ne iu
dicem et iudiciu contempnere
videat Pro cuius tamen eviden
cia est primo sciend qz triplex
contumacia reppit in Jure
que hodie de iure canonico
no corporali morte sed spuali
tplr punit De qua pum
tone laciq habebit in sequenti
pcepto para te foro Pma in pn
pma e i no veniendo ad
iudiciu et hec e tplr vno
qn pemptorie citatus venire con
tempnit Alio° qn maliciose se
abscondit seu occultat Tercio
quia impedit ne citacio ad eu
puenire possit De his hr
habet in decret Scda sic
quent vt lit no contest
Ra prius qtumacia e qn ci
tatus ad iudiciu venit sz non
wlt stare iuri vel ante fi
nitam cause examinacionem co
tumacit recedit xi q iii
Ceterum Tercia prius contuma
cia e qn offensa eius est ma
nifesta et iussus a iudice no
wlt als emendare De hoc
satis in decre ex pte de v
sign Cum enim reus citatus
in iudicio assistit cora iudice
si crimina vel defectus imponat

eidem non debet peccata peccatis cu-
mulare purgando se per mendacia
vel per periuria vel compurgatorum
falsa testimonia sed potius suas
culpas vel reatus cognoscat et
veraciter peniteat dignumque se esse
penis et obprobriis intelligat
exemplo filiorum jacob dicencium me-
rito hec patimur quia peccavimus
in fratrem nostrum gen xlii penam
vel etiam mortem paciens per penitenciam
sustineat et cognoscat sibi me-
lius esse finire vitam in penitencia
quam vivere in malicia et simpli-
citer dei clemenciam imploret
et in vero salvatore speret exemplo
latronis dicentis Et nos quidem
iuste nam digna factis recipimus
sequitur memento mei etc luce
xxiii Et si talis reus innocens
sit cui in iudicio falsa imponi-
tur eam paciencer sustineat et absque
falsitate innocenciam suam ostendat
exemplo Joseph qui innocens in car-
cerem missus est gen xxxix et exemplo
Suzanne daniel xiii Et exemplo
beati Stephani actuum vii Et
exemplo domini nostri ihesu xpi qui quasi
agnus ductus est ad victimam
Ysa xi Tales enim aliquando innocen-
tes defendit deus in presenti et
si permittat puniri hoc fit ad
cumulum meriti et premii prout
narrat gregorius ep c xxxiii de sep-
tem in collo percussa cui impo-
nebatur crimen adulterii et viro
consenciente ut compendio mor-
tis longos cruciatus vitaret
ait illa Testis est deus ideo me
negare nolo ne peream sed non
mentiri velle ne peccem et
ad primum ictum spiculatoris abscisum

est caput viri Et cum ad illam
venisset primo ictu cassire modi-
ce sanguinem emisit secundo fibu-
lam auri de collo excussit Ter-
cio gladius reflexus est se feri-
re non posse consilet Alius
percussor eligitur et semel per-
cussa contutit sed ab eo percussa
Tercio vulnerata presternitur
Quarto percussa visa est mori
et ducta ad ecclesiam revixit
dicens deus in adiutorium etc
Et licet postea sentirent leges
reddita est libertati per premissorum
declaracione magis in speciali
est de tali questione querendum
videlicet utrum liceat reo de
crimine accusato in iudicio veri-
tatem negare et negando veri-
tatem peccet mortaliter Et primo
videtur quod reus absque mortali
peccato in iudicio negare possit
veritatem dicit enim Crisostomus
Non tibi dico ne te prodas
in publicum neque alium accuses
Sed si veritatem confitetur reus
de crimine in iudicio accusatus
seipsum proderet et accusaret
Non ergo tenetur veritatem
dicere et ita non mortaliter pec-
cat si in iudicio menciatur
preterea sicut mendacium officiosum
est quando aliquis mentitur ut
alium liberet a morte ita men-
dacium officiosum videtur esse quando
aliquis mentitur ut seipsum li-
beret a morte quod plus sibi
tenetur quam alteri mendacium
autem officiosum non ponitur esse
peccatum mortale sed veniale
igitur accusatus in iudicio ne-
gat veritatem ut se a morte

liberet / nō mortalit' peccat ꝑte-
rea omē pctm̄ mortale est qꝛ
caritatem ſꝫ q̄ reus accuſatꝰ
menciat' excuſando ſe a pctō
nō contrahat' caritati neqꝫ qn̄
tum ad dilectōnem dei neqꝫ qn̄
tū ad dilectōnem pximi ergo
mendaciū huiꝰ pctm̄ non est mortale
Sed contrarium pbat' qꝛ omē
quod contrariū est diuine glorie
est pctm̄ mortale qꝛ ex p̄cep
to tenemur omnia in dei gl'iam
referre ut ꝫ j ad Cor x Ergo
q̄ reus id quod ē contra ſe
confiteat' ptinet ad gloriã
dei ut ꝑ illud quod Josue dicit
ad Achor fili mi da gloriã
dno deo tuo et confitere atqꝫ
indica mi quid feceris ne ab
scondas ut habet' Josue vijo
Ergo mentiri ad ſe excuſand
in iudicio est mortale pctm̄
Ad obiecta talit' rn̄det' qꝛ
quicūqꝫ facit contra debitum
iusticie peccat mortalit' per
tinet autem ad debitum iusticie
q̄ aliquis obediat ſuo ſupiori
in hijs ad que iuris plationis
ſe extendit Iudex autē ut
ſupra dictum est ſuperior ē respctu
eius qui iudicat' et ex debito
reus tenet' de crimē accuſatꝰ
iudici veritatem exponē quã
ab eo ſcdm formam iuris exigit
et ſi confiteri noluerit verita
tem quã dicē tenet' vel ſi
eam menciat' negauerit mor
talit' peccat Si vero iudex
exquirat q̄ nō ſit ſcdm iuris
ordinem nō tenet' ei reus
accuſatꝰ rn̄dere ſed potest
potius ꝑ appellacōnem vel
alit' licite ſubterfuge mendaciū
tamen dicē non licet Ad pmū
ergo dicendū Qz qn̄ aliquis
ſcdm iuris ordinē a iudice inter-
rogat' nō ipē ſe pdit ſꝫ ab alio
pdit' dum ei necessitas impo
nit' rn̄dendi ab eo cui obediē
tenet' Ad ſcdm dicendū q̄ men
tiri ad aliquem liberandū a mor
te cū alterius iniuria nō est me
daciū ſimplr̄ officioſum ſꝫ hꝫ
aliqd de pnicioſo ad tercium Qn̄
autē reus mentit' in iudicio
ad excuſacōnem ſui iniuriam
facit ei cui obedire tenet' dū
ſibi denegat qd ei debeat ſcꝫ
confessione veritatis Ad tercium
dicendū q̄ reus qui i iudicio
mentit' ſe excuſando facit
contra dilectōnē pximi tum
ex parte iudicis cui debitū ē
negat tū in impbacōe accuſato
ris qui punit' ſi i pbacione
deficiat vnde in pso dicitur
Non declines cor meum in vba
malicie ad excuſandas ex
cuſacōnes in pctis vbi dicit
glo Est consuetudo impude
cium ut deprehensi ꝑ aliqua fal
ſa ſe excuſent Et Greg
xxij moraliū exponens illud
Job xxxi Abscondi pctm̄ meum
dicit Vsitatum humani gñis vi
ciū est libenter pctm̄ cōmittē et
cōmissū negando abscōdē et
cōuictū defendēdo multiplicare

Quartumdecimum autoris p̄
ceptum Parcere foro etc
Opinio quorundã fuit q̄ autor
ſuperflue posuerit preceptum im-
mediate positum In iudicio ad
esto cum istud ſufficiens esset

ad vtrumque asserentes precedens i^to
includi posse huic opinioni bre
uiter videri possit quod autor sup
fluenon posuit proximo positum
preceptum quia primus preceptum in pla
inchoacione ante examinacionem
negocij vendicat sibi locum precedens
autem obtineat post negocij ex
aminacionem iam ceptam vt statuit
in iudicio reus debeat adesse
ne tamquam contumax puniatur
merito ergo subsequenter ponit
hoc preceptum dicens Para te foro
quasi velit innuere quod obediens
ei esse debes cuius foro existis
quod non solum racione originis verum
eciam multis alijs modis sortiri
quis potest forum tam de iure ca
nonico quam ciuili ut legitur et
notatur in decretalibus · licet de fo.
compe. Pro presentis precepti intel
ligencia et obseruancia est
breuiter sciendum quod tria sunt precipue
que hortantur non solum reum sed eciam
quemlibet alium de corpore vniuersitatis
subiectum inducere ad parendum foro
suo Primum est propter legis diuine
preceptionem et ipsius transgressionis
punicionem Secundum est propter legis
moralis inductionem et ipsius
comprobacionem Tercium est propter
forj differenciam et ipsius diri
uacionem Circa primum est sciendum
quod inobediens et contumax
foro suo · i · iudici de cuius foro
est de iure diuino secundum veteris
testamenti preceptionem et ipsius
transgressione corporali morte con
trafaciens puniebatur ut scri
bitur deutronomii xvij° c · vbi dicitur
quod qui superbierit obedire nolens
sacerdotis imperio et iudicis decreto
moriatur homo ille Eidem scribitur
ad hebreos · iij · vbi omnis inobedien
cia et preuaricacio accipit retribu
cionis mercedem et condignam
punicionem et luce xij dicitur
Ille seruus ille per quem subditus
quilibet denotatur qui cognouit
scilicet per uocacionem voluntatem
domini sui scilicet iudicis uel ecclesie ingratus
et non fecit eius voluntatem
scilicet non parendo vapulabit pla
gis multis Hec autem pene ho
die ad literam secundum canones non
seruantur quia pro omni contuma
cia non puniuntur regulariter quis
corporali morte sed pocius spi
rituali aliquando enim excommunicacione
ut in canone absit xi · q · iij ·
Quia si sint legitur per venerabilem
bilem Aliquando suspensione ab
officio vel beneficio vt in decre
veri tit de do. et contu. Aliquando
puniuntur expensarum satisfaccione
et prisone in posse et multis
alijs modis quos ad presens
obmitto breuitatis amore Secun
dum est sciendum quod Seneca epistola
lxxv dicit quod non est peiorum con
temptore ingratus Inpulsa est
morales hoc approbat moraliter
multa reperiuntur qui non paret
foro suo iudicia supremo dum ab
eo vocantur et hij in triplici
differencia vocatorum notantur
Quidam enim vocantur et ve
nire contempnunt alij vocantur
et veniunt alij compelluntur
ut veniant Illorum autem
qui vocantur et venire contempnunt
tres sunt differencie secundum Augustinum
de verbis domini scilicet superbi auari
luxuriosi hij per illos figurantur

qui ad cenam illam magnā voca
ti fuerūt et se excusauerunt
de quib luc xiiij° Excusacō p^a
ptinet ad suꝑbos qui dixit
villam emi i. dñatum tre̅mi
multo labore acquisitū rogo
te habe me excusatū contra
tales invehit Gregꝰ dicēs
humilitas sonat in voce sed du
venīe contempnit superbia ē
in accōne Excusacio scdi per
tinet ad auaros qui dicit Juga
boum emi xc Juga quiqz bou
quiqz sensꝯ denotant et di
cunt Juga quia scdm Augꝰ
instrumēta sensuū combinat
Duo enī sūt oculi due aures
et due manus Sicut eni bo
ues terram versant sic auidi^a
sensus cīca tīra delectant ei
oculi magis in videndo massā
auri qm̄ corpus xp̄i Cui bn̄
cōueit qd dicit ambrꝰ in cano
ne sicut hꝫ xxxvij d. vbi d^t
ꝙ mens auari semꝑ vinculis
cupiditatis astricta semꝑ aur̄
semꝑ argentū vidꝫ sꝫ cumo
semꝑ redditꝯ computat cōtīg
intuet aurū qm̄ solem Ideo
Eccū^a viiij dicit Insaciabilis
ē oculus cupidi Et^c de singul
aliis sensib Excusacio tercia
ad luxuriosos ptinet qui dix^t
vxorem duxi et ideo venīe
non possū Si vxor hic acci
pit p carnali voluptate vin
dixit Gregꝰ non nulli ī cō
iugio nō fecunditate p^lis
sed desideria expetunt vo
luptatis homo ergo volup
tuosus ad celestem palaciū ve
nire non pt quia ē pedibus

alligatꝯ Eccū vij° Inuem amario
rem mortem mulieris que laqus
venatoris ē Alij vocant et
veniūt ut in Luc° dicit pau
peres et debiles cecos et clau
dos introduc huc hij intelligi
pnt lrālit et spūalit lrālit
quia scdm Gregꝰ infirmi quiqz
et in hoc mūdo despecti ple
rumqz tanto celerius vocem do
mini audiūt qn̄to in hoc mūdo
nō habent vbi delectent Spi
ritualit ꝯo hij scdm gloꝯ pecca
res designant quia sicut p^c
catores fuerūt qui venire nolu
erūt ita peccatores sūt ysti qui
veniūt sed peccatores suꝑbi re
spuūt humiles eligunt quiꝯ
ysti aliqū reatū suū recogītāt
ad deū veniūt Alij compellūt
ut veniant hec compulsio no
tat cum in Ewangelio dicit
Exi in vias et plateas et
sepes et compelle eos intrare
Isti sunt qui p longā cōsuetu
dinem indurant in peccatis q
dicit i mortuē in hiis similes
demoni qui induratꝯ in malicia
et suꝑbia ī mobilis pseuerat
De cuiꝯ duricia loquit Gregꝰ
Nazarenꝰ dicens Id qd se v
tit in comutabilit se cōuertit
et cui se adheret ī mobilit se
adheret hij notant dicit in
sepib i mortuī quia spinas cō
figūt peccatorū quib finalit cō
burent tales vix aut nūqꝫ
cōuertunt nisi aduersitate com
pellant vnd Gregꝰ mala
que nos hic puniunt ad deū
nos ire compellunt Et tales
aduersitas scdm Augꝰ mentes

no est reprobacio sed virtutis probacio
hec conclusio probatur per Aug in
canone Adversitas vii q i ubi dicitur
adversitas que bonis votis obicitur
probacio virtutis est non iudicium rep
bacionis Et si aliquis diceret si deus
compellit eos ad bonum nullum me
ritum habent dicendum quod deus
non cogit voluntatem hominis ad
libertacionem actus quin homo eligere
possit quid velit Sed tamen bene
disponit et movet voluntatem
ad bonum actum eligendi sicut dicit
Tho prima secunde q xx Nota secundum
scripturas et canones quod vocat
nos deus quadrupliciter primo per fla
gella ut vocatur Iob de turbine
cui rendere debemus per pacienciam
unde dixit i c Dominus dedit dominus
abstulit etc Secundo vocat ali
quando per beneficia sicut vocavit po
pulum de egipto cui rendere de
bemus per graciarum acciones unde ps
Benedicam dominum in omni tempore
Tercio per passionem unde dicit
Si exaltatus fuero a terra omnia
traham ad me ipsum Ioh xii Cui
rendere debemus per imitacionem
unde beatus petrus in canonica
sua i pet ii Christus passus est
pro nobis etc De cele. mis. Cum
marthe ff Extra Quarto per
anime a corpore separacionem cui
rendere debemus Si fieri potest
transeat a me calix iste ps xxvi
q ii xiiii dist xxii xiii q ii
quoniam posterum Nota secundum cano
nes quod quadruplex coaccio re
peritur absoluta et violenta ut
di l presbiteros Condicionalis
ut xv q i Merito Alternativa
ut lxxxiiii di Consuluit Exactiva
ut xxiii q vi Iam vero Utrum
autem Ecclesia compellere debet
malos ad benefaciendum vel non
tractatur per Aug in decre in
canone Displicet xxiii q iiii
Et brevissime concludit ibidem
quod mali sunt cogendi ad bonum
et probat hoc triplici exemplo primo
naturali exemplo secundo humano iudi
cio Tercio divino eloquio ospide
contraria predicta exempla rep
bare noluit Circa tercium inquo
notatur fori dicitur et ponitur Ethy
molo Est insuper sciendum quod reperitur
forum in neutro genere et forus
in masculino genere Forum in neu
tro genere est locus in quo fiunt
nundine unde Ovidius Ad fora
qui veniunt quis unquam cedit
amori Unde accipiendo in neutro
pro mercato vult autor quod parere
debeas foro ita et taliter quod emere
et vendere valeas sine fraude
et decepcione Super hoc non est
hic instandum quia de hac ma
teria plenissime tractatum est super
iusme arcium mechanicarum in
cap de mercatoribus quod com
plectitur sub c xxxvii qui in
cipit Verum quia pro omnibus licitis
In masculino autem accipitur
multipliciter forus Nam primo acci
pitur forus pro loco ubi uve cal
cantur qui dicitur calcatorium
Item secundo modo accipitur forus pro
virgulo loco plano in manibus
de quo secundum eundem laxatur
forus est stabulatio nam
et dicitur a ferendo quia homines
fert Item tercio accipitur forus
pro foramine navis per quod remus
emittitur et dicitur a forando sive

pferrando Unde et ferculus dicitur
bursa siue scriptorum eo quod creditoribus
sit preferatum ad penas et cor
ma imponenda Item quarto
recipitur forus locus ubi ius red
ditur hoc modo sumitur in presenti
proposito Et hoc modo sumitur ab
ysidoro libro xv Ethymologiarum c. xv.
ubi dicit quod forus dicitur a fo
roneo rege qui primus grecis
legem dedit et qui causarum
audienciam instituit vel forus
est exercendarum litium locus a fan
do dictus hec laicis patent in
decre. forus de ver. sign. Con
stat autem forus causa lege
et iudice quia dum negocium
promitur causa est dum distulitur
iudicium est dum finitur iusticia
est Pro declaracione presentis materie
magis in speciali puto utile
de tali questione querendum videlicet
utrum si quis sit habens plures
iudices et unus precipit sibi
aliquid alius precipit sibi aliud
cui obediencie tenetur an primo an
secundo huic quesito respondendum
est secundum Ray. quod Augustinus videtur
tradere regulam quod in tali casu
semper obediendum sit maiori
ob hoc bene dicat canon Qui
resistit xi q. iii. Cogimaliter
et de b. xiii ubi dicit apostolus qui
resistit ipsi sibi dampnacionem acqui
runt super quo verbo dicit gloza
Si quid iusserit curator numquid
faciendum est si contra consulem
iubeat Rursus si proconsul quid
iubeat et aliud imperator numquid
dubitatur isto contempto illi esse
seruiendum ergo si aliud imperator
aliud deus iubeat contempto illo
obtemperandum est deo Ad idem facit id
actuum v^to Si iustum est in conspectu
dei vos pocius audire quam
deum iudicate etc. et de. viii que
contra mores etc. Sed in hoc
contradicunt multa iura Nam
subditi Episcopi pocius tenentur
obediencie Episcopo quam metropolitano
nisi forte in quibusdam casibus
Et monachi eciam sunt pocius
astricti abbati quam Episcopo lxiii
di. c. i. et ii. Ad hoc breuiter
respondetur quod regula Augustini locum
habet quando appellatum est ad superiorem
potest eciam intelligi quando unus in
dex iurisdictionem habet ab alio ut
officialis episcopi ab episcopo ff. de iudi
iudic. et C. de offic. rec. prouinciae
pocioris idem ho. de maio. et
obe. c. vi. et ad quid vero ex quo
si duo recta xv^m prep^m

Quintum decimum autoris preceptum ad proprium statum

postquam autor in primis duobus
preceptis tribuit rudimenta reo ut
ante et post ceptam cause exa
minacionem parere debeat iudi
cio iudicantis Nunc vero subsequenter
in presenti precepto prebet rudimenta
ipsi reo ac eciam omnibus aliis
quorum interest qualiter ad proprium
stare debeant vel adesse et
ad hoc discuciendum vel audien
dum merita causarum ita tamen
quod postquam reus ipse ibidem legit
time comparuerit nisi ex certa
causa licenciatus recedere debet
nullo modo sed ibidem perseuerantem
persistere alias contumax censetur
ut in decre. prout de do. et co
tu. Et in canone xi q. iii. hoc
unum est decime canonice De iure

vero ciuili aliter disponit(ur) quia
sunt alique cause que tam diffe
runt ipo iure ut morbus sonticus
eciam iudice et litigatore in vitis
potest talis illiteratus recede(re) ut
ff. de re iudi. questitum et talis
recedens no(n) incidit in penam
cu(m) h(ab)eat licencia(m) ut est dictum
ipo iure hoc est vim dummodo pa(r)
ratore dimittit ad allegandu(m)
et p(ro)bandu(m) id impedimentu(m) ins(tructum)
tempus legitti(mu)m ac eciam ad omnia
sufficient(er) instructu(m) quale inttre
debuit si ab inicio impeditus ut
de elec. cupientes ij insup(er) li.
vj. Quedam vero sunt cause
que no(n) differunt ipo iure sed
dant ei petendi licencia(m) a iu
dice ff. de iudi. l. ij. § sed
et si et l. si quis ex aliena
et tunc non recedat nisi obtenta
licencia si copiam iudicis habere
possit alias si timet magnu(m) p(er)icu
lum p(ro)testacio(n)e p(re)missa et dimisso
p(ro)curatore recede(re) p(ote)st redibit ta(men)
statim impedimento cessante et
hoc est quod in hoc p(re)cepto inte(n)
dit autor dum dicit ad p(re)toriu(m)
stato. Ex hoc eni(m) p(re)cepto mo
uent(ur) om(ne)s qui astare p(re)torio
astricti sunt ut in gradu et sta
tu suo honeste et laudabiliter
se debeant habere in p(re)torio id(est)
circa sedem p(re)toriam et h(oc) tam
in actu actio qua(m) passiuo p(ri)mo
in actu actio informare se deb(et)
p(re)tor ut in offitio ingiatus tanq(uam)
ille qui totius rei pub(li)ce p(er)sonam
gerit ut decus sue dignitatis
debeat sustinere hoc est leges
seruare iura discribe(re) et fidei sue
co(m)missa meminere unde Tullius

li. j de offic. c. xxxix dt. Est
p(ro)p(ri)u(m) officiu(m) ingiatus est intellige(re)
se gere(re) p(er)sonam ciuitatis debere
q(ue) eius dignitatem et decus sustine(re)
s(er)uare leges iura discribe(re) et fi
dei sue comissa meminisse. Sc(icet)
in actu passiuo info(rma)re se deb(et)
aduocatus ut in p(re)torio et cora(m)
p(re)tore reuerenter et honeste ad
esse debeat ut cum fuit p(ro)pe
iudicem competent(er) salutet eu(m)
inclinato capite abiecto capello
Si Ep(iscop)us est uel superior uel
rex alias si esset iudex secula
ris abiecto capello t(ame)n Consue
tudine tamen seruet in hoc q(uod)
plati et magni viri uolunt
consuetudine sibi s(er)uari et re
uerencia(m) exhiberi sicut cu(m) p(ro)
uinciales ut ff. de offic. p(ro)con
l. iij § j et ij Sedeat igit(ur)
aduocatus si videat ad sedend(um)
no(n) iuxta iudicem ut sit delet(us)
inter iudicem et aduocatu(m) p(ro)
tribunali sedentem ut in aut
ut ab illustri et C. de postul
Nusquis ibidem stando no(n) sit
loquax marcellus nec eciam sit
taciturnus ne videat(ur) melanco
licus loquatur que crediderit
placere iudici ut p(er) h(oc) eu(m) p(ro)uo
cet ad sui dilectione(m) et fauo
rem ut C. si. here. l. p(ri)mis.
Si tractet(ur) ibi q(ue)stio iuris si
alieno facto si s(er)uierit casum
legis determinantem q(ue)stionem
vel bonu(m) argumentu(m) si non ti
meat partes offende(re) dicat
ipm quia iudex adhibebit ma
iorem fidem dicto suo in p(ro)p(ri)o
negocio si eu(m) videat p(ro)uectu(m)
in aliem qua a fructibus eor(um)

cognoscetis eos vel potest tacere si
volt et iudex medium vocabit
eum ad consilium et lucrabit(ur) salla
rium Cum autem venerit tempus
ad loquendum surgat quia stare
debet et non sedere ut C de
offic(io) di(versorum) iudi(cum) l honorare et non
ex obrupto incipiat cum surrexit
sed aliquo tempore interposito compe
tenti sumat prin(cipiu)m si arduum sit
negocium In nomine domini Amen
Et ut C de ne(ve) iur(e) eu(cleandi) l i
et extra de testi(bus) in nomine domini
Amen Deinde supplicet et ro
get ut benigne audiatur a iudi
ce et ab aliis astantibus similiter
ut ff de hoc que in testa(mento) delen
l peculius perit sermo ubi non
prestat audit(or) benignus postea
vero non statim incipiat ad ne
gocium principale sed prefacionibus premittat
ut iudicem reddat benivolum
et attentum ut ff de orig(ine) iur(is)
l i a superfluis abstineat ut
C de no(vo) co(dice) fa(ciendo) l una in
medio Ad hoc enim alle(gare) pot(est)
leges multe que ad presens ob
mittantur breuitatis amore Insuper
tamen sibi debet aduocatus ca
uere ut taliter ad peccatorum statie
debeat vel adesse quod ne veritatem
ipsam vel eius causas opprime
debeat vel destruere et ne i
nocentes et iustos impugnet
vel dampnificet vel falsitatem
vel fallaces causas sumat
defendendas et ipsos impios
versutiis verbibus iustificet
quia prov(erbiorum) xvii Qui iustifi
cat impium et qui condempnat
iustum abhominabilis est uterque
apud deum Talia consueverunt

aliqui aduocati perpetrare licet autem
iura sint iusta et leges recte co
uerte tamen illa ad veritatis oppressio
nem et ad falsitatis promocionem
est eis et nequam abuti eis et
multa faciunt propter quod penas ac
bissimas sorcientur etenas Vnde
in quadam Tragedia narratur de
quodam qui vidit infernum et
ibi videns turbam aduocatorum
dixit heu venale genus hominum
accedite ut meum in hoc vase
balneemini super est tamen locus ad
huc hinc quidem ut melius valeat
predicta ad implere dilatat phi
lateria et fimbrias suas tam or
natibus vestium quam pompa gestuum
quam etiam arrogancia verborum
que de dignitate nobilis animi
ymo quod peyus est quia non
solum se et suum patrocinium hii
vendunt sed etiam et suum silencium
quod non est aliud quam locucionis
privacio que multis est preciosa sicut
narratur de demostene libro xvii
actitatorum noctium Atticarum cum Aristo
domine fabulatori autorem intro
gasset quantum mercedis accepi
sset et venderet talentum plus
inquit Demostenes ego accepi
ut tacerem horum aliquam insana
bilium lingwa in republica damp
nificata est ut dicitur in libro poli
cratico libro v c x Causidicorum
lingwa siquidem dampnificata
ta est nisi ea ut dici solet fu
nibus argenteis vinciatis causas
quoque protrahunt ut plus lucretur
veritatem excludunt vel quod
nequius est interimunt ut fiat
perversum iudicium de talibus dicitur
ysa(ie) c° lix Conversum est iudicium re

torsum Iusticia longe stetit quia
corruit in plateis veritas et
equitas non potuit ingredi tot re-
pagula et obstacula adducunt
fallaciarum et astuciarum quod non
solum veritas ingressum quam falsitatibus
interimunt et comprimat aliquando vim
erroris Unde Augustinus libro ij sermonum
Quid valet eloquencia paganorum
qua tamquam poculo precioso morti-
feros comprimat errores et faciat
linguam frameam .i. gladium bis
acutum De hiis quidem loquitur psalmista dicens
lingua eorum gladius acutus Sed
sciant tales quod ad restitucionem
tenentur omnium que iniuste lucrati
sunt Unde Augustinus epistola xxxvi
loquens de Zacheo ait Si
cui aliquid abstuli in quadruplum
reddo Luce xix Veruntamen ait
Augustinus Si iusticia sincera conso-
latur iustus dicitur de advoca-
to redde quod accepisti qui con-
tra veritatem fecisti iniquitati
assensisti falsum asseruisti iudi-
cem fefellisti iustam causam op-
pressisti de falsitate vicisti non solum
autem tenetur ad restitucionem
eorum que per iniustam advocacionem
suam iusti amiserunt Unde Augustinus
ibidem concludendo dicit Quibus
tandem advocatus reperitur qui
dicat susceptori suo recipe quod
michi quando tecum eram in pretorio et
tibi adhesissem dedisti et redde
adversario tuo quod me agente
inique abstulisti Sequitur in-
si forte restituendum est alienum
quod furto clanculo auferetur
et restituendum non est quod
in ipso foro ubi peccata puniuntur
decepto iudice et circumuentis

legibus obtinetur quasi diceret si id
est restituendum multo magis istud
Quod autem dictum est de advoca-
to idem suo modo de procuratore est
dicendum quia utrobique racio est
eadem ymo verius dampnacio
Circa materiam advocatorum magis
in speciali puto utile de infra-
scriptis questionibus querere vel in-
vestigare Et primo quero utrum
advocato sit peccatum se committere
distinguendum videlicet iuvando unum in
preiudicium alterius maxime qui
dubitat utrum clientulus ~~dubi-~~
~~tat~~ dicat ei verum de meritis cau-
se tamen dicit Ambrosius Et si
non potest alteri subvenire non
alterum ledat commodius est neu-
trum iuvari quam gravari alterum
Ad hoc xxiii q. v Denique Cir-
ca qui subditus non est illius
de quo dubitat utrum moveat
iustum bellum pro debeat se com-
mittere distinguendum iuvando eum Sic
quod aliud est in bello aliud in cau-
sarum foro in bello enim viribus
utuntur bellantes non iure Sed
in causis iure utuntur litigantes
et sub iudice qui causam examinat
Secundo quero utrum advocatus
peccet in iustam causam defenden-
do Breviter respondeo secundum Thomam 2a
2e q. lxxi ar. iii Quod si ad-
vocatus sciens defendit causam
iniustam absque dubio graviter
peccat quia illicitum est aliquem
cooperari ad malum faciendum sive
consulendo sive adiuvando
sive qualitercumque consenciendo ita
dicit Apostolus ad Ro. i Qui digni
sunt morte non solum qui faciunt
peccata sed etiam qui consenciunt

facientibus Unde si talis ad re
stitucionem tenetur eius dampni
quod contra iusticiam per eius
auxilium pars altera incurrit
Si autem ignorant iniustam
causam defendit putans esse
iustam excusatur secundum modum
quo ignorancia excusare potest
Si vero in principio credit causam
iustam esse et postea appareat
iniusta non debet eam prodere
ut scilicet alteram partem iuvet
vel secreta sue cause alteri
parti revelet potest tamen et debet
causam deserere vel eum cuius
causam agit ad cedendum indu
cere sive ad componendum sine
adversarii dampno porro in
causa quamdiu dubia est licite
potest advocatus patrocinari secundum
Huber Tercio quero utrum advo
catus teneatur gratis patrocinium
prestare in causa pauperum Re
sponsio videndum est secundum Ray
quod pro miserabilibus personis que
propter defectum advocati quem non
possunt conducere amittunt causas
et gravantur est iuste intelligo quod
patrocinari teneatur et de sua
substancia elemosinam dare pro hoc
facit bene quod dicit ysidorus
in canone Pauper xi q. iii ubi
sic dicit Pauper dummodo non habet
quod offerat non solum audiri con
tempnitur sed eciam contra veri
tatem opprimitur cito violatur
auro iusticia nullaque reus perti
mescit culpam quam redimere
nummis existimat idem vel et
hostiensis etc. xvi^m preceptum

Secundum autoris preceptum
Equum iudica Postquam
autor in supra tribus proximis preceptis
prebuit rudimenta iudici reo
actori teste advocato necnon
eciam procuratori qui omnes habent in
dicam integritate qualiter in iudicio
seu foro seu pretorio se debeat
habere vel adesse Nunc vero
subsequenter restabat de principa
liori persona de ipso iudice magis
in speciali videre sine quo nul
lum vere iudicium integratur ad
ipsum enim iudicem pertinet merita
causarum diligenter examinare
discutere et discussa eciam eque
dio iudicare ac eciam fine debito
terminare Et hoc est quod intendit
autor dum dicit Equum iudica
Pro cuius precepti intelligencia et
observancia est diriviter sciendum
quod tria sunt que iudicem movere
debent iudicem et inducere ut
equitatem in iudicio servare de
beat et tenere et e converso ea
que iudicii equitatem pervertunt
fugere sibi precavere Primum est sacra
scriptura ad hoc inducens Secundum
est scripta lex adhoc impellens
Tercium est male iudicancium pena
multum terrens De primo scribitur
deuteronomii primo Date ex vobis viros
sapientes et gnaros quorum
conversacio probata sit et nota in
tribubus vestris Sequitur precepit
quod eis dicens Audite illos et
quod iustum est et equum iudicate
Hec autoritas tangit rationes quare
iudex equum iudicare debet
Primo quia in eo debet esse vir
tutis constancia et hoc notatur
in hoc quod dicit viros viri
enim proprie est fortitudo ait tullius
libro ii de questionibus tusculanis et vir

dictus est a virtute vel quia maior
vis in eo est ait pap. Secunda co
dicio est quia in eo requiritur iuris
et legum debita sapientia. Et hoc est
quod in auctoritate dicitur sapi
entes autem disceptare est iuste
iudicare non est autem iudex si
in eo non est iusticia ait ysidorus
li° xxx. Ethymo[logiarum]. Et hoc est
transsumptum in canone facit xxiii
q. ii. Tercia condicio est quod in eo
reperitur experta industria et hoc
notatur in auctentica cum dicitur quod
esse debent gnari gnarus dicitur
peritus doctus sciens strenuus gna
ri ergo dicuntur ex eo quia pri
ciam veritatis primo insinuare
tenentur ait pap. Quarta co
dicio est laudabilis et redolens
fama et hoc est quod concludit
auctoritas in eo quod dicit quorum con
versacio probata sit et nota in
talibus verbis. Unde quia plures
dicunt se esse iudices qui in rei
veritate propter aliquas iuris impe
dimenta iudices esse non possunt ne
quod per consequens eque iuridice
iudicare. Ideo ne iudicium in po
sterum delusorium videatur puto
utile sufficienter de ipsis impedimentis
aliqua propalare. Primum impedi
mentum quando iudex est excommunicatus quia
tunc iudex esse non potest de officio
dele. prudenciam etc. Sexta et
in decretali intelleximus de iudi. Se
cundum impedimentum est quando est suspec
tus et talis suspicio propter multa
causatur puta si est consanguineus
alterius partis. Item si est affinis
vel vicinus eius vel prouignus
vel consobrinus iii q. viii Abbas.
Item si habet consilem causam ut

in decretali causam que de iudi. Item
si inimicus adversario fuerit fa
miliaris ut in decretali insinuante
de offi. dele. Item si actor est
de familia iudicis. C. de epis. a
cri. l. Si presbiteros. Tercium impedi
mentum si iudex sit periurus et
infamis non valet iudicare. C.
de infa. l. una et in decretali Cum
stitutis de verborum significatione viii q. i Infa
mes. Quartum impedimentum
si iudex minor est xviii annis
quantumcumque sit sapiens nisi solus
princeps ut in decretali Cum vice
simum de officio delegati. Hoc
verum est in delegato. Ordinarius
autem esse non potest nisi vicesimum
annum attigerit ut in decretali Cum
in cunctis de elec. Multa alia
impedimenta ~~cavent~~ reperiuntur in
~~in~~ iure que notantur in decretali
causam que de offi. dele. et in
decretali Praecedens ut licet non ~~ex~~
~~se~~ contestes que ad presens obmitto
brevitatis amore. Nota secundum ca
nones quod iudiciarius ordo obmit
titur propter quinque. Propter defectum iu
dicis ut hic iii q. i § Patet.
Secundo propter evidenciam sceleris
ii q. i Scelus. Tercio propter scandalum
ii q. v. presbiter enim. Quarto propter
dilapidacionem ut iii q. ii Cara
ca. Quinto propter contumaciam
ut iii q. viii. Decimus. Deinde
est sciendum quod iura tam canonica quam
civilia monet iudices quoslibet
ut summopere praecaveat quod ne ex odii
in maniate ne ex timoris pusilla
nimitate ne ex carnalis amoris
affeccione ne ex amiciae familia
ritate ne ex munerum cupiditate
iudicium pervertunt quia .x. modis

ut dicat Greg. in canone Quatuor
xi. q. iii. humanum peruertitur iudi
cium scilicet odio timore amore cupi
ditate hec sunt quatuor subalia
iudicii Sed prudeant ut sint
imitatores summi iudicis cuius iu
dicium metus excecant ypsa xi. In
dicabit in iusticia pauperes Iudi
ces ergo iusto animo ordine ac cor
recta intencione iudicium exequntur
non enim primo ex ira uel cre
dulitate sed potius clemencia
et pietate et ex intentione iu
sticie conseruande Deutro. xvi
Iuste quod iustum est exequeris
imitari eciam debent deum qui cum
tranquillitate iudicat Sap. xii
Ira enim viri iusticiam dei non
operatur Iac. i Transumptiue
xi. q. iii. ibi exponens Beda
dictum Iac. ait Quia qui ira
tus sentenciam in aliquem profert
et si ille quantum ad se iusta re
portat sentenciam iste tamen qui
non amore iusticie sed liuore
odii in eum sentenciam dedit iustici
am dei in qua perturbacio non
cadit non imitatur Vnde Seneca
narrat libro ii. de ira de quodam
iudice tyranno qui ex ira dap
nauit tres milites innocentes
vnum quia redierat de via sine
suo commilitone imponens ei
quod illum interfecit Preceptumque alteri
militi ut eum ducat ad locum sup
plicii qui cum adductus venit com
milito eius sanus quem videns
centurio cui fuerat preceptum
alium occidere reduxit ambos ad
iudicem quos videns iudex
iratus est dixitque primo te iubeo
interfici quia dampnatus es

Secundo dixit et te similiter quia
causa commilitonis dampnacionis
fuisti Tercio dixit et te iubeo
occidi quia iussus occidere impera
tori non paruisti Vnde Seneca
ibidem O quam sollers est iracun
dia tua ad fingendas causas
furoris tres hic puniti sunt
ob vnius innocenciam Excogitauit
ille quemadmodum tria crimina fece
rat quia nullum inuenerat Sed
iracundia hoc mali non vult re
gi irascitur ipsi veritati si contra
voluntatem suam apparuit Et
ysid. de summo bo. c. lvi Iudex
iracundus iudicii examen con
tueri non valet quia caligine
furoris non videt non debet enim
esse iudex nimis seuerus uel
remissus quia vtraque condicio
reprobatur tam a iure canonico
quam ciuili hec probantur per Greg.
Transumptiue in canone dist.
prima xlv. d. Nec eciam constans
iudex censetur cuius animi motum
vultus detegit hoc dicat l. ad
obseruandum ff. de offi. pres. Pro
eciam secundo ex timoris pu
sillanimitate iudices equitatem iudi
cii peruertere debent Vnde Aug.
vi Confess. parum medium in commen
dacione Alipii collegesii dicat
Et cum quidam potentissimus vellet
sibi licere ex timoris potencie
quod erat per leges illicitum resti
tit alipius premissum premium non
fuit cuius potentie minime calcauit
Et licet iudex in ipsum causam
cum transferret asserens se ab
eo non permitti et licet codices
conflaciendos sibi auferret prius
pretorianis semper prestat et deliberacio

in melius vtit vtiliore iudicans
equitatem qua phibeat. q pti
tem qua pmebat. Vnd dns leuit
xix Noli facere iniquum aliqd
in iudicio Quicquid em tenet pma
qua iudex p metu tulit dicit
uaa canonica et ciuilia qd pc
sed ope exceptois elidi pt ut
in canone Pme quod xxv q
i et ff de fur Interdu et xi q
iii Iniustu Aliqui tame tenet
et dicit q no tenet pm cano
nes et hoc in odiu potentu
qui cogebat pla[os] iudicale et
hoc p canone Pme qd sup
alle et huic pme statur Rota
etiam scdm canones q pma
condicionalis e quintupli[c] alia
est em comi[n]antis ut ho xiiii
q vbi ista Alia consulentis ut
xxviii q c vlt Alia diffini
entis ut q lxiii Salomo tame
Alia ostendentis quid iuris sit v q
vi delatori Alia int[er]loquet[is]
ut iii q vi hoc quippe Non
est tercio ex carnalis amoris
affectione vel amicicie familiari
tatis iudices equitatem iudicij
puertut vbi scdm q Ber[nardum] de
de gradibus humilitatis d[ic]t q qua
druplex iudiciu in scripturis re
pit. Primu est veritatis Ioh v
Dicit audio sic iudico Scdm
iudiciu e odij iuxta illud scdm
legem debet mori dixerut
iudei contra xpm Terciu est
timoris scdm id Ioh xi Si dimi
tima eu sic venient Romani
et tollent nrm locu et gente
Quartu est amoris carnalis sic
fuit de dauid qui noluit pcere
absolon pi Reg xviii Et ideo

statutu est no debere admitti
speciales amicos ad iudicandu ne
fallant ut fallent. Nota ecc
qrto communem cupiditate in
duces iudiciu puertut Vnd Au
gust Ep[isto]la xxxv ad macedoniu
Transsumptive habent. Vn in ca
none Non licet xi q iii ibi d.
Non licet iustu iudiciu vende
iudicia no ideo iudex debz vede
iustu iudiciu nec testis vm testi
moniu quia vendit aduocatus
iustu procinu et iurisperitus
veru consiliu Illi enim vtraq
partem examinis adhibent.
isti ex vna parte consistant
cu autem iudicia et testimonia
cma neq iusta nec vera ven
denda sunt iniqua et falsa
vendut. multo sceleracius vtriq
pecunia sumit. quia scelerate
qmiis a nolentibus dat. Ille ta[men]
solet tamq male sibi ablata
pecuniam repetere qui iustu
iudiciu emit qm venale esse
no debuit Qui vero pinquo
iudici dedit vellet quidem
repete nisi puderet uel time
ret emisse hec p Augustinu
in canone non sane xiiii q
v. Tali venditione nichil inor
dinacius sordidius turpius i
iquius quia iusticia vendere
iniquitatis e Iniusticia vero
vende rabiosa insania Prterea
talis vendit iusticia quam
vende non lz In aliis contr
tibus res vendita alienat.
a venditore et trsit ad empto
rem sed in tali contractu nulla
iusticia lz venditor licet forte
effectus iusticie trsfeat ad emptorem

Unde Tullius et veritatem ipsam
inhonorat et vilificat et quia
ipsam cum sit inpreciabilis exponit
pro precio et ipsum iudicium pervertat
pver. xvii Qui cognoscit in
iudicio faciem non facit bene Ex
predictis ergo concluditur quod iudi
cium liberalitate gratuitum esse debet
non venale vel venditum hoc
etiam approbat Policratus libro v
c. x. dicens quod apud antiquos
illud quod est ex debito officii
gratuitum esse opportet sed si
fiat ad precium in sordibus compu
tatur preterea etiam racione inhibe
tur iudici ne iudicium pervertat
munerum vel pecunie accepta
cione Iudex enim est famulus
iusticie que regina virtutum est
Iudex ergo qui vendit suam
dominam et reginam et prostituit
eam precio quia ut dicitur in poli
cratico ubi supra precium non tantum
dicitur pecunia sed obsequium
et munus omne talis est servus
infidelis qui dominam cui ex fide
tenetur famulari quasi in foro
ipsam distrahit Iohelis iii puellam
vendiderunt pro vino ut bi
berent i. ipsam iusticiam incor
ruptam et sinceram Et non
solum venditor est iniquus sed etiam
emptor ut verificetur de illis
illud Ezech. vii qui emit non
letetur Emptor enim talis sicut
et ex intencione illicit et corrum
pit pessimum iudicem sicut fuit
de balaath qui corrupit ba
laam muneribus et excecavit
Num. xxii Unde ysidorus de summo
bono c. liiii^o Nullus predo
tam cupidus in alienis quam iudex

iniquus in suis Latrones enim in
latebrosis sentibus insidias ponunt
isti palam rapacitatis avaricia
saeviunt Unde petronius Quid
faciunt leges ubi sola pecunia
regnat aut ubi paupertas vincere
nulla potest iam nunc iudicium nihil
est nisi publica merces Et
propterea iudices suos alligat
legibus iuramenti quod omne iudicium
cum veritate et legum obser
vacione disponunt de iuramento
iudicis Tullius de officiis libro iii
c. xi dicit Neque contra rem
publicam nec contra iusiurandum
ac fidem amicicie vir bonus
faciet Et ibidem preclaram
a maioribus accepimus moram
rogandi iudicis Si enim meminerimus
teneremusque que salva fide facere
posset Unde Agellius libro xvi de
ymagine iusticie Crissipus inquit
os et oculos iusticie vultusque
severis ac venerandis verborum
coloribus depinxit Sequitur forma
virginali aspectu vehementi
et formidabili luminibus oculorum
acerbis nec humilibus nec atro
cibus sed reverende cuiusdam tristicie
dignitate et ex ymaginis istius
significacione intelligi volunt
iudicem qui iusticie antistes
est oportere esse gravem
sive severum incorruptum in
adulabilem contra quosque in
probos nocentesque inmisericordem
atque inexorabilem erectumque
et arduum atque potentem vi
et maiestate equitatis veri
tatisque terrificum De tercio no
verunt itaque iudices unusquisque
si spera iudicaverit contra

substancialia iudicij ut est dictum pena
grauissima tam spirituali quam temporali
punietur Et hoc tam de iure
canonico quam ciuili Aliter tamen
punitur iudex laycus et aliter
ecclesiasticus iudex Si enim iudex est
laycus qui male iudicat quacumque
ex causa tenetur leso parte ad
omne interesse nisi induceret posset
illum pro quo tulit sententiam ad ple
nariam restitucionem ut extra de
pena iudicis l. ultima xj q. iij Quicumque
et secundum leges multas alias pe
nas debet sustinere Debet eciam
preter restitucionem imponi peni
tencia tamquam pro grauissimo crimine
xj q. iij Quicumque Si vero ex ig
norancia iniuste iudicat tenetur
secundum leges in quantum est equum vi
debitur religioni iudicantis ff de
va. et extra or. cog. l. ultima
In iudicio tamen anime tenetur ut in
primo casu si in culpa fuerit scilicet
quia sciuit uel scire debuit se insu
fficientem et iudicatam tulit cau
sam presumpsit et idem si erat
sufficiens sed neglexit studere
et videre quod debuit minus
tamen agendum cum illo quam cum
isto qui scienter fecit Ultra tamen
dicit quod racio predicta de igno
rante quod debuit se scire suffi
cientem etc non habet locum
nisi in ordinario qui debet esse suffi
ciens officium suum exequendum De
legatus autem quia sepe ex
certa scientia delegantur est mirus ig
narus dummodo sit bonus et talis
ex necessitate obediencie male iu
dicat sed in bona fide et de con
silio peritorum non tenetur Ad idem

dicit Ray. Si talis iudex qui tulit
iniquam sententiam deceptus est per asse
ssorem talem quem communiter sufficientem
putabat Si autem talis iudex
sit ecclesiasticus suspensus est per annum
ab execucione officij et debet con
dempnari ad estimacionem litis parti
quam leserit Et si suspensione
durante ingesserit se diuinis sit
irregularis nec nisi per papam
poterit liberari de sen. et re.
iudic. Cum eterni li. vj De pena
vero corporali male iudicantis nar
rat valerius li. vj c. iij. d. Quod
cum quidam iudex male iudica
sset Rex cambises pellem eius
corpore detractam selle iudica
torie deposuit et in ea filium
illius post eum iudicaturum sedere
iussit Noua enim pena ne quis
postea iudex corrumpi posset
prouidit Hic eciam precepit lex
diuina deutronomij xvj Iudices et
magistratus constitues in omnibus
portis tuis ut iudicent iusto
iudicio nec aliqua parte declinent

Octauum septimi autoris
preceptum Numquam iudica
Postquam autor in proxime prece
denti precepto prebuit documenta
ipsi iudici pro tribunali in iudicio
sedenti qualiter in iudicando
equitatem et rectitudinem serua
re debeat et hoc suadere prime
posset sed propter aliquam leuem
suspicionem moueatur et tunc
tale iudicium temerarium ac eciam
iniquum nuncupari poterit
et valebit In tanto autor
in presenti precepto iudicem ipsum
instruere intendit ne per talem
leuem suspicionem quemquam

iudicare debeat in eo quod dicit
Nime iudicari pro cuius precepti
intelligencia ac obseruancia e
sciendu q quamuis iudicium sit actus
iusticie nichilominus tamen sumitur hic
sumitur iudicium pro conceptu et
actu quolibet humane et iudicatorie
opinionis ad quam uel in quo
mortalis quilibet sua credulitate
firmatur Circa quod sciendum sum-
me cauendum est ne secundum appa-
renciam uel proprium beneplacitum
iudicemus quoniam plerumque tale iu-
dicium non est verax quoniam sicut
vinum uel electuaria dulcia et
suauia infirmis amara videntur
et contraria quod siquidem ex ipsorum
electuariorum et vini amaritudine
non procedit cum secundum de se dulcia
sint et bona sed ex amara sto-
machi corrupcione uel palatum
firma interius permanente proce-
dit Sic reuera plurimi sunt
mortales qui ex celeritatis ma-
liciis earundem tanta sunt intus
corrupcione difformes quod proximum
suum licet innocentem et iustum
malum iudicant iuxta corruptum
beneplacitum eorundem sed quia plures
sunt infirmis ipsorum spernenda sunt
iudicia cum non ex defectu proximi
sed ex corruptis et falsis ma-
chinacionibus suis corruptum et
falsum iudicium causetur quibus vero
in iustis et impiis contrarius est ve-
ritatis et odiosa iusticia hoc est
quod scribit Augustinus in libro confessionum
dicens Palato non sano pena
est panis panis qui sano su-
auis est et oculis egris odio-
sa est lux que puris oculis est
amica Et iusticia tua displicet
iniquis Et propterea dicit Tullius
libro primo de oratore plura enim
homines odio iudicant aut amore
aut cupiditate quam veritate aut
iuris norma Sunt et alii qui
ex non malicia intellectualis arte
sed ex ignorancie leuitate hominem
iustum et sapientem existimant
ex habitu uel ex aliquorum sollem-
pnitate uotorum vel vestium apparencia
quorum siquidem erroneum est iudi-
cium cum infinite sint species ypocri-
tarum et aliorum fraudulencium et
ignoranciam habencium sapiencie et
iusticie faciem et apparenciam
bonitatis Et vere sicut plerum-
que sub ymagine seu pictura
aurea latet lignum marcescens
sic sub apparencia bonitatis et
sapiencie latet ignorancia grandis
ac eciam anima tenebrosa propter
quod scribitur Johannis vii Nolite secundum
faciem iudicare Quare iudica-
tores huiusmodi proprie imitatores sunt
belue que tigris dicitur Nam
belua agilis est et seuissima
et raptis filiis summa celeritate
insequitur venatores et inuenien-
tes in itinere clipeos vitreos spe-
culares dimissos per venatores
ibidem circa ipsos detinetur et
occupatur et in specularis clipeorum
perspiciens videns faciem et yma-
ginem eius et sic sensualiter
credens per speculatam et resul-
tantem faciem et ymaginem
ipsius ibidem filios inuenisse
in sua bestiali credulitate deci-
pitur propter quod venatores cum
filiorum preda illesi effugiunt et
ipsa belua sub falsa ymaginis
apparencia perditorum patitur filiorum
Sic filii per apparenciam iudicantes

plerumq3 decepti confusione mar-
runt in ipsoru iudicijs et pdunt
intelligenciam racionis Et sic no
ex ignorancia veru no ex pollem^te
vboru sed veru et causaru certa
sciencia expigencia et operacionib3
manifestis debet sapiens iudicare
quia sicut ~~sup~~ scribit Aristoteles p^o
metha^ce Sapientis e posse assig-
re cas et cognosce rem p ertitu
dinem Et ppterea dicit Tullius iij^o
de offic^s Nec quicq3 agas cuius ro
nem pbabilem redde no possis
Ita et in pposito Nam ex h^c ipo
q quis h3 mala opinione de a
liquo absq3 sufficienti ca iniuriat^r
ei Si ex hoc ipm contempnit
nullus debet aliud contempnere vel
nocumentu quodq3 inferre absq3
causa exigente Et ideo nisi de
malicia alicuius appareant manifesta
iudicia debemus eu bonu hre int
pretando illud quod dubiu e in me
liorem partem Et melius e q quis
frequent^r fallat^r habens bonam
opinionem de aliquo malo hoie
qm q rarius fallat^r habens ma
lam opinione de aliquo bono
quia ex hoc fit in iuria alicui
no ex p^o ex^o de re iur Estote
et sic in dubio et ex suspicione
nullus debet aliu iudicare qui
crebro iudicat sepissime peccat
testante veritate que ait Nolite
iudicare ut no iudicemini Math^t vij
luce vi. ij. q. j Deus omnipns
Ad hoc est optime sic^t quod
aplus dicit p^a ad Coro iiij^o
Nolite ante tempus iudicare h^mc
sine concor theo. sa 2e q. lx Sed
si volumus accipe pnus documentu
p iudicio quod ppe e actu iusticie

tunc ut supra dictm est si ex su
spicione aliqua pcedit ad aliquem
condempnandu hoc directe ad
iniusticiam ptinet et sic tale iu
diciu sine mortali pcto minime
fieri pt Unde concludendo hoc
pceptu generalit ad omnes se ex
tendit ut no temere iudicare
alios debeamus du dicit Nolite
iudicare quasi velit dicere q no
p leues suspiciones faciendu
e iudiciu ut solu p illas suspi
ciones ad iudicandu moueatur
Ad pmissoru intelligenciam magis
in speciali est de infra scriptis du
bitabilibus querendu Et primo vtru
licitu sit aliquem iudicare vel no
iudicare Et primo videt^r q no
sit licitu iudicare tali racione no
enim infligit^r pena nisi p illicita
to sed iudicantibus imminet pena
qua no iudicando effugiunt sm
id Math^t vij^o Nolite iudicare ut
no iudicemini quod tu suppletur
habet^r xxiij q. j in pn^o ergo
iudicare e illicitu Ppterea dicit
aplus Ad Ro xiiij Tu quis
es qui iudicas seruu alienu
suo dno stat aut cadit Tu supp
tur in canone nulla xxiij
q. j in pn^o Dns aut om deus
est ergo nulli homini licet iudi
care Ppterea nullus ho e sine
pcto sm id p^a Joh j^o Si dixe
rimus q pctm non habemus
nosipos seducimus sz peccanti
iudicare non licet sm id ad Ro ij.
In excusabilis es o ho omnis
qui iudicas In quo enim alteru
iudicas teipm condempnas eadem
enim agis que iudicas ergo nulli
licitu est iudicare In contrariu sit

quod scribitur Deut. xvi Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis ut iudicent populum iusto iudicio Circa huius questionem dicendum est quod iudicium inquantum est licitum importat actum iustitie sicut ante ex predictis patet Ad hoc autem quod iudicium sit iustitie actus tria maxime requiruntur Primum quidem ut procedat ex inclinatione iustitie Secundo ut procedat ex auctoritate vel presidentis autem Tercio ut proferatur secundum rectam rationem prudencie quodcumque horum defuerit est iudicium viciosum et illicitum Uno quidem modo quando est contra rectitudinem iusticie et dicitur iudicium perversum vel iniustum Alio quando homo iudicat in hiis in quibus non habet auctoritatem et sic dicitur iudicium usurpatum Tercio modo quando deest certitudo rationis puta quando aliquis iudicat de hiis que sunt dubia vel occulta per aliquas leves coniecturas et dicitur iudicium suspiciosum Ad primum ergo dicendum quod dominus prohibet ibi iudicium temerarium quod est de intencione cordis vel de aliis incertis ut Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte vel prohibet ibi iudicium de rebus divinis de quibus cum sint supra nos non debemus iudicare sed simpliciter ea credere ut Crisostomus super Mattheum dicit Vel prohibet iudicium quod non fit ex benivolencia sed ex animi amaritudine ut Crisostomus dicit Ad secundum dicendum est quod iudex constituitur ut minister dei Unde dicitur Deut. i^o quod iustum est iudicate Et postea

subdit quod dei est iudicium Ad tertium dicendum est quod illi qui sunt in gravibus peccatis non debent iudicare eos qui sunt in eisdem peccatis vel minoribus ut dicit Crisostomus super id Mt. vii Nolite iudicare et precipue est hoc intelligendum quando illa peccata sunt publica quia ex hoc generatur scandalum in cordibus aliorum Si autem non sunt publica sed occulta et immineat necessitas iudicandi propter officium potest cum humilitate et timore arguere et iudicare Unde Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte Si invenerimus nos in eodem vicio esse congemiscamus et ad equaliter puniendum nos invitemus Nec propter hoc homo seipsum condempnat ut novum condempnacionis meritum sibi acquirat Sed quia condempnans alium ostendit se condempnabilem esse propter idem peccatum et simile Secundo queritur utrum per suspicionem sit iudicandum Ad huius questionem breviter videlicet quod sicut Tullius dicit suspicio importat opinionem mali quando ex levibus indiciis procedit quod contingit tribus modis Primo quidem ex hoc ut aliquis malus in se ipso malus est et ex hoc ipso quasi conscius sue malicie faciliter de aliis malum opinatur secundum illud Eccl. x In via stultus ambulans cum ipse sit insipiens omnes stultos existimat De materia vide in prima parte in vicio Preceptum xviii De curiis si quis cum suspicione Secundo modo provenit ex hoc quod aliquis male afficitur

ad alterum Cum enim aliquis contem
nit uel odit aliquem uel mastat
uel inuidet ex leuibus signis esti
mat mala de ipso quia vnusquisque
faciliter credit quod appetit De
malicia consilii require in ultimo pre
cepto circa partes medie Miraris
modus Et patet medium Tercio
prouenit ex longa experiencia
vnde philosophus v Rethorice dicit Seniores
sunt maxime suspiciosi quia multo
ciens experti sunt aliorum defectus
Prime autem due suspicionis cause
manifeste pertinent ad prauitatem
affectus Tercia vero causa suspi
cionem diminuit in quantum experien
cia ad certitudinem proficiat que
est contra racionem suspicionis
Et ideo suspicio vicium quoddam
importat et quanto magis procedit
suspicio tanto magis viciosum
Notandum autem est eciam quod triplex
gradus suspicionis inuenitur Primus
gradus est ut homo ex leuibus
indiciis de bonitate alicuius dubita
re incipiat et hoc est veniale
et leue peccatum pertinet enim ad temp
tacionem humanam sine qua vita ista
non ducitur ut habetur in glosa super illud
j ad Cor iiij Nolite ante tempus
iudicare Secundus gradus est cum ali
quis pro certo maliciam alterius
extimat ex leuibus indiciis et
hoc si sit de aliquo graui est pec
catum mortale in quantum non est
sine contemptu proximi Vnde glosa
ibidem subdit et si ergo suspi
ciones vitare non possumus quia
homines sumus iudicia tamen idest
diffinitiuas sentencias continere debe
mus Tercius gradus est cum ali
quis iudex procedit ex suspicione
ad aliquem condempnandum et
hoc in decreto admistrat pertinet
vnde est peccatum mortale

Decimum octauum auctoris
preceptum pugna pro patria
prius preceptum est pertinet ad quandam
speciem iusticie videlicet ad pie
tatem que se extendit ad amo
rem parentum et patrie et que
ad modum reddere tenemur debi
tum hiis qui fuerunt principium nostre
propagacionis in esse sicut pare
ntibus ita tenemur reddere debitum
illi qui est principium nostre conuer
sacionis conseruacionis et educa
cionis scilicet patrie et est conueniens
reddicio debiti ut sicut per patriam
conseruamus in esse naturali
ita tu pugna pro patria ut ipsam
conserues in esse ciuili ne ab ho
stibus destruatur Pro cuius euidencia
est sciendum quod cum iusticia diuidat
secundum ea que debemus et quibus
debemus tamen quedam debemus
omnibus ut dilectionem veritatem
et fidem quedam vero non omnibus
sed aliqua superiori aliqua inferiori
aliqua pari aliqua eciam spe
cialiter debemus nobis aliquo specialiter
cognatis et parentibus nec non
et patrie beniuolis hoc totum
debitum soluit pietas secundum Tullium
Et ideo quantum ad propositum
spectat est nunc prosequendum Sed
notandum est quod quatuor sunt
que principaliter mouere debent nos
ad conseruacionem et defensi
onem patrie sue Primum est ve
terum auctoritas ad hoc inducens
Secundum est ipsius racionabilitas
hoc approbans Tercium est vir
tutis semper delectabilitas ad hoc impellens

Quartum est ipsius patrie multiplex
utilitas ad hoc alliciens. De primo
dicit Tullius libro de officiis c. xviii
Sed omnium societatum nulla est carior
quam ea que est cum re publica. Uni
cuique nostrum cari sunt parentes cari
sunt liberi propinqui familiares
sed omnes omnium caritates patria una
complexa est pro qua quis bonus
non dubitaret mortem appetere si ei
sit profecturus. De secundo etiam ratione
de intrinseco patet. Nam quanto bonum
aliquod generalius est et utilius
tanto magis illud bonum est eligen
dum agendum et observandum.
Sed commune bonum patrie exce
dit omnia bona singularia quia
propter bonum et potenciam civitatis
et rei publice singularibus civibus
de iusticia providetur. Et propter
tale bonum omnibus singulariter
et specialiter violenciis et offen
sionibus honestius conservantur
quod quidem ex speciali bono
particulari et privato contingere
non valeret. Et sic in bono com
muni patrie concluditur et servatur
omnis utilitas singulariter. Et
propterea dicit Tullius ubi supra
omnes omnium caritates una ca
ritas patrie complexa est. Qui
autem virtuosus semper propter suum spe
ciale bonum racionabiliter promo
vendum et propter conservacionem
sui ipsius naturaliter inclinetur
et agat et agendo pro bono
et ordine racionis ad bonum
et conservacionem sui teneatur
fatigari ac etiam eius exponere
vitam et in hoc non debeat
mortis evitare periculum ad pro
mocionem et conservacionem

boni communis quod singulare
bonum excedit erit licita exposicio
hominis vite et in hoc mortis non
est fugiendus eventus agendo
pro bono et ordine racionis. Hoc
autem quod scribit Tullius in sua
Rethorica veteri dicens Non modo
communis commodi causa laboris acci
piendi sed vitam amittendi ex
istimo. Et ideo in libro 2° Rethorice
nove Nullum est periculum quod sapi
ens pro salute patrie arbitretur
vitandum. Hoc autem approbans et
commendans philosophus in 3° Ethicorum
dicit proprie utique dicetur fortis
qui contra bonam mortem erit
impavidus supple pro defensione
patrie vel alia racionabili causa.
Unde Augustinus libro xviii de civitate dei
ca. xvii admirans fidem et
dileccionem Codri ducis athenien
sium qui pro defensione sue pa
trie et suorum salutem morti spon
te se tradidit. Unde legitur quod
cum initum bellum esset inter athe
nienses et ptolomeum accepissent
quod in responsum quod illi essent victores
quorum dux primus occideretur. Co
drus salutem rei publice et
patrie sue preferens in habitu
pauperis transivit ad hostes et
cum iurgiis et contumeliis
per ipsum prolatis adversus ipsos ho
stes provocatur ad mortem et ipsius
occisione. Nam secundum responsum
maluit mori pro suorum conserva
cione quam etiam vivere sine ipsis.
Et propterea scribit de ipso Virgilius
Et iurgia Codri. De isto ecce
Codro narrat Valerius libro v°
ca° vi°. De tercio etiam docet
canonica et civilis lex. Ad hec

etiam compatriotas impellit Unde Ambro. li° de offic. Et transsumptive in canone fortitudo xxiii q. iii d. que fortitudo que bello tenet a barbaris patriam vel domum defendit. Et leo papa. iii. q. viii dicit Si quis pro veritate fidei et defensione patrie mortuus fuit adeo celeste premium censet. hoc etiam probat lex civilis ff. de iust. et iur. ubi dicit lex illa quod patria honoranda et diligenda est ac etiam est ei parendum ut qui eam delet infamis est ut dicit l. infamie ff. de veli. De quarto etiam hoc probat ipsius nominis patrie diriuatio seu ethym. patria autem dicitur pares ta per que tria tres magne utilitates inde sequuntur compatriote et propter quas tenentur patriam amare et pro ipsa totis viribus pugnare. Prima utilitas quam consequitur ex patria est quia parit necessaria ad sustentationem vite corporalis scilicet alimenta quibus pascuntur indumenta quibus teguntur habitacula quibus a pluvia vento et estu ac etiam a frigore protegunt et conservant. Secunda utilitas quam consequitur ex patria est quia parit necessaria ad delectationem et conservationem humani generis Nam in patria homines crescunt succes sive et multiplicantur que successiva multiplicatio conservat genus humanum Unde patria implet quod dixit deus gen. i Crescite et multiplicamini. Tercia utilitas quam consequitur ex patria est quia parit necessaria ad instructionem et eruditionem

vite moralis scilicet rectores doctores iudices per quos in bonis moribus informantur et a viciis refrenantur et in scienciis promouentur hec omnia sunt in patria bene disposita et ordinata Unde propter predicta bona que patria parit et prestat merito unicuique dicat autor de patria Pugna pro patria vel moraliter pugna pro patria scilicet celesti hec enim terrena habitacio proprie loquendo non est nostra patria sed locus nostri exilii hic enim secundum apostolum non sumus cives sed advene Ex premissorum intelligentia magis in speciali est de ista serie dubitabilibus querendum. Et primo utrum aliquod bellum sit licitum Breviter huic quesito respondetur secundum tho. 2a 2e q. xl. quod ad hoc quod aliquod bellum sit licitum tria requiruntur primo auctoritas principis cuius mandato bellum est gerendum non enim ad personam privatam pertinet bellum mouere quia potest ius suum in iudicio superioris prosequi et intellige principis sive ecclesiastici vel qui pugnat pro ecclesia sive principis secularis xxiii q. i Quid culpatur. Et secundum vel Sufficit auctoritas inferioris dignitatum ad defensionem sibi subditorum qui quibus alius prudicere se iuvare non potest. Secunda causa iusta ut scilicet illi contra quos bellum mouetur ex aliqua culpa hoc meruerunt Unde Aug. in libro questionum dicit Iusta bella debent diffiniri que ulciscuntur iniurias sit gens vel civitas plectenda est que vel vindicare

C.

neglexerit q̄sita sunt impbe fac-
tum est uel reddere q̄d p iniuria
ablatum est xxiij q. ij Dnus T
ao requirit̄ intencio recta que sc̄
intenditur ut uel bonū p̄moue-
atur uel ut malū vitet̄ vnde
nō licet fieri expodio et hm̄ᵍᵈⁱ
Sed pp̄ter iusticiā et caritatem
ut in p allegato canone Quid
culpatur et c militare Sunt
etiam alia duo que ponuntur a
quibusdam requiri in bello iusto
vl3 ut non sit p̄sona cui bellare
non licet utputa clericꝰ ut in
canone clerici xxiij q. viij S
hoc est pp̄ter specialem phibi-
cōnem que dupli͛ considerari
pt̄ p̄ma est generalis quia ex-
citā bellor̄ inquietudines hīnt
et multū impediunt a diuinorū
contemplacōne et a laude dei
et ab orōne p̄ populo que ad
officiū ptinent clericorū Se-
cunda est specialis quia clerici
ordinant̄ ad ~~specialis~~ altaris
misterium in quo sub sacramēto
repn̄tant̄ passio x̄i ad Cor
vi Quocienscumque manducabitis
panem hunc et calicem bibetis
mortem dn̄i annunciabitis donec
veniat Et ideo nō competit eis
occidē uel sanguinem fundē nec
etiam arma portare absque iusta
causa puta si trāseat p loca
periculosa ad tiīmorem latronū li-
cet portare nō debeat ar xxiij
q. iij Maximianus nisi forte
vim vi repellendo Item ut
fiet p repeticōe vel pace de-
fensione uel hm̄ᵍᵈⁱ ut xxiij
q. viij ca. i et ad hec redu-
cantur ad iustam causam ut in

pnti p̄posito Et sic hec pugna-
re p pace ut autor in ᵒ dicat
Nota secundū canones q̄ sacra- Nota
mentum misse etiam a malis
sacerdotibus est audiendum et
maxime dum ab ecclia tolleratur
et ante sentenciam ut viij q. iiij
Nonne. quia tale sacramentum
conficientibus pocius nocet q̄ aliis
q̄d octo pbatur exemplis Primo
p exemplū facis accense que aliis
lucet et sibi nocet xv. q. vlt
c. vltᵒ Secundo exō lixiuij
quia velut lixiuiū alios lauat
et nō lauatur lxxxiij d. c. Cum
q̄m Tercio exō canalium lapi-
deorū quia velut p lapides ca-
nales trāseunt ad locum fertile
i q. i Si fuerit Quarto quia
non suis virtutibus sed x̄i sacramen-
ta conficiunt de conse. d. p̄ma
P̄anis est in altari Quinto q̄
indignus sibi manducat et bibit
et non aliis i ad Cor xi Qui
sumit indigne iudiciū sibi mandu-
cat et bibit et i. q. i. p ysaia
Sexto quia ipse xp̄us vene-
renciam eis exhibuit dum ad
eos leprosos misit de pe d. i Quē
penitet Septimo quia sicut
sacra sic nec sol ab immundis
locis coinquinantur d. xiv Se-
cundū Octauo quia sacramenta
a Iuda tradita nō sunt repbata
i q. i. Queri posset aliquis de
tali q̄stione videlz Virū q̄s si ali-
quis suadet alicui q̄ exponat
se periculo ~~uel~~ p pace uel iure
suo sit irregularis Videtur quod
si mortuus non est irregularis etsi
si iste cui consulitur e moriatur
xxiij q. iij Pro mebris et cetera

et q. viij argui et cum seq. Sed
si staret cum verisimiliter mori
turum irregularis fieret idem hosti
xiiij Secundo queritur utrum filius te
neatur obedire duci exercitus papi
enti quod pugnet pro patria contra
patrem suum quando pater patriam
suam impugnaret. Et primo
ad partem negativam illud induci
tur quod primo posteriorum habetur
~~habetur~~ dicitur enim ibidem propter
unumquodque tale et illud magis
ubi gratia Diligo propter deum
paupertatem ergo magis diligo
deum sed filius tenetur patrie propter
patrem. Iam omne esse quod habet
filius in patria et propter patriam
utputa esse secularem et potentem
divitem sapientem et similia habet
propter esse naturale quod habet a patre
ergo magis tenetur patri quam
patrie ergo non debet pugnare
pro patria contra patrem. Pro par
te vero affirmativa in contrarium
sit quod dicit Aristoteles quod magis
obediendum est duci exercitus in belli
cosis quam patri. Ad hanc questionem aliter
respondere potest theologus theologice
loquendo primo ad hanc questionem
respondebit sic theologus quod Si enim
pater carnalis vellet contra pa
triam et honorem patris celestis
utputa quando pugnaret contra fidem
et contra ecclesiam quod tunc filius de
beret pugnare contra patrem
et ista responsio est vera et catholica
per ea que in prima questione sunt
exposita. Sed quia nullus catholicus
ambigere debet ideo non est hic sta
dum. Aliud autem respondebit moralis
philosophus pure moraliter et politice
procedendo credo quod respondebit quod in hoc
casu

ducem sapientem et non sapientem
si non contradiceret quod debet filius
pugnare contra patrem. Et ma
xime quando dubium esset quis haberet
iustum bellum an pater vel patria et
multo magis quando constaret quod pa
tria haberet iustum bellum contra patrem.
Hec positio politica potest multi
pliciter confirmari. Et primo sic in
quocumque casu potest pater et debet se
exponere morti et filium suum ut
vel filius potest exponere patrem mor
ti quia pater magis cavere debet
ab offensa sui ipsius et filii quam
filius ab offensa patris eo quod ma
gis diligit se pater et filium quam
filius patrem. Sed pater politice
loquendo laudabiliter exponit se et
filium morti pro defensione pa
trie ergo filius potest exponere patrem
morti pro defensione patrie hoc
autem probat lege civile ff de re
li. Et autem pater politice loquendo
laudabiliter seipsum exposuerit
morti pro defensione patrie narrat
Augustinus ubi supra de Codro
rege Athenien. Et valerius
idem dicit. Etiam patres exposuerunt
filios morti pro defensione reipublice
dicit Augustinus libro de civitate dei c. iij
de Bruto qui filios suos compre
hensos et ad palum ligatos se
curi percuti iussit quia dominationem
Tarquinii a se repulsum redu
cere nolebant. Secundo sic
unaquaeque res desiderat perpetu
ari in suo esse ut 2o de anima
dicit philosophus. Et quia res non
possunt perpetuari in se ipsis desiderant
perpetuari in alio et maxime in specie
sua et hec est una de causis
quare patres diligant sic intente filios

suos quia credunt se in eis Et
hec est etiam racio quare hoi
nes delectantur facere opera
que maneant post mortem sua
ex quo regulariter est verum quod
quilibet diligit maxime illud in
quo credat diu permanere memoria
sua quia saluatur esse suum in
illis quantum ad esse opinabile vel
memoriale Cum ergo esse memo
riale et opinabile magis fueret
in consumacione ciuitatis quam pa
tris quia ciuitas naturaliter
vel saltem presumptiue durare
debet quam pater ergo magis debet
pugnare pro conseruacione patrie
quam patris hec opinio confir
matur per Tullium iii de officiis
vbi inquirens an si pater cona
bitur tradere patriam an silebit
filius dicit utique Ex hiis condu
ditur quod in casu preposito filius potest
pugnare contra patrem Ad ar
gumentum in contrarium videtur potest
quod quando aliquid inest duobus ita
quod vni propter aliud tunc bene se
quitur quod magis inest illi propter
quod inest verbi gratia diligo
magistrum propter discipulum ergo ma
gis diligo discipulum Bene se
quitur dilectio inest magistro propter
discipulum et ideo sequitur quod di
scipulus magis diligitur Sed
quando aliquid inest duobus per
aliquod aliud et inest illis eque
principaliter et immediate tunc
non sequitur quod insit magis
vni quam alteri verbi gratia dis
gregare visum conuenit al
bedini niuis et lactis non tamen
conuenit vni propter aliud ergo
non sequitur albedo lactis disgre

gat visum ergo magis albedo
niuis disgregat Similiter hoc dico
hic amor patrie contingit patri
et filio sed non contingit per se
filio propter patrem quia pater non
causauit in eo istum amorem
patrie Primo filius tenetur patrie
equaliter et primo et immediate
Et ideo non sequitur pater te
netur patrie ergo filius magis
tenetur ut arguebat Et propterea
a quo filius pugnat contra patrem
impugnantem patriam non pa
se pugnat contra patrem sed
contra hostem per hoc facit l
xime ff de rele sup all Et
illa obligatio qua filius est patri
obligatus tunc cessare videtur
ad tempus Pater enim pugnans
contra patriam filii videtur vel
le subtrahere a filio esse et
vitam quam sibi dederat propter
quam filius sibi obligatur Nam
destructa patria filius male con
seruaret esse suum et suam vitam
Et sic patet conclusio

Decimum nonum auctoris pre
ceptum Iusiurandum pura
Postquam autor in primo precepto
prebuit rudimenta spectancia ad
primum riuulum id est speciem primus
primum paradisi fluminis scilicet iusticie
per quam specialiter inducimur ad
primum actum religionis vel latrie
exhibendum deo in oracione suppli
catiua dicens Itaque deo supplica
Subsequenter licet inestiancialiter
et valde a remotis inducere nos
intendit ad tercium actum latrie
scilicet ad Iusiurandum per quod ordina
mur ad reuerenciam deo exhiben
dam quia hoc ipso quod quis per deum

iurat deum psitetur veriorem
et q eius veritas est infallibi
lis et p quos testatur deu omi
cognitorem et sic aliquo modo
reuerenciam deo exhibet iurado
Unde Jeronim⁹ sup mt Qui iu
rat aut veneratur aut diligit
eu p quem iurat Unde apud
gentiles Jusiurandu erat vo
catur in phi° retha° valde
honoratissimu Ad hoc autem
ut no exhibeatur deo reuerecia
iuramentu no seruado inducit
nos autor in hoc pcepto iura
mentum seruare dum dicat Jus
iurandu serua quasi velit i ue
Serua iuramentu tuu ut sit fir
mu et stabile ita ut piuriu no
incurras vel aliter Serua id ẜ
considera anteq pmitas ut rite
id facere valeas Proinq tame
pcepti euidencia ut eciā obsua
ria est sciendu q homo no deb
in omnibq smonibq sub iura
pstare sed in pmissionibq sub
fidem seruare et attende hoc e
quod scribit Salom Eccī xxiii
Juracoī no assuescat os tuu
multi enī casus in illa Et pte
a scdm mandatu e Non assu
mes nome dei tui in vanu
Et Augq ho de madato dni
loquitur sic in pposito dico vob
no iurare omīo sz ne iura
do ad facilitatem iurandi et
ex facilitate ad consuetudine
veniatur et ex consuetudine ad
piuriu decidatur Nam sicut
habetur pud vii° Multu iuras
replebitur iniquitate et no rece
det a domo ipsq plaga Est
ergo piculose iuracoibs insidia

consuetudo vitanda Et impta
phi documentu in peccet ad ulle
xandru In pmissis suanda
est fides veritatis Nam loquis
phus i pposito eidem allexa dro
sic scribit Caueas Allexr ne
infringas fidem datam et federa
confirmata nā hoc conuenit
infidelibq iuuenibq et meretabq
serua pmissa fideliter quia omēs
infidelitate consequitur finis ma
lus Et si ex fidelitate infrīge
da aliquid boni eueniat tame
ipsa sciencies e mala et exim re
pboru de gne malor Scias
ergo q p fidem sit homi con
gregacio ciuitatu inhabitacio
vnorum commixio regu dnacio
p fidem castra tenentur ciuitas
seruantur reges dnantur Ca
ueas ergo fidelissime pricepts
fidem datam infringe serua si
militer tua iuramenta et federa
eciā si sint grauia Nam cū destc
comis regni barbaroru et sci
tharu fuit quia reges eoru v
tebantur iuramentis ad fraudem
et decepcionem homi et pxia
rū ciuitatu fidem frangentes
et federa que fuerut ad salute
huam generis stabilita Et
ideo equitas iustissimi indicas
hoc amplius sustine no potuit
h phus in secretis fidem ergo
nedum amicis vrm eciā inimicis
talibq psitutam optime suaue
runt antiqui ind ut narrat
Augq ho i de ciui dei c xv
ac ecc Tulliq ho ii° de offic
c ii Asserentes q cū marcus
regulq dux eet captiuus
a Carthaginesibq missus Roma

veniens venit in senatum et captivos reddi vel commutari negavit esse utile eo quod illi essent adolescentes boni duces. Ipse autem senectute confectus et cum retineretur a propinquis et amicis redire maluit quam fidem hosti datam falsare non ignorans se ad crudelissimum hostem et ad exquisita supplicia proficisci tamen iusiurandum observandum putavit. Et premissorum intelligencia magis in speciali est de infrascriptis sex dubitabilibus querendum. Et primo que fuit vel esse potuerit causa institucionis iuramenti. Huic quesito breviter respondetur Extra c. i quod duplex fuit causa. Prima propter infirmitatem non credencium utputa cum aliquibus suadetur aliquod bonum et non credunt verbo simplici introductum est quod possimus iurare. Et hoc secundum Augustinum non est contra xxii q. i et c. Si peccatum. Secunda causa ideo fuit permissum propter vitandum ydolatriam propter quod concessum fuit iudeis iurare per deum ne iurando per creaturam in ydolatriam inciderent. Et secundum Ieronimum in canone Considera xxii q. i. Est ergo iuramentum bonum licitum et meritorium quando per ipsum proximo subvenitur unde in psalmo Domine quis habitabit in thabernaculo tuo etc. Et sequitur Qui iurat proximo suo et non decipit. Non tamen appetendum est et assuescendum ad iuramentum propter periurii periculum. Propter quod non nisi ad necessitatem vel utilitatem ut est

dictum est iurandum ut asserit Augustinus in canone Ita ergo xxii q. i. Et sic intelligendum est quod quandoque iuramentum prohibitum reperitur. Secundo queritur utrum auctoris preceptum sit passe in omni casu servandum ex eo quod auctor dicat Iusiurandum serva. Huic quesito breviter respondetur quod iuramentum quod vergit in deteriorem exitum non est servandum. Vergit autem in deteriorem exitum sex modis. Primo quando iuratur aliquid quod est mortale peccatum per se utputa quod perpetrabit adulterium in quo casu peccat et iurando et iuramentum adimplendo. Secundo quando iuratur aliquid indifferens quod ex circumstancia efficitur mortale ut si iuro quod non exibo de domo licet illud sit indifferens ad bonum et ad malum tamen si supervenit preceptum obligatorium efficitur mortale si non exeam. Tercio quando iuramentum excludit opus pietatis ex caritate faciendum ut quando iurat quod non dabit aliquid istis ex caritate. Quarto quando denovo emergit aliquid quod fuit impedimentum sicut fuit iuramento herodis qui iuravit puelle saltanti se daturum quod peciisset. Hoc enim iuramentum poterat esse a principio debitum et licitum intellecta debita condicione scilicet si peteret quod dare liceret sed implecio iuramenti fuit illicita quia fuit passum caput Iohannis baptiste xxii q. iiii est etc. contra officium. Quinto cum excludit opus de genere bonorum ut cum iurat quod numquam velit esse clericus

vel religiosus vel q nunquam ieiuna
bit vel q nunquam dicet psalterium
vel q nunquam celebrabit usque ad me
sem et huiusmodi et in hoc casu pec
cat quidem iurando quia ponit
obicem spiritui sancto sed multo
melius facit non implendo. Sexto
cum excludit opus in differens
pia intencione pro deo et proximo
faciendum ut si quis iurat q non
loquatur martino uel non intrabit
domum eius uel non coquet ad
furnum eius uel non vendet ei
rem pro modico precio q tali uel q
non comedet ad mensam cum eo
si aliquis iurat huiusmodi in diffe
rens credo q propter huiusmodi iura
mentum non debet a talibus decli
nare et maxime ut tollatur
scandalum proximi contra quem
iuratur. In primis autem tribus
credo q posset quilibet sic iu
rans auctoritate propria contraue
nire sed imponenda est ei penitencia
de temerario iuramento. In reli
quis autem tribus casibus huiusmodi
iuramenta non sunt obligatoria
nec imponenda sit penitencia pro
transgressione eorum tamquam pro
mortali non expedit tamen
propria auctoritate contravenire nisi propter
urgentem necessitatem non debet
Tum propter reverenciam sacramenti
tum propter scandalum simplicium qui
reputant se incurrere periurium et
inde incurrit facilitatem labendi
in periurium et in detractione im
petenda est absolucio a superiore
qui huiusmodi iuramenta debet facili
ter relaxare uel pocius ostendere
sic iurantes non fuisse obliga
tos et penitenciam imponere de teme-

rario iuramento satis huius con
cordant theologi et tho. prima secunde
q. lxxxix. ar. vii. ubi vero li
citum est iuramentum ~~ubi vero licitum~~
~~est iuramentum~~ semper est conservandum
licet etsi illicitum sit ex modo iura
di ut c. Si aliquis xxii. q. iiii.
Et in decre. Debitores de iu
iur. Isto modo intelligi debet
ac eciam servari auctoris precepta
Tercio queritur que exigunter
ad hoc ut vere fiat iuramentum
dicendum est secundum tho. 2a 2a q.
lxxxix. eciam tenet Ray. quod in
...tad
... ad hoc ut vere fiat iura
tria exiguntur scilicet veritas iudi
cium et iusticia. Ier. iiii. Iurabit
vivit dominus in veritate et iudicio
et iusticia xxii. q. i. et Iurabit
Si ista tria uel aliquod istorum
defuerit periurium dicitur xxii.
q. ii. Animadvertendum dicit enim
uber in glo. Et periurium dicitur
mala iuratio male enim iuratur
qui negligenter et indiscrete iu
ratur sicut iuratur Iosue Ga
baonitis Iosue x. Et david
contra nabal regem primo Regum
xxv. et qui assidue sic sicut
iurant ribaldi contra illud
Ecclesiastici xxiii. Iuracioni non
assuescat os tuum. Primo quidem
et principaliter periurium est qui deest ve
ritas quia iuramentum principaliter
ordinatur ad confirmacionem
dicti humani cui confirmacioni fal
sitas opponitur. Secundo autem
qui deest iusticia. Tercio qui
deest iudicium. Veritas ergo primo
debet semper esse in consciencia
id est ut firmiter sciat ita esse
hoc alias si credit tantum non debet

de consciencia sed de crudelitate
iurare Judicium eciam dicitur discre
ta deliberacio .i. ut non iuret
eciam leviter nisi propter necessitatem
.i. cum suadet alicui aliquid verum
quod ei expedit vel utile est cre
dere etiam non vult credere sim
plici assercioni xxii. q. i ita
ergo Justicia vero quod id quod
iuratur licitum sit et honestum
xxii q. i Ita ergo et se demum
dum Et si xpus Quarto que
ritur utrum periurium sit mortale
peccatum huic questioni respondet tho
2a 2e q. xcviii dicens quod periurium
ex genere suo est mortale peccatum
quia importat contemptum dei
nec excusatur a peccato mortali
non implens eciam quod coacte
iuravit potest tamen per auctoritatem
pape ab obligacione iuramenti
absolvi presertim si coactus fuit
tali metu qui cadere posset in con
stantem virum minor tamen penitencia
imponitur tali Item non excu
satur a mortali peccato qui ioco
se periurat quia non devitat
divinam irreverenciam ymo quan
tum ad aliquid auget Similiter
et ille qui ex lapsu lingue per
iurat siquidem advertat se iu
rare factum esse quod iurat non
excusatur a peccato mortali sicut
nec a dei contemptu Si autem
hoc non advertat non videtur
habere intencionem iurandi et ideo
Addi a crimine periurii excusatur Nota
secundum canones quod periurium dicitur
quinque modis primo transgressione
iuramenti ut vi q. i Quicumque sa
cris Secundo falsa iuracione
ut xxii q. ii Beatus Tercio
reatus periurii ut xxii q. ii ho
mines Quarto in cauta iuracio
ut de xxv q. alias Quinto in
famia periurii ut vi q. i Infa
mes ultra prius Sexto queritur No
utrum peccat qui ab aliquo ex
igit iuramentum Et primo videtur
quod sic Dicit Augustinus quod veritas
ewangelii non recipit iuramentum
ergo qui recipit facit contra
veritatem ewangelii ergo peccat
Contra Judex ecclesiasticus non
recipit testes sine iuramento ergo
ordine iudiciario excercere non
potest sine peccato sed hoc est falsum
ergo non peccat iuramentum exi
gendo vel recipiendo Solucio
dicendum quod refert utrum exigens
iuramentum ab aliquo sciat eum
falso iuraturum an non In primo
enim casu graviter peccat Jura
mentum exigendo quia homicida
est quod sicut Augustinus ille de suo peri
curio se interimit sed iste manum
interficientis impressit Nota fuit -8-
quidam qui provocavit alium ad
periurandum qui in nocte in vi
sione ductus est ad iudicem excelsum
et admirabilem et interrogatus
quare tu provocasti hominem ad per
iuracionem cui respondit ille quia
michi negavit rem meam Non
ne melius erat ut rem tuam
perderes quam animam illius falsa
iuracione perimeres et ille presta
tus iussus est cedi et cesus est
tam graviter ut in dorso eius
evigilantis vestigia plagarum
apparerent Dictumque est ei deinceps
caveas ne sic facias Sane
intelligendo que dicta sunt de
bent intelligi de persona privata

non publica scilicet iudice set
privata persona exigit propria volun
tate sed publica ex necessitate
secundum iuris ordinem unde sibi non
imputatur sive sciat ipsum deiurare
sive non Item secundo casu refert
utrum ideo exigat ut fides ple
ori ~~ex~~ habeatur et tunc non peccat
aut quia sine hoc nulla fides ha
beretur et tunc aut movetur dubi
tando non peccat aut distinendo
tunc veniale peccat peccato suspi
cionis Ad argumentum augusti
videlicet Intelligendum est quod veritas
Ewangelii non recipit iuramentum
passim et indistincte sed in casibus
Sexto queritur que pena veni
at pro peccato puericie imponenda
dicendum est secundum canones quibus
debet imponi penitentia tamen in
spectis circumstanciis magis vel
minus aspera penitentia est impo
nenda Item pueri sunt infa
mes usque i nec amplius ad te
stimonium admitti debent ut in
canone Rubrica xxxii q v
et c parvuli ea q et c Non
obstante quod de tali puerio pe
nitenciam agat ut legitur et no
tatur in decretali Testimonium
de testibus

vicesimum preceptum

Vicesimum autoris pre
ceptum Maiorem ne
contempseris Istud
preceptum includitur sub tercia specie
iusticie scilicet observancia que est
virtus quedam per quam minores
informantur qualiter honorem et re
verenciam maioribus debent ex
hibere et maxime hiis qui sunt
in dignitate constituti et qui habent
particulare dominium super hominem vel
super aliquam creaturam ac eciam
qui habent officium gubernandi
et regendi respectu alicuius rei sicut
principes habent civitates gubernare
et cives in rebus civilibus Duces
autem exercitus in rebus bellicis et
magister in discipulis Verum quia a
liqui ex talibus superioribus reperiuntur
aliqui in tantam superbiam elati quod
minores parvipendunt ac eciam
contempnunt ex eo quod minores ex
cedunt in aliqua gracia corporali tem
porali vel eciam spirituali propter quod
ipsi minores retrahunt a reddendo
ipsis maioribus debitum honorem
secundum quod hec virtus observancie
requirit ideo autor in hoc precepto
informare intendit maiores et
superiores a talium contemptu ab
stinere debere dum dicat Maiorem
te ne contempseris quasi velit i
nuere quod quamvis precellant minores
in aliquo dignitatis gradu vel
alicuius virtutis vel eciam etatis quod non
lomo propter hoc debeant ipsos
minores contempnere Et hoc est
quod scribit Salomon Eccli iiii
Non verearis proximum tuum in
casu suo Et eciam apostolus ad Ro
xii sic dicit quod sicut in uno
corpore multa membra habemus
omnia autem membra non ha
bent eundem actum Ita et multi
unum corpus sumus in Christo singu
li autem alterius membra etc
Super isto precepto non est hic
instandum quia supra in secunda
prohemiali parte capitulo xli sufficienter
est de ipso tractatum xxi

Vicesimum primum autoris pre
ceptum Magistrum metue
Istud preceptum eciam spectat ad

supra sc[ri]ptam iusticie speciem
videlicet ad observanciam De qua
vel p[er] qua[m] informat[ur] scolastica
qualem timorem ac reverenciam
m[a]g[ist]ris debeant exhibe[re] tamq[uam] p[er]
sone que p[re]eminencia[m] tenet qu[an]
dam sup[er] discipulos in actu re
giminis et discipline ac eciam bo
noru[m] moru[m] informac[i]o[n]e Et h[oc]
racionabil[ite]r p[er]suaderi p[otes]t quia
quemadmodum p[ri]ma species iu
sticie vi[delicet] religio docet debitu[m]
deo honore[m] impende[re] p[ro]p[ter] p[ri]mu[m]
et sc[un]d[u]m late[m] cultu[m] sc[ilicet] p[er] oracio[n]e[s]
supplicac[i]o[n]es et adorac[i]o[n]e[m] n[e]c no[n]
et p[er] t[er]ciu[m] actu[m] sc[ilicet] p[er] iuiurand[um]
observandu[m] Et sicut sc[un]da spec[ie]s
sc[ilicet] pietas dat parentibus ho
norem et reverenciam exhibe[re]
sic observancia que tercia est
spe[cie]s generali[te]r subditos et
minores om[n]es informat ut
no[n] solu[m] debeant exhibe[re] reve[re]n
ciam hiis qui sunt in dignita[te]
constituti Ver[um] etiam hiis q[ui]
aliquo particulari p[re]eminent offi
cio ut sunt scolares rectores
et m[a]g[ist]ri Hoc e[st] q[uo]d autor mte
dit dum dicat M[a]g[ist]r[u]m metue
Porro h[uius] p[re]cepti intelligencia
ac e[ius] observacia duo p[ri]ncipali[te]r
occurrunt videnda p[ri]mu[m] e[st] p[ro]
parte m[a]g[ist]ri ad v[er]sus discipulu[m]
co[m]moda ac eciam honesta dili
gencia et benivolencia Sc[un]d[u]m
est ex parte discipuli versus
m[a]g[ist]r[u]m p[ro]mpta obediencia et
reverencia Circa p[ri]mu[m] sciendu[m]
est q[uod] ad hoc q[uod] m[a]g[iste]r metuend[us]
est sit et venerand[us] Debet
in se p[lu]r[a] qua[tuo]r h[abe]re P[ri]mu[m] e[st]
q[uod] sit sapiencia illustrat[us] [secund]o

Sc[un]d[u]m est q[uod] sit benivolencia
inclinatus Terciu[m] est q[uod] sit inno
cencia decorat[us] Q[ua]rtu[m] e[st] q[uod]
sit exigencia certificat[us] De
p[ri]mo Boeci[us] de disciplina sco
lariu[m] dicat m[a]g[ist]ri d[icit]o Qui ad ma
gistrat[us] excellencia[m] iuvenis
bone indolis velit accede[re] o[portet]
e[ius] ut sciat quid ad tali nomi[ni]
p[er]tinet reverenciam ut queq[ue]
scita vel quesita expme[re] nostat
et ne sc[ri]ptoru[m] commissioni se tota[lite]r
committat et ut libroru[m] copiam
acquirat ac ad eos cum opus
fuerit confluat nec tamen
eis omino credat sc[ilicet] sufficere
q[uia] inferrimu[m] ingeniu[m] est semp[er]
inventis uti et nu[m]q[uam] in veniend[is]
Ascendens ergo ad gradu[m] ma
gistralem preditu[s] sit sciencijs
al[ia]s caveat ne sibi dicat ro[mano]r[um]
ad ii · Qui aliu[m] doces teip[su]m
non doceas Ideo sapie[ntie] xviii
Anteq[uam] loquaris sc[ilicet] docendo
disce p[ri]us audiendo Et Iacobi
iii Nolite plures m[a]g[ist]ri fieri
In hoc eciam canones satis con
cordare vident[ur] lxx d[istinctio] Ordina
tos lxi d[istinctio] Miseru[m] xvi q i
Si clericat[us] Et decre[talis] Cum
m[a]g[ist]r[u]m de elec[tione] · ex[tra] De sc[un]do
dicat Greg[oriu]s in canone h[abe]t[ur] lx
xlvi d[istinctio] Q[uod] m[a]g[iste]r deb[et] scola
ribus esse humilis et benignus
et humiliter docere no[n] cum austi
tate Quod app[ro]bat decre[talis] hu
milis Demaio et obe[dientia] · ex[tra] ta[men]
talis humilitas sic moderari debet
q[uod] ex hoc regendi auct[orit]as non
frangat[ur] quia sicut dicat Aug[ustinus]
in canone Qui lxxxvi d[istinctio] De
tercio Beda Boheci[us] ubi supra

Magistratus insup morum honesta
te polleat quia debet in s(er)mone
esse verax in iudicio iustus in con
silio prudens in commisso fidelis co(n)
stans in voto pius in affectu vir
tutibus insignis et bonitate lauda
bilis Sequitur nulla siquidem res
est magis preciosa discipulo q(uam)
vita contumeliosa magistri Et sic doc
trina vilescit ex ignominiosa vita
docentis Vivat igitur magister vir
tuose ut discipulos informet Se
neca Ep(isto)la vii plus homines o
culis quam auribus credunt longu(m)
enim iter per precepta breve et effi
cax per exempla sicut enim cuius
vita despicitur restat ~~enim~~ ut
eius predicacio contempnatur aut
Gregorius sup(er) Ewang(eli)a omelia vi
li. ii. Sic cum vita docentis despi
citur et eius doctrina contempnitur
Ideo seco(n)d(o) q(uer)o boecius Magister
probe etatis et vite erudicionisque
eligendus De quarto magister insup(er)
esse debet longa experiencia in
doctrina exercitatus et hoc apparet
eius qui docet recte et artificialiter
unumquemque secundum suam capacita
tem et secundum cuiuslibet artis exi
genciam Debet esse mansuetus
prout oportunum est Debet esse
rigidus ut lites dissolvat ob
latrantes remordeat obloquentes
reprimat protervientes castiget hic
est unde secundum canones ita q(uod)
non fiat cum sevicia sed minus cor
rigendo hoc est aspere verberando
quod talis culpe imputatur quia
levis talis castigacio eis p(er)missa
est secundum leges ut ff loc Item
queritur extra de homicidio ad
audienciam xxiii q v c i Si

si levius eum percusserit et talis
scolaris moriatur dicit vincencius q(uod) non
tenetur magister si firmus erat pu
er et robustus Secus si tener
et infirmus quia iam non est levis
percussio ff ad l(egem) aquil(iam) qua
actione ff si quis hoc ext(ra)
notatur in decre(tali) Cum in magistrum
de elec(tione) extra Debet etiam esse non
negligens Nam sicut magister
in unoquoque opere invenitur
constancia ita unicuique doctrine
et discipline noverca est negli
gencia Nota etiam secundum canones
quod percussio triplex reperitur prima
est inutilis cum cor inutili sermone
percutitur hec semper prohibetur
xlv di. c. ult. Secunda spiritualis
que fit per anathematizacionem
vel excommunicacionem in q. iii
hengeldrudam Tercia corporalis
in qua tria considerantur scilicet per
cuciens verius prelatus tantum hoc potest
non tamen per se et per laicum sed
per clericum vel monachum hoc
dico circa clericos ut dese(ru)n(tur) extra
de universitate extra percussi Nam
pueri et clerici in minoris ordi(n)is
pro minoribus culpis verberentur
xxxv di c ult in ff Salom(on)
xlv di In maioribus vero ordi
nibus vel dignitatibus non
nisi pro magnis culpis verberantur
Tercio consideratur causa per
cussionis ne fiat odii causa
vel ut timeatur sed ut propter
correccionem verberati ut in p(re)
dicto ff Salomon et c Epm
et c Cum beatus di xlv De
experiencia ex disciplina me
dica commentator vii Ethicorum
dicit Oportet medicum instructum

esse disciplina et longa experi
entia Illud idem debet esse
in magro scolaris et similiu
Circa pncipale breuiter sciendu
quod tria sunt que maxime inducere
debent discipulum ut magro
prompte debeat obedire ac eu
reuereri primum est natura cum hoc
etiam brutorum industria Secundum est
sacra scriptura Tercium est principium
antiquorum exempla Circa primu
est notandu quod discipulus debet
sic se habere circa disciplina ut ma
gistri sui mandata quemadmo
dum terra naturaliter ad grauamina ad
plantas et alia producenda et
sicut aqua ad natatilia et
aeris obedientia ad volatilia pue
anda iuxta diuinam obedientiam
Ad hoc etiam faciunt brutorum exempla
Nam videmus canes suos dominos
reuereri et signa timoris ondere
Item equi suis dominis et stutifse
ris boues bubulcis Elephantes
leones et alia sauissima timoris
signa et reuerentie suis magi
stris ondunt Sic igitur magi
stris debetur honor et filialis
timor ac etiam largicio mune
rum secundum illud ad Ro. xiii Reddite
omnibus debita cui tributum tri
butum et cui vectigal vectigal
et cui timorem timore cui ho
norem honorem hic timor disci
puli ad magrm debet esse fili
alis et talis ex amore procedit
et cum amore persistit quia sicut
bonus filius offensam patris
timet etiam si non debeat pe
nam habere ita discipulus ma
gistri sui offensam timere debet
cum pater sit morum et discipline

Item timere debet magrm suum disci
pulus timore quodam reuerenti
ali qui considerat altitudinem
et excellenciam magri quia ti
met se equiparare magistro
Secundu inductiuu ad timore
et reuerenciam magro exhibenda
est sacra scriptura Vnde super illud
apli ad hebre. vii. patres carnis
nostri habuimus hquidem ~~eri~~ eruditos
et reuerebamur eos dicit glo
Reuerencia est cum timore honorem
impendere Ubi notandu quod reueren
cia tripliciter accipitur Primo enim mo
dicit motum quem ad effugiendu
ab altitudine alicuius rei in propriam
paruitatem et uocatur motus
timor reuerencie et hunc mo
tum timor interior reddet Ex
terius elongacio uel fuga qua
humiles persone elongant se ab
hiis qui in dignitate sunt consti
tuti non audientes eis appropinquare
Secundo reuerencia dicit honore
quem aliquis exhibet alii ho
mini gracia dignitatis ado
stendendu quod ei subiectus sit et
paratus eius sequi voluntate
ut est assurgere venienti assistere
sedenti inclinare transeunti
genuflectere incedentem sequi
Tercio modo comprehendit motum
timoris reuerencie et honoris et
isto modo sumitur hic cum dicitur magi
strum metue Tercium inductiuu
ad timore et reuerenciam magri
exhibendu sunt exempla an
tiquorum legimus enim quod multi fue
runt principes et barones quibus
fuerunt in summo fastigii imperii
et dignitate eleuati nichilominus
tamen suos magros summe honora

uerunt Vnde de Trayano Impera
tore legitur quod pluthaicum magistrum
suum excellenter honorauit Similiter
legitur de allexandro quod dum semel
socratem suum magistrum sibi obuia
huisset de curru inquo residebat
eo viso statim ad terram prosilijt
et ipsum reuerenter suscepit secundum
quod in quodam libello qui qu
e clauum intitulatur plenius reci
tatur vnde ibidem metrice dicitur
Magnus allexander qui toto reg
nabat in orbe prosilijt currum qui
vidit socratem Porro premissorum
acciam infra dicendorum intelli
genciam magis in speciali est de
infra scriptis dubitabilibus querendum
Et primo an magister in corrigen
do discipulum maiorem potestatem
habeat quam pater in filium Dicunt
quidam quod maiorem potestatem habet
in discipulo quam pater in filio quia
magister ad huc potius ordinem habet
in eo potestatem Pater vero nullo
habet et hoc probare illa supra
eo. de sen exco. Secundo an
magister licite scolaribus valeat col
lectam imponere vel eciam exigere
hanc questionem mouet hostiensis
et eciam terminat sub hac forma
dicens quod si magistro annexum est
sufficiens beneficium siue sufficiens
salarium publicum non licet ei
exigere alias symoniam committeret
quia venderet obsequium spirituale
quod ex officio suo tenetur facere
extra de symo. Nemo in quibus
vendentes et cetera non solum sed tamen
sponte oblatum recipere potest Si vero
non sit annexum tale beneficium vel
salarium vel non sufficiat ei potest
accipere collectam pro laboribus suis

ar. xij. q. ij. quicumque et c. eccle
sie et c. caritatem Et hoc
videtur innuere quod non solum
ab exponeris vnde etiam a clericis collec
potest exigere non tamen a paupe
rum ipse pocius debet paupertati
subuenire sed et talis exaccio
secundum yber non debet esse coac
tiua ut quod nisi soluat expel
lat eos de scolis aut accipiat res
eorum sed pocius inopiam eorum
exponendo eis Et hec omnia similiter
eundem hostiensem intelligenda sunt
Si magister in sufficiens est et offi
cium docendi assumit non est ei ex
debito prouidendum sed sibi culpa
imputet ff. ad l. aquiliam idem similiter
Si vero sufficiens est et non habet
prouisionem ut dixi etiam sedulus
est potest a diuitibus accipere quia non
tenetur eis gratis seruire In hac
opinione concordant Innocencius et Raymundus
De hoc plene notatur in canone
de quibusdam xxxvi d. in glo
Tercio quid eciam de magistro qui
festum alicuius sancti quod de se colen
dum est non vult concedere ad cele
brandum nisi data sibi pecunia
hanc questionem determinat Raymundus
sic dicens quod talis magister indu
bitanter Symoniam committit
quia vendit spirituale ad quod
tenetur ut in prima precedentis
questionis tactum est et per eadem
iura et eodem modo si festum
celebrandum non est et ipse volt
illud festare nec volt legere nisi
data sibi pecunia etc. xvij

Vicesimus secundum autoris
preceptum litteras disce
Postquam autor in superioribus que
dam posuit rudimenta ad flume

Pmu paradisi videlicet iusticie
spectancia cum quibusdam
riuulis hoc est partibus et spe
ciebus ipius emanantibus et
deriuatibus ab eodem Nunc vero
in pnti precepto subseqt pbet
rudimenta spectancia ad scdm
flumen padisi scz prudencie
cu riuulis id est ptibus et spe
ciebus emanantibus et deriuan
tibus ab eodem et pcipue de
quodam riuulo id est parte ipius
prudencie que docilitas uocat
patz Hec autem vtus maxie
vnicuiqz scolastico valde neca
est ut sit discipline susceptu
rus Nichil em que ad prude
ciam ptinet discipulus ab alio
indiget erudiri et pcipue a
senioribus qui circa fines opabi
liu adepti sut sanu intellectu
vnde phus vj Ethice dicit opor
tet attende expertoru et senioru
atqz prudenciu in demonstrato
inbus enunciacionibus et opini
onibus Et ideo Eccci vj scribitr
In multitudine psbiteroru id est
senioru prudenciu sta et sa
piencia illoru ex corde coniuge
Licet em docilitas sicut alie
partes uel species que ad
prudencia ptinent scdm apti
tudine a natura pueniant tam
ad eius consumacone ut plurimum
videlicet humanu studiu dum
scz sollicite et frequenter et re
uenter suu aim applicat maioru
documentis non ea pt ignauia
negligens nec eciam pter super
biam contempniens Hec autem
documenta pfecte haberi non
valent nisi p acquisicionem litra

pptera Cass li° iij Epistolaru sic inqt
Desiderabilis e litraru erudicio
que natam laudabiloru exprimit
reddit ornatam ibi bellator re
pit vnde aim vtutes roboret
inde princeps accipit quo pplos
sub equitate componat nec
aliqua i mundo pt esse fortuna
quam litraru no augeat gloriosa
leticia hec ille Non ergo i meri
to inducit autor vnumquenqz
ad studia litraru quia p litrarum
adepcionem efficitz homo deo si
milis scdm snam Ambro de
fuga secli tn sumptiue in ca
none Filez ee dei de pe di
ij Ad hoc autem nos ordinat
documentu autoris ppositum
du dicit Litras disce Pro cuius
precepti intelligencia et obsua
cia est sciendum qd cupiens
litras disce et ad earu pfectam
noticiam puenire tria pncipr debet
attende Primu e qd a deo qui
scienciaru dns est eas deposcat hu
militer Scdm e qd eas discat
artificialit Terciu e qd eas
discat humiliter Dico pmo qd
scolasticus debet sciam a deo hu
militer postulare nec de pprio inge
nio debet confide quia ciencia
nichil scire pt sine diuini luminis
illustracone nec restat nisi cu
ppheta orando dice Deus meus
illumina tenebras meas ab blan
ditz quibus de memorie tenacita
te de studij assiduitate de lingue
uolubilitate cum solus dei qui
scienciaru dns est pt doce ab ipo
ergo est humiliter postulanda Iacobi
pmo Solus deus docet hoiem
effectiue mgr docet operatiue

Unde Bernhardus in quadam Epla
falleris fili falleris si te putas
invenisse aput mundi magistros sciam
quam soli discipuli xpi dei mu-
nere consequentur Non enim docet
leccio sed vnccio So ii Cuius sup-
time per Aug in canone de pe
dis ii de sac vnc c vo hocat
tendens Aug in Epla ad ma
cedonium dicebat Ex illa sapia
que vna et vera est Si quid ha
beo a deo sumpsi non a me p
sumpsi ab illo in me pfta fideliter
spero a quo inchoatum est huius
gaudeo nec in eo quod adhuc non
donatur incredulus nec in eo quod
donavit ingratus non enim meo uel
ingenio uel merito sed eius do
no sum si quid laudabilior sum
In ho quoque de blasphemia in
spm sctm dehmis que potui dei
dono uel cogitacione investigare
uel explicare distendo illi gre
sunt agende a quo sumus a quo
petimus a quo pulsamus michi usque
aperiatur repetendum quod deo gras
ut sic de tali cum humilitate
sciam a deo postulanti merito
possit dici quod scribitur Zach
iiii Ipse adducet lapidem prima
rium smaragdum et exequabit
graciam De hac materia recipe
lacius supra in prima phemiali
parte c xii qui incipit ad
fontem et post principium prin
cipium igitur disciplinae est humili
tas cuius precipue tria documenta
ad discipulum pertinet Primum ut
nullam sciam nullam scripturam
vilem tenet Secundum ut a
nemine discere erubescat Tercium
ut cum sciencia adeptus fuerit

ceteros non contempnet Secundo
dico quod scolastici addiscere debet
sciam artificialiter bona doctrina
cui hoc probet Boheci de discipli
na scolarium in principio ubi docet quod
liter pueri artificialiter et ordinatim
instruendi sunt pro eorum capacitate
ut scilicet prius discant figurarum
litterarum representaciones et diligant
litteras quas addiscunt et discat
artificiose coniungere recte pronunci
are quia difficilius est puerum
instructum male reinstruere
quam in nullo instructum informare
Unde refert quintilianus de insti
tucione oratoris qui in arte tubicare
excellebat quod duplas mercedes
exigebat et accipiebat ab hiis
qui fuerat male preinstructi quam
si omnino rudes accederent Prior
enim duplicem exigit laborem
cum delenda sunt prius preinstruc
cionis semina ut bona sint fide
lius inserenda Prima autem in
structa uel documenta tenacius
inherent pueris sive bona sit
sive mala Unde Ieron Epla
xxxvii Ipsa litterarum studia bene
rabis meliis inseruntur ingeniis id
quod penitus inherere solet sensibus
quod prius sederit in mente
Primo enim instruantur in gramatica
et grammaticalibus que dividitur
in litteram sillabam diccionem et oro
nem ait hugo in Dydascolicon
parte secunda Et primo quod addi
scere debent vocem articula
tam litteram sillabam pedes accentus
et sic de aliis ut ibidem determi
natis vix poterunt instrui in ta
libus non minus imbuantur doctri
nis poetarum fabulosis ne earum

delectacionibus alliciant Vnde nar-
rat valerius li vi c iiij quod lacedemonij
libros archilone ciuitate sua ex-
portare fecerunt et iusserent quia
eorum parum verecundiam et pudicam
leccionem arbitrabantur nolebant
enim ea puerorum suorum animus
imbui ne plus moribus noceret
quam ingenijs prodesset Imbuantur
ergo pueri vtilibus doctrinis de-
inde instruantur in logica Bohe-
cius ubi supra completo inquit
non indebite huius gymnasij i
gramatice rudimento ad maioribus
in questionibus scientie lumina est pro-
cedendum scientie inquam veri-
tatis indagatrice nominis etc
Vnde hugo ubi supra quod ex omnibus
sciencijs septem specialiter discer-
nerunt alis preelegerunt antiqui
in studijs suis ad opus erudien-
dorum in quibus tantam vtilitate
esse preceperunt omnibus presse-
rant ut quicumque harum disciplinarum
prima firmiter percepisset
ad aliarum postea noticiam inqui-
rendo magis exercendo quam audi-
endo perueniret Sunt enim quasi
quedam instrumenta optima et
rudimenta quibus via paratur
animo ad plenam philosophie noticiam
hinc triuium et quadriuium nomen
accepit eo quod hijs quibusdam
vijs viuorum animus ad secreta
Zophie introeat Vnde hugo ubi
supra Pitagoras in studijs su-
is hanc consuetudinem serua-
sse legitur ut vsque ad septem annos
secundum numerum septem liberalium ar-
cium nullus discipulorum de hijs
que de ipso dicebantur racionem
poscere auderet sed fide dare

verbis magistri quousque omnia au-
disset sicque iam per semetipsum
racionem inuenire posset Has sep-
tem tanto studio quidam didicisse
dicuntur ut plane omnes ita in
memoria teneret ut statim sin-
gula eorum parata haberet secundum re-
gulas et raciones que in illis
artibus docebantur et hinc acci-
dit tot eo tempore fuisse sapi-
entes ut plura ipsi scriberent
quam nos legere possimus Sed
nostri scolares aut hugo aut no-
lunt aut nesciunt modum congruum
discendo seruare Id circo multos
studentes paucos sapientes in-
venimus Ad instar quod de
sacerdotibus Crisostomus dicit in cunone
multi vel de Dicit enim multi
sacerdotes et pauci sacerdotes
multi nomine et pauci opere
Bohecius insuper dat etiam
sex que maxime sacerdotes dent
scolastici cupientes in litteris
sciencia proficisci primum est consta-
ncie stabilitudo Constancia enim
parit inconstancia parta
dissoluit prima colligit secunda
collecta dispergit Exemplifi-
cat de quodam qui primo voluit
esse literatus Deinde fastidiens
factus fuit mercator postea
tedio affectus ad miliciam se tran-
stulit Deinde tercius iterato stu-
dijs inhyabat et sic in neutro
proficit Secundum est quod suam
complexionem discrete consi-
derent quia aliter laborare de-
bent melancolici aliter colerici
ut ibi exemplificat Tercium est
quod ingenio diligant et veniunt
et credat sine supponat dicta ab illis

Quarto q[uod] cum eisdem maneat
siue cohabitat Quintu[m] e[st] bono[rum]
sociorum atq[ue] fidelium ad inuenc[i]o
Sextu[m] est sumptuu[m] et expensa[rum]
sufficiens prouisio Item docet
scolasticos vitare duo que valde
obsunt ut animo abstineat p[ri]mo
a mulieru[m] vetula[rum] maxime lo
trici vicia accessio Secu[n]d[u]m est
sermoru[m] biliguiu[m] et detrahe
ciu[m] exclusio Deinde omnibus
boheciuis vbi supra de p[re]dictis
introducens exe[mpl]a Dixi tercio
q[uod] scolasticus distat liris vtilit[er]
vbi aduertendum q[uod] scolastic[us]
affectualit[er] siue feruent[er] conti
nue siue prude[n]ter recte siue ordi
nanter s[ed] ob amorem vere sc[ienci]e
et sapie[n]cie stude[re] debet Recta i[n]t[en]c[i]o
ne ut sc[ienci]am acquirat et recto
mo[do] ea vtant[ur] non se ex ea
eleuando sed humiliando Sc[ienci]a
enim inflat j ad Cor viij Et
in multa sapi[enci]a multa indig[na]c[i]o
Ecc[lesiastes] j Ber[nardus] sup[er] cantic[a] omelia
xxxvj Est enim in se m[od]o omn[is]
sc[ienci]a bona q[ua]ntu[m] veritati sub ni
xa sit ne[c] Sequit[ur] no[n] p[ro]bat
ap[osto]lus q[ui] ait Non plus sape[re]
q[ua]m oportet ad Ro xij non p[ro]
bat m[od]o multa scientem si sci
endi modu[m] nescierit Q[ui]nq[ue] q[uo]
dicat modu[m] sciendi ut sciat q[uo]
ordine quo studio quo fine que
q[uod] nosse oporteat quo ordine
ut illud p[ri]us quod maturius
ad salutem quo studio ut illud
ardencius quod vehemenci[us] ad
amorem inducit quo fine ut
non ad inanem gloriam aut curi
ositatem sed ad edificacionem
tuam uel p[ro]ximi Ber[nardus] et[iam] po[st]

quinq[ue] modos ad discenciu[m] aliq[ui]
enim sunt boni aliqui mali Vnde d[icit]
q[uod] sunt qui scire volunt eo fine tm
ut sciant et turpis curiositas est
Et sunt qui scire volunt ut scire
videant[ur] et turpis vanitas est
De quibus Satiricus Scire tuu[m] n[ichi]l
est nisi scire te sciat alter De talib[us] scribit[ur]
Bene c[a]p[itulo] xxiij[o] ut vocent[ur] ab
hominibus Rabi Et sunt qui
scire volunt ut sc[ienci]am suam vendant
p[ro] pecunia et honorib[us] et turpis
questus est ut viij q. j sciant[er]e
Sunt in eccl[es]ia hij tales qui
sic discu[n]t in malu[m] fine[m] tendunt
Quidam ut edificent et hec
est prudencia ut xxxvj di[stinctio] c[apitulo] j
Quidam ut edificent[ur] et h[ec] e[st] cari
tas ut in canone due sunt xlvj
di[stinctio] Et hij duo modi ultimi
no[n] inueniunt[ur] in abusione sc[ienci]e
Alij o[mn]es audient Scienti bo[nu]m
et no[n] facienti etc Jaco[bi] iiij Et
luce xij Omnis sciens volu[n]tate
dom[ini] etc Huius exe[mpl]o de incat
nata absq[ue] indigestis et qui no[n]
h[ab]z bonam decoctionem malos
generat humores in corpore
et corrumpit corpus Ita sc[ienci]a m[u]l
ta et indigesta stomacho a[n]i[m]e
qui e[st] memoria si no[n] fuerit
decocta igne caritatis p[er] actus
a[n]i[m]e et memorias infusas ma
gis corrumpunt vitam hominis
q[ua]m nutriunt ut de tali dicat p[ro]phe
ta Ventrem meu[m] doleo Prude[n]
ant ergo scolastici i[n]structo
rib[us] et lectorib[us] no[n] i[n]scientib[us]
nouis Augustinus de doctrina xp[ist]iana
videt[ur] in m[od]o studiosis et
ingeniosis adolescentib[us] debe[re]
p[re]cipi ut nullas doctrinas que

pter Ecclam vel extent tamq
ad btam vitam capescendam
sequi audeant sed eos sobrie
diligent diiudicet Sequit
allenet studiu a supfluis insti
tutis hoim Sed studens in sac
scriptura non confidat de acumie
ingenij nec de subtilitate scruta
mi nec de sedulitate studij sed
de bonitate dei et pietate oroib
sue oracoi et humilitate cordis
interni ait hugo in dydasco°
parte v. Et ptanto ipa incta
ta sapia dicebat patri Absco
disti h a sapientibus et luce v
Et ps intellectu dat paruulis
Ideo ait Cass Monachum cu
pientem ad scripturaru noticiaz
ptingere nequaq debe labos
suos erga cometacioru libros
impendere sed omem industiaz
mentis et intencionem cordis
erga emendacionem viciorum
carnaliu detinere quib expul
sis cordis oculi sublato velaie
passionu scripturaru sacmenta
contemplant Et ponit exm
de oculis carnalib et lumine
visibili quod intuent oculi na
turalr oblatis vicijs oculoru
Studendu est ergo cu humilita
te et cordis sanctitate et ora
ciois pietate et equitate opis
Eccu j Fili concupiscens sapiaz
serua iusticia Studendu e go
cu ordinate et pmo in facili
oribus scz in hystoria pscienda
et quia res sut significatie stu
dendu post in facilioribus
intelligencijs ut ptingat ad p
fundiores et altiores hugo
ubi supra instruendus e stu

dens in scriptura sacra quid tenere
debet et deinde informandus
qualit ea que sunt agenda p
ficiat q sensus scripture p doc
tores sanctos et canones qua
druplr assignat Primus est [Nota]
hystoricus qui id intelligitur
quod dictones expmit Secdus
allegoricus qui p illud qd dicit
significat iam factu vl futuz
et dicit allegoria quasi alienu
loquiu Tercius dicit Tropo
logicus sive moralis cum aliqd
dignu significat moralitas
em mores instruit Tropologa
aut dicit smois conuso Sz
xxxvj Primo inebriant Quartus
dicit analogicus qui aliquid d
superiorib dicit i de diuinis cen
cia de vita etna hec oia pa
tent in hac dictone ihrlm que
historice dicit ciuitas Allego
rice militans eccla Tropologice
hoins aia Analogice celestis
pria vel alit hec vox ihrlm
historice significat ciuitate
illam terrestrem Allegorice eccle
siam militantem Tropologice
fidelem aiam Analogice ihrlm
celestem Dech xxvi dz Sexium
in glo Notand est q scriptura d
apocrifa scdm canones tripliciter
pmo qui est secreta i secreto le
genda et no in publico Secdo
aug autor secretus e aut se no
ignorat ab eccla tamen reprobat
Tercio ea q in Eccla recipit
s in canone scorum libroz non
reputat i inter libros legis
et phetaru nec int agiogra
phos ut liber Thobie et Judith
et liber qui dicitur sapiencie

et alii hec legunt et notantur in c. quia item qui vero epla et c. canones xvi d. xxiii preceptum

Vicesimum tercium autoris preceptum lege libros postquam autor in proxime precedenti precepto posuit rudimenta ad literarum acquisicionem inducencia per quarum erudicionem humana natura ornacior redditur ac eciam multipliciter laudabilior efficitur quod maxime fit per adobilitatis virtutem que est unius cuiuslibet ipsius prudencie Sic vero in presenti precepto ponet rudimenta scolastico literas discere cupienti quod discat libros qui quidem facultati et sue condicioni conveniant quia vere nullus videtur absque libris quempiam litteras discere posse nisi miraculose hoc fieret sicut de dydimo in viii libro hystorie tripartite legitur qui a puericia cecus gramaticam dyalecticam rethoricam arismetricam aliasque plurimas disciplinas auditu solum didicit et memoriter scivit Insuper novum ac vetus testamentum sic perfecte cognovit quod multos libros edidit et de trinitate tres libros fecit et super librum Orachon Origenis explanaciones reliquit eximias Primum vero ad erudicionem scolarium spectat requiritur debita organi disposicio ad visum Ad visum enim requiritur presencia obiecti Non enim scolastico sufficit ut a magistro audiat sed oportet quod libros diligenter inspiciat Item duo sensus deserviunt acquirende sciencie visus scilicet et auditus Ideo proverbiorum xx scribitur Aurem audientem et oculum videntem dominus fecit utrumque Considerans autem autor quod literarum sciencia acquiri minime valet nisi per librorum inspeccionem continuam ut est dictum hortatur quemlibet scolasticum quod libros perlegat ac ad eos animum applicet studiose dicens lege libros Sed advertendum nobis est quod illi scolastici contra huiusmodi autoris preceptum faciunt qui multos libros pulcrimos et bene paratos habere volunt sed in eis legere nolunt tales vero per hec odem congrue signari possunt qui gloriantur in pellibus interpretatur gloriantur tales in pellibus caprinis et vitulinis talis enim gloriacio est species peccati superbie qua laborant scolastici qui libros deauratos habere volunt quoddam eciam spirituale adulterium committunt qui magis amplectuntur pulchritudinem scripture quam sapienciam magis amplecti deberent unde de talibus exponi potest ii petri ii habentes oculos plenos adulterii Sapiencia ergo vero intellectus est sponsa sapiencie viii hanc amavi et exquisivi a iuventute mea et amator factus sum forme illius Scriptura vero est quasi quedam ancilla sapiencie unde cavendum est ne ancilla sit tante pulchritudinis quod pulchritudine sapiencie dilecta cum pulcritudine scripture animus fornicetur Sed timendum est eis illud quod dicitur in Job ii pellem pro pelle ne scilicet pro pelle caprina qua iniuste detinent detur eorum pellis inferno cremanda Tales enim sunt ut scribitur ad Ro i veritate

dei detinent in iniusticia quia
libros suos de quibus nichil faciunt
pauperibus scolaribus qui libenter
addiscerent tradere debent. Isti
fructum sciencie non attingunt
quia libros quos propter eorum pul
chritudinem clausos detinent
in eis raro vel nunquam student
et ideo non est mirum si in eis parum
intelligant. De talibus merito dici
potest quod scribitur ysaie xxix c. Erit
vobis visio omnium sicut verba libri
signati quod cum dederint sci
enti litteras id est ei qui reputatur scire
cum tamen nichil vel parum sciat
dicet lege istum librum tunc respondebit
id est respondere poterit non possum
signatus est enim. De talibus ait
quidam sapiens. Sunt magis sic
subtiles et in naturis tardi et
hebetes et ne nichil fecisse vi
deantur cum reparauerint de
pellibus vitulinis cum magnis spa
ciis lata componunt volumina
eaque pellibus rubeis viridibus
et diuersorum colorum vestiunt et
cum sapienti sacculo et insipi
enti animo ad parentes redeunt
etiam talia volumina sunt fortune
supposita adeo quia fur subri
pere mus rodere et tynea de
moliri aqua delere et ignis
comburere potest. Hec quodam vul
gari et familiari exemplo com
probantur legitur quod semel scolaris
quidam de studio talium fatuorum
cum rediret ad patriam cum
multiplicitate libellorum seu librorum
casu contigerit quod somarius qui
libros ferebat in aquam cecidit
et sic totaliter omnes perdidit quod
attendens quidam pauper scolaris

post eum peditans libris paup
dives sciencia qui quod in scolis au
dierat non libris sed memorie
commendauerat hos versus composuit
Cordi non carthe tradas ea que
noueris arte. Ut si casu cadat te
cum sapiencia vadat. Circa tercio dat
autor preceptum propositum Disce libros
sed cum effectu quia non solum con
tineat sciencias vanas multiplici
tatis erroris sed potius firmum li
brum veritatis. De quo veritatis
libro prouerbiorum xxij scribitur
labium firmum veritatis erit imper
petuum. In libris vero in quibus
seculares sciencie sunt descripte
est vanitas multiplicis erroris
ideo Jeremie x dicitur hec dicit dominus
iuxta vias gencium nolite discere
quia leges populorum vane sunt.
Et ad Tytum iij Stultas et
inanes questiones deuita sunt
enim inutiles et vane et mendacium
in talibus libris parum est soliditatis
et multum vanitatis. Eciam verba
sunt plurima multaque in dispu
tando vanitatem habencia nec
in talibus refectio spiritualis minime
reperitur. Unde Jeronimus ad damasum
scribens epistola xiiij loquens de siliquis
quibus filius prodigus non poterat
saciari sic inquit in hiis nulla
saturitas veritatis nulla iusticie
refectio reperitur studiosi earum
in fame veri et virtutum penuria
perseuerant. Iste enim sunt sciencie
que faciunt ut plurimum scolasticos
insanire sicut dictum est de paulo
actuum xxvi Insanis paule mul
te littere te faciunt insanire. Ideo in
talibus libris et scienciis non debet
scolasticus nimis intentus esse. Unde

Jero ad eustachiu̅ epla xxxij
refert de seipo q̄ ideo q̄ ca̅ libr̄
cyceronis nimis erat studiosus
ante t̄bunal et in iudicas ē deduct̄
et ibi atrocissime verberatus ic̄
Narrat̄ etia̅ in vita sancti hu
gonis cluniacen̄ q̄ semel dum
dormiret vidit p̄ sompniu̅ sub
capite suo cubare multitudine
serpentu̅ et ferru̅ et euigilans
et ~~inv~~ exquirens inveit libru̅
veronis sub ceruicali positum
abstinatibus et ritibus gentiliu̅ ple^m
quem postq̄ abiecit in pace qui
euit Et ideo scolasticus orare debz
auerte oculos meos ne videat
vanitate sz stiaru̅ sclaru̅ in vi
a tua viuifica me Hec via ē
lex diuina que ducit ad celu̅ pp
vj^o Concupiscēa sapie deducet i
regnu̅ ppetuu̅ Huic ergo diuine
sapie debet scolasticus vniusq̄s
q̄ p̄ studiu̅ cotinuu̅ adherere
et quicq̄ de sciencijs secularibus
nouit in huius^{di} seruiciu̅ dedicare
debet vnde Jero^s. exponens
quod habet deutro^n xxiiij^o
epla xiij ad damascenu̅ ita d^t
secularis sapie Ty^{ra} in deut^o
nomine sub mulieris figura de
scribit̄ de qua diuina vox pa
pit ut si israhelites ea̅ habē
voluerit vxorem caluiciu̅ ei fa
ciat vngwes reseruat et pilos
auferet et cu̅ munda fuerit effita
tunt bi scat i manu̅ amplexus
hec si scd̄m lr̄am intelligimus no
ne ridicula sunt itaq̄ et nos h
facē solemus qn̄ plures legimus
qn̄ i manus nr̄as libri veniunt
sapie secularis si quid in eis v
tile reppimus ad nr̄m dogma couer
timus Si quid vero sup̄fluu̅ de
ydolis de amore de curis secula
riu̅ veru̅ hec radimus his caluiciu̅
indicimus hoc in vngwiu̅ more
ferro acutissimo resecamus Et
ideo nec absurdu̅ nec incouenies
alicui videat̄ si vā phie vel ciui
lis scientie in doctrina xpi maxime
cum racio hoc postulauerit admit
tant̄ nec debet aliquis calupni
ose querere de qua facultate su
mant̄ dumō edificent ad salutē
sicut nec de herbis querit̄ que
t̄ra eas pararauit aut quis ortu
lanus eas excoluerit du̅ modo
v̄tutē habeant salutarē Et ideo
interdu̅ causa erudicionis com̄unis
aliqua de gentiliu̅ libris recipi
unt in diuinis eloquijs Nam et
paulus aplus cum quosdam vel
let redarguere vsus ē v̄sibus
eumenidis poete ad Tytu i c
Pro p̄missoru̅ intelligencia in g̃
in speciali ē de duobus inuesti
gandu̅ Et p̄mo vtru̅ scolastic̄
liceat indifferenter libros acciꝑe et
in eis p̄libito volunt̄ studere S^o
vtru̅ liceat clericis ac etia̅ laicis
in libris poetaru̅ gentiliu̅ studē
seu in eysdem cotemplari debere
Quo ad p^m questiu̅ rn̄det Sen̄
ij epla d q̄ multi^{do} libroru̅
detrahit ita cu̅ legē no̅ possis
q̄ntu̅ habueris satis ē habere
q̄ntu̅ legas Sed in quis hunc
libru̅ euoluere uolo mō illu̅d
sed fastidientis stomachi est
multa degustare que v̄o va
ria sunt et diuersa inquinat
non alunt pbatos itaq̄ semp̄
lege et si quicq̄ ad alteros ver
tere voluerit libuerit ad p̄ores redi

ut Epla xlvi Non eciā refert
qm̄ multos et qm̄ bonos habeas
libros lectō certa prodest varia
delectat multitudo eni librorū hono
rat nō instruit Et sactius est
paucis auctoribus te tradē q̄
errare p multos nō eni finis
ē faciendi libros Ecci xii Quo
ad scdm questitū utrū liceat cleri
cis ac eciā laicis in libris poeta
rū uel eciā gentiliū studere seu
in eisdem contemplari restat
nūc pquirendū et p̄mo videt͛
q̄ nō sit in talibus studendū pl'
quod habet͛ in canone Sacer
dotes xxxvii d' in quo repre hen
dunt͛ sacerdotes qui obmissis
evangeliis ꝛc Item prohibet͛
etiam in differenter laycis ſm
quod dicit ysid' in Canone qui
incipit Ideo phibet͛ xpianis le
gere figmenta poetarū quia
p oblectamēta fabularū mēte
excitant ad incentiva libidinis
non eni solū thura offerenda
demonibus ymolat sed eciam
ipsorū dcta libencius capiendo
ut dicit hic glozator ybex et
ē ar contra et actoristas qui
legūt uel audiūt amatorios
libros ovidii ergo nō licet nec
clericis ſe nec laicis in talibus
studere seu legere In contra
riū facit quod dicit mgr̄ Gracia
nus in § Sed econtra d' xlvii
ubi habet͛ q̄ moyses et da
niel cum sciencia egipciorū
et Chaldeorū enutriti fuert
ꝛc Et sic ē licitū in talibus
studere et legere Pro solu
cōe horū contrariorū ē breuit͛
sciendū ac eciā distinguendū

q̄ quidam libros poetarū et ge
tiliū legūt ad voluptatē poetaꝝ
figmentis et vbōrū ornatū de
lectati nō ad aliū finē salutis
retorquētes et hii male faciūt
et contra tales loquit͛ ieroni9
et ysid' in p allegatis canonibus
vi3 Sacdotes et in c' Ideo p
hibet͛ Quida vero student
et legunt in libris poetarū et
gentiliū et in ipis addiscūnt
ut errores gentiliū legendo de
testent͛ et utilia que in eis in
veniūt ad usum sacre erudicōis
devoti invertant Et hoc ē
quod dicit Aug9 in ii° de doc
x'ā Si phi aliq̄ forte vera
et fidei nre accomoda dixerit
non solū formida nō sūt
sed eciā ab eis tanq̄ ab iniustis
possessoribus in usum nrm
vendicanda et tales laudabilit͛
seculares lras addiscūt ymo ecia
merent͛ exō beati pauli qui
usus fuit in p̄mia sua Epla
ad cor xv dicēs illud teren
cii Sepe bonos mores corrūpūt
eloquia pua Jero eciā et Aug9
usi sunt vbis poetarū virgilii
Galieni et ypocratis Et sic
intelligit͛ quod dicit § Cur
ergo ea d' qua ponit mgr̄ Gra
cianus Ex pdictorū contrarioꝝ
solucōe et conclusione Et sic patꝫ
veritas questionis xxiiii pcep^m

Vicesimū quartū auctoris
pceptū Grue legeris me
mento Postq̄ autor supra
in proximis tribus pceptis pbu
rudimēta ad docibilitatē vtute
spectancia ac eciā ad eandē
adducencia que quidem dicitur

esse tercius riuulus scdi paradisi
fluminis scz prudencia per quam virtute
instruitur scolastici ut solliciti ac
frequentes animi sui documentis quorum
debeant applicare non ea propter
ignauiam negligentes nec eciam propter
superbiam contempnentes et talia
documenta nequeat hic perfecte nisi
per maiorum erudicionem et doctrina
qui iam adepti sunt intellectum
circa fines operabilium ac eciam per
librarum et librorum acquisicionem ideo
in presenti precepto subsequenter au-
tor ponit rudimenta pertinencia et
spectancia ad primum prefati fluminis
riuulum videlicet memoria que est
pars ipsius prudencie per quam infor-
mantur scolastici ut ea que in
libris legerint uel eciam a magistris
audierint per memoriam vigorent
ac eciam conseruant Et hec est
quod Seneca dicit qui scripta
sua torquent et de singulis verbis
in consilium veniunt necesse est ut que
tociens ad intellectum reuocant
memoria affigant quorum enim ve-
lox est stilus eorum labilis est me-
moria hoc eciam in sciencia perspec-
tiua de attencione visiue pote-
ncie optime comprobatur Nam sa-
pientes ipsius perspectiue sciencie assert
quod ad visionem requiritur intencio atte-
ncio potencie visiue Cum enim
species multorum visibilium afficiunt
aerem medium et inferunt oculum
et visibilem spiritum tamen aliquid de
omnibus illis visibilibus coram oculo
positis visus vnicum apprehendit
illud videlicet ad quod anima intenta at-
tendit sicut cum canis venaticus
odore vnius ceruum per attencionem
potencie fuerit alligatus sic cum
illum ceruum insequitur ut alios occur-
rentes uel casualiter emergentes
non videre aut sentire videatur Et
hoc est quod Seneca dicit Cum
multa percurreris in die vnum tibi est
lige quod illa die attente excoquas
Attendens ergo autor quod scolasti-
cus parum uel modicum in sciencia possit
proficere sine tenacitate memorie
pro tanto inducit eum ut que legerit
vel audierit ea debet memorie
commendare dicens Que lege-
ris memento Nota quod in scriptu-
ris triplex reperitur memoria videlicet
beneficiorum exemplorum et damp-
norum Quo ad primum est breuiter
sciendum quod duo impediunt memoria
beneficiorum videlicet prosperitas et vo-
luptas Primo prosperitas facit ingra-
tos obliuisci amicorum qui eos in
angustiis adiuuerunt Genesis xl
prepositus pincernarum pharaonis qui
cum Joseph fuerat in carcere et
per ipsum prophetice liberatus fuerat
dentibus sibi prosperis sui interpre-
tis fuit oblitus Sic moraliter
contingit de multis qui dum in-
finitatibus aduersitatibus et tribula-
cionibus tribulantur deum habent
in memoria sed facti sunt in tran-
quillitate et prosperitate consti-
tuti deum tradunt obliuioni Deu-
teronomii xxxii Deum qui te genu-
it dereliquisti et oblitus es dei
creatoris tui Secundo istam
memoriam tollit et impedit vo-
luptas carnis Boherius in de con-
solacione vocat corpus molem
obliuiosam et hoc secundum opinionem
platonis Fuit enim eius opinio
quod anima ab inicio cum creatur habet
omnium rerum noticiam ac eciam omnium verum

spes sibi indictas adeo sed cum
infunditur corpori tenebros statim
hanc tradit obliuioni noticiam
nec ea uti pt donec p sensus
exercetur nō posuit platho qr
quod addiscitur nō ē aliud nisi me
morari vnde dicit q iam addiste
ē quoddam remisti Moraliter
corpus ē moles obliuiosa id est
obliuionem dei inducens vnde
aīa carnis delicijs et voluptati
bus imersa obliuiscitur dei sui
Tercia propter dicit ps Adhereat
lingua mea faucibus meis si nō
meminero tui Quarto ad sensum et
tercium optime facit quod narrat

Addi

mgr̄ hystoriarum sup exo Cum
moyses duxerat filia regis
ethyopie in vxorem et cum
in patriam suam venire nolebat
vxor impedire nitebatur Voca
batur a deo frequenter in sompnis
moyses ut rediret ad suum pplm
liberandum sed amor huiusmodi deti
nebat eum Moyses autem tamquam
vir peritus astrorum sculpserat
in gemmis duorum anulorum du
as ymagines quarum vna voca
ta ē obliuio quam dedit vxori
Alia vero vocata ē memo
ria quam retinuit sibi vxor
vero accepta obliuionis ymagi
ne statim oblita ē prioris amo
ris Et sic moyses libere
ad filios israhel reuersus est
Moraliter gemma anuli obliui
onis est recognicio mortis que
mors tradit hominem obliuioni
ps Obliuioni datus sum tamquam
mortuus a corde Gemma anuli
memorie est recognicio uel re
cogitacio vite eterne ps In

memoria eterna erit iustus et sic in
patriam nostram nō obliuiosi p carne
facti sed memores mandatorum dei q
bus ps Viam mandatorum tuorum cucurri
etc libere reuertamur ad patriam
Prima secundum aplm ad hebr xiii
Non habemus hic ciuitatem ma
nentem etc Alias autem non
solum pena sensus vmmo etiam
pena dampni eternaliter punientur
Pro huius precepti intelligencia B
ac etiam obseruancia ē sciendum q
triplex reperitur memoria videlicet
naturalis artificialis et moralis
seu figuralis Prima ē infusi
onis gracie diuine Secunda ē
naturalis industrie Tercia est
retribucionis iudicarie artificia
lis primo informat btus Tho
scolasticum quelibet sepius contem
plari in sua 2a 2e q xlix ar
p^o In qua quidem questione do
cet que adiuuant ipam memo
riam et que ad bonitatem memo
rie faciunt adhec ut iusticia
proficiat scolasticos ut ea que
addiscerit memoriter retineat
Prima memoria scilicet naturalis
est illa que nobis animus insita
est et simul cum cognicione nata
Hec aut p studium in multis coad
iuuatur Pro quo notandum q sicut
prima aptitudine habet ex natura
complementum autem habet ab
extrinseco uel gracia ita eciam memo
ria non solum a natura proficitur
sed etiam p artem et industriam vi
goratur et conseruatur Sunt aut S
sex p que scolasticus in bene me
morando proficiat Primum est ut
eorum que vult memorari quasdam
similitudines conuenientes assumat

non tamen consuetas quia ille cito
euanescunt sed inconsuetas quia inco-
sueta magis miramur. Verbi gracia
de eclipsi solis et huiusmodi et propter
hanc causam magis memoramur eorum
que in puericia vidimus quia scilicet
tunc apparent omnia nobis noua
et inconsueta. Secundum quod frequenter
meditetur que vult memorie co-
mendare. Unde Aristoteles in libro
de memoria et reminiscencia dicit
quod meditaciones memoriam saluent
quia ut idem dicit consuetudo
est quasi altera natura. Unde quod multo-
ciens intelligimus cito reminiscimur
quasi naturali quodam ordine ab uno
ad aliud procedens. Tercio quod circa
unum uel pauca non circa multa se
exerceat. Unde pueri quamuis sint hu-
midi firmiter in memoria retinent
quia cure eorum non occupantur circa
multa sicut cure maiorum. Ecclesiastici
xxxviii. Qui minoratur actu reci-
piet sapienciam. Quartum quod affec-
tum et intencionem adhibeat
ad ea que vult memorari quia quanto
aliquid fuerit animo magis impressum
tanto minus elabitur. Unde Tullius
in Rethorica dicit. Ipsa sollicitudo
conseruat integras simulacrorum
figuras. Quintum quod multum coad-
iuuat et defectum memorie sup-
plet est scriptura. Ecclesiastici xxxviii.
Sapienciam scribe in tempore vacuitatis.
In huius figura uel exemplo
Dominus scribit bis decalogum propter
incorum in tabulis lapideis. Exodi
xxxi. Sunt tamen aliqui qui nichil
ponunt in memoria sed omnia in
scripto. Sunt eciam alii qui confi-
dentes de memoria sua nichil com-
mendant scripture et utrumque vicium

est propterea. Rex ad fratres de monte
dei dicens scripsit non tantum agendum
est ut cum aliqua delectacione
vel sine grandi nausea dies tran-
sigatur sed ut eciam de preterito dicta
ad profectum mentis semper aliquid
in consciencia resideat in memorie
memorie dimittendum scilicet quod filius
dirigat. Et rursum deuota
cum crebrius fungeretur fumigetur
quod proposito conueniat quod inten-
cionem perficiat quod detineat animum
ut aliena cogitare non libeat.
Ideo factum est propter considera-
memorie nichil scripto commen-
dare quia in memoria primo
senectus incurrit ut ait Seneca.
Sextum est placencia rei cog-
nite. Hanc causam innuit plato
esse in tenera etate quare ea
que addiscuntur firmiter in memo-
ria teneantur. Tenacior inquit
et forte maior in illa etate cog-
nicionis dileccio cognita mentibus
alterius infigit. Hec que dicta sunt
spectant ad memoriam artificiale
que multum adiuuat memoriam
naturalem qua nichil valeat
dignius reperiri. Hanc ergo habere
debet prudens dominus uel princeps
oportet enim esse memorem ut ex
preteritis cognoscat quid euenire
debeat vel possit in futurum
et quod non habemus ex dono
uel ex documento nature acqui-
ratur nobis ex arte. Nam et
philosophus dicit quod natura que ceteris
animalibus arma contulit homini
denegauit ut sibi per artem
acquireret tamquam animal pru-
dens quod natura non daret.
Terciam memoriam scilicet moralem

seu figuralem que erit in re-
tribucionis iudicialis docet Sa-
lomo Ecclesiastici xii^o Frugiter
contemplari ubi sic dicit :·
Memento creatoris tui in tempore
iuventutis tue antequam veniat
tempus affliccionis tue antequam
tenebrescat sol et lumen et
stelle et luna antequam rum-
patur funis argenteus et vitta
aurea recurrat et conteratur
ydria super fontem et confrin-
gatur rota super cisternam et re-
vertatur pulvis in terram suam
et spiritus redeat ad eum qui
dedit illum. Memorare ergo
debet unusquisque hominis anima
dei ymagine formata dei similitu-
dine decorata creatorem suum debet
hoc in diebus iuventutis sue
cum tunc prompcior sit ad peccan-
dum et acceptabilior ad peni-
tenciam peragendam antequam sue
afflictionis tempus adveniat scilicet
mortis et iudicii et antequam lu-
men solis tenebrescat i. claritatis
humane et mundane prosperitatis
mortis caligine tenebretur et
luna et stelle i. corporis sensus
qui stelle corporis que quidem
in senectute debilitantur et
etiam obscurantur in morte Me-
morare etiam debet antequam
funis argenteus i. vite cor-
poralis continuacio rumpatur
et vitta aurea i. anima preciosa
unde venit recurrat et ydria
super fontem conteratur i. corpus
hominis de terra formatum per
mortem dissolvatur et tunc
pulvis in terram suam de qua
erat revertatur sicut dixit

dominus ade Genesis iii^o pulvis
es et in pulverem reverteris
et spiritus i. anima redeat ad deum
qui fecit eum sentenciando et
remunerando secundum opera que
vivendo gessit Hec omnia procul
dubio in die mortis effectum
mancipabunt De qua quidem
die et hora ysaias scribit In
die illa sublimitas hominum et
altitudo virorum conculcabitur
et ydola conterentur et stabunt
homines in cavernas saxorum
et scissuras petrarum a facie
furoris domini In die enim mortis
omnis hominum sublimitas hono-
ris et dominacionis corruet et
altitudo diviciarum et potencia-
rum tunc penitus deficiet
et ydola et quibus sensuum cor-
poralium consolaciones enerva-
bunt et corruent et ex sen-
tencia furoris domini peccatores
in penam duplicem inferni
pervenient scilicet cavernas saxorum
i. penam dampni scilicet visionis
beatifice ac eciam eius misericor-
dia perpetuo privabunt necnon
et scissuras petrarum i. penas
sensus videlicet ardoris et
caliginis Hec omnia peccatores
sustinebunt quia cognoscere no-
luerunt tempus visitacionis sue
scilicet facte per inspiracionem scilicet
et aliquando per infirmitates necnon
et mundi adversitates et conver-
tentur ad ipsum De qua visitacione
dicitur Ezechielis xxxiiii Requi-
ram oves meas et visitabo
eas sicut pastor gregem suum
Sed quia ut pastorem accipe-
noluerunt eos visitabit ut iudex

sicut per semetipsum in ps° dicat
Visitabo in virga iniquitates eorum
et in verberibus peccata eorum
sciliceт que ad eternam dampnacionem
et quo ad diversa genera tor
mentorum iuncta xxv preceptum

Vicesimum quintum auctoris pre
ceptum Nil temere credideris
Istud preceptum ad prudencie virtutem
spectat ex eo quod prudens animum
ab omni levi credulitate retra
hendum induat ipse enim pru
dentis ait Seneca prius exa
minare consilia et non cito facili
credulitate ad falsa prolabi
quia qui credit levis est corde
capitulum xxxix De hoc quo ad
hanc partem tactum est supra
pro remedio in secunda prohemiali par
te capitulo ii qui incipit Expi
gencie inditas superflua credu
litas multos dissipavit quia
revera nil tam inquietat hominis
mentem quam facile totum credere
hinc crebre dissensiones hinc
odia nascuntur et iniusta hinc se
pe de amicis inimici efficiuntur
dum credulas et benignas
aures maligna lingwa dissociat
Iram per hoc eciam multi et inno
centes reperiuntur quique fuisse dampnati
nati ut patet de Joseph qui
ut ductus est in egiptum emitque
eum Putifar eunuchus pharao
nis magister milicie erat quippe Joseph
pulcra facie et decorus aspectu
Post multos itaque dies iniecit
regina oculos suos in Joseph
et ait dormi mecum qui nequa
quam acquiescens nephario opi
dixit ad eam Ecce dominus meus
omnibus michi traditis ignorat

quid habeat in domo sua nec quic
quam est quod non sit in mea potestate
quod non tradiderit michi preter
te que uxor eius es Quomodo
ergo possum hoc malum facere
et peccare in dominum meum Loquebatur
huiusmodi verba per singulos dies mu
lier molesta erat adolescenti
qui stuprum recusabat accidit au
tem ut quadam die domum intra
ret Joseph ut operis quippiam
absque arbitris faceret et illa ap
prehensa lacinia vestimenti
eius dicit dormi mecum qui re
licto in manu eius pallio fugit
et egressus est foras Cumque
vidisset mulier vestem in manibus
suis et se esse contemptam vo
cavit homines domus sue et di
xit ad eos En introduxit
virum hebreum ut illuderet nobis
ingressus est ad me ut coiret
mecum cum ego succlamassem
et audiret vocem meam reliquid
pallium quod tenebam et fugit
foras in argumentum ergo fidei
retento pallio ostendit marito
revertenti domum Et ait In
gressus servus hebreus quem
adduxisti ut illuderet mihi cumque
vidisset me succlamare reliquit
pallium quod tenebam et fugit
foras His auditis dominus nimium
credulus verbis uxoris iratus
valde tradidit Joseph in carcerem
ubi vincti regis custodiebantur
et erat ibi clausus fuit autem
dominus cum Joseph et misertus
illius dedit illi graciam in con
spectu principis carceris et erat
cum illo et omnia opera eius diri
gebat hec historia aliter legitur

Genesis xxxix Similiter legitur de ottone imperatore qui credens accusacionibus uxoris quendam militem iniuste occidit. Comperto autem processu temporis quod fuisset accusatus iniuste intantum de eius offensa et morte doluit quod uxorem que militem flendo accusaverat comburi fecit et ferrum in manibus uxoris interfecti militis totaliter dedit. Non ergo inmerito dicit autor Nil temere credideris. Pro huius precepti intelligencia ac etiam observancia magis in speciali est advertendum quod contra hoc preceptum faciunt omnes sarracenii et infideles ac etiam falsi christiani qui temere crediderunt et credunt machometo et aliis heresiarchis et de fide catholica male sencientibus et qui et quot sunt talium errores et parentele de aliquibus est investigandum et primo de errore illorum qui negant deum esse prime partis mette Si deus est animus Secundo de errore ydolatrie de hoc etiam dicitur ibidem Si deus est animus Tercio de errore manicheorum qui dicunt quod omnia visibilia creata sunt a dyabolo et deo attribuunt solum creacionem invisibilium et causa huius erroris est quia ipsi dicunt deum esse summum bonum sicut verum est et omnia que a bono sunt sunt bona unde nescientes discernere quid sit bonum et quid sit malum credunt quod omnia illa que sunt aliqualiter mala sunt simpliciter mala sicut ignis quia urit et ab eis dicitur simpliciter malus et aqua quia necat. Et ideo quia nichil istarum rerum sensibilium est simpliciter bonum sed ex aliqua parte deficiens dixerunt quod omnia ista visibilia sunt facta a malo et non sunt facta a deo. Contra hos potest duci tale exemplum Si aliquis intraret in domum fabri et inveniret ibi instrumenta in quibus intingeret et lederetur et ex hoc reputaret illum fabrum malum quod teneret talia instrumenta in quibus intinget et lederetur stultus esset cum faber teneat instrumenta ad opus suum necessaria ita stultum est dicere quod propter hoc creature sunt male quia in aliquo sunt nocive nam quod uni nocivum est alteri est utile. Hic autem error est contra primum articulum ad divinitatem pertinentem scilicet patrem omnipotentem factorem celi et terre visibilium omnium et invisibilium Genesis primo In principio creavit deus celum et terram et Johannis primo omnia per ipsum facta sunt Quarto de errore illorum qui dicunt quod christus ad hoc natus est et venit in mundum ut etiam demones salvaret. In hoc autem errore fuit principaliter origenes qui dixit demones in fine mundi salvandos Hic error per illum articulum symboli patrum refellitur ubi dicitur Qui propter nos homines et non demones et propter nostram salutem et non demonum Quinto de errore

illorū qui dicūt q licet filius dei
fuerit semper ac etiā descenderit
de celo tamē non veram carnē
habuit sed fantasticam et appa
rentem et in hoc errorē fuit
supradictus Manicheus here
ticus Sed hoc est falsissimū
dicē uel credē non enim dece
bat doctorem veritatis aliquā
falsitatem habere Et ideo sicud
veram carnē ostendit sic re
aliter habuit vnde dixit discipulis
suis luce vltimo palpate et videte
quia spiritus ossa et carnem non
habet sicut me videtis habere
Et ideo ad removendum hunc
errorem dicitur in symbolo et
incarnatus est de spiritu sancto
Sexto de errore illorū qui dicūt
q xpus natus est de beata vir
gine sed ex virili semine Et
in hoc errore fuit principaliter
Ebyon iudeus hereticus sed hic
error refellitur per hunc fidei nostre
articulū De spiritu sancto et
per illud quod dicit angelus matthei
primo Quod in ea natū est de spiritu
sancto est Septimo de errore
illorū qui dicūt q licet xpus
conceptus fuerit de spiritu sancto
tamen dicunt q spiritus sanctus
vnum corpus celeste portauit
et in beata virgine posuit id
et fuit corpus xpi vnde non a
liud operata fuit beata virgo
nisi q fuit locus eius vnde di
cunt q ita transierat id corpus
per beatam virginem sicut per
aque ductū in hoc errorē fuit
principaliter valentinus hereticus
hic autem error refellitur per hunc
fidei nostre articulū natus ex ma

ria virgine Et etiam per illud
quod dicit apostolus ad Galatas iiij°
At ubi venit plenitudo temporis
misit deus filiū suū natum
ex muliere factum sub lege etc.
Octavo de errore illorū qui
dicūt q licet xpus sit verbū
dei et natus ex maria virgine
tamē non habuit animā sed diui
nitas loco anime In hoc errore fu
erunt principaliter arrius et appo
linaris hic error refellitur per
articulū fidei et homo factus
est Homo enim ex anima et corpo
re consistit vnde verissime ha
buit omnia que verus homo
habet preter peccatū In hoc etiam quod
dicitur et homo factus est destru
untur omnes errores supra positi
ac etiā omnes alij qui circa hoc
dici possent Nono de errore
illorū qui ponit animas de novo
non creari que infunduntur cor
poribus qui error diuersificatur
in quatuor oppositos errores
primus ponit in corporibus
non esse animas nisi angelos a
postatas seu demones qui in
eis includuntur ut ibi agant pe
nitentiam et successiue possint
in diuersis corporibus ingredi
ut si primam non agant in vno
agant tamen in alio Secundus
ponit duas animas esse in corpo
ribus de quo errore loquitur
Augustinus in libro de duabus animabus
Tercius ponit animas creatas
esse simul Quartus ponit animas
sicut et corpora seminari licet
autem hij quatuor errores diuersi
sint tamē in hoc conveniunt
q veritati catholice contradicant

que asserit animas creari et creando corporibus infundi et infundendo creari hoc bene pendit pa. 8. Qui finxit sigillatim corda eorum glo. i. creat animas singulas per se ex nichilo August. in c. de dogmatibus credendum est et firmiter tenendum quod anime non sunt ab initio create ut origenes fingit nec cum corporibus seminantur ut luciferiani et cirillus et quidam latinorum affirmat sed dicimus animam infundi et creari simul in corpore compacto et formato ut vivat in utero hominis Illi autem qui sunt primi erroris tria falsa ponunt scilicet demones esse salvandos et animas non esse et demones incarceratos esse in corporibus humanis primus error refellitur per illud quod habetur math. xxv. Discedite a me maledicti in ignem eternum Item per illud quod scribitur secunda pet. secundo dicens Deus angelis non pepercit sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium reservandum cruciari rudentes dicuntur i. immundorum spirituum conamina que mox ut flante superbia impulsi se adversus creatorem erexerunt ipsis elacionis conatibus in abissi profundum sunt lapsi et rapti etc. Secundus error refellitur per illud quod math. x. scribitur Et nolite timere eos qui occidunt corpus animam autem non possunt occidere... Et nimemetis requiem animabus vestris et apoc. vi. Vidi sub altari dei animas interfectorum constat ergo animas esse cum ipsa veritas id est xpistus dicat animam se habere quam posuit et iterum assumpsit Johis x. potestatem habeo ponendi etc. Tercius error refellitur per illud quod scribitur Gen. i. quod deus fecit hominem ad ymaginem et similitudinem suam Unde absurdum est dicere quod deus demones incarceravit in tam nobili creatura ubi eciam spiritus sanctus habitat prima ad Cor. vi. Nescitis quia membra vestra templum sunt spiritus sancti qui in vobis est ergo ibi non est dyabulus Que enim conventio xpisti ad belial ii.a ad Cor. vi.o Ubi autem sit carcer demonum dicatur petrus supra in prio. huius c. ludentem demcat ubi dicit quod deus angelis peccantibus non pepercit etc. Illi vero qui sunt secundi erroris omnia bona hominis attribuunt illi bone anime omnia autem mala illi male anime Ro... nam enim animam dicunt esse arborem bonam que non potest facere fructum malum animam enim malam dicunt esse arborem malam que fructum bonum portare non potest Bonas vero missas dicit esse ad reprimendum maliciam gentis tenebrarum hunc errorem quantum ad hoc quod dicit animam esse partem dei destruit glo. super illud Gen. ii. Inspiravit in faciem eius spiraculum vite non est audiendi qui putat esse animam partem dei Si ergo hoc esset nec a se nec ab alio posset decipi nec ad malum faciendum nec paciendum compelli nec in melius vel in deterius mutari Item si anima sit de divina substantia

quo differunt a filio dei qui filius
est de diuina substantia Item si diuina
substantia habet potentiam aut omnipotentiam
ita est totius quod est parum et
ita est totius quod non parum
Si primo ergo anime que sunt par
tes ipsius habent omnipotentiam
quod est falsum Si secundo ergo
non remanet omnipotentia in deo
tot partibus ei detractis quot
sunt anime ergo ibi non remanet
totum ubi tot partes detrahuntur
Hunc errorem quantum ad hoc quod
dicit animam alteram esse de
gente tenebrarum et non a deo
conditam destruit Joh. 1° omnia
per ipsum facta sunt ergo et anime
sed si ab ipso facte sunt bone
sunt Et si sunt bone ergo non
sunt de gente tenebrarum Unde
Aug. Deus ex nichilo fecit
omnia et si subtrahet in nichilum
redigerentur Contra tercium erro
rem sic obicitur constat quod ha
bebat anime potentiam cognoscendi
et uolendi antequam corporibus in
funderentur si omnes ab initio cre
ate sunt cum non haberent e
as ociose inebant uel deme
rebant Si inebant debuerunt
in bonitate confirmari sicut
angeli si demerebant obstina
ti facti sunt sicut angeli qui
peccauerunt et peccatum eorum
fuit irremissibile sicut et an
gelorum malorum Item si huerunt
potentiam cognoscendi et volen
di cum cognoscerent carnem
corruptam cui uniebant aut
voluntarie uniebant et sic e
rat in eis peccatum actuale aut
in voluntarie et sic cum eis iniuste
agebatur cum corpori maculato
uniebantur De quarto errore
scilicet de illo qui ponit animas semi
nari sicut corpora i. cum semine
traduci decisione facta ab anima
sicut a corpore Contra quem
primo est quod legitur Gen.
2° hoc nunc os ex ossibus meis
etc. sicut Adam per spiritum sanctum
Si ergo anima de anima sicut os
de osse et caro de carne debuit
hoc dicere spiritus sanctus Unde
glo. Aug. super predictum verbum
Si aliud fiebat in femina quam
in viro ut a carne animata anima
eius duceretur non sic viri aliud
corpus aliud anima quia ergo non
dixit ex anima viri feci animam
mulieris sinnuit nichil putandum
aliud quam de viro fuerit deductum
si inspiraretur etc. Gen. 2 Glo.
Aug. Inspirare est flare uel
sufflare Flare vero hic dicitur flatum
facere i. animam facere ipsa scriptura
flatus ergo faciam i. animas
Item cum anima sit simplex non
potest anima ab anima esse per decisionem
sicut corpus a corpore ergo
omnibus predictis dico potest quod
dicit autor Nil temere crediderit
quasi velit dicere quod omnes qui cre
dunt contra articulos fidei et
generaliter contra illud quod cre
dit sancta Ecclesia quod temere cre
dunt et contra hoc preceptum
autoris faciunt Nota secundum
canones quod hereticus dicitur sex
modis Primo dicitur hereticus
novi erroris inventor xxiiii
q. iii. hereticus Secundo veteris
sectator xxiiii q. i. Achaaz
Tercio qui est a bonitate ob- Addi

ruptus ut excomunicatus · iiij
q · i c xij Quarto sacrametorum
puersor ut i · q · i · Quinto Quinto
sacre scripture puersus intellec
tor xxiiij · q · iij · heresis Sexto
Romane ecclesie publicus i iu
riator di · xxij · omnes De
materia articulorum fidei latius
et plenius respice infra in s[e]c[un]do
speculo methaphorico que est
p[ri]ma pars tercia sed est s[e]c[un]da
pars p[ri]ncipalis libri Qui deus
est anima et incipit visio sup[er]
in p[ri]ma huius libri parte p[re]ci
tali cetera xxvj[m] preceptum

Vicesimu sextu autoris
preceptu Nil mentiri
Supra posita sunt aliq[ua] rudi[men]ta
nos ad maioru reuerenciam exhi
bendam ordinancia ex quibus
maioru ad minores beniuolen[cia]
quedam inde contrahit[ur] Sunt
vero ordine debito ponenda
sunt aliqua rudimeta ad ami
ciciam et affabilitatem ptinen
cia que quidem spes est iustie
p[er] quam reddimus equalibus de
bitu suu Est autem amicia
siue affabilitas quida naturalis
amor et generalis quo omnis
homo omni homini naturaliter
est amicus De qua quidem
amicia dicit[ur] Eccl[esiastic]i xiij° Omne
aial diligit sibi sile Pro cuius
amicicie euidencia est sciendu
q[uod] sunt aliqui actus ad ami
ciciam ptinentes ac etiam ipam
amicitiam confirmantes et ex
hoc dant[ur] aliqua rudimeta
affirmativa ut est salutare
amorem et beniuolenciam onde
cu bonis ambulare bonis etc

benefacere Promisso etiam reppi
unt[ur] aliqua vicia amicicie et
affabilitati contraria et h[ec] max[im]e
ligwe sunt vicia Vnde p[ro] illis
cauendis dant[ur] aliqua rudime
ta negativa sicut no blasphe
mare no maledicere no irride[re]
et nil mentiri Et quia int[er]
cetera vicia que multu repug
nant affabili[ta]ti et amici[ci]e na
turali est p[er] verba falsa ami
cum fallere Protanto autor
hoc viciu amicicie destructi
usum penitus remouere inte
dit cum dicat Nil mentire
Pro cuius precepti intelligencia et
obseruancia est notandu q[uod] tria
sunt maxime que vniquemque
ab hoc vicio retrahere debent
Primu est vicii huius sacre scrip
ture detestacio Secundu est utriusque
iuris aspera punicio Terciu
est viciorum multiplicaciu incursio
De primo dicit[ur] Eccl[esiastic]i iiij°
Ne accipias faciem aduersus
faciem tua nec aduersus ani
mam mendaciu faciem aduersus
faciem accipit qui veritate
excussa a corde suo que est dei
similitudo falsitatem que est
dyaboli faciem assumit Et
Eccl[esiastic]i vij° Noli velle mentiri
omne mendaciu assiduitas
enim illius · non est bona Ca
s[e]c[un]dm notandu est q[uod] tam de
iure canonico q[ua]m ciuili ac
etiam diuino acriter punitur
hoc viciu Vnde pro xix Testis
falsus no erit impunitus et qui
loquit[ur] medacia peribit Et
xxi Testis falsus peribit.
Pro huius precepti euidencia

est sciendu q differt mendaciu
a falso in hoc q quicumq loquitur
aliud qm quod est verum falsum dicit
et hoc contingit pt dupliciter vno modo
qn credit dicere verum si scit debet
probabilem causam no peccat vel
saltem non mortaliter quia vera
ligwam non facit nisi mens
xxij q ij homines Alio modo
qn credit dicere falsum et contra
mentem loquitur et hoc e meda
ciu scdm Augst Est falsa signifi
catio vocis cum intentione fallen
di xxij q ij § Ille ergo et no
mine vocis tamq principali intel
ligi debet omne signum ut scrip
ture sive etia invitus vel quocumq
facto menciatur sicut nec refert
quantum ad homicidiu vtrum quis
gladio seccet baculo vel etiam
quocumq instrumento interfici
at Et mentiri dicitur qui contra
mentem ire quicq etiam dicendo
veritatem contra mentem suam
sed qm dicere credit falsitate
et sic decipe erit mendaciu q
quantum in est falsum significat
hec sentia est Ray hoc preceptum
est idem cum precepto decalogi
Exo xx Non falsum testimo
niu Unde Ysidorus li iij de
summo bono c lix falsidicus te
stis est tribus obnoxius primo
deo quem contempnit Scdo
iudici que decepit Tercio
innocenti quem ledit hec habetur
in decre falsidicus testis de
cri fal et in glo ij dicitur q
in tribus offendit triplex ei
debetur pena primo quia deu
offendit q'vis impom debz ei
penitentia inspectis circumstanciis

magis vel minus aspera est
ei pena imponenda nec am
plius ad testimoniu debet admitti
ex de testi testimonium Scdo q
iudicem offendit seu delusit in
famabitur xxij q v Si quis co
victus ac etiam verberibus casti
gabitur v q v Aliqui Tercio
quia proximu lesit nota modu
lesionis punietur ut in talione
hec ymago xxxiij q v Ubi
ponitur pena talionem Augst
de plagis ait q octava plaga
fuit locusta cial dente nocivu
et significat falsum teste qui
enim vult nisi nocere mordendo
et consumere mentiendo hij veri
tatem id est xpm interimunt et
contra eu insurgunt Mt xxvi
De hoc ambros in sermone de passi
one ait xpus e veritas pax
iusticia qui reliquerunt pro falsi
tate veritate qui pro temporali
pcio reliquerunt iusticia qui odi
unt et scindunt pacem xpm
occidunt debet enim reddi sibi
sicut cogitavit facere fratri suo
Deuto ad tercium et Ad hoc
ut circa materia mandatorum
plenior habeatur noticia ita
ut quilibet evitare sciat est
sciendu q octo sunt gna me
daciorum scdm Aug in li
de mendacio que transsumpti
ue destribuuntur in canone xxij
q ij Primu e q fit doctrina
religionis q est contra fidem
vel bonos mores ut xpm non
esse natum de virgine vel no
esse passum vel simile contra
articulos fidei ut dicit glo
Religione hic appellat fide arti lex

qua xpicole religantur deo Se
cundum est quod nulli prodest et alicui
obest ut est mendacium detractoris
vel falsi testis in causa criminali
Tercium est quod uni obest et alii
prodest ut mendacium testis in
causa pecuniaria Quartum est
quod fit sola libidine mentiendi
et hoc sine causa vel utilitate
et hoc appellat Augustinus merum men
dacium Quintum est quod fit placen
di cupiditate per suave elo
quium ut mendacium adulatoris
Sextum quod nulli obest et alicui
prodest ut ad evadendum pericu
lum pecunie Verbi gratia si quis
pecuniam alicuius iniuste tollen
dam a fure vel a predone ubi
sit nescire mentiatur Septimum
quod nulli obest et alicui prodest
ad evadendum periculum persone
ut si aliquis mentiatur nolens
prodere hominem ad mortem que
situm Octavum quod nulli ob
est et adhuc prodest ut
ab immundicia corporali aliquem
tueatur ut si volenti corrumpe
re virginem mentiatur eam esse
coniugatam In hiis enim quanto
minus quis peccat cum mentitur
tanto magis a primo recedit
Et communis glo. hoc duplici modo
exponat hinc recessu a primo
mendacio Tamen Thomas 2a 2e
q. exar simpliciter secundo intelligit
dictum Augustini secundum ordinem
hic positum Et quod octavum
mendacium minus est quam septimum
quia magis bonum est honestas
virtutis que conservatur octa
vo mendacio quam bonum corporis
et generaliter in omnibus quanto

nocumentum est maius intentum
tanto primo mendacium tanto peccatum
est gravius Et quanto bonum intentum
est maius tanto minus peccatum Item
et alia fit generalis distinctio
ex verbis eiusdem Augustini brevior
et planior ~~ex verbis Augustini~~ ut dicitur
Tay c. iij videlicet quod men
daciorum aliud est perniciosum sive
malignitatis aliud iocosum sive
levitatis aliud officiosum sive
pietatis xxij q. ij ne quis
Sub pernicioso continentur tria
genera mendaciorum Sub secundo
scilicet iocoso continentur alia duo
scilicet quartum et quintum Sub ter
tio scilicet officioso continentur sex
tum septimum et octavum Adde
testationem vero huius vicii fa
ciunt tria infra scripta propter que retra
here se debent homines ab hoc
maxime vicio inveterato Primum
est quia mendacium est vicium
dyabolicum primum enim mendacium
dixit qui primis parentibus
dixit illud Gen. iij Nequaquam
moriemini et Ioh. viij Cum lo
quitur mendacium ex propriis loquitur
quia pater est mendacii Secundum
est illud quod mendacium illud membrum
inquinat in quo magis indecens
est immundicia scilicet os quod deo
reddit abhominabile iuxta illud
proverbiorum xij Abhominabile
domino labia mendacii Tercio
quia mendacium est quasi venenum
tante efficacie quod huius more
homicidium interficiat Sap. i. Os quod
mentitur necat animam Item mag
nitudo huius vicii insinuatur Eccli.
xx Potior est fur quam assiduitas
viri mendacis perditionem autem

ambo hereditabunt Mendax pey
or est quam fur quia fur nocet
corpori mendax autem anime
dum eam in errorem deducit
Mendacium ergo vicium est dyabo
licum et peccatum malicie Unde a
Salomone enumerat[ur] inter peccata
que odit deus prover. vj Sex
sunt que odit deus et septi[m]um
detestatur anima illius oculos sub
limes et linguam mendacem Duo
insuper sunt que causant mendacium
scilicet cupiditas et timiditas qui
autem vult se a peccato mendacii p[re]
cavere expedit ut prius cupidi
tatem expellat quia ab ea proce
dunt mendacia ut in mercato
rib[us] patet qui inter homines p[ri]mi
invenuntur mendacium dixisse gen
iiij° Respondit domine nunquid custos
fratris mei sum ego Cayn posses
sio interpretatur Cupiditas etiam
causa fuit Act. Ananias et
Saphira mentiti sunt petro
actuum v Oportet etiam timorem
penitus removere mundanum sive
humanum hac namque causa petrus
negavit dominum Luc. xxij° Et
p[ro] maiori intelligencia magis
in speciali est de duobus dubita
bilibus querendum vel investigandum
Et primo utrum omne mendacium
sit peccatum Secundo utrum liceat viro
homini etiam a quocumque periculo
sit mentiendum Quo ad primum
questium breviter est dicendum
quod omne mendacium est peccatum xxij
q. ij c. primi autem c primum
Sed utrum sit mortale disting
wit thomas 2a 2e q. d[e] Nam
mendacium contrariatur caritati
tripliciter Primo secundum se scilicet ex ipsa
falsa significacione Sed consi
derandum est circa quod sit ipsa
falsa significacio Nam si sit circa
res divinas caritati dei contraria
tur cuius veritatem aliquis tali
mendacio occultat vel corru
pit tale mendacium est mortale
et gravissimum Similiter si sit
circa aliquid cuius cognicio pertine
at ad hominis bonum puta ad per
fectionem sciencie et informa
cionem morum caritati proximi
contrariatur et tunc est mortale
Nam si sit circa aliquid de quo
non refert utrum sic vel aliter
cognoscatur tunc ex tali men
dacio non dampnificatur proximus
sicut si aliquis fallatur in ali
quibus particularibus ad se non per
tinentibus et tunc non est peccatum
mortale Secundo potest menda
cium contrariari caritati racione
finis intenti puta si dicatur
in iniuriam dei quod semper est
mortale aut in nocumentum
proximi quantum ad personam divi
cias vel famam et hoc iterum est
mortale peccatum Nam si finis ipse
non sit contrarius caritati non
est mortale peccatum sicut apparet
in mendacio iocoso et in officio
so Tercio modo mendacium cont
rariari potest caritati per accidens
scilicet si racione scandali vel cuiuscumque
dampni subsequentis factum fuerit
Et sic etiam erit peccatum mortale
Sed quod quidam dicunt quod perfecti
viris omne mendacium est peccatum
mortale irracionabiliter dicitur
Racio quia nulla circumstancia aggra
vat infinitum nisi que transfertur
in aliam speciem non autem circumstancia perso

Quo ad secundum questum dicendum
est secundum eundem thomam quod predicta
quod non ita stricte mendacium di
cere licet sed licet veritatem pru
denter occultare videlicet sub
aliqua dissimulacione ut Augustinus
dicit in libro contra mendacium
Et sic etiam Abraham fecit
ut dicit Augustinus in questionibus
genesis dicens Saram sororem
suam esse veritatem noluit ce
lare non mendacium dicere Soror
enim dicitur quia filia fratris gen
xx Vere soror mea est filia
patris mei quia scilicet ex parte
patris attinebat ei Sed ad
questum respondet Augustinus sic satisfa
ciendo et instruendo de quesito
inquit ad mortem Si nescis
te nescire fatendum est si scis
non esse dicendum nescio Sed
si iccio aliquid dicendum sit ren
debis scio ubi sit in quem ante
manifestabo etc.

Vicesimum septimum autoris
preceptum. Bonis benefacito
Postquam autor supra aliqua
prebuit rudimenta ad affabili
tatem sive ad amiciciam pertinen
cia que consistunt inter singu
los in partes primo fluminis scilicet
iusticie pro qua instruimur equaliter
vel sociis debitum reddere secundum
legem amicicie impendende. Ex
qua quidem universalis amor
et generalis quo omnis homo
omni homini est amicus naturaliter
resultare videtur et hoc maxime
quo ad signa extrinseca que
fiunt et demonstrantur per verba
Nunc vero in hoc vicesimo vii^o
precepto subsequitur prebet rudi
menta ad ipsam affabilitatem
spectancia quo ad signa extri
nseca que fiunt et demonstrantur
perfecta secundum legem vere amici
cie ut est subvenire et bene
facere amicis ut expedit unde
quia inter amicos aliqui reperiuntur
viciosi et mali et aliqui boni
et virtuosi qui aliqui veniunt
implorando servicium aliquod ab
amicis et talis forte non potest
utrisque invocata petita subvenire
vel non vult facere nisi uni istorum
subvenire Et sic videtur ex hoc
aliqualiter perplexus cui debeat
potius subvenire an primus vel
viciosis et bonis an neutris
ipsorum Quereret a magistro discipulus
sui interrogacionem brevissime
respondet autor dicens Bonis
benefacito quam primis Quod probat
Seneca de beneficiis triplici racione
dicens Ex melius est dare beneficium
seu subvenire bono pauperi quam
diviti maxime quando dives est
primus prima racio sua est quia
dives non vult obligari ex tali
beneficio minori se seu pauperiori
quod necessario fiat ad beneficium
datum Nam obligat beneficium ad
retribuendum suo benefactori etc.
Hanc racionem tangit ipse hiis
verbis melius est aput bonos
quam aput divites beneficium collocari
Nam qui locupletes sunt benefi
ciis obligari nolunt quibus magis
beneficium se recepisse arbitrentur
Secunda racio est quia divites
non credunt se a benefactoribus
amari debere nec propter ipsos sed
propter suam fortunam et potenciam
credunt beneficia eis dari Hanc racionem

tangit hijs verbis Aliquid a se ex
spectari suspicantur scilicet diuites quasi
dicat non credunt quod beneficia eis da
tur propter ipsorum amorem sed
propter vtilitatem quam expectant
ab eis illi qui eis beneficia largiuntur
Et sic non credunt se amari
Tercia racio eius est quod beneficium
datum consueuit magis memo
ria beneficiati conseruari et indigē
ad confidenciam subleuare Et
hanc racionem tangit hijs verbis
si malo opulento in illo vno an
tem forte in eius familia ma
net gracia id est gratitudo beneficiorum
Si autem inopi et bono omnis
inopes boni presidium paratum
sibi vident et cum inopi bono
beneficium spectat se non sua for
tunam putant Ideo non merito igitur
autor dat consilium quod pocius sub
uenias et beneficias quam malis
dum dicat autor bonis benefacito
quia Ecclesiastici xij° scribitur Benefac
humili et non des impio et inue
dem et Benefac iusto et inue
nies retribucionem et si non ab eo
certe a domino Pro huius precepti
intelligencia et obseruancia possit
lector plus de tali questione querere
vel investigare videlicet vtrum plus
hominibus sit benefaciendum hanc
questionem non expedit resumere
quia habetur supra in nono p
cepto Cum des videto et quid
ibi in tercia questione dicitur
vide ibi

Vicesimum octauum autoris
preceptum Tu te consule
Postquam autor supra in xxvij
precepto posuit rudimenta per
tinencia et inducencia ad memoriam

que est tercia pars secundi pa
dysi fluminis scilicet prudencie per quam
memoriam humani studium vigoratur
et conseruatur Nunc vero in
presenti precepto subsequenter ponet
rudimenta et inducencia et per
tinencia ad prudenciam que est
est secunda pars ipsius prudencie
per quam instruimur quod ex preteritis
et presentibus de futuris perpendere
ac discutere debeamus quod patet ex
diffinicione ipsius prudencie
luculenter contemplari Tullius
in primo Rethorice sic eam diffi
nit dicens quod prudencia est virtus
per quam videtur aliquid futurum
antequam factum sit Sunt certa siqui
dem prudencie inimica ipsa
negligencia et actio subita oppo
nuntur eidem quia eo ipso quod ho
est negligens vel subito festi
nus in actu eo ipso sequitur
necessario quod imprudens sit Et propter
rea Seneca in Epistolis dicit Tur
pissima est iactura que ex ne
gligencia prouenit Dicit enim
Apuleius de deo Socratis quod
nulla potest esse res eadem simul
festinata et examinata premun
tur eciam festinancia ex lege auc
toritate ut probatur l. i de secun
imp C. Verum Cum a principe
haberi noticia virtus prudencie
partis ipsi aliarum eciam parcium
habeatur Ideo de alijs prudencie
partibus in simul necessario re
stat discuciendum Secundum enim philosophum
octo sunt partes siue officia
prudencie scilicet memoria preteritorum
prouidencia futurorum Intellectus
racio sollercia docilitas Ex
perigencia et caucio Prudentem

ergo oportet omnes partes hic
antedictas racio huius est quia
partes ipsius prudencie ita sunt
annexe et colligate ut est dic
tum quod prudencia perfecte haberi
non potest nisi alie omnes eius
partes habeantur quod sic ha
beatur Oportet enim primo pru
dentem esse memorem ut ex pre
teritis prognostat quid euenire
debeat in futurum Secundo ex
pedit quod sit prouidus ex co
gitando quid per vias compe
tentes ad inventum posset peruе
nire Tercio et quarto simul
quod sit intelligens et racionabi
lis quantum ad alia quia modus
per quem debet dirigi debet esse
humanus quia quantumcumque
sit nobilis et potens tamen
homo est sicut ceteri inferiores
et hoc est quod dicit psalmus
ut sciant gentes quoniam homines
sunt Quinto quod sit sollers
quod ex se invenire sciat per tem
cia et expediencia ad domi
gentis sue Sexto quia de se ipso
invenire non potest omnia ad regimen
pertinencia oportet esse doci
lem aliorum consiliis acquiesce
do ut sapiencium et seniorum
Septimo et octauo simul quod
sit expers et cautus quia sicut
in speculabilibus falsa admiscentur
sic et in agibilibus multorum
mala admiscentur Super omnia
autem oportet prudentem esse
bonum quia prout vi Ethicorum
dicit philosophus impossibile est pruden
tem esse non existentem bonum
Dampnat enim aliquem malicia in
dicium ut aliquis imprudenter agat

propter maliciam depravantem vo
luntatem quare ultra partes pru
dencie antedictas oportet pru
dentem et maxime principem
esse bonum et nunquam volunta
tem depravatam habere ne
propter appetitus sensitivos impru
denter agat nec iudicet esse
agenda que sunt penitus fu
gienda Hic autem in proposito
dicendum est quod ad prudentem
pertinet quod in agendis conside
rate procedat et mensurate
ut sciliceт prouideat ac bene
consideret suarum virium quanti
tatem si sufficere possunt ad
expediendum et terminandum
negocia que agere proponit
Et hoc est quod autor intendit
dum dicit Tu te consule id est
considera si tue vires suffici
ant ad rem quam agere disponis
utrum vires tue sint proporciona
te negocio quod aggredi in
tendis Hoc etiam exemplo me
thaphorico ostendit dicens
Dominus et et salvator noster xiiii
Quis ex vobis volens turrim
edificare nonne prius sedens
computat sumptus qui ne
cessarii sunt ad perficiendum
ne postquam fundamentum po
suerit non potuerit perficere
omnes qui videant incipiant
ei illudere dicentes quia hic
homo incepit edificare et
non potuit consumare Iste
etiam probat alio exemplo
dicens Rex iturus committere
bellum adversus alium regem
nonne prius sedens cogitat si po
sset cum decem milibus occurrere ei

qui cum viginti milibus venit
ad se Alioquin illo longe agente
legacionem mittens rogat ea
que pacis sunt De hac materia
lacius dicetur infra tercia parte
media precepto xvi Ad potes
id tempta Circa premissorum intel
ligenciam magis in speciali quantum
ad presens spectat est de duobus
dubitabilibus querendum Et primo
utrum prudencia inter partes pru
dencie debeat connumerari Secundo
utrum aliquis debeat esse sollici
tus in futurum quod spectat ad
prudenciam Quo ad primum respondet
breviter beatus Thomas 2a 2e q. lix
ar. vi. dicens quod prudencia proprie
circa ea que sunt ad finem
et hoc ad officium eius proprie pertinet
ut ad finem debite ordinentur
et quamvis aliqua necessaria sunt propter
finem que subiciuntur divine pru
dencie humane tamen pruden
cie non subiciuntur nisi contingen
cia operabilia que per hominem po
ssent fieri propter finem preterita
autem ad necessitatem quandam
transeunt quia impossibile est non
esse quod factum est Similiter
etiam presencia inquantum huiusmodi
necessitatem quandam habent Necesse
est enim sortem sedere dum sedet
Unde consequens est quod contingencia
futura secundum quod sunt per hominem
in finem humane vite ordinabi
lia pertinent ad prudenciam U
triusque autem horum importatur
racione prudencie importat
enim prudencia respectum quendam
alicuius distantis ad quem ea que
in presenti occurrunt ordinanda
sunt Unde prudencia est pars

prudencie Quo ad secundum que
stum respondet idem Thomas eo li.
q. lv. ar. vii Et primo arguit quod
aliquis debeat esse sollicitus
in futurum scribitur enim Proverbiorum vi°
Vade ad formicam o piger et
considera vias ~~tuas~~ eius et
disce sapienciam que cum non habeat
ducem nec preceptorem parat
in estate sibi cibum et congre
gat in messe quod comedat Sed
hoc est in futurum sollicitari er
go laudabilis est sollicitudo in
futurum Preterea sollicitudo ad pru
denciam pertinet Sed pruden
cia precipue est futurorum sapiencia
enim eius pars prudencie
futurorum ergo virtuosum est
sollicitari de futuris Preterea
quicumque reponit aliquid in
posterum conservando sollicitatus
est in futurum Sed ipse salvator
noster Dominus Ihesus Christus opus ut legitur
Ioh. xiii loculos habuisse ad
aliquid conservandum quos Iudas
deferebat Apostoli etiam conserva
bant precia prediorum que ante
pedes eorum ponebantur ut legitur
Actuum iiii ergo licitum est in fu
turum sollicitari Sed contrarium
facit quod dicitur Mathei vi° Noli
te solliciti esse in crastinum
cras enim ponitur pro futuro
sicut dicit Iero. Solucio di
cendum est quod nullum opus potest
esse virtuosum nisi debitis cir
cumstanciis vestiatur inter quas est
una debitum tempus secundum illud
Ecclesiastes viii Omni negocio tempus
est et oportunitas quod non solum
in exterioribus operibus sed in interio
ribus sollicitudo locum habet

vinciug enim tempori competit ipsa sollicitudo metendi enim sollicitudo tempore estatis competit Tempore autumpni sollicitudo vindemie Si quis ergo tempore estatis de vindemia iam esset sollicitus superflue preoccuparet temporis futuri sollicitudinem unde huiusmodi sollicitudinem tamquam superfluam dominus prohibet dicens Nolite solliciti esse in crastinum unde subdit Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi i. suam propriam sollicitudinem habebit que sufficiat ad animum hominis affligendum Et hoc est quod subdit sufficit diei malicia sua i. afflictio sollicitudinis Ad primum ergo dicendum quod formica habet sollicitudinem tempori congrua et hoc nobis imitandum proponitur Ad secundum dicendum quod ad prudenciam pertinet providencia debita futurorum Esset autem inordinata futurorum providencia vel sollicitudo si quis temporalia in quibus dicitur preteritum et futurorum tamquam finis quereret vel si superflua quereret vel ultra presentis vite necessitatem vel si tempus sollicitudinis preoccuparet Ad tercium dicendum quod sicut dicit Augustinus in libro de sermone domini in monte Cum viderimus aliquem servum dei providere ne ista necessaria sibi desit non iudicemus eum de crastino esse sollicitum Nam et ipse dominus propter exemplum loculos habere dignatus est Et in actibus apostolorum scriptum est ea que ad victum sunt necessaria procurata esse in futurum propter imminentem famam Non ergo dominus improbat siquis humano more ista procurat sed si quis propter ista militet deo etc.

Vicesimum nonum auctoris preceptum Maledictus ne esto

Postquam autem supra in septimo precepto Saluta libenter et supra posuit rudimenta ad affabilitatem et amicabilitatem inducencia per verba affirmativa salutem anime et corpori optancia sicut est quemlibet libenter salutare ac etiam pro bona facta sicut est libenter mutuum cum expedit gratis tribuere et huiusmodi que omnia pertinent ad amiciciam seu affabilitatem que eciam est species iusticie per quam reddimus equalibus et sociis debitum suum Nunc vero subsequenter in presenti precepto prohibet rudimenta per que talis affabilitas seu amicabilitas minime dissolvatur Sed potius semper conservatur Et hoc facit per verba negativa dum dicit Maledictus ne esto quia dicere quod malum alteri imprecari ad viciam lingwe pertinet que maxime contrariatur affabilitati que quidem in quadam dulcedine et fandi pulchritudine consistit eo quod dicitur affabilis quasi fandis bellis sive pulchre Ideo super omnia instituit nos a viciis lingwe que affabilitati contrariantur penitus abstinere quia tales hoc vicio laborantes vocantur a philosopho duri seu agrestes et pro tanto dantur hic rudimenta negativa per que removeantur omnia amicicie et

sit affabilitati repugnancia sicut est maledicere miseriam irridere et huiusmodi primum igitur quod animi aciei repugnat et malum libenter referre vel imprecare vel optare et hoc est quod autor hic re-
monere intendit dum dicit Maledictus ne esto Si curiosus quereret que nam esset causa quod autor precepta sua proponit partim sub modo affirmativo et partim sub modo negativo huic quesito sic respondetur quod preceptum est imperium faciendi aliquid vel non faciendi Et ideo ad instar preceptorum decalogi que data fuerunt alia sub modo affirmativo ut honora patrem alia sub modo negativo ut non mechaberis Sic ista tribuere debuit quia ad idem suo modo tendunt precepta ergo affirmativa sicut te sumendo dicuntur precepta sed negativa dicuntur prohibitiones Et precepta affirmativa obligant semper sed non ad semper Item in proposito autor sic fecit quia aliqua ex eis sunt affirmativa ut parentes ama / cognatos cole / et aliqua sunt negativa ut istud maledictus ne esto et similia et hec obligant semper et ad semper et hoc precipue ad vicia lingue pertinet que ut plurimum de difficili reprimi possunt unde Jacobus in epistola sua manifeste ostendit dicens: Omnis enim natura bestiarum volucrum et serpentum ceterorum domatur et domata sunt a natura humana linguam autem nullus hominum domare potest inquietum malum plenum

veneno mortifero Forte autem dicit apostolus quod lingua plena est veneno mortifero quod peccata lingue sunt xxiiii secundum quod enumerat autor qui composuit summam de viciis et virtutibus in tractatu de ira que inficta describunt videlicet blasphemia contra deum et sanctos peccatum murmuris contra deum et bonos peccati defensio mendacium detractio adulatio maledictio convicium i. defactum imperium contentio bonorum derisio pravum consilium prava iniuria discordias seminantium indiscreta taciturnitas peccatum bilinguium portatio rumorum indiscreta iactancia secreti commissi revelatio indiscreta comminatio indiscreta promissio otiosum verbum multiloquium turpiloquium scurrilitas i. iocularitas Quereret possit aliquis que est racio quare lingua sic difficiliter refrenatur Huic quesito respondi potest quod duo sunt motus animi unus qui procedit de deliberacione et iste motus non est in potestate mea Alius qui sequitur deliberacionem et iste est in potestate mea Sicut autem sic est quod quedam sunt membra que facillima sunt ad motum et ad impulsum primum motus statim moventur sicut lingua et oculus / non enim requirunt magnam virtutem in movente / et quia difficilimum est linguam refrenare quia tamen sit aptissima ad statim moveri ad parvum motum animi precedente racione movetur

B ipa ligwa Pro huius precepti in telligencia et obseruancia e breuiter notandum quod tria sunt per que quilibet abhoc pestifero ligwe vicio debet abstinere et eidem modestie frenum apponere primum est scriptura Secundum est natura Tercium est canonica iura Scriptura hoc multum de testatur dicit enim apostolus prima ad Cor vi neque maledici ne que rapaces regnum dei possi debunt et tanto grauius quanto personam cui maledicimus ma gis amare et magis vereri tenemur vnde leuitici xx Qui maledixit patri suo et matri morte moriatur Secundo hoc ligwe vicium abhominatur natura quod sic ostenditur quem admodum ad amiciciam et affabilitatem in cordibus ut est dictum generandam nutri endam et augmentandam va let ut plurimum affabilis et dulcis ligwa Sic econtra ligwa aspera et maligna est guerrarum et malorum que omnium causatiua amicicie impe ditiua et plurimum penitus destructiua et turpe quod exter neum a racione videtur ut ligwa canis medicinalis sit et ligwa hominis mortalis sit cui natura contrarium ostendit Na constat quod natura soli homini inter animalia omnia dedit loque lam in quo contulit doctrinam generalem quod verba ex ore procedencia esse debent ra cionabilia et medicinabilia vulnerum anime sanatiua amicicie conseruatiua diuini nominis lauda tiua regraciatiua non brutalia veneno plena non falsa non adu latiua non discordie scismatiua non proximi bonorum denigra tiua cum hec omnia sint nomini contraria sicut primo posita sunt eidem conformia Est ergo nature contrarium ut ligwa mem brorum nobilissimum humane lau dis expressiuum ad deum laudandum et ad proximum commouendum impe ta faciat hominem proximo odio sum Nota secundum scripturas et canones quod canis methapho rice dicitur quinque modis primo homo qui est in assiduitate pec candi ut de pe. 2 in ii. fere Secundo hereticus qui lacerat eccle siae vnitatem vel detractor qui de trahendo lacerat fratris famam iuxta illud nolite sanctum dare canibus mt vii Tercio ydola tra ut patet de Chananea in euangelio luce mt xv Cui dixit christus non est bonum su mere panem filiorum et dare canibus Quarto predicator propter ligwam quia medicinalis est ut in ps o ut intingatur in sangwine canum Quinto pastor ecclesie propter custodiam vnde canes muti et cetera xlvi d. Sit rector ... quod vulturis ligwa sit abstersa ferro precisa et in panno albo vno ligata appensa ad collum portetur hominem facit graciosum Sed veneria nulla bestia vel res alia nocet tantum hominibus sicut ligwa praua nisi custodiatur vnde dicit solinus quod est quidam serpens cuius ligwa est tantum

addi

ad

venenosa quod si tangit hominem
quod homo tantum liquescit in carne
et ossibus ex veneni illius fortitudine
Sic lingua prava tangens ho-
minem veneno detractionis ipsum
quantum per infamiam potest in nichil re-
solvit Ecclesiastici xxviii° Plaga
lingue comminuet ossa Lingua
enim unius mali consiliarii vel
suggestoris quandoque destruit unam
totam provinciam quod non face-
rent mille lupi Et hoc est quod
Ecclesiastici xxviii scribitur per sapientem
lingua tertia multos commovit et
dedit eos Dispersit illos de gente
in gentem civitates munitas
destruxit Nam nimirum etiam lingue
magni et multi ceciderunt in ore
gladii sed non sicut qui interierunt
per linguam suam Et ideo plurimorum
lingue discordias seminantes hec
est parcialitates guelforum
et gibellinorum commoventes et
conciliantes fere ytaliam totam
destruxerunt Et quod hec vera
sint satis manifeste indicatur
Nam perspicuum est quod neminem
Gibellinum vel Guelfum originaliter
unquam natura produxit sed
corruptibilis homo ex inordina-
ta sua voluntate mores pessimos
et vicia sequens invidiis
cupiditatibus superbiis et aliis sce-
leratis habitibus se[ ]i [illegible] et
vagus relaxatur in eis sine qui-
bus natus est hoc est autem quod
Seneca in persona nature loquens
scribit ad lucilium epistola in [illegible].
Peiores morimur quam nascimur
vel nascimur istud non nature
sed nostrum vicium est illa de nobis
conqueritur potest et dicere quid est hoc

sine cupiditatibus vos genui sine
timoribus sine perfidia sine pestibus
quales igitur intrastis exitis Et
propterea secundo Ethicorum dicit philosophus mo-
ralis virtus ex more fit unde
et nomen habuit parum declinans
a more Ex quo manifestum est
quod neque una moralium virtutum
natura nobis inest Cum
igitur morales habitus non a natura
sed ab usu operacionis accedant
sed adeo primum parcium fundatores
et scandalizatores orbis maxime
ytalie inseparabiles et insciande
destructores non a natura
nec a ratione commoti sed a
malicia facinorosa victi propter
proximi et boni communis destruc-
tionem parcialitatum malicias in-
venerunt Nam parciales huius
propter cupiditatem eorum communes
honores lucra et officia sue com-
munitatis et patrie occupare vo-
lentes vel propter superbiam
eorundem impacientes et sua
proximum abhorrentes sibi parem
adesse aut ipsius proximi statum
prospero invidentes vel virtuose
excellencie emulantes et ex
hiis et ex aliis viciosis defec-
tibus discordes effecti ad in-
se ipsos hostiliter insurrexerunt
utrique et sub parcialitatis colore in-
vidiam avariciam et superbiam
simulantes se ipsos sub pretextu
et nomine Guelfo et Gibellino
alterutrum offenderunt Sed se-
dem ab ipsis principibus promoto-
ribus est propagatum in posteros
ut filii emuli et ducti in patrum
iniquitatibus et parcialitatibus
hodie realiter et personaliter offendantur

et ad parcialitatis sue presidiu[m]
potenciu[s] defendendas Ytaliaz
et imperiu[m] velut parcialitatu[m]
suaru[m] principalia fundamenta
constituant Nam Gibellini p[er]
eis imperiu[m] suscipiunt in quo qui
dem q[ua]ntu[m] ipsi parciales om[n]is
seducunt[ur] et errant neccessitatis
racionis et dignitatis ostendit q[ue]m
sicut testat[ur] Ewange^lica veritas
Cu[m] om[n]is p[otes]tas adeo sit xp[ist]i
quod summi sacerdociu[m] in pontifi
ce sp[irit]uali et imperio temporali
Imperiale vestigiu[m] ad vnius
sp[irit]ualem et t[em]p[or]alem salute[m] sit
dat vel p[ro]missa de celo que
cum ambo gerant ymaginatu[m]
forme dei statu[m] in dignitatis
tante officiis distinccio[n]i et
parcialitatu[m] ut haberent facie
in p[er]sonis tam similitudine epe[?]
boni[?] et eterne penes qua[m] non
e[st] accepcio p[er]sonaru[m] Etiam q[uia]
ignominiosum [est] credere ut ap[osto]lica
sanctitas sacerdocii et potenti
ssima maiestas imperii qui
t[em]p[or]alem et sp[irit]ualem om[n]i[u]m
p[otes]tatu[m] possident in t[er]ris
assument sibi partem vel par
cialitatem in eo cui[us] totu[m] iure
veri regiminis et ordinati do
minii ad eos nosc[it]ur p[er]tine
xp[ist]i quod no[n] est verisile neq[ue]
veru[m] q[uod] Ytalia nec imperiu[m]
quoru[m] consciencia deliberacio
nis et vie sancte et iuste nec
p[ro] guelfis vel gibellinis vel
contra fuerint operati ut faciunt
nisi quemadmodu[m] bonum racio
nis exegerit ad parcialium
eorundem devocionem et fidem
dignis favoribus cognoscendis

vel ad ipsoru[m] inobedienciam
et malicia[m] digna iusticia punie[n]
dis Nec obstat q[uod] ipsi Gibellini
quoscu[m]q[ue] p[ro]cessus iustos Ytalie
vel ipsi Guelfi quoscu[m]q[ue] p[ro]cessus
iustos imperii q[ua]ntu[m]cu[m]q[ue] iusti
ssimos habent ex eoru[m] malicia
obstinata suspectos et illis p[ro]
viribus opponunt[ur] Racio [est] q[uia] ma
gis eligunt ipsi miseri parcia
les sub oppressionibus et tyrannide
tottiranoru[m] et p[ro]ximoru[m] suorum
ac in superbis luxuriis cupidi
tatibus illecebris temporalibus
et suis corruptibilibus passio
nibus p[er]manere q[uam] p[ro]pter passio
nes easdem sub ecclesiastico vel
imperiali iusto ac sancto regi
mine residere Sed cu[m] ius ad ec
clesia[m] et imperiu[m] sp[irit]uale et
temporale regime[n] dominiu[m] guel
foru[m] et cet[er]oru[m] om[n]i[u]m p[er]tinere
noscat[ur] Primus etiam ipsi Gi
bellini Imperiu[m] sibi caput et
defensorem appellant Et guel
fi ipsi p[ro] eis summu[m] pontifice[m]
et Ytaliam d[omi]ni fateant[ur] et
invocant adiutorem Nec tame[n]
Guelfi volunt Ytaliaz nec Gi
bellini querunt imp[er]iu[m] p[re]textu[m]
iusti dominii vel gubernatoris
eoru[m] sed solu[m] in casu defensio
nis subsidii et oportunitatis
parcialiu[m] eorundem eos domi
nos suos non corde sed labiis
honorantes ymo sicut frequenti
experimento videt[ur] Guelfi re
pugnant Ytalie Et similiter
Gibellini adversant[ur] imperio usq[ue]
ad vltima[m] destruccione[m] ip[s]arum
parcialiu[m] p[re]dictaru[m] totis viribus
opponentes et quod maioris est

fusionis est Guelfus in Guelfum
et Gibellinus in Gibellinum insur
git et se alterutrum persequuntur et
dissipant quia ex invidia super
bia et avaricia terrenorum que
sunt contraria caritatis et pacis
non possunt nec racionabiliter deinceps
unita tranquillitate manere
Item quod derisorium et plurimi
ex huius parcialibus secundum acciden
cia temporum parcialiter emolimen
ta videntes se faciunt Gebellinos
et Guelfos quorum patres regimine
non fuerunt et qui pro parcialita
tis negocia unitam umquam non
sustinere iacturam Insuper Gebel
linus Guelfo et Guelfus Ge
bellino unitur ex talis unionis
virtute nedum contra ceteros
Gebellinos et Guelfos sed
adversus Ecclesiam et Imperium possent
cupiditatum et possessionum suarum
motus defendere et tyrannides
exercere Et in premissis super
cupiditate et invidia et aliis vi
ciosis effectibus divicias et po
tencias permanere O igitur par
cialitas detestanda ab omni ve
ritate et qualibet bonitate re
mota O igitur Guelfi et Gi
bellini nominis infelix et odiosa
parcio Invidie et avaricie fo
mes falsitatis et prodicionis
amica boni communis et reipublice
destructiva tu puritatem orbis
ad scandala suscitasti tu homi
num innocenciam vulnerasti tu mise
randa ytalia pace et caritate in
data dolorum et bellorum tem
pestum et civilium calamitatem diu
sam sauciatam duxis ad mortem
nisi manum porrexerit omnipotens de bonitatis

superna clemencia se opponat ve
tamen superioribus dignitatibus et
potenciis omnibus penes quas
assumpcio talis parcialitatis adest
Quem sicut per Augustinum scribitur in ser
mone quanto pre ceteris gradibus
dignitatis temporalis est alcior tanto
si per negligenciam dilabitur ruina
est gravior Et propterea clamat dominus
per Ozeam prophetam adversus poten
tatus et principes in proposito Au
dite reges et discite iudices fi
nium terre et prebete aures vestras
quoniam data est vobis potestas a domino
et virtus ab altissimo qui interro
gabit opera vestra et cogitaciones
scrutabit Quoniam cum essetis ministri
regni illius non recte iudicastis re
ge in facie Revera Guelfi et
Gebellini significati sunt per reges
Israel et Iuda qui inito consilio pro
phetarum quos decepit mendax
ascenderunt pluries contra Ramath
et Galaad et confusi sunt a
deo Moraliter Galaad interpretatur
possessio aquarum et denotat
huiusmodi dominia certa quedam
temporales multo labore insudant
sed labuntur velut aque flu
ta Reges vero Iuda et
Israel Guelfi et Gebellini sunt
qui decepti a falsis prophetis
id est ab inordinatis appetitibus
dominandi et cupiditatibus Rex
mundi in quibus ut plurimum
dyabolus iste qui hec suadet
mentitur Ascendunt igitur ad
ista obtinenda se credunt vin
cere et confunduntur Breviter
in moralibus potentes huiusmodi
dum de potencie sue gloria ex
tollantur hora qua nesciunt subito

rapiunt^r et dum pedes fixisse
credunt casu lubrico ad yma
la descendunt Tercium qd multu
retrahe debet ab hoc pessimo
lingue vicio sunt canonica iura
Canones em multum acriter pu
niunt tales maledicos maxime
malediccionem contra deu et
sanctos pferentes sup hoc non
expedit stare quia satis het^r
de hac materia supra in scda
parte prohemiali xlvij^o d.
et iiij q ij et ibi requirere &c
Pro pmissoru intelligencia ma
gis in speciali qntu huic pro
sito congruit est de duobus du
bitabilibus querendum Et p^o
vtru licite posset quis maledi
ce homi Secundo vtru maledi
ce sit mortale pctm Quo ad
pmu questitu rndet breuit btq
Tho qui eam format p^a p^e
q lxxvi Et maledice est ide
q malu dice dicere aute ma
lum tripli^r se lz ad illud quod
dicat vno^o p modu enunciacio
nis sicut aliquid exprimit^r mo
indicatiuo Et sic maledice n^l
aliud e qm malu alterius re
ferre quod ptinet ad detractor
que e denigracio fame vnde
quaqz maledici detractores di
cunt^r pma ad Cor vi Neqz
maledici neqz raptores regnu
dei possidebunt Alio^o maledi
cere se lz ad aliud quod dicat
p modum cause et hoc p^o
quidem et pncipa^r competit
deo qui oia suo verbo fecit
stam illud ps Ipse dixit et
facta sut Consequent aut
competit hoibus qui verbo

suo alios monet p imperiu ad
aliquid faciendu et hoc institu
ta sunt verba imperatiui modi
Tercio mo ipm dicere se lz ad
id quod dicat^r qi expressio qda
affectus desiderantis id quod vbo
exprimit^r et ad h instituta sut
verba optatiui modi Dimisso
igit^r p mo^o malediccionis qui e
p simplicem enunciacoz maledi
centis considerandu est de aliis
duobus ubi oportet scire q facere
aliquid et uelle illud se habent
consequent in bonitate et ma
licia ut ex supradictis patet
vnde istis duob modis quibus
malu dicat^r p modu imperantis
uel p modum optantis eadem
racone est aliquid licitu et illicitu
Si em aliquis imparet uel op
taret malu alterius in qntum
est malum intendens sic ma
ledicere vtroqz mo est illicitu
et hoc e maledicere p se loqu
do quod e contra legem iusticie
amicicie et caritatis Et ideo bn
dicat autor Maledicus ne esto
Si aute aliquis imparet uel
optaret malu alteri9 sub racio
ne boni tunc e licitu nec est
maledicco p se loquendo sed p
accidens quia pncipalis inten
cio dicentis non fert^r ad ma
lum sed ad boni Contingit
autem malu aliquod dici impe
rando uel optando sub racone
duplicis boni quaqz quide sub
racone iusti Et sic iudex licite
maledicit illi cui pcipit iusta
penam inferre Et sic eciam
Ecclesia maledicit Anathema
tizando sic eciam pphete quasi

imprecando mala peccatoribus quasi
confirmantes voluntatem diuine
iusticie licet huiusmodi imprecaciones eciam
possint per modum enunciacionis intelli-
gi Cum vero dicit aliquid ma-
lum sub racione utili puta quando
aliquis optat aliquem peccatorem
pati egritudinem aliquam aut
aliquod impedimentum uel ut ipse
melior efficiatur uel saltem ab
aliorum nocumento cesset Quo ad
secundum questitum respondet idem tho. ea
q. et li. d. quod maledicio de qua
nunc loquimur est per quam pronunciatur
malum contra aliquem uel impre
cando uel in optando Velle autem
malum alicuius vel imprecare est
contra illud preceptum Dilige pro
ximum tuum sicut te ipsum Et ideo
maledicere secundum genus est peccatum
mortale quia repugnat cari
tati et nisi esset peccatum mortale
non excluderetur a regno dei unde
1° ad Cor vi Neque maledici
neque raptores regnum dei possi-
debunt Et tanto est grauius quanto
personam cui maledicimus magis
amare et reuereri tenemur unde
leuitici xx Qui maledixerit
patri suo aut matri sue morte
moriatur Contingit tamen esse
veniale propter paruitatem quia quis
alteri imprecatur vel eciam propter
perfectum eius qui profert dum
leui motu uel ex ludo aut ex
subrepcione aliqua talia verba
profert quia peccata verborum ma-
xime ex effectu vel pensantur

Tricesimum autoris preceptum
Extimacionem retine
Postquam autor supra in
xxviiii° precepto prebuit rudimenta
ad virtutem prudencie indu
cencia que est vnus riuulus
ipsius fecundi paradisi fluminis scilicet
prudencie per quam quidem pru
denciam instruimur quod ex pre
teritis et presentibus de futuris
disputare ac deliberare debeas
secundum Tullii doctrinam seu diffi
nicionem et inter cetera ipsius pru
dencie inimica negligencia
et acio subita opponuntur eidem
quia eo ipso quod homo est negli
gens vel subito festinans in ac
tu eo ipso sequitur necessario
quod imprudens sit et ad pruden
tem pertineat tum expedit pro
priam et facilem de rebus mo
ralibus coniecturam habere Et
hec fieri nequeunt nisi per soller
ciam que est quintus riuulus
ipsius prudencie Pro tanto autor
in presenti precepto ad hanc virtu
tem inducat vnumquemque dum
dicit Extimacionem retine
quasi velit innuere coniecturam
retine hoc est in agendis
omnibus eam debes seruare vel
aliter et hoc dupliciter primo
passiue ut sit sensus Extima
cionem retine id est tam bene te
habere debes circa homines ut
de te semper bonum et non malum
extimetur De qua quidem
extimacione loquitur Boecius
dicens fedatus sum extima
cione id est praua coniecturacione
uel infamia Secundo actiue
ut sit sensus Extimacionem
retine hoc est cum videris ali
quem aliqua bona operantem
quantumcumque appareat de genere
bonorum non statim extimes eum

esse bonum antequam experiatur vel
ecomiso Prima sicut Cassiodorus dicit
firmum est indicium cuius tenetur quod nullum
nec locus ambiguitatis relinquitur
ubi experimenta probabilia suffra-
gantur Et philosophus in primo methaphisice
dicit quod unicuique experto in arte
sua est credendum Nam experi-
gencia facit artem per quod E-
vangelica veritas per Mattheum
asserit bene a fructibus eorum
Addi cognoscetis eos Et pro tanto
Augustinus omelia vi quod etiam
tum suspitive xj questio iij Non omnes
~~quasi velit timere quod~~ qui dicit
pax vobis sicut columba au-
diendus est quasi velit timere
quod non omnis predicator licet bonum
predicet quod propter hoc simpliciter
est censendus bonus sed prius
eius vita est inspicienda an
vitam corvi ducat vel columbe
unde sequitur corvi de morte
pascuntur hoc columba non sed
primo de fructibus terre vivit primo
cens est victus eius .i. innoce-
tus et sine sanguine Et sic re-
spiciat quid dixit corvi de mor-
te pasti alius non est innocens
cum semina tollat Ex hoc in-
fertur quod corvo equiparatur predi-
cator sophisticus et malus
prelatus Et hoc propter sex con-
diciones pravas que in cor-
vo reperta dicuntur in nigre-
dine viciorum Secundo propter
raucedinem vocis sed perverse
predicacionis quia male pre-
dicat Tercio in voracitate
no sed oblacionum Quarto in
fetore spiritus Quinto in garru-
litate Sexto in furtu etc.

Pro huius precepti declaracione
et observacione ac eciam que con-
ipsum competere potest est breviter
attendendum quod Thomas 2a 2e q.
xlix art. iiij quod dicit Ad prudentem
est rectam racionem et extimacionem
de operandis habere recta autem
extimacio sive opinio acquiritur
in operativis sicut in speculativis
dupliciter uno modo per se inveniendo
alio modo ab alio in discendo Sicut
autem docilitas ad hoc pertinet
ut homo bene habeat se in acqui-
rendo rectam opinionem ab alio
ita solercia ad hoc pertinet ut
homo bene se habeat in acquire-
do rectam extimacionem ita
tamen ut solercia accipiatur
pro eustachia cuius pars est Nam
Eustachia est bene coniectura-
tiva de quibuscumque Solercia
autem est facilitas et prompta
coniecturacio circa invencionem
medii ut ait Aristoteles primo
posteriorum Tamen ille philosophus
qui ponit solerciam partem
prudencie accipit eam communiter
pro omni eustachia Unde dicit
quod Solercia est habitus qui pro-
venit ex repentino inveniens
quod contingit Revera si quis
bene consideravit huius precepti
effectum videre poterit quod ad-
hanc coniectura que est Eu-
stachia vel solercia per ipsum
preceptum inducimur manifeste Sed
notandum est quod solercia non
solum se sed circa invencionem
medii in demonstrativis sed eciam
in operativis puta cum aliquis
videns aliquos amicos factos
coniecturat eos esse inimicos

eiusdem ut idem phus dicit Et
hoc mo sollercia ptinet ad pru
dentem In speculatiuis vero v
nomo ptinet ad prudentem res
res extimare scdm mensuram
rectam et infallibilem qr tunc
in extimacoe reru errare non
poterit sicut eni error no cadit
in qntitatem reru corporaliu q
mensurant uel etiam pondera
tur p iustam mensuram uel lan
cem ita autem mensura reru
intrinseca e ipaiu natura no ex
opinione hoim vnde scdm natu
ram ipaiu extimari debent Et
hoc e quod Seneca li° iiij° de
virtutibus dicit Prudentis prude
ciam sequi desideras tuc p racio
nem recte viuas si omnia prius
extimas et ppenses et digni
tatem rebus non ex opinione
multoru sed ex earu natura con
sideres et costituas Ex pdictor
intelligencia magis in speciali
est sciendum qr qui vult vera
et certam extimacionem de re
bus humanis habere non debet
nisi scdm veram experienciam
vel scienciam iudicare hanc co
clusionem tradit phus in suo
pmo metha^ce dicens qr sciencia
que speculatiua est causaru maxie
doctiua est Illam hii docent qui
causas reddunt Et pmo pe
phus p° posterioru dicit Scire
e aliquid p causam rei cog
noscere ppter quod nec pt
aliter se habere Et sic non
ex ignorancia reru non ex sol
lempnitate verbor sed reru et
causaru certa scia expi
rencia et opacionibus manifestis

debet sapiens prius res omes
extimare ac etia iudicare quia
sicut scribit Aristotiles pmo metha^ce
Sapientis e posse assignare
causas et cognoscere rem p certitu
dinem Et ppterea dicit Tull
in offic Nec quicqm agas cui
racionem pbabilem reddere
non posses Ad hoc bene sicut
quod Seneca de forma hoim
vite dicit cuiuslibz facti causa
inquire et cu inicia inveneris
exitus cogitabis Nam sicut ex
sciencia cause ad cognicionem
effectus puenitur celerius et
clarius sic ex causis ignotis
nec eorum qz deinceps sciencia
erit nec pfecte poterit iudi
cari Vnde hinc supta occasi
one de tali pt questione inve
stigari videlicet vtru sit me
lius pro republica qr omnia in
dicia et humana negocia termi
nent iudicis extimacione iudi
cio qr legum arbitrio vel equo
et qr melius sit qr committat
iudicis extimacioe et iudicio
pbatur Et pmo sic ille qui me
lius considerare et cognoscere
pt veritates psonaru locoru
et temporu est magis ydoneus
ad pferendum iudicia et termi
nanda negocia qm ille qui
minus considerare pt cui ratio
est quia talis melius pt disc
nere et extimare quod iustu
e et iniustu et quod expedi
ens et qd non Sed iudex
sit est qr iudex melius exti
mare ac etia considerare pt p
dicta qm lex quia lex consi
derat psonas loca et tempora

tantum in gene͂ non autem i
specie et in particulari hanc
p[er]sonam et hunc locum et hoc
tempus ergo iudex ē magis
ydoneus ad iudicia extimāda
uel proferenda qm̄ lex secundo
sit illud quod magis potest e
que bene t[er]minari p[er] pauciora
non debet fieri et t[er]minari p[er]
plura Sed iudicia et om̄ia ne
gocia hu͂ana p[oss]unt t[er]minari solu͂
p[er] extimacōnem et pruden
ciam naturalem iudicis per
quem om̄s leges hu͂ane sūt
ad inuente uel saltem p[er] pru
denciam naturalem et iusti[ci]a[m]
ergo ē melius q[uod] t[er]minant[ur] p[er]
prudenciam naturalem iudi
cis et p[er] v[ir]tutem iusticie qm̄
p[er] similitudinem et filia legu͂
Tercio illud in quo magis vi
get iusticia aptius [est] ad iudi
candum sed in iudice viget
iusticia maxīe qm̄ in lege q[uia]
iudex ē iusticia a[n]i[m]ata lex
autem in a[n]i[m]ata ergo [et]c[etera]
Quarto sic legislator non
potuit vel potest om̄s casus
p[ro]uidere quia op[er]abilia hu͂a
na habent diu[er]sitates inume
rabiles vnde ab vno homi͂e [et]
maxime in breui tempor[e] co
siderari no͂ p[oss]unt vnde dicit
lex q[uod] plura sunt negocia q[uam]
vocabula et no͂ p[oss]unt om̄s arti
culi[s] litu͂ sigillatim compⁱhendi Et
eciam quia lex de futuris q[ue]
incerta sunt nobis Iudex au
tem p[otes]t p[ro]uidere omes casus
qui occurrunt quia de p[rese]ntibus
iudicat ergo melius ē q[uod] respu
blica atq[ue] hu͂ana iudicia iudi

cum extimacōni et iudicio com
mittant[ur] qm̄ legum arbitrio
In contrarium dicit aristoteles p[ri]mo
Rethoricorum vbi hanc det[er]minat
q[ue]stionem dicens q[uod] om̄ia com[m]it
ti debent et disponi p[er] leges
paucissima autem sunt com[m]it
tenda iudicib[us] quia solum i[ll]a
que sunt p[er] legislatorem le
gibus det[er]minata Et hoc p[ro]bat
triplici[ter] p[ri]ma racō sic formatur
Ille qui pluries et longo t[em]p[o]re
considerat illud quod iustum
et quod i[n]iustum et q[uo]d expe
diens p[otes]t hoc facilius assignare
et t[er]minare sed legislator lon
giori tempore considerauit
et experiencia longam vidit
quid iustum et quid i[n]iustu͂
quod iudex considerare non
p[otes]t nisi p[er] t[em]p[o]ri[s] vite sue ergo
p[otes]t legislator p[er] legem melius
proferre iudicium qm̄ iudex et
hoc intendit aristoteles p[ri]mo Re
thorice in p[ri]n[cipi]o [et]c. ad dicit le
gislatores ex multo tempe[re]
considerantes habent iudicia
autem simple iudices ex subito
id [est] repente Secunda racō
eius sic formatur Difficilius
est rep[er]ire multos sapientes
ad iudicandu͂ q[uam] paucos Cu͂
igitur in qualibet ciuitate re
quirant[ur] ad minus vnus sa
sapiens Difficile erit rep[er]i
re [et] tot iudices vna autem
lex sufficit omnib[us] ciuitatib[us]
in similib[us] casib[us] ergo facilius
est iudicare p[er] leges q[uam] per
iudices Hanc racōnem tan
git aristoteles dicens vnu͂
uel duos et paucos facilius est

qui multos bene sapie(n)tes et po
tentes leges ferre et iudicare
Tercia racio talis e(st) q(ua)nto ille qui
debet iudiciu(m) p(ro)ferre e(st) magis e(l)
longatus et extraneus ab illis po
ssessionib(us) que iudiciu(m) p(er)uertere
p(ossu)nt tanto ille ad iudicandu(m) est aptior
Sic autem sic (scilicet) q(uod) legislator
et lex data p(er) ip(su)m magis sunt
elongati et extranei a passionib(us)
odij et amoris ab affectione p(ro)p(ri)j
comodi q(ua)m iudex cui(us) racio est
quia legislator fert iudiciu(m) in
co(m)mu(n)i et ad om(ne)s in genere si
ue s(i)nt odientes siue amici siue
proximi siue extranei no(n) e(ni)m
h(ec) sic p(ro)p(ter) respectu(m) quia iudicat de
futuris Iudex aute(m) iudicat de
p(rese)ntib(us) que aliquo(modo) uel tytulo
p(er)tinent ad deum p(ro)p(ter) affecto(ne)m
odij uel amoris comodi uel
incomodi p(ro)p(ri)j ergo facilius
fertur et potius iudiciu(m) p(er) leges
q(ua)m p(er) iudices H(uius) aute(m) racionem
tangit Aristo(teles) p(ri)mo Rethorice(rum)
ubi sic dicit om(n)i aute(m) maxi(m)e
quia iudiciu(m) legislatoris no(n) s(ecundu)m
p(ar)tem sed de futuris et uni
u(er)salibus Alias prefectus p(re)sti
aris et iudices iam de p(rese)ntib(us)
et determinatis iudicant ad quos
et amare iam et odire et p(ro)p(ri)(u)m
comodu(m) sepe sunt anexa et
no(n) p(ossu)nt ad huc sufficienter vi
dere veru(m) (sed) attende(re) in iudi
cio p(ro)p(ri)u(m) delectabile aut triste
Ad p(ri)mu(m) contrariu(m) dicendum
q(uod) non concludit simplic(ite)r q(uod) me
lius fiat iudiciu(m) p(er) iudices q(uam) p(er)
leges sed solum concludit q(uod)
ea que no(n) potuit prouidere
legislator melius p(ro)uidetes iudi

cant(ur) et sunt iudicib(us) co(m)mitte(n)
da Et hoc de plano co(n)ceditur
Ad secundum dicendu(m) q(uod) h(uma)
na iudicia non eque bene t(er)mi
nant(ur) p(er) solam prudenciam na
turalem sicut p(er) leges q(uia) leges
cum hoc q(uod) emanant a prude(n)
cia iudicant eciam p(er) longam ex
p(er)iencia(m) et inventa sunt iusta
et utilia Ad terciu(m) e(st) dicendu(m)
q(uod) illud quod dictu(m) est q(uod) iudex
est iusticia animata metha(pho)rice
dictu(m) est quia sola lex no(n) fert
iudiciu(m) sine ope iudicis qui est
c(re)atus Ad quartu(m) dicendum
(scilicet) q(uod) veru(m) est q(uod) in hijs casib(us)
quos no(n) p(ro)uidit lex iudici e(st)
co(m)mittendum q(uod) hoc no(n) est co(n)
tra quod dictu(m) (scilicet) tricesim(um) p(ri)m(um)

Tricesimu(m) p(ri)mu(m) autoris
p(re)ceptum Consultus
esto Postq(uam) autor sup(ra) p(ro)buit
rudimeta p(er)tinencia ac indu
cencia ad plures p(ar)tes prude(n)
cie videlicet ad media(m) pruden
ciam et sollerciam Nu(n)c vero in
p(rese)nti p(re)cepto subseque(n)t(er) p(ro)bet
rudimeta p(er)tinencia ac induce(n)
cia ad caucionem que est vnus
riuulor(um) ip(s)i(us) secundi p(ar)adisi flu
minis s(cilicet) prudencie P(er) quam qui
dem caucionem instruim(ur) q(ua)lit(er)
bonu(m) a malo veru(m) a falso cog
noscere et discerne(re) valea
mus hec autem virtus e(st) pru
denti valde necessaria et in illud
p(ro)ficua Racio est s(ecundu)m Tho
(mam) 2a 2e q(uestio) xlix quia in contin
gentib(us) particularib(us) circa que
prudencia versatur veru(m)
sic q(uod)q(ue) ad mixtu(m) falso et
bonu(m) malo Et hoc p(ro)p(ter) multi

formitatem horu opabiliu in quibus sepe bona malis cooperantur et mala habeant speciem boni Co siderans ergo autor quod hec virtus prudencie valde est necessaria propter racionem antedictam ac eciam propter alias raciones infrascriptas vnumquemque inducat ad hoc preceptu dicens Consultus esto quam velit i[n]quirere quod talis sis ut ne dum aliis sed tibi ipsi consulere possis vbi notandu quod consultus dicitur a quo consiliu petitur consultor vero qui consiliu ab alio petit Pro huius precepti intel ligencia ac eciam observancia est breviter sciendu quod tria sunt que ad observanciam huius pre cepti inducere debent Primu est sacra scriptura secundu est ipsius pre cepti Ethymologia Terciu est brutoru naturalis industria Primo aplus dicit Ad Eph. v. Vi dete quo caute ambuletis no quasi insipientes sed ut sapientes etc Eccl. vi facit vna questionem Quid amplius stulto habet sapiens Et statim ad eam respondens sub dit dicens nichil nisi ut pergat ubi est vita Ad vitam pergere et ambulare idem est Quod ergo obstare ibi dicat Aplus Videte quo caute ambuletis hoc subiungit expositive non quasi insipientes sed ut sapientes quasi dicat sapientes hoc habent amplius ab insipientibus quia ambulant ad vitam Beatus ergo Gregorius in moralibus distinguens vera sapienciam a falsa dicit Vera

B

sapiencia est qui lingwa manus et oculus non discordat Ille vero

secundum veram eius intencionem est sapiens qui quod lingwa dicit manus faciat et oculo intencionis bonum finem dirigit Videte ergo inquit aplus quo caute ambu letis ut scilicet lingwa vera sit in cor de et cor verum sit in virtute dextere et tandem ne sitis in tenebris oculus sit in vero ca pite Licet autem ista sunt dicta sit vniversaliter possunt tamen ad propo situ iterum applicari singulariter et maxime de principibus et rectoribus quia caute prius in vestigare debent de quibus ne sciunt Proverbiorum Auris sapientis querit doctrinam Item caute debent discernere et iudicare de quibus audiunt Eccl. Qui audit sapiens iudicabit gentes Item eciam cautius fortius debent execu cionem mandare que discrete iudi caverunt Proverbiorum xxiiii^o Vir sapiens fortis est et vir doctus validus et robustus Qui autem actu iudiciarie correccionis exercent caute et sapienter et hic non ut insipientes sed ut sapientes ac eciam prudentes istos tres pedes movent Bene ergo dicit Videte quo caute ambuletis id est prudenter quia prudencia est recta racio agibilium vi Ethicorum Secundu quod inducere debet ad huius precepti observanciam est ipsius precepti Ethymologia Consultus enim quasi conspiciens ulterius dicitur scilicet ultra superficialem vel appen ciam vel consultus dicitur quasi conspiciens intus quod idem est quod esse cautum Nam cautus dicitur quasi cavens intus que quidem

condic[i]o[n]es competu[n]t bono con
siliario Ad bonu[m] aute[m] consili
ariu[m] p[er]tinent tria habe[re] et tria
vitare p[ri]mo naq[ue] debet h[ab]e[re]
sapienciam Ambro[sius] li[bro] s[e]c[un]do de o
ffic[iis] Nemo se committit ei que
no[n] putet plus sape[re] q[uam] ip[s]e
qui querit consiliu[m] Unde idem
Ambro[sius] Necesse est ut p[re]stancior sit a quo consiliu[m] petatur
q[uam] ille qui petit Et sequitur
qualis debet esse s[cilicet] exemplo
et usu p[re]clarior sit p[ru]dencia sol
uat p[er]icula demittat i[n]minencia expediat remediu[m] ferat
et non sit p[ar]atus ad soluendu[m]
tu[m] sed eciam ad subueniendu[m]
Et quia racio talis inuenitur
Eccl[esiastic]i vi Consiliarius sit tibi unus
de mille A tali ergo consilia
rio sciencie peti[tur] p[er] consiliu[m] un[de]
Thob[ie] iiii Consiliu[m] semp[er] a sapi
ente p[er]quire E contrario di
cit[ur] Eccl[esiastic]i viii[o] Cum fatuis no[n]
habeas consiliu[m] tuu[m] Non e[ni]m dili
gere poteru[n]t nisi que ipsis pla
cent Int[er] sapientem consiliariu[m]
et fatuu[m] talis assignat[ur] diffe
rencia quia fatuus no[n] respicit
nisi p[ri]ncipiu[m] facti Sapiens aut[em]
finem respicit et ea que sunt
ad finem Cui b[e]n[e] conuenit q[uo]d
in Esopo dicit[ur] Quicq[ui]d agas
prudent[er] agas et respice fine[m]
ferre mora[m] volo ne grauiora
feram hoc exe[mplo] illi[us] p[ri]ncipis
qui emit sensum a ph[ilosoph]o comp[ro]
bat[ur] qui dum cedulam emisset
in qua sc[ri]ptum erat in omnibus
que acturus es semp[er] cogita quid
posset accide[re] quam cu[m] p[ri]nceps
accepisset h[uius] aureis in scribi
pallacii descr[i]bi ma[n]dauit Post

vero tempus quidam eius in
imici ordinauerunt ut q[ui]dam
barberius ut ip[su]m p[ri]ncipem iu
gularet Qui cum intraret
p[er] fores et scripturam legeret
cepit in eius aspectu treme[re]
et pallere Quo viso p[ri]nceps
eum capi fecit et in[n]umis con
tinencie veritatem extorquens
sibi pep[er]cit s[ed] actores sceleris
interfici fecit p[er] quod patet
q[uam] utile sit in omnibus fine[m]
pensare Secundo h[ab]e[re] debet insti
ciam ip[s]am solidam ut s[cilicet] no[n]
timore uel amore uel cupiditate
in consiliis dandis moueat[ur]
Unde Eccl[esiastic]i xxxvii[o] Ante
omnem actu[m] co[n]siliu[m] stabile illi
e[n]i[m] sunt stabiles et firmi con
siliarii qui sunt veri amatores
Eccl[esiastic]i ubi sup[ra] Cu[m] malo consili
ario tracta aiam tua[m] Malus
consiliarius esse dicit[ur] qui p[re]po
nit comodum corporale et
g[e]n[er]ali utilitati com[m]u[n]i uel factum
hominis facto dei Et talis est
instabilis q[uia] s[ecundu]m q[uod] variant[ur]
comoda que intendit Tercio
debet h[ab]e[re] longa[m] experiencia[m]
reru[m] Debet naq[ue] consiliarius
experiencia multiplici esse in
dustrius et p[er]spicuus Et ideo
merito eligunt[ur] senes consilia
rii quod dicit Ambro[sius] in Exa
hameron s[er]mone p[ri]ma Senec
tus in consiliis e[st] utilior p[ro]p
terea dicit[ur] Eccl[esiastic]i xxv Q[uam]
speciosum canicie iudiciu[m] Et[iam]
in h[uius] [?] signu[m] p[re]cepit d[omi]n[u]s
moysi Exo[di] iii Vade congrega
filios isr[ae]l seniores Et nu[meri] xi

Congregata m^d hoc de senori
bus quos nostra senes esse po
puli rc. Jeroboam relinques
consilium senum a pplo delictus 3
regum xij^o Tria etia sunt
a bono consiliario vitanda
primo vitanda e festinancia
subita ide deliberandum diu
quicquid statuendum e semel
ait Seneca Epla. lxxj. Nec
sapiens no mutat consiliu Con
silia insup debent esse exa
minata et tu deliberacione dispu
ssa ait Damascenus li^o ij. ca^o
xxxiij. prudentis est bn consi
liari vj^o Ethicorum Et comme
tator Bona consiliacio e hi
tus coniecturatiuus sedm racoz
optimum et operabilium rc. Bonus
consiliator e cui adest talis
habitus et pro omnia consilia
cio meditacio et intellectus h
perscrutacio p longum tpus
generacionem recipit in qua me
ditacione honestum semp ppo
nendum e vtili et bonu com
mune ppo et sume quod est
ad honorem dei comodo hua^o
Et hoc sedm Tull in de offic
c xv Scdo vitanda e crude
litas nunquam em e vtile quod
est crudele ait ide c xj Sicud
quod est in humanitatis nec est
faciendum nec consulendum
sicut expellere peregrinos de ciui
tate ait idem 4 c xij Ter
cio vitanda e ira quia ira
impedit anim ne possit cne
verum vnd Gregorius in Registro
Ira si semel mentem posside
cepit iustu esse deputat qd
crudele 3 p tanto bene dicit

m ppu. Seneca Duo autem sunt
contraria consilio scz festinacio 7
ira Ceteru quo inducere debz ad
huiusmodi precepti obseruanciam est
brutorum naturalis industria
Officium em prudencie 3 non
solum preterita cogitare s presencia
mala acta cauere debere hoc
faciens et obseruans auctoris p
ceptum obseruat in eo q dicit
Consultus esto habetur de hoc
leonis exm qui dum p viam
incedit ne inueniri a venato
ribus possit sua vestigia cauda
destruit Moraliter qui sunt
venatores nisi demones quid
e cauda vestigia tu facta dele
re nisi factis posterioribus cau
tulose sp ora destruere Nam
cauda animalis e posterior pars
corporis sicut sensus ostendit
Item officium sapientis 3 no so
lum precauere preterita et presencia
sed eciam futura pericula con
tingencia De hoc exm habetur
de mergulo qui dum caput
in mare mergit aucarum omnium sig^o
cognoscit tempestatis indicia
Nam nautis futuris ~~tep~~ tempestatis
certissimu signu 3 qn merguli
ad littus fugiunt cum clamore Mo
raliter semp em dum tempe
stas in vndarum eleuaciones ve
tis superbie flantibus ponetur
tute ad terram humilitatis confu
gitur que nunquam patitur tem
pestatem Exm eciam habemus
de hoc de columba que p aerem
volitans videns accipitre con
se sequire statim se ipsam ad
terram dimittit et sic secura effi
citur Moraliter ho volat p aera

cum de se cogitat magna sed vi
dens contra se dyabolum venien
tem per temptacionem superbie debet
statim se inclinare ad terram per
humilitatem et proprie fragilitatis con
sideracionem unde Ecclesiastici ii Deprime
cor tuum et sustine Querere aliquis
posset de tali questione utrum homo
debeat se omnibus per humilitatem subi
cere huic questioni respondet Tho 2a
2e clxi q. quod in homine duo possunt
considerari scilicet id quod est dei
i. quicquid pertinet ad perfeccionem
et id quod est hominis i. quicquid per
tinet ad effectum humilitas autem
proprie respicit reverenciam qua homo
subicitur deo Et ideo quilibet homo
secundum id quod suum est debet se cui
libet proximo subicere quantum vero
ad id quod est dei nullo modo absque
preiudicio humilitatis potest dona que
quis accepit preferre donis que
alteri apparent collata Similiter eciam
non hoc requirit humilitas ut ali
quid id quod suum est in se ipso
subiciat ei quod est hominis in alio
Alioquin oporteret ut quilibet
reputaret se maiorem quolibet
altero vel alio potest tamen aliquis
reputare aliquid bonum esse in pro
ximo quod non habet vel aliquid
mali esse in se quod non est in alio
Et sic absque falsitate potest se cre
dere et pronunciare omnibus vili
orem se defectus occultos quos
in se recognoscit et dona dei que
in aliis latent xxxii preceptum

T ricesimum secundum auctoris
preceptum Utere virtute
postquam auctor in superioribus prebe
buit rudimenta aliqua inducen
cia et informancia ad iusticiam
et prudenciam per quas virtutes
duo paradisi flumina designantur
Nunc vero in presenti precepto prebet
rudimenta inducencia ad
tercium paradisi flumen videlicet
ad fortitudinem dum dicit utere
virtute Pro cuius precepti in
telligencia et evidencia est
sciendum quod secundum Tullium et ali
os antiquos sola fortitudo no
men virtutis accepit et obtinet
eo quod in virtus existit ex ea dicta
sit Seneca dicit quod sub virtutibus una
dubitantes nullis superatur adversis
Verum dum aggreditur forti
tudo est appellata dum patitur
adversa dicta est paciencia sed ab
eo quod est stabilis circa bona dicitur
constancia Plura sunt nomina
sed virtus una unde dicit magister
Velis quod ad paciencia et con
stancia fortitudo sit genus hec
sola virtus de ceteris aperte
ostendit qualis in interioribus
homo sit quid velit quid vale
at et quid possit Gregorius Qua
lis unusquisque apud se lateat
illata contumelia probat unde
est aliarum virtutum probativa et
examinativa Quod quodam
exemplo comprobatur Cum enim quidam
olim nomen philosophi sibi arroga
ret quidam philosophus scire volens
utrum verus philosophus esset Erat
enim philosophi valde pacientes eum
multis iniuriis aggressus est
at ille volens videri philosophus
cumque in iniuria paciens tacuisset
ille quod latebat interius ferre
non valens dixit ad illum Nunc
vero cognovisti me esse philoso
phum ille respondit cognoveram enim

si tacuisses pnt enim aliqui mali
virtutem hanc simulare et ad
tempus accipere sed non diu
seruare si in iniurijs fuerint
sepe tacti Et hoc est quod clare
ostendit Tullius in Rethorica
sua ex ipsius diffinitione dicens
quod fortitudo est considerata pe-
riculorum susceptio et laborum diutur-
na perpessio Et vero homo for-
tis arduum quodlibet periculum et do-
lorem et quoscumque graues euen-
tus vsque ad ultimum depoten-
cia humili paciencia suffert
hoc est quod commentator scribit
in Ethica dicens Vir vere for-
tis vilipendit mortem in ag-
grediendo et relinquendo quod
aggredi et relinqui oportet
nec obstat sed facit ad propositum
tum quod Ethicorum 4 p° philosophus dicit
accidencia tribulant et contur-
bant beatum quia posito quod ipsa
accidencia grauia iustum et vir-
tuosum turbant in carne que
sensibilis est propter passionem
doloris ipsum tamen in mente
fortificant et ad pacienciam
earundem in anima ut forte
et virtuosum inpremant Secundo
non qui grauatur et contristatur
in mente sed qui humilitate
et voluntate bona sustinet terri-
bilia fortis est hoc autem est
quod ipse commentator in Ethicorum 4
dicit qui terribilia sustinet nec
prostratur fortis est qui tristatur
est timidus Quare fortis
huius vere habituatus et perseue-
rans in virtute seu fortitudi-
ne sua velud triumphalis vic-
tor meretur summe laudis dya-

demate et excellencia premii
coronari hoc est quod tradit sa-
cra scriptura ij c dicens Vincenti
dabo edere de ligno vite quod
est in paradiso dei mei esto
fidelis vsque ad mortem et dabo
tibi coronam vite Et Bern-
hardus in quadam Epistola
Beatus es si pugnando moriaris
quia mortuus mox corona-
beris Ve autem tibi declina-
do pugnam qua perdis victo-
riam et coronam De nomine
virtutis tactum est supra in secunda
phemali parte c iiij Et ibi
ponitur virtus pro iusticia propter
raciones ibidem assignatas quas
prudens lector si licet lacius
videre valebit Pro predictorum
intelligencia magis in speciali
est de infra scriptis dubitabilibus
querendum Et primo vtrum for-
titudo magis consistat in ag-
grediendo an in sustinendo
Secundo quod modis cogno-
scatur vera fortitudo a ficta
vel apparenti Quo ad primum
questium dicendum est quod secundum
philosophum fortitudo magis in susti-
nendo consistit quam in aggre-
diendo quod taliter comprobatur
primo sic Aggredi enim est for-
cioris sustinere vero est debi-
lioris quia aggrediens comparatur
ad sustinentem ut forcior ad
debiliorem ergo maior virtus
requiritur in sustinendo Secundo
sic maior requiritur fortitudo
in sustinendo presens malum quam
futurum sed aggrediens ymaginatur
malum ut futurum sustinens
autem habet malum presens pre-

p[ro]ditis Tercio sit aggredi sub ito fieri p[otes]t sustinere autem re quirit durabilitatem temp[or]is ergo maior requirit[ur] fortitudo in sustinendo q[ua]m in aggrediendo p[otes]t etiam hoc alit[er] p[ro]bari Aggre diens qui est tamq[uam] agens agere videt[ur] delectabilit[er] in q[ua]ntu[m] studet maioritati et honori et victorie ac e[ti]a[m] p[er]mannencie que sunt appetibilia sed sustinens e[st] co[n]t[ra]rio patit[ur] naturaliter refugibilia puta confusionem da[m]pni ict[us] et h[uius]m[o]d[i] Et sic patet q[uod] ma gis e[st] sustinere que sunt cont[ra] naturam q[ua]m aggredi que sunt quoda[m]mo[do] appetibilia saltem in apparenti in hoc casu p[re]terea aggrediens videt[ur] intendere bonu[m] suu[m] quia agit p[ro]pter fi nem et agit p[ri]ncipalius ex inten tione sed sustinens patit[ur] sim plic[ite]r malu[m] p[re]ter intentione[m] et[c]. Quo ad sc[d]m questu[m] dicendu[m] q[uod] ph[ilosoph]us in Ethic[orum] d[icit] q[uod] sex sunt modi fortitudinis non vere s[ed] apparentis Primus namq[ue] mo dus fortitudinis no[n] vere s[ed] appa rentis est cu[m] homo e[st] fort[is] solu[m] p[ro]pter verecundiam qu[ia] s[cilicet] timet verecundiam et appetit honore[m] Sc[d]us modus fortitudinis non vere s[ed] apparentis est seruilis qu[ia] homo est fortis solu[m] timo re pene quia coact[us] no[n] p[otes]t fugere et p[ro]pt[er] tanto quida[m] fecit comburi naues ne p[ro]plus fuge ret ad eas Tercius modus for titudinis no[n] vere est vel dici tur militaris que solu[m] fit p[ro]pt[er] armoru[m] exp[er]igenciam quia exp[er]ti ideo pugnant ut dicit Aristo[te]les q[uod] in singulis videt[ur] exp[er]igencia quedam fortitudo esse Nam i[n] quol[ibet] negocio audact[er] et sine timore operat[ur] exp[er]t[us] ut ve gecius de re militari dicit q[uod] nemo dubitat facere q[uo]d se bene didicisse confidit q[ua]n vero defi cit exp[er]igencia p[ri]mi su[n]t qui fu gam arripiunt fortis autem vera fortitudine magis timet turpitudinem q[ua]m morte[m] Quar tus modus fortitudinis ficte e[st] a[n]i[m]alis quia velut bestie bel loru[m] p[er]icula no[n] agnoscunt ideo ad bella sicut bestie impe tuose discurrunt Quint[us] mo dus fortitudinis no[n] vere e[st] impetuos[us] et furiosus quia tales non sunt fortes nisi p[er] fu[ro]r[em] [et] ficiam et q[ua]n tales resisten ciam inveniunt statim fugiunt Sext[us] modus fortitudinis no[n] vere est consuetudinalis talis fortis e[st] quia i[n] multis extitit p[er]iculis et pl[ur]ib[us] i[n] quib[us] vicit et fuit fortunat[us] Septima vero fortitudo e[st] virtuosa q[ue] est p[ro]pter bonu[m] v[ir]tutis et p[ro]pt[er] bonu[m] co[m]mune et p[ro]pt[er] sola[m] v[ir] tutem Et qui in p[er]iculis est ci[rc]a bonam mortem que e[st] sc[d]m bellu[m] dicit[ur] vere fort[is] Et consistit vera fortitudo p[ri]ncipaliter in rep[ri]mendo timo res circa p[er]icula belloru[m] et in moderando audacias Ille aute[m] qui timet timenda et non timenda vel qui audet audenda et non audenda non dicit[ur] esse fortis Sed fortis est qui timet timenda et audenda et[c]. Sequit[ur] Tres[decimu]m tituli p[ri]ncipii.

Tricesimum tercium autoris preceptum Troco lude postquam autor in quibusdam suppositis preceptis prebuit rudimenta ad affabilitatem inducencia per quam quidem virtutem instruimur qualiter cum aliis in verbis et factis conversari debemus et ex tali conversacione nonnulli amicicie limites excedunt quia aut deficiunt sicud agrestes et duri qui nunquam solaciari volunt ymo solaciari volentibus sunt onerosi aut excedunt sicut adulatores hystriones et distoli pro tanto dat nobis autor hoc preceptum per quod inducere intendit nos ad eutrapeliam que est virtus que docet moderatos et honestos ludos cum quibus consuetudinem exercere oportet et secundum quod oportet Consideratis tamen circumstanciis loci temporis persone et talis ludus licitus utilis est et concessus secundum quod patet per aristotelem iiij° Ethicorum Et hoc est quod intendit autor dum dicit Troco lude quasi velit innuere quod talis ludus adeo simplex sit eo quod nulla iniuria rancor dia vel iactura ex tali ludo generetur De tali honesto ludo vide supra in secunda parte in alia parte xxxiiij ... et multum plene De hoc in sciencia mechanicarum videlicet in septima que theatrica nuncupatur a theatro dicta ubi populus conveniebat ad ludendum ut ait hugo in dydascolicon parte tercia

Et sic quantum ad hunc ludum sufficiat rememoracio et cetera xxxiij

Tricesimum quartum autoris preceptum Aleam fuge postquam autor in proximo precedenti precepto prebuit rudimenta affabilitatem et amicabilitatem preservancia quod fit per eutrapeliam que ludos honestos et licitos cum quibus communis facere docet ut est ludere troco et similibus iocis Nunc vero in hoc precepto subsequenter instruit fugere ea que amiciciam et affabilitatem dissolvunt et disrumpunt Verum quia aliquis forsan credere posset quod ludus alearum foret licitus et recreacionis et per consequens licite excercendus ideo autor dubium istud removere intendit dum dicit aleam fuge quasi velit dicere seu innuere quod per talem ludum litigia sepius fiunt homicidia committuntur plurima nec non de amicis per hec ut plurimum efficiuntur inimici et sic per consequens affabilitas et amicicia dissolvuntur ac eciam humana convictus et hoc faciliter eliminatur Pro huius precepti intelligencia ac observacione est notandum quod quatuor sunt principaliter que retrahere se debent homines a ludo alearum et taxillorum et tales ludos penitus fugere Primum est magnitudo et multitudo peccatorum Secundum est turbacio multiplex proximorum Tercium est infatuacio multiplex inde proveniens Quartum est vindicacio divina terrens seu puniens Circa primum est sciendum quod

autor qui compilat summam de viciis et virtutibus in tytulo de avaricia in c. xxix de lusoribus enumerat xvi peccata que in ludo taxillorum committuntur. Primum est desiderium lucrandi quod ex cupiditate provenit que quidem omnium malorum est radix venenosa ad Thymotheum vi. Secundum est voluntas spoliandi proximum quod ex peccato rapine provenit. Tercium est inmisericordia sive crudelitas nimia vellet enim eum spoliare si posset camisia et bracis quod latrones in nemoribus non faciunt qui spoliant peregrinos. Quartum est usura maxima scilicet xvi pro xvi non solum in anno vel in mense sed eodem die vel momento. Quintum est blassphemia dei et sanctorum. Sextum est periurium. Septimum est mendacium et alia verba ociosa iniuriosa et contumeliosa et impperiosa. Octavum est corruptio proximorum qui ad ludum inspiciendum de consuetudine prava veniunt et ad ludum provocantur. Nonum est furtum quia lusores quandoque inopia cogente discunt furari unde plurimi inde sequuntur suspendium. Decimum crimen falsi quod committitur ex certa sciencia in falsis taxillis faciendis vel commutandis vel locandis. Undecimum peccatum homicidii. Nam de ludo venitur ad verba et de verbis ad verbera et de verberibus ad vulnera et deinde ad homicidia. Duodecimum fraus et deceptio. Nam qui melius novit ludere melius scit decipere. Decimum tercium est ydolatrie peccatum quia de taxillo facit deum suum quia ad preceptum taxilli de suo elargitur quod non vult largiri ad preceptum dei. Decimum quartum est fractio sollempnitatum. Nam in precipuis festis committunt lusores ludum suum propter quod essent lapidandi sicut fuit lapidatus ille qui colligebat ligna in sabbato. Decimumquintum peccatum ire. Decimum sextum preceptum omnis pro bonorum que in illo tempore facere deberent. Circa secundum est etiam sciendum quod sicut in domo multiplex ira peccatum sequitur ex ludo. Scilicet uxoricida et ira uxoris et tocius familie et etiam verba et quandoque verbera et quandoque inter lusores odia et exheredatio filiorum et prostitucio filiarum et uxorum. Circa tercium notandum quod in lusoribus reperiuntur xiii magne fatuitates et stulticie. Prima est quia lusor vilissime domine se subicit ad servituti dum se astringit ad faciendum quod taxillus preceperit. Seneca si videas murem alicui muri dominari nequaquam risum tenere ab quanto magis ridiculum est ob animum quod inferius valoris est vim hominum dominari. Secunda est quia ipse ad preceptum taxillorum largitur quod non faceret ad preceptum dei largior est quam beatus martinus quia non solum medietatem pallii dat sed quandoque totum et etiam bracas et inde sequitur dominum suum scilicet dyabolum. Tercia est quia postquam cognovit maliciam domini sui cui eum

abnegare deberet

et que eius sunt / ipse potius
verum deum abnegat / qui nichil
ei nocuit sed omnia bona fecit
Quarta fatuitas est quia illius
iurisdiccioni et iudicio se sub
icit qui nunquam recte iudicare
nouit quia taxillus semper
alteri tribuit quod suum non
est / Quinta quia delectatur
que est in commutacione cum quod
suum canis diuine glorie preponit
quod non solum stulticia sed vesa
nia videtur esse Sexta ne
ociosus sit ociosa agit / Sicut
pro vitando ocio ociosa sectari
ridiculum est Septima quia
consentit quod hostis eius fure
tur ei vnam de preciosioribus
rebus quas ipse habeat scilicet
tempus furem / dicit lu
sores tempus non attendentes
quid dominus dicat / Si sciret
pater familias etc. Luce xii Sed
lusor affectat quod lusor vel
fur veniat et furetur ei vitam
suam Octaua quia ipse propriis
manibus se et sua consu
mit et perdit quem dei filius
manibus cruci affixus redeit
et videtur magna ingrati
tudo quod homo deum impug
nat / in illa parte corporis
qua dei filius pro illo tantum
dolorem sustinuit Nona
quia lusor facere posset o
pus ad propriam vtilitatem et
proximi edificacionem et dei
honorem et ipse facit opus
quod sibi dampnosum est et
et proximo scandalum et deo
contumeliosum. Decima quia
ipse ludit et in curia summi

iudicis contra eum lata est sententia
mortis Vndecima cum puer non
sit operibus puerilibus gaudet / Se
neca auctoritatem habemus
senum et puerorum vicia dubium
non est puerorum esse fingere
exercitum militibus et peditibus
ligneis quod hodie in multis
senibus reperitur / Vnde quidam
ait ludere par impar equitat
in arundine longa Si que
delectat barbatum infamia vexat /
Duodecima quia nullum opus ere
dunt / aliquid habere iocunditatis
nisi habeat aliquid vtilitatis
quod est signum magne corrup
cionis Seneca fundamentum
bone mentis est non gaudere
vanis Circa quartum sciendum
est quod dominus aliquam vindictam accipit
de lusoribus acriter et in presenti
nam quidam dum blasphemat
prosterant / De quodam milite
legitur quod dum occasione ludi
iuraret per oculos dei proprius o
culus a capite exiliit et in
alearum cecidit Legitur etiam
de quodam sagittario qui cum
valde esset iratus ex hoc quod in
ludo perdidisset / sagittam sursum
sus celum traxit quasi vellet
de deo vindicari Sequenti vero
die cum idem sagittarius sederet
ad ludum eadem hora redijt
sagitta sanguinolenta nec so
lum debet quis cauere ne
ludat sed etiam ne ludentibus
se misceat sicut etiam sedentes
ad ignem calefiunt sic sede
tes ad ludum Vnde Thobie iii
Nunquid cum ludentibus miscui me
neque his qui in leuitate ambu

lant participem me feci p̄bui
Ceruna reuera ut supra dictum
ē nichil ē qd tam hominem de
formet uel dehonestat sicut ta
xillorum ludus et maxime alee
ludus quia in policrato li° p̄mo
scribit q mendaciorum et piuriorum
mr est alea Vnde et Chilon
lacedemonius iūgende societatis
causa missus Corinthum duces
et seniores ppli ludentes inuenit
in alea infecto itaq3 negotio re
uersus ē dicens se nolle gl'am
Spartanorum quorum constructo
Bisancio cladestebat hac macu
lare infamia ut diceret cum alea
toribus societatem contraxisse Et
commisso multi inveni hodie gl'an
tur si venatica nouerit vanita
tem si in alea fuerit instructi
si in vanis fuerit experti cu
tanis Seneca dicit in prou
aleator quanto in arte doctior
tanto nequicior tales suos fili
os et heredes suo prauo exem
plo ad talia puocat et inducit
et ut ait Satiricus Citius nos
corrumpunt viciorum exempla
domestica magis cum subeunt
animos auctoribus Et ideo pre
clare fert' dixisse Themistocles
ingratus a ludis et quibuscumq3
leuioribus ait esse arcendos
ne respublica ludere videatur de
fectusq3 sui relicta grauitate p
mitteret O vtinam aleatoribus et
lusoribus contingeret de ludo qd
cuidam contigit lusori De quo
in quadam narratur historia
Cum dum bto bn̄do sup equo re
sidenti obviasset dixit eidem
vellem vir dei ludere aiam pro
equo cui insides si placet Cui
bitus Bndictus Si aiam tuam obligaueris
ego ipse de equo descendam
tibi q3 si plura me puncta tri
bus taxillis traxeris sponte equum
et gratis p̄mitto Ille autem
gaudens acceptis tribus taxil
lis xviij puncta traxit statimq3
lusor certus ardens esse deluaco
frenum equi apprehendens suum equum
asseruit esse Cui beatus Bndictus
Expecta fili quia plura sunt
puncta hiis que vides in hiis
taxillis proiciensq3 eos vir sua
vice terciusq3 taxillus diuisus ē
p medium et in vna parte tres
representans punctos in alia vero
quatuor sicq3 factum ē ut aliis
duobus taxillis representantibus xij
puncta vero tercii taxilli sep
tem et sic decem et nouem se
proiecisse vir dei iactaret quod
quidem miraculum lusor aduer
tens aiam sub ipsius obedien
cia dedit effectusq3 monachus
laudabiliter vitam finiuit Pro
predictorum declaracione quo ad
vtrumq3 ludum videlicet taxillorum et
alearum magis in speciali est
p vtile de infra scriptis dubi
tabilibus querendum Et p̄mo
vtrum causa ludi liceat vti habi
tu religiosorum breuissime di
cendum secundum leges humanas
q nullo° licet et grauiter puni
ri debet qui hoc facit ut in
aut' de sti epi C Si et ar
ff de epi an l quime Secundo
vtrum in cantu seculari cytharis
ludus stacionum et huiusmodi sit
peccatum dicendum ē secundum albertum
q si licet fiunt a p̄sonis secularibus

loco tempore licet Si vero fiat a clericis non videntur competere nec licere maxime si clericus ludat cum layco .q. q. vij layci xxiiij di. hijs igitur multo etiam minus competunt religiosis Tercio queritur vtrum liceat vti ludis in Ecclesia breviter dicendum secundum canones quod ludi theatrales cum larvis et similibus inhonestis non licent in Ecclesia fieri ut patet per decre. Cum decore de vi. et ho. cle. extra Talis vero de honestis et devotis representacionibus ut representare presepe domini herodem magos et hmoi que inducunt pocius ad devocionem quam ad vanitatem et quod talia liceat fieri pnt habetur de conse. di. ij Pervenit et di. iiij. Pueris vsus fine et quodlibet festum est signum et pnitacio pteritarum rerum lxxv. di. Cum die dnico Hee tres pscripte qstiones ptinere pnt et competere sup xxxiiijo precepto Troto lude In frascripte qstiones competunt huic pnti precepto Alea fuge Vnde primo queritur vtrum omnis ludus qui fortune innititur sit licitus et permissus dicendum brevissime secundum leges humanas quod omnis talis ludus est omnino prohibitus non tamen si quis certat hasta vel pila iaciendo etiam de luctando vel pugnando quia hec fiunt causa exercendi virtutes corporis ut ff. e. l. ij. Secundo queritur que nam sit ~~causa~~ pena clericorum ad aleas ludencium.

Breviter dicendum secundum canones Si Epus aut psbiter aut dyaconus Alee aut ebrietati deserviens desinat aut certe deponatur Subdyaconus aut et lector aut cantor aut desinat aut coione priuetur xxxv. di. c. j. Et nota quod ex dicto canone colligitur quod si non ducat in consuetudinem pdicta penam non sustinebit vnde dicit desinens Similiter etiam si duxit et vel in consuetudine et vult desinere vnde dicit aut desinat Debet tamen in vtroque agere penitentiam de pecto secundum hosti. Idem hodie est in subdyacono ex. de servis non ordi. Ancam Tercio vtrum qui in ludo alee vincit illi qui alienare non poterat teneatur ad restitucionem Breviter dicendum secundum Tho. secunda secunde q. xxxij Et si aliquis lucretur ab hiis qui rem suam alienare non pnt illicitum est et contra ius divinum vnde qui talibus vincit restitucionem tenetur et addit Ray. quod tales sunt furiosi pdigi minores xxv annis et maxime pupilli Item mente capti sunt di. muti ceci et qui morbo ppetuo laborant quia tales rebus suis sup esse non pnt Idem de servis religiosis de filiis familiaris qui non habent peculium castrense vel quasi idem de vxore que non habet res parafnales et etiam administracionem rerum ecclesiasticarum que pauperum sunt qui ergo talibus vincit restituere tenetur non dico illi qui amisit sed tutori curatori dno

monaſtio patri mairo ſeu eccliē
Quarto quero vtrum quicumque
traxit alium ad ludum teneatur re-
ſtituere quitquid vicat huic queſtioni
breuiter rndet ſcdm thomam vbi ſupra
quod reſtitue teneatur Et nota quod ita
attractio large intelligenda eſt
quibuſcumque verbis vel factis in
ducat eum cum ille alias non eſſet
luſurus Item ſiue inducat a
principio ſiue in medio ludi cum ille
vellet deſiſtere ut Rio dicat
et aſſerit Quinto querit vtrum qui
fraudulenter ludit teneatur re-
ſtituere huic queſtio breuiter
rndet thomas vbi ſupra quod tenetur
et intelligitur ſiue commiſit frau
dem ante puta quia fingebat
ſe quaſi neſcium de ludo et quaſi
hominem qui poſſit decipi cum
tamen decipere intenderet ſiue co
miſit fraudem in ipſo ludo ut ſub
mittendo taxillos falſos ſeu
etiam veros male et fraudulenter
iactando ſeu mendaciter dicendo
quod obtinuiſſet ſeu male pecuniam
numeraſſet et omnia huiuſmodi Sex
to querit vtrum ille qui vicat
quem voluntarie cum voluntario
luſit ad reſtitucionem teneatur
Breuiter quidam dicunt quod non ſed
pauperibus eſt eroganda talis
pecunia ar. xiiii q. v. non ſane
Et hec opinio fuit pla. Alii di
cunt quod tenetur ut ff. e. l. vlt
in fine et C. e. in conſtitucione
greca Et hec eſt opinio Bern
Et notatur extra de vi et ho
de Aſſiaca Et etiam Ray Quan
tum eſt in propoſito cum ſit in eo qui
luſit voluntarie ut pecunia ſed
videtur quod vtraque opinio ſtat
Et ſecunda quidem opinio ſcilicet
quod teneatur reddere locum habet vbi
viuitur legibus imperialibus per quas
et ipsa opinio probatur Vbi vero
non ſic viuitur vel ubi ille le
ges abrogate eſſent videtur va
lere prima videlicet quod debeat
pauperibus erogari Iterum cum ludus
ſit quedam expoliacio non poteſt per
ipsum quis licite acquirere et ſic
non poteſt tenere ſed nec illi de
reddere quia ille non eſt dignus
rehabere quia in quantum in ſe fuit
proximum ſpoliare conabatur Sep
timo querit vtrum ludus alearum
ſit peccatum huic queſtio rndet Ray
quod quicumque ludunt alea ſiue taxi
llis vel qui ſunt participes ſeu
inſpectores ludi peccant ff. e.
per totum C. eod. inſtitucione greca
et maxime ſi ſunt clerici ſi ut
de ſanctis C interdicimus extra
de vi et ho. cle. Clerici et ſic
principaliter et per ſe peccatum mortale
ſiue rapine Eſt etiam cauſa
multorum peccatorum et mendaciorum
periuriorum et blaſphemiarum et
huiuſmodi Octauo et vltimo que
ritur vtrum ludus alee ſit mor
tale peccatum huic queſtio rndet
Boni quod etiam ſi homo non duxit
in conſuetudinem mortaliter peccat
qui ex auaricia ludit quia aua
ricia de ſe eſt mortale peccatum
Non ergo immerito autor docet
et precipit alearum ludum fugere
cum dicat Aleam fuge quod
fuit thema etc. xxxv^m preceptum

Tricesimum quintum autoris
preceptum Cum bonis am
bula dicit autor ſupra plura
prohibuit precepta ad amorem et

affabilitatem inducencia et quo
ad bona verba quod e amicicie
pmu inductiuu sz libenter que
cumqz salutare et eciā quo ad
bona facta qd est eciā pm ami
cicie inductiuu ut bonis bnfa
cere que omnia ad iusticiam
ptinent sed q a quibusdā ipa
iusticia describi videtz dicēti
bus q iusticia virtus ē huane so
cietatis conseruatrix et vite co
mutans societate Racio quia
ipa iusticia e ad alteru sine q̄
eciam homi societas durare no
posset Sed quod Comētator
viii Ethicor i me videtz dicēs
q homo naturalit est aial
sociale no solitariu sz politicu
ac comitatiu adeo q put ix
Ethicoru dicit phus nullus p
diem morari possit nisi tristē
neqz causa non delectabili Et
ideo homo tenetz ex quodā de
bito naturali honestatis ut ali
is delectabilit couiuere debeat et
se cum eis decenter huare Et
hoc ē quod aplus ad Ro xii
insinuare videtz dicens si fi
eri pt qntu ex vobis ē cum
omnibus hominibus pace hntes
tissuptue xi q iii. inter vba
rc Et hoc e qd autor in ppo
sito precepto scolasticu inducere
intendit ut postqz cum omnibus
indifferenter ex quodam hone
statis debito couiuere expedi
at pocius cum bonis et virtuo
sis conuersari debeat et ambu
lare qm cu prauis et viciosis
cum dicat Cum bonis ambula
quasi velit i innuere q associare
te debes cum bonis et virtuosis

potius qm cum prauis put su
pius ē expssu Unde plenius
precepti intelligencia et obserua
cia credo putile distinguendu
fore quotuplex sit conuersacio
et breuiter dicendu q quadru
plex conuersacio repitz Et est
pma bonoru cum bonis Scda
e maloru cum malis Tercia est
bonoru cu malis Quarta est
maloru cum bonis Pma namqz
conuersacio no est suspecta sed
est boni generatiua pmotiua
et completiua Du eni boni
additz bono totu fit magis bonu
et amplius virtuosum quia dum
virtus virtuti adiungitz ex unio
ne fortificatz Ex hoc conclu
ditz q bonoz societas seu con
uersacio ad huanu conuictu e
multu utilis et nata quod pt
multiplicit comprobari Et pmo
diuino eloquio Scdo naturali
inductio tercio morali exemplo
et quarto canonico documento
De pmo Eccl iv Funiculus tri
plex difficile rumpitz Et
melius est duos esse qm unu
ut in ps° cum bono bonus eris
Scdo in naturali inductio Ob
hanc igitz causam deus na
ture conditor sensus omnes
oculos aures nares et membra
quasi omnia et venas et ner
uos et ossa in corpore pluificat
ut qd unus no posset alter
suppleret ut virtus singulorum
forcior redderetz Dum aliis v
innetz Nullu e in huano cor
pore membru qd altero non
egeat unde cor nobilissimu
membroru nisi ei de aere pulmo

subueniret viue non posset nec
etiam pulmo aerem ventilare
posset nisi ei cor ipsa vice vitam
et motum infunderet et sibi in ce
teris intelligendum est nullum enim
esse nec posse sufficere altero
non iuuante Vnde poeta Nemo
sibi satis est eget omnis amicus
amico Si non vis credere alijs ac
de tibi q. d. De te ipso queras
si solus tibi sufficias Nullus rex
quantumcumque magnus potens et
diues sibi est sufficiens ymo quo
est rex si seruos non habuerit
quorum seruicio vti posset Que
renda est ergo societas ut se mu
tuo solacietur Tercio morali
exemplo et hortatur quod Seneca epistola
vii docet cum bonis conuersari
d. ad meliores transi cum socie
vixeris cum zenone cum Crissippo
cum possidonio hij tibi tradent
humanorum diuinorum quorum noticia hij
videbuntur in opere esse ut insista
tis scias eloquij et in oblecta
cione audiencium verba iactare
et animum indurare et aduersus mi
nas te erigere Quarto ca
nonico documento probatur Ieronimus
in canone xvi q. i ad rusticum
monachum scribens inquit Omni
itaque tractandum est vtrum solus an
cum alijs in monasterio viuere
debeas michi placet ut habeas
sociorum contubernium nec ipse te
doceas et absque doctore ingre
diaris viam quam nunquam ingressus
es Ex hijs verbis notat glossa
quod plus valet vita communis et
in societate viuencium quam vita
heremitica vel vita singularis
quod sic probat quia heremitica vita

liciter transit ad monachum sed e
converso non potest nisi de abbatis
licencia Et hoc racione debilitatis
adhoc allegat glossa canone Mona
chum xix q. iii. Secunda namque
commixtio est malorum cum malis
hec est pessima et plurimum for
midanda quia multorum malorum
est causatiua nisi fuerit impe
dita sicut enim boni bonis asso
ciati totum sit magis bonum sic
fit et forcius malum Vnde dicunt
medici quod venenum artificialiter fac
tum fit ex commixtione plurium
frigidorum ut dum res frigida
frigide iungitur frigus augeatur
et sic naturali calori amplius
opponatur vnde sepe contingit
quod illud quod per se non est venenum no
cium vel non nocet multum ex
admixtione aliorum nociuorum
transeat in venenum Vnde ypocras
fortes medicinas et salutiuas
non esse accipiendas sub cane
quia dum stella que dicitur ca
nicula frigidissima sit de sui na
tura cum sole calidissimo plane
ta in leone signo calidissimo posita
coniuncta tanti estus est causatiua
ut sit mortiferum tunc Et hoc
est quod psalmus dicit Cum bono bo
nus eris et cum peruerso peruerteris
Tercia est bonorum cum malis
Quarta est malorum cum bonis etc.
Nota secundum racionem quod boni Addi
separare se debent a malis quod
ius et cetera exemplis auditur
et cetera comprobatur primo
namque exemplo ab dei qui co
medit cum Jeroboam et mortu
us est iii regum q. p. Si quis
inquit et vii q. i. Denique

Secundo exo apli qui dicit cum huiusdi nec abu sume .ij. q. iij. ad mensam Tercio exemplo xpi qui in Ewano dicit Sit tibi sicut ethnicus et publicanus ij. q. j. Si peccauit xxiij. q. iij. dixit Quarto exemplo moysi qui dixit Recedam uos a tabernaculis hominum j. q. j. Si quis et xxiij. q. j. aduocat Sexto policarpi mrtiris qui cherentum aufugit et marcionem xxiiij. q. j. Omnis qui Hec duo membra causa breuitatis simul sunt deducenda seu ptractanda non enim unum istorum ptractari pt sine alio Hec comisacio exorta est aliqui bonos ppter malorum cum bonis comisacionem Aliqui vero malos ppter ppriorum bonorum subuersionem sepe enim boni suis bonis suggestionibus et exemplis malos conuertunt ut ipi ex hoc crescant in merito duplis exemplis psiciunt in mal Per aut malis bonorum comisacio et societas sit ex psicia et nocia Dupliciter compbatur primo diuino eloquio ppterea dns et saluator noster in huiusdi signo dicit mt. x. Ipso est opus sanis medicus Scdo naturali exemplo vnde inter omnia nature opa illa videntur magis fixa et imobilia que sunt in celesti natura vnde celum non pt non moueri uel non influere pt tamen motum suum valere uel ad modicum tempare Sol non pt non lucere nec luna pt non humectare Et sic est in omnibus aliis inuenire Et licet fixa sint omnia ex conicione tamen mutua naturam et influenciam immutare videntur quia dum saturnus pssum circulum descendere in iouis circulo appinquat ex appinquacione sua uel approximacione ad iouem maliciam suam tempat et comutat ac eciam colorem variat et pmutat cum enim colore sit plumbeus et liuidus dum Ioui sit pximus sit colore argenteus et clarus Ergo si tantum valet rerum bonarum societas in rebus naturaliter fixis quantum valere putas in hiis que mote sunt voluntatis cum de sui natura talia faciliter mutari pnt Vide ergo quantum valet bonorum societas et consorcium econtra quantum nocedt comisacio seu societas puersorum Vnde pt exempliter compbari Nota eciam quod viri virtuosi inter rixosos insanabiles et clamorosos habitare minime pnt dicit palladius quod apes mel facientes in loco vbi generatur Echo hitare non pnt Sic moraliter per quem intelligitur viri et mulieres rixosi non hitat apis mel deferens scilicet vir dei vtuosus mel caritatis et dulcedinis habens cum talibus aliqualiter habitare quia pu xxv. scribitur melius est hitare in terra deserta quam cum muliere rixosa et iracunda Et primo naturali inductio et sic astrologi quod post luna mercurius Tcio

sunt planete de sui natura beni
uoli potius quam nociui hij tum
bonis planetis coniuncti ut Iouis
veneri sunt magis boni sed eco
uerso malis coniuncti uel adiuncti ut
saturno et marti sunt ac eis ma
liuoli et nociui Secundo moralis
exemplo Vnde beatus Gregorius super Ex
chielis li° p° omelia ix dicit
quod infirmi .i. iuuenes prauorum
debent societatem declinare
ne mala que frequenter aspiciunt
et corrigere non valent delectentur
imitari Et ponit exemplum sic
aer malus assiduo flatu tract
tus inficit corpus ita puersa
locutio audita assidue inficit animam
hoc est quod apostolus p.ª ad Cor
xv dicit Corrumpunt bonos
mores colloquia praua Et
sicut etiam per longam consuetu
dinem leprosi homo quisque lepro
sus efficitur et per modicum tactum
massa tota corrumpitur ita per assi
duam conuersacionem atque puersorum
uigem amicitiam efficitur homo
pteruus gulosus cupidus libidi
nosus latro fur mendax superbus
auarus Et sic omnia mala inde
oriuntur vel acquirunt ut simul
cum illis cadat in ruinam Et
ideo fugienda sunt malorum consor
cia maxime a iuuenibus ut est
dictum Et ideo apostolus in epistola
ij ad thi iij c. dicit Hoc autem
scito quod in nouissimis temporibus insta
bunt tempora periculosa et erunt
homines seipsos amantes cupidi e
lati blasphemi superbi parentibus
non obedientes ingrati scelerati
sine affectione sine pace criminato
res incontinentes immites sine

benignitate proditores pteru
tumidi voluptatum amatores
magis quam dei habentes quidam
speciem pietatis virtutem autem
eius abnegantes Et ibidem con
cludit et hos deuita Tercio
mala societas est vitanda quia
etiam est bone fame seu nominis
ablatiua quod etiam diuino com
probatur eloquio Vnde prouerbiorum viij°
Qui cum sapientibus graditur
sapiens est amicus stultorum
similis efficitur Et si aliquo inein
tabili casu contingat cum talibus
conuersari tunc boni et virtuosi
sua paciencia beniuolencia ac
etiam sufficiencia studeat ipsos
prauos ad viam reducere veri
tatis semper ipsorum puersorum mali
ciam pacient sustinere quos
fieri bonos super omnia querere
debent ut numerus pocius cre
scat bonorum non ut pari mali
cia se quoque nimio reddat ma
lorum Et hoc est quod apostolus dicit
ad Ro. xij insinuare videtur di
cens Noli vinci a malo sed
vince in bono malum Nota circa
materiam societatis male vitande
illud quod docet Augustinus i li°
de ciuitate dei quod in sequentibus habetur
in canone Tollerandum et c. se
quenti xxiij q. iiij conclude
do dicens quod tollerandi sunt
quidam mali etc. et c. se. dicit
Qui bonus tollerat malum Ista
duo capitula secundum doctores sic
debent intelligi quod tollerandi sunt
mali in communione publica et p
uata sed in societate quilibet
tenetur eos vitare Hoc etiam
probatur in canone Sepe xxviij

q. j. Sed raro contingit quod viri virtuosi inter rixosos insanabiles habitare queat. Unde narratur Seneca libro primo de clemencia c. v. quod cum quidam rex non posset quendam sibi destruere inimicum consuluit reginam coniugem suam que tale regi dedit consilium fac quod medici facere solent quia ubi usitata consilia minime proficiunt temptant contraria si severitate nichil profecisti, nunc tempta quo tibi cedat clemencia ignosce scilicet illi quod ille transgressus est minus et facto adimplevit contulitque postea consulatum amicissimum fidissimumque habuit heredem.

Vicesimum sextum auctoris preceptum. Ad consilium ne accessis antequam voceris. Postquam autor in superioribus tradidit aliqua rudimenta spectancia et eciam inducencia ad statum paradisi fluminum scilicet prudencie quo ad aliquas ipsius prudencie partes ut esse providum memorem sollertem et cautum. Nunc vero in presenti precepto subsequenter restat videre de alia parte videlicet de intellectu qui quidem intellectus inter prudencie partes tercius in ordine commemoratur et de tali parte notandum hic prudenti valde necessarium est quia prudens inter cetera debet esse intelligens quo ad omnia agibilia. Nam ex virtute intellectus homo differens est ab irracionabilibus animalibus et factus est ad ymaginem sui creatoris ex ipsius intellectuali essencia cum divina natura participans quare

scribit in suo tercio libro de consolacione Boecii. Et. O vos ergo mortales extra vos quid petitis intra vos positam felicitatem error vos inscicieque confundit quia dicit non habetis quitque dicere petere extra bona feliciatem intellectus quem interius possidetis propter quam feliciatem intellectus virtutes et vicia utrumque constituitur hoc est unum simpliciter quod ipsa virtus que de natura sui est incorruptibilis et eterna excedit omnes illecebras delectaciones temporales quia sunt inmo corruptibiles hoc autem scribit Salustius dicens Diviciarum glorie forma fluxa est et fragilis virtus vero clara et eterna habetur. Et licet statum bti ~~hominis~~ suam hec virtus recipi posset ad laudem cuius libri intellectualis merito Dou videntes Nychilonum adtendum est quod intellectus inquantum est pars prudencie non accipitur pro intellectiva potencia sed quantum importat quandam rectam ~~ra~~ existimacionem circa racionem rectam et propriam agibilium in qua propria versatur natura prudencie et hanc omne aurum et omnem lapidem preciosum excellit. Unde proverbia iii. et xviii. Omne aurum in comparacione sapiencie arena est exigua nec adequatur ei topasion. Beatus vir qui invenit sapienciam et cui affluit prudencia fructus eius preciosior est cunctis opibus longitudo eius in dextera eius et in sinistra illius divicie et gloria huic virtuti contrariatur

indiscreta curiositas qua Bernh
inter xii gradus superbie descri
bit primam Et hoc secundum Bedam
est quedam actus per que facta p
ximorum requiruntur ad despiciẽ
dum vel detrahendum vel etiam
ad nocendum Et istud est contra
illud preceptum luce x Diliges
proximum tuum sicut teipsum Si tamen
aliquis prospiciet aliorum facta
bono animo ut per hoc perspiciens
provocaretur vel ut per hoc perspectu
corrigeretur illud esset lauda le
In isto ergo precepto autor inten
dit temperare intellectum ab omni
immoderato et inordinato appe
titu Querendum cum dicat anteque
voceris ad consilium ne accesseris
Nota secundum canones talem diffe
renciam esse inter consilium vni
versale quod fit specialiter auctoritate
domini pape Dehinc que ad vni
versalem ecclesiam spectant ut
in c. porro in di. Secundo
dicitur concilium particulare sive
speciale quod primas seu archi
episcopus facit cum suffraganeis
ut xviii di. Quum Tercio di
citur concilium episcopale vel singu
lare quod facit episcopus cum suis
clericis ut di. xxxviii Quando
et xii di. placuit hec generali
auctoritate domini pape fieri possunt
ut lxxx di. Non deberet Con
silium vero secundum Tullium in rheto
rica li° primo Est appetitus faciendi
vel non faciendi vere excogita
ta racio Vnde consilium est appe
titus inquisitiuus dehinc que i
nobis accidunt ait Damascenus
li° ii c xxii vel bona consi
liacio habitus coniecturatiuus secundum

racionem optimum et operabilium
ait commentator vi Ethicorum
Vnde contrarium huius precepti
facientes notari poterunt de duo
bus viciis videlicet de indiscre
ta curiositate et etiam presumpcio
ne que quidem oritur ex sex
viciis superbie Sed Bernh.
hic scilicet presumptuosus cognoscitur
quia vult primus in conventibus
residere primus inter alios vnde
non vocatus accedere quod est con
hoc autoris preceptum non iussus
se intromittere ordinata deor
dinat iam facta refficit quicquid
ipse non fecerit vel ordinaverit
non recte factum nec pulcre
ordinatum estimat iudicantes
iudicat et ut breviter me expe
diam iudicanda preiudicat etc.
Magne ergo presumpcionis
est velle se in aliis negociis
ingerere non vocatus qui velut
dicere illud quod est fiendum sine
sua sapiencia fieri non posse Vn
Ecclesiasticus Altiora te ne
scrutaberis ullius vnquam Et
Seneca Ne studeas scire quod amicus
vult te latere dissimulare enim ma
gis humanum est quam dare operam
id scire quod amicus occultaverit
Moraliter contra huius autoris
preceptum faciunt presumptuosi dig
nitates ambientes et qui non
vocati ad dignitates presumunt
se ingerere sive talis dignitas
spiritualis sive sit temporalis
quia eo ipso quo ambientes
deprehenduntur ad dignitates
assumendi non sunt sed potius
repellendi Et hoc contra quod li°
vii Registri dicit Gregorius

di

cio

Dicat totus regiminis desideran tibus e negandus ita fugienti bus est offerendus hoc etiam per ius divinum et humanum compro batur primo ius divinum hoc pro bat per hoc quod apostolus dicat ad hebre v. Nemo assumat sibi honorem nisi qui vocatus fuerit a deo tamquam aaron. Secundo etiam ius humanum hoc dictat per hoc quod habetur in canone in scrip turis viij q. i. Et per hoc quod habetur in canone dudicimus xx iiij q. i et in decre qualiter de elec ext et in policraton libro vij^o ca xviij. Dicitur enim ambicio invalescit caritate equi tate recedit in iusticia. Sequitur est videre quomodo plures occupa tiones potentum et honorum petentes adhere potentibus rei publice nimis id est inister temptantes viam qua se pos sunt elevare vel aversio in altum tollere etc. Et hoc vel racione expensarum vel racione nobilitatis vel racione obseq orum vel racione munerum vel racione ypocritarum simulacionum vel racione fictarum dissimulacio num allegando se indignos esse ad officia dignitatum unde ait ibi quod vacante Ecclesia Alebiana cum patris ad Can cellarium Regis accesserunt tres viri Abbas Archidyaconus et prepositus Regis causam agentes facti sunt clerici singuli pro dicto Epi scopatu pecuniam offerentes emptor et venditor undique per fecta est de solucione implenda tantum est dies prefixus eleccioni sollempniter celebrande Cumque ad diem convenisset Archiepiscopi et Episcopi prefatis Cancellarius com petitorum causas et quid cum quibus egisset dicens se exinde ex Episcoporum sentencia processurum. Dampnatis ergo competitoribus symoni acis pauper monachus et tocius rei ignarus canonice electus et approbatus et introductus est et illi coacti sunt solvere illud in quo se obligaverunt usque ad novissimum quadrantem. Magna stulticia eorum qui carent sapiencia virtute et industria gubernandi et am biunt gubernatores navis id est Ecclesie tot ventis temptacionum irruentibus tot conquassantibus fluctibus tribulacionum ut submer gantur in diluvio peccatorum quia malediccionem et mendacium et homi cidium et furtum et adulterium in undaverunt etc. Osee iiij. Unde Tullius primo de officiis xxv. ca ait secundum plathonem similiter eos facere qui inter se contendunt ut potius rempublicam potius administrent ac si naute tractarent quis eorum potissimum gubernaret. De quatuor spe ciebus presumpcionis vide infra in secunda parte metra precepto tri cesimo tercio iudicium populi Circa finem premissorum in telligencia magis in speciali est de aliquibus dubitabilibus per qui rendum. Et primo quantum ad primam precepti universalem partem quero utrum vicium curiositatis possit esse in cognicione intellectiva cum curiositas sit vicium circa in ordinatum appetitum cognicionis

Unde huic qsito rndet tho s a se q. clxvij. 8. 4a veritatis cognitio de se bona est sed pt esse mala racone aliqs sequtis sex modis scz vel inqntu aliquis de cognicone veritatis supbit scdm illd pma ad Cor viij Sciencia inflat vel inqntu homo cognicone veritatis initit ad peccandum vel inqntu p studiu min9 utile retrahit a studio quod ei ex necessitate incumbit vel inqntu homo studet discere a quo no licet sicut qui futura a demonibus pquirit vel inqntu appetit cognoscere veritate circa creaturas non referendo ad debitu finem scz cognicionem dei vel inqntu aliquis studet ad cognoscendu veritate supra facultatem pprij ingenij Contra id Eccli. Altiora te ne quesieris et altiora te ne scrutaueris et in plurib9 opib9 eius ne fueris curiosus et in istis modis vicium curiositatis est in parte intellectiua. Secundo quero utru ambicio sit pctm qntu ad hoc no est hic standu qr de hoc hetr sup in tercia phernali parte c. ij. in pa q. que incipit utru aliquis honore possit licite desiderare. Tercio quero utru liceat Epatum appetere Huic quesito rndet thos sa se q. clxxxv. 8. qr Aug lo xix de ciuitate dei dicit qr locus superior sine quo populus regi non pt et si ita teneatr atqz administratr ut decet tamen indecenter ~~tenetr~~ appetitr cotingit enim ipm appetere ppter altitudinem gradus ad quem sequitr reuerencia honor et sufficiencia temporalium et hoc modo appetere illicitu est et ptinet ad cupiditatem et ambitionem sed appetere proximis pdesse psr laudabile est tamen psuptuosum videtr esse qr aliquis pesse appetat ad hoc subditis psit pt tamen psupcione quilibz talia opera facere si eu contingeret in tali officio esse hec tho. Nota sm can qr de Epali dignitate et aliis inferiorib9 ordinibus xc tipice aut dicto aut facto luculent exposuit primo ordine cantoris exposuit cu ymnu cantat ut de conse. d. j. De ymnis Secundo hostiarij qn flagello facto ementes et vendentes de templo eiecit. & Si quis p me introierit saluabitr Item ego su hostiu &c Tercio lectoris qn ante seniores apperuit libru ysaie &c Quarto exorciste qn eiecit demonia et qn lutu de sputo fecit Quinto accoliti i. cerofera rij cum dicat ego sum lux &c Sexto dyaconi qn discipulos dormientes ad oracionem excitauit dicens vigilate Septio subdyaconi qn precinxit se lyntheo et pedes lauit discipulorum Octauo psbiteri qn seipm in ara crucis obtulit et qn accipiens panem benedixit et fregit dicens Accipite et comedite Nono Epi qn leprosos remisit ad sacerdotes ut ad minores et postea reuerterent gracias dicturi Quarto qro

addi

vtrum p(ri)matus sp(irit)ualis magis
habeat demotiuo ad appetendu(m)
et conuenienciu(s) appetit possit
q(uam) temporalis vel econu(er)so (et)c.
Huic questio(n)i re(spon)det Crisp(ostomus) q(uod)
p(ri)matu(m) secularem appetere et
si racio non est saltem causa
est p(ri)matum vero ecclesie con
cupiscere neq(ue) racio neq(ue) cau
sa est ergo est magis appeten
dus p(ri)matus temporalis q(uam)
sp(irit)ualis Contra p(ri)matus spi
ritualis magis assimilatur deo q(uam)
t(em)p(or)alis ergo magis debet appeti
Secundo est ergo quod dicat Cr(isostomus)
Solucio dicendu(m) est q(uod) in vtrobi
q(ue) p(ri)matu hoc co(m)mune est q(uod) ip(s)e
p(ri)matus no(n) est racio qua appe
ti debeat sicut ostensu(m) est in vtroq(ue)
tamen appetitu tam t(em)p(or)ali
q(uam) sp(irit)uali non est dominiu(m) s(ed)
ministeriu(m) Vnde Crisp(ostomus) honores
non sunt honores sed ministeria
sicut vi(detur) honor oculi ex eo
q(uod) illuminat totu(m) corpus et no(n) est
honor sed ministeriu(m) similiter
et pedes qui to(tu)m deambulant cor
pus non sunt honores sed
ministeria ita ergo o(mn)is p(ri)ma
tus est ministeriu(m) De p(ri)matu se
culari dicitur ad Ro. xiii ministri
dei sunt in hoc ip(su)m s(er)uie(n)
tes De sp(irit)ualib(us) dicitur ad Cor(inthios)
iiii Sic vos existimet homo
ut ministros (Christi) et dispensatores
ministeriorum (Christi) In neutro ergo
p(ri)matu ip(s)e p(ri)matus est racio
quare debeat appeti sed in
p(ri)matu seculari e(st) causa appe
tendi ut sc(ilicet) m(a)i(us) alic(ui) timor
impiis malis et p(er) ip(su)m malicia
arceatur Iterum secundum q(uo)d ad Ro.

xiii scribitur ipsi seculares prin
cipes non sunt timori bonis operibus s(ed)
mali principes mundi sunt ut in
moribus domine(n)tur principes eccle
sie ut in morib(us) s(er)uiant In pla
cione sp(irit)uali no(n) s(ed) loci constitucio
sa iterum tales p(re)lati solu(m) debent
velle amari et non timere
nisi in casu ut ex aliqua cau
sa n(ecessa)ria sicut q(uan)do s(ed) aliquem
contumacem subditu(m) uel huius(modi)
Et hoc e(st) q(uo)d petrus ponit in
Ep(isto)la sua p(ri)ma c. i(?) Neq(ue) domi
nantes in clero s(ed) forma facti
gregis ex animo Dis(tinctio)/Disputatione(?)
xvi q. i. p(re)dicator Et ideo in
hoc p(ri)matu nec raco nec causa
est appetendi ip(su)m in alio vero
causa appetendi sc(ilicet) ip(s)e timor
hoc tenet theologi t(ri)cesi(mu)m septi(mu)m

Tricesimu(m) septi(mu)m autoris
preceptu(m) c(on)cludus esto
Inter cetera autoris precepta
p(ri)mus preceptu(m) ad duas v(ir)tutes
diu(er)simode p(er)t(inet) p(er)tinere sc(ilicet) ad
iusticia(m) et t(em)p(er)ancia(m) Et h(oc)
s(e)c(un)d(u)m diu(er)sos ip(s)aru(m) v(ir)tutu(m) effec
tus quia in q(uan)tu(m) iusticia con
sistit in querenda gloria et
vtilitate proximi p(er) iusticiam
corporis respectu oper(um) in t(em)p(or)a
lis iusticia s(ecundu)m Ber(nardum) ad iusticia(m)
p(er)tinere videtur Vnde sup(er) illo
v(er)bo (Christ)i v(er)bo Beati qui esuriunt
et sitiunt iusticiam et glo(ssa) iusti
cia est sua cuiq(ue) tribuere sc(ilicet)
sibi proximo et deo et q(uia) exte
rior iusticia p(er)tinet nedum
sibi tantu(m) s(ed) eciam proximo s(ecundu)m
q(uo)d dictu(m) politica exemplificatum
et deo p(er) cordis iusticia(m) pro
tato dia p(er)t(inet) pars ip(s)ius iusticie

In quantum vero per temperanciam efficitur homo mundus sic talis mundicia dicitur effectus ipsius temperancie quoniam quemadmodum contristacio seu obstersio cyphi mundicia sit vite austeritas que fit per temperanciam utramque inducat mundiciam intrinsecam et extrinsecam in tali austeritate vite extersit se beatus Johannes baptista ut patet textu Non est dubium quod vinolencia tollit mundiciam quia est incitativa libidinis Et hoc est quod Jeronimus dicit Venter mero estuans cito despumat in libidinem 35 di. c. i. Propterea dicit Isidorus quod sobrietas potissimum maxime requiritur in ordinando quia ex vino frequenter sequitur ebrietas et ebrietas est fomes et nutrix omnium viciorum ut asserit canon an omnia 35 di. Hec autem mundicia est ministro dei per omnia et maxime necessaria quia ambulans in via immaculata inquit psalmista hic michi ministrabat.

Considerans igitur auctor quod inter cetera que ad policiam vel humanum convictum spectant est utriusque mundicia pro tanto proposito preceptum probet utrumque dicit mundus esto Pro cuius precepti intelligencia et observancia est sciendum quod duplex mundicia reperitur una est cordis secunda est corporis De utraque intelligi sit per ipsius mundicie diffinicionem Que quidem sic distribuitur a ingredo dicens quod mundicia est virtus hominis integritas divina moris virtutum observancia ut sic mundicia est puritas animi omnem abhorrens immundiciam et hec pollu ad mundiciam corporis pertinere demonstratur que quidem vera est pura et amabilis omnem abhorrens immundiciam Alia vero que est corporis sive cordis mundicia modicum operatur Ubi notandum quod mundicia cordis distinguitur in mundiciam veram et mundiciam fictam Mundicia vera dividitur in mundiciam intellectus et mundiciam affectus de quibus duabus loquitur Bern. in sermonibus Duo inquit sunt que in nobis purganda sunt intellectus et affectus intellectus ut noverit affectus ut velit hec sunt duo oculi anime racionalis Intellectus purgandus est a duobus videlicet a falsitate ab ociosis et viciosis falsitas intellectum obtenebrat ociositas eum impedit et viciosa eum inquinat Purgandus est ergo animus intellectus ut prediximus a macula que appellatur carnis prudencia que si accipiatur per absolutam prudencie racionem ita scilicet quod in cura carnis constituatur ultimus finis tocius vite sit peccatum mortale Si vero accipiatur secundum racionem particularis prudencie sic est peccatum veniale hiis modis obcecatur intellectus qui est anime oculus Item purgandus est a superfluitate humorum scilicet ab importunitate mundane sollicitudinis pro tanto mundicia cordis eciam dono intellectus adoptatur ad intelligenciam sicut puritas et claritas pupille ad visionem oculi et mundicia speculi ad speculacionem faciei et mundicia vasis

ad hoc ut liquor preciosus infunda
tur unde glo(sa) sup(er) ca(pitulum) v. facit
ad optacionem hiis verbis et spiritus
intelligencie huic gradui adap
tatur quia intellectus mentis oculus
est et expletus mandatorum dei
aperit Affectus eciam mundandus
est a sua aspersione et infeccione
et sordium admixtione Super a
spersio est in primis motibus infeccio
in desiderio moroso admixtio
in amore Amor enim est quedam
admixtio sive unio amantis
ad amatum Item affectus pur
gandus est tribus cordis no
cumentis scilicet ab amore divitiarum
a consuetudine deliciarum a rubi
gine incarnaciarum seu malici
arum Item purgandus est affec
tus a malicia que est ex in
ordinato appetitu mali causa
a macula que est ex inordinato
appetitu amborum Prima ma
cula est macula luxurie vel a
varicie Secunda macula est
malicie Tercia macula est sup
bie Superbus appetit alienum
malum propter proprium bonum et pro
ximi detractionem propter suam
exaltacionem Superbus vult
facere de fratre suo scabellum
pedum suorum et sic alacior ap
pareat mundicia a macula
malicie nichil aliud videtur
esse quam innocencia que sic de
scribitur Innocencia est puritas
animi omnem iniurie illacione
abhorrens Iter cor mundandum
est ut speculum ut sit deo in
spectori in faciem suam purum
reddat Abluendum est hoc spe
culum lavacro lacrimarum mundanum

est tersione confessionis et oracionis
per perfectus contricione penitencie
que sit vite austeritate ut supra
dictum est Mundicia vero ~~vite~~ ficta
et superficialis fuit phariseorum ho
die vero est ypocritarum Talis
mundicia ficta videtur abiecienda
est eo quod reddit detestacionem
deo ac eciam abhominabilem
quod patet per id quod scribitur ca(pitulum)
xxiii Ve vobis scribe et pharisei
qui mundatis quod deforis est
De tali mundicia ficta subditur
Pharisee Cave munda prius quod
intus est calicis et parapsidis ut
fiat id quod deforis est mundum
De tali ficta mundicia tangitur
p(roverbiorum) xxx Generacio que sibi
munda videtur et non est lota
a sordibus suis Talis itaque ficta
mundicia ypocrite appellatur non debet
mundicia sed immundicia et spur
cicia et hoc racione intencionis
corrupte que operatur peccatum
ypocrisis quod facit hominem
coram deo vilem magis quam
facit immundicia corporalis quod
probatur per id quod scribitur ca(pitulum) xv
ubi dicitur quod de corde exeunt
cogitaciones prave etc hec sunt
que inquinant hominem Non lotis
manibus manducare non coinqui
nat hominem hec immundicia pul
cherrima creatura scilicet luciferum
ita deturpavit ut cum esset in
tam sublimi statu a deo cum
vilificavit ut serpentibus et
buffonibus inferior esse videatur
in tantum quod bonum fuisset ei si
numquam fuisset sed aliquorum opinione
vilitatem huius immundicie excedit

david d. Corrupti et abhomina
biles facti sunt etc. propter promissorum
intelligenciam magis in speciali
est de mistica scripturis dubitabilibus
querendum. Et primo utrum exte
rior iniudicia que est ficta et qui
ad ypocrisim pertinet sit peccatum
mortale. Respondetur secundum beatum Thomam
secunda secunde q. cxi per tractatus hanc
questionem terminando dicit quod in ypo
crisi duo sunt scilicet defectus sanctitatis
et simulacio ipsius. Si ergo ypo
crita dicatur ille qui intendit
simulacionem a quo defectum per peccatum
mortale tunc quamvis sit in peccato
mortali ex quo privatur sanctita
te non tamen ipsa simulacio est ei
peccatum mortale sed quandoque veniale
quod discernendum est ex fine
qui si repugnat caritati dei
vel proximi erit peccatum mortale
puta cum simulat sanctitatem vel
falsam doctrinam disseminat
vel ut adipiscatur ecclesiastica
dignitatem indignus vel quecumque
alia bona temporalia in quibus finem
constituit. Primum autem tenetur dicatur
ypocrita cuius intencio fertur ad
utrumque ut scilicet aliquis non curet
sanctitatem habere sed solum sanctus
apparere sicut consuevit accipi in
sacra scriptura sic manifestum est
quod est mortale peccatum nullus enim
totaliter privatur sanctitate nisi per
mortale peccatum. Si vero finis
intentus non repugnat caritati
erit peccatum veniale puta cum
aliquis in ipsa ficcione delectatur de quo
philosophus dicit in x° Ethicorum quod
magis vanus videtur quam ma
lus eadem enim racio est de mendacio

et de dissimulacione. Contingit
tamen quandoque quod aliquis simulat
perfectiorem sanctitatem que non est de
necessitate salutis. Et talis si
mulacio non est semper peccatum mor
tale nec semper est cum peccato mor
tali. Concordat huic Valerius ho
mi[lia] in tractatu in c. xxviii°
circa finem et dicit addendo
quod cum aliquis simulat sancti
tatem quam non habet ut aliquid detur
ei propter hoc dicat illi de quibus
Matthei xxiii° dicitur Ve vobis scribe
et pharisei qui comeditis domos
viduarum etc. peccatum mortale est
quia rapit quod debetur sancto
quia quod datur ei datur in nomine
iusti. Item qui talem simulacionem
vel ficcionem facit ex insaciabili
avaricia. Si autem aliquis pro sua
necessitate simulat ampliorem
indigenciam quam habet non est mortale
peccatum sicut faciunt qui quibuscumque
a nanti vocantur. De hiis enim
dicit Crisostomus quod talis simulacio po
cius est culpa divitum quam culpa
sit pauperum qui ex sua indi
gencia ad hoc compelluntur.
Secundo queritur quare peccata in
temperancie sunt maxime ex
probrabilia cum sint alia peccata
graviora ut homicidium et cum
sint magis communia et de hiis
que pertinent ad usum vite hu
mane. Huic quesito videtur
Aristoteles in Ethicorum d. 4. In
temperancia inter alia vicia
est vicium magis exprobrabile
sive sit gule sive vel luxurie
cuius est duplex racio. Prima
quia maxime repugnat
excellencie hominis est enim circa
delectaciones communes nobis et

brutis Unde de intemperatis dicitur
in ps° homo cum in honore esset
non intellexit comparatus est iume
tis insipientibus et similis facta
est illis Secunda racio est quia
maxime repugnat eius clari
uet pulchritudini inquantum scilicet in
delectacionibus tactus quas est in
temperantia minus apparet de lu
mine racionis ex qua est tota
claritas et pulchritudo virtutis
vnde et huiusmodi delectaciones dici
tur maxime seruiles

Vicesimum octavum auctoris
preceptum verecundia pura
Tho 2a 2e q 144 ponit vere
cundiam partem quasi integrale
virtutis temperancie Ubi notandum
secundum Damascenum dicentem differenciam
inter verecundiam et erubescenciam
quia ille qui verecundatur occul
tat se in hiis que agit qui
vero erubescit timet in gloria
cionem madere potest eciam aliter
hoc intelligi ut si dicatur quod
aliquis desinat vno modo viciosa
agere propter timorem vicii Alio
modo ut homo in turpibus opi
bus que agit vitat publi
cos aspectus propter timorem vi
tuperii quorum primum ad erube
scenciam pertinet secundum ad vere
cundiam Pro cuius tamen pre
cepti intelligencia et observa
cia est breuiter sciendum quod du
plex verecundia in scripturis
reperitur vna bona et vna
mala De vtraque verecundia
Eccli iiii c scribitur Est con
fusio adducens peccatum et est
confusio adducens gloriam et
graciam Primo dicendum est de vir
tuosa verecundia et bona et
totis conatibus amplectenda est
et retinenda Secundo de ma
la et hec a virtuosis penitus
abicienda et refugienda Nota
dum quod verecundia virtuosa est
quoddam frenum quo regitur
aliquis in via paradisi Unde
qui hoc id est frenum de raro correc
cionem sperare potest Unde quidam
sapiens de quodam iuvene
qui intuerat lupanar Et
postea cum videt homines
qui eum viderat ibi confusus
erubuit ille sapiens ille
astantibus dixit Erubescen
salua res est Ad commendacionem
huius erubescencie facit quod
scribitur Eccli xxxii Ante
grandinem pibit choruscacio et
ante qui talis verecundia in esse
debet omnibus precipue tamen
mulieribus in esse debet quia est
eis tamquam corona aurea ful
gens iuxta illud Eccli vii°.
Gracia verecunde mulieris super aurum
Sunt autem sex de quibus est
verecundandum seu erubescendum
que tanguntur Eccli xli ubi sic
legitur Erubescite a patre et
a matre a fornicacione et a pre
sidente et potente de mendacio
a principe et a iudice de delic
to a Synagoga et plebe de
iniquitate a socio et amico de
iniusticia et eciam de situ Primo
ponitur fornicacio eo quod sit
magis de erubescentibus cuius
rei causa potest esse triplex quia
est tam vilium membrorum Et
quia non solum animam sed eciam
corpus in ea maculatur Et
quia vilitur ibi venditur dat enim

anam suam pro duobus denariis
et corpus locatori Moraliter a
patre et matre hoc est deo et ecclesia
debet erubescere mulier fornica
ria Secundo erubescere debet homo
a presidente et potente de menda
cio quia peior est fur quam assi
duitas viri mendacis Eccl. xx
Moraliter homo erubescere debet
a deo preside i. presente et existente
et potente vindictam sumere de
menacie nostre promissione factam
in baptismo tenente Tercio
erubescendum est a delicto i. a ne
gligencia et pigricia turpissi
ma est enim iactura que fit per
negligenciam Principi enim mul
tum placet velocitas servi sic
multum displicet pigricia Prov. xx
ii Vidisti hominem velocem in ope
re suo coram regibus stabit nec
erit ignobiles ante eum Et
Eccl. xxxi Quarto erubescendum
est de iniquitate a synagoga
et plebe i. de hoc quod homo ...
appareat quod plebi quod esse debuit
ut faciunt usurarii quia temporibus
... appareant quod deus voluit eq
aliter ab omnibus possideri et ma
li dispensatores qui retinent
quod pauperibus dividere debuerunt
quibus Luce xvi dicitur facite vobis
amicos de mamona iniquitatis
i. de pecunia iniq. vel inequa
liter detenta Quinto erubescen
dum est a socio et amico dei
iusticia i. de hoc quod iniuste agit
erga amicum et socium hoc enim
valde iniquum est Unde Prov. i
orum in ... Ne moliaris amico tuo
malum cum ille habeat fiduciam
Sexto erubescendum est de furto

Unde Thob. ii Non licet nobis
de furto aut edere aliquid aut
contingere Secunda verecundia
est viciosa et mala et hec totaliter
est refugienda et abicienda Et
hec fit cum quis propter timorem
derisionum erubescit nec audet
bonum facere Ubi sciendum quod qui
propter talem derisionem timet
bonum facere tres incurrit fatuitates
Prima fatuitas est quia quis primo
timet umbram quam verum malum
in hoc plus est equo qui umbram
magis timet quam calcaria seu
baculos Nam vera mala non
sunt vite presentis sed future Mala
ista presentia sunt sicut umbra fu
turorum ut qui erubescentiam pre
sentem timet et non futuram umbram
timet et non veritatem Hii similes
sunt illis de quibus dicitur in ps.
Trepidaverunt timore ubi non erat
timor Ipsi enim sunt sicut parvuli
qui latratu catulorum qui mor
dere non possunt terrentur Quilibet
iste est quasi catulus latrans
derisionibus contra istos qui
bene faciunt sed mordere nesciunt
quia non eos perimit et cum
satis latraverit silebit Isti enim
sunt timidi ut lepores sed
utinam leporibus similarentur in
aliis lepusculus plebs invalida
collocat in petra cubile suum
Prov. xxx Dicit enim sapiens
quod lepus tales habet condiciones quia
labia semper habet in motu aures
longas pedes velores Timor
enim addit alas pedibus sic fa
cere debet qui debilem se cog
noscit Moraliter in petra cubi
le collocat qui in xpo fiduciam habet

labia lz in motu qui frequenter
orat longas aures qui tardus
e ad loquendu videlicz ad re
dendu obprobriis que sibi dicuntur
pedes veloces lz quod timor dei
occupat quia qui timet deum
nichil negligit Eccl vii° Cau
sa autem huius timiditatis pt esse
duplex primo est amor place
di mundo contra quem Jacobi iiii°
adulteri nescitis quia amicicia
huius mundi inimica est dei etc
Et ps Confusi sunt qui hominibus
placent qm deus spreuit eos
Secunda causa huius timiditatis e
quia forsitan deus recessit ab eis
vix enim posset esse tanta timidi
tas in eo cum quo esset deus
vnde in ps Si ambulauero in
medio vmbre mortis non time
bo mala qm tu mecum es etc Cer
te homo timidus efficitur eo quod
dominus recessit ab eo ut manifestum e
in Cayn qui post peccatum ho
micidii caput habuit tremulum
et adeo timidus fuit ut diceret
omnis qui inuenit me occidet
me Et idem leuitici xxvi Ter
rebit eos sonitus folii volantis
ffolium volans e vox derisionis
quo terrentur homines de bono e
rubescentes plus timet folium
qm gladium dei euaginatum
cum dicatur fugite a facie gla
dii quia vltor iniquitatis e dominus
Secunda fatuitas e cum quis timet
derideri ab hiis qui derisione
digni sunt qm mali derident
bonos de bono Idem e ac si
ceca derideret videntes claudi a
bulantes ideo deridenda e ipsa
derisio In vitaspatrum legitur q

quidam Senex dixit cuidam
Si vis cito esse liber aut fuge
honores aut fuge mundum et que
in mundo sunt et stultum temetipsum
fac in pluribus quia prouerbiorum xxix est
bitur Abhominantur impii eos
qui in recta sunt via Aristippus
cum quidam ei diceret homines te
despiciunt Respondit et illos asini
sed nec illi asinos nec ergo illos
curo vituperium talium e laus et
econuerso Seneca tam turpe
sit tibi laudari a turpibus qm lau
dari pro turpia Tercia fatuitas
Cum quis erubescit unde deberet
gloriari eo forsitan quod consueuit
male agere et nunc erubescat
similis e illi qui de naufragio
euasisset et de hoc quod sanus
esset aliis existentibus leprosis gla
ceret Tales derisiones non
sunt solum timende pro viro sapi
entem sed eciam appetende Sen
Rex dum felix es dum modo tur
ba te deridet Et dominus mt v
Beati eritis cum vobis male
dixerint homines etc Cum ali
quis laudatur uel vituperatur
primo attendere debet quis lau
dat uel vituperat et de quo
et tunc placeat uel displiceat
laus vel vituperium Seneca
nunquam quod multe sunt quibus placeas
cogites In hoc valde conuenit
quod transsumptiue dicit Gregorius in
Canone Inter verba laudancium et
vituperancium xi q iii Ad detesta
cionem huius erubescencie valent
tria pro que ostenduntur quod talis ma
le se habet ad deum triplex primo
ingratum e pri Secundo ingratus est
domino Tercio ingratum e cue sponse

pmo male se hz erubescens ad
deum in qtu e pr meo q eu
prem negat qd magna e 9tue-
lia Pix em negat quis prez
sui esse paupem Et ido mto
negabit talis a xpo, ait x°
Qui aute me negauit coram
hominibus &c Ista accidit fatue
erubescenti sicut accidit cuidam
scolari parisius qui cu esset pa
ps indutus vestibus et multu ho
noraret ab eis cu visitasset eu
pr suus in humili habitu timens
ipe ne socii 9tempnerent eu si
scirent ipm talem prem hre
fugauit prem ut in ullo mo indi
caret sociis suis q pr suus eet
et simulans eu esse vnu de fami
toribus priis sui fecit eu come
dere cu famulo domus quod
pater pacient sustinuit Sed
cum finito prandio filius du
xisset eu ad camera secreto
et quesiuisset ab eo quid ei at
tulisset Ondit pr magna qti
tatem pecunie qua ei attulerat
asserens q nec vnu de hiis ha
beret Negasti me fili in aut
et ego te nego et nuq de cetero
comedes uel bibes de aliquo
qd ego mittam tibi Secundo
male se habet erubescens ad
deum in qtu e dns in qtum
erubescat dnm 9fiteri Prouer
aute no erubescat pccam suu
manifeste faciendo Nulla habz
autem ceciore dya 9fessione
qm sermoi reddicionem Tao
em male se hz ad deu in qutu
est aie sponsus Qu de tanto
sponso erubescit cu aia non
ita ignobilis sponsus ut de cuius

ignobilitate debes erubescere cum
de ipsius nobilitate pid vltimo
dicat Nobilis in portis vir eius
Quarto et ultimo male ceca
se habet erubescens ad bona
opa que facere erubescit
valde autem iniquu est bona
in honore agere hō expectat
honorem Eccli xiiii Omne opus
electu iustificat et qui opat
illud honorabit in illo Ita
em sut scdm Augustinum que solet
facere hominem gloriosum sz
honorabilis societas vestime
tum pulcitudo et dignitas et
hec ta iusto ex bonis opibus con
sequit Vnu quia ut ait Augustinus
Contraria contrariis curant Co
tra tam pestilentem erubescen
ciam expedit oportuna adhi
bere remedia Primu e medi
tacio obprobrii qd xpus p nob
sustinuit Tren iii Dabit p
cucienti se maxilla saturabit
obprobriis Si quis cogitaret
quantu in cruce sustinuit xpus
p eo obprobrii p nichilo duceret
omes irrisiones que ei fieri po
ssent Scdm e meditacio obp
brii quod sancti p xpo susti
nuerunt qd hebr xi Sancti
ludibria et verbera expti sut
&c Tercium e meditacio illius
erubescencie qua paciet in
futuro qui mo ea refugiunt
pid quod timet impius veniet
sup eu Iere xx Confunde
tur vehement qz no intellex
erunt obprobriu qd nuqz delet
ut xxxiii Dabo vos i obp
briu sempiternu et eciam igno
miniam eternam qd nulla oblivione

delebitur. Quartum est meditacio
illius verecundie. De qua dicitur Luce
9o. Qui me erubuerit et sermones
meos hunc filius hominis erubescet
cum venerit in maiestate sua et
patris et sanctorum angelorum. Tunc
illi qui modo alios contempnunt con-
tempnentur in tantum quod morbus
eorum non extinguetur. Unde
Paulus primo. Ego quoque in interitu
vestro ridebo et Psalmus videbunt
iusti et letabuntur et super eum
ridebunt. Pro premissorum intelligen-
cia magis in speciali est de ali-
quibus dubitabilibus querendum.
Et primo utrum verecundia sit
virtus. Secundo utrum verecunde-
tur aliquis coram quibuscumque per-
sonis vel magis de una quam
de alia. Tercio utrum aliquis
verecundetur de bonis operibus cumque
cum verecundia sit de turpi actu.
Quarto quare verecundatur homo
de paupertate servitute ignobi-
litate et similibus. Quo ad primum
questionem respondet beatus Thomas 2a 2e
q. cxliiii dicens quod proprie loquendo
de virtute verecundia non est virtus
primo repugnat perfectioni virtutis
cuius racio talis esse potest. Quia
verecundia est timor de turpi actu
vicioso. Nam timor est de malo
possibili arduo difficili. Virtuosus
secundum perfectionem virtutis non timet
turpem tamquam possibile fieri
per eum quia immobiliter agit opera
virtutis. Unde non timet se mu-
tari a virtute ad vicium nec timet
etiam turpem actum aut difficile
le aut arduum ad vitandum quia
delectabiliter agit opera virtuosa. Unde
in perfecto virtuoso non cadit

timor de turpi actu vicioso et
per consequens nec verecundia que est quedam
timor de ingloriacione vel expro-
bratione de turpi actu. Loquen-
do autem de virtute communiter secundum
quod est id quod est bonum in humanis
actibus et virtuosum. Sic verecundi-
a est virtus quia est quedam
laudabilis passio et tam a philosophis
quam etiam a sanctis multipliciter com-
mendata. Quo ad secundam questionem
respondet idem Thomas ubi supra dicens
quod secundum philosophum in Rethorica sex
sunt genera personarum coram
quibus precipue verecundamur com-
mittere turpem actum. Primo coram
illis a quibus reputari deside-
ramus in aliqua virtute cuius ra-
cio est quia testimonium efficax sapien-
tum est in bonum et in malum quia
sunt boni iudicii. Et ideo sicut
desideramus ab eis honorari eo
quod talis honor est nobis magnum
testimonium virtutis etiam ita timemus
ab eis inhonorari quia hoc nobis
esset magnum testimonium vicii. Secundo
magis verecundamur de hiis que
nobis semper assistunt id est devotis
et coniunctis ut dicit Aristoteles ibidem
cuius racio est quia testimonium eorum tad
quibus coniunctum est credibilius
quam extraneorum vel peregrinorum.
Tercio magis erubescimus ab
hiis qui propalant illud quod sci-
unt cuiusmodi sunt mimi et ioci-
latores et ex hoc quod magis non
aumetu proveniunt nobis epeo quia
aput multos diffamacio. Quar-
to magis verecundamur coram illis co-
ram quibus numquam aliquo tempore
commisimus quia amittitur quam
de nobis habebat bona famam

et apprehendunt rem turpem quam
faciamus et turpiorem quam de uno
alio de quo alias vidissent res
turpes Tercia oppositum iuxta se po
sita magis elucescunt Quinto ut
ibidem dicit Aristoteles erubescimus de
illis qui sunt nobis magis dissi
miles quia isti non apprehendunt
rem ita turpem sicut illi Sex
to magis verecundamur committe
aliquid turpe coram illis a quibus
primo aliquid postulamus et ab
hominibus cum quibus sumus noviter facti
amici vel quibus fieri volumus
et hoc quia est impedimentum pe
ticionis implende vel amicicie con
servande Primo ad tercium questum
contra hanc questionem non est hic
insistendum quia de hac materia
habetur supra in secunda parte huius
(ca.) tercio in tercio defectu se
cundum in fine Primo ad quartum
scilicet Circa hoc verecundatur de pau
pertate servitute ignobilitate et
similibus cum non sint actus tur
pes nec viciosi Circa hoc dicendum
est secundum estimacionem hominum
contemptus quod consequitur ad talia
non debetur nisi defectibus culpe
cum tamen contemptus consequatur
et ad malum culpe et ad malum
pene. Xxxix preceptum

Tricesimum nonum auctoris pre
ceptum Rem tuam custodi etc.
presens preceptum per quendam in
directum ad virtutem pruden
cie hoc modo pertinere videtur
quia cum hoc sit ex negligencia
sollicitudini opponatur et solli
citudo ad racionem pertinet et
rectitudo sollicitudinis ad prudenciam et per
oppositum negligencia ad imprudenciam
secundum ipsius negligencie ethymologiam

quia negligens secundum Ysidorum libro
ethymologiarum dicitur nec eligens nec
eleccio recta eorum que sunt
ad finem pertineat ad pruden
ciam sequitur quod negligencia ad im
prudenciam quodammodo pertineat
et sic per consequens ipsa negligencia
per quendam indirectum ad pruden
ciam pertinere videtur Intendens
igitur autor quemlibet ad debitam sol
licitudinem inducere quod fit cum
quis in agendis racionabiliter
operatur et hoc fieri nequit nisi per negli
gencie remocionem propterea probet
nobis hoc preceptum dicens Rem
tuam custodi id est sis sollicitus
rem tuam custodire omni fuga
to torpore et negligencia Vel
quia hoc nomen res sit gene
rale ad corporea hinc est quod
hoc preceptum extendit se tam
ad animam quam ad corpus et eciam ad
res temporales que quidem tanta su
mo studio custodire debes et
servare Et ideo secundum hanc tri
plicem exposicionem infra proce
ditur Et primo sic proceditur ex
ponendo Rem tuam custodi id est
animam tuam custodi scilicet a peccatis
per que anima difformatur ubi notan
dum quod anima racionalis est secundum naturam
sua vas solidum et integrum quam
viciis hoc modo viciat et cor
rumpunt Per superbia inflatur Per
invidiam arescit Per iram crepat
Per accidiam frangitur Per avaricia
am dispergitur Per gulam infi
citur Per luxuriam conculcatur et in
lutum redigitur Ablutis viciis
oriuntur cetera alia ait Hugo de
sancto victore Hec enim sunt du
ces viciorum et ceterum unde quia

multi curiosi cottidie de aia q
runt quid sit utile puta d' ipi9
preciositate et nobilitate aliqua
applicare Unde Augg in quoda
smonone quem fa^t d' aie preci
ositate et valore sic inq̄ q̄ aia
ē vita racionabilis et sensibi
lis vivificans spualiter et invi
sibili^t oia viscera et totius
corporis membra intus et
foris ipsi sui creatoris ī inno
mo inistrans quiq3 corporis
sensibus p oculos vid3 p aures
audit p nares odorat p gustu
sapores discernit p tactum
cuncta membra regit que q
dāmoda racione spualiter
sub sistit id ē sensu sapie
cia cogitacoē et voluntate
Sensus ptinet ad vita sapia
ad intellectum cogitacō ad con
silium volutas ad defensionem
Aia etem diuia reb ē mul
tas spēs et ornameta in se
h3 que dum spirat spus ē
dum sentit sensus et dū sa
pit aimq ē dū intelligit mes
ē dum racoē discernit racio ē
dum recordatur meoria ē dū
membra vegetat aia ē dū
bene vivit ymagine dei hab3
Dū bene est ornata deo et
angelis ē placita dū v̄tutib3
ē plena trinitatis ē kathedra
Ornameta autem aie hec
sunt p auditum credit p desi
derium querit p sapiām invenit
p oracōne petit p graciā accip^t
p humilitate custodit p iram
servit p benignitate indul
get p doctnam acquirit p pe
nitēciā apponit p exemplū

pulcra p sciam lucida p zelum
bonū libera p mansuetudinem
plena p prudēciam cauta p
simplicitatem sincera p stabi
litatem sobria p iusticia recta
p paciēā longanima p obedien
ciam parata p accionem munu
da p spem tensa p abstinen
ciam separata p castitate scā
per gaudiū spirituale leta
p confessionem aperta per
martiriū ornata p unitate
katholica p concordiam pacifi
ca p dilecōēz p xi larga p caritatez
dei pfcta h aie st ornamenta
Et queadmodū corpus sine ne
cessitatibus suis vivere non pt
sic secluso aia sine suis vivere nequit
hec autē sunt corporis nccitates
s. in fame cibū in siti potū in
labore requie in fatigacione sopn̄
in delectacione carnē In dolorē
salutem in bealitate virtu
tem in timore refugiū in
tenebris lumen in bello pa
cem et alia multa que modo bre
uitatis causa subticesco Sicut
itaq3 sine istis necessitatibus
quando caro nō pt servari vivere
ita aia sine suis nccitatibus nō pt
in corpore pfcte stare Cibo
lue abus namq3 ē preceptum dnim
potus oro pura balneum eius ieiuniū
legittimū vestimenta eius elemo
sina de ppa suba oregānū
eius laudacio assidua requies
vō pfcta paupertas Salus eius
corporis infirmitas refugiū eius
pura penitencia pax eius
caritas plena Homo q3 cumq3 ex
his duabus substanciis ut pre
diximus constituitur id3 aia ī corpore

Cristum et sanctos patres qui te
precesserunt imitare Studeas a xpo
humilitatem disce devocionem a
petro caritatem a iohanne ab
abraham obedienciam de loth
hospitalitatem de ysaac longa
nimitatem de iacob tolleranciam
de Job pacienciam de Joseph casti
moniam de moyse mansuetudi
nem de Josue constanciam de Sa
muele benignitatem de david mag
de danièle abstinenciam de tho
bia elemosinam penitenciam la
a maria magdalena confessionem
puram ex latrone ex stephano
martirium et largitatem cum hiis
monicionibus et armis Item tua
custodi i. animam tuam precipue
custodire debes adeo ut dyabolum
cum sociis suis ac eciam duabus
interimere potes sicut fecit Josue
hay et populo eius Josue viii
Super quo Origenes omelia viii super
hay significat dyabolum et vi
cia interimimus hoc est demones
non propriam eorum substanciam perime
tes sed quia proprium eorum opus quod
est facere homines peccare peri
mimus et hoc quociens mem
bra per penitenciam mortificamus iux
ta illud apostoli ad Colloss. iii
Mortificate membra vestra etc
viii Augustinus iiii de trinitate c. v. pe
nitencia animam resuscitat et mors
ipsa occidit Secundo sic exponitur
Item tuam custodi i. corpus et per
sonam tuam custodi quod quidem
est mirabiliter inter alia corpora
sub celum quod sic declaratur In
corpore enim humano nove sunt me
sure sive species sine dubio fa
bricate sive composite et de hiis

quatuor principales existunt
videlicet terra aqua ignis et
Sunt et alia quinque subsequentes
species videlicet sal fenum flores
lapides et nubes Et ut me
lius de hiis omnibus intelligatur
lege sic terra in homine est cra
ssitudo et gravitas carnis a
qua autem sudor et lacrime
et saliva Aer vero ipse anhe
litus humidum frigidum atque ca
lidum spirans per os et nares
ignis in homine qui in stoma
cho coquit cibos et calore cor
poris et calore sanguinis Sal
vero in homine salsitas sanguinis
et sudoris et lacrimarum et uri
ne quia hec omnia in homine
salsa sunt Fenum autem in capil
lis et pilis flores in varie te
oculorum lapides in duricia et
gravitate ossium quia lapides
ossa dicuntur Nubes instabili
tas mentis et cogitacionum et de
hiis nove mensuris compositum
corpus et compaginatum ossibus
maioribus et minoribus constitutum
coniunctur principalibus venis re
plentur minus in minoribus coniunctur
per principales sicut nervo et hor
ribilis et venis principalibus
et hor minores vero vene in
numerabiles sunt Nervis quoque
et sanguine carne et cute me
dullis et ~~cartaginibus~~ cartila
ginibus capite et cerebro tribus
primum vocatur memoria secundum
sensus tercium motus appellatur
sensibus quinque scilicet visus auditus
odoratus gustus et tactus Etati
tibus vero sex scilicet infancia pu
ericia adolescencia iuventus.

Senectus et senium. Infancia que
septem annis (con)tendit(ur). Puericia
que xiiij annis (con)tendit(ur). Adole
scencia xxx annis concludit(ur).
Iuventus que l annis finit(ur).
Senectus lxxx anno concludit(ur).
Senium vero quod annorum numero
non expletur sed labore et
dolore et morte finit(ur). In ho
mine itaque sunt x fenestre fa
brefacte. In prima fenestra ver
ba profert aerem suscipit et spi
rat cibos sumit. In duabus
videt paululum et ipse in duabus
aliis inferioribus necessaria
corporis foras emittit. In decima
fenestra umbilicus nominata ven
trem ornat. Homo vero in corde
habet intellectum et cogitatum et
consilium et timorem in splene
risum in felle iram in iecore
amorem et fletum et levitatem
in cursu ac eciam natando natura
liter hiis omnibus et aliis multis
que brevitatis causa pretermitto
hominis corpus constat. Natura
vero eiusdem corporis quatuor in
se gerit dulcitates hoc est quia
esurit sitit concupiscit sopoat
visus ergo nature quatuor exple
tur rebus scilicet manducando
bibendo generando et dor
miendo. Tale ergo corpus
tam mirabiliter fabricatum rem
a deo sibi datam debet dilige
ter custodire et maxime ab
hiis qui habent ipsam cor
rumpere et ad mortem produ
cere temporalem. De conservacione
corporis in sospitate longeva
vide infra in xxxiiij° secunde
partis metre. Precepto. Si tibi

proprie. Et ultra medium. Nota
eciam quod sex sunt etates mundi.
Prima etas fuit ab Adam usque
ad Noe. In prima creatus est mun
dus in illa ius naturale domi
natur. Secunda a Noe usque ad
Abraham. In secunda post Noe
mundus creatus est in illa ius ge
ncium principatur. Tercia ab Abra
ham usque ad David in tercia
lex circumcisionis datur in illa lex
positiva additur. Quarta prophe
ca fuit usque ad transmigracionem
babilonis in quarta regalis
regalis unccio habita est in hac
opus sub lege donatur. Quinta
usque ad adventum Christi in quinta
remissa est captivitas babilonica
in hac iudeorum unccio cessatur.
Sexta usque ad finem seculi
in sexta destructa est potestas
dyabolica in hac eciam congrega
plures dyaboli evacuatur. Septima
est in sepulcris quiescencium. Oc
tava est ad vitam resurge
ncium. De quibus nichil ad presens.
De hiis sex etatibus tangitur
xxxv q iiij c i et sic in
telligitur quod no. Io. an. de cele
m(issarum) c. i. Tria autem sunt cor
poris destructiva scilicet gula luxu
ria et accidia. Primum quod est
corporis destructivum est vicium gule
quia ex nimia cibi et potus
sumpcione egritudines generatur
varie. Et quia mors multiplex
quia ex hac impera passione
plures mortales mortificantur
et pereunt quam per vim belli vel
gladii vel alia passione. Racio
huius est quia non cotidie sed
quasi furores armorum et bella

succedit hec pugna ciborum coti
saltem duabus vicibus celebratur
in die Et plurimi sunt qui nedum
duobus et tribus sed pluribus
vicibus sunt in cibis et in ordi
natis ebrietatibus eorundem per q
replecionis miseria dolores et
interitus hominum in diffenit perdic
nostitur Unde quidam sapiens
dicit quod humana prudencia
licet hanc miseriam fugere et passi
onem et illam tanto detesta
bilius abhorrere quanto per eam sub
opinione refectionis et salutis
pretextu vitalem salutem eorum
ignominiose confundit Et propte
rea Eccli xxxvii In multis escis
erit infirmitas Secundum corporis
destructiuum est luxuria Unde
Aristoteles inter cetera que scripsit
allexandro De quibus se premorere
deberet fuit coytus dicens quod
coytus est destructio corporis abre
macio vite corrupcio virtutis
transgressio legis mores generat
femineos et in fine concludit
nunquam confidas in operibus mulierum
et seruicijs Quod etiam probat ex
emplo secole mihi factum regie
indorum qui tibi mandant causa
amicie multa exennia et dona
venusta inter que missa fuit
illa venustissima puella que
ab infancia nutrita fuit et imbu
ta veneno serpentino Ita quod
natura sua versa fuit in naturam
serpentis et nisi ego diligenter
inspexissem in illam et arte
magica indagassem eo quod ipsa
ita audacter horribiliter incessa
biliter in verecundie sum stigebat
visum in facie hominum propter quod sola
quod interficeret solo visu quod tamen
experimento probasti et nisi hoc
certissime ostendissem mors
tua fuisset ex ardore ipsius coy
tus consecuta Tercium corporis
destructiuum est accidia seu ocio
sitas Unde districti mortales
ut fugiant hanc tristissimam
et pigricie passionem per quam
corporea et animalis perdicio vi
tuposa procedit sed exercicium et
solliatudine rucoe persequatur
quo celestium et terrestrium felicitatis
desideratur tribuitur Nam sicut
ferreum instrumentum exercicio deputa
tum ex residencia ociosa in
rubiginem et corrupcione sui
committitur exercicij ministerio absque
corrupcione rubiginis in sana
claritate seruatur Sic rationa
lis homo qui ex intelligencia
rationis prestat valuit et mirabiliter
operari propter ociosam quietem
rubiginem intellectus ignorancia
et cogitaciones prauas et su
perdicionem et destructionem incurrit
ac per exercicium et studium operosum
in claritate sciencie speculacionis
et operis et in honore et com
mendacione ipsius conseruatur et
crescit hoc est autem quod scribit
Seneca in declamatione epistola ij
dicens Non vides quod immota
saxo stupeat et ignem exagi
tata restituat molle unores
actum et ferrum cito in ru
biginem vadat Et idem Sene
ca ocium sine litteris mors est et vi
ui hominis sepultura Tercio
potest ex pomo Rem tua custodi
id est substanciam tua iste intellectus
magis congruit hic et est magis

gnimus ideo omni diligencia qua
potes custodi rem tuam et conser
ua ut ne abutaris eadem sicut
ille filius prodigus qui totam suam
substanciam consumpsit cum meretricibus
et aliis expensis inutilibus de
quo luce xv. Et dissipatur ex
ponit et habet per augustinum
de pe 8 in quibus adhuc instant
ibi non filium dissipatorem hec
tamen custodia debet esse mo
derata seu ordinata non nimis
sollicita iuxta illud ecclesiastici v°
Saturitas diuitis est sollicitudo
non sinunt eum dormire. Istud preceptum
quintum ad istum intellectum in
ducat nos ad riuulum i. ad vnam
partem primi paradisi fluminis scilicet
iusticie qui quidem riuulus
id est pars libertatis nuncupatur
hec enim virtus cum suis circumstan
ciis docet retinere retinenda
et expendere expendenda quando
tum quomodo et quando et vbi conuenit
Alias autem omnibus dona
tribuere et continue largiter in
tendere superfluitatibus non reddit
hominem neque efficiat liberalem
huius racio assignari potest Cum
enim quilibet mortalis habeat
in diuiciis suis non infinitam
sed finitam quantitatem et determi
natam essenciam . Id circo nedum
de racione prudencie sed ex de
bito caritatis qua se ipsum te
netur necessaria et principali
delectacione seruire sibi proporcio
nate de temporalibus bonis suis animus
prudens debet ut non exeat
in se ipso vel contra caritatem
sui ipsius. Hoc autem est quod
scribit Seneca in libro de officiis

Dabo inopi egenti sed non ut ipse
egeam succurram perituro sed ut
ipse non peream. Propter quod Tullius
libro de officiis dicit nec ita aperien
da est res familiaris ut omnibus
pateat nec ita claudenda ut
eam benignitas aperire non possit
Quare scribit philosophus Ethicorum 4°
Vno quoque autem bene vtitur
qui habet contra singula virtutem
Et propterea necessario oportet
ut in actibus liberalitatis huiusmodi
prima virtus et racio apparent
Et ideo qui vult legem liberalitatis
obseruare expedit prudenter
cui quando quantum et qualiter donare
seu expendere debet et eciam
expedit debitum racionis Et
qui sic donat expendit uel
prudenter reuera liberalis ex
istat alias prodigus et caritate sui
et eciam dileccione remotus et silex
a recta racione hoc autem est quod
scribit aristoteles in secreto secre
torum ad allexandrum dicens O
allexander firmiter dico tibi quod si
quis regum superflue continuat
donaciones ultra quam regnum eius
valeat sustinere talis rex
procul dubio destruitur et per consequens
regnum eius destruetur. Si vis
ergo Allexander virtute largitatis
acquirere considera posse tuum tem
pora necessitates et hominum meri
ta et iuxta posse tuum largiaris
dona hominibus indigentibus qui
ergo dat aliter peccat et nullam
acquirit laudem et quicquid datur
indignis perditur et qui fundit
ultra modum diuicias suas vomet
ad amara paupertatis littora et
talis non est rex sed depopulator

rei publice destructor regim et
in competens regiminum vnde meri
to prodigus mancupatur eo quod paul
a regno prudencia sua

Quadragesimum autoris p
ceptum Diligenciam adhibe
Nota secundum canones quod qui actio
nem mortis prestat aut dat ope
ram rei illiciate et tunc si adhibet
aliquam diligenciam quam potest non
tenetur quo ad culpam ~~quam pot~~
xxiii q v De occidendis secus
tamen quo ad irregularitatem
xxv d. clericus Si vero non
adhibet diligenciam quam potest te
netur de omni accidenti ut in ca
none sepe l. dis. Postquam autor
in superioribus tractat de quibus
dam riuulis i partibus uel spe
ciebus progredientibus et deriua
tibus a primo paradisi flumine vir
tutis iusticie Nunc vero interscalariter
tractare intendit de vno riuulo
i parte secundi fluminis paradisi scilicet
prudencie qui circumspectio nuncu
patur per quam instruimur recte or
dinare aliquid in fine quod quidem
racione non sit secundum Tho. secunda secunde
xlix q. nisi et finis sit bonus
et illud quod ordinatur ad finem
sit eciam bonum et conveniens finem
Vnde fit cum quis in omnibus agendis
omnia liberat et diuisa quod circum
spectus fiat dum diuersas cir
cumstancias gyrat per liberam
racionem Attendens igitur au
tor quod per talem circumspectionem
ordinamur per preceptum antedic
tum quod tanto nobis expositum illud
obseruandum dum dicat Diligen
ciam adhibe quasi velit innuere
autor quod per diligenciam diuersa

liberari debent gyrancia quod v
tique fiat circumspectus ut dictum
est Pro cuius tamen precepti intel
ligencia et obseruancia est
sciendum quod licet in omnibus agen
dis vnicuique diligencia sit ad
hibenda precipue tamen princi
pi et regenti circa tria pre maiore
est diligencia adhibenda Et
primo circa consiliorum postulacionem
ne prima subuertat Secundo
circa viciorum palliacionem ne
virtutes offendat Tercio circa
inimicorum antiquorum confidenciam
ne ad perniciem et ignominiam
perducant Quo ad primum pars
principi et regenti maxime
adhibenda est diligencia circa
sana et solida consilia postu
landa id est ut in rebus dubiis
et arduis sana consilia sint
querenda vbi aduertendum quod multi
sunt quorum consilium est penitus
vitandum hos docet autor vi
tare et hoc infra in tercia
parte metrica xvi° precepto Ser
mones blandos qui velit dicere
quod non debet quis moueri ad
verba blanda vel ornate com
posita sed pocius ad rem aut
Seneca in epistolis ad rem mo
ueamus non ad verba compo
sita Nam oracio eius qui ve
ritati operam dat incompo
sita debet esse et simplex Et
vitandum est consilium eorum qui
fuerint inimici et postea in
graciam reducti Preceptum est enim
nemo cum inimico tuto in graciam
redijt Et petrus Alfunsus
Ne associes te inimicis tuis cum
alios possis reperire socios que

em male egeris notabunt que
vero bona fuerint devitabunt Et
Eccl xij Inimico reconciliato
ne credas Item vitandum est con
silium eorum qui non amore sed timore
tamen reverenciam et dilectionem
ostendunt Non enim sunt arma sed
minima odiosi et non solum ami
cicia vel boni consilium per metum
vel timorem non acquirit vel
retinetur vim etiam et imperium
permente metu perditur aut tullius
nulla vis imperij tanta est que
permente metu posset esse diu
tina multos enim timere debet
quem multi timent princeps quam
licet sit sapiens perditus aliorum
sentencias et consilia utilia au
dire debet Exemplo moy
si qui audivit yetro exo xviij
et ysa xiij Consiliarius vero
est tibi sint unus de mille Cicero in mori
cinali grecia poete laudabit
sentenciam primum esse bonum qui
per se sapiat Secundum qui sapien
tem audiat qui utrumque habet
utile esse causa sibi quam alij
Petendum est ergo consilium a
tribus primum a deo id est magni
consilij angelus consulendus
Secundo exo David primo Regum xxiij
Consuluit David dominum nunquid
vadam et percuciam philiste
os Augustinus in tractatu de lap
su mundi Nullus est consiliarius
prudencior christo Require
querimus consilium habemus co
piam non sapientis sed sapien
cie que est christus Audi sapiens
fons veri consilij dicit The
zaurizate vobis thezauros re
quirit vij Seneca epistola lxxiiij

Errat mea consilia cum non
habet quo dirigantur pomum
certa stare debet quid petitur
qui sagittam vult mittere et
tunc dirigere et moderari manu
telum Sil ignoranti quem
portum petat nullus ventus est suus
id est sibi conveniens De iusto ro
qui querit a deo consilium et
illud mittitur ad implere Eccl
xxxiiij Ipse diriget consi
lium eius et disciplinam Secundo
a se ipso et in hoc debet prudens
esse ut a se atque consiliarijs
suis removeat illa tam maxime
que sunt contraria consilio vi
nam voluptatem et festina
cionem Debet autem princeps esse
magnificencior contemptibilia
et vilia consilia detestando
et iustior ad iniqua et iniusta
abhominando et clemencior cru
delia horrendo Et munificen
cior dona erogando De mu
nificencia Alexandri narrat Vale
rius libro vi° c iiij° Cum dario
victo et virtute Alexandri
corrupto et partem regni et filiam
in matrimonium cum decies centum milibus
obtulisset et cum de hoc con
silium inquireretur Vidit par
menio Si ipse esset Alexander
usurum se hac condicione Cui
rendit Alexander Et ego [illegible]
ca uterer si essem parmenio
quod dicit cor meum regale est
magnificencia et ideo magis
magnifica me decent Tercio
petendum est consilium ab amicis
prudencie et experiencie la
pegnite Et hoc est quod dicit
Salomon prov xxv Causam tuam

tracta cu amico tuo et secretu
tuu extraneo no reueles ne forte
non insultet tibi cu audierit et
exprobrare no cesset Sed sut non
nulli qui spretis amicor[um] sanis
consilijs voluntates suas obstina
te sequunt[ur] qui reuera huic cont
rariant[ur] precepto propterea contra
tales clamat aplus ad Ro xij
Nolite esse prudentes aput vos
metipsos Salomon pu[er] tercio
Ne sis sapiens aput temetipm
Et phus j Rethor Qui aut
ipm met no intellexerit nec
aliu audiens in aio ponit hic
rursus inutilis e vir et talis
obstinata crudelitas accidit alteo
ex duobus aut ex ignorancia
aut ex supbia Nam supbus
amore pprie excellencie firma
tur ad electionis sue sequedu co
silia in alior[um] perfectitudine humiliari
dedignans se de ipm et in hono
rari extimans si sua contempneret
et alior[um] honoraret et ipi ceci
et obstinati ad mentes no consi
derant illud quod scribit[ur] pu
xxvi vidisti hoiem q sapien
tem videri magis spem ille ha
bebit insipientis Et propterea
dicit Augus Sapiens eris si te
no esse credideris Nam suma
sapiencia e suam stulticiam cog
noscere Et hoc e qd dicit
Gregus in moralibus Magna e
pfectio sue imperfectionis cognicio
Si aute vis cognoscere consiliatore
fidele respice si te tua no diligit Et
Et hoc e qd Gregus s[upe]r registr
dicit hoc e contra multos qui
diligut hominis bona et non
hominem ipm hec no e amicia

vera s[ed] falsa ex aliqua causa
vana genera et amicissime
ve similima Sic cont[ingit] i inimici
obtineat pars aduersa De
tali amicitia bene loquit[ur] Bo
herius d[icens] Quem fortuna fecit +
amicu infortuniu fecit inimicum
Quo ad secundu adhibenda
e diligencia circa vicior[um] palli
acionem ne se virtutes ostendat hec
palliacio multu e periculosa
qz aliqn vicia se simulant
esse virtutes aut Gregus i mor
xxxiij ponens aliq exempla
q[uo]d dissoluta remissio quasi
mansuetudo et pietas habet[ur]
effusio mia credit[ur] et malor[um]
pertinacia constancia dicitur
et hijs similia Et ista presumptione
lunt[ur] vta in canone Sepe
[illegible] hec materia lacius resera
bit[ur] in hoc precepto Nil arbitrio
vero feceris hoc reuera
dependet a carnis prudencia
que viciosa e et fallax in q[uan]
tum spreto et neglecto vero
et incomutabili bono miser mor
talis secundum eam in bonis car
nis corruptibilis sibi finem co
stituit finem et talis carnis p
dencia in carne no agit vnica
mia virtutis sed multiplici vno astu
cie secundum varios statu[s] tempor[um]
personarum et locor[um] distinctos
placendo adulando mota co for
mem astuciam et accidencium con
gruencia de tali prudencia q
magis pprie astucia nuncupatur
ut loquit[ur] Aplus Ad Ro viij
prudencia carnis e dei inimica
Notandu tame q Tho 2a 2e
q lv q pertractans de tali

carnis prudencia conclusiue
tenet ac eciam terminat quod si talis
carnis prudencia accipiatur
secundum absolutam prudencie ra
cionem ita scilicet quod in cura carnis
constituatur ultimus finis tocius
vite sic est peccatum mortale Si
vero accipiatur secundum racionem
particularis prudencie sic est
peccatum veniale vnum tamen si bonum
non constituetur et ultimus finis
sed agencia ex caritate et hec
est tollerabilis et honoranda
prudencia scilicet in istis agibilibus
inferioribus oportuna de hac
prudencia loquitur Seneca
in libro de formula honeste vite
dicens Si prudenciam am
plecteris vbique per racionem ibidem
eris et pro rerum aut temporis
varietatis exigit ita te accomo
des tempori nec te in aliquibus
mutes sed pocius aptes sicut
manus que eadem scilicet tum in pal
mam extenditur Credo quod ta
lis prudencia in paucis hodie
reperitur hominibus Et hoc vnum
est simpliciter quando non pauci sed
multi ymmo magna pars mor
talium adeo sunt vanitate et cu
piditate ceca ti quod tantum possunt
principibus et dominis regentibus et
florentibus complacere veritate de
licta veritate per carnis pru
dencia operantur et vere affer
ri in proposito illa prohibita pro
veritatis De qua dicitur Corrup
ti sunt et abhominabiles facti sunt
in studiis suis non est qui faciat
bonum etc Et digne commedari
potest eciam illa dyogenis responsio
qua interrogatus quare os homines

abhorreret et rideret malos propter
malam eorum vitam abhorreo bo
nos quia viuunt cum malis Ista
ergo talem viciorum palliacionem
et carnis prudencie astuciam
monet autor precauere dum dicit
adhibe diligenciam Quo ad tam
est adhibenda diligencia et
cautela ubi aduertendum quod ubi
maius periculum in esse potest ibi cau
cius est agendum ut in decreto vbi
maius periculum de elect. li. vi. scilicet
in consciencia antiqui inimici
vero potest maius periculum generari
hec probat decretum Et si iudeos
deinde dicit quod nulla pestis effi
cacior est ad nocendum quam famil
liaris inimicus Quod autem in con
sciencia inimici versatur periculum
perpetuatur comprobatur videlicet ra
cione auctoritate et exemplo primo ra
cione sic Quia queadmodum an
tiqua avaricia per longam consue
tudinem in habitu mentis suscepta
ita congelatur quod quasi lapis du
rus efficitur ita ira inuetera
ta odium generat et odium inue
teratum adeo in naturam vertitur
quod inimico antiquo nunquam con
fidere posses hoc probat illa
philosophica auctoritas qua canetur Con
suetudo est altera natura Secundo
probatur auctoritate ymmo auctoritatibus multis
vnde Eccl. xii. Nunquam veteri
non credas inimico quia si videris
vindictam non saciabitur sanguine
tuo Tercio eciam comprobatur
exemplo Ad hec eciam optime
facit quod narrat Augustinus de ci. dei
de quodam patre familias qui in
domo sua serpentem valde fami
liare habuit et dum in quodam

co vino prope ignem staret corp
orum serpens ille calefactus filium
paruulum patris sui momordit et sub
ito venenatus in terram mortuus
cecidit Cernens hoc pater dolore ve
hementi commotus predictum serpentem
interficere volens gladio non potuit
tamen eius caudam precidit Et sic
serpens mortem euasit et in qui
dam arbore predicti patrisfamili
as se abscondit volens pater ante
dictus pacificare cum serpente ac
cessit ad arborem ante dictam
et multa bona promisit si ad ipsius
domum more solito venire vellet
Cui rendit serpens sic dicens Cre
dis tu quod sim ita fatuus quod propter
verba tua melliflua redire velim
et de te confidere certe nequaquam
quia dum considero et ad memoriam
reduco offensam quam tibi feci
quod tuum vnicum filium veneraui de te
numquam confidere possum nec tu de me
confidere debes quia dum video ho
norem meum et pulchritudinem
meam videlicet caudam meam ante
pedes meos certe numquam tibi parcam
Et si videro de te vindictam
non saciabor sanguine tuo Refert
tu per sapientem Ecclesiastici xij sic dicere
scriptum Pro inimico veteri non confidas
in eternum quia si viderit vindictam
de te non saciabitur sanguine tuo
vade ergo et cetera Queri posset ali
quis vtrum circumspectio et videtur
quod circumspectio non possit esse pars
prudentie tali racione quia quis
potest videre que circa ipsum sunt multo
magis potest videre que circa se sunt
sed per prudenciam homo potest pro
spicere que circa ipsum sunt ergo ipsa suf
ficiat ad considerandum ea que circa

se sunt ergo oportuit preter pru
denciam ponere circumspectionem ~~pone~~
partem prudentie Pro solucio
ne huius questionis dicendum est quod
ad prudenciam sicut dictum est prin
cipaliter pertinet recte ordinare ad fi
nem quod quidem non fit nisi ut
finis sit bonus et illud quod
ordinatur in finem sit eciam bonum
et conueniens fini Sed quia pru
dencia ut dictum est circa singularia
operabilia in quibus multa concur
runt contingit aliquid secundum se
consideratum esse bonum et conueni
ens fini quod tamen ex aliquibus
concurrentibus redditur vel malum
vel inopportunum ad finem sicut
ostendere alicui signa amoris per
se consideratum videtur esse co
ueniens ad alliciendum eius animum
ad amorem Sed si contingat in
aliquo eius superbia vel suspicio
adulacionis non erit hoc conueni
ens ad finem et ideo necessaria est
circumspectio ad prudenciam ut scilicet
homo id quod ordinatur in fine
comparet cum hijs que circum
stant Ad argumentum in contrarium
videtur quod sicut ad prudenciam
pertinet prospicere id quod est
per se conueniens fini Ita ad circum
spectionem pertinet considerare
aut sit conueniens fini secundum ea
que circumstant Vtrumque autem horum
habet specialem difficultatem
et ideo vtrumque eorum seorsum ponitur
pars prudencie xlii preceptum

Quadragesimum secundum autoris
preceptum Blandus esto
Istud preceptum facit ad materiam pre
ceptorum nos ad affabilitatem et
amiciciam cum quibus conuiuimus

ordinacionum et est unus riuulorum
i. species primum paradisi fluminis virtutis
iusticie per quam mouentur reddere ne
dum maioribus verum equalibus et
socijs et omnibus cum quibus conuiuit
debitum suum quia non solum sufficiat
amicos et alios cum quibus con
uiuimus cordialiter amare et eis
toto posse seruicia impendere
nisi eciam gestibus ac eciam verbis
delectabilibus nos cum eisdem
habere Et hoc est quod in presenti pre
cepto intendit autor dum dicit
Blandus esto hoc est dicere quod tu
omnibus debes esse beniuolus
mitis et affabilis Pro cuius tamen
precepti euidencia est secundum quod
Thomas 2a 2e q. cxv assignat
differenciam inter placidum adulatorem
et blanditorem Prima placidus
secundum philosophum dicitur ille qui sola
intencione delectandi loquitur
et tamen in delectando modum exce
dit Adulator dicitur qui lau
dat aliquem in quibus non est
laudandus quia videlicet sunt ma
la uel non recta siue non certa
bona aut si tamen possit ad
inanem gloriam prouocetur Et hec
plenius tanguntur quantum ad hanc
partem in Quadragesimo alias in v Si cu
cumque in glo adulari xxxv di
Blanditor vero dicitur qui alium
delectat per verba blanda intencione
alicuius comodi uel lucri i. consequen
di Et in quantum ad hoc videtur
sonare potius in vicium quam in virtu
tem quod est contra autoris men
tem et intencionem dum dicit
blandus esto De isto contrario
dicendum est quod licet hoc nomen
blandus proprie loquendo et stricte

sumendo sonat potius in malam
partem quam in bonam ut dictum est
Tamen autor loquitur et utitur
hoc nomine large et improprie prout
sonat in bonum et prout sumitur
secundum communem modum loquendi
quia blandus sumitur generaliter
pro beniuolo et pro miti et eciam
pro affabili Et isto modo prout dictum
est recipitur ab autore Nota
quod quinque sunt que efficiunt ac
eciam ostendunt hominem esse blan
dum Primum est modestia in sermone
Secundum est mansuetudo in conuersa
cione Tercium est fidelitas in temp
tacione Quartum est obsequium in
largicione Quintum est amor in pre
uencione De primo Ecclesiastici xx Sa
piens in verbis amabilem se facit
gracie autem fatuorum effundentur
De secundo dicitur Ecclesiastici vj Si possi
des amicum in temptacione posside
eum etc. Et ibidem xxxvij Amicus
fidelis sit tibi qui anima tua et quan
si rem tractat eum De tercio Apostolus
ad Romanos xij Si esurierit inimicus
tuus ciba illum si sitit potum da
illi hoc enim faciens carbones ig
nis congeres super caput eius
et cognitate et caritate inflam
mabitur cor eius De quinto dicit
Augustinus libro de cathetizandis Nulla est
maior inuitacio quam preuenire a
mando Primus presens preceptum
dicitur species iusticie ex eo quod
cum quibus conuiuimus reddere debe
amus debitum suum tamen propter
predictas ipsius condiciones con
gruenter potest ad virtutem mansuetudinis
conuerti quia per eam homo natu
tum ornatur exterius dum est
benignus in verbis dum placabilis

dum honestus modestus et per
omnia in incessu dum gratus et
amabilis in affatu dum etiam
est liberalis in omnibus in effectu
Hec virtus maxime convenit homini
quia diffinitur homo a philosophis quod
sit animal mansuetum a natura
Unde valde est detestandum et
a iusticia alienum ut sit animal ferum
felle amaritudinis plenum quod
natura instituit esse mansuetum
Nam ut dicitur xviii° li. de ani-
malibus quod quedam animalia non habent
fel sicut equus mulus asinus et
elephas Et additur quod homines
qui habent naturam epatis sanam
et quorum sanguis naturaliter
est dulcis quod non inveniuntur fel in
eis aut valde modicum invenitur
Et dicitur quod illorum epar qui ca-
rent felle est boni caloris et
dulcis saporis Natura ergo dic-
tat nobis mansuetos et blandos
esse debere que cum omnibus animali-
bus arma tradiderit homini sub-
traxit Cum soli mansuetudinis signum
dedit Nam videmus quod natura
quibusdam animalibus cornua forcia
dedit ad feriendum quibusdam
dentes serratos contulit sive
acutos ad dilaniandum quibusdam
spinulas in dorso ad resistendum
quibusdam rostra uncata ad
discerpendum quibusdam ungu-
es acutos et longos ad invel-
lendum quibusdam aculeos ad feri-
endum et quibusdam levitatem
ad declinandum Cum igitur
natura nichil horum homini contu-
lit Sed hec omnia signum crudelitatis
ab eo detraxerit quantum esse debet
mansuetudinis ipso facto predocuit

cum ipsa nichil faciat frustra cum
sit superflua nec etiam diminuta
in hiis quod natura subtraxit mali-
cia adinvenit quia plura ha-
bent homines arma et magis cru-
delia quam bruta et forcia pugnant
bella atrociora sibi inferunt vul-
nera nulla mansuetudine obser-
vata Que ac secundum bohequ-
ua natura commissa est in belua
De hac materia vide largius in-
fra in quarta parte mettra
precepto xiii Cum tu ponas
deus post medium Sunt tamen non
nulli qui se ad tempus man-
suetos esse simulant donec
suos convicinos occidant Unde
tales sunt similes cuidam animali quod
mugale est appellatum quod modo
mustele magnum hoc enim animal
se esse mansuetum ostendit et
more scorpionis faciem blandam
ostendit donec ei homo appropin-
quaverit et quem subito insilit et
mortale venenum infundit Sunt
etiam quidam qui obliti humana na-
tura armati sunt ira ut belua et ta-
les apro sunt similes qui dum telo
percutitur tanta iracundia perfunditur
ut spumas ore frendens dete-
in tantum vindictam desiderat ut
per medium teli sui percussorem
invadat plus volens mori quam
sua iniuriam non ulcisci hoc
idem apis facit que pro vindicta
vitam suam parvipendit sicut
iam patuit Sunt etiam non
nonnulli qui dum bene aliquid
faciunt pro modica causa turba-
bati omnia destruunt que fece-
runt Et tales sunt ericio similes
hoc enim animal quamvis plurimum vite vi-

et malū scandit uuas et poma
deicit et descendens se sup(er) illa
involuit ut sic sub spinis in
voluant(ur) et frangant(ur) p(ro)pter ia(m)
que portat in dorso semp(er) v(er)m
gerit in ore et si ex omnib(us) qu(e)
redit aliq(ui)d vini ceciderit reatu
a se omnia excutit et ad arbore(m)
iteru(m) se oneratur(us) redit Sunt
etia(m) no(n) nulli qui inter compma
tes ita in masueti existunt q(uo)d
velut ericius nisi omnia ad nutu(m)
assenciunt eisdem aculeis i(n)iuriar(um)
et contumeliaru(m) eos pungunt
et despiciunt cu(m) tame(n) ap(osto)lus mo
neat mores sociorum nec non
om(n)i(um) conviciu(m) dulat supporta
re et p(er) hoc xpi legem adim
plere · G · Alter alterius onera
portate et sic adimplebitis
legem xpi hoc e(st) ver(um) sane
intelligendo nisi p(ro) aliqua utile
necessaria causam necesse sit
eos contristari Et hoc fiat
p(ro)pter aliquod bonu(m) inde (con)seq(uen)
du(m) vel p(ro)pter aliq(ui)d malu(m) inde
vitand(um) p(ro) tanto ap(osto)lus p(ri)ma
ad Cor(inthios) vij° dicebat Si con
tristavi vos gaudeo quia no(n)
contristati estis Sz quia contrista
ti ad p(e)n(itenti)am deductum Hinc bn
Gregor(ius) canon p(rae)dest xxij q v
sive complectendo sive ignosce(n)
do hoc bene totum agit(ur) dumo(do)
vita hom(in)um corrigat(ur) Si ta(men)
verum masuetu(m) nasci contingat
racione iracundia vincat Mul
ta esse bruta recogitas que fe
ritate deposita masuescunt p(er) p(re)
missor(um) intelligentia magis in
speciali de mansuetudi(n)e quinq(ue)
videnda et consideranda sunt

Et p(ri)mo quid sit mansuetudo S(ecund)o
quo(modo) ipsa masuetudo faciat hoie(m)
b(ea)t(u)m Tercio q(ua)re mansueti t(er)ra(m)
possidebu(n)t Q(ua)rto q(uo)d bo(nu)m ma(n)
suetudinis adaptet(ur) Q(ui)nto
utru(m) mansuetudo est clemencia
Circa p(ri)m(u)m quid sit masuetudo
Dicendu(m) e(st) q(uod) mansuetudo s(ecundu)m
q(uo)d ea p(er)egrinus sacerdos descr(i)bit
e(st) modesti a(n)i(m)i tra(n)quillitas que
nulla incitacio(n)u(m) reru(m) p(er)turbaci
one agitat(ur) Glo sup(er) Mt v°
mitis e(st) que mentis asp(er)itas
seu amaritudo no(n) afficit Alia
glo ibidem Mansuetus non ir
ritat nec irritat(ur) no(n) nocet
nec nocere cogitat Item alia
glo mitis e(st) que no(n) rancor
uel ira afficit s(ed) omnia equani
ter sustinet Circa s(ecundu)m s(cilicet)
quare mansuetudo faciat h(omin)e(m)
b(ea)t(u)m Est dicendu(m) q(uod) potissima
racio e(st) illa qua(m) d(omi)n(u)s tangit M(at)t(h)
v · G · Beati mites q(uonia)m possi
debu(n)t terram Item quia man
suetudo p(re)parat hom(in)i t(ri)a bona
p(er) que homo felici(us) b(ea)tus efficit(ur)
P(ri)mu(m) quia a(n)i(m)am servat Eccl
x Fili in masuetudine s(er)va
a(n)i(m)am tua(m) Sicut e(n)i(m) vasa vi
trea in feno convoluta a fract
cione conservant(ur) ita a(n)i(m)a
a lesione ire in masuetudine et
sicut treos mediantib(us) arcub(us) lig
neis in eis exterius suspe(n)sis
ab ictib(us) machinar(um) s(er)vant(ur) Ita
mansuetudo a(n)i(m)am a duricia v(er)
bor(um) Item mansuetudo e(st) sicut
culcitra mollissima in lecto flo
ride (con)sciencie in qua a(n)i(m)us cu(m) d(e)o
requiescat Cantic(orum) i lectulus n(oste)r
floridus Secundo quia masuetudo

reddit hominem valde placentem
Eccli j. Beneplacitum est fides et ma
suetudo Et hoc ideo quia fides facit
ut homo a deo possideatur quantum
ad intellectum mansuetudo vero quantum
ad effectum Tercio quia mansuetu-
do hominem saluat unde in psalmo
Exaltabit mansuetos in salute man
sueti autem possidebunt terram
vineam ymo ipsum deum quia ipsi mo
pacifici possidentur a deo Augustinus
Nullius est dei possessio nisi eius
quem ipse prius possiderit Quod
videtur intelligere hoc verbum Beati
mites etc De terra quam calcamus
aut enim si humilibus datur celum
et mitibus terra Quid relinquitur
in mitibus et crudelibus superbis
nisi infernalis miseria Et tali
racione declaratum est tercium prin
cipale in quo querebatur quare
mansueti possidebunt terram Circa
quartum quod donum mansuetudini ad
aptatur dicendum quod adaptatur ma
suetudini donum pietatis si enim
pietas accipiatur pro mia manife
stum est quod qui licet pietate malo
proximi compatitur nec vult no
cere proximo unde qui prius
est mansuetus scilicet Si vero pietas
pro cultu dei sumatur cultus dei est
iugum dei suaue et onus leue autem
xpi cui iugo mansuetus gratis se
inclinat et supponit sic in ma
suetus id abiit unde qui man
suetus scilicet prius scilicet Circa quintum
scilicet utrum mansuetudo et clemencia
que sunt partes integrales temperan
cie sint potissime virtutes Videtur
det beatus Thomas qui ea firmat
in sua 2a 2e q. clvij. 4. quod non
prohibet aliquas virtutes esse
potissimas simpliciter nec quo
ad omnia sed secundum quid in aliquo
genere Non est autem possibile
quod clemencia et mansuetudo sint
potissime virtutes simpliciter quia laus
eorum attenditur in hoc quod retra
hunt a malo impetum diminuit ira
vel pena perfectius est autem
consequi bonum quam carere malo
Et ideo virtutes que simpli
citer ordinant in bonum sicut
fides spes caritas et eciam
prudencia et iusticia sunt sim
pliciter maiores virtutes quam
clemencia et mansuetudo sed
secundum quid nichil prohibet ma
suetudinem et clemenciam habere
quandam excellenciam inter
virtutes que resistunt affectioni
bus prauis Iram vero quam
mitigat mansuetudo propter suum
impetum impedit animum hominis
ne libere iudicet veritatem
Et propter mansuetudo maxime
facit hominem esse compotem
sui unde dicitur Eccli x. Fili
in mansuetudine serua animam tuam
Quamvis concupiscencie tactus sint
turpiores et magis continue
infestant propter quod temperan
cia magis ponitur virtus prin
cipalis ut ex dictis patet etc
Clemencia vero in hoc quod dimi
nuit penas videtur maxime
accedere ad caritatem que est poti
ssima virtutum per quam bona opera
mur ad proximos et mala eorum
impendimus etc xliii^m preceptum

Quadragesimumtercium autem
preceptum Noli irasci adver
sus preceptum facit ad materiam
preceptorum nos ordinatum et du-

cenciam ad temperanciam ordinati
appetitus quod fit quando quis re
pente irascitur sine causa et
per inmoderatam iram insurgit
ad conuicia et ad verbera et
ad iniurias. Et ideo autor in hoc
precepto instruit temperare appe
titum et ipsum refrenare a super
flua et inmoderata voluntate se
vindicandi de aliqua offensa
nisi prius veritate cognita et di
scussa dum dicat Noli irasci
ab re qui velit inuenire quod dum
es iratus noli de re incerta et
sine causa legittima quicquam
iudicare quia animus est ira detentus
quia tunc veritatem videre non
potest vnde deponere iram tunc
debes propterea Terencius
irati statum describens ait
Nota Et cum turbatur animus pax inti
ma verbis intonat ardescit
oculis vultu quod minatur surgit
in articulos oculisque fomentibus
iram fulminat et hominis fuma
ta despuit ore. Ad hoc benefacit
quod legitur in libro sciencie per
spectiue quod aliquorum oculi sunt
infectiui si quem respiciunt cum
eos contingit vehementer ira
sci vnde refert Solinus libro
de mirabilibus mundi quod in Scicia
ad quasdam feminas irasci que
Bitiae vocantur et perhibet eas
in oculis geminas pupillas habere
et visu perimere si forte aliquem
inspexerint cum fuerint ve
hementer irate et quia racionis
oculus est in irato turbatus ideo
recte de rebus iudicare minime
potest nec mirum cum iracundie sagitte
sit respersus. Ira enim secundum prophetam

est acceptio sagittis cum cor Et
ideo Job xvij scribitur caligauit
ab indignacione oculus meus et
sicut ymago in aqua turbata
non apparet sic et in mente dum
per iram turbata non apparet
veritas nec lucere potest hanc
autem perturbacionem procurat dya
bolus. Est enim sicut piscator
astutus qui propter hoc aquam
turbat ut facilius piscem ca
piat sic dyabolus facit quod si in
homine turbauerit vel velaue
rit oculum racionis quod statim ca
piat et eum ducet pro libito sue vo
luntatis. Exemplo equi qui tunc mo Exemplum
lam circuit cum eius oculi sunt
velati sic est ergo quod iratus
eius interiorem oculum turbauit
impetus ire interdum solet inmo
derate punire vnde Valerius
maximus libro iiij dictorum et fac
torum memorabilium refert quod
Tharentinus Architas cum diuinis
remotis partibus sub Pytagora
philosopho studuisset et tandem patrie
adoptu domum suae ad patriam
remeasset ruraque sua propter
aulia negligencia perdita et cor
rupta vidisset inquies male
meritum hoc fertur dixisse nota
bile verbum Sumerem de te supplicium si
mererem si tibi iratus non essem
malo enim impunitum dimittere quam
propter iram iusto grauius te pu
nire. Hoc idem refert ad Sal
nam Seneca epistola xiij ut re
fert Architum dixisse iam ver
beribus te necassem nisi iratus
fuissem. Et Tullius libro de officiis
primo cauenda est ira in puniendo
ne maior sit pena quam culpa

Ex predictis saluberrimum elige possu
mus documentum quod ira pende
te nichil est attemptandum sed
magis in posterum donec motus
ire sedatus fuerit sanior sit con
silio differendum iuxta illud poeticum
xx° Dum furor in cursu est currenti
cede furori Unde Ambrosius de
sancto Joseph dicit quod grauiter
delinquit qui ex ira sententiam pro
fert Et sequitur Ira sepe etiam
innocentes in crimine adducit quia
dum iusto amplius irascimur et
uolumus aliena coherzere peccata
grauiora committimus Adeo Apostolus
ad Ro xij ait Non nosmetipsos
vindicantes karissimi sed date
locum ire hoc est quod declinemus
eam ne nos illa corrumpat
hec verba transsumptiue habentur
in canone xxj q iij Et lex
ciuilis dicit quod iudex non debet
plus iusto ex condescendere in eos
quos malos putat et ff de
offi presi obseruandum ideo ait Se
neca Irascens videt iratum iratus non
videt legem Ex predictis infer
tur conclusio talis quod quilibet in
temperare se debet a subito appe
titu vindicte Unde ipse aristoteles
in ~~x ethicorum~~ primo posteriorum
dicit quod ira est appetitus vindicte
Ipse etiam aristoteles x° Ethicorum tripli
cem distinguit iracundie speciem
vbi dicit quod iracundorum quidam
sunt acuti quidam amari et
quidam difficiles Acuti sunt
qui nimis cito irascuntur et ex
leui causa De talibus loquitur
Salomon prouerbiorum xij Fatuus statim
vindicat iram suam qui autem
dissimulat iram suam callidus est
Amari sunt quorum ira diu perseuerat

et difficile soluitur quia causa
ire scilicet iniurie illate nimis ma
net in cordis memoria Diffici
les sunt erga quos sunt quorum ira
diuturna est et non mutatur sine
cruciatu et vindicta inimici
Preceptum igitur autoris atten
dit ad primam iracundie spe
ciem que cito surgit et ex
leui causa Ad hanc euitan
dam ipsius preceptum inducat nos
autor dum dicit Irasci ab
re noli per premissorum intellige
ria magis in speciali est de
tali questione querendum videlicet
vtrum irasci aliquando est licitum
Et primo videtur quod non possit
esse licitum pro hac parte facit
optime quod dicit Dyonisius
iiij° c de diuinis nominibus ma
lum enim est sine ratione sed
ira est semper sine ratione dicit
enim philosophus vij Ethicorum quod ira
non perfecte audit rationem
Et Gregorius dicit v moralium quod
cum tranquillitate mentis ira
verberans dilaniata quodam
modo scissura perturbat Et
Cassianus dicit in ho de institutis ce
nobiorum Qualibet ex causa ira
cundie motus effrenatus exce
cat oculum mentis ergo ira
sci est semper malum Preterea
ira est appetitus vindicte ut
dicit glosa super leuiticum xix° Non
oderis fratrem tuum in corde tuo
sed appetere vltionem non videtur
esse licitum sed hoc deo est re
seruandum secundum illud Deuteronomii xxx
xij° Mea est vltio Ergo videtur
quod irasci semper sit malum In con
trarium facit quod Crisostomus dicit super mat v

Qui sine causa irascitur reus
erit qui vero cum causa reus
non erit. Item si ira non fuit
nec doctrina proficit nec iudicia
stant ut crimina compescantur. Er-
go irasci non semper est malum. Hanc
questionem terminat beatus Thomas qui
eam format in secunda 2e q. c lviii
dicens quod ira proprie est passio que-
dam appetitus sensitivi a qua
vis irascibilis denominatur. Est
autem considerandum circa passi-
ones anime quod dupliciter potest in eis
malum inveniri. Uno modo ex ipsa
specie passionis que quidem
consideratur secundum obiectum passi-
onis sicut invidia secundum suam
speciem importat quoddam malum.
Est enim tristicia de bono aliorum
quod secundum se racioni repugnat.
Et ideo invidia mox nomina-
ta sonat aliquid mali ut philosophus
dicit ii Ethicorum. Hoc autem non
convenit ire que est appetitus vin-
dicte potest enim bene et male vin-
dicta appeti. Alio modo invenitur ma-
lum in aliqua passione secundum quanti-
tatem ipsius scilicet super habundan-
ciam vel defectum ipsius. Et sic
potest malum in ira inveniri quando
scilicet aliquis irascitur plus vel minus
preter rectam racionem. Si autem
aliquis irascitur secundum rectam ra-
cionem tunc irasci est laudabile. Ad
argumentum in contrarium fatetur
et respondet quod ira dupliciter potest se habere
ad ~~rectam~~ racionem etc. Uno quodam
modo antecedenter et sic trahit
racionem a sua rectitudine unde
habet racionem mali. Alio modo con-
sequenter prout scilicet est appetitus
sensitivus movetur contra vicia secundum

ordinem racionis. Et hec ira est bona
que dicitur ira per zelum. Unde Gregorius
v Moralium dicit cavendum summopere
est ne ira que instrumentum virtutis as-
sumitur menti dominetur nec quasi
domina preeat sed velut ancilla
ad obsequium parata a racionis tergo
numquam recedat. Hec autem ira etsi
in ipsa execucione actus iudicium ra-
cionis aliqualiter impediat non tamen
rectitudinem racionis tollit. Unde
Gregorius dicit ibidem quod ira per zelum
turbat racionis oculum sed ira per vicium
excecat. Non est autem contra racio-
nem virtutis ut intermittatur deliberacio
racionis in execucione eius quod est
a racione deliberatum quia et ars
impediretur in suo actu si dum
deberet agere deliberaret de a-
gendis. Ad argumentum secundum dicen-
dum est quod appetere vindictam propter
malum eius qui puniendus est
illicitum est sed appetere vindictam
propter viciorum correctionem et
bonum iusticie conservande lau-
dabile est et in hoc potest tendere
appetitus sensitivus in quantum mo-
vetur a racione. Et dum vindicta
secundum racionem iudicii a deo fit
tunc minister est potestas puniens ut
dicitur ad Ro. xiii.

Quadragesimum tercium autoris
preceptum. Iracundia tempera.

Postquam autor in proximo precedenti
precepto tribuit rudimenta ad to-
tum paradisi fluminis rivulum per-
tinencia scilicet per que mo-
vemur animum nostrum temperare a subi-
to appetitu vindicte. Sicut vero
in presenti precepto subsequenter prebet
rudimenta eodem modo ad idem flu-
men pertinencia movemur animum temperare

non solu a subito vim etiam ab
i moderato appetitu vindicte
dum dicitur iracundiam tempa
procius precepti intelligenciam 3
breviter sciendu q duplex e iracu
dia vna e activa que dicitur
ira alia e passiva que dicitur
aliena Passiva docet remedi
are Aristoteles ij Rethoricorum et
ibi docet et ponit x remedia
ipam iracundia tempanda primu
namq remediu 3 ut ostendatur
irato ut illud ppter quod iratus
est in voluntarie factu qr nullus
involuntarie aliqd faciens parvipe
dit eu contra quem fit quod
facit Secundu 3 qn ille con
tra quem est aliqs iratus volt
et facit contrarium eius ppt qd
ille e iratus Cum ergo nullus par
vipendit se ipm nullus videtur
parvipendere aliu Dehoc qd volt
et facit ipe vbi gra Si aliqs
esset iratus p eo q aliqs voca
sset eu fabru et ipe officiu fa
bri exerceret no videtur parvipe
disse ipm Tercio qn ofitetur
se male egisse et penitet tunc
em cessat ira quia iratus repu
tat hoc quasi p satisfactione ut
dicit Aristoteles vbi supra et etiam
probat nam ut dicit qn aliqs
confitetur defectu suu ibi e qda
reuerencia sicut e irreuerencia
qn negat que sut manifesta vbi
aute est reuerencia no pt esse par
vipensio nec defacta et ponit exm
de castigacoe suor negantes et
contradicentes magis flagellamus
Ad confitentes aute iuste fla
gellare quietamur ab ira Quartu
est qn illi cont qs irati sumus hu

liantur et subiciunt se ipos nobis
iratis nec contradicunt pterue
rndendo tunc em videntur con
fiteri se esse minores irato q
autem minores sut timent nul
lus aute timens parvipendit
q aut ad humiliatos cesset ira
canes manifestat ut mordentes
eos qui resident ut dicit Aris
toteles ibidem Quintu remediu
est qn ille contra que sumus i
rati dicit se fecisse ppt iram
id qd fecit contra nos Tunc
em ut dicit Aristoteles no irasci
mur aut minus irascimur qr non
videtur ppt parvipensionem
egisse illud Sextu e longitu
do temporis Nam ut dicit Aristoteles
remittit iram tempus Septimum
est qn maior e ira alterius
contra quem irati sumus qm sit
ira et maxime qn esset pu
nitus ab alio unde introducit
Aristoteles exm cuiusda cu dice
batur Cur no rndes philo ira
to nondu ait sed cu videro
aliu conviciatu Octavo que
tatur ira qn ille contra quem
irati sumus absorbetur aut me
ret maius malu qm nos ira
ti intulissemus tunc em cessat
quia extimat eu punitu No
no cessat iracundia qn credimus
iuste pati quod patimur ab a
lio et qn credimus nos egisse
non em fit ira ad iustu De
cimo cessat ira ppt mortem
eius cu irati sumus nc irasci
mur unde quidam volens Achil
le quietare ab ira Hectorem
itaq tra cruciat iratus Secunda
iracundia dicitur activa que e irra B

hanc docet auctor temperare di
cit iracundiam tempera Circa
quod notandum quod Jeronimus po(ni)t
differentiam inter iracundiam et iratu(m)
quia iracundus est qui sepe ira
scitur uel semper Reque vero qui
aliquando irascitur iracundus est sed
ille dicitur iracundus qui crebro
hac passione superatur Remedi
a ergo talem iracundiam tempe
rancia sunt principaliter quatuor
videlicet dei displicencia dyaboli
complacentia subiecti proprii destru
ctio et proximi offensio De primo
Eccli xxxiv Ira utraque exec
rabilis dicitur intellinealis scilicet in con
spectu dei ex eo quod nullum peccatum
magis contempnit deum quam ira
quia se erigit contra deum homo
enim iratus ipsum deum quantum est in
ipso contumeliis afficit et nititur
spuere in faciem eius sicut Iu
dei faciebant Job xxx faciem
meam conspuere non verentur
Circa secundum nota quod multis de
causis placet dyabolo ira primo
quia valde potens est ad destruc
cionem ipsius demum in homine Johel
primo ad te domine clamabo quia ignis
comedit speciosa deserti pulchri
orem partem mundi exussit ignis
iracundie Secundo quia non unum
tantum lucratur dyabolus hoc vi
cio sed quandoque unam totam familiam
vel villam uel castrum vel etiam
provinciam totam homo enim iracundus
est serpens ignivomus exurens
eos qui iuxta se sunt igne ire
unde Salomon Vir iracundus provo
cat rixas Circa tertium notandum
quod iracundia ista ipsa ipso subiec
to multis modis nocet corpori

quia zelus et iracundia minuunt
dies Eccli xxx Item nocet ipse
substancie Eccli xxi Ab iracun
dia et iniuria annichilabunt sub
stancia quia homo iracundus pro
una alapa uel etiam pro una iniu
ria quandoque amittit centum uel mille
libras Item nocet anime omnia ma
la inducendo unde supra idem prouerbiorum xx
vir iracundus provocat rixas dicit
enim glossa quod omnium viciorum ianua est
iracundia qua clausa virtutibus
dabitur requies intrinsecus aperta
ad omne facinus armabitur prouerbiorum
xxix Qui ad indignandum facilis
lis erit ad peccandum proclivior
Circa quartum notandum quod fere
omnia mala que inter homines
fiunt procedunt ex iracundia ipsa
prouerbiorum xviii Spiritum ad irascen
dum facile quis poterit susti
nere homo iracundus precipue est
suis amicis et familiaribus iracun
dus prouerbiorum xxii Noli esse amicus
homini iracundo Revera nisi homines
iracundia temperetur remediis
maneret ex hoc in decem vicia
ultra illa sex vicia que assignat
Gregorius filias ire in libro xxxi moralium
quibus iracundus pervertitur et atte
ritur que quidem vicia in figura
denotantur per illa decem cornua
illius terribilis bestie quam Daniel
vidit Danielis vii que erat aliis be
stiis multum dissimilis quas vide
rat ante eam que habebat cor
nua decem per que designantur
decem vicia que ex iracundia
oriuntur Primum est quod iracundi liti
giosi sunt prouerbiorum xxix Vir iracundus
suscitat rixas Secundo quod ira
cundi intollerabiles sunt prouerbiorum xxvii

Graue est saxu onerosa ē are
na ira stulti grauior Tercio quia
iracundi excitant ad detrahendu
proximis p[ro]u xv. lingua sapientu
ornat scientiam os fatuorum ebullit
stultitiam Quarto quia iracu
di mensura excedunt iustitie vin
dicte p[ro] ira viri iustitia dei no
operatur Quinto ē q iracundi concor
diam dissipant et amiciciam
rumpunt p[ro]u xxx Qui prouo
cat iras producit discordias Sex
to quia iracundi auferunt pacem
pectoris s in pace factus ē locus
eius inquit ps Septimo quia
iracundi perturbat oculu mentis vn
dicere possunt id ps Turbatus ē a
furore oculus meus Octauo quia
iracundi excitat pedes ad currendu
in malum De talibus loquitur ps
veloces pedes eoru ad effundendu
sanguinem Nono quia iracundia
hoiem infatuat Job v. Virum stul
tum interficit iracundia Decimo
Iracundia ante despicit q corri
git in quo facit contra id apostoli
preceptu ad Gal vi Et si p[re]
occupatus fuerit aliquis in aliquo
debito vos qui spirituales estis vel
esse debetis eum corripite quia
huius di est in spu lenitatis Cu
istis decem cornibus pugnat ista
bestia contra xpm et suos eius
Melior ē enim qui istam bestiam
vincit q[uam] qui ciuitatem capit
quia melior ē qui domnatur animo
suo s[cilicet] iracundo expugnatore vr
bium p[ro]u xvi Sed est valde no
tandu q istud instrumentum iracundie
vitiu propter eius i[n]manitate assila
tur p aliquos doctores septe rebus
detestabilibus Primo assilatur for

naci ardenti Sedo gladio anci
piti Tercio golye chananeo
Quarto aranee telam texenti
Quinto frenetico furenti Sexto
olle bullienti Septimo vrso
seipsm mactanti Dico primo q
iracundie vitiu assimilatur for
naci ardenti De qua nota exo
ix vbi loquitur de sexta plaga
q ex cinere fornacis facte sunt
pastule et vesice in animalibus
Moraliter fornax dyaboli mens
iracundi est in qua ignis iracu
die accendit De quo Eccli viii
Non litiges cu homine linguato
Sufflatorium huius fornacis est
recordacio iniuriarum contra
id preceptu auctoris huius preterite
2o Assessorium ē reiteracio iniu
riaru et stillicidia malorum verbo
sine contumeliarum que proferuntur
Eccli xix Ne iteres vm duru
Sine sunt lingue detractorum que
magis incitant ad odiu De quibus
Eccli xxviii Susurro et bilin
guis maledictus multos enim tur
bat pacem habentes Marcellus
multa dampna que sibi infe
runtur in guerra vnius ictu
z qui destruunt domus vel
vinea et sic de aliis p[ro]u xix
Qui impaciens ē sustinebit
dampnum Faber ē dyabolus
qui sup incudem s[cilicet] mentis duri
ciam fabricat rancorem et ho
micidia et iniurias et contume
lias que omnia procedunt ex ira
cundia De isto fabro loquitur
ysa liiij Ecce ego creaui
fabrum sufflantem in igne fauil
le huius fornacis vel cineres sunt
signa ire in facie Postq[uam] enim

dicit^r pax facta inter inimicos adhuc quasi cineres remanent sicut aliqua reliquie ire in mente furiosum et vestucie in mentis tur bacio qua ardent iracundi et fiunt crudeles in proximos Dixi secundo quod iracundi vicium assimilatur gladio ancipite Revera iracun dia est gladius dyaboli cui non potest resisti hoc gladio fuit arma tus lameth qui interfecit pu erum suum Gen. 4° Absolon fratrem suum 2° Reg. 13 Amicus non parcit amico non filius patri hic frater fratri cum furor iste venit hinc bella hinc homicidia hinc discordie hinc iurgia sicut scrip tum est Prov. 15. Vir iracundus provocat rixas hinc blasphemie in deum hinc revelaciones secretorum Prov. 13. Fatuus statim indicat iram suam Dixi tercio quod istud iracundie vicium Bolie simulat^r et hoc propter nominis interpretacionem Arma Bolyas tristens interpre tatur per quem intelligitur quia facit hominem tristem ab amore in odium a virtute in vicium et hominem tristis figuram in figuram cum enim facit turium aspectum et frendere et spumare sicut aper et tali di ci posset illud Dan. 4° cum feris erit habitacio tua Dixi quarto quod istud est vicium aranee texenti assimilat^r De qua dicitur in libro naturalium cum tela prius extendat filo texture et ipsum ponit in terminis Deinde te xit in medio inter extremitates im ponit texturam sufficientem et prepa rat venacionem convenientem deinde preparat locum in quo abscondat^r

ad insidiandum et postquam deprehendit muscam eam involvit et interficit et postea dum patitur famem eius humiditatem sugit per hoc intelligi potest malorum insidie in hoc multum sunt subtiles et astuti ad bona opera minime sapientes sunt ut fa ciant mala bona autem facere nescierunt Iere. 4°. Dixi quinto quod iracundus similis est frenetico furi enti Primus enim magis freneticus iracundo qui dum aliis offensores non dimittit sibi ipsi maledicat hoc patet in oratione dominica dum dicit di mitte nobis debita nostra Benedic tionem petit quia ille est benedictus cui deus peccata dimittit sed cum ad iungit sicut et nos dimittimus de bitoribus nostris et non vult dimittere aperte potest videre quod sibi male dictionem impetrat cum talem di missionem petat qualem aliis non facit De tali scribitur Ecclesiastici 34 et unus orans benedicens et maledicens unius cuius vocem exaudiat deus Dicit potest qui vo lens benedictionem elongabitur ab eo quia scribitur dimittite et di mittetur vobis Luce 6° Dixi sex to quod iracundus similis est olle bulli enti seu succense de qua dicitur Iere. 1 ollam succensam video et facies eius a facie aquilonis etc. Siquidem quasi olla succensa est cor hominis quod ardoribus et anxi etatibus iracundie fervet olla quippe succenditur cum mens iracundi maligni spiritus persuasionibus instigatur et per consensum desiderio eius accen ditur Item olla quanto magis est ad ignem apposita magis nigre scit et sordescit ac etiam maiores

vndas emittit et si sit fictilis in
durescit Et sic iracundus quanto ma
gis odium in corde gerit tanto in
conspectu dei maior efficitur ac eciam
sordescit iuxta id Apok vltimo
qui in sordibus est sordescat adhuc
Dixi septimo quod iracundus similis
est vrso qui de omnibus vindictam
querit dum alios ledere querit
se ipsum offendit et finaliter seipsum
interimit Legitur in libro de naturis
animalium quod vrsus mel nimis modo
diligit pro quo altissimas arbores
scandit et sepe dum esurit illuc
redit Venator dum hoc percipit
circa pedem arboris palos acutis
simos vndique figit solum vnum lo
cum ad intrandum dimittit et ante
foramen arboris malleum valde
ponderosum suspendit vbi mel ex
sistit veniens ergo vrsus et non va
lens propter malleum caput immittere
ipsum malleum cum pede aliquantulum
removet a foramine malleus er
go pede pulsus dum ad locum
suum naturaliter redit aures vrsi
aliquantulum percutit qui mox iratus
forcius a se malleum pellit qui quan
to forcius per violenciam a loco suo
pellitur tanto forcius ad eum redire
probatur vrsus ergo tercio vehe
menter turbatus fortissime malleum
a se iacit sed malleus dum redit
caput eius fortiter ferit sed ad sit
debilis capitis cum super palos
facit cadere Et sic sua iracundia
seipsum interficit Moraliter multi sunt
hodie qui vrsi more pro modico
melle id est pro carnis modica dul
cedine trahuntur ad mortem Pro
pinquiorum intelligencia magis in
speciali est de aliquibus dubitabili

bus querendum et primo vtrum ira
et cetere passiones cadunt in sapi
entem Secundo vtrum ira sit causa
omnium malorum Tercio vtrum ira
sit mortale peccatum vel veniale
et quando veniale vel mortale Quo
ad primum questum respondet Augustinus
libro de civitate dei quod aliter circa
hoc senciunt Stoyci aliter pari
patetici aliter veram Stoyci di
cunt huiusmodi passiones non cadere
in virum constantem quamvis enim
quandoque aliqua sustineant adversa
tamen in ipsis retinent firmum animum
et constantem vnde refert Se
neca de Socrate quod pocione
venenum sibi iniuste oblata tamquam
medicamentum immortalitatis bibit
et deinde mortalitatem cum diu dis
putasset pocionem letus bibens
animo Paripatetici dicunt
has passiones in sapientem
cadere sed moderate et racioni
subiectas et ponit exemplum
Seneca de Zenophonte rege
qui audita filii morte dolens
coronam de capite deposuit
sed audito quod fortiter pugnando
occubuit coronam reassumpsit
dicens se magis gaudere de
filii virtute quam dolere de filii
morte In disciplina autem christia
na ut in iiij^o libro de civitate
dei dicit Augustinus Non queritur
vtrum pius animus irascatur aut
tristetur sed vnde Iram ut idem
dicit in libro retractationum Aliud
est irasci fratri aliud culpe fra
tris Non enim cum culpa fratri irasci
tur nec sine causa irascitur Secundo
ad secundum questum videlicet vtrum ira
sit causa omnium malorum hunc questo

Videtur per obiectionem quia primo
videtur quod ira sit omnium malorum
causa quoniam super illud prouerbiorum xxix Ira-
cundus prouocat rixas dicit glo.
Inde ianua omnium vitiorum est ira-
cundia qua clausa virtutibus intrin-
secus dabitur via. Cum vero est
aperta intrant vitia et ita est
causa omnium vitiorum. Sed contrarium
dicit Gregorius quod ira generatur ex
superbia et inanem gloria et aliis
peccatis ergo non est causa omnium vi-
tiorum. Solutio dicendum est quod cum
dicitur ira est ianua omnium vitiorum
sit sermo de ira progressiua in ac-
tum quia tunc est ianua aperta
et non dicitur ianua vitiorum omnium
simpliciter sed illorum que procedunt in no-
cumentum proximi. Unde cum dicitur
ira est ianua omnium vitiorum hoc
intelligitur de illis que ad no-
cumentum proximi pertinent que
nominat apostolus ad Ephesios iiii
in fine et eorum opposita cum
dicit Omnis amaritudo et ira
et indignatio et clamor et blas-
phemia tollantur a vobis cum omni
malitia. Estote autem inuicem
benigni misericordes donantes in-
uicem sicut et deus in christo
donauit vobis. Concluditur ergo
quod ira non est mater omnium vitiorum
sed superbia. Unde Eccli x Initium
omnis peccati superbia et qui tenu-
erit illam implebitur maledictio-
nibus. Quo ad tertium videtur
Tho. qui eam format et terminat
2a 2e q. c lviii d. quod motus ire
etiam potest esse inordinatus dupliciter
Uno modo ex parte rei appetibilis ut
pote cum quis appetit iniustam
vindictam et sic ex suo genere ira

est peccatum mortale et contrariatur
caritati et iustitie. Potest tamen
contingere quod aliquis appetitus vin-
dicte sit veniale propter imperfectio-
nem actus que quidem imperfectio
vel est ex parte appetentis puta
cum motus ire preuenit iudicium ra-
tionis uel ex parte appetibilis
puta cum aliquis appetit in aliquo
modico se vindicare ita quod etiam
si actu inferatur non est mortale
puta si paruum trahat aliquem
puerum per crines aut aliquid huiusmodi
Alio modo potest esse motus ire inordina-
tus quantum ad modum irascendi utpu-
ta si nimis ardenter irascatur
interius uel nimis manifestat ex-
terius signa ire. Et sic secundum se
non habet ex suo genere rationem peccati
mortalis contingere quod sit mortale
ut si ex vehementia ire aliquis
excedat vel recedat a dilecti-
one dei et proximi etc.

Quadragesimum quartum autoris
preceptum Neminem irriseris

Postquam autor supra posuit rudi-
menta inducentia ad affabilita-
tem et amicitiam ac etiam ad primum
paradisi flumen scilicet iustitie perti-
nentia et ex illis aliqua posuit
sub modo affirmatiuo et aliqua
sub modo negatiuo et que sunt
illa pluries de aliquibus super-
ius monstratum sit ita quod non expe-
dit hic amplius replicare. Nunc
vero subsequenter restat de tertia-
re. De isto precepto quod posuit
etiam sub modo negatiuo dicens
Neminem irriseris quasi velit
innuere quod si intendis cum quibus-
cumque debes amicitiam retinere
super omnia precaue tibi debes ab irrisione

quia irrisio interdum cetera habet
amicicie et affabilitati repugnare
Et ideo contra hoc dat speciale
preceptum dicens neminem irrise-
ris pro huius dicti precepti intelligencia
est de infra scriptis dubitabilibus
querendum Et primo quid sit irri-
sio Secundo quem effectum habet vicium
irrisionis Tercio que sunt illa
que habent inducere ad huius dicti
precepti observanciam Quarto utrum
sit speciale vicium distinctum ab
aliis peccatis quibus per verba no-
cumentum proximo infertur Quinto
utrum irrisionem sustinens mereatur
Sexto utrum irrisio sit morta-
le peccatum Circa primum respondet tho-
ma secunda secunde q. lxxv quod irrisio est vicium
quod fit per verba vel facta de
quo aliquis coram aliis erubescere
debeat necnon quod aput seipsum
confundatur Circa secundum respondetur
quod effectus huius vicii est cum quis
movet alicui turpia verba vel facta
per que sibi et aliis reducat ad me-
moriam defectus quos nunc habet
vel habuit per tempora ut de eis
aput alios erubescat et aput se
vel intra se confundatur et amit-
tat et diminuat securitatem conscien-
cie et bone opinionis quam habebat
de seipso ita quod irrisor proprie inten-
dit homini tollere rem quam irrisus
ad propriam laudem reputabat unde
consueverunt dicere derisores illis quos
derident Non es talis qualem
te reputabas Circa tercium respondet
tho. ubi supra quod ad huius pre-
cepti observanciam inducere nos deberent
tria dampna que derisionem bonorum
consequuntur Primum est quia irrisio
retrahit credentes a catholica cre-

dendorum noticia dum eorum fides
irridetur unde gloza super 1o psalmo
Miserere mei domine miserere mei
quia multum repleti sumus de-
spectione dicit sicut irridetur a be-
nivente quod amat qui sperat
non visa ei dicitur quid credis
insane vide quid credis Secundo
irrisio retrahit penitentes
ab inchoata et assumpta penitencia
dum eorum irridetur penitencia unde
glo. super psalmo Tota die exprobrat
mihi inimici mei dicit sic Quos
dyabolus aliter neque potest arte
quadam vult capere facit enim
sub audiri penitentes quasi
vitent eos in eorum detestacionem
irrisores qui laudabant eos
cum erant seculares Tercio irri-
sio detrahit proficientes in bono
a perseverancia dum eorum boni
actus irridentur unde Gregorius
de irrisoribus dicit sic Si forte
in aliorum actibus exoriri
bona conspiciunt mox ea manu
pestifere exprobracionis evellet
multa alia dampna per irri-
sionem inferuntur que habentur
in summa de viciis in tractatu
de superbia c. de erubescencia
mala que primitus obmittunt
bonitatis amore De hac irri-
sione tangitur supra in xxxviiio
presenti precepto Verum verecundia
in secunda verecundia que est mala
et ibi est satis de materia Circa
quartum respondetur secundum Tho. ubi
supra quod sicut aliquis conviciando
intendit deprimere conviciati
honorem et detrahendo diminuere
famam et susurrando tollere ami-
ciciam Ista irridendo intendit

quod ille qui irridere erubescat et
quia hic finis distinctus ab aliis
ideo etiam peccatum derisionis distin
guitur a peccatis antedictis Circa
quintum sciendum quod est quedam deri
sio que redditur pro bonis operibus
et talis si patienter sustineatur
victoria est unde glossa super illud Job
xii Qui deridetur ab amico etc
dicat sic illum fiat humana de
risio proximi deo quem ab huius
pravitatibus vite innocentiam
servat alienam Est et alia deri
sio que ex culpa nascitur et
talis non est meritoria etiam si
patienter sustineatur Unde Gregorius
Cum derisio ex culpa nascitur
nullum virtutis meritum in derisi
one generatur Circa sextum
etiam videlicet utrum derisio sit
peccatum mortale Videtur Thomas ubi
supra dicens quod quando aliquis malum
alicuius persone vel defectum in
ludum vel in risum ponit derisio
dicitur Et siquidem hoc fiat
in quantum est parvum secundum se sic
derisio est peccatum veniale Sed
quando recipitur quasi parvum ratione
persone sic aliquem irridere est
eum omnino parvipendere et tale
vilem extimare ut de eius ma
lo non sit curandum sed quasi
pro ludo habendum Et talis derisio
est mortale peccatum et gravius quam con
tumelia quia contumeliosus vide
tur accipere malum alterius seriose
Irrisor autem sive illusor in lu
dum et ideo videtur esse maior
contemptus et dehonoratio Et
secundum hoc est grave peccatum et tanto
gravius quanto maior reverentia de
betur persone que illuditur Unde

gravissimum est irridere deum et
ea que dei sunt Secundo gravior
irrisio parentum Tercio irrisio
iustorum per quam homines a bene a
gendo impediuntur etc

Quadragesimum quintum autoris
preceptum miserum noli irridere
Postquam autor supra in proximo
precedenti precepto posuit rudimen
ta aliqua observancia amicicie
in quodam genere sub modo nega
tivo dicens Renunes irrisoribus Hic
vero in presenti precepto subsequenti
ponit rudimenta in speciali ami
ciciam et affabilitatem conservan
cia sub modo predicto dicens miserum
noli irridere quasi velit innuere
quod angustiatum et infelicem specialiter
nullo modo debes irridere quia
angustiatum et in angustiis positum
plerumque aspicit deus et [deleted] etiam
exaltat iuxta illud Deutro xxvi
Dominus deus noster respexit humilita
tem nostram et labores et angu
stias etc ac iusto dei iudicio potest
ad maioris essencie gradum in po
sterum provenire Inter quod dicit
Seneca in Traged libro ii Quem
cumque miserum videris scias hominem
esse Quare tu mortalis homo
qui scientia dignitate vel poten
tia temporalis dignitatis felicitate
excedis proximum tuum vel suum in ca
su suo non ipsum irrideas despi
cias vel contempnas sed a superno
principe consolacionis et excel
lencie tue statum debita humili
tate cognoscas tuumque gratum esse
quod es et proximo tuo sub una dig
nitate compaciens ipsum compassi
onis et misericordie debito consequeris
quam esto quod ipsum felicitate vetusta

et fragilem homis exterioris ex
cedis te forsitan per beatitudinem
interioris felicitatis excedet propterea
Salomon ecclesiastici iiij Non videatis pro
xi^m tuum in casu suo et ab hoc
derisionis vitio unumquemque do
cet autor sibi praecavere dum
dicat miserum noli deridere proprius
enim praecepti intelligencia et ob
servancia est breviter notandum quod
tria sunt que retrahere debent homi
nes a miserorum derisione ymo
pocius ad compassionem et mi
sericordiam inducencia primum est
sacra scriptura Secundum antiquorum
exempla Tercium canonica iura De
primo nos monet sacra scriptura
ecclesiastici vij^o dicens Non irrideas
hominem in amaritudine sua est
enim qui humiliat et qui exaltat
circumspector deus Et Job xxx^o
flebam quondam super eum qui af
flictus erat et compaciebatur
anima mea pauperi De secundo dicit
Seneca li^o ij de clemencia
dicat quod minima est egritudo animi
cum ab alienarum miseriarum speciem
aut tristicia de alienis miseriis
Et ad hoc optime facit quod
narrat valerius in ex^m li^o v^o
c de clemencia marcelli capta
Syracusanis qui cum esset in ar
ce constitutus et opulente ur
bis et afflictorum multitudinem ex alto
cerneret casum lugubre fletu
cohibere non potuit Narrat et
ibidem quod cum cesar augustus caput
pompey aspexit quia cum devi
cerat pias lacrimas dedisse fertur
Narrat eciam ibidem de clemencia
pompey cum rege armenie qui
contra populum romanum bella gesserat

in conspectu suo vinctus diu iacere
non est passus sed benignis verbis
recreavit eundem dyadema
quod abiecerat capiti reponere
iussit et in pristinum fortune habitum
restituit eque pulcrum iudicans
et vincere reges et parcere licet
enim talis mia deceat esse in omnibus
principibus nec non et presidentibus
est per maxime neccessaria specialiter
et in remittendo et temperando
miserorum penas quia mia et
clemencia est animi temperancia in
potestate ulciscendi vel lenitas su
perioris adversus inferiorem Cru
delitas vero nil aliud est quam at
titas animi in penis exigendis
ut Seneca li^o ij de clemencia
Et idem Seneca li^o j c x princeps
non solum curam salutis sed hone
ste cicatricis agat nulla gloria
est ex seva animadversione uni
in laude Trayani dicitur quod erat
natura clemens in omnes austre
rus in paucos quibus parcere
nephas a deo esset ut tocius im
perii curriculo unus dampnatus
sit senatorum cum plurimi rare
mantur in ipsum deliquisse hic
dampnatus a senatu ipso ignoran
te De tercio sacri canones
super miseriis miserabilium personarum
taliter reperitur disponendum
quod rectores ipsos miseros defen
dere et protegere et de manu ca
lumpniancium vi oppressos et egenis
pupillis viduis qui facilius opp
rimuntur auxilium prebere habent
in subsumptive verba in canone regum
xxiij q v hoc eciam indicat huius
nominis miserie Ethymologia quia
miseria a misero corde est vocata

aut damas li° ii c xiii° Preterea
eorum intelligencia magis in speci
ali est de tali questione querendum
quid sit maius peccatum in genere
an derisio qua peccator deridet
deum cum patitur recidivum vel
cum divina iudicia contempnit an
derisio patris vel matris primo vide
tur quod illa que est in deum sit
maius peccatum quia iniuria dei
maior est quam iniuria hominis
ergo derisio que fit in iniuriam
dei maior est quam derisio que
fit in iniuriam patris et matris
eo quod sub iniuria proximi intel
ligitur Preterea qui despiciunt
divina iudicia non credunt ei
et ita cadunt in fide sed infide
litas est maius peccatum peccato contra
preceptum secunde tabule ergo de
risio iudiciorum est maius peccatum
quam derisio patris et matris.
Contra derisio patris et matris
morte puniebatur in lege ve
teri Derisio autem illa qua
deridetur deus pro magnitudine
in recidivo peccati cui pertineat
ultimo ad peccatum quodcumque non fuit
tali digna pena ergo peccatum
derisionis maius est in patrem
et matrem quam peccatum aliquod quo
deridetur deus Item de deri
sione patris et matris scribitur
pro xxx Oculum qui subsanat
patrem et qui despicit partum
matris sue effodiant eum corvi
de torrentibus et comedent eum
filii aquile Talis autem pena
ad litteram non etiam dicitur de simu
latore qui deridet deum ergo
maius videtur esse peccatum derisi
o patris et matris in genere

derisionis Solucio dicendum quod
est quedam derisio qua deridetur
deus in se Et est alia qua de
ridetur per consequens in aliquo
effectu Effectus enim potest esse du
plex vel qui respicit generaliter
omne peccatum vel qui respicit gravi
ora peccata Secundum hoc ergo est
dicendum quod derisio qua deride
tur deus in se maius est peccatum in
genere derisionis secundum quod etiam
deridetur in effectu qui pertinet
ad graviora Secundum autem quod
derisio dicitur generaliter cuiuslibet
peccatoris sicut dicitur in auctoritate ysidori
Irrisor est et non penitens
qui adhuc agit quod peniteat
Transsumptive de pe. d. iii. vel
secundum quod derisio dicitur esse dei
in minoribus peccatis minus est peccatum
derisionis patris aut matris cum
ad hoc pervenit peccatum ut ex infi
delitate despiciat divina iudicia
vel derideat ad maius peccatum
pervenit in genere

Quadragesimum sextum auctoris
Preceptum Tanto carmina
postquam auctor in superioribus probav
it rudimenta aliqua pertinencia
ac etiam inducencia ad terram paradi
si flumen videlicet temperancie
Hic vero in presenti precepto sub
sequenter intendit tractare de
uno alio rivulo et specie il
lius rivuli seu fluminis scilicet tem
perancie interscalaris tamen
videlicet de sobrietate que est
pars temperancie secundum quod regit
circa circa delectaciones gustus
Sumendo ergo sobrietatem prout
habet temperare gustum circa de
lectaciones cibi et potus secundum quod

accipit aplus ad thymo y dicens adolescentulas hortare ut viros suos ament filias suas diligat prudētes sobrias castas glo dt in cibo et potu Sic isto mo sumendo ptinet ad temperāciam que est circa delectaciones gustus ut est dctm Cu igit intemperancia sit viciu bestiale puibile et exprobrabile qd pz Quia intempanacia ē circa delectacōes communes nobis et bestijs et ille qui intemperaty ℨ bestialis ē ꝛ p ꝯsequens seruilis qꝛ cares intellectu naturalit est seruꝰ fm phm jo polit et ecia puerilis quia pueri insecutores passionū sut Item ecia ꝯtemptibile quia hoiez ꝯtemptibilem reddit utz de Sardinapolla qui totus erat lasciuꝰ et intempatꝰ et ꝓpter hoc ab vno milite suo fuit occisꝰ et quāqꝫ hoc viciu turpe sit in quolibet papue tamē in quotiēqꝫ regente magis inhonestum existit quia non decet dnos ñ non aliorū rectores bestiales ēe nec pueros nec ecc ꝯteptibiles ideo tales tpatos esse oportet abstinendo se a delectacionibꝰ quas racō vetat Attendens igiꝛ autor qꝫ inter cetera que expediant hominem tempatū est gustum tempare et a superflua et i moderata cibi comestione ac ecia potacōne quod specialit' fuat sobrietas et hoc tenetur p conuiuiū celebrantꝰ et interessentes ut plurimū minue posset ꝓ tanto papit autor Raro ꝯviuia celebre ꝯ Raro conuiuia qui velit imie autor qꝫ ad conuiuiū raro quis debet

accede ut conuiuiū fuce Ita qꝫ istud pceptu actiue et passiue teneri pt et vtroqꝫ sensu hre pntꝰ pcepti intelligenciā ꝯ bre inter sciendū qꝫ hanc vtute sꝫ sobrietatem cibi et potꝰ tene ac amplectenda psuadet nobis tria sꝫ natā scriptura et vniuersalis creatura Et pmo psuadet nobis natura paucitate cibi et potꝰ et sobrietate suare qꝫ racō i ~~...~~ conuiuijs suatꝛ vl suari pt homo em̄ compacōe sui corporis paruu oris ℨ ut dt ꝑ̄les in hō aialiū habet ecia hō vnicū os duos oculos et duas aures tn̄ ℨ Item psuadet breuitas delectacōis quenō habetꝛ nisi in transitu cibi dissuadet insup natura ciborū delectabiliū suptuositate vnd Anꝰ in smonibus lrm tam modice partis sꝫ gutturꝭ tanta exigua delectacō quanta patꝛ sollicitudine quantum deinde molestiam parit hinc et morbi varij generantꝛ Ad gulam ergo ꝛ frenandū amor vite et timor mortꝭ moue nos debet Narrat em̄ hystoria de Alexꝛo qꝫ sel puenit ad quandā gentem que ob meritū abstinēcie longissimo tempore viuebat Iam et boheaq dicit qꝫ pma mūdi etas que diluuiū antecedebat nullas carnes vnqꝫ in vsu habuit nec vinū ß aqꝫ solūo vsa fuit quos hnuꝰ sponte pduxit et addit vsqꝫ ad vespertam ieiunabat et tuc ieiuniu sola glande soluebat et dicit eos ex hoc esse felices nam et

nobis sanіores et fortiores erat
et longius etiam ꝑplus viuebat
Ob hanc causam sapiens quidā
dicebat Viuere nō possumus q̄uie
sine cibis debet tamen racio ab
adesse ut expeus corpus nō pigra
uet/ nec libertas aīm oneret/
nec in venis inflatis luxuriā
prouocet/ ne vita hominis immi
at/ et sic repentina morbi
inducat/ Vnde eciā morbi incip
iunt ex saturitate nimia gene
rant/ Sepe aut turpit' digerit/
qd turpit' ē ingestū Vnde y
pocras dicit ꝙ crassa corpora
que iā impleuerint crassanda
mēsura nisi cito ablacione sag
uinis in pinguedine iuuetur
in palisim et pessima morbor/
genera decet erumpe Scdo
sacra scriptura tpliat' nobis
suadet sobrietatem quā no
seruat co vmates sz amoi
cionibus multis scōr exem
plis ac eciā ipius sobrietatis
multiꝰ effectus De amonicion
ibus habet/ pᵃ ad Thy v Vi
giles et sobrius sinius et ijᵃ ad
Thy iiij ministerium tuū imple
sobrius Et pᵃ pet' v Sobrii
estote et vigilate ꝛc De
exēplis legit/ Dan pᵒ vbi
dicit tres pueri cibo regio
compto dent/ nob legumina
ad vescendū et aqua ad bi
bendū Item m^t iij et marci
pᵒ dicit/ De Johanne bap^ta
ꝙ esca eius erat locusta et mel
siluestre Item luce jᵒ vinū et
siceram non bibet Daudus sic canit
Abstinebo a carnibus que nedū
nimium interimunt carnē sz simul
nutriunt et carnis vicia panem
ipsum cum mensura studebo sume
ne onerato ventre stare ad o
randū tedeat Item de bto nico
lao legit/ dum lactaret/ quarta
et sexta feria tantū in die
semel mris mamillas sugebat
De effectibus sobrietatis nunc E
restat videndū Et nota ꝙ vi
sunt sobrietatis effectus Primus
est sanitas eccī xxxj Sanitas
ē aīe et corporis sobrius potus
Et crisos sup epla ad hebr/
Nichil sic salutem nichil sic acu
men sensuū opat/ nichil sic
egritudinē fugat sicut modera
ta refectio Scdus effectus sobe
tatis est vite diuturnitas Eccī
xxxvij Qui abstinens ē adiciet
et vitam Tercius sobrietatis
effectus ē grata dormicio Eccī
xxxj Sompnus sanitatis in hoie
parco Quartus effectus sobrie
tatis ē corpalis et spualis io
cunditas Eccī xxxj Exultacio
aīe et corporis vinū moderate
potatū Quintus sobrietatis effectus
ē sapor in cibo Bern in eplis
Prudenter sobrieque conuiuanti
ad omē condimentū sal cū fame
Sextus sobrietatis effectus ē dei
laudacio Vnde sic iᵒ pᵃ ad Cor/
x Siue comedetis siue bibetis
siue aliud faciatis ꝛc sic dicit
gloza Si quod manducas et bibis
sumas ad refectionem corporis
reparacionē ꝙ membror/ gras ei
tribuas qui tibi tribuit mortali
et fragili ista supplementor sola
cia cibus tuis et potus laudat
deū Si autem modū nature debi
tū imoderacoē voracitatis excedis

et vinolencia te in gurgites qn
tastumq3 laudes ligwa resonat
vita blasphemat Septimus sobe
tatis effectus est liberacio a mor
te que e ebrietas Hero i ceptis
qui inebriatus e mortuus 3 et se
pultus Octauus effectus e gule r
frenacio glo ss id qt iiij Risi
gula plus refrenet frustra
contra alia vicia laborat No
nus effectus 3 infrnalis lupi ex
pulsio sicut fames lupu eiat
a silua ita ab homine demonez
sobrietas Tercio psuadet nos
creatura omnis sobrietate suae
quia in omni creatura e modus
uel mesura scdm id sapie xj oia
i mesura et nro et podere
disposuisti Ex pmissorum intelli
gencia magis in speciali est
de duobus dubitabilibus qrendu
Et pmo quotuplex e conuiui
u et an conuiuia fieri pnt sn
pcto mortali uel saltem veniali
et an inuitati indifferent' rce te
neant ad conuiuia Scdo quibus
psonis competat virtus sobrie
tatis Quo ad pm questiu cu duobus
sequentibus simul dicendu est qr tps
conuiuiu repit et ad hec conui
a quilibz inuitat et inuitatores
sut deus mundus et dyabolus Ad
quod dyabolus inuitat dicit ple
beyu seu wlgare et ad istud in
uitat dyabolus plebeyos et wlga
res et in isto conuiuio apponit
eis t'a fercula venenosa scili
cet pdices in iusticie venatones
iracundie et pauones supbie
Ad tale conuiuiu no quis accede
d3 qr no sit causa refectois s3
potius pdictois Istud fuit conuiui

quod parauit Absolon fri suo Amon
in quo intfecit eudem 2 Reg xiij
In isto tali conuiuio regnat vani
tas et voluptas p tanto sine
gui pcto fieri non pt Scdm
conuiuiu dicit modestu et ciuile
et ad istud conuiuiu inuitat mdus
in isto conuiuio apponit t'a fer
cula s3 diuicias delicias et ho
nores ad denotandu ut qmqz
in tali conuiuio regnat sociali
tas et honestas tamen difficia
le e a pcto saltem veniali ab
stinere Et hoc e qd ysa e v sc
bit Cythara et lyra in conui
uijs vris rc De tali conuiuio
li o viij c viij dicit Ciuiliter
conuiuari est hylari wltu larga
manu diligenti officio amare
conuiuiu et qd in vsu suppetit
habita consideracione loci et tem
poris singulis dispesare non
ex tristicia aut necitate Terciu
conuiuiu dicit phicu in quo
conuiuio aput phos regnabat
sobrietas aput scos regnabat
vitas et caritas Ad istud conuiui
m vitat nos xpus in quo apponit
nobis duo fercula preciosa s3 so
brietatem et caritatem Ad tale
conuiuiu accedut omnes vtuosi et
bene dispositi Et notand istud
conuiuium debet esse phicu quia
a bono no reuocat s3 pocius ad v
tutes inducat quia conuiuia phi
ca sut omnio castigata et sub
regulis limitata Socrate non
reuocat ne poitura iusticia exe
quat nc plathonem a natura
li inquisicione Thymeus no pohi
bet causas reru omni aprire nc
aliquis a quocuqz vtutis officio

retardatur quia philosophia secundum philosophum libro de divisione philosophie est rerum humanarum cognicio cum studio bene vivendi. De causa autem huius institucionis primeva huius convivii virtuosi et honesti scribit Valerius libro ii capitulo i. Convivium inquit sollempne maiores instituerunt cui preter cognatos et affines nemo interponebatur et si qua inter necessarias personas orta esset querela inter sacra mense et inter hylaritatem animorum et cordium adhibitis tolleretur. Senectuti iuventus ita cumulatum et circumspectum honorem reddebant reddebat antequam maiores natu adolescenciam communes patres essent. Sequitur in vitati ad mensam querebant quinam ei convivio interfuturi erant ne seniores adventu distabilitati pervenirent sublataque mensa priores consurgebant. Sequitur maiores natu in conviviis ad tybias egregia superiorum opera carmine comprehensa pangebant quo ad ea imitanda iuvenum ~~alacritatem~~ virtute alacriorem redderent. Quo ad secundum questium scilicet quibus personis precipue competat virtus sobrietatis dicendum est quod hec virtus in maioribus magis requiritur personis quam in minoribus. Ad hoc autem probandum ducatur illud quod levitici xix scribitur coram cano capite consurge et honora personam senis etc.

Quadragesimum septimum auctoris preceptum. Pauca in convivio loquere. Postquam autor super proxime in precedenti precepto tractatur de sobrietate que est unus rivulorum emanans a tercio paradisi flumine virtus temperancie per quam sobrietatem circa gustum sermonem imponit ut ibidem plenius exposuimus. Nunc vero subsequenter in hoc presenti precepto autor docet generaliter convivias refrenare linguam ab immoderato actu loquendi tamen quod ubi inter convivias esset aliquis qui verba bona et edificatoria pronunciare vellet dummodo tamen pauca et illa sint utilia. Ex hoc non est auctoris intencio quod propter istud preceptum passe in convivio silere omnes debeant vel tacere ita quod nullus aliqualiter loqui presumat presertim notanter dicat pauca in convivio loquere et non multa quia per multa et superflua locucionem in convivio tria specialiter inconveniencia inde sequuntur. Nam primo in convivio immoderate loquens non potest verba libere pronunciare vel formare quia tunc occupatur ciborum distrectione. Secundo tunc omnia instrumenta vocis propter cibi masticacionem et deglucionem remanent impedita adeo quod non potest libere exprimere vox nec per consequens sermo libere pronunciari. Tercio quis in convivio indeliberate loquens potest causa tacitarum debitarum obmissione de facili rixam et odium suscitare potest ideo quia vires animales et sensitive que racioni subserviunt in convivio sunt in suis officiis et virtutibus occupate ymmo tunc impediunt aliqualiter facialem usum racionis in hoc eciam in differenter conveniunt nedum morales verum etc.

naturales phy theo^a q doctores
supra inter ceteros seruitus excellens
honestum et racionale silencium faci
at ad bonum et regulacionem humane
vite Et quod hoc sit verum ait Seneca
epistola xi ad lucillum tunc summa sinat
hec z lucille tarde loquentem te esse
iubeo Et ambrosius libro de officiis Ne
ne loqui nescit qui tacere ignorat
ipse ysidorus in quodam sermone loqui
multum stulticia z et vox insipiens
in multiplicacione verborum Quintilianus
eciam dicit quod in turba in convivio
in itinere tegitur secretum vino
venera qui plus loquitur quam
audiat contra naturam agit quia
cum natura dederit mortalibus du
as aures et vnicam lingwam vt
magis cocenda sint duo instru
menta quam vnum ergo et hoc est
autem quod Seneca in epistola dicit
audi melius quam loquaris Ob vnum
aures duas a natura suscepimus
Et pro tanto beatus Augustinus omnem co
vinam a superfluis et nociuis fa
bulis abstinere docebat vnde in
legenda sua de ipso legitur quod in
ipsa mensa sua leccionem disputa
cionem magis quam epulacionem et
potacionem diligebat verba mala
et detracciones minime sustinebat
vnde in mensa sua dispositi erant isti
versus Quisquis amat dictis ab
sentum rodere vitam hanc mensam
indignam nouerit esse sibi no
tantur isti versus in canone con
vivium xxxiii di in prima glo Quintum
autem bonum prouenit a bona colla
cione uel lingwa uel e contrario quan
tum malum a mala ostenditur per quoddam
exemplum quod narratur in libro qui dicitur
Pantheon parte tercia capitulo x

Vbi dicitur quod quidam magnus prin
ceps habens cocum optimum cum
invitasset alium principem qui
multum delectabatur in verbis adu
latorum detractorum adulatorum
et malorum consiliatorum iniunxit ei
ut diuersa fercula parare deberet
et eciam bona prout melius posset
volens autem cocus ostendere
invitato maliciam consiliariorum
suorum inter alia fercula de lingwis
amarissimis speciebus respersis de
quo non volens dominus eius gusta
re maledixit ei dicens quod
nullum sumpsit vnquam deterius preciu
ferculum Dixitque ille non curetis
dabo vobis modo de lingwis precio
sis speciebus conditum cumque gu
stassent illud dictum ferculum propo
nebant Cumque autem admiraretur
illum quod diceret de quo illud fercu
lum confecerat vtrumque factum
esse de lingwis et quod nullum fer
culum deterius erat lingwa mala
et nullum melius bona

Quadragesimum octauum
autoris preceptum Quod
satis est dormi propositum autor
supra in proximis duobus precep
tis prebuit rudimenta nedum cibi
et potus ad sobrietatem induce
ra quod fit cum quis cibo convina
tur verum eciam quo ad silencii so
brietatem in convivio seruandam
Hic vero subsequenter in presenti pre
cepto prebet rudimentum ad sobri
etatem eciam sompni et dor
micionis Quia post cibi et po
tus sumpcionem statim fumositas
ascendit ad cerebrum et tunc homo
immediate prouocatur ad sompnum
et dormicionem sed per temperancia

dormicionem recreat natura ac eciam resocillat et motus vaporum que ascenderet ad cerebrum cessat et quietant qui vapores consumunt et emittunt et sic anima post sompnum temperatum manet in quiete Ad huius dormicionis sobrietatem et temperamentum inducit nos autor dum dicit Quod satis est dormi quasi velit innuere autor quod quis ab inmoderata vigilia et non ab inmoderata sompnolencia corpus suum debet movere quod satis est i. nature expediens est dormire debes Pro huius precepti intelligencia et observancia est breviter sciendum quod sompnus sive dormicio sobrie et moderate sumpta tres magnas utilitates affert et e converso homini tria dampna infert Primo namque naturalem motum quietat Secundo curas et sollicitudines sedat Tercio laborantes reparat Primo dico quod sompnolencia sive dormicio sobrie et moderate sumpta naturalem motum quietat cuius racio est quia omnis virtus finita que in corpore est mixta a contrariis passibilis est et per continuam accionem fatigatur et debilitatur et efficitur inefficax et invirtuosa ad exercenda operacionem suam Sic autem vires naturales et vitales inmoderata vigilia fatigantur eciam potius vigilando Et ideo nisi recrearentur per quietem sompni et dormicionis redderentur inhabiles ad exercendas operaciones suas Impedit eciam inmoderata vigilia raciones intellectivas in operacionibus suis quia vires sensitive que deserviunt intellectivo propter nimia vigilia fatigantur sed propter moderatam dormicionem sompni ut dictum est recreantur et renovantur Sed patet in studentibus qui post moderatum sompnum melius intelligunt et eciam student hoc autem instruit autor facere dum dicit Quod satis est dormi Secundo dixi quod sompnolencia sive dormicio sobrie et moderate sumpta curas et sollicitudines sedat quia quam diu quis dormit ab accidentibus corporalibus requiescit Pro quo eciam sciendum quod corpora que dormientibus veniunt aliquando sunt signa aliqua sunt sompnia Signum est quod se ipsum sensui et preter aliquid anime ostendit Sompnium vero est dum quales virtutes sunt sensus qui dicuntur corporis et sunt anime quiescunt sed expresse ponit probaturus hoc de magistris Philosophus ho ii t xiiii Ubi plene hanc materiam pertractat De hoc eciam habetur textus in canone Signum de conse d ii Sompnium operatur quod virtutes anime que vere sunt anime dicuntur corporis et sensus qui dicuntur corporis quiescunt et dicunt doctores quod multa vana inde proveniunt ac eciam peccatum provocatur De hoc habetur extra in c. Sed pensandum vi d. videlicet de pollucione que evenit in sompno et similibus Unde quia dubitari posset quomodo virtutes anime cum sint nobiliores creature secundum sensus corporales quiescunt Dicendum est secundum Gregorium v moral c. xxiii

in fine quod quamvis sit aia in corpore
quia cum corpori inheret corpa
sua qualitate legalis agnoscit
que carnali loco detinet Et pp te
rea hoc conquerebat Apostolus ad
Ro vii in fine Sed pensandum sicut
allegato habeo aliam legem in
membris meis repugnantem legi
mentis mee et captivum me duce
tem in lege peti Ecce ergo quod lex
mentis captiva dicitur per legem
sensus Tercio dixi quod temperata
dormicio laborantes repat Unde
Eccl v scribitur Dulcis est sompnus
operanti sive parum sive multum co
medat Insuper e contrario ex inmoderata
nata sompnolencia et dormicione
homo in multa mala tam cor
poris quam etiam anime noctiva inc
urrit Primum malum pertinens ad corpus
est paupertas quia homo per inmina
dormicione ad amara littora pau
pertatis incidit Prov vi Vade ad
formicam o piger Et sequitur
usque quo o piger dormis quando
consurges de tuo sompno Secundum
dampnum est temporis deperditus seu
irrecuperabilitas Unde Anshelmus quantum
ad debitum continuum perfectus mechil
ita deperit de vita mea quod quod
sompno deputatur Tertium malum
ad corpus pertinens est multiplex
infirmitas Unde dicunt medici
quod ex inmoderata dormicione fit opi
lacio viarum virtutis effusibilis a
corde per descensum vaporum a cere
bro Item privacio naturalis ca
loris organorum Ergo si ex inmo
derata dormicione tot mala inc
urrunt homines quo ad corpus quanto
credis quot incidunt quo ad animam
per sompnum igitur moraliter in dormientibus

corporum viciorum dicitur intelligi quibus
quadam sompnolencia mar
cent cum in eis computrescunt
et hoc est quod Prov vi scribitur
Fili ne dederis sompnum oculis
tuis Moraliter viciosus etiam dicitur
dormiens propter ea que in dor
miente reperiuntur Primum est sensuum
insensibilitas quia et si habet
quinque sensus corporis tamen non
utitur eis Primo licet visum sed non
videt auditum sed non audit De
hiis duobus sensibus loquitur
ps oculos habent et non videbunt
aures habent et non audient Ita
viciosus amittit usum sensuum
spiritualium visus spiritualis est fides
auditus obediencia Gustus caritas
odoratus discrecio tactus elemosina
vel operacio bona Sompnolentus
bonorum operum visum dicitur non habet
quia si fidem in forma licet tamen
operibus fidei caret Et sic fides
sine operibus mortua est Jacobi ii
Item non habet auditum spiritualem
id est obedienciam dum divina mandata
ta negligit adimplere De quo
auditu scribitur Job ultimo Au
ditu auris audivi te Propterea
oculus meus videt te Ille vero
deum audit qui eius preceptis
obedit qui ergo cum tali auditu
audierit paulo dubio in patria
cum facie ad faciem videbit Item
dormiens in peccatis non habet gu
stum scilicet caritatem quia amor dei in
quantum est ociosus nec talis sit dor
miens gustare potest quam suavis est
dominus Prov xxv Fili invenisti mel
id est contemplacionis dulcedinem Co
mede quod tibi sufficiat De odora
tu et aliis sensibus nunc ad presens

propter prolixitatem Secundum est sompnolencie vanitas Sompniat aliquis dormiens multas habere et invenire divicias dormiendo delectatur in eis sed postquam evigilaverit comperit quod nulla delectacio fuit et illud sompnium non fuit nisi vanus sic pigri divites et ociosi postquam a sompno surrexerunt postquam sompnum suum dormierunt nichil invenerunt omnes viri diviciarum in manibus suis et gloria eorum velud sompnium non invenietur tamquam visio nocturna ut scribitur xxvi^o proverbiorum Dives cum dormierit nichil secum afferet Tercium est sompnolencie infructuositas Pro hoc ergo queri solet Utrum dormiens aliquid mereatur ex quo aliquis non meretur nisi motu liberi arbitrii et tunc liberum arbitrium non meretur sic ociantes velut dormientes non merentur quia cum possent in vinea domini laborare et lucrari denarium eterne vite non solum cottidie sed eciam toto tempore sue vite sunt velut dormientes a bonis operibus ociosi unde merito eis dici potest Mathei xx Quid hic statis velud dormientes tota die ociosi Adhuc sensum optime facit quod narrat valerius libro ii Cives de Carthagine miserunt macrobium virum valde sagacem cum exercitu magno ad debellandum Assirios qui ista patiebantur talem defectum quod nimis libenter bibebat vinum certe multos habent socios etc Macrobius videns exercitum Assiriorum tam potentem ~~eum~~ considerans

quod non poterat eos debellare usus fuit arte quia habuit mandragoras easque pulverisari fecit et pulveres in vasculis vino plenis sagaciter ponere fecit Et quia virtus madragore est proprium qua veneno dormicione irremediabiliter inducens precepit suis militibus ut vigorose in vadant in inimicorum exercitu quod et fecerunt postea fugam simulaverunt illi barbari credident se obtinuisse campum statim eorum sarcinas spoliarunt et invenientes vinum copiose biberunt et calefacti sunt omnes statim quasi primi super terram dormire ceperunt quasi mortui Attendens hoc Macrobius reversus et inveniens eos velut mortuos omnes gladio interemit Sic moraliter videns diabolus quod magna pars hominum dedita est ociositati et sompnolencie volens quod in peccatis dormiant insistit cum vino ocii et sompnolencie madragoram venenosam carnalium voluptatum vicius divicias delicias et honores que sunt mors anime Unde Pa ad Thy iii In novissimis diebus instabunt tempora periculosa Unde aliquando iusto dei iudicio Deus aufert peccatoribus sensum et discrecionem ita quod subito moriuntur Et ideo sapiens proverbiorum vi^o dicit Usquequo piger dormis Paululum dormies et paululum dormitabis etc

Quadragesimum nonum autoris preceptum Meretrice fuge

Postquam autor in proximis precedentibus preceptis prebuit rudimenta ad virtutem sobrietatis inducencia

ac etiam ad ipsam sobrietatem
pertinencia quo ad paritatem cibi
et potus in conviviis tenendam
et sequendam per quod precipit co
vivii rectitatem d. Karo co vina
ac etiam taciturnitatem tenen
dam in conviviis per quod precipit
in convivio pauca loquere Ret
no et dormicionis moderanciam
dum dicit Quod satis est dormi
Sic vero in priori precepto sub
sequenter prebet rudimenta indu
cencia non solum ad paritatem
gustus quod fit per sobrietatem verum
etiam ad temperanciam tactus quo
ad membra generationi deputa
ta quod fit per continentiam secundum quod
animi regit secundum delectaciones tactus
que quidem continencia dicitur esse
pars temperancie que sic distin
guitur Continencia est abstinen
cia ab omni illicito coitu hec virtus
multum est unicuique necessaria
regit enim membra illa in quibus
maxime sevit concupiscentia
movetur autem quicquid homine ne
sciente vel etiam dormiente vincit
hec virtus ut est dictum inducat tac
tum temperare ab illicito et prohi
bito concubitu qui est contra pre
ceptum decalogi Non adultera
bis sub quo continetur et prohibetur
omnis illicitus concubitus qui ut plu
rimum consurgit per meretricem Ideo
to autor docet et precipit Mere
tricem fugere ac etiam penitus
evitare D Meretricem fuge. pro
cuius precepti intelligenciam et ob
servanciam est sciendum quod tria sunt
per que quis debet fugere meretricem
et etiam penitus evitare primum est
sacre scripture precepta hoc docencia

Secundum est iuxta canonica hoc in
hibencia Tercium est antiquorum
exempla ad hoc inducencia Dico primo
quod sacra scriptura docet meretricem
penitus evitare prov. v. Ne
attenderis fallacie mulieris fa
vus enim distillans labia meretricis
et nitidius oleo guttur eius acuta
quasi gladius biceps pedes eius
descendunt in mortem et ad inferos
gressus illius penetrant longe
fac ab ea viam tuam et ne appropinques
foribus domus eius per hec
verba docet sapiens meretricem fugere
Et hoc propter x mala que ex
meretrice procedunt que colligit verbis
denotantur primum namque malum
quod ex meretrice provenit est ama
ritudo finalis et hoc notatur ubi
dicitur novissima illius amara
quasi absinthium De tali ama
ritudine loquitur Salomon Eccl.
vii Et inveni amariorem morte
mulierem que est laque
us venatorum et sagena cor
eius Dicit glossa hec mulier est
carnis voluptas animam separans
a deo et ideo amarior est mor
te corporis que mors separat cor
pus ab anima Animam vero deus meli
or est anima id est separatio que est
a deo deterior est que fit per vo
luptatem carnis quam separatio
vite que fit per mortem corporis
Hanc id est eos mortales sed ma
xime illi qui sunt in honoribus
et maturis etatibus constituti
hanc cecam et stygiale passionem
velut eorum inimicam penitus ab
horrere ac etiam totaliter effugare debent
hoc est autem quod Fulgencius libro
mythologiarum dicit Quamvis

in omnibus amor libidinis turpis
sit nunquam tamen deterior cum se
honorato miscuerit. Et Seneca
in declamatione ad idem dicit quod adole-
scens luxuriosus peccat, senex
luxuriosus insanit. Secundum ma-
lum quod ex meretrice provenit
est vulneratio letalis. Et hoc
notatur cum adiungitur quasi gla-
dius biceps lingwa eius. Vere
amatores huius carnalis in-
serie cecati et decepti sunt, ab
hac amara dulcedine passionis
carnalis que sub pretextu dulcis
et amabilis boni amare proditores
concluduntur propter quod Crisostomus
super Matheum mulieris est amicitie in-
imica, desiderabilis calamitas ma-
li natura boni colore depicta. Et
quidam sapiens efeminat res fragi-
lis res lubrica res puerilis
cor rapit et tollit et ferrea
pectora mollit. Amor meretricum
enervat potenciam Sampsonis,
infatuat sapienciam Salomonis,
et fedat sanctimoniam David Regis.
Unde Jeronimus epistola xxxviij Nec
Salomone sapiencior nec David
sanctior et uterque est a muliere
deceptus. Tercium malum quod ex mu-
liere provenit sive meretrice est
mortificacio tam spiritualis quam cor-
poralis. Et hoc cum subinfertur
pedes eius descendunt in mor-
tem. Hoc figuratum est nobis Apoc.
ix ubi legitur quod ascendit fumus
putei abissi sicut fornacis ma-
gne et obscuratus est sol et aer
de fumo putei. De quo eciam
exierunt locuste in terram et si-
tudines locustarum similes equis
paratis in prelium et super capita eorum

tamquam corone similes auro et facies
eorum sicut facies hominum et habebant
capillos mulierum et dentes eorum
sicut dentes leonum et habebant
loricas ferreas et vox alarum eorum
sicut vox equorum multorum curren-
tium ad bellum et habebant caudas
similes scorpionibus et aculei in
caudis earum per hec moraliter no-
tantur effectus qui ex meretricio
hominibus proveniunt, quia finis
carnalium voluptatum mors est
spiritualis et eterna, et quasi tra-
hunt homines eciam ad mortem cor-
poralem. Sequitur in figura quod
habebant super se regem angelum
abissi idest dyabolum, dyabolus
enim regit meretrices cui nomen
labadon hebraice, grece appol-
lion, latine vero exterminans, dicit
interlinealis, a patria vite ex-
terminare est exulem facere. Per
dyabolum enim primo, secundo per mu-
lierem, homo a patria relegatur.
Et hoc est quod clare Boecius
in libro de disciplina scolarium in
primo dicit, quod meretrix nonaria
est inferni ianua iniquitatis, scor-
pionis percussio, fistarum sceleris
puteus interitus. Dicebatur nona-
ria, quia ante horam nonam an-
tiquitus non licebat ad tales accedere.
Quartum malum quod ex me-
trice provenit est dampnificati-
o vere culpabilis, et hoc cum
in auctoritate supradicta concluditur
et ad inferos gressus illius pe-
netrant. Fugienda est ergo meretrix
per quam tot mala parantur
ut autor hic docet dicens Meretricem
fuge. Sed notatur triplex reme-
dium contra huiusmodi luxurie vicium scilicet

aque effusio / lignorum subtractio /
et a meretrice elongatio Dico
primo quod contra huius luxurie vicium
valet aque effusio Circa quod
notandum quod aqua triplex reperitur /
scilicet materialis que est frigida et
aqua lacrimarum / et aqua tribula
cionis vnde Eccl xxi analiza v
inus hore obliuionem facit luxu
rie hoc maxime notatur in vi
taspatrum de illo qui combussit
digitos Secundo dico quod valet
multum contra hoc vicium lignorum
subtractio id est cibi et potus quia
sine cerere et bacho friget venus
Nota Nota quod quadruplex aqua re
peritur in scripturis / Prima aqua di
citur insipiens et hec est triplex scilicet
cupiditatis vnde in Ewangelio Joh
iiij Qui bibet ex hac sitiet iterum
Iniquitatis vnde dictum fuit ruben
Effusus est sicut aqua Genes
xlix / peruersi dogmatis qui dimit
tit aquas caput est iurgiorum prouerbiorum
xvij Secunda aqua dicitur deficiens
et hec est triplex vita multorum populi
bibentis vnde secundi Regum xiiij omnes
dilabimur sicut aqua / penalitatis
ps Submersi sunt sicut plu
bum in aquis vehementibus ipse populi
mota illud Apocalypsis Aque multe
populi multi Tercia aqua dicitur
proficiens scilicet doctrine vnde in
Ewangelio Joh x Aqua quam
ego dabo fiet in eo fons salientis
in vitam eternam Spiritualis
intelligencie vnde in Ewangelio
Joh ij Implete ydrias aqua
Quarta aqua dicitur proficiens
regeneracionis vnde in Ewangelio
Joh iij Nisi quis renatus fuit

ex aqua et dominice passionis
ps xxi Sicut aqua effusus
sum / perpetue seruitutis ps primo
Erit tamquam lignum quod plan
tatum est secus decursus aquarum
Tercio dico quod ultimum remedium
est a mulieribus et maxime a me
tricibus elongatio dicit Ambrosius
quod in alijs expectandum est conflictum
sed hanc fugite ne approximetis
quia non aliter melius vinci potest
Possunt eciam addi alia remedia
scilicet vita honesta occupacio vn
de poeta Ocia si tollas perire cu
pidinis artes vnde de dauid legitur
quod dum fuit ociosus in pallacio
vidit Bersabee secundi Regum xi
Et propterea Jeronimus in canone
Vnde de conse di v dicitur Semper
aliquid boni operis facito ut
te dyabolus inueniat occupatum /
Sapiencie amacio que desursum
est primum quidem pudica Jacobi
iij Et Jeronimus ad rusticum mona
chum Ama scientiam scripturarum /
et carnis vicia non amabis /
mortis consideracio et oracio specialiter
autem contra temptacionem huius pre
cepti confugiendum est ad beatam vir
ginem / que mater est puritatis
Secundum quod docet / fuge meretrices
ac eciam penitus euitare / sunt
canonica iura hec inhibencia
vnde Augustinus in confessionibus dentium
meretrices esse ad meretrices acce
dere / prohibet dominus / quarum publi
ce venalis est turpitudo hec
vero transsumptie habentur in
canone meretrices / xxxij q
iiij Archidiaconus in rosario predicta
auctoritatem exponit dicens Ad
dicitur non erit meretrix prohibet

metrices esse/ tu vero dicat/
non erit scortator/ phibet ad
metrices accede. Et ideo in hac
auctē Deut^m simplex fornica
cio phibet^r non omnis. sed
tum metrice. sed statim suppo^t
q omnis simplex fornicacio p
hibet^r in decalogo/ saltē interp
tatiue. Sed nota vtile dictam
int fornicacionem. Stuprum. A
dulterium incestum et raptum. for
nicacio videt^r esse generis cui
libet illiciti coytus/ specialit
tamē intelligit^r in vsu soluta
rum. Stuprum vero ē illicita
virginum defloracio. Adulterium ē
alieni thori l. vxoris violacio
Incestus ē consangwinearum vl affinium
abusus/ et etiā sanctimonialium/
Raptus ē cu puella violent
et contra eius vl parentum
voluntatē educat^r ut corrupta
in vxorē habeat^r xxxvi q. i
Cum ergo vel etiā ut in
concubina habeat^r. De raptu
c. Cum causa/ extra. Quare
sit maius et grauius pctm inter
omnia pdicta/ dicendum ē q in
cestus quia ē contra naturalē
reuerenciam quam debemus psonis
coniunctis. Adulterium grauius ē quam
Stuprum/ quia maior iniuria
fit in abusione mulieris al
terius ptati subiecte. quo ad
vsum generacionis quam subiecte
ad sola custodiam. Vtrumque au
tem aggrauat^r p violenciam
Et ideo raptus virginis ē grauior
quam simplex stuprum/ et raptus
vxoris quam adulterium. Hec
igitur omnia aggrauat^r sm racio
nem sacrilegii quam sit psona deo

sacrata rapit^r. Simplex autem
fornicacio minima ē int pctā lu
xurie/ racio ē quia fit cu minori
iniuria pximi. Sed vtrum sim
plex fornicacio sit mortale pctm
Breuissime dicendum scdm Tho.
2a 2e q. c liiij q ē pctm mor
tale. et q absq dubio tenendum
ē q simplex fornicacio sit pctm
mortale nō obstante q Deutro^m
xxiij dicat^r sup id Non erit me
trix etc. superius allegat^r. glo.
ad eas phibet accede/ quarum
ē venalis turpitudo. Non enim
debet dici venalis. sed venalis
quod ē ppositum meretrici/ Et d^r
meretrix a merendo/ quia met^r
pcium libidinis. Et quibus scdm
canones pcium meretricum sit illicite
acqsitum/ nō tamē ipsa accepcio
ē illicita. sed ex quo acquiritur
ē illicitum/ sed quidē trāsfert^r
dominium nec competit repeticio
vnde quod accipit retinē pt
et elemosina fit de eo fieri pt
nō oblacio publica ad altare. Ut
ē sentencia Augg' in canone. Non
sane xxxiiij q. v. Tercium quod
docet meretricē fuge sunt antiquorum
exempla ad hoc inducencia. Vnde
legit^r q cu paris helena du
xisset plurimi quidam ad eam
videndam pgentes/ et eius
pulchritudinem videns vultum
operuerunt dicentes/ ffugiamus
hanc meretricem. Dicit enim
naturaliter magis nocet oculis
vide rem albam. quam nigram
sic magis nocet aīme inspice
pulcram quam fedam. Eccl ix^o
Auerte faciē tua a muliere comp
ta/ ffigura d' sampsone. De quo

legit² Judicum xvi quem Dalida meretrix sup genua sua dormire fecit et rasis septem crinibus captus ȝ et excecatus Item de malicia cuiusdam meretricis quam quidam nobilis in vxorem habebat etiam legit² quod ipse meretricem suum in quadam turri ipsam incluserat vbi nullus preter ipsum accedebat cumque illa diu in illa turri inclusa fuisset quadam die prospiciens per fenestram vidit iuuenem quendam quem cum ad libidinem inuitasset respondit iuuenis Quomodo inquit cum tu sis sub claue inclusa fieri te possem uel accedere ad te Respondit meretrix quod postquam maritum suum in nocte inebriasset et opium in potum instruxisset et qui mortuus obdormiuisset furato claue aperto hostio exiret et sic vterque eorum suo desiderio frui posset quod cum in multis noctibus factum fuisset et illa antequam maritus euigilaret redire ad illum consueuisset diluculo tandem maritus comperta malicia in nocte cum illa potum sibi propinaret solum bibere se finxit et cum dormire se fingeret more solito illa ad lecatorem exiuit et maritus de lecto exiliens eam extra hostium clausit cumque illa redisset perpetrata nequicia inueniens clausum hostium audacter quasi nichil fecisset mali ut aperiret clamat Et ille mala meretrix inquit amodo non intrabis nequicia tua nullo modo celare potes amodo ad latus meum non iacebis Illa autem negans peccatum satis manifestum rogabat ut aperiret et ad ultimum dixit nisi michi aperueris ego me piciam in puteum Cumque ille nollet aperire illa accipiens magnum lapidem proiecit in puteum qui cum cadens in aqua magnum fecit tumultum credidit que nobilis quod mulier se in puteum proiecisset Tum ille dolens et timens ad puteum cucurrit ipsa autem clam intrat et tonitruum eius fortiter clamat dicens latro nunquam amodo mecum iacebis tu modo redis de meretricibus tuis ego volo de te conqueri omnibus vicinis parentibus et amicis Statim autem die mulier facit insana conquerens aduersus maritum fortiter clamat vicini et amici congregati sunt Ecce inquit qui me quottidie tenet in hac turri inclusam fame et siti afflictam ipse de nocte vadit ad meretrices me dimittens in hac turri solam quid plura cum vir ille nobilis adulterum obiceret tandem clamoribus mulieris deuictus que sibi false opponebat obmutuit et culpa mulieris qui tristis sunt in maritum quia crediderunt omnes multiloquo mulieris virum innocentem adulterum reputantes Et sic hec meretrix tergiuersatoe praue defensionis et false accusacionis non solum virum sed et ceteros taliter illusit Narrat et Valerius libro j quod cum Cornelius Scipio in hyspaniam missus eo momento quo castra intrauit omnia que voluptatis causa erat

iussit ut auferrent / vnde et
duo milia scortorum abexygatu
legitur abiecisse Sicut enim vir
industris quod voluptas effeminat
et voluptuosos eneruat Exem
plo ergo predictorum meretrices
penitus sunt fugiende et qui
tocius preceptum totaliter amplec
tendum Meretricem fuge / et
vxori tue legittime adhere
vnde Crisostomus Sicut crudelis est
et iniquus qui castam dimittit
vxorem / sic fatuus qui tenet
meretricem Transsumptiue hunt
verba in Canone Sicut xxxii
secunda q. i. hoc est contra errorem
illorum qui dampnant matrimonium
asserentes opus carnale quod
cum vxore exercet / fornica
cionem esse / Ad hoc probandum
illo verbo apostoli prima ad corinthios vii
propter fornicacionem vnusquisque
vxorem suam habeat / ergo for
nicacio ut ipsi dicunt est cum
vxore / sed ipsi male intelligunt
apostoli verba in hunc inducunt erro
rem Debet autem sic intelli
gi apostoli verbum / propter fornicacionem /
non propter fornicacionem faciendam /
sed euitandam / simile est ad ro
iiii Traditus est propter delicta
nostra non facienda / sed destruenda /
et est vulgaris modus loquendi
vnde aliquis dicit / ferre pel
licium propter frigus non faciendum
sed cauendum etc.

Quinquagesimum autoris pre
ceptum primo de tempera
ncia postquam autor supra in quadra
gesimo vi° precepto circa
copulam prebuit rudimenta
ad sobrietatis virtutem inducencia

per quam docet reperire cibi mode
rata cibi sumpcione et nisi mo
deret / ex hoc crapula generat /
que anime et corpori periculosa est
et nociua Hic vero in presenti
precepto subsequenti prebet rudi
menta omnibus generaliter et
quibusdam specialiter quod tempera
re debeant gustum nedum a nimia
cibi sumpcione verum eciam ab om
ni moderata ingurgitacione que
anime et corpori periculosa est et
nociua que ebrietas vulgariter
nuncupatur Pro cuius euidencia
est sciendum quod duo sunt specialiter
ebrietatis officia vnum est cauere
excessum in cibo Aliud est cauere
excessum in potu contra istos
excessus bonam doctrinam prebet
Seneca dicens Ede citra condita
tem bibe citra ebrietatem et hoc
est quod dominus luce xxi dicit Attendite
ne grauentur corda vestra crapu
la et ebrietate Transsumptiue
in decre a crapula de vi et ho
de ex Notandum ergo quod crapu
la tripliciter sumitur / quandoque sumitur pro
excessu in cibo et de tali cra
pula loquitur sapiens Ecclesiastici xxx
xvii propter crapulam multi pe
rierunt Quandoque vero sumitur pro exce
ssu in cibo et potu simul De hoc
loquitur apostolus ad Ro xiii Non
in commessacionibus et ebrietatibus
Quandoque etiam sumitur nomine ebrie
tatis quandoque pro excessu in cibo
uel potu Nota eciam quod sobrietas
ponit modum non solum circa quanti
tatem cibi uel potus sed eciam
quantum ad omnes circumstancias quia
cum sobrius est sumit cibum et potum
quantum quando et quomodo debet Deinde

sciendum q duplex e modus siue
mensura ad sobrietatem pertinens
Unus attenditur in comessacione
nature vnde mensurate sumunt
cibum et potum qui sumunt quod
necessarium e et sufficiat nature
Inmoderate vero sumunt qui plus
q necesse est sumunt et iste ex
cessus pt esse venialis et mor
talis vnde non omnis talis exce
ssus destruit virtutem sobrietatis
Alius aut modus attenditur in
operacione boni temporalis ad eternum
vnde secundum hoc sumat quis modum
in sumendo cibum et potum qui tem
porale bonum non prefert vel equat
bono eterno Inmoderate vero
se h3 sumendo cibum et potum qui
temporale bonum prefert vel equat eter
no et talis excessus e peccatum
mortale et destruit virtutem sobrie
tatis Attendens igitur autor
q in temperancia potus que fit
per ingurgitacionem vini maxime
in conviviis confusionem inducat
pro tanto tribuit hoc preceptum ad so
brietatem inducens d. vino
te tempera quam velit innuere
q modico vino te temperare
debes hoc e temperate vti quam
ipsum bibis quia subtiliter et sua
uiter ipsum bibere debes non ipsum
ingurgitando vel aliter vino te
tempera i. tempera vinum cum aq
ua e forte vel fumosum vel tem
pera appetitum tuum ac etiam gustum
ab omni inmoderata vini sumpci
one Nam intemperate comminatur
dominus ysa v Ve qui potentes
estis ad bibendum vinum et viri
fortes ad miscendum ebrietatem
Ad huius precepti intelligenciam et

observanciam est breviter sciendum
q quatuor sunt que retrahere
nos debent ab omni inmodera
ta vini sumpcione primum e scriptu
re sacre multiplex comminacio Se
cundum e multorum malorum incursio
Tercium e sacrorum canonum de
testacio atque pene inflictio Quar
tum e exemplorum antiquorum
inductio Dico primo q ab omni
inmoderata vini sumpcione nos
retrahere debent divine commina
ciones et prima comminacio quam
fecit dominus pro(verbiorum) xxiii d. Cui
ve cui patri ve cui rixe cui
fovee cui sine causa vulnera
cui suffossio oculorum glossa super
isto vero dicit inmoderatus haustus
vini interioris et exterioris vi
sus ingerit cecitatem Sequitur
Nonne hij qui commorantur in vino
et student in calicibus epotandis
Secunda comminacio habetur ysa
xxviii Ve corone superbie ebri
is effraym et flori decidenti
glorie exultacionis eius qui erant
in vertice vallis pinguissime er
rantes a vino Dico secundo
q retrahere nos debent ab in
temperata vini sumpcione incur
sio malorum corporalium et spiritua
lium in quibus incurrunt hij qui
intemperati circa usum vini exi
stunt Multa namque mala corpus
et animam destructiua emanant
ab aristotele li° vi° secretorum c. v
d. Nam vinum inmoderate sumptum
primo obscurat intellectum Secundo
impedit sensum Tercio turbat
cerebrum Quarto debilitat virtutem
naturalem et calorem quinto gene
rat oblivionem Sexto omnes

quinque sensus maxime ledit quibus regitur et per dispergit tota operacio corporalis Septimo appetitum fugat Octavo cathenas corporis debilitat et iuncturas Nono tremorem manuum generat / Decimo lympidine oculorum obsturat / Undecimo calore attendit et destruit epar / quia eius sanguinem reddit grossum Duodecimo colorem corporis denigrat / exinde pruerunt timor et tremor et horror et sompnolentia fantastice visiones corrupcio / debilitatio genitalium destructio sensus / abhominatio stomachi / distemperat corruptorem generat corporis grossitudinem et quod deterius est lepram inducat / et sic est de genere venenorum Si igitur inmoderata vini sumpcione tantum leditur corpus quantum leditur anima mea certe hec clare attestantur Augustinus et Gregorius ceterique alii multi doctores Augustinus dicit quod ebriosus ad absorbet vinum absorbetur a vino / abhominatur a deo et despicitur ab angelis deridetur ab hominibus Item ebrietas aufert memoriam dissipat sensum consumat intellectum concitat libidinem involuit linguam corrumpit sanguinem omnia membra debilitat vitam diminuit et omnem salutem exterminat / Et Gregorius ebrietas est blandus demon dulce venenum suave peccatum quam qui habet non se habet / quam qui facit non facit peccatum sed est totus peccatum Et quia illecebra gule poculum intrat ad quas

ideo propter quod Christum significant dicitur ne intuearis vinum cum flavescit et cum splenduerit in vitro color eius / ingreditur blande sed in novissimo mordebit / ut coluber et quasi regulus venena diffundet Item multi in scriptura reperti sunt qui propter ebrietatem mala perniciosissima perpessi sunt / et mortem secundum quod infrascripta exempla demonstrant / Primum exemplum est de Cham filio Noe / qui propter patris ebrietatem in servitutem redactus est ut Genesis ix Et Ambrosius in canone Sexto die xxxv dicit Cham non esset hodie servus si ebrietas non fuisset Secundum exemplum est de loth qui propter ebrietatem commisit incestum hystoriam huius habetur Genesis xix / et in pallegeis canone non habetur Quia ebrietas fuit o... huius incestus pessime vege neratus partus deterior dicit glossa / quod vinum ex se produxit duos effectus / primo ebrietatem deinde incestum Tercium exemplum de holoferne qui propter ebrietatem a Judith hebrea occisus secundum hystoriam Judith xiii / Ex his quod ab inmoderata vini sumpcione retrahere nos debent / sacrorum canonum detestatio / atque pene inflictio / quod ex ebrietate tam clerici quam laici etiam ipso iure inponi habent / Circa quod attendendum est / quod quinque generibus personarum specialiter convenit temperatos esse in usu vini Et primo clericis quorum intemperancia potus specialiter impedit ordinandos secundum Hugonem non quia vinum sit malum immo bonum ut dei creatura / sed quia ex eo

frequenter sequitur ebrietas ut h3
in decre. Et si xpus de mice
im ex. Prima ebrietas e fo
mes et mtr omi vicior ut as
serit canon. Ante oia xxxv d.
Ideo clericis maxime vetatur e
brietas quia om viciorum ut dic
tum est fomes e et mtr. Item
alie extant huius prohibitionis cau
se. una quia vinolencia e inci
tativa libidinis ut dicit Ieron
in q i xxxv d. Venter mero
estuans cito despumat in libidi
nem. ubi ebrietas ibi libido
dnatur et furor. Secunda causa quia
impedit devocionem ad deum et dis
crecionem prov xx luxuriosa res
vinum et tumultuosa ebrietas
quicumque hiis delectatur non erit
sapiens. Hec duo sunt maxime
necia ministro dei qui ambulans
in via inmaculata hic m ministra
bat et acceptus e regi minister in-
telligens. propter hoc ministri tem
pli cum sua vice fungebat in tha
bernaculo prohibebantur vinum bibe
re et siceram ne ebrietate gravaren
tur corda eorum ut sensus semper
vigeret et tenuis esset leviti
ci x. Prima quidem inebriat sta
tum mentis evertit ut Ieron
in canone vinolentum xxv d. et
in figura temulencie extiman
de et sobrietatis tenende in sac
dotibus evvangelice. Quanto enim dig
nitas e excellencior persona hono
rabilior conversacio celestior et
operacio spiritualior tanto magis cave
da e vinolencia vel ebrietas quia
reverendam dignitatem vilificat perso
nam dehonestat conversacionem
infamat et operacionem debitam no

impendit. Pena aut clericorum qui
ebrietati deserviunt secundum Ray q n
est si amonitus non desinat. Si
est epus presbiter ut dyaconus de
ponatur. Si est subdyaconus
uel inferior vel eciam laycus co
mmunione privetur vel verberetur
hec probatur in canone Epus au
omnia xxxv d. Et incidit circa
pula de vi et ho. de. ex. in
hac summa est hostie. Tercio principi
bus et regibus necno et rege
tibus omnibus quia per specialem sa
pienciam debent populum sibi sub
ditum gubernare. unde prov xxxi Ro
li regibus dare vinum quia ubi re
gnat ebrietas ibi nullum latet
secretum ne forte bibant et obliv
iscantur iudiciorum et mutant cau
sam filiorum pauperis. Cave ergo
debent tales lascivia et temu
lencia ad eorum pravum exemplum
ad vinolenciam subditi conmitantur
propterea Gregorius sup id Iob primo
Cum biberent vinum in domo pa
tris primogeniti eorum. i. dicit
Cum maiores voluptati deserviunt
minorum moribus lascivie frena
laxantur. Tercio senibus quia
in eis debet vigere usus racionis
ad aliorum erudicionem quam impe
dit inmoderatus usus vini. Ideo
summe cavere se debent senes ab
excessu in alimentis et potibus
quia ut dicitur in li. Saturnalium
Senes cicius inebriantur hoc ideo
quia eorum corpus e siccum et me
bris durioribus et naturales me
atus observantur. Et ideo exala
cio ad cerebrum ascendit. Contra
mulieribus quia in eis non est
sufficiens robur mente ad hec ut ¶

concupiscenciis resistant Sume
etiam caue sibi debent mulieres
ab immoderatis alimentis et ma
xime ab usu vini quia ut
valerius li° ii c. i. narrat usus
vini olim Romanis feminis igno
tus fuit/ unde multi cauebat
antiquitus/ ne uxores vinum bi
berent/ uel saltem non excede
rent/ et hoc propter ebrietatis co
tumeliam earundem/ propterea Eccli
xxvi scribit Mulier ebrio
sa ira magna/ et contumelia/
et turpitudo illius non contegetur
unde idem valerius li° vi. c. iii
ait Egnatius metellus uxorem suam
eo quod vinum bibisset fuste percus
sam interemit/ idque factum non
accusatore tantum sed reprehensore
caruit/ vno quoque existimante op
timo exemplo illam violate
sobrietati penam persoluisse Et
Augustinus ix confessionum narrat/
quod mater matris sue erat quedam
decrepita/ que propter senectam
et optimos mores honorabatur
et curam matris Augustini et al
terius ancille gerebat/ que non
permittebat eas preter horas
quibus ad mensam parentum mo
deratissime alebantur/ etc si ex
causa deficerent siti/ nec aquam
bibere sinebat/ precauens consue
tudinem malam/ et addebat ver
bum sanum Modo aquam bibitis
quia in potestate vinum non habetis
Cum autem ad maritos veneritis facte
domine apothecarum et cellariorum
aqua sordebit sed mos bibendi
permanebit Sic frenabat au
ditate tenerioris etatis/ et
ipsum puellarum sitim formabat
ad honestum modum ut iam non
biberent quod non deceret et tu
nc sua puella bibebat vinum
ad mensam parentum de coppa
eorum et ad illud modicum modi
ca quottidiana addendo mea
consuetudine prolapsa est ut plenos
mero caliculos hymant haud
ret Et cum ancilla cum ea liti
garet obiecit hoc crimen/ vo
cans eam meribulam/ quo illa
stimulo percussa respexit fedi
tatem suam/ confestimque dap
nauit et exuit Valet igitur
multum ad perfectam sobrietatem
tenendam educacio et ordinata
instructio Quinto et ultimo stude
tibus/ quia in eis debent vige
re tria scilicet humilitas castitas et
sobrietas Obmissis primis duobus
quantum ad presens spectat Restat
de scolarium seu studencium sobrie
tate dicendum Pro quo sciendum quod
quemadmodum ad debitam dispo
sicionem interioris oculi non
tollit solum et impedit humor
carnalis concupiscencie quantum ad lu
xuriam Vinum etiam tollit quan
tum ad gulam Ita ut ait Seneca
Copia ciborum subtilitatem impe
dit Et psalmus dicit Turbati sunt
et moti sunt sicut ebrius et
omnis sapiencia eorum deuorata est
Et Ieronimus contra Iouinianum Sa
piencie operam dare non possumus
si mense habundanciam cogitemus
Ipsam ut idem dicit Epistola lxi
Non est eiusdem hominis vina
degustare et prophetas vel apostolos
intelligere Et ideo Salomon
Eccli ii c Cogitaui a vino
subtrahere carnem meam et animum

meum differre ad sapientiam. Cum igitur sobrietas mense et studium sapientie sint connexa et tanto federe sociata, indecens est veris scolasticis si vacent epulis ut studeant calicibus epotandis. Ideo introeundi sunt pueri frugaliter ut Boecius de disciplina scolarium in principio. Et Agellius libro in ait pueros impubes compertum est si plurimo cibo nimioque vino uterentur hebetiores fieri atque illinc e[?]lia tarditatem corporumque contra fieri [illegible] adolescere quod etiam narrat Varro in hystoriis de educandis liberis. Et predicto Boecius ut supra ait quod oportet scolasticum cavere ab ebrietatibus et comessationibus quia vinum immodice sumptum intellectum videtur acuere conficere[?], non modice sumptum rationem perturbat, intellectum hebetat, memoriam enervat, oblivionem inducit, errorem infundit, ignorantiam producit. Ubi enim ebrietas ibi furor predominat et ubi furor ibi nulla sapientia sed insipientia principatur. Oblivio enim comes est ebrietatis, Macrobius libro primo. Unde legitur quod scolaris quidam socio suo qui relicto studio comessationibus et ebrietatibus intendebat ita scripsit: Tu qui disciplinalis militie[?] et libris omnia postposueras, nunc codices ad calices transtulisti, scribere in bibere mutasti[?], et nunc productus egregius potator, qui prius fueras notatissimus disputator, plus studens in calicibus quam in codicibus, plus vacans in comessationibus quam in lectionibus, plus in Salmone quam

quam in Salomone studens. Non est hec mutatio dextere excelsi. Iste male observabat auctoris preceptum libatus[?] vino de temperantia. Propter quod et ultimo quod ab omni immoderata vini sumptione retrahere nos debent antiquorum exempla. Et quia supra dictum est quod ebrietas est fomes peccati et mixtum omnium viciorum, ideo quantum ad hoc inducam exemplum illius heremite, qui cum temptaretur redire ad seculum, dicat ei angelus: ne recedas, quia si ad seculum redieris tria vicia regnant in seculo, videlicet cupiditas, luxuria et ebrietas, quorum si unum vel duo evitaveris, tercium non evades. Tamen si vis ad seculum ire et redire, elige istorum unum quodcumque volueris, quia necesse est sic fieri. Tunc dixit heremita: hic non possum amplius manere, omnino volo ad seculum redire. Sed quia aliquod istorum viciorum, ut dicis, non possum evadere, et in optione mea est eligere, tercium eligam. Non cupiditatem, quia est radix omnium malorum, sicut dicit apostolus. Non luxuriam, quia non solum coinquinat animam sed et corpus secundum apostolum prima ad Corinthios vi c.: qui fornicatur in corpus suum peccat. Ex quo non possum evadere, eligo ebrietatem, quia ut vulgo dicitur in hoc solet omnis religio concordare. Post fecit miser ad seculum rediit, et inebriatus fuit in corpore[?] a vino cellerarii[?], et multum de luxuria temptatus, tandem in peccatum carnis lapsus est et invenit[?] quedam hominem qui propter hoc

rendebat eu cu quo contendens dim
et tandem iratus et propter ebrie
tatem extra sensu factus cultel
lo illu interfecit Et sic per ebe
tatem in pctm carnis prolapsus
e quod prius abhorrebat postea
a immediate in homicidium ma
dit Ad premissorum intelligenciam ma
gis in speciali e de aliquibus
dubitabilibus inquirendu Et
primo utru usus vini sit licitus
Secundo utru inebrians aliu pec
cat mortalit Tercio utru e
brietas sit pctm mortale Quar
to quo sit ca ul racio quare
ille qui e paru ebrius magis
insanit et litiget quam ille qui
est sobrius vel omnio ebrius
Quo ad primum questiu rndetur
q nullus abus ul potus scdm se
est illicitus vnde dns Christus Mt xv
Nichil quod intrat in os coi
quinat hominem Et ideo usus
vini no e per se loqndo illicitus
vnde aplus prima ad Thi v Mo
dico vino utere propter stoma
chum tuum et frequentes inf
irmitates Usus tamen vini pot ee
illicitus propter condicionem bibentis
qui de facili inebriatur vel
propter modu bibendi qr mensu
ram excedit vel quia ex hoc
scandalizantur bibentes Quo
ad scdm questiu dicendu est
q si quis credat alteru esse
verecundu q puerecundia no
accipiat necessitate sua Si
aute invitet solu ad hoc ut
ille accipiat necessitatem sua
no peccat invitans ~~no~~ no tamen
cet si ille accipiat ult necessitatem
sua seu plus q necesse sit Et

tunc peccabit iste sumens Si vero
invitet ad accipiendu superfluu
Et sic excitetur benivolencia et
familiaritas tunc peccat venialiter
Si vero intenderet solu ut alter
se ingurgitaret tunc peccaret
mortaliter cu intenderet eutere
statum mentis et sic maius
ei auferret qm si auferret
ei temporale aliqd quia auferret
ei usum racionis Quo ad terciu
questiu scz utru ebrietas sit mor
tale pctm Dicendum huic qstio
rndet scdus Tho. secunda secunde q. xv
qui eam format dicens Quia
immoderatus usus vini pt contin
gere tripliciter Uno modo q utens nesci
at potu immoderatu esse et
inebriare potantem et sic e
brietas pt esse sine pcto sicut
de Noe creditur Alio modo q ali
quis percipiat potu esse immo
deratu no tamen estimat se po
sse inebriari et sic pt esse cu
pcto veniali Tercio q aliquis
bn advertat potu esse immode
ratu et inebriatem et tamen
magis volt ebrietatem incurre
q a potu abstinere Et talis
proprie dicitur ebrius et sic ebri
etas e pctm mortale Hoc ul
timu probatur per Aug in li
Confessionum xxv di Quo ad quartu
questiu dicendum Rndet phus qui
hanc determinat qstionem prima
parte problematum sic dicens
Quia sobrius bn iudicat qui aute
omnino est ebrius no iudicat quia
sensus sunt in eo suffocati no
iudicans aute e in ordinatus
Ille vero qui e paru ebrius iudi
cat et propter vinu male iudicat

et ideo magis insanit quam sobri
us vel omnino ebrius etc.

Quinquagesimum primum au
toris preceptum Vul
arbitrio virium feceris Postquam au
tor prebuit nobis rudimenta aliqua
ad virtutem prudencie inducencia
dumtaxat secundum quod divisi sunt actus
ad ipsum secundum paradisi fluvium
pertinentes Nunc vero in presenti pre
cepto subsequenter prebet rudimenta
ad ipsum fluvium pertinencia et nos
inducentes ad rerum agendarum delibe
racionem hoc est dicere quod in rebus
agendis non debemus semper impe
tuose sed deliberate procedere id est
secundum regulam recte racionis ad quod
nos ordinat presens preceptum dum dicit
Vul arbitrio virium feceris quasi
velit innuere autor quod non debes
de tuis viribus tam corporalibus quam
eciam spiritualibus scilicet fortitudine sa
piencia et huiusmodi in tantum confidere
quod monicoes aliorum maxime sanctorum
patrum et prudentum virorum contemp
nere vel despicere velis et hoc
est quod docet Salomon in Pre
miteris prudencie tue etc. Hoc
hoc exponens Iero dicit Ille pru
dencie sue innititur qui ea que
sibi agenda vel dicenda videntur
patrum decretis preponit tuis superhe
hentur ista in decre Iero innitatur
de consti. ex. Ad cuius tamen
precepti intelligenciam et obseruan
ciam est breviter sciendum quod duo
sunt principue attendenda ad hoc ut
quis in agendis deliberate proce
dat primum est viciorum discussio cau
telosa Secundum est virium ponderacio
studiosa Circa primum est notandum
quod officium huius virtutis est perdiligente

consideracionem inter contraria
vicia modum tenere ut fugiendo
avariciam ne in prodigalitatem
incidamus et sic recedendo a temeri
tate quod in timiditatem non cadamus
Ad hanc virtutem eciam obsuadanda
inducit nos Salomon Proverbiorum iiii
Omni custodia serva cor tuum Di
citur custodia premissa omni
ne hic hinc hostibus ita fores clau
das ut aliunde aditum prodas Un
Ennuchus in vicium dicat fugam
culpe si caret arte dum stulti
fugiant vicia in contrarium incurrunt
Ad hanc virtutem pertinere vide
tur cum aliquis undique est circumdatus
malis minus malum debet eligere
hinc est quod Gregorius in moralibus
parte vi libro xxxv c. x Tunc sup
tiue in Canone Nervum xiii di
pulare videtur innuere dicens
Qui muros ambitu undique ne
fugiat claudit ibi se in fugam
precipitat ubi murus brevior in
venitur Et pro tanto dicat quod
sub specie virtutum sepe se vicia in
gerunt et se esse virtutes menci
untur ut tenacia avaricia par
simonia que usus dicatur com
palam effusio quo sonat in
vicium prodigalitatis largitas crudelitas
zelus iusticie remissio
pietas velit videri hec Iacobus
declarat in Canone Sepe
xli di Sed circa hoc est eciam
notandum quod semper duo vicia
habent duas virtutes annexas
quarum una magis accedit ad
unum alia ad aliud ut avaricia
ad quam accedit parcimonia et
prodigalitas ad quam accedit largitas

similiter crudelitas ad iusticiaz
et remissio ad pctm̄ De hac
materia etiam habes supra
in xl preceptō Diligencia adhi
be. Circa scd̄m̄ ē sciēm q̄ qp̄
est dr̄a rerum siue agencium
queda sūt in quibꝫ p̄dnant
vires naturales et ista reguntur
et agūt solo appetitu naturali
cuius mō sūt grauia et leuia q̄
dam sūt in quibꝫ p̄dnant vi
res racionales scꝫ racio media
et volūtas cuiꝰ mō sūt hoīes
qui debent regi appetitu racio
nali et deliberatiō Est ergo
sensus Ut al arbitrō virium secūs
i. in̄ agē debes p impulsum
virium naturalium sicut agunt
irronabilia que omnia agunt
indeliberate et p impetū passi
onis sed semp deliberate scd̄m̄
regulam recte racionis et sic
prudent quod fiat ad ppositū
quia prudencia ē recta racō
agibilium Ethicoꝝ vi Prop
inssorū intelligencia magis
in speciali ē de aliquib dubita
dilibꝰ querendū Et pmo quia
in materia pmissa madet
tractat de illo qui ē vndiqꝫ
ancetꝰ malis q̄ tūc mīꝰ ma
lum elige debet qd̄ ptinere
videt ad pplexitate hic vti
le dispute de ipā pplexitate Et
pmo quot modis fiat ul diuida
tur pplexitas Scd̄o an aliquis
scd̄m̄ veritates int̄ duo pctā
posset esse pplexus Circa pm̄
questiū videt Ray · et ti · f · v
Circa pplexitatem et dicit q̄
duplex ē pplexitas vna ē iuris

// ut agūt c̄ āia-
ta n̄ p impulsū
virium aīalium //

alia ē facti pplexitas iuris est
cum aliquid circa id quod sibi
occurit faciendū uel nō inueit
diuisis auctes s' ad inuicem
repugnātes hec pplexitas
p peritorū ↄsiliū et concordā
concordia reformāda Alia
pplexitas facti qn̄ ut ait
Greg. Diabulꝰ suggestiōe
sua plerosqꝫ ita peccare facit
quatenꝰ si pctm̄ fortasse fugere
appetant sine alio pctō non
euadant xiii d Nerui et dat
ibi consiliū q̄ tūc mīꝰ malū
eligat id ē qd̄ alias scd̄m̄ se
consideratū esset mīꝰ pctm̄ et
p hoc respn̄ ē ad pm̄ questiū
Circa scd̄m̄ questiū videt id
quī Ray q̄ veritate īspecta
nō pt aliquis esse pplexꝰ id ē
necitate astrictꝰ ad aliqd̄ ma
lū ppetrandū vnd Augꝰ
vasis ire mīꝰ deus rddet
interitū si nō spōtaneū inue
niret homo pctm̄ hre xxiii
q· iiii Nabuchodonozor Item
Aug' usqꝫ add pctm̄ volūta
riū malū est ut nullo sit ma
lū si nō volūtariū xv q i
g̃ i · cui sine concordat hijs oēs
theologi sup xiii sn̄iarū dist·
xxxi in qōne an ↄsciēcia
erronea obligat et tho in
xto d xxxix z

Quinquagesimum scd̄m̄ au
torꝰ pceptū placet
vincte parentes postq̄ autor
sup in scd̄o pcepto videlꝫ
parentes aīa pbuit rudimēta
ad pietatem parentū inducēcia p
quā eis exhiberi dꝫ debitū re
uerencie et honoris Et quātū

ad hoc ptineat ad scdm riuulu pm padisi fluminis sz iusticie quia sicut ad vtute religionis ptinet pmo gradu deo cultu exhibere ita scdo gradu ad vtutez pietatis ptinet cultu exhibere prntibz vnde vero in pnti pcepto subsequenter pbet rudimenta nos ad paciencia inducencia Que quide paciencia scdm tulliu est tercius riuulus quarti padisi fluminis sz fortitudinis p qua maxime inducim motus et aimos placide prntu ac eciam p paciencia et humilem supportacione ira vincere eorunde vnde racionabiliter autor hoc pceptu ad scdm annectit D. Paciente vince pntes Primo qz hec virtus inter ceteras sit magis splendens ut policraticus dicit li. 4 ca. 24 cum in filijs erga parentes excellit commendacone multiplici ut pbat Seneca de bnficijs li. 3 ca. 28 ostendens qz felicissimus et fortunatissimus qui pntes vincere meretur bnficijs et hoc e qd sap dicit eccli 3 fili suscipe senectam pris tui et no contristes eu in vita sua Est namqz debitu filio quitqz erga prem agit pro huius pcepti intelligencia ac eciam obseruancia est breuiter sciendu qz ad reuerenciam necno paciam aduersus parentes exhibenda inducit nos potissime scriptura natura acerba pena et antiquoz exa etc. Circa pm e notandu qz filius tenetur ad octo prntibz pmo ad cordis dilectionez vnde Augustinus sup 1 Cant. Et ordinauit in me caritate dicit qz amor prntum

e pponendus amori filioz Scdo ad operis honorem malach 1 filius honorificat prem et seruus dnm Exo 20 honora prem tuu etc. Tercio in necessitatibus sustentacionem Eccli 3 Elemosina pris no erit in obliuione cora deo Quarto in obsequijs famulatoz ibidem qui timet deu honorabit pntes et quasi dnis seruiet eis qui se genuerut Quinto in honestis obediencia Deut 21 Si genuit homo filiu contumacem et ptuu qui no audiet patre et ei obedire contempsit etc. Sexto in aduersis tolleranciam Eccli 3 Suscipe senectam pris tui et no despexeris illu in vita illius Septimo in vbis reuerencia ad hebr 12 patres quide etc. et sequitur Et reuerebar eos Octauo in offensis veniam ut in pposito et tunc paciente tollerandi sunt pntes et cu omi benignitate et supportacone vincendi Quo eciam ira prntu ac eciam superbia mitiganda sit ac eciam quibus et quot modis vide supra in 43 pcepto iracundiam tempera Et ppterea Eccli 3 tercio scribitur Si defecerit sensu venia da, Circa scdm eciam ad reuerencia prntu inducit nos natura quod tali pbatur exemplo qz quida princeps habs de vxore sua adultera tres filios videbatur hre cu autem imperaret prtum et qz plurimu molestaret eandem dixit ut semp testaretur vnu illoz

tem esse filium suum alios adulte
ros nec voluit ei indicare quis
illorum esset eius filius ut ipsius
amore aliis preponderet Moriens
autem pater filium suum omnium bonorum
suorum heredem instituit Quilibet
vero quilibet dicebat se legittimum
heredem trahuntur ad iudicium
Iudex autem protulit sententiam quod
quilibet eorum in corpus patris defunc
ti iaceret sagittam et qui melius
percuteret in media cadaveris parte
hereditatem perciperet cum eorum duo
sagittis valde percussissent
qui verus erat filius dixit se
nunquam percussurum patrem suum
Et si quis eum decetero percuteret
non dimitteret eum impunitum et
hec dicens flebat tunc iudex
iudicavit eum esse verum filium et
per consequens heredem quia na
tura ad hoc faciendum compu
lit eundem Circa tercium in
ducere debet pena acerba
quam miraculose infert deus
parentibus maledicentibus unde
Augustinus libro decimo de civitate dei refert
quod quedam mulier de Cesarea
a capadocie habuit vii filios
et tres filias que cum in suo viro
suo defuncto tristaretur et
tunc a filiis molestaretur eos
maledixit quorum membra
tremore iugiter debilitata sunt
post eam maledictionem illa
qua tenebantur et ob suam no
bilitatem aspectum civium non
ferentes per mundum vagabantur
quorum pena auctorum videbatur
terrebat aspectum Duo autem
ex ipsis scilicet paulus et paladia
venerunt ad augustinum et fratrem sancti

Stephanum Cordiani et frequenta
bant Cum autem in die pasce
paulus in predicta ecclesia in o
racione prostratus coram omni populo
horribiliter torqueretur subito
curatus surrexit nec postea
dicta infirmitate laboravit Quilibet
causam infirmitatis eius populo re
citaret paladia mirabiliter
quaerebatur que intrans cancellum
ecclesie in qua frater eius oraverat
oracionem se dedit et facta oracione
dormivit subito autem excitata
omnino sanata surrexit et
omnes de sua sanitate letificavit
Circa quartum etiam quia in
huius divini precepti confirmacione
tactum est quod paciencia inter cete
ras virtutes splendens est et
nobilis Conveniens autem est
ut de ipsa aliqua exponantur ex
empla turpe est enim et contra
contrarium ut hec nobilis
virtus non appareat in hominibus
christianis que sic splenduit in
paganis non intuitu divini amo
ris sed potius glorie temporalis
Ubi est sciendum quod antiqui pacie
ncia quadruplicia sunt decorati
primo in sustinencia contumeliarum
in verbis Secundo in perpessione
penarum in corporibus Tercio
in remissione iniuriarum humiliter
tollerando Quarto in modera
cione disciplinarum dulciter infli
gendo Fuerunt autem antiqui
prediti paciencia primo dicta
ut legitur de Alexandro libro tercio
de iugis philosophorum Cum cum Anti
gonus dixisset Etati tue
regnare non convenit nec pu
det etiam tempore tuo regnum

voluptatis et luxurie dnari In
indignus es regno racione
etatis et voluptatis pacienti
ssime hoc tamen tulit Similiter
paciencia scdo° dicta viguit in
antiquis vt narrat valerius
li° vi° de theodoro Cum enim
Lysimachus rex iussisset eum
carceribus angi dixit eidem
hoc sit per petis tuis Inde ille
michil inter est vtrum humi an
sublimi loco putrescam Paciencia
vero tercio° dicta scilicet que est
in remissione iniuriarum erant
antiqui viri multum prediti Vn
de tali paciencia in rege philippo
narrat Seneca li° tercio de
ira ad quem cum venissent le
gati Atheniensium eorum audita
legacione benigne ait philippus
dicite quid possum quod sit athe
niensibus gratum Cui respondit de
metrius vnus de legatis te
suspendere est gratum athen
iensibus Et cum circumstantes indig
nati essent et vellet in illum ir
ruere iussit illum rex in colu
mem dimitti ceteris legatis
dicens renunciate atheniensibus
multo superiores esse qui ista
dicit quam qui impune audiunt
Paciencia insuper quarto° dicta
viguit in antiquis ut ait Va
lerius li° iiii° c° Cum plato
aduersus delictum serui sui
vehemencius excessisset nec
ipse vindicte tenere posset
modum timens Speosippo a
mico suo mandauit dicens ca
stigacionis modum deforme ne
extimas si animaduersio sua rep
rehensione meretur Ad primum eorum

intelligencia magis in speciali
est de aliquibus dubitabilibus
querendum Et primo vtrum parentes
preponendi sint omnibus aliis in
honore Secundo vtrum obe
dire teneamur parentibus in omnibus
Quo ad primum questum primo
videtur quod sint omnibus prepone
di quia inter precepta deca
logi nullus precipitur honora
ri nisi parentes dicitur enim
Exo° xx° honora patrem tuum
et matrem tuam ut sis longeuus
super terram quod de nullo alio
precipitur Contra sicut laus dicit
preeminenciam in laudato ita ho
nor dicit preeminenciam in hono
rato Sicut enim laus est pte
stacio preeminencie bonitatis
in laudato ita honor est pte
stacio preeminencie dignitatis
in honorato sed pater non habet
omnem preeminenciam dignitatis
vel non summam ergo non est
pre omnibus aliis honorandus
Unde ad solucionem questionis tra
ctanda sunt primo distinguen
di sunt diuersi gradus honoris
qui debentur hominibus diuersorum
statuum ut videamus quibus honor
cui statui sit exhibendus Secundo
ostenditur in quibus consistit
honor primus Tercio quod patri
non debetur omnis honor Quantum
ad primum est sciendum quod honor dicit
respectum preeminencie Est au
tem triplex preeminencia prima
est principii scilicet productionis vel
cause Secunda est sapiencie Tercia
est bonitatis preeminencia autem
principandi vel causandi est
adhuc triplex Quedam enim

habent preeminentiam principandi
uel efficiendi aliquid quantum ad es
se naturale quia de non esse
ipsum deducit ad esse Hanc
habet pater carnalis et ratione huius
preeminentie est honorandus pre
ceteris unde dicitur memento
quod nisi per eos natus non fuisses
Quidam habent preeminentiam
principandi aliquid quantum ad
esse spirituale et ratione istius pre
eminentie est honorandus pla
tus Ecclesiastici xiiij Tanquam dominis ser
uiant eis qui se genuerunt
in opere et sermone Quidam
habent preeminentiam principan
di aliquid quantum ad esse tem
porale Et ratione huius preemi
nentie honorandi sunt principes
temporales ut imperator et rex
unde dicitur prima Petri ii Deum
timete regem honorificate
Secunda autem preeminentia prin
cipalis penes sapientiam bone
cuius preeminentie honorandus
est doctor iudex literatus et se
nex in quibus est discretio
multa experientie Leuitici xix
Coram cano capite consurge
et honora uultum potentis
Tercia preeminentia principal
est que attenditur quantum ad boni
tatem Et ratione huius preemi
nentie honorandus est uir sanctus
Unde apostolus de Epaphrodito
dicit ad Philippenses ii° Excipite il
lum et cum honore habetote
quoniam propter opus Christi usque ad mor
tem suam accessit tradens animam
suam et sic patet primum principale
Quantum ad secundum solutionis est
notandum quod honor parentis con

sistit in duobus primum scilicet in reueren
cia et sustentatione corporali Re
uerentia autem parentalis consistit in
tribus Primo in affectu timendo offen
sam parentis amare unde Jeronimus
prohibeat parentibus honoris impota
forimdo In effectu et hoc obe
diendo ad Ephesios v Filii obedi
te parentibus uestris In signo incli
nando preponendo et similia faci
endo que sunt honoris signa
quod loquitur apostolus ad Romanos
xiii De honore Cui honorem
honorem cui tributum tributum
Sustentatio etiam consistit in
tribus scilicet in solacio uerborum Ecclesiastici
iii Ubi dedecus filii pater sine
honore Dicit glosator dissipati
ne honore et solacio debent
fouere parentes unde Jeronimus
de honorandis parentibus Nemo
patrem asperis uerbis ledat
affectum sonet quilibet lingue fi
liorum siue liberorum hoc filiorum
ora loquitur quod parentes de
bent audire in seruicio unde
Ecclesiastici iii Qui timet deum ho
norat parentes et quasi dominis
seruiet hiis qui se genuerunt
in opere et sermone et in omni
paciencia et ibi multa de hiis di
citur In exhibitione necessario
rum unde Jeronimus honora patrem
tuum non in uerborum sono qui
potest in opera parentum cassa adula
tione frustrare sed in uictu
necessariis ministrandis unde
Aristoteles viii Ethicorum uidetur
quod in hiis que pertinent ad su
stentationem que est per nutri
mentum quod sibi maxime debe
ant sufficientiam prebere parentibus

Sunt enim in hoc debitores eius
sicut causis essendi et generatio
nem unde et circa ea que pertinent
ad conservationem ipsius esse ma
gis debent subvenire parentibus
quam sibi ipsis hec ibi secundum aristoteles
et expositorem Quantum ad terciam
solucionis est sciendum quod patri non
debetur omnis honor quia non est
largitor universalis omnium bonorum
nec continet in se universaliter magistri
pater carnalis omnem preeminenci
am cui debetur honor et hoc
est quod dicit aristoteles ix ethicorum
et expositor Non omnem debent
honorem homines parentibus quia neque
eundem honorem debent patri
et matri neque illum debet patri ho
honorem qui debetur sapienti
vel qui debetur duci exercitus sed
patri debet honorem paternum et
matri maternum Similiter cuilibet seniori
debetur honor propter etatem in
assurgendo et inclinando et huiusmodi
amicis autem fiducia et comunicatione
omnium et aptare singulis quod est
proprium ~~patri~~ secundum etatem et virtu
tem ut puta sapientie et usum
officij sicut duci exercitus patet ex
patet responsio ad argumentum in g
rum quia licet sit speciale pre
ceptum de honore paterno non
tamen est de omni honore sed de
honore paterno unde per hoc con
cluditur quod sunt plus honorandi
omnibus aliis nisi quantum ad honorem
D patrum et hec concedit Quarto ad
secundum principale dicitur primo videtur
quod obediendum parentibus in omnibus
debeat quia sicut dicit Apostolus ad
Coll. tercio Filii obedite parenti
bus in omnibus Contra Illud quod

attribuitur patri celesti propter hoc quia
est largitor omnium bonorum non debetur
attribui ei qui est largitor par
ticularis quorundam bonorum Verum
autem sit quod pater celestis est
universalis largitor omnium bonorum
iuxta illud quod dicitur Jacobi 1
Omne datum optimum et omne
donum perfectum desursum est de
scendens a patre luminum etc
propter hoc debetur ei omnis ho
nor reverencie quantum ad obedi
enciam et alia unde prima ad Thi
1o Regi seculorum immortali et
invisibili soli deo omnis honor
et gloria Et in oratione dominica
dicitur vi Pater noster qui es in celis
etc Sequitur Fiat voluntas tua
sicut in celo et in terra Pater
autem carnalis est solum largitor
particularis bonorum quorundam
ergo ei non debetur omnis honor
obediencie quia nec habet omnem
preeminenciam Unde eo ad hanc
questionem movet philosophus ix ethicorum 2
sub hiis verbis dubitacionem habet
et talia puta utrum oportet patri
omnia attribuere et obedire uel
laborante in infirmitate quidem me
dico duci exercitus ordinandum
bellicosum id est utrum infirmus debet
obedire magis patri quam medico
Et utrum bellator debet magis obe
dire patri quam duci exercitus primo
enim ponetur solucio aristotelis
secundo solucio doctoris que decla
rat solucionem aristotelis Quo
ad primam solucionem huius secunde
questionis Secundum quod aristoteles
et expositor eius sicut videtur
quod non est in manifestum quod non semper
eadem omnibus reddenda est sicut

nec apud gentiles omnia sacrificantur. Homini sed quedam aliis
diis nec etiam patri omnia sed
alia debentur parentibus et fratribus
et amicis et benefactoribus et
singulis eorum sunt attribuenda
ea que sunt eis propria et que
ad eos pertinent. Et eadem
racio est de virtuosis. Et istud
videtur homines seruare quod ad
nupcias scilicet quas sit propagacio generis vocat homines cognatos quibus est commune genus
Similiter ad accones que sunt circa
nupcias vocantur consanguinei
et propter hanc racionem
extimant homines quod consanguinei
debent esse in tedea id est in conuencione in qua tractatur de
nupciis. Vide ibi. Vide circa questionem
Allexandrum Albertum in volumine summe
ubi ait de preceptis mouet et
soluit pluries et clarius declarando solucione philosophi. Et hec
est vera solucio huius questionis
unde dicit sic. Secundus gradus
superioritatis est modus obediencie dicitur ad Ro. xiii°
omnis potestas a deo est et omnis
anima potestatibus sublimioribus subdita debet esse. Est autem
superioritas in spiritualibus et temporalibus constituta dupliciter scilicet quantum ad regimen reipublice et quantum ad regimen rei familiaris familie proprie. In regimine spiritualium
preest prelatus spiritualis. In regimine
temporalium quantum ad proprias familias preest pater carnalis. Sic
ergo determinatur obediencia scilicet
spiritualis prelati scilicet in hiis in quibus
preest scilicet in spiritualibus et prelati
secularis in temporalibus rei publice.
Et sic obediencia debita patri
in disposicionem rei familiaris sue proprie familie. Et secundum
hoc dicitur quod filius prefamilias
tenetur obedire patri in omnibus
probabiliter pertinentibus ad honestatem vel utilitatem rei familiaris. Hec ille. Concordat hiis
Thomas 2a 2e q. xxxiii ar.
ii in corpore questionis et ar. v
in responsione questionis et ar. v.
Ex hiis patet quod querebatur
scilicet quod patri carnali non est obediendum in omnibus simpliciter sed
in omnibus in quibus preest et per
hoc soluitur argumentum in oppositum scilicet quod sibi debet obedire
in omnibus scilicet pertinentibus ad presidenciam parentis etc.

Quinquagesimum tercium auctoris preceptum. Patere
legem quam tu ipse tuleris. Postquam auctor in superioribus prebuit aliqua rudimenta ad obseruanciam inducencia qui est tercius riuulus id est species primi
paradisi fluminis hoc est iusticie.
Nunc vero in presenti precepto subsequenter prebet aliud rudimentum pertinens ad hanc obseruanciam
per quod legum conditores insinuantur
quo sibi subditos inducere dent
ad legum et ad statutorum obseruancia quas eisdem imponunt
dum dicit. Patere legem quam
velut innuere quod ipsi legum conditores debent pati leges suas
quas aliis imponunt obseruandas
et non eas deuastare vel destruere
per in obseruanciam vel reparationem transgressione sed pocius in semetipsis

m· obseruare quia si sic fecerit
subditos suos induuit ad eas
efficacius obseruandas per consequens tamen
precepti obseruancia et intellige
ncia est breuiter secundum Et tamen sunt
que maxime mouere debent
et inducere legum conditores
ad legum obseruanciam et earum
implecionem primum est sacra scriptura
secundum est canonica et ciuilia iu
ra Tercium est antiquorum exem
pla primi declaracione est aliqualiter
instandum Apostolus scribit ad Ro vii dicit
quod lex propter transgressores posi
ta est In lege autem veteri
erant quedam precepti iudici
alia quedam cerimonialia que
dam figuralia et quedam mora
lia lex quantum ad prima precepta
erat lex seruitutis et lex mortis
ad Ro vii Soluti sumus a lege
mortis in qua detinebamur
ita ut seruiamus voluntate spiritus
non in vetustate littere Secunda vero
lex dicitur libertatis Jacobi i Qui
autem perspexerit in lege liberta
tis et permanserit in ea non
auditor obliuiosus etc Et si
Apostolus dixerit propter precepta
legis iudicialia et cerimonia
lia et eciam figuralia expedi
tamen sic ad legem que communiter
datur propter moralia et merito
quia omnis virtus congregacionis
faciliter dissoluetur et purificatur
nisi certis legibus religaretur et
vniretur propterea ut dictum est
lex propter transgressores posita
est et ideo est audienda per atten
tione et retinenda per meditacio
nem et est custodienda per execu
cionem non solum passiue sed actiue

Non enim auditores sed factores
legis iustificabuntur Jacobi i Esto
te ergo factores legis et verbi
et non auditores tantum quia sicut
dicit Apostolus ad Ro ii Non
auditores legis iusti sunt apud
deum sed factores legis iustifi
cabuntur Exemplo ergo le
gislatoris nostri ihesu christi qui
prius cepit facere quam docere Actuum
primo Qui non venit eciam legem
soluere sed ad implere Mt v
hoc eciam figuratiue describitur
in Gedeon Judicum vii vbi
dicit Gedeon populo Quod me vi
deritis facere facite etc Secundo
scilicet quod legum conditores ad earum
obseruanciam inducit canonica
et ciuilia iura Et primo ca
nonico iure comprobatur in decreta
li omnes de constitutionibus vbi dicitur
Et qui quod in alterum statuit
ipse eo vti debet cum sapiens di
cat auctoritas Patere legem quam
tu ipse tuleris Item probatur in
decreto prologorum de preben vbi eciam
sic dicitur Nobis legem impone
non debent quam ipsi negligunt
obseruare Idem eciam probatur nostro
ciuili iure quia licet dicatur quod
princeps legibus sit solutus ut ff
de legibus l. princeps tamen se
legibus viuere legibus profitetur
vt C. de legibus Digna vox
et hoc sine dubio traxit a
lege diuina vt in preallegatis lege
et capitulo Judicium autem princeps legis
humane legem statuit seruare te
neatur potest taliter declarari
Et sic omnis princeps legisla
tor legis humane obligatur est ad
obseruanciam legis diuine quia nulla

solutus est a lege divina unde id
quod habetur ad Ro. xiij omnis
anima potestatibus sublimioribus subdi
ta sit Et in suprascripta in decre omnis
anima De consti. Sed lex divina
reprobat et condempnat eos
qui non servant illud quod a
liis dicunt et imperant servandu
ut in multis locis et p̄ apparet
capitulo xxiij ubi dicitur quod xpus dicebat
Super cathedram moysi sederunt
scribe et pharisei Omnia ergo que
cumque dixerint facite secundum vero
opera eorum nolite facere Dicunt enim
et non faciunt Item ad Ro. ij.
Qui doces te ipsum non doces
qui predicas non furandum fura
ris non mechandum mecharis
ergo legislator legis humane
ad latorem legis perfectissime divine
que est lex Evangelica se debent
conformare Sed lex humana
conformatur legi divine perfectissime
ergo lator legis humane confor
mari debet xpo qui fuit la
tor perfectissime legis scilicet evangelice
eo quod talis legislator nec in le
gibus traditis nec in modo tra
dendi errare potuit vel errare
potest propter quod dicit Augustinus
Omnis omnis voluntas actio est intra mysterio
eo quod eius actio est infallibilis
et ita mensura actionum humanarum
Quarto dico patet quod xpus leges
quas aliis imponebat observa
bat perfectissime quia premitte
bat opus doctrine quod servabat
quod docebat servandum unde
in actis j° Cepit ihesus facere
et docere ut patet de lege
qua tulit quando dixit vade et
vende omnia que habes et da
pauperibus et quando etiam dixit Qui
non renunciaverit omnibus que
possidet etc. quam legem ad literam
servavit quia dicebat vulpes fo
veas habent volucres celi ni
dos etc. ergo lator legis humane
exemplo xpi tenetur servare proprias
leges convenientes quas statuit
Dixi tercio et ultimo quod mo
vere debet legum conditores
ad observanciam et implecionem
eorum antiquorum exemplum ubi sciendum
quod legum conditores diligenti
studio vigilanter laborare debent
ut iustas leges promulgent
et promulgatas servent Et re
cedentibus leges iniquas et
in iusticias constituentes supersederet
ut opprimerent ysaie x° Quod
exemplis infra scriptis comprobatur
primo de ligurgo legitur quod nil
aliis imperavit quod prius ipse non
impleverit Et dicitur quod quasdam
leges finxit et quia populo du
re videbantur et quia iuste e
rant appollinem delficum id est
deum delficorum eas dedisse finxit
Cumque eas propter duriciam populi
solvere vellet ligurgus civitatis
populum iuramento astrinxit quod eas
non solveret donec appollinem
delficum consuluisset ac rediret
sed reverso portaret ad certam
insula in exilium ivit ibique per
petuo egit ut leges predicte perpetuo
servarentur Cumque morti appro
pinquasset ossa sua in mare proici
mandavit ne si forte mortui ossa
ad civitatem adiuvata delata
fuissent extimaret se a iuramento
esse absolutos De isto ligurgo
et eius legibus recitat Augustinus

ij. de ciuitate dei. ac etiam prologus
pompeyus li° in ¶ De obseruatio
ne etiam legum fuit in antiquis magna
seueritas propter quod etiam optime facit
quod narrat valerius li. vi. c. vi
de Celeuco qui vrbem lucrasi
¶ saluberrimis legibus munita fecit
quas ibi erat constitutum ius ab
eo quod dephensus in adulterio ex
mis vtroque oculo carere debet
¶ Et vero cum filius eius esset in
tali crimine dephensus et tota ci
uitas necessitatem pene alig
diu remitte pugnat ¶ Ad ultimum
vero pabus propter deuictus suo
pus deinde filii oculo eruto
vsu videndi vtrique reliquit de
bitum modum supplicium reddidit
equitatis temperamento se mirum in
sicordie prem et iustum legisla
torem partis ¶ multa alia anti
quorum exempla possent huic proposi
to adduci que tamen ad pns
obmitto breuitatis amore ¶ propter
premissorum intelligentiam magis
in speciali est de aliquibus dubi
tabilibus querendum ¶ Et primo vtrum
necesse fuit legem Euange
licam esse propter legem natura
lem et positiuam ¶ Secundo vtrum le
ges obligat in foro consciencie
¶ Tercio vtrum melius regatur ci
uitas uel regnum optimo rege
uel optima lege ¶ Quo ad
primum questionem videtur quod sit necessa
rium esse legem Euangelicam
hoc probatur triplici primo ex
parte punicionis peccatorum Nam
lex humana non potest omnia peccata
punire quod prouenit duplici de
causa prima est quia si mellius pena
patur uel pollicia posset durare
si omnes transgressiones puniret
Racio quia pro plus non potest attin
gere punctualem formam remedi
ideo non omnia punit ¶ Secunda
quia non omnia peccata cognita
sunt principi uel rectori ymo
sunt aliqua incognita sicut
cogitaciones et talia ¶ legis au
tem latori eterni de mente latet
et semper durat quorumque peccato
punito ¶ Secundo sumitur ex
parte cognicionis mediante quia
actus humani propter incertitudinem
eorum et mutabilitatem non
sunt certi ymo de eis diuerse
sunt sentencie quia aput aliquos
aliqua sunt iusta que apud alios
iniusta iudicantur ideo oportuit
dare legem Euangelicam in qua
tamen non potest error nec decepcio
¶ Tercio sumitur ex parte finalis
boni quia bonum finale non potest
quisquis consequi per legem na
turalem nec positiuam quia ex
cedit facultatem humanam quia
est bonum super naturale ideo o
portet dari legem per quam po
sset assequi talis autem est
lex Euangelica uel diuina
ergo oportet dare legem euan
gelicam ¶ Quo ad secundum questionem
de hanc questionem tenuit tho
ma 2e q. xcvi a. ¶ leges hu
mane si iuste sunt virtutem habent
obligandi in foro consciencie a
lege eterna a qua emanant secundum illud
primum per me reges regnant
et legum conditores iusta decernunt ¶ Sunt
autem autem leges iuste triplici primo quod
ex fine quando scilicet ordinantur ad bonum que
¶ Secundo ex auctore quando scilicet lex lata non ex
cedit potestatem ferentis ¶ Tercio ex

forma quia scilicet secundum qualitatem proportionis imponuntur subditis onera ad bonum commune et secundum hoc leges huiusmodi onera imponentes iuste sunt et obligant in foro conscientie ex diffinitione. Verum leges iniuste non obligant. Sed quod sunt iniuste dicit Thomas ubi supra ostendit quod iniuste sunt primo propter contrarietatem ad bonum humanum et hoc triplex scilicet contrariis modis dictis de legibus iustis. Nam primo iniuste sunt ex fine. Sicut cum aliquis presidens leges imponit onerosas subditis ad utilitatem communem pertinentes sed magis ad propriam utilitatem cupiditatem aut gloriam. Secundo ex auctore sicut cum aliquis legem fert ultra sibi commissam potestatem. Tertio ex forma puta cum inequaliter onera multitudinis dispensantur etiam si ordinentur ad bonum commune. Et tales magis sunt violencie quam leges unde non obligant in foro conscientie nisi forte propter vitandum scandalum. Item iniuste sunt per contrarietatem ad bonum divinum sicut tyrannorum inducentes ad ydolatriam uel ad quodlibet aliud quod est contra legem divinam. Et tales leges nullo modo decet observare. Quo ad tertiam questionem cum philosophus in politicis dicit quod melius est quod regatur optima lege et hoc duplex primo sic quandocumque aliqua duo sic se habent quod unum est principale reliquum organum est et instrumentale principale est eligibilius sed ita se habent lex et rex quod lex est sicut principalis lex autem sicut instrumentalis ergo etc. hoc probatur per philosophum qui dicit quod lex est organum et instrumentum legis. Secundo quandocumque aliqua duo ita se habent ita quod unum potest faciliter perverti quam aliud illud quod minus potest perverti est eligibilius sed ita se habet lex et rex quia lex non ita de facili potest perverti igitur etc. probatur per philosophum qui dicit quod homo non dicit solum intellectum sed intellectum cum concupiscentia ideo potest perverti quod v. ethicorum dicit philosophus quod optimos viros furor et cupiditas pervertit. Sed lex dicit solum intellectum et rationem que principari debet. In contrarium est quia dicitur quod lex est vivificalis observanda. Cum ergo rex habet ipsam legem corrigere ergo est supra legem et melior quod concedatur. Secundo quia quando aliqua duo sic se habent quod unum est causa aliud sicut effectus causa est eligibilior. Sed rex causa legis quia ipsam condit quod nulla res potestatem habet ligandi nisi sit auctoritate principis uel regentis ergo melius est regi optimo rege quam optima lege etc.

Quinquagesimum xᵐ auctoritas precepti Alienum noli concupiscere. Postquam auctor in superioribus prohibuit rudimenta aliqua spectantia ad primum paradisi flumen scilicet iusticie sub modo negativo in speciali ut maledictus ne esto. ad consilium ne accesseris etc. et huiusmodi Nunc vero in presenti precepto prohibet rudimenta ad eandem virtutem spectantia sub eodem

mo sed in genere dum dicit Alienum noli concupiscere quasi velit innuere quod istud preceptum ad omnem speciem iniusticie extendere videtur ac eciam inducere et hoc ad superiores pares vel inferiores. Ad cuius evidenciam est sciendum quod duplex concupiscencia reperitur in scripturis una virtuosa et alia viciosa

Addi

Notandum vero quod triplex cupiditas est que in sacris canonibus reperitur. prima est honoris et hec reprobatur ut j q vi c. [illegible] Rapacitas que abhorretur [illegible] Tercia est divitiarum et hec est duplex prima consistit in acquirendo et ipsa dicitur cupiditas secunda consistit in retinendo et dicitur avaricia [illegible]

Concupiscencia virtuosa est illa que est actus voluntatis de qua Sap vi Concupiscencia itaque sapiencie ad regnum perpetuum perducit Concupiscencia vero ~~virtuosa~~ viciosa est illa que est actus sensualitatis hec est que sola dicitur sensualitate hanc prohibet auctor tenere imo eciam porcius abicere docet dum dicit alienum noli concupiscere Sed nota quod sub modo negativo datur hoc preceptum ad denotandum quod sicut precepta decalogi que negativa obligant semper et ad semper ita quod transgressores semper obligant ad mortale ut sunt precepta secunde tabule sicut est non concupisces rem proximi tui ita eciam eodem modo similitudinarie de isto precepto dicendum est Sed advertendum nobis est quod precepta decalogi possunt esse data vel innata primo pertinent tamen ad populum israheliticum Secundo ad omnes obligant quia quilibet continet decalogus explicite hoc continet lex nature implicite que scripta est in corde cuiuslibet istud enim preceptum legis nature Quod tibi non vis fieri aliis ne feceris includit hec precepta non occides non furtum facies que decalogus explicite ponit Quedam alia precepta ponuntur sub modo imperativo sicut illa que sunt affirmativa quedam sub modo indicativo sicut negativa et hoc ideo quia difficilius est facere bonum quam declinare a malo plures enim in faciendo bonum requiruntur circumstancie In quibusdam vero preceptis prohibentur habitus et affectus ut in hiis patet non mechaberis et hic non concupisces rem proximi tui quod est idem cum auctoris precepto alienum noli concupiscere quia appetitus est inordinatus ad illa. In quibusdam solum prohibetur actus ut cum dicitur Non occides hoc dicitur secundum formam trahendi non per firmitatem intelligendi. omnia enim precepta negativa magis ligant et cum prohibitus precepti intelligencia ac eciam observancia est brevius sciendum quod tria sunt que principaliter trahere nos debent ab aliene rei concupiscencia videlicet scriptura moralium Quia doctorum patrum instituta canonica et patrum antiquorum exempla principaliter dico primo quod scriptura tamen moralis

qm etiam divina retrahe nos
docet ab aliene rei concupia
et hoc ppter ea mala que ex
hoc pessimo vicio pgrediunt
hec siquidem inter ceteras pa
ssiones e detestabilis et bono
comuni contraria Racio 3 quia
ppter ipam nedu homo cor
ruptus e ex ea sed deus et
pximus offendunt pmo siq
dem offendit seipm nedu spi
ritualit sed etia corpalit Spi
ritualit in qntu anim appetit
bona corpalia ultra debita
mensuram que vite et oppor
tunitati sue ac suoru decent
ac honeste conveniant et in
qntum in ordinata voluntate
firmant ad ipa bona tenenda
contra regulam racoms et
debitu ordinem caritatis peccat
etiam corpalit in seipo ex
in ordinata huius tenacitate
bonor Sibi eni ipi avarus 3
et sue vite ac etia indigentie
non pvidens hoc est quod ppe
dicit Salomo Eccli vi Est
et aliud malu quod vidi sub
sole vir cui dedit deus divi
cias et subas et honores 7
nichil deest aie sue ex omi
bus que desiderat nec tribuit
ei ptatem deus ut comedat
ex eo sed homo extraneus vo
rabit id hec i vanitas et
magna miseria 3 De hs pnunc
cio q melior sit ille abortivus
frustra eni venit et pgit ad
tenebras et oblivione delebi
t nomen eius ppterea Aug
in quada Epla ipo cupido lo
quens sic inquit Quid 3 q te

malu velis et n omino velis ma
lu nec uxorem nec filios non
primu nec tunicam postremo
nec caligam roge te ut ppnas
vita calige tue Secundo deus
ex cupiditate offendit Racio
3 quia ex amore cupiditatis
et inordinate retencionis fer
vore nichil aliud cupidus inte
dit qm divicias congrega
re nichil aliud cupidus affectat
et agit qm tpalia psidia et
tenacitate servare et ex istor
temporalium voracitate cotep
nit eternu et incomutabile
bonu qd deus e ppt qd Jeron
sup cantica ome xxiiij Sic
de cupido loquit sub hac for
ma Quadriga ~~pusillanitas~~
cupiditate pusillanitas inqua
mitas et tenacitas uno solo
servitore contenta sz ardore ha
bendi Tercio ppter ipaz cupidi
tate offendit pximus Racio e q
cu tpalia bona nec pnt sil ab
oibus possideri ideo cupidus
pecuniam uel divicias inordina
te aggregas et cservas in ipis
diviciis habundare nec pt quin pxi
in eis deficiat ppt quod h
detestabilis cupiditas sic univ
saliter genus humanu invasit
ut omnes quasi mortales ava
ricie et cupiditati studeant
et ppter honores lucra et a
iutaliu officia et alior cupi
ditatem tpalium pximus in
fringit in pximi ~~Fra~~ frater
in fratrem ex quo sic dolorose
ex pimento videt particulares
generali eius comunitatu
et cuiuslibet destito ac psonarum

et auar p dicto causant Et p
terea aplus p ma ad Thy vi
dicit q radix om malor e cupi
ditas qua quidem appetentes
a fide errauerunt et inseruerunt
se doloribz vnde Aug sr illud
loci apli c vbi supra diuitib
huius seculi pcipit no sublime
sape neqz in incerto diuiciar
sape sed in deo viuo qui pstat
nobis omnia habunde ad fruendu
dicit sic Qui em vera fide hz
de deo no cupit in hiis inferys
fieri diues Quis em cupi
di deu adorent tame no ve
eu diligunt quia caritas no agit
p pera p a ad Cor xiij Nec ve
deu credunt quia fides sine opi
bus mortua z Secundo de quo
libet cupido dici pt illud Apok
iij Tu dicis quia diues sum et
locuples et nullius egeo et ne
scis quia tu miser es et mise
rabilis et pauper et cecus et
nudus miser in vita miserabilis
in fama paup in bonis opibz
nudus in v tutibus cecus spualit
cogitone puatus Et q cupidus pul
uere tpalium excecatur ideo p
Thobia stercoribz irundinu ex
cecatu congrue designatur de
quo Thobie ij moralit sterco
ra irundinu sunt passiones
tpalium reru q calida dicunt
qn plus qm debeant diligunt
Et ideo qui ea diligunt exce
cantur sed qualit hic visus va
leat reparari dr Thob vi Ex
entera piscem et cor eius et
fel repone tibi hec em necessaria
sunt sz vtilia ad oculor spualium
medicinam Curatur ergo cecitas

felle piscis cogitando sz amari
tudines que ex diuiciis hnt
Est em labor in acquirendo timor
i possidendo dolor i amittendo
que si quis diligent attenderet
temporales diuicias no ambiret
et sic spualit illustratus oculor
lumen qd p cupiditate amise
rat rehabebit Tercio dico q pa
tru instituta nos instruunt ab
hoc vicio pcauere Et ideo sa
cri canones sanxerunt q nullus
cupidus dz ad sacros ordines
ordinari uel pmoueri et z
dupl racio p ma q cupidi
tas ut z dctm om malor
e radix venenosa ut het
ad Thy vi de consti Nam
concupiscenciam nesciebam rc
Et in canone vnica et in c Ro
nor xlij d Secunda racio
z quia mens eius cupidita
te astricta semp auet et red
ditus computat graciaq intue
tr auar qm solem xlvi d sic
hy in q v Quarto et tercio Ter
cio dico q antiquor exa p
cipua nos instruunt a tali vi
cio pcauere si quis bn aduer
tit opta in antiquis viguit
continencia a cupiditate et auari
cia Non em ambiebat diuicias
propter pecuniam sed ppt gloriam
et rei pub custodia ut nar
rat valerius li iij Cu Sapio
acquisiuisset de pecunia apud
senatu fudit cu tota Affricam
mee subiecissem ptati nichil qd
ex ea meum diceret pt cogno
men retinui Fuit em Sapio
affricanus dictus quia deuicit
affricam Itm dicit Non me

affectam nec fidem meam dissipan
gere amariorem reddiderunt
Nam vtrumque meum magis mun
dicia quam pecunia locuples est
Item narrat de Fabricio lucio
cum ei per legatos a sampnitibus
essent donaria missa omnia in
ipsa remisit continencie sue benefi
cio pdiues sine vsu familie ha
bende commutaturus que locu
pletem illum fecerat non multa
possidere sed modica desiderare
Ibidem de Curio tyberio nar
rat consulatum gerenti cum mes
gens Ethologetum vasa ar
gentea magno pondere exqui
sita arte fabricata per legatos
misisset que retulerant se vi
disse fictilia vasa in mensa
sua iussit eos abire cum sarci
nis suis monens ne continentie
quam paupertati statuerendum
putarent Narrat Seneca Epla
xcv quod ipsi antiqui patres erant
pauperes diuitiis sed erarium erat
plenum Et cum haberent opulen
tissimam rempublicam ipsi in suis
domibus pauperes erant Et
Tullius in de officiis c. xv dicit quod
nec diuicias reputabat suas
sed quantitates vnde ait Neque solum
nobis diuites esse volumus sed
liberis propinquis amicis et ma
xime rei publice singulorum
enim facultates et copie diuicie
sunt ciuitatis De continencia dyogenis
a cupiditate diuiciarum narrat Va
lerius libro iiii quod illum vincere Allexander
non poterat ad quem in sole sedente
cum accessisset hortaretur ut si quid
sibi prestari vellet indicaret vir ro
bustus prestatus inquit non indigeo

velle tamen quod non stares inter me et solem
Exhac enim sententia Allexander dyogenem
a gradu suo diuitiis pellere temptat
atque tamen ait Seneca de beneficiis libro v quod
Dyogenes multo potentior et lo
cupletior fuit Allexandro omnia possi
dente plus enim erat quod hic
nollet accipere quam quod ille posset dare
Et ideo dicit victus Allexander fuit
quia vidit hominem cui nec dare
quicquam posset nec eciam eripere
De hac continencia Ieronimus contra Iou
inianum dicit Dyogenes ille famo
sissimus fuit potentior Allexandro
et in humane victorie premissorum D
intelligencia magis in speciali
est de aliquibus dubitabilibus que
rendum Et primo vtrum hoc sit pre
ceptum quod in lege prohibeatur
concupiscencia interior sicut exteri
or hoc putile in videtur dis
sutiendum Et videtur quod non
prohibeatur interior sed tantum con
cupiscencia propter id quod dicit glosa
super id Exodi xx Non concupi
sces rem proximi tui quia lex
prohibet manum non animum ergo non
prohibet actum concupiscencie inte
rius latentis Contra Ad Romanos vii
scribitur concupiscenciam nesciebam
Eciam dicit ibi glosa Ideo bo
na est lex que dum concupiscenciam
prohibet omnia mala prohibet
transsumptiue in decreto Nam
concupiscencia de consensu est Sed
lex prohibet concupiscenciam
que est causa omnium malorum
ergo concupiscenciam interiorem
non tantum manum sed animum So
lucio dicendum est quod triplex
est concupiscencia quedam interior
in consensu solius cordis quedam

progressiua in exteriora signa operis sicut concupiscencia uxoris aliene duplex est vel interna solius cordis vel progressiua usque ad sollicitacionem operis lex vero moysi et diuina erat ordinans hominem ad premium secundum statum rei publice Quo ergo in quantum diuina et spiritualis lex prohibet concupiscenciam non solum progressiuam sed preter interiore prohibicione morali non iudiciali que fit tamen successoribus infligenda penam eternam Sed in quantum ciuilis prohibeat concupiscenciam progressiuam solum prohibicione iudiciali tamen successoribus infligendo penam temporalem In quantum ergo diuina prohibeat et manum et animum In quantum vero ciuilis non animum sed manum conclusione iudiciali scilicet in affligendo penam Ad illud lex prohibeat manum etc. Dico quod loquitur de lege in quantum ciuili quo ad prohibicionem iudicialem non in quantum diuinam et spiritualem Secundo utrum concupiscencia siue cupiditas sit peccatum mortale Tho. 2a 2e q. c xxviii terminando tenet quod sic distinguendo cum dicit quod cupiditas potest sumi tripliciter Vno modo quod aliquis iniuste accipiat uel retineat res alienas quod pertinet ad rapinam uel furtum et sic sine dubio genere est peccatum mortale Alio modo potest accipi cupiditas secundum quod importat inordinatum amorem diuiciarum qui si in tantum crescat quod preferatur caritati ut scilicet propter amorem diuiciarum aliquis non vereatur facere contra amorem dei et proximi erit peccatum mortale Si autem inordinacio in hoc consistat ut si homo quamuis superflue diuicias amat non preferat amorem earum amori diuino scilicet quod propter diuicias non velit aliquid facere contra deum et proximum et sic est peccatum veniale

Quinquagesimum quintum auctoris preceptum illud Stude age quod iustum est Postquam autor in superioribus posuit rudimenta ad virtutum introduccionem spectancia et viciorum deformitatem excludencia in speciali Nunc vero in presenti precepto ponit rudimentum seu documentum generale quod vniuersaliter predicta omnia comprehendit dicens illud Stude agere quod iustum est quasi velit innuere quod ad bene agendum non sufficiat solus actus nisi actus cum studio effectu mancipetur Et hoc est quod iiii Reg. x scribitur Studiose egisti quod rectum erat et placebat in oculis meis etc. Pro huiusmodi precepti intelligencia et obseruancia est breuiter attendendum quod tria sunt que nos hortantur ad bonum peragendum ac etiam inducere debent ac etiam ad bonum agendum inducunt nos tria Primum sacra scriptura Secundum canonica vita Tercium antiquorum exempla Primo ad bonum agendum inducere nos debet sacra scriptura Vnde Sapiencie iii Bonorum laborum gloriosus est fructus et apostolus ad Gal. vi Bonum autem facientes non deficiamus tempore enim suo metemus non deficientes Labor enim influctus fuit homini propter peccatum secundum illud Gen. iii In sudore vultus tui vesceris pane

tuo Et tamen ipsum laborem i meritu
ostulit ipse deus ps attestate
labores manuum tuarum qui man-
ducabis beatus etc Unde Aug
4o de civi dei In effabili dei mi
sericordia ipsa pena viciorum tr
sit in arma virtutum et sic iusti
meritum supplicium peccatorum non enim
posuit te dominus i mundo ut ociosus
sed ut bonum operis quod xviiio
auctoritatibus ad hoc nos impel
lentibus comprobatur Non ociosus
inquam contra eos qui stabant in fo
ro ociosi quos misit paterfamilias
in vineam suam ad operandum mt xx
Non enim posuit te ut torpeat
quia maledictus secundum prophetam
qui opus suum facit negligenter
ie xlviii Opare ergo quia xpc
cepit facere et docere actuum primo
Opare quia qui docuerit mag
nus vocabitur in regno celorum
mt v Opare quia qui fecerit
voluntatem patris mei hic pro
meus soror et frater est mt xii
Opare quia qui diligit eum
sermone meum servabit Jo xiiii
Opare quia non auditores legis
sed factores iustificabuntur ad Ro
ii Opare quia si quis est audi
tor verbi et non factor compa
bitur viro consideranti etc Jac
primo Opare quia regnum dei
non est in sermone sed in operum
virtute prima ad Corinthios iiiio Opa
re quia regnum celorum vim pa
titur et violenti rapiunt id
mt xi Opare quia non omnis qui
dicit michi domine domine intrabit in
regnum celorum sed qui fecerit vo
luntatem patris mei introibit
in regnum celorum etc mt vii Opare

quia super cathedram moysi sedent
scribe et pharisei que dicunt nobis
facite mt xxiii Opare quia
messis quidem multa operarii
vero pauci luce x Opare quia
qui parce seminat parce et me
tet et ad Corinthios ix Opare quia
unusquisque propriam mercedem ac
cipiat secundum suum laborem prima ad
Corinthios iii Opare quia omnes
astabimus ante tribunal xpi prima
ad Corinthios v Opare Quia be
atus ille servus quem cum venit
dominus invenerit vigilantem luce xii
Opare quia indignus es ut vox
quidem iacob sit sed manus
Esau gen xxvii Opare quia
abscondit piger manum sub assel
la nec ad os suum applicet ea
prov iiio Ergo dum tempus est hemus
et dies est operemur bonum ad Ga
lat vio Quia venit nox qua
nemo poterit operari Jac iiio Quod
cumque ergo potest hec manus tua
facere instanter opare Ecc ixiii
Quia apud inferos non est
opus sed merces operis nec ratio
quia aristotili non prosunt argumenta
seu argutie nec scientia nec sa
pientia ibi prosunt ad excusatorem
sed potius ad accusacionem Quia
servus sciens voluntatem domini sui
et non faciens vapulabit pla
gis multis luce xii Scienti
autem bonum et non facienti id
peccatum est illi Jac iiii de pe et ii
Qui enim incipit ad detestacionem acci
die pro quod vicium a bono ret
hinetur ope Quia oratio consideracio
nes multum valere debent prima
est quia dei displicentia Secunda
quia est hominum nociva Tercia quia

est plurium pctorum causatiua Ercia quia est dyaboli placencia propter quantum deo displiceat id vicium patet apocalypsis iii vtinam calidus esses aut frigidus sed quia tepidus es nec frigidus nec calidus Calidus est qui feruens est ad bonum Frigidus qui simpliciter desistit a malo Tepidus est qui medio modo se habet ut dicit in libro mearum quod maior est spes de frigidis quam de tepidis Et hec est causa quia tepidi quandam fiduciam et securitatem accipiunt de hoc quod aliquid boni faciunt Et ideo de negligentiis suis se non corrigunt Tunc tepidus de ore dei euomitur quando in deteriorem precipitatur Vero Tepiditas sola est que solet domino vomitum prouocare Secundo accidia homini nocet inferendo mala tam pene quam culpe et auferendo bona plurima Mala pene ea sunt que accidia infert homini sicut paupertas afflictio vilitas vel dolor malis culpe replet hominem accidia quod patet secundum Bern. super cantica in putatore vinee Accidia aufert homini bona quod patet math. xxv Tollite ab eo talentum et date ei qui habet x talenta Iusto enim dei iudicio fit ut qui non volt operari cum possit postea non potest cum velit luce xix Dico vobis quod habenti dabitur etc. Tercio accidia est plurimorum causatiua Sed notandum est id quod ysidorus in synonomis dicit Quod per vnum malum multa bona perdit quis et qui in vno peccauerit contingit cum omnibus viciis subiacere Per vnum enim peccatum multe iusticie subuertuntur per vnum bonum malum multa bona perit subditi Contra mala id est spes malorum eo ipso accidie vicio nascuntur et pullulant immediate emanabunt Nota quod sedecim vicia ad accidiam pertinere videntur et ex ea nascuntur vicia tepiditas mollicies sompnolencia ociositas Dilacio tarditas negligencia inperseuerancia remissio dissolucio incuria ignauia indeuocio tristicia tedium vite et desperacio Quarto accidia a dyabolo multum placet quia in ociosis inuenit quietis hospicium Iob xl In vmbra dormit in secreto thalami Thalamus qui vacuus est hominem significat vacantem et ociosum in quo dormit dyabolus et quiescit Quinto ad bonum peragendum et euitandum negligenciam inducunt nos canonica iura Dicunt enim canones quod ociositas est causa magis mali ut legitur et notatur in decretali inter cetera ... de renunciatione ubi dicit textus quod ociositas et voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captiuandas Pro tanto Secundo monens Eusticum monachum ut ab ociositate precaueret inter cetera documenta eidem imposita dicit Semper facito aliquid operis ut te dyabolus inueniat occupatum de con. d. v. Nunquam etc. Vnde super 1o xix a plica regule preposito domum sue bene propositam et familie sue Vnde propositus debet esse prelatus maxime ut ea honeste regat et a viciis ad virtutes verbo pariter

et exemplo trahit Quare aliqs
posset querere quare in ordinando
speciaᵏ requirit Rndeo fm Ray
q duplex est racio vna quia no
habet frontem rephendendi
alios qui suos neglexit corri
gere ut in q̄ Rate xlvii d
alia quia psumit vehement'
contra eu dedicue negligencie
qd adb magnu z qd eca de
posicionem induat quod pbat
canon Demu lxxx d Nam
ecia negligencia punit ut
factu quod pbat canon Nemo
ii de qse d i Vnde hinc sup
ta occasione queri posset de
tali qstione vtru negligencia
sit mortale pctm Breuissime
hinc qstiom rndet tho 2a 2e
qsti lim dicens Qu negligen
dupliᵣ pt esse pctm vno
ex parte eius quod ptmittit
p negligencia qd quide sit de
necessitate salutis siue sit actq
siue circumstancia erit pctm morale
alio ex parte cause Si em vo
luntas in tm sit remissa circa
ea que dei sut ut totalit a
caritate dei deficiat talis em
negligencia est pctm mortale
Et hoc precipue ptingit in p
termissione alicq actq ul cirusta
cie que no sit de necitate sa
lutis nec hoc fiat ex ptepti
s ex aliquo defectu feruoris
qui interdu impeditur p ali
qd veniale tunc negligencia est
pctm veniale et no mortale
Tercio ad bonu vtiqz pagen
du et negligencia euitanda
inducit nos antiquorum exa
et de multis vnu pstringa pabo

Regem quenda tres habuisse filios
qui volens de regno suo scdm
extrema voluntatem suam dis
ponere conuocatis coram se trbq
plibatis filiis dixit pigriori
se velle legare regnu Dixit aut
pmq ergo michi debet regnu
quia adeo piger sum quia ad ig
nem sedeo et pus crus com
buri pmitto qm retraha ab
ignis incendio Ymo inq scdus
ego ad regnandu su aptior
q sum pigrior Nam cu fune
habeam ad collu et mox suspe
di debeam et gladiu in manu
teneam ppter pigricia ad ab
scidendu corda non porrigam
manu mea ymo subdit tercius
ego regnare debeo quia in pig
cia ceteros pcello resupinus
in loco iaceo et stillat aqua sr
vtrumqz oculu dextru videlz z
sinistru et ppter summa pigcia
a statu meo no me remoueo
ad partem dextra vel sinistra
hunc legauit regnu p integru
ipm reputans magis pigru
ceteris Rex iste significat
dyabolu qui est rex sup oes fi
lios supbie Job xli p pmu
tem filiorum ille congrue desigt
qui ponis in societate puersa
p qua ad malu intendit ma
gis eligit igne pcti cremari qm
a tali pssorcio separi scdus vero
filius significat illu qui licet p
catorum suorum funibq videat se
constrictu vel ecia cuplexu
quibq mox suspendendus z ad
infern patibulu nichilomq pigri
tatis pcti fune pstmde gladio
lingue scz pfessionis Per tercia

vero filius super atrium utrumque ostium dextrum videlicet et sinistrum aquis stillare dicitur ille congrue designatur qui doctrinam audit de paradisi gaudiis et inferni suppliciis tamen per pigriciam scienciam suam non defert nec se convolvit ad dextram amore et desiderio premiorum nec ad sinistram ut saltem peccatum deserat metu terroris tormentorum etc.

Quinquagesimum sextum autoris preceptum libenter ferto amorem. Postquam autor in superioribus prebuit rudimenta silio qui omnium mortalium in hac parte gerit typum. Ut tibi tam de decem paradisi fluminibus scilicet de quatuor virtutibus cardinalibus prelibatur quam etiam moralibus se recreare hoc est informare per omnia se debeat ut superius specialiter est expressum. Nunc vero in hoc ultimo precepto prebet rudimenta ad amorem intrinseca ingenerati. Et non immerito hoc preceptum ultimum preceptorum locatur quia secundum apostolum Ro. xiii. Amor seu dilectio est totius legis impletio omnisque sciencie et virtutis perfectio et ad ultimum beatitudinis finem introductio. Et hoc per primum preceptum fuit seu ondit dicens libenter ferto amorem quasi velit innuere quod ad omnibus taliter te gerere debeas quod tu omnibus que sunt amicicie et affabilitati contraria ponitus debeas abstinere. Amicicie autem et affabilitati repugnancia sunt litigium et contradictio. Nam litigium directe amicicie et affabilitati opponitur ut vult Aristoteles in 4 Ethicorum dicit. Et illi qui ad omnia contrariantur causa contestandi discoli et litigiosi vocantur et tales ad amiciciam et affabilitatem minime sunt apti ut 4 Ethicorum dicit philosophus. Sed ultimum preceptum intelligencia ac eius observancia breviter est attendendum. Et quamquam hoc preceptum sit in sine speciebus [illegible] quantum ad primus spectat ad caritatem virtute nos maxime induat que virtutibus ceteris nobilior est et maior capacior et omni perfectione dignior. Hec enim virtus qua diligimus deum diligimus proximum diligimus animam meam et diligimus corpus illi coniunctum. Quatuor enim ista ex caritate amanda et primo super omnia deus. Secundo nos ipsos. Tercio proximus. Sed quarto loco amandum est corpus. Magis enim quam corpus meum debemus diligere proximum quia pro sua salute si necessitas se offerret esset ponendum. Item super se ipsum totum debemus diligere deum et omnia propter deum. Sed ad omnia scriptura est notandum quod ad caritatem est maxime triplex motivum. Et est primum nature documentum. Secundum est exemplum brutorum. Tercium est commodum fructuosum. Primum ergo ad amorem motivum est nature documentum verissimum quod nullo modo potest esse falsum. Semper enim ut philosophus docet natura facit quod melius est et ideo eius documentum in omnibus est sequendum. Unde Boetius dicit quod amore inter se iungitur celestia amore iunguntur et uniuntur in ipsis inferioribus quatuor elementa. Et amore quieta sunt celestia et terrestria ergo si corpora tam diversa

et tam contraria elementa amore sunt coniuncta quantus debet esse amor inter humana corda que eiusdem participacione nature sunt non solum sunt iuncta sed ab uno sunt principio omnino generata Et quemadmodum sol est omnium radiorum fontale principium et finis et fons omnium rivulorum est mare et aquarum omnium Sic amor est omnium humanarum affectionum fontale principium Amor enim adamanti est similis quia sicut ille ferrum ad se totaliter trahit Sic amor cordis totum dominium ad se rapit Unde qui amorem suum alteri donat dat ei et per consequens omne quod est omne quod potest et quod licet ymmo omne quod habere potest quare si amor bonus est bona sunt omnia Prima enim causa efficiens est bona effectus similiter est bonus Si autem malus est et carnalis mala erunt omnia que producit Prima enim causa efficiens bona non est nec quod ex ea producitur bonum est et ideo brevissima et verissima diffinicio virtutis est ut doctor egregius dicitur ordo est maioris zelo Secundum ad amorem et caritatem inducitur exemplo brutorum Turpe est enim et racioni contrarium ut amor affeccio nobilissima inveniatur in brutis et in homine vix inveniri possit Unde legitur quod cornices tam validus est amor circa parentes quos dum plumis et aliis pre senectute nudari contingit Iuniores cornices pennis propriis eas fovent et cibo collecto eas tam diu pascunt donec eas ad usus pristinos reparent

et reducat nec credas quod amor circuli ad solos proximos nec non ad extraneos se extendat Ita eciam milvus dum in vere de partibus hispanie ad nos venit cum in volatu sit agilis et paciens sit laboris virtute devictus amoris super se oculos ponit et usque ad ytaliam seu ytalicas partes producit ut sicut forte eas portat sic suo tempore reportat In quo exemplum dat apostolus id est alter alterius onera portate ad gal vi Tercio quod est ad amorem et caritatem inductivum est comodum maximum dum caritatis dono ad fructum contingit pervenire eternum quia in ea consistit omne vite meritum et breviter omne bonum quod remuneracione est dignum Veniant enim nobis omnia bona pariter cum illa nec malum dampnabile esse potest ubi caritas adest quia cum ea semper deus est unde cum cetere virtutes bonis et malis possunt esse communes caritas non nisi electorum est quia deformis esse non potest Sed nota quod cum caritas omnium virtutum quodammodo sit forma ipsa tamen nullius deformitatis est susceptiva potest enim per peccatum ab anima tolli sed numquam potest ab anima deformari Exemplum de hoc accipere potes in igne qui potest ab aqua extingwi sed numquam infrigidari Unde de ipsa virtute veraciter pro conclusione est tenendum quod ipsa caritas que ex amore causatur est bonorum omnium fructuum causativa unde similis est viti per omnia de qua dicit Ambrosius quod talis est nature quod velit plus parere vel quam fructum

facie quoniam vnie Nichil enim in rebus
omnibus invenitur qd magis viti
in fructibus delectatur vnde cum alie
plante velint aliquo anno a fruc-
tibus abstinere vitis numquam vult a
fructibus cessare Sic caritas si ad
hesit in anima numquam est ociosa sed
semper est mirabilium operum effecti-
va quando ignis quiescit in paleis
et non ardebit Quo ergo potis
ignem caritatis habere si bene ope-
rari desinas et tale faciendo au-
xilium proximis non impendas ig-
nis enim non tactus sed in ocio stat
certo videmus experimento paula-
tim deficit in se ipso sic et caritas
si non fuit operata quia opus hoc
facit caritati qd pix ignis et
oleum ligno ut liberius in ardes-
cat Exemplum aliud huic proposito
congruum hoc etiam clare demon-
strat Nam oculus non sibi soli videt
sed toti corpori in quo natus nos
instruit ut litteras quas habuerimus
aliis communicare libenter studeamus
vnde et sapiens de sapientia lo-
quens sapientie vij° dicit Quam sine
ficcione dedisti alis didici etiam
sine invidia communico et honestatem
illius non abscondo propterea Seneca
in epistolis dicit In hoc gaudeo
addiscere ut doceam nec ulla me
res delectat licet sit salutaris
et eximia quam michi uni sciturus
sum Et ysidorus Sapienciam quam
aure concipis ore effunde Sa-
piencia enim dando fit largior re-
tinendo minoratur Aliqui enim do-
num sciencie aliquibus a domino subtra-
hitur tamen accepta ceteris non communi-
catur sed magis illiberaliter occul-
tatur vnde et beatus Anselmus de se ipso

super cantica omelia lxxxij refert
quod inter loquendo ex hiis que sug-
gerebat spiritus et si non infideli minus
tamen ferventi animo res huiusmodi et hec
quid diceret sermo tractaturus venit
vox ad eum dicens donec istud
tenueris aliud non recipies ad
hunc ergo amorem gerendum
invitat nos auctor dicens liberalem
amorem ferto Primo quidem in prin-
cipio de amicicia vera que est
operacio caritatis qua diligitur deus
et proximus ex mandato per quam
et inferior parta militans felicitatem
regulatur ac per consequens superior
possidetur sine qua etiam vniversa-
lis finis desiderate salutis ad
quem alii omnes fines ordinantur
finis felicitatis haberi non potest com-
petenter immediate aliqualiter sit de-
ductum Considerabis insuper quod
notam ingratitudinis videtur
incurrere qui pigritatur ceteris com-
municare qd gratis accepisse probatur
Et certa est prudencia cum fa-
cultas se offert aliis prodesse
nolle Cum secundum Ieronimum sinam
res profecto proximi retinetur si
donis sciencie et eloquencie adornetur
verbum bonum qd multis prodesse va-
leret in utili ymmo dampnabili
silencio tegit Maledictus sit qui
abscondit frumenta in populis proverbiorum
xj ac etiam quicumque dono sciencie
illustratus debet omnibus liberaliter
impartiri ut ecclesiastici xxiiij dicere
possit videte non solum michi la-
boravi sed omnibus disciplinam
exquirentibus Pro tanto volens proposi-
tum exequi qd est dictum sciencie
munusculum a deo in sua mera
liberalitate concessum omnibus ex cari-te

presequens opusculum participare
proposui ut eadem secundum Tullium
sit utriusque et utriusque (?) Ideo
videlicet differentiam inter amorem dilectio
nem et caritatem Amor enim est
proprie nature Et dicitur amor quasi
animorum unio sive quietat appeti
tum in re amata Dilectio est
amor proximi Et dicitur dilectio
quasi duo ligans sociat enim a
mantem et amatum amore ut
scilicet mutuo se diligant Cari
tas autem est amor in deum hec
animum determinat ac inducit carita
orem omnibus unde dicitur caritas
quasi cara uniens vel quasi
carum deo faciens Alia est diffe
rentia predicta quia amamus deum
propter se diligimus eum super omnia
caritas utrumque complectitur scilicet
propter se et super omnia Diligere
deum in hoc differt a dilec
tione proximi quia diligere deum
est ei velle bonum quod scilicet quod sit
omnipotens et summe bonus et
hiusmodi Diligere vero proximum
est velle ei summum bonum non per
essenciam sed per graciam Item
diligere proximum est successum
boni ei optare et querere
vel diligere proximum est velle ei
hoc quod sibi Item dicitur scilicet
inter dilectionem dei et proximi
quia deum diligimus in se et
propter se proximum vero diligimus
in deo vel propter deum quando dicimus
duplicem esse caritatem scilicet
dei et proximi hec duplicatas
non intelligitur quantum ad habitus
sed quantum ad actus quia uno habitu
caritatis diligitur deus et proximus
Caritas quoque dicitur habitum Apostolus

ad Ro v Caritas dei diffusa est
in cordibus nostris Quandoque dicitur motus
caritatis unde Ordinavit in me carita
tem Quandoque signum unde Joh xv
Maiorem caritatem nemo habet i
maius signum caritatis Quandoque
tertiam personam trinitatis unde prima
Joh iiii Deus caritas est et sic
sumitur essencialiter et sic tota
trinitas dicitur caritas Quandoque
sumitur pro fervore ipsius caritatis
unde de maria magdalena di
citur luce vii de bap. maio Re
missa sunt ei peccata multa
quoniam dilexit multum De hac ma
teria vide infra in fine operis
sed aliter et ibi satis de hoc Et
sic ad laudem dei totiusque ce
lestis curie pars prescripta termina
tur Generose indolis adole Ad
petro de Balneis Ruptus de Cu
romodio monachus Claravall
se ipsum ad omne officium caritatis
Tua postulat supplicatio qua
suscipio pro mandato ut quoque me
in rethorice studium asserebas te
libellum conderem in quo posses
dicte artis gustare primicias
et in familiari colloquio ruditatis
grammatice fugere barbarismos Ego
sane opere precium credidi tuis in
hac parte votis obaudire iussis
omnibus et moralem libellum viri
doctissimi Marci Cathonis su
scepi pro themate et super singula
eiusdem viri clarissimi documenta
materia presice dilatam verbis
quidem simplicibus licet non penitus
articulis eloquencie inexpertis in
quo primitiarum lacte gustato vsu
facienti sermonis animus invenilis
paulatim induat et hac novitate

concepta succedente tempore et ingenio
dilatato alacrior huius artis in po-
sterum suscipiat documenta.

Si deus est anima
nobis ut carmina
dicunt. Sic tibi
precipue sit pura
mente colendus.

Viso supra in
prima huius libri principali parte
de primo speculo methaphorico
nunc vero subsequitur in hac prima
parte metrica que est secunda pars
principalis membri prosequendum est de
secundo speculo methaphorico quod
est nebularum erronearum fugativum
in quo instruit autor scolasticos
ac etiam quoscumque alios inugit spe-
culari ac reformari debere et
hoc facit in hac prima parte
metricali primo precepto Si deus
est anima. In qua quidem parte
xl^ta precepta seu documenta vir-
tuosa complectitur. Unde pro huius
precepti evidencia est breviter
sciendum quod secundum quod in quadam
reperitur hystoria tempore platonis
phy in suis partibus inmensa mor-
talitas dicitur contigisse adeo quod
homines ibi degentes subito mo-
riebantur. Propter quod plato sapien-
tissimus hoc cernens et causam
huius pestis perscrutari volens
magnum speculum fabricari fecit
ipsum quod super altam speluncam appo-
ni mandavit et dum sepe et
sepius diligenter in eo inspiceret
quadam die videns hominum mul-
titudinem civitatis exire et repen-
te omnes mortuos in terram cadere
diligentius in eodem conspiciens spe-
culo draconum multitudinem in du-
abus vallibus existencium in ipso sep-
tem colles ascendencium et se mu-
tuo respiciencium atque fortiter
sibilancium vidit. Consideravitque
quod ex tali sibilo draconum vel
flatu aer inficiebatur et corrumpe-
batur et ex tali aeris infectione
homines moriebantur. Inmediate
contra hoc remedium adhibuit quia
in illis vallibus ignem copiosissimum
succendi fecit et eos comburi
iussit. Et sic ab illo morbo fue-
runt illico liberati. Unde propter
hoc speculum id vocatum fuit spe-
culum de salvamento quia dicebant
se per ipsum liberatos fore. Sic
in proposito moraliter tempore pla-
tonis i. beati petri et aliorum apo-
stolorum in primitiva ecclesia appa-
ruit draconum multitudo scilicet here-
ticorum infra septem colles qui flatu
suarum perversarum doctrinarum christi
doctrinam seu evangelicam
seu apostolicam maxime contra arti-
culos fidei christi humanitatem
et divinitatem complectentes in
errores varios producere atque va-
riis modis pervertere videbantur.
Sed plato i. beatus petrus cum apostolis
ceteris speculum magnum i. sym-
bolum nobis permanserunt salutife-
rum ex quo radii duodecim i. ar-
ticuli fidei secundum unum intellectum
et secundum alium quatuordecim re-
sultaverunt per quos ut iam dictum
nebule erronearum opinionum fu-
gantur et terguntur. Ideoque ad
talium confutationem et ignorancium
instructionem et salutem utriusque
horum necessario saltem ex-
plicite sive oportet firmiterque
credere necnon simpliciter confiteri

Insuper etiam scolas scire oportet necessario quod a quibusdam sex a quibusdam septem articuli distinguuntur. Et sic omnes sunt quosdam xii et secundum quosdam quatuordecim esse dicunt. Si enim habeatur respectus ad eos qui symbolum ediderunt et tunc articuli sunt xii. Si vero consideremus quot radicaliter sunt credenda tunc articuli sunt xiiii quorum septem spectant ad xpi divinitatem et vii ad ipsius humanitatem. Et hec signata sunt in septem stellis et in septem candelabris aureis in quorum medio filius dei ambulabat. Apoc. i. De hac materia fidei scilicet quid sit fides quot sunt spes fidei quot sunt articuli fidei quod est primum credendum que pena non credentium et quot sunt symboli. De his omnibus require in prima glo posita super rubrica de summa trinitate et fide catholica. Ex primo ergo sex articulos circa fidem divinitatis sic distinguunt. Sunt ergo circa divinitatem tria consideranda videlicet unitas divine essentie trinitas personarum et effectus divine virtutis. Primus igitur articulus est ut credamus divine essentie unitatem iuxta illud deutro. vi. Audi israhel dominus deus tuus unus est. Circa hunc articulum plures articuli errorum dicuntur. Primus quidem error est gentilium sive paganorum plures deos ponentium secundum quod recitat Augustinus quinto de civitate dei ubi legitur quod gentiles ponebant tria deorum genera videlicet deos

popularium et rusticorum deos sapientum et philosophorum et deos civitatum et castrorum. Primum sunt homines in quibus non subest scientia dei de his que vident bona non poterat intelligere nec cognoverunt quis esset artifex. Sed solem et lunam rectores orbis terrarum putaverunt. Secundi vocabant deos philosophorum scilicet quam philosophi habentes intellectum altiorem quam rudes et seu vulgares ad tantam venerunt cognitionem quod quasdam cognoverunt creaturas esse solum intellectuales quas intelligentias nominabant nos vero angelos appellamus ex eo quod immortales eos credimus. De his dicit porphirius sumus nos rationales ut dii sed mortale additum nos separat nos ab illis. Tertii vocabant deos civitatum et castrorum hii mirum fuerunt a quodam magno principe Ninus nomine qui patrem habuit quem multum diligebat. De quo lacius habetur infra in prallegato precepto. Si deus est dominus ad hanc [illegible] circa primum. Secundus error est manicheorum qui posuit duo principia esse unum a quo sunt omnia bona aliud a quo sunt omnia mala. Tercius est antropomorphitarum ponentium quidem unum deum sed dicentium eum esse corporeum et ad modum corporis humani formatum. Quartus epicureorum dicentium quod deus non habet scientiam neque de rebus humanis providentiam. Quinto quorundam gentilium philosophorum dicentium deum sed solum ea que sunt que naturaliter sunt hos predictos errores removet beatus petrus princeps apostolorum quos in symbolo

posuit pmu articulu dicens Cre
do in vnu deu patrem omnipote
tem Scdus articulus informat q
tres sunt psone in vna essencia
a diuina Sm io pa Jacob vltio
Tres sut qui testiom dant in ce
lo pr vrbm et spus stus Circa
hunc artlu sut plures errores
~~pater vrbm et spus stus~~ Pmus
quidem 3 Sybelly qui posuit
vna essencia et negauit trinita
tem psonaru dicens q vna psona
qnq dicit pr qnq filius qn
q spus sanctus Secundus error
est Arrij qui posuit tres psonas
s negauit vnitatem essencie dicens
filiu esse alterius subae a pre et
creatura et minorem pre sibi no
coequalem et coeternu s q ince
pit esse ptq qn no fuerat Ter
cius error e Eunomy qui posuit
filiu dissilem patri Quartus
e Macedony qui posuit spm stm
esse creatura Quintus error e gre
coru qui dicut spm stm a pre
pcedere quia s3 mittit eu p ta
quam spm fily et a filio non p
cedentem De hoc lacius legit et
notat in canone Saluator de
conse d v hoc errores destruxit
stus andreas in Symbolo du
dixit Et in ihm xpm filiu eius
vnicu dnm nrm Et in spm stm
dnm et viuificantem qui ex pa
tre filioq pcedit Alij vero 4or
articuli diuinitatis ptinet ad effctu
diuine virtutis Pmus quor qui
est tercius ptinet ad creatone rerum
in esse nature Sm io ps Ipse di
xit et facta sut Circa hunc ar
ticulu pmus quide errat demetri
us et epicurus ponentes q nec ma

teria mudi nec ipa mudi com
posicio est a deo s mudus e casu
factus p concursu reru indiuisi
biliu que reru pncipia vocita
bant Scdus error fuit plato
nis et Anaxagore qui posue
rut mudu factu a deo s ex ma
teria piacenti Tercius 3 error
Aristotilis qui posuit mudu a
deo fctm s ab etno Quartus
e error manicheorum qui posuert
deu creatorem esse visibiliu s
invisibilia a dyalo facta De
isto errore tangit sup in xxv
pse porpto inl teme credideis
Quintus 3 Symonis magi et me
nandri eius discipuli et mul
toru heticorum eos sequciu qui
creatone mudi no deo s ange
lis eius attribuut contra quos
dicit paulus actis xxvij Deus
qui fecit mudu et oia que in
eo sut hic celi et tre est dns
Sextus e error eorum qui dixe
rut deu no p semetipm mu
dum gubernare s p quasda
ptes tres sibi subiectas con
quos dicit Job xxxiiij Quem
posuit aliu sup terram ante
qm posuit sup orbe que fabrica
tus 3 Et contra hos erro
res dicit in symbolo factore
vel creatorem celi et terre
visibiliu omi et invisibiliu
Quartus articulus ptinet ad
effectus grae p qua iustificat
a deo Sm io ad Ro iij Iustifi
cati gratis p gram ipius s dei
sub hoc articulo omnia sacta
ecclie comphendut et que
cumq que ptinent ad ecclie
vnitatem et dona spus sancti

et iusticiam bonorum Iste ergo
articulus instruit nos ut credamus
remissionem peccatorum hominibus que
sunt in ecclesia quia virtute divi
nitatis fit omnium peccatorum remissio quod
est anime vivificatio et corporis
resurrectio Contra hunc arti culo
sunt xii errores De quibus gratia
brevitatis aliquos perstringam
quorum primus fuit Corinthi
et ebyonis ac eciam nazareorum
qui dixerunt gratiam christi non suffi
cere ad salutem nisi quis circumci
sionem et alia legis mandata
custodiat contra quos dicitur ad
Ro. iii Arbitramur hominem iusti
ficari per fidem sine operibus
legis Secundus est error donatista
rum qui posuerunt gratiam christi solum
in affrica remansisse quia scilicet to
tus alius mundus communicabat Ce
ciliano et Carthaginensi episcopo
quem ipsi dampnaverat et in
hoc negabant ecclesie unitatem
Contra quos dicitur ad Collo
iii° quod in christo ihesu non est genti
lis neque iudeus circumcisio et pre
putium Barbarus et scita servus
et liber sed omnia in omnibus christi
Tercius est error pellagianorum
qui primo negaverunt peccatum ori
ginale esse in pueris contra
id quod apostolus dicit ad Ro. v
per unum hominem peccatum in mun
dum intravit Et in psalmo dicitur Ecce
enim in iniquitatibus conceptus sum
Secundo dicunt quod principium boni
operis est homini a se ipso sed
consummacio est a deo Contra quos
dicit Apostolus ad phil. ii° Deus
est qui operatur in nobis velle
et perficere pro bona voluntate

Tercio dicunt gratiam dei dari secundum
sua merita Contra id quod apostolus
dicit ad Ro. xi Si autem gratia
non iam ex operibus alioquin ergo
iam non est gratia Quartus error
est origenis qui posuit animas
simul creatas cum angelis et pro diversi
tate que ibi egerunt quosdam
homines recepi a deo per gratiam
quosdam in infidelitate relinqui
Contra quos dicit apostolus ad Ro.
ix Cum non dum nati essent aut
aliquid boni aut mali egissent
dictum est quia maior serviet mino
ri Quintus est error catafrigarum
id est montani prisce et maxille
qui dicunt prophetas quasi arreptos
fuisse et quod non prophetaverunt
per spiritum sanctum contra quos dicit ii
petri i Non enim voluntate huma
na allata est aliquando prophetia sed
spiritu sancto inspirante locuti sunt
sancti dei homines Sextus est error
Cerdonis qui primo dixit deum
legis et prophetarum non esse patrem
christi nec bonum deum esse nec iustum
patrem vero christi bonum quem eciam
manichei secuti sunt legem repro
bantes contra quos dicitur ad
Ro. primo Lex quidem sancta est
et mandatum sanctum et iustum et
bonum Et Ro. primo dicitur quod ante pro
miserat prophetas suos in scrip
turis sanctis de filio suo Septimus
est error eorum qui quedam que
ad perfeccionem vite pertinent
asserunt esse de necessitate salutis quo
rum quidam fuerunt qui se arroga
tissime apostolos vocaverunt nullam
vero spem salutis habere putant eos
qui utuntur coniugibus et propria possi
dent Alii vero sunt Taciam

qui non vestunt carnibus eas omnino abhominant secundum id apostoli ad Thy iiii Prohibentes abstinere a cibis quos deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus Dicit enim quod promissio de adventu spiritus sancti non fuit in apostolis completa sed in eis contra id quod dicitur actuum ii Repleti sunt omnes spiritu sancto et loquebantur cum fiducia Hy etiam dicunt homines non posse salvari nisi continue orent propter illud quod dicitur luce xviii Oportet semper orare et non deficere Quod sic accipitur secundum Augustinum ut nulla dies intermittatur circa orandi opera Alii vero qui passales et vite vocantur in tantum silencio student ut naribus et labiis suis digitos apponant passales enim grece latine dicitur palus et tincthus naris quidem etiam quod homo non potest salvari nisi semper nudis pedibus ambulet contra quos apostolus dicit ad Cor x Omnia michi licent sed non omnia michi expediunt ex quo datur intelligi quod licet aliquid a sanctis patribus vel viris assumatur tamquam expediens non propter hoc opposita redduntur illicita Octavus est error illorum qui dicunt e contrario opera perfectionis non esse preferenda communi vite fidelium sicut Jovinianus posuit quod virginitas non preferretur coniugio Contra id quod dicitur ad Cor vii Qui matrimonio coniungit filiam suam bene facit et qui non iungit melius facit Et sicut vigilancius qui equavit statum divicias possidencium statui pau

pertatis propter christum assumpte contra quos dicit dominus Math xix Si vis perfectus esse vade et vende omnia que habes etc. Nonus error est negancium liberum arbitrium sicut quidam negaverunt dicens animas que sunt male creacionis non posse non peccare contra quos dicitur Joh iii Sed scribo ut non peccetis Decimus est error priscillianistarum et circa manicheorum dicencium homines esse fatalibus stellis colligatos hoc est dicere quod eorum opera sint necessitate astrorum subiecta contra quos dicitur Jere x A signis celi nolite timere que gentes timent et iuxta illud Sapiens dominabitur astris Undecimus error est illorum qui asserit quod ea que ab ecclesia dei universaliter statuta sunt non sunt observanda sicut aerium qui dicit statuta ieiunia non esse sollempniter observanda sed cum quis volt ieiunet non videtur esse sub lege Duodecimus error est aliorum qui dicit xiiii luna pascha esse celebrandum quocumque die septimane occurrat Et eadem racione de quibuscumque ab ecclesia institutis Omnes primo dictos errores destruxit Symon dum in symbolo dixit Sanctam ecclesiam katholicam Sanctorum communionem remissionem peccatorum Et in alio symbolo patrum dicitur Conloquutus est per prophetas et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum Decimus articulus est

qui est de resurrectione mortu
orum instruit quod sine aliqua hesi
tacione resurrectionem credere
debemus De qua dicitur prima ad
Cor tercio Omnes quidem resur
gemus Circa quem errorem
sunt plures errores quorum primus
contra Valentini qui carnis resur
rectionem negavit que etiam
plures heretici sunt secuti contra
quos dicitur i ad Cor xv
Si xpus predicatur quod surrexit
a mortuis quomodo quidem dicunt
in nobis quoniam resurrectio mortu
orum non est Secundus est error yme
nei et phileti contra quos dicit
apostolus quod a veritate ceciderunt
dicentes resurrectionem iam factam
vel quia non credebant resurrec
tionem nisi spiritualem vel quia
non credebant alios resurrecturos
nisi illos qui cum xpo surrexe
runt Tercius est error quorum
cundam modernorum hereticorum
qui dicunt resurrectionem futu
ram non tamen eorundem cor
porum sed anime resumet quedam
corpora contra quos apostolus prima
ad Cor xv dicit Oportet cor
ruptibile hoc induere incor
rupcionem et mortale induere
immortalitatem Quartus error
est Eutitii patriarche constan
tinopolitani qui posuit quod corpora
nostra in resurrectione [erunt] aeria vel ve
to similia ut Gregorius narrat
in iiii moralium Contra quem est
quod dominus post resurrectionem
suam corpus suum palpandum pre
buit Unde luce ultimo palpate et
videte quia spiritus carnem et
ossa non habet sicut me videtis

habere cum tamen Apostolus dicit
ad Phil ultimo reformabit corpus
humilitatis nostre configuratum
corpori claritatis sue Quintus
error est dicencium quod corpora huma
na in resurrectione vertentur
in spiritus contra quos luce ultimo
dicitur Spiritus carnem et ossa non
habet Sextus error est Chema
ti qui per mille annos post re
surrectionem fabulatus est futuros
in regno terreno in quibus homines
carnales habebunt ventris et
libidinis voluptates Contra
quem in Evangelio Mathei xxii
et luce xx Et Thessalonicenses xx
xi q i ultimo si dormierit et
dicitur ibidem ultimo in resurrec
cione neque nubent neque nu
bentur sed erunt sicut angeli
dei Caluciani etiam dixerunt
quod post resurrectionem mortuorum
in eodem statu in quo nunc est
mundus manebit Contra quos
dicitur Apoc xxxi vidi celum
novum et terram novam Omnes
predictos errores et alios quos
gratia brevitatis obmitto De
struxit Thadeus dicens in Sym
bolo dixit Carnis resurrectionem
et in alio Symbolo patrum
expecto resurrectionem mor
tuorum Sextus articulus ad ulti
mum divinitatis effectum qui est remune
racio bonorum et punicio malorum
secundum id psalmi Tu reddes unicuique
secundum opera sua Et circa hunc ar
ticulum fuerunt etiam multi errores
Quorum primus est dicencium quod cum
moritur cum corpore sicut asseruit
Arabs et postea modicum intellectum
sicut Zeno dixit et recitatur

in li° de ecclesiasticis dogmatib
contra quem est quod dicit aplus
ad philip p° Desiderium habens dis
solui et esse cum xpo Et apok
i vidi subaltare animas interfector
Secundus error est origenis qui
posuit homines et demones dap
natos iterum posse purgari et
redire ad gloriam et angelos
sctos et homines btos iter posse
ad mala deduci qd e contra
auctem dnir m^t xxv ibunt hii
in supplicium eternum Justi autem
in vitam eternam Tertius error
z dicencium omnia pmia bonoru
et omnes penas maloru futuras
esse equales quor pm redargu
it aplus d pa ad Cor xv Si
cut stella differt a stella sic et
erit resurrectio mortuor Cont
sedm vo dicit n Tyro et Sy
dom remissius erit in die iudi
cii qm vobis Quartus error est
dicencium non esse purgatorium
aiar post mortem eor qui in ca
ritate decedentes aliquid purga
bile no habent Contra quos
dicit aplus pma ad Cor iij°
Si quis edificauerit sup funda
mentum fidei p dilectionem operant
fenum lignum stipulam detrimentu
patietur ipe autem saluus erit
sic tamen quasi p igne cont hos
omnes errores posuit mathias i
Symbolo hunc articulum vitam eter
nam amen Alij vero qui sep
tem articulos circa diuinitatem fidem assig
nant eos sic distinguunt ut
pmus sit de essencie vnitate Scs
de psona patris Tercius de pso
filij Quartus de psona spus
sancti Quintus de effectu creacois

Sextus de effectu iustificacois
Septimus de effectu remuneracois
in quo comprehendit ~~remunera~~
~~cionem~~ resurrectioz et vitam eter
nam Amen Et sic dum pdictor
sex articulor sedm diuidit in
tres Quintum vero et sextum con
iungunt in vnum sic sunt sedm
eos vij articuli hoc no refert
quantum ad veritatem fidei vel er
roris vitacionem qualiter distig
wantur visis supra de articulis
fidei ad diuinitatem ptinentibus
Nunc vero subsequenter restat
videndum de articulis ad huanita
tem spectantibus Circa qd sciend
qz quidam sex distinguunt quor
pmus z circa xpi concepcionem
et natiuitatem sedm quod ysaias
dicit ysa vij Ecce virgo con
cipiet et pariet filium Circa hunc
articulum xi errores asscribuntur
quor pmus fuit dicencium xpm
fuisse purum hominem et qz no
semp fuit sz exordium assumpsit
Et hic fuit error Carpocratis
Et Corinthi et Ebionis et
pauli Samosetam et fontini
contra quos dicit aplus ad
Ro Ex quibus xpus sedm car
nem sup omnia deus dns ame
Scdus error valentini qui dixit
xpm corpus celeste attulisse ni
chil qz de virgine assumpsisse
sz p illam tamqz p riuulum seu
fistulam sine vlla carne p
transisse contra quod dicitur
ad Gall iiij misit deus filium
suum factum de muliere Tercius
est error arrij qui posuit xpm
humanam aiam no habuisse sz
vim loco aime fuisse contra

quod dicitur Ioh. x. Nemo tollit
animam meam sed ego pono eam
Quartus error est Nestorii qui
posuit xpm deum perfectum et
hominem perfectum et aliam dixit
esse personam dei et aliam hominis
et quod non est facta unio dei et
hominis in una persona xpi sed secundum
gratiae inhabitationem itaque
negat beatam virginem esse matrem
hominis xpi. Contra quos dicitur
Luce i. Quod ex ea nascetur
sanctum vocabitur filius dei. Quin
tus est error Carpocratis qui ho
minem xpm de utroque parente
natum putasse perhibetur. Con
quod dicitur Mt. i. Antequam conve
nirent inventa est in utero ha
bens de spiritu sancto. Sextus er
ror est Elvidii dicentis quod postquam
beata virgo peperit xpm ex
Ioseph plures filios genuit
Contra quos dicitur Ezechiel
xliiii° Porta hec clausa erit
et non aperietur et vir non tran
sibit per eam quia deus dominus is
rahel ingressus est. Contra
predictos errores et aliquibus
aliis quos gratia brevitatis ob
mitto in Symbolo posuit beatus
Iacobus maior duos articulos
primus quorum instruit credere xpm
dei filium de spiritu sancto conceptum
dum dicit Qui conceptus est
de spiritu sancto. Secundus arti
culus instruit xpm de Maria
virgine fore natum dum dicit
Natus ex Maria virgine. Et in
symbolo patrum dicitur Qui propter
nos homines et propter nostram sa
lutem descendit de celis et in
carnatus est de spiritu sancto ex Maria

virgine et homo factus est. Ter
tius articulus est de passione et
morte xpi quam etiam firmiter credere
debemus et simpliciter confiteri
Circa hunc articulum stant duo
magni errores. Primus error est
Manicheorum qui sicut corpus
xpi asserunt esse fantasticum
ita passionem xpi non in veritate
sed in fantasia esse arbitrantur
Contra quos dicitur Ysa. liii°
vere languores nostros ipse tulit
et tamquam ovis ad occisionem
ductus est. Secundus est error Gala
mi Qui in xpo posuit unam
vitam corporalem et immorta
lem Contra quod dicit Petrus xps
semel pro peccatis nostris mortuus
Hos errores in Symbolo destru
xit Iohannes dum dixit Passus
sub Poncio Pylato mortuus et
sepultus est. Quartus articulus
est de xpi resurrectione quam
firmiter credere debemus. Cir
ca hunc articulum sunt duo erro
res. Primus quidem erravit
Corinthus asserens xpm non re
surrexisse sed resurrecturum esse
contra quos dicitur prima ad Cor.
xv. Resurrexit tertia die secundum
scripturas. Secundus est error qui in
ponitur Origeni scilicet quod xpus sit
iterum pro demonum salute passurus
contra quod dicitur ad Ro. vi. Re
surgens a mortuis iam non mori
tur. Hos errores destruxit Math
dum in Symbolo dicit Tertia die
resurrexit a mortuis. Quintus ar
ticulus est de descensu ad inferos
corpore in sepulcro iacente iux
ta id Apostoli ad Ephes. iiii° Descen
dit primum ad inferiores partes terre

hunc articulu͞ comprobat Thomas dicens
in Symbolo dicit descendit ad
inferna quod est contra quosdam
qui posuerunt xp̄m no͞ descen
disse per se ip̄m ad inferos cum
tamen petrus dicat Act' ij quia
non est derelictus in inferno Sextus
articulus est de ascensione xp̄i in
celu͞ i. ad patris equalitate͞ de
quo ip̄e dicit Jo. xx Ascendo
ad patrem meu͞ et ad patrem vestrum
Contra hunc errant Seleuciani
qui negant saluatore͞ in carne
sedere ad dexteram dei patris sed
quod exuit et in sole posuit eam
Contra quod dicitur act' vltio
Dominus quidem ihesus postquam locu
tus est eis assumptus est in celum
et sedet ad dexteram dei hunc
errorem destruxit iacobus minor
dum in Symbolo dixit Ascen
dit in celu͞ sedet ad dexteram
dei patris Septimus articulus est
de aduentu ad iudiciu͞ et circa hunc
articulum errant illi de quibus dicitur
ij petri venient in nouissimis die
bus illusores in deceptione iux
ta proprias concupiscias ambulantes
et dicentes vbi est nunc promissio
aut aduentus eius contra quos
dicitur Job xix fugite a facie
gladij quoniam ultor iniquitatis est
gladius et scitote esse iudiciu͞
hunc errorem destruxit philippus
du͞ in Symbolo dicit inde ventu
rus est iudicare viuos et mor
tuos Predicti quatuordecim articuli
colliguntur colliguntur de Symbo
lo quod apostoli ediderunt Predicti autem
heresiarche destruuntur xxiiij q.
iij. Quida͞, Secundo distinguunt
di vij articulos circa xp̄i humanitate͞

Illi autem qui septem articulos
ponunt distinguunt primum articulo͞
in duos ponentes scilicet sub alio
articulo xp̄i conceptione͞ et sub
alio natiuitatem de maria
quo ad aliqua͞ partem tangitur
supra in xxv prope precepto nisi te
mere credideris Z. C. d. predicto
Nota si quis cupit scire de no
minibus que aliqualiter deum significant
et qualiter de ipso predicentur sic
distinguat Nominum quedam
sunt essencialia et queda͞ sunt
personalia et queda͞ nocionalia
Essencialia sunt que essenciam
significant horum queda͞ sunt
adiectiua queda͞ substantiua
Adiectiua queda͞ connotant effec
tu͞ in habitu ut vt iustus et
misericors et ista de deo ab eterno
predicantur / ~~vnde hec est vera~~
~~propositio deus incipit esse in~~
~~ferator~~ / quia ab eterno fuit iu
stus et misericors queda͞ in actu
ut iustificans et miserator et huiusmodi
Et ista predicantur de deo ex tempore
vnde hec est vera propositio deus inci
pit esse miserator quia incipit mi
sereri Eoru͞ autem que connotant
effectu͞ respectiue Queda connot
tant respectum creatoris ad crea
turas ut deus est refugium et huiusmodi
Quedam connotant respectum per
sone ad persona͞ ut filius et eq
lis Filius eciam principaliter significat
diuinam essencia͞ Secundario autem
connotat distinctione͞ persona
lem vnde licet hec nomina sig
nificent tame͞ racione connotacionis
de personis similiter supposites plura
liter et no͞ singulariter predicatur
vnde no͞ dicitur pater et filius sunt

sitius sed siles Item sciās quod adiec
tinorum quedam sunt partitia
ut aliquis et aliquibus et huiusmodi
Quedam numeralia ut vnus duo tres
et omnium illorum communis doctrina
nam in neutro genere substantia
significant diuinam essentiam et
predicantur de personis omnibus sin
gulariter et non pluraliter vnde
bene dicitur pater et filius et spiritus
sanctus sunt vnum sed in masculino
et feminino substantia significant personas
vnde hec est vera pater et filius sunt
duo si istud duo sit masculini
generis sed si neutri tunc est falsa
Sed adiectiue supposita sequuntur
naturam suorum substantiuorum vnde si
substantia sunt essentialia ipsa ad
iectiua similiter vnde hec est
falsa pater et filius et spiritus sanctus
sunt vnus sed hec est vera vnus
deus Substantiuorum quedam
sunt abstracta quedam concre
ta quedam media Abstracta
sunt que absolute diuinam substantiam
significant ut dicit Augustinus ut
essentia deitas bonitas et huiusmodi
et ista non possunt trahi per aliquod
coniunctum ad supponendum pro personis
vnde talia nomina coniuncta cum
verbis et participiis persona
libus et notionalibus reddunt
propositiones falsas. vnde hec est
falsa essentia generat vel ge
neratur Essentia est de essen
tia vel essentia est apud essen
tiam et huiusmodi Et est tenendum
quod ista nomina predicantur de qua
libet persona per se et de omnibus
singulariter et pluraliter ut pater
est deitas filius est deitas spiritus
sanctus est deitas et omnes sunt

vna deitas et non sunt tres deitates
Concreta dicuntur que significant
quasi formam in subiecto ut album
in muro et sicut istud deus cre
ator et similia que generaliter sig
nificant essentiam licet quandoque suppo
nant pro essentia quandoque pro persona
Media sunt que habent mo
dum et formam abstractorum
sed officium et vsum concretorum
ut lumen sapientia principium et huiusmodi
Ista enim sicut abstracta predica
tur de qualibet persona per se et de
omnibus simul singulariter et non
pluraliter ut supra dixi Item
supponunt pro personis ut concreta
sicut cum dicitur lumen de lumine
sapientia de sapientia principium
de principio Personalium nominum quedam
predicantur de vna persona tantum
ut pater et filius et spiritus sanctus
quedam de duabus ita ut de
vtraque ut pater et filius sunt principium
spiritus sancti sed principium suppo
nit pro duabus personis sed vna vo
catione secundum spiracionem commu
nem Quedam de duabus perso
nis ita quod neutra ut pater et
filius sunt duo si istud duo sit
masculini generis et non neutri
quedam de singulis personis ita
quod de omnibus ut ypostasis vel
persona et hoc in singulari sed
in plurali bene dicitur pater
et filius et spiritus sanctus sunt tres
ypostases seu persone Notiona
lia dicuntur que personas noti
ficant interdum cum dicuntur dis
iunctiua quia personas distin
guunt et relatiua quia personas
ad inuicem referunt et proprietates
quia personis proprie insunt et tenent

q nulla noio ype e in est diuine es-
sencie sed tantu psone que esse-
ncia no distinguit nec disting-
wit et sunt quinque sz innasci-
bilitas paternitas filiacio pces-
sio quis spiracio Tria ex istis
competunt patri sz innascibilitas
paternitas et comunis spiracio Duo
filio sz filiacio et cois spiracio
vnu spiritu sancto sz communis spi-
racio Et propter hoc vna psona
maior est aliis Istorum autem no-
cionaliu queda sunt abstracta et
substantiua ut paternitas et inna-
scibilitas et hec pdicantur de essen-
cia Vnde hec e vera Essencia
e paternitas et econuerso et essencia
est innascibilitas et econuerso et
sic de aliis Queda sunt concreta
et adiectiua ut innascibilitas ge-
nerans nascens spirans et pce-
dens Et ista nunquam de essencia
pdicantur siue sint noia siue
participia Et oms tales ppoi-
cones sunt false essencia gene-
rat uel generatur uel essencia
e generans uel generata que
notant distinccionem in diui-
na essencia scdm id quod ha-
betur in c Dampnamus de summa
tri et fi ka et c firmiter e ti
Hec distinccio colligitur ex va-
riis dictis sctorum doctorum et gloza-
rum Nota q duplex e cogni-
cio de deo sz naturalis et ac-
cidentalis Naturalis cognicio
duplex est sz ante pctm quia
homo cognoscebat deu aptem in
creaturis Item post pctm et hec
p speculu in enigmate Acciden-
talis cognicio triplex est Prima
est acquisita p rones naturales

quam habuerunt phi et dicitur sciencia
Secunda e que het testimoniis scrip-
turarum et miraculorum et h cogni-
cio dicitur fides informis Ter-
cia est que het ex caritate et
hec dicitur fides formata et p ta-
lem cognicionem assentit aia prime
veritati propter se et sup se in
aduenientem oms alie pereunt
cogniciones accidentales ad minus
quo ad actum Prima enim alie cog-
ciones veniunt in aia tunc fides
tamquam velocior se occupat mota
omnis cu fides sit de non apparentibus
et difficile sit occulta ~~duo~~ crede-
re necessaria sunt duo ad hoc ut
firmit credatur veritas primum e
illustracio veritatis ~~a~~ eleuans
Secundum e rectificacio auctoritatis
cicam firmans Quorum primu
e p fidem scdm e p scripturarum au-
ctoritate et p xpm scdm editam
Auctoritas ergo pbet fundamentum
fidei et fides assensu auctori-
tati vtrumque vero p xpm propter hoc
et splendor et vm dicitur quia
mentem p fidem ~~illuminat~~ illu-
minat et veritatem p doctrina
ostendit Hoc est sciendum q vna
tm est fides tam in pntibus quam in
preteritis quam in futuris licet magis
clara sit in eis et explicata que
secuntur xpm quam in eis qui p-
cesserunt aduentum eius sic nouu
testamentu e clarius quam vetus
quod enim nos credimus esse sctm
antiqui patres credebant esse futu-
ru Exceptis illis articulis qui
ad huc restant complendi sicut
e resurrectio mortuorum et iudi-
ciu extremum et remuneracio
bonoru et punicio reproborum

Si deus e aima ut nobis car
mina dicunt Naturalis racio lega
lis institucio et comunis concepcio
animi hoc habet decrevit et p
cepit ut vinus credatur deus om
potens diligatur cordialiter et
magne veneracionis officijs e
noretur quicquid e tamquam clavus
fixus et stabilis circa que omnia
revolvuntur Originale seminarium
omnium rerum omnium creaturarum principium
primordiale iuxta Salomonis
eloquium omnia disponit in nu[mer]o
pondere et mensura compre
hendens omnia et a nullo alio
comprehensus Et ut verbis beati
Augustini loquar deus intra
celum non inclusus extra celum
non exclusus super celum non ela
tus subtus celum non depressus Ita
ergo ex eius constituta libertate
procedit quod sumus et vivimus quod mo
vemur sine cuius manu tenencia
tota natura periret et rediret
ad nichilum sicut ex nichilo est
creata Igitur tota cordis inten
cione pensandus honorandus
sacrificandus collaudandus
hic tibi precipue

Si deus e aima
nobis ut car
mina dicunt hic
tibi precipue sit
pura mente co
lendus Deum
esse perfectum fides nostra katho
lica attestatur quia fides cre
dit deum esse et credit in deum
et credit deo Credere vero deum
e credere ipsum esse Credere in
deum est in ipsum credere et cre
dendo ipsum amare et credendo
in eum ire ac eius membris
eius incorporari Credere autem
deo est credere verbis eius primum
et tercium bonorum et malorum est
sed secundum bonorum tantum quia cre
dere deum e credere deo bonis
et malis commune est sed credere in
deum bonorum est specialiter Itaque
deus solus habet perfectum esse ut
est dictum quod taliter persuaderi
potest Illud enim perfectum est cuius nichil
extra ipsum est unde quod esse suum
habet aliquod esse extra se
ideo imperfectum e De est enim nobis
aliquid quod de esse meo iam pre
terijt vel quod futurum e Deum
autem esse cum totum simul sit
perfectissimum est Hac ergo perfectio
ne participative naturaliter
anima nostra appetit perfecta quo ad duo
primo ex parte potencie cogni
tive Secundo ex parte potencie
amative Quo ad primum anima nostra
ut certa docet experiencia na
turaliter appetit perfecta a summo
bono et vero propter eam quam
habet potenciam per cognitivam
cum eius tanta sit capacitas
ut ipsa experiencia probat ut nul
lum bonum omnino creatum ea com
pleat quin semper ad alia se exte
dat unde videmus quod quantumcumque
quis studeat et semper perficia
at semper tamen plura scire affectat
et nova semper investigare non
cessat Nam et demostenes philosophus
cum centum et vij annorum esset mo
reretur ideo de morte se dolere
dixit quia tunc discere incipiebat
alter eciam plures requisitus ubi
esset tantus sciencie respondit quod ubi

q quantumcumque bona creata quis
congreget tamen naturaliter satiari
non posset nunquam congregando
desistit Unde non suffecit Assue
ro regnum persarum et medorum
non Nabuchodonozor regnum pe
maximum chaldeorum non pharaoni
om regnum Egiptiorum non Allexandro
regnum grecorum non cesaribus ampla
potencia Romanorum Non Salomo
in tanta congregatio thezaurorum
quin semper ad plura extenderent
animi nullo creato bono complendi
ergo si in natura a deo nichil est
creatum frustra ut omnis docet philosophia
necesse est ponere summum bonum et
verum quo perficiatur effectus et
quo habitu sit contentus Id autem
est summum bonum qui est deus quo
quis adepto nichil ulterius desi
derare queat Cui sentencie
concordat dictum Ambrosii sup epistolam
ad coll dicentis Omnis racio sup
ne sphere uel terrene creature
id est angelice uel humane etc Ex
hoc notat lau Ergo geometria
et nigromancia a domino deo sunt
et in se bone Sed nigromancia
lege prohibetur propter sequelam
sicut iurare xxii q i c ii Et
sequitur in dicta auctoritate in eo qui
est caput earum et auctor ut qui
hunc noverit nichil ultra querat
et hec est perfecta virtus et sapiencia
quicquid alibi queritur hic perfecte
invenitur Tu suppone hanc hec
verba m g Sed contra quia
antiqui inci de deo et principiis ad
tu fuerunt diversis et variis er
roribus implicati Aliqui enim
penitus deum esse negabant Aliqui
vero creaturis dei stabant in ydo

latriam incidentes Aliqui duo prin
cipia unum boni alterum mali af
firmantes Ideo putavi curiosis
quibus studentibus cum delectacione
de motivis erroneis predictorum
aliqua pertractare Et primo de
errore illorum qui negant posse
demonstrare racione sed sola fide
tenere Asserunt enim hii quod deum
esse non potest per racionem inveniri
ri sed per solam fidem seu viam
fidei et revelacionis Ad hoc ta
men dicendum moti sunt quidam
propter debilitatem racionum quas
aliqui inducebant ad probandum
deum esse possent tamen hic er
ror fulcimentum aliquod falsum
sibi assumere ex quorundam philosophorum
dictis qui concludunt in deo idem
esse essenciam et esse scilicet id quod
respondetur ad quod est et ad questio
nem an est via autem racionis
pervenire non potest ut sciatur de
deo quid est Unde nec racione
videtur demonstrari an deus sit
et quamvis deus sensibilia omnia
et sensum excedat eius effectus
tamen ex quibus demonstratio su
mitur ad probandum esse sensibiles
sunt et sic nostre cognitionis ori
go in sensu est etiam de hiis que
sensum excedunt Unde Aristoteles
ad probandum deum esse ex parte
motus nititur probare tali racione
Omne quod movetur ab alio
movetur patet a sensu aliquid
moveri utputa solem ergo
alio movente movetur aut ergo
illud movens movetur aut non
si non movetur ergo habemus
propositum scilicet quod necesse est ponere
aliquod movens immobile et hoc

dicimus deum. Si ergo mouetur et tunc alio mouente mouetur ergo est procedere in infinitum. aut est peruenire ad aliquod mouens non mobile. sed non est procedere in infinitum quod probat tali ratione phisicus. Et hoc tamen in phisica quod etiam in methaphisica dicit quod in nullo genere cause in infinitum est abire sed est necesse in aliquo stare. Unde necesse est ponere efficiens et materiale primum principium seminarium omnium formarum naturalium primum et finem omnium ultimum scilicet efficiens primum non generatum non factum sed omnia faciens hic est deus quo nichil melius nichil quod perfectius esse potest. ergo necesse est ponere aliquid primum mouens non mobile. Premissis rationibus aristotilis et aliorum breuitatis amore sufficiat premittere dicere quod ad cognoscendum deum esse incitat nos natura induit et scriptura et clamat creatura. De incitatione nature dicit Jo. damascenus. Cognicio existendi deum nobis naturaliter insita est sed in tantum preualuit malicia hominum ut quosdam in irrationabilissimum et omnium malorum pessimum perdicionis baratrum deduceret ut dicant non esse deum. Scriptura etiam nobilissimorum philosophorum ut platonis aristotilis Senece Tullii et deum esse indicat. Item etiam scriptura in decorum asserit in principio omnia a deo esse creata. Rursus scriptura sacra in principio Ewangelii Johannis per deum verbum asserit omnia esse facta. Creatura etiam deum esse clamat. Et hoc est quod

Augustinus in primo libro de ciuitate dei luculenter demonstrat dicens. Exceptis propheticis vocibus mundus ipse ordinatissima sua mutabilitate et mobilitate et visibilium omnium pulcherrima specie quodammodo tacitum se esse creatum et non nisi a deo ineffabiliter fieri potuisse proclamat. Idem in libro decimo confessionum. Interrogaui de deo meo solem lunam et stellas neque nos sumus deus quem queris inquiunt et dixi omnibus que circumstant carnem meam dic de deo meo dicite aliquid et clamauerunt ipse fecit nos et non ipsi nos. Interrogacio mea intencio mea et responsio eorum. Sap. xiii. a magnitudine speciei et creature cognoscibiliter poterit creator eorum videri. Item ad Ro. i. ubi loquitur de prophetis. Deus enim illis reuelauit. illis dicit glosa Ambrosii ut deus qui est natura inuisibilis visibilis possit sciri. Opus fecit quod visibilitate sua opificem manifestat ut per certum incertum posset sciri et ille esse deus omnium crederetur qui hoc fecit quod ab aliis impossibile est fieri. et subditur ibi in textu. Inuisibilia ergo ipsius a creatura mundi per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus et diuinitas. Verum istud sic exponitur secundum glosam. Inuisibilia ipsius id est ipsa natura inuisibilis intellecta per ea que facta sunt conspiciuntur a creatura mundi id est ab homine qui creatura mundi dicitur per excellenciam et per conuenienciam quam habet cum omni creatura

Hic posset moveri questio talis
videlicet utrum homo rationali
virtute valeat deum per suos ef-
fectus cognoscere et primo videtur
quod sic per aliquem effectum possu-
mus cognoscere sicut per artificia
cognoscimus artificem qualis sit
hanc enim sententiam ipsa veritas mt
vii apparere videtur dicens A fructibus
eorum cognoscetis eos In contrarium
est id Gregorius quia fides non habet
meritum ubi ratio humana prebet
experimentum Si ergo per effectus
deum cognoscimus sic cognoscere
possumus inde nullum reportabi-
mus meritum quare et huic mo-
tivo respondetur quod ipsa deitas potest
sumi dupliciter scilicet quo ad ipsa et
quo ad appropriata Quo ad ipsa
nullo modo per rationem naturalem cognosci
potest creature vel comprehendi sed
quo ad appropriata sicut verbi gratia
patri attribuitur potentia filio
sapientia spiritui sancto bonitas
et clementia Isto enim modo potest
per suos effectus scilicet a creatura cog-
nosci Et sic salvatur auctoritas
Gregorii antedicta Item Ambrosius
super ad ro sicut ex motibus
et administratione corporis animam
quam non vides intelligis Sic
ad administrationem totius mundi et regi-
mine omnium creaturarum creatorem
philosophi intellexerunt Item Gregorius
in 4to dyalogorum Nulla visibi-
lia nisi per invisibilia videntur ipse
ergo corporeus oculus nisi corpea
videret nisi hunc res corporea ad
videndum acueret Nam tolle men-
tem que non videtur in cassum patet
oculus qui videbat Si oculi ipse
videbant cur discedente anima nil

vident Item cum ad faciendam
fidem de parentibus carnalibus
sola publica fama absque testibus
et probationibus sufficiat cur cum
tanta difficultate sit aliquibus
fides de patre celesti Item michi videtur
que ceperunt initium habent cuius ortus
causa non precessit Omne quod in-
cepit esse non habet de nihilo eorum quod
inceperunt esse sic enim precessisset
seipsum quod est impossibile ergo aliqua
causa est que nunquam incepit esse
sed quod non incepit esse non de-
sinet esse nam esse quod habet
a se amittere non potest Unde Seneca
ta [illegible] e namque quod adue-
niat fuit ergo aliqua causa
fuit et est sine principio et sine fine
et hoc indubitanter est deus.
Et hec pauca contra insipien-
tem heretici dicta sufficiant Viso
de errore illorum qui deum esse ne-
gant sequitur videre secundo de
errore illorum qui creaturas dei-
ficant qui error ydolatria dicitur
Et licet supra in primo precepto
precepto aliqua de materia
latrie et ydolatrie nec non diuinationibus
tamen succincte pertractata sint michi
loquens de hac materia pro studen-
tium delectatione hic aliqua tange-
tur sed aliter quam ibi Pro cuius opi-
nionis errore evidentia ac cetera
intelligentia circa ydolatriam sunt
quatuor breviter attendenda
Et primo quid sit ydolatria
Secundo de causis eius Tertio de
speciebus Quarto de destructione
eius Circa primum est sciendum
quod latria est summe venerationis cultus
soli deo exhibendus vel latria
est voluntaria professio divine ma-

iestatis ydolatria vero est cultus
deo debitus creature exhibitus
Nota ubi sciendum quod inter latriam y
dolatriam duliam et yperduli
am talis differentia a magistris solet as
signari latria enim ut est dictum est
cultus deo debitus ydolatria est
cultus deo debitus creature ex
hibitus Dulia vero est honor
qui exhibetur sanctis unde et
de beata virgine sciendum quod in
quantum est persona sancta debetur ei
dulia sed inquantum est dei mater
debetur ei yperdulia id est maior
excellentia quia yperdulia de
betur excellenti sicut est caro christi
beata virgo et crux christi in
qua pependit quia instrume
tum fuit nostre redemptionis
ymaginibus debetur adora
tio que debetur illis quorum
sunt ymagines non inquantum res
sancte sed inquantum illarum quarum
sunt ymagines adorantur Su
mitur autem hoc vocabulum de
glo. pri. libri viij° ubi dicitur du
lia minor et dulia maior Ex
predictis insurgunt duo dubita
bilia perscrutanda Et primo
utrum cultus latrie debeat matri
christi exhiberi Ad hoc respondent
theologi dicentes quod cum ipsa
pura creatura sit ad honorem
latrie non ascendit Tamen quia
hoc nomen mater dei tante digni
tatis sit et existit quod non solum
viatores sed etiam comprehenso
res verum etiam et ipsi angeli eam
reuerentur quadam videlicet
prerogatiua speciali ut prelata
ceteris creaturis ideo ceteris
est ipsam preceteris honorare

et veneratione hic autem honor a
magistris yperdulia nuncupatur
et accipitur hoc vocabulum ut
superius est expressum De glo
primi libri viij ubi dicitur du
lia minor et dulia maior Si
autem dicitur et obicitur quod honor
matris refertur ad filium Dicen
dum quod honor potest referri ad ali
quem dupliciter aut sicut ad finem
et hoc modo refertur ad filium ho
nor qui offertur matri aut sicut
ad obiectum et hoc modo refer
tur ad christum honor qui exhi
betur matri Unde qui adorat
ymaginem christi christum adorat
non ymaginem qui autem adorat
christi matrem adorat christum et
eius matrem Sequitur queritur
utrum cultus latrie exhibendus sit
cruci christi huic questioni respondent
theologi quod multiplex est mo
dus dicendi quidam enim di
xerunt quod cruci christi debetur
honor qui dicitur yperdulia
eo quod in ipsa redemptio et sa
lus humani generis est facta Et
ideo omnes debent ei esse sub
iecti subiectione notabili et
speciali Sed inquantum adoratio
sicut et glorificatio videtur esse
plus o in tres rationes capa
ces Adoratio enim est quedam
oratio ad aliquid ordinatum ado
rare quidem est aliquid orare
crux autem ratione caret ideo et
Alij autem dixerunt crucem christi
non esse adorandam nisi inquantum
christus in ea adoratur nec aliqua
est ei reuerentia exhibenda
nisi ratione crucifixi sicut nec
ymagini nisi ratione ymaginati

Ideo dixerunt quod cruci christi exhibendus
est honor et cultus latrie Verum
tamen quia Damascenus ait ipsum pre
ciosum lignum crucis venerabile in
quo se ipsum christus pro nobis obtulit
ut sanctificatum tactu corporis
et sanguinis detentum adorandum est
et sic Si autem ex alia ma
teria factum est non ipsam materi
am adoramus sed typum christi Ex hoc
colligitur quod aliqua ipsi cruci sit
reverentia exhibenda latrie ado
racione excepta et hinc siquidem est
quod ecclesia sollempnisat crucis in
ventionem et exaltacionem sicut
festivitates sanctorum Et ideo neu
ter predictorum modorum videtur sufficere
propter quod est advertendum quod du
pliciter potest aliquis honor exhiberi
aut in obsequium reverentie qui est
honor veneracionis aut in testi
monium virtutis et familiaris com
placentie qui est honor adora
cionis et utrumque istorum honorum
offertur cruci quia ipsam adora
mus et veneramur Sed in hoc est
differentia Quia honor veneracionis
exhibetur ~~cruci~~ cruci tamquam instru
mento nostre Unde sicut exhibe
mus sanctis reverentiam quia in
eis est quedam salutis nostre cau
salitas ita et cruci christi et
clavis est aliqua reverentia exhi
benda honor autem adoracionis
offertur cruci racione crucifixi
Nemo enim intendit placere vel
ab ea aliquid impetrare sed ei et
ab eo qui fuit affixus in ea
et sic non debetur ei nisi adora
tio latrie Sic ergo cruci christi
duplex honor debetur Unus
quidem est latrie Alius vero nec

debet dici latria nec dulia quia
non est species adoracionis sed dicitur
honor veneracionis Et sic patet
quod crux christi adoranda est latria
Si autem obicitur quod crux est
pura creatura dicendum est
quod non adoratur ut res sed ut
signum rememorativum dicens in
crucifixum De latria et dulia et
de differentiis earundem habetur
in canone venerabiles ymagi
nes de conse. di. iii. c. glo. ibidem
positis Et notandum quod ydolum
quandoque dicitur lignum vel alia res
sic figurata quandoque vero dicitur co
mictum ex ymagine et demone
presidente et ita sumitur i ad
Cor viii ubi dicitur quod ydolum
nichil est in mundo Illud ergo
quod putabat esse ydolum scilicet per
sonam subsistentem ex simu
lacro et spiritu presidente non
erat Circa secundum scilicet de cau
sis ipsius erroris est sciendum
quod propter quinque causas ydola
tria inducta est vel augmentata
Prima causa fuit dolor nimius
de aliquo amico perdito Pater
enim amisso filio nimis dolens
ymaginem sibi fieri fecit et
ut esset ei aliquale solatium
Sap xiiii Acerbo luctu do
lens pater cito sibi rapti filii
fecit ymaginem et illum qui tunc
quasi mortuus fuerat nunc
tamquam deum cepit et consti
tuit inter suos servos sacra
et sacrificia Hanc primam causam
ydolatrie ostendit Gregorius super
illud Luce xi In belzebub prin
cipe demoniorum dicens Ni
nus rex ninive Belo patre suo

mortuo statua fecit qua sum
ma reuerentia honorat et ita
ut etiam reis ad eam venientibus
parceret unde progressu temporis
ceperunt eam homines venerari
ut deum et multiplitudine et qui
dam vocaverunt beel alii baal
alii baalim alii beelzebub secundum
diuersitatem lingwarum Secunda causa
fuit vesana superbia principum
qui non attendentes infirmitatem
suam voluerunt se ut deos ho
norari sicut Nabuchodonosor
rex qui precepit holoferni prin
cipi milicie sue ut omnes deos
terre sue exterminaret ut ipse
solus deus diceretur ab hiis na
cionibus que potuissent holo
fernis potentia subiugari
secundum quod in Judith in habetur
hystoria Tercia causa fuit
adulacio siue desiderium quod
habebant inferiores acquirendi
gratiam maiorum Augustinus x. libro
de civitate dei multa usur
pata sunt de cultu divino
que honoribus differuntur huma
nis siue humilitate nimia siue
adulacione pestifera Quarta
causa fuit potentia qua cre
diderunt supereminere in hiis
quos deos esse putabant
crediderunt ergo demones potesta
tem habere in homines et etiam
in elementa Cuius erroris
occasio fuit Prima credide
runt demones sanare lesiones
corporum dum ab eis cessabat
Credebant etiam eos prenoscere
futura quia predicebant eis
mala que dei permissione erant
hostibus illatura Quinta causa

est ceca cupiditas hominum qui tunc
satis curiosi aliquid sciendi vel
cupidi aliquid acquirendi ut
se ipsos demonibus vendunt ut
suam cupiditatem valeant
adimplere Circa tertium scilicet de
speciebus ipsius ydolatrie errores est
sciendum quod septem species ydo
latrie reperiuntur prima est [struck] cul
tus demonum Secunda luminarium ut so
lis lune vel stellarum Tercia e
lementorum Quarta hominum quinta
animalium irracionabilium Sexta y
maginum vel alterius operis huma
ni Septima temporis vel eius
parcium et etiam ydolatra alia
rum Circa quartum videlicet
scilicet cum ipsius erroris destructio
nem est breuiter sciendum quod y
dolorum cultura omnis mali
est causa initium et finis Sap.
xiiii. glo. xv. Ergo mens a
creatore se avertit omnibus im
plicatur sceleribus aggravatur aut
ex vilitate rei in qua transfertur
honor divinus maius est peccatum in
cum honor iste transfertur in qua
drupedes aut reptilia quam quando
in homines vel racionabilia anima
lia Ad Ro. i. Mutaverunt glori
am incorruptibilis dei in simi
litudinem corruptibilis hominis et
volucrum quadrupedum et ser
pentum glo. Quibus Quinta est stul
ticia eorum apud quos plus potest
ymago quam veritas et potiores
sunt mortui quam vivi Porro
ad destructionem ydolatrie que est
cultus demonum advertendum est
quod ipsos colere est valde dete
stabile et cauendum et hoc
propter duo Primo quia ipsi sunt

hostes dei et magis displicet
deo cum honor eius transfertur
in eos quam cum ad alias creaturas
transfertur. Secundo quia ipsorum cultus
magis est hominibus periculosus. Sunt er-
go ipsi demones sunt hostes
humani generis et cultoribus suis
sunt familiares inimici. Nulla
autem pestis efficacior ad no-
cendum quam familiaris inimicus.
Ideo Augustinus li° lxxxiii questionum
q. ii° ... tamen contrarium quod
si cura magicis artibus adhibeatur
tunc ergo recipit eos familiares
qui eius dampnacionem querunt.
Tercio ad destructionem ydolatrie
que est cultus luminarium. Est notandum
quod hii qui sunt huius erroris dicunt
mortales esse subiectos soli lune
et stellis. Eciam quantum ad sapi-
enciam vel ignoranciam et quantum
ad bonos mores vel malos et
dicunt celestia lumina secundum situs
suos seu constellacionem cau-
sam esse bonorum morum vel malorum
esse in hominibus quod patet esse falsum
quia non propter stellas homo,
sed stelle propter hominem facte sunt
sicut dicit Gregorius. Sol et luna
homini tamquam domino suo obedivit ut
Josue x legitur. Patet eciam
esse falsum quod isti dicunt ydo-
latre quia diversi homines eadem
hora nati mores habent diversos
sed licet ipsi dicant quod qui sub
tali constellacione nascitur talis
vel talis est futurus et qui tali
hora tale opus incipit prospera-
bitur. Item manifestum est quod nati
una eademque hora vel aliquod
opus aggressi diversos habent
eventus. Et hoc clarius infra

in viii° serie metre partis pre-
cepto. Quinto archana dei vl-
timo de illa specie ydolatrie que
prohibetur clementis qui dicitur
cultus milicie celi de qua fit
sepe mencio in sacra pagina.
Notandum quod celi miliciam voca-
uerunt qui huius erroris fuerunt
multitudinem spirituum. Horum enim
quosdam dixerunt preesse celo
stellato alios planetis et circulis
eorum alios igni alios mari a-
lios terre et utebantur invo-
cacionibus huiusmodi per quas credebant
congruere maleficiis suis. Huius-
modi ydolatre siue sint viri
siue mulieres iubentur lapi-
dibus obrui Deuteronomii xvii. Hec
videntur adhuc manere in
quibusdam simplicibus qui vi-
dentur in ortu solis solem a-
dorare vel lunam in novilunio.
De milicia vero celi habetur
Jeremie xix. Et ysa. xxxiiii.
et Sophonie i. et Actuum vii°. Quin-
to ad destructionem ydolatrie
que est circa ymagines. Sciendum
quod huiusmodi ydolatre sunt infeli-
ces et maledicti et derisione
digni. De ipsorum infelicitate
Sap. xiii. dicitur infelices sunt
et inter mortuos spes illorum est
qui appellaverunt deos opera ma-
nuum hominum. De maledictione eorum
Deuteronomii xxvii. Maledictus ho-
mo qui facit sculptile vel confla-
tile. Sap. xiiii. Per manus quod
fit ydolum maledictum est et ipse
qui fecit. De derisione ipsorum Jere. x. va-
na sunt et opera derisione digna. Ex
his predictis duobus erroribus restat
nunc dicere de tercio s. de machometo

errore qui ut ait Augꝰ in li°
de natura boni sensum perdiderat
studio contradicendi hic posuit
duo pn̄cª unum boni alterum ma
li De isto etiam errore habetur
supra sed aliter in xxv p(ar)te
precepto Nil tenuerunt credideru(n)t (enim)
secundum eos est princeps lucis cuius
habitatio est regio lucis super ista
visibilia Alter est princeps tene
brarum ex adverso cuius habitatio
est regio tenebrarum et utrumque
istorum principium secundum eos habet p(ro)p(r)ium
sum Manichei posuit esse
corruptibilia in principe tenebrarum
Ad probandum erroneam eorum
opinionem inducunt ipse multas
sacre pagine utriusque testa
menti auctes sed taliter qua
liter primo inducunt auctem
illam gen. i Tenebre erant
super faciem terre ex hoc inse
runt deum non esse benignum q(uia)
opus suum incepit a tenebris non
intelligentes tenebras non esse
existenciam alicuius rei sed lucis
absencia unde non oportet
ponere aliquem auctorem tenebra
rum tenebre non sunt nisi ab
sencia lucis nec minus lauda
bilis est mundi creator si a ni
chilo incepit immo hoc commen
dat eius potenciam quod ex nichi
lo lucem et alia creavit per hoc
ostenditur quod ipse potens est
operari sine materia precedente
vel instrumento quod proprium omnipo
tentis est Secundo auctem illam
inducunt que habetur q(uar)t. in°. De
dya° Ostendit dominus meo omnia
regna mundi et eorum gloriam
dicens hec omnia dabo tibi si

cadens adoraveris me Ex quo
inferunt quod omnia regna mundi
erant dyaboli cui omnia promisit
xpo hec probacio ridiculosa
est cum dyabolus sit mendax
et pater eius Jo. viij Tercio in
super inducunt auctem illam ast
vij Non potest arbor bona fruc
tus bonos facere ergo mala
non possunt esse ab eodem principio
a quo sunt bona ergo sunt
duo principia unum bonorum
aliud malorum Sed sermo veritatis
quo utuntur ad confirmacionem
falsitatis materiam ministrat con
fusionem eorum licet enim arbor
bona non faciat fructum malum
tamen nichil prohibet fruc
tum quem arbor bona bonum pro
duxit postea patefieri et
corrumpi et nemo adeo fa
tuus est qui videt diversa poma
in archa vel in mensa quorum
alia sunt putrida alia sana
quod propter hoc non credat ea
esse ex eadem arbore Sic non
prohibet dyabolum bonum esse ex
creacione et adeo factum in sua malum
vero propria voluntate devoluitur
eciam concidicta opinione erro
neam probare aliquibus frivolis
et falsis racionibus inter ceteras
vero hanc falsam et colora
tam adducunt videlicet quod contra
riorum contrarie sunt cause un
cum secundum eos bonum et malum
sunt contraria erunt a contrariis
principiis scilicet a principio bono
et a principio malo huic false
racioni quia unum contrariorum re(spon)so
non est unum universaliter Cau
sa enim efficiens voluntaria

operans p(otes)t esse causa contrario(rum) Idem ergo pictor fac(er)e p(otes)t ymaginem albam et ymaginem nigram et pulcram et turpem Sed causa naturalit(er) operans que operatur sec(undu)m similitudinem dans spem suam patienti no(n) p(otes)t esse causa contrariorum cu(m) no(n) habeat in se contrarias spes uel formas Subtractis predictoru(m) erroribus auctib(us) et ro(ati)onibus quib(us) innituntur po(n)nendo sunt auctes et ro(ati)ones quib(us) ip(s)e directe destruuntur et quib(us) ostenditur vnicu(m) esse principiu(m) a quo sunt om(n)ia visibilia et invisibilia legit(ur) g(e)n(esis) x. q(uod) ab initio creac(i)onis masculu(m) et feminam fecit eos Deus Ite(m) luce iii. vbi texitur geneologia x(risti) ibi dicit(ur) Q(ui) fuit adam qui fuit dei ergo adam fuit a deo et no(n) a dyabolo Item Joh(annis) i. om(n)ia p(er) ip(su)m facta su(n)t ergo visibilia et invisibilia et p(ro)p(ter)ea mundus p(er) ip(su)m factus (est) et ap(osto)lus in ep(isto)la ad Colloce(nses) i Condita su(n)t vniu(er)sa que in celo et in terra visibilia et invisibilia Et apo(calypsis) x. dicit de angelo qui iurat p(er) viue(n)tem in secula seculo(rum) qui creauit celu(m) et t(er)ram et ea que in eo su(n)t et mare (et)c(etera) Secu(n)do ponendi su(n)t ro(ati)ones dictu(m) errorem destruentes Dicit ipi manichei lucem et tenebras ab eodem principio esse non posse sed eadem ro(ati)one vox et silenciu(m) erunt a contrariis principiis Sic enim se h(abe)t silenciu(m) ad voce(m) sicut tenebre ad lucem vnde Augustinus (contra) reci(pien)do manicheos d(icit) Si

est gens tenebraru(m) pugnans contra dei lucem quare non est gens silencio(rum) pugnans contra vocem Item si lux a bono deo visus q(uia) melior e(st) luce cu(m) lux p(ro)pter visu(m) sit et sine visu sit inutilis erit a deo quis dubitat cu(m) cu(m) serviat lumine candele p(re)ualere lumen illi et si visus et lux q(ue) maxime (est) visibilis sunt a deo eadem rac(i)o(n)e et auditus et audibile et gustus et gustabile ergo o(mn)ia corp(or)a corruptibilia su(n)t a deo Item cu(m) viue(re) sit melius q(uam) fulgere Si nichil p(otes)t fulgere sine deo multo mi(nus) nec viue(re) ut Aug(ustinus) ergo om(n)ia viue(n)cia su(n)t a deo Preterea impossibile (est) duo principia esse absolute Si enim aliquod est principiu(m) absolute (est) p(ri)m(u)m Si aut(em) e(st) principiu(m) no(n) habet p(ri)m(u)m nec medium Vnde dyonisius om(n)ib(us) dicas sine dualitas e(st) p(ri)n(cipiu)m monas aut(em) sine vnitas erit principiu(m) dyadis i. dualitatis p(ri)n(cipiu)m Item no(n) mi(nus) p(er)tinet ad deu(m) bonitas q(uam) potencia uel sapiencia ergo si ridiculu(m) esset ponere sine potencia uel sapiencia aliquem deu(m) sic ridiculu(m) e(st) pon(er)e sine boni(ta)te Dyonis(ius) Ne(que) diui(nu)m malum est nec malum diui(nu)m Item corruptibile et incorruptibile conueniunt ad vnu(m) p(er)ficiendu(m) ut corpus et a(n)i(m)a ad vnu(m) p(er)ficiendu(m) s(cilicet) ho(min)em et e(st) naturalis amor vni(us) ad alteru(m) quod indicat sep(ar)ac(i)o vnius ab altero que cum dolore fit Ex quo

maifestum est ea non esse ex con
trarȳs pricipȳs Item pⁱᵃ ad
Cor vij° dicit aplus Nescitis
q membra vra templū sunt
spūs sancti qui in vobis ē Sz
constat q si priceps tenebrarꝝ
fecisset corpus huanū spūs sctus
non habitaret in eo Nunqȝ no habz
spūs sctus aliud habitaculū que
ergo societas lucis ad tenebras
dicit Aplus ij ad Cor v qⁱ
dicet nulla et sic ptz vitas
pdictorū Attendens ergo au
tor q in tempore suo multi
a via morū necnon etiā inte
veritatis multiplr deviabat
volens omnibus et singulisma
liter erratibȝ optima adhibe
re remedia non solū pfacie
ut supⁱ habitū ē vm̄ etiam
et metrice insra scⁱpta pbet
rudimenta Unde scdm pri
cipalr̃ sacere intendit in hᶜ
suo opusculo quatuor prin
palibȝ erroribus sm hoc iiijᵒʳ
intendit licet incident plura
alia faciat Pⁱmo namqȝ fac
ere intendit illorꝝ erro ri
qui negant deū esse nᶜ p ra
cionem de invari posse nisi
p viam fidei et revelacōis
cū in pⁱmo metro dicit Si deus
ē ꝛc quasi velit innuere
autor q deus pcul dubio ē
sm qd supra in pⁱma qstⁱo hoc
satis deductū et pbatū ē hoc
etiā hic pbat autor in pⁱᵒ
pⁱmi metri cū dicit Si deus
ē i quia deus ē pom cum
debet si p quᵒqꝫ ee causatiā
et dicitᵣ hic vim esse a quo
omnes res habet esse ut Boeci

cius in li° de trinitate comᵖbat
dicens Sola diuina essencia ē
eo q ē cetera vero no sunt
id quod sunt qⁱ diceret nichil
ē quod habeat vm̄ esse pter
deū unde phus quidam ait
Si deus non esset unde bonū
ē ymo si deus non ē quo aliqd
ē Nam pⁱori no posito qd po
sterior est causa et racō po
sterius nunqȝ erit i mundo Et
ideo pricipiū pⁱᵐ om̄i creato
rem esse est necesse Sicut
habetᵣ ex li° methaᶜᵉ Unde
ad esse sequitᵣ vivere sentire
et intelligere Si ergo esse
tollatᵣ nec vive nec sentire
nec intelligē in rebus ē inve
nire Item scdm phm mundus
est quoddam pfectum in nullo
penitus diminutū quod ē ab
eterno pductū cuiq ē qntum
creature ē possibile expressiū
Ergo si i i mundo ut patet
ad sensū est ponere aliqd
bonū et etiam aliqd maius
bonū erit et in ipo ponere
summū bonū no quidē abeo con
tentū sed qtinens ipm mundū
tamqȝ bonū simpliciᵣ infinitū
rerū om̄i pncᵃˡⁱ pductm pfa
to subdit i mediate deus ē
cuiq Et hec ē vna ex causis
quare deus ē plus colendus
in maiori mundo qd cuiq i mo
ri mundo i in homine qꝛ excel
lenciā tenet et ipm gubernat
et regit ita deus maiori mundo
se habet scdm qd i mediate ē
aliqualiter est expressiū Sz no
ta dr̃ram int ami et diaz quia
ala ē ipa suba qua vivimus Ânimus

vero est superior pars anime sicut caput superior pars corporis. Sed sunt quidam qui secundum partem anime inferiorem delectantur in terrenis in hoc mundo. Quidam vero qui secundum partem anime superiorem delectantur in deo et in celestibus. Cum enim motus sursum et motus deorsum sint contrarii. Et impossibile sit aliquid simul duobus motibus contrariis moveri impossibile est etiam in mundo isto et deo delectari. Pondus meum amor meus dicit Augustinus. Eo feror quocumque feror. Non potest mercator simul et semel delectari in patria et appreciato sit habere obulum et denarium si vis habere eum. Et propterea dicit Jacobus 4o. Qui voluerit amicus esse huius mundi inimicus dei constituetur. Item suffocat autor errori illorum superstitiosorum et ydolatrarum ideo quod etiam divinum cultum eripiebant honorem soli deo debitum diversis creaturis attribuentes omnes deus quod soli deo debitum et summa reverentia est exhibenda secundum quod supra plenius in secunda questione est tactum. Et hoc facit in secundo metro dum dicit hic tibi precipue sit pura mente colendus quasi velit innuere quod hic solus deus meus et non excogitabitur alius a deo ratio quia lex sapientia in dicendo hic admonet omnem viam discipline habet etiam potestatem in regendo unde in psalmo hic est dominus deus meus ipse reget nos in secula hic scilicet deus est tibi id est a te precipue id est principaliter

hoc est in mente promptissima. Debet enim quis ad divinum cultum se tradere et ad ea que pertinent ad famulatum et devotionem. Et hoc est quod exodi xxxv scribitur quod multis filiorum israel mente promptissima atque devota primicias deo offerebant et hoc maxime de se mente pura. Unde in metro concluditur mente pura colendus hoc est dicere quod mens intenta divino cultui coniungitur deo et ex tota sui quantitate sit pura et ad talem quantitatem summa requiritur puritas. Dicit ergo si deus est. Nota quod versus hic si deus est animus multipliciter exponi potest secundum multiplicem inde insurgentem ut primo sit. Si animus meus est deus id est divinus id est a deo originem habens ut carmina dicunt. Dicitur enim in quibusdam gentilium libris quod corpus seu substantiam corpulentam traximus ab elementis animam vero a deo quasi velit dicere quod deus non sit creator corporum et solum animarum cum tamen hoc falsissimum est dicere vel opinari. Hunc enim errorem repellit apostolorum princeps in symbolo apostolorum dicens. Credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre visibilium omnium et invisibilium. Hec opinio latius tangitur supra super primo principio partis antedicte in tertia questione. Sequitur in secundo metro hic id est animus sit colendus mente pura tibi et precipue id est maxime id est magis quam corpus. Colere autem animum est abiectis viciorum sordibus quasi quibusdam floribus ipsum ornare et hoc est dictum

vel secundo ut dicatur Si deus est
ut anima et racio dictat vel
et ut nobis carmina dicunt hic sit
tibi colendus pura mente vel ter
cio ut dicatur Si deus est colen
dus pura mente sicut carmina di
cunt hic id est ius colendi deum sit
tibi anima id est intencio tua precipue
id est pocius quam aliis rebus vel
quarto dixi supra in principio presenti
tali precepto Supplica deo et
non diis Ad quod posset aliquis
obicere Est ne tamen unus deus
colendus Videtur si tamen unus deus
colendus est quare dicit tibi pre
cipue certe quia ~~primum~~ primum et
precipue et sempiternum quod con
firmat autor dicens ut anima
id est intencio et carmina id est aucto
ritates sanctorum patrum dicunt
id est testantur et asserunt vel quinto
ut dicatur etc. id est si anima est
deus ut carmina dicunt etc. an
tiqui ignorabant unum deum
esse et animam suam sapiencia predi
tam intelligentes eam pro deo co
lebant hec opinio licet sit erro
nea latius tangitur supra in prima
questione huius primi principii me
trice probati unde ex hoc talis
solet dari versus Nullum numen
abest si sit sapiencia tecum id est racio
tua vel sexto ut dicatur quod Si
ponitur hic pro coniunctione copula
tiva et creativa nec non et
certitudinali et non condicio
nali ut satis de hac exposi
cione est expressum Vel septimo
ut exponatur Si pro quia
quia carmina id est versus poetarum
dicunt id est testantur quod anima est
deus nobis hic scilicet anima sit

colendus tibi precipue id est ante pura
mente id est devoto animo et puro
corde precipue id est super omnia quia
super omnia deus autor hic pro
stat modum et formam colen
di deum quia pura mente est
colendus iste modus exprimitur
Exodo xxviij ubi dicitur Non ha
bebis deos alienos coram me
non facias tibi sculptile nec
omnem similitudinem que est in celo
desuper et que in terra deorsum
nec eorum que sunt in aquis
sub terra non adorabis ea neque
coles Istud primum decalogi preceptum
tres habet clausulas Prima
est non habebis deos alienos
coram me ubi prohibemur adorare
creaturam spiritualem scilicet angelos
Secunda clausula est Non facias
sculptile id est ymagines fictas
que nullius rei naturalis sunt
representative Tercia clausula est
nec omnem similitudinem scilicet ymaginem
rei naturalis et sequitur
que est in celo desuper ut solis
et lune et que in terra de
orsum ut hominis bovis et similium et
eorum que sunt in aquis sub terra
id est piscium non adorabis ea scilicet
actu exteriori Ex quo colligi potest
quod non reprehenduntur illi qui
faciunt ymagines non quidem ad
adorandum sed ad meditandum honor
autem qui exhibetur sanctis
non est latrie sed dulie ut supra
dictum est secundum racionem allego
ricam scilicet honor qui deo exhibe
tur est latrie Unde si creature
exhibetur honor deo debitus est
ydolatria Prima igitur clausula

hinc precepti ostendit iudeos et
Sarracenos ydolatras esse qui
deos habent alienos Iudei quidem
messiam i. antixpm Sarracenj
vero machometum Contra secundam
clausulam faciunt heretici qui non cre
dunt de deo nisi per ymaginacionem
et fantasiam consurgit Contra
terciam clausulam faciunt mali xp
ian qui superbi colunt similitudi
nem eorum que sunt in celo omnia
super omnia diligunt prelaturam
et dominium Avarus colit similitu
dinem eorum que sunt in terra scilicet
divitias et pecunias voluptuo
sus scilicet carnalis colit similitudinem
Exodi eorum que sunt in aquis Et circa
hec nota quod superbi divites et po
tentes non recognoscunt habere
caput scilicet deum supra se iusto
dei iudicio accidet talibus quod
evenit cuidam qui ad tantam
venit dementiam quod non vide
batur sibi quod haberet caput Quidam
vero medicus Avicenna ut fertur
hoc audiens super caput eius plum
beum capellum fortiter alligavit
Unde post paucos capellum sic po
derosum per suam ponderositatem
persensit tunc sensit se habere caput
et per talem modum curatus evnde
Sic accidet illis principibus et do
minis temporalibus qui omnem adin
venuit viam ut populum excoriet
seu expolient atque clerum non
credentes caput scilicet deum supra
se habere quia si crederent nullo
talia perpetrarent sed valde divinam
contra se sentenciam pertimescerent
cum timere dicatur Luce xii Timete
illum scilicet deum qui potestatem habet mit
tere in Jehennam tali plumbeum

capellum super omnia ponderosum
super eius caput imponitur quando
vi illa sentencia terribilis eterna omnium
terribilium finis contra eos pro
nunciabitur Matthei xxv Ite ma
ledicti etc pro correctione talium
et emendacione Que infra scripte
hystorie multum valere debent
primam recitat Beda in gestis an
glorum scilicet de rege illius gentis
qui semel habuit talem visionem
videbatur enim sibi quod staret ante
crucifixum argenteum quod in
camera sua pro devocione tenebat
et videbatur sibi quod esset carnens
et quod habet latus sinistrum totum
corrosum dextrum iam erat
inceptum corrodi Et cum hec
diceret eidem crucifixo Domine quis
quis hoc fecit tibi Respondit cru
cifixus Certe tu es iniquus ille cu
ve tibi ne ulterius procedas quia
statim morte pessima morie
ris Tunc rex evigilans valde
perterritus querebat significacionem
visionis sue et tandem venerabilis
Beda ipsam talem exposuit
dicens O rex nouis quod dicit
apostolus ad Ephesios v Quia caput
ecclesie est xpus et membra huius
capitis sunt omnes fideles per latus
sinistrum intelliguntur seculares et
istud latus totum corrodisti quia
totum populum spoliasti Per latus
vero dextrum intelligitur clerus
quia sicut in latere dextro ma
gis viget virtus quam in sinistro
ita in clericis ut plurimum magis
virtutes vigent et vigere de
bent quam in laicis et iam istud
latus incepisti corrodere ecclesiarum
bona corrodendo et diripiendo

Et tunc dicitur quod rex timens pote
ciam et sciam regis supra se cor
rexit Quidam hystoria recitat
Valerius de Allexandro qui habita
victoria contra Darium regem
persarum in tanta elevatus est super
biam quod suis militibus demandavit
quod eum de cetero adorare deberent
sed iusto dei iudicio dum in quo
dam prelio graviter vulneratus
fuisset et ex hoc magnos do
lores et cruciatus persensisset hoc
notabile verbum dicitur protulisse
Fatuum est quod homo se deum faciat
et se esse mortalem non cogno
scat hic enim cognovit supra se
habere caput scilicet deum Secundo
autor intendit errori curiosorum
qui volentes plus sapere quam o
portet secreta dei et solo deo
nota per vires naturales ingenii
perquirere videbantur Et hoc fa
cit in secunda parte metrica ibi Cel
licus si forte etc. et maxime
in sexto precepto ibi mitte archana
dei De materia ista tangitur
etiam supra in prima principa
li parte in capitulo Ad fontem er
go virtutum qui corpus est etc.
Tercio autor sucinctiore intendit
errori desidiosorum qui superba et te
meraria presumptione credebant sine
doctrina preceptorum moralium se
posse virtuosa opera exercere
parum enim vel modicum prodesset
si precepta que data sunt vel
que deo dante per autorem in po
sterum dabuntur non essent be
ne medullitus intellecta Et ideo
in tercia distinctione inducere in
tendit ut tam in premissis quam
in sequentibus preceptis intelligendis

attencionem propriam exhibeamus
quia ut ipse ait in prologo quarte
hiemalis partis legere et non
intelligere est Et hoc facit in tercia
principali parte metrica ibi hoc
quicunque cupis Quarto et ulti
mo intendit autor errori cupi
dorum qui per temporalia bona et ali
as voluptates credebant vite
securitatem acquirere In qua distinc
tione ponit ea que impediunt
vite securitatem ut illa fugere de
beamus et ad eam secundum virtutes
acquiramus Et hoc facit in quarta
et ultima principali parte me
trica primo precepto cum dicit se
curam quicunque Est ergo prima
principalis pars metrica Si deus
est animus Istud est primum preceptum
metricum quod specialiter pertinet
ad primum paradisi flumen scilicet iu
sticie et est de actu religionis
vel latrie Est enim religio vel
latria virtus quedam et species
iusticie per quam ~~reddantur~~ ordi
namur ad deo reddendum debitum
cultum et reverenciam et honorem
Ex eo quod ipse est primum universale principium
rerum productionis in esse atque rerum
gubernationis huiusmodi autem virtus
religio vocatur vel latria i. ser
vitus quedam deo debita Hec
autem virtus scilicet religio habet ali
quos actus proprios et immediatos
per quos homo ordinatur ad solum
deum scilicet colere sacrificare adora
re invocare et laudare De pro
priorum actuum scilicet de cultu dei deter
minatio est in probatis metricis
Si deus est animus Alios autem habet
ipsa religio quos producit medi
antibus virtutibus quibus imperat

ordinans eos in diuinam reueren-
tiam Et de hijs actibus et alijs
dicetur in sequentibus metris totius
libelli Unde omnia metra totius
libelli ordinat primo ad cultum di-
uinum exhibendum uel diuinam re-
uerentiam Nam per eam informantur
dei cultores qualiter deum precipue
id est prompte nec non pura mente
et deuota colere debeant secundum
quod in infrascriptis metris luculenter
apparebit De hac materia quo ad
cultum dei siue diuinum nec non et
alios quosque actus sequentes satis ple-
ne tractatum est supra in primo precepto
sacre partis precepto Itaque deo
supplicata Et ideo non est quo ad
hanc partem multum instandum
etc. Plus vigila semper Si negli-
gentie torpor desidiose me-
tis hospitium inuaserit tunc proscrip-
ta diligentia et virtutum exercitio
relegato omnis viciorum turba succe-
dit inde sompnus et pigritia
ingluuies et castrimargia et
omnes viciorum comites subsequentur
Caueat ergo impubes adolescen-
tia immoderatum sompnum nimium ha-
bere ne virtutum temperato mode-
rantia pariatur exilium Si enim
vite humane multum temporis spa-
cium preberetur nec confectum senio
aut cassatur egritudine rebus tamen
virtuosis sublimibus ac studiosis
exercicijs fuerat impendendum
ne desidiosa pigrities sompnus e-
nutrita diutinis et nocturnis vo-
luptatibus augmentata abortiuum
virtutis parat quippe quia deus ad
ubi honestatis separat et capiscerat
Plus vigila semper ne sompno
deditus esto Nam diutina

quies vicijs alimenta ministrat
Secundum autoris preceptum metrum
plus vigila etc. Postquam autor
in proximo primo precepto precepti
precedenti metro prebuit rudime-
ta ad primum riuulum et spem pri-
fluminis scilicet iusticie spectancia
ac etiam inducentia quo ad diuinum
cultum ipsi summo omnium rerum principio
prompte ac deuote exhibendum
Nunc vero in presenti precepto sub-
sequenti prebet rudimenta nobis
ad secundum paradisi fluuium scilicet pru-
dencie secundum unum intellectum
vel secundum alium ad tercium paradisi
fluuium scilicet temperancie inducentia
Et hoc cum dicit plus vigila
semper quasi velit autor innuere
quod postquam deus colendus est et
venerandus precipit dei culto-
ribus quod vigiles sint et sollici-
ti excusso torpore neglige-
cie ne segnicie venerentur cum
pigricia sit mortale peccatum pro-
tunc primum et secundum metri intel-
ligencia et obseruancia est
sciendum quod prudencia et spiritua-
lis vigilia idem sunt Racio quia
omnis oculus actu informatus
non dormit sed vigilat Cum
ergo prudencia sit virtus infor-
matiua intellectus qui est spiritu-
alis anime oculus constat quod omnis
prudens vigilat Ideo ergo id est
merito ista duo coniungit beatus
petrus in sua prima Epistola capitulo
iiij dicens Estote prudentes
et vigilate Sed nota quod tria
hominum genera consueuerunt
multum attente vigilare videlicet
Thezaurarij amentes et pla-
ti primo prudens thezaurarius

solet vigilare ad custodiam sui
thezauri inter alios autem thau
ros magis preciosus thaurus est
gracia dei quia isto solo thauro
amittitur regnum dei Et apostolus
de hoc thezauro dicit ij ad Cor
iiij° Habemus thaurum istum in
vasis fictilibus quia ergo habemus
thaurum tam carum et tam preciosum
et quia vas est tam fragile et
tam periculosum debemus ergo
plus vigilare et non sompno
lenti esse ad custodiam set sol
licitam istius thauri ne nobis
furetur Scitis enim quod lupus cot
tidie circuit ovile suum ut perdet
et mactet Sic moraliter adu
sarius noster dyabolus circuit querens
quem devoret continue querit
quo domum cordis mei perfodiat
et a nobis thaurum gracie di
vine furetur tollat Et propterea
beatus petrus prima Epistola sua c
v° monet vigilare dicens Sobrij estote et vigilate quia
adversarius vester dyabolus circuit que
rens quem devoret et Eccl iiij°
Justus cor suum tradet ad vigi
landum diluculo Adhuc sensum
facit optime quod legitur in
quadam hystoria greca de quo
dam qui ambulans per quoddam
desertum et dum invenisset hominem
nudum et dum hic nudus vi
disset illum statim fugam arri
puit Et ille cepit post illum
currere finaliter videns se evadere
non posse stetit et cum stetisset
interrogavit eum insecutor quare
fugiebat ab eo et ille talem
finxit hystoriam Dixit enim in
suis partibus quendam regem fuisse
Turrim unam plenam thauro habentem in qua positis custodibus
diligenter eum custodire faciebat
que condicionis talis erat ut
quociens custos vigilabat im
possibile erat fures et latrones
arte quacumque vel eciam instrumentis
etiam minimum lapidem de turri
illa evellere nec per consequens
thaurum illum furari aliqualiter
posse Sed cum custos dormie
bat statim fures ingredi pote
rant et inde asportare thau
rum pro sue voluntatis arbi
trio quod cernens rex custodi
lapidem preciosum contulit qui
talis erat virtutis quem dum custos
in manibus teneret impossibile
erat eum dormire sed quociens
de manibus cecidisset statim
dormitare incipiebat et ut
custodes magis essent intenti
imposuit penam capitis si quis
lapillum illum de manibus cadere
permitteret et obdormivisset
Quadam vice sum positus ad
custodiam illius turris et datus
est michi lapillus ille et cum pluri
mis diebus turrim illam custo
dissem casu cecidit mihi lapillus
et statim fures intraverunt
et thezaurum asportaverunt Cum
autem evigilassem et thaurum
asportatum vidissem timens re
gis potenciam in hoc desertum
aufugi cum te vidisse cogitavi
quod minister illius regis esses au
fugere cepi ne me comprehensum
ante regem illum duceres cuius
thaurus mei negligencia aspor
tatus est Et iste non intel
ligens huius hystorie exposicione

ab eo substitui cepit Et ille hysto
riam hanc exponere cepit in hunc
modum Rex ille id est deus pater qui
est rex regum et dominus dominancium
apok ultimo Turris ista est homo
in quo posuit deus thesaurum mul
tarum graciarum et virtutum vigil custo
diens hanc turrim est intellectus uel
racio Et dum racio vigilat im
possibile est fures id est vicia ingre
di turrim hanc et thesaurum di
uine gracie furari posse Sed
quam cito racio dormitare incipit
statim subintrant vicia et gracias
atque virtutes asportant et ideo
dominus amonet nos vigilare mt
xxiiij Si sciret paterfamilias qua
hora fur veniret vigilaret
utique et non sineret perfodi domum
suam Dedit ecclesie nobis lapillum
scilicet christum xpm qui nos preseruat
a sompno peccati scilicet beneficium pa
ssionis eius quod debemus semper
et omni hora ad memoriam redu
cere qua propter ille cum lapillus
ille ceciderit per peccatum obliuionis
et ingratitudinis non sepius
tale beneficium ad memoriam redu
cendo eterna morietur Submi(ttit)
videns ergo me sompno peccati
in seculo dormitasse per graciam
dei euigilans id est me ipsum re
cognoscens times etiam regis
potenciam et sentenciam quam per peccatum
merueram in hunc desertum aufu
gi et penitenciam agens eum depre
cor ut mihi de peccatis meis veniam
indulgere dignetur hoc sine
dubio ostendit autor in hys du
obus metris plus vigila Secundo
prudens seruitor solet vigilare
ad insistenciam sui seruitij licet

enim secundum apostolum liberi sumus
libertate qua liberauit nos xpus
tamen domino seruire debemus vn
in ps^o Seruite domino in timore
et luce id est Seruiamus illi in sancti
tate et iusticia coram ipso omni
bus diebus meis ergo omnes nos
qui esse debemus diuino seruicio
mancipati plus vigilare quam
dormire debemus ad hoc ne pec
cati sompnus nos comprehen
dat quia beatus ille seruus quem
cum venit dominus eum inuenerit sic
facientem uel vigilantem mt
xxiiij Et nota quod dicit vigi
lantem et non ociantem quod facit
diuturna quies id est ociositas que
secundum autorem viciis alimenta
ministrat Et primo vicio auari
cie siue rapine siue furti quia
qui non lucratur licite tunc se
ingerit ad lucra illicita Secundo
vicio luxurie ut patet de dauid
qui quam diu exercuit bella domini
continens fuit et tempore ocij
adulterium commisit Similiter Salomon
quam diu occupatus fuit circa domini
fabricam non fuit inuoluatus
amore libidinoso sicut postquam quiescebat
factus est ociosus Tercio ministrat
alimenta vicio loquacitatis Vnde
Apostolus j ad Thy. v. Adolescen
tulas viduas deuita Discunt
enim occurrere domos non solum
ociose sed verbose hoc est quod intende
dit autor in secundo metro dum
dicit Nam diuturna quies et
Tercio prudens prelatus et
minister solet vigilare ad
refulgenciam sui ministerij prelati
ergo qui super alios seculares
in loco eminenti sunt positi sicut

lucerna sup candelabru debent
plus vigilare qm dormire ut
omnibus sint in exeplu edifica
cionu ad hoc ut coram eis re
fulgeat ministeriu sicut de bto
Gregorio qui vigilans interptatur
Vigilans enim est participiu
significans continuu actu vi
gilauit enim btus Gregorius in
studio sapie vere vigilauit
in exercicio operacionis sancte et
vigilauit in officio prudencie
summe unde realiter fuit de istis
pastoribus qui custodiebant
sup gregem suu luce ij. vn
dici pt eciam talibus qui in alt
aris misterio sunt positi vigi
late et estote prudentes vn
apostolus i ad thy iiij Tu vero
vigila in omnibus labora mi
sterium tuu imple Sed nota
talem dram int vigilantem
et dormientem quia dormiens
apphendit aliqn multa sed
solu fantastica vigilans solu
apphendit realia et vera
Sic ergo ut possimus mundi
alia fantastica casura reli
quere et celestia vera me
sura apphendere debemus au
toris preceptu obseruare ipsum qz
totis viribus effectu mancipare
du dicit plus vigila De
materia vero huius precepti
metrici licicus habetur supra
in xlviij preceptum precepto cessa sa
tis e dormi Et qd hic de
ficit ibi suppletur Virtute prima
rc Primus quippe virtutu hostium
initur introire Primus exi
mis moribus pollere conatur
lingue ventilabru tanta moderacione
refrenet Si quis enim sensualitatis
impetu ductus imperio oris ianua
oportune et importune adoe
vim loquacitatis aperiat mox
detraccionis valuas dissensi
onis aditus contumeliarum
iurgia ppat et disponit mini
tetur ergo sapiens naturae sa
gacitas in industriam que linguam
in humano capite triplici clausu
ra recludit labijs videlicet den
tibus et palatu p hoc timens
sapientem paucis contentari
eloquijs sup effluere quidem
non s carere vicio Nam hec
vicialis pestilencia malicie im
petu non poterit cohibere
proximus ille deo rc

Virtutem primam puto co
pescere linguam Proximus
ille deo qui scit racione tacere
Tercium autoris preceptu metru
virtutem prima Postqm autor
in precedenti precepto posuit ru
dimenta ad vnu riuulorum quatuor
sedi paradisi fluminis scz prude
cie inducencia Nunc ponet rudi
menta ad vnu alium riuulorum
tercium paradisi fluminis scz tem
perancie inducencia Et hic
riuulus siue species modestia vo
catur Et hec virtus valde
viguit in antiquis Est autem
modestia sciencia earu reru
que agunt in suo loco collocandorum
ut ait Tullius lo i de officiis et
s dicta a modo in quo nec plus
nec minus qm expedit fiat huius
partes ponit macrobius lo pmo
que sunt viij verecundia absti
nencia castitas honestas mode
racio parcitas sobrietas et pudicicia

Het virtus scilicet pudicitia docet
cauere indecentia in lingwa ri-
su motu corporis habitu cultu
et in occupacione uel actu inde-
cencia in verbo seu lingwa et
risu et motu tangit Seneca
in libro de quatuor virtutibus
dicens a verbis turpibus et in-
disciplinatis abstinete quia lice-
ncia eorum impudicitiam nutrit ser-
mones vtiles magis quam face-
tos et affabiles ama rectos
potius quam abscondetes vnde
Ecclesiastici xxiij Indisciplinate loq-
le non assuescat os tuum Est enim
in illa verbum peccati reprehensibilis
Est triplex risus scilicet est imodeatus
scilicet pueriliter effusus scilicet muliebri-
ter factus Circa motum vero caue-
da est nimia celeritas et nimia
tarditas Seneca Si congruens est
et animi tui et corporis motus
obserua ne indecori sint Atte-
dens ergo autor quod in dei cul-
toribus inter cetera requiritur
sermonis modestia quod fit absti-
nendo se a multiloquio Et
licet rudimento istud extendi
posset ad omnes actus qui per lin-
gwam exercentur qui in eis vi-
tia lingwe debeat euitari speci-
aliter tamen intelligendum est ma-
xime in extraneo cultu diuino vi-
tandum et hoc est quod habetur
Matthei vi ubi dicitur Orantes autem
nolite multum loqui sicut eth-
nici putabant enim quod in multi-
loquio exaudiri debeant Dicitur
autem lingwe refrenacio virtus
prima non quidem in ordine virtutum
sed in illorum ordine viciorum que non
de facili exprimi possunt et per virtutis

vehementia eo quod difficile
est ipsam lingwam reprimere et
hoc intendit autor dum dicit
virtutem primam Philosophus hunc primi
metri intelligencia atque obser-
uancia est breuiter scilicet quod triplex
praua lingwa reperitur que summo
studio venit cohibenda ac
etiam penitus abstinenda prima
est adulacionis qua blanditur in
presencia Secunda detractionis qua
mordetur in absencia Tercia
dissensionis qua seminantur
iurgia Omnes iste tres lingwe
conueniunt ut dictum est cohiben-
de ac etiam abstinende prima
quia decipit ysaie iij populus me-
us qui beatum te dicunt ipsi te de-
cipiunt Contra hanc adulacio-
nis lingwa triplex gladius ab-
scisionis reperitur primus est
ut quando ventus adulacionis flat
homo ad terram descendat
suam infirmitatem considerans
respiciens Secundus ut talis diligenter
adulacionem examinet ut ve-
niat cum se cognouerit
puerulem reputari ab eo qui
ei lac adulacionis propinat vnde
Socrates cuidam adulanti
dixit Vel proficis adulator
cum te intelligam Tercius est
ut homo tristem faciat adula-
ti ostendat Prouerbiorum xxv Princeps
qui libenter audit verba men-
dacij omnes ministros habet impios
De materia adulacionis lacius
tractatur supra in secunda parte heroicali parte
capitulo xvij qui incipit Seducens
adulacio et plenius infra in prima
parte metrica precepto xiiij^o
Cum te aliquis laudat recordare

Secunda lingwa detractoris cohi
benda est et abscidenda quia in
famat vnde sapiens ammonet
ne cum talibus simus assidui Eccli
xxiij Ne forte assiduitate sua
infatuatus imprōperium paciaris
et maluisses non nasci Contra
hanc detractoris lingwam multi
plex est gladius abscisionis
Primus gladius est scripture que
detractionem deo et hominibus osten
dit esse odiosam vnde Eccli
xxi Susurro coinquinabit ani
mam suam et in omnibus odibi
lem reddit Apostolus ad Ro i De
tractores deo odibiles Item
quia maledictum eum ostendit
et abhominabilem ita habetur
Eccli xxviij° Susurro et bi
lingwis maledictus multos tur
bauit pacem habentes Et prouerbiorum xxiiij°
abhominacio hominum detractor Item
quia scriptura ostendit qualiter
dominus puniuit hoc peccatum et hoc
in maria sorore moysi que
iusto dei iudicio fuit facta
leprosa quia detraxit ei hec
hystoria numeri xij° Secundus
gladius detractoris est cooperacio
detestabilis Detractores enim
cooperantur canibus dyaboli cuius
gregem custodientibus non enim
permittunt inde auferri vnam
ouiculam quin latrent auferen
tem et derideant vel aliter
canes isti non solum comedunt
carnes sed eciam ossa rodunt
quia non solum carnalibus detra
hunt hominibus verum eciam et spiritu
alibus in hoc assimilantur cani
rabido qui quia habet venenum sub
lingwa clamat contra solem
luna et stellas Ita detractor ad
venenum detractionis clamat contra
solem id est contra virtuosum et
contra quoscunque Item detrac
tor dicitur porco similis Por
cus enim si ex vna parte flores
videret et ex alia stercora prius
ad stercora curreret quam ad flo
res Sic detractor si de aliquo
bono et virtuoso aliqua mala
et reprehensibilia audit et non
ea que imitacione sunt digna
Item detractor similis est serpenti
id est inter multas raciones serpenti
assimilatur Serpens enim est animal
perniciosum in silencio mordet
tortuo mordit terram comedit
Sic detractor proditor est alios
enim mordet retro qui dum sunt
presentes adulare se simulat nec
detrahit nisi ubi de silencio
confidit Et sicut serpens ad strepitus
verbis et tumultibus hominum detrectat
Sic detractor timet cum videt
venire eum cui detrahit Tor
tuose eciam incedit dum inci
pit a laude eius cui vult detra
here Deinde addit Tamen quod
est coniunccio attenuativa vel sed
que est coniunccio ~~attenuat~~ aduer
sativa Rectitudine eciam inten
cionis simulat dicens se non dice
animo detrahendi Et ut fides
ei magis adhibeatur dicit se
multum amare eum cui detrahit
Terram eciam velut serpens co
medit quia quod terrenum est et
infirmum in homine hoc versat
in ore De hiis serpentibus scribitur
Deutronomii xxxiij Dentes bestiarum
immittam in eos et fere vim
Ecce ego immittam in vos serpentes

pessimos quibus nõ ẽ incantatio quia homines assueti detractionib⁹ vix corrigunt᷑ Eccĩ xxiij Ho assuetus verbis improperij omnib⁹ dieb⁹ vite sue nõ erudiet᷑ Item detractor ẽ silis illi bestie de q̄ legit᷑ Camelus trio que silis erat vrso et habebat tres ordines dencium versus et sꝫ homi silis sit tamen non ẽ homo Sic detractor nõ ẽ homo dicendus cum huãno sagne pascat᷑ In tribus ordinib⁹ dencium signant᷑ tres modi detrahendi quib⁹ detractor morsu suo in eo ẽ suũ pximũ lacerat et confundit aut em̃ aperta bona diminuit aut occulta denegat aut falsa crimĩa imponit Detractores quãtu ad hoc figurati sut p amon qui rasit media partem barbe nuncijs dd et decurtat᷑ vestes usqꝫ ad nates hẽt᷑ hysto᷑ ꝑ Reg᷑ x Barba dimidia radit detractor nuncijs .i. servi dei david scꝫ xp̄i dñi me dñi opis ab eis gesti aufert Dicat em̃ q bona faciut ꝑ intencione corrupta decurtat etiam vestes usqꝫ ad nates quia si q̄ in eis ẽ pudibudũ detegit Tercia ligwa scꝫ dissensionis cohibenda ẽ et abscidenda q̄ conturbat Eccĩ viijᵒ Calupma conturbat sapiẽtem hoc viciũ pcipue ẽ abscidendũ q̄ inter cetera vicia istud est maxime deo odiosũ vnd̃ pu vj Sex sut que odit dñs et septi᷑ detestat᷑ aĩa illi⁹ oculos sublimes ꝛc et in fĩ at᷑ vijᵒ eo qui seminat int᷑ fres discordiam

Ex vno em̃ vo q̄ d᷑ qui seminat discordiam quãqꝫ em̃ nascat᷑ tanta discordia ex qua destit᷑ vna tota pvincia Unde magne malicie ẽ semen tale seminare cu ex vno gnõ illi⁹ messis infinita mala congregat Ideo merito reportat talis fructũ maledictũ quia sustkro in ppto maledicebat Item hoc viciũ dyaᵘ malicia ostendit triste dit et cũius opus sit dyabolicũ tamen quod ipse facere non pt quãqꝫ facit p ligwa pravorũ Ideoqꝫ sepe inicia separe facit Eccĩ xxviij ligwa tercia mulieres viratas deiecit et pvat eas laborib⁹ suis hoc p quodda exm̃ non dignũ compbat᷑ legit᷑ dyaᵘˢ p xxx ãnos et plus duos coniugatos temptat᷑ et cu pvaᵘ lere non posset ut saltem sic discordarent nec verbo nec etiam voluntate mala tristi gurat᷑ se in forma iuvenis cuiusdã innueis mesticia ptendentis et subarbore in via sedents p quã queda vetula loturo erat trãsitura habebat em̃ bursam pecunie plenam Cumqꝫ vetula trãsiret ac ab eo qreret que esset causa mesticie dixit et pmisit se daturũ bursã illam si invenet q̄ eu p vinib⁹ iuuaret Cumqꝫ ergo invasset vetula se dixit esse demone qui timeret ꝑut pvincia eo q̄ p xxx ãnos laborans con tales quigatos nõ poterat eos vel facere peccãre vel in aliquo discordare Data ei pecunia recessit Vetula aute

quandam iuvenculam assumpsit
in domum suam et pergens ad
mulierem dixit ei quasi com
paciens quod vir suus illaqueatus
amore cuiusdam iuvencule erat
et cum ea adulterium commisit se
vidente in domo sua. Ideo quod
ob hoc tunicam promiserat puelle
de quocumque panno vellet et ipsa
ad stacionem viri sui nam merca
tor erat venire debebat pan
num emptura. Cum autem re
deret mulier illa quod hoc nunquam
crederet quia vir suus probus et
honestus esset ait vetula non
credatis nisi et signa videritis.
Item eadem vetula ivit ad virum
et dixit quod talis clericus ecclesie
amabat uxorem suam et cum
ea in ecclesia turpe habuerat
colloquium ipsa audiente. Dum esset
retro columpnam ecclesie in oracione
proposueratque cum dicto clerico
furtim recedere cum bonis suis.
Cum autem iste diceret se ista nullo
modo credere ait vetula non
credatis nisi tali hora et in ta
li loco eos videritis colloquentes.
Tunc vetula recessit et misit
iuvenculam ut pannum emeret
ad viri predicti stacionem quod
advertens uxor suspicata est
quod verba vetule possent esse vera
et desero prestita comedere
nequibat quod advertens vir
mirabatur et suspicabatur aliquid
esse in causa. Mediante autem
vetula mulier colloquium habuit
cum clerico habuit viro suo
advertente hiis pactis acce
ssit vetula ad mulierem. Domina
certa sis quod vir vester peccatum

iam perpetravit quod satis experta
quia vobis ostendit potuistis
advertere atque amisistis eum nisi
cito occurratis. Et cum quereret quo
modo occurrere posset ait vetula. Si
uno vero incipienti dormire tres
pilos cum rasorio de eius barba
amputaveritis eosque ~~come~~ com
bustos comestos ei dederis
iuvenculam exosam habebit et
te magis diliget quam prius. Tu
autem sequenti nocte ea premissi
sset facturam dixit vetula
viro quod uxor sua de consilio
clerici nocte sequenti eum iugulare
vellet si eum inebriare valeret
sed cavens sibi a nimio cibo
et potu ac sompno et fingens
se fortiter dormire et cum senti
ret quod uxor sua gutturi suo
rasorium apponeret manum eius
capiens familiam excitaret
ignemque iuberet accendi ut
omnes prodicionem viderent.
Cum autem ille omnia que docu
erat cum vetula fecisset in mane
suos amicos et uxores ac etiam
sacerdotem convocavit ipsamque
de prodicione accusat atque eo vin
tens rasorium ostendit. Cum
autem uxor pre verecundia tace
ret vocavit eam sacerdos et
ab ea quesivit veritatem simili
ter vocat et virum. Et postea
vocata vetula compulsa est
dicere veritatem. Ex predicto
patet quod magna est pestis
lingue male nisi freno racionis
temperetur. Sequitur versus sexdecim
proximo ille deo etc. Nota secundum addi
canones tacere capitur quinque mo
dis aliquando capitur tacere id est

inpunitatem pmitte ut xlviij d.
c. j. Aliqn sumit p occide xlvij d.
Ephesis Aliqn p 9sentie liiij.
d. Si filius Aliqn accipit tacite
i. votu facere xxvij. q. Dracom
Aliqn p offerre ut xx. q. ij. c. j.
[m] P cuius etia metri intelligentia e
breuit sciend q p moderatam
taciturnitatem multa bona p
ueniunt et multa euitant mala
la p quebona pxim deo efficitur
ut autor ix dicat quod
Tplr compbat pmo p sacrarum
scripturarum erudicionem Scdo p
sacrorum canonum tradicionem Tercio
p sanctorum patrum exempli
ficationem De pmo Salomo
pu xvj Hm e gubernare lingwam
pu x. Qui moderatur
labia sua prudentissimus est
Et ecc iij. Temps loquendi et
temps tacendi quia qui scit ta
cere et scdm racionem tacere
et loqui ille pximus e deo id
via ius et dilectus quod ondit
in tribus et quantu ad eius sapie
ciam regit et omnibus imperat
cognoscit oia tempora omni ne
gocio optuna ita tale tempus ta
cendi cognoscit Scdo quantu ad
potenciam quia sicut deus p sua
potencia omnia regit et omnibus
imperat ita iste regit lingwa
et impat sibi solo nutu vocibus et
tercio quantum ad eius clemenciam
et pietatem quia sicut deus per
suam clemenciam nemini nocet in
iuste ita ille p racionem tacens
nemini nocet i iuste. Et breui
ter dice possum q taciturnitas
racionabilis e omnis malicie ex
tincio Ecci xxx Qui odit loqui

citatem extinguit maliciam
Et nota sicut viciosum e semp
loqui sic semp tacere vnde
ysid. Seruanda e lingwa no
in solubilit liganda Taciturnitas
autem reprehendenda e praecipue
in platis quia illis tacere mors
e qui docere debent populu
vnde Ezech xxxiij scribitur
Si speculator viderit gladium ve
nientem et no insonuerit bucci
na et plus et se no custodierit
veneritque gladius et tulerit
aiam ille in iniquitate sua cap
tus e sanguinem aut eius de manu
speculatoris requiram Et aplus
Act xx. Mundus ego sum a
sanguine omni no enim subterfugi
quo minus annunciare ome consi
lium dei in vobis ydi inuit
aplus q reus sanguinis omnium esset
si eis no annunciasset vnde Ecci
iiij. Non retineas vm in tpe
salutis De scdo disponunt
canones q rector discretus
esse debet in silencio cautus
in verbo ne aut tacenda p
ferat aut dicenda reticescat
Nam sicut in cauta locucio in
errorem detrahit ita in di
scretum silencium eos qui erudiri
poterant in errorem derelinquit
Sepe namque rectores inprouidi
humana amittere gratiam formi
dantes loqui libere recta ptime
scunt Et iuxta veritatis vocem
Ioh x. Nequaquam iam gregis
custodie pastoris studio sed mer
cenariorum vice deseruiunt qui ad
ueniente lupo fugiunt dum se sub
silencio abscondunt igitur re
hunt vn Thessaliphe in canone

Si rector xliij c. Et ibi de ma
teria taciturnitatis habetur ple
nissime quod ad presens obmitto gra
cia breuitatis. De tercio quod
taciturnitas a sanctis patribus multum
commendatur primo quia spiritualem
fortitudinem facit vnde ysa. xxx
In silencio et spe erit fortitudo
vestra. Vnde abbas pastor omnem la
borem qui euenit tibi ex taciturni
tate superabitur. Secundo taciturnitas
vtrumque pacem tribuit ysa. xxx
xij° Erit opus iusticie pax
et cultus iusticie silencium vnde
quidam philosophus nomine tayso
recessit in desertum ut liberius
vacaret contemplacionibus paciet
quem cum quidam semel preteri
ens invenisset et vidisset
ridentem dixitque ei quare ridet
qui solus erat. Cui respondit ideo
rideo quia solus sum et omnibus cau
sa tristicie que ex hominum commu
nicacione accidit michi ablata est. Et
postea subdit Nunquam melius
sociatus sum quam cum solus sum.
Tercio discreta taciturnitas est
omnis mali euitacio vnde in
vitaspatrum legitur. Cum ar
senius de pallacio descenderet
ut monachus fieret rogavit dominum
dicens Dirige me domine ad
salutem. Vox quedam dixit
ei Arseni fuge tace et quiesce
hec sunt radices non peccandi.
Ad idem facit de quodam ab
bate Pysor. Cum fratribus
dixit credite quod xxx annis sunt
quod non precor dominum pro peccato
sed orans dominum dico Domine pro
tege me a lingwa mea. Et
vsque nunc per singulos dies cor
rigo per ipsum et delinquo. Alia
multa exempla super ista mate
ria adduci possent que pro nunc
obmitto breuitatis amore quia quamuis
ad quemlibet expediat autoris
seruare preceptum maxime conuenit
regie maiestati secundum quod in for
ma Aristotiles Allexandru in secretis
li. j. c. x. dicens O allexander multum
conuenit regie maiestati et
quam preciosum ac etiam honori
ficum in rege est abstinere a mul
tiloquio nisi necessitas id expo
scit. Melius est enim ut aures
hominum sitibunde sint ad eius lo
quelam quam suis affatibus satu
rentur quia saturitas aurium fa
stidium parit nec tunc ita libenter
videtur a subditis. Et hoc est
quod intendit autor dum dicit
proximus ille deo est qui scit
intelligencia magis in spe
ciali est de tali questione querendum
videlicet quod sit maius peccatum
an peccatum locucionis an peccatum
taciturnitatis. Et primo videtur
quod sit maius peccatum in locucione
quam in silencio siue in taciturni
tate. Et hoc per verbum Senece
Dyogenes interrogatus quare
inter malos taceret respondit
plus expedit sapientem tacere
quam loqui. Nam enim multos
loquendo paucos tacendo tau
uentos. Ergo in pluribus est
peccatum locucionis quam taciturnitatis.
Secundo enim aliud est conuenienter
nisi per indiscrecionem sermonis se
dicia. Interea pacis subuertitur.
Lingwa vero ignis iniquitatis
est vniuersitas. Item prouerbiorum x. In mul
tiloquio peccatum non deerit. De

silencio sine taciturnitate non tale
dicatur ergo maius malum est
malum locucionis quam taciturnitatis etc.
Contra maius est bonum locucionis
quam sit bonum silencij quia tacendo
sibi prodest loquendo est sibi vtilis
et alijs ergo peccatum quod opponitur
locucioni maius est quam peccatum quod
opponitur silencio Sed peccatum ta
citurnitatis opponitur virtuti locu
cionis peccatum vero locucionis opponitur
silencio bono ergo maius est peccatum
taciturnitatis quam locucionis Item
magis videtur esse debere precep
tum de tacendo quam de loquendo
vnde supra id psalmus vt non delinquam
in lingwa Salomon Non frustra est
lingwa in humido quia de facili
labitur et supra id Iacobus iij lingwa
ignis est etc. Cum vero sit inprocli
uiue peccatum lingwe etiam a perfectis
non quiuis debet appetere
magisterium preceptum autem ad
hoc datum est vt cohibeat se homo
a delicto non autem ita pronus est
homo ad peccatum taciturnitatis ergo
magis dandum est preceptum de ta
cendo quam preceptum de loquendo
preceptum autem de tacendo cohibere
debet a vicio locucionis preceptum
vero locucionis a vicio taciturni
tatis Solucio dicendum est quod
maius dicatur peccatum peccato vel quia
in pluribus peccatur et secundum hoc
maius dicatur esse peccatum locucionis
quam taciturnitatis vel maius dicitur
peccatum quia occasio vel causa est
maioris dampni Sed hoc peccatum
taciturnitatis est maius quia per id
subtrahitur locucio que est maior
vtilitate silencij Ad oppositum
autem dicendum est quod prima

racio sumitur ex comparacione secundum
pluralitatem delicti similiter
et secunda Ad illud vero quod que
ritur quare est magis preceptum de
locucione quam de silencio dicendum
est quod locucio pluribus modis secundum
racionem bonitatis quo ad se et
quo ad proximum preceptum autem
silencij habet bonum quo ad se tantum
precepta autem affirmatiua aliter
se habent quam negatiua Negatiua
enim sunt ad cohibendum a malo
affirmatiua vero ad proficiendum
in bono quia ergo cum proficiat
magis proficiat loquendo quam tacen
do non est magis preceptum sa
cre scripture de bonitate locu
cionis quam de bonitate silencij
cum tamen in pluribus possit esse
bona taciturnitas sed multipli
cius possit esse bona locucio
Et hoc est ergo quod intendit
autor dicens Proximus ille deo etc. De
vicijs lingwe quot sunt et quanta
mala a lingwa mala proueniunt
require supra in xxxv prose
precepto Maledicus ne esto et
ibi de materia plenissime et
quod hic deficit suppletur ibi
dem Sperne repugnando etc.
Cum dictante racionis iudicio
sententiam veritatis acceperis siue
fuit virtutis laudatoria siue
criminis invectiua Si hanc ad
aures publice multitudinis te
contigerit promulgasse stabili
fundamento veritatis innexus
ab hoc tramite nulla contrarieta
tis opinione discedas ne vi
tatis macula deturpatus pueri
litatis termen incurras dum affir
mando et negando contraria

pois in esse Conciet nulli rc
S perne repugnado tibi
tu contrarius esse Con
venit nulli qui secu desidet
ipe / Quartu autoris ptu
metricu ptz q autor in pce nti
pcepto posuit rudimeta ad
tertiu riuulu sz spei mode
stie tertij padisi fluminis sz
tempancie inducencia p qua
virtutem edocet homo q i
agibilibz nec plus nec mi9
fiat qm expedit Alud vero
subsequt in pnti pcepto pbet
rudimenta inducencia ad qrtu
padisi fluuiu sz fortitudinis
habito rspectu ad tempaciones
ferendas vel ad cotinencia q
z spes tempancie Item scdo
hito respectu ad hoc q homo
z fortis contra passiones et
non cedit passioni sed racioi
vel tercio ad racionem que z
quarta spes tempancie hito
respectu ad discrecione quia
ille discretus z cui9 discrecio
imperat voluntati hoc autem
plene pbat phus in polit
dicens 4 qui iubet intel
lectu principari iubet prici
pari deu et leges qui aut
appoit hoc z hominez hoc z appe
titu appoint et bestia Nam
cu cocupiscencia sup racone
et intellectum principatu huerit
optimates quide viros interimit
Et idem Ethi 4 in vnoqq
bene vite vtit qui contra
singula hz vtutem vnd bu
vtichil bestialis homie racoz
hnte et racone no vtente
Attendens ergo autor q in cultu

ribus suum et veri dei necessa
rio expedit ad hoc ut diui m
cultu possit pmpte et libere
exhibere uel exercere repug
nanciaz et contrarietatem q
z int carnem et spm penitus
sedare quia caro semp rebellat
spiritu et ecomuso scdm aplm
ad Gall v c et p talem re
pugnanciam mens homis im
pedit q no possit libere et
pmpte cultu diuiu intende
quod pp ter dominiu racois et
spus sup carnem sedat p ta
to autem hoc rudimetu quod
pdicta complectit nob pbet
obsuandu dicens Sperne re
pugnando rc Pro cui9 pcepti
intelligencia et obseruancia
e breuit sciendu q ad hoc ut
talis tollat repugnacia et
mens et spus cum ipa carne
tranquillet expedit q inter
vtrumq triplex pax habeatur
et p ?sequens triplex vnitas
Notandu vero z q triplex vni
tas reppit sz politica ycono
mica et monastica Et sup pa
fundat pax vniusalis et
hec z cuiuslz partis ad suu tom
i cuiuslibet homis ad suam
ciuitatem vel rgnm et hec
z vnitas politica Sunt ta n
quidam qui ad sua ciuitatez
vel regnum nuq hent pace
sed ?tinua pugna de talib
conqueri posset sua ciuitas vel
regnu dicens id cantej filij
matris mee pugnauert cont
me In pugna aute quida sut
vulnerantes quidam occidentes
Illi suam ciuitatem uel regnu

vlnerant qui bonas leges bona
statuta bonas consuetudines ꝫ
obseruancias non seruat ymo qȝ
deterius ꝫ bonas remouent p
uas introducunt que sut bonoꝝ
moꝝ corruptiue vnde dicit
Canon viij ꝗ q mala cosuetu
do nō min⁹ q̄ p̄niciosa corrup
tela vitanda ꝫ vnde de conden
tibus leges iniquas dicit ysa
x. ve qui condit leges iniqȝ
rc̄ leges inique specialit' sunt
ille que sut contra libertatem
Ecclie Et tales sic condentes
ac etiā obs͛uantes sut ipo facto
excoīcati Et nō solū con
dentes vm etiā notarij qui ta
lia statuta seu cosuetudines
in publicam formā redegerint
indicata. Sili mō sunt ipo facto
excoīcati hec notanter p
bant p decre nouit et ca
Grauem de sen exco ex tra
Illi aut suam ciuitatem uel re
gimi ociduunt qui comunitati
bonū ac statu ... como
du depriuauant uel putunt
certe talibȝ nuqȝ ē pax nisi for
te illa que fuit regi Joram
Est ne pax Jehu Dicit Jora
quarti regū ix Vidit Jehu ad
regem Joram Quid pax ad
huc fornicacōes Jezabel matris
tue et veneficia eius multa
vigent ac dicit in hystoria
q Jehu percussit regem Joram
et egressa ꝫ sagitta p cor ei⁹
Moralit p fornicacōnes in sac
scriptura semp intelligunt trans
gressiones maxime que sut
contra fidem et bonos et ideo
timend ꝫ talibus ulcōnis diuine

sagitta p corda eoꝝ aliqū ex
dicit vnde p̄u viij Cum
timet preceptū in pace versabit
Scda vnitas est yconomica
sup ista fundat pax familia
ris Et est vniuscuiusqȝ cū pximo
uel vicino uel fratres ad suū
proximū vicinū uel fratrem Istam
pacem plerūqȝ tollunt susurro
nes biligwes detractores sugil
latores mordentes et comedentes
Eccī xxviij° Susurro biling
maledictus multos eīm turbauit
pacem hn̄tes Et aplus ad
Gall v dicit Qd si inuicem
mordeatis et comederitis vi
dete ne ab inuicem consumami
ni Istis etiā nō ꝫ pax nisi ista
de qua scriptū ꝫ Jere vj dicē
pax pax et non est pax si
mulant eīm pacem ore et gla
diū portant cordi in corde
Je iiij pax erit vobis et ecce
gladius puenit usqȝ ad aīam
dicentes pax pax et non est
pax De hac tangit supra in
septimo pse precepto Saluta
libenter Tercia vnitas dicit
monstica et sup ista fundatur
psonalis pax et est pax spus
aduersus carnem Et pmo de
repugnancia que sit int car
nem et spm dicend Prima p
repugnancia talem ut supra
habitū est mens humana
impedit q nō pt ita libere
ac ecciam pmpte cultui diuino
intendere et ideo sedanda ꝫ
p domin racōis qd sic ptȝ qn
spūs pdnat carnē et caro
spitui auxiliat Prima si caro
spitu pdnaret diuinꝰ actus

totalit' impediret De tali re
pugnancia conquerebat apl'us
ad Ro xij d video alia legem
in membris meis repugnan
tem legi mentis mee et capti
uantem me in lege peccati Et
sequit' non quod volo bonu
hoc facio sed qd volo malum
hoc ago hoc to'm contingit propter
repugnanciam carnis et sp'us
Equalit' autem pax ista ro
boret' certe cum in carne vin
ta sp'us racois in viro vir
tuoso ab alio sp'u coadiuuat'
Et sic in carne vinita duplex
efficiat' sp'us propterea in eius
figura ~~helyas ad~~ helyzeus
clamabat ad helyam Oro ut
fiat sp'us tuus duplex in me
Et hoc modo caro vinat' et
pax ista p'sonalis orit' Ta
lis autem pax no e impijs
sicut in ysa xlviij d' Utina
vere xiij scriptum est Non e
pax vinisse carni 1 ei qui
totus e caro iuxta consiliu
apli ad Ephe iiij Summus
solliciti suare vinitatem sp'us
in vinculo pacis quia sicut ipse
idem ad Gal dicit Fructus
sp'us est caritas gaudium pax
&c Nota q sex sunt cause
propter quas int' homines pax
esse minime pnt que notant'
in c ad aplice in glo pacem
et ibi vide de sen et re iudi
li° vj Et hoc sine dubio in
tendit autor dum dicit Sponte
repugnando quia si ille inq°
e vinitas et complexionis y
demptitas et vinus intellectus
et voluntas vna et eadem

no conuenit sibi ipsi multo mi[n]
cum alio concordabit a quo e
diuersitas in complexione et
intellectu et voluntate Et hoc
e quod dicit Seneca q argu
mentu bene composite mentis
e posse consiste et secu morari
Ite prim' sso' intelligencia magis
in speciali e de tali questione
querendu videlicet vtru racio
peccet si non repmat motus
quia aut tenet' repme aut
non Si tenet' ergo peccat
mortalit' ex ob inssioe ~~ergo~~
non repmit Q' autem tene
at' videt' ex hoc q preptu
est ei in Ecclastico xviij Re
eat post concupias ergo tenet'
repme Item si supior ps ra
cionis non repmeret delecta
ciones inferioris partis pecca
ret mortalit' sicut fuit in p
mis parentibus ex eo qd non
cohibuit Eua sic est autem
in interiori homine sicut in ex
teriori sicut dicit Aug' in li°
de t'initate Ergo cu supior ps
teneat locu viri inferior lo
cum mulieris supior tenet'
cohibere delectaciones sensua
litatis Racio em scdm Greg'
tenet locum viri sensualitas
locum mulieris Contra dicit
Aug' li° de Tim'te loquens
de inferiori parte racois Si
inferior pars racois consenserit
ita ut sola cogitacoe delecta
cois sine voluntate p'ficiedi
teneat' bene dum mulier sola
mandauit et est veniale pctm
ergo no tenet' pars infior
racois repme motus sensualit'

Solucio dicendu q racio non te-
netur reprimere p(ri)mos motus mor-
talium pctoru s(ed) ne surgant sed
ne p(ro)ducant(ur) ad consensu sup-
erioris partis et hoc e q tenet(ur)
racio consentire s(ecundu)m superiorem
partem uel eciam s(ecundu)m inferiore
cum iam p(er)uenit(ur) ad iudiciu ip(s)ius
diffinitiui Ad obiectionem autem
in contrariu dicendu e q illud
quod dicit(ur) in ecclastico q racio
non tenet(ur) re(primere) p(ri)m(os) concupiscencias
hoc intelligit(ur) de via (con)sensus
in actu mortalis pcti et nulla
racione precedente Ad s(ecundu)m q
no e sile in co(m)mucioe superioris
partis racionis ad inferiorem
Et in co(m)mucioe inferioris ad sen-
sualitatem Nam inferior p(ar)s
racionis e ita ordinata ad super-
iorem q subiecta sit ei uel esse
debeat sensualitas vero ex pe-
na e ordinata ut repugnat
Et ideo licet teneat(ur) racio su-
perior ad cohibendu delectacioes
illicitas inferioris partis modo
tenet(ur) ad cohibend(um) delectacioes
illicitas sensualitatis Inferior
enim pars racionis vno(modo) subiecta
e superiori et alio mo(do) non In
hoc aute e subiecta quia dedi
q no(n) p(otes)t consentire inferior
ad p(er)ficiendu pctm sine superiori
In hoc aute no(n) e subiecta q(ui)a
quia declinare p(otes)t ipi sensualitati
sine consensu superioris racionis
p(ro)pterea in separabile e ius unionis
inter inferiorem partem racionis
que e ad modu mulieris et su-
periorem que e ad modu viri
Non aute est unio(n)(is) int(er) racio(ne)
et sensualitatem De hac materia
vide infra i q. Sed pensandu
q(uo)d p palea h(abe)t(ur) vi di. Et huius
palee mens habet(ur) de pe(nitentia) di ii
Sicut tribus s(ecundu)m q(uo)d sensuali-
tas tenet locum s(er)pentis Et ideo
licet teneat(ur) superior pars racio-
nis cohibere inferiore Inferior
tame(n) non tenet(ur) o(mn)ino cohibe-
re sensualitatem Siquis vero
bene ponderabit raciones ante
dictas clare p(er)cipe poterit que
fuerit autoris intencio circa
p(re)dicta Notandu vero e circa p(re)
dicta q ad reprehendend(um) seu
reprimendu utriusq(ue) hominis mot(us)
infrascripte morales condiciones
et consideracoes multu valere
debent Primo namq(ue) quo ad mo-
tum interioris hominis s(cilicet) anime
multu valere debet sui ipsius
s(cilicet) corporis vilificacionis considera-
cio cu eni(m) a(n)i(m)a quoq(ue) p(ro)pter suam
excellentem naturam suo intel-
lectu moueat(ur) sup(ra) se et terram
penetrat et eciam ordines an-
gelorum t(ra)nscendat q tunc sit ci-
p(er)uenit ad noticiam et cognicio-
nem vnius veri et summi dei
et ex tali excellenti specula-
cione se in arroganciam et sup(er)-
biam erigit tunc ut e dictum sta-
tim talem motu reprimere debet
considerando exterioris hominis
s(cilicet) corporis vilitatem et ex tali
consideracione sue excellencie
reprimet motu et inclinabit se
et tunc humiliabit(ur) Et hoc e
quod Gregorius in mor(alibus) dicit Su-
p(er)bit ho(mo) cum se terram no(n) cogitat
homo humiliat(ur) tu(n)c aute se terra(m)
cogitat ac meminit Sic econuerso
cum exterior homo scilicet corpus

ad opera vilia scilicet sensualia vicia
orum se inclinat illico erigere se debet
considerando anime sue preciositatem
et excellenciam et tunc verebitur
opa vilia et turpia exercere Ad
talem consideracionem induat
beatus Bernardus dicens O anima ad ymaginem
dei creata dei similitudine decora
ta conciuis sanctorum et coheres an
gelorum erubesce porcina conti
vsse (?) similitudinem Ad hunc se
su optime facere potest ac etiam
inducere debet infra scripta nota
bilis Romanorum hystoria que est
talis quod quidam imperator senex
habens vxorem iuuenem et
pulcram valde que male egit cum
coco suo et ex eo genuit filium
valde elegantem et pulcrum
quem credens imperator suum
fore filium cuidam philosopho tradidit
instruendum vixit puer et pu
tatiuus pater mortuus est et puer
in imperatorem coronatus est philosophus
qui pueri originem et cogna
cionem ab infancia cognosce
bat videns se morti appropinquare
puerum secrete ad se vocare p
cepit cui dixit fili mi volo
te scire originem tuam quod ex par
te matris tu es nobilissimus
et de nobili stirpe progenitus
ex parte vero patris tu es de
vilissimo genere procreatus
quia filius coci imperatoris fuisti
Et ideo cognosceris quod plerumque
~~sangwis~~ sangwis nobilis ~~ad~~ scilicet
matris tue ad opera alta te et
ad sublimia in superbia et arro
gancia eleuat adeo ut barones
et alios quoscumque vilipendis
et despicis propter quod te parum

diligunt ymmo pocius mortem tuam
et destruccionem procurant Et
ex alia parte sangwis ignobilis
patris tui ad opera vilia scilicet in im
mundicie gule et ludis inhoneste
induat et ex hiis cum tuis ba
ronibus despiceris et sic tam
ex vno quam ex alio statum tuum
perdere valeres Pro tanto adhuc
ut tum non perdas imperium ante
meum decessum talem hanc bonam
tibi volo relinquere doctrinam videlicet
quod deceterio (?) nunquam nisi veste by
partita induaris ita ut vna
illius vestis pars nobilissimi sit
panni alia vero pars panni sit
vilissimi vnde quociescumque incli
naueris ad opera vilia respicere
debes nobilissimi panni partem
scilicet matris tue considerando ori
ginem et e contrario et motum tu
um inordinatum per modum huc
refrenabis et sic te in statu lon
geuo feliciter reseruabis Mora
liter si quis oculo perspicaci bene
hanc consideraverit hystoriam
procul dubio reperiet quod omnes talis
condicionis existimus quia ex par
te anime nobilem traximus ori
ginem quia filii sancte trinitatis
et ad eius similitudinem creati
sumus Faciamus inquit hominem
ad ymaginem et similitudinem nostram
Genesis primo Ex parte vero patris filii
filii sumus vilissimi panni scilicet
luti vnde Genesis primo Creavit deus homi
nem de lymo terre etc. Ideo homo
qui tali bypartita veste est indutus
scilicet de nobilissimo panno scilicet quo
ad animam et de vilissimo quo
ad corpus excogitare debet quam

nobilis quo ad animam et non inclinabitur ad vilia et quam vilis quo ad corpus et sic se non eriget quo ad vanam gloriam vel superbiam quia Seneca secundum Bernardum homo quo ad materiam corpulentam nullam debet habere superbiendi causam ymo se pocius humiliandi Quia si recolit primordia si attendit media si rememoretur nouissima Hec pudorem inducunt ista dolorem ingerunt ~~ista me~~ illa metum generant Cogita ergo o homo unde venis et erubesce ubi es et ingemisce quo pergis et pertimesce Datum enim est tibi cum merore nasci cum labore viuere cum dolore mori Septem insuper idem breuiter sunt de essencia hominis que si homo consideraret nequaquam non peccaret scilicet operacio turpis materia vilis exitus flebilis mors tristabilis et dissolucio miserabilis et dampnacio detestabilis Si vitam humane fragilitatis iudicium has ignorancie tenebras expellitur et proprij reatus ignarusque ad aliarum culparum iudicia frequenter se transferat eo magis confusionis affectus iudicium quo sordidatus vicijs mordaci lingwa aliorum vicia reprehendit Sicut nempe ille qui aromatibus indiget quo ad redolenciam ministrare satagit Sic illum vicijs carere conuenit qui alios intuitur facere virtuosos Attento ergo quod humane fragilitatis labilitate pensata ille tyrannizat in moribus qui in mortalibus filijs Adam extima perfectionem inquirit Cui scriptum sit ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles

et in angelis suis reperit prauitatem Quis igitur nisi mentis inops maiora angelis in hominibus priuilegia stabiliuit Cum culpas etc.

SI vitam inspicias hominum si denique mores Cum culpas alios nemo sine crimine viuit

Autoris preceptum metricum quintum Postquam autor in precedenti precepto prebuit rudimenta inducencia ad tria paradisi flumina id est ad tres virtutes cardinales diuersis tamen respectibus hic vero in quinto precepto subsequenter dat rudimenta ad primum paradisi fluuium scilicet iusticie inducencia ~~ad tria paradisi flumina~~ in eo quod quilibet debet omnibus prodesse velle et nulli obesse que duo principaliter secundum Senecam in libro de quatuor virtutibus pertinent ad iusticiam Item presens autoris preceptum pertinet et inducit ad caritatis virtutem que docet aliorum calumpniam euitare Nam alicui calumpniam inferre est contra ordinem caritatis proximi ac eciam ut dictum est contra legem iusticie Attendens ergo quod aliorum calumpniae est cultus diuini impeditiue et ad huiusmodi impedimenti remocionem expedit quod dei cultores ab aliorum calumpnia et culpe imposicione abstinere debeant et hoc maxime faciant propter infirmitatis causam et non defectus considerationem Propterea autor prebet nobis hoc preceptum fore obseruandum dum dicit Si vitam Cuiusquam velit innuere quod si diligenter scrutaueris vitam tuam et si demumque mores id est acciones tuas et qualitates consideraueris

certe tuam arrogantiam et pre-
sumptionem refrenabis quia cum
in multis criminibus sceleribus et forsitan
maioribus involutus sis et dampnatus
non debes alios dampnare.
cui bene convenit illud apostoli dictum
prima ad Cor. xi Si nosmetipsos
diiudicaremus non utique iudicaremur
a domino Circa huius peccati me-
ri intelligenciam ac eciam obser-
vanciam est sciendum quod tria sunt huius
calumpnie vicii causa impulsiva
que a nobis penitus debent ob-
servari et vitanda Primum est teme-
raria presumpcio inducens Secundum
est propria excellencia seu ambi-
cio excellens alios alliciens
Tercium est proprie fragilitatis in con-
sideracio excecans Quo ad primum
quantum hoc vicium quod a superbia
procedit sit timendum et per consequens
cavendum hoc tripliciter ostenditur
Primo quia dominus cum suo dampno
tanto curavit voluit mederi
huic morbo ideo secundo in carnacione
desinit ut presumpcio in homine
destrueretur noluit enim venire
donec homo de lege naturali
ac scripta convinceretur quod a neutra
~~tura~~ iuvari posset Secundo quia
dominus quosque viros virtuosos permit-
tit cadere ne de ipsis multa pre-
sumere debeant Augustinus Audeo
dicere Superbis utile est cadere
in aliquod apertum et manifestum unde
sibi displiceat qui sibi placendo
ceciderant Salubrius enim
petrus sibi quando flevit displicuit
quam placuit quando presumpsit Ter-
cio quia deus presumenti auxilium
subtrahit subtracto dei auxilio
homo in bonum non proficiat et cadit
in malum corruit De primo Judith vi
Domine ostende quia non derelinquis
presumentes de te et de sua virtute
gloriantes humilias De secundo Augustinus
Multos impedit a sanitate pre-
sumpcio firmitatis certe talium fa-
tuitas de se presumencium ostenditur
scripture testimoniis ii ad Corinth.
iii Non quod sufficientes simus co-
gitare aliquid a nobis quasi ex
nobis etc. Piscis enim per se nassam
intrat sed per se non exit Navis
eciam per se descendit in rapidam
aquam sed per se non ascendit Sic
homo per se potest facere malum sed
non bonum Joh. v. Sine me nichil
potestis facere id est sine gracia
dei quod totum contrarium facit
presumptuosus Quo ad secundum est
notandum quod appetitus proprie excelle-
ncie seu ambicionis tripliciter distingu-
itur scilicet in appetitum dominii
et magisterii et simpliciter excel-
lencius Appetitus primus dominii primum
peccatum est quia contra deum proprius
enim locus dominii locus dei est
nec debet ab homine multum appeti
naturaliter enim omnes homines sunt
equales nec est homo subiectus
homini nisi per peccatum ut ait Augustinus
xix li. de civ. dei c. xv. dicens
quod conditor sub intuitu unice intelligitur
imposita peccatori De hac mate-
ria non est insistendum quia supra
in secunda phemali parte capitulo vii qui
incipit Dixit quarto quod plerique
etc. satis est deductum Secundo
appetitus proprie excellencie est
magisterii et hic appetitus culpa-
bilis est multis de causis Primo
propter ignoranciam quando quis presu-
mit docere quod non didicit Alii

bene conuenit decretalis cum
in ingrim ext de elec et fac
iij Nolite plures ingred fieri
Fcdo ppter mala eius vitam
qui licas dampidois ppe publi
cat vnde aplus ad ro ij sunt
alia iudicas teipm gdepnas t
aus appetitu ꝫ simplic excessꝰ
hoc vicio laborant qui alios ex
cede volunt uel in diuitijs uel
in pulcitudine uel in aliquo
bono nec vellent in aliquo
eis equari Ad detestacionem
huig pcti multu valet quia hc
pctm e malicie malicia autem
intellige alieni mali affectione
quia qui alios vult excedere
p consequens alios extedi et
ita pmitatem alterius quia sic
quodam modo fit ut ipe maior
quodamo appareat Item hoc
viciu cum homis reddit valde
mutabilem quia qn talis re
spiat aliquē que excedit ma
int letat qn illu a qo exce
dit tristat Et sic modo ti
met mo dolet mo inflat Deo
magnitudo modu certu no hꝫ
compatois aut tollit ea aut
deprimit hoc viciu e qi fames
insaciabilis et illius desideriu
nuqm impletur quia omes vult
excede quod fieri no pt Item
si excedit vnu extedit ab a
lio Preterea si excedit aliquē
in aliqua gra ab eodem ex
cedit in alia ptea excessus
quem appetit ad malu sind est
quia sicut sup habudancia hu
moris in aliquo membro gene
rat apostema sic excessꝰ in
homib apostema supbie Ite
eciam hoc viciu facit qp homo

in extimacoe sua ppont se
alijs qd magna e fatuitas ru
sticitas et iniquitas Ad mag
sit iniquitas alijs se pferre
ondit qa iniquus ꝫ quo ad
deu et quo ad pxim quo ad
deu iniquus ꝫ quia se solu
bonu credit malu de deo sen
tit quodamo du credit eu in
vno solo loco suas posuisse di
uicias ac eciā de bonitate sua pig
male sentit dum credit qp alijs
non sit bonus nisi sibi Quo
eciam ad pximu est iniquus
quem equo iudicare psumit
contra id ait viijo Nolite iu
dicare ut non iudicemi Item
quia inique iudicat pximu
habens stateram dolosam nc
attendit circustancias pctoꝝ eiꝰ
que diminue pnt pcta alioꝝ
nescit eni qua fecerit intencoe
et vtru ex surrepcoe uel deli
beracoe uel ex ignorancia vel
ex casu uel in fimte vel tempta
cois vehemencia Item qnq
accidit tali sicut Amon qui no
credebat qp rex decreuisset alium
qm se honorare cum ab eo esset
suspendendus et mardocheꝰ
quē ipe Amon suspendere
volebat a rege honorandꝰ eet
hester vj Et hoc ꝫ quod sine
dubio intendit autor in hoc p
mo metro Si vitam inspicias
hom etc Quo ad tercia vi ppe
fragilitatis in consideraco ex
cecatus ꝫ eciā notandu qp qtuor
contra hoc viciu multu valere
debent pmu e sacra scptura
Scdm e natura Terciu est

canonica iura quarto et sanctorum patrum exempla Dico primo quod multum valere debet scriptura que docet prius defectus considerare proprios quam alienos increpare unde dicitur ypocrita eice primo trabem de oculo tuo postea videbis eicere festucam de oculo fratris tui unde ex hoc tales dantur versus Cesset in alterius oculo reprehendere labem Qui non solet in proprio lumine ferre trabem Secundum quod multum valere debet quod inducit natura legitur enim in libro de naturis animalium quod vespertiliones ideo debiliter vident quia humor cristallinus qui est in oculo necessarius ad videndum transit in alarum substanciam unde dicitur habere alas corporales de quibus dicit ovidius sustinere cum se plaudentibus alis Et ideo propter volatum amiserunt visum quia subtractum est oculis quod portitur in alis et illos signat qui quanto magis elati per scienciam vel aliquam virtutem extolluntur aliorum defectus et sufficienciam contemplantes tanto magis lumine divine gracie privantur De quibus ad romanos primo dicitur Evanuerunt in cogitacionibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum nec mirum si superbia excecat oculum racionis quia superbia est albugo spiritualis in oculo sicut exponit Gregorius super illud levitici xxi° qui in oculo habet albuginem quo sibi arrogat virtutis candorem et mundum incidit huius cecitatis dispendium post exitium virtuosorum operum in cuius signum Thobias fatigatus a sepultura mortuorum veniens

dormiens lumen perdidit oculorum Et ideo ut dicit Gregorius de superbia loquens valde attendendum est in eum quod victoria nascitur viciorum Et vere superbus cecus est cum se peccatorem esse hominem et mortalem non cognoscit unde tullius in libro de Tusculanis questionibus proprie stultitie est cernere vicia aliena et oblivisci sua Tercio dixi quod multum valere debet quia hoc etiam abhorrent canonica iura ut sexto in Clementina contra tales scilicet se iustificantes et sua iniquitatem negligentes aliorum quam vitam plus quam expedit inspiciantes in vehit dicens Recedite inquit polluti recedite abite vos nolite tangere nobiscum nolite communicare certe talis doctrina non illuminat cecum, non sanat egrotum non curat infirmum sed occidit atque in desperacionem precipitantem cadere permittit, Boni enim rectores ex sua infirmitate aliorum infirmitates pensantes magis per mansuetudinis et humilitatis levamentum student peccati aberrores laqueo eruere quam per austeritatem in perdicionis fovea mittentes impellere unde doctor gencium paulus dicebat illud Ga ad Corinthios ix° factus sum infirmus infirmis ut infirmos lucrifacerem hec ibi Idem habetur xx in canone Recedite xlv. d. Et glosa in canone ferrum dicit quod nemo debet despici in eo quod fuit quia incipit esse quod fuit. hec dist. Quarto et ultimo valere debent contra hoc vicium sanctorum patrum exempla legitur in vitas patrum de sancto

Moyses heremita qui invitatus in
situ ad iudicandum in fratrem culpa-
tum sportam vetustissima plenam
arena portabat interrogatus quid
hoc esset Respondit peccata mea sunt
post me sequuntur et non video ea
Et hodie venio iudicare aliena
Sancti igitur viri non temere
iudicant alios sed sollicite noverunt
iudicare seipsos scientes forte
scriptum illud Psalmi xvii° posuit
oculum eorum super corda eorum De
sancto etiam Johanne elemo-
sinario legitur quod inter alias vir-
tutes et gratias quas iste sanctus
habebat quod neminem iudicabat
sed cum iudicantes alios audiebat
corrigebat dicens vos peccastis
pluries contra divinum preceptum quod
dicitur nolite iudicare Deinde quia
nescitis qualis modo sit qui peccata
tem sumpsistis Sepe enim peccatum fu-
ris vel periurii vel fornicatoris
videmus sed eius penitentiam que est
deo accepta non videmus Persevera
dum metra intelligentia Tum
culpas alios etc notandum secundum
canones quod crimen quadrupliciter
accipitur Uno modo dicitur generaliter
crimen peccatum sive procedat ex de-
liberatione sive non sive sit ve-
niale sive mortale Uno modo spe-
cialiter dicitur crimen aliis infamia idest
que oritur ex criminali peccato Uno modo
id solum crimen dicitur quod est
dampnatione et accusatione dignum
lxxxi di. Apostolus et di. xxv.
q. Criminibus Est etiam sciendum
quod nemo unquam natus est in mundo isto
qui hoc veraciter dicere possit nisi
solus Christus dei filius nisi de spe-
ciali privilegio sicut beata virgo et

forte alii sanctificati in utero alio
ut beatus Johannes baptista huic vero
convenit illud quod dicitur prima
Johannis primo Si dixerimus quia
peccatum non habemus ipsi nos se-
ducimus et veritas in nobis non est
Unde huic sumpta occasione circa
hoc est de duobus dubitabilibus
querendum Et primo utrum quis sine
crimine vel saltem sine veniali
peccato vivere possit Secundo utrum
sit crimen peccatum alios culpare vel
eis calumpniam imponere Et primo
videtur quod nullus sine crimine vel
saltem veniali peccato vivere possit
Nam scribitur proverbiorum xx Quis potest
dicere mundum est cor meum purus
ego sum a peccato sed sicut potest esse
sine veniali posse vivere dicat ergo
universaliter potest dici sine veniali
omnino Item super Ia pars Non enim
qui operantur iniquitatem habetur
in glossa fomes qui est languor
nature commovet illicita deside-
ria et ita sine peccato non sumus
Unde in Epistola Johannis Si dixerimus
peccatum non habemus Item Augustinus
super pa. can. Johannis Impossibile
est sanctum aliquem in minimis cadere
peccatis ergo necesse est esse sub
illis et illa sunt venialia Sed
Augustinus in libro retractationum querit
utrum ista professio sit intelligi potest
ut cum vero sit veniam vel vete-
rem rationis arbitrio hic vivere
sine peccato aquo enim iustus ad unum
apicem lex professa non potest aquo
fuerit universa divina mandata
Ex his colligitur quod homo qui D
habet naturam corruptam sibi
relictus esse non potest sine veniali
peccato ponatur quod aliquis adultus

pt baptizatus qui multa egit morta-
lia et venialia Baptismus delet
culpam et penam ergo in instanti
quo baptizatus est nullum habet veniale
pctm ergo aliquis pt esse sine
veniali pcto et sic sermo de hiis
qui habent naturam corruptam
Item pu xxiiii scribitur Septies
in die cadet iustus et resurget
et loquitur ibi de venialibus er-
go iustus resurgit a venialibus
unde ibi dicit glo si malum est quod
cadunt ne habeant in malo ca-
sus resurgent Item pctm et
gracia opponuntur ergo veniale
pctm et aliqua gratia sed pt ali-
quis habere nullam gratiam ergo pt
esse sine veniali quod oppo-
tur illi gratie Solutio dicendum
est quod est loqui differenter de tota
vita hominis habentis naturam cor-
ruptam qui iam peruenit ad eta-
tem adultam in qua viget vo-
luntas racionalis et est loqui de
aliqua particula vite si fiat
sermo de tota vita quod sit sine
pcto hoc est de excellenti gratia
et singulari sicut videtur btus
Augustinus dicere de bta virgine
Si vero sit sermo de aliqua
particula vite pt esse aliquis
sine pcto veniali Ad obiecta
autem respondendum est et primo ad
primum intelligendum est quod hec dic-
cio quis aliquando sumitur pro impossi-
bili aliquando pro difficili Difficile enim
est quod homo habet mundum cor secundum
id quod dicit vio Beati mundo corde
Et hoc autem quod dicat quis pt
dicere intelligitur quod temerarium
est se laudare uel iustificare Vn
alia translacio Et expressius dicit quis

gloriabitur castum se habere cor aut
quis gloriabitur mundum se esse a
pcto Et loquitur de gloria apud
homines Ad secundum vero dicendum
est quod id quod dicitur super pbs quod non
sumus sine pcto intelligitur quod
non sumus uel de tota vita haben-
te natura corruptam sed relicta
auctoritas Iohannis que dicit Si dixe-
rimus etc pt intelligi sicut idem pu
xx Vel de tota vita unde glo
quia sine pcto in hac vita esse
non possumus Ad tercium dicendum
est quod id quod ille dicat impossibile
pctm esse aliquem etc hoc est de ne-
cessitate corruptionis humane sed
non de necessitate simpliciter Est
etiam quedam necessitas ad venia-
le ut ad primos motus non tamen
pt cauere hoc veniale uel hoc
illud determinate Ad quartum vero
dicendum de eo quod dicit Augustinus
in libro retractationum quod hoc intel-
ligitur de pronitate liberi arbitrii
pcti corruptionem reducentem
in actum quod prius fuit in pcto
dum erat in minori etate fomes
enim paruulum reddit capacitatibile
adultum reddit concupiscentem vel
hoc intelligitur quod homo viuit est
sine pcto postquam vtitur libero
arbitrio Et ideo in oracione dominica
dicitur Dimitte nobis debita etc
Et sic debet intelligi quod autor dicit
in scdo metro quod nemo sit crimine
viuit Quinto etc ad secundum quesitum
utrum sit grave pctm alios culpare
etc breuiter dicendum est quod aliud
culpare est malum de alio dicere
contra ordinem caritatis et contra
regulam correctionis fone et ma-
xime qui hoc probando pt ubi

autem aliquis dicat defectum alicui9
ordine caritatis ac etiam iuris ob
seruato et regulis fraterne cor
rectionis talis no e calupniator
sed corrector Est aut calupnia
grue pctm cui9 racio e quia int
omis res videt fama esse pcio
sior vnde p eius defectu homo
impedit a multis bene agendis
ppter quod dicit Cura noli Cu
ram habe de bono nomie hoc
em magis pmanebit tibi qm
mille thauri magni et pciosi
Et quia calupnia e graue pctm
qui etia loquit illa p que fa
ma eius ledit si pferat ppt
aliquod bonu uel necessariu
seruatis debitis circustanciis non
Addi est pctm Nota scdm canones
q pcta rmittut tpli pmo p
auctem ut a solo deo xxxiii q i
Si autem Scdo p officiu abol
plato ut xxxiii q v Remittut
Tercio p imstrant meritu ut
tantu bonis de conse di iiii Quo
Nota eciam q cuius appellacio
aliqn ome complectit pctm
aliqn id solu quod ad dapnacoz
sufficat hec dicta notat in c
Ad nomine xxv di Nota etia q
imponentes hiis qui nulla causa
habent criminis sunt puniendi
ut legit et notat in c dilectus
e ti ~~Dehac matia~~ et in c Ad
forcius ext de calupnia De
hac matia plenius et lacius
tractat supra in xvii psc p
cepto circa media et ibi req
re Sequit Que nocitura te
nes Innocens honores diuici
e uel cuilibet rei possesse peri
lum virtutibus inuidet ut scandalum
alicui pfectus spualis induat ab
iciendu e penitus et sine doloris
amaritudine deserendu quiam
mnru dignora vilibus et maio
ra minoribus conuenit anteferri
nec e dubiu sapienti q quietis
possessori detrimentu ingerit p
brose cu querit vtilit deserit
et possidet inique vtilitas
opibus spom zc

Que nocitura tenes quamuis
sint cara relinque vtili
tas opibus spom tempore debet

Sextu autoris preceptu metru
Postq autor in precedenti precepto
pbuit rudimeta ad pm padisi
fluuiu sz iusticie inducencia Sic
vero in pnti precepto subsequet
pbet rudimeta ad scdm padisi
fluuiu sz prudencie inducecia
quod pbat Augs in lio de mori
bus eccie duplicat sz diffini
cione ac etia inducone primo dif
finicione et sic q prudencia e
amor eis quibus adiuuat in
deu ab hiis quibus impedit eliges
Et tull in lio de requie ment
sic diffinit prudenciam dicens Est
prudencia e reru bonaz malaz
q cu alterarum dileccone et re
liquaru detestacoe scia Scdo
inducoe et sic prudencia dist
int bona a malis et bona ab
invicem inicando q sit malum
deterius Sed sic querat quo
prudencia sit virtus ad videat
esse sciencia scdm diffinicone
Tullii premissam Videri pt q
prudencia virtuta e vtus quia
e radius viuus a vero sole pce
dens Cognicio aute qua mali
hent cu ea que ptinent ad moes

est cognicio quasi mortua et in
ualida ad mouendum voluntate
ut bono cognito consenciat uel
a malo cognito discedat Sed pru
dencia virtus est non solum lumine il
luminans intellectum sed est eciam
calefaciens affectum non ostendit solum
quid quando et qualiter sit agendum
sed mouet voluntatem ut appe
tat bonum per iudicium uel fugiat
malum ad Ro. viij prudencia
spiritus vita et qui habet hanc vir
tutem habet habitum ad prude
ter discernendum prudenter vo
lendum et prudenter agendum
Attendens ergo autor quod multa
ta sunt que cultum diuinum impedi
unt nisi per eius ponantur ut sunt
carnis delectabilia anime uel fa
me uel vite spirituali nociua li
cet talia ut est dictum sint corpori
delectabilia tamen sunt amoris
dei impeditiua ac eciam multum
anime nociua nisi penitus relinqun
tur Et hoc fieri nequit nisi per
prudenciam pro tanto autor in presenti
metro docet nos quibus talia
nobis sint cara ea relinquere
debere dum dicit que nocitura
pro huius presentis metri intelligencia
est breuiter attendendum quod tria
sunt impedimenta in via dei
nobis occurrencia que sunt
penitus relinquenda primo re
linquenda sunt peccata que animam
mortificant ac eciam hominem deho
nestant quantum autem anime no
ceant ostendit hugo de sancto victore
ij. c. j Septem inquit sunt crim
nalia peccata Superbia aufert ho
mini deum per elacionem Inuidia proximum
Ira se ipsum Accidia spoliatum

flagellat Gula eiectum seducat
luxuria seductum seruituti subicit
Anima enim in sanitate sua vas est
solidum et integrum quod vicia hoc
modo viciant et corrumpunt per su
perbiam inflatur per inuidiam arce
scit per iram crepat per accidiam
frangitur per auariciam dispergitur
per gulam inficitur per luxuriam con
culcatur et in lutum redigitur Preterea
quod dicta vicia ista omnes homines
dehonestant singulariter tamen
platos ac ac eciam dominos temporales
multo magis quia sicut magis
in oculo reputatur macula quam in
tercium in membris ceteris mo
dica conspicitur Sic eciam idem pec
catum magis est in plato uel prin
cipe quam in subdito Ita notatur
in decreto ex de cle vena c. j
Unde Juuenalis Omne anime vicium
tanto conspectius in se crimen habet
quanto maior qui peccat habetur
Ideo Aristoteles in libro Decretorum
inter cetera allexandro talem tra
buit doctrinam O allexander declina
conatus bestialium voluptatum quia
corruptibiles sunt Conatus enim
voluptatis generat carnalem presump
cionem carnalis amor auariciam
auaricia desiderium diuiciarum
illud inuerecundiam illa presumpcionem
illa infidelitatem i.a latrocinium
illud vituperacionem ex qua nascitur
captiuitas que ducit ad detrimen
tum legis ad destruccionem familiaris
caritatis et ad ruinam tocius corporis
et regni Dico id quod sapientes
plures de viciis loquentes dixerunt
quia vniuersalem in operibus decet
regiam maiestatem ab temperare
secundum legalibus institutis non in ficta appa

rencia sed in facti euidencia ut
cognoscat omnis etc. Et hoc directe
intendit autor dum in primo metro
dicat Heu que nocturna. Secundo relin-
quendus est mundus et hoc propter
tria mala. Primo quia vanus. Secundo
quia saluti nostre contrarius. Tercio
quia omnibus malis plenus. Primo
mundus relinquendus est quia vanus.
Vanum est quod exterius solidum
videtur sed intus est vacuum. Mundus
enim est vanus quia dum foris pul-
cher videtur totus intus vacuus inve-
nitur. In hoc arundini est similis que
extra videtur pulcra et solida sed
intus est vacua et infirma. Si quis
vero vellet instare quod mundus
iste non est vacuus sed firmus
qui terra in eternum stat. Videtur
quod quamquam particularis mundi machi-
na maneat firma homines anima-
lia et vincencia corrumpuntur et
labuntur et hoc est quod dicat Augustinus
Ecce mundus fugit qui diligitur
et fugientem sequimur et labenti
inheremus. Et quia fugientem
tenere non possumus cum laben-
te labimur et cum cadente cadimus.
Quid enim umbra vanius videtur
enim aliquid esse dum cernitur sed
dum tangitur nichil omnino senti-
tur sed pura vanitas esse ostenditur.
Nunquid ergo non stultum iudicares
illum qui per pontem transiens
et umbram suam usque in aquam
fluminis cernens si de ea confideres
per ipsam umbram in aqua descen-
dere temptaret nonne talis omnino
periret. Sic directe est omnis homo
qui in mundum confidit nec sum p-
ropium cernit vere tales tam sunt
similes per vanitate veritate relin-

quentes. Nam canis dum frustum
carnis in ore gerit dum umbram
carnis maiorem carne ipsa esse
carne conspiciat carnes deserit
et ad umbram carnis currit nec
attendit quod cadente carne umbra
penitus euanescit. Tales sunt
omnes imprudentes qui deum dereli-
quunt qui est totius bonitatis esse-
ncia et mundo et mundialibus qui
flexibiles est per oracione adherent
unde glosa super illud psalmi Mane
astabo tibi et videbo etc. dicit
non videt qui temporalibus et mundi-
alibus adheret. Oculus enim claram
rem videre non potest nisi res ab eo
proporcionabiliter ~~dicat~~ distat. Et
ideo quia mundi amatores oblec-
tamenta carnalia super oculos po-
nunt cordis per visum de mundo et
mundialibus iudicium ferunt dum que
sunt vilia reputant preciosa.
Et sicut per interposicionem opaci
corporis inter solem et oculum cor-
poris habet fieri corporalis eclipsis
sic ex hoc quod mundiale aliquid
per amorem nimium interponitur
inter oculum cordis et solem iu-
sticie sic hic spiritualis eclipsis fieri
in anima mundi amatoris. Ad hoc
bene facit sentencia quam de mundo
dedit quidam fatuus dicens: Iste
mundus iste nichil aliud quam im-
ra magna buffa. Aristoteles
dicat quod aliquando contingit quod fatui
dant bonas sentencias. Et racio est
quia reguntur in actibus suis non
racione quia eam habent ligatam
sed a corporibus celestibus. Secundus mun-
dus relinquendus est quia nostre salu-
ti contrarius. Videmus enim quod cont-
rietas est causa quare una res

relinquit aliam et exit ab ea / sed
patet in tonitruo quia accidit ex
eo quod vapor siccus inclusus interi
ore nubis a contraria sibi humi
ditate et frigiditate nubis inci
pientis resolui. Et sic vapor
iste nubem scindens tunc fiat
tonitruum. Et sic nube ista acce
sus exiit et eam relinquit sic
sancti viri fecerunt qui mundum
et mundialia cordialiter reliquerunt
quia ipsum multum sue saluti
videbant contrarium unde Jacobi iiij
scribitur. Quicumque voluerit esse ami
cus huius seculi inimicus dei con
stituetur. Tercio mundus iste re
linquendus est quia omnibus malis
est plenus. Ita dicitur in canonica
j Joh ij. Omne quod est in mundo
aut est concupiscencia carnis aut con
cupiscencia oculorum aut superbia
vite. Unde in Osea propheta iiij
scribitur. Non est veritas non est misericordia
non est sciencia dei in terra sed men
dacium furtum et adulterium inun
daverunt. Et ideo perhibitus mundus
et concupiscencia eius j Joh ij. j
q. iiij. hiis ita. Sed attendant
mundi amatores consilium apostoli
qui dicebat. Mundus michi crucifixus
fixus est et ego mundo ad Gall
vj xxvij q. j § ultimo. Circa

addi / predicta nota quod tam sacris lit

teris attestantibus quam certis experi
mentis comprobantibus didicimus
evidenter quod in mundo et mundia
libus confidentes sunt ut pluri
mum in magnis periculis constitu
ti crebris infortuniis involuti
et variis miseriis prostituti quare
scribitur j Joh ij. Nolite dilige
re mundum nec ea que in mundo sunt

quia procerto tales sic de mundo et
mundialibus confidentes confunduntur
malicia presidia depravante nequiter
concluduntur callida astucia contur
bante inquietantur deluduntur stolida
stulticia dementante turpiter. Di
xit sic quidam. Dicit difficile est
arborem iuxta viam plantatam
fructus usque ad maturitatem servare
sic difficile est virum fidelem iuxta
istum mundum viventem iusticiam in
maculatam usque ad finem tenere. Re
cede ergo de via et planta te
in loco secreto ut nec mundus habe
at tecum commune nec tu cum mundo.
De isto etiam pulcre loquitur Augustinus
libro de verbis domini sermone xij dicit. Quemadmodum
cum quis in mari et presenti seculo fluc
tuanti sua cupiditas tempestas
est. Amas modo deum ambulas super
mare sub pedibus tuis est seculi
timor. Amas seculum absorbet te
mare amatores suos seculum
vorare novit non portare et
sermone xxxviij dicit. Si delectet
te mundus semper vis esse in mundo.
Est autem sic in mundo certa stoli
da et dementans stulticia patet ex
verbis apostoli j ad Corinthios j sic
inquientis. Ubi sapiens ubi scri
ba ut conquisitor huius seculi
et consequenter in c. dicit. Sapiencia
huius mundi stulticia est apud de
um. Et ut plenius et planius
hec omnia videntur per quandam mi

rabilem Romanorum hystoriam 8.

comprobatur que talis est. Legitur
quod civitas Romana quodam tempore
fuit multis diebus obsessa et du
m omni bello succumberet consuluerunt
deos suos que nam esset causa
tam confusibilis debellacionis et

versum est ab uno deorum qui venit ad
quandam civitatem prope eam positam
et ibi scriptum inveniret quid eis
precipue modo eveniret. Accedentes ergo
romani super portam templi inve-
nerunt quatuor circulos variis co-
loribus depictos primus erat aureus
in cuius circumferencia ter p littera erat
scripta. Secundus erat niger in cuius
circumferencia r littera ter erat scripta.
Tercius erat rubeus et in eius circum-
ferencia s littera ter erat scripta. Quar-
tus croceus et in eius circumferencia
f littera eodem locis erat descripta. Cir-
ca hos circulos unus versus integer
et alius incompletus in hec verba
erat scriptus. Quatuor orbiculis hec
porta dat apta romanis. Ter p
et r tantum ter et s ter et ff
Romani ergo predictos versus le-
gentes et non intelligentes iterum
ad deos consuluerunt. Et fuit reve-
latum quod qui secundum versum comple-
ret totum exponeret. Venerabilis
Beda ut dicitur transiens et videns
versum incompletum addidit hec
verba Beda totum requisitus. Ergo
Beda exposuit solum duas litteras
dicens Regna ruent Rome cite
ter r flamma ferro fameque cite
ter ff. Et idem vadens ad ali-
am portam scripsit causas dicta-
rum scilicet desolacionum A. B. C. D.
litterarum scilicet vicia de quibus infra.
Moraliter ad propositum loquendo
de mundo per quatuor predictos cir-
culos intelligo quatuor status hominum
in mundo adherentium quorum quidam
sunt nobiles et divites et isti po-
nuntur in circulo aureo quidam
sunt iuvenes et fortes et hii po-
nuntur in circulo rubeo. Quidam sunt
plebei et simplices. Et hii po-
nuntur in circulo croceo. Quidam
sunt provecti et senes. Et hii po-
nuntur in circulo nigro quasi ad mor-
tem appropinquantes. In circulo ergo
aureo in quo ter p littera scribi-
tur ponuntur tres conclusiones.
Prima quod talis puritas et pu-
dicia perierunt. Secunda pravitas
et perfidia profecerunt. Tercia
pietas et prosapia putruerunt.
Et hec est causa predictorum
scilicet aula magnorum aurum avarorum
secta superborum. In secundo circulo nigro
suam litteram r ponuntur prima con-
clusio Requies et religio rece-
sserunt. Secunda Rancor et rebellio
redierunt. Tercia Regula et racio
retrocesserunt. Et huius causa quod
littera r hoc est bilingues bellan-
tes beantes de quibus totus mundus
est plenus. In tercio vero circulo
ubi ponitur s ponuntur hee con-
clusiones Simplices et sufficien-
tes superantur. Secunda sollempnes
et sementes supportantur. Tercia
sobrii et sapientes suffocantur.
Et huius causa quod littera s videlicet carmine
dulcoris culmine honoris et certa-
men livoris. In quarto circulo croceo
litteram ff ponuntur hee conclusiones
Prima est fides et fraternitas flagel-
lantur. Secunda favor et falsitas
fenerantur. Tercia fimo et fa-
miliaritas federantur qui famili-
aritates mundi quiter sunt ficte.
Et causa quod ff littera scilicet dolus
in curia dona in camera et da-
pes in mensa. Hec sunt que con-
tibus oculis meis cernitur apud
in mundo isto hec magis sunt xij con-
clusiones cuilibet mundo fallaci.

concludentes cum suis causis et modis Tercio relinquenda sunt aliena que per rapinam vel usurariam pravitatem acquisita sunt. Sed nota quod duo sunt per que homines debent se ab hoc vicio retrahere primum scilicet peccati magnitudo detestabilis secundum scilicet eius pene afflictio execrabilis Circa quod scilicet notandum quod tria sunt que faciunt ad detestacionem huius peccati primum scilicet quia rapina fundamentum iusticie et bonitatis destruit in homine quod autem sit istud fundamentum ostendit sapiens dicens primum fundamentum iusticie scilicet ne cui noceatur Secundum est ut communi utilitati serviatur Secundum quod facit ad detestacionem huius peccati est quod dominus odit rapinam precipue ysa lxi° Ego dominus amans iusticiam et odio habens rapinam in holocaustum quod erat dignius omnibus sacrificiis Item rapina a deo est odiosa sanctis ut ecclesiastes propter eam mundum habeant odiosum Ecclesiastes iiii Verti me ad alia que sunt sub sole et vidi lacrimas et calumpnias innocentum et consolatorem neminem nec eorum violencie posse resistere cunctorum auxilio esse destitutos et laudavi magis mortuos quam viventes Item ad detestacionem huius peccati facit quia raptores peyores sunt quacumque bestia unus raptor unam totam devorat provinciam lupus autem in tota vita sua numquam unum hominem non devorat ideo sacra scriptura raptores com

parat diversis generibus bestiarum numquam lupo Sophonias iii° Iudices eius lupi Numquam urso vel leoni Proverbiorum xxviii Leo rugiens et ursus esuriens princeps impius super populum pauperem Circa secundum est ei notandum quod dominus raptores punit et per malediciones pupillorum et viduarum spoliatarum Ecclesiastici xxxv Non despiciet dominus preces pupilli nec vidue si effundet loquelam gemitus Nonne lacrime vidue ad maxillam descendunt et exclamacio super deducentem eas id est super eum qui cogit lacrimas fundere A maxilla enim ascendunt usque ad celum et deus exauditor non delectabitur in illis ymmo irascetur Et luce xviii° De vidua et de iudice iniquo et in fine ita concluditur Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamancium ad se die ac nocte et pacienciam habebit in illis Timendum est ergo raptori de propria salute quia fortius clamant lacrime pupillorum et viduarum depredatarum contra eos quam preces proprie vel sanctorum pro eis facte secundum Augustinum pro se Auribus pape lacrimas meas etc. Secundum etiam iura canonica et civilia Raptores rerum graviter puniuntur ymmo secundum canones raptor multipliciter punitur Prima pena scilicet quia excommunicatur ab illo scilicet episcopo in cuius episcopatu rapina fiat extra de co. et in canone placuit vi q. iii Item denegatur ei prima insi reddat ablata vel plena de reddendo securitatem faciat si habeat unde possit quod si non habet

Unde reddat nec proximum voluit satisfacere ipse tamen faciat quod potest licet tarde non privabitur premia et viatico sed tamen sepultura denegabitur. Presbiteri vero qui contra predicta fecerint sepeliendo ipsum et huiusmodi ab officio et beneficio debent deponi ut in decretis c. Super eo. Secundum vero leges si agatur civiliter in furta animi qua druplum pro animi vero simplum. Si vero agatur criminaliter tunc propter vim sine armis in tercia parte bonorum punitur et fit infamis etc. Si autem in armis punitur deportatione quia scilicet deportabitur in insulam eciam perdebat omnia bona sua ut institutis de publicis iudiciis. § Item lex iulia de vi. Ad premissorum intelligenciam magis in speciali restat de tali questione querendum utrum rapina sit gravius peccatum quam furtum. Reverendissime huic questioni respondet beatus Thomas qui formaliter eam in sua secunda secunde q. 66 ubi pro conclusione tenet quod rapina sit gravius peccatum quam furtum. Racio quia violencia magis est contra voluntatem quam ignorancia. Item per rapinam non solum infertur alicui dampnum in rebus sed eciam vergit in quandam personae ignominiam. Contra autem homines verecundantur homines de rapina quam de furtu ex hoc est quia homines sensibilibus inherentes magis gloriantur de virtute exteriori que magis ~~magnificat~~ in rapina manifestatur quam de virtute interiori que tollitur per peccatum. Et ideo magis verecundantur de rapina quam de furtu. Ad declaracionem eciam secundi metri

utilitas opibus est breviter sciendum quod illud metrum secundum sanum intellectum sic debet exponi utilitas id est honestas debet preponi opibus id est diviciis nec in merito quia utilitas anime ut sane vel spiritualis vite preponi debet id est anteponi opibus id est rebus que videntur esse opes temporales id est per tempus secundum qualitates temporis et in hoc concordat consilium autoris cum consilio Christi qui Mathei 5o dicentis Si oculus tuus scandalizaverit te erue eum et proice abs te. expedit tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum mittatur in Jehennam. unde predicta dum dicitur utilitas etc. Nota differt sic ut Lancees quod per unum differt a verbo debet quidam enim dicunt quod per unum sit datur pluris per unum vero debet imponitur. Necessitas Hugo et concretus dicit idem in utroque ubi agitur de incisione ac eciam in ultimis voluntatibus omnia talia necessitatem importantur. ff. de le. in l. fidei commissa § Si quis ita et est scilicet ex de iudiciis. novit papa responso v. Non enim et etc. et 11 q. 7 § c. 1 v. Et ideo et ii q. vii filiam. Constans et lenis. Sic sapiencie flores in earis magister dicit hanc prudenciae regulam in humano convictu exequi nostri pro ponas ut vides si te rebus accommodes ipsius lenitatis non tamen eundem ac verum te diversa consideratione te pertes interdum. Siquidem secundum factorum exigenciam expedit vitalis animi constanciam exhibere. Interdum vero

benivola tra̅quillitate potiri Si
cut eni̅ articuli manuu̅ aliq̅n p
ducunt͛ in longu̅ Aliq̅n vero
revocant͛ in orbem aut re
plicant͛ in palma̅ ydempti
tate manuu̅ no̅ mutata sic
vtiq̅ʒ sapiens cum prudenti
bus sp̅ali̅ redolet cu̅ iocanti
bus laxat͛ in risum cu̅ serio
sis consulit cum peg̅rinis loq̅t͛
aut salutat Temp̅ib͛ ꝛc̄

Constans et lenis ut res
expostulat esto Tēporibus
mores sapiens sine crimē mutat

Septimu̅ autoris p̅ceptu̅ me
tricu̅ Postq̅m autor in p̅cede
ti p̅cepto p̅buit rudimenta ad
scd̅m p̅adisi fluuiu̅ s͛ʒ prude
ntie inducentia Nu̅c vero in
p̅nti p̅cepto subsequent͛ p̅bʒ
rudimeta nob ad quartu̅ riuu
lum .i. sp̅em quarti p̅adisi flu
minis s͛ʒ fortitudinis inducentia
hic aut͛ riuulus consta̅cia nu̅c
cupat͛ Et hec s̅m Tull in p̅a
rethorica est p̅seuerancia i
ratone bene constituti a̅imi sta
bilis et p̅petua mansio hec fit
ut homo i mobilis non fran
gat͛ adu͛sitatib͛ nec etiam
p̅sp̅itatib͛ extollat͛ no̅ terrea
t͛ co̅minacōnibus nec etiam
p̅missionib͛ flectat͛ hec v͛tꝫ
docet mediu̅ int͛ mutabilitate
seu leuitatem et p̅tinacia̅ quoꝝ
vtru̅q̅ʒ rep̅hensibile ē ut on
dit ap̅lus ij ad Cor p̅mo Nu̅
quid leuitate vsus sum Sed no
tandu̅ q̅ ē queda̅ constancia ge
neralis que attendit͛ in p̅seue
rancia p̅positi que omem v͛tu
tem c̄mit que ē idem in re cu̅

p̅seuerancia Et ē etia̅ queda̅
constancia sp̅alis que attendit͛
cir̅ca res terribiles et ad substinend
difficiles que ledu̅t naturam
licet constancia ad fortitudine̅
p̅tinere demonstrat͛ hec autem
constancia ~~ut~~ ut est dictu̅ no̅
est aliud nisi firma et stabili
tas a̅imi in p̅posito p̅seuerantis
De hac constancia loquit͛ Se
neca in libro de q̅tuor v͛tutib͛
dicens Esto constans et p̅tinax
lenis no̅ mobilis De hac ma
teria vide sup̅ in scd̅a p̅hem
ali parte c̄ ij qui incipit Dico
scd̅o Qui existunt ꝛc̄ et .i. in p̅mo
Attendens ergo autor q̄ ad dei
cultore̅ ni̅o expedit tenere
mediu̅ inter mutabilitate̅ et
p̅tinaciam al͛s diuin͛ impedit͛
cult͛ et hoc fieri neq̅ nisi p̅
v͛tutis constanciam ad quam
p̅ p̅ns p̅ceptu̅ inducam͛ p̅ta
to p̅bet hoc p̅ceptu̅ a nobis
fore obs͛uandu̅ dum dicat Con
stans et lenis Pro cui͛ p̅m
metri p̅intelligencia et obs͛ua
ntia ē breuiter sciendu̅ q̄ q̄q̄
hoc p̅ceptu̅ sit ab omnibus ge
neralit͛ obseruandu̅ a tribus
tamen g̅nib͛ hom̄ deb͛ singu
larit͛ obseruari vi͛ʒ a p̅latis ꝛ
regentib͛ a scolasticis et studenti
bus ab armigeris et pugnan
tibus De p̅mo Ezech in scd̅o dicit͛
ut adamantem et silice̅ faciem
tuam sic etia̅ Jere i De ipso p̅
lato dicit͛ Ego quippe dedi te
in colupnam ferrea et i murum
ereu̅ sup̅ omem terram Ex quo
bus habet͛ q̄ constancia p̅lati
debet esse ad instar adamantis

et ad instar silicis. et ad instar eris
adamas sicut dicit glo. est adamo
rem et quamvis cum auro ponatur
tamen non extollitur. Silex est in
calcinacione et tamen non frangitur.
fferrum omnia domat et repercussio
resonat. Moraliter tunc prelatus
est adamas quando impensus honor
ipsum non extollit. Tunc est silex quando
nulla dura adversitas ipsum frangit
Tunc est sicut ferrum quando tolla po
tentum pravorum potencia premit. Tunc
est sicut es quando adversitatibus
est depressus dei laudem depromit
Vnde Seneca sapiens non extolli
tur prosperis nec frangitur adversis
quia hic dicit quod prelatus debet
esse constans intantum quod eciam
nulla adversitate uel eciam persecu
cione frangatur. ideo puto utile
valde et necessarium materiam perse
addi cucionis distincte ubi notandum quod
duplex est persecucio. Nam alia est
extrinseca alia intrinseca. Extrin
seca persecucio est manifesta inimicis
ecclesie. Intrinseca in eis qui ad
huc non sunt pace. Intrinseca
persecucio distinguitur. quia aut
solus prelatus queritur. aut totus
clerus queritur. Si solus prelatus
queritur. aut eo recedente tuta
est salus ecclesie et tunc fugiet
aut non est tuta et tunc ponat
animam suam pro omnibus suis. Aut to
tus clerus queritur. et tunc indistinc
te se pro eis hostibus opponet. xxxi
di. Si rector. Sed si alis non
potest consuli ecclesie totus clerus
fugiat cum prelato. Si uero potest
remaneat cum prelato vel omnes
uel quidam ex eis si est altricacio
inter eos de remissis rebus forte

dimatur. xvi. q. ii. Sanctus sic
ca extrinsecam distinguit. quia
aut omnes sunt mali aut quidam
Si boni sunt ad mixti malis eos
non deserant. xxiii. q. iiii. Tu
bonus. Si omnes sunt mali aut
spes est de correctione aut non
Si spes est non sunt deserendi ut
in canone. Adunati vii. q. i.
De hoc per simile et hosti. in c.
nisi cum pridem extra de renunc. tex
Debet ergo prelatus et quilibet
regens esse constans et lenis
secundum voluntatem autoris preceptum obser
uare. Constans esse debet in
dicio et lenis ad iusticiam exe
quendo. Vnde Gregorius miscen
da est lenitas cum severitate et
ex utraque faciendum est quoddam
temperamentum quia disciplina sine ma
multum destituitur. si una sine al
tera teneatur. In suppletiue in cano
ne disciplina sequitur. in metro
ut res expostulat et tempus et
loca indigencia uel eciam congr
uencia. Nam sicut tempus inme
diatum non recipit sic et tempus
indictus iniam non requirit aut
Rex super quod. Sed nota quod au
tor non inmerito constanciam
et lenitatem coniungit ad desig
nandum quod prelatus et rector non
solum semper lenis debet esse sed
simul constans et lenis misce
da et coniugenda est lenitas cum
severitate ut neque nimia asperi
tate exaltentur subditi neque
nimia benignitate soluantur.
hoc innuunt illa thabernaculi ar
cha signat in qua cum tabulis
virga simul et manna est quia
in boni rectoris pectore debet esse

simul virga correctionis et manna
dulcedinis vnde hinc est quod in Job
xxx dicit Iuxta vtramque virtu-
tem cumque sederem rex circumsta-
te exercitu gratiam tamen merentium
consolator sedere quippe circumsta-
te exercitu vigor est disciplinae
regiminis merentium vero corda
consolari ministerium est pietatis
Omnis enim qui iuste iudicat sta-
teram in manu gestat in vtroque
penso iusticiam et miam portat
sed per iusticiam reddit peccanti
sententiam per miam peccati tem-
perat penam ut iusto libramine
quedam per equitatem corrigat
quedam vero per miam indulgeat
hec omnia habentur in prima [illegible] ca-
none disciplina De hac ma-
teria vide supra satis plene in
prima prohemiali parte § viii
qui incipit Dixi quoniam quod hor-
renda Nota secundum canones
quod sextuplex virga reperitur
prima est districtionis ut in c
disciplina xlv d. et de hac habetur
Secunda consolationis
Tercia hereditatis Quarta prophetie
Quinta virtutis Sexta correctio-
nis de hijs quinque habetur in c
Salomon xlv d. De secundo etiam
Boecius de disciplina scolarium
in principio dicit quod studentibus ex-
pedit constancia stabilitudo
quod constantes sint circa studium
Constancia enim studentes sta-
biles parit inconstancia pa-
ta dissoluit Prima colligit
secunda collecta dispergit Exem-
plificat de quodam qui prius
voluit esse leccatus De quo habetur
supra in xxxi prima precepto litteras

addi

disce Et ibi de materia studen-
cium plenissime tractat et habetur
de tercio etc. Hec constancia vtique
multum viguit in antiquis vnde
legitur quod fuit quidam centurio domini
Augusti qui cum anthonomaco
bello sepe inimico edidisset excellen-
tes pugnas impulsis hostium
presidijs conuentus et ad anthonium
Alexandria productus interrogatus
est quidnam de eo statui debet
Iugulari me inquit iube quia non
salutis beneficio neque mortis suppli-
cio adduci possum ut aut cesaris
miles esse desinam aut tuus esse
incipiam Ceterum quo constancius
vitam contempsit eo facilius im-
petrauit Anthonius enim virtuti eius
incolumitatem tribuit De con-
stancia vero militum fideliter et
perseuerantium pugnancium et de eorum
priuilegijs vide supra in prima prohe-
miali parte § xiiii qui incipit
De sacramento autem circa medium
Et omnino de non constanter pug-
nantibus et de eorum penis vide
supra plenissime in prima prohemiali
parte § xv qui incipit Ex
predictis ergo in summa colligo
a post medium Pro declaratione
eciam secundi metri est sciendum
breuiter quod hoc metrum secundum sa-
num intellectum sic exponitur Tem-
poribus mores quasi velit dicere
quod sapiens debet mutare mores
id est qualitates et actus suos tem-
poribus id est pro tempore ut non sit nimis
austerus nec nimis benignus
sit causa imminente ut supra
dictum est sed aptare se tempori
quia sapiens id est prudens mutat
mores sine crimine id est sine reprehensione

Et si dicat[ur] q[uod] homo qua[n]tu[m]cu[m]q[ue]
sapiens sit non possit sine rep
hensione et scandalo viue[re] i[n] hac
vita Respondeo p[ate]t s[ecundu]m 4 Reg[um] q[uod]
iusto dei iudicio hoc potius sit
ad v[ir]tutis p[ro]bac[i]o[n]em q[uam] ad rep
bac[i]o[n]is iudiciu[m] h[ec] t[ame]n scripture
p[ro]bant[ur] p[er] p[ri]m[u]m 4 Reg[um] in Canone
aduersitas vij q[uestio] 1 Vnde sapiens
volens ostende[re] q[uod] diu[er]si mores
diu[er]sis temporibus corr[espo]ndet d[icit]
q[uod] om[n]ia temp[us] habent et suis
spaciis t[ra]nseunt vniu[er]sa sub sole
quia est temp[us] loquendi temp[us]
tacendi temp[us] nascendi temp[us]
moriendi temp[us] plantandi t[em]p[u]s
euellendi temp[us] belli t[em]p[u]s pacis
Eccl[esiaste]s iij Querere posset aliq[ui]s
quo[modo] constancia se habeat uel
conueniat ad p[er]seuerancia[m] huic
questio[n]i breuissime r[espo]ndet at
etia[m] timat b[ea]t[u]s tho[mas] 2a 2e q[uestio]
cxxxvij d[icens] q[uod] p[er]seuerancia et
constancia conueniunt quide[m] in fine
quia ad vtru[m]q[ue] p[er]tinet firmit[er]
p[er]sist[er]e in aliquo bono Differunt
autem s[ecundu]m ea que difficulta
tem afferunt ad p[er]sistendum
in bono Nam v[ir]tus p[er]seuera[n]cie
p[ro]p[ri]e facit firmit[er] p[er]sistere homine[m]
in bono contra difficultate[m] que
p[ro]uenit ex quibusdam aliis
exteriorib[us] impedime[n]tis Et ideo
p[ri]ncipali[us] pars fortitudis est
p[er]seuerancia q[uam] constancia q[ui]a
difficultas que e[st] ex diut[ur]nitate
actus e[st] essencialior v[ir]tuti q[uam]
illa que e[st] ex interiorib[us] impe
dimentis Sequit[ur] textus

Nil temere vxori d[e] s[er]uis
crede querenti Sepe etenim
m[u]l[ie]r quem coniux diligit odit Vnde
tantu[m] auctoris p[re]ceptu[m] metru[m]
Postq[ua]m autor in p[re]cedenti p[re]cep[to]
p[re]buit rudime[n]ta ad quartu[m] ri
uulu[m] i[d est] speciem quarti paradisi flu
minis s[cilicet] fortitudinis inducencia
Nunc vero in p[rese]nti p[re]cepto subseq[ui]
tur p[re]bet rudime[n]ta nob[is] ad tres
actus seu officia s[ecun]di paradisi flu
uii s[cilicet] prudencie inducencia Isti
namq[ue] actus docent ho[m]i[n]e[m] se a
malo auerte[re] atq[ue] mala declina
re consilia quia ad prudentem
p[er]tinet nolle falle[re] et falli no[n]
posse m[at]t[hei] x Estote prudentes
sicut serpentes Item ad pru
dentem p[er]tinet abinsidiis sibi
maxime vxoris p[ro]ue p[re]cauere
Vnde Aug[ustinus] prudencia e[st] in p[re]ca
uendis insidiis Item ad prude
tem etia[m] p[er]tinet vxorem pra
uam cohibere ab vsurpatio[n]e
nou[er]u[m] iudicio vnde glo[sa] sup[er] m[at]t[heum]
c vij dicit q[uod] temerariu[m] iudiciu[m]
e[st] q[uo]n[iam] quib[us] no[n] e[st] co[m]missu[m] te
merarie iudicare p[re]sumunt p[ro]pterea
ap[osto]lus ad Ro xiiij d[icit] de talib[us]
Tu quis es qui s[er]uu[m] alienu[m]
iudicas suo d[omi]no stat aut cadit
xj q[uestio] 1 multi insi[pientes] quasi velit
i[n]n[u]ere q[uod] null[us] p[re]sume[re] deb[et]
vsurpare officiu[m] sibi minime co
missu[m] Hoc aute[m] face[re] p[re]sumit
praua vxor cum iudicare vult
et de domo expelle[re] ancillas et
s[er]uos coniugi g[ra]tos qua[n]tu[m]cu[m]q[ue] bo
ni sint et domui sue vtiles eo
eo q[uod] sibi no[n] sunt g[ra]ti Attendens
ergo autor q[uod] ad v[ir]um dei cultore[m]
necessario expedit a vicio teme
re credulitatis abstine[re] quod vtiq[ue]
faciat cu[m] mala declinat vxoris
consilia atq[ue] stat sibi ab ipsius

insidijs peruerse nec non cum
eam eciam cohibet ab vsurpacione
seruorum iudicio quod fieri nequit
nisi sit ut est dictum prudencie ac
eciam probatis actibus premunita
pro tanto autor nobis prebet hec pre
ceptum ad premissa inductiuum fore
penitus obseruandum Dum dicit
nil temere quasi velit dicere quod nil
temere i supple stulte vel eciam
fatue vxori tue credideris que
renti i conquerenti de seruis
Nam mulier mala ut plurimum
seruum vel eciam amicum quem di
ligit odio persequitur et sine
causa accusat ac eciam affligit
vnde iuuenalis Sic volo sic
iubeo sit pro racione voluntas
hinc sine optime facit pro hy
storia Joseph que habetur sup
in xxv parte precepto nil temere
credideris Et ita principium vel
eciam moraliter per vxorem intelli
gi potest caro per virum spiritus vel
animus Et sicut vxor repugnat
sepius viro ita caro spiritui con
dicit iuxta id Apostoli ad Gall
v Caro concupiscit aduersus
spiritum In proposito vxor cum viro
habet suos sensus quilibet sensus q
seruiunt vtrique quoniam carni quam
que spiritui De istis sensibus conqueritur
caro quia non habet mundana et
carnalia sed ob hoc nullo modo ei cre
dere debet anima Sed nota secundum
Crassus quod ex tribus signis specialiter
aliter cognoscitur plena vxo
ris dilectio uel econuerso odium
Primum est quando vxor neminem viro
suo putat sapienciorem eciam
si alter sit sapiencior Secundum signum
est quando vxor viro suo neminem

putat forciorem Tercium signum est
quando vxor viro suo neminem putat
famosiorem quamuis alter famo
sior sit eo Racio quia perfectum
odium et perfectus amor verum iudi
cium non cognoscunt verbi gracia Si
odio perfecte qualicumque fuerit
aput illum omnia ei displicent
siue que dicit siue que agit et
si vere bona sunt tamen inimici
mala videntur Sic et si aliquem
perfecte amas quecumque sunt aput
eum tibi placent siue que loquitur
siue eciam que agit Et si vere ma
la sunt tamen tibi videntur bona
et hoc est quo ad vnam partem
quo dicit beatus Gregorius Non fa
cile capit intellectus quod abhor
ret affectus Talis dilectio multum
placet deo secundum id Eccli xxv In
tribus beneplacitum est spiritui meo
vir et mulier bene sibi consencientes
De hac materia latius habetur sup
in x parte precepto Coniugem ama
et ibi require Et hoc est quod
autor intendit in secundo metro
dum dicit Sepe etenim mulier
Quamquam hec doctoris doctrina
ab omnibus generaliter sit tenenda
Specialiter tamen principes et quilibet
dominus temporalis hanc doctrinam debet
obseruare Non enim debet prin
ceps uel dominus verbis esse vxoris
nimium creditiuus maxime in hiis
in quibus periculum esse potest seu ver
ti sicut de putifaro legitur quia
nimis credulus fuit verbis coniugis
sue eius ordine premisso sentenciat
contra Joseph et eum carceri man
cipat sicut quod Gen xxxix de
clarat hystoria que et eciam aliqua
ad hanc materiam pertinencia latius

habentur supra in xxiv parte precep
to Nil temere credideris in principio
de fallaciis prouerbiorum mulierum vide
supra in xlix parte precepto Metri
cam fuge pro premissorum ac etiam
infradicendorum intelligencia magis
in speciali est de duobus dubitabilibus
querendum Et primo quia adam primo
me parens temere verbis vxoris
credidit et ex hoc grauiter peccauit
ideo aliquis credere posset quis
magis peccauerit an adam diuinum
mandatum transgrediendo an Eua
Ideo quia ipse dyabolus pocius euam
quam adam decepit Quo ad primum
questum dicendum est secundum Theologos
quod quamuis adam voluerit esse sicut
Deus sicut dicit Apostolus j ad Thi
ij vir non est seductus tamen peccatum
mulieris ei imputatur quia cum
eam corrigere deberet non correxit
sed ei consensit Cum ergo facien
tes et consencientes pari pena
puniantur ij q i Notum peccatum
Eue factum est sicut posset etiam
aliquis instare de eo quod dicit
Augustinus quod non est credendum quod homo
spirituali mente preditus voluerit
esse sicut Deus nomen et mulier
habuit etiam spiritualem mentem
Nomne etiam lucifer clarius vidit
in speculo trinitatis quam adam huic
instancie taliter respondetur quod adam
spirituale datum est inde quod nec mu
lieri nec angelo quia tunc in eum
misit Dominus soporem in extasi
raptus est sicut dicit ad auctoritas
ad curiam angelorum et vidit coniunc
cionem xpi et Ecclesie futuram
esse Et licet tamen sicut non
preuiderit potest tamen esse quod intel
lexerit hominem esse casurum et per

filij dei carnis assumpcionem resti
tuendum Item posset ad huc
aliquis instare de eo quod dicit
beatus Bernardus lucifer vidit raciona
lem creaturam assumendam in
vnitate persone filij dei ergo
ita sicut spirituali mente preditus fuerit
adam huic eciam respondetur potest quod
lucifer in instanti sua visione su
perbiuit et spiritualem mentem per
didit quod adam non fecit et
forte alia secreta reuelatum sunt
ade que non lucifero reuelata fu
erunt Et sic non est quis ex quo ade
vxori sue temere credere quia
posset ei ex temeraria credu
litate sicut ade male succedere
Quo ad secundum questum breuissime
dicendum est secundum Theologos quod
ideo dyabolus pocius temptauit
~~adam~~ euam quam Adam quia videbat
eam magis temptacioni pronam
quam Adam propterea etiam xxv scri
bitur a muliere inicium peccati per
illam enim omnes morimur Sed po
cius videtur quod debuisset pocius
incepisse a viro quia in viro esset
tota natura humani generis et cum
dyabolus inuideret humano
generi et propter hoc intenderet
ad ruinam eius immediate debuisset
temptasse virum propterea viro
facta sunt prohibicio ergo cum temp
tacio esset ad transgressionem
precepti faciendam temptacio
immediate debuit fieri viro et
non mulieri Cum tamen mulieri
non fuerit facta prohibicio tamquam
non dum existenti Solucio dicendum
est quod conuenienter sicut facta temp
tacio quo ad inicium ex parte
mulieris in parte enim infirmiori

huam generis aditum quesiuit ipse
dyabolus sicut in vnoquoque no
strum contingere videtur et sic gra
datim ascenderet temptacio et
tandem consumeret hoc dico sub
saluo iudicio saniori Cum mone
as etc. Cum videas aliquem in amici
ciam coniunctissimus laxatis tempera
re frenis vectus equa lasciuie
per arua viciorum seu per agricultu
ram voluptatis exercicetur
vocandum est in opere ut crebris
exortacionibus facundo sermone
mellica amica lingwa necessariam
adhibeat medicinam quod si forsan
ille ut assolet corrigenti vti
manu dolentis sustineat mal
leus suis maculare fetoribus quem
correctionis remedium exprimi a
modo illico debet exhortantis
lingwa silere sed cum gestis va
riacionibus morbi etc.

Cum moneas aliquem
nec se velit ipse mone
ri tibi sit carus noli desistere ceptis

Nonum autoris preceptum metaur
postquam autor in precedenti pre
cepto prebuit rudimenta ad ali
quos actus prudencie inducen
cia Nunc vero in presenti precepto
subsequenti prebet rudimenta
ad vnam speciem iusticie pertinen
cia hec autem species disscipli
na nuncupatur hec autem virtus
vnicuique induat ad inferiorum
correctionem sicut sumitur ad
hebreos xij. fili mi noli negli
gere disciplinam Et sequitur
in disciplina perseuerate hanc autem
virtus a Cypriano sic describitur
Disciplina est morum ordinata
correctio et maiorum precedencium
patrum regularis obseruacio hec
virtus secundum Bernhardum ix mirabiles
mirabiles operatur effectus Dicat enim
quod disciplina ceruicem submittit
supercilia deponit componit vultum
oculos ligat risus et cachinnos
prohibet moderatur lingwa gulam
frenat iram sedat incessum format
Ad hanc virtutem mutare nos de
bent tria scilicet sacra scriptura canoni
ca iura et patrum antiquorum exem
plum Primo mutat scriptura prouerbiorum xxiij
Noli te subtrahere a puero disci
plinam Et dominus Mathei xviij Si
peccauit in te frater tuus corripe eum
inter te et ipsum Et apostolus j ad
Thess v. Rogamus vos fratres corri
pite inquietos etc. Secundo mutat nos
ad correctionem scientia canonica
iura quod probat Augustinus in canone
Si peccauerit ij q. i cum causa sua
et canone Ad mensam xi q. iij
Et decretalis Nouit de iudiciis cum aliis
multis iuribus ad hoc facientibus
hec autem virtus secundum Thomam secunda secunde
q. xxxiij Est in precepto Sed quia
preceptum est affirmatiuum non
obligat ad semper sed pro loco et
tempore Vnde obmissio eius v
nomodo fit meritorie ut cum quis
optimum tempus inquirit vel ipsos me
tuit ne deteriores fiant vel ad
bonam vitam alios impediant
et huiusmodi Secundo obmittitur cum
peccato mortali scilicet cum formidat
iudicium vulgi et carnis cruci
acio siue persecucio dum tamen
ita diligenter in alio quod scilicet bene cau
tum proponant Tercio modo est pec
catum veniale cum scilicet timor
et cupiditas tardiorem faciat ad corri

gendum delicta sceis non tan
ita q si constaret q posset fra
trem a peccato retrahere dimitteret
propter timorem et cupiditatem qui
in animo posuit caritatem ut dicit
Augustinus. Et hec laicus infra de
clarabunt. Tercio ad correctionem
scenam incitant nos prim antiqui
contra correctionem zelantium sicut
patet de moyse et levitis de ydola
tris in dauta populi vindictam
sumentibus Exo xxxij. Et de ye
hu qui prophetas interfecit iiij Re.
x. Attendens ergo autor q sce
na dilectio et correctio in dei cul
tore sunt maxime necessaria et cum
a dei et proximi dilectionem precedit
cessare non debet sic nec a scena
correctione salvo moderamine
supra scripto nec hoc fieri queat
nisi mediante virtute predicta que
quidem in hoc includit. doctrime
to precanto tribuit nobis hoc do
cumentum et preceptum fore peccatis
obseruandum dicit Cum mone
as aliquem quasi velit dicere
Cum tu moneas aliquem i. casti
ges uel corrigas peccantem et
a tramite rationis declinantem
nec ipse velit moneri i. non
velit se castigari nec ab incepto
se abstinere si sit carus tibi no
li desistere cepto i. noli vaca
re a correctione ipsius unde et apostolus
ii a ad Thy. iiij Argue increpa
Fili Nota secundum doctores disciplina
est patienter sustinenda propter tria
primo propter castigantis dilectionem
Secundo propter temptantis dilectio
nem Tercio propter peccantis cor
rectionem. Primo ad primum sic dicit
apostolus ad heb. xij Quibus est filius

quem non corrigit pater q si extra
disciplinam est adulteri et non
filij estis qui diceret omnes ami
ci dei facti sunt discipline dei
participes. Secundo ad secundum dicit ana
ctorbius li. p.o de lapidibus q si
maritus ponit lapidem magne
tem sub capite vxoris dormi
entis experiri poterit an sit adul
tera uel fidelis quia si adultera
dormiendo eiciet se de lecto ac
si manu hominis exportata esset
Si fidelis dormiendo se ad mari
tum convertit et deosculabitur et
ipsum amorabit. Ana dicit quia
dei per fidem Ozee ij Sponsa
bo te michi in fide volens deus
experiri an anima sit vera sponsa
et fidelis uel adultera sub ponit
lapidem magnetem ferrigenei
coloris qui trahit ad se ferrum
i. tribulationem que in ferro
denotatur. Et quemadmodum
falso quiges cadit de lecto caritatis
per impatientiam et murmurationem
contra deum. Sic deuote et fi
deles ad deum amplexus se
convertit ad Ro viij Quis nos
separabit a caritate dei etc. Tercio
ad tercium Job xxxiij qui erudi
it sopor superiores instruit di
sciplina Unde in ps. Disci
plina tua correxit me in fine
et disciplina tua ipsa me docebit
Ex premissorum intelligentia magis
in speciali est de tali questione tio
quedam utrum quilibet teneatur
corrigere et ab errore reducere
quemlibet quem videt errantem. Ad
euidentiam huius precepti questi
ponit duas regulas per quas
regulabunt correctores i. corrigendo

errantes fraterna regula extendit
se generaliter ad omnes caritatem
habentes ad quam caritatem
quilibet tenetur quia talis fraterna
correctio est actus caritatis Hec
autem regula talis est vniuersusque
fidelis tenetur errantem corrigere
et per doctrinam et consilium succurrere
ut ipsum reuocet ab errore quod
sic probatur Nam error in via
morum est quedam infirmitas
spiritualis anime iuxta illud ps. Sa
na animam meam domine quia
peccaui tibi Cum ergo quili
bet teneatur ex precepto diuino
ad illam caritatem habere et ex
tere ac per hoc succurrere infirmita
ti corporali proximi per eleosinas
corporales quia pertinet iuxta illud ysa.
lviij frange esurienti panem
tuum Sequitur quod multo magis
debet succurrere infirmitati spiritu
ali scilicet errori per eleosinas spiritu
ales scilicet per doctrinam et consi
lium hanc elemosinam docet nos
facere canon Tria sunt genera
elemosinarum xlv. di. ubi sic dicitur
Tria sunt genera elemosinarum
vna corporalis egenti dare quidquid
poterit alia spiritualis dimit
tere a quo lesus fuit Tercia
delinquentes corrigere et errantes
reducere in via veritatis ad
hanc ultimam seruandam induat
nos auctor dum dicit Cum mone
as aliquem Secunda regula
dirigit platos et alios superio
res in subditorum correctionem
que talis est Corrigere errantes
per penas et accusaciones iuste
ad nullum pertinet nisi ad eum
qui est superior errantis prelatus
vel alius cuius superior Nam cum
talis correctio fiat propter bonum co
mune ut alij timeant non pertinet
nisi ad eum cui commissum est bonum
commune seu cura boni communis super
ad superiorem vnde Apostolus ad Ro.
xiiij Tu quis es qui alienum seruum
iudicas suo domino stat aut cadit
et q. i. multi in fi. Tercia re
gula dirigit subditos respectu
platorum uel dominorum errancium
que talis est quilibet subditus et in
ferior diligens dominum suum et sciens
eum errare tenetur ipsum corrigere
sed in occulto et mansuete ac
caritative reuerenter hoc sic probatur
Nam quilibet tenetur ad opera misericordie
et precipue ad opera spiritualia Cor
rectio autem fraterna per consilium et doc
trinam misericordie opus est vnde Augustinus
in regula loquens subditis dicit
Non consilium tantum sed ipsius
i. plati miseremini qui inter vos
est quia quanto in loco superiori
tanto in periculo maiori versatur
Cum autem reuerentia quia ut ait
apostolus i ad thi. iiij Seniorem
ne increpaueris sed obsecra
ut patrem vnde dyonisius ar
guit Demophilum monachum
quia sacerdotem irreuerenter corre
perat ipsum percuciens et de ecclesia
sua eiciens ut in gestis ipsius dyo
nisij declaratur et habetur
Quarta regula datur de subdi
tis platorum et dominorum errancium
quorum error vergit in periculum
fidei que talis est ubi imminet
periculum fidei plati sunt a subditis
et publice corrigendi Nam pau
lus qui erat subditus petro propter
imminens periculum scandali circa fidem

petrus publice

petrum publice arguit Et sicut dicit
Glo. Aug. super 1o ad Gal. 2o
ipse petrus exemplum maioribus prebuit
ut si alicubi forte tramitem reliquisset
non dedignentur a posterioribus cor-
rigi Hanc eciam regulam ponit
Tho. 2a 2e q. xxxiii ar. iiii Hec
autem doctrina sanctis doctoribus
Aug. et Gregorio est conformis
ac eciam sacris canonibus ecclesie
que contra fidem et mores errare
non potest ut habetur xxiiii q. i. A
recta fide et ut dicit beatus Tho.
2a 2e q. xx ar. xx Utrum autem
virtuosus habens amicum bonum qui
efficitur malus debeat dissolvere
amiciciam vide hanc questionem
infra precepto xxvi Cum similat
verbis etc. Sequitur Contra verbo-
sos Inter humane vite conta-
gia nichil securius nulla maior
moderacio racionis quam sermones
cohibere superfluos et contra
loquentes qui inaniter garriunt te-
pacie moderancia observare
In hoc enim nos experiencia na-
turalis edocet Nam sicut ignis
naturalis combustibilium apposi-
cione succendit et eorum successi-
va deposicione desinit et decrescit
Sic lingwa variis contumeliarum
blasphemiis et iurgiorum dilata-
tam in iuriis non minimum in for-
nacem inreparabilis succensionis
ascendit et dum verbum verbo
quasi clavus clavo retrudi creditur
augetur morbi pernicies quia iuxta
dictum poeticum latet anguis in
herbis etc. Sequitur

Contra verbosos noli conten-
dere verbis Primo datur
cunctis animi sapiencia parcas

Decimum autoris preceptum metrum
Postquam autor in precedenti precepto
prebuit rudimenta ad disciplina
inducencia que est prima species
primi paradisi fluminis scilicet iusticie
que quidem virtus superiorem in-
struit unumquemque ad inferiorum
correctionem Et tunc dicitur
esse species Non autem dicitur
id quod adhibetur ad correctio-
nem prout ad hebr. xii sumitur
tunc ad omnes generaliter pertinet
correctio utroque autem modo
diverso respectu ibi sumi potest Hic
vero in presenti precepto subsequen-
ter prebet rudimenta ad correcci-
onem ipsam modo debito mo-
derandam ac eciam obstacula eam
removencia que habent ipsam
correctionem impedire ne de-
bitum sorciatur effectum et hoc
quando fit cum quibus intenditur vel
litigat cum illis qui nolunt suam
monicionem recipere quia sibi
ipsis sapientes apparent Quod
eciam hoc nomen verbositas in-
portare videtur Verbosus enim
ipse qui se iactet cum se videatur
sapiens nec velit aliquam
alterius monicionem recipere et tunc
cum tali non est utile verbis con-
tendere Sed potius pro tunc sile-
re Attendens ergo autor
quod ex tali contencione dei cultura
possit impediri intendit in hoc
precepto quod supra in proximo pre-
cedenti minus absolute locutus
est precepto dicit namque quod ab ani-
monicione errorum cessare
non demus Hoc autem dicit
quod si tales sunt verbosi et conten-
tiosi quod cum eis contendere non demus

dicens Contra verbosos quasi
velit innuere autor quod tunc tu scilicet
in tali verbositate et garrulacio
ne et furore quod non est bonum
contendere sed silere quia honor
scilicet homini qui separat se a contencio
nibus prouerbiorum xx. Unde idem
Salomon prouerbiorum xxvi dicit Ne
respondeas stulto secundum stulticiam
suam ne similis ei videaris
sed postquam eius stulticia respi
rauerit et mitigata fuerit
responde ei ut se stultum esse cog
noscat Ista enim metra exposito
ria sunt priorum ac eciam modi
ficant prius superius aliqualiter
scilicet expressum Dicat ergo contra
verbosos Nam quamuis primum metri
intelligencia ac eciam obser
uancia est breuitatis Sciendum
quod tria sunt que quemlibet retra
here debent ab hoc contencionis
vicio Primum scilicet malorum multipli
citas inde proueniens Secundum est
sanctorum patrum exemplaritas ad
virtutem inducens Tercium scilicet
sacrorum canonum auctoritas hoc
inhibens Circa primum notandum
quod contencio secundum Gregorium est prima
filia inanis glorie Et dicitur
contenciosus qui cum clamore
vult vincere et proprie appetere
et large sumpto vocabulo verbosi
tas garrulus vituperatur Propter
quod vicium contencionis propter tria
scilicet fugiendum Primo quia hoc
peccatum dyabolicum scilicet unde Augustinus
Nichil similius est actibus demonum
quam contendere Unde filios se o
stendunt dyaboli non dei qui liti
gant ii ad Thymotheum ii Seruum
domini non oportet litigare sed
ad omnes mansuetum esse Secundo quia
contendere seu litigare signum
scilicet superbie et stulticie prauitatis
et malicie Unde prouerbiorum xviii Homo
peruersus suscitat lites Tercio quod
inde multa proueniunt mala Ecclesiastici
xxii Ante ignem camini vapor
et fumus ignis inalteratur sic et
ante sanguinem maledictio et contu
melia et ruine et vi a scintilla
una augetur ignis Et xxviii
Certamen festinatum accendet
ignem et lis festinans effundet
sanguinem Circa secundum magni
enim meriti scilicet a contencione ab
stinere Unde legitur in vitaspa
trum quod orante Machario vox
insonuit non dum ad mensuram
duarum mulierum que habitant in ci
uitate peruenisti Cumque machia
rius intrans ciuitatem quesisset
ab eis conuersacionem earum dixerunt
quod erant vxores duorum fratrum et
xv annis simul fuerunt nec vn
quam aliqua earum dicto vel facto
contristauerat aliam et statuerunt
usque ad mortem ut verbum sclare
non loquerentur inter se et libenter
religionem intrarent si viri earum
permitterent Unde hoc meritum
earum nisi quod ad inuicem non con
tenderent Animus vero innocens
nescit litigare Unde eciam legitur
in vitaspatrum quod duo senes erant
in vna cella qui nunquam habuerunt
inter se litem Dixit ergo vnus
eorum Faciamus litem inter nos
et ponamus laterem in medio
Et vnus dicet meus scilicet et alter
respondet Ego spero quod meus scilicet
cum autem alter diceret non est
tuus sed meus respondit alter si est

tuus tolle eu Et sic no invenerut
materiam litigandi Et licet vniu
saliter declinanda sit contencio vl
litigiu papue tamen cum qnqz ge
neribus hoim est pncipalit et to
taliter vitandu Et pmo cu potete
iuxta id Eccii viijo Ne 9tendas
cum homie locuplete neforte e
contra constituet tibi lite multos
em pdidit auru et argentu pqo
huc accedat id dcm ysid quod
hetr in Canone Paup xj q iij
Tercio cu homie linguato Eccii
viijo Ne litiges cum homie lingua
to ne strues in igne lignaz eius
Quarto cu hoie iracundo Eccii
viijo Cum iracundo no facias
rixam Qnto cu vxore ppu qr
ex quo aliquis incipit litigare
cum vxore ppa nunqm hebit qui
etem pu xix Tecta iugiter
pstillancia et litigiosa mlr co
pantr quia qui in domo pstil
lante qui declinare volt stil
licidiu in vno loco invenit illd
in alio Ita qp nunqm invenit ibi
quietem Sic vir et mulier
nunqm quietem inveniet ex quo
ad invicem litigare incipiut vnde
male e eis qntascuqz diuicias
habent vnde pu xvij scribitr
melior e buccella sicca cu gau
dio qm domus plena victimis
cum iurgio Quo ad tacu rel
ppterea sacri canones statuert
ordinandu litigiosu no esse
sedm id apli pa ad Thymo
iijo dicentis Oportet epm
esse no percussorem no litigiosu
ubi ponit xiiij c ad Epm
Addi ordinand spectancia iuxta
a nota sm Canones q sunt

xiiij regule aplice quas Epus
debet observare que hic serio
se cominantr et habentr pmo
oportet esse Epm irreprehen
sibilem i sine crime vl sine t
mali infamia Nam si egit
pniam nulla suppstite infamia
pmovebitr ut xxxvj q j Repd
et l d Ponderet Vnius vxoris
viru ante baptismu suu vel
post ut xxxiiij d Quisquis
Non violentu sobriu ut xxx
xv d p totu Prudente i ge
nere in scripturis ut d xxxvj
p totu in secularibus etia legis ut
d xxxvij p totum in canonibz
et diuina pagina ut xxxviij
d p totu in secularibz etia ne
gociis ut lxxxix d p totum
Item ornatu habitu i confor
macoe eoru inter quos vivit
ut d xli p totu Hospitalem
i elemosinariu absqz delectu
psonaru xlij d p totu Pudi
cu ut xliij d in pri o Et lxx
viiij d Quisquis doctorem
et xliiij d p totu Et lxxxvj
d c j ij iij iiij et v Non
se dicitur i a conviuiis tempa
tum et abstinetem xliiij d
p totu Non percussore ut xlv
d p totu et lxxxvj d c penlt
Non cupidu ut xlvj d p totu
et lxxxviij d p totu Domui
sue bene ppositum ut xlvij
d c necesse Non neo
phitu ut xlviij d p totu
et lxj d Neophitus Et licet
videatr dicta regulam posui
sse extendenda tamen ad
omnes ordinandos sedm qd Augs
pbat in canone cognoscimus

xxxiiij^a d. Et Ambr' in canone
aplus lxxxi d. Et redditur t'o
causa quare litigiosus ordinari
phibetur prima quia tales non
sunt apti ad humilem doctrinam
que requiritur ab eis vnde d. xlvi
dicitur Rusticitatis esse impudenciam
arrogancia rusticorum qui garru
litatem auctem putant et pati
ad lites in subiectos turmde into
nant Secunda causa ꝫ quia litigi
osi vel adulacionis pnam aios
sibi consiliant vel fribus suis
detrahendo infamie nota ingerit
vel inter fres discordia semman
do sediciones inq; face cessat
d. xlvij c. ij. Tercia causa
ꝫ quia quia cum ipi debeat
discordantes ad concordia trahe
ac etiam cum oblacos dissi
dencium phibeantur recipere
no debent litigando alios ad
~~concordia~~ discordia puocare
d. xc. in pn^o et p totam d.
V. p secundi metri intelligencia
est breuiter sciendum q in hoc
metro exponuntur duo valde
valde notanda pr^m ꝫ q primo
datur cunctis Secundum e q anim
sciencia paucis datur Circa
pm e sciendu q natura cunc
tis pbuit auditum visum odora
tum gustum et tactum put ptz
ad sensum Sed soli hoim ad
hibuit vsu ad loquendum Et
ꝫre certe ut homo pl^c intel
ligere deberet q omnia vba
debent esse racionabilia no
vana vel racioni contraria
Sepe enim canes latrant in
ventu qn mouentur folia et
tacent ad latronis adventum

Sic multi sunt qui loquuntur tota
vana falsa et inutilia Et tunc
pdunt linguam qn loquendum
ꝫ p misericordia et iusticia.
Sunt etiam multi silentes venacie be
stie crudelissime que ut oues
mactare et pdere posset vo
cem hoiis fingit et dum ho
credit esse posset oues i va
dere Sic multi vba racionalia
quiqz loquuntur et dum iusti esse cre
duntur abeis no custodiatur
Est ergo loquendu ita tamen vt
sit racionabile yrm multu no
cum sed audientibus omnio psiciend
ad hoc nos incitat ps dicens
Quis est homo qui volt vitam
diligit dies videre bonos pro
beat lingwa sua a malo etc.
De hac materia locucionis lacius
habetur supra in hac prima pte
metrica precepto tercio virtutem
primaz Et in parte prosaica p
cepto xxix Maledicus ne esto
et xlviij pauca in conuiuio lo
quere Circa scdm q anima sa
piencia datur paucis est etiam
sciendum q triplex sapiencia re
peritur in hoibus prima quia datur
paucis Secunda paucioribus Tercia
vero paucissimis Primo ergo mo
dicitur sapia quedam naturalis
industria nobis naturaliter indita
generata vel inata q paucis
tribuitur et eius ꝫ diuicie ani
mem vnde pu xxvij scribitur
Audi fili mi et esto sapiens
et dirige in via animum tuum noli
esse in conuiuiis potorum nec i
comessacionibus eorum qui carnes
ad vescendum conferunt q va
cantes potibus et dantes symbola

consumet(ur) Exultet gaudio p(ate)r
iusti qui sapientem genuit letabi(tur)
in eo Secundo d(icitu)r sapia quedam
v(ir)tus intellectualis p(er) exercitiu(m) stu
dij generata quam enumerat
aristotiles int(er) alias v(ir)tutes intellec
tuales Tercio dicit(ur) sapia que
dam notitia spiritualis nobis celitus
gratuita et adeo data et ista
dat(ur) paucissimis De hac dicit(ur)
in canonica Jacobi que de sursu(m)
e(st) sapientia p(ri)mu(m) quide(m) pudica
deinde pacifica modesta suadi
bilis bonis consenciens plena
mia fructibus bonis indicans sine
simulacione Hec namque sapientia
facit hominem aptum ad quedam
alta misteria dei cognoscendum et
tribuit ydoneitatem q(uo)d aliis
instruere possit que duo paucissi
mis conveniunt De hac sap(iencie) j In
malivola(m) a(n)i(m)am no(n) intrabit sa
piencia dei nec habitabit in corde
subdito peccatis Et ideo dicebat sapi
entissimus int(er) tres ordines q(ua) via
ad hanc sapientiam pervenerit
dicit Sup(er) senes intellexi q(ui)a
mandata tua quesivi d(icit) glo(sa) q(uod)
p(er) obedientia(m) mandatorum p(er)venit(ur)
ad sapientia(m) occultorum Prius ergo
debet homo exercitari in studio
bonitatis q(ua)m in studio contemplan
de veritatis Hec duo studia s(un)t
adeo totalit(er) coniuncta q(uod) no(n) de
beat unu(m) ab alio separari ut s(cilicet)
studeat sapie(ntie) et non bone vite
studium tame(n) bonitatis debet p(re)ce
dere studiu(m) veritatis unde i p(salmo)
bonitatem et disciplinam doce me ideo
dicit(ur) Eccl(esiastic)i j Fili concupiscens sa
pientiam conserva ~~iudicium~~ iusticia(m)
et d(omi)n(u)s p(re)bebit illa(m) tibi Et hoc

est q(uo)d directe intendit autor du(m)
dicit Animi sapientia dat(ur) pau
cis quia pauci sunt facientes
et implentes que sciunt vel co
noscunt Pro p(re)missorum intelli
magis in speciali est de tali
questione querendum utru(m) contende(re)
sit mortale peccatum Hanc questio(nem)
format et p(er)tractat b(ea)t(u)s Tho(mas)
sc(un)da sc(un)de q(uesti)o xxxviij Et p(ri)mo
videt(ur) velle p(ro)bare q(uod) conten
dere no(n) sit mortale peccatum q(ui)a
sc(ri)b(itu)r viri seq(ui)t(ur) aliq(ue)m contendisse
ut dicit(ur) luce xxij Facta
e(st) contencio inter discipulos q(ui)s
quis eorum esset maior ergo
contencio no(n) est mortale peccatum
Contra quia contencio contrariat(ur)
precepto Apli qui dicit sc(un)da ad
Thy(motheum) ij Noli verbis contende(re)
Et ad Gall(atas) v Contenciones ira
t(ur) int(er) opera carnis que qui
agunt regnu(m) dei no(n) possidebu(n)t
sed om(n)e quod excludit a regno
dei et quod contrariat(ur) precepto
est peccatum mortale ergo contencio
est peccatum mortale Solucio dicendu(m)
si accipiat(ur) contencio s(e)c(un)d(u)m quod
importat impugnacione(m) veritatis
et inordinatum modum q(uod) sic e(st)
peccatum mortale et hoc modo di
ffinit Ambrosius contencionem
dicens q(uod) e(st) impugnacio verit(atis)
cu(m) confidencia clamoris Si aut(em)
contencio dicit(ur) impugnacio fal
sitatis cu(m) debito mo(do) acrimonie sic
contencio e(st) laudabilis Si aut(em)
cum inordinato mo(do) sic p(otes)t esse
veniale peccatum nisi forte tanta
inordinacio fiat in contendendo
q(uod) ex hac scandalum generet(ur)
unde et ap(osto)l(u)s cum dixisset

ii ad Thy. ii. Noli verbis conten
dere subdidit ad nichil enim uti
le est nisi ad subversionem audiencium
Ad illud vero quod in contrarium
dicitur Dicendum est quod discipuli christi
non contendebant animo et intencione
impugnandi veritatem quam unus
quisque defendebat quod sibi verum
videbatur erat tamen in eorum con
tencione inordinacio quia con
tendebant de quo non erat conten
dendum scilicet de primatu honoris non
dum erant spirituales sicut glossa ibi
dem dicit unde et dominus eos con
venienter compescuit Si vis
eciam plenius ac uberius huic
questioni respondere potes eciam
dicere Quod contencio aut fit
animo malignitatis aut causa
necessitatis aut causa exercita
cionis aut fit causa erudicionis
aut ex quadam titillacione hono
ris et glorie Si fit causa ma
lignitatis prout facit qui volunt
iniuste vincere et animos simpli
cium subvertere secundum hunc modum
est peccatum mortalle Et sic istud
prohibetur ab apostolo cum dicit no
li contendere verbis Si vero
fiat causa necessitatis tunc
non est peccatum sicut dicitur proverbiorum
iii supra id Non contendas contra
tra hominem frustra non vetat
contendere adversus eum qui male
fecerit ut corrigatur quia hec
contencio frustra non fit quam
certa necessitas cogit Si fiat
causa exercitacionis non est mor
tale peccatum Quod quod dicitur proverbiorum
xxix Vir sapiens si cum
stulto contenderit Glossa doctor
fidelis et sapiens si cum infideli

et contumacie contenderit sive
tormenta corporum vel gaudia
narrat bonorum frustra ergo in
sensatus laborat Si eciam fit ex ti
tilacione honoris vel glorie ve
niale videtur peccatum Et secundum hoc
accipitur illud Luce 22 facta est con
tencio inter discipulos christi etc. Et
dicit glossa Non est incredibile
quod honore se invicem prevenien do
certarent Sed quilibet ex causa con
tenderit ex quo accipitur quod car
nales erant contendendo de
prevencione honoris Sic igitur
patet quod aliquando est mortale aliquando
veniale aliquando neutrum Cum
enim dicitur Luce xiii Contendi
te intrare per angustam portam
neutrum designatur sed quod potest esse
meritorium vite eterne Et sic
patet veritas questionis Dilige
sic alios Politice vite pura
hoc speciale mandatum observan
regulari commendat ne quispiam
inter homines prosterando cari
tatis ordinem aliena commoda
propriis necessitatibus anteponat sic
enim Salomon dicente instruimur
ut vix proporum foncium latices hau
riamus primitus et postea ipsas
in proximos derivemus sic sibi
nequam et insipiens omnibus videtur
inutilis quam vero professores multi
et in propriis utilitatibus negligentes
similes facti sunt insipientibus
et sue stoliditatis merito be
stiis comparantur
Dilige sic alios ut sis tibi
carus amicus Sic bonus
esto bonis ne te mala dampna
sequantur Undecimum auctoris preceptum
metricum post quam auctor in precedenti

pcepto p̃buit rudimenta correctio nem modificancia Sicut vero in p̃nti pcepto p̃bet rudimeta ad di lectionem et caritatis ordinem i ducentia atq̃ seruantia cui qua dam ta͞n modificatione dum dicit di lige sic alios quasi velit i nuere q͞ non debes tantum tuos p̃ntes dilige ul pximos ul etia exne os qui potius debeas esse tu os qui potius debeas esse tu ipsi amicos et tenere caru quia omis ordinata caritatis map̃ ul mapre debet a seipa hunc ordine caritatis non seruat ille qui ppt amorem filior et caror suoru amori dei et aie sue saluti hoc aut faciut illi qui comadia fal sa testimonia rapinas et vsuras amore filioru et caror suor co mittut Attendens ergo autor q͞ talis in ordinata dilectio ref here debet dei cultores a debito cultu qd fit si h rudimeta negli gant obseruare pp tanto hoc p ceptum qd e debite dilectionis inducti͞m p̃bet fore penitus ob seruandu s dilige sic alios p aug p̃m met intelligentia et obsuancia est sciendu q͞ homo quadruplr debet seipm dilige et p ↄsequens sz pximos sicut si wlt autoris pceptu obsuare Et p̃mo veracit scdo ordinabilir Tercio efficacit q̃rto pseuerat p̃mo dico q͞ homo d3 se dili ge veraciter ut sz diligat se pp ter veritatem q͞ bonus e uel ut bonus sit eode mo deb3 dilige aliu sz pxi͞m vn Aug Qui amat homines aut quia iusti sunt aut ut vt iusti fiat amare debet Aut quia iustus est

aut q͞ iustus sit sic et seipm a mare debet Secundo debet ordinate diligere ut sz nichil diligat ultra deu sup deu aut contra deu pro cuius eui dencia e sciendu q͞ Aug li° i de doct na xana pont ordine cari ts q͞ p̃mo diligendus e q sup nos e sz deus Scdo qd int nos est sz aima Tercio quod circa nos e sz pxim uel amicus uel angelus Quarto qd infra nos e sz p͞p͞m corpus deinde res exteriores sic ho debet dilige pxi͞m sed no sup deu nec contra deu sicut fa ciut ut plurimu hodie mortales qui pp ter filios et pximos multa faciut contra deu sz deu sup oma dilige debent et hoc ppt duo p̃mo ppt nois hoc ppt deriuacionem que suam ipsi deriuacionem que suam nobis declarat mirabile po tencia et caritate qua nobis contulit et semp confert qd p̃bat ipsi nois Ethymo͞a vnd notandu q͞ hugwo in suis di uacionibus de deo fac t͞plice expositionem Dicit eni deus a desu de es de est p ↄ͞uem eo q͞ cui aderit nichil de est Item dicit deus a diligo di lige quia omia diligit et nl odit eoru que fecit Sup xi vel tercio dicit a do das dare quia oma bona omib bomis tribuit Scdo sup oia diligendus e quia in eo sunt ea que na turalit ab omib diligunt hombus sz vtile delectabile et honestu quia ipm diligere vtile e delectabile e honestu est

Ad hoc autem ut scias deum perfecte
amare expedit prius gradus
amoris perfecte cognoscere et sunt
isti videlicet cum diligo me propter
me iste est primus gradus et talis
amor non est bonus Secundus gra
dus cum diligo deum propter me
iste est mercenarius et tunc erit
bonus si principalis finis est bonus
scilicet deus Tercius est cum diligo de
um propter se i. quia bonus hic
est valde bonus quia talis amor
uno tantum oculo scilicet dextro re
spicit deum Quartus est cum diligo
me propter deum hic est optimus quia
in tali amore nichil querit homo
de suo etiam in seipso sed solum
que dei sunt Super omnia ergo
diligendus est deus quia cum ipse
sit principium ex hoc ipse est summum
ex hoc ipso quod summum est summe bo
num est ex hoc ipso quod summe bonum
est beatum est et summe beatificatiuum
et hoc ipso summe sciendus et per
hoc est ei summe per amorem inhe
rendum et in eo summe tamquam in
fine quiescendum Deinde in ipso
diligere spiritualia bona Deinde
bona corporis deinde bona exterio
ra Cantica ii Ordinavit in me cari
tatem Tercio debet efficiatur
se diligere quia homo debet bona
procurare et noxia devitare Sic
etiam debet proximum diligere prima
Iohannis tercio Non diligamus verbo
neque lingua sed opere et veritate
Ubi nota quod hec est differentia munda
norum dilectionis et virorum virtuosorum
quia mundani diligunt propter aliud
a dilecto scilicet propter comodum quo de
ficiente deficit dilectio Legitur
enim Genesis xxi ubi illa mater
Agar quando defecit aqua in utre
abiecit filium Item in libro Iudicum
xvi quod illa uxor Dalida abie
cit Sampsonem rasum quem ac
ceperat capillatum Item primo Re
gum xxx quod ille dominus Amalechites
dereliquit servum infirmum quem
tamen tenuerat secum Ex quibus
patet quod in mundo isto nec mater
filium nec uxor virum nec dominus ser
vum diligat nisi propter temporale
comodum Virtuosi vero viri di
ligunt deum ac etiam proximum non
propter aliud a dilecto sed solum propter
ipsum deum quia iste est debitus fi
nis omnium Unde est quod beatus Iohannes
prima Epistola tercia describens mo
dum dilectionis dixit Non dili
gamus verbo neque lingua sed
opere et veritate Et hoc est quod
dicit Augustinus [illegible] non potest esse
verus amicus nisi prius fuerit a
micus veritatis secundum enim philosophum secundo
est pre omnibus amicis honorare
veritatem Et si perfecte volumus
diligere deum oportet quod diliga
mus proximum Sed aliqui sunt secundum
lunam que numquam sicut ut dicunt
astrologi est ex utraque parte cla
ra Nam si est clara superius et
inferius est obscura quando inter ea
et solem interponitur terre um
bra Sic moraliter aliqui vi
dentur esse clari ad superius quia
putant se deum diligere et tamen
non diligunt proximum ymo ipsum
magis odio habent vel si ali
quem diligunt eum non diligunt propter
deum Unde tales sunt clari ad
inferius sed ad superius sunt ob
scuri Aliqui autem neutrum ha
bent unde tales totaliter eclipsantur

hoc aut est qd dicit Joh j epla iiij Si quis no diligit fre suu que videt deu que no vidz quo pt diligere De matia dilectio nis et veri amoris plenissime habet in scda phemali parte q. xv. at etiam in ultimo pcep libent scto amorem et ibi vide si placet Quarto pseueranter se debet dilige nullo em tpe de sinit ho se dilige quodamo p. xim omn tpe debet pseuerant dilige . s. tpe aduersitat sz et psperitat pu xvij. Omni tempe diligit qui est amicus Si aut curiosius vellet scire quod essent dilectois signa dicendu q sut xviij pmu q amicus amicum libent audit Scdm q de ipo semp loquit Terciu q sepe sine tedio de ipo cogitat Quartu s' obsequit Quintu corpus et res p illo expoit Sextu offensam timet Septim offensam placat Octauu congaudet psperitati No nu condolet aduersitati Decim gaudet de sua psentia Undecim dolet de sua absencia Duodecim diligit et odit qd ille Tredecimu conat ei placere Quartu decim timet ei displicere Quintu decim trahit alios ad eius amiciciam Sextu decim muna ab eo data non alienat Decim septim co silijs suis acquiescit Decim octa ab eo fiducialiter petit Jn intel ligencia et obsuancia scdi metri etiam e scienduo q id metru dupli cem pt hre intellectum vnum sz in dam et aliud dum pmus in tellectus sic pt exponi ut sit sensus Bonus esto bonis q dicat

et quis no diligat aliu sic q ex tali dilectione dampnu tm ne aliquod sequat puta fide iubendo res aliquas uel pecu as in distincte pstando aut p ipo guerram aduersus amicos accipiendo quia Eccl v scribit Noli fieri p amico i inimicu pximo et hius di vnde quida dicebat Si plus diligitis qm nos q ius pegnu ante molendinu nos pmat alta sitis Scdus in tellectus sic exponi potest ut dicat sic bonus esto bonis q. d. q quis amicu suu bonu dum bonus e diligere debet qius errore suu p que puus effiat inime dilige debeat quia ex hoc dampna pessa sz et nos amissione inde conseq valeret hoc etia pbat Aug in canone Odio habeant peta lxxxvj d vel ne te mala dampna seqt . i. ne facias vel committas pctm amici tu causa iuxta id Tulij Nulla excusacio pderit tibi si amici tu causa peccaueris Jn pmis sorte intelligencia magis in spe ciali occurrit ad pns de mstra scriptis dubitabilibus qrendu Et pmo qd sit melius et magis meritoriu an dilige an diligi huic qstio pt rnderi q dilige e magis meritoriu Et hoc qtuor rombus psuadeti pt pmo namqz tali mode quia quod diligimus scimus sz q diligimur nescimus sed credimus Secundo quia q diligimus est vtutis sed q diligimur e aliene Tercio quia cu diligimus nos obligamus

cum vero diligim(us) obligam(ur) Cer
to quia cu(m) diligimus meremur no
bis cum autem diligim(ur) alii me
rent(ur) &c. Item p(er) dilectionem (christi)
imitatores efficim(ur) Ioh. xv. h(oc)
e(st) preceptum meum ut diligatis
in vicem sicut dilexi vos Item
p(er) dilectionem efficim(ur) disci(pu)li
(christ)i In hoc cognoscent homines
quia mei estis disci(pu)li si dilectio
nem habueritis ad invicem Ioh.
xiii Item p(er) dilectionem effici
m(ur) contemplatores dei i Ioh.
iiii Qui diligit fratrem suum in
deo manet et videt eum Secundo
querit(ur) utrum s(e)c(un)d(u)m ordinem cari(tatis)
preponendus sit amor salutis p(ro)p(ri)e
amori salutis aliene Huic questi
oni r(espo)ndet(ur) q(uod) sic quia h(oc) dicunt
sancti hoc dictat iudicium recte
racionis ac etiam instinctus nature
Racio horum demonstrat(ur) esse talis
q(uia) unumquodque appetit plus p(er)fec
cionem suam in seipso q(uam) in suo
simili Et caritas desiderat
p(ri)mus deum nobis uniri et in
nobis habitare et nos in ipsum ten
dere et in eo quiescere q(uam) in
aliquo alio qui nobiscum h(ab)eat
aliquam similitudinem Contra p(ri)m(u)m
dum mandatum q(ui)a xxii ho(mo)
diligere debet p(ro)xi(mu)m sicut seipsum
ergo &c. Solucio dicendum est
q(uod) sicut (pri)ma dictio no(n) e(st) nota p(er)
fecte equalitatis seu commensuracio
nis s(ed) expresse similitudinis que
in hoc attenditur q(uod) ho(mo) diligere
d(ebet) p(ro)xi(mu)m ad id bonum ad quod
seipsum Hoc etiam iure p(ro)bat(ur) p(er)
illud quod legit(ur) et notatur
in decre(tali) nisi specialis de aut(oritate)
et usu pal(lii) dicit ibi textus q(uod)

si oporteat ut vel nos vel tu ex
hoc confundamur Nos ergo eli
gimus potius te confundi q(uam) le
damus sedem ap(osto)lice dignitatis
Item dicit Canon si non licet (de)
xxiii q. v. q(uod) quilibet regulam
diligendi p(ro)xi(mu)m accepit a se ipso
unde dicit glo(sa) ibi q(uod) p(ri)mo qui
libet sibi faciat elemosinam deinde
p(ro)ximo hoc p(ro)bat(ur) in canone
Qui vult de pe(nitentia) d(istinctio) iii Ex h(oc)
videt(ur) q(uod) cum alterius dampno
michi consulere possum ad h(oc)
facit lex Si quis sua mo ff
ad l. aquil. Contra h(oc) facit
canon p(ri)m(u)m xxiii q. ii Et cano(n)
Si quis ved(...) xi q. iii Solucio
contraria intelligunt(ur) ~~cum~~ q(uando)
cum detrimento alterius vel dolo detra
hit(ur) q(uo)d nullo mo(do) fieri deb(et) vi q. i
Deteriores Hic q(uando) no(n) animo no
cendi alteri michi p(ro)s(pici)o De hoc
etiam videri p(otes)t q(uo)d notat(ur) in
regula locupletari de re(gulis) iur(is)
li. vi Tercio q(ueri)t(ur) utrum malus
homo sit amicus sui ip(s)ius vel
p(ro)p(ri)e loq(ue)ndo verum amat seipsum
Et videt(ur) q(uod) sic quia id quod
e(st) p(ri)n(cipiu)m pecc(at)i ut declarat Aug.
xiiii de civ(itate) dei igit(ur) e(st) ma
gis in peccatoribus Et sic seipsos
magis amant Contra in ps(alm)o d(icitu)r
Qui diligit iniquitatem odit
animam suam Ad evidenciam huius
questi(onis) t(ri)a declarabunt(ur) P(ri)mo
quid e(st) amare seipsum Secundo q(uod)
boni homines p(ro)p(ri)e amant seipsos
Tercio q(uod) mali homines p(ro)p(ri)e loq(ue)n
do no(n) amant seipsos sive no(n)
sunt amici sui ipsorum Circa ad
p(ri)m(u)m s(e)c(un)d(u)m q(uod) ho(mo) e(st) ho(mo) p(ro) hoc q(uod)
h(ab)et animam r(aci)onalem s(e)c(un)d(u)m quam

dicat aia interior Est quite aial p naturam sensitiua qua habet comunem cum brutis p qua dicat homo exterior Et ideo quod fat homo sedm aiam rationale fat sm qd homo quia aia raciona lis e pncipalissima in homine sicut etiam dicimq q id qd facit pnceps ciuitatis facit ciuitas q e pncipalis in ciuitate vnd ho mies qui amant sedm aiaz raco nalem ppe amant seipos quia amant id p quod sut hoies Dic ergo homiez amare seipm ppe e amare aiaz suam racionale Et sic ptz pm Quo ad sedm e sciendu q homies boni ppe amat seipos sedm qd pbat Aristotiles viii Ethicor p quiq que sunt ppa amicicie pmo em ut dicat vniusquisq amicus vult amicu suu esse et viuere Scdo vult ei bo Tercio opatur bo ad ipm Qrto gmittit ei delectabiliter Qunto concordat cum ipo qi in eisdem delectabilib et contristabilib Ex quib ptz q boni diligut seipos quo ad aiam racionabilit nam volut ipm saluari in sua integri tate et optant sibi ea que sut eius ppa sz bona spualia et v tutes et scias et pcurat ista bona aie sue racionali et delec tabilit conuiuut aie sue ronali quia ad cor ppu redeut q iue niut ibi bonas cogitacoes conuiuu quia considerant bona q habet et recordantur bonor que fecerit et habent spem futuror bonor que intendant facere Ex quib delectaco causatur et concordant cum ea no em paciut in se ipis voluntatis defensionem

sed cor eius tota dua tendit ad idez Ex quo ptz q sut sui ipor ami ci ppe loquendo et sic ptz sedm Tercium patz ex pdictis de fcali videlicet q mali homies ppe lo quendo non amat seipos quia amant se sedm id q sut hoies qd sic patet pmo namq non volut integritate hois interioris sz mentis ronalis conseruare ymo ipam p malis que faciut quot tidie corrumput Scdo no desi derat bona spualia que ppe eis conueniut nec ad hoc eis laborat Tercio q no e eis delectabile viue cum ea no em redeut ad cor quia inueniut ibi mala pncia pterita et futura que ppomut facere ideo fugiut seipos nec seipos hnt Quarto no concor dat cu seipis ppt remorsum consciencie iuxta id ps Arguaz te et statuam cont faciem tuam Ex quib clare relinquitur q no amat seipos Argumentu in co trariu dicendu e q iste amor qui e pncipium pcti e amor quo amamq natura sensitiua siue exteriorem homiez et talis a mor bn e in pctorib sed sm hunc amorem no amat seipos pprie inquantu sut homines sed inquantu sut aialia Amor aut quo amatur homo sm id q e homo no e in pctoribus Et ideo non sut amici ppe sui ipor Rumores fuge zc Si fame pcoma dignus velatib adipisci contendas inanes rumosit*s hystoria narratoriae i modera te sterilitatis ineptas totis

viribus declinato Postquam enim
mentis humane thalamus hec vo
luptas intraverit nequissimus ho
stis contagia venenoso letatur
murmure et detractione pascitur
congratulatur luxurie et coniuga
to viciorum exercitu virtutum colle
gium excludit Nam iuxta apostolum
prava colloquia mores corrumpunt
egregios que si longa observa
cione convaluerint facili dimi
nucione non poterunt cohiberi
Rumores fuge ne incipias
novus auctor haberi Nam
nulli tacuisse nocet nocet esse
locutum Duodecimum auctoris pre
ceptum materia huius primi metri
plene tractatur supra in secunda pa
rte hiemali parte c xxiiij qui in
cipit Dixi octavo quod Rumor
assiduitas ita quod non expedit
hic ea amplius reiterare salvo
quod ibi non ponitur Dicunt enim au
torem sine c et actore sine
u ut plurimum in textu scribi
sine u actor vel autor sine
c tamen in rei veritate non debe
at scribi actor sine u sed auctor
per c hoc etiam per Ethymologias horum
tum evidenter apparet Nam
actor dicitur ab agendo quia
in distinctionibus causarum prior
in tractibus habetur ipse enim causa
initium ampliare ut iiij q iiij
c j et in iure proponitur ut ibi
de v sign c sor Et naturali
consideracione passio accione prece
dit et responsione peticio et
nemo sine accione experitur ut
ff de verborum l Si pupilli ff
si et nemo potest agere nisi cui
permittitur ut C de iure do l

Si rem / Autor sine c dicitur in
ventor Nam autores appellantur
arcium inventores Sed auctor cum
c dicitur augmentator vel fictor vel
rumorum inventor Hoc enim provenit
ex septima filia superbie que dicitur
novitatum presumpcio quia quis no
va dicat vel inveniat ut laudetur
et talibus de parvis magna et
de magnis maxima loquitur versus
C sine metra ligat hic et hec
autenticat autor Ampliat hic
auctor ab agendo dicitur actor Atten
dens igitur autor quod non decet
dei cultorem se talibus rumo
ribus immiscere primo pocius circa
rumorum initiacionem id est eorum
que de novo dicuntur sua debeat
moderari labia pro tanto hic suum
probet rudimentum primitus observa
dum dicens Rumores fuge ne
incipias novus auctor id est novus
augmentator vel inventor rumorum
vel plurium mendaciorum vel false
vel nove fame impositor hoc
eciam specialiter pertinet ad detrac
torem qui vitam et bonos mo
res aliorum contempnit corrumpit
vel etiam minuit ut in canone
quo modo vj q j et c detractores
De materia detractionis vide supra
in tercio precepto metrico virtute
primam et ibi satis de hoc etc Pro
secundi metri intelligencia et
observancia Sed scitur quod Symonides
poeta prout legitur in libro de
vita et moribus philosophorum inter
cetera dixit Penituit tacendo mul
tos autem loquendo circumvictos ag
novimus et libro eodem de zeno
te legitur me quoque penituit
dixisse tacuisse numquam et hoc est

quod intendit autor dum dicat
Nam nulli tacuisse nocet sed velit
innuere quod nulli nocet tacuisse
sed ad tempus congruum scio enim
multos perisse loquendo Et ideo
non nocet tacuisse ad tempus sed no
cet esse locutum verum et ad tempus
aptum vel congruum vel aliter quia
plures sunt quibus magis nocet
suum loqui quam sua taciturnitas et hoc
quadruplici de causa Primo quia occa
sio culpe Prover. x. In multiloquio
peccatum non deerit Secundo quia signum
stulticie Eccl. x. Stultus verba
multiplicat Unde Solon philosophus
cum aliis loquentibus taceret inter
rogatus utrum taceret propter verborum
inopiam aut quia stultus esset Re
spondit nullus stultus tacere potest
Tercio quia est causa displicencie
Eccl. xx. Est tacens qui invenitur
sapiens Et est odibilis qui
est promptus ad loquendum Quarto
quia est contra ordinem nature na
tura enim ordinavit ut homo unum
os et duas aures habeat ad
innuendum quod plura et multa de
bet audire et pauca loqui Jacob.
i. Sit omnis homo velox ad
audiendum et tardus ad loquendum
Unde Zenocrates philosophus cuidam
multa loquenti ait Audi me os
unum aures duas a natura acce
pimus quia dicit pauca debemus
dicere. De materia taciturnitatis et lo
quacitatis vide supra in iii precepto
in secundo metro Proxima ille deo etc.
ibi ad plenum Pro punctissorum intelli
gencia magis in speciali est de
ista scriptis dubitabilibus querendum
Et primo quia in utroque metro ta
gitur de viciis vaniloquii pro tanto

puto utile hic discutere utrumque vi
cium materiam videlicet quod sit
vel dicatur magis peccatum esse an va
niloquium quod fit per rumorum placo
nem aut multiloquium quod fit ex
defectu modi Quo ad primum que
stionem breviter pro obiectionem videtur
Et hoc sic primo enim videtur quod
vaniloquium quod fit per rumorum
nunciacionem seu placionem sit
magis peccatum multiloquio quia vani
loquium privat finem debitum locucio
nis propterea dicitur Jacobus Vanus
vane constitue iudicium propterea dicitur
Bernhardus Dum occasione verba ca
vere negligimus ad noxia pue
nimus ut paulatim modum detrac
tionibus in hyama Sed hec singula
vaniloquium est gravissima et alie
circumstancie predicte ergo peccatum va
niloquii maius est peccato multiloquii
In multiloquio enim est peccatum ex
defectu modi Defectus autem modi
minor est quam defectus finis Ad
autem peccatum multiloquium sive
verbositatis sit maius peccatum
vaniloquio probat Bernhardus sic
dicens valde difficile est ut
qui multa loquitur non mentiatur
iuxta id Prover. x. In multiloquio
peccatum non deerit Hec autem
condicio gravior est predictis peccatis
de vaniloquio ergo multiloquium
gravius est peccatum vaniloquio Solucio
dicendum est quod si ipse consideren
tur sine in condicionibus aggra
vantibus magis malum est vani
loquium ponit enim defectum maioris
boni sive attendantur secundum
condiciones adiunctas aggravan
tes possunt esse sicut excedencia
et excessa Ista circumstancia aliquando

pt esse aggrauans ex parte mul
tiloquij ut puta q administreat
falsitatem uel q preueniat ad
contemptu ex consuetudine et
scdm hoc multiloqm posset ee
grauius aliqn vaniloquio Hec
tame condiciones pnt in esse
vaniloqo et grutu adhoc no
diceret vnu maius altero
Quo ad scdm questu videlicz
de difficultate cauendi hmoi
peca rnderi pt etia p ob
iectionem quia pmo videtur
difficultate pfecti possit vita
re hoc pctm multiloquij qr
in canonica Jac iij ca scribit
lingwa vra ignis e glo cum
fere sit impossibile vitare
pctm etiam a pfectis no quis
debet appete magistratum It
in ead canoca Jac eode c Si
quis no offendit in vbo hic p
fectus e vir Similiter Eccli xiiij
Beatus e qui non est plapsus
vbo ex ore suo Pfectoru g
est caue pditu pctm cu diffi
cultate et ita videt q no sit
imperfectoru cu hi tatu pfectis
tribuat Sed contra videt
p hoc quod dicit in glo sup9
ille sr i° vo Si quis non
offendit in vbo etc Qua of
fensione huana pt vitare fra
gilitas vt e vm doli detractio
nis iactancie sed et ociose et
superflue locucionis sed quod vi
tare pt huana fragilitas pt
vitari ergo multiloquiu siue
vaniloquiu ab imperfectis vi
tari pt Solucio dicendu e
q cu loqm de huana fragi
litate que hmoi pcta vitare

pt hoc dicit ad drem pociu mo
tuu quos huana vitae no pt
fragilitas Sed humana fragi
litas duos statu ostendit imperfec
tis et pfectis In impfectis e po
testas vitandi s3 illa possibi
litas no est disposita ad vitadu
s3 e magis pna ad no vitadu
In pfectis vo e possibilitas
disposita facto quia no e vsqz
quaqz completa ideo dicitur
difficile e pfectis vitare Cu
autem potencia e completa
ex spali gra tunc dicit beato
uel pfecto pfectione sufficienti
Et sic d3 intelligi id Jac iij°
Si quis no offendit vo hic
pfectus est vir De hac matia
pulare loquit btus Aug9 d
A multiloquio a vaniloquio a
stultiloqo os tuu debes copesce
quod celestibus constat misteriis
esse consecratu autor aute iste
loquit in matia spali in qua
expedit tacere s3 in placore Eu
moru et ibi vm e q multi ta
cuisse nocet Item tibi pmissa
Consciencie ticeriij pponens
attende et veritat indiuo re
dimici attendat huane muta
bilitatis fallacias que frequeter
in falsitat inducut laborintu
Cum eni scdm sapiete vanitati
cuncta subiaceat et iuxta pphe
tam vani sut filij hom et me
daces qui in eoru polliaticione
confidunt asserentes in ania
et pmissa dubia p costantibus
affirmates more illoru qui agr
willam lubricosa cauda astri
gunt no sine no infamie a p
missis ac poliatis pt excludut

Rem tibi pmissa certa p
mitte noli daro fides ideo
qz multi multa locuti Decimu
autoris preceptu metricu visis
supra in parte p̄saita precepto x
ixo Maledicus ne esto viciis
lingwe que sunt xxiiij^or in gene
nali Sunt vero in p̄nti precepto
metro autor tractare intendit de
nouo ipius lingwe vicio videlicet
de indiscreta pmissione in speci
ali Est autem indiscreta pmis
sio qn aliquis alicui certitudinaliter
pmittit ad implere quod sibi ab
alio z pmissu et forte iste qui
sic pmisit nolit vel no poterit
ad implere pmissa et sic talis r
putabit infidelis deceptor et
medax cum pmissa imple non
possit Attendens ergo autor q
cultore dei no decet tales fatu
as et indiscretas pmissiones alicui
pmitte qui ex hoc ꝯ infamiaz
mendacij possit de facili incurrere
p tanto ponit hoc preceptu sed mo
negatiuo pem̄ts negatiuo pem̄ts
obseruadu fore ꝯ Rem tibi p
missam qn velit i mere Primo
aliquis pmittit tibi aliquam
rem noli pmitte ipaz certam
alicui nisi ipam habes i tua
potestate Secundo quia ille qui
pmittit tibi eam pt te falle
Et ideo noli ea certam pmit
tere ne ex hoc medax videaris
sed eam potius sub condicione
pmittas Pro presenti met intellige
cia et obseruancia e sciendu q
autor qui composuit suma de vi
cijs et virtutibus in x^o lingwe
vicio induat vnu quemqz ab
hoc vicio lingwe videlicet indiscrete

pmissionis abstinere Et hoc ma
xime ppt tria mala que inde
sequuntur Primum est ppt remorsu
consciencie Prou xij Est qui
pmittit et quasi gladio pun
gitur consciencie hoc sit qn pm
sum no soluit Eccli xx Qui
p confusione pmittit amico ut
non soluit lucratus z eu inimi
cum gratis Tercio z q te
netur soluere quod pmisit
Eccli viij Videas supra virtute
tuam q si spospondis quasi
restituens cogita Et alibi prius
qm pmittas deliberes postq q
pmiseris facias Et eccli v me
lius z no vouere qm postq vo
tu pmissa no reddere Juxta
hoc nota scdm canones q votu
frangitur ppt octo Primo ppt
maiore religione xix q ij
dic Secundo ppt superuenientem
dignitatem xviij q 1 Statu
Tercio ppter voti maliciam
xxij q iiij in malis Quarto
ppt prius ptatem xx q ij
puella Quinto ppt mutuum vin
culu xxxiij q v q deo Sex
to ppter mariti obsequium ut
xxxiij q v manifestu c Ro
luit Septimo ppt plati re
uenciaz de conse d v Non
oportet Octauo ppt inhab
dum subtractionem liij d
Ex antiquus Pro speciali
declaracoe huius precepti metri
ppt formari qstio quam format
doctus Thoms q xc De l^o qui
aliquid pmisit et postea no
facit tenendo tenet q si i^e
qui aliqd pmittit habet aim
faciendi id quod pmittit no

mentitur quia non loquitur contra
illud quod vergit in mentem si
vero non faciat quod promisit
tunc videtur infideliter agere philosophus
quia animum mutat potest tamen excu
sari de duobus vno modo si promisit
id quod est manifeste illicitum
quia promittendo peccauit mutando
autem propositum bene facit hoc ma
nifeste tenet Augustinus in canone
In malis promissis xxij q iiij
Alio modo si mutate sint condiciones
personarum et negociorum ut ij[o]
Senece in libro de beneficijs ad
hoc ut homo teneatur facere quod promi
sit requiritur quod omnia immuta
ta permaneant vnde et apostolus
non est mentitus non implens
quod promisit cum non iuit Corinthum
ij ad Cor ij Et hoc propter im
pedimenta que superuenerunt Et
nota secundum Ar q ex quocumque modo
pacto siue promissione oritur ac
cio licet secundum leges sit contra
et quod mortaliter recedens a
pacto ut legitur et notatur in
decretalibus j ex de pactis In alter
natiuis etc promissionibus et de
bitis electio est debitorum et suffi
cit alterum ad impleri ut insti
de actionibus § preterea et in re
gula iuris in alternatiuis de re
iuris libro vi Pro secundi me
bri intelligentia est sciendum quod
loquacitas reddit hominem odio
sum taciturnitas vero amabilem
vnde quidam philosophus interroga
tus a quodam quo hominibus pla
cere posset Respondit si gesseris
optima et locutus fueris pau
ca vnde Ecclesiastici ix Terribilis
in ciuitate sua homo litigiosus

et temerarius in verbo suo odibilis
est Ymo quod deterius est tale vicium
loquacitatis hominem reddit incredi
bilem vnde Varro fides ideo et
peruenit exeo quia multi multa
sed mendacia loquitur quasi velit
autor innuere quod ideo paucis cre
ditur quia illud quod promittunt im
plere non possunt aut nolunt quia
fallaces sunt et fallaces taliter
fiunt ut verbis eorum bonorum non
creditur Pro speciali huius secundi
membri intelligentia est de tali
questione querendum vtrum multiloquium
sit veniale peccatum tantum an eciam
mortale Et primo videtur quod sit
veniale cum enim loquitur Augustinus
de minutis peccatis xxv d tercia
xxv d iij § Tantis Inter cetera
ponit id quoties loquitur quis
plus quam oportet est veniale
peccatum sed hoc est in multiloquio
ergo multiloquium est veniale pec
catum Item dicit ysidorus quod ociosa
verba non reprimit cito ad noxia
transit Et dum parua non cauemus
nonnumquam in magnis prolabimur Sed
in multiloquio ociosa verba
non reprimuntur Sed ociosa verba
non reprimere est parua non ca
uere hoc autem est veniale peccatum
Item Ecclesiastici xix qui spernit mo
dica paulatim decidet in tale
vim ociosum risum et huius di
ergo multiloquium ad modica
pertinet ergo est veniale peccatum
Sed quod autem sit mortale peccatum
probatur per hoc quod dicitur super id
psalmi Vir linguosus etc vbi dicit
glosa que delectat ex ore foras
tumidus est et quia foris est
mittetur in tenebras exteriores

sed pena tenebrarum exteriorum de-
betur peccato mortali ergo linguositas
est peccatum mortale sed hoc idem est quod
multiloquium ergo multiloquium est
peccatum mortale Item Job xi dici-
tur numquid vir verbosus iustifica-
bitur quasi dicat non quod iustifica-
cio et verbositas opponuntur sed
iustificacio non opponitur nisi mor-
tali peccato ergo verbositas est mor-
tale peccatum Item super i Jacobi
tercio lingua vera ignis est con-
tinens magna materia bonorum
operum pietate sed non sit pre
materiam bonorum operum nisi mor-
tale peccatum igitur incontinencia
lingwe est mortale peccatum sed hoc
est multiloquium principaliter igitur
multiloquium sive lingwositas est
mortale peccatum Item dicit Gre-
gorius qui lingwam non refrenat
concordiam dissipat sed dissipacio
concordie non fit nisi per actum
mortalis peccati ergo verbositas
inquantum non est refrenacio lingwe
est mortale peccatum Solucio dicen-
dum est quod aliud est proprie multilo-
quium et aliud est verbositas sive lin-
gwositas Nam verbositas sive
lingwositas sonat in contemptu
premente ex consuetudine super-
flue et inordinate locucionis etc
multiloquium vero determinat tamen
quantum verbositas sed stat in genere
Et ideo multiloquium sit aliquando
veniale peccatum multiloquium lin-
gwositas vel verbositas potest esse
mortale peccatum et per hoc patet sol-
ucio obiecta Nam prime raciones
locuntur proprie de multiloquio putant
est tamen lingwositatem sive verbo-
sitatem Raciones vero alie que
dicte sunt inconveniunt loquuntur de
verbositate sive lingwositate Ra-
ciones vero tercie loquuntur de
circumstancia aggravante non ergo
inmerito dicat autor Racio fides
ideo Cum te aliquis laudat
Si tu quisquis in hujus vite fluvio
ymo mari magno et spacio-
so navigas hoc in exario meo-
rie sedula consideracione reponas
ne aliorum laudibus intumescens
plus extere assercioni quam tibi ipsi in-
dicio condescendas In hoc enim
ipso opere fallitur humane delibera-
cionis iudicium quod more oculi
corporalis aliena perspiciens se ipsum
non permittit intueri sed dum pal-
pones mendacia adulterorum
phaleras ac cetera seduccionis
misteria que aures laudis bi-
bule non attendunt minus pruden-
tur demulcetur peccator in desi-
deriis anime sue et iniquus bene-
dicitur ambulans quidem in magnis
et mirabilibus super se non in te-
stimonium veritatis insequitur me-
dosa fraudulencia falsitatis
Sane patet quod adulterorum loquaci-
tas minutatum fortuna vel
alias adulacionis optata sibi
stipendia non accepit sancios
laudis et dulcifluos convertet
in detraccionis aculeos in momen-
to plus aliis dete etc

Cum te aliquis laudat iu-
dex tuus esse memento
plus aliis de te quam tu tibi cre-
dere noli Textum determinat
autoris preceptum metricum
Postquam autor in precedentibus
preceptis tractavit de proximo

lingwe vicio scilicet de indiscreta per missione nos a tali vicio precauendo Nunc vero in presenti precepto subsequenti intendit tractare de septimo vicio lingwe scilicet de adulacione Et dicitur adulacio per ipsa laudacio cum sermone vane laudis alicui exhibito intencione placendi Unde hec duo nomina scilicet adulacio et laudacio ex eisdem consistunt licet aliter ordinantur Pro cuius precepti intelligencia est sciendum quod virtuosi secundum philosophum laudem non appetunt Racio quia contentantur de interiori gaudio quod oritur ex consciencia virtutum vnde non curant ut illucidantur Immo minus clara est aliqua virtus cum publicatur cuius signum est quod boni cum laudati fuerint non contentantur virtutibus quas habent sed maiores et occultas intuitur habere et hoc tenet atque probatum est vnica namque virtuosi non reputant se eas retinere virtutes quas sciat in noticia vulgi fieri vnde non valent perfecte gaudere nisi occulte alias virtutes acquirat et merita Hec ergo potest esse causa quare virtus laudata cessit quia virtuosus considerat quod si a virtute laudata desistet scandalazior esset et maiori autumaretur confusione dignus quam si nunquam habuisset eam quam si laudata non fuisset et hec potest esse alia causa Mala vero cum laudantur peyores fiunt per racione sophistice virtutis cum laudantur se suffecisse et alios excessisse ideo vitupabilitur a virtutis honestate desistunt quos superbia decipit quia de virtutis laude superbiunt Virtus autem et superbia non stant simul sed nec topcio triacha uel cum luce caligo Mulier autem vult laudari Racio quia mulier est animal defectuosum respectu viri volens insufficienciam suam latere viris ne vilipendantur ab eis ut stant vel saltem sibi videantur quod quod ab hominibus studiosa et sufficiens reputetur et hoc ipsa credit quando laudatur a viris quia laus est sermo illucidans virtutem ut patet per aristotelem tercio rethoricorum Ex hac conclusione habetur quod appetentes laudem sunt parue virtutis uel valoris Attendens ergo autor quod hoc vicium multum hominem dei cultore a dei timore retrahit nec non per hoc se ipsum in corde suo se ex laudibus adulatorum plerumque hominis extollere et eciam in aliqua mala prorumpere Docet enim ex presenti a laudibus adulatorum precauendum Dum te aliquis laudat qui velit te in mere quasi aliquis gloriat et laudibus te extollit memento esse tuus iudex id est redi ad consciencia tua et intempore considera si talis es qualis esse diceris Unde Augustinus lingwe adulancium ligant animas in peccatis Quam dico illius qui laudatur Sepe enim homo propter laudes nimium se extollit et animam eciam laudantis quia facit illum peccare et peccat in se ipso cum mentitur ideo nullo modo falsis adulacionibus

est ardendum vnde fabulose de
coruo legit(ur) q(uod) ore caseum portans
deceptus fuit p(er) vulpis blandicie
in falsa credulitate ip(s)e q(ui)a vulpes
s(ib)i comodu(m) casei fraudulencia sua q(ue)
siuit Sic veri(s)militer dici p(otes)t q(uod)
quil(ibet) et maxime d(omi)n(u)s credens vul
pinis decepcio(n)ib(us) adulanciu(m) ve
fit coruus ip(s)i q(uoque) adulatores sunt
vulpes sed si talis sit ut ipos ab
horreat et eius subditos debita
equitate p(ro)tractat erit natura
lis prudencie p(ri)nceps et digne
in ipo recipi poterit illud v(er)bu(m)
Tullij de officijs dicentis Sz hijs
qui habent adiumamenta rerum
regendarum adipiscendi ingratum
et gerendi rem publicam quam
contra eos adulatores ergnan
ciu(m) p(er)suasores et hostes Nota
q(uod) quadruplex e(st) adulacio que
in sacris reperit(ur) canonib(us) p(ri)ma
tum quis attribuit alicui bonu(m)
quod no(n) h(abe)t Secu(n)da cu(m) quis ni
miu(m) extollit bonu(m) quod habet
et vtruq(ue) istor(um) est veniale T(er)
ciu(m) cum app(ro)bat malu(m) q(uo)d h(abe)t
et istud e(st) mortale xxvi d(istinctio)
Clericus et talis a p(ro)mocone
repellit(ur) ij q. j Nemo het
p(ro)bant(ur) j f. al(ia)s in glo(sa) adulaci
xxv. d. Quarto cu(m) ex cer
indigencia scia mentit(ur) quis
causa placendi et tu(n)c dicit(ur)
peccare xxij q. ij p(ri)mu(m) De
hac materia quo ad d(omi)nos et
regentes lacius h(ab)et(ur) supra
in s(ecund)a p(ro)hemiali parte c(apitulo) xv
qui incipit Dixi stulto q(ui)
inmulcens et quo eciam ad au
licos satis plane de materia
tractat(ur) ibidem c(apitulo) xvij qui

incipit Dixi stolido q(ui) seducens
et ibi ponit(ur) optima reme
dia De hac eciam materia quo
ad om(n)es indifferent(er) vide sup(ra)
in tercio auctoris p(ro)cepto metro
virtute p(ri)mam in p(ri)mo metro
et ibi eciam dant(ur) remedia
vtilia Sequit(ur) s(ecun)d(u)m metru(m)
Plus alijs de te p(ro) intelligen(tia) B
huius secundi metri notandu(m)
e(st) q(uod) adulatorib(us) blandientibus
quadruplici de causa crede(re) no(n)
debem(us) s(ed) tales po(ci)us vitandi
sunt et cauendi Et p(ri)mo q(ui)a
sunt sicut aucupes aues ca
pientes p(ro)u(erbiorum) xxix Hen fictis
blandicijs s(er)monib(us) loquitur
amico suo rethe expand(i)t g(r)essi
bus suis Sed debem(us) esse o
culati ut tales fallacias repren
damus p(ro)u(erbiorum) j Frustra iacit(ur)
rethe ante oculos penator(um)
vnde quidam ph(ilosoph)us audam
sibi adulanti dix(it) Desine adu
lari michil p(ro)ficit cum intelli
gam Sec(un)do sunt sicut syrene
dulces aues in pectis dormire
facientes ysa(ie) xiij Syrene i(n)
delubris voluptatis Syrene
sunt pisces marum speciem
mulieris h(ab)entes q(ue) ita dulciter
cantat ut nautas obdormire
faciunt et sic naufragiu(m) pacia
unt(ur) s(ed) naute sapientes aures
claudunt et sic euadunt Syre
ne iste adulatores sunt qui va
ne glosis in pectis dormire fa
ciunt ysa(ie) p(ri)o p(o)p(u)le meus qui te
b(ea)tu(m) dicit Ipi eciam tales deb(e)nt
sibi claudere s(er)monis s(cilicet) d(omi)nis
rep(re)hensionib(us) Eccl(esiastic)i xxviij(o)
claude aures tuas spinis et

noli audire lingwa neque Jero
Nos ad patriam festinantes
mortiferos syrenarum cantos
surda debeamus aure transire
Tercio quia sunt sicut scorpi
ones et apes Scorpio enim fa
cie blanditur sed cauda repercutit
atque pungit Apis etiam mel in
ore gerit sed pungit a posteriori par
te Sic adulatores in facie lau
dant et in absencia vituperant
ideo tales repellendi sunt et
cavendi Vnde Seneca Est sub
venenum blanda laudacio Quar
to quia sunt sicut fricatores
fricant enim sermonibus blandis
que non vincere possunt minis po
ciorem Quis in thauro quem
si non potest quis verberibus sub
iugare fricat manibus cervicem
eius et sic apprehendit Ideo non
debet sapiens sustinere vt
quis verbis adulatoriis fri
cat eum quia prouerbiorum xxvii scribitur
Meliora sunt verbera diligentis
quam fraudulenta oscula bla
dientis Quinto presumptuose in canone
non omnis qui v q v Et
hoc est quod in effectu wlt
ostendere autor in hoc metro
plus aliis de te quam velit
in mere considera te si est verum
quod de te dicitur vel falsum et
tunc secundum veritatem crede de
te ipso quod est non alteri de te
credas quod in veritate non
est virtus enim veritatis reprimere
habet iactancias et contempti
bilitatem moderare tamen est
declinandum est in magis secundum philosophum
propter onerositates superhabundanci
as homo enim in tantum valet

afficiatur ad proprium bonum quod wlt
semper propria bona esse meliora
quam sunt Vnde iuuenalis nichil
est quod credere de se dis equa
potestas Et ideo magne prudencie
est se ipsum cognoscere et scire
quod propria extimat esse maiora
quam sint Tales enim nos esse pu
temus quales ut mire laudamur
Id circo multi ignorantes vires
suas et dum credunt se tam
magnos esse quantum audiunt ex
traxere super vacua bella et
in discrimina peruentura Et
quia perses rex medorum adula
toribus plus quam sibi credidit
ideo minima sui excitatione in fu
rorem excitatus bellum grecis in
duxit Et ex hoc a paucis de
bellatus grecis vix evadere po
tuit Et hoc est quod Gregorius con
clusive wlt dicere in illo ca
none Inter verba laudancium ii
q iii Dicit enim quod inter verba
laudancium et vituperancium semper
ad mentem recurrendum est et
si in ea non invenitur bonum quod
de vobis dicitur quare magna
tristicia debet Et rursum si in
ea non invenitur malum quod de
vobis homines loquuntur in magna
debemus leticia prosilire Ideo
enim si non homines laudant
et consciencia nostra liberos nos
esse denunciat habemus paulum
dicentem secunda ad cor i Glo
ria hec est testimonium consciencie nostre
Ex premissis intelligencia ma
gis in speciali puto vtile
de infra scriptis questionibus que
rendum Et primo que sunt adu
latoris differencie Secundo vtrum

plus noceat sibi adulator quam
alijs ut e contrario Tercio utrum
adulacio sit peccatum mortale uel
veniale Quo ad primum dicendum
quod adulacionis due quadrupliciter
distinguuntur Est enim adulacio
que mala mittit laudando
et dicendo malum bonum de quibus
dicitur in ps Quoniam laudatur pec
cator in desiderijs anime sue et
iniquus benedicitur Et ista est mortale
et repellit a promocione ut in
canone clericus xlvi d. Est et
adulacio que bonum non habitum attri
buit Est etiam adulacio que bonum
habitum extollit plus quam sit u
traque istarum est venialis hec
due probantur in ij q. ulti xxv d.
in glo adulari vnde Gregorius
in li° xviij mor parte iiij c. ij
dicit Sunt non nulli qui dum male
facta hominum laudibus efferunt augent
quod contemptatione tribuerant ut habetur
hec via xlvi d. Quo ad secundum
questum dicendum quod adulator
plus nocet sibi quam alteri sibi
enim nocet vniuersaliter alteri par
ticulariter et casualiter Disting
uendum est inter acquiescentes
et acquiescentes Est enim quidam
acquiescens qui fouet adula
torem et procurat ut adulacio
sit et talis plus peccat quam ipse
adulator Est alius qui tantum
decipitur credendo adulanti plus
quam de se quam sibi et talis minus
peccat maius tamen dampnum
ex parte cognicionis consequitur
eo quod adulacione excecatur in
iudicio suo Ex parte vero af
feccionis plus est dampni in a
dulatore quam in acquiescente

essencie et si non attentie Item
possit opponi de eo quod dicit
Gregorius curie vulneris negligi
tur quod dignum laudis primo in
venitur ideo dicitur prouerbiorum j fili
mi si te oblactauerint peccatores
ne acquiescas eis sed curam
vulneris negligere est maxime pe
riculosum igitur etc. huic contrario
respondet quod peccatum consencientis
quo ad quendam effectum grauius
est ipsi acquiescenti propter dampnum
quam sit peccatum adulatoris ipsi
adulatori Sicut enim dicit Am
brosius grauissime peccat qui ig
norat quia suum defectum non
sentit ita qui negligit non que
rit remedium quo ad hoc ergo
dicitur grauius acquiescenti quam
ipsi adulanti Simpliciter tamen
grauius est peccatum adulantis quam ac
quiescentis cum sit illius causa quan
tum est in se Quo ad tercium
questum respondet beatus Thomas
qui eam format in secunda secunde q.
c.xv. Utrum adulacio sit esse mor
tale peccatum Explicit vno modo racione
materie scilicet cum laudat aliquis
peccatum alterius hoc enim contrariatur di
leccioni dei contra cuius iusticiam
homo loquitur et dileccioni proximi
quam in peccato fouet vnde est
peccatum mortale et repellit etiam
a promocione ut in proxime allegatis
canonibus clericus et c. sunt nonnulli
xlvi d. Secundo racione intencionis
puta cum quis adulatur alicui
ad hoc ut fraudulenter ei noce
at corporaliter uel spiritualiter et hoc
etiam est mortale peccatum Ter
tio per occasionem sicut cum
laus adulatoris sit alteri causa

pecandi sit per adulatoris in
tencionem et tunc considerandum
est utrum acto sit data vel acce
pta vel qualis ruina sequitur
ex hoc sit venialis vel mor
talis Et secundum hoc iudicandum
est Si autem aliquis ex sola
cupiditate vel ad delectandum vel
ad evitandum aliquid vel con
sequendum aliquid necessitatis ali
cui adulatus fuerit non est contra
caritatem nec est mortale peccatum
sed veniale etc.

Officium alterius multis narra
re memento atque alijs
cum tu benefeceris ipse sileto Cen
tum decimum autoris preceptum
metricum Intellectualis huius
primum met explanacio atque co
tinuacio quasi posita est idem
cum explanacione et continua
cione precepti centi precedenti In
fine memor esto saluo quod ibi
sit mencio solum de beneficij
recepti recordacione continuata
hic vero de recepti beneficij
narracione vulgata ita quod non
expedit hic amplius reficere
materiam Attendens ergo
autor quod inter cetera que magis
expediunt cultori dei est quod ex
pre ostendat de receptis benefi
cijs se gratum esse et talis
gratitudo non potest melius ostendi
quam per beneficiorum receptorum nar
racionem et propalacionem pro
tanto ponit hoc preceptum hic
instruens fore penitus observandum
dum dicit Officium alterius quasi
si velit innuere quod officium id est
beneficium datum vel factum
tibi ab aliquo memento id est narrare
multis id est alijs manifestare ad hoc
ut non videaris ingratus officio id est
beneficio alterius accepti Ergo ad
evidenciam huius primum metrici
quod autor qui composuit
summam de vicijs et virtutibus
similiter dicit quod inter cetera of
ficia seu beneficia recepta duo
narrare debemus ut nos gratos
esse ostendamus Primo narrare
debemus beneficia et officia no
bis a deo misericorditer condona
ta Unde psalmista Venite et audite
et narrabo quanta fecit deus anime
mee Gregorius dignum est semper
gracias agere quod deus numquam ce
ssat benefacere Ad hoc enim est triplex
vox creaturarum nos inducens
que sunt accipe redde fuge Prima
est vox famulantis et suadentis
terra dicit ego porto tibi fru
ges et arbores et alia vite ne
cessaria similiter aqua et aer Secunda
est vox persuadentis et commonentis
ad reddendum gracias deo quia
terra dicit ego fruo tibi et
propter te sum creata celum sol
et luna ad te illuminandum Si
vero creatus es propter creatorem
ideo debes gracias ei reddere et
ipsum laudare unde Augustinus omnis
creatura clamat deus me fecit
Tercia est vox comminacionis et ter
roris Terra enim dicit a me ab
sorbebis datam et abyron Aqua
dicit in me submergeris cum deli
coris sicut tempore diluuij Ignis dicit
in me comburemis cum sodomitis
Aer dicit in me ventilaberis si
deo gracias pro beneficijs tuis non
egeris Secundo narrare debes
officia nobis amicabiliter ympmata

Unde Seneca ij de bn̄ficijs Cum
grate bn̄ficiū accipit prima pēsione
soluit qm̄ grate autem ad nos bn̄
ficia puenirit inditemq̄ effusis
effectib9 qd nō tn̄ ipo audiete
sed vbicūq3 ptestem. Sequitur
scdm metrū Utrūq3 alys ꝯ cunq̄
cunq̄ intelligencia est sciendum
q hoc metrū scdm litulem sensū
duplicat pt intelligi primo rō
spectu dantis bn̄ficiū ne ptq qm̄
bn̄ficiū seu aliquod aliud simuā
impenderis dicas tn̄ sui largitȝ
tali quia tūc cadis in viciū
arrogancie et recipies tibi nō
gratificat q iam recepisti mer
cedem Juxta illud sapientis
Os alienū te cōmendat non
tuū Et Seneca li° de bn̄ficijs
dicit Qui dedit bn̄ficiū taceat
narrat autem qui accipit Scdo
respectu recipientis sic cum tu
beneficiū ab aliquo recepexis
et ipm̄ laudaueris maifeste ne
dicas illi te laudaui in platea
q seruiuisti michi ut quia es
homo tante auctoritatis et sha
verba Ad luculenciorem intelli
genciam pdictorū ē attendēs
q autor ex hijs metris inducē
intendit vnūquemq3 ad libera
litatis virtutem que quidē vtq3
ē bn̄ficiorū erogatrix qm̄ eadē
p affctu benignitatem dicimus
p effctu beneficienciā h naq3
virtus in tribuēdo atq3 retribuēdo
tota consistit in retribuendo ca
ue ne sis durus Caue eciam
exprobracionem Lex em̄ bene
ficij talis esse dmōstrat ut alter
statim obliuiscatur dati alter
debet memor esse accepti Graues
autem exprobratores leues q°s
paulo postea sui muneris
penitet cōtumeliam omni corrum
punt quib9 dicat O superbia
nichil michi a te accipe libet
quicq̄ das corrupis scz cum
vituperio Caue eciā de ingrato
facē querelam meliore facies
ingratum faciendo peiore ꝯgrem
do Ingratus timet ne ingratitu
do sua sciat sz ex quo sciat
ab omib9 nō postea timet
esse ingratus qntu volt ingratus
enim non facit in iniuriam sed
sibi nō ingratum bn̄ficiū semp
delectet ingratus semel nō s3
em̄ cum magis bn̄ficiū dāe
ait Seneca ꝯ dē aut et
dare magnū cum s3 virtus
aut ē male vsuce vtutis
pstare maiȝ hec ē vtus dāe
bn̄ficia nō vtiq3 reddituta
malui nō recipe q nō dāe
Primus em̄ ex officio liberalit
oīm̄ poscenti dare debeas
tamē in beneficio dando hui9
est delectus dignitat in quo
spectandi sunt mores eius cui
dat et cuiq3 qualis sit er
ga nos et cohabitacio et vi
te sanctitas et ad nos vtili
tatis bn̄ficia ante collata
eciam si nō viuit cū pfectis
sz plantes vtutes homīb9 Sic
melios puto aput bonos vi
ros paupes qm̄ aput ~~pau~~
~~pes~~ diuites collocari bn̄ficiū
cum accipiendo se dedisse ar
bitrant aut aliquid a se ex
pectatura suspicant Vel
moraliter pt expoñi de i°
qui elemosinā faciat q debet

eam in abscondito facere unde
saluatoris sententiam Ioh v Cum
facis elemosinam noli ante
te tuba canere sicut ypocrite
faciunt Te autem faciente ele
mosinam nesciat sinistra tua
quid faciat dextera tua ut
sit elemosina tua in abscon
dito et pater tuus qui videt
in abscondito reddet tibi vnde
Augustinus Occulte quod agis
quantum potes quod si ex toto non
vales sit in animo tuo occulta
voluntas dei et hoc est quod di
recte intendit autor in dum
dicat atque aliis cum tu bene
feceris ipse secreto idest id bonum
quod facis in abscondito fa
cere debes et non propter inanem
gloriam sicut ypocrite faciunt
ideo huius rei gratia sunt de duo
bus dubitabilibus querendum
Et primo utrum aliis benefacere
tendat potius ad peccatum y
pocrisis an ad peccatum inanis
glorie Et utrum unum nascatur
ab alio cum sint peccata desperata
Secundo utrum propter timorem
inanis glorie elemosine in
aperto fieri debeant vel non
Quo ad primum questum videtur
primo quod ypocrisis eque capi
tale sit peccatum sicut inanis
gloria cum enim sit triplex
munus a lingua scilicet in inanis
gloria penes munus a manu
avaricia penes munus a
corde ypocrisis ypocrita
enim vult placere Sed inanis
gloria et avaricia sunt duo
capitalia vicia patet ...
Tunc erit ypocrisis penes

~~ypocrisim~~ tercium sumitur Item
velle placere aliis est appetitus
ypocrisis velle gloriari in se
est appetitus inanis glorie sed
hec sunt desperata ergo inanis
gloria et ypocrisis sunt desperata
peccata ergo ypocrisis non dicetur
filia inanis glorie Contra Gregorius
in fine super id Job Exortacionem
ducum ululatum exercitum glo. de
inani gloria nascitur inobediencia
iactancia ypocrisis Item super
id Job viii Morte suo glo
Gregorius ypocrita cum bene agit
ab omnibus vult videri pro omnia
que agit occulta cogitatione
laudes querit Ex quo habetur
quod finis ypocrisis finis est ina
nis glorie Et ita sub inani
gloria continetur Solucio dicendum
est quod ypocrisis nascitur ex inani
gloria et ad finem illius ordinatur
ad obiecta autem in contrarium
dicendum quod licet ypocrisis que
rat munus a corde tamen quia
ypocrita non potest habere hoc certum
nisi manifestetur ideo querit mu
nus a lingua Preterea ypocrita
vult videri bonus in operibus
suis ut laudatur ab hominibus
et ideo finis eius ordinatur
sub fine inanis glorie Ad aliud
dicendum est quod velle placere non
est desperatum respectu eius
quod est gloriari in se ordinatur
ad illud tamquam ad finem qui enim
vult placere aliis propter se et ex
hoc vane gloriatur unde Augustinus in
x° confessionum Cum laudatur
homo propter bonum quod dedisti
ei Et ille plus gaudet laudari

qm ipm bonu unde laudat et quo
ad scdm questum videt q fieri
debet elemosina in aperto iuxta
xpi snam. Sic v luceat lux vra
coram homib ut videat opera
vra bona et glorificent prem
vrm qui in celis est. Et sic videt
esse contra hunc autoris preceptu
cu dt Cum bn feceris Cum ob
iectum videt q bona pnt fi
eri pter glam dei ut laudet
s non nō dent fi pom ppt huiuc
laudis acquisicoz etc.

Multoz cum facta senex et
dicta recenses Fac tibi
succurrat iuuenis qd feceris ipe

Decim sextu autoris preceptum
metricum Postqm autor in p
ximo precedenti precepto pbuit
rudimenta ad gtitudine specta
cia q est vnus riuulo. l. spes
quam padisi fluminis sz iusticie
Nunc vero in pnti precepto subse
quent pbet rudimeta inducen
ad scdi padisi fontis sz pru
dencie Et hic riuulus. l. spes
memoria nuncupat p quam
intellectus repetit ea que fuert
Et est velud quoddam seruato
riu in quo vtilis veritas seruat
quia raro investigando repe
riu oblivio contrariat que quid
oblivio e sicut p excessus non
retinens qd in eo committitur
Verū quia scptu est iusti cum
laudib memoria vo impiorū
putrescit pu x. Jd eo sicut
ad laudem et verecundiaz an
tiquorū et vtuosoz memoria
excellenciu pncipu Romanoz
antiqt et glosa memoria recte
sat que tpib eorunde iusticie
et moraliu vtutu solū mul
te tenuerūt et magnam ac
felicem rempublica reddiderat
ex inuitandis qmus informatis
virtutibus earundem ut de pn
cipali nominato cathone scbit
Salustius. Integritatis vite
catho magnus habebat et cuius
studium se maxime seueritatis
probus ostenderet qm videri
bonus malebat Jtaqz quomin9
petebat glam magis illam as
sequebat. Scbit de scipone de
trayano et Justiniano impa
toribus et eoru vtutib enar
rari posset. Sic pmissoru et
vtuosoz illoz aliorū exemplo
laborare debet iuuenis vniuscuiusqz
ut i iuuentute dum est constitu
tus q in senectute sua habe
at aliq egregia facta q alij
de ipo aliqn refferat et enar
rant vel q ipe idem possit
de seipo egregia facta recitat
recitare. Attendens ergo au
tor q dei cultorem decet non
solu p exa alioz vtuosa vim
acta pspera abeo vtuose facta
alios et maxime iuuenes ad
silia puocare cu plus ad bn
agendo moueant exa ppa
virtutu iuuenib recitata q
alioz exempla ut ait Sene
Epla vii. Jd tanto autor hc
sui preceptu pbet ab omnib et
maxime a iuuenib obseruad
dicens. Multoru cu facta quasi
velit innere sumas tu iuuenis
exempli ab ipis vtuosis senib
sua egregia facta narrantibus
ut cum ipis vtuosus efficia
ris ut cum senex recenseris

scta idest operaciones aliorum dicta
vel narraciones fac i. labora que
feceris suffecerint tibi vel subveni
unt iam te in senectute constituto
qui dicet sat ut laudaris propter
aliquod egregium in tua iuve
tute factum Arma prout ait tul
lius vi(?) facta adolescencia odi
osam facit senectute Cum bene
convenit quod legitur et nota
tur in decretis cum iuventute de
perssuperis Et in decretis ex studiis
suis cognoscitur puer etc.
Pro primo metri intelligencia
et observancia est sciendum quod in
senibus precipue debent esse ea
que observata commendacione et
narracione sunt digna videlicet
virtualis virtutum recti(tu)do virtualis
morum perfeccio et mortis comme
dabilis claritudo Quo ad
primum tullius de senectute capitulo
viii dicit quod arma senectutis
sunt artes exercitaciones que virtu
tum Sequitur michil est iocun
dius senectute stipata studiis
virtutis Unde cum senes plus
agunt consilio et auctoritate et
sentencia illis qui laborat sicut ex
emplificat tullius de multis
philosophis et aliorum consiliis Secundo
ad sanctum Ambrosius Exameron viii
dicit quod senectus in bonis mo
ribus dulcior in consiliis utili
or ad constanciam subeunde
l'parcior / mortis, ad libidines reprimen
das forcior Item in eis debet
esse virtutis aliis predicacio
unde valerius libro vi c. ii. Nar
rat de quodam qui respondit
duas res que amarissime vi
dentur hominibus licencia prebere

sibi ad libere loquendum scilicet senec
tus et orbitas Ex quo enim erat
senex et cito moriturus nec
habebat prolem pro qua sollici
tus erat ideo libere veritatem
proferebat nec aliquem propter hoc
timebat Quo ad tercium stude
at senex bene mori et in senec
ta uberi et plenus dierum consistens
partibus et ut sic moriatur
bene vivat in iuventute et vir
tutes congregat Ad hoc sapiens
Ecclesiastici xxv. hortatur dicens
Que in iuventute tua non con
gregasti quo invenies in se
nectute tua Deuteronomium xxxiii
scribitur sicut dies iuventutis
tue sic et senectus tua Debet
etiam mori relinquens iuvenibus
bonum exemplum quod maxime facit
ad propositum exemplum eleazari se
nis preclarissimi de quo scri
bitur ii machabeorum vi ut enim
ex textu patet cum cogeretur contra
legem facere respondit se potius
velle mori et inter alias cau
sas allegavit ut iuvenibus exemplum
constancie preberet unde ait
Nam etsi in presenti tempore suppli
ciis hominum eripiar manum aut
omnipotentis dei nec vivus nec
defunctus effugiam Quamobrem
vitam fortiter excedendo se
nectute quidem dignus apparebo
adolescentibus autem exemplum
forte relinquam si prompto animo
ac fortiter pro gravissimis ac
sanctissimis legibus honesta mor
te perfungar Non enim glan
dum est senem de senectute eta
tis nisi adsit senectus sapie
et virtutis prout Seneca Epistola xxv

Non ut diu vivamus curandum sed ut bene faciamus est longa vita si plena est Sed in tractatu de xij abusionibus dicitur Secundus abusionis est senex sine religione quid stolidius fieri potest si mens ad perfectionem festinare non contendat quando actus corporis senectute confectus ad interitum properat caligant oculi auris graviter audit Et sic de aliis membris que omnia ruituram domum corporis prenunciat et ponit exemplum sicut in lignis respha arbor complet que post flores fructus non exhibet sic in rebus est que flos iuventutis deserit et cum bonorum operum fructus maturos proferre prependit et post cavende sunt due particule que in illius carne non inveterata sunt et hominem ad peccatum trahunt scilicet cor et lingwa quia cor novas cogitaciones machinari non desinit lingwa vero loquitur quecumque cor machinari senserit De pluri defectu senum vide supra in secunda phermali parte capitulo iij quod incipit Senum malignitas Prosequendi metus intelligencia et observancia est scilicet quod iuvenes facta et dicta notabiliora antiquorum virtuosorum studeant conatibus imitari et quamquam ad omnes iuvenes hoc spectat maxime tamen spectat ad filios liberorum et principum quia tales ad quos iure hereditario spectat post mi regimen luculenter inspicere debent qui et quales fuerunt eorum progenitores et sepius cogitare necnon ad memoriam reducere sub

quo regimine vel dominio tunc et melius regimen vel etiam civitas regebatur Et secundum hoc in virtutibus priores studeant imitari ad hoc autem ut liberius virtuosos efficiantur iuvenes tria sunt eis precavenda tria imponenda et tria predicanda Precavere ergo debent sompnum torpentis ociositatis fistu inficientis societatis et estu presumentis tumiditatis ut infra declaratur Nam Gen viij Sensus et cogitacio hominis sive humani cordis in malum prona sunt unde iuvenis volens crescere et in virtute proficere expedit quod contra nature impetum seipsum inflectat et se ad opera virtuosa inclinet unde Sap xxx iij Docet de filio curva cervicem eius in iuventute et tonde latera eius dum infans est Secundum innuit scriptura sicut enim pueri faciliter inficiuntur ita faciliter insistant familiaritatibus viciosis et maxime mulierum quarum blandicies fugere nequeunt Prov vij Considero vecordem iuvenem qui transit per ~~plateam~~ platea et ecce occurrit ei mulier meretricio ornata ad capiendas animas et apprehensum deosculabat Et subdit quasi bos ductus ad victimam Tercium probat ipsorum in experiencia Quare autem iuvenes sunt presumptuosi Aristoteles ij Rethorice duas raciones assignat prima namque racio est quia obiectum spei est boni arduum et possibile vel futurum modo sic est quod iuvenes parum habent de preterito et multum de futuro eadem

racione multum sciunt de posse et par
de re ideo etc. Secunda causa
est quia putant se expertum esse quia non
dum passi sunt difficultates
et in operibus resistencias ideo
audaces sunt ad omnia temptan
da. Illi uero qui repulsas sunt
experti et resistencias ideo non
de facili attemptant inexperta
Hec autem est causa quare iuuenes
fieri non debent bellorum duces nec
consiliorum principales quia inexperti
omnia cito dicunt et valde et
multum. Unde per sapientem non im
merito dicitur. Ecclesiastes x vê terre
cuius rex puer est. Secundo
tria sunt in iuuene inponenda
scilicet promptitudo obediencie ter
ritudo constancie et sollicitudo con
tinencie. Quo ad primum sapientes
dicunt quod iuuentus sine obe
diencia abusio est. Unde Aris
toteles dicit quod amicicia inter
senes et iuuenes utrisque est ne
cessaria senibus ut eis a iuue
nibus seruiatur iuuenibus ut imperta
biles fiant et ut per seniores
a peruersis accionibus preseruarentur
De tali obediencia recitatur
libro ii capitulo i quod antiquitus
iuuenes tantum honorem sem
bus exhibebant quasi omnes essent
patres eorum. Quo ad secundum iu
uenes distant peccata sua cum
suis circumstanciis subtiliter discu
tere quia si fuerit consciencia
larga in iuuentute per constanti
minus ampliabuntur in senec
tute propterea sapiens Ecclesiastici vi di
cebat. Fili a iuuentute tua
excipe doctrinam et usque ad ca
nos inuenies sapienciam dampna

utique iuuentutis male expense pla
gebat Salomon in eorum persona
dicens. Cur detestata sum disci
plinam et increpacionibus non
acquieuit cor meum nec audiui vo
cem docencium me nec inclinaui in
clinam aurem unde metrice dicitur versus
Dampna fleo rerum sed plus fleo
dampna dierum. Res vel lex
poterit rebus succurrere nemo die
bus. Quo ad tercium iuuenes con
tinentes esse non possunt sine summa
custodia et sollicitudine vite
sue. Et hoc propter carnis im
pugnaciones psalmista attestante
Sepe expugnauerunt me a
iuuentute mea. Ideo petit de
licta iuuentutis mee. Ex adverso
tria sunt in ipsis iuuenibus
predicanda scilicet debilitas temporalis
virtutis et difformitas hyema
lis senectutis. Quia ergo ut
supra est scriptum in iuuentute sua
non congregat quid inveniet
in senectute sua. Ecclesiastici xxv capitulo
Et hoc est quod sine dubio au
tor intendit dum dicit fac tibi

Ne cures si quis tacito
sermone loquatur. Con
scius ipse sibi de se putat
omnia dici. Decimum septimum
autoris preceptum metricum presens
quod auctor in proxime precedenti
precepto prebuit rudimenta ge
neraliter omnibus et maxime
iuuenibus ad memorie vitate
inducendum per quam sepius rememo
rari debent antiquorum virtuosorum
egregia facta ac eciam eorum no
tabiliora dicta. Nunc vero in
presenti precepto consequenter prebet
rudimenta omnibus generaliter

et pcipue senibus suspicionis vicium reinouencia. Quod quide vicium ex pua nascitur consciencia secundum quod autor in metro suo comprobare videtur dum dicit. Conscius ipse sibi conscius suis mala accipit ipse vnde horo. Nil conscire sibi nulla pallescere culpa. Et phus ille magnus sortes inquit carnalium mentes bona pensare non valent nisi que carnaliter vident. Et ambrosius. Reus aliquid inquit semper cu rus est. Attendens ergo autor quod suspicionis vicium cirdum dei cul torem maxime perimit qui hoc vicio dicitur preceteris laborare ut infra dicetur a dei simul cultu ipsum retrahit hinc tanto hoc suum preceptum huiusmodi vicium ex clusum ab omnibus et precipue senibus exhibet obsuadum dicens vere aures si quis quasi velit innuere tu precipue senex vilipendere debes verba detrahencium in occulto dummodo habeas consciam tuam puram rectam et bonam dum de aliquo susurracione vel eciam oblocucione minime curare debes. Nam qui habet conscienciam corruptam putat omnia que videt clam dici de se tamen referri cogitans quod cum ipse cum aliis claracionatur ipse de omnibus male refert iuxta illud. Senere dom crimibus rumoribus et suspicionibus minime pus credulus plane eum consciens non nulla parte consumit. Si quis namque queret quare senes sunt magis suspiciosi ceteris. Ad hoc respondet quia multis annis vixerunt et in multis peccauerunt et propter

hoc mensurando alios per se et credunt eos tales quales ipsi fuerunt et sunt de hoc vide supra in prima parte capitulo iii. qui incipit. Ut liquet racio. Et per metri intelligencia est sciendum quod suspicio quadruplex tamen in diuinis scripturis quam eciam in sacris canonibus reperitur. Prima est temeraria quando apparet coniectura boni et non mali et talis fuit suspicio pharisei qui dicebat intra se quando maria magdalena xpi pedes lauabat et cum aquis suarum lacrimarum. Hic si esset propheta sciret utique qualis est mulier que tangit eum quia peccatrix est iudicans xpm in iniustum quia se permittebat tangi a peccatrice muliere ut dicitur luce vii°. Secunda est suspicio violenta huic contraria quando apparet coniectura mali et non boni quando sic omnia sunt signa mali et non boni et talis fuit suspicio salomonis quando ad iudicatur puerum mulieri que compaciebatur morti eius nullum enim signum apparebat quod esset mater pueri immo contraria quia petebat puerum interfici contra naturalem et humanam pietatem nolens quod puer viueret in manu alterius. Et Reg iii nec tamen sit sed dividatur ut iii Reg iii c. 7 in t. Refferte ex de sup scp. Tercia suspicio est leuis in qua est coniectura pauci mali et magni boni et talis videtur fuisse suspicio salomonis iii Reg ii c. Cum ad iudicatur fecerit suum ad omnia interficia quia peccauerat abysaac in vxorem que fuerat

seruitio patris sui eorum scilicet dad
Suspicatus enim fuit quod aspiraret
ad regnum Petrus quando vir clare
fame loqueretur semel in suspec-
to loco cum muliere In talibus
enim locis quod dubia in melio-
rem partem sunt interpretan-
da Quarta est suspicio pro-
babilis huic contraria quando scilicet
multa sunt signa mali et
pauca aut exilia boni in hoc
casu hanc suspicionem dicit christus
Matthei vij Attendite a falsis
prophetis qui veniunt ad vos in
vestimentis ovium intrinsecus au-
tem sunt lupi rapaces De
hac quadruplici suspicione
legitur et notatur in decretalibus
quibus de gradu et de purga-
cione et melius per Iohannem in
canone primo scilicet semper ij q j
Ex premissis enim patet de tali q-
stione queritur utrum suspicio
malum sit vel bonum et videtur
quod sit bonum sit ergo suspicio
potest esse boni Contra hoc vi-
detur quod illud psalmus Amputa obprobri-
um quod suspicatus sum dicit glossa
Maximum vicium humanitatis suspi-
cio ergo suspicio est malum huic
obiectioni videtur quod suspi-
cio accipi potest quoniam potest dicitur
esse opinio vel de bono vel
de malo et secundum hunc modum
potest esse suspicio boni in genere
si vero accipitur ad opinionem
malam secundum quod opinio est de
bono quod sit malum vel econtra
sic secundum hoc ergo dicitur vi-
cium humanitatis suspicio et dicitur
malum propterea dicitur super
illud psalmi De necessitatibus meis
erue me dicit ibi glossa infinite
sunt necessitates ut vestire cir-
altius suspicari boni de altero
infideli et vocatur necessitas in-
feria pene De multiplici suspi-
cione vide supra in parte presenti
in xxvij precepto ipse anime
mundicia partis medium et in fine
huius precepti Pro scandi me-
tu intelligencia et observancia
est sciendum quod non est timenda
infamia dummodo assit bona con-
sciencia Unde Seneca Nemo plus
extimat virtutem nemo illi
magis est devotus quam qui boni
hominis famam amittit ne con-
scienciam amittat Augustinus De con-
sciencia bona dampna non metuit
non contumelias et mortem ipsa
magis erigit quando dicitur Sed
nota quod ad bonam conscienciam con-
servandam que provenit a cordis
mundicia inducere nos debent
tercia scilicet scriptura natura et
canonica urra Primo ad bonam
et puram conscienciam conservan-
dam que a cordis mundicia pro-
cedit inducit scriptura et hoc
propter tria maxime utilia primo
quia deo placet ij ad Tess iiij
hec est voluntas dei sanctifi-
catio vestra Secunda quia ipsa
cor hominis facit dei habitaculum
quamvis munda tamen cubiculum cor-
dis mitis est qui exaudiat Ter-
cio quod amicum dei constituit
Proverbiorum xxij Qui diligit cordis
mundiciam propter graciam labiorum
suorum habebit amicum regem
Secundo ad conscienciam bonam
conservandam que a cordis mun-
dicia procedit inducere nos debet na-

dicunt em̄ naturales q̄ differentia
a talis in aīalib; reppit᷑ q̄z q̄da
aīalia latas hn̄t venas et q̄da
strictas Animalia q̄ habent
venas latas cito inficiunt᷑ vene
no quia latitudo venarū cito p̄
bet trāsitū veneno ad cor Aīa
lia v̄o strictas venas hn̄cia nō
inficiunt᷑ a veneō quia venaꝝ
artitudo trāsitū p̄hibet Sic mo
ralit̄ hn̄tes largas consciencias
et malas cito veneno pcc̄i inf
ficiunt᷑ quia ex latitudine con
sciencie p̄bent pcc̄o ꝯsensum
sed hn̄tes strictas consciencias
et puras vix pcc̄o mortali mo
riunt᷑ quia artitudo consciencie
refugit p̄bēe consensu Tercio
ad consciām bonam ꝯsuadam
inducit eciā canonica littera vn̄
Augus ad secundum mamchen
in canone senti xj q iij dicit
Senti de Augus quitq̄ libet so
la me in oculis dm̄ consciā non
accusat De hac matia latius
hēt᷑ infra in tercia parte met
ca iiij precepto Cum recte vi
uas et ibi videbit᷑ glose obiec
cōm in hoc canone senti at a
si consciā que p cordis mundi
ciam cordis ꝯsuat᷑ nō reti
neat᷑ strcta et munda certe
tunc bene p̄t dici q̄d autor
in in hoc scdo metro asserit
dicens Consciq ipse qi velut
dice Si consciā remordet q̄
curare debemus de laude hom
num sinq consciy maloꝝ p nos
ꝑpellicitorū et si nō remordet
quid eciā debemus curare de ob
sceptibus q̄i dicat nichil et hoc
ē q̄d clare dicit Gregr in canōe

inter vā laudacum xj q iij ibi
sīnalit̄ dicit᷑ q̄ omē q̄d de no
bis dr᷑ tacite recurre debemq
s; ad mentem tc tanq̄ ad testez
et iudice Quid em̄ prodest
michi si omēs laudant et consciā
accusat aut quid potit obesse
si omēs nobis derogent et sola
consciencia defendat Et pau
lq ij ad Cor p̄mo Gla mā
hec est testiō consciē mē
Catho q̄z fama falli poterit
consciā nunq̄ Et Seū Epla
dicit q̄ bona consciā turbam
aduocat et mala in sollicitu
dine anxia ē et sollicita si
honesta sunt que facis omēs
sciant si turpia quid refert
me nō scire cum tu scias o te
miserū iudico si obmittis hunc
testem De matiā consciē vi
de supra in scda p̄hemali p
te ē xxvij qui incipit Prioi
nono q̄ agonizat Si quis au
tem q̄reret de racione huius
metri dicendū ē q̄ huic ꝯst
to triplex racio assignari pt
p̄ma quia vniuslibq̄ facilitez
credit de alio illud q̄d lz inse
et q̄d ipse facit quia multi
in occulto alios detrahunt
ideo facilius credunt q̄d tacite
loquens de malo suo loquant᷑
Et hoc ē quod sapiē xvij°
scribit᷑ Semp em̄ p̄sumit
sua et pturbata consciencia
Scda racio quia quilz scit q̄
homines sunt p̄mi ad detrahend
nedum in malefactis alioꝝ
vmo eciā in bnfactis et sic pt
verisiliter crede q̄ sint p̄mpti
ad detrahendū in malefactis

abeo ¶ Ideo si homo e sibi male
conscius et videt alios secre
te loquentes finaliter credit q
male loquntur de eo ¶ Tercia
racio est qz vniuscuiusqz sit q
malu debz racionabiliter rep
hendi et puniri debitis tame
circumstancijs obseruatis p
illos ad quos spectat de iure
diuino et humano et ideo qn
aliquis e sibi male conscius
alios mutuo secrete loquentes
finalit credit qd loquit de malo
quod comisit ut ipm rephen
dant et corrigant ¶ Iuxta
secundi metri intelligenciam
magis in speciali pt de tali
questione querendu queri vtr
consciencia erronea obligat
ad faciendum aliquid ul dimit
tendu dicendum est q credens
se teneri ad aliquid et no fa
ciens incurrit ctemptu et
faciens illud quod putat p
catu peccat vnde glo ad Ro
xiiij omne quod non e ex fi
de pctm e dicit q ome qd
fit con consciam edificat ge
hennam transsumptiue in decre
tis de resti spo. Item luce
xi Si oculus tuus nequa fuit
totu corpus tuu tenebrosum
erit Remanente ergo conscia te
nebrosa seu erronea homo
perplexus est no tame sim
plir quia pt et debz depone
talem consciam ul p se ul
p alterius consiliu Huic
sna concordat tho in p^a
pte ij q xix ar v et vi Et
sic pz veritas questi Iro
scdm theologos et canonistas

q domus conscie debet talia hre
videlicet solidu firmamentu
decens ornamentu et frequens
expurgatoriu fundamenta
conscie esse debent sup solidam
doctrinam mt vij Omnis qui
audit vba hec et fa ea assi
milabit viro sapienti qui
edificat domu suam sup fir
mam petra vnde sume ca
uendu est ne ista domus erro
nee sit edificata nimis lata
uel nimis stricta quia ome
qd fit con consciam edificat
gehennam de resti spoli. licet
et errant nimis alij sacer
dotes et alij q plures qui
sibi faciunt conscientias aliqn
nimis largas et aliqn nimis
strictas credentes se et suos
in bono statu existere via
ac etiam comuni opinione
obmissa ¶ Et videte qm pi
culosa e et erronea consca
¶ Dicunt enim doctores q dicta
men conscie plus obligat
qm preceptum plati Et ois
consciencia sit erronea siue
sit recta est obligatiua et
veniens con talem consciencia
facit con id qd credit a
lege dei esse phibitu que
forte tamen magis obligat
ut est dctm qm plati pre
ceptu ¶ In hac domo multi
ypocrite lectum parant sed qui
escere in eo minime possunt
qz no parant ut debent
ponunt enim qd durius e sub
capite et qd mollius e sub
pedibus talis enim lectus e ma
le paratus et ideo ut est dctm

quiesce in eo minime valent mo
raliter in homine consciencia est
caput sensualitatis est sicut per hos
ergo qui in sensualiter dilationes
ponunt et peccatum in consciencia
et minimum contra ipsum talis ben du
rum lectum et per omnes male in eo
quiescet. Debat materia vide la
te supra in questione que incipit vtrum
consciencia erronea. Secundo
domus consciencie debet habere decens or
namentum ut sit glose et arti
ficialiter ymaginibus virtutum sanctorum
virorum qui nos precesserunt pulcher
rime depicta. Vnde Hugo libro po
contra Julianum recitat quod rex qui
dam Cypri difformis specie cu
biculum pulchris ymaginibus
depingi fecit ut per eum affectum
conciperet pulchritudinem prolem. Mo
raliter rex iste seu lectus est
consciencia uel memoria sensuali
tas vxor et ideo si pulchritudinem
prolem virtutum volumus conci
pere domum consciencie virtutum yma
ginibus depingamus et sic cum
psalmis dicere poterimus Domine dilexi
decorem domus tue. Econtra
accidit quod de quadam regina
alba contigit que ut fertur in
gratia prolem diciter peperisse seu
peperisse et hoc propter diffor
mes et nigras ymagines quas
in thalamo sepius inspiciebat
depictas. Sic moraliter et cetera.
Tercio domus consciencie habere debet
frequens expurgatorium per
contricionis confessionis et sa
tisfactionis scolam. Sciencia non
est ad aliud remedium fugiendi
Vnde Hugo super Johelem Non
fugit scripam mala consciencia

non est quo eat sequitur se et
non recedit a se peccatum et cetera
quod fiat intus est. Vis au
dire consilium si vis fugere
a deo ad ipsum fuge peccatum sed con
fitendo non latendo confiteri
debes latere non potes. Nar
rat Ysidorus xv ethymologiarum quod Dedalus
fecit constructum quendam domum
que laborintus dicebatur cum vijs
tam varijs et parietibus ita per
plexis quod vmo ea intras ab
sque fili globo exire non po
tuit. Ideo laborintus nominabatur
quia labor non modicus erat ibi
videlicet ingrediendo. In hac
ergo domo Dedalus predictus
quoddam intus reduxit monstrum
quod quidem minotaurus nominaba
tur quod erat medius homo et me
dius bos ea intencione videlicet
ut ibi cum impetum pasceret
et monstrum expicet. Vnde Mora
liter quin inimicus humanum genus
scilicet dyabolus precipit quod aliquis
aliquid monstrum scilicet peccatum perpe
travit illius consciencia facit
qualis fuit domus Dedali probati
quia illud peccatum intus abscon
dit et sibi tot vias perplexas
parat et parietes obsistentes
nunc de timore nunc de pudore
nunc de negligencia nunc de
expectancia et confessionis
dilatione quod sibi illud monstrum
scilicet peccatum occultat adeo quod vix
confessione intrare posset insi
tum sine globo. Oportet enim
confessorem omnes interrogacio
nes ad id peccatum spectantes mul
tipliciter revolvere ac etiam evol
uere antequam velit se recognoscere

illud tale monstrum se commisisse nec
etiam seipsum prodere manifestare
Cum tamen peccator contrarium fa
cere deberet quia omnia peccata mani
festa et occulta pandere debet
et aperte confessori suo osten
dere et denudare Hoc pulcre
in huius figura j Regum ijo scri
bitur Omnia quecumque in domo
mea sunt viderunt et non est
quod non monstrauerim eis scilicet
confessoribus Generaliter prudens
1 q lez quilibet construere domum edificaue
rit in hac vita talem inueniat
in alia Quidam autem edificat
sibi domum de auro et argento
et lapidibus preciosis j ad Cor
iijo Fundamentum aliud nemo
potest ponere preter id quod positum
est ihesus christus 1 q 1 ait pau
lus Si quis autem superedifi
cat super hoc fundamentum aurum
et argentum et lapides preciosos
etc Moraliter per hoc funda
mentum fides intelligitur per
aurum dilectio dei que incor
ruptibilis est sicut aurum Fides
enim secundum augustinum euacuatur ab eo
quod sibi succedit melius scilicet eterna
possessio Caritas autem non
euacuatur quia caritati nichil
melius succedere potest quam ipsa
caritas que deus per argentum
intelligitur dilectio proximi sicut
enim metallum preciosius est post
aurum argentum Sic mandatum
de dilectione dei maius est manda
to de dilectione proximi Mathei xxij
Diliges dominum deum tuum hoc est
maximum et primum mandatum Secundum
autem simile est huic Diliges pro
ximum tuum sicut teipsum Per la

pides preciosos intelliguntur bona
opera que esse debent lucida
per rectam intencionem solida per
perseueranciam et virtuosa per ca
ritatem vera alias nullius virtutis
essent prima ad Cor xiijo Si
distribuero omnes facultates meas
in cibos pauperum caritatem
autem non habeam nichil michi
prodest De hiis tribus canticum v
cius aurum optimum capita
eius columpne marmoree que
fundate sunt bases argenteos
etc Quidam autem super hoc funda
mentum edificat lignum fenum et
stipulam per que secundum augustinum
intelliguntur tres differencie venia
lium quorum quedam sunt in vsu
et consuetudine et per hec per
lignum designatur quia grauia
et de facili cremabilia quedam
sunt in quadam consuetudine
et ista sunt leuiora et hec per
fenum designantur quedam vero
accidunt ex quadam subrepcione
et hec sunt leuissima et signantur
per stipulam et ideo beatus pau
lus subdit Qualecumque autem opus
cuiusque sit igne probabitur in
decretis alias xxv d et de pe
d ij Si enim magis peccatis medium

Cum fueris felix que sunt
aduersa caueto Non
eodem cursu respondent ultima primis

Decimum octauum auctoris pre
ceptum metrum Postquam autor
super in proximo precedenti precepto
prebuit rudimenta vitande suspi
cionis a dei cultoribus maxime
fendibus remouenda Nunc
vero in presenti precepto subse
quenter prebet rudimenta inducenda

ad secundum riuulum .i. spem secundi
paradisi fluminis scilicet prudentie
qui quidem riuulus prudentia
nuncupatur per quam secundum Tullium
videtur aliquid futurum esse antequam
factum sit huius autem officium est
ex preteritis et presentibus futura
perpendere Unde Iohannes in libro
de consolacione philosophie docet ad
prudentiam hanc virtutem appre-
hendere. Et non quod ante oculos
situm est sufficiat intueri verum
exitus prudentia metitur per hanc
enim virtutem instruimur contra for-
tune mutabilitatem et diversitatem
nobis providere quia sepe de sta-
tu prosperitatis quis in statum adver-
sitatis mutatur etc. Attendens
ergo auctor noster dei cultores
esse prudentes et tam contingentia
futura sibi precavere ne de con-
sciencia felicitatis pure decidat
in mala sive dyabolica tempta-
menta que sunt spiritualium egritudinum
vulnera de quibus se innare
non possit et hoc fieri negat
nisi per prudencie clipeum fiat
precautus ut eciam primitus primo
beati Gregorii sententiam sic inquientis
nos tollerabilius mundi mala
sustinemus si contra hec per pruden-
tie clipeum munimur Ideo ad
hoc exequendum induat nos
presens preceptum dicens Cum
fueris felix etc. Pro huius primi
metri intelligencia ac obser-
vancia est sciendum quod istud pre-
ceptum dupliciter exponitur scilicet secundum
duplicem intellectum inde surgen-
tem moraliter videlicet et spiritualiter
primo exponitur scilicet moraliter ut di-
citur Cum fueris felix .i. beatus

et ille beatus dicitur secundum Ieronimum
qui divinas legens scripturas
verba vertit in opera et nudam
crucem nudus sequens puris
manibus et mundo pectore se
pauperem spiritu et operibus gloriatur
vel ille secundum Ambrosium dicitur esse
beatus qui fide splendet qui spe
gaudet qui caritate fovetur
qui temperancia nitet qui pruden-
cia lucet qui iusticia eminet
qui fortitudine pollet qui humi-
litate redolet et qui puritate
translucet nec terrene congregatur
felicitati qui desiderat congi-
perfecte beatitudinem aut fulgencius
et ut fulgencius sine veritas
pateat scilicet tali persuadeo racione
Iusticia enim prospectiva probabi-
tur quod oculo respicienti in speculo
concavo facies apparet opposi-
te et altitudines videntur cur-
ve indicat enim oculus dum res
cernit in speculo quod dextrum
est esse sinistrum et quod superius
est esse inferius et quod de-
orsum est sursum Sic et si mentis
consideracionis oculus secundum doc-
trine sacre speculum de rebus
iudicet ea videntur esse sini-
stra .i. adversa dicet esse adver-
sa .i. prospera et econverso
utilitatem adversitatis et prospe-
ritatis periculum attendendo et
ea que sursum videntur asse-
rit esse infima et econverso
.i. superiora esse vilia et humi-
lia preciosa Et ideo signanter
dicitur ysaie xxviii Dicam aqui-
loni .i. adversitati dei et austro
.i. prosperitati noli prohibere quia ea que
videntur adversa sunt prospera

et dant nos deo et que prosperā
sunt aduersa et plubent nos
a deo Et ideo Gen̄ xlviij signi
ter legitur quod patriarcha Jacob
bndicturus filios Joseph ma
nibus cancellatis sinistra manu
posuit super manassen qui erat
in dextera et dexteram super
effraym quem Joseph colloca
uerat in sinistra Timeat ergo
diuites huius mundi qui gaudet
tenere dexteram felicitatis et pro
speritatis in presenti ne sinistram
teneat in die iudicij Et nunc
etiam in presencia dei manasses
enim qui obliuio interpretatur
significat diuites qui dei sunt
immemores positus est ad sinistram
ideo pro iij dicitur longitudo dierum
in pauperes qui diuiciis viuunt
quoniam diuites in dextera eius et
in sinistra illius diuicie et glorie
in diuites et gloriosi in dig
nitatibus constituti in tereis q
dei prudencia sunt future agni
cōis et punicionis priuati hec
est idem quod Jacobus in can
cellatis manibus signat et an
gelus in posicione pedum Apoc
x vidi angelum descendentem
de celo et posuit pedē suum
dextrum supra mare sinistrum
autē super terram Dominus autem
caros suos in presenti aduersitati
bus et pressuris exponit quos
tandem in dextera sua collo
care disposuit Sic ergo ad
sacre scripture speculum oculos
dirigendo videtur nobis dextrum
sinistra et econuerso nobis appa
bit quod deorsum credit esse sur
sum et econuerso Nam scriptura

sacra beatificat pauperes et exal
tat Mt v Beati pauperes spiritu
potentes aut miseros et deiec
tos dicit et econtra diuites Agite
nunc diuites plorate vlulantes
in miserijs vestris Jacobi v De ma
teria diuitum et pauperum vide
plenissime super in secunda parte prin
ali parte c xxxviij qui in
cipit Dico primo quod hoc vicium
inicium primum seducens angelum
et hoc quo ad diuites sed quo
ad pauperes subsequenter vide
super in eadem parte c xlviij
qui incipit Dico primo quod egesta
tis onera etc In hoc speculo
bene respexerat qui dicebat
vidi seruos in equis et prin
cipes ambulantes super terram
Ecclesiastes x Quum enim principes re
putantur et domini reuera ser
ui sunt multis miserijs et
calamitatibus mancipati Re
fert valerius maximus libro vij
factorum et dictorum memorabilium
de quodam rege subtilis iudi
cij qui traditum sibi dyadema
priusquam capiti imponeret diu
considerauit et dixit O pannum
magis nobilem quam felicem
quem si quis penitus cogno
sceret quam multis solicitudinibus
periculis et miserijs et refer
tus sit nunquam quidem iacentem neque
quidem leuaret vnde iste hanc
prudencie virtutem possidebat
quia quos multi hodie vi
dentur esse superius esse miserius
iudicabat Et hoc est quod sine
dubio intendit autor dum
dicit Tu fueris felix cum
eris in dei gracia per prudenciam

et aliarum virtutum tumultum caueto que sunt aduersa i ne mandas ut dicitur in mala futura siue dyabolica temptamenta Exo xxiiij Tradit enim Valles quod ericius animal modicum et spinosum prognosticat ventorum pericula vnde dicitur quod quidam fuit in constantinopolim qui per ericium quem in domo habebat omnes ventos futuros marinarijs predicebat nec poterant scire vnde hoc habebat antequam sciret effecit enim ericius duo foramina in cauerna vnum contra ventos septentrionales ad quod confugebat in tali re aliud contra australes ad quod confugebat in flagore distancia ergo ab ericijs noscere futura pericula ne ventis temptacionum et tempestatibus i voluamur ne adducimur gemitus infinem ut deus contra nos motus nos respiciat atque fletus De hac materia vide supra in parte prima precepto xxxi Consultus esto in fine Secundo exponitur temporaliter ut dicatur cum fueris felix i cum fueris i mundana prosperitate constitutus que sunt aduersa i prosperitatibus contraria caueto i tibi prouideas et caue ab aduersis pro futurorum prudenciam iuxta id Eccli xi In memento paupertatis in die habundancie et in die bonorum ne i memor sis malorum talis philosophus interrogatus fuit quis felix esset in hoc mundo ait qui sanus corpore ac copiosus i natura docilis Vel aliter Cum fueris felix hoc per domos

grammaticos communiter exponitur i diues vnde sciendum quod diuicie si non concomitatur eos nobilitas et potentia non faciunt hominem felicem vnde philosophus vocat diuitem i nobilem fortunatum in sensatum felicem ergo felicitas i diuicie duos debet habere comites scilicet potentiam et nobilitatem vnde Augustinus de verbis domini sermone lxxiiij inquit magne virtutis est cum tali felicitate luctari ne alliciat ne corrumpat ne subuertat Magnum magnum cum illa luctari et non ab illa vinci hoc optime faciebat qui dicebat in omnibus institutus sum scio humiliare etc. ad philipp iiij° Et glosa super Ezech lij omel vij a Magna ars est et intra sue disciplina que est toto corde in se distenda scire sustinere prospera et aduersa hoc vult De bene faciebat socrates philosophus ut in libro de vita et moribus philosophorum edocetur quod in prosecucionibus et molestijs adeo inuictus extitit ut potest qui in dialum omnium contemptor erat quod nemo eum in aduersitatibus tristiore nec in prosperitatibus alaciorem vidit De virtute prudencie licet aliter vide supra parte prima precepto xxviij Tu te consule Et ibi satis de materia Pro secundo metrice intelligencia et obseruancia breuiter est sciendum quod rota mundialis fortune cito voluitur vnde versificator quidam motum fortune variabilem et impetuosum

consideravimus ait Rota fortune
variatur ymagine lune Crescit
decrescit in eodem sistere nescit
Cito enim mutatur prosperitas
in adversitatem et econverso hoc
probat autor in hoc metro dum
dicit Non eodem cursu i. non
simili fortune successu quisquam
in eodem statu permanet nunquam
prospera nunquam adversa Tendunt
ultima primis Huic bene con
venit quod Boetius de conso
latione dicit Qui cecidit stabili
non erat ille gradu quasi dicat
ille qui cecidit de prosperitate in
adversitatem non erat in gradu
stabili supple quia felix non
cadit Hoc etiam probat idem
Boetius libro secundo de philozophica
consolatione dicens Hunc continue
ludum ludimus Hanc rotam volu
bili orbe versamus ut summa
infimis et infima summis mu
tare gaudemus De huiusmodi eciam
mutabilitate variabilitate for
tune Gregorius libro iiij Registri
sic inquit Dum omnia in hoc
mundo mutabilitatis ordo cor
rumpit nec erigi ex prosperis
nec frangi adversis debemus
humiliati distamus quantum deli
quimus et exaltati adversi
tatis memoriam quasi humilitatis
anchoram et mente teneamus
quia nichil est stabile in hac
vita sed ut viator modo per pla
na modo per ardua nec est ma
sed gracia per quam distimus
ut eius dona tanto fuerimus
veriq quanto humilius arte gu
bernandi navem mare tran
quillum non ostendit et obsequens

ventus si aliquod adversum occur
rerit oportet quod animum probet turpis
naufragii rector cui gubernacula
fluctus eripuit qui fluctuancia
vela deseruit ille vero laudandus
est qui predictis providet et re
sistere novit Si curiosius velit
de fortuna bona et mala vbe
rius perquirere vel eciam investiga
re et quod circa hoc tenendum sit
videat que summatim per philosophum
describuntur in libro de bona for
tuna c. i dicens quod bona for
tuna est natura quedam impe
tuosa in animabus nostris a deo per
veniens absque racione et humana
provisione Iteram in causibus fortu
itis velut divinis i. corporibus celestibus
quibus indicatis non potest homo provisi
onem habere nec eorum assignare
causas Racio est quia homo
corruptibilis et finitus ignorat
merita et demerita humanorum
soli autem deo sunt patencia
Ex quibus potissime divina bo
nitas ad fortuitorum felicium et
infelicium influencia una et
eadem racione iuste operatur
ponit etiam alias raciones quibus
bus voluntas divina monetur
ad huiusmodi fortuitas influ
encias hoc est autem quod sit
bit et clamat apostolus ad Ro xi
c. O altitudo diviciarum sapie
et sciencie dei etc. Et propterea quod
dictum est de fortuna prospera
intelligendum est etiam de adver
sa quia eadem est racio ut
adversa sicut prospera iusto dei
iudicio moveantur que omnibus
aspera censeantur ex pena
infirmitate vel alia fortuita lesione

Nichilominus ex demeritis mortaliu
puniendis iusta puenit qd p
bandas virtutes utiles et pfutu
ra hoc autem probat in suo de
consolacione Boheci[us] 2° li° di
Cu omnis fortuna tam remune
randi excercendi ve tum puniendi
cogendi ve improbos tam differa
tur Omnis namque fortuna est
bona que constat esse iusta uel
vtilis Aduertat ergo mortales
et timeant diuine voluntatis a
puisionis fortuita uel alia imp
bare iudicia et eorum occultas
et incomprehensibiles causas
et racios exquirere et eis quen
tibus qualiter talis prospera uel
aduersa fortuna uel tale iudi
cium voluntatis uel pmissionis di
uine contingit interrogacioni sue
pro racione sufficiat ipsius supne
sapiencie voluntas que sicut
loquitur magister in 2° sniarum diui
ne voluntatis non investigadu
quia sicut scribit ps Judicia
dni vera iustificata in semet
ipsa Et Augs in li° de pacia
dicit In omni re que in accidit
vnum solum invenio quod cogito
quod ab illo prodit cui nichil quod
iustum est placet Expeditis
vero notari pt quod optima est
pbacio que fit per suum contrarium
quod per oppositum noscitur omne bonum
het legitur et notatur in ca
none Quendam viii q i Et in
cunctis aduersis sola est pen
sanda omnipotentis discretio Et
in canone i actus xxi q iii Sed
nota scdm Augs quod veritas
opponitur tribus rebus pessimis
per quas mundialis felicitas demo

stratur que sunt scilicet falsitas va
nitas et duplicitas primo namque
terrena sunt falsa quod sic p
batur Illud enim quod verum est
non est falsum non est duplex
non est etiam vanum propter quod qui
est verus Johannis xiiii° Ego sum
veritas etc Excludit falsa
vana et duplicia i amore
terrenorum que quia terrena sunt
falsa et mendaciis plena
Je xvi ve mendacium possede
runt patres mei Et Jo Si
mundus cultello veritatis apri
retur nichil in eo nisi falsitas
aperet Et sic pbatur quia
quidquid in mundo est aut preteritum
est et iam non est aut futurum est
et mortuum est Secundo hec mundi
alia terrena sunt vana ex parte
principii quia de nichilo sunt
facta et ex parte medii quia
multiplici mutabilitati sunt sb
iecta Et ex parte finis quia cito
transitoria Eccl i Cuncta
subiacent vanitati Tercio ad me
dium/ de terra facta sunt quo ad
principium/ et in terra pariter reuer
tentur quo ad finem ultimum Ter
cio hec mundialia terrena sunt
duplicia ille censetur duplex
qui aliquid pmittit et aliud facit
Mundus tamen pmittit amato
ribus suis scilicet longeuitatem
sacietatem et sanitatem Ista
sibi pmiserat ille qui dice
bat Luce xii° Anima mea habes
multa bona reposita in annos
plurimos Ecce quanta longeui
tas bibe et comede ecce quan
ta sacietas sed male attendit
quod sibi pmisit quia dicitur sibi

breuitatem acerbitatem et vari
tatem vnde sequitur O stulte
hac nocte Ecce quanta breuitas
repetunt animam tuam a te scilicet de
mones ad puniendum ecce quanta
acerbitas Que autem congregasti
cuius erunt tua non quia nichil
deportabis Ecce quanta varietas
Cui bene conuenit quod dicit
Ieronimus In canone nonne ignis
. xxxvij . ibi sic dicit quod qui
diuicias per phas et nephas
querit et qui opes congregat
et congregatus cui sit relictu
rus ignorat Talis dicitur per
insensatus et vanitate plenus
Et hoc est quod directe intendit
autor cum dicit Non eodem
cursu nec tunc licet locum quod dicit
Ieronimus in canone ab exordio
xxxv . . quod reuoluet ada
si non reddent ultima primis

Cum dubia et fragilis
sit nobis vita tributa
In mortem alterius spem tu
ponere noli Decimum nonum
autoris preceptum metrum pro
quam autor in proxime superiori
precepto posuit rudimenta ad
virtutem prudencie inducentia
per quam quando virtute inducitur
dei cultor sibi prouidere contra
mutabilitatem atque fortune
diuersitatem que sepe de statu
prosperitatis in statum aduersitatis
mutatur et hoc quantum ad duplicem
intellectum scilicet moralem et tempora
lem Nunc vero in presenti pre
cepto subsequenter ponet rudi
menta ad ipsam virtutem pru
dencie inducencia per quam
eciam instruimur prouidere nobis

necdum de fortune mutabilitate
quo ad mundalia transitoria verum
potius quo ad vite mundane
humane labilitatem et fragili
tatem et hoc per mortis consideracionem
verum quia plerumque aliqui
plus iusto debent spem suam ponunt
in aliorum mortem sperando per
ipsorum mortem fieri posse di
tiores uel eciam potenciores
propter quod mortem eorum desi
derant uel quandoque procurat quod
est contra caritatem bonum spem
in alterius mortem ponere uel
eciam procurare quod est dei cul
torem ab hoc nephandissimo
vicio admonere et ad proximi
dilectionem inducere hoc suum
preceptum adhibet procurandum
Cum dubia quasi velit autor
innuere cum vita nostra dubia sit
et fragilis et fragilis utique sit
quoniam aliqua vita in cuius morte
speratur quia tamen mori potest
ipse Et quia fragilis est et in
ducta ideo tributa est nobis a
deo tam fragilis id est deuo
ta ad hoc ut non ponamus
spem in alterius mortem pro
huius primum metri intelligentia
est breuiter sciendum quod autor de
vita naturali et humana dicit duo
consideranda fore videlicet
vite humane dubietatem et
fragilitatem primo ponit vite
dubietatem cum dicit Cum
dubia ubi notatur quod hec dubie
tas circa euentum mortis non
consistit quia certissime est
quod semper homo viuere non potest unde
ps Quis est homo qui viuit
et non videbit mortem re

q. d. nullus quia statutu e hoi
bus semel mori dicit aplus ad
heb Sed e dubia qntu ad dies
sz qntu ad moriendi modum
et qntum ad tempg ul etate
Quo ad vtruqz facit optime
qd in hystoria anthiocena rec
tat de illo scto pre qui ptq q
du orasset ut deus dignaret
sibi ondere qualis esset mors au
duit semel in nemore qnda
vocem hua nam eu ad se voca
tem et miratq egressus e cella
et respiciens vidit bestia hn
tem corpus asininu crura cer
uina pedes eqnos facie leoni
nam ordines denau diusos in
gens cornu et tamen habebat
vocem huanam Moralit hee
oms condicos sut effitus mort
qui phat bestiam designant
Naam p corpus asinini datur
intelligi q mors oma ut asi
nus portat aiam deo si bene
egerit si non demonib corpg
vmbus diuitias pntib ul aim
as p crura cerina dat intel
ligi mortis agilitas quia sicd
ceruus agilis e ita mors vbi
qz saltat modo interficit vnu
in lombardia mo aliu in fra
cia et mo saltat in ista do
mu mo in illam P pedes eq
nos dat intelligi remorsus
consie q sicut equus e al
bellicosum sic mors facit aiaz
pugnare cum deo p remorsu
consie sicut de omib; actis
reddendo racionem P faciem
leonina in timiditas mortis
qz sicut leo nullu timet nec
iuuene nec senem nc sapiete
nec nobilem nec diuitem nec
fortem nec platum nec laicum
cum sic nec mors vllud timet
et hc designari pt p illum
pluthonem qui apud gentiles
dicebat deus mortis et infni
qui hebat tria capita ad de
signandu q capit hoies in
tribus etatib; sz pueritia iu
uentute senectute P ingens
cornu dat intelligi q oms
mors ferit quia ferit impa
torem et papam cunctaqz na
scencia ferit qz Ctru xiiij
scribit ome quod nascit mo
rit Per diusos ordines de
cu dat intelligi vni9 aug
q mortis diusitas qz mors
diusimode int fiat mo gladi
o mo in mari mo de veneno
mo de febre et huig di P per
vocem huanam dat intel
ligi mortis fallacia quia ali
qn ostendit velle velle aqn
mori et no morit et aqn
non mori et subito morit
Et p tanto monet nos dns
vigilare luce xij d. Estote
pati quia qua hora no puta
tis filius homis veniet Et
Ans h nichil cercius morte et
nil incercius hora mortis
autor ex pmo eciā metro o
stendit vite hua e fragilitate
et puctabilitate Ex eo q dt
fragilis vbi sciendu q puc
tabilitas et fragilitas vite nre
optime comphendit ex hy
storia que hot in speculo vin
cenci de allexro magno De
quo ibidem legit q cum re
diret de bello inquo obtinuit

contra darium regem persarum
et babilonem applicuisset et
esset in terra in regali palla
cio avis quedam incognita
intravit aulam et sine mora de vo
litans finaliter in gremium impera
toris peciit ibi que resedens
ovum protulit quo dimisso inde
avolavit ex quo paulisper
vivus brevis exivit qui ovum
tantum semel circuivit et volens
ad foramen redire unde exive
rat et non potuit et sic mor
tuus est De quo allexander non mo
dicum admirans noctem illam
duxit insompnem cogitans
quid signaret prodigium in qua nocte
mulier quedam peperit monstrum
quoddam a corrigia supra ho
minem sed mortuus a corrigia
infra bestia sed vivebat similiter
dictum monstrum allexandro depor
tatum quo viso ad huc magis
timuit propter hoc omnes sapi
entes et astrologos convocat
ut viderent quid sibi ista
duo dicere vellent qui omnes
existis duobus concordaverunt
quod finis huius vite immineret
De proximo propter quod vivus
eorum pre omnibus sic interpretatus est
videtur quod ovum totum orbem significat
et vivus ipsum circuiens allexander
et sicut vivus rediens ad in
dum unde exiverat mortuus
est et ita tu allexander totum orbem
iam circuisti modo redis ad in
dum grecie ideo debet tua finire
vitam in cuius signum mulier pe
perit monstrum et istud quod est
supra corrigiam est mortuum li
cet sit homo tuam significat personam

que est sicut homo tui successo
res erunt sicut bestie Tu mor
tuus es et ipsi vivent prout de
signat monstrum quod vidisti
Quibus allexander audit velum la
crimans voce magna suspirando
clamat dicens Heu ipse impiit
magne deus quod exiguum in
minus est vita credebam enim me
tam diu vivere donec que in
meo versabantur corde universa
sa complerem Ideo tu morta
lis qui de vite longevitate co
fidis ne tardes converti ad dominum
nec differas de die in diem
subito enim venit ira eius Grego
rius unde Gregorius libro Registri breui
transitu fragilissimo et velo
cissimo vite mee considerans sub
hac forma vita naviganti si
milis est is namque qui navigat
sicut sedeat iaceat vadatque in
pulsu tamen navis ducitur ita
et nos inquit ipse sive vigilantes
sumus sive dormientes sive ia
centes sive ambulantes sive no
lentes sive volentes per momen
ta temporis ducimur Et hoc est quod
sapiens ij^o scribitur Exiguum et
cum tedio est tempus vite mee
De hac etiam vite humane
fragilitate pulchre loquitur
tullius libro iij de oratore dicens
fallacem hominum spem fragile
quod fortunam et inanes contentiones
in anes que in medio cursu spa
cio frangunt sepe et corruunt
et ante in ipso cursu obruunt
que per ordinem conspicere po
tuerunt De materia vide supra
perhenniali parte capitulo xxij quod in ma
pit Decado et ultimo dixi quod

ex psatis nobilib[us] et Et h[oc]
ʒ q[uo]d sine dubio vult dice[re] au
tor in hoc p[ri]mo metro d[icen]d[o]
dicat Cum dubia et fragilis
sequit[ur] in mortem alteri[us] p[ro]
huius s[e]c[un]di metri intelligencia
est sciendum q[uod] in solo deo po
nere debet ho[mo] spem suam et
no[n] in alteri[us] mortem u[e]l vita
u[e]l eciam diuicijs seu t[em]p[or]alib[us]
rebus Dicu[n]t e[n]i[m] doctores q[uod]
duo principaliter s[un]t q[ue] aduer
sant[ur] v[ir]tuti spei p[ri]m[u]m e[st] diffi
dencia de deo S[e]c[un]d[u]m est
confidencia in creatura Di
ffidencia de deo ex desp[er]acio
ne p[ro]cedit q[ue] e[st] p[e]cc[atu]m in sp[iritu]m
s[an]c[tu]m vnde sup[er] illo Gen[esis] iiij[o]
maior e[st] iniquitas mea q[uam] ut
veniam merear d[icit] glo[sa] Despa
racio est blasphemia in sp[iritu]m sac
tum que no[n] remittit[ur] n[e]c in
hoc seculo nec in futuro q[uia]
aut putat deu[m] nolle remitte[re]
aut no[n] posse tamq[uam] aut om[n]ia
no[n] possit aut saluti inuideat
aliene Confidencia vero in
creatura t[ri]plex ʒ P[ri]ma e[st] p[re]
sumpcio sue confidencia de se
contra qua[m] Salo[mon] p[ro]u[erbiorum] xxviij
Qui confidit in corde suo st[ul]
tus ʒ S[e]c[un]da e[st] confidencia in
homine contra qua[m] Ie[remias] ix st[ude]
bit[ur] vnusq[ui]sq[ue] a p[ro]ximo suo
se custodiat et in f[rat]re suo no[n]
habeat fiducia[m] Idem xvij[o] ma
ledictus homo qui confidit in ho
mine Tercia e[st] in diuicijs con
stant loquit[ur] Greg[orius] super
Iob De creatore desp[er]asset si
spem in creaturis posuisset ille
vero qui spem in alteri[us] morte

ponit de se ipso p[re]sumit et con
fidit quia post illu[m] viuere cre
dit et diuicias illius vel dig[ni]
tatem in sempit[er]nu[m] possidere
cu[m] d[icitu]r ta[men] dicat Greg[orius] q[uod] fic
ta quippe spes ʒ huius seculi
leticia quia que hic amant[ur]
cum festinacione marcescunt
Sed illi felices s[un]t aut Iero[nimus] q[ui]
bus deus e[st] spes om[n]is q[uia] fidu
cia in ipso xpo d[omi]no n[ost]ro Et
nota q[uod] tria sunt maxime ad
stant v[ir]tute mon[en]cia nec no[n]
ab hoc vicio pestifero retra
hencia p[ri]m[u]m e[st] di[vi]na magnificen
cia in summo bonor[um] om[n]i con
stituta i[n] nullo penit[us] diminu
ta S[e]c[un]d[u]m e[st] vtilitas magna
ex ipsa causata Terciu[m] est
canonica insti[tu]ta hoc viciu[m] pe
nitus detestancia ac eciam in
contrariu[m] facientes p[ro]uencia p[ri]m[u]m
ergo om[n]i in deo et no[n] e[st] in
aliquo alio sp[er]andu[m] q[uia] in pote
cia in sapiencia et in bonitate
e[st] summu[m] bonu[m] et p[ri]m[u]m principiu[m]
in quo e[ni]m vir sapiens spe[m] sua[m]
ponere debet vt in summo po
tente cui[us] e[st] iuuare et i[n] summo
sciente cui[us] e[st] scire et velle
videre summa stultitia atq[ue] hu
mana demencia q[uia] p[ri]nceps
in forti ciuitate u[e]l castro sp[er]at
diues in auro et arge[n]to sp[er]at
rex in ex[er]citu magno sp[er]at
iudex in p[ro]udo consilio spe
rat aduocat[us] in astuto et cal
lido colloquio Sperat pugil
in robore suo magno et i[n] astu
to bellandi artificio Sperat
miles in bono equo Sperat
sagittari[us] in arcu et gladio

Sperat servus in dno sperat
vxor in viro sperat agricola
in sato uel frumeto sperat
sophista in apparenti uel fal
lido verbo Dyaletticus i probabili
argumeto Sed phus sperat
in argumeto into concluso ex
propositionibus per se notis et li
cet se habeant ista ut pbat
istarum rerum experiencia quia
tame omnia talia sunt vana
non solida no sustentare vo
lencia ideo in eis spe suam
ponere e summa demencia Qui
demque inter hec omnia homine
melius quis nobilius quam et
forcius et tame probatur esse
vanissimus Vnde petit psalmi
graphus Vniuersa vanitas ois
homo viuens Et si sit e
de homine creatura dignissima
mcimus mortem spem vis po
nere ut inc autor dicat quid
e de qualibet creatura Et
si omnis creatura dignissima z
vanissima sperandu quo est
in ea Est enim vanu ut dicit
hugo quod no prebet innitati ful
cimentum nec laboranti qui
etem nec gemeti plenitudine
De hac materia lacius sup i
sda phe iiii parte c xli cuius
incipit Dixi stado quod dixa co
tumelia quasi in medio et
ibi vide si placet Sicut enim
fatuus esset qui sup profundi
ssima aquam supra ponte
vitreu auderet pertransire sic
homo vitro fragilior sicut
habetur sup threnen plorans quod
vitreu vno homo frangitur mille
modis fatuus e igitur qui spe
in alterius morte ponit cu ipse
fragilior forsitan sit illo De
cuius morte sperat quia vulgari
ter dicitur quod agnus cicius ad
macella vadit quam ouis Non
est ergo dilectissimi confide
dum uel sperandum in vano ul
in solido deo qui cu no sit fictus
sed eternus nichil in se continet
vanitatis sed e solidissime fir
mitatis cui qui iuncti fuerit
no timebit Non timet im
pulsum ventorum no impetu
fluminum Domus illorum cuius e su
pra petram firmissima et soli
dum fundametu Sed ia e ad
ruinam disposita que supra
harenas instabiles e fundata
sic inposito Secundum ad hac
virtutem motiuam e vtilitas
magna ex ipsa causata quod
pendi maxime pt ex duobus
Veram primo spes e in dubijs et
periculis firmatiua et stabilitiua
ex qua causa dicitur anchore
esse silis quo naue vectis i p
cellis illesam facit i medijs
fluctibus esse firma et hac
causa e silis hectmo pisticulo
corpore paruo s3 virtute maxio
qui nauim dum medijs fluctibus
inheret eam quasi reddit i mo
bilem ut moueri no possit sic
spes sum subiectu i temptacionum
periculis i mobile esse facit Secundo
spes e communis boni promotiua
Veram omnes bellantes omnes la
boratores omnes bellatores omnes
mercatores omnes circa penite
tes ad sperata respiciunt et i
spe ois humana vita sicut rota
in cursu voluitur tonc statim

tamen manete stala i mota q
si illa moueret² terra a vero
centro recederet² Necesse est
etiam ut omne mobile fundet²
in aliquo i mobili a quo possit
mobile sustentari sicut probaue
runt sapientes antiqui Unde
si spes in qua omnis intencio hu
mana sicut in quodam mobili in
omnibus laboribus est fundata si
in omnibus deficeret omnes homines
desperarent et ab omni opere mox
cessarent Et propterea spes est
similis axi celesti in qua tota
voluitur spera celi ipsa permane
te i mobili posset etiam firma
mento similari quod constans inter
aquas et terrenas a suo tamen
itinere non declinat quia vir
in deum sperans licet sit positus
inter mundi pressuras a via ta
men recta nunquam cessat Tercium ad
hanc virtutem motiuum sunt institu
ta canonica in morte alterius
sperantes punientia De iure enim
canonico est quod nullus expectare
debet uel aliqualiter affectare al
terius mortem pro beneficio obtinendo
ad hoc bene facit quod legitur²
et notatur² in decretali nulla de
concess. preben. cum consor. j c ne
captande aliene mortis li vj
Et ideo propter hanc racionem
beneficium non vacans nulli potest
promitti nec in generali pro
mittendo cum potuerit prouide
uel cum se facultas obtulerit
aut sub quauis forma verborum
alias promissiones predicte non ua
lent nec etiam obligant ut vi²
de conces. preben. li° vj Racio
huius inhibicionis potuit esse

quia est contra diuinum mandatum
scilicet non occides et est contra diuine
legis mandatum siue preceptum
Ubi sciendum quod ad dileccionem
proximi pertinet non tamen bene
facere sed etiam ab offensis
cauere offensa aut potest facere
voluntate uel facto Distingui
tur² tamen homicidii genus duplex
scilicet vnum quod dicitur² in corpo
rale et interpretatiuum quod dicitur²
spirituale homicidium spirituale du
obus modis fit vno omittendo
do ut cum quis videt alium in
necessitate extrema constitutum et non
subuenit ei interpretatiue dicitur²
eum occidisse Et tunc habet locum
quod dicit Ambrosius in li° de officiis
pasce fame morientem si non
pauisti occidisti lxxxvj di. c
alio° committendo fit et hoc
quandoque fit corde scilicet odiendo scilicet
in pravo proposito cum quis alte
rius mortem affectat Johannis in
canonica qui odit fratrem suum homicida
est quandoque ore scilicet detrahendo
quia ille cui detrahitur² occiditur²
in consciencia illius qui odit de
tractorem in quo prius viuebat
pro bona fama quandoque scilicet malo
exemplo aliam occasionem prestando
et tunc interpretatiue dicitur² illud
occidere etc.

Exiguum munus quod dat
tibi pauper amicus Acci
pito placate plene que laudare
memento Virgilius autoris
preceptum metricum Realis huius
precepti explanacio atque continu
acio que idem valent cum explana
cione et continuacione contra preceptum
presens beneficium accepti memor esto

Ut etiam cum explanacione
et continuacione xx precepti ma
teria Officium alterius saluo q
in primo sit mencio solum de
recepti beneficij memoracione co
tinuata et in 2o de beneficijs p
cepti narracione vulgata In
hoc vero de actualibus mune
ris percepcione gratuita que fieri
debet cum graciarum accione p
ut infra in secundi metri expo
sicione luculent' declarabitur
Attendens ergo autor q dei
cultorem inter cetera grata opa
decet in muneris amici maxime
pauperis accepcione se placatum
et benignum exhibere qd fieri
debet per graciarum acciones propterea
pnis ~~eciam~~ preceptum exhibet ab
omnibus fore obseruandum dicens
Exiguum munus qd ab amico
paupere tibi datur q̃s si diues
multo maiora exhiberet mu
nera vnde respicere no debes
qntum sz ex qua affectione et
voluntate procedat vnde iiijo
Ethicorum dicit phus q libe
ralitas no consistit in multi
tudine datorum sed in habitu
dantis ffacultatis ergo proporcio
datorum sumi dz secundum proporcionem
ad facultatem uel posse ipius
dantis Ideo considerare no
debes tantum doni largitatem
uel valorem Sed largitoris
volutatem et affectionem q
etiam deus no tm respexit
ad munera pauperule uel
Abel sed ad ministerium potius
exequentis preterea quidam
versificator Aderius tales pro
tulit versus Pauperis exigu
um cape munus quanter amici
Nec munus sed qua respice
mente datur Nota secundum phm
iiijo Ethicorum q liberalitas no
consistit in multitudine datorum sed
in habitu uel dantis facultate
ergo proporcio sumi dz secundum proporcionem
ad facultatem ~~ad posse~~ uel
ad posse ipius dantis Ideo
tantum considerari non debet
doni largitas uel valor sed
potius largitoris volutas uel
affectio Ad hunc sensum opti
me facit qd recitat lactantius
in libro constitucionum dicit enim
q dum ciuitas Roma in mag
nis consisteret obsessibus et in
hoc multum dampnata foret
quidam nobilis Romanus
potens et multum diues hoc
cernens pro ciuitate omnes diui
cias exposuit Et sic de pau
patus est quadam autem vice
dum miles qndictus per quoddam
desertum ambularet et de
Romanorum paupertate et sua val
de doleret in illo deserto v
nam columpnam altissimam
ad invenit et sup eam erat
statua quedam que tenebat
vna manu eleuata versus que
dam montem aliam ad anx
illas tenebat tandem miles
predictus attendens et diligenter
tenet respiciens q sol spatu
las ipius statue preteriret et
q umbra manus ad quidam
montis tecta appebat statim
iste miles ad montis tecta
predicta accessit et subtus il
lam quandam portam ferream
clausam ad invenit tunc ille

de hoc ad mirans intra se dixit
ibo ad statuam et videbo quid sb
alia manu adesse pt et i veit
subtus illam manu in corpore
statue portitulaz ferream et
eam apiens intus invenit clavi
culam vnam et statim ymagi
natus e q portam speluce a
prire debet et statim ivit ad
portitulam speluncæ stati ape
ruit et ibidem thauz maxim
invenit et portatis pdctm thau
ru Roma illico indigentibus ero
gavit Tunc Romani Glito co
silio qualit sepe dctm militē
de tot et tantis donis pmiare
deberēt dixerūt ex eis aliqui
dimittamq ei dimidia ptem
thauri aliqui totu Tunc v
nus sapientior dixit si dimitti
mq sibi thauz totm de tanto
bnficio nobis p ipm impenso
fm condignu nullo pmiat
q no solu pmiari dz de actu
s de bona volunte Rare sibi totm
thauru e pmiae solu qd ipse
nos fecit Sed hoc no esset p
miare de bona volutate Et
ideo michi videtr mqs ille cp fa
ciamq sibi honore que impen
dimq dijs sz q faciamq ei sta
tuam ad situdine sua argeto
et auro atq lapidib ptiosis
ornatam et eam ad alijs dijs
nris in templo collocemq qd
breuit factu e Sed nota di
fferenciam int donu et munus
qua fecit lex Munus donu
gentis e et munq spes ut d
de v sig l int vide etiaz
ex hoc tales assignt v sus
muneribus dandis attendes x or

ysta Cuius dans quis ve pe
tens que res que causa pe
tendi Nota etia diaz inter
munq et mutu q munus e
quod gratis datr mutu quod
p mercede seu labore exhi
betr Item nota diaz inter
paupem et inopem q pau
per est qui paru hz inops
qui nichil possidz Pro huiq
pm metri intelligencia e
sciedu q istius pm metri
expositio talis iam ptz pea
que dcta sut Sicut veo quo
ad moralem istiq pm met
intellectu restat aliqd vide
dum vbi notandu q q qm
tam p scripturas qm etiam
p cantores munq quadruxe
repiatr videlicet munq a
corde qd e munq dilectois
et amoris munq ab ore qd
e munq orois et supplicacio
ois munq a manu qd est
munq pietatis et largitois
munq ab obsequio qd e ob
sequij diui ppetue mancipa
cois Nichilomnq tamen nullu
munq vmqr recepit huam
genus tam nobile et pficuu
sicut munq qd nobis impendt
amicq nr pauper sz xhus
xpus et hoc fuit munus
nre redepcois qd quidem
pctoribus ingtis exiguu vi
detur cu tamen in rei vita
te fuerat sup cuncta mune
ra maxim et nobis magis
proficuu ut dctm est Et
hoc e qd in psona huam
generis dr Cnt Sup oia
amabilem te michi plz in alijs

quem bibisti O bone ihu opus
tue redempcionis Vel enim al
liciat blandis uel exigit iusticia
stringit forcius affectat vehemen
cius Et ut veritas luculencius
pateat premissorum Quintilia
nus libro suarum declaracionum
ponit unum casum satis no
uum et pulcrum et ad nostrum pro
positum congruum Casus talis
est pauper quidam et diues vi
cini erant ortulis ipsorum
coniunctis Diues in orto suo
habebat flores pauper vero
habebat apes cum autem vicina
essent ad inuicem diues con
questus flores suos decerpi
ab apibus pauperis et de
nunciatur illi ut apes deferret
paupere autem apes non
transferente Diues ille inui
dus et iniquus flores omnes
sparsit veneno Apes vero
ut erant plures flores decer
pentes et mella colligentes ve
neno perierunt Pauper autem
qui multum apes suas diligebat
videns eas mortuas cum non
aliud possideret quam duo vascu
la unum plenum aceto et aliud
oleo ambo in salutem apum
consumpsit mediantibus enim experi
mentis multum instructus sci
bat oleum et acetum optima
remedia contra venenum Et ideo
apes primo aceto perfudit de
inde oleo rorauit et sic eas
vite restituit certe non potu
issent dicere apes ille quod non
fuissent multum dilecte ab isto
paupere Moraliter ad propositum
pauper iste est xpus dominus

deus noster De quo Ieremie xx Quia
pauperem deliberauit urbe per sa
piam sua Apes huiusmodi
pauperis sunt omnes homines de
quibus dicitur Deuteronomii primo Amorei eius
persecuti sunt nos sicut apes per
sequuntur Diues vero dyabolus
est Iacobi Diues pre calore inter
ribus suis marcessit Huius diui
tis flores sunt omnia oblecta
menta carnalia quia omnis caro
fenum et omnis gloria eius quasi
flos feni Ysaie xl Sunt autem
horum ortuli vicini quia bonorum
et malorum conuersacio commixta
est in hac vita Unde dyabolus
cernens homines inclinatos ad flo
res decerpendum ad mundialia
et carnalia capienda flores
sparsit veneno iniquitatis
quia ad Romanos viii Si secundum carnem
vixeritis morte moriemini Do
minus pauper hoc cernens solum
duo vascula habebat unum
aceti et aliud olei quia dominus no
ster Ihesus xpistus corpus suum quod a primor
dio sue natiuitatis usque ad ul
timam vite sue horam fuit a
ceto passionis refectus et aceruam
suam sancti spiritus virtute unitam
que in salutem apum expendit
Nam corpus suum in cruce con
sumpsit et sanguinem totum fudit
Et sic nos apes suas carissi
mas et dilectas vite restituit
Ad hunc sensum videbatur cor
loqui Augustinus libro de spiritu et anima
O anima Miser ego quantum debeam
diligere deum qui me fecit cum
non eram me redemit cum
perieram Non enim aliquid erat
et de nichilo me fecit non de arbore

non lapidem non aliquid de
a[n]i[m]alibus sed hominem me voluit
esse dedit m[ihi] v[ir]t[ut]e sentire dis[cer]
nere eduxit me de exilio re
demit me de s[er]vicio p[er]fudit me
aceto passionis sue ut a de[mo]
nibus securus essem vocat me
nomine meo ut memoriale sui
esset apud me et unxit me
oleo leticie sue quo ipse unctus
erat ut ab uncto essem unctus
et a xpo dicerer xpianus ¶ Se
cundum scripturas et canones q[uod]
apis dicitur quatuor modis p[rim]o
d[icitu]r apis etherea que e[st] xpus
dei filius hec significat nobis mel
dulcitatis in humanitate unde i[n]
huius signi figura in Evangelio
dicitur luce xxiiij obtulerunt p[ar]tem
piscis assi et favum mellis 2o
apis dicitur aerea s[cilicet] quilibet iu
stus et predicator hic mel i[d est] ce
lestem s[cienti]am significat unde suxerunt
mel de petra ¶ Tercio apis dicitur
terrea s[cilicet] iudei unde de talibus
dicitur in ps[alm]o Circumdederunt me
sicut apes h[ic] mel persecucionis
significat iuxta id Comedi favum cum
melle meo ¶ Quarta tartharea
s[cilicet] dyabolus ut dicitur unde sibilabit
assur mel adulacionis unde Sa
lomon Mel distillabunt labia
mea ¶ In p[ri]ma manna in deser
to cum pluit ¶ In hac eciam
filius prodigus ad patrem reuertit
ut in xv c[apitulo] et hinc e[st] xxxviij d[istinctio]
¶ In secunda de petra contradiccionis
aqua elicitur In hac seruorum minis
in vineam trahunt ut mittit
de conse[cratione] d[istinctio] v Ieiunium ¶ In ter
cia aries pro ysaac occidit ¶ In
hac eciam heres patrisfamilias a
vineatoribus occiditur ut in Ewangelio

capitulo xxi scribitur ¶ In quarta Iona
thas contra preceptum edictum mel
vescitur In hac i[m]mundus spiritus
exiens ad domum vacuam reuer
titur ut xij q[uestio] j illud ¶ Secundi
metri intelligencia est sciendum
quod autor per hoc metrum litteraliter
informat unumquemque gracias de
bere referre de munere gratis
dato ut impleat id apostoli do
cumentum p[rim]a ad the[ssalonicenses] v ¶ In om
nibus gracias agite ¶ Accipere enim pla
cite et laudare est quodammodo
gracias referre unde tullius hoc
autem s[ci]a in primis ut be
nigne accipias si enim benigne
acceperis gracias reddidisti ¶ Et hoc
est quod autor intendit cum dicit
Accipito placate qui velit dare
accipito placite i[d est] libenter et
hylari vultu ac benigno quia si
recusares ei verecundiam inferres
et plene i[d est] perfecte et plena
vice laudare merito Non enim
curant avari seu cupidi quo
animo ipsis munera tribuatur sed quid
detur tu vero econtrario non conside
rare debes quantum sed pocius
ex qua affectione procedit et quid
ex voluntate quod tibi exhibet ¶ Iuxta
id Dum stas in mensa vultum
non fercula pensa Non mense
cultum sed dantis respice vultum
¶ Et esopus ¶ In tenui mensa etc.
¶ Sed advertendum nobis est quod
munera seu quecumque alia be
neficia non sunt passim ab homi
nibus recipienda unde in qua
dam epistola imperatoris antho
nij dicitur sic ¶ Quamvis ad extrema
audi quid sentimus [illegible]

Nec omia nec semper nec ab
omibus Nam valde in huanum
est a nemine accipere sed passim
vilissimum et pro omia avarissimum
vnde Eccli xx Exenia et dona
excecant oculos iudicum et quasi
mutus in ore auertit correctiones
eorum Item non sunt accipienda
munera a persecutoribus et
calumpniatoribus innocentum quia
hoc interdicitur a lege diuina
vnde in psalmo dicitur Domine quis habita
bit in tabernaculo tuo Et
munera super innocentes non acce
pit Item nec ab infamibus
quia hec etiam designati sunt
facere antiqui gentiles vt
narrat Seneca libro ij de bene
ficiis Item nec ab iniuste vexa
tis vnde Birgitta libro v Regule
dicit Exenia vere sanctitatis
voluerim quia valde incongruum
ut a depredatis aut afflictis fratribus
munera percepisse videamur De
hac materia vide supra in 2a
parte penitentiali capitulo xviij qui in
cipit Dixi secundo quod illicitum
denarium Sequitur huius metri
conclusio et plene laudare me
mento quasi velit dicere quod non
sufficiat percepta beneficij magis
memoria nec etiam ut autor
in octauo precedente precepto dicit
Beneficij accepti nec etiam
sufficit ipsius beneficij narracio
ut in v precepto metro officium
alterius autor insinuare videtur
nisi etiam adsit muneris precep
ti plena laudacio cum continua
ta memoria Et hoc est quod au
tor intendit dum dicit plene
laudare memento Moraliter

ingrati dicere faciunt contra huius
autoris mandatum in eo quod raro
vel nunquam leuat oculum intellectus
ad xpistum pauperem amicum suum pro
cognicionem nec etiam oculum
affectus pro amore quia ubi amor
ibi oculus non attendentes que
pro eis fecit et protulit et quanta
eis beneficia contulit Seneca si ad
hoc bene attenderent eum super
omnia diligerent tales creaturis
pauperibus sunt similes qui ad manus
elemosinarium propter dona aspi
ciunt et recepta elemosina
elemosinario dorsum vertunt
et ipsum deinceps obliuioni tra
dunt et sic multi de beneficiis
iam ab amico meo receptis scilicet
xpisto per ingratitudinem vertuntur ab
eo et de talibus dicitur post 1o Eccli
xxxvij Amicus gratie locupletatem
auertit oculum suum propterea quod ei
locupletatus est oculus considera
cionis ab ipso auertit et per
obliuionem a deo recedit Deutero
xxxij Impinguatus est dilectus
et recalcitrauit dereliquit deum
factorem suum et recessit a deo
salutari suo certe talium hominum
ingratitudo confunditur per bestiarum
crudelium gratitudo pensetur
Refert enim commentator super libro
de animalibus quod quidam pirfamu
lias aspidem quandam adomesti
cauerat ut cottidie de cauerna
sua ad prefamilias mensam
veniret quasi petens cibum propter
comestionem ad cauerna vnde
venerat accedebat qui preffu
temporis duos filios generauit quos
secum ad mensam sui hospitis
ut cibarentur adduxit vnius vero

filioru tamq in domesticus filiu
presstulias venenat quod cnens
mr vetus in cstu filiu puiens
in conspectu om interfecit et
qr racione capax cofusa cum
altero recessit Erubescat ergo
ingrati homines bnficioru dnor
i meores tanta ferar atq spe
tum adversus bnficos cstitudier
audientes Ad hunc etia sensum
optime fat qd in quada hysto
de quoda pncipe metha(ph)e recitat
Dicitur em q hic pnceps duos
milites habebat quos int ceteros
multu diligebat vtiq qtuor ma
gna munera seu xenia misit
pm bonu sedm meli(us) tciu optim
qrtu p optim Cuq misit qui
munera offerebat ad pm milite
pueisset Et h omia ei ex par
te ~~milite~~ pncipis pntasset se
dens ad mensam Ille miles insi
piens et ingts in facie pntat
dr expressisse nc no et lutu con
eu piecisse tandem vrgis et fu
stib; eu egregie vberauit Ille
tristis et merens ad pncipem
rediens oma que ille miles
contra eu gesserat ei p ordine
enarrat hec pnceps audiens i
dignus pacient sustine qui ego
te vindicabo Et eu ad sedm
militem cu eisdem muneribus
trnsmisit quib; oblatis a mensa
surrexit et deosculans eum
et i numeras grar acciones
p ipm nuncu ad pncipe remisit
et cuncta que hic miles fecerat
etia p ordine enarrat Pnceps
ergo pmo milite capto diroq
carcere mancipato sedm qz in
pallaciu suu transtulit et oim bonoru
suoru pncipem fecit Moraliter
iste pnceps e dns nr ihus xps
de quo in apok i c qui e pmo
genitus mortuoru et pnceps
regu terre Duo pdicti milites
mortales oms designat qui di
uisi sunt in duas ptes Nam
aliqui sut ingti et tepidi alij
et feruetes et grti ad oms tam
p nuncu suu qui e spus sctus
a patre piterq filio pcedens q
tuor mittit munera fidelibus
p sup cuncta pciosiora Pm bo
hoc e subsidiu bonoru tpaliu
Sedm e meli(us) hc donu bo
noru naliu Tercium e optim
hoc e bonoru spualiu donu
Quartu e p optim hoc e lar
gicio bonoru etnaliu De pmo
dicitur osee ij Ego dedi eis
frumentu vinu oleu argentu
et auru multum bona q sut
ad vita corpis sustetand De
2o Gen xviij Deus de tra
creauit hominem et sedm yma
ginem suam fecit illud Ista
ymago vtus racionalis e que
naliter in homine e creata et
cum ipa alie vtutes naturales
tam in aia q in corpore nec
de talibus natib; bonis ex pte
aie sz ingenio memoria rc et
silib; siue etia ex pte corpis
ut sanitate pulchritudine agilite
et silibus no debet quis i ani
glari sed pocius humiliari et vtu
tum gratuitum largitori regi
vnde gregr sup xt li j Cu
augent dona racio
nes crescunt donorum
vbi aut tanto humilior debet
quis esse atq ad seruiendu deo
pmptior quo mune qito se ob
ligacorem conspiat i reddeda

racione si istud donum non fuisset datum parum vel nichil profuisset. Tercium donum bonorum spiritualium sunt baptismus et alia sacramenta que bonum optimum sunt quia per sacramenta datur gracia que est res optima in via et data conservat ac etiam multiplicat. Quartum exenium et bonorum celestium donum de quo in euangelio luce xxii° Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo. Istud est donum optimum quod melius est quam optimum. Istud donum est tante excellencie quod exsuperat omnem sensum. Et ideo scriptum est oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit. hec sunt exenia que affert nobis christus per ministerium spiritus sancti. Sed mortales tepidi qui notantur in milite stulto velut ingrati gracias non referunt sed exspuunt in faciem portatoris. Sputum est spuma a superfluitate stomachi procedens per quod verba vana et ociosa et scurrilia et inutilia designantur que a cordis superfluitate procedit. unde Ouidius. Tecta ligwam non facit nisi recta mens. Alius autem miles mortales fervientes et deuotos designat qui videntes tot beneficia seu munera per sancti spiritus graciam ihesu christo incessanter die noctuque gracias referunt copiosas. Ad tales ergo grates ingiter referendas et remunerandas inducat autor unumquemque dum dicit. Et plene laudare memento de memoria

vero iudicatiue retribuendis vide supra in parte precedenti precepto xviii° Que legeris memento in fine. Ex premissorum intelligencia magis in speciali utile puto de aliquibus dubitabilibus investigandum fore. Et primo utrum per munera liceat infideles trahere ad fidem. huic questioni respondet [illegible] sic. Dicit quod infideles possunt trahi ad fidem muneribus et promissionibus ar. xxiii° q. iiii de iis et ii q. vii Cum autem di. xlv qui sincera et etiam per graviorem pensionum exactione maxime in principio loturitum (?) na postea non liceret xxiii. q. vi Iam vero. Sed addit Fwilh. quod non ideo danda sunt munera sed propter fidem recipiendam ex pacto. Sed si vellent baptizari et timeret paupertatem inter christianos posset eis dari vel promitti. Item christianus infideli dare posset non propter fidem recipiendam sed propter beniuolenciam captandam ut sic facilius convertere posset et similia. Secundo queritur utrum liceat quem per munera trahere ad religionem. huic questioni respondet beatus thomas qui eam format in 2a 2e q. ultima et quod prohibetur aliquem ad religionem attrahere muneribus datis. Ymo dicit quod consuetiens committit peccatum secundum quod probat canon quod pro ii q. ii. Nec tamen ad hoc pertinet si aliquis alicui pauperi necessaria ministrat in seculo inutens eum ad religionem vel si sine pacto aliqua munuscula tribuat

munuscula

ad familiaritatem captandam. Tercio
queritur utrum iudici liceat mu-
nera a partibus recipere. huic questioni
respondet Raymundus quod ordinarii iudices
non debent petere aut a partibus
recipere etiam expensas tamen
propter iusticias tenendas suas ha-
beant provisiones sed ne dominus sup-
tibus gravetur pro domino cessit. di. lxxxvi
non satis xxviii q. i. Militare ins-
nec credo quod etiam sponte oblata
ac etiam moderata queat recipere
ut probat canon de eulogijs
xviii di. ff de off. presidis solent
Iudex etiam delegatus nichil potest
recipere a partibus nisi forte escu-
lentum vel poculentum mera libe-
ralitate oblatum quod paucis potest
consumi diebus de rescriptis statutum
et insuper lege vi. Quarto queritur
utrum inter pauperem et divitem
possit esse vera amicicia huic
questioni respondere potest generaliter loquen-
do quod inter divitem et pauperem
vera potest esse amicicia. quod sic
probatur ubi potest esse ydemptitas
voluntatum ibi potest esse vera
amicicia. Vera amicicia secundum tul-
lium est idem velle et idem nolle
in rebus honestis sed inter divitem
et pauperem potest esse idem velle et
idem nolle. Nam dives potest velle
communicare pauperi de rebus suis
et pauper similiter potest dicari in
quibus potest reguntur etc. Dicendum est
etiam specialiter quod inter pauperem
voluntatum et divitem perfecta
potest esse amicicia quod sic probat
inter illos potest esse vera et per-
fecta amicicia inter quos non
regnat cupiditas nec invidia
et cum hec habent idem velle et idem nolle
inter pauperem voluntarium et di-
vitem non regnat communiter cupidi-
tas et invidia. Nam ille qui est
pauper voluntarius non cupit
esse dives alioquin si desidera-
ret esse dives iam non esset pau-
per voluntarius sed necessitate nec
dives cupit esse pauper quia
si desideraret paupertatem pauper
esse potest ergo inter pauperem et di-
vitem potest esse vera amicicia. Est
enim ymaginandum quod cum sit inter
ligia cupiditas ut dicitur in primo
decretorum. Lex pacificus etc. im-
pedit amiciciam et est radix omnium
malorum ut dicit apostolus unde pau-
per voluntarius qui est sine cupidi-
tate maxime aptus ad amiciciam
etsi sit cupidus iam non est pau-
per voluntarius etc. patet.

Infantem nudum cum te na-
tura creavit paupertatis onus
patienter ferre memento.
Vicesimum primum autoris preceptum
metricum. Nota quod natura naturans
que deus est ad hoc ut hic in-
fans per quem homo quilibet figuratur
quo ad utrumque perficeretur et sic
ex sua prudencia disponit ut
primo in concepcione hominis com-
pleti corporis adhuc in matris
alvo existentis septenarius plane
tarum numerus modo in sua septem ordine
deberet alias si unus deficeret
vel non esset homo mutilatus
ad perfectionem pervenire valet
quod taliter persuadetur. Nam sa-
turnus primo mense materiam
conceptam in matrice mollem
et fluidam sua frigiditate co-
densat. Iupiter secundo mense
spiritum in corpore ponit. Mars

Taddi

tercio mense subtiliat sanguinem
et humores componit Sol quarto
mense vitalē calorē in corde ac
epate ponit et tribuit venus quinto
mense aures nasum et cetera
organa perficit et disponit mer
curius sexto mēse omnia corporis
foramina expandit et aperit
Sed luna septimo mense suis
liminibus membra et membrorum
articulos perfectē dispo^t hinc est
quod nascentes septimo mēse vi
uunt ut etiā secundo nichil de esse
perfectionis hominis interioris scilicet
anime ipsius infantis sicut nichil de est
perfectionis hominis exterioris scilicet
corporis ut dictum ē donante ce
lo septiformis gracie spiritum spiritus
quem deus ē in eo effudit q,
in omni perfectione virtutum perficē
tur et formaretur quod patet per mi
steria singula discurrendo Ita
per donum timoris ad modum
saturni materiam fluidā condensa
tis privitatem ipsius ad peccandum
cohibet et restringit prouerbiorum xv per
timorem domini declinat omnes
a malo per donum fortitudinis
ad modum iouis membra et spiritui
tribuentis robor bonum operandi tri
buit prouerbiorum ultimo Accinxit forti
tudinē lumbos suos et roborauit
brachium suum Per donum con
silij ad modū martis sanguinē
subtiliantis et disponentis men
tem suam in dei obsequium
ordinat et componit prouerbiorum
xix Audi consilium ut sis
sapiens in nouissimis tuis per
donum sapiē ad modum solis vi
talem calorē cordi et epati
tribuentis eius animam digniorem deo
conciliationem facit Ecclesiastici xv aqua
sapiē salutaris potabitur eum fir
mabitur in illo et continebit
illum per donum scientie ad modum
veneris membra et organa fa
cientis spiritus ipsius dispo^t et re
gulat ut sit omnibus sanctitatis
exemplum prouerbiorum xix ubi nō ē sciā
nō est bonum per donum intellec
tus ad modum mercurij corporis
foramina expedientis dat discre
tionis virtutem per quā que ad
mittenda sūt que vero ētmeda
sunt discernē valeat psalmus
Intellectum tibi dabo Sed per do
num pietatis ad modū lune
membrorum articulos disponē
tis quid unicuique distribuere
debeant instruit et informat
pietas enim ad omnia utilis ē
j ad thimotheum iiij e · postquam autor i 110
quibusdam superioribus preceptis
prebuit rudimenta ad memoriam
beneficiorum preceptorum inducentia
Nunc vero in presenti precepto
subsequenti prebet nobis rudimē
ta ad memoria nostre primordialis
ordinem originis inducentia
ut per hoc paupertatē et alia
nature incomoda cum omni hu
militate et paciā sustinere
debeamus secundum quod in subsequenti
bus plenius apparebit Attēn
dens ergo autor quod inter ce
tera que hominē a diuino cultu
retrahunt et impediunt sunt
diuicie et maxime qui i mo
derate et affectuose appetunt
et econuerso quod diuicie inducunt sol
licitudinē et attendunt ad suum
amorem propter quod cor nostrum impe
diunt ne totaliter feratur in deum

per tanto autor dei cultorem indu
cit ad istud salubre documentum
obseruandum quotiens onus paupertatis
aliaque incomoda ferat patienter
ac etiam humiliter dicens Paupertas
onus hoc deo quod nobis est quasi
naturaliter cognita et innata
paupertas Et ideo autor hoc pre
mittit dum dicit Infantem mundu
Circa huius primum metri expositionem
litteralem ac etiam moralem est breuiter
sciendum quod duplex est natura scilicet creans
et creata Creans est ipse deus
creata est quelibet substantia pro quo sciendum
quod theologi talem assignant differentiam
inter creare generare et facere Res
enim de nichilo exit in esse per
creationem Res exit in esse de
aliquo faciente aliquid de substantia propria
per generationem efficere aut operari
de aliena materia Creatura
autem triplex reperitur scilicet corporalis
tantum ut elementa Spiritualis tantum
ut angelus composita ex his
ut homo Corporalis namque cre
atura distinguitur in corpora
lucida et sydera et opaca ut
est terra et metalla et huiusmodi
perspicua siue diaphena ut
aer et aqua Creature quedam
habent esse tantum ut lapides quedam
viuere ut arbores quedam sentire
ut animalia Quedam intelligere ut
angeli et homines Dicit ergo
autor cum natura id est deus creat
te nudum id est nichil habentem quia
pauper accedit in mundum istum
Infans id est non fans quia fari non
dum potest Et pauper etiam inde re
cedit Et hoc est quod Job i dicit
Nudus egressus sum de utero
matris mee et nudus reuertar illuc

Sed nota quod infans naturali
natiuitate nascens tria facit que
vnumquemque inducere debent ad hu
militatis exemplum primum est quod non nascitur
ridendo sed flendo Sapientie vii primam
vocem omnium emisi plorans vnde
Augustinus de ciuitate dei puer qui nasci
tur ex ploratu incipit nesciens
prophetat quod malorum passurus sit
Ratione enim testes sunt miserie
solum qui natus 3 risisse fertur
zoraster tamen iste risus fuit mo
struosus et sibi modicum profuit
fuit inuentor artium magicarum et
cum esset rex barbarorum a
nyno rege assyriorum inter
fectus est in bello Secundum est quod mo
re bestiarum scilicet caninus et in qua
tuor pedibus ad inueniendum quod com
paratur iumentis et similis factus est
illis propter iumentis est oculos ad ter
ram et quantum ad hoc est bestialis
auarus propter attestante qui cum
oculos suos statuerit declinare
in terram Tercium est quod puer ad
os manum ponit ad inueniendum
quod ad tantas deducatur miserias
propter peccatum secundum ore primorum parentum
Eam mulier peccauit ore propter sug
gestionem qua viro persuasit ut
de fructu comederet Vnde Bernardus
in meditationibus dicit Attende
homo quid fuisti ante ortum
et quis es ab ortu usque ad occa
sum atque quid eris post hanc
vitam profecto fuisti quod non
eras postea de vili materia
factus et in vilissimo in vo
lutus panno menstruali sangui
ne nutritus fuisti in matris aluo tu
nica tua pellis fuit secundina
sic indutus et omissus venisti ad nos

nec memor es quam vilis origo tua. Sequitur vide unde venis et erubesce ubi es et ingemisce quo vadis et contremisce. De fragilitate etiam condicionis humane et ipsius reparacione multiplicia vide supra in prima phemiali parte in capitulo xlvi° qui incipit qui vero tales an medius. Hec omnia luculenter nobis demonstrantur in illa mundiali descripcione quam fecit ille magnus philosophus Athlans de quo mencionem facit ysidorus libro Ethymologiarum. quod iste philosophus fuit ita alti et perspicacis ingenii quod fuit primus qui suo intellectu ad cognicionem pervenit comperta cursus planetarum stellarum et cursus orbium et fuit primus inventor astrologie propter quod reputabatur homo celestis et non terrestris. Et ideo depingebatur in templo cum celo super caput tenens unam manum ad orientem et aliam ad occidentem quasi volvet celum pro libito sue voluntatis. Hic philosophus orbem universum in quadam carta sub hac forma depinxit. Depinxit enim tres civitates superius una in medio una tercia vero inferius. Civitatem inferiorem intitulavit civitatem exulum et bannitorum et cum in innumeris portis depinxit eam. Civitatem mediam intitulavit civitatem itinerancium seu currencium et hanc cum una sola depinxit porta. Civitatem supremam intitulat civitatem gaudencium et hanc cum paucis depinxit portis. Moraliter prima civitas scilicet inferior est civitas infernalis. Illuc enim vadunt omnes qui sunt a celi civitate exulati et banniti et dicitur habere innumeras portas ad denotandum quod dyabolus habet infinitos modos trahendi homines ad infernum. Et hoc est quod dicit Gregorius in moralibus prius considerat vitam cuiusque quod respicit et tunc temptacionis laqueos imponit. Civitas suprema est civitas beatorum et est civitas gaudencium quia ut dicitur ysaie li° Gaudium et leticiam obtinebunt. Et dicit augustinus quod in illa civitate omne bonum habetur et omne malum excluditur. Hec dicitur paucas portas habere unde in divina pagina appellatur civitatem celum que habet tamen xii portas. Apoc. xxi quod forsan pauci sunt intrantes in eam. Multi sunt vocati pauci vero electi. Matth. xxii. Civitas media est mundus iste a celo infra usque super terram et hec civitas dicitur itinerancium seu currencium et proprie dicitur civitas currencium quia revera numquam fuit nec esse potest quod ita velociter curreret ad aliquem locum sicut nos velociter currimus versus mortem. Et hoc testatur augustinus dicens vita nostra est cursus ad mortem. Et Job ix scribitur Dies mei velocius fuerunt cursore. Hec autem civitas non habet nisi unicam portam per quam intramus et eximus. Omnes enim nudi ingredimur et sic nudi egredimur et nichil inde ferre possumus dicit apostolus i ad thimo. vi. In hoc non est differencia divitis et pauperis. Et est etiam unus introitus ad vitam similis

et ad mortem Cap vij Item si mortales aduerterent in q[ua] gl[ori]a ac q[ua]nto ante p[ri]mor[um] p[ar]entum transgressionem erant subli mati honore et nu[n]c e contrario q[uan]ta sunt obnoxij miseria et vili tate certe causa haberent non se in aliquo extollendi sed potius se humiliandi Dicit enim doctor q[uod] ante p[ri]mor[um] p[ar]entu[m] n[ost]ror[um] transgressionem eramus in q[ua]dru plici sublimati honore p[ri]mo enim d[omi]ni o[mn]i[u]m a[n]i[m]aliu[m] tam auiu[m] q[uam] quadrupedu[m] p[salmista] attestante qui ait om[n]ia subiecisti sub pedibus eius oues et boues vniu[er]sa in sup[er] et pecora campi Scd[o] e[ra]mus sup[er] plenj diuina sc[ient]ia p[er] quam m[a]g[is] cognoscebamus v[ir]tutem o[mn]i[u]m stellarum Tercio nu[m]q[uam] habuissemus infirm tatem nec etia[m] dolore Q[ua]rto nu[m]q[uam] potueramus mori s[ed] translati fuissemus dextra ad celu[m] ad h[a]bitu[m] n[ost]r[u]m p[er] p[ec]c[atu]m vero omnib[us] istis spoliati sumus et sumus et ad tanta deuenimus miseria q[uod] om[n]ia nob[is] aduersant[ur] sicut pulices et culices et cetera a[n]i[m]alia a q[ua]ntumcumq[ue] vilia et minima Pro q[ua]ntu[m] gratuita sunt fides spes et ca ritas Naturalia vero dicunt[ur] racio memoria et voluntas Ita q[uod] p[er] p[ec]c[atu]m spoliati sumus in gratuitis et in naturalibus vulnerati i[d est] obfuscati et debili tati et inde pena et mors eue nerunt et om[ne]s res humane facte sunt deteriores et minoratae &c. Attamen no[n] debemus ex hoc i[n] baratru[m] desp[er]ac[i]o[n]is ire s[ed] potius in dei m[isericordi]am et g[rati]am sperare quo p[otes]t infantes sic modo i[d est] spoli

atum domus et gracijs reindue et etiam taliter sauciatus sa nare ex[em]p[l]o illius boni samaritani qui velut mediator et mediu[m] ho[m]i[n]em vulneratu[m] benigne curauit Luce x p[er] quem s[ecundu]m Aug[ustinum] in q[uesti]o[n]ib[us] eua[n]g[e]lior[um] hu[m]a[nu]m genus designat[ur] q[uod] d[e] i[m]mortalitate ad mortalitatem decidit Ideo adverso mortalitate ... capta multis vicior[um] plagis p[er]fu sus e[st] Samaritanus aute[m] custos i[d est] fidelis d[omin]us ih[esu]s xp[istu]s ima motus in via mee i[m]mortalitatis in vulnera ei[us] infudit vinu[m] et oleu[m] et sanatus e[st] que verba p[er] tractans Crisost[omus] dicit sic vinu[m] sup[er] m[ateri]a[m] vinu[m] infudit i[d est] sanguis passionis et oleu[m] c[on]firmat ut in dulgentia daret[ur] p[er] sanguinem et scificatio conferret[ur] p[er] ... sc[ienti]e vnccionem vnde in lingua sci[enti]e dilectionis d[i]u[in]e signum Jo. iij sc[ri]bit[ur] q[uod] sic deus dilex[it] mundum ut filiu[m] suu[m] vnigenitu[m] daret hoc e[st] q[uo]d sine dubio intendit autor in hoc p[ri]mo metro infra totum modu[m] Circa etia[m] sc[d]i met[ri] tam modu[m] exposiciones litteralem et moralem c[on]breuit[er] sciendu[m] q[uod] paup[er]tatis onus p[ro]p[ter] pondus egestatis pacienter ferendu[m] e[st] i[d est] tollerandu[m] ex[em]p[l]o thobie tho[bie] x[iiij]o Nunq[uam] time thobias paup[er]em vita gerimus s[ed] habebimus multa bona si timuerimus deu[m] Ideo in eius co mendacione d[omi]n[u]s b[ea]titudinibus et earu[m] meritis eam p[re]misit B[ea]ti pauperes sp[irit]u &c m[atthei] v In si nuans paup[er]tate[m] e[ss]e funda mentu[m] v[ir]tutu[m] et b[ea]titudinu[m] si fuerit humilitate ordinata hu[m]i litas e[st] enim custos paup[er]tatis l[e]g[itur]

Gregº i dyal capitº xxij Sine
hac eni nō mltū pdest eo q
deus odit paupem supbu Eccª
xv Iedº Epta c xx plus e
aīm disposuisse qm cultu diffi
alis arroganaa q̄ auro caremº
et gemis hijs eni obiectº inter
dum glosis tmemº sordibus
et vendibilem pauptate ꝑ͡tari
auri offerimº tales paupes
deº amat Jaco ij Nonne deº
diligit paupes rc Repuit ta͡m
aliqui paupes qui omīs paupᵗᵉˢ
mpaciēter tollerat murmurates
contra deū et dicetes Quid fe
cimº deo in quo eū offendimº
q nobis nō equaliʳ distribuit
vite neccīa ul subsidia sed vni
hūdans aliy neco deest non
e mirum amicy mr ß potius
inimicy qd e cont aucte͡z jacº
ante dicta Premtº huic fatue
querēle pt dupʳ rūdeⱬ Nam
pᵐo rūdet Ambʳ in canone
sicut hijs xlvij d q hoc ideo
fit q͛ aly nolūt exp͛imēta co
ꝑre benigtatº aly vero p vtu
tem paciē cōnarᵉ Sedo rūdei
pt q ideo faciūt q͛ oculi eoꝝ
tamq̄ tenebris ignoracie re
cati videre nesciūt veritatez
illud idem de diuitibꝫ falsū de
paupibꝫ iudicau pbentibꝫ dici
pt hoc eni pbari pt eo mō
quo alachazen in iiº ꝑspectiue
ꝑspectiue asserēd videtᵉ 3
Quª res visa maior q̄ sit scdm
veritatem apparet oculo ex
istenti i medio rariori Econ
rio vero queūt oculo posito
i medio densiori vnde existē
in aere rem visam in aqua
existem maiorē nāe e appere
minorem autem oculo in aqua
defixo et re visa in aere collo
cata quodo qsili plerūq cōuenᵗ
q paup aliquis existēs in arido
pauptatis cū videt aliquē inū
dans opulencijs affluentez
ipsm iudicat esse magnū vn
ps Btm dixerūt pplm cui h
sunt ß fallitᵉ iudico visº eiº
vnde dicit quidā phūs nemo
eoꝛū quos natura facit ppᵗᵉ
hoc magnº ꝫ ul magni sub
limes sunt si tibi magni vi
dentᵉ q͛ metiris eos cum ba
si sua Nec eni q̄ui mlty ma
gim e q̄uis sup montem
sit positum Contra qui tris
torijs rebus et mūdi diuicijs
e i mersus cū vidit paupez
a mūdanis diuicijs elongatū
reputat eū modicū cum re
uera magnº sit aput dūm
oculū respiciente in paupez
ut i iudico nō errantem In
oculis aūte diuitū paupes
mimi reputantᵉ ut dicere po
ssint qd dixerūt explorato
res Num xiij filios enachim
vidimº in quibꝫ compati q̄i
locuste videbamᵉ ad hunc
sensū optime facit qd narra
tᵉ de magro alano doctore
egregio adhuc tamē pauper
rimo qui cū a quodā suo di
scipulo iam in epm sublima
to ad prandiū dūi invitatus
fuisset Et epus eius cnens
inopiam minoꝛ mᵍ magrᵉ nō
modicū q͛ scolares vri iam
facti sunt magni vnus e ab
bas alter epus tūº Archiepus

Et vos estis in paupertatis nichilo
delictus Alanus aliter senciens
tamquam habens rectum iudicium tale fer
tur dedisse responsum Rescitis inquit
quid sit dignitatis prestitisse vel
situdo et vera hominis magnitudo
non est enim magnum esse episcopum
sed esse bonum clericum probatio ad
vocem tum ribaldorum canonicorum
quibus dabitur eligendi potestas fiat
unus episcopus Set si omnes sancti qui
sunt in paradiso et omnes homines
existentes in mundo citra deum et con
corditer ex uno ore dicant magis
tum esse bonum clericum non ideo magis
tum clericum bonum esset si ad
huc in sua sapientia remaneret Iste
quidem episcopus tamquam oculus
erat tamquam in densiori medio
diviciarum et mersus Alanus vero
magnum esse modicum reputabat
quem in paupertatis medio subtile est
nebat efferetur etiam alanum pertinere
modum adiecisse Probo vobis domine
Episcope quod pauper est rex et dominus huius
mundi non voluntarie diviti quantum
cumque potentis mundus per omnia
obedit dum timet perdere quod
habet et vult acquirere quod non habet
pt et in hoc mundus eius voluntati
repugnat quia vellet quod habet non
posse perdere et quod non habet iam
acquisivisse Pauper autem habet
mundum voluntati sue prorsus ob
noxium tunc enim contempnat di
vicias nichil optat acquirere
et cum nichil habeat nichil
timet amittere Et ideo verum est
quod fortunatus aut pauper in an
gusto regnat habendo deum Et
Seneca loquens de ymagine di
viciarum maximo contemptore qui

Allexandro regi offerenti sibi munera
respondit tolle inquit non sunt hec mu
nera hominum sed onera iumentorum
De hoc magistro dyogenes pul
che ait Seneca potencior erat
Dyogenes allexandro macedo
ne omnia possidente plus enim
erat quod ille nollet accipere quam quod
ille posset dare Ista tamen
visus deceptio mentes potentum
et divitum hodie sic invasit ut
aput eos homo nichil reputetur
nisi vel dives fuerit vel saltem
dives secundum apparenciam extimetur
Ex hoc enim omnibus in conversacion
cia sequitur quia plus defertur
vestibus quam virtutibus plus venusta
ti quam honestati Paribiter etiam
in hystoriis Romanorum quod Rom
qui viros dei sitate consueverat
disputarent in consilio utrum
in numero deorum Christus esset recipi
endus cum tot miracula fuisset
operatus Et tandem diffinitum est quod
non debet recipi quia non haberet
cultores cum paupertatem predica
verit quam naturaliter universi sp con
tempnunt De materia huius duplicis
responsionis et de commendacione pau
pertatis et ipsius paupertatis effectu
vide supra in parte hyemali in
defectibus paupertatis in § xlvij°
Ceterum accedat
circa incipit Quando accedat
ubi dixi quod inopum difformi
tas tunc et realitas demo
applicetur De virtute quod pacie
vide supra in parte estiua precepto
lij pacient vince patres et ibi
satis de materia Sed lacius de vir
tute pacie dicetur infra eadem
parte metra xxxiiij° precepto
Maxima eterni morum sp paciā virtus

Addi

Nota scdm scripturas et canones
q mediator dicitur xpus quadru
pliciter pmo inter hoiez et angelum
reparando lapsum angelorum p hoiez
Scdo inter hoiem et deu et gen
tilem hic auferens ritu ceimonia
liu et ydolatriam Tercio inter deu
et hoiem q cum vtroq ecomor
bz aliqd comune sz deitate cum
pre et humaniter cu hoie Quarto
mediator fuit dei et hoim ffe[t]
cum pace inter deu et homiez
ipm p eius passione redimendo
et reconciliando vnde p huius
intelligencia e nondu illud qd
recitat Augus iij° de ciuitate dei
c. xxv. Nam cu quida tres deas
ad prandiu inuitasset Iunonem
deam potencie pallade deam
sapie et venerem deam amoris
et beniuolencie et dea discor
die no inuitasset et ex hoc indig
ta fuisset ipis discumbentibus
in prandio aureu poma inter
eas p fenestram piecit in cu
iu ferencia scriptum erat pul
chriori detur qd cum inter se i[d]
pomu cuius esse debet contende
rent eo q quelz earu se ce
teris pulchriore reputabat
que inter se conuenire no vale
tes sed paridi commiserunt ut
illius pomu esse deberet qua
ipe iudicaret ceteris pulchrio
rem qui iudicat q pomu ve
neris que dea amoris erat
esse debet eo q ceteris pulchri
or erat Moraliter triplex fuit
tpus pm fuit tpus nature
in quo potencia multu viguit
quia illis diebus erat giga
tes sup terram vnde Brege ysti
potentes a seculo viri famosi
Scdm fuit tpus legis scripture
in quo multu viguit sapia quia
illis diebus scie inuente sunt
Tercium e tpus gre et amoris
qn sz saluator i mundu desce
dit q tunc gra et vitas p
ihm xpm facta est Joh i Sed
dea discordie sz dyabolus
aureu pomu piecit i mundu
p accidens tamen quia ex oc
casione discordie qua posuit
inter hoiem et deu p pctm dei
filius benedictus qui e pomu
aureu venit i mundu et in dea
amoris sz bte virginis vteru
benedictu se locauit cuius amore
deo reconciliati sumus h pba
tur in canone Cu ad verum
ventum e xxvj q Genera P
e pomu sz dei filius bndictus
in se hz sex condiciones que
in pomo uel fructu pcioso re
quirunt pmo q e speciosus
in visu Scdo fragrans in olfatu
Tercio suauis in gustu Quarto
purus in tactu Quinto pciosus
in valore Sexto nobilis in
munere h omnia pfectissime
habuit in se illud pomu taq
fructus speciosus pmo enim istd
pomu habuit speciositate in
aspectu De quo canticorum v
scribitur Dilectus meus candidus
et rubicundus cum tamen
alij colores nati sunt ad pul
chritudine et decore Ad hoc
rndere pt p exm Camaleonis
de quo Solinus de mirabili
bus mundi dicit q Camaleon
qui tm viuit de aere omni co
lorum e susceptiuus pter duos sz

album et rubeu Moralit p
Camaleon qui tm vivit de
aere intelligit antixc qui est
aere supbie inflatq qui omez
ꝯ vtutem silabit here sz sapiaz
humilitatem rc Sed colorem
albu sz nitatem de vgine que
xpus habuit silare non pt q
de pessima metrice nascetur
nec etia colore rubeu caritats
in passione et in sui sagins ef
fusione qua xpus habuit qui
p peccatoribz mortuus e onde
poterit q ipe turpiter occidet
Scdo iste fructq tamq fructq
fructuosus habuit in odore sica
gratias Gen xxvij Ecce odor
filij mei sicut odor agri plem
cui benedixit dns Ubi sicedz
q odor valde mitcit et co
fortat vnde legit in lo d po
mo q dum aristoles infinaret
egritudine de qua mortuus e
i manu pomu tenebat cuiq
odore refocillabat nc aia de
eius corpore solvebat Et sic
p plures horas vtute odoris
illiq pom vita sua plongata
e Et cum quidam phi ad eu
visitandu accessissent a loge
venientes ipiq vultq macilenta
credideru eu mortuu ee ex
hoc amare flere ceperut q
cum appinquassent videtes illiq
vultq hylaritatez gavisi sunt
gaudio magno valde eu
iteru evadere posse credetes
quibus dixit se iam p plures
horas mortuu fuisse nisi eet
pomu qd in manu tenebat
cuiq odore aliqntulu spus con
fortabat Sic revera moalit

si ob pcti mortalitatem es mor
tuus attrahe ad te istiq pom
odorem cuiq odore mortui rem
uiscunt Et hoc e qd Jacobus
dicebat in figa Gen xliij Su
mite de optimis tre frugibz
et afferte viro munera et deq
meq faciat eu vobis placabile
Tercio istud pomu tamq fructus
speciosus habuit sanitatem
in gustu vnde in ps Gustate
et videte qm suavis e dns
Et ideo Bndq in lo de amore
inqt Saporem quem sencio dul
cem a deo confortatem ut si psi
teret in me ultra qrem sz eu
accipies nullo corpis visu nl
lo aie sensu nullo spus intellctu
advertere me pmittit qd sic
pz cu eu accepero tene et ru
mare volo et eius saporez di
iudicare sed statim tnsit de
glucio quem ista quitq illud
e in specie vite eterne Quarto
istud pomu habuit puritate
in tactu Prima no solu in se
mundus erat et puriq sed
alios tactu suo purificabat
atqz mundabat Sic enim scbi
mt viij De purificacoe illiq
leprosi extendens manu tetigit
dicens volo mundare Quinto
istud pomu tamq fructus p
ciosus habuit pciositate in va
lore vn Ecci ij Poma ma
xima et pciosa nob donat
Sexto istud pomu habuit
nobilitate i mune q oblatq deo
in ara crucis redeptione fecit
om pctor

Ne timeas illa que vite
Ez ultima finis est morte

Addi metuit qd viuit pdit id ipm Ro
q tria sunt ppter que homo spe
cialiter timet mortem Primu e
amenitas loci qd desfit sz mund
qui e multu amenus et diuicys
et honoribus multum ornatus
Secdm e obscuritas medii p qd
transit que multu e tenebrosa
Terciu e exneitas loci ad que
vadit qz locus ad que vadit
multu e extraneus Contra h tra
dat Sene remedia in lo de
remedys fortuitor Con pm
dicit morieris putaba te aliqu
nom in dare ad hoc ad vem huc
eo hinc me dies singuli ducut
Cont 2m dt nec primus nec vl
timus sum oms me anteesserut
oms me sequent Con tim
dt primo vita pegrinacio est
tio mori vero in patriam ire Vicesim
scdm autoris pceptu metum
Ne timeas Postquam autor in
proximo pcedenti pcepto pbu
it rudimeta ad medicinam vite
flebilis pmordialis originis
inducencia p qua ad huiuste
et patriam puocamur Nunc vero
in pnti pcepto subsequenter p
bet nobis rudimeta ad medi
ciam vite vltimi finis induce
cia p qua inducimur ad sic v
tuose viuendu ut du illa que
vite vite e finis vltimus scilz
mors aduenit nullatenus time
amus Sz no q h vel h finis
e dubius qr vnd aplus ad Ro
vj o finis omn malor e mors
Attendens ergo autor q nil
aliud in hac vita mortalium
e qd in tm cultore dei heat
a malo retrahere et pr omnibus ad

opa vtuosa inducere sicut frequens
mortis meditacio que vite vite
e finis ultimus pro tanto ipm
dei cultore instat ut viues
talia opet ut morieris morte
time non debeat nullo hoc
aut instruit facere p pris p
ceptum dum dicat Ne timeas
Pro huius pm motiu intelli
gencia et obseruacia e sciend
q cca nam mortis euetum
lz vniuersis sit mortalis de salu
bri sibi remedio puidere gle
vero hoc sit remediu ad salu
tem docet Sene iij ad lucil
lu d hc demq cca mortis
diem pstita morient ante te
vicia Et ideo ad lucillu viij
Ante senectute curaui ut bn
viuere in senectute ut bn
moriar Nam que ad modu
aues pisces et cetera p cauda
ipor mouent ad vitam que
cauda finalis e pticula sui
corporis ut pz ad sensu qz
piscis natando p cauda fugit
retia mortis sic quoque vola
do p caudam fugit psecutore
et accipitre et laqueu mortis
sibi ab aucupatore ppatum
Iumenta ecc p caudaz a punge
tiu volatiliu stimulis se defen
dunt sic et homo p caudam
hoc e p fine vite sue sz p con
templacoz mortis et huane
fragilitatis que mors e finis
vltimus vite homis se dz muna
salubrer carnis concupias inui
dias suphias et alia vicia re
linquendo et vtutibus in herendo
confessioni et pnie commissor
satisfaciendo hoc est aute qd

stebit Job xij vbi dicit Interro
ga iumenta et docebunt te vola
tilia celi et indicabunt tibi et pi
sces maris Et sic faciendo no
timebis illaz. s morte q vite
e vltima finis ut autor me do
cet pro secundi met intelli
gencia sciendu q ille q morte
metuit .i. opat id ppt qd de
beat morte time p dit id ipm
qd viuit hoc e vnd si pmaz
no egerit de commissis alit
con in vita viuendi supple p
dit qi dicet q si semp timet
mori qi mors e qui em ressp
tu mortis lz sp ante oculos
cordis sp tristis efficit Et scdm
hoc istud preceptu viuendi no
e catholicu ymo semp meoria
mort ante oculos cordis hre
debemg ut mala relinqimg et
vicia Et p tanto dicit q ho
ram mortis timuerunt sancti
antiqui vnde in vitaspatrum
li° ij p te scda legit Et ait
abbas helyas tres res timeo
vna e qn aia egressura est
de corpore Alia qn occursurg
sum deo Tercia qn aduersu
me p fenda fuerit snia Seqt
ibi quod ait Theophilg epus
moriturg Beatg es abbas
arsem quia semp hac horaz
ante oculos huisti et pte xj
dr q abbas Agatho qn eat
moriturus p tres dies mansit
i mobilis aptos tenens oculos
ad que fres abbas ubi es qui
rndit in conspectu diui iuditij a
ssisto at illi et tu times quib
ille laboraui vtute q potui in cu
stodiendis madatis dei s ho sum
et nescio si placuert opa mea
deo quia alit sut iudicia hom
aliter dei nec psumo msi vem
am ante deu et cu vellet am
plius interogare ait nolite mi
tum loqui quia occupatg sum
quo dcto mortuus e in gaudio
deo secut ibi Memor esto sp
exitg tui et ne obliuiscaris et
in iudicij et no erit delictu
in aia tua Remirz go si timebt
mortem qui lz locu in hijs q
sut mediocriter boni qui no
sut adhuc in statu psctissimo
quia ecia tales debent morte
timere Tum p eo q nesciut
vtru fecerut bona ppter que
possut etna vita pmeri Tu
ecia quia nesciut vixu sint
qti deo vnd Greg mor
xviij de electis sic dicit Cu
de omnib sp dna iudicia pti
mescant tuc ta vehement
metuut cu ad solued huane
condicoes debitu venietes di
scto iudico appinqre se credut
Et sic homo tanto timoracior
qnto etna retbucio vicinior
In hijs vero qui in dei amore
sunt psecti et hij scdm Augst
valde boni appellant et i cau
inquo oportet eos morte pati
ul fidem abnegare sic mors
non e eis timenda sed p deo
sustinenda vnde j Joh iiij°
Timor no e in caritate sed
psca caritas foras mittat timo
rem Vnde aliqui sci in amore
dei psectissimi solu mortem
no timebat sed intfectoribg
se offerebat ut de legione the
beoru pz et d multis alijs sanctis

Unde isto mo intelligendo auctoris preceptu esset bonu et optimu catholicum alias non Si vero illud preceptum ad reprobos qui sunt valde mali referat sz q morte no timeant tunc sequeret talis absurditas qr ex hoc remanendi in pctis preberet occasio et talibz consuli dz contrariu sz q morte timeat ut p hoc a pctis citius resiliat et ad deu convertant Et hoc e qd Ecci xli dicit O mors q amara e memoria tua homini iniusto i. pctori Sed revera plurimi hodie reperiunt in hac vita mortali qui secuti opinionem quorundam gentilium qui gloriam suam posuit in tpali vita sicut et ipi fatebat nulla spe hntes de eterna ymo quod stultissimu est dicere affirmabat simul aiam cum corpore mori quod valde e absurdum hoc credere uel etiam cogitare qr si hoc esset verum delusiue fecisset deus cum ex ipso exire dz materia omis boni que nulla dz esse opinio sapientu q illa sublimis sapia que omn sapientiaru caput existit inpruise ac pnichilo tanta opa condidisset qd etia pbari taliter pt Constat siquide irrefragabiliter illu esse sume bonitatis et sapie fontem qui mundum condidit et huana plasmauit effigie Ipse siquidem no impruise omia ac sine racoe ptractat impruise aut ac sine ratione aliqua age hns ptinet qbz desstat scire plenitudo Sz cu

in xpo deo omis plenarie fons et thaurus totius sapie et potentie residstat neqq q aliq sine racone converterit Sed mundum struere et homiez plasmare et omia pvire ita q nulla ex ipis emitteret materia boni potius ab inpruisione q a racionis distrecone pcede videt Ergo ficta e illorz opinio qui corpus sil et aiam deperire fatent Ergo pt mortem corporis aia vivit ut ab ipo qui eam infudit corpi debita munera consequit Cum igit pbatum sit aiam post corpis interitu vita vivere nite e q aut penis afficiat aut gla decoret Sed si velis intelligere theologice morte no ee timenda a catholicis qui spe resurrectois hnt, sic etia e verus intellectus et bonus Et sic intelligendo nullus dz timere mortem sz tpalem uel corpalem Et hoc pter resurrectois gnalis fide qui e penultimus fidei nre articulus que mathias aplus in Symbolo aplorz apposuit dicens Carnis resurrectone quem articulu nec no et alios quos habes sup in secundo speculo methodo qd ponit p secunda pte libri Sz prima e ps metra Si deus e cuiusq ffidelis qualz ac sine ulla hesitatoe firmiter crede debet alias aut infidelis e censendus de heretici c i Defide em nullus debz dubitare sz articulos fidei firmiter crede de sum tri c i i pri°

als saluus esse non poterit ut
in Symbolo Athanasij Quicu
q vult et xxiiij q. Si Epus Si
autem curiosius inquirere vellet
ad quid nobis utilis esset fides
et spes resurrectionis Ad hoc tn
dici pt secundum theologos q nobis
e utilis ad x^or primo ad tolle
randas tristicias q ex mortuis
concipimus Amicis Tale e enim q ho
non debeat dolere de morte
cari sui sed per hoc q sperat
eum resurrecturum multum dolor
mortis mitigatur unde ad Thess
iiij scribitur Nolumus enim vos
ignorare de dormientibus ut
non contristemini sicut ceteri qui
spem non habent Secundo sollici
tos nos reddit et ad bonum operan
dum studiosos Si enim vita
hominis esset tantum ista in qua
vivimus non esset hominibus tan
tum studium ad bonum operandum
Cum q quilibet facerit pro ut esset
tum enim desiderium non sit ad
bonum determinatum sed ad certum
tempus sed ad eternitatem Sed q cre
dimus q per hoc quod hic facimus
bona eterna in resurrectione
recipiemus ideo studemus bene
operari unde apostolus prima ad Cor
xv Si in hac vita tantum sperantes
essemus miserabiliores omnibus
hominibus sumus Tercio retra
hit nos a malo sicut enim spes
premij ad bonum operandum allicit
ita timor pene quam credimus
malis servari a malo nos
retrahit Jo v Et procedent
qui bona egerunt in resurrec
tionem ~~iudicii~~ vite qui vero
mala in resurrectionem iudicij

Quarto aufert timorem mortis
eternam si homo post mortem non
speraret aliam vitam meliorem
sine dubio mors esset valde ti
menda Et potius deberet homo
quecumque mala facere q mortem
incurrere Sed quia credimus aliam
vitam meliorem ideo mortem
temporalem non timemus De qua
duplici morte vide in tercia
parte metrica precepto xxiiij Item
tibi proponas in solucione sede
questionis De hac eciam materia
vide plene in secunda parte met
rica precepto vij^o linque metum

Si tibi permittit nemo reddere
amicos Incusare deum no
li sed tempus cohercere Vicesimum
tercium autoris preceptum metri
Postquam autor in proximo p
recedenti precepto prebuit rudim
enta ad memoriam mortis ultimum finis
inducentis per quam inducamur ad
virtuose vivendum Ita q quiescitur
q ipa quia ultimus finis tre
insedabilis vite & mors adue
nerit nullatenus eam timere debe
amus Nunc vero in presenti precep
to subsequenti prebet nobis rudi
menta inducencia ad omnia in
dicia tum nobis advenerit pa
cienter tolleranda sive prospera ad
venerit sive adversa ita quoniam
in minimis elevemur in prosperis nec
eciam per impaciam contra deum in
murando frangamur in adversis
hoc autem ostendit sub exemplo
alicuius qui amico suo iam in
pendens et in suo articulo
versante non respondit eidem
quod est quodammodo hominem inducere
ad desperacionis baratrum Et hec est

quod de hoc precepto breuiter inten
dit autor dum dicit Si tibi p
meritis qui velit i miere si tibi
p merita .i. fructus nemo reddit
amicus scilicet tue necessitati subueniendo
quod debes tu nunc facere Accu
sare deum noli .i. contra deum et
contra murmurare nullo modo debemus
sed blasphemando sed teipsum cohe
rce .i. cor tuum astringe et linguam
tuam ita moderare debes quod
nunquam contra deum quicquam fatue
loquaris quia si non fuisti sagax
non est deus culpandus exeo
exeo quod non cogit aliquem ad
peragendum ymo nobis liberum tri
buit arbitrium quicquid libet pagen
dum propter quod remouetur mali
a deum incusandi Incusare
enim ipse est modum ad malores
ita dicendo Infelix vere sum
vere deus me persequitur quia omnibus i
gnotos in respicio certe hec impu
tare non debes deo sed tibi et
fatuitati tue et insipiencie Prohemium
precepti quo ad vtriusque metrum
intelligencia et obseruancia
est sciendum Quare quod quod in diuinis
scripturis quam plurimum vicio ingra
titudinis laborantes reperti sunt
de multis contra deum murmu
rasse incredulorum tamen adhuc
hodie reperiuntur multi mali ho
mines ingrati uel etiam fatui
contra deum murmurantes et spe
cialiter de prosperitate malorum et
aduersitate bonorum Pro cuius rei
euidencia est attendendum quod quia
parue fortitudinis est non est diuina
humiliter sustinere iudicia quod dicto
ad perfectionem et ad dignam
laudem et obseruacionem ipsorum

vere monstrari potest quod omnia diuina
iudicia quantumcumque incomprehen
sibilia et occulta sine sint digna
siue contra iustissima sunt et
verissima in se ipsis et ad salu
tem mortalium sunt edecta uel p
missa Pro quorum euidencia lacior
est aduertendum quod suppremum quod
cumque iudicium iusto viro uel
scelerato contingit si iusto
aut est iudicium prosperum uel aduersum
Si prosperum dignum et iustum
est probacio huius racionem exigit
bonitatis diuine iusticia ut virtuo
si multorum meritis digna premi
a debeant hoc est autem
quod scribit doctor veritatis Pau
lus .i. ad Corinthios iii c. vnusquisque
propriam mercedem accipiet secundum
laborem. Quo diuine felicitatis
et iusticie gracie iusticia iusto vi
ro contingens corona iustum est
Si aut iusto viro contingit aduer
sitatis uel tribulacionis iudicium
dico quod tale iudicium iustum et
sanctum est probacio racionem ad mo
ralis quelibet ex humane fragili
tatis nostre et excellencie temporalis
vanitatis illecebra per viam
superbie et auaricie Inuidie
luxurie gule detractionis odii
verbo uel facto et aliis defectibus
uel excessibus infinitis sine
offendat sine offenderit
creatorem cum nemo sit perfectus
quia sicut scribit in canonica
Ioh. i. Si dixerimus quia peccatum
non habemus nosmetipsos se
ducimus In multis enim offendimus
omnes Et propterea talis iustus
quamuis ad peccatis penitens sit et
bonus et incipiat esse quod non

fuit nec sm Greg in hc despiti
endus sit ut in cap sfez l. q
Tamen si no fuit sp bonus s
quis sicut vo uel facto voluta
te vl cogitacoe deliquit cu
sit de supna pfectone iusticie
ut sic vicia puniant et q vtu
tes pmio suo no careant et
q opa vtuosa sit in bono co
seruant q mala no tnseat
impunita Jd atq deus iustus et
dns p aliq infirmitatis dapni
ficacois tstice tpalis bonor p
dicois exilii uel alterius pa
ssionis digno iudicio vincum
iustum que diligit de ne
glectis viciis p pniam no p
gatis in hac pnti vita mla
tante purgat et punit et
iuste purgatus et purus in
triumphate vita pmia etne
felicitatis accipiat et estimo
q talis iustus in statu innocencie
et pfeccionis passibilis pmane
ret no obstat qn quiuis po
ret no obstat qn qmor po
sit et debeat aliq asspitate
iudicii vl forme pacient susti
nere Racio huius pt dupli
de inicari pma racio q q insi
nita sz sapia dei multa ma
la in istis inferioribus pmittit et
sustinet q ex ipis maiora bo
sequunt qm si no esset psecu
cio tirano n pacia marti
nec donum fidei segret Et hc
e qd scribit Aug in Enchi
ridion d Deus cu sit sume bo
nullo mo sineret aliq mali
esse in opibus suis nisi adeo
esset potens ut et bonus ut
de malo ecia bn faceret Alia
racio e q talis iudicii vl tri

bulacois euent ipi iusto otin
get ad ipius pbandam vtutez
et ipius meritum et p ons au
gendu hoc e autem qd scbit
Aug con faustu d nullus
hom e tanta iusticia pditus
cui no sit nca temptacio
tribulacois aut ad augendam
a pficiendaz vtutem hoc est
eciā qd dt glo sup illud Hest
iii c Vero em erat indutus
sacco dt glo q si quis qrat
quo rex iustissimus inferebat
tormeta innocentibus sciat hc
non ex nota malicie s ex
suum consilii intu hoc pcede
ul ad purgacoe ul correc
conem viciorum ul ad mitorum
augmetaconem ppterea dicit
Gimb in offic Cento qs ma
gis patit tanto gloriosius
coronat Et sic pt q asspi
tatis adurse iudicio vno iusto
otingens sctm et iustu sit
Si vero ptatis supne iudiciu
homi scelerato succedat vide
du e vtru sit pspez ul adu
sum Si vero psperu e iudi
ciu rectu et dignu e pbat
Nam cum nemo sit tanta sce
lerum impietate puersus qui ie
iunio aliquo elemosina oro
ne vginis salutacoe ul alio
meritorio actu aliq boni fe
cerat Cuiq ad iusticiaz boni
dnie ptineat ut quelz mito
riu actum pmiu condale se
quat q sicut nulla no tns
lit impunita malicia sic nulla
meritoria actus quatucuq leuis
et minimus no relinqt irre
muneratus hoc e at qd tradit

dicit propheta in ps loquitur hec
semel audivi et tibi domine potestas
quia tu reddis unicuique iuxta o
pera sua. Asserit enim evangelica
veritas matthei x Si quis da
bit unum ex istis minimis calicem
aque frigide Amen dico vobis
recipiet mercedem suam et
propter tale profuturam meritus ipsi
scelerato tribuitur ad iustum
premium alicuius bone operacionis eius
hoc autem fit iusticie superne pro
visione in hiis potissime scelera
tis quos vivis in sceleribus pro
fundius diversos et obstina
tos in eorum futura perdicione pre
noscit iram in huius fragilis
brevisque vite decursus ipsos
impios permittit diviciis ho
noribus potenciis voluptatibus
et aliorum temporalium falsa felicitate
florere in premium meritorum
alicuius bone operacionis eorum
ut post corporalem eorum disso
lucionem digno cruciatu eter
naliter puniantur hoc est quod Au
gustinus scribit in sermone de magna
dei ira quando quis parcit peccatori in hoc
mundo ut ipsum in eternum puniat
Isti siquidem sunt illi scelerati et
impii de quibus sacra scriptura
loquitur Job xii habundant ta
bernacula predonum et audacter
provocant deum cum ipse dede
rat omnia in manus eorum et tra
data est in manum impii et vul
tum eius iudicum operuit hoc
est eciam quod habetur in ps
dicentis In quorum manibus
iniquitates sunt dextera eorum
repleta est muneribus Et
propterea Jeremias propheta xii capitulo talium

impiorum felicitatem abhorres
clamat ad dominum dicens Iustus
quidem tu es domine si disputem
tecum verumtamen iusta loquar ad
te Quare via impiorum prospera
tur bene est omnibus qui prevaricantur
et inique agunt etc. Liquet ergo
ex premissis quod ex aliquo actu
meritorio impiorum per eum qui dat
omnibus affluenter permittitur et
conceditur hec transitoria et um
bratilis felicitas temporalium ut
post per iusticiam affligat in
eternum aliis amplius impietas infernalium
et estimo quod sceleratus et impius
esset malus semper numquam nec
umquam fuit nec prius esse umquam
in toto ruit actu voluntatis bone
Compassionis ad proximum com
pacionis vel operis quod propter
in hoc vel diversum et in
credibile quodammodo censetur non
obstat quin bonitatis eterne in
finita clemencia possit per tempora
lis felicitatis dulcedinem ad
cognicionem et correctionem
sui ipsius inducere et ad penitenciam
commovere ex aliqua excellencia
spiritualis vel temporalis boni Quidem ex
ipsius scelerati futuris operibus
infallibilis providencia dei suc
cessivum esse prenoscit/ propter
quod Augustinus in proposito loquens
ad macedonium in epistola dicit
Ille qui non tamen qualis unus
quisque sit videlicet verum eciam qualis
futurus sit providet ad penitenciam
mortales expectat Aut de
investigatum gratiarum suarum dulcedine
ipse princeps inexcessibilis
benignitatis et suavis qui iustum
et impium vocat et dirigit ad

salutem eiusdem pctoris pdicoz
abhorrens ipm scleratum
sola benignitate sua trahit et
excitat ad graz et v'tute sed
p viam iustie v'tuosum et
iustum sub tpalis asspitate tor
menti adduat ad pniaz et sa
lutem hoc e aute quod scribit
Augg in p° de ciuitate dei d.
Benignitas dei sicut ad pniaz
induat malos sic flagellu dei
ad pniaz bonos induat et ex
hijs pz ppositio in pmissis Sz
si viro sagtim ul i iusto pu
sa aut aduersa succedut vere
dicat pt q tale adusitatis in
dicium sit pnu cum no semper
sit uel fuerit malus sz p vai
as etates suas et tpa variet
quoqz malicijs demerendo quoqz
actibz meritorijs in bendo sed
in homine passibilis e euenis
et vitus pmissorum Cumqz di
uina iusticia mala impunita
non tollerat et sicut scribit
Job. Deus multu abeue no
patit Tales ergo pusos q
siquidem supna pursio v'tuosos
operibz cognoscit valituros
in posterum quuis pnia ambu
lantes in tenebris ipa diuina
iusticia punit et pmegat
quoqz p febras fragilitatem a
p alias corporeas passios
quoqz p filiorum ul pntum aliorum
excadiu quoqz p adusa p p
dicionem tpalis honoris et
status sicut carioi pximo
successione et quoqz p captum
naufragij depdacois ul exi
liorum incasus ul p alia infi
nita indicia pudencie fuerit

Ex quorum siquidem iudiciorum v'
tute duo bona excellentissima
pdire noscunt Pm est inte
gitas consumate iusticie ex
delictorum punicõe pcedens 2m
e commisso pctoris de vicijs ad
v'tutes comprehendo aut ista
duo simul gra breuitatis est
sciendu q cum vexacio intellec
tum dat spitu ysa xxviij°.
Jd cito pctor ex tali iudicio gra
uatus in carne vel contione
vulnerat in aia Et sic nos
cens ex tpaliu misera vai
pdit gliam felicitatis eterne
mentem eius cecam et obtusa
ex culpa penalis asspitatis in
diuij aperit ad salutem ppt
qd relictis tenebrosis viciorum
ex visitacois supne iudicio
vocat ad lucem et dissponit
ad v'tutes Et pptea Daco v
scribit Et visitacio tua custo
diuit spm meu Et increpare
deu vere probos Nam ipe
vulnerat et medet pauit et
man9 eius saluabit hoc est
qd ps ta scribit d. Virga tua
et baculus tuus ipa me consola
ta sunt Consumptiue huic v'ba
pbtm Gregij in canone disti
xlv d. Contra omes istos d
in puti pcepto homi tribula
to pacienti defectu auxilij In
cipite deu noli sz cu bto Job
sic dicere debes Dns dedit Dns
abstulit sicut dno placuit ita
factum est nome dni In omi
bus hijs no peccauit Job la
bijs suis neqz stultu quid
contra deu locuty est

NE tibi quid desit qrte
partis parte Jd qz quod

est fuerit semper de esse putato
Vicesimum quartum autoris preceptum incipit Postquam autor in proxime precedenti precepto probavit rudimenta inducentia ad divina iudicia cum advenerit pacienter tolleranda ne in desperacionis barathrum immergamur quod quidem plurimum contingit cum quis amico servit sua tribuendo ac etiam ei subveniendo cum expedit et postea vicissim cum ipse amici fructu indiget et talis pro preceptis inditis eidem non reddet Nunc vero in presenti precepto subsequenter probat rudimenta ad prodigalitatem evitandam et liberalitatem sectandam inducentia quod fit cum temperate et modeste expendis estimans si tu intemperate et prodigaliter tuam substanciam abieceris etiam eam amicis tribuendo te posse deesse Postea dicit quod non solum ex avaricia sed propter vitam sustentandam eam debes conservare Attendens ergo autor quod cultorem dei non decet prodigum esse quia per hoc vicium plerumque ad amara littora paupertatis inducitur ex quo contingit quemque dei cultorem talliditate dyabolica nedum a divino cultu retrahi verum etiam in barathro desperacionis submergi Propterea autor hoc suum preceptum ad liberalitatis virtutem inductivum probis penitus observandum dum dicit Re tibi quid desit etc premissum presentem metri intelligencia et observancia est sciendum quod non divicias nedum acquisitas sed etiam acquirendas quatuor modis culpa mandat primo iniuste eas acquirendo Secundo eas nimis ardenter amando Tercio eas indebite expendendo Quarto eas avare retinendo Et quantum ad istos quatuor modos quatuor divites reprehensibiles in ewangelio invenimus Primus ergo dives qui iniuste acquirebat fuit villicus ille iniquitatis qui de bonis domini sui ditatus fuit ut habetur Luce xvi Contra tales dicit Augustinus Quem quam capis muscipula est dum capis teneris alterum teneris a dyabolo vel eius laqueo Et bene dicitur Osee vii Factus est effraym quasi columba seducta non habens cor. Ubi dicitur columba seducta quia cum avarus granum aliene substancie vult capere capitur a dyabolo vel eius laqueo Et ubi dicitur non habens cor quia revera avarus non habet cor in corpore sed in archa ut de illo divite cuius inventum fuit cor in archa non in corpore secundum quod habetur in miraculis beati Anthonii de padua ordinis minorum Et ideo scribitur Mathei vi Ubi est thesaurus tuus ibi est et cor tuum Secundus dives qui divicias nimis ardenter diligebat fuit ille cui dominus dixit Omnia que habes vende et da pauperibus Sequitur hijs auditis contristatus est quia dives erat valde ut habetur Luce xviii Contra tales dicitur i ad Thymotheum vi Qui volunt divites fieri incidunt in temptationes et in laqueum

ira[1] et desideria mala et inutilia et nociua que mergunt hominem in interitum Et ideo nos potius eas mergere debemus sicut refert Ieronimus de thebano philosopho qui collecto magno auri pondere in mare proiecit dicens abite malas cupiditates in profundum ego vos mergam ne ipse mergar a vobis Tertius diues qui vane expendebat fuit ille filius prodigus qui acceptam substantiam in vanum consumpsit ut habetur luce xv Talis fuit diues ille qui expendebat in vestibus preciosis et epulis delicatis substantiam suam Et tamen dicit Crisostomus deus dispensatores diuiciarum suarum nos voluit esse non dominos Per quod patet quod diuicie non sunt nostre proprie sed nobis accomodate Et ideo non debemus eas expendere ad nostram voluntatem sed ad fratrum nostrorum ac etiam ad nostram necessitatem et indigenciam ut autor noster docet dum dicit Quesitis utere parce ut sic parce utendo numquam deficient Ex hoc instruit prodigalitatem vitare que quidem vitanda est propter tria mala que inde proueniunt secundum quod habetur in summa de viciis iii c quod incipit de malis que sequuntur primo quia inducit paupertatis indigenciam ut de filio prodigo de quo supra dictum est Secundo quia inducit peccatum rapine in hoc similis est aranee que sua dando quo damno se prius euisterat nam ut dicitur filii mox nati telas ascendunt et texere incipiunt qui in ventre didicerunt quo rapere possunt Sic prodigi prodigi qui ad paupertatem deuenerunt raptores efficiuntur et non sua dampnacione contenti alios mox natos eos ad idem faciendum inducunt nec attendunt quid eis in futurum debeat euenire Tercio quia quandoque sequitur contemptus bonorum spiritualium prodigus enim quandoque dat omnia pro modica pecunia de qua comuniumn facere possit ut de Esau qui primogenita sua vendidit pro esu lenticule genesis xxv Alten treni i Dederunt tam preciosa pro cibo ad consolandam animam suam Quartus diues qui auare diuicias suas retinebat fuit ille qui dixit luce xii Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos Et talis etiam fuit ille diues qui auare sibi omnia retinebat et nichil lazaro mendico conferre ~~volebat~~ volebat luce xvi Hoc autem inordinata retencio causatur a timore ne eis deficiat ita quod sunt timoris causatiue semper enim tales timebant ne sibi congregata deficiat et quantum ad hoc talpe sunt similes que numquam oculos aperit sed semper quamuis terram comedit semper timens ne sibi deficiat terram vorat et usque ad saturitatem de illa non comedit Et licet in vita oculos clausos teneat in morte tamen dicitur aperire Sic tales licet in vita sua ceci sint

tamen in morte cognoscunt quod
diuitie hominem iuuare non possunt
sed ut plurimum magis impediunt
prosequendi metri intelligentiam
tam litteralem quam etiam moralem
est breuiter attendendum et primo
circa litteralem intellectum attendere
debes quod prout dicit autor pu
tato vel deesse quod est id quod habes
ut fruens id est custodias semper
tibi deesse id est substantiam tuam
defecturam ad hoc ut fruens
que habes utere parce idest
modeste Secundo ad moralem
intelligentiam potest sic exponi primum
ac etiam illud secundum metrum
Tre tibi quid desit id est ne ali
quid tibi deficiat ad vitam eternam
ubi nichil deerit vel semper putato
id est semper cogitare debes deesse
tibi id est aliquid in vita presenti
deficere ut fruens id est vereans et
timeas semper quod est id quod vacuum licet
essentiam sit summum bonum quod
deus est prout Boecius libro
de trinitate asserit dicens Diuina essentia
est id quod est reliqua vero non
sunt id quod sunt quia omnia ab
ipso originem habent Ipse vero a
nullo habet originem De hac materia
vide supra in primo precepto metro
Si deus est animus in primo fo
lio Nam ipse deus qui est
causa prima per influentias
et effectus superiorum syderum
et sperarum tamquam per secundari
as causas in istis inferiori
bus agit Et ideo philosophus in libro
metheororum ait quod mundus iste
inferior contiguus est isti su
periori ut omnis eius virtus

gubernetur exinde Et boecius
in 4° de consolacione Omnium generatio
rerum cunctique mutabilium pro
gressus quicquid aliquo mouetur
modo causas formas ordines
ex diuine mentis stabilitate sor
titur Ipse enim est qui sue
bonitatis iustitia transfert regna
honores et condiciones reg
norum de gente in gentem
propter malicias abusus malig
nos et iniquitates humanas hoc
est autem quod scribit Salomon
Ecclesiastici x propter contumelias
et diuersos dolos transfert
regnum de gente in gentem
propterea hugo libro 2° de clau
stro anime beatitudinem diuinitatis
et eterne felicitatis contemplans
omniaque terrena tamquam instabilia
detestans ad superiora quod con
templationem alliciens pul
cre eam describit dicens viri
ditas pratelli quod est in me
dio celestis claustri oculos
superiorum ciuium recreat ut eos
semper sua nouitate confortat
nullum ibi vetustum vel tri
storum sed semper nouitate
sue viriditatis absque dubio
permanebit In medio pratelli
ponitur lignum vite ut vita
sit in amenitate Est enim
lignum vite sapientia dei patris
fructus eius salutem conser
uat et vitam prestat Cum illuc
homo peruenerit quod petat
ulterius non habebit tunc enim
silebit iniquitas humanitas dabit
caritas nec quicquam ibi deficiet
ubi vniuersitas omnia in se habet
licet in se nichil deesse po
terit quod faciat ad propositum

sequitur qui dei sapientia omnibus omnia providebit ibi nichil suo ordine deficiet quoniam in libro Capitulo diem in quo scriptum est ordo iste universus legetur. Hugo et Augustinus in libro de civitate dei enumerat octo fercula id est octo felicitates quas comparabit diligentibus se deus. Unde super illud prophete Ero illorum deus dicit sic Ero unde saciantur Ero quecumque ab hominibus honeste desiderantur scilicet vita salus victus copia gloria virtus et pax. Et sic tunc ibi nichil deerit. Unde in psalmo Dominus regit me et nichil michi deerit in loco pascue ibi me collocavit.

Pro premissorum intelligentia magis in speciali est de tali questione querendum scilicet utrum prodigalitas sit maius vel gravius peccatum quam avaricia et videtur quod sic quia per avariciam nocet quis proximo cum non communicat bona sua. Per prodigalitatem vero nocet sibi ipsi sed gravius est peccatum quo quis sibi nocet quam quo quis alteri nocet iuxta illud Ecclesiastici xiiii. Qui sibi nequam est cui bonus erit. Ergo prodigalitas est gravius peccatum quam avaricia. Sed contra hoc est quod philosophus dicit in iiii Ethicorum quod prodigus multo videtur melior illiberali. Hanc questionem pertractat beatus Thomas secunda secunde q. c. xix quam terminat sub hac forma quod prodigalitas secundum se considerata minus peccatum est quam avaricia. Et hoc triplici ratione. Primo quia prodigalitas magis convenit cum liberalitate quam avaricia quia ad prodigum pertinet dare quod convenit etiam liberali licet indifferenter. Ad avarum autem recipere et retinere. Secundo quia prodigus multis prodest. Avarus autem non ymo nec sibi ipsi ut dicitur iiii Ethicorum. Tercio quia prodigalitas est magis de facili sanabilis quam avaricia. Sanatur enim prodigus vel per paupertatem que sequitur vel per etatem senectutis que contraria est prodigalitati. Tum etiam quia magis convenit cum liberalitate quam cum avaricia quia convenit cum ea in dare. Ad argumentum in contrarium est dicendum quod differentia que est inter prodigum et avarum attenditur secundum hoc quod est peccare in seipsum et in alium. Nam prodigus est qui peccat in seipsum dum bona sua consumit unde vivere debet. Peccat etiam in alium consumendo bona ex quibus aliis debet providere et precipue hoc patet in clericis qui sunt dispensatores bonorum ecclesie que sunt pauperum quos defraudant prodige expendendo. Alii etiam avarus peccat in alios in quantum deficit in dacionibus, peccat etiam in seipsum in quantum deficit in sumptibus. Unde dicitur Ecclesiastici vi. Vir cui dedit divicias nec dedit potestatem ut comedat ex eis. Sed tamen in hoc superhabundat prodigus quia sic sibi et quibusdam aliis nocet quod tamen aliquibus prodest. Avarus autem nec sibi nec aliis prodest quia non audet etiam uti ad suam utilitatem

bonus sius De materia metrorum predictorum tangitur in eade pte precepto xxxix Conserua potius Et pte ij precep° xxxj° Utere quesitis Et que dicta sut conuenient ibide poterut repeti sedm legentis discrecoez

Quod prestare potes ne bis promiseris ulli Ne sis ventosus du vis bonus esse videri Vicesimu quintum autoris preceptu metricu Postq auctor in proxime precedenti precepto pbuit rudimenta inducencia ad prodigalitatem vitandam et liberalitate sectanda que quidem virtus in quoda expendendi et retinendi temperamento consistit etc Nunc vero i pnti precepto pbet subsequentis rudimenta inducencia ad ipaz liberalitatis virtutem sectandam Sed alit et alit qz h virtus no solu in temperato modo expendendi et retinendi consistit verum etiam in bnficiorum erogacoe consistere videtur fm qd in libro de mor dogma phorum apte de mrat Ibi dicitur q liberalitatis virtus est bnficiorum erogatio q eadem p effectu benignitate dicitur et p effectu beneficiencia Hec etiam virtus in tribuendo consistit De lege autem liberalitatis est in tribuendo caue ne sis durus quis em homi contentus fuit aut leuit rogari a'sl quis tu aliq a se peti suspicatus est fronte no abduxit l non abscondit vultu no auertit occupaciones no simulat

eodem aio bnficiu debet quo dat ut accipit Et ideo non est negligent dandu nemo em libent qd no accipit libet' ei no debet qd no defuali accipit sed extorquet Cauenda e etia dilacio quia plus fat ingratu mora dandi q dare gratu Ingratu e bnficiu qd diu inter dantis manus hesit l stetit Attendens ergo autor inter cetera no deterere autore dei ventosum appere qd sit n cito reddit qd promisit debitis tamen circustancijs obseruatis qz tuc videtur potius propter ventum manis glorie et sue ostentacionis magnificenciam promisisse qm propter debitu amicicie Ptanto pbet hc suud precepi dei auctoribus fore obseruandu dum dt Qd prestare potes qi velit autor i muere si rez habes pmanibus qua a te petit amicus noli de die i die differendo dicere cras tibi dabo cum statim potes dare cra aut Senca Qui cito dat etc Nc eciam cta i° sapiencis dictum Qui das pelle moras cito dando dona coloras Tardas decoras go repelle moras Ra mora denigrat domi mituq morat Sz cito gratificant munera pua als puid manus hc z qd autor intendit Ne bis promiseris ulli Qd prestare potes supple in pnti ne sis l ne dicaris ventosus l iactans et arrogans et superbus de sciencia uel alia virtute du turpe vis videri bonus quilz

em debet velle ut videatur bonus
hoc est dicere quod quilibet de bono nomine
curare debet iuxta id Ecclesiastici xli Cura
melius de nomen bonum quod vige-
ta preciosa Ecclesiastici vii Si ergo vis
videri bonus et esse superere
cauere debes ne sis ventosus
i vanus in tuis verbis et fa-
ctis et ita bonus ab omnibus ex-
tim aberis Ad hoc facit quod
habetur in canone inter verba lau-
dancium xi q iii in fine ubi dicitur
Aput nos autem consciencia est nobis
necessaria aliis vero fama Quereret
aliquis posset utrum quis simula-
re possit sanctitatem sine
peccato de hoc require infra
in proximo precepto in duabus
questionibus ibi positis Cum
eciam concordat quod supra xviii
precepto habetur Item tertio promissa-
rum scilicet Et ibi de hac mate-
ria require Pro huius primi
metri intelligencia et observa-
cia est sciendum quod duo sunt
que inducere debent ad huius
metri observanciam scilicet sacra
scriptura et moralium documenta
Primo sacra scriptura proverbiorum iii
ne dicas amico tuo vade et
revertere cras dabo tibi cum
statim possis dare Et apostolus
ii ad Corinthios dicit Hylarem datorem
diligit deus hanc eciam sentenciam
approbare videtur ysidorus in libro
Synonimorum circa finem dicens Cumque
tribuis cum effectu dilectionis di-
stribue quicquid largiris cum hylari-
tate largire prebe misericordiam sine i-
mpropriacione prebe elemosinam
sine tedio maior est benivo-
lencia quam quod datur maior

gracia quam quod impenditur tale
est opus tuum qualis intencio
tua quod enim affectu bono di-
spensatur hoc accipit deus
qui autem cum tedio dat merce-
dem perdit qui cum tristicia manum
porrigit fructum remuneracio-
nis non percipit Non est ...
ubi non est benivolencia Secundo
moralium antiqua documenta ad
hoc inducunt Et quamquam omnes
huius autoris preceptum obser-
uare teneantur principes ma-
xime ad hoc tenentur quia lar-
gus esse debet in denariorum
largicione munifica in super-
venientium liberali suscepcione
gracia in necessariorum admi-
stracione prompta Et hanc
largicionem auget qui dona
donantur prompte et hylariter
unde Seneca libro ii de beneficiis
capitulo vi ait quod quidem beneficium
ab homine duro et aspero pa-
nem lapidosum datum voca-
bat quem esurienti recipere
necessarium sit tamen acerbum unde ver-
sificator ille egregius ora-
tius ait Denigrat meritum
dantis mora rara data ra-
pcium munera plus laudis
plusque favoris habent De que-
stione vero de qua queritur utrum
ille qui promisit aliquid facere
et non facit vide supra in xvi
precepto Item tertio promissarum
Pro secundi eciam metri intel-
ligencia est sciendum quod illud
quod hominem magis ostendit
ventosum et inconstantem
est quod parasinat redde quod
promisit quia ex hoc tam mala

puenit p^m malu est q amicu
dampnificat Secdm q seipm
vilificat Tciu q beneficiu da
tum puificat Primo dampni
ficat amicu quia re pmissa
indigebat qr aliunde sibi pcu
rasset vl ab ipo expectasset
Et sic dampnificat eu non
accipit optimo tpe rem pmi
ssam Secundo seipm vilifi
cat quia reputat mendax et
delusor et fallax non amat
veritatem ob lubricu opat
ruinas Tercio datu bnficiu
paruificat qr inuitus ptelado
dare videt Et hoc e qd dt
B in canone Ja vero q Ex
hijs xxiij q vj Qui inuitus
dat rem pdit et meritum
Qui ergo vult videri homo
veridicus et fidelis et non ven
tosus pmissa dum adest fa
cultas attendat quia ut ait
tullius lio j de offic c vij fu
damentu iusticie est fides
i dictoru conuentoru q consta
cia et veritas vnde idem tull
de amicitia c x Nichil sta
bile qd est infidu sed ipa fides
i fidelitas est fundamentu
fidelitatis que e in amicitia
Sed quorundam fides cu tpe mutat
ait Egisippus lio j Reuera
tales dicunt ventosi quia ad
omnem quu voluunt ventu cu
tamen hec p sapiente in hi
beant Iuxta id Eccl v^to
Non ventiles te in omnem ventu
Sed nota q ventosi i contem
to mundum a veridicis et spi
tualibus psonis et viris cogno
scunt eo mo quo cognoscunt

aues a ceteris aialibus dt phus
iiij^o lio de aialibus q aues clau
dunt oculos palpebra infio
ri aialia vero gressibilia pal
pebra supiori ad denotandu
q aiales hoies qui sunt ventosi
habent oculos clausos ad ce
lestia s aptos ad desideriu
ad terrena ventosos quadmodum
venti sunt momentanea De
talibus ps dt Oculos suos sta
tuerunt declinare in terram Spi
rituales aut viri et celibes
econtrario sunt ut aues qui terre
na p amorem inordinatu
non aspiciunt s potius contep
nunt contemplatores vero cele
stium vehementer intendunt cu
aplo dicentes Nostra conuersa
tio in celis est Sicut de bto
Martino legit Qui oculis
ac manibus in celum semp intenta
Et quamquam ad omnes homines
ptineat pmissa attendere sin
gulariter tamen ptinet ad pnci
pem ut in vbo pmisso Sta
bilis sit atque firmus Et de hoc
int cetera monuit aristoteles
Alexandru de mirabilis secreto
lio vij c iij Qz rex assilat
in iusticia simplici altissimo
Et ppter hoc conuenit ut sit
firmus in omnibus suis ppositis et
commibus Propterea puerbiorum xij scri
bit labium veritatis firmu erit
imppetuu Qui aut testis est
repentinus concinnat linguam men
dacij v q v q Si aliud Et
ideo qui non vult ventosus ap
parere se adhicat veritati

quia veritas valet et invalescat et met in eternu vivit et obtinet in se cula seculor iij Esdre iiij viij dis Consuetudo Et pu xvij Non decet stulto vba composita nec principem vim mentiens Propterea de ipa vitate aliq liter distinguendu et ut plea habeat de ipa veritate nota Est sciendu q triplex vitas reperit in sacris canonibz pa est vitas bone et hec in eqz est etia propter scandalu obmit tenda Et hec ad qlibz ptinet xpianu Secunda veritas est iustie hec ad iudicem ptinere dmostrat Tercia veritas est disciplie et hec ptinet ad p latum In hijs duabz qnq pr scandalum obmittunt ut in canone ut constituet f. di Et intellige q hic d de hijs q in dispensabilia sut et tale ius quae qd e indispesabile veritas appellat De hc nota in decre Sane de tepo. or. ex Distinguit eca alr pnt hec tres veritas Nam veritas vite ptinet ad oms comprehendens oma precepta et phibita et consilia Veritas iustie ad p latos comphendens duas par tes iustie s. severitatem in pu niendo reos et liberalitate in sustinendo miseros Veritas doctine s ad pdicatores et ad ingressos Vel alr sm tres vi res aie ut veritas vite conu piscibilem ordinat ad bonu veritas iustie irascibile com pescit a malo veritas doctne racionalem informat ad bonu discernendu et malu fugiendu Nota eciam q aliqn pnt pmi ssionem aliq denuo emergere ppt que homo no tenet pro missum redde nec exolr ven tosus poterit veridice nuncu pari Unde in li. mor phorz d et sut vba tullij Non sut ea pmissa suanda q hijs qbz pmissa sut in vtilia existut nec tibi plus noceant q illi psut nc etia con officiu est dampnu maius antepom minori Qui simulat vbis nc cor Q. fidus amicus Tu qz fac sile sic ars deludit arte No. sedm canones qualr in decrz pdicamentu ad instar sillacio nis madit uersificatio primo qn fingit no esse qd e ut in Ewng Joh. Helias es tu qd d de Johanne xxij q ij s. Item Ecce opponit Ecce p dicamentu subc Scdo cu fin git esse inior q sit ij. q. vij. Denique ut in Ewng luc xxij Qui maior e vrm sit sic minor xcij di Dyacom Ecce pdica mentu qntitat Tercio cu fingi t esse talis qualis non est ut hic xxx. q. v. alr xxiij q. v. Si homicidiu Ecce pdi camentu qlitats Quarto cum finget esse pr qui non est xxvij q ij s. Iuxta et in Ewng luce ij Pater tuus et ego dolentes qrebamq te Ecce pdicamentu relacois Quinto finget age qui no egit illud de scn ex mulieres Ecce p dicamentu accois Sexto

Addi

cum fingit se non pati quod patitur xxxv q v proposito Circa predicamentum passionis Septimo cum esse in loco ubi non est vii q i mutatos Circa predicamentum loci Octavo cum fingitur eo tempore quo non est de re dis. j periculose Circa predicamentum temporis Nono cum fingit se situm esse quo non est xxiij di. Item Circa predicamentum situs Decimo cum fingit se non habere quod habet xxxi dis. lex ex continentie Circa predicamentum habitus

[Ratio] Vicesimum sextum auctoris preceptum metrum Cum simulat. Postquam auctor in precedenti precepto posuit rudimenta ad liberalitatis virtutem inducentia per quam dei cultor induatur ut prompte et sine fictione aliqua promissa attendere debeat si velit vir bonus videri apparere et non ventosus vel fictus quia liberalitas ut est dictum ita est beneficiorum erogatio quam eandem per affectum benignitatem dicimus et per effectum beneficentiam que etiam in tribuendo et retribuendo consistit Nunc vero in presenti precepto subscripto prebet rudimenta ad fidelitatem animi servandam inducentia nec non falsitatem et simulationem excludentia Attendens igitur auctor quod inter cetera vitia que habeant dei cultorem a divino cultu retrahere ac etiam eius famam denigrare est vitium simulationis in verbis cum contrariatur fidelitati qua promissa complentur ut supra dictum est Et sic ysid. x ethi. hec virtus multum commendabilis sit pro xxviij Vir fidelis multum laudabitur Pro tanto auctor hoc suum preceptum seu rudimentum prebet verborum simulationem excludens ab omnibus fore observandum dum dicat Cum simulat qui auctor velit in mente qui tibi servit de verbis de eisdem tu rideas hoc vult dicere secundum communem litteralem commentatorum expositionem Cum simulat verbis i. qui fingit verbis se esse amicum ille nunc inquam est i. non est fidus amicus corde i. non firmus et fidelis. Tu quoque pariter hoc est tu fac simile i. finge te esse amicum cui non es et sic ars i. decepto deluditur i. vituperatur et etiam repellitur arte i. simili deceptione Revera hec sententia scelestorum est teste Salomone pro xi Simulator ore decipit amicum suum et proponit eum in spem non bonam Alia vero datur per litteram sed magis catholica ut tali modo punctetur scilicet Cum simulat verbis nec corde hic fiet punctatio et nunc bene rendit quod sequitur est fidus amicus i. non fictus qui velit dicere Cum simulat verbis nec corde i. non corde nec ex proposito nec ex desiderio simulat sed verba comminatoria ut corrigat de aliquo vicio nec ei propter hec intus ille in quantum est fidus amicus Tu quoque fac simile i. simula ut castigabis et reprehendas eum sed aliquando amaris verbis et ex corde diligas eum et sic ars i. mala eius operatio deluditur i. expellitur

arte .i. tua bona instructione cor
rectione et officio artificio et sic
verus amicus facit qui simulat se
esse amicum inimicum propter enor
mia que amicus suus facit nec
tamen corde est eius inimicus sed
verus amicus hoc autem facit ut
ipsum retrahat a vitiis ut eum
inducat ad virtutes Philosophus
sine declaratione magis in speci
ali puto de aliqua questione quem
dum quam ponit philosophus viij°
Ethicorum videlicet utrum homo virtuosus
habens amicum bonum qui efficitur
malus debeat dissolvere am
icitiam et licet forte primo videatur
quod sic quia virtuoso non potest esse ama
bile nisi bonum philosophus tamen deter
minat quod si malus est insana
bilis .i. non reducibilis ad bonum
eius amicitia est dissolvenda
Si autem sanabilis .i. reducibilis
ad statum virtutis est ei maior ami
citia ostendenda Et ratio est
secundum eum quia melior est virtus et
magis propria amicitie quam pecunia
Sed si amicus perdit pecuniam
totis viribus iuvat eum ut recu
peret ergo multo magis conandum
est ad amicum ut virtutem eius
reparet Quantum etiam ad hoc
bonam doctrinam dat Seneca
Admonentis libenter reprehen
das sapientes si merito obiur
gaverit te aliquis scito quia
profuit si immerito scito quia
prodesse voluit Et sic isto modo
intelligendo auctoris preceptum
et sententiam verum est et catholicum
et sic est pauli dubio scolasti
cis intelligendum et exponendum
Pro huius precepti intelligentia

ac etiam observantia est sciendum
quod ad fidam et veram amici
tiam conservandam ratio tria re
quirit et exigunt primum est ut
amicum non fallat in verbo secundum
est ut eum non denudet in ar
chano Tertium est ut eum non
deserat in adverso Quo ad
primum principaliter inducere nos debent
tria primo scriptura secundo brutorum
exempla tertio canonica iu
ra Quo ad primum dicit scriptura
proverbiorum xxiiij° Ne lactes
quemquam labiis tuis et xvi
Vir iniquus lactat amicum su
um et ducit eum per viam non
bonam Et trenorum iiij° lamie
nudaverunt mammam et lacta
verunt catulos suos lamia est
suis fetibus crudelior quam cetere
bestie unde lamia quasi lania
dicitur quia catulos suos sic credit
lacerare Sic adulator seu
ore simulator in veritate lace
rat quos ficto verbo lactare videtur
hoc vitium propter eius immanita
tem provocat iram dei unde
Iob xxxvi Simulatores et calli
di provocant iram dei Quo ad
secundum inducere nos debent brutorum
exempla Unde dicunt naturales quod vi
pera magna habet amicitiam
cum quodam pisce qui murena
dicitur et cum ipsius copulam
requirit ad mare vadit et eum
sibilo provocat ab aquis et
prius quam illi se iungat omne ve
nenum deponit per quod patenter
ostendit quod amicitia nichil
fraudis debet habere ut Tullius
iij de officiis In malis fictio
in bonis vero amicitia Quo
ad tercium nos inducere debent canonica

mui dicunt enim canones quod habet
amor plagas suas que dulcio
res sunt cum amarissime inferu
runt. Dulcior est enim religiosa
castigacio quam blanda remissio
hic originaliter verba ex sermone
Ambrosii qui incipit Amaior
fortasse que tamen scripture locatur
in canone Non osculatur v q
v. Et Augustinus sive plectendo
sive ignoscendo ad hoc bene agi
tur solum ut vita hominum corri
gatur ut in canone prodest xxiij
q vi. Quo ad secundum principale
ad veram amiciciam confuada
inducere nos debet scriptura sacris
vallata canonibus unde proverbiorum xi
Qui ambulat fraudulenter
revelat archana qui autem
fidelis est celat amici commissum
Et Ecclesiastici xxvij Qui denudat
archana amici fidem perdit
Tamen scripture etiam hic verba
v q v. Quo ad tercium principale
ad veram amiciciam confua
dam inducere nos debet fides
ne quis in adversis deserat
amicum hoc docet sacre Sap
Ecclesiastici xxij Fidem posside cum
amico in paupertate illius et
in bonis illius leteris in tempore tri
bulacionis illius permane illi fide
lis Pro pleniori intelligencia
magis in speciali est de infra
scriptis questionibus querendum et
primo utrum omnis simulacio sit
licita. Et videtur quod sic ut
autor supponit. Item bonum de
malo contrarium si ergo simulare
bonum est malum simulare malum
est bonum oppositum id quod est utile
et quandoque assumendum et a viris

perfectis assumptum videtur licitum
Sed secundum quod dicitur ut habetur in canone
utile xxij q ij et c dominus xxiij
q ij utilem esse simulacionem et in
tempore assumendam. Ut vel hu
regis ysii nos docet exemplum
qui interfecit sacerdotes baal fin
gens se colere velle ydola ergo
simulacio quandoque est licita. In contrarium
est glo signata super ysa. xvj
In tribus contrariis que dicitur sit
in comparacione duorum malorum levius
est peccare aperte quam sanctita
tem simulare sed aperte peccare scilicet
est illicitum ergo et simulacio semper
est illicita hanc questionem pertractat
beatus Thomas secunda secunde q iij. Ad evi
denciam tamen huius quesiti
duo sunt declaranda primum est que
differencia est inter locucionem simulatam
et figuratam. Secundum est quod lo
cucio et accio simulatoria illicita
est et cum peccato. Quantum ad primum
sciendum quod locucio simulatoria
et figuratoria conveniunt in hoc
quia in utraque locucione fingimus
id esse quod non est et alios
fallere ut credant id esse quod
non est. Verbi gracia simulator amici
cie fingit se esse amicum cum
non sit et intendit se asserere
amicum et illum fallere ut cre
dat eum amicum tamen non sit. In
locucione autem figuratoria
licet fingimus id esse quod non est
non tamen intendimus id asserere
quod non est nec alios decipere
fallere sed intendimus innuere
et figurare vel representare aliquid
quod in rei veritate est. Verbi
gracia dicitur Luc ultimo quod discipulis
in vitatibus xpus ipse se finxit

longius ire cum tame in rei verita
te nollet ire longius s; figura
bat vel fingebat se esse longius
a cordibus ipo; vel qd intendebat
ire longius s; ascendere in celum
Et sic pt; s'm Secundo pbatur sic
quicumq; intitit p sign ostendere
et asserere id esse quod non est
et cu intencione fallendi ille est
mendax Unde ait Augus mendaci
um no est aliud nisi falsa voc
figuratio cu intentione falledi
tm suptiue xxij q ij c. Ille g°
Sed omnis simulator intitit p sig
verboru ostendere id esse qd no
est intendens hoc asserere et
alios fallere in hoc vbi gra Simula
tor bonitatis intitit p sig ondere
et asserere se bom et alios fallere
in hoc cu tamen bonus no sit
et sic de aliis simulatoribus g° ois
simulator e mendax et p qns simula
cio e petm et illicita Et hoc
ulterius illicita pt; q figuatia
locucio no e illicita sed licet
fingat id quod no e; ng tamen
intendit asserere id nec alios fal
lere De hoc argumento in contrari
dicendu est q no e sile de simula
cione malicie et bonitatis Ali
quis enim bene pt simulare se bom
cum tamen no sit Sed nullus pt
se simulare malu esse quia si si
mulat se esse malu p mala o
pera tunc est malus vere et non
simulatorie Et bona aut opa no
pt simulare se malu Ad aliud di
cendu qd Ieronimus accipit ibi si
mulacionem large p quacumq; fic
cione Illud qd dicitur de iehu
no valet quia ipse malus fuit
p eo q ab ydolatria Ieroboam no
recessit omnino Comendatur tamen
ut tpaliter remuneretur adeo no
p simulacione sed p zelo quem ha
buit cum distruxit cultu baal
Secundo queritur vtru omnis simulacio
sit petm mortale et videtur q
sic quia illud p qd puocatur
ira dei e petm mortale g° omnis ~~omnis simulacio~~ q Job xxxvij
dicitur simulatores et callidi puocant
iram dei g° etc. Contra simulacio est
petm q mendacium sed no omne
mendaciu e petm mortale g°
no omnis simulacio est petm mor
tale Hanc etiam questione per
tractat btus tho ubi supra
d. q simulacio quandoq; pt esse petm
mortale et quandoq; veniale secundum
qd simulacio diversos fines inten
dit Si enim intendit fine qui
caritati repugnat tunc e petm
mortale verbi gra qn quis si
mulat sanctitatem vel falsam
doctrinam in fide et moribus dis
seminat vel ut ecclesiastica digni
tem indignus accipiat vel etia
quecumq; alia tpalia bona in
quibus fine constituat Si vero
finis intentus no repugnat
caritati tunc posset esse petm
veniale puta cu aliquis in ipa
ficcione delectatur s'm qd dicit
philosophus iiij Ethicorum q aliquis
de se fingit magna nullius al
terius causa nisi sola libidine si
mulandi et ut dicit talis magis
videtur vanus qm malus Idem
enim iudicium est de mendacio et
simulacione quantu ad gravitatem
peccati mortalis vel venialis et
p hoc pt; responsio ad argumentu
in contrariu q diversis viis procedit

Noli homines nimium blan
do sermone probare
fistula dulce canit volucrem
dum decipit auceps / Vicesimum
septimum auctoris preceptum postquam
auctor in precedenti precepto prohibuit
rudimenta ad fidelitatem amici
servandam inducentia necnon
falsitatem que fit per simulacionem
que ad septimum lingue vicium pertinet
demonstrat excludencia Nunc
vero in presenti precepto subsequitur
prohibet rudimenta aliam falsita
tis spem excludencia que bla
diloquium nuncupatur quod fit ad
quis blanditur intencione alicuius
lucri consequendi pro cuius evide
cia est breviter sciendum quod beatus
thomas secunda secunde q. cxv ponit differentiam
inter placidum adulatorem et bla
ditorem placidus enim dicitur ille
qui sola intencione delectandi lo
quitur Et talis vocatur placidus
secundum philosophum Blanditor ut dictum
est dicitur ille qui hoc facit intencione
alicuius lucri consequendi continet tamen
nomen adulatoris solet attri
bui omnibus qui supra debitum
modum virtutis volunt alios
verbis uel factis delectare Et hoc
est peccatum pertinet autem ad adu
latorem laudare aliquem in quibus
non est laudandus quia forte sunt
mala uel non recta sive non
certa bona aut si timeri possit
quod ad manem gloriam laudatus pro
vocetur Hec plenius tangunt
in q. alias in versiculo si cuius quod
in glo adulari xxv d. ibi disti
nguitur quod tribus modis adulatur
quis uel attribuendo alicui bonum
quod non habet uel nimium extollendo
bonum quod habet utrumque istorum est ve
niale vel approbando malum quod
habet et illud est mortale et repel
lit eciam a promocione ut probat
canon clericus xlvi d. viii glo
super id presbyteris Comittitur statim eru
bescetes dicitur quod plus nocet lingua
adulatoris quam gladius persecutoris
quia nocet in pocioribus scilicet
in spiritualibus Attendens ergo auctor
dei cultorem tali vicio laborantem
frequenter peccare et per consequens efficaciter
a divino cultu exorbitare et
huic morbo volens remedium ad
hibere prelibatum preceptum hoc vicium
exclusivum probat omnibus fore obser
vandum dicens Noli homines nimium
quasi velit innuere quod non debet
dei cultorem per verba adulatoria
neminem blandire laudando maiore
cum intencione fallendi quia hystrio
nes qui dyabolo simulant hec
facere consueverunt ut ab eo po
ssint aliquid extorquere secundum quod
infra dicetur et hoc est quod dicit Noli
probare id est comprobare uel laudare
sermone nimium blando quia omne
nimium vicio carere non potest et bla
dus sermo solet decipere consuevit
Unde Augustinus Falitas servit cau
po blanditur Et dico tibi causam
quia quilibet omnis sunt scilicet
aucupii et hoc est quod in secundo me
tro sequitur ac eciam declaratur
fistula id est tibia que est instrume
ntum emittens sonum plenum vocabulum
avium quo multe aves capiuntur
canit dulce id est suaviter et dulciter
resonat De hac tybia loquitur
Salomon Ecclesiastici xl Tybia et
psalterium dulcem faciunt melodiam

sed sup(er) vtraq(ue) suauis lingwa dicat(ur)
sequit(ur) dum i(d est) donec auceps q(uo)d
abaue et capiens d(icitu)r deap(ta)t(ur) i(d est) de
capiendo capit volucre(m) i(d est) auem
Et hoc e(st) quod p(ro)u(er)bior(um) xxv
scribit(ur) Cum blandis fictisq(ue) s(er)
monib(us) loquit(ur) amico suo rethe
expandit pedib(us) suis Vnde
Seneca Difficilli(mu)m (con)tinencie op(us)
est co(n)tactus adulancium repellere
quor(um) s(er)mones a(n)i(mu)m quadam volup
addi tate resoluunt Nota s(e)c(un)d(u)m ca
nones et scripturas sextuplex
canticu(m) reperit(ur) P(ri)mu(m) fuit vic
torie hoc cantat(ur) p(o)p(u)lus israhiti
cus in transitu maris rubri
ad instar huius cantat ecclesia
p(os)t baptismu(m) De conse(cratione) d(istinctio) iiij
Secundum fuit doctrine hoc cantat(ur)
moyses p(o)p(u)l(o) dicens Audite
celi que loquar Item Ecclia
mutuo se hortando l(xxxvi) d(istinctio) pon
dct vnde alter alteru(m) (con)necta
portate Tercium fuit leticie
hoc canticu(m) ante susceptam
p(ro)lem cantat(ur) anna d(icens) Ex
ultat(ur) cor meu(m) in d(omi)no ita ecc(lesi)a
euacuato cyrographo d(e) Bon(um)
ieiuniu(m) nisi Quartu(m) fuit
liberacionis hoc fuit q(ua)n(do) da(vi)d
fuit liberatus a saulo vnde
tu(n)c cantauit i(lle)d ps(almus) Diligam
te d(omi)ne fortitudo mea Item
etiam cantat Cantate d(omi)no
et b(e)n(e)dicite nom(in)i eius de (con)se(cratione)
d(istinctio) v ieiuniu(m) Q(ui)ntu(m) dilect(ion)is
om(n)i(b)us hoc canticu(m) cantat(ur) Sa
lomon d(icens) Osculet(ur) me osculo
lo oris sui canticor(um) i Item
Ecclia cantat illud Cantate
d(omi)no canticu(m) nouu(m) xxiiij q(uestio) i
loquit(ur) Sextu(m) fatuitatis

et malicie hoc cantat(ur) filia hero
diadis in co(n)uiuio m(ath)t(ei) xiiij°
et m(ar)c(i) xvi q(uestio) iiij vniuersisq(ue)
et i(m)p(er)iti (con)uiuio dum d(icitu)r autem
fistula &c Vnde designat mulieres
falsam dilectam sub dulcedine
v(er)bor(um) et amenitate p(re)ferentes
Ex p(re)missor(um) metror(um) intellige(n)
cia est breuit(er) s(e)c(un)d(u)m q(uo)d bla
ditor seu adulator est triplex
et triplici veste indutus s(cilicet) veste
simulate locucionis veste simulate
co(n)uersacionis et veste simulate o
peracionis ideo a talib(us) multu(m)
est cauendu(m) cum sit valde
periculosu(m) cu(m) talib(us) (con)uersari
Isti enim similes su(n)t locustis
que residuu(m) g(ra)ndinis come
derunt Exo(di) x(iii)j Q(uia) s(ecundu)m Ier(onimum)
Quem p(er)secucio frangere no(n)
vincit mulcens p(er)u(er)tit a
dulacio ymo adulacio detr(ac)
cione in hoc deterior esse vi
det(ur) quia hominem exaltat
detraccio vero humiliat et q(uia)
hec etia(m) nocet amico illa ve
ro inimico Item ipsi sunt ve
lud sacerdotes infernales ho
mines viuos sepelientes di
cunt enim placencia incipie(n)tes
q(uas)i vesp(er)as mortuor(um) que inci
piunt a placebo sed in fine
sepeliunt in peccatis sepulcrum
patens e(st) guttur eor(um) d(icit) ps(almus)
Ibi Guttur s(cilicet) adulator(um) quia
quos ad peccata allectat quasi
deuorat et in eor(um) vita con
uertit m(ath)t(ei) viij Dimitte
mortuos suos sup(er) q(uo)d Grego(rius)
Mor(alium) in Mortui sepeliunt
mortuos cu(m) peccatores pecca
torem fauorib(us) p(re)munt Sunt

eciam mitres sathanice mut
entes homines in pectis Job iij
Cur lactatus uberibz sibi ers
Gregs mor iiij Adulatores
lactant alios quos laudant
qui pnna laudis pud | Si te
lactauerint pctores no acqui
escas eis Item sut ioculato
res dyaboli no pmitteres
dyabolo in aliquo conestari p
see vj In malicia sua letifi
cauerunt regem hec valde bn
si quis inspicit diffinicoz a
dulacois Augustini d q a
dulacio e laus fla q mentes
a rigore veritatis emollit
et ad noxia inflectit Sed
pchdolor in tm hodie adu
latores polluauerunt i mu
do q non est adeo curia a
licu dni siue spualis siue te
poralis sit que no sit bladito
ribus viciata Et hoc e qd Se
neca dt Monstrabo tibi quid
omia possidentibq desit sz
qui verum eis dicat Non tal
fuit btus Ambrs qui pub ce
imperatore theodosiud pd pcto
suo publice correxit vnde in
eis amendacoe ait theodosiq
In veni vnu hoiem veritatis
Sz pchdolor pncipes moder
ms temporibq ac etia ma
gnates detestantur ac etiam
affligunt homines veritatis
et comendat hoies falsita
tis De hoc mgr Berhardq
Cancellariq pisiensis dice
bat talem fabulam videlicet
q duo homines in solitudine
errantes ad tiam symearum
puenissent quos venisset Sy

mee dixerunt isti homines sunt
exploratores vocemq eos et
sciamq ad quid venerunt Et di
xit eoz maior Ego ero in loco
eminenti et vos circudantes me
qui regem vrm honorabitis
et ego facia altos gestus quod
cum fecissent dictos homines
vocauerunt quoz vnus vocaba
veridicq a rege requisitq ad
quid venerant et quid sibi
videtur de eo ait Dne licet
vos facitis altos et nobiles
gestus michi videtur q non
rndent condicoem vre cu sit
al deforme et impotes et
ait rex ceteris Symeis Au
distis quid ausus sit dicere
contra me acuete vngues
vros et eu toti decerpite qd
et fecerunt Postea quesiuit
sile ab altero cui nome erat
falsidicus qui ait Domine vos
estis al magne dignitatis no
bilitatis et ptates qui tot
et tantos hetis pncipes sub
vobis multu e eni vra sub
limitas honoranda quod au
diens rex precepit ut sublima
retur et ab omnibq honoraretur
hoc licet sit fabulosum expsse
et verissime multoz quenit
malicie Sicud vestes blandi
toris siue adulatoris e sila
ta comissato ipeo q talis
magnam ptendit mansue
tudinem Legitur in li de aia
libus q lupq aliqn emittit
voces huanas ut no lupq
s homo videatur Sic talis
blanditor ptendit comisacoz
huana bre i humile 7 masueta

Ideo tales sepulcris dealbatis asse
milantur ut dicitur mt xxiij° quia
exterius videntur depicti virtuti
bus sed intus pleni sunt spurcitiis
vicior Tercia vestis blan
ditoris est simulata operatio talis a
liquid pretendit Ieiunare orare
elemosinam facere sub istis operibus
pietatis suas deceptiones et fraudes
des palliare nititur ad hoc scilicet
ut simplices decipere valeat De
talibus dicit doctor gencium paulus
scribens ad thimotheum in hijs verbis quidem speciem
pietatis virtutem autem eius ab
negantes hij tales homines falso
vestiti sunt colore Pro premissorum
intelligencia magis in speciali
est de infra scriptis dubitabilibus
querendum et primo vtrum quis
blandiendo vel alijs hominibus
placere volendo peccet Huic
questioni respondet beatus thomas diffinien
do sic dicens quod velle placere
hominibus propter caritatem inten
dam ut eis spiritualiter proficere
quis possit laudabile est i ad
cor x per omnia hominibus pla
ceo Sed propter inanem gloriam vel
eciam propter lucrum vel in malis
esset peccatum secundum id psalmus Deus
dissipabit ossa eorum qui hominibus
placent Et ad Gal. i Si ad
huc hominibus placerem christi servus
non essem Secundo queritur vtrum
blanditoribus dare laudes sit
peccatum mortale Videtur quod sic
quod non nisi alis minimus appetitus
vane glorie hoc causet Sicud
herodes delectabatur qui sibi da
bant laudes non hominis sed dei
vel nisi intendat et cupiat il
lam adulatorum De qua dicitur in
psalmo laudatur peccator in desiderijs

anime sue Hec enim adulacio crimen
est et tales largitores quicquid
eis in crimine primo secundum thomam scilicet 2 2e
q. clxviij Si quis superflue
in talibus sua consumunt vel lar
giuntur peccat qui eos in peccatis fo
uent hec eciam probantur in ca
none lxxxvi . di.

Cum tibi sint nati nec
opes tunc artibus illos
instrue quod possit inope
defendere vitam Vicesimum octauum
auctoris preceptum metricum Au
ctor in presenti precepto quo ad
aliquam partem metrice repetit
quod supra in xi precepto Eru
di liberos psalmus circa tractatum est
Ibi enim habetur quod parentes racione qua
dam proximitatis et familiaritatis
tenentur ex debito filios eru
dire maxime circa disciplinam
et bonorum morum informacionem
Racio quia sicut sunt causa essendi
sic debent esse causa bene viuen
di propterea philosophus viij° Ethicorum
dicit quod pater est filio causa essendi
causa nutrimenti et causa discipline
Et hoc est quod Eccli vij scribitur
filij tibi sunt erudi illos Vnde
quod ibi posita sunt tria circa filiorum
erudicionem necessaria videlicet di
morum mandatorum inductio compel
lens parentes bonorum morum in
formacio tribuens virtutes Et libe
ralium artium adeptio adducens
homines Et de primis duobus
aliqualiter declarata sunt et deducta
Nunc restat hic eciam tercium
declarandum videlicet liberalium artium
seu mechanicarum adeptio addu
cens ad honores Pro quo decla
racione est sciendum quod inter cetera

que dei cultore expediant est
quod sollicite procurare ut nati i. filii aliquas artes addiscant per quas
alimentari possent et nutriri
ad hoc ne per discendi neglige
ciam mendicare cogentur et sic
ne ex tali mendicitate ad peccata
furti et rapine inducantur propterea
auctor volens obviare ma
litiis predictis suum preceptum inducat
parentes ut filios artibus instruant
per quas possint inopie defendere
vitam Et hoc est quod directe in
tendit auctor dum dicat Cum
tibi sint nati quasi velit innue
quod si quis habet filios sine opibus
eis pro sue vite necessitatibus sufficientibus
tibi debet eos per se vel per alios
artibus instruere et maxime
in pueritia existentes Ex
artibus enim multiplex bonum conse
quitur scilicet anime et corporis utile
exercitium necnon temporalium rerum
acquisitione merito ergo bene dicat
Cum tibi sint nati i. filii nec
opes i. possessiones quia forte
es pauper tunc instrue illos
i. informa et doce parte ut per
aliquas artibus liberalibus vel mecha
nicis que vere sunt opes inmar
cessibiles que non nisi morte
perdi valent vel amitti Ars
enim dicitur ab arcendo eo quod per
ipsam tamquam per aliquod certum ar
cetur hominem Ars enim secundum aliquorum
infinitorum est finitum compendium
vel ars est collectio multorum pre
ceptorum ad unum finem tendentium
Instrue ergo illos quo possint de
fendere parentum inopem vitam i.
cum quadam defensione illis
mediantibus ducere et tueri

ab inopia et egestate in opem
vitam scilicet humanam Humana enim
vita dicitur inops propter primo
propter difformitatem peccati Secundo
nemo sine crimine vivit unde
Psalmus Omnis homo mendax Secundo
propter instabilitatem et momenta
neam brevitatem quia homo numquam
in eodem statu permanet Job iiii
quia hodie est et cras non erit
Tertio propter assiduam penalitatem
quia homo continue pene et labori
assidue subiacet Primo id est Job
v. homo nascitur ad laborem
Et Genesis iii in sudore vultus tui
vesceris pane tuo Sunt ergo
erudiendi sibi filii debitis ar
tificiis Et primo in artibus ma
nualibus mechanicis possunt
quam in artibus liberalibus ma
xime si deficiunt eis instrumenta
tam naturalia quam artificialia
que artes scilicet liberales sunt vii
ut dicit hugo Dydascolicon parte
iii de quibus plenissime habes
supra in secunda principali parte c.
xviii Cum incipit Cunde ac
cedant id est quando ubi dicitur quod
morum ignobilitas vultus quod
et ubi distincte artes me
chanice distribuuntur ita quod non
expedit eas hic amplius re
fricare Unum tamen valde nota
bile obmittere volo quod scri
bit policratus li. vi. c. x de
octaviano quod cum filiis suis
bona in hereditaria sufficere
possent tamen noluit primo
ingenes instrum ad gradum
militarem verum ad cursum ad
saltum ad usum natandi et missi

lia et lapides iaciendi manu exo
citari fecit ac si sua nequaqm n
p virtutem posside valerit filias
q° in lanifico pe instrui fecit ut
si pter eas spem eas in extma
pauptate fortua pietisset vitaz
p artem sustentare valeret:·
Ram vendendi et emendi 7 te
xendi vestes vigendi et copo
nendi no mo artem s3 vsum
hebant g° hmg exo moueri de
bent pntes omes ad sile faciec
dum ut .s. filijs in mechanicis
artibus imbuant Item ab in
fancia instrui dent filij libera
libus disciplinis et scias que sile
sut vij .s. gtica rethoica
Arismetica Geometa musica 7
Astronomia Dehijs michil ad
pns quia gnalit tactu e sup
in xi pse precepto Erudi libcos
Sed plenis et maxime quo
ad modu discendi et studendi
e tactu in xxij pse precepto
heat disce Sunt etia tertio ab
in fancia instruendi artibus et
regulis catholicis .s. articulis
fidei put dicit hugo de sacra
li. ij. pte vj. ca. xv Contu
ad hanc ptem Reque sup in
p allegato precepto Erudi libe
ros et ibi satis de hoc Ite x°
instruendi sut nati in bonis
moribus Qm qz in pdicto p
cepto psaico .s. Erudi libeos
tactu e de ipozu moribus
in generali Nuc vero pipoz
informacoe in spali restat
ratio discendi et pcipue cica
ea in quibus natalit magis
peccant pueri Et pmo nati

ca locucionem instruendi sut
et informandi qz cica locucone
errant Eplir scdm pot Arestotiles
li° yconomicoru in 2a pte ubi
psequit de regimie filioz in
c. qualis pponendus sit magr
Et ibi si placet vide Et pro
tato no e hic instandu quia
de hac ma satis tagit sup
in pa phemiali pte ij. g. ad
lectam dicens ubi incipit di
xi quarto p to m De matia
em locucois vide sup in hac
pte metta precepto xij Summo
pes fuge De pte medio Cij
cca locucionem Gregis vij°
Registri pbet vtile et bona
doctna d peto ut paruu
los quos inuis papue mori
bus instrue paires et eunu
chos qui deputati admone
ut eis ea que loqui debeant
que eoz metes coni se imbi
ben et erga subiectos in ma
suetudine applicat Sequit
vba mutenciu aut lac erut
si bona sut aut venenu si
malum Talia ergo mit sugge
que postmodu ostendat q
bona fuerant que abeis su
xerunt Scdo instruendi sut
pueri quo cica visa et visibi
lia se debeat hre .s. ut turpi
a nullo° videant qz talia in
ipoz fantasijs defacili im
pmut et qntu ad modum
vuendi ut no heant oculos
vagabundos et talis etas
ad hoc inclinat eo q de oibus
admiret qz ex hoc aliquis
levis corde indicat pusilla
nimis et vagabundus eo q

de omnibus videntur admirari
Unde qui liamus in li° causarum
dicit vicijs intrat in animam per
oculos via Et sicut ro conste
dit mors per fenestras vras
et ingressa est in domos vras
Tercio instruendi sunt circa au
ditum ut non audiant turpia quia
talia in ipsorum fanthasijs fa
cilius imprimuntur Et hoc est quod
vij Ethicorum dicit philosophus quod prohibe
di sunt pueri ne talia audi
ant quia audire est prope ad ipsum
facere Sequitur

Quod vile est carum quod carum
vile putato Sic tibi
nec cupidus nec avarus
nosceris ulli Vicesimum nonum
iunctorum pns preceptum quod adiunctio
est suppletio et glo. xxiiij
precepti supra positi Exigui
muneris Et tripharie potest expo
poni secundum triplicem ipsorum intel
intelligenciam Et inducere hunc
unumquemque ad triplicem virtutem
videlicet ad virtutem prudencie que
excludit neglectum ad virtutem
largitatis et beneficencie que
excludit oppositum et ad vir
tutem contemptibilitatis terrene
que includit omne bonum Di
co primo quod pns preceptum secundum
unum intellectum inducat ad vir
tutem prudencie que ex
cludit neglectum et sic expo
Quod vile est carum scilicet in presenti
tamquam carum in futuro retine
ac conserva ac si nunc carum
esset Et quod carum est modo in
presenti puta vile in futuro
ita expende large ac si vi
le sit vel esse debeat hoc totum

ad virtutem prudencie demonstrat per
pertinere que quidem virtus secundum
Tullium est scientia per prudencie
per quam videtur aliquid futurum ante
quam factum sit Et sic inducam
ad prudenciam futurorum quod ma
xime convenit principi ac cuicumque
unicuique regenti quod patet ex
documento quod tribuit aristoteles
alexandro li° ij de secretis secretorum
sub rudimento de subiectione
indigencium Dicit alexander thezau
riza tibi multum de leguminibus
et granis utilibus ad vescendum
ut terre tue sufficiant tempore fa
mis et indigencie ut vale
at tuis subditis tua prudencia
subvenire in tempore enim neces
sitatis succurrendum est necessitatibus tue
aperire debes cellaria tua et
publicare per regem et civitates
frumenta et que thezauriza
Hoc erit magna cautela maxi
prudencia maxime regimen sa
lus populi custodia civitatum
tue tunc observabunt preceptum
tue prosperabitur factum et tua
prudencia videret populus universi
tue scient omnes quia oculi tui
procul vident et populi tuam
appreciabunt clemenciam et
cavebunt tuam offendere ma
iestatem Cum hoc concordat di
vina scriptura De Joseph qui
consuluit regi pharaoni
egipti ut tempore ubertatis
quia tunc frumenta et blada cetera
reputabant vilia sic sibi ta
liter providere deberet ut dum tempus
sterilitatis et famis immi
neret quis sibi de victualibus
posset subditis subvenire per gen

xpi declat hystoria Et sic hec v(er)tus excludit neglectu(m) Dixi s(e)c(un)do q(uod) p(re)ns p(re)ceptu(m) s(ecundu)m aliu(m) intellectu(m) inducat vnumquemq(ue) ad v(ir)tutem largitatis et beneficen(tie) que excludit h(uius) opposit(um) s(cilicet) cu piditate(m) et auariciam que libe ralitati opponit(ur) s(cilicet) cupidita tem et auariciam ut talit(er) ex ponat(ur) Q(uo)d vile e(st) carum qua si velit dice(re) q(ua)n(do) recipis aliq(ui)d donu(m) uel mun(us) ab aliq(u)o q(uo)d i(n) rei veritate de se no(n) est vile debes illud quod e(st) vile carum et p(re)ciosu(m) reputare et sic non reputaberis cupidus Quia si vile reputares mun(us) ab amico forsitan paup(er)e oblatu(m) libent(er) videt(ur) sibi q(uod) no(n) esses (con)tentus sed q(uod) velles mun(us) magis carum et p(re)ciosum habe(re) Et sic reputa beris cupid(us) Quia cupid(us) d(icitu)r ille qui non (con)t(en)t(u)s (est) h(ab)ite rei auid(us) et mordinate ip(s)am desiderat ultra s(cilicet) q(ua)m n(ecess)itas exposcit Et illud e(ti)a(m) sic(ut) mo(do) q(uo)d e(st) caru(m) et p(re)ciosu(m) reputare debes ac si esset vile Racio q(ui)a tu(n)c eris magis p(ro)nus ad illud retribue(n)d(um) et illud dabis sicut oportet et quib(us) oportet et e(ti)a(m) quo(modo) oportet et tu(n)c nullus auaru(m) te poterit reputare Auar(us) e(n)i(m) dicit(ur) auidus respectu rei habite quia eam inordinate amat ac etiam retinet eam vnde dicit(ur) auar(us) q(uas)i auri auidus vnde d(icitu)r s(em)p(er) auar(us) eget Si (er)go illud q(uo)d est car(um) et p(re)ci osum sicuti est forsitan retra heres te ad illud dandu(m) et sic auar(us) reputaberis et tenax

hec om(n)ia fac(er)e debet v(ir)t(us) lar gitatis seu liberalitatis ex eo q(uod) instruit p(ro)mpte largiri qui et quo(modo) quib(us) oportet et in hoc excludit auariciam Item e(ti)a(m) instruit in recep(ti)o(n)e munerum cupiditatem excludere in eo q(uod) vilia tamq(uam) cara et p(re)ciosa benigne et hylari vultu gra tanter accipere et q(uo)d e(st) vile caru(m) reputare Dixi tercio q(uod) p(re)ns p(re)ceptu(m) inducat vnumque q(ue) ad v(ir)tutem (con)temptibilitatis terrene p(er) qua(m) om(n)e malum excludit(ur) et om(n)e bo(nu)m includit(ur) ut sic tercio exponat(ur) Q(uo)d vile e(st) car(um) q(uas)i velit i(n)nuere pu tato i(d) q(uo)d e(st) vile in h(oc) s(e)c(u)lo s(cilicet) paup(er)tatem et (con)temptu(m) mu(n)danor(um) q(uod) (con)te(m)ptibilis d(icitu)r et h(abe)t(ur) in h(oc) mu(n)do esse caru(m) deo Et q(uo)d caru(m) e(st) mu(n)do s(cilicet) potencia et di uicie putato vile e(ss)e deo Et sic nec nosceris cupid(us) tibi in accipiendo q(uo)d e(st) caru(m) deo s(cilicet) (con) temptibilitatem t(er)renor(um) nec e(ti)a(m) auar(us) ulli bo(na) tua paup(er)i bus dist(ri)buendo et sic videt(ur) male glosasse qui dix(i)t q(uod) se quens versus no(n) sonat huic s(e)n(tentie) Ad luculenciore(m) intellige(n) ciam huic tercie s(e)n(tenti)e e(st) bre uiter sciendu(m) q(uod) ita (est) de certa mortaliu(m) intelligencia ut plu rimu(m) circa mundialia et t(er)rena sicut de oculo qui videt rem a remotis et eam iudicat e(ss)e paruam si venerit p(ro)pe tunc iudicat eam esse magna(m) Vnde p(er)sonam que a remot(is) e(st) in mag(na) e(ss)e modica(m) iudicamus cui(us) e(ti)a(m) de mo(n)strac(i)o(n)e certissi(m)a p(ro)hibet(ur)

esse centies septuagesies maior
terra Modo consili peccatores
a deo et celesti pmio p pcti
distancia plimu elongati lon
ge eni est a pctoribg salus
deum et celeste pmiu pvipe
dunt Quia qd e caru repu
tant vile Terrena vero quibg
p amorez sut pinqui magni
pendut quia reputant qd vi
le est preosu qd e cont auto
ris preptu facere Ideo ex
hoc p supbiam se extollut
et pncipes pvipendut hoc
aut faciut qr nimis sut a
veritate remoti Unde videg
in hac machina mudiali qr
qnto circuferencia e minor tato
centro e ppinqor Et qnto fu
erit maior tanto a centro
remocior Sed dyonisig dt in
angelica Ierarchia q deus e
qi centru et spus intellige
cie movent mote circuferencie
circa centr phuc modum e
de mortalibg intelligendum
qui suo mo circa deum movet
unde id actu xvij In xpo vi
uimg movemr et sumg Qn
to ergo quisqz e brevior
i humilior tanto e deo ppinqor
Et qntu p supbiam maior
tantu a deo remocior unde
Ecci xv longe ab e a sup
bia Sicut autem sic B q qn
to aliquid a remociori videt
tm minus videt Et qnto p
pior tato maior Sic viri
vtuosi sut ppe ppe deu positi
unde petebat vnus ex eis
s david pphta libera me doe
et pone me iuxta te vmo ec

sedent ad pedes dni tamq eig
disti Deutro xxxiij Qui appi
quat pedibg eius accipiut de
doctrina illig Et ideo tu se co
spiciut tamq gnanos iuxta
gygante positos deu magni
reputat et se pvos Pctores
autem a deo p pctm distan
tes seipos p supbia magni
ficant et extollut du dei
magnitudinem non attendut
Et hoc sine dubio vult h tra
autoris expositio Volens g°
auctor dei cultos instruere
quo i muneribg recipiendis
et dandis se decant here ut nc
in recipiendo cupidi videat
ultra data munera cupietes
nec etiam indando avari
appareant non dantes qndo
quibg et quo oportet Ideo ta
to hoc suo preptu exhibet
omibg fore obsuadu Quod
vile e caro sim qd sup tali
qualit e expositum Videt
tamen q auctor in hc prep°
male intellexerit et factu
non videat qd dt Qd vile etc
Quod sic pbat Nam ut dt
Seneca in li° de x° vtutibg
dignitatem rebg no ex opin
one multoru s ex earu natu
constituas ergo id qd e vile
de natu sua debemg vile i
non caru reputare Et id qd
est de na sua caru et pcosum
debemg caru et pcosu reputare
et no vile quoru contrariu dicit
hic autor dum dicit Qd vile
est caru huic contrario ~~videtur~~
Videt q duplices maneries
ppetatu insunt rebg qda eni

proprietates sunt que a natura rei spe
cifica oriuntur sicut est risibile
oris in ore a natura specifica hominis
et causatur a principiis intrinsecis
eius et esse calidum et leue a
natura ignis Et qui de talibus
proprietatibus loquuntur secundum naturam
rerum iudicare debemus Et non
secundum opinionem unde si omnes
homines dicerent hominem non esse
risibilem non debemus dicere homi
nem non esse risibilem sed esse
risibilem Quot autem sunt proprietates
que non conueniunt rei a natura seu
ex natura sua sed ex cogitacionis attri
bucione uel cogitacionis nostre et per
actionem anime attribuentis sibi
aliquid quod de natura sua non habet
sed solum ex attribucione intellectus
nostri Verbi gratia nullus homo de
natura sua preest aliis quia omnes
pares natura creauit quantum ad
ymaginem dei Sed tamen unus
homo per actionem intellectus nostri
et per electionem voluntatis
nostre preficitur et preponitur aliis et
vocatur dominus Et qui loquuntur de
rebus quantum ad istas proprietates
possumus iudicare de rebus secundum
estimacionem hominum Sicut autem sic
quod vile est carum secundum quod precio me
surantur quia precia insunt rebus
per opinionem hominum quia illud quod
propter copiam reputabimus vile
et parum valere alio tempore et loco
propter indigenciam reputabimus
carum et multum valere Et ideo
saluari isto modo potest auctoris
preceptum eo quod Seneca intellexit
de proprietatibus que insunt per nostrum
intellectum cogitantis de quorum
nostro sunt vile et carum quod mensurantur

per approbacionem nostram uel etiam
per estimacionem nostram etc.

Que culpare soles ea tu ne
feceris ipse Turpe est
doctori cum culpa redarguit ipsum [Addi]
Nota secundum cano
nes quod quibus dicitur aliquis face
re modis primo per effectum de conse
d. iiii Romanus Secundo per causam
i q i Si quis inquit Tercio per
comparacionem ut viii q i verum
Quarto per mutacionem vii q i omnis
qui Quinto per auctoritatem i q i ut
euident Sexto per ministerium
ut c. sicut ea causa et q. Septimo
per uite meritum de conse d.
iiii quomodo Octauo per approba
cionem ut de conse d. iiii qui
Nono per subtractionem ut xvi q.
i decime Nota quod triplex re
prehensio reperitur in sacris cano
nibus Prima dicitur impiosa et
hec prohibetur ut in canone No
lite xxvi d. Secunda socialis que
precipitur ut ii q i Si peccaue
rit et ii q vii Quia propter
Tercia est temeraria que etiam
prohibetur ut ii q vii Duces :: [Ratio]

Tricesimum auctoris preceptum
auctor supra in v precepto de
vita inspiciens tetigit in ge
nerali quod in presenti precepto
tangit in speciali videlicet de illo
qui sub quodam signo simulate
perfectionis viciis quibus ipse
laborat alios mordere et re
darguere nititur ac si ipse ista
vicia non haberet Volens ergo
autor in hoc precepto dei ad
torem instruere maxime qui
est in doctoratus statu siue
prelatus officio constitutus quod

a viciis de quibus alios reprehen
dit se debeat abstinere Dum dicit
que culpare soles quasi velit
innuere quod si tu aliqua vicia re-
prehendas non illa nec similia
debes contrahere ne culpa quam
in aliis corrigebas te ipsum rep-
rehendat Et sic ipso titulo facti
es temetipsum Iuxta illud Gregorii
bene loqui et male vivere nichil
aliud est quam se sua voce dap-
nare Hoc est quod expositive in
tendit auctor dicens Turpe ne
facias ea scilicet vicia que in aliis cor
rigebas Iuxta illud Evangelii do
minicum quarto vii ypocrita quid
quid vides festucam in oculo f
fratris tui et in tuo trabem
non vides Eice primo trabem
de oculo tuo Pro huius precep
ti intelligencia est sciendum quod ad
hoc quod redarguicio vel reprehen
sio ordinate fiat tria maxime
requiruntur primo reprehendibilis
eius irreprehensibilis vita Se
cundum ex parte reprehensi scilicet
eius reprehensibilis culpa et
Tercium est ex parte reprehende
di scilicet discrecio provida Circa primum
est sciendum quod doctor sive quivis
aliorum rector si laudabiliter et absque
calumpnia velit alios culpare
seu reprehendere debet actus
et proprietates celestis ierarchie
imitari quia in divino eloquio
angelus appellatur Malachie
iii Ecce ego mitto angelum
meum Et sunt novem actus
seu proprietates angelorum secundum
quod sunt novem ordines dividuntur
Et primo doctor ad modum
angelorum debet habere actum qui est

officiosa execucio mandatorum
per humilitatem promptissimam
Est autem virtus humilitatis pone
da primo tamquam loculus in
quo cetere virtutes condantur Et
sicut dicit Gregorius Qui omnes virtutes
sine humilitate congregat quasi
pulverem in ventum portat Sed
hodie in collegiis doctores sup
bos et non humiles habemus qui
autem volunt superbe loqui quam au
dire preesse cupientes qui se
ipsos negligunt gubernare Cu
tamen dicat Bernhardus ad Euge
nium papam Nulla namque splen
didior gemma in omni stipulo pon
tificis ornamento quam humilitas
que si amittitur illa virtutum con
gregacio non dicitur nisi esse rui
na quedam Ergo doctor ad
modum angelorum debet habere
actum qui est officiosa exe
cucio mandatorum per humilitatem
summam quia superbis deus re
sistit humilibus autem dat graciam
Contrarium faciente dici eis potest
quod dicit auctor Turpe est
doctori Secundo doctor seu
aliorum rector ad ~~mag~~ modum
archangelorum debet habere actum
et proprietatem qui est studiosa
sua virtutibus et ~~religiosa~~ reve
lacio secretorum per doctrine et
virtutis influenciam ut verificetur
illud Ysaie lviii Clama ne ces
ses et quasi tuba exalta voce
tuam Sed o quam monstruosa res
dicit Bernhardus libro ii de considera
gradus summus et animus infi
mus sedes prima et vita y
ma lingwa magniloqua et ma
nus ociosa primo multiloquium structa

in vtilis caput caninu et cor vani
Monstruosum enim esset si in vno
hoie reperiret qz haberet vnu oculu
maiorem reliquo uel si esset
aliter coloratus hoc tamen monstru
reuera in multis doctoribus inve
nitur Nam cum in nob sit dupx
oculus intellectus videlicet et affectus
sunt quidam qui hos oculos hnt
in colore dissiles vnu docentes
et aliud facientes Alii vero in
magnitudine inequales Nam multa
dicunt et pauca faciunt multu
cognoscunt et paru diligunt
multu studentes in illuminacione
intellectus et paru curantes de
inflamacione affectus caritatis
vtrumqz pariter illuminare petebat
Dauid propheta cum ait Illumina o
culos meos etc Cuius auctoris
eciam dicto concordat ysidorus
de summo bono libro iii d Nichil
turpius est quam si bonum quod quis ser
mone predicat explere opere
negligit vnumquodqz scilicet doctor bone
actionis et bone predicacionis
habere debet studium Nam vnum sine
alio non facit perfectum Interdum
doctoris vicio et ipsa vera do
ctrina vilescit Et qui non vi
uit sicut docet ipsam quam
predicat virtutem contemptibilem
facit In huius figura Exodi
xxviii preceptum erat pontifici
ut portaret in pectore racio
nale iudicii in quo esset veri
tas et doctrina Contrarium fa
ciens dicitur et pertinet Turpe est doc
tori Tercio doctor ad modum
virtutum debet habere actum seu pro
prietatem que est virtuosa operacio

ma calorum probone operacionis
et commissacionis efficaciam
Bedam Seneca enim plus mo
uent exempla quam verba Racio
est quia efficacius concluditur
factum ex facto quam factum ex
dicto sic concludit dominus luce
x Vade et tu fac similiter et
ipse volens nos efficacius ad
monere cepit prius facere quam
docere Actuum i Vnde apostolus
ad Thy ii In omnibus teipsum
prebe exemplum bonorum operum
in doctrina in castitate et in
integritate et grauitate quia hec
operacionis commissacionis ~~operacio~~
confirmatur in mutuo edificat
proximum glorificat etiam deum
Et beatus Ieronimus dicit Erit in gestu
tuo grauitas in motu simplici
tas In incessu honestas Ni
chil dedecoris uel lasciuie
nichil petulancie uel leuita
tis in tuo incessu appareat In
corporis enim apparatu animus
euidentius spes enim corporis
simulacrum est mentis figuraqz
probitatis vnde magna in oculo
to macula reputatur que in me
bris ceteris modica censetur
Dicit eciam idem peccatum maius
est in doctore quam in alio Et
ideo sapienter doctor doctissimus
scilicet deus ipse ab ipsa primordiali
creacione prouidit ut in sole
non esset macula sicut eam
esse videmus in luna et sicut
sol emittit vndique ut radiis
suis cuncta perlustret Sic doc
tor qualis est alter sol omnibus
premineus singulorum ~~plus~~ o
perum merita conspicere debet

ad instar solis operum v'tuosor
exemplis qui quibusdam radijs
debet lutum i. fluidum p lu
xuriam desiccare et congela
tum p auariciam et rapinam
impietate et erogacoe dissol
uere Itam sine misterio et
notabili documento raro uel
nu(m)q(ua)m in sac scriptura de ob
scuratoe solis fit mencio qui(n)
statim subseq(ua)t(ur) lune et pleru(m)
q(ue) stellar obtenebracio vnde
ysa^c xiij stbit(ur) obtenebratus
e sol in ortu suo Et johel
ij^o Sol et luna obtenebrati
sunt stelle retraxerut sple
dorem suum inquo moralit'
dat(ur) intelligi q(uod) doctore pecca
te consequenter peccat sepli
exemplo illi(us) ad peccandum indu
cti Dicit(ur) enim Eccli x^o Se
cundum iudicem ipsi sic et
ministri eius Et qualis rector
ciuitatis tales et inhitates
inea vnde specialissime tu
qui es sup alios constitutus
ad modum v'tutum oportet te
amplius opare ut habeas
illor actum qui e v'tuosa
opacio miraculor In quib(us)
autem qualit' et quo decat
opari require sup(ra) in penul
timo pte pcepto Illud stude
age quod bonum e ubi lati
ssime tractat(ur) de materia Et ibi
vide si placet Conu(er)sum aut
faciences dicta eius possit
Turpe est doctori Quarto
doctor seu rector ad modum
ptatum seu dz habe actum seu
p(ro)prietatem que est refrenaco

demonum adu(er)sarior et pfortissimam
resistenciam in demones effu
gando Itam principes in v'tutib(us)
petrus in sua nob docet Epla
pa p c 8 Aduersarius me id 3
Dyabolus tamq(uam) leo rugiens etc
O vos dni doctores principes
et plati ad modum ptatum refre
nando demones adu(er)sarios potes
tates et muri viriliter stantes
firmi q(ui)a contra h(er)eticos et rebel
les pugnare debetis et a uob
auctoritatum clipei debent in
giter dependere ut eciam si appo
nant(ur) eor tendiculae ut sa
gittant in occultis rectos corde
sagitte ipor(um) paruulor fiant
plage eor(um) ut cum erepta
fuerit anima vra de laqueo ve
nancium frustra iaceat(ur) rethe
ante oculos pennatorum Itam
doctor siue rector alior qui
debz refrenare maliciam hom
dyabolicor debet esse sicut
turris et columpna i. mobilis
ut no de facili moueat(ur) sed
pro dolor sunt aliqui qui non
sunt muri sed immites no docto
res sed raptores no speculato
res s(ed) spiculatores no plati s(ed)
pylati no deuoti s(ed) tyramni Ro. addi
s(ecun)dm canones et scripturas
q(uod) sol quintupli(cite)r accipit(ur) uel
dicit(ur) primo nam sol dicit(ur)
ipse deus illuxit nobis verus
sol i. deus pr Scdo dicit(ur)
ipse xpus sol iusticie vnde
ortus e nobis sol iustie xpus
deus meus malach iiij Tercio
d(icitu)r sol filij manifestaco vnde
In sole posuit tabnaculum

sum ps xviij Celi enarrant
Quarto dr sol tpalis pncio
vnde sol non vret te p diez
ps c. xx. leuam oculos Qn
to dicit sol tpim sucessio vn
pmanebit cum sole et ante
lunam Primo sole omnia sunt
creata ut xvj. q. ij. Cum re
demptor Scdo sole omnes ho
illuiatos vnde erat lux vera
Joh j xxvi d. Tercio sole lucer
nam sup candelabro ponit
ut luceat omnibus q in domo st
mt v. Quarto sponsa id est
ecclia xpi pcutit vnde i ca
ticis Nigra sum s formosa tac'
primo Quinto tpalium successio
distinguit ut dies menses
et annus xxvj q. vij. Non ob
suetis Sed notandum q culpa
doctorum uel platorum plus nocet
subditis qm aliorum qd ex duobus
pbat . s. ex iure canonico et
nali exemplo primo iure ut
qd em agit a platis facile
trahit a subditis in exemplum
q sut tamq signum positi ad
sagittam ut in decre s'lit'
de accu. et aquo debeit sub
ditos phibere multo forcius
seipos nec pt alios corrigere
cum tacite respondeat eadem
que corrigit comisisse ut in
canone pm xxxvj d. Scdo
pbat naturali exemplo di
cunt astrologi q eclipsis sol
plus nocet et est malu sig
et multum aggrauat oculos Sic
moralit' licet pctm om racione
scandali sit offensum tamen
pcta doctorum et platorum qui
sunt in ascensu dignitatis pla

nocet quia magis subditos
scandalizant ut p3 ad sensum
Cum em heretici quidam scrip
turis et racionibus no hnt fortia
argumentu ad defensionem
erroris sui et simplicium subu
sionem qm qn exempla ma
la katholicorum et maxime do
ctorum vident tunc audent et co
nantur ergo ad modu pciatum
habeat doctor actum qui e re
frenacio demonum aduersariorum
juxta id Jaco iiij ca resistite
dyabolo et fugiet a vobis con
trarium ergo facienti dia pt.
Turpe e doctori Quinto doctor
seu aliorum rector ad modu pn
cipatu debet hre actu seu pprie
tatem que e directa gubnacio
hoim sibi commissorum p dilectoem
feruentem et pcipue in subdi
torum custodiendo seu guberna
tione vnde rector quilibz dili
gere debet quoslibz et specia
liter sibi subditos sicut pat'
et mater q vnicu hnt filium
Vnde Bn sup cant' dr Disci
te subditorum matres vos esse de
bere no domines studete ma
gis amari qm timeri Et si
interdum seueritate opus est
pa'rna sit no tyrannica matres
fouendo pres corripiendo
vos exhibeatis suspendite v
bera pduate verbera et pe
ctora lacte pinguescat ergo
habeat doctor seu rector ad
modum pncipatus actum qui
e directa gubernacio hom sibi
commissorum p dilectione feruen
tem pcipue in subditorum com
passione Quo id ad hebr v
Omnis pontifex ex hominibus

assūptus p hominibus constituit·
Contrariū ergo facienti dici
pt cum auctore Turpe ē doc·
Sexto doctor seu aliorū rector
ad modū dnacionū debz habē
actum et ꝓpetatem q ē ꝓcel
lens impacio spiritum inferioꝝ
p proprijs spūs et carnis sb
iectionem in vicijs expugna
dis Nam tacio suggerit suaui
a Et ideo coñ cum tamq̄ cop
domesticū amicū utiqz ē caue
dum quxx iº Michee vijº ab
ea qui dormit in sinu tuo cu
stodi te Et ideo ~~coñ eū~~ aplus
ad Ro· xiijº caº Curam carnis
ne feceritis in desiderijs suis qz
suauitas carnis inducit ꝯsue
tudinē De quo loquit̄ʳ sctus
Augꝰ Pctā q̄uis mag sint
et horrenda cū in consuetu
dinem venerit aut pua aut
nulla credunt̄ʳ quousqz nō
solum occulta vm̄ eciaz pdi
canda ac diffamanda esse
~~credunt~~ʳ vident̄ʳ Ergo hē
at doctor ad modū dnacionū
actū qui ē ꝓcellens impacio
spirituū inferiorū in ꝓprijs sc
sūs spūs et corporis subiectoꝝ
et in vicijs expugnandis
ut dicē valeat cū aplō j
ad Coꝝ ix Castigo corpus
meū et in suitutem redigo
Contra ergo facienti dici pt

D. Turpe est doctori Septig
doctor siue aliorū rector ad
modū tronoꝝ dz hrē actum
seu ꝓpetatem tronoꝝ q est
correcio et iudicacio hominū pu
sorū p equitatis et iusticie ri
gorem Unde Bū dz ad euge
nium papam ut puos viriliter
iudicaret hoc expectat et ex
petit a te manus tua hec suspi
rant a te filij matris tue Ergo
ad modū thronoꝝ doctor hēat
actū q ē iudicacio hominū pusorꝝ
ꝓpter rigorē equitatis et iusticie
in delinquētes hoies puniendo
ꝓpter letabit̄ʳ iustꝰ cum viderit
vindictā Octauo doctor seu
aliorū rectoꝝ ad modum spirituū
cherubinorū dz hrē actū seu
ꝓpetatē qui ē intellectuacio
seu contemplacio occultoꝝ po
tissime diuinoꝝ ꝓpter splēdorē
veritatis sume Nono ut ista
duo accipiant̄ʳ coniunctim do
ctor ad modū spirituū seraphi
norū debet hrē actū seu ꝓpeta
tem qui est dilectio seu ama
cio incendiosorū ardorū ꝓpter
dilectoꝝ ardentissima caritatis
Quia vnia ē illa contēplacio
ac etiā dilectio diuinoꝝ que de
ipso ꝯtinuo corde erupit et q
ex totis medullis cordis in deū
salit et sup oīa deū diligit
et ꝓpter se ipm Qui biberit ex
aqua qua ego dabo ei fiet
in eo fons aque salientis i vi
tam eternam Circa scdm dicit
Augꝰ q si ea i mēte rephen
dis que rephendenda nō st
te ipm pocius ledis qm̄ cūe
Exō illig qui arcū tendit qui
tendendo vulnerat seipm Sic
reuera aliqui sūt qui dū ali
os volūt corrigē a seipis ledū
Sunt etiā quidam qui omis
rephendē volunt sed ab hijs
rephendi nolūt tales sūt sicud
cinciculi q cunctaqz penetrant

durum legimus tamen cum tanguntur modicum pro impacienciam crepant. Sunt etiam nonnulli subditi ita in maliciis indurati quod nullomodo corrigi volunt nec etiam semet ipsos emendare. Isti vasi terreo sunt similes quod numquam reparatur si frangitur. Faciendum est ergo de consilio Jere. xix c. ubi dicitur Sic conteram populum istum sicut conteritur vas figuli. Unde autem tales non corriguntur duplex est racio demonstrativa. Prima quia numquam bene corrigit librum qui dorsum vertit ad exemplar. Exemplar omnium bonorum est deus. Peccatores vertunt ei dorsum unde peccatores dicuntur quasi aversi. Ideo difficiliter corriguntur. Prima secundum Augustinum nichil aliud est peccatum quam quedam aversio a bono incommutabili bono commutabili adherere. Secunda racio quia respiciens exemplar solum in parte in qua est corruptio numquam corrigit librum suum sed quia perversi non respiciunt in superioribus nisi vicia et defectus que in eis sunt ideo difficiliter corriguntur. Circa tercium nota differentiam inter correctionem sapientis et fatui quia fatuus impetuose et subito vult corrigere quod valde est periculosum. Sed sapiens corrector differt et reservat correctionem usque ad tempus oportunum quod est valde congruum. Unde Cassiodorus super illud psalmi Irascimini et nolite peccare dicit festinata vindicta non potest esse iusticia reparata. Si sapiens in furore non corrigit sed tali moderamine et mensura quod aliquis querit ignoscendi facultatem non ulciscendi oportunitatem. Exemplo illius philosophi de quo facit mencionem Jeronimus in epistola ad Paulinum qui rediens de scolis et inveniens rusticum qui bona sua custodierat et ea penitus inveniens destructa ait illi Si iratus non essem statim exte vindictam expeterem. Unde Gregorius Subiectorum vicia aliquando sunt prudenter dissimulanda aliquando subtiliter investiganda aliquando breviter perimenda aliquando vehementer obiurganda. De pena correctionis superiorum ad inferiores vide supra in xii parte precepto familiam curare. De correctione etiam fraterna vide supra in ix precepto prime partis metre. Cum moneas aliquem. Nota quod triplex in scripturis reperitur doctor quorum quilibet suos dicitur habere discipulos. Primus doctor dicitur sophista. Secundus dicitur physicus. Tertius dicitur theologus. Doctor sophista est dyabolus qui suos docet discipulos subtilia sophismata. Sunt tamen huius discipulorum principes ypocrite quos docet alios decipere per sophisma. Sophisma fallacia est figure dictionis que est quando dictio unum ostendit et aliud significat. Per hanc fallaciam ypocrite decipiunt alios quia unum sunt intus aliud autem exterius. Tales etiam sunt simulatores qui unum habent in corde aliud in ore. De talibus et similibus loquitur apostolus ij ad Thy. iij Habentes speciem pietatis

Nota

virtutem autem eius abnegan
tes. Hii sunt qui transfigurant
se in angelum lucis. Istius so
phismatis fallaciam ostendit
xpus Mt xxiij c. Ve vobis ypo
crite tristes similes estis sepul
cris dealbatis que a foris appa
rent speciosa intus autem sunt
plena ossibus mortuorum et omni
spurcitia. Secundi discipuli
sunt detractores quos dyabo
lus docet alios decipere per sophi
sma in quo est fallacia amphi
bolie quando scilicet est quando per diversam
constructionem decipitur igno
rans et hoc est quando aliquid in
constructione quod debet esse retro
postponitur sicut patet in hoc exo
video panem comedere canem.
Per hanc fallaciam detractores
plures decipiunt quia cum de
trahunt dicunt de bono malum
et de malo bonum et ponunt te
nebras lucem et econverso.
Et sic decipiunt auditores qui
rei veritatem ignorant. Istius
sophismatis fallacia assignat
dominus in ysa v. c. Ve vobis
qui dicitis bonum malum xi q.
iii. Ve vobis. Tercii discipuli
sunt sapientie amatores. Hos enim
decipit dyabolus per sophisma
in quo est fallacia equivocationis
quod scilicet quando de eadem voce sunt
diverse res sicut patet sub hac
voce homo sub qua duo compre
henduntur scilicet homo fictus et homo
verus. Et sic homo est nomen
equivocum si habeatur respectus
ad utrumque. Si vero habeatur
respectus ad hominem verum
tantum univocum est. Sic est de sa
piencia dei et sapientia huius

mundi. Divina sapientia dei vera sa
piencia. Sed sapientia mundi quasi sapientia
picta scilicet accidentalis et fatua.
Hanc intitulatur dyabolus ostendere
mundi amatoribus veram sapientiam
esse. Et dei sapientiam nititur
ostendere pictam. Propterea mundane
sapientie amatores per dictam falla
ciam a dyabolo decipiuntur quia cre
dunt fatuam sapientiam dei et econverso.
Istius sophismatis assignat apostolus
c. i. ad Cor. iii. Sapientia huius
mundi stulticia est apud deum. Se
cundus doctor est phisicus id est
venter cuius discipuli sunt gulo
si et deliciosi. Unde apostolus ad
Cor. vi. Quorum deus venter
est. Iste docet discipulos suos
duo scilicet abstinenciam et reple
cionem. Primo docet abstinere
a leguminibus et a grossis cibi
riis quia inflant. Secundo docet
ventrem replere bonis et deli
catis cibariis et eciam laute
paratis. Istius sophismatis fal
laciam docet et assignat dominus
luce xxi. Abstinete a crapula
et ebrietate. De consumptione xxxv
dis. in pri°. Et in decretis. Crapula
de vi. et ho. de. ext.
xxxv dis. Vinolentus. Tercius
doctor est theologus hic est
xpus benedictus et quilibet
doctor egregius. Discipuli eius
sunt pauperes quos docet inve
nire triplices divicias paupertatis
scilicet securitatem sanitatem et
thesaurum ineffabilem. Et ideo
assimilantur tribus scilicet sigillo regis
medicine et arche insufficio
se. Et primo docet in paupertate
invenire securitatem. Et ideo

assilant sigillo regis in quo est
securitas nuncio qui sigillum re-
gis portat et ubique per terram vadit
moraliter sigillum sive signum summi
regis eterni est paupertas de quo
in ewangelio luce ii scribitur hoc
vobis signum erit invenietis in-
fantem pannis involutum etc.
Armaique ergo hoc signum por-
tat tanquam signum in ictaig summi
regis secure per viam vadit iuxta
illud poetarum dictum Cantabit
vacuus coram latrone viator
nec etiam ab aliis tribuit pedagium
per quod patet quod liberi sunt et
non servi Secundo docet in pau-
pertate invenire sanitatem Et ideo
assilatur medicine in qua latet sa-
nitas hoc figuratum fuit in libro
Regum iiii c v ubi dicitur quod he-
lizeus docuit Naaman leprosum
quod descenderet in Jordanem et
ibi lavaret se septies et sic
reciperet sanitatem per hunc de-
scensum humilem paupertatem
intelligere debemus per quam in hoc
mundo descenditur quia qui pauper
efficitur quodammodo descendit de
magno et alto vestigio ad
statum infimum In iordane ergo
i in paupertate mundatur homo
et alepra superbie et ambicionis
ac arrogantie Tercio docet
invenire in paupertate thezaurum
ineffabile Et ideo paupertas
assimulatur arene infructuose
sub qua latet aurum preciosum
Sic licet paupertas ut plurimum
infructuosa videatur tamen
ibi latet preciosissimus thezaurus
regni celorum Unde beati paupe-
res spiritu quoniam ipsorum est regnum celorum

mt v c luce vi xxviii q iiii
q Exhys etc xxxi preceptum

Quod iustum est petito vel
quod videatur honestum
Nam stultum est petere
quod possit iure negari xxxi

auctoris preceptum Auctor in
presenti precepto repetit metrice
quod supra in primo precepto scilicet
itaque deo supplicat exposuit
prosaice Verum quia ibi instruit
solummodo dei cultorem ad actu-
aliter deo principaliter exhibendum
qui quidem fit per peticionem
supplicativam non ad alios
actus se divertens Ideo mu-
tatis in presenti precepto dei cultorem
informare intendit ut ea cu-
piat et postulare debeat que
sunt racioni consona et saluti
eterne proficua hoc autem
insinuat auctor dum dicit
Quod iustum est petito Pro de-
claracione huius primi metri
est notandum quod quidam querunt
aliquid et inveniunt et sunt
illi qui intelligunt quid querunt
Et istis dicitur querite et inve-
nietis Quidam querunt et non
inveniunt ut non intelligentes
quid querunt istis dicitur nescitis
quid petatis Quidam nec que-
runt nec inveniunt quibus
dicitur qui ignorat ignora-
bitur Tu ergo super hiis ut
itaque xxxviii d Talia ergo
petenda sunt ab amico que
iuste negari non possunt quoniam in-
iustum est iniusta petere Et hoc
est quod dicit auctor Quod
iustum est petito Ad hoc autem
quod peticio tua iusta sit et
honesta et per consequens exaudiri

meatur quatuor sunt necessaria et
principaliter attendenda primum
est quod sit in donante potestas Se
cundum quod in petente sit digni
tas Tercium quod in re petita sit
vtilitas Quarto quod sit in pe
ticione congruitas Contra primum
faciunt omnes qui petere videntur
aliquid ab eo qui impotens
est ad largiendum quia qui nichil
habet nichil largiri potest ut in canone
Dayberti . q . vij . Et in canone
Abbati . lxiij dist. et de iure patro
quod autem nisi ibi dicitur quod
pro non dato habetur quod ab ali
o datur qui de iure donare
non potest In hoc sunt valde stul
ti ydolatre qui petunt a crea
tura quod a creatore petere
deberent vnde stulti fuerunt sapi
entes babilonie et ipse rex qui
ordinaverunt ut vsque ad xxx
dies nemo ab aliquo deo pe
tere debet nisi ab ipso rege
qui petita dare non poterat
nunquam rex poterat infirmos cu
rare leprosos mundare cecos il
luminare mortuos suscitare et c̄e
terae A deo ergo petere de
bemus cum sit potentissimus
si aliquo indigemus Unde in
prima Canonica Joh . v . c scribi
tur Hec est fiducia quam habemus ad
deum quia quodcumque pecierit
fiet vobis Contra secundum faciunt
omnes indigni quibus secundum ca
nones dignitates Ecclesiastice
denegantur ut legitur et in de
cre inter dilectos et de excepcio
ss pila et in regula infami
bus de r. iur. li. vj Necesse
ergo est ut qui vult a deo ali
quid obtinere studeat eius obtem

perare mandatis Et sic se dignum
facere ut exaudiri mereatur Vi
demus enim quod qui alicui regi vel
principi prompte ac reverenter obe
dit regis gratia se dignum facit
et ab eo accipit omne quod petit
Unde in canonica Joh . iij c scribitur
Si cor meum non reprehenderit
nos fiduciam habemus quod quodque
pecierimus impetrabimus qui
mandata eius custodimus Con
tra tercium petit paulus ideo non
meruit exaudiri quia contra sa
lutem petebat . ij ad Cor . xij
Tu sumptuose in canone Si pau
lus . xxij . q . v . Ad huc consen
sit quod dicit vall. li. vij . Si
a diis immortalibus nichil vltra
petendum esset quam ut bona tribu
erent quia hii sciebant quid
vnicuique vtile esset homines
autem id sepe votis expostulant
quod non impetrasse melius fuerit
Nam mens tenebris involuta
cecitatis peccatores effundit diviti
as appetit que mortis causa mul
tis fuerunt . Honores concupiscit
qui plures ad malos exitus
deduxerunt splendida coniugia
querit que nonnumquam funditus
domos evertunt Designat ergo
stulta mens hominis futuris ma
lorum suorum causis quasi rebus et
felicissimis inherere Et sic totum
celestium arbitrio queritat quia
qui bona tribuere de facili solet
etiam eligere aptissime potest Con
tra quartum faciunt omnes qui petunt
quod non est iustum vel honestum
quia cuius libet peticio debet esse iusta
secundum possibilitatem illius a quo
petitur Iniustum enim appellat

ut si peteres q debet aliq causa con
dempnari non condempnanda
i iustum esset hoc petere In ho
nestum etiam appellat ut si pe
teres a me uxorem meam valde
in honestum esset Ad hoc fat
optime qd recitat vall de pu
blio rutilo qui cum quida amicus
suus ab eo peteret quoddam
negociu sibi fieri et ipe sibi
assentire nollet dixit ille ad
quid m opus e amicicia tua
si no facere vis qd ego peto te
Et publius statim rndit ut q
e amicicia tua ad faciendum
cont me aliquid in honesti ad
Seneca dicit q hec lex in
amicicia e ut nec res turpes
rogemus neq faciamus rogati
cum hiis concordant canones
infra scripti canon qm pposteres
xiij q ij Et canon qd autem
xxiij q viij et decre sollicitu
dinem de appel ex In omnibs
hiis iuribus dicitur q petens
iniuria sup sua peticione non
e audiendus scdm ym intel
lectum Sic tali mo rnderi pt
deus qn ab eo petis qd in ho
nestum est vel etiam i iustu
scdm qd autor in scdo metro in
sinuare videtur dum dicit Iam
stultu e petere Sed no q ta
sunt que honeste a deo petere
possumus pmo quis pete pt
vite neca dumo no petit ad
supfluitatem vnde gen xlij
scribitur Cu invalescebat fames
et clamabat pplus alimeta petes
Scdo honeste quis pete pt na
ture conseruacionem no solu i bo
spis verum etiam in sobolis du

mo intendit filium nutrire ad dei
cultum sicut de parentibs beati
nicolai legitur q hoc modo
petierunt ideo accipe illud
meruerunt Illud idem est de pa
tibus sci Allexii Illud idem
in figura de anna mre samu
elis j R j Tercio honeste qs
etiam pete pt in bello subsi
diu sicut pz p oms libros Regu
et Machabeorum in quibs auxi
liu qd postulabat impensu
fuit Et de hoc etia in libro
Judith vj c scribitur q finito
luctu p tota noctem conuoca
tus pplus intra Synagogam
petebat auxiliu de celo De III
materia quo ad hanc vtutem
Require sup in po pse pcep o
Itaq deo supplica Pro decla
racione tercii et qrti membri
puto vtile de inf scripta qstioe
querere s vtru tpalia simp
sint petenda videtur q sic
q Ecclesia in letania petit
sic Vt fructus tre dare et co
suare digneris te rogamus
audi nos et no decipit Itm
qm impossibile e gnale ecclam
decipi g petens tpalia sim
plr bene petit g tpalia sim
plr sunt petenda In contrariu
fat qd dicunt Augs et Ysidrs
Asserunt eni hii q si tpalia
petimus cum condicioe ea pete
debemus Vnde Augs cu tpa
lia petis cu mo petite et
cum timore illic committite et
si psunt det Et si scit obesse
non det Sicud autem obsit
vel psit nouit medicus ut egro
tus Et Ysidorus in quoda smoe

in petendo temporalia cauenda est
superfluitas et voluptas ergo
temporalia non sunt simpliciter petenda
Huic conclusioni taliter respondetur quod
talia non sunt petenda i. digna
peticione vel rupta verum licitum est
ea petere in casu sicut in graui
necessitate licitum est ea petere
et habere in casu non ad fruen-
dum sed vtendum Ad primum ergo quod
dicitur quod natura non petit simpliciter
diuicias nec temporalia sed in sta-
tu generalis necessitatis ex prouiden-
cia seu ex prudencia et pro alio
simpliciter ex caritate Respondetur
quod racionalis creatura que ex to-
to tenetur diligere deum non debet
a deo auerti et sicut in casu
necessitatis ut sume possit deo
et ei per dilectionem adherere et
ita patet quod non sequitur ex hoc quod
Ecclesia orat pro temporalibus dandis
et conseruandis quod ipsa sint pe-
tenda i. digna peticione sed bene
sequitur quod licitum est ea petere
sicut Ecclesia petit de septem pe-
ticionibus oracionis dominice que dicitur
pater noster et eorum affectibus quibus
fidelis quilibet instrui debet
et maxime pueri informari
debent vide beatum thomam secunda secunde
q. lxxxiii. articulo ix qui sic incipit
Ad nonum sic probatur ibi plenis-
sime hec materia discutitur
Et pro tanto sufficiat remissio

Ignotum tibi met noli prepo-
nere notis Cognita in-
dicio constat incognita
casu Tricesimum secundum aucto-
ris preceptum Instructor in presenti pre-
cepto repetit quod supra in
vicesimo primo precepto Bonis bene-
ficato pro documento tribuit Sed
inter vtrumque talis assignari
potest differencia quia ibi sub quadam gene-
rali precepit bonis benefaciendum esse
per hoc ipsum dei cultorem ad
actum beneficencie inducendo
hic autem precipit quod pocius
preponendi sunt noti ignotis
licet in bonitate sint equales
quod est rectum ordinem beneficencie
obseruare cuius dicti racio talis
esse potest quia gracia et virtus imitantur
ordinem qui est a sapiencia diuina
institutus Ordo autem nature ta-
lis esse demonstratur quod vnumquodque
genus naturale prius et magis
actionem suam diffundit ad ea
que sunt sibi propinquiora sicut
ignis qui magis calefacit rem
sibi propinquiorem Sic eciam
deus in substancias sibi propinquiores
prius et copiosius sibi dona sue
bonitatis diffundit ut dicit dyo-
nisius de celesti ierarchia Ex-
hibicio autem beneficiorum et quedam
actus amicicie inter alios Et ideo
oportet quod ad magis propinquos
et notos suos magis beneficia
Vnde Augustinus de doctrina christiana
cum omnibus prodesse non possis
potissime consulendum est qui
pro locorum et temporum vel quarum-
cumque rerum oportunitatibus
constrictius tibi quam qui sorte co-
niunguntur Est autem sciendum quod
licet simpliciter loquendo magis tene-
amur notis et propinquis subuenire
quam ignotis possit tamen sic
variari circa debitum locorum temporum et
negociorum quod in aliquo casu
magis esset subueniendum
extraneo et ignoto puta

sed sit in extrema necessitate quoniam ege
pri non tantam necessitate paciẽ
ti debet materia quo ad hanc
partem satis late habetur supra
in ix prose precepto Cum deus vide
to Dicit quod auctor Ignotum tibi
met qui velit innere noli propo
nere id est ante ponere ut honorare
magis ignotos sed quos non
interius novisti notis id est cognitis
quos cognovisti propterea Ecclesiastici
ix c. scribitur Non delinquas
amicum antiquum novus aut non
erit similis illi Huius dicti racionem
assignat secundus versus Cogita
quippe constat nobis iudicio quia
dicitur quod de cognitis iudicare possumus
qualia sint id est de certitudine et
de hiis que novit potest iudicare Ita
dicebat Salvator Johannis v sicut
audio sic iudico In suprascripto de
consecratione dis. v salvator Sed in
cognita constat casu id est eventu
quasi dicat quod de illo quod ignoras recte
iudicare non potes ideo de tali
confidere magnum est periculum
quod ostenditur Ecclesiastici ix Coram ex
neo non dicas consilium tuum ne
scis enim quid pariet non omni
homini cor tuum manifestes ne for
te inferat tibi gratiam fictam et
conviciet tibi Hec etiam probatur
iure dicit enim Canon c. Ex
predictis xxv q. v quod promittere
a certis non est recedendum tene
sed certum et dimitte incertum
ut in canone Si quis autem
de pe. d. vij In fine merito
ergo dicit quod incognita constat
casu id est eventu Casus enim ut
ait Boecius v de consolacione
Est inopinate rei eventus ex

causis influentibus ex hiis que
ad aliquid geruntur Potest
etiam iste versus aliter exponi
ut dicatur Cognita iudicio id est
si benefacis noto iudicare po
teris utrum ille dignus sit
beneficio Si autem benefacis incogni
to non potes scire ita cito
utrum dignus sit vel non
quod primum met intelligenciam
spetiali potest de tali dubio queri
videtur an preceptum auctoris ca
tholicum sit in eo quod dicit Ignotum
tibi met Et videtur quod non
quia est contra Christi preceptum in Evangelio
Luce xiiij c. Cum facis pran
dium aut cenam noli vocare
amicos tuos nec fratres nec cogna
tos sed voca pauperes debiles
cecos et claudos Non quod sunt
Christianam secundum notum sunt proponendi
notis Amicumque quod contempnit
mandatum Christi contempnit Christum
Et ipsius legem Ergo preceptum
auctoris non est catholicum et
per consequens non est servandum Ad hoc
dicendum est quod preceptum aucto
ris non est contra preceptum Christi Non
enim prohibet Christus simpliciter vo
care notos amicos ut etiam
consanguineos ad convivium sed pro
hibet vocare eos ea intentio
ne ut ipsi de re remittent quia
hoc non esset caritatis sed cupi
ditatis Et id non est contra hoc
quod dicitur hic quod noti non
proponitur ignotis Qui tamen
non proponantur propter expectacionem
retribucionis consiliis Unde est
tamen quod in casu ignoti dent
proponi notis utpote de peregrinis qui
sunt proponendi notis propter indige-

D sep ciam Circa scdm metru
etiam pt queri de tali qstione
an iudex debet scdm allegata
et approbata iudicare an sequi
conscienciam quam habet in con
trariu hoc ideo dico p ea que
dicit auctor q cognita iudici
constant incognita cau Huic
quesito rndet scdm tho. 2a
2e q lxvii art iudex i iudi
tando debet magis sequi le
gittima documenta p instrumen
ta et testes et alia huiusmoi
qm id qd ipe novit tamq
pruata psona Ex hac tam
pruata cognicone reimai pt ut
districtius discuciat probaciones
inductas ut possit eoz defec
tum investigare q si eas no
pt de iure repelle debz eas
in iudicando sequi dt ext id
q lxvii ar 2 si aliqs que
sit iudex innocentem fal
sis testibz convictum et occi
dit si iudex no pt invenire
occasionem liberandi innoxium
debet eum ad superiore remit
tere iudicandu Si aut hoc
non pt no peccat sm alle
gata ferens snam qr no ipe
occidit eum sed illi qui asserit
eu nocentez huic sne concor
pe et Ray. Sub ad illud
ultimum ubi dicit q si iudex
no pt invenire occasione
liberandi innoxium debz eum
ad superiore remitte iudicadu
vel alteri cam delegandi
dt dns meus dns Jo. cal
recolende memorie Cu si ta
lis iudex pt tale remissioz
vel subdelegatoz verisimilit

credat q innocens dapnaretur
nullo remittet uel ecc subdele
get qr huic malam occasione
prestaret q id lxxxvi di facientes
consilibus ergo si pt ut e dictu
bono mo falsas pbacoes repellat
si hoc no pt supsedeat hc cau
si veisile 3 qd infuturz cead
ex illis actis nulla fiet condemp
nacio ad hoc ff de penis ab
sentem Si aut e verisilis
psupcio de contrario consulo q
potius absoluat qm q faciat
aliquod pdictoz qr hoc e minus
malu et ideo potius eligendu
xiii d c i et ii istud credo te
nendu salvo semp iudicio sa
nioris etc Capitulum aliud

Cum dubia in ctis vset
vita periclis pro lucro
tibi pone diem quocuq laboras
xxxiii auctoris preceptu est
qd idem cu precepto xix huius
partis sup posito Cum dubi
a et fragilis ex eo q conven
iunt in dubietate et humane
vite fragilitate Sz in hoc diffe
runt qr in xix precepto auctor
dei cultorem instruit q non
debeat pone spem in alteri
mortem Et hoc ppt dubietate
et fragilitate nre vite que
citius finiri possit q vita illius
de cuius morte sperat In hoc
vero precepto ppe ostendit q
vita nra multis et variis cir
cumdatur piculis Et ideo cre
de demus nos multu lucratos
fuisse illa die qua no incidimus
in aliqd piculu qr difficilium
3 picula vite civitate cum
innumerabilia sunt et infinita

et ad talem consideratione hic
intendit auctor dei cultore vere
inducere cum in hoc precepto dicat
Cum dubia et quid velit inni-
cere quod non debes consumere tempus vel
vitam protrusive quin aliquid boni
debeas operari quoniam vite humane
semper imminent incerta pericula In
hac sententia concordat decretum Jo.
in canone inquit de conse. d. v.
ubi dicitur Semper aliquid boni facia-
to ut te dyabolus inveniat occu-
patum Et hoc est cum dubia vita
et incerta sit quia tempora futura
sunt nobis incerta unde moti
sumus quid nobis accidere debeat
vel etiam dubia quia dubio temporis
spacio vivimus et incertus sit nobis
vite nostre terminus Incertis periculis
adverte quia dicit incertis pe-
riculis Certi enim sumus quod vita
nostra subiacet periculis infinitis
versetur i. agatur in dubiis ca-
sibus quicunque laboras i. pro qua-
cunque re vel pro quacumque laboras
in acquirendo opes et similia
pone tibi diem pro lucro i. vitam
unius diei pro lucro habeas et
grates inde deo referas vel secundum
priorem sensum quicumque laboras
i. quicunque es qui aliquo laboras
negocio pone tibi diem pro
lucro i. videatur tibi lucrum per
quoscumque dies vixeris nec
doleas de labore vel pone i.
laborem tibi diei pro lucro unde
Tullius Non refert quot annos
habeam sed quot utiliter expe-
derim Per huius precepti quo ad u-
trumque intellectum intelligentiam et ob-
servancia est attendendum quod morta-
lium status quo ad dubietatem

et humane vite incertitudinem
periculosus est et incertus quod de-
claratur ex tribus scilicet ex scripture
divine manifestatione Ex doctorum
sacrarum literarum inductione et cano-
num approbacione Dico primo quod b
mortalium status declaratur periculo-
sus et incertus ex scripture divine
manifestatione unde apostolus prima
ad Cor. xi° dicit quod periculis in
mari . periculum est intra periculum
est in fluminibus . periculis latronum
periculis civitatis periculis in soli-
tudine periculis in falsis fratribus
De istis circa periculis loquitur
Innocentius in libello de vi-
litate condicionis humane in c.
milicia est vita hominis super
terram ubi dicitur an non vere
milicia cum multiplices hostes
undique semper insidientur ut
capiant persequuntur ut perimant
Demon et homo mundus et
caro Demon cum viciis ho-
cum bestiis mundus cum elementis
caro cum sensibus terra producit
spinas et tribulos aqua pro-
cellas et fluctus Aer tempestates
et tonitrua Ignis chorusca-
tiones et fulgura lupus et
ursus pardus et leo Tigris
et onager cocodrillus et gri-
fes serpentes et coluber basi-
liscus et aspis cerastes et dra-
co scorpiones et vipere Pedes
et lendes et pediculi culices
et cymices musce scarabees
pisces et volucres et huiusmodi
omnia cuncta nobis adversantur
Nam qui creati sumus ut do-
minaremur piscibus maris et
volatilibus et volatilibus celi et

vinnissis aiantibus que mouet
in tra Sicut dam illis in pdaz
damur in estam Depti e cen
deut xxxij c Dentes be
stiaru mittam in eos cu fu
rore trahentiu atq serpentiu
Heu heu infelicitas mtres que
tam infelices filios genuisti
Adeo considerates hing di pe
ricula pati esse debemg om
hora om qz momento ad mor
tem ex quo sit venit et mp
uise pterea ut dicit Sruge
voluit deus nos latere fine
suit mem ut sp pati ad mor
tem inveniam mater ne
gligencie solet esse securitas
qr multis sepe que piculu
in cauta securitas fuit ayt
Gregl xij sup id Job xv
Sonus amor incertus e Secdo
docet dns nos esse vigiles
et attentos qt qt xxiiij
Vigilate qr nescitis qua hoa
dns vr venturg Et Apok
iij Si no vigilaueris venia
sicut fur Iu xi Scdo qr mor
talium status declaratur pi
culosus et incertus ex doctorum
sacrarum literarum inductione Pro
quo sciendum qr in quibusda
hystoriis exemplaiit legitur
qr cuidam scto viro demonstrat
tibus visio videbatur sibi qr
esset sup rippam maris Et
vnde maris tumescunt vide
bantur eum velle submer
gere Dum vero respiceret retro
ut fugeret Et ecce vidit leo
nem terribilem ore aperto
currentem sup eu ex te timo
re pteritus ad tram suos de

clinat Ex alia pte vidit ser
pentem venenosum os ad
eum mordendu apiente videns
iste se omi spe fuge et au
xilij destitutu oculos leuat
merelu ad dnm auxiliu im
plorandum Sed ecce vidit
angelu corona in vna manu
tenentem in alia vo gladiu
qui sic alloquitur eu Noli ti
mere quia ab omnibg hijs libe
rari valebis si q tibi mada
bo pegeris que in hijs gtme
metris Sors maris nu fere
dolus angwis angit misere
Hanc spne fuge tere sertu
dabo sin te ferire qui velit
angelg imuere pone pedem
sup guttur spentis qua
statim mortuus erit volue
spatulas et fuge inde et li
beraberis aggrede viriliter
leonem quia no e tam fortis
ut credis sed valde debilis
Si hoc pegeris corona hanc
tibi tradam sin aut hoc gla
dio te interficiam Moraliter
quilz fidelis mortalis in hac
dubia vita et miserabili vi
ta que incertis versetur peri
culis e maxime tribus falla
tus inimicis Primus qui per
serpentem denominatur e tdo
mca Et hoc p visus gtupiaz
aiam hz venenare sicut basi
liscus qui solo visu hominem
venenat et infcat interficit
Isto mo venenatus fuit rex
Dauid aspiciens Bersabee
put ij Re xij declarat
hystoria hic serpens s caro

que semper ut serpens mordet
scdm id pu xxiij Mordebit
ut coluber et qui regulus vene
na diffundit Non pt melius
vinci qm ipam pedibus conculcare
care i. ieiunijs et afflictioni
bus ipam domando sicut fa
ciebat aplus p^o ad Cor. ix^o
c. in fine Cum diceret Ca
stigo corpus meum et in ser
uitutem redigo Secundus in
micus quo mortalis quilibz e
vallatus et cundatus e mundus
qui p mare designatur Pro
cuius declaracione e sciendum
illud quod hugo de sancto vic
tore in quadam qstione qua
facit de statu mundi in quo
pitulo sumus dt Racio querit
ab aia vides mundum istum
Rndit aia video et bn video
Racio quid vides aia nauiga
tes video et in mari magnam
tranquillitatem magnamqz aeris
serenitatem ventisqz spirantibus
leniter optato cursu magnis
fieri viros autem in ea discum
bentes ad epulas et canentes
in cymbalis et cytharis exor
gitare dulcis armonie seu tanti
lene auditum mulcentes ipsis
etiam aquis melodia reso
nantibus pisces maris grege
ges conducere et exultantibus
alludendo leticiam augere hugo
quid tibi videtur aia quid hic
nisi magnum gaudium et mag
iocunditatis et si esse pt diu
turna mag felicitas Racio
iste e mundus placet tibi aia
an michi displicere deberet
ignoro Racio fige paulisper

oculum et noli declinare intui
tum donec videas finem aia
fixi Racio quid vides nunc
aia O video vndiqz miserere
celum et aerem ventorum cursu
nubes agitari conturbari mare
fluctus intumescere et qui aby
mo quersum totum in tumultum
fieri Racio O miseri qui
vobis et mari qui vallatis se
no credidistis quare in dubio
securi fuistis quare tranquil
litatem equoris suspectam
non habuistis quare securi
iter in terra non tenuistis quid
vobis luctu tanto tempore acqui
sita Racio qm exiguum bonum
securi estis Racio quia talia
tate incurristis Et qr verum
malum quod vobis minabitur
puidere noluistis ab appeti
tu fallacis boni quod vos tra
hebat aios non cohibuistis
O infelices et miseri Racio
illa leticia vestra quo tam cito
i mutata est ad quam miseriam
vita vestra devoluta est pus
vobis manent exultantibus
pisces maris alluserunt Nunc
vos naufragos et miserabiliter
abiectos pisces maris vos in
pastum accipiunt Hec hugo
Huic concordat id Job xxj^o
Quare impij viuunt et subleuati sunt confortatiqz diui
tijs semen eorum pmanet coram
eis ppinquorum turbe et ne
potum in conspectu eorum do
mus eorum secure sunt et pate
et non e virga dei sup illos
bos eorum concepit et non ab
ortiuit vacca pepit et non est

pruata fetu suo egrediuntur quasi
greges paruuli eorum et exultant
eorum infantes lusibus tenent tym-
panum et cytharam et gaudent
ad sonitum organi ducunt in bonis
dies suos et in puncto ad infer-
na descendunt Huic alludit
dictum Senece Nolite inquit
huic tranquillitati confidere
momento mare euertitur
et eodem die ubi luserunt
nauigia sorbentur Hoc modo
alludere videbatur qui dicebat
Luce xij Anima mea habes
multa bona etc Cui dictum est
stulte hac nocte morieris Si
quis ergo velit hunc inimicum
vincere fugiat eum scilicet mundum
eius pompis abrenunciando
et faciat sicut canes egipti
qui currunt lambendo per ripam
nili ne a cocodrillis veniente
et deuorentur Ita facere debet
mortalis quilibet etc Iste eciam
Hugo similem dyalogum facit
de mercatoribus pergentibus
per viam cum multis et variis
mercimoniis omni precio sordi-
dum Insuper quibus prope in sede
superuenit cuneus armatorum
qui omnia rapuerunt et eos qui
non effugerunt occiderunt Iste
similes dyalogos de diuitibus
de imperatoribus etc ponens multa
et varia gaudia sed omnia in
fine cum tristicia concludit
Ideo subinfert Respice ergo
nunc miserum mundum et ma-
gis miseros qui diligunt illum
Iste est quem aliquando putabamus
amicum esse in quo nobis tempora
longa pro nimis vita quieta

tranquillam pacem felicitatem
perpetuam Iste est cuius pulchri-
tudinem dileximus cuius spem
laudamus cuius iocunditatem
cupimus cuius gloria consumimus
cuius gaudium amplexi sumus
certe video nunc quod sunt vana
omnia et minus sapientibus et
virtutum amatoribus appetenda
vbi enim sunt prelati mei ubi
diuites et potentes quos olim
huius mundi elatos vidi-
mus Vbi sunt omnes de quorum
amicicia et familiaritate pre-
sumebamus certe transierunt
vniuersi in viam mortis
etc Tercius inimicus quo mor-
talis quilibet est vallatus est
dyabolus qui per rugientem leo-
nem annotatur Pro cuius ecl
declaracione est sciendum quod iste
leo scilicet demon licet dicatur
quod sit tamquam leo fortissimus
si quis sibi resistit est valde
debilis quia secundum Jeronimum non
vincit nisi volentem sed nisi
quis sibi resisteret est valde
fortis et fortiter ferit pcto-
rem hunc tamen rugientem
leonem docet nos vincere
beatus petrus in sua prima Epistola
c v dicens Sobrii estote et vigi-
late quia aduersarius vester
dyabolus tamquam leo rugiens
circuit querens quem deuoret
cui resistite fortes in fide Sex
autem armis seu iaculis vtitur
ad anime et corporis oppressionem
scilicet suggestione delectacione con-
sensu opere consuetudine et
necessitate Cum istis sex iaculis vn-
dique percutit pctorem et nisi

se armet et viriliter ei resistet
in magno est periculo Sz mor
talis quilz sex armis se muni
re debet et cum eis ipm vilit
impugnare ut contra ipm vi
ctoriosus existat Primo p ora
tionem se muniat quia est
Sagitta dei iiij R j Sagitta
Jonathe nunquam abiit retror
sum Scdo p ieiunium qr e tyri
aca ut xvij hoc genus de
monior non eicit nisi per
orationem et ieiunium Tercio
muniat p fidem que e scutum
dei sicud eph vj In omnibus su
mentes scutum fidei Quarto mu
niat p confessionem que est
qi incantacio dei qn em sacer
dos pctorem absoluit tunc dya
bolum incantari videt Quinto
muniat p elemosina que e la
cea dei unde dicit de eclosia
Eccli xxix Sup scutum et lancea
adusus inimicu tuu pugnabit
Sexto muniat p humilitatem
que e gladius dei qui ipm su
pbum humiliat et vulnerat
unde in ps Tu humiliasti sicud
vulneratum superbum Legit in
figura de dauid qr faciliter
et sine difficultate occidit leo
nem ursum et gygante phi
listeu eo qr humilis fuit put
j R xvij declarat hystoria
unde de se ipso p R vj luda
ut vilior fiam Tercio qz humilis
in oculis meis Tercio tercio
qr mortalium statu et Phinc
etiam tercie parts intelligentia
que sup vo metro fundari
pt ubi dicit Pluco pone
tibi diem vitam unius diei
pro lucro habeas et reputes Et
inde referre gratias deo debes Est
sciendum qr btus gregr in omelia
Simile e regnum celorum x virgin
ibus inquit Nos ergo sollicite
cogitemus ne nobis in vanum te
pora transeant et tunc queramus
ad bn agendum vivere cum iam de
corpore compellimur exire Illud
ergo tempus qd fugit no licet
modo cogitare debz dum licet illa
hora mor exitus semp contu
enda Eccli ix Quecumque pt
manus tua instanter opare Augus
in canone Si quis de pe dyst
sic inquiens Si quis positus e in
ultima necitate sue egritudinis
volueritque recipe penitencia
et accipiat et mox reconcili
abitur et hinc vadit fateor
vobis no illi negamus qd pe
tit sz no psumimus qr hinc
bene exeat si securus hinc
exiit ego nescio penitencia
dare possumus securitate dare
non possumus Nunquid dico dap
nabitur sed nec dico liberabit
Vis ergo a dubio liberari vis
qd incertum e euade age pe
nitenciam dum sanus es si sic
agis dico tibi qr ab omni pi
culo es securus qr pniam e
gisti eo tpe quo peccare po
tuisti sic faciendo ponis di
em p lucro Si autem vis
agere penitencia quando p
care iam non potes pecca
ta dimiserunt te et tu non
illa Et es adhuc in peri
culo Et nunc non ponis die
pro lucro sed potius pro dap
no et Sequitur Vincere

Vincere dum possis int̄
dum cede sodali . Obseq̄
o qm̄ dulces retinent . amica
xxxiiij auctoris preceptu ĩnt̄
cetera que deo sunt grata 7 acce
pta ē sodalitas seu sociacio v̄
tuosa . Et int̄ maxime dicit .
virtuosa qn̄ inter sodales so
cios noue condicōs infrascripte
concurrũt viȝ qn̄ int̄ est ca
ritatiua affectio vnanimis
consensio mutua subleuacio
nociuorum ab vtroqȝ repulsio .
adiutorij pmpta collacio vt
usqȝ ab alio mutua veneracio su
perioris cum inferiori pmisca
cio pia inter eos compassio
Et beneficia supportacio hys sic
int̄ concurrentibus sodalitas seu
cosociacio dicit . fidelis v̄tuo
sa et amicicie conseruatiua
Dico namqȝ pmo q̄ int̄ co
sodales uel socios debet esse
caritatiua affecto ut quilȝ a
liū diligat in veritate et nō
sit tm̄ socius mense qui nō
pmanet in die tribulacionis
Ecci vj Isido solilogi iiij con
fessionū vocabat sociu uel a
micu dimidiu vite sue . Et
ad phill ij Si qua societas
sp̄us si qua viscera miseracōis
implete gaudiū meu ut idem
sapiatis etc̄ Dico sc̄o q̄ inter
sodales esse debet vnanimis
consensio Nam hītacō facit
vnius moris in domo Dico 3°
q̄ inter sodales esse debet
mutua subleuacio et nociuorum
ab utroqȝ repulsio et adiuto
rij pmpta collacio Et hec
tria breuitatis causa simul

copulentur . ptea Ecci iiij sc̄bit .
q̄ melius est duos esse qm̄ vnū
sunt em̄ emolimētu societatis
sue si vnus ceciderit ab altero
fulcietur . ve soli q̄r cū ceciderit
nō hȝ subleuantē se Et si dor
mierit duo fouebunt . mutuo
vnus quō calefiat Et si q̄spia
pualuerit contra vnū duo re
sistent ei Et sequitur . ffunicu
lus t̄plex difficile rupitur . Et
sic ex ista auctē bonū socie
tatis triplex fit emolimētum
pimū ē subleuacio q̄ si vnus ce
ciderit ab altero fulcietur . Exo
xxiij Si videris asinū odientis
te iacere sub onere nō ptran
sibis s; subleuabis cum eo . 2m
ē cosuacio q̄ fouebunt . se
mutuo plures em̄ carbones fo
uent se mutuo plures em̄ can
dele simul conexe ad inuicē
accendunt . Tercium emolime
tum est defensio q̄r duo resi
stunt vnū Duo canes melius
resistunt lupo qm̄ vnus ymo
timet duos cū nō timet vnū
Dico x° q̄ int̄ sodales esse ȝ
vtriusqȝ ab alio veneracio et
superioris cum inferiori pmisi
cacio . Et hec duo simul accipia
gra breuitatis hoc facere docet
apl̄us ad Ro xij d honore .
vicem pueniētes Vnd Var
ra Vall li iiij c vj Et cū
allexr̄ cū emphistene sibi g̃
tissimo venisset ad castra darij
et mater darij captiuasset
emphistenem q̄r forma et sta
tura pstabat allex mōe p
ſtru adulata illū salutauit
tamqȝ allexdrū et cū admonita

de errore et p trepidacioni v
ba accusacionis qret Jud[c] Al
lexander ruchil e q h[c] s moe
con fundaris nam et hic e pau
cis verbis ait vall cu conte
sio partitus z ideo Eccl xiij[o]
Maiori te ne socius fueris .i. ei
qui dedigt[r] condescende et pa
cificare se socio vnd Sene
Epla xcii penes deos impiu
mit homines consorcium homo
e em aial sociale ph[s] de aialibus
Proi quito q inter sodales dz
pia compassio et benefica
supportacio esse ita q h duo
brevitatis causa sil iugant[r]
hoc facere docet Seneca
Epla xcvij d q societas nra
silis e fornicacioni lapidum
que casura esset nisi obsta
rent invicem hoc em ipo su
stinent[r] hoc idem Ambr[s] iij
de offic pietatis custos ami
cicia z et equalitatis magra
ut supior inferiori se exhibe
at equalem et inferior supei
ori Inter em dispares mores
no pt esse amicicia ideo con
venire dz vtusqz gra nec
auctas desit supiori nc hu
litas inferiori Huic sine addi
dit Greg q si ego mores tuos
no supporto et eq meos edifi
cu caritatis consurget int nos
vnde aplus ad Gall vj alt
altius onera portate zc super
qd Augu in li[o] lxxxiij qstio[m]
qtione lxxi dt q ml tam
pbat amicum que ad modu
oneris amici supportacio et
ponit ex[m] de loquacibus p
tm acibus iracundis q vnus

supportare dz infirmitate alteri[us]
s. inqntum possibile z absqz
pcto Et exemplificat de cer
vis transeuntibus aquas quaru
priores portant capita alioru
in cruribus suis vicissim Et
Ambr[s] i de offic Tacio socie
tatis dividit[r] in duas ptes
i iusticiam et beneficenciam s.
ue liberalitate vel benignitate
Justicia excelsior alia gracior ia
censura tenet ista bonitate
Inpposito licet vnus sodaliu sit
forcior et potencior alio in
Sidonius tamen aliqui cede
debz potencior et compati
sup infirmitatem socij vel aia
q ut e dctm pia debet ee
copassio inter eos atqz bnfi
ca supportacio Non ecia homo
esse debet peioris condicionis
qm sit leo qui int cetera aia
lia fortissimus et crudelissimus
z Sichilonius tame ut dt
Ambr[s] in Exameron iiij[or] ge
neribus psonay dicat[r] parcere
s. nudis pueris ad terra pro
stratis et de carce repatanti
bus vnde de cesare dctm fuit
Cum vincas semp ut victis
parce possis Parce pstratis
sat nobilis ira leonis Notat[r]
hy vsus in decre ad h d po
stu pla. ex. Hanc fidelita
tem et amiciciam dissoluit
avaricia ait Ambr[s] in Exa
meron ome v. pones ex[m]
de avibus rapacibus q non
sut sociales Et Senec Epla
xciij Avaricia et luxuria
dissociaverut mortales Et ers

tullius in de offic' Dissolvit'
societas cum quilibz qrit ppriu
comodu Attendens igit' au
ctor q inter cetera que dei
cultorem faciunt deo esse gtum
est societas seu sodalitas et
amicicia virtuosa scdm qd
superius e expssum pp tato
hoc sibi pceptu pbuit omnibs
fore observandu d' vincere
cum possis quãi velit iuincere
q si contingit te discordiam
cum tuo sodali aliqm habere
licet ipm posses superare
iuste atq pie voluntati con
descendere debes quia tali
obsequio ipm retinere potis
in amicu vnde Seneca Cu fu
riosum e gtende' cu maiori
anceps cum ~~minori~~ pari sor
didum cu minori Et hc e qd
intendit auctor du dicat Vin
cere cu possis i in gaimqz re
vel serie ludendo vel alio
cede i concede vl da locu
ire nō tame sp s3 interdu
Nota dicam inter socium colle
gam comitem et gsorte ac
sodalem Socius pte e i peri
culo Sed dicit lex q in hoc
stat veru societas z nulla ut
ff p so' in l nec ptermittedu
Collega in officio Comes i
itinere Consors in pimo So
dalis in mensa vel in sede
hec dicta notant' p dnm
Jo an in clementina i depeis
in glo q incipit defensat
Et z decima in ordine glo
Quocumqz tollat' societas
nō e nimiu curandu debz
tamen homo socialis esse q

homo est aial nō solitariu sed
pollitiu et comunicatiuu sit
gmetator Ethycor viii Sene
iiii de benefic' hominez nō vn
guiu vis non denau terribile
ceteris facit nudu et infirmu so
cietas cingit pp tanto natura
duas res dedit q illu ceteris
obnoxiu validissimu facerent
videlicet r'onem et societatem
societas illi dominiu cualiu
dedit et imperiu genau Et
sic observando que dicta sut
dulces amici et suaues et
fideles observant' vnde Tull
vel dulcius qm hre cum quo
oia sic loqris ut tecu Item Teren
de amicicia obsequiu amicos
veritas odiu parit Et pu
xviii scdit' Vir amicabilis
ad societatem magis amicus
erit qm frater Et Esopus
gt vincere posse decet vince
cinen habz de materia virtuose
societatis et pue latissime
het' sup in pte psacia xxxv
pcepto cu bonis ambula et
ibi require &c

Ne dubites cum magna
petas impendere pua
hys etenim rebus coniungit gra
tiaros xxxv auctoris pce
ptum Pns pceptu duobus
modis legit' scdm duplicem
intellectum ex eo insurgete
pmus intellectus accipi potest
litraliter et iudicialit' Scdus
vero moralit' Circa pmu est
sciendum q autor induat dei
cultore ad virtute gratitudinis et
inde ad bnficoru exhibicionem
d' Ne dubites quãi velit imere

q(ui) alacri a(n)i(m)o t(ri)buere debes q(ue) sunt
transitoria et mundana ad h(oc) ut
valeas amicu(m) fidelem nec non
et sociu(m) virtuosum invenire Et
hoc e(st) q(uo)d d(icitu)r Ne dubites impe(n)
dere i. dare uel largire p(ar)ua
s(cilicet) mundana et vilia cum petas
magna ut puta amiciciam etenim
p(er) q(uam) gr(ati)a i. amicicia coniungit
i. astringit h(uius)mo(d)i reb(us) i. datis (et)
acceptis muneribus caros i. ami
cos subaudi Nam p(ate)r et filius
dando et accipiendo ad invicem
magis sunt amici et fiunt pro
ximi(us) p(ri)mi mundialis et lit(er)alis
intellect(us) est sciendu(m) ut decla
ret(ur) q(uod) amicicia tam nobilita
te q(ua)m utilitate maior est q(uam)
sunt t(em)p(or)alia u(e)l corporalia ut s(unt)
divicie Et hoc quia amicicia e(st)
res sp(irit)ualis q(ue) a sp(irit)uali nascit(ur)
s(cilicet) ab anima Sp(irit)uale autem
p(re)cedit corporale ut colligit(ur)
in dec(imo) meth(aphysice) corporalia de triste
pla(?) ... et n(on) solu(m) p(re)cellit res
corporales vincit multas res
sp(irit)uales ut Eccl(esiastic)i vi scribit(ur)
Amico fideli nulla e(st) compaccio
Unde tullius in li(bro) de amicicia
hoc etia(m) p(ro)bat Aristoteles viii ethi(corum)
in p(ri)ncipio multis rationibus ubi ait
q(uod) potentatus et p(ri)ncipatus possi
dentibus videt(ur) amicus maxime
opus esse Sic ergo in compaci
one amicicie et reru(m) corporaliu(m)
amicicia dicit(ur) res magna
et res corporalis d(icitu)r esse parua
et hoc e(st) quod sine dubio cont(ra)
ad hunc intellectum intendit au(ct)or
dum dicit Ne dubites impendere
p(ar)ua i. res corporales que sunt p(ar)
ue respectu amicicie Nam im

pendendo h(uius)mo(d)i p(ar)ua allicies eos
ad tuam amiciciam et amorem
Et p(ro)inde subiungit h(uius)mo(d)i etenim
rebus coniungit gr(ati)a caros i. ami
cos Sciendu(m) p(ro) s(e)c(un)di intellectus
moralis declaracione optime
facit q(uo)d scribit Macro de vetaco
Narrat enim q(uod) fuerunt duo ami
ci quoru(m) vnus scribebat o(mn)ia b(e)n(e)
ficia ab amico recepta alius
vero scribebat b(e)n(e)fi(ci)a q(ue) alio im
pendebat et breuit(er) du(m) ma
gna esset altercacio int(er) eos q(ui)s
magis diligeret q(uia) vnus dicebat
vides ille qui scribebat b(e)n(e)ficia
recepta et vides in illo libro
b(e)n(e)fi(ci)a a te recepta nu(m)q(uam) te dere
linquam semp(er) te diligam et nu(m)
q(uam) ab amicicia tua discedam dice
bat alius adeu(m) b(e)n(e) dicis sed ad
hec tibi racionabilit(er) respondebo et
ego scribo b(e)n(e)fi(ci)a que tibi im
pendo no(n) ut ea tibi imp(ro)p(er)em
sed ut ea p(er)legens te in amicicia
con(s)erues ne tanta et tot b(e)n(e)fi(ci)a
p(er)dam Ambobus in hac altercatione
existentibus iudicauit p(h)ilo(sophus)
se ambo conseruit Et p(ro) ipsius
p(h)ilo(sophi) sunt tales diffinitio q(uod) s(e)c(un)d(u)s
melius faciebat sicut et veru(m)
est s(cilicet) q(uod) b(e)n(e)ficiatus plus tenet(ur)
Sic moralit(er) in p(ro)posito de(us) infi
nita b(e)n(e)fi(ci)a fecit nobis et cotid(i)e
facit et omnia scribit no(n) ut ea im
p(ro)peret sed ut videns tot et
tanta b(e)n(e)ficia impendisse non
de facili nos p(er)dat s(ed) in amicicia
sua nos in p(er)petuu(m) conseruet
Et nisi quis desperet ab eius
non separat(ur) amore In tantum
enim nos dilexit ut filium suum
vnigenitum daret Ro(manos) iii ut nos

de servitute dyaboli liberaret Nos
vero in li° consti beneficia magna
a deo impensa scribere debemus
ut ea pregustes salutis beneficium a
deo recognoscamus quia non fuerit
parva sed magna quia illis quibus
primo in possessionem tradiderat
mundum postquam ea non aliquid deesse
dedit et ipsum filium et pro quibus de-
dit semetipsum ad ipse cum filio sit
unum Ro. xiiii Quibus ergo tam magnus
est qui pro eius amore pro tanto
et tam immenso dono non debeat
se et sua eidem liberaliter tradere
et hoc est quod vult auctor quantum
ad hoc dum dicit ne dubites parva
impendere scilicet temporalia pro eius amore
pauperibus erogare ad recepta a
deo parva sunt quia animam unam neque
ant saciare neque de divino iudi-
cio quantumcumque sit dives liberare
possit Sunt enim temporalia respectu
eternorum tamquam punctum ad circum-
ferenciam Unde in huius signum
salvator noster dicebat id quod scribi-
tur Luce xix Euge serve bone
et fidelis quia in pauca fuisti fi-
delis super multa te constituam
Similiter ergo nunc scilicet in vita presenti
dat Augustinus scilicet temporalia que habes pau-
peribus videlicet erogando et am-
plius tunc scilicet post hanc vitam
quod non habes eterna premia po-
ssidendo Ad hoc autem ut parva
nostra munera scilicet elemosine sint
deo accepta quatuor sunt perti-
nentia Primum est ut id offerat
voluntate hylari Secundum est quod offe-
rat voluntate concordi Tercium
est ut offerat manu liberali
Quartum est ut offerat volun-
tate fideli Debemus primo elemosinas

nostras que respectu eternorum sunt parve
propter deum pauperibus impendere
seu offerre voluntate hylari
ad hoc faciendum nos monet
Apostolus ii ad Cor. ix dicens quia hyla-
rem datorem diligit deus Transumptive
in glosa Ephesiis omnibus
xxiii q. ~~vii~~ vi Sed proh dolor
reperiuntur hodie multi qui hylarius
dant dyabolo munus maximum quam
Christo unum obulum libencius iocula-
torum quam pauperum Cum tamen
secundum Canones donare res su-
as hystrionibus prohibitum est quia vi-
cium est Immane aut transumptive
Augustinus super Jo. parte sexta Incanonice
donare lxxxvi di. Utrum autem
aliquid blanditoribus et histrionibus
donare sit peccatum mortale vi-
de supra in hac parte precepto xx-
vii° Noli homines et tractatur in
ultimo quesito Secundo debemus
munera parva impendere id est ele-
mosinas pauperi propter deum offer-
re voluntate concordi Non
enim deus parva pro te impensa ac-
ceptat si ad odio offeras et
si cum proximo pacem non habeas
Exemplo ~~adam~~ abel et Cayn De
quibus Genesis iiii scribitur et re-
citantur verba transumptive in Cayn
Neque xx di. Ambo enim domino
munera obtulerunt sed munera
abel dominus acceptavit propter me-
ritum concordiam Munera vero ob-
lationem Cayn refutavit propter
... a qua habebat ad fratrem invidia
propterea offerenti dicitur in evangelio Matthei v Si o-
fferes munus tuum ad altare vade
prius reconciliari fratri tuo Tercio
debemus parva munera impendere
id est elemosinas deo offerre dimo

liberali Est em volutas liberalis
qn homo non solu dat libent
sed dat qntu pt iuxta id tho,
iiij Si multu fuerit habundant
tribue Si eciam exiguu id mo
dicum etiam libenter impartire
et qui michil hz n dare potest
i q vij dyab cū h no debemq im
pende deo qd dedigt homo
ut in canoe Sacerdotes xlix d
et xvi q vij omes decime Nec
etiam solum v̄ba deo impende
debemq quia dedistis v̄ba retri
pietis v̄ba xiij q i § Adhoc
vq Nos dare pitebus puerb va
plemq Quarto pura munera
impende debemq volunte fideli
quid e em fideliter dare nisi ut
nec peyus hc mi q de gno et vi
no et fructibq arbor offeramq
decimas ut xvi q vij quicuq
quia si tardius dare pctm h qnto
magis pctm e no dedisse xvi
q i decime ij Sciendu tamen
nobis est q qmiq sedm canoes
tra sut genera elemosinar vna
corpalis s egenti dare quicqd
poteris Alia spualis s dimitte
a quo lesus fueris Tercia delin
quentes corrigere et errantes re
ducere ad viam veritatis ut in
canone tra sunt xlv d tamen
btus tho s a s e q xxxij omnes
eleosinas reducit ad tria genera
elemosinarum d q oim eleosi
narum generum queda sut corpa
les queda spuales Corpales
sut vij opa mie videlicet esu
rientem pascere potare site
tem vestire nudu recollige hos
pitem visitare infirmu redime
captiuu et sepelire mortuu vnd
Visito poto cibo redimo tego colli
go tumbo Spuales eciam sunt
septe vz docere ignorantem
consule dubitantem corrigere
peccantem co solari tristem re
mittere offendentem Onera eos
portare et p omnibq orare vn
consule castiga solare remitte
fer ora Pro huiq pcepti intel
ligencia magis in speali e de
infra scriptis dubitabilibq qredu
Et pmo querit que elemosine sint
meliores an corpales vel an
spuales Huic quesito rndetur
q eleosine spuales absolute
loquendo sut meliores q corpa
les Tplia deca pmo qz id quod
exhibetur nobilius e s donu spi
tuale qd preminet corpali Scdo
racoe eius cui subuenitur qz sps
nobilior est corpori Tercio q
tum ad ipos actus quibq subue
nitur quia spuales actus sunt
corpalibq nobiliores pt tamen
contingere q corpalis elemosina
pfertur spuali alicui seu pticula
ri puta si quis fame deficeret
tunc potius esset pascendus qm
docendus Scdo queritur vtrum
elemosinam impendere sit in pre
cepto Huic qsito rndet btus
tho s a s e q xxxij d qre in
precepto et obmittens eternaliter
punietur Iuxta id ait xxv
Esuriui et no dedistis m man
ducare et intelligendu h pm
q recta raco requirit sedm q
qsiderandu e aliq ex parte da
tis s qd id quod in elemosinas
erogandu h no sit ei necessa
riu sed supfluu no solu respe
tu sui ipius sed etia respectu alior

quoru aura sibi incumbit quia
prius oportet q vnusquisq sibi
et suis prouideat et de residuo
pauperibus subueniat Expte
quoq recipientis q necessitatem ha
beat alioqn no esset racio q ele
mosina daretur ei sed cu no po
sset ab aliquo vno omnibus necessita
tem hntibus subueniri no oibus
necessitas obligat ad preceptu sed
solu ad is qui necessitate patitur
sustentari no pt tunc locu hz
qd dicit Ambros in li^o de offic
pasce fame morientem Quicumq
eni pascendo hoiem seruare po
teris si no paueris occidisti Ens
suptiue hntur v^a in canone pa
sce lxxxvi d Sic ergo dare
elemosina de superfluo e in prece
pto Et similiter dare elemosina
ei qui est in extrema necessitate A
lias autem elemosinam dare
est in consilio sicut de quolibet
meliori bono dantur consilia Et
dico q superflua de necessitate pre
cepti sunt eroganda quia licet
sint istius quantu ad proprietatem ta^n
etiam aliorum sunt quantu ad vsum
s eoru qui ex hiis sustentari
possunt Vnde Basilius Si fate
ris ea tibi diuinitus prouenisse an
iniustus e deus inequaliter nob
res distribuens cur tu habundas
ille vero mendicat nisi ut bone
dispensacionis merita perciperis ille
vero paciencie brauio decoretur Est
famelici panis que tu tenes
nudi tunica qua in conclaui
conseruas discalceati calceus
qui penes te marcessit Indige
tis argentu quod possides in
humatu quapropter tot iniurias

dare vales Et hoc idem dicit Ambr
in canone Sicut hii xlvii d Et qd
predictu est q no sit danti necessariu
iudicandu e s^m qd probabilis ex
timari pt nec oportet q consi
derentur omnes casus qui contingere
possunt in futurum sed dz iudicari
superfluu et necessariu s^m ea que
probabiliter in pluribus contingunt &c

Litem inferre caue cum
quo tibi gra iuncta e Ira
odiu generat concordia nutrit
amorem Tricesimum sextu aucto
ris preceptu prius preceptu trac
tat de eadem materia quo ad vnam
ptem s quo ad amicicie disso
lucionem que tangitur supra
in xxxiii^o precepto Vince cum
possis Ibi eni exponuntur a
lique condiciones ex quibus
sodalitas et amicicia dissoluuntur
et alique ex quibus sodalitas
et amicicia conseruantur Dissoluit
eni amicicias s^m Senecam epla
xciiii Auaricia luxuria S^m
vero tullium iii de offic dissol
uitur societas cum quilibet querit
sum proprium comodiu Hic autem
autor adiungit tercium ex quo
federata amicicia plurimum cz dissol
uitur Istud eni litigiu et ecc9
tencio Attendens ergo auctor
q non decet dei cultorem ad
amico litigare nec conuicium
seu improperium eidem inferre p
que amicicia aliqualiter dissoluatur
nec etiam ipse amicus cogitur stan
dalum aliquod paciatur patito
probet hoc suu preceptu pe mta
fore obseruandu Litem infer
re caue qi velut auctor i mere si
habes amicum fidelem noli cu

ipso here litem uel rixam quia sic co
geres eum ad iram De ira breuiter
veniret ad rixam et hoc est quod
breuiter dicit auctor Tu tamen inf
re litem i contencionem altercacio
nem rixam uel aliam offensam
illi cum quo gracia i amicicia est
iuncta tibi Sequitur hoc facere debes
quia alias orietur ira contra odium
procedit et generatur et quando diu durat
odium est ira inveterata de vin
dictione semper cogitans Viso secundum
sic canones quod litigiosus moneri debet
ut se a tali vicio debeat abstinere
propter quatuor primo quia litigiosus
consueuit esse arrogans ut xlvi
di in principio et capitulo i Secundo consueuit
esse adulator ut in canone dicitur
di eadem Tercio consueuit esse pro
ditor ut in canone dicitur ibidem
Quarto quia consueuit esse calumpni
ator ut in canone accusatores de eadem
Quinto quia officium contemptibilis
persone est litigare xxi q i. c Ex
hiis Est tamen sciendum secundum philosophum
quia duplex est ira quedam precedens
racionem et quedam sequens ipsam
racionem prima assilatur canoni
bus et [illegible] [illegible] et hec penitus
est vitanda exeo quod racionem prece
dit Secunda ira sequitur iudicium ra
cionis et est instrumentum racionis
Item philosophus ponit viii differencias inter
omnes inter iram et odium que
nullo modo debent a scolasticis ignora
ri prima est quia odium est appeti
tus mali simpliciter ira autem appe
titus mali in ordine ad vindictam
Secunda est quia ira est de hiis que
pertinent ad se ipsum Odium autem
potest esse de ira que ad alios pertinet
quia forte generaliter odit omnes fures

et omnem iniustum Tercia est quia
ira est in singulari sed odium in
universali quia odire possum
omnem mendacem Quarta est
quia ira est saciabilis odium autem
insaciabile Quinta est quia ira vult
contristare sed odium vult no
cere Sexta est quia ira est cum
anxietate odium est sine anxietate
Septima est quia ira est cum expa
... odium autem non habet iram
Octava est quia ira vult contriui
stari sed odium vult tristari quia
non possit here quem odit tantum
mali quantum vellet plus here quem
odit Viso de hiis que amici
ciam dissoluit nunc vero restat
videre de hiis propter que amicicia
nutritur et conseruatur Et hoc
est ad quod nos inducere vult au
ctor dum dicit quod concordia nu
trit amorem De hac virtute
pulcre loquitur Salustius re
citans verba scipionis libro ii dicens
Ego nunc trado vobis regnum
firmum si boni imbecille si ma
li ymo ut ait gregorius concor
dia tanti est valoris et excellencie
quod parue res crescunt Discor
dia vero que est ei opposita tanti
est distinis et malicie quod res
eciam aggregate maxime
dilabuntur Et hoc est quod saluator
mt xii dicere volunt maxime
tum dixit Omne regnum in se
ipsum diuisum desolabitur propter
quod ii Si ea Michael enim utilius
quam ciuitati vel etiam regno quam co
tinuitati vel etiam regno quam co
cordia Unde commentator v ethicorum
ethicorum dicit quod concordia magno
rum est grata toti ciuitati et tote
gentibus et ponit exemplum de concordia

contra cristiane gentiu facta fuit
omnibus gentibus Item etiam
concordia rempublicam fortem
et terribilem facit Unde Gregorius
super Ezech. li^o j omelia viij Ca-
strorum acies tunc hostibus horribi-
lis ostenditur quando ita constipa-
ta et condensa fuit ut nullo
loco interrupta videatur Idem Se-
neca Epistola xlij In omni repu-
blica debet unus principari ne
inter eos fiet divisio Hoc etiam
videtur probare canon in apibus
vij q j Unde Valerius li. iiij c. ij
recitat de Memlio Lepido et Ful-
vio Flacco quia ut censores
creati sunt qui prius inimicicias
desiderabant publice iuncti sunt
non desiderantes inimicicias priva-
tas Pro pleniori intelligentia
mandati in speciali est de aliquibus
dubitabilibus querendum Et primo
utrum odium proximi semper sit pec-
catum Huic questioni breviter
respondet beatus Thomas secunda secunde q. xxx-
iiij ar. j quod homo in fratrem odio
habere peccatum et omne id quod pertinet
ad defectum divine iusticie sed
ipsam naturam et gratiam fratris non potest
aliquis habere odio sine peccato Hoc
autem ipsum quod in fratre odimus
culpam et defectum boni pertinet
ad fratris amorem Eiusdem enim
rationis est quod velimus bonum alicui
et quod malum odiamus Ad hoc nos
inducat Augustinus in canone Odium
lxxxvj d. ubi dicitur Odio ha-
bent peccata non homines Unde
simpliciter accipiendo odium fratris
est cum peccato j Joh. iij Omnis
qui odit fratrem suum homicida est
De pe. d. j homicidiorum Credo

querit utrum auctor unusque bene
dixerit in eo quod in secundo metro
dicit Ira odium generat videtur quod in hoc
casu male dicat dum dicat quod de
ira generatur seu oritur odium Nam
Gregorius xxxj moralium dicit quod de invi-
dia generatur odium non ergo ex ira
quia unum vicium non generatur de du-
obus viciis capitalibus cum unum modo
sunt ira et invidia ergo male dicit
etc. Huic contrario respondet pro
beatus Thomas q. ut supra articulo vj quod
quod nichil prohibet unum et eundem
effectum ex diversis causis secundum di-
versas rationes Et sicut unus
actus virtuosus potest procedere ex dua-
bus virtutibus secundum diversas rationes
ut latronem punire ex iusti-
cia et fortitudine Ita et actus
viciosus potest procedere ex duobus
viciis capitalibus secundum diversas
rationes Nam odium causatur
formaliter et directe ex invidia
quia per invidiam fit bonum proximi
tristabile et per consequens odibile Ex
ira autem causatur odium sed per quod-
dam argumentum Nam primo per
iram appetimus malum proximi
secundum quandam mensuram in quantum
scilicet habet rationem vindicte postea
per continuationem et diuturnitatem
ire pervenitur ad hoc ut homo
malum proximi absolute deside-
rat quod pertinet ad rationem
odii Unde patet quod odium ex invi-
dia oritur formaliter et directe
secundum rationem obiecti Ex ira
autem solum dispositive

Servorum ob culpam cum
te dolor urget in iram
Ipse tibi moderare tuis ut parcere
possis Textus septimum auctoris

preceptu[m] p[ri]mus preceptu[m] quo ad fa-
mulorum et seruorum moderatam
correctionem est qui idem cum xij
precepto p[re]sertim familia cura distin-
ta ab illo in quibusdam que statim
explicabuntur infra In illo enim et
maxime in tercio principali me-
bro habetur quod prefati s[ecundu]m canonum
instituta mores quorumcumque debeat
perscrutari ut corrigantur et in hoc
studere debent super omnia quilibet reges
et domini ut subditorum vicia l[?]uai-
lent cognoscat De hac materia
lacius vide supra in s[ecund]a phermali
parte § xvij qui incipit dixi s[upr]a
quod seductores adulacio ibi require
In p[rese]nti vero precepto inducatur au-
ctor quelibet dominum uel regentem
ad virtutem mansuetudinis que
est de x virtutibus moralibus una
que quidem docet moderare i-
ras et irascibilitates reprimere
hoc ideo quia aliqui excedunt
in appetendo punicione et aliqui
deficiunt in hoc Ideo oportet
hanc virtutem mediam ponere
s[ecundu]m quod racio dictat Ideo quilibet
dominus cum homo sit et homo man-
suetus sit natura s[ecundu]m philosophum ut habeat
dentes eminentes ut aper uel
vngwes ad discerpendum ut leo
nec venenum ad intoxicandum ut
serpens non debet suos ledere seruos
quasi contra naturam faciat ledendo
sed pocius moderare debet ira sua
super seruorum offensa quia quilibet
nobilis excellencie in regimine
domus uel alio dominio constitutus
summe precauere debet ne contra subdi-
tos et familiares ex minorum omnibus
defectibus furiose insurgat uel
aliter offendat Racio quia fami-

liares et subditi non sunt dij sed
homines imperfecti et cum homines
sunt imperfecte sequitur ut quicumque non defi-
ciant uel excedant quoniam sicut
scribit Tullius in officiis Nichil enim
perfectum in qualibet parte sui rerum
natura expoliuit In multis enim
offendimus omnes ait Plato in
Epistola sua c. iiij Quia propter ma-
turis et honorabilis non sunt
defectus sub dissimulacione transire
quam in eos inordinate fuerit et
in aspectu astancium in paciencia
furiosa reprehendere Racio est quia
ipsi familiares et subditi non
semper deficiunt uel excedunt ut sint
digni reprehensione uel nota
quociens domino excedere uel deficere
videantur Et posito quod in oculis
domini ac ipsius iudicio deficere uel
excedere videantur non semper oculi
eorum astancium ex quorum pre-
sencia segregetur nam domini tales de-
fectus non percipiunt uel cognoscunt
propter quod sepissime accidit
quod iniocunda reprehensio domini
in premissis de excessibus huiusmodi
uel defectibus astantibus aliis in
noticiam exhibeat de quibus
nec primitus percipiebat nec per
eos aliquam curabit Et sic ex ta-
li impaciencia domini sepe generantur
errores et scandala duplicantur
Et propterea Prouerbiorum xxv scribitur
Que viderunt oculi tui non sta-
tim proferas in iurgio quia postea
emendare non statim fatuus
iudicat iram suam Qui autem
dissimulat iniuria callidissimus
est Prouerbiorum xii c. Istud est contra
illos dominos qui super subditorum
et familiorum suorum dominio constituti

pter furiosam insaniam et vo
ciferaciones verbosas ipos nesci
unt regulare nisi cu iracudibus
et clamoribus eorude ppt' qd si in
hoc racionis ordine regerent'
eo q vnico actu uel signo ipi fa
miliares uel subditi absq furi
oso clamore cognoscerent sui
domi voluntatez et obediencie
pmtate seruirent Et ppterea
scribit hermes phus in morali
bus suis Ira ignorantis q sistit
in verbo Ira sapientis q sistit i
operibus ordinatis De vtute ma
suetudinis vide latius sup in
pte psuta xli precepto Man
dus esto Attendens go auctor
q non decet cultorem dei con
subditos uel seruos impacient'
furere racionibus sup sciptis pro
tanto ipo dei cultori hc suu
preceptum ad correctione mode
ratam inductum exhibz obsuad'
Seruorum ob culpa q velit cu
inuere q si dns ppt' seruoru
culpam irascit' dz p masuetu
dinem et clemenciaz sua ira
tpare et parce ac eciā a verbe
ribus cessare donec ira sit miti
gata qz si ipos verberaret
iratus posset excede modum
debitum corrigendi ppterea
Seneca ut hēt' in libro d'ira
noluit verberare seruu postqm
cognouit se irasci ymo ma m
tenebat suspensam et stabat
ut percussori similis interrogatus
ab amico quid inuenerat qd
ageret respondit Exigo penas
ab homine iracundo tu ergo seruu
lum istud verberib, ob irca Ita
ego irascor ppt' quod ego non

occidi t verberaui Irascor inqm
plus facio qm oportet et libe
tus faciā nō sit iste in ptate eius
qui plus in sua nō ē etc vnde
oracius Est modus in rebus sunt
certi denique fines Quos ult
citra quiqz nequit 9sistere tutu
pro pmissorum intelligencia magis
in speciali est sciendu q dns et
seruus sut correlatia vnde non
pt esse dns sine seruo ad inu
endum q debet dns seruu suu
dulciter et benigne tractare
Et versauice dns dz seruus suo do
mino fidelit' seruire vnde ex istis
insurgut tria consideranda pm
est qualit' dns circa seruu dz se
habere Secundu e qlit' seruus dno
suo debeat fidelit' seruire Tercium
e qualit' si nequam extiterit de
beat ipm debita pena punire
hec autem tria inducunt facere
sacra sciptura natā et canonica
iura et ciuilia et antiquorum
exempla Dico namqz primo
quo ad pm q sacra sciptura
docet qualit' dns seruu suu
tractare debeat et hre vnde
dns inqt' meditari dz cu seruis
equalitatem condicionis et pon
deris sue seruitutis et nō impari
ex cupiditate nec principari
ex supbia sed ex officio consu
lendi et ma pruidendi Sm augs
Hic cogitabat Iob qui dicebat
Nunquid nō in vtero fecit me qui
et illu s seruu c. xxxi vbi
gregorius mor xxi Potentibus vi
ris magna ē vtus humilitatis
considerata equalitate condicio
nis et pti niami humilime co
sideracionis deprimed se timor

elacionis Item etiam scriptura
versimice docet qualiter servi
debent dominis suis obedire unde
Apostolus ad Ephe vi Servi obe
dite dominis sicut xpo Item etia
scriptura docet servum qualiter dno
suo fideliter servire debeat Pro quo
sciendum quod omnes subditi sive
milites sive servi dno suo debent
esse obsequiosi et fideles et eum
puro corde diligere et affectu ma
gnificare salva vite et eius vitam
et honorem custodire solliciate
exemplo ppli ysraelitici qui noluit
quod david iret ad bellum put ij Re
viij tradit hystoria qui et di
xerunt Tu unus pro x milibus
reputeris et etiam exemplo Joab qui
noluit capere urbem ne victoria
suo ascriberetur nomini put etiam ij
Re xij c declarat hystoria Ro
natura adhoc inducat quod dns
servum suum benigne tractare debet
unde Gregorius super id Gen ix Ter
ror videtur sit super cuncta aiali
a terre sic dicat quod homo aialibus
irracionabilibus non ceteris hominibus
natura prelatum est quod cum dicitur ei ut ab
aialibus non ab homine timeatur
quia contra naturam superbire est
ab equali velle timeri Ad hunc
sensum pulchre loquitur Senec
li j de cle c x d Servis im
perare moderate laus est et in ma
ncipio cogitandum est non quantum
ad illud impune possit pati Sed
quantum tibi permittit qui perere ecc
captiuis et precio patis iubet quanto
iustius iubet hominibus liberis inge
nuis honestis non ut mancipiis
abuti Sequitur tum in servum oia
liceant esse aliquid quod in homine

licere commune ius aiancium vetet
Et ponit exemplum de crudelitate
pollionis qui servum quia eum offen
derat murenas in vivario pre
ciat et illas humano sanguine sagina
bat homo mille mortibus dignus Di
xi tercio quod tam canonica quam civi
lia iura inducunt atque mandant
servum neque atque proterum debita
pena puniri Pro quo sciendum
quod secundum exigenciam culpe debet impo
ni pena hoc probat in decre que
sunt insi de hoc que si ama p
ea Verbi gratia si enim servus contra
honestatem morum vel in aliquam
puram re excedendo aut deficiendo
delinquit aliquatur tunc debito modo
et honesto castigandus est Queru
lum enim contra genus suorum aut Ecclesiasticus
Ecclesia xxxiij Panis enim et disciplina
opus est servo Ecclesiastici xxxiij Di
sciplina autem debet esse regulata
iusticia et bone virga enim communiter
omnibus compescatur id est moderata di
sciplina ait Seneca ubi supra
Si autem talis servus neque in persona
domini sui delinquit crimen lese
maiestatis quo quomodo quia committeret
debet capite puniri ut vi q i S
quod ij b sequens cum sibi habetur quod
non solum propter peccatum, servus tales pu
niuntur sed etiam filij ita quod in isto
casu unus pro peccato alterius punitur
In hoc etiam concordat divina scriptura
Exo xxij ubi dicitur diis non sacer
dotibus non detrahes et princi
pi ppli tui non maledices Quintus
sine declaracione magis inspe
ciali est de tali questione quemadmodum
vius utrum unus pro alterius peccato vel
sine sua culpa puniri possit
Huic questo tali videtur quod pena

etna non punit[ur] vnus p[ro] alio
sed vnusquisq[ue] dampnat[us] pro
suo ip[s]o dampnet[ur] seu puniet[ur]
pecto Iuxta i[llu]d Eze. xviij Aia
que peccaverit ipa morietur
Hoc autem fallit in pecto origi
nali p[ro] quo sine culpa sua pu
nit[ur] pena etna Iuxta i[llu]d
Ioh. iij Nisi quis renat[us] fuit
ex aqua et sp[irit]u s[an]cto no[n] intrab[it]
regnu[m] dei Hanc rac[i]o[ne]m reddit
Aug[ustinus] d[icens] q[uod] omnes eramus in illa
sc[ilicet] in adam quia origine ab eo
traximus i q iiij Nam itaq[ue] pe
na vero sp[irit]uali corp[or]ali et pe
cuniaria p[ro]t quis p[ro] alio puni
ri ex de causis p[ri]mo pena
sp[irit]uali que dicit[ur] interdictum se
pe punit[ur] familia civitas vel
etiam tota p[ro]vincia p[ro] pecto d[omi]ni
sui ex[tra] de spon non est nobis
Sc[dm]o pena corp[or]ali ut in crime
lese maiestatis v. q. i. Si quis
cum et c. se Tercio pena pecuni
aria ut in om[n]i turpi lucro cuius
cau[sa] fuaccedit ff de calump. Hec
quarto p[ro]pt[er] vicium rei adherens
C. de aqui pu l. vna Quinto q[uod]
ad p[ro]mocione[m] ut d[e] lui. c. i Sex
to quo ad t[em]p[or]alem in comodita
tem que fit in p[ro]bacionem i q
iiij turbat[ur] Dixi quarto et ul
timo q[uod] antiquor[um] exe[m]pla indicunt
et ostendunt servorum nequicia
fore aspere puniendam Unde de
nequicia servorum qui occiderunt
d[omi]nos suos et lares d[omi]nor[um] et
vxores invaserunt Narrat
trogus pompeius li. xviij ibi h[abe]t[ur]
q[uod] vnus ex p[ro]mis istis insertus
e d[omi]no suo et cum servi illi ex
se vellent illum regem esse qui

solem orientem p[ri]mo vidisset Ille
fuius ad d[omi]n[u]m suu[m] stratone[m] no[m]i[n]e
detulit et eum informat ut cu[m]
in campu[m] p[ro]cessisset ceteris in ori
ente spectantib[us] solus ille in occi
dentem intuet[ur] et tum dies ad
uentare cepit fulgore solis su
mo fastigio civitatis ostendit et q[uia]
no[n] servilis ingenij res visa e[st]
requirentib[us] auctorem de d[omi]no
confitet[ur] et tu[n]c intellectu[m] est
q[uan]to d[omi]nor[um] ingenia servilib[us] p[re]sta
rent Data g[o] venia se[n]em filio
eius regem stratone[m] creavert
postq[uam] ad filiu[m] regnu[m] t[ra]nslatu[m]
est et ad nepotes et q[uia] celebre
fuit facinus servoru[m] toto orbe so
Allex[ander] magno vltoris pub[li]ce se
veritatis om[ne]s qui plus sup[er]fuert
q[uia] s[ic] eos expugnat ob memoria
veteris cedis cruabus affixit ex
pugnata eoru[m] vrbe genus t[ame]n
stratonis inviolatu[m] servat[ur] regn[u]m
scarpi eius restituit De mater[i]a
servoru[m] vide infra in tercia p[ar]te
metra precepto xxiiij et infra
in quarta p[ar]te precepto xlv[i]o
Cum servos fueris &c

Quem superare potes inter
dum vince ferendo Ma
xima etenim mor[um] est paciencia
v[ir]t[u]s. xxxviij auctoris precep[tu]m
Licet naturaliter s[e]c[un]d[u]m ph[ilosoph]um
quil[ibe]t appetat vindicta[m] vel[ut] in
puero qui quietat[ur] cu[m] terra
p[er]cutit[ur] seu p[er]cutit[ur] nichilominus
tamen in modo vindicandi inter
ph[ilosoph]os et theologos d[iversit]a talis re
p[er]it[ur] quia antiqui ph[ilosoph]i asserunt
q[uod] pulcrior modus vindicte est
ignoscere Unde Seneca ad luci
lium sito enim honestum et mag[nu]m

esse genus vindicte ignoscere. Istum
modum tenuit dauid qui abscisa
parte vestis saul in spelunca recepit
ut i Regum xxiiii c. declarat historia
Sed doctores novi testamenti
et paulus et alii dicunt quod pul
chrior modus vindicandi victoria de
inimico est ei bonum pro malo reddere
secundum illud ad Ro. xii infra Si inimicus
tuus esurierit ciba eum si sitit po
tum da illi. hanc enim sine racio
nem eodem c. confirmat dicens
Noli vinci a malo sed vince in bono
malum quam racionem pertractans
beatus thomas dicit naturale est homini velle
de inimico vindictam habere et eum vin
cere. Constat autem aliquam rem vin
cere aliquid aliud quando illud ad se tra
hit ut ignis dicitur vincere aquam
quando eam calefaciendo ad se trahit
Sed si inimico bonum pro malo red
dis eum ad te trahis. Igitur ipsum
vincis hunc modum tenuit salvator
quia ut habetur ex ewangelio Joh. i c.
eos qui ad capiendum eum vene
rant dulcibus verbis et sua libe
ralitate talem fecit ut regressi
ad principes dicerent eis interro
gantibus quare eum non adduxissent
responderunt dicentes Nunquam sic
locutus est homo sicut iste nos vicit
et beneficiis vicit et attraxit. hanc
etiam sententiam approbat Augustinus. Sic per
benivolenciam et beneficenciam
adversarii ad pacem et concor
diam reducuntur. Non illis qui ta
lia eis faciunt. Talem modum
tenuerunt Romani sicut quod Vallerius
recitat li. v. c. i. De legatis Kar
thaginensium venientibus in urbem
ad suos captivos redimendos a
quibus nulla recepta pecunia
exercitus captivatus redemptus est
quos obstupuisse arbitror ac se
cum dixisse O munificencia gentis
Romane deorum benignitate compan
da. O etiam maiorum legatorum super
vota felicem beneficium quod nunquam
dedissemus accepimus. Unde autem ibi
Vallerius Dulcedo humanitatis efferata
barbarorum ingenia penetrat
hostium mollit oculos et victorie
insollertissimos spiritus flectit. Nec
illi difficile et arduum est inter di
strictos mucrones placidum iter
capere. vincat iram prosternit o
dium hostilem quod sanguinem hostili
bus lacrimis miscet. Attendens ergo
auctor quod nichil est quod tantum ex
pediat dei cultorem ad salutem
quam per pacienciam et supportacionem
suum adversarium nunquam petere
ad sua amiciciam provocare per
tanto hoc suum preceptum eis
fore observandum. dicens Quem
superare potes quod velit inniere
debes vincere cum parcendo illum
quem potes superare. Racio quia
gloriosius est aliquem tollerando vin
cere quam respondendo superare. Et
ergo vince ferendo vel sustinendo
illum interdum vel aliquis paciens
quem superare potes verbis vel
alio modo et beneficies quia tempus
quod tibi prodesse valeret licet non
tunc nunc non possit. Ad hoc optime
facit fabula de leone qui pepercit
muri sicut quod ponit Esopus. Et
ex hoc tales notantur versus
Tu qui summa potes ne despi
ce parva potentem. Nam prodesse
potest si quis obesse nequit. Et bona
vel quia paciencia est maxima virtus
morum quia cetere virtutes immediate

exornant et temperant Unde
dicitur quod virtus est vidua quam non
paciencia firmat cum hoc precepto
concordat supra preceptum xxxiiii
vincere cum possis et parve quo
ad secundum metrum Pro secundi metri
intelligencia et observancia est
breviter annotandum quod licet virtus
sit paciencia secundum auctorem dicitur ma
xima virtus omnium tamquam omnibus
mortalibus necessaria sit et valens tanquam
ad perfectionem ducens prout in su
a prima virtus Iacobus scribit epistula
i. c. d. Paciencia perfectum habet opus Et
sicut Gregorius in quadam epistula
omelia dicit quod paciencia est custos et
radix omnium virtutum singulariter
tamen principibus et regentibus
per maxime est necessaria et licet princi
pum ad duo viris quo ad cotu
meliarum remissionem et quo
ad disciplinarum moderacionem
Primo ad primum dicitur in libro de vita
cesaris Cum Iulius cesar cum co
tumelie et imperio proclama
rentur non vindicat sicut de gal
lias cesar subegit nichomedez
cesarem et nichomedes non tu
perhavit qui subegit cesarem
Imponebatur ei quod nichomedes
rex bithinie fuit abusus eo in
iuventute nephando flagicio
et cum multa convicia ab eo au
divisset semper legitur dissimulasse
ut cum cum tacet patet quia cum pug
naret contra pompeium et multi
servorum concessisset facultatem
que velit partibus adverse qui sibi
essent rapti nec legitur ullum
perisse ab eo nisi in prelio ex
ceptis affricano et lucio domini
cum esset margaritarum cupidissimus
et diceret cuidam ut aliquid faceret
respondit prius inquam scaberis mar
garitas imponebatur enim ei quod erat
cupidus et avarus Et in policratico
li. iii. c. xiiii de cesare augusto
legitur quod nimie paciencie fuit cum
enim adversus principatum quidam cum
ex condescenderet loquere inquit
auguste quod placet quia dili
gencia auribus ligure tractanta
tem quietem animi et in omnibus
hiis potenciam tuam accusa quod
nichil aliud potest argui nisi in
paciencia De tyberio similiter legitur
quod licet fuerit culpabilis in multis
adversus convicia paciens erat dicens
quod in civitate liguas liberas esse
et mentes hominum oportebat hoc
hodie facere negligunt domini tempora
les qui contra tales paciencia
aliqua habere noluit ymmo sine
aliquali excusacione vel mora per
vindictam etiam verbo indisciplinato
volunt ipsos truncari Non adver
tentes quid de hoc dicat Crisostomus
quod in propriis iniuriis quempiam
esse pacientem laudabile est Sed
in iniuriis dei vel que ad digni
tatem pertinent dissimulare im
pium est Unde Seneca li. iii. de ira
monicionem hoc ad ignoscendum
puerum ait etas excusat feciam
sexus extraneum libertas dome
sticum familiaritas sequitur aiunt
est si qui offendit fecit quod voluit
inimicus fecit quod debuit pren
dencior cedamus stulcior re
mittamus Ponit exemplum proprium
inquam esse magnitudinis nature
neque percussam se sentire sicut
iniuriis sicut in manibus vero
magna ad latratum canum letari

respiat De pacia vero antigoni
regis narrat vol. d. seu qui cum
audisset aliquos male extima
re et obloqui et audiret de se eo
quod inter dicentes et audientes esset
solus paries sive pallium illud
leviter admonuit dicens quod in persona
alterius discedite timete ne rex
vos audiat Require supra pacientia
antiquorum Vide supra in parte precedenti
cap. precepto xi pacienter vice pa
rentes Quo ad secundum videlicet
quo ad moderatorum disciplinarum
non expedit hic hanc materiam
refricare quia satis habetur supra
in secunda proemiali parte c. viii qui
incipit Deo quo quod horrenda
iam impietas ibi require si
placet Circa primum metricum et
ipsius intelligencia magis in
speciali de tali questione queri
pt utrum vindicta sit licita
huic questio respondet sanctus thomas
qui hanc format secunda secunde q. c viii
dicens quod si intencio vindicantis fera
tur principaliter in malum alterius
de quo vindictam sumit et ibi quiescit
estat non est licita quia hoc pertinet
ad odium quod repugnat caritati
qua omnes homines debemus diligere
nec excusatur aliquis si malum
illius intendat qui sibi malum
iniuste intulit sicut non excu
satur aliquis qui odiat odiente
se hoc enim esset vinci a malo
quod apostolus prohibet Ro. xii
Si vero intencio vindicantis
feratur principaliter ad aliquod bonum pu
ta ad emendationem peccantis vel
saltem ad correctionem eius et
quietem ~~aliorum~~ aliorum et ad iu
sticie conservationem et dei honorem

pt vindictam esse licita aliis
debitis circumstanciis servatis scilicet quod
faciat per illum cui licet utputa
per iudicem observato in omnibus
iusto processu et iusta condempnatione
Circa secundum metricum et principium M
declarationem magis in speciali
est de tali questione querendum
utrum pacientia sit maxima virtutum
morum secundum quod autor noster dicit et vi
detur quod non quia nec grecus nar
rat eam inter eorum virtutes quas
vocat principales vii mor
per augustinus in libro de moribus
ecclesie post. In contrarium facit quod
dicit hic autor Ad huius questionem
dicendum idem thomas qui eam format
in secunda secunde q. c xxxviii dicens quod
pacientia non est maxima virtus
simpliciter loquendo licet forte secundum
quid posset dici maxima virtutum
paucis tamen evidencia tamen decla
rantur Primo quia pacientia differt
a virtutibus scilicet fide spe et caritate
et a prudencia que sunt virtutes
cardinales Nam secundum rationem
suam ordinatur ad bonum Est
enim virtus que bonum facit habentem
et opus eius reddit bonum ut
dicitur in ii ethicorum Unde oportet
quod illa virtus principalior sit et
potior que magis et directius
ordinat nos in bonum Virtutes igitur
dicte predicte virtutes directius or
dinent nos in bonum quam pacientia
quia ille directe constituunt nos
in bonum Pacientia autem indirecte
per quantum impedit passionem
iniustitie que retrahit a bono
sequitur quod pacientia nos retrahit
a virtutibus theologicis et est
a prudencia et a iusticia que

sunt virtutes cardinales Secundo declaratur quod paciencia deficiat a fortitudine et a temperancia Sicut enim inter virtutes que sunt constitutiue boni tanto alia est potencior quanto a maiori bono constituit hominem sicut fides spes et caritas quam prudencia vel iusticia Ita etiam inter illas que sunt impeditiue eorum que nos a bono retrahunt tanto illa virtus est fortior seu pocior quanto id quod peram impedit et magis a bono retrahit Cum ergo pericula mortis contra que est fortitudo et delectaciones motus contra quas est temperancia plus a bono retrahunt quam tristicia contra quam est paciencia sequitur quod paciencia deficiat a fortitudine et temperancia Tercio declaratur quod paciencia secundum quod est maxima virtutum in ordine aliarum virtutum que conferunt ad moderacionem malorum que sunt in aduersitate Primo namque ex diuersitate sequitur tristicia quam habet moderari paciencia Secundo nascitur ira quam hanc moderatur mansuetudo Tercio nascitur odium quod tollit caritas Quarto iniustum nocumentum quod prohibet iusticia ut cum paciencia sit contra tristiciam que primo procedit ex perpessione malorum sequitur quod paciencia quodammodo est maxima virtus et quod habet opus perfectum tollere enim principium mali est perfectius quam tollere consequenciam Non tamen sequitur ex hoc quod simpliciter loquendo paciencia sit perfectior omnibus aliis virtutibus Ex his patet responsio ad argumentum in contrarium Sequitur Conserua pocius

Conserua pocius que iam sunt parta labore
Cum labor in dampno crescat mortalis egestas. xxxix^m

auctoris preceptum Quod preceptum dupliciter potest habere exposicionem et secundum hoc dupliciter intellectum inde insurgentem videlicet litteralem et moralem Et primo exponitur secundum sensum litteralem ut dicatur Conserua pocius quasi diceret custodire debes que cum multo acquisiuisti labore quia quod multis laboribus acquisitum carius habetur quam quod de facili possidetur quod potest tribus persuaderi racionibus Prima ratio quia id quod cum labore acquiritur reputatur esse magis preciosum ceteris paribus Secunda quia experti laborem et penuriam que intuerunt in rerum temporalium acquisicione iterato timent subire laborem et penuriam qui vero sine suo labore diuicias habent non sic timent quia non sunt experti Tercia ratio quia unusquisque naturaliter diligit suum et conseruat unde cum diuicie cum labore acquisite sunt per opus ipsius acquirentis ideo magis diligit ut eas conseruat Et hoc est quod in politicorum dicit philosophus quod inenarrabile est quanta est dilectio quoniam aliquid possidere quia homo afficitur ad illud quod est sibi proprium quam per eum est acquisitum Nam si frustra laboremus inopes et pauperes efficiemur Unde Ouidius de arte amandi Non minor est virtus quam querere parta tueri Et alibi Magister dite dicripuit opes et hoc est quod

intendit auctor dum dicat Conserua potius i custodi potius
et maxime scz ne i moderate
ea dispenses ea que sut la pta
i acquisita labore i p laborez
qz dicat Per diuiciarz acquisicio
quide laboris e possessio timois
amissio plena doloris inueint
Propterea augus cu hc bona et v
tilem pbet doctrinam d abice a
te diuiciarz onera abice vincu
la voluntaria abice anxietates
et tedia q plurims te inquietat
animis Sequit Sedulus vsus sed
labor indapno i cu amittimus et
male dispensamus que cu labo
re acquisiuimus crescit mortal
egestas i huana indigentia
tolle qd vis qz ultra expoito
bona Attendens ergo auctor
q dei cultorem non decet que
labore sunt parta inutiliter
et turpiter et pdigalit expe
de seu dare sed potius gseruare
ptanto hoc sum pceptu pbet
fore pemtus obsuandum d Con
ua potius Visa liciali expoito
ne in generali restat mora
lem sensum qa prim inet intel
ligenciam nunc declarandum in spe
ciali Pptus tamen euidencia
est sciendu q quidaz res tpa
les contra deu diligunt et eas
retinent et conseruant nec eas
effundere seu largire pnt pau
peres volut et auari qui sut
earu sui De quibus dicit glo
Hmoi diuiciis deu negare
Quida aut eas diligunt adinstar
domini sicut viri imperfecti
qui adhuc terrenis sunt dediti
Isti sunt qui edificant lignum

fenu stipulam qui s terrena plus
iusto uel mag uel immie dilexe
runt Quida em gsuat et reti
nent ppter deu ut scz pauperi
bus et egenis distribuant sicut
fuerut patriarche de quoru nuo
fuit sctus Joh patriarcha allex
andrinus qui in orone xpo dice
bat Sic sic sic bone ihu ego
dispgendo et tu subministrando
videamus quis vincat et isto modo in
telligendo licite conseruari valet
ac eciam retineri Aliut autem
conseruari et retineri licite in
me valent Unde Greg se io
vo Luce xvi mortuus e aute
diues et sepultus e in inferno
dicit q no e talis punitus ille
qui aliena rapuerat sed qz
lazaro vlcerato ppa non dedit
et medico Hinc e ergo collige
dum qua pena ineatur qui ali
ena diripit si infernali damp
tione pcutitur qui ppa no largi
tur Dicat aut augus qntos em
lazaros videt et plus de eorum
feruis quam de pximorum infernis
cogitates Unde hinc supta
occasione queri pt de tali qsti
one que quide inter religiosos
viros et seculares plerumque
inde consueuit vz vtru sit me
lius diuicias conseruare et re
tinere quam eas contempnere vel
abicere Ad hoc rndent religio
si q melius e eas cotempnere
uel abicere quam aggregatas consua
re et adducunt pparte sua du
as leges sz vna Ewan xix c
xix Vade et vende oia que
habes et da paupibus et habe
bis thaurum in celo Alia apliaz

prima ad Thi. vi. Qui volunt
diuites fieri incidunt in temptacionem
et in laqueos dyaboli et desideria
multa et inutilia que mergunt
homines in interitum Contra secu
lares dicunt quod melius est diuicias
retinere quam eas contempnere uel
abicere quia multe elemosine
inde fieri possunt et adducunt pro parte
duas leges vnam evangelii que
luce xvi habetur facite vobis ami
cos de mamona iniquitatis etc
aliam apostoli ii ad Cor. ix
Qui seminat in benediccionibus de
benediccionibus et metet in vitam
eternam Iudex autem meis auditis
allegacionibus hinc inde profert
dat sententiam interlocutoriam dicit
quod ut ix Diues difficile intrabit
in regnum celorum Facilius enim est
camelum per foramen acus transire
quam diuitem intrare in regnum ce
lorum et intelligitur de illis diui
tibus qui totum cor in diuitiis con
gregandis et retinendis po
suerunt hos tales monet dauid
propheta Diuicie si affluant
nolite cor apponere Hic augustinus
ostendit rationes de causis cor non
apponere Primo quia sunt materia
multarum iniquitatum vnde dicit
quod omnis diues aut est iniquus
aut heres iniqui Secundo quia decipi
unt nec attendunt quod promit
tunt promittunt securitatem
et dant timorem sanitatem
et dant esuriem stabilitatem
et dant subitam deiectionem
Tercio quia inequaliter se habent
Nam vnus habet ad superhabundan
ciam alius ad sufficientiam alius
ad necessitatem extremam alius habebit

totalem penuriam Prosecun
di eciam intelligendum quo ad mo
ralem intellectum est sciendum quod
superflua sollicitudo temporalium siue
labor in dampnum redundare dicitur
quando mortalis inde crescit ege
stas et tunc fit quod quando quidam
continue nimis primo sollicitatur homo
ut sibi necessaria acquirat sicut deus
videtur permisisse gen. iii In su
dore vultus tui vesceris pane
tuo Habitis necessariis sollicitatur ut
superflua congregat que sollicitudo
dissuadetur ad philippenses iiii Nichil
solliciti sitis vnde Crisostomus Sol
licitudo desperacionis est filia
habitis necessariis sollicitatur superfluis
ut vsuras et rapinas noci
ua congregat Notandum tamen quod tri
plex est sollicitudo prima est qua
fit caritas de qua dicitur ad Ro.
xii Qui preest in sollicitudine Secunda
qua fit necessitas hec autem
licita et permissa Tercia est
qua fit cupiditas De hac
dupliciter dicit glo. In sudore vultus
patet panis sed labor corpo
ris sollicitudo tollenda timere
perturbat dum timet ne aut po
ssessa desperat aut elaborata
non contingat prima precipitur Secunda
permittitur tercia prohibetur Quarto
eo quod celestia temporalibus postpo
nunt Et loquitur tunc talis labor
fit in dampno et inde tunc
crescit mortalis egestas nec dum
temporalis vnum etc ut etiam secundum quod
auctor noster in suo metro concludit
dum dicit Quid labor in dampno
prima et partis declaratione
dicit Augustinus quod quidam fuerunt
opinionis homines non debere

laboris sed divine prudencie se
committe confidebat se super id. Luce
xii^o vi ne solliciti sitis anime vestre
quid manducetis nec corpori vestro
quid induamini. huius autem racio
Dicitur ab Augustino. Si adest temporis fa
cultas debemus victum laborando
acquirere alias si vellemus sicut vola
tilia stare hoc est deum temptare.
Si vero imminet necessitas debemus
nos divine prudentie committere
et tunc nos pascet sicut aves.
Et ponit exemplum in paulo et petro
paulus quidem mortem fugit et
tamen christus petrum a vinculis libe
ravit. paulus enim humano auxilio
evadere poterat et ideo si volu
isset divinum explorare auxilium hoc
fuisset temptare deum. Petrus
autem carebat auxilio humano
et ideo se committebat divino sic
faciebat quidam de quo narratur
in vita sancti Johannis elemosinarii pa
triarche legitur ibidem de duo
bus calciamenta facientibus quorum
unus habebat familiam magnam
nec per se ipsum sine divino auxi(li)o
se et familiam suam de arte
sua gubernare poterat ideo
se deo totaliter committebat et sine
intermissione ecclesie ~~committebat~~
vacabat unde de arte sua divi
no mediante auxilio familiam
habundanter alebat. Alius vero erat
ditior qui nec in deo confidebat
nec in ecclesia permanebat invi
dens ergo alteri dixit ei cum ira
unde tu sic dives factus es. Ego
vero vacans arti mee plus de
veni in paupertate cum aliquid re
peri in terra et inde factus
sum dives. Et si vis venire mecum

et quitquid invenimus accipe dimi
dium qui cum acquiesceret et sequere
tur eum autem ad ecclesiam sine
intermissione deduxit ei dicens
et divitem fecit cui dixit alter
non inveniebam in terra ut existi
masti granum pecunie. Sed quia deus
dixit querite primum regnum dei et
hec omnia adicientur vobis ideo
dixi tibi. Quod autem dicat hec
omnia adicientur vobis non est
intelligendum ut dicat Augustinus
semper adicientur. Cum apostolus de
se dicat in fame et in siti in
frigore et in nuditate sed aliqui
dantur aliquibus subtrahuntur. Est
enim deus ut dicat Augustinus medi
cus perfectissimus qui novit que
sunt apponenda et que sunt ab
strahenda cum ergo apponit sunt
ad graciarum actiones cum subtrahuntur
sunt ad probacionem virtutis etc.

Dapsilis interdum notis et caris amicis
Cum fueris felix semper tibi proximus esto

Quadragesimum auctoris precep
tum est ultimum preceptorum prime par
tis metrice et convenit cum xxxvi^o
precepto prosaico (Cariora tomare?)
In hoc tamen differt ab illo
quia in illo prosaico fit mencio de
ceterorum caritate fienda que ex
cludit intemperanciam gustus et inclu
dit sobrietatem que est pro temperan
cia. In isto vero precepto in
formatur dei cultor quomodo possit
amiciciam gratam conservare
quod fit per temperatam seu moderatam
dapsilitatis largitatem. Cum dicat
Dapsilis interdum quasi velit auctor
innuere quod debes te notis et caris

decernaris exhibere et carum et be
niuolum prestare et tibi ipsi erga
circa tuam personam prouidere dum
potes. Et secundum apostolum ad Ephesios v°
Nemo carnem suam odio habere debet.
Et hoc cum fueris felix i. in feli
citate positus esto dapsilis in
dum Dapsilis enim grece largus
latine uel huiusmodi Dapsilis
quasi largus in dapibus id est hic est
in epulis notis cognitis et carus
i. caritatis amicis ut eos carita
tiue protractes Dicitur enim dapsi
lis a dando et carus ab amando
Et esto semper proximus tibi hoc est
dicere quod principue tibi beneficias
et prouideas multi enim diuites
sunt in tantum auari quod suas non
possident diuicias sed adiuicem
possidentur vnde Oracius fuerat
habens habitus nec sibi habet tamen ama
tus hoc preceptum ultra ea que
dicta sunt exponi potest dupliciter
secundum duplicem intellectum inde in
surgentem videlicet literaliter et mora
liter Primo literaliter ut dicitur Cum
fueris felix exponitur quia tamen pro
quam matitos i. diues vbi stedu
quod diuitie nisi comitetur eas nobi
litas et potentatus non faciunt
hominem felicem Vnde philosophus vocat
diuitem ignobilem fortunatum
insensatum felicem Talis expo
sicio contradicit ad hoc habetur supra in
precepto xviij Cum fueris felix
sequitur in metro semper tibi pro
ximus esto i. facere tibi bonum
debes contradicit tamen tuam personam
necessarium est et expediens ut est
dictum hoc est contra multos diui
tes auarissimos in se ipsos ege
nos qui dum filios ditare

queunt male comedunt et male
bibunt et vix dormire queunt et
dum alia consumunt se ipsos con
sumunt In hoc similes sunt gal
line et aquile que sic afficiuntur
amore pullorum ut illi qui come
dant et suam vitam negligunt
ut filiis suis omnia derelinquit
Vnde videmus quod gallina incedit
tota hispida et insuper voce rau
ca Et tamen quando pulli adulti
sunt a parente discedunt nec de
ea aliquam curam gerunt Tales
similes sunt febre continue labora
tibus et maxime vsurarii qui
qualibet die qualibet nocte qualibet
hora quolibet momento et quolibet
festo peccant ceteri quorum peccatores
interpolaciones faciunt in peccatis
Ista febris continua sicut auaricia
cito hominem occidit quia tollit ea
que sunt causa vite scilicet cibum sompnum
et quietem Auarus enim ut est
dictum amore filiorum non audet
comedere Ecclesiastici xiiij Vro sicca
abitur pane et indigens et in
tristicia erit super mensam suam
Non potest etiam amore filiorum dor
mire Ecclesiastici ij Cunctis diebus eius
doloribus et erumpnis plenum
sunt nec per noctem mente re
quiescit Et prouerbiorum iiij Non enim
dormiunt nisi si malefecerint non
rapitur sompnus ab eis nisi
supplantauerint Nec etiam amo
re filiorum possunt requiem habere
sed die ac nocte sunt in labore
et fatigacione Jeremie xlix°
In sollicitudine quiescere non po
tuit Auarus ergo tamquam continuus
febre laborans parum viuit Sed
largus et liberalis multum Prouerbiorum

xxviij Qui odit avaritiam longi fiant dies eius Revera talis qui amore filiorum et pecunie postponit amorem ipse persone non est sibi proximus et facit contra auctoris preceptum quod dicit Cum fueris felix semper tibi proximus esto vel aliter etiam quo ad litteralem intellectum exponi potest ut dicat Cum fueris felix quasi velit dicere cum fueris in prosperitate seu dominio constitutus taliter te habeas cum amicis et proximis ut tibi succurrat contra ut te et filios in statu vel dominio salvet et salveris per eos contra ut sis semper tibi proximus non tamen propter hoc negligas iustitiam per quam pollicia conservatur in amicos cum expedit exercere hoc facere docet philosophus vij pollitice ubi ponit decem que polliciam seu dominium salvat et conservat primo non permittere transgressiones etiam parvas quia qui minime negligit paulatim defluit Secundo bene uti illis qui sunt in regno videlicet subditos honorando eos promovendo eos non iniuriando sed debito modo circa eos in omnibus habendo Tertio non permittere turbationes et guerras et seditiones inter nobiles quia tunc dissipatur dominium quod contrarium facit tyrannus secundum philosophum v pollitice quia civitates tenet divisas ne non et omnes cives inter eos esse divisos ad hoc quod tantum habeant facere quod non contra eum insurgere valeat ita quod de se invicem confidere non presumat Quarto quod ~~[illegible]~~ singulos officiales qui sunt in officio constituti servet in eisdem quia si male se habent puniuntur statim amovendi si autem bene sunt vel in quantum dicit hoc multum facit ad conservationem regni Quinto non conferre alicui de suis subditis nimis magnum dominium quia quando se vident in aliquo magno officio vel dominio taliter sublimati cum nesciat ut plurimum bene ferre fortunas aliis plerumque iniuriantur et faciunt que non decent Sexto incutere timorem illis de regno quod timorem habeat de bellis exterioribus quia per hoc salvabitur pollicia etiam salvatur quando princeps timetur quia tunc melius potest regere et sibi melius obeditur Septimo quod habeat amorem et dilectionem ad illos quos regit quia tunc magis timent quod non accidat aliquid per quod pollicia destruatur quia unusquisque magnam curam habet de eo quod amat Octavo quod habeat curam circa leges potentum quia tunc melius potest servare iustitiam quia quedam iustitia urbanitates servat secundum philosophum in magnis moralibus Nono scire polliciam per quam regit et scire ea que habent regimen conservare et regimen destruere Decimo quod sit virtuosus quia tanto magis virtus requiritur quanto homo maiori statu preest Et specialiter eius virtus extendere se debet circa regimen subditorum quia tunc ipsi plus libentiori animo sibi obedit et sic predicta observando sit sibi proximus quod est auctoris preceptum observare Et deus cuius providentia omnia reguntur in bono statu ipsum conservat Sic conservare dignetur in suo felicissimo statu et dominio magnificum dominum dominum meum franciscum de cararia padue dominum genitum francisco iuniori

eius nato singularissimo utique domino meo per tempora longiora Item Secundo exponitur pro moraliter ut dicatur Esto tibi semper proximus qui velit dicere quod semper debes esse tibi proximus dum in hac vita positus degis ut scilicet divicias tuas terrenas pro celestibus commutes Et ad hoc nos hortatur Gregorius moralium xviii dicens agendum nobis est ut res absolute pituras in non pereunte cogamus tu sive mercedem Terrena enim servando amittimus largiendo servamus Patrimonium nostrum retentum perditur manet erogatum Cogitant quod divites non possent ex hoc mundo secum ferre divicias Unde idem Gregorius super Iob xxvii dives cum dormierit nichil secum affert sic dicit Divicias rebus meis durare non possumus quia illas aut moriendo deserimus aut ille nos vivientes qui deseret pereundo ideo eas in celestibus recondamus pauperibus videlicet erogando cum sint latinari mei ad celum offerentes que sibi dantur quo ad fructum aut Augustinus libro primo Simone xxxviii ideo voluit deus ut essent aliqui pauperes quibus elemosina preberetur ut regnum celorum esset venale aut Gregorius Simone xxxvi hoc fecit paulus qui quondam dives regnum celorum acquirendum divicias reliquit et eas propter Christum pauperibus erogatur Actuum iv. i. q. ii. § viii ideo Luc xvi dicit dominus facite vobis amicos de mamone iniquitatis ut cum defeceritis recipiant vos in eterna thabernacula xviii q v Sed ad hunc

et apostolus i ad thim. vi divitibus huius seculi precipe non sublime sapere nec sperare in incerto diviciarum sed in deo vivo qui prestat nobis habundanter ad fruendum bene agere divites fieri in operibus bonis facile tribuere communicare thezaurizari sibi fundamentum bonum in futurum ut apprehendat veram vitam ad quam nos perducere dignetur ihesus christus amen Et in hoc terminatur prima pars metricalis Secundum quantum ad verum est secunda pars principalis huius opusculi vel libelli etc. Sequitur

Velleris si forte ve lis cognoscere cultus Virgilium legito quem si mage nosse laboris herbarum vires macer tibi carmina dicet Si romana cupis et punica noscere bella lucanum queras qui martis plurima dicet Si quid amare libet vel amari discere legendo Nasonem petito summam autem arca tibi hec est Ut sapiens vivas audi quod discere possis Ergo addes que pertinet sapiencia discere legendo Per quam semotum viciis deducatur evum Pro ipso super de secundo speculo methaphorico hoc est parte metrica que est secunda pars principalis libri Nunc vero in hac secunda parte metrica que est tercia pars principalis libri prosequendum est de tercio speculo methaphorico quod est auctorum sacrum investigacionum receptivum in quo instruit auctor scolasticos ac etiam alios quoslibet iugiter speculari ac etiam in eo conformari

debere et hoc ostendit in hac t'
cia huius libelli pte pmo pcepto
Telluris si forte velis Cu in qua
quide pte xxxv pcepta seu
documenta virtuosa complec
tunt Pro cuius pte euidencia
est breuiter annotandu q vici
curiositatis cognicois intellectiue
et sensitiue inde hinc sumpta
occasione ultra ea que de curi
ositis inuestigacoibus supius
referant breuissime circa hec
duo inuestiganda occurrut Primu
est vtru viciu curiositatis sit
in cognicon sensitiua De pmo
nichil q de hoc sup tractat
in xxxvi psenti libelli pcepto
Ad consiliu ne accesseris Et cetera
medium Circa ad scdm questium
breuit rndet q cognicio sensi
tiua ordinat ad duo vno q
mo tam in homibus q in aliis
aialibus ordinat ad corpis suste
tacionem quia p huiusmodi cog
tionem homines et aialia vitant
nociua et acqrunt ea que sut
necia ad corpis sustentacionem
Alio speciali ordinat in
homine ad cognicoem intellectiua
uel speculatiua uel practicam
apponere igitur studiu circa sensi
bilia cognoscenda dupr potest
esse viciosum Vno qn tu cogco
sensitiua non ordinat in aliqd
vtile sed potius ut euertit hoiem
ab aliqua vtili consideracione
vnde Augus in confessionibus Et
cane currente ptus lepore iam
no specto cu in circo sit aut illo
in agro si casu transea auertit
me fortassis ab aliq magna consi
deracione et cogitacione atqz

a se conuertit Et venacio et in sua
veri demonstrata infirmitate vi
cia mea cito admoneas vanus eru
besco Alio qn tu cognicio sen
sitiua ordinat ad aliqd noxiu
sicut inspeccio mulieris ad cogno
scendum et diligens inquisico
eoru que ab aliis fiunt ordian
tur ad detrahendu siquis vel co
gnicione sensibiliu intendit or
dinare ad pt' ncitate susten
tande ne uel pter studiu intel
ligende virtutis est vtuosa stu
diositatis circa sensibilem cognicoem
De materia eciam curiositatis et
curiosoru recipe sup in pma
phemiali pte de curialitate an
nodum et infra in ista parte
scda vi pcepto Comitte archana
dei pto Inter cetera omi homi
studia sapie studiu e pfeccius
sublimius vtilius et iocundius Pfe
ccius quidem q in qntu ho sapie
studiu dat in tantu ve btitudinis
iam aliqua ptem hz vnde sapi
ens dicit Beatus vir q in sa
piencia morabit Ecci xiiii co
Sublimius autem est quia p ipam
homo papue ad diuinam silitudi
nem accedit q omia in sapia
fecit Vnde quia similitudo e ca
dilectionis sapie studiu papue
deo p amiciciam coniungit Pt' qd
sapie vii d q sapia infinitus
thesaurus e hominibus quo qui vsi
sunt facti sut pticipes amicicie
dei Vtilius aute est q p ipam
sapiam ad imortalitatis regnu
puenit Concupia enim sapiencie
deducet ad regnum ppetuum sapie
vi Iocundius autem est q non
hz amaritudinem illius conuersacio

s. leticiam et gaudium sapie vim°
verum quia non nulli in studio sapie
adeo reputit curiosi quia per vias
naturales cogantur ad discere ea que
sunt supra facultate naturalis in-
genij ac etiam circa cognitor intellec
tuam i moderatum hunt appeti
tum sciendi quod ptinet ad intem
pancie vitium et tale vicium per
suum oppositum s. pstudiositatem
que s. vita sub tpancia gtenta
qua appetitus sciendi moderat
p auctorem nimio foret corrige
dum Propterea auctor contra tale
vicium remedium adhibet optimum.
Sed in hac parte principali huiu-
ter demrat. d. Tellurs si forte
vnde timata prime ptis metre
documentis huius libelli in quo auctor
correpit ydolatrarum errores
Nunc in hac parte secunda mapt er-
rorem pdictorum curiosorum cor
rige ac ipos ad moderatum
vere sapie studium inducere dum
dicit Tellurs si forte Pro huius
precepti intelligentia at euidens
e sciendu quia quatuor fuerunt
curiosorum maneries qui circa
rerum corporalium possessionem
indebite opinabant secundum quod
quatuor sunt maneries diuersimode
de summo bono opinantium Pri-
mo ergo aliquorum fuit quia summum
bonum in vita hominis sunt diui
tie Et quia de agricultura maxime
opes acquirunt ideo isti in ag-
cultura studium suum totaliter po-
nebant Talibus autem obuiando
do quam instruendo dicit quod ad v-
gilij studium recurrere debeant
dum dicit Tellurs si forte virgi
lium legito q. si velit i mere quod

non debes in hoc studium ea inte
tione ponere ut credas quod in diui
ciis agriculture consistat summum bonum
Non tamen ex hoc simpliciter
prohibet agriculture studium
quam docet virgilius s. prohibet
eorum studium qui ea intentione
student quia credunt quod in diuicijs
agriculture consistat summum bonum
et hoc aliqui taliter pbare nitunt
ex hoc sit illud bonum per quo
omnia alia bona hri pnt videtur
esse summum bonum hoc sunt diui
tie mo. simam plm que dicit
quod pecunia s. mensura omnium
rerum venalium Cui concordat
id Ecclesiastes x pecunie obediunt oia
ergo secundum hoc qui s. dicior est
beatior secundum id pbs dicentis Btm
dixerunt pplm cui hec sunt
hanc simaz licet falsissimam
multi tenent eam esse firmissi
mam secundum quod ex dicto euident
apparet ergo et Sed quod hominis
felicitas ex diuicijs nullo modo
consistat sic pbatur diuicie enim
non nisi propter aliud appetuntur
Ipse enim nil boni inferant
sed solum cum vtunt eis ut
ad corporis sustentationem
uel ad aliud huiusmodi Quod aut
s. summum bonum est propter se deside
ratum et non propter aliud non
sunt ergo diuicie summum bonum
Hoc idem ipse virgilius adul
tim sue vite finem fuit vtique
ptestatus per quatuor versus quos
legitur construxisse in quibus
se ondit tres libros copilando
strenuissime laborasse videlicet
librum bucolicorum in quo tradi
dit artem cure pastoralis et

libru eneydorum inquo tradidit
artem cure militaris Et libru
Georgicor inquo tradidit arte
cure ruralis Et tamen pdictos li
bros no ad dei laudem sz ad glaz
edidit popularem vnde dicut
illi vsus sic Pastor arator eqs
pavi colui superavi Capras rura
hostes queqz labore quin De
capris pastis de rure sato ho
ste subacto Nec lac nec sege
tes nec spolia ulla tuli Alior
opinio fuit qd corporalis sanitas
aliaqz corpis bona sint suma
homis felicitas istis etia obiur
gando dicit Et si mage noste
laboras herbaru vires quia
optimus medicus fuit macer nec
in tali sciencia libros studere
debes ea intencione videlicet
ut credas qd in sanitate corpis
aliq bo summu bonu cosistat
qd tn pbat/ contrariu esse veru
Et sic bona corpis cuiusmodi
sunt sanitas pulchritudo et
robur no sunt summu bonu hois
pbat ph̃s manifeste apparet licet
em bonis et malis quia sunt
et instabilia sunt et voluntati
no subiacent preterea aia e me
lior corpi qd non vivit nec p
dicta bona hz n p anima boa
go aie sunt intelligere et alia
huiusmodi est melius qd bo corpis
no est go bo corpis hois sum
mu bonu Ad huc hec bona sunt
hoim et aliis aialibus comunia
~~[illegible]~~ felicitas aute est ppriu
homis bonu no est go in pmissis
bonis homis felicitas Amplius
multa aialia qtu ad bonu cor
poris sunt homie potiora qda

em sunt velociora homie quedam
robustiora et de aliis Si ergo
in hiis esset summu bonum homis
non esset ho optimu aialiu qd
ptz esse falsum Non go felici
tas huana in bonis corpis co
sistens Alioru etiam opinio fuit
qd summu bonu consistet in gloria
et fama Et hinc in lucano studium
suu penitus ponebat qui de bel
loru tractat gla Istis etiam
auctor modo quo supra dicit Si
roma et lucanus gras qui velit
dice no debes etiam in lucano stude
ea intencione ut credas qd summu
bonum consistat in huana gla que i
celebritate fame consistit etiam
sic psuaderi pt Summu em bonum
oportet esse pfectum qui quietet
appetitu Cognicio aut fame in
qua gla huana consistat est imp
fecta est em plurimum incertitudinis
et erroris huius Non pt go tal
gla esse summu bonum Quidam
etiam opinabant qd in voluptate
venerea aliisqz carnalibus de
lectacionibus consistet summu bonum
et hinc in nasone i ovidio actor
studiu suu ponebat Contra etiam
tales modo quo supra dicit auctor Si
quis amare libz et Nasonem
petito i ovidiu qui velit i invere
qd no debes in ovidio stude ea
intencione ut credas qd summu
in voluptate venerea cosistat
nec etiam in aliis carnalibus de
sideriis et delectacionibus Pro
tanto auctor dicit Sum aut hec
cura et i si no cures de istis
nec in eis vis studere saltem
nec curare nec etiam studere debes
qz tale studium turpe est et vanum

Quod sic probatur. In omnibus enim que per se dicuntur sequitur magis ad magis si simpliciter sequatur ad simpliciter sicut si calidum calefacit et maxime calidum maxime calefacit. Si ergo delectationes premisse per se essent bone oporteret quod maxime uti eis esset optimum. Hoc autem patet esse falsum. Nam nimius usus eorum reputatur esse vicium et etiam est corpori nocivus et similium delectationum impeditivus. Non sunt igitur per se bonum hominis. Ergo in eis non consistit humana felicitas.

Preterea actus virtutum sunt laudabiles ex hoc quod ad felicitatem ordinantur. Si igitur in delectationibus premissis consisteret humana felicitas actus virtutis magis esset laudabilis in accedendo ad has delectationes quam in abstinendo ab eis. Hoc autem patet esse falsum. Nam actus temperancie maxime laudatur in abstinendo a delectationibus. Unde ad hoc denominatur. Non est igitur in premissis delectationibus hominis felicitas.

Preterea finis ultimus cuiuslibet rei est deus. Illud ergo oportet ultimum finem hominis poni per quod maxime appropinquat ad deum que fit per contemplacionem. Per predictas autem delectationes homo impeditur a maxima appropinquatione ad deum que fit per contemplationem quia maxime predicte delectationes impediunt utpote ad sensibilia maxime hominem immergentes et per consequens ab intelligibilibus retrahentes. Non est igitur in delectationibus venereis et aliis corporalibus felicitas humana ponenda.

Per hoc autem excluditur error Epycureorum in huiusmodi voluptatibus felicitatem hominis ponencium ex quorum persona dicit Salomon Eccle. vi: Hoc itaque visum est mihi bonum ut comedat quis et bibat et leticia fruatur ex labore suo et hec pars illius. Et Sapientie ii: Ubique relinquamus signa leticie quoniam hec est pars nostra. Et Sap. vi [illegible] ponitur. Excluditur etiam error Cerinthianorum qui in ultima felicitate post resurrectionem mille annos in regno Christi secundum carnales ventris voluptates fabulantur venturos. Unde et Grece chiliaste et Latine milliaste sunt appellati. Excluduntur etiam Iudeorum et Sarracenorum fabule qui retributiones iustorum in predictis fabulis et voluptatibus ponunt. Felicitas enim est virtutis premium.

Ergo etc. Non consistit etiam ~~humana~~ [illegible] felicitas in potencia mundana cum in ea obtinenda plurimum fortuna possit et instabilis sit et non subiaceat hominis voluntati et plerumque malis adveniat que bono summo repugnant. Preterea si aliqua potestas est summum bonum oportet illam esse perfectissimam. Potestas autem humana est imperfectissima. Radicatur enim in hominum voluntatibus et opinionibus in quibus est maxima inconstancia et quanto magis reputatur potestas tanto a pluribus dependet quod etiam ad eius debilitatem pertinet cum quod a multis dependet destrui multipliciter possit. Non est ergo in potestate humana summum hominis bonum.

felicitas ergo hominis in nullo ex-
teriori consistit bono cum omnia ex-
teriora bona que dicuntur bona fortu-
ne sub predictis contineantur. Nul-
la vero felicitate que provenit ex
provisione divina omne desiderium
humanum implet secundum illud ps. Qui
replet in bonis desiderium tuum.
Et omne humanum studium ibi con-
summationem suam et sui consuma-
cionem accipit. Quod quidem patet dis-
currenti per singula. Est enim quoddam
desiderium hominis in quantum intellec-
tualis et de cognitione veritatis
quod quidem homines consequuntur per stu-
dium contemplative vite et hoc
manifeste in illa visione consuma-
bitur cum per visionem prime veritatis
omnia que intellectus naturaliter
scire desiderat ei innotescent. Est
ergo quoddam hominis desiderium secundum
quod habet racionem qua inferiora di-
sponere potest quod quidem homines prose-
quuntur per studium active et civil-
vite. Quod desiderium principaliter ad hoc
est ut tota hominis vita secundum ra-
tionem disponatur quod est vivere
secundum virtutem. Cuiuslibet enim virtuosi
finis in operando est proprie virtutis bonum
sicut fortis ut fortiter agat. Hoc
autem desiderium tunc omnino com-
plebitur quia racio in summo vigore
erit divino lumine illustrata ne
a recto deficere possit. Est iterum
terrenum hominis desiderium quod est sibi
et aliis animalibus commune ut delecta-
cionibus perfruatur quod homines maxi-
me prosequuntur secundum vitam voluptu-
osam et per eius inmoderanciam in-
temperati et incontinentes fiunt.
In illa vero felicitate est delectatio per-
fectissima tanto quidem perfectior
ea que secundum sensus quia etiam bruta
animalia perfruuntur quanto intellectus
est altior sensu quanto etiam illud bonum in quo
delectabimur maius est omni sensibili
bono et magis intimum et magis con-
tinue delectans quanto etiam illa de-
lectacio est magis pura ab omni per-
mixtione contristantis aut sollici-
tudinis alicuius molestantis. De qua
dicitur in ps. Inebriabuntur ab uber-
tate domus tue et torrente volupta-
tis potabis eos. Sic ergo patet quod per
divinam visionem consequuntur substan-
tie intellectuales felicitatem veram in
qua omnino desiderium quietatur et
in qua est plena sufficiencia omnium
bonorum que secundum aristotilem ad felicita-
tem requiruntur. Unde et boecius
dicit quod beatitudo est status omnium bonorum
congregatione perfectus. Huiusmodi autem
perfectioni ultime felicitatis in hac vi-
ta nichil est adeo simile nisi vita con-
templantium veritatem secundum quod est possibile
in hac vita. Et ideo philosophi qui de
hac felicitate ultima plenam noticiam
habere non poterunt in contemplacione
que est possibilis in hac vita ul-
tima felicitatem hominis posuerunt
propter hoc etiam inter alias vitas in
scriptura divina magis contemplativa
commendatur dicente domino luce x Ma-
ria optimam partem elegit que non
auferetur ab ea. Incipit ergo con-
templacio veritatis in hac vita
sed in futura consumatur. Activa
vero et civilis vita huius vite ter-
minos non transcendunt. Hanc autem
felicitatem qua ad perfectionem ultime
felicitatis perducit docet nos auctor
informari debere. Et hoc innuit in
hoc x° precepto dicens. Ut sapiens
vivas. Et hoc est dictu quod debes

distre ea que humano intellectui
sunt proportionata et non exce-
dencia mei facultatem per quam eciam
etas tua erit a viciis semota
Ergo addes et que sit sapiencia distre
legendo Unde per huius dictum ultimum me
tri intelligencia est sciendum quod vo
lens plene et perfecte hanc sapienciam
sapienciam adipisci expedit inter
tercia scire scilicet investigare primo
namque que sit illa sapiencia Secundo
qualis sit tercio ubi invenitur Primo
ad interrogacionem factam per quod sit
sit sapiencia respondit sapiens ad quod
sapiencie vii° scribitur dicens quod sapiencia
est virtutis dei vapor et emanacio
quedam claritatis virtutis omnipotentis
dei et nichil inquinatum in illam
occurrit Candor est lucis eterne
et speculum sine macula maiesta
tis dei et ymago bonitatis illius
Est enim speciosior sole et super
omnem disposicionem stellarum
luci comparata prior invenitur sa
pienciam autem non vincit malicia
Et in octavo c. Et si divicie appe
tuntur in vita quid sapiencie locuple
tius que omnia operatur Secundo ad in
terrogacionem factam per qualis sit sa
piencia respondit beatus Jacobus c iii dicens
Que sapiencia que desursum est primum
quidem pudica est deinde pacifi
ca modesta suadibilis bonis
consenciens plena misericordia et fructi
bus bonis Tercio ad interrogacionem
factam per ubi sit inveniatur sapiencia
respondit beatus Job xxviii c dicens Sa
piencia ubi invenitur et quis est locus
intelligencie eius nescit homo precium
eius nec invenitur in terra suauiter
ter viuencium Abyssus dicit non est
in me et mare dicit non est mecum

Trahitur autem sapiencia de occultis ab
scondita est ab oculis omnium viuencium
Et infra Ecce timor domini ipsa est
sapiencia et recedere a malo intelligencia
De materia sapiencie et eius commendacione habetur
satis supra in primo ac eciam in
prohemio huius libelli in principio Per
tras supradictas introductiones et
per ea que dicta sunt ac eciam corporis
exposiciones et probaciones expe
dita sunt finaliter effectualiter
quamvis antedicta precepta huius secunde
partis metrice ita quod non expedit
ea amplius reiterare

Si potes ignotis eciam pro
desse memento utilius est
regno meritis acquirere amicos

Quinti auctoris preceptum metricum
secunde partis Postquam auctor in supe
riori precepto quatuor precedentibus
preceptis curiosorum errores refre
navit medelam debitam adhibendo
postquam ad rem sapiencie studium incitando
Nunc vero subsequenter in quinto pre
cepto incitare auditorem ad studium
ipsius sapiencie per quam eciam ignotis si
assit possibilitas benefacere eis
debeat et prodesse dum dicit Si
potes ignotis quasi velit auctor
innuere quod istud preceptum est unum
de istis preceptis que ad verum
pertinent sapienciam unicuique indu
cens ut non solum benefacere debeat
propinquis et notis verum eciam
extraneis et ignotis Et quantum ad
hoc corrigit et supplet quod supra
in prima parte metrica precepto
xxxii posuit Ignotum tibi noli
obseruandum in eo quod hic dicit Si
potes ignotis quia teneris facere
autumque si potes Si vero non assit
possibilitas cordialiter tibi compati eis debes

Sed nota quod compassio tripliciter
causatur ab amore naturali secundum quem
homo naturaliter hominem diligit et
ideo naturaliter compatitur homini afflicto
ymo non videtur esse homo sed crude
lis bestia qui homini afflicto non
condolet quia tamen ipse amor est paruus
ideo parum mouet Secundo causatur
ab amore accidentali secundum quem homo
diligit alium quadam amicicia temporali et
ex tali amore compatitur amico indi
genti non tamen quia homo sed quia amicus est
iste amor magis mouet quam primus
Tercio causatur ab amore spirituali
secundum quem homo diligit alium in deum
et secundum deum et est maior quam primus
uel secundus quia non facit tamen duo corda
esse vnum sed eciam ut ambo sint
vnius corporis mistici ymo ut philosophus
pollicetur secundum phus Natura perfecte
se amancium tales esse demonstrat
quia si fieri posset in vnam naturam
se transfferrent ut esset vnum natura
et nomine Et ideo si dolet vnum me
brum compaciuntur et alia et iste
amor magis mouet quam primus
uel secundus Merito ergo bene dicit
Si poteris ignotis Nam ex benefi
cencia consequitur quis amorem
et dileccionem cum igitur amor
ad omnes extendi debeat sequitur
quod omnibus est benefaciendum pro loco
tamen et tempore ut seruatur aliis debitis
circumstanciis Tacto huius in secundo
redditur metro dum dicitur acquire
amicos mitis id est seruicijs et benefi
cijs est utilis regno id est lucracio
diuiciis infinitis et maximum
regnum Nam benefaciendo hominibus
graciam inde acquiras et famam
unde Salomon Melius est nomen

bonum quam diuicie multe super aurum
et argentum gracia bona Prouerbiorum xxii
De hac materia vide supra in secunda parte
perhennali parte capitulo xviii qui incipit
Propter tercio quod allicitiuum denarium etc.
Ad intelligenciam huius precepti et ob
seruanciam est sciendum quod istud preceptum
dupliciter potest intelligi secundum duplicem
intellectum inde insurgentem videlicet
litteraliter et moraliter Primo litteraliter
ultra uero exposicionem litteralem ante
dictam annecti potest quod infra sequitur
videlicet quod quamvis hoc preceptum
omnes indifferenter tangat nichi
lominus tamen tangit singulariter
quemlibet principem qui specialiter lar
gus esse debet scilicet munificencia quod eum facit
omnibus amabilem Unde Prouerbiorum xix
Multi sunt amici dona tribuendo
et ibidem Diuicie scilicet erogate ad
dunt amicos plurimos Exemplum
de tyto imperatore de quo poli
cratus libro iii capitulo iii scribit quod constanti
ssime tenebat in moribus ne quem
postulandi gracia ad se accedentem
sine re uel sine spe abiret et
interrogatibus amicis suis cur plu
ra polliceretur quam prestare posset
Respondit eo quod non oportebat quem
quam a sermone uel facie principis
tristem discedere Unde Tullius libro ii
capitulo xxiiii Nullum vicium deterius
est quam auaricia presertim in prin
cipibus rempublicam gubernantibus
Econtra largitas facit esse ama
biles famosos et claros Unde
philosophus de consolatione libro ii capitulo v cla
ros largitas facit Debent enim do
naria tribuere secundum suum statum de
cenciam et eminenciam sui mag
nificentia et dilatacio promptitudine

et cum hylari iocunditate habitabis
hylari consideracione recta ad suam
possibilitatem et ad eorum quibus dat
qualitatem sicut docet Seneca libro ii de beneficiis
capitulo v dicens Respiciende sunt uniuscuiusque
vires facultatesque ne aut plus
prestemus quam possumus aut minus
Extimanda est eciam persona cui da-
mus utriusque personam confferas et
inter illas examina quid donabis
Denique facies et observans multos
acquires amicos id est beatos viros id est Je-
iuniis elemosinis et obsecracio-
nibus est utilius et melius quam temporale re-
gnum acquirere Ad hunc sensum op-
time facit quod in quadam enar-
ratur hystoria legitur quod quidam rex
qui quidam obsederat civitatem
Et cum non posset eam aliqualiter
expugnare cogitavit si donis
et promissionibus posset eam aliquo
modo habere Elevare fecit machi-
nas et intra pomum aureum valde
ponderosum et magnum precio ma-
davit super cuius circumferencia scriptum
erat detur amico regis sed nemo
ausus fuit de terra illud elevare
timens ne impingeretur ei quod ipse
esset amicus regis Filius procreat (?) sermo-
nem et terram et tandem tot precia fecit
quod viri civitatis aperuerunt regi ia-
nuas civitatis illius volebant enim
esse amici regis ad hoc ut de au-
ro hunidant (?) haberent Sic modo
si vis civitatem celestem ingredi
facias largas elemosinas cum
enim unam tribuis in honore virginis
gloriose unum amicum acquiris ad
aliam in honore Iohannis Evangeliste
tribuis aliud amicum acquiris sic fa-
ciendo tot ibidem acquires amicos

qui tibi aperient ianuas celi in quo
cum rege regum eternaliter ac feli-
citer regnare valebis Pro primis
sorum intelligencia magistri in speci-
ali est de in frascripto dubitabili
querendum videlicet utrum melius
sit sine regno amicos habere quam
regnum sine amicis possidere
ut auctor iste asserit Sed quod questi-
to breviter respondetur quod melius est habere
amicos sine regno quam econtra
hac scilicet condicione adiecta quando scilicet
unum sine alio haberi non potest quod
dupliciter ostendi potest Primo sic illud quod
est virtus aut saltem non est sine vir-
tute est melius quam illud quod non
est virtus et potest esse sine virtute
ut viii Ethicorum Aristoteles Re-
gnare autem est virtus et potest esse sine
virtute et contra virtutem ergo melius
est habere amiciciam amicorum quam regnare
Secundo sic melius et utilius est quod
magis necessarium est vite humane quam
regnare sed facilius enim potest homo
sine regno vivere quam sine amicis
ergo etc. Quod cuius evidenciam huius
responsionis ac etiam racionis non quod
dicit Aristoteles viii Ethicorum ubi
declarat amiciciam cuilibet statui
fore necessariam Dicit enim quod nullus
bene dispositus eligeret sibi bonum
vivere cum hoc ut haberet omnia ali-
a bona exteriora sine amicis Re-
les enim qui possident exteriora
bona scilicet divitibus principibus pote-
statibus maxime videntur indigere
amici Primo quidem ad usum horum
bonorum nulla enim est utilitas
bonorum fortune si ex hiis aliquis
nulli beneficiat beneficium autem
maxime et laudabilissime fit

ad amicos Secundo ad conservationem
talium bonorum que non possint con
servari sine amicis quia bona fortu
na quanto maior tanto est minus
secura quia plures habet insidiatores
nec solum in bona fortuna utiles
sunt amici sed etiam in contraria puta
in paupertate Nam homines ex
timant amicos spale refugium
sicut etiam amici necessarii sunt
iuvenibus ut per ipsos cohibeantur a
peccatis cum ad concupiscentias
sint proni Senibus propter defectus
corporales quos habent et illis
qui sunt in summo i. in etate per
fecta ut dicit philosophus viii Ethicorum
quia amicicia est magis necessaria illis
qui sunt in summo ad bonas acci
ones s. contemplandi veritatem
Sunt etiam utiles amici ad con
servationem civitatis unde et legis
positores magis student ad ami
ciciam quam ad iusticiam et magis ser
varetur civitas cum sola amicicia
quam cum sola iusticia sine amicicia
Unde tullius de amicicia et rerum
natura si amicitie coniunctionem
demeris nec domus ulla nec urbs
stare poterit nec agricultura per
manebit Quod etiam eius urbs sit
ex dissensionibus et discordiis
parum patet Que enim domus con
stabit et que firma est civitas
que non discidiis possit everti etc.

Mitte archana dei celumque
inquirere quid sit Cum
sis mortalis que sunt mortalia
cura Sextum scde partis mette
preceptum Doctores asserunt quod
eorum que deo conveniunt triplex
est maneries quedam enim sunt que
possunt per racionem et investigacionem
humanam naturaliter cognosci sicut
deus est sempiternus et immortalis
et similia de quibus dicit apostolus (ad
Ro xi Invisibilia enim dei a crea
tura mundi i. ab homine per ea que
facta sunt intellecta conspiciuntur
sempiterna quoque eius virtus et divinitas etc.
Quedam vero sunt que cognosci non
possunt per racionem naturalem sed tamen
cognosci possunt per revelacionem fidei et
sacre scripture sicut est deum esse cre
atorem mundi et filium incarnatum
et similia Quedam vero sunt que com
prehendi non possunt nec per racionem
naturalem nec per sacre scripture auctoritatem
nec per revelacionem quia non sunt reve
lata sed soli deo cognita sicut dies
extremi iudicii et similia et ista
archana que sunt dimittenda Un
de hiis dicitur actuum primo
Non est vestrum nosse tempora vel mo
menta que pater posuit in sua
potestate Attendens ergo auctor quod appe
titus veritatem cognoscendi mo
deratus et curiosus efficitur quando
excedit super humanam facultatem
ingenii et tunc tales in errores
varios de facili labuntur secundum quod
super Eccli iii lucide manifestat dicens
Altiora te ne quesieris et fortiora
ne scrutatus fueris et in pluribus
operibus eius ne fueris curiosus et
postea sequitur multos enim sup
plantavit suspicio eorum et in
vanitate detinuit sensus eorum
Pro tanto tale curiositatis modum
auctor refrenat et prohibet au
ditores scilicet ab inmoderato appetitu
cognicionis rerum spiritualium dum dicit
Mitte archana dei quia velit in
micere auctor cum sumus mortales
aliquo ingenio acumine ad ea investiganda

non cogitemus cu scriptu sit pu
xxv · Sicut qui multu mel come
dit no e ei bonu sic qui scruta
tor e maiestatis opprimet a gla
i puabit · Et hoc e qd vult dice
mitte pdimitte simplex p com
posito cu metri et est ibi figa
que d amphes cum videlicet
pncipiu dictois aufert · De hac
et alijs figuris hetur ad plenu
mdere forus in glo q incipit
ablata de v sig exo ul aliter
expom pt ut dicat · mitte i
humiliter inqre et investigare
archana i secreta de quibz d
Aplus ad Cor ij c · 1a nc ocul9
vidit nc auris audivit nc in cor
homis ascendit que ppavit deus
diligetibz se · Celumqz inqre qd
pt qz scribit · Eccli j altitudinem
celi et longitudinem tre et p
fundu abissi quis dimensus est
q d nulls · Cum pz mortalis i
terenis circa que sut mortalia i
que a quib mortalis addiscere
pt in hac mortali vita · Non
intendit auctor phor qd solum
de mortalibus sit curandu et
no de i mortalibz qz sm hc non
esset curandu de deo qui e im
mortalis nc de aia mra q etiaz
e i mortalis · Et sic istud documtu
esset fidei sane contrariu · Sed
vult dice qd no curemus addisce
illa i mortalia que ab homie
mortali cognosci no pnt qdiu
e in statu mortali scdm qd su
perius e expositum p pmissoru
intelligencia magis in speciali
e de infrascriptis dubitabilibz q
rendu · Et pmo vtrum psciencia
dei inferat necitate · Scdo qre

deus creat vel nasci pmittit qs
scit dampnandos · Obmissis al
tercacionibus curiosorum circa questita
rndetur · Et pmo quo ad pmum tribz
modis rndetur · Prima modo est
mram insufficienciam pfitendo
dicit enim phus ij metha ce qd
intellectus nr se hz ad maifesti
ssima nate sicut ad solem oculus
noctue · Sz oculus noctue no suffit
ad intuendu solem no solu in
fonte rom ets cu descendit in
aere p splendore quare latens
in die volitat sola nocte ergo
si sic se hz nr intellectus ad ma
infestissima oie costat ergo nra
intelligendo defice et qi ad omia
cecos esse ut si sic sumus ad ma
infestissima nature creata quos
esse possumus ad occultissima
ne increata · Unde et Salomon
ille inclitus homi sapientissimus
sic ait cunctas res difficiles no
pt ea ho explicare smoe · Si
ergo no pnt explicari terrea
non poterunt cimiari diuina ma
xime cu dicatur · decia pmi libri
de causis qd supior sit omni nra
rone eius ppter magnitudinem
ipius esse · Item addit sapien
tissimus rex ille se de omnibus
rebz subtilissime investigasse
Et hoc solu dt se invenisse qd
omni operu dei nulla posset ho
invenire racionem eorum q sub
celo geruntur · Sic ergo omo sic
desiat circa terrena i mo creata
ponde et mesura qd faciemus
dum qrimus increata que sunt
simpr infinita · Et sic intellectu
nulla pnt esse conclusa ymo
sicut dt Innocencius li · j de contemptu

qr vix e aliquid tam vile vix tam
facile qd ad plenu intelligat
ad liquidu comprehendat nisi for
san illud pfecte ~~sciat~~ sciat qd
nichil pfecte sciat qm qr ex hoc
insolubilis redargucio consequat
vnde legit qr quidam phus nullis
annis in solitudine degens ut
apum natura cognoscere posset
et tamen pfecte nequiuit vnde nar
rat tullius de na deorum qr quidam
rex qsiuit a quodam pho quid eet
deus et phus ad respondendum
trium postulauit cui rex trium
tum dierum dedit quo expleto
iterum trium dierum petiit
et iterum trium dier trium accepit
Illo expleto adhuc maiorem
trium requisiuit cui rex ut vi
deo me deludis at ille no fa
cio dne s deus e tal i mensu qr
qnto de eo plus cogito tanto
plus deficio Et quid dicam no
inuenio Scdus modus vnde
di est qstiones qstionibus re
pellendo Et istum modum tra
ditum hemus a dno mt xxi
phariseis interrogantibus in qua ptate
hoies de templo eiceret mensas
nummulariorum euerteret no re
spondendo sed ab eis e contrario re
quirendo rndit vtrum bapmus
Joh a deo esset ul ab hoibus
inibus requisiuit asserens qr si ipi
hoc dicerent et ipe eis in qua
ptate hoc faceret rnderet
Dicebat enim qr ipsi hoc obmu
tescerent et ipi ad hoc qd qsie
rant vitaret Et hic e opti
mus modus curiosos confutandi
qui querunt de pscia siue pdesti
natione diuina que nunc sunt nob

occulta uel alia queuis secreta
que nobis deus nunc voluit esse
velata Tales enim hoies cum sint
pmagna pte sine lris magis confi
dunt cum rebus vilibus qr argu
mentis subtilibus quorum efficaciam
et virtutem et si de intra se con
cludes ipi enim no intelligunt nec
curat De hiis aut omnibus et ma
infeste aliqua exe gra pponant
que Augus in lo ciuitate dei ad
ducit pmo qrit qr ad tam sint
dissimilia s oleum argentum et ignis
et nec sciat ipse ingeniis et nec
dat quod lz quid e qr liuidum
oleum maculas nigras effundit
argentum candidum lineas nigras
facit omnia que lambit tetrima
reddit Scdo querit Augus ubi
sup quid e qr pallee sint tante
caliditatis qr poma acuda et i
matura maturat et tante frigidi
tatis qr glacies et niues in esta
te media conseruant ne fluant
cum tamen calidum et frigidum
omnino sunt contraria in eodem subiecto
esse no pnt In fulgure et mira
et stupenda apparent dicat ei
lapillus esse quodicus ad modum
sagitte figuratus in medioque in
supficie aeris gratus hic aurum
et argentum in marsubio laneo
ul in scrinio liquefacit et marsu
bium et scrinium no ledit et multa
alia stupenda facit Si g curi
osi istorum et similium nesciunt ra
tionem redde desinat celestia
archana indagare Tercius modus
rndendi e racionibus et exem
plis veritatem astruendo pmo
ergo qr diuina pscia nullam necessita
tem inferat ondit Boecius exemplo

Et ratione. Ratio ergo talis est quoniam
deus prescit quedam futura de ne
cessitate ut solem oriri et quedam
ex voluntate libera sicut hominem
currere vel aliquid laborare. Et lo
quor nunc de ordine quia deus sic presci
vit et instituit. Illa ergo que sunt
a causa naturaliter operante ventura
sunt de necessitate que vero sunt a
causa libere operante ventura sunt
libere quia sic venire instituit et
prescivit. Exemplo etiam probare vi
detur quod divina prescientia nullam necessitatem
inferat presupponatur quod aliquis sit
aliquis homo in quo solo paratus
sit ad ambulandum. Alius autem
homo sit ibi super altam spelun
cam prescius futurorum qui monet
eum ne per viam sinistram mordet
sed aut per dexteram aut saltem
per mediam vadat. Et ille contemp
nens ad sinistram vadat in
latrones incidat non fuit spe
culatoris culpa quia hoc prescivit
et maxime quia admonuit sed
illius qui contempsit. Sic in proposito
dicamus moraliter scilicet quod via dextera
est innocentia que ducit ad celum
via sinistra est peccatum que ducit
ad tartharum. Sed via media est
penitentia in purgatorium que ducit
ad purgatorium. Deus ergo scit
quam viam quilibet est facturus et
monet ne per viam sinistram mortalis
incedat sed ut per dexteram vel
saltem per mediam vadat. Si quis
igitur viam peccati eligit et ad
tartharum descendit non est deo vi
denti et admonenti sed sibi con
temnenti imputandum. Preterea
quare vulneratus medicinam requirit
cum deus sciat quando sit moriturus

Et quare agricola terram serit et vi
neam colit ex quo deus scit quos
debeat fructus proferre. Sed si
vulneratus medicinam contempserit
mortem incurrit. Si agricola terram
vel vineam non ~~[illegible]~~ colit steri
les fructus habebit quia deus sic fu
turorum esse instituit et prescivit. Pro
terea aliqui fuerunt etiam opinio
nis quod constellationes etiam inducant
necessitatem et in hac opinione
fuerunt mathematici seu naturales
asserentes quod si homo sub bono
planeta nascatur quod bonum habebit.
Si vero sub malo malum habebit.
Hanc erroneam opinionem improbat
Gregorius in Epiphanie omelia .x. Plures
dubitat quod multi sub eodem puncto
nascuntur in hoc mundo quorum
quidam sunt reges et divites et
aliqui ribaldi et pauperes. Ad
hoc respondent naturales dicentes quod
puncta constellationis transit in ictu
oculi unde non possunt simul ibi
in tam modico puncto nasci. Contra
istos respondet Gregorius. Estimas quod
ita sit quod punctum mutatur ita cito
transit nativitas hominis est mora
sa ita quod multa puncta transire possunt
ergo oportet dicere quod homo habet tot
facta quod puncta transiert in nati
vitate sua quod est derisorium dicere.
Preterea si constellatio inferret
homini necessitatem esset homo excu
sabilis de peccato coram deo. Dicere:
Vos domine creator dedistis tali
planete talem virtutem ut
non possum vincere peccatum et peccatum
a deo est voluntarium quod si non
esset voluntarium non esset peccatum.
Alii fuerunt alterius opinionis asse
rentes quod ipsa a deo ordinata sunt

omibus et hin

omnibus Et hii vere peiores sunt
ceteris quia si verum esset quod omnia
ordinata essent multa sequerentur
inconvenientia primo quia peccatum non
esset quia si peccaret hoc esset propter ordina
tionem dei hoc est ex necessitate
ideo non esset peccatum ut deus posset
peccatores punire Postea bonum
non esset bonum Postea tolleretur
iusticia quia non esset infernus nec
paradisus Postea tolleretur cura rei
familiaris Octaua si omnia ordina
ta sunt ergo non oportet arare nec
vineas colere nec ad mercatus
ire propter quod sunt ordinata et sic
isto modo deo esse diues uel pauper
et huiusmodi etc Et sic de primo
quesito sufficiet ad sensum Quo
ad secundum questium quare deus creat
uel nasci permittit quos dampna
dos esse cognoscit Breuiter huic
quesito respondet apostolus Ad Romanos ix
An non habet potestatem figulus ex e
adem massa facere aliud vas
in honorem aliud ad contume
liam vbi dicit Augustinus ideo non
vtrumque ad honorem ne me
ruisse existiment et non vtru
mque in contumeliam ne aut iudici
um iniquum super exaltet ac per hoc nec
dampnatus ex debito supplicio
iuste conqueratur nec liberatus gratis
superbe de meritis glorietur Augustinus
autem in enchiridion ad istam
questionem respondit scilicet quod deus cum sit sum
me bonus non sineret aliquod
malum esse in operibus suis nisi a
deo esset omnipotens quod de malis po
sset elicere bona Vbi sciendum
quod quatuor maxima bona de ma
lis hominibus deus elicit Primo quia

ex hoc boni meliores apparent
sicut et album iuxta nigrum ma
gis relucet Augustinus ubi supra id
quod malum dicitur bene ordinatum
et suo loco positum eminentius com
mendat bonum ut magis placeat
et laudabiliora fiant dum compa
rantur malis Secundo ex hoc dei iusti
cia commendatur Cum enim omnes
sint vie domini sunt misericordia et veritas
si omnes ex misericordia saluaret non appa
reret eius iusticia velut si iudex om
nibus malefactoribus parceret non
appareret iustus et nulli vmquam
parceret non appareret pius Tercio
per malos boni exercitantur et ma
ioris corona patientur Si enim mali non
fuissent nec corpus fuisset occisum
et homo fuisset redemptus nec
stephanus fuisset lapidatus nec
aliquis sanctus per martirium corona
tus Gregorius Quod lima ferro
quod fornax auro et tribula grano
hoc facit tribulatio viro iusto Quarto
quia de malis ~~fiunt~~ sepe multi
sancti sunt generati sicut de Esau
malo generatus est sanctus Iob Et de
achaz malo Ezechias bonus
de amon malo Iosias sanctus
de heretico petrus martir egregius
ex spinis nascitur sed si spina
penitus presideret nulla rosa na
sceretur Deriuat ergo deus spinas
in terram ut inde electas suscipi
at rosas Ad mazarum facit Canon
religantes xxiii q v De
materia ista etiam tangitur
supra in prima parte prohemii etc

Linque metum leti nam stul
tum est tempore omni Dum
mortem metuis amittis gaudia vite

Septi^m scde ptis preceptum est
primus preceptum est qui idem cu p
cepto xxij pme ptis metrice xxvij°
Ne timeas illam et que ibi dicta
sunt eadem poterit hic repeti brevitis tamen
hic quod multum facit ad infor
macionem sapientum Notandum
vero hic quod triplex est mors scilicet
mors vitalis mors mortalis
mors transiens seu humanalis
prima dicitur mors vitalis eo quod
facit nos vivere sicut mors xpi
De hac Appok xiiij° Beati qui
in domino moriuntur qui velit dicere
quod non sunt vocandi beati volup
tuosi nec pecuniosi nec ambi
ciosi superbi sed solum qui in
domino moriuntur Mors enim ta
lium duo facit que ad perfectam
ducunt beatitudinem primum est
omnium malorum carencia Secundum
est omnium bonorum affluencia De
utraque beatitudine habetur ysaie
xxxv quod beati gaudium et leti
ciam obtinebunt et fugiat ab
eis dolor et gemitus Hoc autem
facit bonorum mors Nam secundum
Bregorium mors est quedam ianua
per quam homo exit de omni
miseria et intrat ad locum in
quo sunt omnia gaudia qui velit
dicere quod talium mors nil aliud
est quam finis miserie ianua vite
et beatitudinis plenus ingressus
Secunda mors dicitur mortalis quia
est ipse dyabolus De ista habetur in
Osee propheta xiij c O mors
ero mors tua Tercia mors
transiens dicitur humanalis De
qua auctor quod non debemus hanc
humanam mortem timere quoniam
ad hunc finem nati sumus scilicet ut

moriamur Et hoc est quod inten
dit auctor dum dicit linque
metum leti qui velit timere No
li timere mortem temporalem Nam
timor et metus pertinent ad spiritum
timor autem ad corpus solum
letum per omne dyptongo scriptum
dicitur mors eo quod deleat et
distruat vitam temporalem vel dicitur
per contrarium scilicet per antifrasim Nam
stultum est amittere gaudia vite
eterne vel temporalis omni tempore hoc
est dum metuis mortem ac
si aperte dicat quod amittere gaudia
vite propter talem meditacionem
est valde stultum hoc est qui semper
timet mortem nunquam gaudebit
Talis doctrina contra multum expor
bitat a iure divino prout dicitur
etiam in preallegato Ne timeas
illam aliqualiter consonum est precepto
Nec video quod talis doctrina sal
vari possit nisi vellemus intel
ligere et dicere quod autor dixit
et intellexit quod peccatum ponere
debemus opera eterne mortis si
ergo velimus eternam mortem
evadere ad consilium apostoli ad coll
iij c Attendere nos oportet dicens
Mortui enim estis et vita vestra
abscondita est cum xpo in deo
est ergo cum xpo qui est vita nostra
ut mortem spiritualem peccati et
tormenti eterni evadere valeamus
Beatus ergo qui non ledetur a mor
te secunda Appok ij Memoria ergo
et recogitacio mortis utilis est
triplici propter quatuor utilia que ex
tali proveniunt memoria primum est
ut homines a peccatis retrahantur
Secundum est ut corde humilientur
Tercium ut ad bona agendum stimulantur

Quartu(m) est ut vita mortalib(us) no(n)
appetat. Et de omnib(us) hiis simul
Job x scribit. Nu(m)q(ui)d non pau
citas dieru(m) meor(um) finet(ur). breui
Ubi Gregorius mor(alium) ix exponendo
dicit Cum culpa a(n)i(m)am tangit ne
cesse est ut breuitate sue delecta
tionis aspiciat ne ad i(n)ma(n)tem
mortem i(n)iquitatu(m) rapiat. Et
alphorabius in l(ibr)o de diuisione
ph(ilosoph)ie Est tediu(m) et cura et stu
diu(m) et solliciatudo mort(is) p(ro)p(ter) hoc
intelligere volens p(ri)uor(um) deside
rioru(m) et volup(ta)tu(m) carnaliu(m) mor
tificacio(n)e quib(us) mortificat(ur) s(e) ap
plicat. ad cura(m) veritat(is). Tullius
eciam li de tusculia q(uestionum) li loquens
de Socrate ait Tota vita
ph(ilosoph)or(um) e(st) mort(is) comeditacio. Et
Senec(a) Ep(isto)la xxxvi(ii) meditare
mortem qui h(oc) dicit hoc d(icit) liber
tatem iub(et). Nullus ergo i(n)tume
scat de dignitate temporali
nec p(ro)speritate seculari co(n)fidat
s(ed) mort(is) memoria iugit(er) ante
cordis oculos h(ab)eat suamq(ue) con
siderat fragilitate(m) et i(n) morte
om(n)i(u)m bonoru(m) t(em)p(or)aliu(m) ablacione(m)
morient(is) calamitatem. Hiis
itaq(ue) consideracionib(us) p(er)habit(is)
retrahim(ur). a pctor(um) libidine et
dignitatis ambicione. Ideo Job
xxxi° q(ua)si intumentes fluct(us) s(upe)r
deu(m) timui. Ubi Gregorius xxi mor(alium)
insi(nuans) d(icit) q(uod) i(n) mente tempestate
et fluctib(us) tumentib(us) nulla
nauigantib(us) reru(m) t(em)p(or)aliu(m) cura
nulla carnis delectacio ad mente(m)
reducat(ur). tunc(?) res in despectu(m)
veniunt amore viuendi veru(m)
q(uia) carnis volup(ta)tes et mundi de
lectaciones impediu(n)t hominez

ne p(re)cogitet mortem Ideo Eccl(esiasti)
vii scribit. Melius e(st) ire ad domu(m)
luctus q(uam) ad domu(m) conuiuij. Illa
e(ni)m finis admonet. Si ergo mor
tem consideras no(n) se sup(er) alios
efferet. Jeronimus(?) Senec(a) li(bro) iii de na
turalib(us) q(ue)stionib(us) d(icit) Quid clienti
tuo irasceris sustine pauliculu(m)
venit ergo mors que mors pa
res faciet. Et Ep(isto)la xcv Mors
om(ne)s equat et om(ne)s pares mo
rim(ur). q(uia) om(ne)s mundi regredim(ur).
sicut om(ne)s mundi regressi sumus
Eccl(esiasti) v. Quantu(m) aut(em) valere
possit iugis mort(is) memoria
In vita Joh(ann)is Elemosinarij luci
lent(er) declarat. Ubi legim(us) q(uod)
antiquit(us) postq(uam) imp(er)ator esset
coronat(us) exstatib(us) eo astantib(us)
monumentor(um) edificatores venire(n)t
cum marmorib(us) diu(er)si coloris
et ab eo inq(ui)rebat de quali mar
more iub(et) imp(er)iu(m) tuu(m) fieri mo
numentu(m) tuu(m) Insinuantes ei q(uod)
tamq(uam) ho(mo) corruptibilis et tra(n)si
toriu(s) a(n)i(m)e sue cura(m) h(ab)ere deberet
atq(ue) pie suu(m) dispone(re) imp(er)iu(m)
p(ro)pter q(uo)d p(re)fatus Joh(ann)es fieri sibi
monumentu(m) studuit voluit bo
nam imitacione(m) suis successo
rib(us) relinq(ue)re. Demostenes at
ph(ilosoph)us p(re)ter allex(and)ri magni de
cessum de ip(s)ius gestis et mor
te composuit codicem q(ue) ap(u)d
grecos p(ro) magno notali h(ab)et(ur).
Pauc(us) libri sciam docuit o(mn)ia
m(un)dana esse (con)tempnenda. Et
in ip(s)is nullo(modo) sp(er)andu(m) fore atq(ue)
p(er) philoso(phi)ca figm(en)ta satis app(ro)
bauit ap(er)te cui(us) tractatu(m) am
plissimu(m) obmittetes quadam
sui dicti p(ar)ticula qua idem p(er)tracta

sup allex^xi sepulcrum tumulum rexite
mus Posuit autem demostenes
phatos versus in persona allex^xi se
metipsum reprehendentis ex indomi
ta rabie que i mundo viuens gere
bat nobis extans exemplum prebens
ut superbie elacionem penitus re
pellamus mortis mediacione i mente
ingiter habeamus dicens En ego qui
totum mundum certamine vici Di
ctus allex^x vincor in hora breui
Quinque tenens regnum cuctis domina
bar in orbe Nunc me non teneo
nec in regna valent Reges
sternebam me mors durissima
strauit Omnia mactabam contractor
et ipse miser Omnia temptaba me
vermis temptat et artat Me ver
mes rodunt vermis in orbe fui
Omnia tollebam mors me tulit omnia
tollens Nulla tenere queo puluis
et vmbra teror Non erat suffi
ciens in mundus vndique captus
Me breuis olla capit tam breuis
orbis erat Ethereum culmine griffo
mediante petiui Nunc cum thar
thareis infima tango reus Me
mare persensit me vitrea testa
profundum Vrna breuis tumidum
me frigidum que tenet Cur ho
mo qui moderis cupis sublime leua
ri Cur plus lucraris plura
tenere cupis Omnia pereunt
tamen sitque florida vita Cum plus
contendis fluuius ad vina riuus
Aspice me miserum corpus cui cun
cta famebat Nunc breuis in
stricto me tenet vrna loco Cur
natura viri studes sublimia gau
det Cum sit ex fragido condita
primo Et persticiemus que cunctis morte
paruntur Multa timeret homo quod sibi

tuta putat Magnus allex^os dicebar
in orbe tyrannus Vermis sum et qua
lis lector et ipse vides

Irata de re incerta contende
re noli Ira impedit animum ne
possit cernere verum Octauum
stude pertinet mente preceptum quo ad
primum metrum Et est pro omnia simile
in summa cum plus ho ipse precepto
Noli irasci ab re vnde prudens
lector exponere potest si placet istud
pro illud Pro secundi vero met
intelligencia est sciendum quod duplex
ira in sacro reperitur eloquio prima
est commendabilis et virtuosa secunda
est detestabilis et viciosa Prima
ergo ira est commendabilis et vir
tuosa De qua Ecclesiastes vii^o scribitur
Melior est ira risu quia per tristi
ciam vultus corrigitur animus delin
quentis Secunda que dicitur detestabilis et viciosa est qua homo
irascitur proximo Et hec habet du
as species quia prima est subita et
sine racionis deliberacione et hec
est venialis Secunda est cum consensu
et racionis deliberacione et hec est
mortalis Has igitur species tangit
Dauid propheta dicens Irascimini
et nolite peccare quasi velit dicere
si subita consurgat in vobis ira
non consenciat racio Ira vero
que cum deliberacione est si inue
terascat odium dicitur Et nihil aliud
est odium nisi inveterata ira Et
Ira potest diuidi in apertam et occul
tam Item etiam in iram qua quis
sibi irascitur et qua irascitur proximo
et qua irascitur deo De primo
Socrates Iracundia cum aliis i
rasci desinit sibi irascitur De secunda
dictum est plus De tercia Ecclesiastici xxviii^o

Qui in altum mittit lapidem cadit
sup caput eius. Item ira duplex
lz esse s. esse nec et esse moty
put deordinat ab optimo lz ee
mobile qd vicium e q ira no est
pctm ratione prime passionis y
mo pena si tame h dr quida acci
onem p qua deordinat hominem
et qntum ad deum et qntum ad proximum
volt enim expetere aim vindictam
qua no dz a deo expetere uel
a iudice sub deo constituto. Ite dns
ponit tres gradus circa reatum
ire cu dicat mt. v. c. Omnis qui
irascitur fratri suo reus erit iudicio
qui aut dixit racha reus erit
concilio qui aut dixerit fatue
reus jehenne ignis erit. De
hijs dicendu e q ubi crevit or
do culpe crevit et ordo sentencie
In reata ira sine voce iudicio
Ira cum voce concilio Ira cu ser
mone contumelie iehenne ignis
mancipatur. Scdm vo grego in
pmo est ira tm In scdo ira et
vox In tercio ira et vox et certa
expssio vastationis. Dr autem
greg q iudiciu e vbi discussio
Concilium sine diffinicio Jehenna
ignis sine executio. Attendens
go auctor q h'o dr vituendice e ra
tionis oculum excecatum et turba
tum et p qns ve sapie impeditum
ex eo q vera sapia scdm beati ia
cobi simul e pacifica et mode
sta et ira paci et tranquillitati
opponatur a deo quia impeditur aim
ne possit cne verum. Ptato vere
sapie auditore p q suu proprium
induxit ut ire vicium ab eius aio
sine corde radicatum dz abdicare di
cens. Impedit ira aim ultra illa
que sit dcta circa ire vicium duo
sunt nobis consideranda pmum est
eius multiplex malum aim subvertes
Scdm est eius multiplex remedium
aim submovens. Circa pmum e sciendum
q ira e ventus pestilens hois
interiora depascens vitam mi
nuens. Civitatis commovens rix
as verborum inducens castra villasq
consumens et omnes provincias et civi
tates invadens. De hijs omnibus
simul prov xxvi. Sicut carbones
ad prunas et ligna ad ignem
sic ho iracundus suscitat rixas.
Ira autem hoc ire vicium subvertit
aim ne possit cnere verum pt
duplr comprobare scdo ratione scdo
auctoritate. Ratione sic homo cogni
tiua hois inquieta et i motu
existens no pt iudicare de re sibi
presentata nec etiam eam discernere
sicut apparet de homine qui mo
uetur qui no pt vide rem immo
tam et longinquam nisi subsistat
Unde vij Ethicorum dicit phus
q aia in sedendo et quiescendo
fit sciens et prudens s hois
iratus no e quietus s in motu pp
ebullicionem sanguinis circa cor quia
ira e accensio sanguinis circa cor
ut dt Aristoteles. pmo physicorum
go iratus no pt cne verum ppte
rea nullus pt cnere verum du
res apparent alterius dispositio
nis quam sunt in seipsis ut de in
firmo qui non cernit uel di
scernit saporem ut dulcedinem
quia sibi apparent aliter q sunt
pter indispositionem gustus sic
homo iratus Unde aris s ethi
ca Non enim eadem videntur ama
tibus et odientibus neque iratis

et mansuetis se brutibus h aut oio
altera aut secundum magnitudinem
altera quo irata non potest eme rom
II' Quod patet id auctoritate ysidori de summo
bono c xv Iudex iracundus iudicij
examen non potest intueri Item Gen
li ij de ira habet iracundia quod
mali non vult regi et irascitur
Ex isto namque vitio quinque nascuntur
filie prima filia ire est rixa quod
est audax voluntas vindicandi
iniuriam sentitam precedens Secun
da filia est timor mortis hoc est
vindicandi tamen in exaltando voce
per vituperium et ad aliorum peruenire
eius aures Quarta filia est indi
gnatio que est voluntas se vindi
candi per signum molestie exterius
declaratum Quinta filia est
blasphemia que est voluptas
se vindicandi per obprobrium deo vel
sanctis illatum Circa secundum scilicet
remedium ire ad aliud quod est
multiplex malum submouens est
duplex remedium secundum duplicem
iram Pro quo notandum quod duplex
est ira propria et aliena Contra
iram propriam multiplex remedium in
scripturis reperitur Sed de multis pau
ca perstringam breuitatis amore
quorum primum est dominice passionis
consideratio Gregorius Si passio
christi ad memoriam reuocetur nil
est adeo durum quod non equo animo
tolleretur Ideo figuratiue preceptum
filiis israel fuit quod eneum serpentem
respicere deberent ut ab ignitis
serpentibus sanarentur Aliorum primi
c. Secundum remedium est silentium
Vnde super id psalmi ~~xxx~~ xxxix° Ofa
tuus statim in ira succenditur
Vt glo. Natura ire est ut placata

magis ferueat occultata lagene
stat In vitaspatrum legitur abbas
ysiac a quodam fratre requisitus
cur eum demones ita timeret respondit
Ex quo factus sum monachus a
pud me statui ut iracundia extra
guttur meum non procederet et ideo me
timent demones Tertium reme
dium est proprium defectuum considera
tio faciliter enim defectus alienos
portamus si consideremus quod alium
oportet portare nostros Qui vero
aliquis suos non cognoscit defectus
faciliter indignatur alienis Seneca
Legum alios enducam Alii sue in
firmitatis obliti deseruiunt alie
ne qui in iuriam acceperunt Augustinus
Suo tuo irasceris ne peccet
irascere tibi ne tu pecces Quar
tum remedium est proprie impotentie
consideratio qui enim contumeliam passus
irascitur et dedecus putat si non
se vindicat Attendere debet quod
potestatem non habet se ab iniustis et
persecutionibus se defendendi Vnde
Augustinus Homo tibi dixit contumeliam
et iniuriis et persecutionibus resiste ut
dormias Contra vero iram alie
nam etiam triplex est remedium
primum est mollis responsio Prouerbiorum xv
Mollis responsio frangit iram
et sermo durus suscitat furorem
Et xxxv lingua mollis con
fringit duritiam Vnde in vi
taspatrum dicitur de abbate Ma
chario quod quidam discipulus eius
precedens ipsum ad quendam locum
cuidam ydolorum sacerdoti lignum
grande ferenti obuiauit cui dixit
discipulus quo vadis demon qui
iratus percussit eum et vulnerauit
fere usque ad mortem Cum postea

Tercia filia est contumelia hec est vindicandi
tamen fugiens aduersitatem propter exitia talis i ima ab

obvians abbas ait salve is labo
rator at ille quid michi in me vi
disti ita ut me salutares respondit
abbas qui te vidi laborantem
cum sacerdos et ego te ex tua
salutacione cognovi esse filium
magni dei sed quidam monachus
me male salutat quem ego pla
gis affeci et statim compuncti
veniam petens de commisso et
vulneratum usque ad cellam conduxe
runt Et sacerdos sic compunctus
illius monasterii est monachus effectus
Secundum remedium est silencium Ver
ba que homini irato respondentur
sunt velut ligna igne ire succe
dencia unde proverbiorum xxvi cum defe
cerint ligna extinguetur ignis
Tercium remedium est beneficium proverbiorum
xxv Si esurierit inimicus tuus ciba
illum si sitierit potum da illi
hoc enim faciens prunas congrega
bis super caput eius beneficia enim
sunt quasi prune ardentes igne
amoris unde in vitaspatrum legitur
de quodam sancto patre qui vocaba
tur [illegible] qui in egipto in heremo
morabatur cum latrones auferre
bant ei panes quibus vescebatur
unde duobus draconibus precepit
quod hostium celle custodirent et
cum eidem latrones ad hostium
celle pervenissent et dracones
tam horribiles respexissent
obstupuerunt quos pre timore quasi
mortuos ad invenit statimque
eis mensam parari fecit et com
puncti sanctissimi homines sunt facti
De decem remediis ire aliene
per que quis leviter iram mitigare
in fo [illegible] vide supra
parte precepto

Hec sumptu ipse cum res deside
rat ipsa Dandum etenim
est aliquid cum tempus postulat et
res Nono sciendum quod preceptum facit
sumptum Nota secundum canones
quod festinans ~~consuetudo~~ promptitudo
suadet et celeritas propter vo
tas primo propter debitum obediencie
ut di xciii Si inimicus Secundo
propter dispositionis vicissitudinem
ut di lxv de persona Tercio propter
transgressionis enormitatem ut
xxxvi q i Si homo Quarto
propter continuationis lepram ut
xxiii q iii recusande Quinto
propter usurpationis metum ut
viii di mala et xxiii di v sat
tas Sexto quod res sit periculosa
tempore ut di v baptizari et ff
de pen habetur l. divus Septimo
propter auctoritatem rei iudicate ut ii
q vi Sicut Octavo propter absen
ciam testium futuram ut ff de car
bo ed in quod due Nono propter
fraudem diminutorum ut ff si cer pe
l. quidam Decimo preceptum induat
nos ad virtutem magnificentie
que inter virtutes morales connumera
tur una hec autem virtus proprie lo
quendo est circa magnos sumptus
et in magnis operibus et quia in hiis
contingit deficere sicut faciunt
pusilli et superhabundare sicut faci
unt consumptores ideo oportet virtu
tem mediam ponere scilicet magnifice
nciam que est media inter parvi
ficentiam et consumptionem Unde
quia inter condiciones parvifici
que secundum philosophum sunt sex Est quod
tardat sumptus facere cum oportet
et quantum oportet et similiter tar
dat aliquid ~~donare~~ donare cum tempus

postulat aut requirit et hoc est a virtute magnificentie declinare quod contrarium facere docet magnificentia que docet sumptus decentes et prompte facere quando et ubi oportet pro tanto auctor hoc secundum preceptum habens virtute includens obseruandum fore dum dicat Fac sumptum prompte quasi velit dicere auctor quod sine mora et alacri animo expendere debes ut mutatas se ingerit et obserua et custodi ubi videris expendendum non esse Et hoc est quod dicit fac sumptum id est expensas prompte id est sine dilatione ultra mora cum res id est ipsius rei exigentia exigit ac etiam materia ipsa desiderat tunc debes expensam facere huius dicti rationem auctor reddit in secundo metro dicens Dandum etenim est aliquid cum tempus id est exigencia temporis aut res id est materia expostulat id est requirit Unde ypocratis in amphorismis Dandum est aliquid regioni etati et consuetudini Cum hoc etiam concordat scriptura sacra Eccl. iii. c. d. Tempus spargendi et tempus colligendi tempus acquirendi et tempus perdendi Ad hec facit quod quidam sapiens in metrice dicit Expende large sine murmure quando decebit Attendes ergo auctor quod auditores vere sapientie specialiter expedit quod sint liberales quando et ubi oportet debite tamen circumstantiis obseruatis Et hoc sicut nequit nisi in exercitio ipsius sapientie operosi existat hoc sit cum pervilium ipsius sapientie actum studuerint obseruare quod quidem actus dicitur esse plena omnia fructibus bonis pro tanto auditores ipsos

ad huiusmodi obseruantiam per hoc secundum preceptum incitat. Sed sicut superius prompte etiam habetur super prima parte metrica precepto ultimo De quibus interdum De magnificentia et prodigalitate conditionibus satis habetur super primo philosophiam moralem parte quarto vbi specialiter tractatur de virtutibus moralibus et ibi requirere etc.

Quod minimum est fugito puer gaude momento Turba magis puppis modico quam flumine fertur Decimum secunde partis preceptum primus preceptum similiter contineret que parte habetur super in secunda prima parte quarto vlm qui incipit Quoniam iterato quod enim per super habundantiam etc. Ita quod non expedit quo ad illam partem ibidem practicatam hic amplius replicare sed solum ad primus sufficiat remissio ulterius vero id quod de virtute temperantie habetur ibidem potest queri de tali ratione huius precepti scilicet quare minimum sit fugiendum et quare parum uel uel sufficiens sit appetendum Quo ad primum philosophus secundo politicorum probat quod minimum fugiendum est propter duo primo propter voluntatem inordinatam quia propter talem inordinatam voluntatem appetunt deliciose et non virtuose viuere in hoc mundo ad quod multum diuitie conferunt quia pecunie obediunt omnia Eccl. x. etc. Secundo propter falsi finis ymaginationem dicit etiam philosophus quod appetitus finis est infinitus Appetitus autem eorum que sunt ad finem est terminatus et finitus Verbi gratia medicus infinite sanitatem tamquam finem suum appetit

infinit9 Unde dat go ad sam^te
q̄ tū pt de medicina dat s̄m
pportionē ad fine .i. ad sam^tez
no q̄ tū pt mō sit ꝫ q hoies
qui appetut delectaciones carna
les tanquā finem appetant
eas infinite Sic g° appetunt
diuitias que desuiut delectaci
onib; infinite Non sūt go in
finitū appetende diuicie quia ap
petitus diuiciarū nūnq saciare
queunt s̄m q auctor nr in hoc
p'mo metro instruit et infor
mat dum dicat Quod nimi^m
est fugito Sedo q're parum
ut sufficiencia sit appetendum
Ad hoc rūdet in scđo metro
p quādā methaphorā dicens
Tuta mage puppis q̄ velit i
mere q sicut nauis ē magis
tuta que fert^r modico flumine
q̄ que magno et alto mari
Sic et melius ꝫ homī medi
ocritate sequi q̄ supfluitate
possidere Et est racio q extrema
sunt viciosa eo q p nimiū ex
cessu a medietate deficiunt In
qua quidē s̄m aristo^tez 9sistit
vt9 Et p tito d^t q vtq ē hit9
electiuus i medie^tate 9sistēs et
corrupit^r qn ē nimia 9cessy
ab ita medietate Et io d^t au^or
qd nimiū est fugito ad h^c co
cordat sapiens p'u^o xvj Me
lius ē paruū cum iusti^a q̄ mul
tos hrē fruct9 ad iniquitate
De hac ma vide sup in scđa
phennali pte q' xvj Qm in
cipit dyui nono qd ex nobi
lib; rc Querebat quidā de cu
qtione pono q sint duo pau
peres et vterq supfluū con

gregat s; vnus usq ad mille ꝫ
alter vsq ad centū Querit^r q̄s
eorū plus peccat et p° q i^e qui
vsq ad mille qm plus recedit
a medio virtut; virtus enī s̄m
phm in medio 9sistit Sed in
contrariū dicat phus q corrupcio
pricipiū ꝫ indigencia go q̄nto
maior ē indigencia tanto maior
ꝫ corrupcio s; in eo qui pcessit
usq ad mille ē minor indigen^a
go minor corrupcio go mi9 pec
catū Huic contrariū pt aliter
rūderi scz q indigen^a nature cor
rupte ꝫ s; ista indigen^a pt at
tendi q° ad penā vl quo ad
culpam Quo ad p'mū verū
est qd dicat phus De scđo
dicā pt q omo ꝫ e conuerso
videlicet ut sit minor indigencia
culpabilis q̄ sit maior corrupcio
Unde p'u xxx tria sunt insaci
abilia glo d^t Et dicitur ē q
racio q crescit amor nimi q̄
tū crescit ipa pecunia Et sic
iterū dicat phus q si magis
diligit mag' concupiscit ma
gis ē in infini^te Unde auarus
q̄nto ꝫ dicior tanto ē i maior
indigen^a Unde p'u xiij Est
quasi diues et est qui paup
cum i mult; diuicijs sit

Quod pudeat socios pru
dens celare memento
Ne plures culpent id quod
tibi displicet vni Unde tim

Scđe ptis preceptum Postq
auctor in superiorib9 tradidit
quedā rudimenta ad s̄nam
correctorē inducencia ut ē p
ceptum p'me ptē metre Cu
moneas aliquē Et ill^d eius de

ptis xxxi Qui simulat verbis
et quedaz etiam rudimenta in
paciones horridas remouentia
ut z illud xxxvii pdicte ptis p
ceptum Seruorum obculpa Vnde
vero in pnti precepto subsequet
ptz rudimenta inducentia ad o
periendu et celandu sociorum defe
ctus et crimina du dicat Quod pudeat
socios qi velit auctor i inuere sic
tamq prudens et honestus sit q
ea que verecundiaz inferre pnt
sociis et amicis celare pcures
et ea nemini manifestes ne nilti
ptmodum sciant et rephen
dant qd tu solus sciebas inhoc
scium esse quia si occultu z viciu
amici uel socii tui malu esse
videtur Et hoc e qd intendit
auctor In huius sentencias ul p
cepto vnde sic expone Tu p
dens i sapiens memento celare
i in secreto tenere illud qd pu
deat socios i in verecundiaz soci
is occurrat ne i ut non plures
i multi comparatiui p positiuo id vi
ciu socii tui qd displicz tibi so
li i vim culpet i manifeste re
prehendat qz tu plus id sciebas
et no aliud Preterea no debes
eum in publico castigare nec ipm
taliter dehonestare Ad huius p
cepti intelligenciam Est sciendu
q tria sunt que mouent queliz
ac erit incitare debet ad ob
seruanciam huius precepti Primum est
sacra scriptura Secundum e natura
Tercium e canonica doctorum
sentencia Primum nos ad hoc moue
tz sacra scriptura vnde pu xi
Qui ambulat fraudulenter
reuelat archana Qui autem
fidelis z celat amici commissu
Que viderunt oculi tui nd cito
pferas ne cu dehonestaueris
eu emendare no possis In sup
tme v q v Qui ambulat
Secundo nos ad hoc monere debet
ipa natura que pudenda loca
occultat vnde tullius li de offic
dicit q in composicione nostri cor
poris magnam racione videtur
huisse ipa natura figuracionem
mcam in q est honestatis spes
in apto posuit Ptes autem
ad necessitatem vite celatas ido
addidit qz difforme conspectu
erant futuure hat diligenter
fabricam nre imitata e hoim
verecundia que eni natura occul
tauit ea remouens ab oculis
omnes sanam mente habentes
dant ei operam ut occultissime
pareant necessitati Hec ille Tercio
ad hoc nos mouere debent ca
nonica et doctorum sentencia Pro huius
etia declaracione magis in spe
ciali e de infra scriptis dubita
bilibus querendum Et primo an si
aliquis sit crimine alterius tenet
illud plato reuelare Sic que
sito taliter rndet q no et si
iurauerit denunciare nisi pbare
posset Iam esset proditor criminis
ut ptz in canone si peccauerit
ii q i et q vii pleriqz et viii
q ii si tantu nisi vellet reue
lare secretu cum platus secrete
sciat crimen sor articulo xxii q v
hoc videtur Debet go inducere
talibus qui magis velint et
possint pesse q ipm dehonestare
ul alis obesse siue eu corri
gendo siue eu orando ad tale

C

xxi denunciacio[n]e q[ui]s tenet[ur] ut i[n] pre
alle. canone hoc videt[ur]. Nota q[uod]
proditor s[ecundu]m canones in sextuplici
reperit[ur] d[iffere]n[ti]a p[ri]mo dicit[ur] proditor
qui sociorum p[e]cc[at]a prodit cum ipse
solus noverit ut h[ab]et[ur] in canone
p[re]alle. si peccaverit ij q. j. Sc[un]do
proditor dicit[ur] qui maliciose circu[m]
venit aliu[m] xvj q. j. Si cupis
Tercio proditor d[icitur] qui p[ro]pt[er] timore[m]
non defendit veritatem xj q. iij
nolite. Quarto qui re[m] sibi co
missam hostib[us] exponit ut xxij
q. v. de forma. Q[ui]nto q[ui] no[n] p[ro]ba
ta differt ij q. vij § de hijs in
p[rinci]pio. Sexto qui secreta sibi co
missa revelat de pe. d. vj. Sacer
dos de pe. d. et in c. o[mn]is ubi p[atet]
q[uod] viciu[m] p[ro]dicio[n]is auget[ur] aut ex
p[er]sona p[ro]dente ut si e[st] sacer
dos q[uam] ec[iam] ex p[er]sona p[ro]diti ut
in c. de forma sup[ra] alle. et ec[iam]
ex modo ut si p[ro]dat[ur] secretum
ut in p[re]misso alle. ca[pitu]lo si pecca
verit ij q. j. Petent[ur] ec[iam] eisde[m]
tim[oribus] p[atet] de alio dubitabili sc[un]do
quer[itur] Quo s[ecundu]m ordine p[ro]cedendu[m]
sit in correctione fraterna. huic
q[uesti]o[n]i videt[ur] b[ea]t[u]s tho[mas] s[ecund]a s[ecund]e q[uesti]one
xxxiij d[icens] q[uod] publica p[e]cc[at]a s[ecundu]m
doctrinam ap[osto]li ca[pitulo] p[ri]a ad thy[motheum] v
pub[li]ce sunt arguenda nec sunt
occulta tunc correctione purga
da ut in decre[talibus] manifestu[m] de pe
et re c. ex. In p[e]cc[at]is vero occult[is]
locu[m] h[abe]t q[uo]d d[omi]n[u]s dicat m[at]t[hei] xviij
Si peccaverit in te fr[ater] tuus tr[ans]su
ptive ij q. j. Nam si te offendit
publice coram alijs ia[m] no[n] solu[m]
in te peccat s[ed] et in alios quos
turbat. Item etia[m] quia in occul
tis peccat s[ed] pari p[atet] p[ro]ximoru[m]

offensa ideo distinguendu[m] e[st] q[uod] si
hui[us]modi occulta p[e]cc[at]a sint i[n] no
cumento p[ro]ximor[um] vel corporali
vel sp[irit]uali puta si aliquis occulte
tractat quomodo civitas tradatur
hostibus vel si heretic[us] p[ri]vatim aff[ir]
mat v[er]ba d[e] quib[us] statim ad denunc
ciationem p[ro]cede[re] nisi forte firmit[er]
aliquis extimaret q[uod] p[er] admoni
cionem secretam statim posset
hoc impedire. Si vero talia sint
p[e]cc[at]a que solu[m] sint in malis p[e]c
cantis ut ei[us] in que[m] peccat[ur] vel
quia ledit[ur] ab eo vel salte[m] ex p[er]so
na notitia tunc debz si p[otes]t sic eme
dare fratre[m] vel p[ro]xim[um] ut ei[us] fa
ma conservet[ur]. Et p[atet] de p[re]cepti
multitate est q[uod] secreta admonicio
publica[m] denunciacio[nem] p[re]cedat. Et
q[uod] secreta admonicio deb[et] vel
semel vel pluries fieri q[uo]d diu
spes de correctione ex e[st] p[ro]ba
bilit[er] h[ab]et[ur]. cu[m] aut[em] p[ro]babiliter
cognosce[re] possum[us] q[uod] secreta ad
monicio non valet p[ro]cedendu[m]
est ulteri[us] q[uan]tu[m]cu[m]q[ue] peccatum
sit occultu[m] ad testiu[m] inductio[nem]
ni[si] forte p[ro]babi[lite]r extimaret[ur] q[uod]
hoc ad emendacio[nem] fr[atr]is no[n] p[ro]ficeret
q[uia] tu[n]c a correctione cessandu[m]
esset ante ta[me]n q[uam] testes inducat[ur]
s[ecundu]m Augu[stinum] dicendi dz p[re]lato ut q[uod]
singularis p[er]sona. Et si p[atet] non
corrigit[ur] tu[n]c in publico convin
cendus e[st]. Q[uod] si p[re]lat[us] p[re]cipiat
aliq[ui]d cont[ra] hu[n]c ordine[m] non est
ei obediendu[m] q[ui]a obedi[re] o[portet] magis
deo q[uam] hominib[us]. Ideo q[uod] p[re]lat[us]
p[re]cipit ut sibi dicat[ur] q[uo]d q[ui]s sci
verit corrigendu[m] intelligendu[m]
est salvo ordine correctionis fra
terne sive p[re]ceptu[m] fiat quid ad

omnes siue ad aliquem specialiter et
non solum non est obediendum sed etiam
ipse peccaret percipiendo quia ipse non
est iudex occultorum sed solus deus
hoc dico nisi in quantum per aliqua iudicia
peccata manifestantur puta per infamiam
aut presumptiones et huiusmodi Tunc
enim potest prelatus precipere sicut iudex
et etiam iuramentum exigere Item
nota quod predictam sollempnitatem et
ordinem non oportet seruare nisi
in grauibus peccatis quia leuia non
derogant fame vnde et religiosi
si in capitulis se proclamant premisso
ordine non seruato etc

Nolo putes prauos homines
peccata lucrari temporibus
peccata latent et tempore patent Duo
decimum sed de pertinens preceptum licet pro
vere sapientie studium promat homo
ad perfectam ~~sublimitate~~ subtilitatem
vtilitatem et iocunditatem prout in
primo huius sede mentis potest lacius
declarari Et licet etiam per quandam
curiositatem homo conetur ad
discere ea que sunt supra facultatem
naturalis ingenii ac etiam contra cogni
tionem intellectiuam immoderatum
habeat appetitum sciendi quod pertinet
ad intemperantie vicium sicut facit ille
curiosus qui inuestigare querit ar
chana dei maxime super prauorum
punicione qui malum agunt quod non
statim puniuntur cum petis sed quasi
eorum sententia et vindicta differtur
Ideo auctor per hoc suum preceptum
instruit et informat quemlibet curio
sum talem inuestigationem et
curiositatem diuine prudentie re
linquere cum ipse sit iustus iudex et
prudentia summa qui etiam iusticiam
diligit et equitatem semper respicit

vltius eius Et si peccata homini in
hoc mundo non tam festinanter
puniat forsitan ipsos presumit iniuriam
ad penitentiam prestolando cum tardius
sit ad puniendum secundum quod de a
dam ostendit Genesis iii vbi dicitur
quod deus in paradiso ambulabat ad
auram post meridiem etc tunc deus
deus videt in maliciis obdura
tos expectacionis tarditatem
ut dicit Augustinus in afflictionibus auste
ritate recompensat Et hoc est quod
intendit auctor in hoc suo pre
cepto dum dicit Noli putes prauos
quasi velit innuere quod non debes exi
stimare quod peccata maneant ex hoc
impunita licet non statim puni
antur quia si non puniuntur de peccatis
et malis suis sic perpetratis inde
videntur lucrari et melioris con
dicionis existere ac etiam inde com
modum reportare quod esset contra
omnia iudicii iura facere cum ma
lesicia nequaquam remanere debent
impunita ut in decretis ut fame
desen ex. ex. et ff. ad l. aquilia Ita
vulneratus cum multis similibus
Nam peccata que aliquis committit et
putat quod non sciantur latent et
occulta sunt temporibus id est pro tempore Et
quia tunc non puniuntur non dicuntur
apparere quamquam tamen patent
id est apparent et manifestantur
in alio tempore et hoc quia tunc
puniuntur dicuntur apparere quia
vicia dominum nequeunt occul
tari quasi velit dicere quod dum pecca
tores peccata sua aliquo tempore cre
dunt occultari attamen quia cre
dant iusto dei iudicio produntur
in publicum Et hoc est quod dominus in
luce viii insinuare videtur dum dicit

q nichil occultum e qd no reuele
t' ppter hoc in figura de rege
dauid dicit' q tu pctm tuu ber
sabee comissum cunctis tradet oc
cultatu missa ad eu nathan
pphta ut ei ex pte dni diceret
tu fecisti absconde te Ego vero
facia notu in conspectu omis isrl
scd' reg xij Declarat hysto
Et hoc e qd dns vnicuiqz sic
occulte peccanti comiat' p ysa
xlvij dicente Reuelabit' igno
minia tua et videbit' obprobri
tuu Et hoc e sine dubio quod
vult dice auctor in hc scdo metro
du dicit Tribq pcta latet Pro
pmissor intelligen magis in spe
ciali est de infrascriptis dubitabili
bq querendu Et pmo qre deus in
pnti non punit pctores s3 eos
pmittit diuiciis voluptatibus
potenciaqz flore Scdo an deus
iuste pctoribq inferat penam e
ternam Ad euidencia huius p
fatue et temerarie qtionis qua
quidz curiosi fatu temerarij
cottidie faciut de deo et eius p
uidencia est breuit annotandu
q quida mortales miseri qui
ex tenebrosa delictor suor que
dine in cecitate dilapsi seipos
ignoratetes aduersus iusta et scta
dei iudicia temerarie obloquunt'
erratetes dicut bonu malu et ma
lu bonu ponetes tenebras lu
cem et lucem tenebras iudica
tes ysa v . xj . q iij . Ve Isti sigd
cum vident pximu suu digni
tate potecia honore ul statu
uel aliq felicitate florere statim pa
ssione deuicti rapti sup inuidia
cupiditate aut alia passione ce
cati congruunt' et arguunt assen
tes quare deus huc pximu pcto
rem non punit in pnti ymo eu
felicitat et honorat' et me inno
centem negligit et molestat
sic iustificant semetipos Huic
fatue qtioni sic rndet' qr tales
qui auaricie luxurie supbie in
anis glorie inuidie detractionis
odij cogitacionis praue uel alior
scelerum detestandis maliciis sunt
mille peccatis mortalibus inuolu
ti que p tpa iuuentutis et etatis
eorum ppetrauere iam dudu deq
bus memoriam iam nulla hnt
ex tpalis voluptat et delectaci
onis eos vincente et excecante
malicia et nescietes seipos et
sui ipsorum negligetes et salute
in scto pximi ignoratetes decipiu
t' et errant cu nulla et demu
ta velud cordis abscondita soli
dei sit hre noticiam Et qui sig'
pximus licet aspectu forsitan vide
at' pctor et felicitate indignus
pt tamen iustior esse tali errante
et iustificante seipm Sit etiaz
deo esse acceptus ex pnie eleo
sine pietatis ul alicz secrete
virtutis meritorio actu occulte in ipo
pmanente Et ppterea cont' ig
rantes huiusdi loquit' Aug In
registro que curiositate e
vicium que dum curiositz mentem
disponit ad vestigandu vitam
pximi semp sua intima abscon
dit et aliena sciens se nesciat
Et ide greg' in moralibq sic
recto retribucionis examine ut q
exterioru oculo utit' negligenti
interioru cecet' Et esto q talis
pximus sit pctor ptinet ad diuina

iusticiam ac ipsum peccatorem ac ecc
talem peccatorem erratice et iustifi
cantem seipsum tractare iusticia
de excessibus et defectibus eorum
ac plerumque deus tale iustificatem
seipsum ex demeritis suis punit et
purgat cuius punicionis tempore et
ipsum proximum suum que iudicat deli
quentem spectat ad primam aut
diuiciis uel feliciatate prosequitur
prout ipse celestium terrestrium creare
ator qui quecumque nouit absco
dita vniquodque mortalem dignum
expectacione uel pena aut premio
bn meritum infallibili sapiencia bn
nouit quia cum homo cecus et erro
neus in seipso et iniquitatum suarum
ponderosa malicia proximorum
virtutes et uicia non cognoscat que
pocius occulta resident in menti
bus humanorum soli deo cognita ex qui
bus meritis et demeritis pene et
premia causantur celestis altitudine
iudicii velut et incomprehensibilia
et infinita de se non potest per hominem
corruptibilem et finitum intelligi
nec etiam iudicari Ideo ex fa
cto uel feliciatate proximi nec ex
infelicitate ipsius non licet humani
tas diuina improbare iudicia Quod
illa veluti sanctissima et iusti
ssima dulcia et vtilia spiritualis
uel corporalis uel spiritualis salute
et eterna productiua salutis licet et
deberet vnusquisque mortalis humili
paciencia sustinere diligere ac sancta
dulcedine custodire Quod hec et a
lia premissa sint vera testatur dauid
propheta in psalmo Iudicia domini vera
iustificata in semetipsa Desidera
bilia super aurum et lapidem preciosum
et dulciora super mel et fauum

Etenim seruus tuus custodit eam
custodiendis illis retributio multa
Delicta quis intelligit quasi diceret nullus
Ex quibus siquidem delictis aspera
dei iudicia infunduntur Et sic in
nuit doctor propheta quia peccata
humana infinita sunt Et sic iudicia
dei sunt vera et in seipsis iustificata
ta Et miser homo nec sua deli
cta cognoscit nec ab ipsis diuer
tit quo aliena intelligit quasi suorum
est inscius Et ideo non potest de demen
tis nec de meritis proximi iudicare Et
hoc est quod dicere vult auctor in hoc
precepto dum dicit Nolo putes
prauos De hac materia quo ad vnam
partem tractatur supra in prima parte me
trica precepto v Si vitam inspi
cias sed magis in ista parte eadem
in xxiiij precepto Sic tibi premit
Item eciam quo ad aliam partem
tangitur in hac secunda parte metrica
vi precepto Mitte archana Et
de materia habetur infra in xxviijo
precepto Inuidiam nimio Et licet
omnes predicte remissiones diuer
simode sumi possunt tamen ad vnum
finem tendunt quo ad secundam
questionem videlicet an deus iuste pec
catoribus infert penam eterna
rum Arguitur primo quod sic quia pena
non debet excedere mensuram secundum
culpam Debet enim esse plagarum
modus Deutronomij xxv Nec pena
sit ulterius protrahenda quam delic
tum fuerit in excedente receptum
ut legitur et notatur in decreto quod
sunt de hiis quae sunt ama pro ea ergo
culpe temporali non debet imponi
pena eterna Item peccatorum morta
lium vnum est altero maius sed penarum
eternarum porte que sunt eterne

vna non est maior altera quia infi
nito nichil est maius ergo non tantum
peccato mortali debetur pena eterna
Item dicit Augustinus siue plectando
siue ignoscendo hoc solum bene
agitur ut vita hominum corrigatur
xxiii q. v. prodest seueritas ergo cum
non pena illa eterna non sit correc
toria non est bona nec iusta In
contrarium dicitur quod offensa mensu
ratur secundum persone dignitatem
que offenditur sed persona que per
mortale peccatum offenditur est dignitatis
infinite scilicet deus Ipsa ergo offen
sa est infinita Hiis opinionibus
respondetur quod duplex est quantitas pene
eterne scilicet una secundum intensionem
acerbitatis et hec finita Alia secundum
extensionem durationis et est infi
nita prima respicit quantitatem
offense Et ideo variatur secundum diuersi
tatem offensarum Secunda respicit
dispositionem peccantis quia caret
dispositione qua possit offensa
deleri vel pena Et ideo offensa
manente iuste semper manet pena
Et quia dispositio hec quibus est omnium
hominum in peccato mortali decedenti
ideo omnis talis iuste punitur pe
na eterna etc. Sequitur

Corporis exigui vires con
tempnere noli consilio pollet
cui vim natura negauit xiiii auc
toris preceptum secunde partis Dicit
quod auctor in proximo superiori pre
cepto prohibuit rudimenta curiosos
retrahentia ne timere defectus
proximorum secundum apparentiam deberent
iudicare Nunc vero in presenti pre
cepto subsequitur ipsos curiosos in
struit et informat ne eciam proxi
mos secundum corporalem apparentiam
que ut plurimum fallibilis est et falsa
sed potius secundum veram existenciam
que infallibilis est et certa quia hec
maxime pertinet ad sapientes ut
non de rebus tantum secundum apparenciam quia
quamuis apparent aliter quam sint vim
potius secundum existenciam debeant
iudicare Et hoc est quod in isto pre
cepto vult auctor innuere dicit
Corporis exigui quasi velit dicere quod
non contempnas eum qui est corporis
exigui quia licet secundum exteriorem
apparenciam despectus sit et deformis
esse tamen potest magne virtutis et
valoris ac etiam interiorem nobi
litatem habere et hoc est noli conte
mpnere vel despicere vires exigui
corporis in statura vel in censu quem
cum diuiciis non habundat licet sa
pienciam habet qui vilis et pauper reputatur
quia sapiencia pauperis et pulchritudo
meretricis equis passibus ambulant
et equalem sortiuntur effectum Vnde
Oracius Et genus et formam re
gina pecunia donat pro tanto sit
corporis exigui et pusilli vires
nullo modo contempnere debes hic ideo
quia talis pollere potest consilio
vel sapiencia lucere cui natura id est
naturalis compositio negauit
vim vel corporalem fortitudinem
Nota secundum quosdam inter ista nomina vires
vis et virtus Corporis licet vires animo
est insita virtus vis in utroque ma
net viro ratione caret Pulsus
primum inter intelligentiam et ob
seruantiam est breuiter sciendum quod nec
secundum exteriorem apparenciam ut est
dictum contempnenda est vel etiam
iudicandus quem ignoratur iunior
virtus quod potest duplex comprobari
Et primo diuino eloquio Ecclesiastici

Non laudes virum in specie sua
nec spernas hominem in visu suo brevis
inter volatilia est apis et in
initium dulcoris habet fructus eius. Racio
quare secundum visionem oculorum nemo
iudicandus sit tradit etc quodam pena dicens
quod prout in sciencia perspectiva
docetur visio in oculis non completur.
Nam eiusdem rei due species dividi
se ad utrumque veniunt oculum
et tunc diversitas specierum diversificat
iudicium si visio completur in ocu
lis propter apprehensionem speciei gemine
una res iudicabitur esse due.
oportet ergo quod ponatur aliquod
aliud senciens post oculos in
quo visio compleatur. Cuius instru
menta sunt oculi qui reddunt
ei speciem visibilis rei et hoc est
communis nervus in superficie cere
bri situatus ubi concurrunt duo
nervi a duobus partibus anterioribus
cerebri qui post concursum in
duos iterum dividuntur Et sic ad ocu
los extenduntur in illo ergo nervo
communi virtus visiva fontaliter
radicatur Et quia hec virtus fonta
lis est una ad quam terminantur
virtutes oculorum per medium nervorum
obticorum Ideo fit una res ap
parere una cum ipsa a duobus ocu
lis videatur Interior autem visio
exterius apparentibus non completur
sed in nervo quodam qui interius
occultatur Moraliter per hoc inforr
mamur ut iudicium temerarium
declinemus nec de rebus ut appa
rent prima facie iudicemus sed
potius per deliberacionem ad inte
rius iudicium occurramus Unde et
de angelo magni consilii dicitur
secundum Gregorium omnis actio nostra est

instructio nostra Ysaie xi Non secundum
visionem oculorum iudicabit. Et
hoc est quod vult auctor in primo
metro dum dicit Corporis exi
gui. Secundo multiplici racione induc
tiva probatur quod nemo contempna
dus est quamvis ignoratur eius in
terior virtus et primo in grano
piperis et sinapis luculenter
declaratur que quidem grana quam
vis secundum exteriorem apparenciam
vilia et turpia videantur mirifi
conis tamen permaxime sunt
virtutis Unde Pytigoras scribit de
Synapi et eius virtute multiplici
quod inter omnia grana optinet prin
cipatum dum humores grossos
extenuat dum serpentium ictus sa
nat dum frigidorum venena su
perat dum dencium dolorem mitigat
dum cerebrum valde purgat dum
lapidem in renibus dissipat
dum appetitum provocat dum
stomachum conffortat dum epilen
ticos iuvat dum ydropicos
curat quis ergo crederet quod tam
minimi grani tante virtutis exi
stat quanta tamen natura ei tribuit. Secundo
in lapidibus preciosis Unde si ad
huc hominis non es contentus multa
alia multo mirabiliora videre
restant que natura tribuit la
pidibus preciosis de quodam eciam
lapide qui gagates nuncupatur
si placet multas in eo potes
et magnas contemplari virtutes
dicunt enim lapidarii quod licet ille
lapis secundum apparenciam sit valde
rudis eo quod colore sit niger vel
glaucus tamen est magne virtutis
interius Nam incensus est pro fatu
fugatiuus demoniacorum perditus

quia demonibus creditur esse contra
rius et virginitatis est manifestatiuus
quod sic probatur quia aqua locionis
eius a puella potata si virgo non
fuerit urinabit etiam velit nolit
ut dyas dicit Insuper etiam hic
lapis qui esse videtur tam vilis
dicitur contra fantasmata et noc
turnas illusiones valere dentes
lapsos stabilire menstrua perdi
ta renouare dolores ventris et
prestigia valere partum accelerare
et picton(?) unnare et quod hiis
omnibus videtur mirabilius quia ut
dicit ysidorus in aqua hic lapis
accendit sed in oleo quod est pabu
lum ignis extinguitur quod contra
naturam esse videtur Si ergo la
pis tam durus tanta operatur mira
bilia nullus propter exteriorem in
utilitatem est vilipendendus quam
diu eius interior ignoratur virtus
Et propter hoc dicit auctor Cor
poris exigui Tercio morali et an
tiquorum exemplo Et hoc dupliciter
De primo dicit philosophus primo politicorum
quod fortes ingenio et racione li
cet debiles corpore apti sunt ad
regendum vel etiam ad regnandum
et econverso fortes corpore apti
sunt ad seruiendum Est ergo bonum
rei publice quod sapientes regunt
et quod minus discreti seruiunt ymo quan
to magis corporalibus viribus habun
dant tanto magis indigent diri
gente Sic est de illo qui defi
cit in intellectu et fortis est corpore
Sicut equus quanto forcior curreret
forcius impingeret nisi per sessorem
dirigeretur Hec est auctoris intencio
dum dicit Corporis exigui quasi ve
lit dicere quod id quod natura subtrahit

exterius quantum ad vires corporales
instituit interius quantum ad vires
anime intellectuales Quo ad secundum
legitur in libro de secretis secretorum
quod aristoteles inter cetera documenta al
lexandro ibi posita imposuit
tale documentum eidem viri quod parua
in hominibus staturam contempnere
non debet et adiecit quem videris
scienciam diligere et in via sapiencie et
morum habundare et viciorum semi
tam fugere ac declinare talem
dilige et habeas iuxta te et pre
cipue cum videris eum suam exer
citatum in hiis virtutibus talis enim
consueuit esse bone eloquencie mo
rigeratus curialis et sciens hystorias
eorum qui nos precesserunt degen
tibus Contra hoc consilium fecit
quidam De quo narrat gregorius libro
iii dyalogorum c. ix Cum cu
audisset famam cuiusdam viri sac
tissimi qui vocabatur constancius
et venisset ut eum videret aspi
ciens eius personam contemptibilem
ait ego grandem hominem credidi
sed ille nichil habet de homine quod cum
ille vir dei in spiritu cognouisset
eum amplexatus invit cum feruen
tissimo amore brachiis stringere
cepit ac etiam osculari grates ei a
gens quod de se talia iudicasset
tu in quam solus es qui oculos in me
apertos habuisti Quanto ergo humilitatis
fuit qui despicientem se amaue
rit ait gregorius qualis quisque apud
se lateat illata contumelia probat
hic ad statum celsitudinis multi iam ple
ne descenderat et hominum oculos
more celestis sideris prius apparere
volebat et minimum se reputat quod stel
la cum ascendit ad celi medium appeat

maior cum tamen ad intuentis oculum non magis accedat sic eciam cum aliquis tanto videri volet humilior quantum fuerit in dignitate sublimior quam ceteri et ideo mirabile reputatur Et hoc de primo metro pro secundi metri intelligencia et observancia est breviter querendum que nam sit causa quare aliqui homines parve stature ut sunt nani magno pollent consilio et ingenio ut innuit auctor dicit pro evidenciam huius quesiti tria sunt racio declaranda Et primo que sunt illa que reddunt hominem indispositum ad scienciam Secundo que sunt que hominem reddunt ingeniosum et ad scienciam dispositum Tercio quod illa duo reperiuntur in hominibus parvis aut saltem in aliquibus Quantum ad primum sciendum est quod duo sunt que reddunt hominem hominem indispositum ad scienciam Primum est anime aggravacio per corpus Cui concordat illud Sapiencie ix corpus quod corrumpitur aggravat animam Secundum est grossicies spirituum et maxime eorum qui sunt in medio ventriculo cerebri sicut enim oculus peius videt quod videt per medium grossum quam per subtile utputa videlicet quod videt per aerem tenebrosum et grossum quam istud quod videt per aerem purificatum et subtilem Ita eciam grossicies spirituum facit hominem indispositum ad scienciam Unde generator de differencia spiritus et anime dicit sit Spiritus autem qui est in eo spacio i. in ventriculo medio cerebri est in hominibus diversus Quantum ad secundum in quibusdam

autem est spiritus subtilis et clarus hic erit racionalis et cogitativus disputator et bone cogitacionis In quibusdam e converso et talis erit amens et irracionalis levis atque stultus Causa itaque quare aliqui sunt ingeniosi quia anime non gravantur per corpus et quia spiritus sunt subtiles Et sic patet primus et secundus articulus quesiti Ad evidenciam tercii sciendum est quod parvi homines ut communiter loquendo sunt complexionis melancolice quia in eis predominatur elementum terre quod correspondet melancolie quo ad duas qualitates scilicet frigiditatem et siccitatem Unde propter hoc sunt parvi quia terra est inextensibilis melancolia sive nigra colera que predominatur in melancolicis est frigidissima et calidissima frigidissima de se et calidissima ab alio ut aristoteles in libro problematum dicit et asserit Et ponit exemplum de aqua que de se est frigida et tamen efficitur calidior quam flamma quando sic est fervens ut dicit aristoteles ibidem Item ponit exemplum de ferro ignito quod fit calidius Hec autem caliditas ut dicit ibidem aristoteles est prope intellectivum locum i. prope medium ventriculum cerebri Quia ergo in parvis hominibus et maxime in nanis anima est minus gravata per corpus quam sit in magnis hominibus quia habent modicum et exiguum corpusculum quod minus aggravat animam quam magnum Et cum hoc eciam habent nigram coleram vel melancoliam calidissimam effectam per accidens sicut eciam aqua efficitur et ille calor valde

subtiliat spus cum sit acutus scd
etiam calor solis subtiliat vapores
terrestres qui de se grossi sunt hic
est q parui homines ut nam
sunt opera intellectiue ptis magis
dispositi et magis ingeniosi quam
magni licet ppt aliud contrarium
contrarium accidere posset qz 1a racio
vlr non concludit q ita sit de
omnibus paruis nc decoribus nam
sed assignat cam in hiis qui sunt
parui et ingeniosi quare sunt ingeni
osi cad hoc facit qd hetur in libro
problematum de hiis qui sunt et pru
denciam intellectum et sapiam vbi
Aristoteles suppo^t et dicit q quicunque
fuerunt excellentes viri a firm
philiam aut politicam aut artes
fuerunt melan^ci Et quia tamquam
melancolie aut ut pdictum est quam
sunt parue stature quia pdnat
in eis terra que no pt extendi
vnde si melanco^ci st parui et me
lanco^ci st apti et ingeniosi ad
scienciam vnde sequitur q parui st
apti ad sciam Secundo hic est aliquid
fac^t qd Aristoteles dicit in problematibus
soluendo problema Quesiuit etiam
propter quid homo est sapientissimus
omnium animalium cotrarium qz paruum capi
tis e scdm pporcionem ppt q
parui capitis et ipsos tales
magis i homines qui hnt minora
capita pporcionabiliter prudenciores
eis qui sunt magni capitis ppt
etiam assignari alia ca ad pncipale
qz in paruis hominibus virtutes intel
lectiue sunt magis vnite propter
quod sunt magis efficaciores in
agendo qz ut dicitur in li^o de causis
Omnis virtus vnita forcior e ad a
gendum Secunda qz sunt magis

exoneri ab impedimentis intellige
di ut a lascivia et aliis solliatu
dinibus propter quod eorum aie sunt
magis expedite ad opa intel
lectus Est ecc considerandum q quanto
illas caliditas melancolie magis
accedit ad medium tanto magis
reddit dispositum ad ingeniositatem
si enim esset excellens faceret
motum magnum in spiritibus subti
liandis racione cuius motus impe
diretur claritas cognicionis Vnde
dicit Aristoteles ubi prius in quibus scdm
qz a valde caliditate reducit
ad medium isti melancolia quodam
modo sunt prudenciores

Quem scieris no esse parem
tibi tpe cede victorem
a victo superari sepe videmus

Decimum quartum scde partis pre
ceptum Postquam auctor in proximo
superiori precepto prohibuit rudim
ta curiosos retrahencia ne
pusillos corpore seu stature
scdm exteriorem apparenciam iudi
care contempnere uel ecc expugnare
quia pares eisdem no existunt
debet parumpendere ecc Nunc
vero in pnti precepto subsequenti
ipsos curiosos instruit et infor
mat qz licet tales diuiciis cor
porali fortitudine uel potencia
pares eisdem non existant
tamen scdm auctoris preceptum
loco et tpe leuiter vinci pt
et succumbere uerno ad ipigos
fundamentum quelibet inducere Dum dicit
Quem scieris no esse parem tibi
qi velit i mucre q actus ve sapie
est humanus et benignus Affirmo
autem humanitate cum inferioribus
maxime quique condescendere ac ecc

cum tales temperate rigore Et hoc
e qd sapie viij ca[lo] sapiens inmc
vit[z] dicens 42 spus sapie huma
nus 3 et benignus uel alit ex
pom pt ut dicat[z] cede illi que
scieris no esse parem tibi tpe i
etate qz forte no hz tot tpa qt
tu habes qui consueuisti multo[ns]
alios vincere Sentenciaz et ef
fectum pmi metri qui p omnia ha
bes sup in pma pte metra pce
pto xxiiij Vincere cu possis
Et parte eadem precepto xxxvj
Deuoratur culpa Item pte eade
xxxviij precepto Que supare
potes ita qz h no expedit am
plius replicare mat si recurre
ibi si placet Materia vo scdi
metri ut ex eo aliquis conscqt[z]
fructus e moralit psequenda
ut dicat[z] Victorem a victo supa
ri sepe videm[us] Victori plerumqz
contingit qz dracoi contra elepha
tem contingere solet Dicunt nales
qz qn contra elephante pugnat
draco arte utit[z] contra ipm ele
phantem qua sangue sugit ele
phanti fac etiam cauda ipius pe
des cum uoluit ut eu cade faciat
Ita spiritualit fit homi draco in
fernalis qui volens eu expug
nare sangue diuine gratie sugit p
pctm qz sicut corpus p sanguinem
ita aia viuit vita spuali gratie
cauda ipm involuens s[cilicet] lon
gam vitam necno et finalem
penitenciam pmittendo Et sic
vincit pctorem Ptrea vero pc
cator vincat eu cum p penten
tiam a pcto resurgit Et tunc
dicat[z] vita gre vince qua am
sisi p pctm Vel expom alit pt
et melius ut dicat[z] Victorem a
victore supari sepe videm[us] quia
pt[us] qz ita sugit elephant sangne
tamqz debilitatus ad terram ipm
psternit ut eum interficiat et
vincat sed inevitabilit' vincat[z]
ab eodem qz cadendo sup eu
statim draco suffocat[z] Sic
moralit dracom infnali s[cilicet]
dya[lo] dicat[z] contigisse qui credens
p mortem corpalem elepha
tem x[m] devince tandem victus
fuit spualr ab eodem xpus enim
sangnez suum fudit ut hoiem
de ptate dracois liberaret Et
xpus sua sancta huanitate eu
deuicit sicut ydor cocodrillu
Dicunt nales qz cocodrillus
e aial fortissimum habitans i nylo
fluuio et tiinos obtinens cui
nullum al resiste pt tandem yn
dor al pmo se luto involuit
quod cocodrillus repiens credit
esse lutum et tunc sglutit qui in
eius ventre existens ipm pforat
et interficit Sic moraliter coco
drillus i[d est] dyab[olus] an xpi adue
tum in hoc mundo habitans i mu
do ptatem accepit vnde Joh
xiiij Venit princeps mundi hu
ius Sic adeo erat fortis qz ne
minem timebat vnde nec pri
archas nec etiam pphetas aliq
liter timebat Ptrea de eo dicat[z]
Job xli Non timebat vibra
tem hastam s[ed] xpus p hu
militate effectus homo pre huma
nitatis luto se involuit sicut
ad phil ij hoc est ipius humili
auit semetipm formam serui
accipiens Sed cocodrillus
infernalis ipm putans hoiem

ardens deglutiuit per mortem
sed ipse mortuus et existens in ve
tre eius qui descendit ad inferos
ipsum interimit qui sanctos patres de
lymbo eduxit et ipsum inmabi
viat Apok v Vicit leo de tribu
iuda etc Ad hunc sensum optime
facit quod recitat vall li iij quod
dorenses et athenienses dum ad
invicem vellent decertare Ce
dros rex atheniensium de euentu
belli appollinem requisiuit qui
respondit si se occidi permitteret gens
sua victoriam obtineret Cum vero
hostes adoraculum audiuissent
preceperunt ne ex eis aliquis regem
atheniensium tangeret ut patuit
debet Ipse ergo rex ne cogno
sceretur rusticanum habitum induens
et saranam in humeris assu
mens ad hostes incognitus sic
processit ibique quedam milite cum
falce prouocans ab ipso est occisus
quo cognito dorenses memores
oraculi fugierunt et athenienses
obtinuerunt victoriam Moraliter
rex iste fuit christus apok xix Rex
regum qui ne a demonibus cogno
sceretur habitum serui accipiens et ha
bitu inventus est ut homo sara
nam i. crucem in qua diuersa fuerunt
ligna in humeris baiulans et
sic mortuus fuit Si enim demo
nes ipsum cognouissent nunquam eum
occidi permisissent ut ubi crediderunt
per eius mortem victores existere
per ipsius mortem fuerunt turpiter de
bellati victi et suo dominio
spoliati De tali spoliacione clare
loquitur apostolus ad Coll ij c. d.
Expolians principes et potestates tra
duxit confidenter palam trium

phans illos in semetipsos Ipso
etiam quod virtute sanguinis illius christi quem
fudit portas inferni fregit et
inde sanctos patres eduxit ac ipsum
lymbum spoliauit quod dupliciter co
probatur videlicet diuino eloquio
et morali exemplo primo diuino eloquio
unde Zach ix Tu quoque in sanguine
testamenti tui eduxisti vinctos
tuos de lacu in quo non erat aqua
Secundo morali exemplo quod legitur in hysto
scolastica quod rex Salomon habebat
strucionem pullum unum habentem
quem in cauea vitrea nutriebat
Cum vero pater filium suum habere minime
posset vermem quendam de deserto
portauit de cuius sanguine caueam ipsam
liniuit et continue fracta fuit et
sic pullum de cauea illa extraxit
Notatur vermis iste denotat christum Ideo
dicitur in ps Ego autem sum vermis
et non homo Racio autem quare dica
tur vermis est quia vermis non nascitur
per generacionem carnalem sed de hu
more terre virtute radii solaris pro
ducitur et sic vermis patrem habet in
celis scilicet solem et matrem in terris
s. humorem terre Sic christus patrem
habet in celis sine matre et in terris ma
trem sine patre pulli in cauea
infernali inclusi erant sancti
patres Et ideo hic vermiculus i. christus
venit et sui preciosi sanguinis virtute
caueam illam confregit et sanctos
patres inde eduxit Unde in ps
dicitur contriuit portas ereas Ex pre
missorum intelligencia magis in
speciali puto utile de infra scripta
questione querendum videlicet
utrum demones christi incarnacionem
et humani generis per ipsius mortem
redempcionem per suam cognouerunt

sapientiam uel non Et primo videtur
quod non dicat enim glo super illo verbo
superius allegato si eum cognouis-
sent etc quia demones non cogno-
uerunt per sapientiam de redemptione
generis humani per Christi morte im-
plendam Et alibi non sciebant
sacramentum incarnacionis et passi-
onis Econtra videtur quod ipsum cog-
nouerunt filium dei esse secundum quod habetur
luce xiiij capitulo vbi dicitur quod cog-
nouerunt ea que dicta erant per
prophetas sed per prophetas dictum erat
de incarnatione et humani generis
redemptione ergo hoc sacramentum
cognouerunt Hoc etiam per illud
probatur quod scribitur Exo. iij. c. v-
bi dicitur surrexit in terra rex no-
uus glo. id est nouit de hiis que a
prophetis et a patriarchis de aduen-
tu Christi fuerat dicta quem sensit
venturum qui exuat principat-
us et potestates et cum fiducia
triumphat eos et assignat in
ligno crucis Sed quid aliud est
sentire futurum nisi sacramentum
humane redempcionis cognoscere
Solucio dicendum quod demones non
tunc cognouerunt certitudinali
cognicione ipsum esse filium dei
vnde dicitur in glo j ad Cor ij
Ex suspicione magis quam ex cogni-
tione dixisse credendi quid nobis
et tibi fili dei etc ad illud quod obicitur
in contrarium dicendum quod illud sentire de
quo loquitur origenes in glo non
est aliud quam coniecturis explicans que
iam dicta erant in lege et prophetis
Non enim sic cognouerunt quem-
ad modum sancti prophete Sancti
enim prophete ex reuelacione facta
ipsis hoc cognouerunt demones

vero ex dictis in lege et prophetis
hoc coniecerunt uel si aliqua certi-
tudo fuit quod filius dei esset per sig-
norum potenciam non preuidit per
eius mortem se esse dampnandum
uel potestatem sibi esse auferendam
Vnde super illud j ad Cor iij° superius
allegato Si eum cognouissent
etc glo. non suggereret eum dyabolus
crucifigi per quem se ius suum per-
dere sciret Et super illud luce iiij°
Exibant demonia glo non ideo
illum crucifigit quia filium dei
ignorat sed quod per eius mortem se
dampnandum non preuidit etc

Aduersus notum noli contende-
re de verbis litibus in minimis
verbis interdum maxima crescit

Decimum quintum huius secunde partis preceptum
materia huius primi metri plenis-
sime tractatur et habetur supra
in quarto prime partis metri preceptum
Contra verbosos Ita quod non ex-
pedit materiam antedictam hic res-
saluo quod quia auctor licet specifi-
ce dicat quod non est contendendum verbis
aduersus notum puto vtile dis-
cuciendum fore vtrum hoc sit
simpliciter tenendum scilicet quod nullo modo
sit verbis contendendum uel sit dare
casum in quo quis cum noto uel
alio quocumque contendere possit ut
puta in iudicio res suas repete-
re uel huiusmodi Et primo videtur
quod non possit sine peccato contendere
per illud quod habetur Mt v° ei qui
vult in iudicio tecum contendere et tu-
nicam tuam tollere dimitte ei pal-
lium glo ante quam contendas licet ei
infirmus sit sua repetere sed non
in iudicio contendere Item per illud
quod dicitur j ad Cor vi Si sint

cum fre in iudicio contendit et hoc
aput infideles glo si contende ma
lum e aput infideles quanto apud
fideles e peius Item prou xx ho
nor e homi qui se sepat a contencio
nibus omnes stulti miscent contume
liis Non moue cam ante iudi
cem est moue controuersiaz sed
licitu in pfectis moue cam cora
coram iudice ergo licitu e eis conte
B dere coram eo Postea sup 1o prou
iii o Ne contendas adusus hoiem
frustra cum 1e n malefecerit
dt ibi glo Non vetat contendere
aduersus eu qui malefecit ut con
tendat quia hoc frustra non
fit qd cita necitas cogit Cu ergo
necitas infirmitatis exigat sua repe
tere in iudicio et est ibi contencio
ergo contencio no e pctm hiis oppo
sicionibus breuiter rndet quod vin
contencionis aliqn importat in se
pctm sicut in vo gregorii sup
1o prou xvii Qui dimittit aquam
caput e iurgiorum Et id Greg
in mor dt quod tunc aqua dimit
tit cu lingue fluctus in temptacionem
effrenat Dimisso aque iurgi
orum caput efficit quod per lingue
incontinenciaz origo discordie
formatur scdm hunc modu non
e licitum in iudicio contende nec
sua cu contencione repete Aliqn
vero vim contencionis no aliud dt
nisi controusie modu q etc fit a
liqn ex debita ca Et similiter
ca existente licita licitu e contende
Unde dicit Greg No solu ee
cura dz ne nra subtrahant sed
ne rapientes rote sua semet
ipos perdant Secdm aut qd conten
dere importat discordiam que

generacio e odii et scandali Non e
licitu in iudicio contendere Unde
dt Aris qui accusat actor est
contumelie Discordia odiu generat
odiu no e cu caritate caritas
mr e virtutis Et dt Greg du
per terrena re pax a corde tu pro
scindit apparet quod plus res q
proximus amat Et hoc mo non
e licitum sua cu contencione repe
tere Et sic ptz vitiis Pro 2 C
vero metri intelligencia et obser
uancia e breuiter sciend quod int
alios phos qui assignauerut
rerum generaciones pncipia fuit
empedocles qui dicit quod amicicia
et concordia erant faccionis pn a
et generacionis ca unde qui pacem
habebant adinvicem elementa
generabant omnia qui vero litem
et discordiaz tunc alterabant et
corrumpebant omnia Unde lites
et odia erant fim et corrupcionis
causa ut plus recitat i plibus
locis Sic in proposito contingit quod
inter notos et dictos ex vrbibus
incouenientibus magna lis i
discordia accessit i orit Inter
dum et ut plurimum no solu ex
magnis Unde etiam ex minimis
i pauis locucionibus quoque multe
corruptele causat et orut qd
e contra vere sapie effectu facere
que docet auditore esse pacifi
cum Et quia lis et contencio ami
cicie et paci maxime repugnat
ptanto auctor hoc suu preceptu
ponit per qd lites atque discordia
docet euitare Dicit lis minimis v
bis postea Ecci xi c scribit A
scintilla vna augetur ignis et
ab vno doloso augetur sanguis Et

ideo ad litem cavendam docem'
Eccli xxviij Abstine te a lite et
minues peccata Homo enim iracundus
accendit litem et vir peccator et
litigiosus turbabit amicos et in
medio pacem habencium inmittet
inimiciciam certamen festinatum ac
cendit ignem et lis festinans effun
dit sanguinem Istud preceptum est qu
idem cum xxvi precepto primi p
tis mettere litem inferre cave et
ibi plus require pro huius etiam
metri intelligencia magis in spe
ciali utile puto de infrascriptis
dubitabilibus fore investigandum
Et primo quid sit lis vel litigium
Et quot sunt causa huiusmodi litigium
attendenda Secundo utrum litigio
sus plus peccat quam adulator
Quo ad primum questium videtur quod
litigium prout hic sumitur est cum
unus hiis verbis alterius contradicat
inqua contradicione secundum Tho. 2a 2e
q. c xvi duo possunt attendi Primo
quando enim contingit contradictio pro
hoc quod contradicens recusat perso
ne contradicenti consentire ex de
fectu amoris animos unientis et hoc
pertinet ad discordiam caritati con
trariam Secundo vero contingit pro
hoc quod contradicens non veretur
contristare dicentem Et sic fit li
~~litigi~~ tigium quod amicitie vel affa
bilitati opponitur Ad quam pertinet
delectabiliter aliis convivere Unde iiij Ethi
dicit philosophus quod illi qui ad omnia contr
ariantur contristandi causa neque curantes
curantes discoli et litigiosi vocantur
Quo ad secundum questium videt beatus
Tho. ubi supra Dicendum quod virtus cum amici
cie principalis tendat ad delec
tandum quam ad contristandum Ideo

litigiosus qui superhabundat in con
tristando gravius peccat quam adula
tor qui superhabundat in delectan
do per accidens tamen posset e
converso puta si in aliquo par
ticulari adulator magis intenderet
deret per deceptionem nocere et huiusmodi
Quid deus intendat noli per
quirere forte quod statuit
de te sine te deliberat ipse xvi'm
2e partis preceptum Propter quod auctor
supra in viij° huius partis precepto
mitte archana dei prohibuit ru
dimenta in quibus curiosos cohiben
cia ac ipsos refrenancia ne in
vestiganda dei archana nimis
curiosi sint vel solliciti existere
debeant Hic vero in primi pre
cepto subsequenti prohibet rudimenta
refrenancia curiosos illos qui
per sortem nituntur inquirere vel in
vestigare quedam archana se
ipsos tangencia ut scilicet divinam
valeant perscrutari voluntatem
quod scilicet etiam contra ius divinum et hu
manum hoc perscrutari vel querere
secundum quod in sequentibus lucidius
apparebit Attendens ergo quod per
talem investigatorem fatuam et
vanam vere sapiens auditor ab
ipsius studio et inquisicione im
peditur pro tanto hic suum preceptum
prohibet ab ipso penitus fore obser
vandum per quod a malo retrahitur
et ad bonum et ad virtutem inducatur
dum dicat Quid deus intendat
quod velit investigare quod per sorte prono
sticare vel futura cognoscere est
mortale peccatum incurrere cum
etiam inperscrutabilia et investi
gabilia sint eius opera et con
silia ut dicit apostolus Ad Ro xi d

Mali dimicia

O altitudo diuiciarum sapie et
sciencie dei qm incomphensibilia
sunt iudicia eius et investigabiles vi
e eius Et hoc e qd intendit auctor
Noli p quirere quid deus intendat
i. ordinat uel disponit de te uel
de quocumqz alio qr ipse s. deus
deliberat et diffinit et pdestinat
sine te i. sine tuo 9silio tu aut
mortalis qd statuit i. 9stituit de
te et eciam de aliis omnibus vnde
Seneca Ops querere qd inuenirj
pt qd discere qd sciri pt qd optarj
qd optari coram bonis pt nec
alcori te imponas rei in qua time
dum statim tibi descendere ca
dendum sit Exposicione p habi
ta litterali cum textus de se satis sit
clarus puto pnunc fore vtile qd
p theologos canonistas et legi
stas circa hanc materiam tractatum sit
diligentissime pscrutari Et primo qd
sit sors secundum diffinicionem Secundo inquo
differt a prophecia Tercio vtrum
licitum sit iacere sortem inquo in
cluditur de triplici sorte Quarto
vtrum liceat vti arte notoria Quinto
quare plus habundat sortilegium in
sexu muliebri quam virili Sexto
quo frequencius eueniant ea que predi
cunt diui Septimo que pena veni
at sortilegis quo ad vtramqz legem
puniendis Quo ad primum questio
Hugo sit diffinit sortem sup psalmos
inter dne spam Et sors non est
aliquid mali sed res in humana dubi
tacione disposita diuinam indicans
voluntatem Quo ad 2m questum
rndetur p canones qr differt sors
a prophecia in hoc qr prophecia acci
pitur in bono et sit grs Sortilegium
vero in malo et contrarium sit p peccatu
ma hec habentur in canone Judices
et c. inquit iiij. q. j. Quo ad tercium
questum dicitur p btm tho. 2a 2e
q. xcv dicentem qr sortes fieri
dicuntur tunc aliquid fit ut p eius ad
uentum aliquid occultum innotescat
et quidem si queratur p sortes quid
cui sit exhibendum vocatur sors di
uisoria Si aut quid agere oportet
at 9sultoria Si vero queratur
quid sit agendum futurum vocatur
diuinatoria Itaqz si euentus sor
cium expectetur ex fortuna qd lo
cum solum habet in diuisoria non
videtur habere pctm nisi forte vi
cium vanitatis sicut si aliqui vole
tes aliqua concorditer diuidere vti
velint sortibus exponentes for
tune quis quam partem accipiat
Si uero euentus sorcium expectetur
ex spali causa qm quidem expectatur
a demonibus sicut legitur Ezech
xxj primo Et Rex Babilonis stetit
in biuio in capite duarum viarum
diuinationem querens et sagittas
9miscens interrogat ydolum et
exta consuluit et hoc e illicitum
Si vero expectantur a deo sm
id prouerbiorum xviij Sortes mittuntur
in sinum sed a dno temperantur Et talis
sors sm se non est mala ut Augus
dicat sit tamen sm hoc 9dicio
pctm accidere primo si absqz neci
tate ad sortes recurratur hoc
enim videtur ad dei temptacionem
ptinere Secundo si aliquis etiam
in necessitate absqz reuerencia sor
tibus vtatur primo cum magna deli
beracione et pmissa oracione
sicut exemplo aplorum in electione
Mathie Actuum j Tercio Si diuina
oracula ad terrena negocia 9utatur

Ut dicit Aug^s ad Ianuariu^m xi^o
si in electionibus etiam que i^n s^cti
sp^us inspiratione fieri debet aliqui
sortibus utunt^r. Peccatus aut^e e^e in
t^palib^s dignitatib^s que ad t^rena
disponeda ordinat^r in quorum
electio^ne plu^res homines sortib^s utu^n-
t^r
stat in t^palium reru^m divisione
Si g^o necitas i^mmineat licitum est
cu^m debita reverencia sortib^s divinu^m
iudiciu^m implorare sicut t^pe p^secu-
tionis quis fugiat ne morte o^mi^s
deserat^r. Et contra sorte^m q^uit p^t
p^ut dicit Aug^s in ep^la ad ho-
noratu^m et cu^m sit elemosina cu^m
duo eque indigentes occurrunt
ceteris paribus et utriq^ dari no^n
p^t sorte iuste queritur ut d^t Aug^s
in de doctrina x^piana ymo et^iam dicit
q^ litib^s dirimendis licet uti sor-
tib^s xxvi q i sors. Hoc id^em sentit
hosti. Et intellige in hijs que
t^palia sunt et de sorte simplici
et sine aliq^ua sup^sticione. Quo
ad q^rtum questitu^m utru^m liceat
uti arte notoria. Huic q^sito re^n-
det breuit^r b^tus tho. s^a 2^e q.
xcvj d. q^ ars notoria o^mino e^e^t
illicita et a x^piano fugienda. Hec
e^e^t ars p^pter quam quida^m intent^r
sciam acq^rere sed o^mino inefficax
e^e^t et sunt ibi queda^m pacta im-
plicata cu^m demone. Quo ad q^in-
tu^m questitum v^i^z q^re plus ha-
bundat sortilegiu^m in sexu mu-
liebri q^am virili. Huic quesito
breuit^r r^ndet^r q^ doct^rne divine
hic fuit ordo ut a deo in x^pm
hominem descenderet et a x^po in viru^m
et a viro in mulierem. Hec p^ba^t
xxxiij q v. hec ymago. Caput ei^m
mulieris e^e^t vir caput e^m viri

est x^pus x^pi vero deus. ad Eph^s
v. Et t^ransump^tive eadem q^ et ca^n-
c. Cu^m caput. Econ^a de doctrina
dyabolica sunt quia ip^e t^ransfudit
eam in mulierem utpote que
mi^nus habebat discrecio^nis sp^us per
mulierem in viru^m ut colligit^r
gen iij. Sicut g^o in muliere t^rans-
fudit doct^rnam p^cti. Item adhuc
fallacem doct^rnam sacrilegij vel
sortilegij t^ransfudit frequencius
in mulieribus q^am in viris. Quo
ad sextum videlicet q^sitū quo^modo
freq^uenter eveniunt ea que divi^ni
p^dicunt. Huic quesito breuit^r
r^ndet Aug^s qui ea^m solvit. d.
h^oc fieri p^missu dei ut illi qui
audiunt et vident p^bent^r i^n q^ali
sint fide. Unde deut^o xiij. Si
surrexerit i^n medio tui p^pheta
aut qui sompniu^m dicat se vi-
disse et p^dixerit signu^m atq^
portentu^m et venit q^d locut^us e^e^t
et dixerit tibi eamus et seq^mur
deos alienos quos ignoras et
s^uiamus eis no^n audiat^s v^ba
p^phete aut sompniatoris quia
temptat vos deus v^r ut pa-
lam fiat si diligitis eu^m an no^n
xxvi q v nec mirum. Tho. etiam
2a 2e. q. xcv. v. d^t q^ h^oc q^d a-
p^rimo homines in istis observati-
onib^s aliq^d experti sunt casu acci-
dit s^ed postmodu^m cu^m homines ince-
perunt hui^usmodi observacionib^s ani^mu^m
implicare multa s^c^d^m hui^usmodi ob-
servaciones eveniunt p^ decepcio^nem
demonu^m ut hijs observacoib^s imp^li-
cati curiosiores fiant et se mag^is
i^nserat multiplicib^s laq^ueis p^nicio-
si erroris ut Aug^s d^t ij de doct^ri-
na x^piana. Quo ad septi^mu^m q^situ^m

Videlicet qua pena sortilegi veni
ant puniendi huic questio dicit
rn̄det q̃ sc'm q̃d potui et scivi col
ligere tam de iure canonico q̃m
civili pena sortilegorum et male
ficorum est sc'dm q̃d inf' ponit
primo de iure canonico siquidem
peccatum occultum sit imponit
pena xl dierum de sorti c i ex
si notorium eukaristia denega
t' de conse d ii p dilacon c iter
si sit clericus deponendus est et in
monasterium retrudendus est si lai
cus excommunicandus xxvi q v Non
oportet et c si quis episcopus et c
aliquanti ii q vii admoneat Sed
et crescente contumacia crescere
debet et pena ut tradit et hic
Item si sit fugiendus castigari xx
viii q v Contra ydolorum Episcopi etiam
omnes tales turpit dehonesta
tos de parrochia sua eicere dz
xxvi q v Episcopi Etiam tales in
fames sunt et qui ad eos concur
rant unde nec ad accusatores
admitti dz ii q vi Quinsis Sed
etiam ad testimonium de testi testium
ex Sed numquid qui talia fac' effi
at irregularis et maxime enor
mia ut qui sacrificat deo numorum
vel dyabulo ut dives fiat vel
qui de ecclesie sacramentis ut de cris
mate vel de oleo sancto aqua
baptismi aut de corpore xpi sac
tilegia fac' Dicit Enwith si talia no
toria sint irregularitatem gene
rant Et indigent dispensacione
si vero occulta non quibus sc'dm
quosdam idem sit si sint occulta
Sed secundum iura civile tales sacrilegi
capite plecti debent Et si ad
dominum alius accedat cremari
debent Item omnia eorum bona dent
publicari C de malefi l nullus
et l nemo et l culpa Si quis
velit de hac materia plenissime se
informare videat tractatum de sorti
bus p btm. tho editum ad requisicionem
dni Jacobi et ibi plenissime inveniet

Invidiam nimio cultu vita
re memento Que si non
ledit tamen hanc sufferre mole
stum est Dictum septimum sc'de ptis
preceptum Inter cetera vicia mor
talia invidia peius superbiam cuius
est filia est periculosior necnon et
dolosior Quod autem primo invidia
sit periculosior liquet ex eo quod
peccatum in spiritum sanctum secundum generalem acce
pcionem quod est contra bonitatem que attri
buitur spiritui sancto Et sic peccatum quod
ex certa malicia procedit est peccatum in
spiritum sanctum quod non remittitur neque in
presenti nec in futuro Math xii Et
ideo periculosum peccatum est in genere
Item secundo quod sit detestabilius peccatum
ceteris peccatis et hoc patet ex tribus
primo quia hoc peccatum est oppositum
caritati unde cum caritate inter
ceteras virtutes excellentissima
sit aliarum virtutum domina dicatur
et regina Sequitur quod invidia
sit detestabile peccatum unde fera pe
ssima que filium meum Joseph
devoravit p scripturam nuncupatur
Gen xxxvii Secundo eius detestacio
apparet quia peyor esse dicitur
quam avaricia quia avarus et si no
lit sua communicare aliis tamen
vult quod alii communicent bona sua Sed
invidus nec bona sua communicat nec
alios communicare vellet quia nec
bona vult facere nec vellet quod
alii facerent Tercio etiam cuius

detestatio ondit expeo quod peyor est
ira uel etiam odio quod sic declara
rat quia quamuis homo iratus uel
odiens aliud velit malum proximi
sui tamen eius voluntas ortum habet
a malitia proximi qui eum offendit
Sed malicia invidi ortum habet a propria
malicia scilicet superbia qui non volt
eum sibi parificari et volt malum
proximi sui absque aliqua illius culpa
Tercio etiam dixi quod peccatum invidi
est dolorosius cunctis ceteris quod mani
feste apparet ex eo quod est vicium pu
re malum quia enim cetera alia capiunt ho
minem aliis viciis aliis vicius potest
tamen estam aliquam delectacionem
Sed invidus in se versus capit quoniam
invidia non est nisi dolor et ama
ritudo aliene felicitatis secundum quod
ex augustini diffinitione comprobatur
sic inquientis Invidia aliene
felicitatis dolor est in mente Atte
dens ergo auctor quod invidia pessimum
viciorum vere repugnat sapientie
addit quod auditorem retrahit ab
eadem Et ipsa etiam sapientia ergo
invidiam repellere videatur secundum
quod sapientie in loco ondit manifeste
dum dicit quod hec scilicet sapientia ven
ditum iustum scilicet Joseph propter
invidiam non eum dereliquit
sed a peccatoribus liberavit eum Postea
quidem vere sapiens auditorem per hoc
suum preceptum induat hoc pessimum
vicium a se penitus fore abdicandum
dum dicat Invidiam nimio qui
velit auctor innere quod sepius
meminne debes invidiam vitare
ne videaris aliis invidus nec
etiam intempore et hoc nimio cul
tu hec littera dupliciter exponi potest ut
primo dicatur memento vitare invi

diam nimio cultu id est nimia cura
sollicitudine ac attencione et
secundum istum intellectum tenetur active
Secundo sic potest exponi sicut expo
nunt aliqui glossa bona Memento
invidiam vitare nimio cultu id est
per nimium tui corporis cultum id est ne
aliis occasionem prestes invidia
contra te incitandi Et secundum istum
intellectum tenetur passive Et
hic intellectus non videtur consultus
consonus littere racio quia Invidia
non est ad inopes sed ad bonorum
plurium possessores Dicit enim philosophus
quod invidia est tristicia ex appetitu
prosperitate boni alicuius inicium Et
ideo non est qua via invidiam
declinare valeas nisi ut miser
rimus fiat nam sola miseria ca
ret invidia Hinc est quod illi qui
sunt illustriores meriti magis
subiacent invidie et detractioni
vide Robertus de invidis loquens
sic ait quod scilicet invidi nequeunt
oculos sordibus assuetos ad lucem
perspicue veritatis attollere similes
avibus quarum intuitum nox illuminat
et dies excecat quocumque modo
dicatur sive active sive passive
semper debes invidiam vitare
que etsi per quamuis non ledit illos
quibus invidet vel non ledit id est
non videatur ledere tamen est molestum
illis quibus invides quasi dicat quod
hoc ferunt moleste vel molestum
est tibi ipsi sufferre hanc id est su
stinere Ex predictis videtur auctor
concludere quod invidus semper secundum
passive vel aliud scilicet active ledit
Non ergo immerito ipse auctor hor
tatur unumquemque Invidiam vitare
quoniam non sinit suum possessorem quiescere

De hac materia vide sup in xvij° huius sede ptis Precepto Nolo putes in p^a qone in pn° Pro pōni metri intelligencia magis in speciali ē de mistra sptis du bitabilib9 quendū Et p° vtrū invidia sit pctm 2° vtrū sit om pctoꝝ mr Quo ad pmū questitum videt btūs tho 2^a 2e q xxxv d qz invidia ē tsti^a de alienis bonis Sed hec tsti^a pt ɔtingē qua^or modis p° sicut cum quis tstat de statu et pro speritate male regnantiū et flo rentū bonū iusti^e ɔfundenciū Et innocētes opprimenciū ul cum quis dolet de bono ul statu al terius q talis dolens ppt statū et bonū illi9 veisiliter timet si bi uel aliis i iuriosas lesiones afferri et talis tsti^a siue dolor siue invidia y mo ꝫ timor iustus et pt sine pcto ɔtingere Hoc ē aute qd xxij mor^a tractat gg Euenie plerūq solet ut non amissa caritate i inimici mei nos ruina letificet et rursū ei9 gla sine invidia ɔtristet cū i me te eo q quosdā inde bene ei gi credimg et pficiete illo ple rosqz i iuste opprimi credamg 2° pt quis ɔtristari de bono al teri9 nō in q̄tū ipe hz tale bo^m ß ex eo q talis dolens indigꝫ ipo bono Et si talis tsti^a sit cta bona honesta nō dz invidia sed bonus zelus nuncupari Na sicut scribit papias Bong zelus ē cum quo quis nitit^z que meli ora sunt emulari Et si talis ze lus intendēs cta excellēcias et v'tutes est racionabilis et laudād9 quia rōnalis homo non peccat si affiat^z ul tstet^z exeo q vir tutes uel honesta bona nō sit q p xxi^m possident^z Et ppterea ait aplus i ad Cor xiiij Emu lam spualia vnde Ysido9 athetha demistracōe filie sic dt habeat sotias cū quibus dt distat q'bg invideat et quarū laudib9 mor deat^z Si aute talis tsti^a ē circa honoa^lia bo pctm ē q ipa tsti^a conviat^z et libo bono spuali et aggrauat pt pctm ipa tsti^e Inq̄ tum ls qui tstat^z q tpalia bo non hz que alij possidz deutit a bono et ordine racionis sedm magis et min in ipa possessi one tristi^e Tercio pt homo c tstari de bono alteri9 exeo q ha bens bonū hui9 di ipo sit indig nus ß h tsti^a nō extendit^z cta bona honesta q absurdū est dice q ho tstet^z exeo q p xig nō sit digng face iusticiam ul caritatem habere ul face ali q opa virtuosa ß solumo talis tristi^a cta bona tpalia tstat^z vides cum quis tstat^z de bonis tpalib9 p ximi exeo q ipe p xi9 ipis bonis tpalib9 nō sit digng tamē quia tractatū ē sup in p^a pte metra pcepto xviij Si t ymerit9 et in hac pte 2^a pcep° xvj Nolo putes pnos Ipa tpa lia bo ex ipa disposicione iusta ul dei pmissione dignis et in dignis pueniat ad fine iuste r munera cōis correccōis ul dampnacōis eoꝝ Pdcto talis t stica ē illicita q h nō ē ali ud q̄m tstari exhijs que dina pmissione ul disposicōe pueniunt

ad iustam mortalem pmacionem
ul penam Quarto pt homo t
sticiam hre de bono pximi exeo
q pximus ipe h3 uel possid3 bona
uel q talem inuidum et dolere
in ipis bonis excedit Et h3 ista
spe inuidia ꝗ et spe e mala q
talis tristat de bono et felicitate
pximi de quibus ex debito cari
gaude deberet Et talis fuit ca
imperanda dyal inuidia p qua
pntes nros tempta ipe host
mr q dolebat de bono ꝰ statu
excellentie et innocentie incede
qua dicit sap ij ca Inuidia
dyali mors introiuit in orbem
terraru Quo ad scdm qstiu vi3
vtru inuidia sit om pctoru
mr pmo videt q Crisi ome
lia Dt q fera venenosa e in
uidia neqaa excusacoe puata
om ca et in contrariu fat quod
scribit tho iiij Superbiam i aio
tuo dnari no pmittas Ex ipa
em sumpsit initiu omis pdicio
ome pctm causat ex superbia
vnde inicu superbie hois est a
postotare a deo qm ab illo qui
fecit illu recessit cor ei qm ini
ciu pcti e omis superbia qui tenu
erit illam adimplebit maledi
ctis et subuertit eu in fine Ceti
x g inuidia no e mr om
malorum huic contrario talit
rndet ut cum dicit inuidia
e mr om malo hoc nd d
pse sed occasionabilit q hoc
dictu inuidia e om malorum
mr vno nocumetoru quibz no
cet pximo Sed cu superbia dici
iniciu omis mali hoc intelligi
siue in se ipo siue in alio Vnde

superbia dyali iniciu e ois mali
siue in dyalo siue in alio vnde
inuidia e mr om malorum
i nocumetoru in gne s respectu
pximi Superbia simpli respectu
alti et sui dyali malo inuidie
deiectus Apok xxxix di si m vnd
etiam pmo machi viij c scribit
Non sit inuidia nc zela inter vos
de offic custo c i Et sic pt3
veritas pmissoru questitorum
pro scdi et met intelligetia
clariori Que si non ledit
annotandum q Ouidius maior
qui d methamorphoseus in
scdo volumine circa finem fabula
xxiij valde pulcre et spe de
scribit effectus inuidie nociuos
quibus ostendit q multiplr led
tam ipm inuidum q illu cui
inuidet Induat em fabula in
qua dicit q qdam dea iuit ad
domu inuidie In qua fabula
denotat qm plures effectus in
uidie p quos auctoris pcepi
verificat vi3 q molestu e ipa3
sufferre Et qmqz destribuitur
metrice tame vtilis et intelli
gibilis atqz delectabilis destribi pt
p sacre sub hac forma Vnde3
q inuidia hitabat in domo
nigra et subterrana carente
sole Hec erat trist frondibus
plena lumine pudita caligne
certa ore pallida facie mac
aspectu cua pectore fellea de
te rubiginosa semp vigilans
raro dormiens auris sollicita
successibus alienis afflicta Hinc vna
virgine q aglauro dicebat
arripuit ipaqz stati i fecit ꝰ in
gem lapide effecit moru vnea

Invidia ad litteram in suis possesso
ribus videtur omnes predictos effectus
atque condiciones. Hoc quod colligi potest
ex filiabus ipsius peccati invidie. Nam
ex invidia nascuntur quinque filie.
Prima namque filia est odium quod
est velle alicui malum et nolle
bonum. Secunda est exultatio in adver
sis proximi. Tercia est afflictio in
prosperis proximi. Quarta est su
surratio que est detractio latens.
Quinta detractio hec autem fit in
aperto quia intendit melior appa
rere illi cui detrahit. Nam etiam
invidi qualiter sunt nigri sicut pal
lidi et macri. Et isti dicuntur in
antro habitare quia scilicet ab hominum pre
sencia fugiunt ad loca occulta sicut
cum sanctorum gratiarum actione maxime
gaudentium fugientes et ibi contra
viciosos machinantur et obloquun
tur propheta attestante qui ait Insidi
atur quasi leo in spelunca sua.
Isti dicuntur carere sole et luna
et esse ceci quia sicut tales per invidi
am excecantur ita quod nullum ali
cuius comodum videre possunt. Sap.
ii. Excecavit eos malicia eorum.
Et augustinus ... de bonis alienis
contristatur quasi de radiis solis excecata
tertio propositum sanctum lacerant
invidi et quasi remedium pene sue
arbitrantur. Si nemo sanctus sit
semper invidia permordax. Item sine luce
etiam dicuntur carere et pectus fel
leum habere quia sicut cecus semper est
tristis et sicut fel amarum. Ita
invidi sunt semper in cordis ama
ritudine et dolore. Actuum viii.
In felle amaritudinis et obligatione
iniquitatis video te esse. Item ta
les habent aspectum tortuum quia sicut non
possunt eum cui invident recte respi
cere. i Reg. xviii. Non rectis oculis
respiciebat david saul. Item
invidi semper vigilant et raro dor
miunt quia semper ab invidia stimulantur
et diversis curis et machinatio
nibus sollicitantur. Et ideo sepe
accidit quod tales invidi contra ali
quem machinantur ipsum lapidem con
vertunt et humanam figuram tol
lunt ... pristinum statum prosperitatis
sibi adimunt et ad statum pau
pertatis suis machinationibus eum
trahunt. Ipsi enim aliorum successi
onibus contristantur et in eorum diffor
tuniis delectantur. Unde Seneca
tot sunt invidorum supplicia quot
sunt felicium bona. Et hoc inten
dit auctor etc.

Esto dux forti cum sis dampnatus inique. Nemo diu
gaudet qui iudice vincit iniquo.

Decimum octavum 2e partis preceptum

Auctor in hoc precepto tria facere
intendit secundum tria documenta inde
insurgentia. Nam primo intendit
reum inique dampnatum ad con
stantiam et animi fortitudinem
inducere. Secundo intendit iniquum
iudicem utroque iure pena debi
ta punire. Tercio intendit
actorem ... exprimit summa bre
vem leticiam reportare ymmo
potius diutinam inde iudice acter
sustinere. Circa primum est breviter
sciendum quod homo verax et inno
cens quandocumque dampnatus fit seu
iudicatur ac eciam calumpniatus
iniuste tractatur tunc non debet ...
sed in innocencia et veritate sua
debet esse fortis et intrepidus quoniam
ulla etiam iusticia que est vitalis et vita

Iustum e innocetem diligendo
et conseruando psequit' ad sa
lutem Et iudicante seu calup
miantem impiu in sua iniusti
seu impietate confundit Hec aut
est qd scribit salon pu xi Iu
sticia simplicis diriget via eius Et
impietate sua corruet impius Iu
sticia rectoru liberabit eos et
in insidijs suis capiet' iniqui
hoc e etiam qd scribit' Iob viij
Deus no piciet simplice nec
porriget manu malignis Id
circo cuiqz scandalizati discre
cio hz in tali euentu malicie vi
riliter agere et in bonitate et
iusticia creatoris su rcta mete spe
rare firmissime qm ipe e qui
sinat Et hec e qd loquit' p
prophetam in ps multe tribula
tiones iustoru et de omnibus hiis
liberabit eos dns Ideo ergo iustus
qui in cospectu dei e purus et
innocens ad innocencie demo
stracionem et laudem cu ps
loquat' et sperat dices retri
buat m dns scdm iusticia mea
et scdm puritatem manuu me
aru in cospectu oculoz eius dicat
etiam ipe iustus et fortis sicut
pu xxi Gaudiu e iusto face
iusticiam et pauor opantibus
iniquitatem Nam sicut hetur
eodem li c v Iniquitates sue
capient impiu et funiculis
pctoru suoru vinusquisqz constri
git' Re innocen rei nequit
et i iuste cdempti qualit' tuc
se deat here vide sup in xviij
pse pcepto In iudicio adesto
L in pn ibi psequere put libz
Circa ecl scdm e sciendu q si

iudices vniusti nequit seu p pecu
iudicauerit con subalia iudiciu
pena grauissima tam tpali qz
spuali punient' Et hec tam
de iure canonico qm ciuili sed
mam no expedit hic recitare
qz plenissime hetur sup in xviij
pse pcepto Equu iudica in t
tio pncipali membro et ibi re
quire put libet Circa tciu e
insuper notandu q actor qui
reu querit in iudicio et extra
sibi dz pcauere si cupit gaudiu
ppetuu obtinere et diuinaz effu
ge vlcionem hanc ecl mam p
sequere scdm qd hetur in xviij
pse pcepto supius allegato In
iudicio adesto L in pn Atten
dens ergo auctor q mt cetera q
ad auditore vel sapie spectat
e q in aduersis firmit' et co
sistat vt ecl pmaneat quod
sapiens sapie vi innuere videt'
vbi dicit' q sapia sobrietate
et iusticiaz et vtute et fortitu
dinez docet p tanto hoc suu p
ceptu pbz eid auditori penitus
obseruandu dum dt Esto animo
forti quia lra e de se plana
ideo circa eius expoicoz no est
instandu Pro pmissoz intelli
gencia magis in spali e d' ipa
fortitudinis vtute triplex mre
stigato facienda Et pmo de
ipius nois quadrupliti distinc
cione Scdo de ipius fortitudis
vtilitate et comendacioe Tcio
de ipius pcu multis afflictioe
De pmo questo e biui sciend
q nome fortitudinis sumit' qn
qz p fortitudine corpali qualis
fuit fortitudo sampsois quandoqz

sumit^r p fortitudine animi qua
docet hic auctor hre et tenere
cum quis dampt^r inique et con
veritatem et iusticiaz Et sic su
m pt quadrup li^x vno^o gnalit
Et scdm hoc reperi pt forti^do
in omi vi Cum omis vtq heat
fortitudinez respectu vicij sibi co
trarij ut gmencia con luxuri
am pu vltio accinxit fortitu
dine lumbos suos i gtencia
ad hanc etia fortitudine ptiet
in gni ope meritorio face nec
mg scud ad tpalem tpanciaz
generalem ptinet neqmd mmis
Alio^o sumit^r nome fortitudis
large no ta^n ita gnaliter sic^d
pus Et hoc mo attendit^r for
titudo circa difficilia in passion
bus siue sint passiones extio
res siue interiores Exteriores
aut passiones sut gtumelie
dampna reru et corps molesti
e ab alio illate Passios vero
interiores dicit^r iste cont^a qs
etiam hz tpancia q^e sut sapores
qui gustu appetitu sensibili
passiones inferut De hac for
titudine scbit^r pu ultio Mu
lierem fortem quis inveniet
glo mulier fort e ecclesia q
p sponsi amore pspera et advsa
gtempnit gtempne aute pspe
ra e tpancie Tercio mo sut^r
stricius fortitudo p fortitudine
que attendit^r circa ea que sut
difficilia in passionibz exterioribz
ita q no comphendat tpancia
Et sic sumit^r ab augu in li^o de
moribz Eccle Amor inquit 1^c de
quo loqm^r quem tota sctitate
inflamatum oportet esse i deu
in non appetendis istis tẽperans
in amittendis fortis invenit^r q^to
strictissime sumit^r forti^do sm q
attendit^r circa quod cuiq difficile
in passionibz exterioribz q tm
circa passiones exteriores que cor
pori infligut^r et no extendit
se ad dapnu reru sic videtur
sume arist fortitudine in Et
thicorum De scdo questo 3 scim
q hec vtq gtuor bona afert i
tribuit Nam primo hoiem insu
pabile facit tota eni mudq no
posset offende hoiez ul vince i
quo 3 aim forti^do Ben spualis
3 gentem vna qui vicu forte
devincit ul eu debellat Scdo
ipa de hostibz triumphat in^o
R xviij Dauid de hostibz libera
tus ait accinxisti me vtute ad
pliu Tercio ipa hoiem ditat
pu x^o manus forciu divicias
pat Mt xj Regnu celoru vim
patit^r et violenti rapiut illud
De tercio questo e etia sciend
quod Tullius in p^o Rethoricoru
li^o 2° ponit e^or ptes fortitu
dinis s3 magnificencia fiduca
paciam et pseverancia Hac
magnificencia pduc erat antiqi
med Est eni p^m hoius hre
excelsum et glosum spitum
quentem vile honestu vt
aut Sen Epla c vj Et ido 3
dedigni subici vis maxie pt
Seneca Epla hoviij Maior
ioza nat^o su q^m ut sum maci
piu corpis mei Et alibi Si
scire deos ignosituros et hoi
nes ignoraturos adhuc pecca
re dedignarer Fiducia

Allexo^ri de philippo medico debere sibi pocionem ministrare qm̄ ūis lr̄e tr̄smisse fuissent qd eū debebat venenare vall li^o tercio d' alijs duab; nichil ad pn̄s quia satis dicitur sup̄ in xlii^o capit^o pacient virtute ptes ibi vide si placet Quidam v^o vij ptes fortitudinis assignant vi3 magnaia^tez fiduciam securitatem constanciam magnificencia et pacciam Species uel modi insup fortitudinis sm̄ phm̄ iij Ethicorum sūt vij p^a ē ciuilis scda simulis Tercia militaris Qrta cualis Qnta furiosa Sexta osuetudialis Septi virtualis Expositor specierum predictarum et p'dictorum modorum et quare sic noiant^r vide sup̄ in xxvij pre precepto vir virtute in scdo quesito et ibi reqre 2° Queret posset aliquis de tali questione vtrum fortitudo precellat oms alias virtutes Et pmo vi^r q sic Dicit enī ambr' in p^o de offic' q fortitudo velut ceteris 3 excellecior Dignior est psona hois qm̄ res eius s; fortitudo ē circa psonā hois quia aliquis periculo hominis mortis expo^t ppter bonū virtutis: Justicia autem et alie v'tu^s morales sunt circa alias res exteriores ergo fortitudo 3 pricipua inter virtutes morales Sed gt hoc 3 qd tullius d' in p^o de off Justic^e v'tus splendor ē maxima Ex qua viri boni noiant^r His opinionib; rndet btūs thōs qui hac qtionem format in s^a s^e q. c xxxiiij d' q sicut Aug9 de trini^te dei iiij d' q in hijs

que non mole magna sūt ide est esse maius qd melius vnde quanto virtus alia maior 3 tanto melior est bonū aut rōnis est hoīs bonū sm̄ dyo. c iiij de diu. no hoc autē bonū qd essencialit h; prudenciam que 3 pfectio racionis Justicia autē est huius boni factiua inquantū s; ptinet ad ipm̄ ordinem ponē omib; reb; humanis Alie autē virtutes sūt conseruatiue huius boni inquātum s; moderant^r passiones ne abducant hoiem a bono racionis et in hoc ordine habitu fortitudo tenet locum pricipuum q timor periculorum mortis maxime ē efficax ad hoc q homines faciat recede a bono racionis post q^m ordinat^r temperancia qr etiā delectationes tactus maxime inter cetera impediunt bonum rōnis Illud autem qd essencia^r dicit^r pocius eo qd dicit^r effectiue et etiā h^c pocius ē de eo qd d'^r conseruatiue sm̄ rōnem impedimenti vnde inter virtutes cardinales prudencia ē pocior scda iustia tercia fortitudo qrta temperancia Et post has cetere virtutes Ad pmū ergo dicendum Ambr' fortitudinem alijs virtutib; pfert sm̄ quādam gnalem vtilitatem put sm̄ reb; bellicis ciuilib; seu domestic' vtilis 3 vnde ipse ibidem pmittit nūc de forti^tne tractemus que velut excelsior ceteris diuidit^r in res bellicas et domesticas Ad scdm dicendum q ho nō expo^t pprā suam mort' periculis nisi ppter iusticiam conseruanda Et ido

laus fortitudinis quodam[m]o ex
iusticia dependit vnde dicit Am
bro[sius] in primo de offic[iis] q[uod] fortitudo
sine iusticia iniquitatis e[st] ma
teria quo e[ni]m validior [est] eo pro
pacior e[st] ut inferiorem opprimat
Et[c] p[atet] veritas questi[onis] [et]c

Nec te collaudas n[e]c te
culpaueris ip[s]e h[ic] faciunt
stulti quos gl[ori]a vexat inanis

Decim[um] nonu[m] sc[i]l[ic]e[t] p[ar]tis preceptum
Auctores sciencie perspectiue con
sueuerunt causam triplice[m] assi
gnare quare peius vident
qui h[abe]nt oculos prominentes q[uam]
oculos p[ro]fundos h[abe]ntes p[rim]a ca[usa]
[est] q[uia] in oculo p[ro]fundo v[ir]tus vi
siua amplius adunat[ur] eo q[uod]
magis p[ro]fundat[ur] interi[us] s[ecund]a
causa [est] q[uia] p[ro]fund[us] ocul[us] e[st] ma
gis a nocument[is] exterioribus
elongatus Tercia ca[usa] [est] q[uia] p[ro]fu[n]
d[us] ocul[us] ad humid[um] que[m] p[ro]pinqu[ius]
accedit in quo humo v[ir]tus visiua
sicut in fonte consistit ex q[ui]b[us]
talis vera sapi[enti]a magis co[n]cedit[ur]
h[u]m[i]lib[us] q[uam] vane gloriosis et su
p[er]bis primo q[uia] humilitas e[st] maxi[m]e
a periculis elongata et io[deo] nouit
vane glorie declinare pericula
hoc aut[em] e[st] inicium sapi[enti]e scire
sc[i]l[icet] mala spiritualia int[er] q[ue] emi[n]at[ur]
vana gloria humilit[er] declinare
Scd[m]o q[uia] humilitas bona sua per
vana[m] gl[ori]am non ostendit sed
magis congregat et occultat
et q[ua]nto amplius tanto videt perfec
cius vnde sicut d[icit] plini[us] in s[e]c[und]o
li[bro] na[tur]alis ph[ilosoph]ie Oculus existens in
p[ro]fundo putei vide[t] p[er] stellas i[n]
celo Ideo d[icit] ptolome[us] in p[ri]n[cipi]o
almagesti q[uod] int[er] sapi[en]tes est
humilior existit sapi[en]cior sic[ut] locus
p[ro]fundior magis habundat aquis
ceteris lacunis Tercio quia humili
tas maxime e[st] deo p[ro]pinq[ua] deut[eronomii]
xxxiij Qui appinquat pedib[us]
eius accipiu[n]t verba illi[us] Qui ergo
voluerit ad vera[m] sapi[enti]am p[er]uenire
ad illam d[ebet] p[er] humilitatem acce
de[re] qui sc[i]la[m] [est] d[omi]n[u]s i[d est] [Christus] ij[o] in
quo sunt om[n]es thesauri sapie[nti]e et
sc[ienti]e absconditi ad coll[ossenses] ij Cum
ergo ad vera[m] p[er]tinet sapi[enti]am gl[ori]a
in consci[enci]a bona et no[n] in lau
dib[us] ho[m]i[nu]m q[ue]re[re] p[atet] ij ad cor[inthios] ij
o[ste]ndit ap[osto]lus d[icens] Gl[ori]a mea h[ec] e[st] te
stimoniu[m] co[n]sc[ienci]e mee Et eci[am] doctor
i[ste] Greg[orius] in o[mel]ie de x virginib[us]
hoc idem signat asserere videt[ur]
d[icens] Q[uo]d prudentes v[ir]gines ille
dicu[n]t[ur] que oleu[m] in suis assumpse
runt vasis p[er] quod dat[ur] intelli
gi q[uod] leticiam bonoru[m] operum
in corde et consci[enci]a reconderet
Econuerso de fatuis v[ir]ginib[us] d[icitur]
p[er] quas glorie vane cupidi i[n]tel
ligu[n]t[ur] q[uia] no[n] sumpserunt oleum
in vasis suis i[d est] que leticia[m] bo[no]r[um]
operum in laudib[us] ho[m]i[num] posu
erunt ideo a regno et[er]no merito
exclus[e] fuerunt Attendens ergo
auctor q[uod] n[on] [est] q[uo]d ta[n]t[u]m auditorez
vere sapi[enti]e ab ip[s]i[us] studio uel
amore retrahe[re] faciat q[uan]tu[m] iac
tancie seu inanis glorie viciu[m]
p[ro] tanto ip[s]o auditori h[oc] suu[m]
preceptu[m] p[ro] cui[us] doctrina ab hoc
vicio retrahi d[ebet] auctor p[ro]p[ter] hoc
ponit[ur] fore obs[er]uandu[m] du[m] d[icit]
Nec te collaudes q[uia] velit inme
q[uod] magnificare te no[n] debes iuxta
i[llu]d p[ro]uerb[iorum] xxvij c[apitulo] Ab alieno
laudet te non tuu[m] quia omnis

laus in ipso ore sordescit Iter
etiam teipsum culpabis quia manibus
glorie cupidi aliquando scriptos commen
dant vel aliquando culpant et tu
omnia ut ab aliis emendantur
culpant se Sed revertendo in presenti
vita nullus debet se laudare nec
etiam ab alio laudari velle Primo
quia si cogitat tempus preteritum
videbit multa que fecit unde dole
re debet Si futurum imminere vi
debit multa unde timere debet
Si presens inveniet in se multos de
fectus pro quibus erubescere debet et
se humiliare Quomodo ergo debet se homo
laudare vel laudari velle qui habet
tantum causam doloris timoris et ru
boris Unde pro huius primi intel
ligentia est sciendum quod tria sunt
propter que quis debet se a propriis laudibus
abstinere Primum est superbie imper
fectionis consideratio Secundum est provocatio
ex hoc ad invidiam provocatio
Tercium est mercedis boni operis
exclusio Pro primi declaratio
ne est sciendum quod nemo secundum humanas
leges adde tante perfectionis existit
quin ex aliqua sui parte imperfectus
et vituperio reperiatur obnoxius
propter quod nullus laudare se debet
vel etiam potest Unde glossa Ambrosius
in sermone confessorum sic dicit lau
da navigantem felicitatem sed cum
pervenerit ad portum lauda ducem
virtutum sed cum perducta est ad tri
umphum Quibus autem vivens potest
tute et sine trepidatione laudari
qui etiam de preterito meminit se habere
quod doleat et de futuro sibi
semper esse quod timeat quia de nullo
Pro secundi declaratione est sciendum
quod per hoc quod homo coram aliis se laudat

et virtutes suas propalat et magis
corda superborum et maxime superborum
sic ex hoc maxime ad invidiam provo
cat Tristicia enim in eorum cordibus
de bonis auditis generata animat
ipsum iactatorem deprimere ne se
excedat Unde per hoc quod homo se
laudat coram aliis qui communiter
invidi sunt et superbi parat sibi
casum et ruinam hoc est quod
in omelia dicit Gregorius Depredari
desiderat qui thesaurum publice in
via portat Pro tercii declaratione
est insuper sciendum quod per hoc quod homo
se laudat et gloriam ab hominibus
querit in toto vel in parte mercede
boni operis perdit Unde Gregorius
in omelia virginum compellor dicere
ut et bona que agitis cum magna
cautela timeatis ne per hoc quod
a vobis recte geritur favorem aut
gratia humana requiratis ne ap
petitus laudis subrepat et
quod foris ostenditur intus a mer
cede evacuetur Circa ad hanc
materiam primum particularem videtur
Iter te collaudes Queritur aliquis
posset Utrum iactans se de aliqua
virtute verisimiliter careat illa vel
eam realiter habeat Huic quesito
breviter respondetur quod qui seipsum de
aliqua virtute laudat probabiliter cre
di potest quod careat virtute illa qua
de se predicat cuius ratio est quia ille
qui habet bonum aliquod minus perfectum
verum et potiori non curat id
habere minus imperfectum fallacius
et debilius ubi gratia qui habet
aliquid a principe non curat id
habere ab inferiori Et qui habet de pu
ro non curat id habere in spe Et
si curaret id habere minus imperfectum

et debiliori signum esset q non
hret id in imperfectiori Vn qui
aliquis laudando se iactat esse vtuo
sum uel probum in re confirmat
Racio q vnusquisque maxime
nititur apparere esse id in quo est
defectuosus quia quilibet na- niti-
occultare defectum Vnde videmus
q mulier turpis communiter magis
se ornat quam pulcra et claudus
plus vult ambulare q balbuciens
loqui Et hoc est quod dicit poeta
Quitt- in vetitum semper cupimus
negata Dic mendicus emet eger
aquis Et aque furtive dulciores
sunt ceteris prv ix Si ergo aliquis
per laudem querit vtuosus appa
re in eo de quo se laudat vide-
esse signum a contrarii actibus
q non sit vtuosus Confirmat-
eciam an dicta racio per racionem
quam tradit philosophus iiii Ethicorum
d q vtuosi laudem non appe
tunt Ad hac ma vide supra in
xiiii prime ptis metce precepto
Cu te aliquis laudat ubi lauda
cio passive tenet- Hic autem
active q dicit nec te collaudas
Pro huius prime particle intellige
tia est de tali questione querendum
vtrum iactancia sit mortale pctm
Videt tho q c xiii d q iactan
cia dupliciter considerari pt vno mo
secundum se et sic tunc est pctm mor
le quando s aliquis iactancie profert
quod est contra gloriam dei Ezech
xxviii Eleuatum est cor tuum et
dixisti ego sum vel eciam cont
caritatem proximi sicut cum quis se
iactando prorumpit in contumelias
aliorum ut luc xviii Non sum sicut
ceteri hominum raptores iniusti etc

Sed si non sit contra gloriam dei uel
eciam contra caritatem proximi
erit pctm veniale Alio modo pt conside
rari iactancia secundum suam causam et sic
dem procedat ex superbia uel inanem
gloriam tali que sit pctm mortale
et ipsa erit mortale alias erit veniale
Si vero sit propter appetitum lucri vi-
pertinere ad proximi decepcionem uel
ad dampnum Et sic magis est
pctm mortale Si nec hoc esse quod
pt esse tale lucrum ex quo alius
non dampnificat- Sequitur- in
metro nec te culpaueris ipse
~~ex quo alius non dampnificat~~ -Pro
istius particule intelligencia est sciendum
quia hoc pertinet ad yronie vi
cium que est pro mendacium ad sui
minora de se dicendo q sunt in rei
veritate sunt ut p ar lom iiii
Ethi Vnde hinc supra occasi
one puto vtile de tali questione
querendum Vtrum yronia sit pctm
et quale Hanc questionem pertractat
beatus tho in secunda secunde q iii d q
minora de se dicere pt contingere
dupliciter vno modo salua veritate dum
scilicet aliquis maiora que sunt in ipso
reticet et quedam minora profert
Et hoc modo pertinet ad yroniam
nec est pctm secundum genus suum Alio
dicit quis minora declinando a
veritate puta cum asserit de se ali
quid vile quod in se non recognoscit
aut cum negat aliquid magnum quod
tamen percipit in seipso Et sic
pertinet ad yroniam et est semper
pctm Nulla enim causa menciendi
est ut dicit Augustinus de verbis apli
in canone cum humilitatis xxii q
ii vbi dicit Cum humilitatis causa
mentiris si non eras peccator mendo

effitaeris hoc facuit stulti scd
p intelligentia eaa scdi metri
est sciendum qp gla diuidit in
veram et vana vera diuidit in
veram veriore et verissima vera
simpr est testiom bone gsciencie
qn sz aliqs nullis pcti gscius e
h aut e de q loquit aplus ad
Cor ij Gla nra h z testioniu
gsciencie nre verior qn dulcedo sps
sti manifeste sentit qn sps scts
testiom dat spitui mco qp filij dei
sumq verissima gla e eterna
Item vana gla diuidit in dyabolica
et huanam Dyabolica e qn quis
de malicia glat De hac ps qd
glaris in malicia huana diuidit
in carnalem et spualem carnalis
mudanoru e q in vestiu pulch
tudine in diuiciaru multitudine i dig
tatu altitudine et in deliciaru
amplitudine et silibq gsistit h car
nalis lumini compat qd de nocte
lucet et non de die ut sut lumina
quoruda vmiu qui dicit nocti
luce et squame piscium et ligna
putrida Sic mod in pnti nocte et
pe et ignorancie vane glosi de
licosi mollibq induti et diuites
seculi apparet lucidi et clari sed
in magno iudicij die eoru tene
brositas appalebit vnd sap qda
vana glam et mudi vanitatem
sic distribebat vi muliercula
rethi indutaz huiusmodi scriptu in fro
te metu e iuncta et speciositas
In pectore aut metu sut diui
tie et gla In vestimetorum fim
brijs scriptum erat s h oia va
nitas Moralit vanitas mudi
no apparet dum rethe cuuolu
tu z i dum viuit sed ptq disce

ssum foraminosu appalebit hoc
volt dice qp ho in fine sue vite
dum discessq iacet mortuuq ap
paret quis et qualis z Et qp
in fymbrijs scriptu erat et h
omnia vanitas et p hc intelli
gi debet qp vanitas mudi non
apparet nec in pn° nc i medio
sed in fine que ad pditcione mdu
cat Spualis vero gla e ypocr
taru Hec autem valde piculo
sa qp p vana glam suorq operq
laborez pdit ypocrita vnd ypo
crite sicut tigridi aliqn gtin
gere cosuet dicit em qp qui ve
nator catulos tygridis secum
apportat in via diusa ponit spe
cula in quibq tygris se aspi
ciens et ex hoc se arestans
credens ymagine sua qua
videt in speculo suos esse fili
os venatorem no psequit
et sic taliter delusa eos pdit
Sic moralit dyabolq opa ypo
crite rape volens tota eo
diusas laudes apponit quibq
ypocrita p complacenciaz arestat
et sic suorq operu merita pdit
licet em ab omnibq gla gtemp
nenda sit et gcalcanda papue
tamen a claustralibq e euita
da Vnd Jero pma vtq mona
chi e iudicia hominu gtempnere
licet autem contra huiusmodi vane
glorie vicium multa repiant
remedia primu tame de multis
p strigam Primu go et pncipale
remediu con vanam glaz est
bonoru operu abscondicio hoc
remediu exo iiij In manu moy
si que leprosa apparuit signt
qn du eam posuisset i sinum

facta e filius carum reliq vii g
Ille pt et dz bonu quod agit pu
blicare qui pfecta humilitate fu
dat et nulla elacione ptingit
Contu hec petm periculosu pt et
gue eius declarat defectus qui
vii sunt qui p vii inanis gle
filias designant vnde dr in am
gla vii filie sm Gregoriu oriu
et nascunt pa e inobediencia
nam vana gla nullo videri
vult inferior qd fiet si madatu
impleret Scda e gtentio qa
vult vincere cum clamore et p hoc
apparere Tercia e iactantia qr
quis enuncat omia bona sua ut lau
dabilis appareat Quarta e ypocrisis
que querit in exterioribz appa
rere Quinta e ptinacia q ptm
suu malu uel defectu defendit
ne errasse videatur Sexta est
discordia que con ome dictum
assumit grum ppt vana glam
Septima e novitatu psumpco
quia quis nova uel dicit vel in
venit ut laudetur Pro pmissorum
intelligencia magis in speciali
est de infra sptis duobz dubi
tabilibz querendu et pmo quia
pt vtrum appetitus inanis glorie
sit mortale petm huic questio
rndet thomas qui eam fecit 2a 2e
q c xxxii d qr talis appetitus
pt esse petm morle quadrupliciter
pmo rone mie puta cu aliqs
glatur de aliquo flo qd grariatur
diuine reuerentie sm id Ezechiel
xxviii Eleuatum e cor tuum et
dixisti deus ego sum Vel 2o
cum quis bonum tpale de quo glo
riatur pfert deo Istud 2o phi
betur Jere ix Non gliet sapiens in
sapiencia sua neqz fortis in forti
tudine sua neqz diues in diuiciis suis
sed gloietur scire et nosse me qr
ego sum dns qui facio iusticiam
et iudiciu in tra Vel tercio cu qs
pfert testiom hom testiomo dei
con quos dicitur Jo xii Dilexe
runt magis gloriam hom qr dei
Vel etiam qrto mo ex pte ipius
glantis qui intencoz suam refert
ad glam tamq ad ultimum finem
ad quem ordinat et vtutis opa
et p quo pmittit que sut ad
deum hiis go modis vana gla
e petm mortale Secundo vtrum
vana gloria sit magis petm
in quibusdam psonis ut in reli
giosis et huiusmodi Huic qstioni rn
deri pt qr motus inanis glorie
aliqn insurgit ex rebz spualibz
ut scia vel vtutibz et sm hunc
modu qui minus hnt de delecta
bili exteriori intensius peccat
pcto inanis gle qui de hiis bo
nis glant Alii vero qui hnt
motum no tm interiq qd est
spuale bonum s motum exteri
sicut sunt diuicie ul tpales po
tentie pper quas homo hono
ratur si bene vtitur laudatur a
liqn etia no bene vtendo sm
hoc pluribz modis peccatur
motu inanis gloie et plus
hnt de incentiuo exteriori mag
vero qo ad bo interiq Ex hiis
rnderi pt ad obiecta q fieri
possent scdm distinctione eius
qd e pluribz modis peccare
et magis peccare gtingit duobz
modis uel ex maiori causa ul
qr mg hz excusacois magis
go peccat claustralis qr mi hz

excusacionis et plus de re ^t^ habete
plus vero secularis quia pluribus
modis Item claustralis qui magis pec
cat quo ad hoc quod licet bonum per
fectionis status sit de illo vane gloriatur
magis vero peccat secularis quia
bonum exterius licet magis maius de
quo magis potest vane gloriari Et
sic patet veritas questionum etc.

a Illas preterite tu noli male
dicta referre post iniu
rias iram meminisse malorum est
Vicesimum secunde partis preceptum secundum
sententiam apostoli ad Ro. xv. Quecumque
scripta sunt ad nostram doctrinam
scripta sunt Quia ut legitur exo
do quod inter ceteras plagas quas
minasset dominus pharaonem fuit sexta
plaga et hec valde crudelis fuit
atque severissima propterea precepit dominus
moysi et aaron quod ipse moyses
manus cineris de camino plenas
reciperet et pluries illas in celum
coram pharaone spargere deberet
dicens fiatque pulvis super omnem
terram egipti Erunt enim in ho
minibus et in iumentis ulcera et
vesice turgentes in universa terra
egipti Tulerunt quoque cinerem de ca
mino et steterunt coram pharaone
et sparsit illud moyses in celum fa
ctaque sunt ulcera vesicarum tur
gencium in hominibus et iumentis
nec poterant malefici stare
coram moyse propter ulcera que
in illis erat in omni terra egy
pti Nota de decem plagis
egyptiorum Prima plaga fuit aqua
conversa in sanguinem Secunda rane
que ebullierunt super terram Tercia
cinifes in quibus defecerunt magi Quarta
musca omnis generis Quinta mors

animalium Sexta vesice turgentes
ut hic Septima grando Octava
locusta Nona tenebre Decima
mors primogenitorum Et predictis
omnibus habetur in ix et x capitulo Item
precio egipciorum Moraliter ipsa habet
plagam horribilem que de for
nace processit peccata biligwium
discordias seminancium designatur
que veluti huiusmodi fornacis suf
flatorum dyabolicum lites atque
discordias iam sedatas student
suscitare Quod est contra illud sapientis
Ecclesiastici Ne iteres verbum durum et ne
quam et non innovaberis etc. b huiusmodi
huius fornacis sunt detractorum
lingwe que ad odium vel iram
talibus peccatores inflammare conantur
de quibus Ecclesiastici xxviii Susurro
et biligwis maledictus multos
enim turbavit pacem habentes Fauil
le vel cineres huius fornacis dyaice
ex talium peruacione sunt signa ran
coris et odii in facie Postquam enim
dicitur pax facta ex crebra ma
ledictorum recordacione quasi cineres
remanet aliqua reliquie in macu
lata de nova mente et vesice
in mentis turbacio per litem pruriea
ex ardentem seu inflamantem
ad finem ut fiant crudeles Adin
vicem et degente in gentem
dispergantur et appareant Iuxta
illud Ecclesiastici xxviii Lingwa tercia mul
tos commovit et dispersit illos
de gente in gentem Nota quod nullus
unquam ad pacem et ad concor
diam perfecte redire potest nisi ex
toto obliviscatur iniuriarum et
rememoretur beneficiorum quod tali
persuadetur historia Legitur enim
quod tempore paganorum erat rome

quoddam templu qd 9structum fuit in honorem dei 9cordie in quo templo stabat deus 9cordie p hunc modu videlicet q oia alia ydola vlis vultibs stabant ad portam templi Et istud ydolu scz dei co cordie stabat verso vultu ad pie tem dextru templi et stabellos voluebant ad piete sinistrum in muro coram facie sua aureis lris erat scptu hoc vm bnficiu et videbatur 9timue vm audictu lege et contemplaud pt ytergum vero in muro erat scptu aliud v bu vide i iuria ad denotandu ut est dctm q nulla p site reduci pt ad pacem et concordia nisi postponat i iurias sibi factas et rememoret bnficiis acceptis Exemplo Julii cesaris de quo legit q nullius erat oblitus ob liuisci nisi i iurias sibi factas Nota insup q si pax pfecta esse dz oportet q pmo sit in cor de et pt ea psigna demret exteriq vnde in lio de naturis aialiu recitat q pulli hyrundi nis hnt in pectore lapidem pa osum qui celidonia noiat q a celo sit datus s non oms pulli hnt hunc lapidem s solu illi q sibi mutuo rostra 9iunt quasi signu pacis hoc velit indicare Sic morar in pposito celidonia noiat pax que a solo deo dat Jo xiiii Pacem mea do vobis s hoc no nisi in cordibus eoru qui pac signa mutuo sibi on dunt valet repiri vt go filii vere pacis dici meam ad consi liu ps attende nos oportet dice te Inquire pace et psequere ea

Attendens go auctor q vo sapie auditorem maxime non decet inter eos qui de i inimicicia ad ami ticia sunt reducti offensiones et iurgia hactenus factas aliquiter ad memoria reducere cum hec etia vera in format sapia fieri non debere iuxta beati Pauli auctez dicentis q vra sapia vera sit et benigna p tanto hoc suu pcep tum pbz ab omibs et maxime vere sapie auditoribs fore peni tus obsuandu dum dicat litis p terite qi velit i nie auctorsi cu aliquo litem rixam ul discordi am habueris noli ad memoriaz reuocare pt q eius acqsiuisti amiciciam Extima ut ait tullius Michel e turpius q cu illo bellu gerere cum quo familiarit vi uerus Magnu e eni int discor des pacem constiture s maius 3 reformare et reformatu suf ficienti corroborare cautele Et hec sna p ouidiu de arte amandi 9firmat dicentis Non minor 3 vtus qm qrere parta tueri Item in lio de ponto Eo eade e ratio sentire et demere morbos Lasus inest illis tollit arte malum et hoc 3 quod intendit auctor dum dicat Noli maledicta referre i iteru dicere ul referre i remissa maledicta pterite litis i trasacte 9tentionis q malorum est i ad malos ptinet remisisti iram i discordiaz pteritam post i inimicicias intellige sedatas vn dns no querats ulcione nec eis memor maledicti p contrarium faciat ho pusius qui lites suscitat sopitus De tali dn loquitur Salomon

pu̇d xviii c. Homo puersus susci
tas lites et verbosus sepat pri
cipes iam pactatos discordiaz se
minado Ad hoc bn̄ facit quod
recitat Augus li° de ciui^te dei de
quodam pessimo hoīe qui cu
piens inter duos pncipes iam
pa pactatos discordia seminare
quadaz hystoria sepatim narra^t
vtrisqz qua hystoriam recre su
p̄ in xl° pse pcepto Diligen
ciam adhibe msi Item etiam
gnue et detesta^le vicin sit int
pactatos discordia seminare om^t
salon pu̇ vi d cp sex sut queo
dit deus et septi^m detestabit^r
aia eius s. eum qui seminat discor
diam inter fres Con̄ etia tales
invehit btus Greg^r d ppedat
inergia et discordias seminantes
qm̄ multi^r peccat qui dum vna
nequiciaz ppetrat ab huamb cor
dibus cūctas vtutes eradicant
In vno em̄ malo ī nūa^lia pagut
mala qz discordiam seminando
caritatem que om̄ e mr̄ vtutu
extinguit hec i^e Queere aliquis
posset vtru discordia sit morale
pctm̄ huic questo rndet tho 2^a
2^e xxxvii q d cp qn aliquis
scienter ex intencione disse^tit
a bono diuio et bono pximi i
quo dz gsentire hoc pctm̄ mor
tale z ex suo gne ppt contrie^te
ad caritatem licet pm motus
hu^s discordie sint pcta venia
lia ppter impfectoz actus s cu
intencio aliquoz z ad aliqd
bonu qd ptinet ad honore dei
uel vtilitatem pximi tamen
vnus extimat hoc esse bonum
alius aut hz opinionem gtrariaz

non est pctm̄ msi hu^s di discordia
uel sit cum errore cīa ea q sut
de nccitate salut^r uel si ptinac
a indebite habeat^r Ex quo etia
ptz cp discordia gnicqz est ex p^e
caito vnius tm̄ qn qz e cu pcto
vtriusqz puta cum vtqz dissētit
a bono alterius et diligit bonu
ppm De maledictis et xxiiii vi
cijs lingwe ac ecīs seminantibus
discordiaz require sup in xxiiii
pse pcepto Maledicus ne esto
De lingwa ecīs dissensiones scīan
te vide sup in tcio pme ptis
metite pcepto Virtute pma
ibi plenissime demā qd hic de
ficit ibi supplet^r 2c

Utere questus modice su
sumptis habundat labit^r 2a
exiguo qd ptu z tpe longo

Vicesim^m pm̄ scde ptis pcepti
Auctor in pnti pcepto audito
rem vere sapientie intendit
inducere ut tam in expensis
qm̄ etiam in omnib agend̄ me
suram modu et ordine suare
debeat et tenere nec sine mo
et ordine quitqz age deat qz
que ordinata sunt ad finem
laudis et honoris tendut ppt
qd d^t in p° suo de consolacone
Boheius Nam qd pcipiti via
ctum ordine ~~defecit~~ desinit le
tos no hz exitus Et Augus i li°
gfess Inordinata inquieta
sunt ordinata vero quiescut
Nemo vero dicit^r in li° de doc
tna xpiana cp modus in rebus
e res est discretio suma Et
modus in rebus res fa^t esse bo
nas De mesura vero alibi d^r
sicud ad ome quod z mesuram

pone prodest Sic sine mensura
deficit omne quod est Res sine men
sura vix durat regia cura Et
Seneca Continenciam vero si dili
gis circumcide superflua et in arcum
desideria tua constringe Considera
tecum quantum natura postulat non
quantum cupiditas expetat Tem
pate ergo vite debes hiis que deus
elargiri tibi dignatus est ita quod non
ultra modum abstineas ne avari
ciam incurras sed medium semper in omnibus
teneas iuxta illud Medium tenuere beati
Et hoc est quod hic auctor intendit
dum dicit cum suppetunt id est cum substancia
vel facultas habundat tibi vite que
sitis modice id est temperate ita quod non sis
in dando prodigus nec in retinendo
avarus ut dum illa vitas istam
non incurras quia illud quod est partum
id est longo tempore questum hic vult dicere
quod quantum avarus fuisti in retinendo
labitur id est deficit exiguo tempore videlicet
si fueris prodigus in dando vel etiam
expendendo Huic dicto etiam con
cordat decretalis Cum apostolus de
censibus ubi dicitur quod victum longi
temporis brevis hora consumit Et
glossa usque ad extremam totam excomme
virtutes x. q. i. in textu certa Super
exposicione istorum non expedit
hic facere moram quia sententiam consilem
et prosecucionem habes satis ad plenum
supra in prima parte metrica precepto
xxiiii Res et quod desit et parte
eadem precepto xxiiii Consulta
potius Pro premissorum intelligencia
magis in speciali puto utile de
tali questione querendum an prodigali
tas sit vicium et videtur quod non
quia prodigalitas aut est capitale vi
cium aut aliquod reducitur Si est
capitale ergo ad minus erunt viii vi
cia capitalia unde gregorius dicit
quod sunt tantum septem Si ad aliud
reducibile queritur ad quod non ad a
variciam cum videantur esse oppo
sita Sicut omnia dare et nil dare
nec ad aliquod aliud multo magis ut
videtur Item que est ratio non poni
vicium capitale sicut avaricia Ad
quod dicendum quod natura corrup
que declinat ad peccatum quia corrupta
est non inclinat ad dandum omnia
quod prodigalitas facit ubi ponat
finem sed ulterius vel ut sic lau
detur ipse qui dat vel honoretur
ut dicior fiat Et ideo prodigalitas
quamvis sit ad aliud vicium reducibilis
non debet poni capitalis Reducitur
enim reducatur ad ypocrisim quandoque
ad inanem gloriam et quandoque ad
avariciam seu cupiditatem licet
enim quantum ad ipsos actus opponantur
Avaricia et prodigalitas non
tamen aliquantum ad finem utrobique
est concupiscencia rei temporalis Concupiscencia
autem ex indigencia est sicut dicit
Crisostomus Indigencia est concupiscencie
principium Racio autem propter quam
Avaricia ponitur capitale crimen
et non prodigalitas est quia cor
rupcio naturalis magis inclinatur
ad complementum sui quantum ad su
fficienciam quam ad alterius communicacionem
Avaricia autem est enim ad retinendum
sibi Prodigalitas autem ad dandum
alteri quod non est dandum Cuius
autem peioris existat condicionis
an avarus vel prodigus Vide
supra in prima parte metrica viscesimo
quarto precepto Res tibi quid desit
Et in principio

In

Insipiens esto cum tempus po
stulat aut res Stulticiam
simulare loco prudencia summa est
Vicesimum 2m sicud patet preceptum
licet secundum beati Jacobi sententiam mun
effectum vere sapiens dicatur quod vera
sapiencia sine simulacione diiudicat
Nichilominus tamen pro loco et tempore
prudens insipienciam vel stulticiam
simulare potest et debet Licet enim talis in
sipiencia vel stulticia prudencia
summa pocius reputari quod bene con
cordat cum vii° parte precedentis metri pre
cepto Temporibus mores Ad cuius
precepti euidenciam est sciendum quod
philosophus li. ii Ethicorum Inter insipientem
stultum et fatuum talem assignat
differenciam Insipiens enim contrarius est
sapienti eo quod est sine sapore di
screcionis et sensus tamen ibidem
videtur esse insipiencia cum stul
ticia unum Licet enim diuersa sint
nomina tamen ad unum finem ten
dunt Precipue autem videtur ali
quis esse stultus qui patitur de
fectum in summa iudicii quod attenditur
secundum causam altissimam Nam si
deficiat in iudicio circa aliquid
modicum non ex hoc vocatur
stultus luculenter et siquidem hoc
sit disposicione naturali sicut patet in
amentibus non est peccatum Si autem
hoc contingit ex eo quod homo immergit
sensum suum in rebus terrenis ex quo
redditur sensus eius ineptus ad
diuina percipienda secundum illud i ad
Cor ii° propheta. Ps. iv prosperitas stul
torum perdet illos Hoc etiam stulti
ineptitacio luculenter manifestat nam
dicitur stultus qui stolidus vel dicitur
stultus qui stupidus quia scilicet ad omnia
que videt et audit stupet nec loquitur

nec videre scit eo quod stulticia ebi
tudinem cordis et obtusionem
sensuum importat Fatuus vero
dicitur a fando quia fando et lo
quendo suam fatuitatem manifestat
eo quod fatuitas importat spiritualis
sensus priuacionem Hanc differenciam
approbat Thomas 2a 2e q. xlvi Et
eam videre potes ibidem De tali in
sipiencia stulticia et fatuitate non in
tellexit hic auctor sed quadam
ficta et apparenti qua aliquando
pro loco et tempore sapiens et prudens
simulat ut malum aliquod vel pericu
lum siue spirituale sit siue temporale
valeat euitare Et in tali casu
stulticiam simulare summa est prudencia
ut auctor hic dicit dum dicit Insipi
ens esto quasi velit innuere Esto
insipiens id est sine apparenti sapiencia
cum tempus postulat id est exigit
aut res id est oportunitas aut v
tilitas vel res id est natura rei quia
summa prudencia id est magna sa
piencia est simulare id est fingere stulticiam
loco id est apto loco et tempore aliquando enim
~~est~~ fingere se stultum in multis pro
dest et prudencia dicitur quasi
procul videncia unde prudens id est
longe videns quia a longe prouidet
que futura sunt Pro cuius premissorum
intelligencia sciendum quod quadruplex
simulacio reperitur in sacris canoni
bus due ex hiis sunt euitande
quia male et praue alie due
imitande et recipiende quia bone
et utiles Prima est periculosa et
ideo est vitanda hoc enim probat Ambrosius
in canone Cauete xxii q. v Ca
uete inquit ipse Ambrosius fratres mei
~~dicam~~ qui amant mendacium filii
sunt dyaboli non solum in falsis verbis

sed etiam in silatis opibz men
dacium est mendaciu enim est vo
ami se dice et opa vo no face
Secunda simulacio e detestabilis
et pua et h pernita e abicienda
de hac hetz in canone offitij xx
qsta q 1 v dt Julius papa offi
cij mei qsideracoe no z opus di
ssimlare ea sz que corrigi pnt
salua pace et sine scandalo alis
sectis ut iiij di Demqz Tercia
est discreta et vtiosa h autem
sequenda z ut in canone qdā
bonoru xxiiij q iiij Quarta e
laudabilis et pia et h imitāda
Pau9 declaracon s scim qp dui
si duisas stulticias ex duis cāis
duisis tpibz atqz locis silauert
ut ex mfiaspptis coīs maifeste
compbatz Quidam ut euitaēt
huana offensam qua euitare
mime potuisset si stulticias non
sciassent utz de ulixe q stultū
se silando salem seminauit no
lens ad obsidionem troye veme
Quidā ut euitarent inanem
glam unde quidā senex in spe
lunca latens mltis rogatus p
tabus a quodā sibi monstrate ut
iret orom sibi facturuq sup fi
liū suū defunctū dum iret
occurrerit ei mlti cū luminaribus
qz sciebat eum esse sanctū qd
videns ille senex expoliauit
se et cepit nudus lauare ve
stimeta in flumine qd ie qui
ducebat eum ait ppl'o [illegible]
tauiz qz senex iste perdidit ssm
et veniens ad senem qsuit qre
hc fecisset qz oms dicebant
demonium hz iste tu ait et eo
volebam hc audire Quidā

ut occultarent noīatam psona
utz de dauid rege qui silauit se
insanū et furiosum ut no cogno
sceretz ab achis regem sm qd 1 re
xxj declarat hystoria Cum
quidē dd volens effuge manus
achis regis finxit se stultū et
collidebatz int manus eoru et i
pingebat in hostia pallaci et
fluebat saliue eius in barbam
quem videns rex achis expu
lit eum ase d nuqd desut nob
furiosi etc Et sic ppt talem
silacoz qz finxit se stultū manus
regis i mma sui capitalis euasit
et effugit Tamen iste dauid erat
a deo electus in regem isrl Quidā
uō ut diuinā vindicarent offen
sam quā vindicare no potuisset
nisi stulticias silassent sicut ptz de
rege Jehu rege isrl qui silauit
se facere rem stultissimā scilicz
colere baal ut cultores ipius
baal congregare valet Quos
p pcto ydolatrie volebat inte fi
cere ut 4 re declarat hysto
rie quidā tn scripture recitat
p Jeronimu in ca vtilem xxij q
ij De hac mā mā vide etc sup
in pma pte metra precepto xxvj
Cum silat vbibz in pma qstioe
in pris Non e g° mirand si in
sci homines aliq silant ptempore
et loco ad suam et aliorz salu
tem cu hoc scipht ondit dns
nr qui pro hoīs pctm ut car
ne pcti pa pet ij° ca° Silla
cionem carnis peccatricis assup
sit ut qdepnaret in carne pctm
i dyabolu auctorez pcti occi
sset p se i. cuius sedem diuina
iusticiā cōtereret Dicit glozā

ut sic falleret humani generis inimicum
Et hoc est quod apostolus prima ad Corin[thios]
ij^o insinuare videtur dum dicit si
dyabolus eum filium dei scivisset
numquam eum a iudeis passus fuisset
cruci figi De materia vide latius supra
in hac parte xiiij precepto Quere
superius non esse parem et in
questione utrum demones de incar
nacione et humani generis redemp
cione scivissent etc De tali
sit pia et laudabili simulacione
auctor procul dubio intellexit
dum dixit Stulticiam simulare pro
promissorum intelligendum magis in
speciali est descendere ad aliqua dubita
bilibus querendum Et primo utrum
in bello iusto licitum sit simulacionibus
insidiosis uti ut simulare fugam
vel timorem vel audaciam vel ali
quod simile Huic questioni respondet beatus
Thomas 2^a 2^e q xl articulo 4 insidiose
simulaciones ordinantur ad fallendum
hostes Potest autem aliquis ex dicto
vel facto alterius dupliciter falli Primo
ex eo quod dicitur ei falsum vel non
servatur promissum et istud semper
est illicitum Et per hos modos nullus
debet fallere hostes Sunt enim quedam
iura bellorum et federa inter ipsos ob
servanda ut dicit Ambrosius libro de
officiis Secundo potest aliquis falli ex
dicto vel facto nostro quia propositum vel
intellectum nostrum non aperimus Hoc
autem semper facere non tenemur
quia in doctrina sacra multa occulta
tur maxime infidelibus ne irride
ant Unde ibidem ait Nolite sanctum
dare canibus Unde multo magis
sunt occultanda ea que pertinent ad
impugnandum inimicos Unde inter
cetera documenta rei militaris que

ponit Frontinus in Stratagematon
Francorum et est capitulum de consiliis
occultandis in primo libro sic et simile
est de insidiis Et est unde est Et
talis occultacio pertinet ad racionem
insidiarum quibus licitum est uti in
bellis iustis Nec proprie huiusmodi
insidie vocantur fraudes nec
iusticie repugnant nec ordinate
voluntati Esset enim inordinata
voluntas si vellet nihil sibi ab aliis
occultari Et sic patet veritas questionis
De hac questione vide supra in secunda
pheniali parte capitulo xv qui inci
pit Decimo et ultimo dixi quod
ex prefatis nobilibus in tria questione
Et quod ibi deficit hic suppletur
De secundo quesito utrum simulare se
esse amicum alicui sit grave peccatum
vide supra in parte precedenti vij pre
cepto Saluta libenter De tercio
quesito scilicet utrum omnis simulacio sit
peccatum mortale vide supra in prima
parte metrica precepto xxvij^o Nunquam
simulat verbis nec corde etc

Crimen fugito sed et vi
tare memento Crimen
avaricie via sit generalia vite

Vicesimum tercium secunde partis preceptum
Inter tria bona corporalia ho
minum a deo specialiter elargita
ad quorum conservacionem rite debemus
propter bonas honestates fama tenet
locum secundum Primum quidem corpora
le bonum est vita Secundum est fama
Tercium vero possessio rerum
exteriorum Sed inter res cor
porales post vitam fama precio
sior esse videtur Unde propter eius
defectum homo impeditur a multis
bene agendis Et ideo ad con
servacionem fame conari debemus

honeste vive Et hoc e qd d'r
Ecci xli Curam habe de bono
nomine hoc em magis pmanebit
tibi qm mille thauri magni et
preciosi Attendens g° auctor q
inter alia vicia que hnt fama
bonam tolle ac etc denigrare
sunt luxuria et avaricia Pro
tanto vere sapie auditorem
p hoc suu preceptum vicia andi
cta docet evitare et bona fama
retinere quod facilius adimplere
valebit si consilio ipius sapientie
velit adherere vnd ipa sapia
con vicia plibata auditori suo
duo pbet rudimeta Et p'mo
con luxuriam docet honestate
servare dicens id sapie vii° Ve-
nerunt michi oma bona pit
cum illa Et i innabilis honestas
p manus illi9 Scdo aut con ava
riciam docet etc liberalitez habere
vnd sapie viii d'r proposui hac
adducere m ad cohabitandu ppt
p'm docet luxuriam fugere dum
dicit luxuriam fugito ppt etc
scdm instruit etc avariciam a se
abdicare dum subinfert Cinem
avarice Littera lra de se e satis
plana ideo no indiget exposi
cione Pro p'mi metri intelli
gentia et obsuancia e sciend
q int ceta mortalia vicia
luxurie viciu e periculi d'testa
Racio est q cum vsus venereoru
sit subalit nati9 ad boni que
hudm qmbs q p eum genus
humanu nar gnat et cresit
oportet g° ut na ad regula
cone ipius vsus intendat bo
no et ordine racionis qm si
in hoc boni racionis deficiat vsus

ille tm magis gruis et viciosus eit
inculpa qntum peu impedit
et offendit mai9 bonu manifestum
festum sz aut q ppt passione
luxurie talis vsus venereus inor
dinat9 efficit et ppterea luxuria
semp z pctm Ad aut noticia
pfectiorem advertend z q pctm
luxurie scdm diusas eius species
maiori vel minori malicia agg
uat Nam e queda gruitas que
attendit ex luxurioso incestu
ut qui coyt cum psonis affini
tate iunctis hoc siquidem scelus
tito e gruius qnto gradus sanguis
e pximior Alia e gruitas que
pstupru acquit qd in vginis
defloracon gmittit sub pntu
custodia vel bestiali regula p
manet ppt qd Ecci xlii' te
stbit sup filia luxuriosa gfirma
custodiam nequn faciat te inob
pbriu inimicis venire Alia est
gruitas luxuriosi adulterantis
quo alieno thoro infert viole
cia ppt qd het Ex gen Si me
chatus fuerit cu vxore alterius
et adulteriu ppetrauerit cu vxo
re pximi sui morte moriat a
boru sagis sit sup eos Iste est
alia gruitas fornicacois simplex
que versat int solutu et so
lutam ex qua infert piudiciu
filio nascituro et talis formacio
gcubitu pntes qui ex debito
nali tenent filijs vtilit pvide
nam de iure civili et in casibus
multis Isti filij nales patrius
successionibus puant Et etiaz
de iure canoico et ad hores et
gradus Ecclesiasticos no ascendunt
nisi bnficiu dispensacois occurrat

Propter quod scribitur Tho. iiij. Attende tibi
ab omni fornicatione. Et propter uxorem
tuam non patiaris crimen puta
ulterius gravitates iam dictas ex lu
xuria progredientes. Ex hoc etiam
vicio luxurie multa alia mala i
surgunt. Nam de eo oriuntur octo
vicia ut dicit Greg. xxxi. Mor.
que vocantur filie eius. videlicet cecitas
mentis quia secundum Aug.^m^ in opere
luxurie ceca tota racio absorbetur.
Inconsideracio scilicet mortis et inf
ni. Inconstancia scilicet ad cogitandum
et considerandum nunc istud nunc aliud.
Precipitacio sive inhonoracio scilicet
vel qua quis precipitanter accurrit
ad peccandum exponens se periculo
mortis propter luxuriam explendam
quia mortalis quilibet luxurie datus
seipsum inhonorando precipitat
et substanciam cum honore suorum parum
chilando consumunt. Ex quibus hic se
et suos necio confovere. Propterea dicit
philosophus in moralibus suis que castiga
ciones vocantur. Qui nimis uti
tur voluptate venerie mortificat corpus suum
et substanciam suam macillentat. Et
in suo iij de consolacione Boecius
Quid autem de voluptatibus corporis
loquaris quarum appetencia quidem
plena est sacietatis. Sacietas vero
penitencia quantos igitur morbos quam
intollerabiles dolores quequid
fructum nequicie solent afferre
corporibus. De hoc vicio et de mul
tiplici eius malo et quantum habeat
infamacionis vide supra in 2a principali
parte capitulo xi. Amor incipit dixi
octavus quia eo quod timor sit secundum
quod quis desiderat longam vitam ad
hoc ut expleat voluntatem suam
odium dei quod fit quia deus abstrahit

se ab eis et punit eos qui sequun
tur carnis delicias ad quas declinat
luxuria. Affectus presentis seculi scilicet
appetitus honorum diviciarum sanitas
fortitudinis et huiusmodi per que luxu
rio sus finem suum consequitur. Hor
ror vel desperacio futuri que est
diffidencia venie vel glorie conseq
de. Et hec filia luxurie consumatur.
Si curiosus vellet de racione deter
plenius perscrutari. Decipiens potest
racio talis assignari videlicet
quod due inferiores potencie vel
vires vehementer afficiuntur ad
aliqua tunc superiores impe
diuntur vires et deordinantur in
actibus suis. Unde cum per luxuri
am vires inferiores sensitive
maxime afficiantur circa delecta
bilia tactus propter vehemenciam delec
tacionis. Adeo per luxuriam maxime
deordinantur vires superiores scilicet racio
et voluntas in actibus suis. Et
secundum iiij deordinaciones est iiij
viciorum que dicuntur orici de lu
xuria. Et ideo ulterius est sciendum
quod racio quantum ad actus circa agenda
que deordinatur per luxuriam primus
est cognoscere aliquem finem ut bonum
apprehendere. Hic actus impeditur
per luxuriam. Unde id Dan. xiij.
Species decepit te et con
cupiscencia subvertit cor tuum. Et
quantum ad hoc ponitur cecitas
mentis. Secundus autem actus ra
cionis est consilium de hiis que
sunt agenda propter finem et hic
actus impeditur per concupiscenciam luxurie.
Unde Terencius dicit de amore libi
dinoso quod res que in se nec con
silium nec modum habet nullo eam
consilio regere non potes. Et

quantum ad hoc ponitur precipitacio que dicitur subtractionem consilij. Tercius autem est iudicium in agendis et hic impeditur per luxuriam ut dicitur ij Danielis xiij de senibus luxuriosis qui auerterunt sensum suum ut non recordarentur iudiciorum iustorum. Et quantum ad hoc ponitur inconsideracio tercia filia luxurie. Quartus actus est preceptum de agendis qui impeditur per luxuriam inquantum scilicet ex impetu concupiscencie homo impeditur ne exequatur id quod decreuit esse faciendum et quantum ad hoc ponitur inconstancia. Vnde tullius dicenti se recessurum ab amica dixit terencius vna falsa lacrimula restringet te. Ex parte autem voluntatis duplex consequitur actus inordinacionis. Vnus est appetitus sui finis et quantum ad hoc ponitur amor sui scilicet quantum ad delectacionem quam inordinate appetit ad quem inordinatum amorem sui sequitur odium dei quia scilicet id quod deus odit et prohibet fieri. Alius autem actus voluntatis est appetitus eorum que sunt ad finem et quantum ad hoc ponitur affectus presentis seculi inquantum scilicet aliquis vult frui voluptate et per oppositum ponitur desperacio futuri seculi quia dum nimis carnalibus tenetur delectacionibus non curat venire ad spirituales sed fastidit eas. Re vera filo capiti huius carnalis miserie amatores cecati sunt ab hac amara dulcedine passionis carnalis quia sub pretextu et dilectabilis boni amare perdicionis sese concludunt propter quod dicit Crisostomus super mattheum mulier est amicicie inimica desiderabilis calamitas mali natura bono colore depicta. Et propterea dicit Augustinus in quadam epistola O amatores mundi non est requies ubi eam queritis vitam bonam queritis in regione mortis. Delectacio enim venerea adducit tanta dampna seu tanta mala pessima que nos docet luxuriam penitus euitare. Primum est quod priuat hominem ab habitu triplicis substancie. Primo spiritualis anime puri enim aut adulterat propter cordis inopiam perdit animam suam. Secundo corporalis vite ut dicitur ij Regum xiij to interfectus est amon qui violauit thamar. Tercio temporalis pecunie prouerbiorum xxix. Qui nutrit scorta perdit substanciam. Secundum dampnum est quia frangit animum fidelis amicicie. Nam qui hoc vicio laborant in illatenus seruat fidem vnde ij Regum ij dicitur quod dauid occidi fecit vriam fidelem suum militem ad hoc ut ei tolleret Bersabee vxorem suam. Tercium dampnum est quod hominem ponit venereum in statu seruitutis et miserie quia facit seruum eius qui deberet sibi naturaliter seruire scilicet corporis sui ac etiam in seruitute mulierum reducit quod super omnia est miserrimum. Vnde Tullius in proposito scribit an ille michi liber videtur cui mulier imperat cui leges imponit precipit vetat quicquid vult cui nichil imperanti negare potest nichil recusare audet poscit dandum est vocat veniendum est eicit abeundum est minatur extimescendum est non solum seruum sed nequissimum seruum etiam si in amplissima sit natus curia appellandum puto. Vnde quidam sapiens versificator mala que ex hoc prouenit vicio hijs

versibꝫ comphendit dicens In
coytu sex dapna luo na denai^m
Do offendo qꝫ deu de turpi labe
redundo honorem qꝫ bonum ppo de
corpore fundo Apotopo vitam
studiu cu lumie pdo De materia
huius vicij et quo sepe ad morte
pducat tpalem vide sup in pte
psenti pcepto xxxix Item
tuam custodi in sua expositoe
cu medu depiculosa metricad
comisacoe et acusacon vide sup
eadem pte psenti pcepto xl
ixo meretrice fuge et totum
illud pceptu bn considera quia
reuera paucissim repiunt
qui a laqueis et eoru fraudibꝫ
sibi valeant precauere Nota qꝫ
dicit galienus qꝫ plus debilitat
modica emissio semis qm si q
dragesies tantu de sangne effun
deres vnde qui multu coeunt
colorem perdunt siue pallidi fi
unt et cito sinescut et debiles
fiut Ex pmissoru intelligencia
magis in speciali est demfstp
tis dubitabilibꝫ querendu Et p
mo querit que nam sit causa
qꝫ luxuriosi de actu venereo m
qm saciari pnt vel esse gtenti
Ad hanc questio quadrupx assigna
pt ratio seu causa Prima ro
assignat sic qꝫ luxuriosi in ve
nereo actu semp vellent de
lectari Et tamen ista delecta
cio ad opus gnacionis ordia
ut sup dictum est vellent tam
semp delectari si vera possi
bilitas adesset Sed plerumqꝫ
hoies no statim pcta pma de
lectacionem pcipitant se ad ali
am ymo abhominant et eos pe

penitet et hoc est ppt depdicione
subs sue que valde contristat et
tumidu debilemqꝫ facit vnde de
pdico talis eos retrahit sꝫ eos in
citat delectacio Et sic semp sunt
in horribili agonia nunqꝫ ergo
luxuriosi pnt esse gtenti vnd seco
luxuria est deo et hominibꝫ odio
sa que siu fama lꝫ et nunqm
pt Scda racio qꝫ amittut de
lectabilissi^m actu racionis cuius
iudiciu p delectaconem corru
pit nulla em gtentacio pt
nisi in actu racionis pfectissio
Tercia racio quia ponunt finem
in hiis in quibꝫ conueniut cum
brutis Quarta racio qꝫ talis de
lectacio corrupit virtutem vn ad
virtutis officiu ptinet ut hoies
a delectacionibꝫ abstrahant
cum virtus sit que bonu fac^t hnte
et opus eius reddit bonu Et
cum gaudiu no oriat nisi ex
gscia virtuti ita sꝫ qꝫ nulla pt
pfecte gaude nisi in actu virtu
tis Semp g^o pctor est in actu
ali vel habituali tristi^a in leti^a
aute aliqn momentanea et me
tha^ca et apparenti et no existenti
Scdo querit Vtrum luxurie vi
ciu sit maius om alioꝝ pctoꝝ
Ad hanc questio rndeu sit qꝫ lu
xurie viciu a sanctis maius dica
quadrup^ci de ca Primo racone
libidinosi ardoris qui est in hc
pcto scdm que aia copulat car
ni et hoc ind accipit ia glo
i ad Cor vij que dicit qꝫ ardo
re libidinis quo nec vllus ma
ior est voluptas corporis aim
siu tenet Secunda racio est
rone gnalitatis et scdm hc intelli

auctas ysidori q magis p car
nis luxuriam humanu genus sub
dit. Dyaº qm p aliqd alid pctm
vnde istud pctm compat sage
ne dyali Abakuk pmo Et eciā
vn sicut in sagena magni pi
stes et pui capiunt ita et isto
pcto magni et pui detinentur
unde id ps non est qui se abscon
dat a calore eius Tertio rōne
feditatis q fedius est int oia
alia pcta et maiorez feditate
eciam quantum ad fama reddit
in homine ppterea dicit Gregorius
q hoc pctm est maioris culpe
et maioris infamie In hc fat
ad ppositum ubi notandu q i
stud vicium est fugiendu et odiendu
specialr ppter quinqz q angelis
valde fetet et displicet De
monibus valde placet deo est
contumeliosum pximo iniuriosu
et subiecto nociuu Omissis
ergo omnibus aliis dicendum est de pº
s. q istud vicium angelis vald
fetet ad ppositu ubi notandu
q in vita spm legit de quodam
angelo qui ad aspctm cuiusdam
luxuriosi nares obturat Item
de huiusmodi peccato in eodem libro
p aliud exem de inrat legit
ibidem q quidaz sctus pr quen
dam infantulu in silua nutrie
rat qui cu ad anos pubtatis
deuenisset valde a spu forni
cationis vexabat et volens
ad sclm cā libidinis redire et hc
cernens vir dei multum doluit
et cu p duos annos in illa tep
tacione blandis exhortacionibus
bus retinuisset eunde ad ultim
dixit q nullo sustinere posset

Dixit eidem vir sctus vade ergo
et duc vxorem et in matrimonio
poteris saluari acquieuit iuue
nis tunc Dixit vir sctus vnum de
gratia peto q anteq ad sclm rede
as q prius ad fontem qui est in
silua accedas et ibi xlta diebus
ieiunare debes rogans dnm ut
tibi vxorem bonaz elargiri digne
hoc est magnu dei donu q Eccli
xxviij scribit mulieris bone bta
vir Accipe de pane quantu velis
et acquieuit iuuenis Cu autem
p xx dies ieiunasset cu in oroe
psisteret maxim sensit fetore
qui cum p spaciu duaz horaru
creuisset tande vix tollerare
posset Et ecce queda mulier
turpissima oculis lippa ac eciā
scabiosa totā ex qua fetor ille
pcedebat apparuit iuuem dicens
Ubi es amice p multu tempus
quesiui te nimis te diligo sup
omnes te appeto Quesiuit iuue
nis Quid vis tu turpissima ac
eciā feditate intollerabili induta
Inquid illa te volo te cupio p te
veni huc multu te quesiui vo
lo q dormire debeas mecu Tuc
iuuenis cepit in eius faciem ex
spuere abst a me ut habeaz
talem amicaz tam sordidam
atqz turpem Rursum inquit
ille que es tu vnde venis uel
quo vocaris Rndit illa ego sum
pctm luxurie iam sunt duo an
q cepi te querere Et hc pº qn
tu carnis temptacōes sensisti
mecu si sciuissem pctm luxurie
tam fetidu ac eciā abhominale
nunqm ad mundu redii voluisse
amodo seruare volo deo virginitate

Et reuersus ad virum sanctum hanc
visionem sibi narrauit. Cui dixit vir
sanctus Si vsque ad xl^ta dies ex-
pectasses maiora tibi reuelata
fuissent. Et inuenimus quod simeon
in virginitate permansit. Quarta
causa quare luxuria maius pec-
catum dicitur est propter racionem
duplicis temptacionis hostis scilicet
et carnis. Non sic est in peccatis spiritu-
alibus hec duplex temptacio. Et ista
compinus posset esse in peccato gule
non tamen ita vehementer. Sic
ergo istud peccatum dicitur maius quantum
ad supradictas causas assignata. Dicitur
tamen istud peccatum et si excedit
in istis condicionibus magis simpliciter
in genere et maiori pena sit dignum
peccatis spiritualibus in aliquo tamen
specie posset etiam bene excedere
spiritualia peccata. Hec patet veritas quest-
torum. Ad intelligenciam eciam scdi
metri est attendendum quod beatus Ambrosius
in canone Sicut hii xlvii di ubi
dicit quod non solum auaricie crimen
indebite accipiendo infamat hominem sed
eciam indebite diuicias retinen-
do. Qui tanto in dicto canone re-
spondit ipse Ambrosius auaro dicenti
quod iniustum est si cum aliena non
inuadam propria diligencius seruo
O impudens Ambrosius inpudens dic tu
que propria dicis que sunt ex quibus
reconditis in hunc mundum detuli-
sti. Cum in hanc ingressus es lucem
cum de ventre matris exisisti quibus
queso facultatibus quibusque sub-
sidiis stipatus ingressus es. Et
post pauca proprium nemo dicat
quod est commune plusquam sufficeret
sumptum violenter obtentum est
inquit iniquum est deus ut nobis
non distribuit equaliter vite sub-
sidia ut tu quidem esses affluens
et habundans aliis vero deesset
ut egerent an ideo magis quod
et tibi voluit benignitatis sue
experimenta conferre. Et aliud pro
virtute sapiencie et paciencie coronare.
Tu vero susceptis dei mune-
ribus et in sinum tuum redactis
nichil reputas agere iniquum
si tam multorum subsidia vite
solus obtineas. Ambrosius enim tam
iniustus tam auarus quam qui multorum
alimenta non in suum vsum sed
in habundanciam et delicias fa-
neque enim minus est criminis habenti tol-
lere quam cum possis et habundas
indigenti denegare. Esurientium
panis est quem tu detines nu-
dorum indumentum quod tu reclu-
dis miserorum redempcio et ab-
solucio est pecunia quam tu in
terram defodis tantorum grate
scias inuadere bona inuade quantis
posses prestare quod velis. Hec
Ambrosius. Unde Hugo in detestacione
auaricie. Sic Rachel inspirare
deterius posses inimico quam aua-
riciam qua in presenti vexantem
cor eius continua tormenta patitur
et in futuro eterna supplicia promeretur.
Ad hunc sensum optime facit
quod methacolos in gestis romanorum
legitur et declaratur scilicet quod quidam
foderunt vnius turris funda-
mentum tres laminas dicitur ibi-
dem repperisse quarum prima hec
verba continebat habui habeo
perdidi pumor. Secunda hec vero con-
tinebat quod expendidi hoc habui
quod donaui hoc habeo quod ser-
uaui hoc perdidi. Et tercia leuaui

Nota

i. velim qd non debeba modo
pumior. De materia huius avaricie
et cupiditatis latius habetur supra
parte prima in precepto lim° A-
liena noli concupiscere etc.
Noli tu queda referenti cre-
dere ipse. Exigua est tribue-
da fides quia multi multa loquuntur.
Vicesimum quartum secunde partis
preceptum. Istud preceptum spectat
ad virtutem prudencie eo quod
prudentis animum ab omni levi cre-
dulitate retrahendum inducat. Ipsius
enim prudentis est ait Seneca prius
examinare consilia et non cito
faciali credulitate ad falsa prolabi
quia qui cito credit levis est cor-
de. Ecci xix°. Revera nil tam
inquietat hominis mentem quam fa-
cile totum credere. Hinc crebre
dissensiones hinc odia nascuntur
iniusta. Hinc sepe de amicis inimi-
ci efficiuntur. Dum credulas et beni-
gnas animas lingua maligna disso-
ciat. Attendens ergo auctor quod
vere sapiens auditorem non decet
verbis frivolis referencium crede-
re ac eisdem fidem adhibere. Ista-
to hoc suum preceptum prebet ei in-
hibens neque ipsi sed et omnibus fide
observandum dum dicat. Noli tu
quedam que velit in iure quod non est
omnibus nova recitantibus fides le-
viter adhibenda. Nec etiam in reci-
tacionibus fabulancium vel co(n)cina-
toribus dominum seu sufflatoribus
sinistrarum opinionum multum est
cavendum. Propterea faciali credulita-
tes multas videmus aucupas laqueos
suspendi multosque pisces hamo
captivari. Et per multam credulita-
te et levitatem impulsi multos homines
in fraudem et periculum inducant. Nam
ut ait Seneca facilitas animi
dampnum solet esse puellis. Et
i. Iohannis iiij°. Nolite omni spiritui cre-
dere. Sed probate spiritus si ex deo sint.
Et hoc est quod intendit auctor. No-
li credere i. fidem adhibere cuilibet ipse i.
assidue referenti quedam subaudi
nova carmina ut est dictum consimilia
vel sinistras opiniones inducencia
quia exigua i. parva vel quasi
nulla fides eis tribuenda qui
loquuntur multa ipsa vana et nullum
fructum importancia. Ideo est
enim magniloquium sine mendacio
quia in multiloquio non deest
mendacium vel peccatum. Proverbiorum iiij°. Ad
hoc probandum seu inducendum
optime facit methaphora quam
Esopus recitat de lupo qui primo
persuasit sucule quod pararet porcellos
atque ipsam adiuvaret in partu. Ex
qua methaphora vult inferre
quod non credamus verbis eorum qui ad
male loquendum sive agendum
sunt assueti. Unde dicitur. Tempore non
omni omnibus omnia credas. Tum
misere credit creditur esse miser.
Ad huius primi metri intelligen-
ciam magis in speciali est sciendum
quod quinque generibus personarum mala
mala de aliis verba referencium
eorum dictis vel falsis suggestio-
nibus non est credendum nec etiam
de facili fides adhibenda. Pri-
mi enim ex quibus laudatores
seu adulatores existunt. De qui-
bus supra in prima parte metrica
xiiij° precepto. Cum te aliquis
laudat. Talibus enim quadrupliciter
de causa minime est credendum
prosequere prout ibi habetur

[B]

Alii sunt simulatores et callidi de quibus supra parte eadem precepto xxvi Qui simulat verbis nec istis est de facili credendum cum vicium simulacionis in verbis fideliter conciatur Alii vero sunt blanditores de hiis etiam habetur parte eadem precepto xxviiº Noli homines Nec etiam istis est de facili credendum quia blandiuntur aliquando et etiam intencione aliquid lucri inde consequendi Alii etiam sunt detractores et bilingwes et maxime qui doctorum vitam et honorem intuntur corrumpere Hii secundum canones deteriores sunt hiis qui substancias aliorum predia diripiunt Habetur in canone deteriores et c. se vi q. i. Item est summa iniquitas talibus detrahere Et ex hoc homicidiis comparantur iuxta id Joh. iii Omnis qui detrahit homicida est Istorum detractionibus minime est credendum ymo prout dicit canon Non solum xi q. iii Ille non solum reus dicitur qui falsum de aliquo dicit seu profert sed etiam qui aures criminibus cito prebet De talibus etiam vide supra in tercio precepto prime partis metrice virtutem primam et ibi plenius de hac materia Alii insuper hostes contra nos ad inimiciciam provocati nec etiam istis est aliqualiter credendum De talibus etiam scribitur Eccli xiiº Non credas inimico tuo in eternum De isto etiam habetur supra in precedenti parte xlº precepto Diligenciam adhibe ibique in tercio membro recitatur hystoria prissa cum serpens unicum filium interfecit et volens cum serpente pacem facere respondit serpens prout ibidem sequitur ibi vide satis de materia De adulatoribus vero tractatur supra in 2a prohemii parte capitulo ix qui incipit Dixi precepto quod muliebris etc. De materia temere credulitatis require supra in precedenti parte precepto xxx Vel temere credideris Aliquis etiam dubitare posset utrumque preceptum scilicet non credere inimico repugnat precepto consilio dicentis Diligite inimicos vestros benefacite hiis qui oderunt vos Circa hunc dubio videtur quod possimus non credere inimico Et hoc propter huiusmodi dantem cautelam Et tamen benefacere possumus eidem Et hoc quantum ordo caritatis postulat et requirit Et sic non est contra preceptum consilium prelibatum Pro tradicione metri intelligenciam maxime quo ad moralem intellectum est sciendum quod quia autor dicit fides est tribuenda exigua eo quod multi multa loquuntur Notandum est quod si accipiatur sic multi pro quantitate numerosa et districta possent sic intelligi quod multi id est plures sunt infideles et pagani quam fideles et vani qui tamen a deo omnes sunt vocati licet ex eis secundum ewangelicam veritatem Matth. xx Pauci sunt electi Et isti electi intelliguntur fideles quorum fides ex multis argumentis validatur ac etiam perfectissime comprobatur Et ergo fides multorum infidelium ex multis argumentis racionibus et auctibus exigua et infima reputatur Et pro tanto bene dicit autor quod talibus fides tribuenda est exigua sicut unum est unde ex hoc arguunt ipsi infideles multi quod unusquisque in fide sua vel in lege sua

saluari potest Ex quo tradit eam de
bonam et deo placentem Huic er
rori occasionem dedit hec cogita
uerunt vlr errantes tantam pau
citatem esse saluandorum si soli xp̄i
am saluarentur Item dixerunt
enim quare deus creauit tantam
multitudinem cum preuidit eam esse
dampnandam Contra hunc erro
rem est breuiter dicendum non esse
mirum si pauci sunt saluandi
comparatione eorum qui sunt damp
nandi Notandum enim quod de numero
saluandorum inter greg et aug
talis sunt dicta secundum gregorium sen
tire videtur quod tot saluandi erunt
quot in celo archangeli perman-
serunt vnde ait superna ierusalem
ex hominibus et angelis constat
ad quam credimus tot humani generis
ascendere quot contigit ibi ange
los ibi remansisse secundum illud deut
secundum illam lecturam Constituit
terminos populorum iuxta numerum angelorum
dei Sed aug asserit quod tot sunt
saluandi quot angeli de celo
ceciderunt vnde dicit quod superna illa
ierusalem mater dei ciuium nume
ro non priuabitur seu
fraudabitur nec uberiori forte
copia excrescet sed vtrum hoc
vel illud sit nouit ille cui
soli cognitus est numerus electorum in
superna felicitate locandus Ad
sensum enim videmus ac etiam experi
entia docet quod vilium specierum maior
multitudo quam preciosorum ut ferri
plumbi quam auri et palee quam
grani et stultorum quam sapientum
Eccl i Stultorum infinitus
est numerus Item cum pauci qui re
gnum celorum curant peruenire quid

mirum si pauci peruenerunt quod ergo
peruenient multi si venire nolu-
erunt nemo illuc trahatur inuitus
Illi autem venire non curant qui cu-
riam ad regnum celorum nesciunt nec de
ea eos qui sciunt volunt interrogare
Contra tales loquitur apostolus i ad
Cor xiiij Si quis ignorans ignorabitur
Et aug in hoc questione de eo omnis
ignorans inmunis est a pena Ille
enim ignorans potest a pena excusa-
ri qui quod discat non inuenit Illi
autem ignosci non poterit qui ha-
bet a quo discerent operam non
dederunt In presumptione habetur xxiij q
in preallegato canone Non omnis
xxxviij di Ex quibus omnibus pro
veridica conclusione sciendum et
tenendum vtile puto de tali questi
one querendum Utrum ignorantia
excusat a peccato an non Hoc dico
propter infideles qui sub ignorantie
vicio se volunt palliare et propter
regulam illam iuris li° vi q di
quod ignorantia facti non iuris excu-
sat huius autem regule intentione
tene prout infra sequitur Huic
quesito breuiter videtur quod duplex
est ignorantia scilicet iuris et facti
Ignorancia iuris est quando aliquis
nescit furtum esse peccatum Igno-
rancia facti est si nesciat rem
quam accipit esse alienam sed suam
putat Ignorancia autem iuris
aut est omnino inuincibilis et in-
voluntaria quod si aliquis sine
culpa scire non potest sicut in
infantibus seu amentibus a na-
tiuitate et tunc excusat a toto
et eodem modo si quis de aliquo
casu dubitans consulit peritos a qui-
bus tamen aliter habuit quam vitabase

habeat excusat a toto propter ignoran
ciam talem nam in se fecit quod
potuit si vero in hanc invincibilem
incidit culpam suam tunc aut hoc
fuit per opus illicitum ut si per vigili
as et abstinencias pervenit ad ame
ciam Et tunc eciam excusat a
toto Et si furoris excessus pec
catum fuerit veniale aut fuit
per opus illicitum et tunc dicunt qui
dam quod peccatum sequens excusat
a toto si nullum sit usum racionis
et hoc probabilius et verius ut in
canone aliquis xv q i et c se Si
vero ignorancia iuris sit vincibilis
et voluntaria tunc si fuit affectata
in nullo excusat ymmo est peccatum
speciale Si vero fuit affectata sed
solum quia neglexit discere excu
sat a tanto sed non a toto hoc
de ignorancia iuris Si vero sit
ignorancia facti hec potest esse du
plex Nam ignorancia vel est causa a
gendi ita quod si sciret illam circumstan
ciam que trahit in peccatum non face
ret et se fecisse dolet et hec ex
cusat a toto si tamen debita dili
gencia premissa fuit que si pre
missa non fuit excusat solum a tanto
et non a toto vel ignorancia est con
comitans actum quod eciam si sciret
circumstanciam peccati nichilominus
faceret et hoc non excusat Con
cordat in predictis petrus in scripto
et venerabilis doctor thomas in prima
secunde q lxxvi et sic patet veritas
questionis salvo semper iudicio meliori
Propterea ipsi multi sunt infideles
qui contra dei providenciam multa lo
quuntur et varia assumunt dicentes
In hoc autem deus qui per tanta
multitudine hominum creavit qua

providebat esse dampnandam quare
debent divicias bonitatis eius que
tante multitudini tot et tanta
contulit beneficia tu tamen providet
eos iniquos miseris et propter ista
tem hominum qui largitorem omnium
bonorum domus eius impugnant
Quid mireris si iusticia peccatori
bus reddit quod meruerunt nemo
ergo miretur de hoc quod ignis ca
lefacit et sol illuminat vel dei ma
nus beneficia tribuat sic mirari
non debes si iusticia dei eos qui
rebelles deo sunt punit Augustinus
dicit si deus vellet isti homines
essent boni sed melius voluit ut
quod vellent essent si boni non
infructuose si mali non impune
Eccli xv Ante hominem vita et mors
quod placuerit dabitur ei De
materia quo ad hanc partem vide
supra satis plane in vi secunde partis
mettre precepto Mitte archana
dei De multiloquio an sit peccatum
mortale vel veniale require supra
prima parte mettra precepto xv
Rem tibi promissam etc

Que potui peccatis ingere tu
tibi noli Vina nullum crime
num est sed culpa bibentis Vi
cesimum quintum secunde partis prece
ptum In presenti precepto auctor
inducit unumquemque et precipue
vere sapiencie auditorem sobrie
tate et paritate circa usum vini
tenenda et percipienda quia
vera sapiencia docet sobrietatem
tenere sapiens vini Unde dicitur ibi
quod sobrietatem et sapienciam
docet et iusticiam et veritatem
quibus utilius nil est hominibus Et
hoc facit dum dicit Que potui

peccas qui velit in mente quod qui per
superfluitatem et ebrietatem pec
cat seipsum culpare debet et non vinum
ymo vinum incepitum dei creatum
bonum est et si moderate fuerit sump
tum multa bona corpori meo confert
secundum quod libro vi secretorum aristotelis v
c declaratur Et hoc est quod hic
intendit auctor dum dicit Noli
ignoscere tibi id est excusare et in
culpabilem reddere ut quidam pec
cantes faciunt dicentes vinum of
fendit nos sed vere mentitur quia
ipsum et seipsos offendunt Itaque
peccas potu id est quando peccando co
mittis per potum vel aliquid simile
Nam nulla crimen vini est hoc
est quod nulla culpa vino est impo
nenda exeo quod aliquis ebrius
sit sed potius culpa bibenti quia
ad cordis hylaritatem vinum est
inventum et non ad ingurgitatorem
et superfluitatem et tunc venenum
est et multorum malorum inde pre
meneum causa Similiter hanc materiam
non expedit hic recitare quia
plenissime habetur supra in parte prima
sancta precepto scilicet Animo te tem
pa et omnia ut ibi quia utrobi
que eadem racio est et adhuc ista
materia recitabitur infra in parte
tercia xxxvj precepto hoc bibe
quod possis et cetera

Consilium archanum tacito co
mitte sodali Corporis
auxilium medico committe fideli

Vicesimum vi secunde partis preceptum
Auctor in presenti precepto inducere
intendit unumquemque et ma
xime principem qui debet vere sa
piens auditor esse et relator ut
consilium archanum non committat

nisi tacito sodali id est discreto et fide
li amico antiquo multis temporibus ap
probato quod prosequens metrum demo
stratiue probat sub similitudine fide
lis medici cui cura corporis commit
ti debet quasi velit dicere sicut curam tui
corporis bono et fideli medico
committere debes ita secretum tuum bo
no et discreto viro audacter co
mittere potes Et hoc est quod Seneca
vj capitulo in mente videtur Non omni
homini manifestes cor tuum ne
forte inferat tibi gratiam falsam
et convincet ut in eodem vi capitulo Multi
pacifici sint tibi et consiliarius sit
tibi unus de mille Et hoc est quod
intendit auctor dum dicit Con
silium archanum hoc est tu committe
tacito sodali id est fideli et non lo
quaci tuum archanum consilium id est se
cretum quod consilium tacendo salvum
faciet Et hoc est etc committe
auxilium corporis fideli medico qui
salutem corporis prestare potest et
conservare Unde Astrolabius hoc
metrice probat dicens Antiquum re
tine si sis expertus amicum Nec
plenum credas quem sapis esse novum
Circa hoc etiam bonam doctrinam
probat aristoteles Allexandro libro vij
de secretis secretorum capitulo ix dicens Sit ergo
bauli tui et consiliarii quique
in comprehensione operum morum
et quilibet eorum per se sit separatus
et distinctus quia tunc est utilior
operibus tuis Serva ergo tuum
secretum et ne incipias eis dicere
quod habes in corde id est ne ostendas
aliquem cor tuum electorum tui consilii
aput quem est et non indicabis eis
quod velis ab eis determinacionem
consilii quia tunc contempnerent te

De consiliis vero occultandis inter
i rebus arduis uel periculosis Vege
cius li° p° de re milit c j dicit q
interrogatus qd postea die
facturus esset tunicam meam
si eloqui posset comburerem sic
ne alius diceret qd valerius li vij
c Nam inquit si hanc consiliorum meorum vellicere
tunicam conscia esse sensero eo
tempore eam cremari iubebo Prov
Eccli xxxvii In abscondito suis
consiliabitur vir Unde idem vall
li° ij c j Adeo magna preterea taciturnitate
tenebant ut archana patrum
conscriptorum multis seculis nemo
senatorum enunciauerit Sequitur
iniquam taciturnitate optimum ac tutissimum
rerum administrandarum vinculum
labefactari volebat Et
ponit exemplum Rex asie bellum
asperum aduersus populum Romanum
parari imparabat Nec aut scire
potuit qd aut ille locutus esset
aut preces rediissent quam psam
cognitum est Unde aristoteles in
Epla ad Allexandrum magnum Dicas
go q qui occulta et archana
reuelat ipsum in proximo multa
sequuntur infortunia unde securus
esse no poterit a contingentibus
et malis futuris qd valde e
notabile Pro primo intellectu intelli
gencia magis in speciali est
de infrascriptis dubitabilibus credo
Et primo vtrum quis licite pos
set archana reuelare que sibi
sunt in secreto commissa 2°
vtrum no sacerdotes qui interdum
sunt confitentis intus tenentur
confessionem celare Quo ad primum
quesitum respondetur q no si est
preceptum in cuius moderamine infrascripto

Et hoc potest explicari declarari racione
Primo per instinctum uel incitamentum
iuris naturalis nulli namque
licet facere uel dicere qd repugnat
iuri naturali Reuelare aut archana
in secreto commissa iuri naturali
repugnat et hoc e frangere fi
dem deponenti secretum frangere
autem fidem alicui ni superueniat
maius malum e contra iuis
naturale ergo reuelare archana in
secreto commissa no e licitum Ista
racio fundatur super illo quod dicitur
Eccli xxvij° Qui denudat ar
chana amici perdit fidem et no
inveniet amicum ad animum suum Di
lige proximum tuum et coniuge fidem
cum illo q si denudaueris ab
scondita illius no persequeris post ea
eum effugit quasi capra de laqueo
quoniam vulnerata e aia eius De
nudare amici misteria e despera
cio aie infelicis Secundo pro do cum
tum exempli doctrinalis exemplum posui
super de metello prout narrat
vall li° vij c iiij Et etiam
secundum id qd idem scribit vall
li° ij c j Qui adeo magna preterea
caritate tenebant etc Tercio
per mandatum et testimonium scripture
sapiencialis Nam scribitur prouerbiorum
xx ei qui reuelat misteria et
ambulat fraudulenter et dila
tat labia sua no commisceaeris
Et prouerbiorum xxv gloria dei e celare
verbum Est tamen sciendum ut dicit
thomas 2a 2e q xxxiij q si
aliquis in secreto audiuisset a
liquid qd vergeret ad corrupci
onem multitudinis corporalem
uel spiritualem uel etiam magnum
dampnum alicuius persone no solum

pt vmo tenet^z reuelare circum
stancijs debitis obseruat^s Et
contra hoc debite allegare non
pt p secreti commissionem nam
in hoc frangeret fide alteri qua
sibi debet Cuio etc ad scdm q
stum Vn dicit tho. in iiij^to d. xxj
et d^t q celare tenet^z q quis
ipe sigillu confessionis no habeat
tame participat in hoc actu con
fessionis In hoc concordat Ambros
et hosti. Et hoc e qd conclusi
ue intendit auctor in l^c p^o v su
dum dicat Consiliu archanu
detegat ma queere sup in p^ra
pte precepto xxx Consilij ne sto
Pro secundi metri intelligencia
e sciendu q tria ostendunt
medicu esse fidelez ac etc i me
dicinali arte esse sufficiete et
bonu Pmu qn habuit longa
ipi^q artis medicine experiencia
vnde comentator vi Ethicoru
d^t q oportet q medicus sit in
structus medicina disciplina z
experiencia in medicando Scdm
e q considerat tpis et etatis
congruenciam vnde Greg mor
xxix Informandus e medicus
ut p etatu diuersitate et q te
poru et complexionu et regi
onu adhibeat medicina vnd
auicena dandu e aliquid etati
temporu consuetudini et regioi
Terciu e q no considerat hoim
morbos ppter lucru s sanitatez
et conualescencia vnd ait Sen
v. de benefic c. xxv Demades
athenis cum qui necia funeribus
vendicabat dampnat cu p basse
magnu lucru optasse qd con
tingere illi sn multoru morte
non poterat Et ibidem ait gui
ssima in fama z media opus
quere De confidencia vo medicoz
scribit aristotiles allexandro in l^o de secr
secretoz d. O allexander in vno medico
no confidas q vnus medicus po
tens e ad nocendu et desiale
videt psume et scelus deducere
ad effectu si itaqz pt fieri
sint tibi decem no sint ming s fac
eos omes in simul conuenire i v^m
Etsi sumenda sit medicina vnt si^t su
me nisi de consilio plurium z tuc
debes quere viru fidelem cogno
scentem genera specieru et quali
tates qui dz q neccia sut in com
posicione collige de consilio me
dicoru cum certo ponde et me
sura et totu conficere sicut decet
De materia vide sup in s^a p^rte
pte c. xxxiiij Quu incipit di
pi sup q nempe tenet Et qd
hic deficit ibi suppletur etc

Si successus indignos nolitu
fere moleste Indulget
fortuna malis ut ledere possit
Vicesimus septi^m scde partis
preceptum huius autoris precep^m
licet vtile sit omibus ac ecia
valde neccariu Nichilominus ta
vere sapie auditori e p maxie
neccariu q multi ecia indiuina scrip
tura imbuti tn imperfecti no co
siderantes ordine diuine sapiencie
et prudencie tam bonos et ma
los murmurant qn malos vi
dent prosperari vnde Cris^s in ca
none Quida qo turbat^z de
pe d. iij d^t Quida qo turba
m^z nemo videns malignos
prosperari turbari qn videmus
malignum ditescere bonu malum

pati nō turbem/ Hanc sniām
cōfirmat Augꝰ ∂ si excepti es
a nūo filiorū sequit/ illic cōna
suppl^e in alia vita illic suppl^a
Item alia racō qre nō debemꝰ t
bari nō em pt malꝰ in omibꝰ
mala esse et bonꝰ in omibꝰ bon
esse habi enī ipse bonus mala
et malꝰ aliq bona Nn em ma
lus hꝫ pspitatem malo capitꝭ
sui ꝫ Cum em pillis pauas
bonis retribucōnem hic accipit
illic iā plenꝰ puniet/ Ad cō
sat quod btūs dicat Ambs sup
bti i manifati sup io vsu sup
bi inique agebant iustꝫ quaqꝫ
sic incꝑ multi nō solū a fide ex
nei ꝫ qui iam vident/ nō medi
ocra diuie scīe misteria cognisse
in temptacōne cadūt videtes su
pbos qui diuiam legē ɔtepne^s
impietatꝭ iudices hostes infide
liū sūt qui se extollāt aduer
sūs eos qui humiliant cor suū pm
legem dni et mandata celestia
habūdare in hoc seculo diuicijs
pcōmo laudis delicijs honoribꝫ
et potencia atqꝫ quo iniquius
agūt eo affluenciꝰ in bonis te
palibꝫ psspant/ Econtra aut
vident qꝫ homines iusti quiqꝫ defi
ciūt inopia amittunt filios qꝫ
exagitati atqꝫ turbati scdm me
tem perdūt Ita ut vnusquisqꝫ
nrm qui pfectissimꝰ ꝫ hꝫ videns
dicat ubi est prudencia dei ubi
e iusti^a dei superbꝰ iste habūdat
impius iste locupletꝰ ꝫ iniquꝰ
iste btūs et potens e Iustus
autem i^e videns queadmodū
iacet deiectꝰ atqꝫ deſitꝰ ꝫ vide
queadmodū ipē victu indiget

affluat/ ɔtumelijs ab isto impio
conculcat/ et excludit/ hec
Ambs in psona istorū impfitorꝫ
dicebat Dauid pphta ɔqrens
de deo ppt pspitate huanam
seu mūdanā Ecce isti pctores
habūdantes in seculo obtinuert
diuicias Et dixi ego sine cā
iustificaui cor meū et fui fla
gellatꝰ et castigacō mea in
matutino q d frustra bn fea qꝫ
mali male agendo pspati sūt
Contra istam qrimoniā vide
licet de pspitate malorꝫ et opp
ssione bonorū multū bn sat qꝫ
het/ sup in pma pte metia p
cepto xxiij Si tibi pmerit Et
meliꝰ sat qꝫ het/ in 2a pte me
tia pcepto xij^o Nolo putes
pūos Ita qꝫ nō expedit quo
ad pm metrū hic instare quia
quo ad hoc ibidem sufficiēter
rndet/ Et hoc e quod intedit
auctor dum dicat Successus
indignos quasi velit i inuere
Noli ferre moleste indignos
successꝰ i pspitates indignas
dicat quia indignis et malis
hominibꝫ ɔtingūt Nam qūto
magis eos fortuna extollit
tanto infeliciꝰ obruere eos
faciat Notandū vō qꝫ deꝰ qꝫqꝫ
de causis punit aliquos in
hac vita Et notant/ cause
in hijs vsibꝫ viꝰ Est qui tor
quet/ ne fastꝰ ei detur/ Vt
in paulo cui datꝰ fuit stimlꝰ
ut ij ad Corꝫ xij ut pnciꝰ
inde phet/ ut in Job in thobi
xxij et multis alijs Et ut
deus glorificet/ ut in ceco na
to Joh ix Vbi dicat/ neqꝫ hic

necque parentes eius etc. ut perpetuo
cruciet, ut in sodomitis Gen. xix.
et in Dathan et Abyron Num. xvi
ut tamen purificet, ut in Maria
sorore Moyse Numerorum xii et in fi
liis Israel et cottidie in pluribus fieri
videmus quos deus flagellat ut
convertantur. Secundo addit et
alium versum videlicet est qui torquet
ut ei sapientia det, Ysa. xxviii Vex
acio dabit intellectum auditui etc.

no — S

Successus dicitur a succedendo et
est tractu a navigantibus quibus
dicitur prosper eventus succedere. Non
debes ergo moleste ferre si for
tuna indulget malis hominibus
i. favet ad tempus et postea
posset gravius ledere ipsos quia
quanto gradus est altior tanto ca
sus gravior. Pro secundi metri
intelligencia est sciendum quod istud
metrum est expositum et cause red
ditum primi quasi velut in more quod
non debemus de divina providen
cia querulari propter multorum ipsorum
prosperitatem quia licet ut dictum
est ad tempus prosperentur in fine tamen
leduntur et puniuntur. Sed non sunt
lis aut potest in dubium revocari
de isto auctoris dicto dum dicit
Indulget fortuna malis. Et
videtur quod magis bene diceret tali ra
cione. Nam illud quod est proprium
creature racionalis non convenit
rei racione carente sed indulgere
alicui ad tempus ut postea ledere
posset est actus principius crea
ture racionalis quod est aliquid or
dinare in finem sed soli convenit
creature racionali. Fortuna autem
caret racione quia ut dicit Aristoteles
in libro de bona fortuna fortuna
est sine bona racione natura ergo non
convenit fortune indulgere ut ledere
posset. Huic contrario respondetur quod hic
improprie capitur argumentum autem concludit
de propria significacione istius verbi indul

N

gere. Pro dicti metri intelligencia
magis in speciali est de tali questione
querendum utrum fortuna magis indul
geat bonis quam malis hoc est dicere
utrum mali sint melius fortunati
in bonis exterioribus quorum fortuna
est domina quam sint boni. Huic questioni re
spondetur quod communiter loquendo mali
sunt melius fortunati in bonis ex
terioribus quam boni cuius duplex racio
potest reddi. Prima sumitur ex parte ma
lorum quod patet per diffinicionem bone
fortune. Est enim bona fortuna
secundum Aristotilem sine racione naturalis i. naturalis
impetus ad ea que non subsunt racioni.
Et secundum impetum naturalem quod boni
sequuntur quod mali sunt magis fortu
nati quam boni. Secunda racio sumi
tur ex parte dei. Ordo namque divine
iusticie non sinit aliquod bonum irre
muneratum. Deus remuneret ma
los bene fortunatos bonis temporalibus
que sunt bona vilia respectu eternorum
norum bonorum quod non sunt digni
bonis eternis propter quod mali
communiter sunt melius fortunati quam
boni. Hanc eciam racionem Beda
tangit dicens Ne indignemini si
mali florent in hoc mundo et
vos patimini quod non est plane re
ligionis in temporalibus exaltari
sed potius deprimi. Mali nichil
habent in celo et nos nichil in
terra. Sed si quid vobis adver
sitatis occurrerit spe illius boni
ad quod tenditis gaudere debetis.
De bona fortuna et mala satis

tractatur supra in prima parte metrica
precepto xviii° Cum fueris felix
De hac etiam materia plenissime
tractat Robertus in iiii° libro de
philosophica consolacione et precipue in capitulo
Que uos insequebar etc et in quinto libro

**Prospice qui veniunt hos
casus esse ferendos Nam
leuius ledit quicquid preuidimus ante**

Vicesimum octauum secunde partis preceptum auctor in presenti precepto instruit ut de longe futura mala
speculentur ne per inaduertenciam
nocumentum inferant et iacturam
Et hoc est quod intendit auctor dum
dicit prospice quasi velit dicere pro-
spice id est a longe procul vide quod
pertinet ad prudentiam que est racio
prudencie per quam instruamur
et edocemur quomodo ex preteritis pre-
sentibus et futuris distinguere de-
beamus De qua quidem latius habetur
supra in prima parte precepto xxviii
Tu te consule Hos casus scilicet ac-
tales esse ferendos id est sustinendos
qui veniunt id est qui futuri sunt
Et eciam presentes vel prospicere debes
Racio id est quare quia leuius ledit quicquid
preuidimus ante id est minus nocet unde
Seneca in tractatu de virtutibus
dicit Si prudens esse cupis in
futura prospectum intende et que
possunt contingere animo tuo cuncta prospi-
ce nichil tibi ~~cognitum~~ sit subitum
sed totum ante prospicias qui
enim est prudens non dicit non
putaui hoc fieri quia non dubitat
sed expectat nec suspicatur
nec cauet Cuiusmodi quod sciti tamen
requirere cum inicia inpenenis
exitus cogita hoc autem per philosophum
in Ethicorum latius declaratur
ubi dicitur quod idem est obiectum timo-
ris et tristitie scilicet malum sed
sic differt secundum racionem presentis et fu-
turi Nam malum futurum est tri-
malum autem presencialiter inueniens
et contristans Attendens ergo auctor
quod ad vere sapientis auditorem pertinet
non solum fortem stare contra ti-
mores futurorum periculorum sed etiam
in ipsis periculis constanter persistere
hoc presens preceptum ordinat ad su-
stinendum mala futura si ei eue-
niant et sequens preceptum
ordinat ad sustinendum mala
presentia hinc est quod sequens preceptum
in modo tamen sequitur ad istud tamquam
ad futurum presens licet prima fa-
cie sic ordo retrogradus videatur
quia semper presens futurum precedit
nichilominus tamen dici potest quod
auctor considerat quod de tempore Nam
proprie non habemus nisi ipsum ipse
instans quod indiuisibile quia ante
est dare tempus preteritum aut fu-
turum pro tanto recte et ordinate
in situacione precepti sequitur
precedit dicens Rebus in aduersis
De materia vide supra in prima
parte metrica xviii precepto Cum
fueris felix Et parte eadem precepto
xxix Quod vile est carum etc

**Rebus in aduersis animum
submittere noli Spem
retine spes vna hominem nec morte
relinquit** Vicesimum nonum secunde
partis preceptum Postquam auctor
in superiori precepto posuit rudi-
menta ad virtutem prudencie
spectancia seu inducencia
per quam instruimur quomodo ex presen-
tibus et preteritis de futuris de-
beamus distinguere Nunc vero in

pnti pcepto subsequent indu
ce intendit omnis generaliter
et vere sapiencie auditorem
ad mala pnaia fortit ac etiam
patienter tolleranda ne pim
paciencia despercionis baratru
submittant Et hoc p pns p
ceptum facere intendit dum
dicat Rebus in adversis qui velit
i mere tu noli submittere aim
i noli in adversis rebus et contrariis
occurrentibus desperare hoc est
cu sis in adversitate constitutus
noli submittere aim i a soliditate
et constancia removere quia nullum
nullum pctm vel malum sic scte
hoiem dyabolo facit esse ut despe
racio in tm in desperacionis ba
ratru se inmergit ut penitere
tere de malo non possit Er
go miserrime desperare atten
de quod desperare est contra
et ne dic si vales quid te in
desperacionis baratrum inmersit
vnde tibi causam tanti piculi
assumpsisti et dicis ut putas ex
profunditate adversitatis in mente
et pcti et vis nescis quod pctm
michil est inse consideratum
et magis quam nihil i maiestati dei
sic comparatum aut ista credis
aut non Si credis deum maio
rem esse omni tuo posse et omni
sup opere ergo crede eum adver
sitatem tuam et pctm tuum
posse dissolvere Et si eum
credis posse non dubitas etiam
eum velle cum adhuc voluerit
pro te pati in cruce non est ergo vnde
valeas desperare sed maxime
confide cum ipse omnipotens
dicat se pro peccatoribus advenisse

misse Et egris medicum necessarium
esse quibus te non dubitas connumerandum
esse ymmo si pro peccatoribus
liberandis nos dominus visitavit
pro maxime pctoribus pro certo venit
quia medicina nostre salutis maxime
necessaria illis fuit ergo quanto plus
offendisti tanto amplius de me
dico sperare debuisti si tamen ista
que dicta sunt credidisti Quod hic
optime faciat quod Crisostomus dicit Jn
tellige carissime quia ideo dyabolus
desperacionem subicit in pctore ut spem
dei nobis abscidat que salutis
nostre anchora vite nostre funda
mentum ducis itineris quo iter
ad celum Item attende tu qui
desperas et intra manus eicias vi
olentas ut te pimas et occidas
Quid ergo te movet ad mortem
quia certe penam credis effugere sed
audi miserrime omnia in contrarium
venire Nam primo de pena parva
transis ad maxima et de porta
bili temporalis ad importabilissima
Nam hic simus sum et ibi sed hic
homini et ibi demonum hic innet
bo innaz et ibi nullam habet pene
temperant ibi nec imppetuum
corrumput nec minuit Sexto
attende quia de pena transitoria
temporalis ad eterna ubi in inferno
non eris parum non annis centum
non p annorum millenarium non
p milia milium sed ultra omnem
numerum infinitum Quod hoc optime
fuerint exempla infrascripta Primum
exemplum est de Cayn desperante nec
penitente Secundum de iuda pro
ditore Tercium de Achitofel sapie
te de david nimia desperante Quar
tum exemplum de illo que scta Bndus

a desperatione retraxit cui omnia
sua merita contulit Contum
de cathone de clementia cesaris
desperante Et sic de multis aliis
est invenire qui spem retinere
vix de futura salute hoc enim
multum ad sustinendum adversa
Unde psalmista loquens de spe dicit Hec
suffragii spes mea consolata est
me in humilitate mea id est in tri
bulatione mea quia una id est sola
spes non relinquit hominem in mor
te hoc est dicere quod ille qui in mortis
articulo constitutus adhuc sperat
vivere Unde ovidius de ponto dicit
Spes aliquid sollers meditore
at cura cuncta relinquit spes mu
dum una desiciete fugit vel
aliter spem retine hoc est dicere
quod spem de bonis futuris habere
debes secundum id psalmista Spera in domino
et dabit tibi petitiones cordis
tui ipsa namque solus est spes
que non relinquit hominem in morte
Unde Job xiii° Et si me occi
derit tamen in eo sperabo cum
solus sit una spes mea de tua
misericordia sperare debemus nec id est non
relinquit hominem in morte quia
post mortem ducit nos ad beatam
vitam ubi tunc virtus spei eva
cuatur ex toto de materia spei
vide latius supra in xivo precepto
prime partis mettre Cum dubia
et fragilis Pro huius precepti
intelligentia est annotandum
quod spes est in omni adversitate vel
tribulatione tenenda Et hec facit
quatuor bona unde in surgentia
Nam primo omnia laboriosa reddit
quieta Secundo aspera reddit mol
lia Tercio grauia reddit levia

Quarto amara convertit in dul
cia Quo ad omnia ista quatuor
simul optime facit quod dicit Boecius
libro de consolatione c. ultimo
plus omnibus reor adversam pro
desse fortuna quam prosperam illa
tu videtur blanda mentitur ista
semper vera cum se instabilem
mutat Illa fallit hec instruit
sequitur illam Videas ventosa
flueta sed sui ignara hanc
sobriam succinctamque et ipsius adversitate
prudentem Illa devios a vero
bono facit Ista a vero bono minime
retrahit Et etiam libro de pru
dentia dicit Seneca quod sicut in
nes et ymbres et fontes non
mutant saporem maris nec re
mittunt ita diversarum rerum im
petus viri fortis non vertit animum
et quicquid evenit in suum colorem
trahit Est enim omnibus externis
potentior sequitur marcet sine
adversario virtus tunc apparet
quanta sit quantumque polleat cum
quid possit patientia ostendit
quicquid accidit boni consulit in
bonum convertit sequitur langu
went per in heream sagittata
non fert ullum ictum illesa feli
citas et ibidem gaudet viri
rebus adversis non aliter quam
fortes milites bello triumpho
gubernatorem in tempestate in
acie militem intelligas calami
tas virtutis occasio est Illos
merito quis dixerit miseros
qui nimia felicitate torpescunt
ignis enim aurum probat miseria
aut fortes viros Non est arbor
solida nec fortis nisi in qua
frequens ventus incursat Ipsa

em quassacione constringit et
radices celsius figit et exempli
ficat ibi de metrio qui ait nichil
infelicius eo cui nichil unquam adversi
evenit Hoc autem probat exemplo cuiusdam
prissimi hominis apud quem fuit
sanctus ambrosius hospitatus dum in-
ret romam qui erat dives val-
de et omnia ei secundum prospera succede-
bant ad vota et dum illud super
statu suo sollicite quesivisset ille
rendit status meus domine semper felix
extitit et gloriosus ecce enim divici-
is infinitis habundo servos et famu-
los quam plures habeo copiosam
filiorum et nepotum possideo et
omnia secundum ut dictum est ad vota ha-
bui nec in unquam aliquid adversum
accidit quod beatus audiens ambrosius
vehementer obstupuit et hiis qui
secum erant in comitatu dixit sur-
gite et hinc quantotius fugiamus
quia dominus non est in loco isto festina-
te filii festinate nec in fugiendo
moram faciatis ne vos hic divina
ulcio apprehendat et in peccatis
istius pariter vos involuat Cum
ergo fugerent et aliquantum
processissent subito terra se aperu-
erit et hominem illum cum universis
que ad eum pertinebant ita absor-
buit ut nullum ibi vestigium re-
maneret Sed cives beatus Ambrosius
dixit Ecce fratres quam misericorditer
deus parcit cum adversa tribuit
et quam severe irascitur cui semper
prospera elargitur In eodem autem
loco fovea quedam profundissima
remansisse dicitur que usque hodie
huius in testimonium perseverat Et
de mucio qui ignem sustinuit
de fabricio qui paupertatem De
rutilio qui exilium de regulo
qui tormenta de socrate qui ve-
nenum sustinuerit unde Crisostomus super
matheum omelia xxxiij Nulla magis
nocere potest virtuosis sed quibus incitamentum
proficere Et ponit exemplum qui ada-
mantem pertundit ipse est qui pertun-
dit et qui stimulus calcitrat ipse est
qui calcitrat et stimulat et ligans
ignem in vestimento flammam non
consumit sed vestimentum sic qui
insidiat virtuosis Et Seneca
libro de constancia probat quod sa-
piens nichil potest perdere omnia enim
in se reposuit nec fortune cre-
didit bona sua in solido habens con-
tenta virtute que fortuitis non
indiget Et concludit quod non
potest fieri iniuria sapienti unde
exemplum in megaram Demetrius cepat
et cum Stilbon philosophus esset interroga-
tus an aliquid perdidisset nichil inquit
omnia enim mea mecum sunt etiam
priorum eius in predam cesserat
filias hostis rapuerat patria
in alienam condicionem pervene-
rat et tamen urbe capta non
se victum sed indempnem testatus
est habebat enim secum vera bona dissi-
pata et direpta non iudicabat
sua sed adventicia et nutum
fortune sequencia Et ideo non
ut propria dilexerat Adversa ergo
pacienter sustinentibus non aufe-
runt et bona propria a malis co-
hibent scilicet lascivientibus a peccatis
purgant et premia cumulant
Et Augustinus contra faustum Epistola
xxij Nulla hominum potest iniuria
perditus est cui non sit vel tem-
tacio tribulacionis vel ad pro-
ficiendum virtute vel ad confirmandam

ut ad probandum Et epistola xlviii
dicit quod tribulacio est ad sana
cionem superbie ad probacionem paciencie
et ad abolicionem culpe Secundo
pro conclusione presentis notandum quod illud
quod potissime facit pacienter tribula
cionem sustinere est spes premii
quod inde sperat ut in laboratoribus
qui per totum diem labori insistunt
ut inde premium consequantur et ideo
in huius figura filii israel per xl ta
annos in fame et siti per desertum
ambulaverunt ut terram promissionis
haberent Et hoc est quod dicit beatus
Gregorius Quia spes premii minuit
flagelli vim etc.

Rem tibi quam nosti aptam
dimitte noli fronte capil
lata post hec occasio calva

Tricesimum preceptum positum super
in vicesimo octavo huius partis precepto
tribuit rudimenta ad prudenciam
inducencia per quam instruimur ut
a malis futuris cavere debeamus
Nunc vero in presenti precepto subsequenti
inducere intendit unumquemque et
precipue vere sapientem auditorem
ad futurorum precaveque nedum malorum
evitacionem verum eciam et bonorum
apprehensionem ut dum se facul
tas obtulerit ea sine mora habere
procurat Unde ideo lucanus Tolle mo
ras nocuit differre paratis Et hoc
est quod intendit hic auctor dum dicit
Rem tibi quam nostis fore aptam
et utilem pro presenti vel etiam futuro
noli eam ex negligencia vel
etiam alio quia si eam dimiseris
forsitan futuro tempore quando volens
eam habere non poteris capere ergo
eam capies hoc fronte capillata
id est cum fortuna est tibi prospera quia prosperitas

esse calva id est adversa et bonis
nuda vel aliter potest exponi quod
quilibet homo fronte capillata
id est frontis capillate quamdiu scilicet
erit capillatus id est quamdiu erit
in prosperitate multos numerabit ami
cos unde ovidius de sapiente dicitur Cum
fueris felix multos numerabis ami
cos Tempora si fuerint nubila so
lus eris Tales enim sunt amici
mense id est prosperitatis qui non permanent
in die tribulacionis id est in tempore necessitatis
Ecclesiastici vi tunc occasio id est adversitas
erit calva quia amici recedunt et
quia calvus et nudus amicus efficitur
Sic ergo construe poteris occasio
id est rerum eventus capillata ini
tialis id est fatalis et fortuita quia
cito recedunt potest in fronte id est in prin
cipio sed post hec id est a posteriori parte
est calva id est difficilis et adver
sa Et ideo noli dimittere rem quam
nostis aptam id est tibi convenientem
hec que dicta sunt sub quadam me
taphora auctor exemplariter
ostendere videtur dicens quod rome
tempore paganorum erat quedam
statua fortune que talis erat
disposicionis scilicet quod a mane usque
ad meridiem erat capillata
id est quod pueri veniebant et pra
pillos eam capiebant a meri
die usque ad noctem erat calva
ita quod pueri non poterant eam
capere Unde vult auctor ex hoc
comparare tempus aptum ad aliquid
operandum fronti capillate tempus
autem ineptum ad acquirendum ad
aliquid acquirendum fronti calve
quo tempore non potest capi statua sed
tres quam indigenciam habes
Est ergo consilium auctoris quod qui

nobis occurrerit aliquid quod potest esse
utile pro tempore presenti vel futuro ut
est dictum quod non dimittamus quia
forte veniet tempus in quo illud tem-
pare non poterimus Moraliter res
apta quam non dimittere debemus
dum frons est capillata id est dum
tempus est merendi dicitur esse tempus
quod quadrupliciter potest considerari
primo in mundo et in iudicio in celo
et in inferno primum prosequor a-
liis obmissis In mundo est de tempore
magna copia Et illo ipso uti de-
bemus ad bonum operandum ad Galatas
vi Dum tempus habemus operemur bonum
ad omnes evitando mala Ecclesiastici capitulo
iiii Conserva tempus et devita a
malo et ad salutem procurandam
ii ad Corinthios vi Ecce nunc tempus
acceptabile In hoc enim mundo debemus
quilibet virtuose operari prius quam pre-
tereat priusquam mors veniat prius-
quam omnia delinquescant Ecclesiastici vi Re-
spice quod tempus pretereat et mors
appropinquat et omnia aliis relin-
quat Sed postquam presens tempus quod
nunc dicitur habere fronte capilla-
tam per mortem transierit tempus ale-
tunc dicitur occasio calva ex hoc
quia non erit amplius merendi tempus
ad totam omnino sit mundata omnino
Sed notandum quod homo in presenti
quatuor modis mereri potest primo
bona et virtuosa opera exercendo
secundo carnem suam mortificando
tercio per fidem in deum credendo
quarto deum super omnia diligendo
de primo nihil ad presens quia de ma-
teria plenissime habetur super hoc
precepto parte prima Fac illud stude
age quod iustum est De secundo di-
cunt doctores quod post hanc vitam

nulla amplius potest mereri quia carnem
suam mortificare non potest ut eam subi-
ciat racioni Unde Ecclesiastici ix dicitur quod in in-
ferno nulla est ~~redemptio~~ racio que
sensualitatem ducat non enim dampnati
vivunt secundum racionem sed secundum furiosam sen-
sualitatem quia erit sicut in glosa Ieronimi
psalmista attestante qui ait peccator vi-
debit et irascetur id est sic in desperacione
erit De tercio in hac enim vita
fideles habent de deo tantum fidem
in bona autem vita habent aptam vi-
sionem Sed dampnati habent obtene-
bratam quia Christus mittite eum in
tenebras exteriores De quarto
post occasionem calvam id est post hanc
vitam non erit ibi sapiencia id est
sapida sciencia qua ad saporem diligi-
tur deus Dampnati enim deum non
diligunt sed odio habent psalmista
attestante qui ait superbia eorum
qui te oderunt ascendit semper Ex
predictis ergo inducimur ad consilium
auctoris efficaciter tenendum dum
dicit Sen tibi quod nosti De ma-
teria vide infra in xlviii capitulo partis
mee precepto cum primum capitu-
lo

Quod sequitur specta quodque
imminet ante videto Illud
imitare deum qui spectat parte
utramque

Tricesimum primum secunde partis
preceptum Postquam auctor in
precedenti bene posuit rudimenta
inducencia ad futurorum providen-
ciam Nunc vero in presenti precepto
subsequenti intendit unumquemque
quod et precipue vere sapientes auditores
ut de presentibus et ordine futurorum
ad preterita debeat providere et cogi-
tare dum dicit Quod sequitur
specta quod velit id est nunc specta id est
prospice futura et videto quod
imminet id est quod possit et

est vna dictio uel ante .i. p^us
qm̄ futurum q̄ dicat q^d p^us rem
p̄ntem considerare debemus et i̇ imi
nentem uel instantem nobis q̄
futuram et hoc ē ante id ʒ poci^us
videto et q̄d i̇nnet ꝯsiderato .i.
q̄d p^us ʒ qm̄ quod sequit^r .i.
futurum ʒ Et ad hoc expequendum
exemplificat^r in scd̄o metro dicens
Illum imitare deum qui p̄tes spec
tat vtramq̄ .s. p̄terita et futu
ra hoc metrum expom̄ pt duo
bus modis ut p^mo dicat^r Illum
imitare deum q̄ velit dicere q̄ inf^r
deos ꝯgentilium erat quidam deus
qui vocabat^r Janus qui bifrons
pingebat^r et cum vna facie re
spiciebat annum p̄teritum et cum
alia annum futurum ab isto deo d^r
Januari^us annum p̄titum et futurum
respiciens Aliqui vero antiqui
scd̄m q^d in hystoriis romanorum
depingebant annum ad modum
serpentis in ore caudam tenentis
et eo appellabat annum coronam
eo q^d annus ē sicut corona que
figuram circularem hʒ q̄ principio
caret et fine Et ideo dicat^r annus
~~ciclus~~ q̄ annualis de tali anno
loquit^r ps̄. Benedices corone anni
benignitatis tue Nota scd̄m scripturas
et canones q^d quadruplex repit^r
annus p^mus d^r naturalis hic in
pedit dicitur iniciom̄ utz xxxiij
q. i. c. i Item Secundus mealis qui
distinguunt^r p menses ebdoma
das et dies momenta in t̄sti^a
et attomos xxvi q. vii Non
obseruetis Tercius dicat^r etern^{us}
Vnde in ps̄ Cogitaui dies antiquos
et annos eternos in mente habui
et in hoc anno vnicus ē dies
vnde in ps̄ Melior ē dies vna
in atriis tuis sup̄ milia Quartus
benignitatis vnde in ps̄ Benedices
corone anni benignitatis tue In
hoc meses sunt quatuor Extranea
vnde quatuor meses sunt vsq̄ ad
messem In hoc anno sunt vij di
es scilicet septem dona spiritus sancti
vnde in ps̄ hec ē dies quam
fecit dn̄s Quintus Etiam ce vnita
tis hic ē annus iubileus in Etiam
que dat remissionem peccatorum In
hoc anno meses sunt p̄ticula
res Etiam vnde dicit^r meses
ex mense .i. Etiam vniuersalis ex
p̄ticularibus Scd̄o expom̄ pt
moralit^r ut dicat^r Illum imi
tare ꝛc̄ hoc verum dici pt de
deo vero qui p̄terita nouit
et futura Et in conspectu sue
celsitudinis ei sunt tamq̄ p̄n
cia Vnde de deo vero scribit^r
Sap^ie viij scit p̄terita et de fu
turis extimat signa et mon
stra scit anteq̄ fiant euentus
tpis̄ ē tpm̄ et seculorum et ideo
in cognitione p̄teritorum et futu
rorum melius et magis scribit^r
ipse ac exponit^r exemplum
de deo vero qm̄ de deo gentium
uel paganorum qui sunt veri
tatem non cognoscit nec p̄tita
nec etiam p̄ncia Plinius p^r
cepti intelligencia quo ad mora
lem intellectum ē attendendum
q^d quilibet prudens int^r cetera
spectare dʒ quatuor .s. feditatem
iniquitat^s ipse calamitate miserie
aliene acerbitate pene ipse
Et remuneracionem vite bte P^o
prudens spectare dʒ ipse culpe
feditatem ut oculatus sit ex omni
parte ad instar animalium que Johes

Addi

Mo

dicat se vidisse Apok iiij Et cia
lia erant plena oculis ante et re
tro et singula eorum in circuitu in
tus plena sunt oculis Depo. enim
oculos dz prudens respicere primo a
sinistro supplicia posteriori priorum
miseriam anteriori futuram culpam
maius figura dictus e moysi deu
iiij c Ascende cacumine fasge et
circumfer oculos tuos ad occidentem
et aquilonem austrum quoque et meridie
Respice per orientem eterna premia per
occidentem eterna pena inquantum occidit
et deficiet omnis temporalis leticia per
austrum feruor peccati per aquilonem
miseria proximi dz vnusquisque ocu
latus esse multiplex ut non solum aspi
ciat presentia sed et diligenter considerat
futura Debz ergo homo sua culpam
aspicere non ad delectandum sed ad
detestandum alias peccatum per plam recor
dacionem interficit In cuius
signum vxor loth interiit quia zodo
mam de qua exierat retrorsum
conuersa respexit put Gen xix
declarat hystoria Et ideo dicit Aug
O homo si te videres tibi displi
ceres et michi placeres nunc quia
te non vides tibi places et michi
displices veniet tempus in quo tibi
et michi pariter displicebis michi ad
iudicaberis et tibi cum ardebis
Secundo inspicienda e proximorum mi
seria Ecclesiastici iiij Oculos tuos
ne transuertas a paupere Pauci sunt
enim qui per compassionem in paupe
rem respiciunt sed multi sunt qui
ab eis per inuidiam oculos auer
tunt et eorum miserias videre
non possunt ad sensum videmus quod oculus
qui e in lumine non videt eum qui
in tenebris commoratur Sic et diues
existens in luce prosperitatis non videt
miserum quod e in caligine aduersitatis
In huius signum quamuis diu pincerna fuit
in tenebris carceris Joseph afflic
tum cognouit et socius eius fuit
sed egressus ad fulgorem prosperitatis
ipsum amplius non agnouit ymo
succedentibus oblitus pincerna in
terpretis sui put Gen xl nar
rat hystoria Tercio inspicienda
est Jehennalis pena Jeremias
propheta postquam ollam succensam
viderat et faciem eius a facie aq
lonis et audierat dominum dicentem
ab aquilone pandetur omne ma
lum Jer i c hortabatur ceteros mod
ceteros ad istud spectaculum quando dixit
Jer xiij leuate oculos vestros et vi
dete qui veniunt ab aquilone per aqui
lonem enim que e regio intemperan
tissima et a sole maxime elonga
ta congelue datur intelligi infer
nalis pena inquantum erit acerbitas
pene et elongacio a solis iu
sticie propter carenciam visionis diuine
hanc penam bene respiciebat Isido
qui dicebat considero Job se
dentem in sterquilinio paulum
occisum neronis gladio petrum
suspensum in patibulo tunc cogito
quid in futuro reprobis faciat
qui in presenti sic affligit quos amat
hic aspectus vtilis e et culpa
vitetur et ut pena presentibus facilis
reputetur Vnde dicit Ysidorus in primo
libro soliloquiorum pone tibi aduersi
tatibus ardores futurorum suppliciorum
ignes memoria ardoris iehen
ne ardore excludit luxurie ad
sensum etiam videmus quod quamuis digitus
est adustus applicatur ad ignem
ut maior calor extrahi possit per viam R

Sic et peccator peccati igne inflammatus
si per consideracionem ignis se applicet
infernalis minor calor est si potest
a maiori Ecclesiastici vii Memorare no-
vissima tua et in infernum supplicia
et in eternum non peccabis Sic enim
meditacio ut prius pena facilior
reputetur Unde dicebat beatus Jeronimus
vigilias times et ieiunia manu-
umque labores sed hec levia sunt flam-
mas perpetuas meditanti Ad hunc
sensum facit quod Beda in gestis anglorum
recitat Quod tempore constantini impera-
toris quidam persona cum decessi-
sset in anglia eius anima ante tribunal
eterni iudicis est adducta ubi tandem
obtinuit dei genitricis intercessionibus
ut prius inspectis penis infernali-
bus post hoc rediret ad corpus
Surrexit ergo qui erat mortuus et
enarratis tam visis mirabilibus et
rebus suis pauperibus erogatis
in salutaribus familiaribus in quandam
insulam est profectus ubi tanta egit
penitenciam ut ligna silens onderet [?]
quanta tormenta vidisset et in hye-
me maxima medium se mergebat
in flumine et cum de hoc arguere-
rent eum noti et amici respondit
Sinite me nam graviora vidi [illegible]
M [illegible] inspiciendam est remunera-
cio sempiterna unde dicitur de moyse
ad hebreos xi aspiciebat enim
in remuneracionem Et ideo dicitur
ysaie xxxiii Oculi tui videbunt
ierusalem civitatem opulentam Hec
est enim civitas quam describit beatus
Augustinus in libro meditacionum dicens O
civitas celestis et secura patria
totum continens quod delectat
incole quieti populus sine murmure
quam gloriosa dicta sunt de te civitas dei

Sicut letancium omnium habitacio est
in te ibi pax pietas bonitas
lux virtus splendor honestas
gaudia leticie dulcedo vita perhennis
gloria laus requies amor
et concordia dulcis Quare ergo nos
sic angit vesania viciorum sitire
absinthium mundi sequi nausia-
gum impie tyrannidis facere domi-
nium et non magis convolare ad
angelorum societatem sanctorum
splendorem regis potentis honorem
superne glorie decorem Unde in
celestibus oculus mei cordis debet
esse defixus quod etiam docet huma-
na in corporis directa figura Et
hoc est quod dicit poeta pronaque
cum spectant animalia cetera terram
Os homini sublime dedit celumque
videre iussit et erectos ad si-
dera tollere vultus Hinc etiam
Empedocles interrogatus ad quid
natus esset respondit ut sydera con-
templer celumque Augustinus etiam
dicti racionem Unde silvestris
meminit dicens quenti empedocles
cur vivet inquit ut astra respiciam
celum subtrahe nullus ero Ad
hunc etiam sensum optime facit
quod in vitas patrum de beato arsenio
recitat Scribitur ibidem quod beatus arse-
nius dum moreretur a fratribus
requisitus ut prius quam migraret
ad deum unum remitteret eis edi-
ficatorium et memoriale verbum
dixit ibi ubi quo dicto emisit
spiritum patres autem tristitia solliciti
fecerunt ut intelligent verborum sen-
sum pro habenda exposicione
ad quendam sanctum transmiserunt
qui eis respondit Ibi inquit firma
sint corda ubi vera sunt gaudia

Ad hanc celestium inspectionem hortabatur Ieronimus virginem Eustachiam in epistola xviii dicens Egredere queso paulisper de carcere et presentis laboris mercedem ante oculos tuos pinge quam oculus non vidit qualis erit dies illa cum maria mater domini choris occurret comitata virgineis sequitur Cara cum nuptiis obvia veniet Anna cum viduis pueri qui clamabunt Osanna in excelsis Igitur quotiens te vana seculi delectat ambicio quotiens ibi videris aliquid gloriosum fac ad paradisum mente transcende hec ille Tema vide supra prima parte metri precepto xxviii. Ne tibi quid desit ultra medium etc.

Forcior ut valeas interdum parcior esto paucis voluptatibus debentur plura saluti Tricesimum secundum 2e partis preceptum Theologi ponunt tres species temperancie materias vivaciter et precipue vere sapientie auditori virtuose vivere debenti videlicet sobrietatem continenciam et modestiam Prima enim circa gustum consistit in quo modum ponit sobrietas hec autem virtus non solum se extendit ad vicium gule per nimiam vini gurgitationem sed etiam ad intemperanciam gule que fit per nimiam cibi sumptionem hoc clare probatur per canonem vii in glosa Sed autem vinolentus xxxiiii d. d. Cum autem vinolentus esse prohibetur gule intemperanciam nequaquam habere permittitur utrumque enim inter opera tenebrarum apostolus commemorat Ad Ro xiii c. Neque in comessationibus et ebrietatibus Secunda species circa tactum consistit quantum ad vim generativam cui imponit castitatem seu continenciam sed enim vehementer appetitu conservandi se in esse speciei per generationem Iste autem appetitus restringitur per sobrietatem et continentiam Tercia consistit in dictis et factis Factum autem prout hic accipitur pertinet ad tres sensus et circa species eorum materias scilicet visum auditum et olefactum pertinet quia factum ad tactum non quantum quo ad generativam sed ad alios tactus quorum organa sunt manus ad palpandum et capiendum et pedes ad ambulandum in omnibus istis observandis ponit modum modestia Attendens quo auctor quod voluptates immoderate que crapula et ebrietate ac etiam venerea delectatione causantur fortitudinem et valitudinem nec non et varias infirmitates corporis inducunt nec eas quis evadere possit nisi predictis virtutibus fuerit premunitus quod fit per observacionem dicti precepti Praeterea hoc suum preceptum ponit observandum dum dicat forcior ut valeas quasi velit innuere per parcitatem in cibis et potibus debes habere ut non ad superfluitatem aliquid debeas capere ita ut sanior et forcior esse possis plura enim pro salute quam voluptate facere debemus Et hoc est quod dicat parcior id est temperatus et parcus in epulis et potibus et venereis esse debes actibus multi enim propter ventrem ingluvie infirmantur Ergo ut valeas forcior id est ut tibi sanitas conferetur debes esse parcus quod paucis

voluptati etc. Pro huius precepti
intelligentia et obseruantia est
annotandum quod amorem inordinatum
voluptatum dissuadent nobis principaliter
duo primum exemplum Christi et secundum pa
trum exemplaris doctrina Tercium
dicitur voluptatis nocivitas mul
tiplicitas De primo dicit Augustinus
quod Christus qui non fallitur elegit
quod carni molestius id quod me
lius vtilius id magis eligendum
Et quicumque aliquid aliud docet
vel suadet abeo tamquam a seducto
re cauendum est Et hoc est quod
apostolus ij ad Cor vj clare insi
nuare videtur dicens In fame et siti
et ieiunijs multis Quo ad se
cundum est notandum quod voluptates
multipliciter nocent homini in hac
vita Primo namque voluptates
multotiens homini sunt occasio in
firmitatis vel etiam mortis vnde Seneca
voluptatibus maior pars corporum
perijt Idem ipse voluptates in
tormenta vertuntur Secundo ipse volup
tates salutem impediunt volup
tas enim est quasi forte glutinum Luc
xiiij⁰ vxorem duxi et ideo non
possum venire i. voluptate carnis
adductus Tercio quod obliuionem indu
cunt Job xxviij Sapientia non inve
nitur in terra suauiter viuentium
Quarto quod in pena eterna commu
tantur Apoc xviij quantum glorificauit
se et in delicijs fuit De materia
quo ad gulam et luxuriam qua
liter sunt destructiua vite vide
supra in parte prefata precepto xxxv
Rem tuam custodi in sua expositi
one De voluptate etiam habetur in
sua perhennali parte F xxv qui
incipit duxi decimo et ultimo

Pro pleniorum intelligentia magis
in speciali est de aliquibus dubi
tabilibus investigandum Et primo
vtrum contingat esse peccatum circa cibi
diminucionem sicut circa cibi super
fluitatem Secundo pono quod ali
quis dubitet et timet quod si in
nimis abstineat quod operibus debi
tis vacare non poterit Iste timet
plus accipere quod non possit motus
carnales subicere aut carnem
domare peccat ne talis accipien
do magis aut plus vel minus
quam oporteat et quod istorum magis
expediat illi Quo ad primum que
stionem primo videtur esse peccatum
circa diminucionem Et hoc auctoritate
beati Gregorij dicentis quod dum
plus iusto caro restringitur ab oc
casione boni operis eneruatur
Et ideo necesse est ut vnusquisque secundum
artem abstinendi habeat ut
non carnem sed carnis vicia ca
stigat In hoc concordat dictum
apostoli ad Ro xij dicentis Racio
nabile sit obsequium vestrum Ad
quod ergo capitale reducatur
hoc peccatum non ad peccatum nec ad
aliquod aliud multo magis Huic con
cordat Ricardus distinguendo
quia aut aliquis declinat scilicet
a medietatibus sumendo minus quam
necesse sit propter laudem hominum et
tunc est peccatum et reduci potest ad in
anem gloriam sicut hoc peccatum quo
ypocrite exterminant facies su
as Mt vj Secundo potest quis declina
re a medietate bona intencio
ne et decipi in suo iudicio per
uerse iudicando in hoc quod maceat
carnem suam ultra quam deberet
ut si nesciat quod istud vel aliud

sit peccatum dicitur tamen peccatum esse licet hoc non sit capitale peccatum nec ipsum ad aliquod capitale reducibile quoniam tale peccatum non habeat motivum peccata enim distinguuntur secundum motiva perverse voluntatis non secundum perversum hominis iudicium Circa quod ad secundum questitum respondetur quod duplex est timor unus est timor spiritualis qui debet esse in omni tempore bono De quo timore loquitur Job ix c. Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres Est et alius timor dubietatis in eligendo de quo est questio Et dicitur quod talis debet insistere securiori parti securior pars videtur esse in abstinendo quoniam in hoc vitatur suum periculum scilicet ut non incurrentur vicia Et hoc quod sine dubio auctor intendit auctor dum dicit interdum parcior esto etc.

Iudicium populi numquam contempseris unus Ne nulli placeas dum vis contempnere multos

Tricesimum tercium capitulum patet preceptum Auctor in hoc precepto intendit unumquemque et precipue vere sapientie auditorem a presumptionibus viciosis que a superbia oriuntur penitus retrahere et a similiter convenientibus et a conviviantibus virtuosis moribus se conformare debere dum dicit Iudicium populi qui velit invenire noli universis contradicere sive multorum iudicium contempnere quia si omnes contempneres omnibus displiceres Et hoc est quod expositive intendit auctor dicens Unus id est tu solus contempseris numquam populi iudicium id est multorum rationem reddit in septimetro dum dicit Ne nulli placeas id est ne omnibus non placeas sed ne stultorum stultissimo qui omnes contempnit nec solius hominis novit diligenciam retinere Et hoc est contra illos qui nimis sua sentenciam amant Et super alios volunt singulariter apparere quod ex magna presumptione ac etiam fatuitate procedit Pro cuius autem precepti intelligentia ac observancia est sciendum quod presumptionis sunt tres species Prima namque species est quod quibus presumunt super vires suas sicut ille qui dicit quod a peccato cavebit quando voluerit quod tamen a peccato mortali in casu cavere non possit Ecclesiastici xxxvii Presumptio nequissima multos perdidit Pro hac presumptione destruenda valet exemplum ad id quod legitur Gen. ii c. ubi dicitur quod deus hominem iam formatum in paradisum posuisset non ipse se posuit sed a domino positus ibi stare non potuit quomodo ergo viribus suis in paradiso celesti se ponet qui in terrestri positus non stetit etc. Secunda species est ad quibus aliquid presumunt ante tempus ut de victoria que adhuc est in pugna Job xl Memento belli ut ultra non addas loqui Ad hac spe pertinet quando aliquis sibi presumit perfectionem quam perficiat Sed enim debet se reputare insipientem Ecclesiastici xviii Cum consummaverit homo tunc incipit Et Gregorius Nescit mens veterascere que se sentit per desiderium inchoare ad hoc facit exemplum illius qui cuidam viro sancto dixit Ego mortuus sum mundo et si tu mortuus es dyabolus mortuus non est Tercia species est quando quibus de hoc

de quo psumendu non esset s3
de viribus de amicis carnalibus
uel etiam de diuitiis Ieron primo
ysa° xxxvii° Ecce confidis in ba
culum arundineum Ieron primo Je
xvii Maledictus homo qui confi
dit in hoie sed benedictus vir qui
confidit in domino Quarta spes
e qn aliquis psumit qd aliud nō
psumunt sicut in pnti proposito de
illo qui nouas opiniones adducat
et psumptuose eas defende volit
et antecessoribus suis se pferre
molit contra talem psumptuosu
loquitur sapiens Eccli. xxxvii Iu
di talentis simul et queris et in
medio magnatorum loqui nō psu
mas Et ubi sunt senes nō mul
tum loquaris Et prouerbiorum iii Ne inni
taris prudentie tue etc Beda exponens
ponens istam pticulam dicit qp
prudentie sue innitetur qui ea
que sibi agenda et dicenda vi
dentur patrum decretis pponit etc
Eciam psumptuose in amore dicitur ne
innitaris de consilio de ma psump
tionis et quibus cognoscitur signis
mis psumptuosus vide sup l pte
p sancta precepto xxxvi Ad con
silium ne accesseris A post ph.
Sed nota qp distingui consuet
triplex iudicium ppli primo e inspira
tionis superne tale fuit iudicium
ppli in electione ppla btii Amb°
et Nicolai una voce dicentes Am
brosium Episcopum secundum qp in eius le
genda continetur pauci electio
nis intelligentia est sciendum qp secundum
canones electionis triplex est
forma videlicet p scrutinium p co
promissum et p diuina inspiratione
Et de hac ultima dicitur hic Unde

qui contra pdictas elige temptaue
rit ea vice eligendi ptate puat
ut legunt et notant in decretum
prima pt de elec c° Sedm iudi
cium ppli e iudicium conspirationis
maligne quod ex prauitate procedit
tale iudicium fuit iudicium ppli iu
deorum clamantes ad pylatum con
tra xpm crucifige crucifige cum ad
diceret pylatus ut mali inuenio i
eo instabant dicentes Nos habemus
lege et secundum legem tenetur de mori
quia filium dei se fecit ut Mt xxvii
et Luc xv Luc xxiii et Joh xix
Fuit psumptiue in canone piculose
de pe d. i Detali maligna co
spiratione habetur Job xi Et in
decretis sicut dignum de homici
dio Quatuor pctm sit conspira
tio nota inde et que sit
conspiratorum pena e ti ptu
as de syo Sile fuit iudicium co
dempnatus absque cause discussione
cui iudicio ppli condixit daniel
et causa discussa susanna libera
uit ut scribit danielis xiii°
De tali nō iudicio dicit dns Exo
xxiii Nec iudicio plurimorum
acquiesces s3 ut a vero deuies
et tale iudicium nō est aliquiter
sequendum quia ut dicat lex
C de pe l decuriones filij vane
voces ppli nō sunt sequende et
legitur et notatur in decretum Sit ali
cuius de elec c° Tertium e iudi
cium ppli rationis deliberate tale
iudicium nō e contempnendum
hoc enim iudicium com e consonum
ubi plures de iure et facto ecclesie
in sorti aliquid deliberant qd id
sit magis expediens quam con
trarium qd deliberat unus solus

Et de tali indito nō ɔ temp nēdo
intelligit auctor dum dicat ne
nulli placeas qui velit dicē noli
pponere sñiaz tuam sñie pluri
morū eque sapietū Sicut sñiaz
appbat Augꝰ in canōe que cont
mores viri ꝯ ꝯ ꝗ cont mores
hoim sūt flagitia p morū dūd
sitate sūt vitandi ut pactū int
se gentis aut ciuitatis ꝯsuetudīe
uel lege firmatū nulla ciuis ā
pegrim libidine violet Turp
em est ps oīs suo nō ɔgrueꝰ
vniūsō p pmissorū intelligen
magis in speciali est de tali qsti
one qrend' vtrū sedicio q̄ fit cōn
que bonū multitudinis vi ppli
ciuitatis semp sit mortale pctm
huic quesito rndet qꝰ sedicio op
ponit vnitati multitudis uel
regni dicit enī Augꝰ xix d' ciui
dei qꝰ pplm deffinat scipio nō
omē cetū multitudinis s cetum
iuris ɔsensū et vtilitatis cōmunis
sociatū vnde maīfestū ē vnitaz
cui opponit sedicio esse ɔsensū
iuris et cōe vtilis vnde maīfestū
est qꝰ sedicio opponit et iustie
et cōi bono Et ideo ex suo gñe
est pctm mortale et tato grauius
qnto bonū cōmune qd p sedicōne
impugnat ē maius qm bonum p
uatum qd impugnat p rixam
peccatū aut sedicōis pmo qd
et pncipalr ptinet ad eos qui sedicōz
pcurant qui grauissime peccant
Scdo ad eos qui eos sequunt bonum
cōe pturbantes Defendētes aut
et eis resistentes sediciosi nō
sūt dicendi sicut nec illi qui se
defendut rixosi sūt dicendi Et
sic patet veritas quesiti etc

Sit tibi pcipue qd pmum est
cura salutis Tpa ne culpes
cum sit tibi causa doloris
Tricesimum quartum 2e partis precepti
pprimo quorunda gentiliū fuit
qꝰ sanitas corpalis erat salus ai
me q̄ oppinio repbat pid quod
dicit aplus ij ad Cor xij Dum
infirmior sz corpore fortior sum
sz mete quia nō numq̄ infirmitas
corpis fortitudine cordis augme
tat quia tūc feruor spūs ad sub
limioria ɔtendit Et legunt et
notant in decre inst cum p de
m q Alia vo de r̄ mici Sz sine
dubio int' dona corpalia maximum
donū ē sanitas corporis vn Eccī
xxx scribit nō ē census sup censū
salutis corporis Attendens ergo
auctor qꝰ int' cetera q ad vere
sapie auditore spectat ē corpis
sospitate suare ac ocia curam
salutis hre iuxꝰ id sap ixº per
sapiaz sanati sunt qui deo ab ini
cio placuerunt et talis cura suari
nequit nisi p sobrietatem et tempan
tiam p tanto p hoc suud pceptum
vniquiq; inducē intendit dicens
Sit tibi pcipue qui velit sm litale
sensum i mere qꝰ cura i sollicitudo
salutis i sanitatis corpis sm opi
nione gentiliu ut ē dctm ul cura
aīme sm opinione theologorum
Sit tibi pcipue i maxime sz
ante oīa et p oībus est pmum
i maximum et cum causa doloris
i infirmitatis ul alterius mali sit
tibi i mente et nō in tpibus ne
culpes i non reprehendas tpa cū
eu egritudo tibi inuenit nō im
ponas culpam tpibus cū tu sis
causa doloris i tue egritudinis

Solent enim quidam dicere malum tempus
est et periculosum valde vera nullum
tempus in se malum est vnde apostolus ad
Eph v Redimentes tempus quoniam dies
b mali sunt sed homines pro huius precep
ti intelligencia est sciendum quod de
duplici salute curare debemus
primo namque de salute spirituali anime
ipsam pre omnibus inquirendo Juxta
id Mat vi Primum querite Circa quod est no
tandum quod infirmitas anime est periculo
sissima quia tunc anima nullam habet po
tenciam malo et peccato resistendi etc
Petendum est ergo adiutorium gratie quod
aut sit illud adiutorium dicatur Jeronimus
quod sunt septem sacramenta Ecclesiastica
et hec instituta fuerunt in medicina
humani generis Medicine autem
iste sunt inuente ad sanandas infir
mitates anime Item ad adiuuandum
virtutes Omnis autem infirmitas
spiritualis uel est culpe uel est pene
Infirmitas culpe est triplex scilicet
originalis contra hanc est baptismus
actualis mortalis contra hanc est
penitencia Actualis venialis contra hanc
est extrema vnccio Infirmitas pene
est quadruplex scilicet ignorancia contra
quam est ordo Impotencia contra quam
est confirmacio Malicia contra quam
est Eukaristia Concupiscencia contra quam
est matrimonium Item si recipiatur me
dicina ad adiuuandum virtutes Nam
in auxilium fidei baptismus In au
xilium spei extrema vnccio In auxilium
caritatis eukaristia In auxilium pru
dencie ordo In auxilium iusticie
penitencia In auxilium fortitudinis con
firmacio In auxilium temperancie matri
monium Cum ergo celestis medicus
contra infirmitates anime spirituales tot
medicinas spirituales ex ipsius im

mensissima bonitate nobis fuerit
elargitus Omni ergo cura et sollicitu
dine dum expedit infirmitates
nostras per penitenciam ceteraque ecclesia
stica sacramenta ut dictum est curare debe
et ad hoc nos auctor induat dum add
dicat Sit tibi Papie Dist. pro
quod tres sunt sacramentorum species Nam
quedam sunt saluatoria scilicet quibus
salus acquiritur scilicet baptismus Eukaristia
et confirmacio et de hiis De conse
Dist. ii et iiii per totum Quedam sunt
ministratoria scilicet que ministrorum
officiis exercentur vt diuina offi
cia pariter et noticia de hiis De
conse Dist. v quedam preparatoria que
omnibus sacramentis celebrandis
parantur Respondeo ergo quod sacramenta
quedam dicuntur necessaria et hec sunt
que ut videtur baptismus De conse
Dist. iii extra nulla salus Confirmacio
Dist. v omnes fideles Eukaristia de
conse Dist. ii cottidie Extrema
vnccio seu reconsiliacio xxvi q. vi tota
q. vlt Et penitencia de pe Dist. i non
potest quis Quedam etiam dicuntur
voluntaria scilicet ordo lxxxiiii Dist. votum
ista et matrimonium xxx q. ii vbi
non est Queritur aut aliquis potest
vtrum sacramenta possunt iterari Respondeo
breuiter quod tria sacramenta non possunt ite
rari scilicet baptismus ordo et confirmacio
ut l q i Quod quidam Nulli enim
sacro facienda est iniuria quod dicitur
quociens fieri quod non est iterandum
iteratur quia prima collacio non value
rit i q i Sacramenta in collacione enim
cuiuslibet predictorum trium imprimitur
caracter anime qui etiam post mortem
neque ab ea separari vnde quando
quis resuscitaretur non esset bap
tizandus denuo aut confirmandus

aut reordinandus sicut in aliis
quando sunt c. xxx. q. vii. licet vir
et hugwo notavit q lazarus post
resurrectionem statuto non potuisset
repetere uxorem nec ea illud sed
si vellet iungi oportet q contra
herent denovo Et iterari possunt
matrimonium Ecclesia prima et extrema
unctio de salute corporali est insuper
curandum ipam ordinate observan
do ipam non abutendo sed ad sa
lutem mentis ad quam ordinata est
ordinando unde greg. ii pastor
c. xxiii Admonendi sunt incolu
mes ut salutem corporis exerceat
ad salutem mentis ne si accepte
sanitatis gratiam ad usum nequicie
inclinet ut denuo deteriores fiat
et ne oportunitate salutis primen
de despiciunt Scilicet ne distruat
sanitatem suam voluptatibus et la
sciviis gule et ebrietatibus ne
sint homicide sui Sen. epistola
xcv multos morbos fercula fecerunt
ibidem innumerabiles esse morbos non
miraberis totus numera medicina
quedam paucarum herbarum fuit
at post invente sunt mille con
diture quibus aviditas excita
retur que desiderantibus alimenta
erant onera sunt plenis In pallor
et nervorum vino madentium tre
mor et miserabilior ex crudita
tibus quam ex fame macies Inde
tormenta oculorum et aurium et
innumerabilium febrium genera Eccl.
xxxvii° propter crapula multi
perierunt Ex premissorum intelligen
magis in speciali est de ms scriptis
dubitabilibus querendum Et primo
utrum sit peccatum magis circa de
salute corporis quam anime hoc est
dicere utrum magis diligendo corpus
quam animam quis peccet Huic questio
respondet Aug. in li° de libero arbitrio
loquens de amore sui indebito ubi
sic incipit q anima aut convertitur ad
summum bonum aut avertitur a summo
bono si convertitur ad summum bonum
bene ordinatum est si aut averti
tur a summo bono et convertitur ad co
mutabile bonum tunc convertitur peccat
et tunc distinguendum est quia aut con
vertitur ad proprium bonum suam excellen
ciam diligendo aut bonum exterius
sicut ad temporales divitias aut ad
bonum interius quod est bonum carnis
Et secundum hoc sumuntur ille tres ra
dices peccatorum quas ponit beatus Joh.
in Epistola c. ii dicens Omne quod est
in mundo aut est concupiscentia carnis
aut concupiscentia oculorum aut super
bia vite unde aug. in li° de lib. arb.
dicit Voluntas adherens communi ac in
comutabili bono impetrat prima
et magna hominis cum ipsa sit
medium quoddam bonum Voluntas aut
aversa ab incommutabili bono et
communi et conversa ad proprium bonum
aut ad exterius aut ad interius
peccat ergo si ad proprium convertitur
cum sue potestatis vult esse ad ex
terius ad aliorum propria vel quecumque ad
se non pertinent cognoscere studens
ad interius cum voluptatem corporis
diligit Et ita homo superbus et
curiosus et lascivus effectus
excipitur ab alia vita que in
comparatione vite superioris D
mors est hec tamen omnia reducit
Aug. ad amorem sui indebitum
qui est radix omnium peccatorum Et
vocat ipsum libido i. inordinatum amo
rem sui unde aug. li° de civitate dei

Sit quod amor dei facit celum amor vero
sui facit civitatem babilon Quibus
ergo amor sui est causa et radix omnium
peccatorum pie tamen credendum
est quod auctor intellexerit de vtri
usque salute scilicet hominis exterioris
et interioris Et sic intelligendo
plana est littera et intellectus auctoris
bonus est et verus Et sic concludendo
curare debemus continue de utraque sa
lute vtramque adeo intendit po
stulando sicut orat ecclesia dicens
Da quesumus domine populo tuo salutem mentis
et corporis ut bonis vestigiis in
herendo tua semper mereatur protectione
defendi Secundo queritur vtrum pec
catum sit obseruare tempora circa
medicinas dandas et circa egritu
dines motus supernorum corporum
consideracione Huic quesito respondetur
quod glozatur super illo verbo apostoli ad
Gall iiij° capitulo Quomodo iterum con
uertimini ad infirma egena elementa
quibus denuo seruire vultis dies
obseruatis et menses et tempora et an
nos Sit quod apostolus loquitur de du
plici genere rerum de hiis scilicet que currunt
cursu scilicet naturali et de hiis que sunt
cursu voluntario in hiis est peccatum
in aliis non vnde glozator culpat
pat eos qui sequuntur constella
ciones dicentes agam modo aliud co
mercium quia luna stella agit cursum
non plantabis hoc anno vineam
quia bisextus de hac materia habetur
plenissime in decretis in canone non
obseruetis xxvi questio viii Non tamen
condempnatur rustici qui seruant
tempora ad seminandum vel arbores in
cidendum et huiusmodi quod naturalem habent
racionem similiter et physici circa medici
nas et minuciones faciendas et

similia illi autem non culpantur quia
naturales effectus elementorum et syderum
ordinatissima concessione nouerunt
Et id genesis primo scribitur ut sint
in signa et tempora in dies et annos

Sompnia ne cures nam
mens humana quod optat dum
vigilat sperat per sompnum cernit idipsum

Tricesimum quintum secunde partis preceptum
brevis Gregorius quatuor genera sompni
orum videtur commemorare dicens
Quedam sompnia eveniunt ex
nimia sompniancium vanitate et
talia sompnia sunt spernenda omnia
Quedam contingunt ex illusione
fantastica quedam ex cogitacio
ne prehabita et hec nemo potest euita
re Quedam ex reuelacione diui
na et hec sompnia minime debet om
nino ignorari in exemplis Veramque sub
aurora iam dormitante lucerna
Tempore quo cerni sompnia vera
solent Intendens ergo auctor correpte
sapienti auditorem vana sompnia
a non multum curare debere nec
esse in talibus archana dei ma
xime quo ad futura contingencia
per sompniorum diuinacione nimium
curiose perquirere Et tanto hoc
suum preceptum circa talia sompnia
probat fore obseruandum dum dicit Somp
nia ne cures quasi velit auctor
innuere ne cures sompnia id est noli
multum curare de sompniis que per ni
miam vanitate contingunt Nam mens
humana sperat quod optat dum vigi
lat et cernit hoc est cum videt
idipsum id est quod videtur in die per som
nia hoc est sompniis mediantibus
vel aliter et melius Ne cures som
nia Nam id est quia humana mens cernit
idipsum id est illam et eandem rem

p sompniu quod optat du vigi
lat uel qd spat du vigilat vnde
dicitur int sompniu et sompniu
Nam sompnus e sopor mentis
sompniu vero 1a visio Jtem huius
precepti intelligencia et obseruancia
est sciendu q btus tho · Ia 2e
q · xcv in solucione sexte questio
nis dicit q diuinacio que innititur
false opinioni est supsticiosa
et illicita et ideo considerare oportet
quid sit verum circa prognicionem
futurorum de sompniis Sunt aut
sompnia futurorum euentuum qn
qz quedam causa puta cu aliqui
mens sollicitatur ex hiis que vi
det in sompniis inducitur ad a
liquid faciendum ul vitandum qn
qz aut sompnia sunt signa
aliquorum futurorum euentuum inquantum
reducuntur in aliqua causam quem
sompniis et futuris euentibus
et scdm hoc plerumque prognostico
nis futurorum ex sompniis fiunt
Est ergo considerandum q sit causa
sompniorum et an possit esse causa fu
turorum euentuum ul p ea q possunt
cognosci Sciendum est ergo q sop
morum causa quandoque quidem interius qn
qz exterius Interiorum autem
sompniorum causa est duplex vna quidem
animalis inquantum s ea occurrit
homini fantasie in dormiendo circa
que cogitacio eius et affectio
fuit in morata in vigilando
Et talis causa sompniorum non est
causa futurorum vnde huiusmodi
sompnia per accidens se habent ad
futuros euentus Et si quandoque simul
concurrunt erit casuale Quandoque vero
causa intrinseca sompniorum est
corporalis racione exteriori disposicione

corporis formatur aliquis motus in
fantasia conueniens tali disposici
oni sicut homini in quo habundant
humores frigidi occurrit q sit in
aqua uel in niue Et propter hoc me
dici dicunt esse intendendum sompni
is ad cognoscendum interiores
disposiciones Causa aut exteriorum
sompniorum e duplex s corporalis
et spiritualis Corporalis quidem in
quantum ymaginacio dormientis
inmutatur ul ab aere continente
uel ex impressione celestis corporis
ut si dormienti appareant alique
fantasie celesti disposicioni con
formes Spiritualis autem causa est
quandoque a deo qui ministerio an
gelorum aliqua hominibus reuelat in
sompniis secundum illud numerorum xii Si
quis fuerit inter vos propheta domini
in visione apparebo ei ul p somp
nium loquar ad illum Quandoque vero
operacione demonum aliquae fanta
sie hominibus apparent dormientibus
et quibus quandoque aliqua futura reue
lant hiis qui cum eis habent pacta
illicita Si ergo aliquis vtatur
sompniis ad precognoscenda
futura secundum quod sompnia procedunt ex re
uelacione diuina ul ex causa intri
seca siue extrinseca quantum se potest illa
virtus extendere non erit
illicita diuinacio vnde de
talibus non intendit auctor dum
dicit sompnia ne cures Si aut
huiusmodi reuelacio causaretur ex
reuelacione demonum cum quibus
pacta habent expressa quia ad hoc
inuocantur ul tacita quia huiusmodi
diuinacio se extendit ad quod non
potest se extendere tunc illa diuinacio erit
illicita et supsticiosa vnde de

talibus sompniis dicit auctor non
esse curandum dum dicat Sompni
a ne cures sit istud intelligendo
licet ad vtrumque intellectum saluari
possit Pro premissorum intelligencia ma
gis in speciali est de infra scriptis
dubitabilibus querendum Et primo
vtrum pollucio que in sompniis in
cipit et in vigilia terminatur sit
peccatum vel quod mortale vel quod ve
niale Huic questioni respondet bonauen
tura in iiii° d ix d Quod pollucio
quantum ad rationem meriti vel de
meriti iudicatur magis secundum principium
quod est in dormiendo quam secundum finem
quod est in vigilando quia corporalis
motus non pertinet ad demeritum
nisi quantum scilicet quod a voluntate procedit
et causatur Ex quo enim excita
tus est motus in dormiendo non
subiacet vigilantis voluntati vlti
us non reputatur euigilasse quo
usque perfecte liberi arbitrii vsum
recuperauerit Posset tamen contingere
quod in ipsa euigilatione peccatum orira
tur Siquidem pollucio placet propter
delectacionem quod quidem erit veni
ale peccatum si talis placencia sit
ex surrepcione Mortale autem si
sit cum deliberacione et consensu
et precipue cum appetitu futuri
Ipsa autem placencia post non
fiat propter utilitatem pollucionis peccatum quod
si placet ut nature exoneratio
vel alienatio peccatum non creditur
Secundo queritur quid de quibusdam
fatuis mulieribus que dicunt
vel credunt cum Dyana dea
paganorum vel herodyade cum
innumera multitudine equitare supra
quasdam bestias et innumera spacia
pertransire et multa huiusmodi

et quod ab eis aliqua creature possit
vel in melius vel in peius mu
tari aut transformari Huic que
stioni respondet Cano quod a maligno
spiritu mentibus fidelium talia fan
tasmata irrogantur Ipsum enim dyabolus
transformans se in angelum lucis
seu in diuersarum personarum species
mentem quam tenet captiuam mul
tipliciter deludit nec debet aliquis in
tantam deuenire stulticiam ut cre
dat quod hoc in sompniis et spiritu
tantum fuerit in corpore fieri ali
as infidelis est et pagano deteri
or Hec et multa alia leguntur
et notantur in canone Episcopi xxx
vi q v De materia dormicionis vide
supra parte prosaica precepto xlviii
Quod satis est dormire et hic termina
tur secunda pars metricalis etc

Hec quecumque ve
lis carmen cognoscere lector Sunt
precepta feras que sunt
gratissima vite
Visis supra de tercio speculo
methaphorico hoc est parte secunda metrica
que est pars tercia principalis libri etc
Nunc vero subsequenter in hac
tercia parte metrica que est quarta
pars principalis libri prosequendi de
quarto speculo methaphorico quod
est moralium preceptorum inductiuum
in quo quidem instruit auctor scho
lasticos ac etiam quoscumque ali
os iugiter speculari ac etiam
in eo reformari debere et sunt
in hac quarta huius libelli parte
in primo et secundo preceptis Hoc
quecumque velis cum sequenti Inquantum
parte xxxvi precepta siue docume
ta virtuosa complectuntur

Propter aliquam euidenciam e breuiter annotan
dum quod dicit Rabi moyses doctor
iudeorum quod in lege veteri tot e
rant precepta affirmatiua quot sunt
ossa in corpore humano que erant
cc. xlviij et tot precepta negatiua
quot sunt dies in anno qui sunt
ccc. lxv. ad denotandum quod toto tempore
vite nostre a peccatis cauere debemus
ne contra precepta diuina agere debe
amus Ideo huius rei gracia distin
guendum est inter precepta affirma
tiua et negatiua Hic modo videndum
quod preceptorum alia sunt affirma
tiua alia negatiua ut non mecha
beris etc. Precepta affirmatiua
stricte loquendo dicuntur precepta sed
negatiua dicuntur prohibitiones Pre
cepta affirmatiua obligant semper sed
non ad semper Negatiua vero ob
ligant semper et ad semper Ubi aduer
tendum quod precepta decalogi possunt
intelligi data ut in se data primo
pertinent tamen ad populum iudaicum
Secundo ad omnes obligat quod quilibet
continet decalogus De explicite
hoc continet lex nature que scripta est
in corde cuiuslibet implicite consideratur secundum
preceptum legis nature quod tibi non
vis fieri alteri non feceris In
cludit hec precepta non occides
non furtum facies que decalogus
ponit explicite Quedam pre
cepta ponuntur imperatiue sed illa que
sunt affirmatiua quedam indicatiue
sicut negatiua Et hoc ideo quia diffi
cilius est facere bonum quam a malo
declinare plures enim in faciendo
bonum requiruntur circumstantie In
quibusdam preceptis prohibentur
actus habitus et affectus ut in
hiis Non mechaberis non con
cupisces rem proximi tui quia appe

titus est inordinatus ad illa In qui
busdam solummodo prohibetur actus ut
cum dicitur non occides hoc dico
secundum formam trahendi non secundum finem
tatem intelligendi Unde secundum veritatem
intelligendi omnia precepta negatiua
manum ligant et animum Dehinc enim
preceptis habetur supra in lxiiij° presenti
precepto Alienum noli concupiscere
Et preterea medium Multis enim modis
ligamur sed lege negatiua ut est
dictum deum diligere et non nulli
facere quod nobis fieri nolumus
preceptis eciam diuinis ligamur Liga
batur adam preceptis quibusdam sed
datis iudei suo voto sed quod 2m an
gelorum voce est volunt sed reddere
est imitatur Unde quibusdam consilia
sunt precepta sicud religiosis qui
vouerunt alia a decretis Primo ut
ieiunare aliquas vigilias subiectorum
et huiusmodi consuetudine secundum quod in
francia primogenitus succedat in
regno mandatur prelatorum Unde
super kathedra moysi sederunt scribe
et pharisei mattheus xxiij Constat quod
secundum augustinum Quidquid sit contra conscie
nciam ad iehennam edificat ut in
decretis licet decreuisti sponso ex Insup
eciam aduertendum nobis quod sicut
seruus domino suo obediencie tenetur ita
et nos qui serui dei sumus non tamen
sumus sub seruitute consciencie sed pocius
sub gracia ut dicit augustinus eidem obe
dire tenemur eius obtemperando pre
ceptis quod potest taliter persuaderi
dicunt enim astrologi quod omnes stelle
~~et planete ad motum celi~~ que
sunt in celo tamquam fixe quamuis sub
firmamento siue in celo stellato
quamuis etiam planete ad motum celi
velocius mouentur in centuplo quam

ad motum proprium et quanto stella
est altior tanto tardius ad motum
proprium movetur quod tali probant rati-
one dicentes quod omnes stelle et pla-
nete ad motum celi uno die naturali
moventur unde videmus quod sol omni
die cum omnibus aliis stellis facit
cursum de oriente in occidentem
sed ad motum proprium valde tarde
sicut manifeste apparet nam luna
motu proprio facit cursum suum in uno
mense sol in uno anno mars
in xii quia est altior jupiter in
xxx quia est altior Saturnus in
centum quia est super omnes altior
Stelle que sunt altiores in firmamento
xxxvi milibus annorum Sic ergo
movetur celum motu proprio altius
velocius sic dicere in proposito in nobis
sunt duo motus primus est dei qui
movet nos in opus bonum nunquam
enim homo posset se movere ad
graciam nisi primo deus ipsum mo-
veret Et hoc est quod actuum xvii
scribitur In ipso enim vivimus movemur
et sumus xxvi q. vii Non
observetis in fine Secundus motus
est liberi arbitrii nostri motus sed
ipse racionis et voluntatis quantum ad pre-
cepta sive motus de quibus nos
movet debemus velocissime mo-
veri hoc est eius preceptum nec non
et consiliis sine mora et protrac-
cione obtemperare cum ipse sit verus
preceptor nichil nisi utile precipiens
atque bonum Ad motum vero proprie vo-
luntatis homo statim moveri non debet
sed tarde hoc est deliberate in agen-
dis procedere eo quod ex passionibus
racionem sepe contingit errare
racio namque malum apprehendit
sub racione boni et ideo non statim

votum proprie voluntatis sequi homo non debet
sed ad motum dei precipientis ut supra
dictum est repente moveri debet et
quanto homo altior fuerit in ma-
ioris dignitatis et gradus tanto tar-
dius moveri debet hoc est cum maiori
deliberacione ut dictum est non solum
que ad corpus pertinent multo
magis que ad animam spectare vi-
dentur Demum autem preceptorum que
ordinantur ad deum et proximum re-
quire in summa in secundo huius partis pre-
cepto Instrue preceptis De distinc-
cione insuper preceptorum secundum ca-
nones quia quedam sunt mora-
lia quedam constituta seu singularia
cum obligacionibus vide in summa in pre-
allegato precepto in addicione ibidem
posita ad litteram c. in fine Hec vero
precepta antedicta secundum gregorium
sunt dei specula in quibus anime
sancte se conspiciunt vel inspicere debent
et si que sunt in eis feditates
deprehendunt Postquam auctor
in secunda parte metrica illorum errores
correxit qui per vias naturales solum
conabantur addiscere ea que sunt
super facultatem naturalis ingenii
ac eciam cognicionem intellectivam
immoderatam habebant sciendi appe-
titum quod ad intemperanciam pertinet vi-
ciorum Nunc vero in hac tercia
parte subsequenter aliquorum er-
rorem intendit corrigere qui o-
pinantur ex solis principiis naturalibus
sine preceptorum moralium auxilio
posse virtuose vivere in hac vita
tales enim in doctrina preceptorum
moralium sic errantes iocunditatem
tem vite spiritualis non contingunt
Si quibus vero vitam castissimam

possidere desiderare desiderat me
triculas hoc est sctas vanas de
linquat Dequibus boecius p°
li° glo. p^a sub typo illius differen
cie attingentis de terra ad celum sub
qua metricula residebat luculent
demonstratur videt² dicens qs inquit
has scenicas metriculas ad hunc
egrum permisit accedere que dolores
eius non solum nullis remediis foue
rent verum etiam dulcibus insuper
alerent venenis etc. Sed potius in so
lidis i. moralibus studiis suum animum
summo studio debeat applicare so
liditate vero et nobilitate mora
lis scie ostendit Creisostomus Dicit in mora
li enim scia i. in scriptura sacra nemo
ignorantius quod distat quantum a xpo qd
timeat laborantis perimia pusillanimis
solacia Et racio quia in morali
doctrina soliditas et quam elonga
ta ab ea vanitas Et ideo sapiens
ad moralem nos invitat dicens
prouerbiorum xxii Ecce discripsi eam tripliciter
in cogitationibus et scientia ut tibi on
derem firmitatem et eloquia veritatis
sicut reuera in prouerbiis naturalibus
scientiis est vanitas multorum erroris Jo
dicit² Je. x Hec dicit dominus Juxta
vias gencium nolite ambulare
quia leges populorum vane sunt
contra vero tales qui in sciencias
summo studio suum animum applicauerunt
inuehitur Bernardus Jeronimus in canone
nomine xxxvii di Nonne vobis
videtur² in vanitate sensus et ob
scuritate mentis ingredi illum qui
diebus ac noctibus in dyaletica ar
te torquetur² qui phisicus perscrutator
oculos trans celum leuat et ultra profun
dum terrarum et abyssi in quoddam
inane dimergit² qui tam bene

fervet qui tanta metrorum silua [distinguit]
in suo studioso corde distringit
et congerit et ut ad altera pertran
siram supple veritatis vel cupidi
per phas et nephas querit et stu
diosus qui adulatur² regibus heredi
tates captas Terrena et opes
congregat quas in momento tri
sit relicturus ignorat Hec ille
Attendens ergo auctor quod ad moralem
preceptorum scienciam expedit lectore
ipsius moralis sapiencie summo studio
tam in principiis quam in preceptibus
preceptis intelligendis curam et
operam attentam adhibere quam ut
ipse in principio huius libelli asseruit
et maxime in tercia huius libelli
parte ubi dicit Precepta mea
ita legito ut intelligas Unde
et si lector hec precepta negliget
obseruare posset de negligencia mo
to recipi Ideo tanto ad hoc carmen
intelligendum invitat auctor dicens Hoc
quicumque velis Nota quod carmen
ponitur² sepe pro toto isto opere ut
in principio ouidii de arte amandi hoc
ope leget et lector carmine doctus
amet Expone ergo sic O lector
quicumque velis cognoscere
i. de aliqua re noticiam habere Ideo
sit hoc carmen i. doctrina huius
libelli pro toto isto opere ut cavis
scias i. scire possis exhac ma
ethica precepta i. documenta et
instructiones que sunt congrua i. agre
probabilia vite i. ad instructionem
tue vite moralis et eam altius
instrue i. informa animum tuum i.
tuum intellectum supple ne recedas
discere i. a tali doctrina recedere
Vnde Bene ad discendum quod nature
est nulla in etas sera videri potest

Et si magis decet senem docere
q[uam] discere tame[n] que quib[us] doceat
non licet ignorare et vere amicu
um debes instrue[re] .i. informare
s[ecundu]m discere (Cato assignat in se
quenti metro dicens Rara[m] sine doc
trina q[uas]i dicet quemadmodu[m] spes
alicu[ius] in speculo considerata n[on]
valet nisi ibi sit vera forma ista
hominis vita nichil valet nisi sit
doctrinis informata mortis ymago
d[icitu]r quia qui no[n] discit aut didicit
q[uas]i mortuus e[st] et q[uas]i corp[us] exanime
reputat[ur] Vn[de] Ang[elus] Quanto plus
homo sapit tanto plus viuit pa
gol dicit[ur] q[uas]i imitago q[ui]a illum
imitat[ur] ad cuius s[imi]litudine[m] fit ac
et[iam] eciam poteris f[a]c[er]e multa como
da utilia dico si informes ani
mu[m] p[re]ceptis meis supple moa
libus et leg[e] vi[us] carmen meu[m]
sin p[ro]sed si sp[re]ueris id q[uas]i dicet
si doctrinam mea[m] s[cilicet] moraliu[m] p
ceptoru[m] contempseris no[n] erit me[um]
dampnu[m] s[ed] tuu[m] Et h[oc] volt in
suma hoc p[re]ceptu[m] p[ri]m[u]m hoc q[uo]cu[m]
a[nte] duob[us] metris i[m]mediate sequenti
bus De tribus erroribus circa p[re]cep[ta]
moralia vide sup[ra] in q[ua]rta p[re]ci
ali p[ar]te c[apitul]o s[ecund]o p[ro] p[re]missoru[m] intel
ligencia et obseruancia e[st] sciendu[m]
q[uod] duo sunt que p[re]cipue ad moraliu[m]
p[re]ceptoru[m] doctrinam vniuscuiusq[ue]
lectorem debent incitare ul' indu
ce[re] Primu[m] est q[uod] h[ec] doctrina p[re]ser
uat ab ymagine figure mortal[is]
Et hoc tu[m] subinfert[ur] que sunt
c[on]trarissima vite Secundu[m] e[st] q[uod] h[ec] doc
trina valet ad p[ro]longacione[m] vite
n[atu]ralis et hoc fac[it] in ultimo p
ceptoru[m] huius p[ar]tis tercie Dilige
non egra Quo ad p[ri]m[u]m et s[ecun]d[u]m

1

duo

metra q[ui]a idem expositiue tendut
breuit[er] est sciendu[m] q[uod] sex sunt que
n[atur]aliter mouent ho[m]i[n]em ad dilige
dum ho[m]i[n]em aliquem aut rem aliq[ua]m
que omnia p[er]fectissime s[unt] in deo q[ui]b[us]
obseruatis p[er]ducim[ur] ad ip[s]i[us] vite
sp[irit]ualis iocundi[tat]e[m] vi[delicet] pulcru[m] bo[nu]m
honestu[m] simile vtile et delecta[bi]le
P[ri]m[u]m ergo quod mouet ad diligend[um]
deum in quo omnis sp[irit]ualis vite io
cunditas consistit e[st] pulcru[m] vn[de]
dyonisi[us] Omnia pulcru[m] et bo[nu]m
desiderat In xpo autem e[st] su[m]a
pulchritudo et ideo sume diliged[us]
e[st] sap[ientie] vii Candor e[ni]m est lucis
eterne et speculu[m] sine macula
ymago bonitatis illi[us] De ista pul
chritudine et iocundi[tat]e sp[irit]ualis
vite dicit Aug[ustinus] in li[br]o de libero
arbitrio q[uod] tanta e[st] pulchritudo
iusti[ci]e q[uan]ta iocunditas luc[is] et[er]ne
ut etia[m] si no[n] liceret in ea a[m]plius
viuere q[uam] vnius diei mora p[ro]pt[er] h[oc]
solu[m] i[n]numerabiles a[n]n[os] huius vite ple
ni delicijs et circu[m]fluencia bonoru[m]
t[em]p[or]aliu[m] recte merito c[on]temp[ner]ent[ur]
Secundu[m] quod nos mouet ad deu[m]
diligendu[m] est bonu[m] In deo aut[em]
e[st] su[m]ma bonitas Et ideo sume
diligend[us] Vn[de] aug[ustinus] de ci[ui]ta[te]
dei cum ista no[n] diligant[ur] ideo
quia bona sunt pudeat illis in
h[er]endo no[n] amare bonu[m] ip[su]m vnd[e]
bona sunt bonitas e[st] ergo deo es
sencialis q[ui]a sicut ignis no[n] p[otes]t
p[er]dere suu[m] calorem sic n[ec] de[us]
bonitatem q[ui]a ergo deus s[i]c e[st]
bonus et bonu[m] est sui ip[s]i[us] c[om]mu[n]i
ca[ti]u[u]m id[e]o suam bonitatem creatu
ris participando tribuit q[ui]busd[am]
esse alijs viuere alijs sentire a
lijs intellige[re] Tercium q[uo]d mouere

dz ad deu diligendu est honestu
Est em honestu fm Tullius q sua
vi nos attrahit et sua nos dilec
tione allicit In deo aut e suma
~~bonitas~~ honestas ideo e sume di
ligendus sap vii Immutabilis ho
nestas p manus illius etc Quartu
quod nos mouere dz ad deu dilige
du est similitudo Eccli xiii Omne al
sibi sile diligit Quintu xiii et nos
dupl e similitudo Cristus e nobis
silis racone assupte carnis ad
phill ii In similitudine hom factus
Item siles sumus racone ymaginis
s tamen differt quia sicut glo sa
ymago dei inuisibilis sicut ymago
regis alit e i nummo alit in filio
nos sumus nummus Cristus autem
est in regis filius Quintu qd moue
debet ad deu diligendu e vtile
homo em sepe amicu diligit pt
vtilitatem qua habere se credit Deus
ergo tamquam verus amicus diligendus
e qz ab ipso vtilitatem recipimus in
vita i morte et post mortem
Nam in vita dilectores suos ditat
spualibus diuitiis prou viii In viis
iusticie ambulabo in medio semi
tarum iudicii ut ditem diligentes me
et thesauros eos repleam i mortis
at arti^lo ab insidiis host custodit
eo ps attestante qui ait custodit
dns omnes diligentes se post mortem
suscipit in gla patris glo i sedm
datum suum i sedm qd ea dare dz
pbet illud sit glam celeste diligen
tibus se Sextu qd moue dz ad
deu diligendu e delectabile Naturali
em homo diligit rem in qua
animus delectabitur conquiescit In deo
aut e suma delectacio ideo est
sume diligendus in patria tamen

vita dilectiones virtuosorum que sunt
in deo sunt impfecte admixtiones
interrupte sunt g imperfectione
qz sunt imperfecta cognitione et imp
fectam amorem et hoc e qd dicit
manifeste aplus i ad Corin xiii
Cum venit qd pfectum e euacua
bitur qd ex parte est Item dilecti
ones virtuosoru sunt admixtiones
qz sepe admiscentur ul a corporis
corruptione uel a dyabolica temptatione
uel a mundi persecucione Et hoc e
quod scribitur ysa i Vinum tuum
e mixtum aqua Item virtuosorum
dilectiones sunt interrupte qz sepe
ab eis subtrahuntur ul ut aplius
humiliant ul ut fuerunt ipi di
lectiones desideret ul ut cautius
conseruent Hec figuratiue signata
sunt iii Re xvii In helia que
deus pascebat mittens ei carnes
mane et vespere et bibebat de
torrente tamen illam refectionem sibi deus
subtraxit ita qz vix modicum aq
et panis habere potuit Quo ad
tercium vis qz sz moralium preceptorum
doctrina valet ad plongacionem
vite naturalis non e sup hoc instand
qz de ma sat supra in pte p
facta e deductum et pricipue in
2o precepto parentes ama et in
in ultimo huius tercie ptis precepto
Dilige non egra etc

Instrue preceptis animu ne
discere cesses Nam sine
doctrina vita e qi mortis ymago
Secdm tercie partis preceptum preterea
quam auctor in primo proemie pre
precepto pbuit rudimenta errore
aliquorum curiosorum circa precepta
moralia corrigens ac etiam quo
ad textus expositionem hoc fm

preceptum Sciunt vero in primo p
cepto subsequent' prebet rudimenta
ipsi lectorem inducen ad inforn
dum se de dictis preceptis que et
quot sint magis in speciali pro quibus
obseruandis sciendum quod summo studio
debet suum animum applicare et hoc est quod dicit
Instrue id est informare debes animum
tuum id est intellectum tuum preceptis id est de
annectis huius tercie partis infrascriptis
xxvi Ne cesses discere id est noli
a talium moralium preceptorum doctri
na cessare quia sicut ait Seneca
ad discendum quod necesse est in
nulla etas sera videtur quam magis
decet senem discere quam quisquam
deceat ignorare Hanc enim
sententiam videtur approbare Augustinus in
Canone Si habes xxiiii q iii
in proposito dicens Ego senex
a iuuene et episcopus tot annorum
a collega necdum anno uno pati
sum edoceri Ad primum ergo metri
intelligentiam est sciendum quod ultra
antedicta precepta que in hac
tercia parte inseruntur sunt alia x
decalogi precepta quibus lector
quislibet suum animum instruere vel in
formare et ea addiscere tenetur
Omnia ergo diuina precepta que per
decalogum sunt accepta in hiis
duobus dependent preceptis scilicet
in dilectione dei et in dilectione proximi
In hiis duobus vniuersa lex pen
det et prophete Mathei xxii Deus
ergo preceptorum gratia breuitatis
potest sic sumi quia quedam precep
ordinant nos ad deum et quedam
ad proximum quod deus insinuauit
in duabus tabulis lapideis quas
legem moysi dedit In prima
tabula sunt tria precepta ad deum
pertinencia primum pertinet ad pre
ceptum quia est in diuina unitate
Secundum est ad dei filium qui est de iniunc ti
veritate Tercium est ad spiritum sanctum
qui est de spirituali vacacione In secunda
tabula fuerunt vii precepta ad
proximum pertinencia quorum primum est
de exhibendis bonis ut honora
patrem tuum reliqua sunt de cauendis
malis que inferri possunt corde
vel opere vel ore Ore ledimus
proximum contra id est Non occides
Secundum est non mechaberis Tercium
non furtum facies Corde ledimus
proximum dupliciter quia respectu rei ir
racionalis De hoc dicitur Non
concupisces rem proximi tui et cetera
Et respectu rei racionalis
De hoc dicitur Non concupisces
vxorem proximi tui Ad declaraci
one eorum que hic circa precepta
annotantur est notandum quod precep
que in sacris canonibus disting
wuntur alia sunt moralia scilicet
que mores instruunt ut non
occidas hec quo ad literam non
mutantur Alia uero non mutantur
ad sensum ut de sabbato Alia
mistica vel figuralia vi de ?
hiis Alia sacramentalia de quibus
racio reddi potest quare ad literam
fuerunt mandata ut circumcisio
Alia cerimonialia de quibus
racio non redditur ad literam ut non
arabis in boue vel azino ut xvi
q vii Immonia Ad secundi metri
intelligenciam est annotandum quod
homo qui est sine moralium precep
torum doctrina est similis homini mor
tuo Racio sicut enim quando mortuus
homo per mortem corrumpitur quantum
ad suum esse naturale ita homo indoctus

uel pue doctnat q'ntu ad esse
virtutis moralis et pbabiliter
i morte viatoru Non est g° respi
cienda doctina pceptoru morali
Et pu xxii scribit Appone cor
tuu ad doctnam meam q pul
chra erit tibi cum seruaueris
eam in ventre tuo et redunda
bit in labiis tuis ut sit in dno
fiducia tua Item eiusdem xix
Non cesses audire fili doctnaz
nec ignores smoes scie Et hoc
e qd directe intend' auctor du
dicit Nam sine doctina De ma
require sup in pmo pcepto hu
tercie part et qd hic expoitie
deficit supplet ibidem et

Comoda multa feras si mau
te spueris illud Non me
doctorem s te neglexeris ipse

Terciu pceptum tercie partis
Postqm auctor in pxime pcede
ti pcepto pbuit rudimeta ipm
lectorem inducentia ad mora
liu pceptoru doctna capescen
dam Nunc vero in pnti pcep°
in gnali ostende intend' comoda
que ex ipsoru pceptoru obsua
cione acquirunt Et h' in p°
metro facit cum d' Comoda
multa feras q' diceret tu feras
i' fere poteris multa comoda di
co si informas aim tuu meis p
ceptis sin aut si spueris i' si par
uipendis id' s carmen meu id z
totam pntem partem Econuso
dampna que ex eoru negligecia
consequut' i metro sequenti on
dit dum dicit Non me doctorem
quasi velit dice si neglexeris me
scriptorem i' me et eciam mea doct'
nam contempseris no erit dapnu

meu sed tuu De hac litali ex
posicione satis sup in p° huius
ptis pcepto hoc quicuq est ex
pressum pro huius pcepti intelli
gencia morali e attendendu q
comoda que expsse consequunt
ex moraliu pceptorum obsuacio
ne describunt Deut' xxviii In
comoda vero que contingut non
obseruantibus ea eodem ca° ec
cod ante medi annotant p°
g° videnda sut comoda que
ex moraliu pceptoru obsuaci
one contingut vnde dicit ibide
q si custodieris omia mādata
eius que pcipit tibi hodie faci
et te dns dns deus tuus excel
siorem cunctis gentibus q ver
sant in tra venietq sup te
vniuse bndiccones iste et app
hendent te si tamē pcepta eius
audieris bndicta tu in ciuitate
et in agro bndicta te faciet
dns omnibus bonis fructu ven
tri tui et fructu iumētoru tuor
et fructu terre tue Aperiet
dns thezauru suu optim' celum
et pluuiam tribuit terre tue in
tpe suo bndicet cunctis opibus ma
nuu tuarum Scdo videndu restat
incomoda atq malediccones no
obsuantibus dns comminat vnde
pter bndiccones i media maledic
ciones sequunt Si aute nolue
ris audire vocem dni dei tui
ut custodias et facias oia ma
data eius et cerimonias quas
ego pcipio tibi hodie venient
sup te omēs malediccones iste et app
hendent te et maledictus eris in ci
uitate et maledictus in agro ma
ledictu horreu tuu et maledce
reliquie tue maledictus fructus

ventris tui et fructus terre tue et
armenta boum tuorum et greges
ovium tuorum alia multa obmitto
gratia brevitatis et hoc sine dubio
intendit auctor quoad intellec-
tum moralem etc.

Cum recte vivas ne cures
verba malorum Arbitrii tui
non est quod quisque loquatur. Recita-
tio tertie partis preceptum Postquam auctor
in superioribus prebuit rudimenta lecto-
rem unumquemque ad moralium pre-
ceptorum doctrinam capescendam indu-
cendo in generali Nunc vero in pre-
senti precepto incipit tradere ipsa
precepta in singulari et specia-
liter quia aliqua ex ipsis sunt affirma-
tiva et aliqua negativa et inter
negativa quintum est quod dicitur non
occides In quo homicidium expli-
cite prohibetur nec non implicite omnis
motus ire qui fit contra proximum
prohibetur sive ille sit cordis tan-
tum ut ira sive oris ut contumelia sive
operis ut percussio ad mortem
vel depilatio vel etiam despolia-
cio Et quia etiam homicidii ge-
nus dupliciter distinguitur scilicet verum
quod dicitur corporale et interpretativum
quod dicitur spirituale Et istud spirituale
duobus modis committitur Uno
obmittendo cum quis videt aliquem
in extrema necessitate constitutum
et non subvenerit ei et interpretative
dicitur eum ~~occidisse~~ occidisse Alio mo-
do committendo et hoc quoque corde
odiendo ut est dictum quoque ore scilicet
detrahendo Et omnis motus ire qui
contra proximum fit reducitur ad non
occides quia ille tunc detrahit occi-
dit in conscientia illius scilicet qui audit
detractorem in quo prius vivebat
per bonam famam et ex hoc plerum-
que insurgit motus ire contra ipsum
detrahentem Pro tanto auctor hic
suum prebet preceptum ne quis ex
tali detractione irascatur dum
dicat Cum recte vivas quod dicitur
si in puritate conscientie vixeris
ne cures id est ne irascaris hoc est ne
sit tibi cure quod omnis iniquus loquetur
contra te dicat dummodo a veritatis
tramite non recedas Unde Seneca
Epistola 81 Nemo michi videtur pluris
estimare virtutem nemo magis
illi esse devotus quam qui boni viri
famam perdidit ne conscientiam perdet
Secundum eum grammaticos ad in hac
parte non est propositio quia caret
suo casu ablativo Sed est adverbium quali-
tatis Construitur ergo sic Cum tu
recte vivas Auctor primum metri
in precepti assignare videtur dicens
Arbitrii mei non est quod dicet non
est in potestate mea linguam compe-
scere malorum Nota secundum canones
quod homicidium committitur 18 mo-
dis Primo dicitur committere homi-
cidium res ecclesie rapiens 16
questio 1 Secundo res ecclesie diffi-
culter dans 13 questio 2 qui obla-
cio Tercio parentibus aliquid auferens
12 questio 2 qui abstulerit Quarto
aliquid sponte faciens Unde modo
patet 48 distinctio c. ultimo Quinto bene-
ficium non prestans 86 distinctio pa-
sce Sexto decimas negans 16
questio 1 decime Septimo sciens a-
liud ad decipiendum pro votis 22
questio 5 ille Octavo fratri necem
cupiens Et hoc fit dupliciter de
penitentia distinctio 1 prima homicidium volunta-
te et actu de penitentia distinctio 1 odio distinctio vero

mior Nono abortiuum prouocans
xxxij q ij queo Decimo mebrum
sibi abscidens di lv si abscidet etc
Vndecimo bysiaum detrahens xxij
q iiij int ceta Duodecio male
suadens de pe di j proli Tercio
papiens et defendens di v Si
quis vidua decimo qrto incaute
vnde aliq morit / seu morte met
rit faciens di v sepe quindecio
xj q detrahens vj q j suma
iniquitas Sedecimo mala su
spicionem p stans xj q iij non
sit audienda / xviijo frem odies
de pe di j homicidiorum Decio oc
tauo consiliud mortis p bens
de pe di j periculose p pmissor
intelligentia magis in specali
est de insciis spetis dubitabilibus
querendum pmo vtrum sufficiat
bona qscientia illi uel no suffi
ciat qui aput deum hz bona con
scientiam / multi tame aliqd ma
lum suspicant / de eo ppter
aliqui spem exteriorem Et sic
scandalizant / de eo Et pro vi
qz sufficiat bona qsca p id qd
dt greg q int vba laudancium
ac etiaz vitupancium sp ad mete
recurrendu est / ut in canone
int vba xj q iij / Con dns di
xit licet liberi essent filij regis
ne forte scandalizemus eos vade
ad mare et mitte hamum et ipm
piscem qui pmus ascendit tolles
et aperto eius ore inuenies sta
terum et illam sumes da eis p
me et p te qrt xvij Exemplo
go xpi no sufficiat ipa qscia
sz tollenda e occasio scandali
in alio scdm qd possibile e Ho

no sufficit solum bona consciencia
nisi scandalum euitet / huic qstio
distinguendo talit rndet / qz aut
sumus int tales qui pati sunt su
spicari qd no vident / pati semp
reprehende inimici / et tunc
sufficiat nobis qntu ad eos sola
qscia et no e curandu de vbis
eorum Et p hac parte bene facit
quod auctor dt Nec aures vba ma
lorum vnd Augus ad fiim macthe
senti De Augus quilibet sola
me in oculis dm conscia no ac
cuset Item Augus in eciis que
in hac vita pussa puenint so
la est sicut nostis omnipotentis
dei clementia pensanda atqz ad
cor ipius sp recurrendu ut nullus
ibi lingua implicet ubi qsciencia
non accusat / que em consciencia
defendit liber e inter accusacio
nes et liber sine accusacione
esse no pt si sola que interius
est adiuit qsciencia accuset Qrd
em si non homines laudat et con
scia liberos nos esse demonstrat
Hema paulu dicentem j ad Cor
ij Gloria mea hec est testio
consciencie mee Job qz c xvi dicit
Ecce in celo testis meus et con
scius meus in excelsis Si ergo
nobis in celo testis in corde dmit
tamus foris stultos loqui quid
volunt Quod hoc em ben facit
decretalis / magne de uo et
vo redemp ubi dicit / papa
q no e curandu quid ds loque
cu inuis loquat / dum tamen no
recedamus a tramite veritatis Aut
no sumus inter tales sz int illos
qui pati sut mutari et no tm
reprehende Tunc ne tales a malo

corum proximique exemplo mittere debemus ut fama nostra luceat coram eis et non solum abstinere a malo verum etiam ab omni specie mali ad tessalonicenses ultimo et in decretis ab omni specie mali de vita et honestate clericorum nec tunc sufficiat sola consciencia sed requiritur fama. Unde Augustinus Qui audiendi sive viri sive femine qui quandoque reprehenduntur in aliqua negligencia per quam fit ut in malam veniant famam suspicionem unde suam longe abesse sciant dicit coram deo sufficere conscientiam existimatorum non solum impudentes verum etiam credendo contempnentes cum occidet animas aliorum sive per blasphemacionem viam dei quibus per suam suspicionem quasi turpis que iusta displicet vita sanctorum vel etiam cum excusacione imitancium non quod vident sed quod putant. Item de quibus a criminibus vel flagiciorum vel facinorum vitam suam custodit sibi bene facit qui suis autem etiam famam et aliis misericors est nobis enim necessaria est vita nostra aliis vero fama nostra. Circa hoc queritur utrum detractio sit peccatum mortale. Huic questioni respondet beatus Thomas 2a 2e q. lxxiii quod quia inter res temporales fama videtur preciosior propter cuius defectum homo impeditur a multis bene agendis ideo detractio per se loquendo est peccatum mortale. Contingit tamen quandoque quod aliquis profert verba per que fama alterius diminuitur et non est detractio formaliter loquendo ut si proferat propter aliquod bonum vel utilitatem cum debitis circumstantiis et non est peccatum ut de denunciatione et accusatione. Si autem proferat ex animi levitate vel propter aliquod non necessarium non est peccatum mortale nisi forte sit adeo grave vel notabiliter famam eius ledat et precipue in hiis que pertinent ad honestatem vite quia hoc ex ipso genere verborum habet racionem peccati mortalis et talis tenetur ad restitucionem fame sicut et alterius rei.

Producta testis saluo tamen
ante pudore Contumaciter
potes celato crimine amici

Contumaciter tercie partis preceptum precedens quamvis auctor prebuit rudimenta ipsi lectori ad moralium preceptorum negativorum pertinencia ut idem non occides. Nunc vero in presenti precepto subsequenter prebet aliud rudimentum pertinens ad octavum negativorum preceptorum videlicet non falsum testimonium dices per quod prohibetur omne genus mendacii sicut docet Augustinus pluribus dictis determinatur. Est enim mendacium sive perniciosum sive periculosum quod nocet officiosum quod prodest iocosum quod delectat. In hoc ergo precepto includitur taciturnitas veritatis tempore necessitatis cum causa et oportunitas facit illam taciturnitatem vel tacite esse licita et hoc est quod vult auctor innuere in hoc precepto dum dicit Producta testis quasi velit dicere quod in aliqua causa fueris contra amicum tuum in testimonium evocatus celare debes eius crimen quantum potes non tamen infringere debes iuramentum propter illum nec contra honestatem tuam aliquid agere et hoc est quod ex positive intendit auctor dum dicit Tu

pducta testis t euocatus in aliqu'
testio^m celato t opies et pallia
bis crimen amici qui dicet occul
tare debes crimen quantu potes q
usque ad iuramentu puenies et
tunc salua t custodi et bn obs
ua pudorem t iusiurandu hic
e dicit plus manifesta crimine eius
qm contra veritatem pstes iuramentu
q si hoc faceres sz denudares
infamis esses et ita verecundia
coram omnibus reportares hoc
etiam iure canonu comprobatur
ut vi q i Infames uel aliter
salua te cum pudore t pudore
tuo nam ob pudorem tuum non e q
veritas semper pfertur h siquidem
qd tradit phus i Ethi q duo
bus existentibus amicis sanctum e p
honorare veritatem vnde plato
reprobans opinionem socratis ma
gistri sui dixit Quod oportet
de veritate magis qm de aliquo
alio curare maxime amicus quidem
sortes sed magis amica veri
tas Ad huius precepti intelligen
ciam in speciali e sciendum q tria
sunt que debent testem inducere
ad promulgandam super omnia veri
tatem nec eam aliquatenus cela
re debere uel etiam palliare primum
e sacrarum scripturarum sanctarum co
minatio Secundum e sacrorum canonum
multiplex punicio Tercium e plurium
hystoriarum falsitatis exclusio De
primo prouerbiorum xix falsus testis non
erit impunitus et qui loquitur
mendacium peribit Et in eodem
xxi Testis falsus peribit a vite
ergo nullo modo recedendum e quamuis
ex inde sequatur scandalizatio vnde
super io xi^t xviii Item scandali

zauit vnum de pusillis istis et
glo Nota q in quantum pt aliquis
sine peccato vitare scandalum pximi
sui debet q si de vite z p scandalo
relinqui non debet Et hoc intelligitur
de triplici veritate scilicet vite iudi
cii et doctrine Hec tamen tetigit qui
dam in hoc versu Scandala non
mutat iudex doctor bn viuens
Nota secundum canones q propter scan
dalum iiii^or obmittuntur Nam ali
quando malum tolleratur factum li di
aliquotiens Aliquando qd malum est
non vetatur xo di denique Aliquando
qd bonum e cassatur ut xxxvi di
c i Aliquando quod e indebitum
prestatur ut xxviii q i Nam nunc
pueritate aut ad phibendum
testio^m veritati venit dei filius In
mundum Ioh xviii Ego in hoc
natus sum et ad hoc veni in mun
dum ut testio^m phibeam veritati
Sed reuera hodie veritas exo
sa z vnde sap veritas odium parit
obsequium amicos Et aplus ad
Gal iiii^o Ego inimicus factus sum
vobis dicens vobis Item hodie
veritati detrahitur Iob vi Quare
detraxistis sermonibus veritatis
Item psternitur ysa lix Corruit
in plateis veritas Item pu xx
viii^o Qui cognoscit in iudicio
faciem non bene facit et pro buccel
la panis deserit veritatem Itm
pponitur ab aliis falsitas ab a
liis ipsa vmbra uel pictura veritatis
primum inciderunt vbosi qui incon
siderate loquuntur et volunt esse to
die in vbis et ideo sepe mentiuntur
vnde Aug in sermonibus quidam inter
si pdicitur castitas in deliciis
veritas in multiloquio caritas in lit

neq̄m̄ sc̄lo̅ Secundum meruit auari
vnde in p̄s vt quid diligitis va
nitatem et queritis mēdacium
i. tēporalia que vana sunt Tercium
meruerunt ypocrite qui apparencia
sanctitatis preponunt ypi sanctitati . unde
est de istis infelicibus qui in se
falsitatem diligunt quia aduret
in pecunia sua Vnde villores
videntur se habere quam vnum de dena
riis suis In illo enim non dilige
rent falsitatem De secundo ysidorus
li° iii° De summo bo. c. liio fal
sidicus testis tribus est obnoxius
primo deo quem contempnit Secundo
iudici quem decipit Tercio innocen
ti quem ledit habetur va. tri. (?) su
ptiue (?) incidere. falsidicus testis
de cri. fal. ex° et ibi i. glo. Nota triplex eius pena secundum
quod in tribus offendit primo quia
deum quem iuravit offendit quibus prepo
nit debetur pena Inspectis tamen cir
cumstanciis magis vel minus aspera
est ei pena imponenda nec am
plius ad testimonium admitti debet ut
in decre. testimonium de testi. ex°
Secundo quia iudicem offendit seu
delusit infamabitur xxii q. v
Si quis convictus ac etiam
verberibus castigabitur v. q. v.
Illi qui Tercio quia proximum
lesit iuxta modum lesionis puni
etur ut in canone Si ymago xxx
iii q. v. ubi punitur pena ta
lionis Augustinus de plagiis dicit quod
occta plaga fuit locusta accidat
dente nox(?)m et fit falsus teste
Quid enim volt nisi nocere mor
dendo hominem vitare i. xpm. interi
mit et contra eum insurgit ait
xxvi Ad hoc Ambrosius in sermone

de passione ait xpus est veritas
pax iusticia qui relinquit per fal
sitatem veritatem qui per tempora
precio iusticiam qui odiunt et scindit
pacem xpm procul dubio occidunt
Debet enim ei reddere sicut cogitauit
fieri suo fratri De tercio videndum de il
lorum errore qui asserunt nullam
veritatem iuramento esse firmandam
asserentes omne iuramentum
esse illicitum Circa hoc est dicen
dum quod talis error occasionem
habere potuit ex i° verbo ait vero
Ego autem dico vobis non iurare
omnino etc Item ex i° verbo Jacobi v
Ante omnia fratres mei nolite
iurare Item Augustinus in quodam
sermone est falsa iuratio exitiosa
est vera iuratio periculosa nulla
iuratio secura ergo ut videtur
ab omni iuratione abstinendum est
Contra Vbi manifeste ostenditur
quod licitum sit iurare Gen. xxii
Per memetipsum iuravi dicit dominus
quod si quis non recipiet etc Item
probatur hoc ad hebreos vi° Abra
he promittens quia neminem ha
buit per quem iuraret maiorem
iuravit per semetipsum ergo homini
licitum est iurare Et quod argumentum
valeat probatur sic Luc. vi° per
fectus homo erit si sit sicut ma
gister eius Magister noster deus
est ait xxiii Vnus est magister noster
Et Joh. xiii Vos vocatis me
magister etc ergo non est contra statum
perfectionis iurare Item iurat
angelus per viventem in secula
apok. x Item iurat apostolus ad
Ro. i Testis est michi deus Cum ergo
iurent deus angeli et homo
sanctus unde quo non videtur habetur

iurare q(ui) deo angelis et sanctis
sanctior esse uelit videt(ur) p(ro)caus
assimilari dyab(o)lo q(uonia)m deo uel an
gelo uel homi(ni) sancto dyab(o)lu(m) eni(m)
no(n) memini me legisse iurasse ad
confirmac(i)o(n)e(m) veritatis Argumenta
vero quib(us) utunt(ur) heretici ad co(n)
firmac(i)o(n)em dicti erroris valde de
bilia sunt ut e(st) i(llu)d Jaco v fr(atr)es
mei nolite iurare Di(cu)nt (enim) h(ec)
q(uod) ibi dicit(ur) iurare, iurare pec
catu(m) e(st) mortale g(o) tu d(omi)n(u)s dice
ret ... xxxiii et patre noli
te vocare aliquem p(at)rem super
terram Item si ideo in nullo
iurandu(m) esset q(uia) d(omi)n(u)s dixit ait
v. Ego dico vobis no(n) iurare
omnio g(o) cu(m) aliquis dicit alicui
colligenti saluiam uel petrolum
ut no(n) colligat illud omnio ip(s)e
p(ro)hibet q(uo)d manifeste falsu(m) est
et s(ecundu)m quem vsum loquendi
et etia(m) s(ecundu)m q(uo)d d(icitu)r in alia facul
tate ... omnis no(n) nullus no(n) o(mn)is
dic aliquis no(n) Ex p(re)dictis patet
q(uod) iurare non est vniu(er)saliter
malu(m) ymo licitu(m) et meritoriu(m)
ad confirmanda(m) vtilem verita
tem q(uam) p(er) ip(su)m proximo subuenit(ur)
vnde in ps(almo) d(omi)ne quis habitabit i(n)
tab(er)naculo tuo et sequit(ur) qui
iurat proximo suo et non decipit
Jnde(n)dum e(st) g(o) ad ea q(ue) ip(s)i obiciu
unt ad i(llu)d Jaco v fr(atr)es mei no
lite iurare quadrupliciter p(otes)t esse
resp(on)sio p(ri)ma ut ibi p(ro)hibeatur
libido iurandi Secu(n)do v(e)l q(uia) no(n) e(st)
assuescendu(m) e(st) ad iurandu(m) q(uia) p(er) t(alem)
periculu(m) piurii p(otes)t q(uo)d no(n) nisi
ob necessitatem uel vtilitate(m) est
iurandu(m) xxii q. i Jta ergo et
sic intelligendu(m) e(st) q(uo)ciens iura

uerint p(ro)hibitu(m) Tercio i(n) p(er)seu
erancia ex qua interdu(m) p(er)uenit
iuramentu(m) Quarto affectio iura
di vnde no(n) d(icitu)r Jaco. no(n) iuretis
s(ed) nolite iurare Ad i(llu)d v(er)o Aug(ustini)
falsa iurac(i)o ... q(uod) sicut
tu(m)sire mare nu(m)q(uam) e(st) securu(m) et
tamen q(u)nq(ue) e(st) nec(essariu)m et q(u)nq(ue) ...
sine naufragio sic iurac(i)o nu(m)q(uam)
e(st) secura et tame(n) q(u)nq(ue) e(st) nec(essari)a
et q(u)nq(ue) sine p(er)iculo iurat(ur) Ad
i(llu)d v(er)o ait v. Ego dico vob(is) no(n)
iurare om(n)i(n)o dice(n)du(m) e(st) multi(pli)ce(m)
esse causam quare d(omi)n(u)s h(oc) dix
erit p(ri)mo q(uia) uoluit in simplici(ta)te
v(e)l veritate sua(m) sicut i(n) iura(n)to
volens ut homines no(n) libenter
iurent q(ua)ntu(m) esset in eis Vnde
Aug(ustinus) sup(er) Ep(isto)lam ad Gal(athas) no(n)
e(st) con(tra) dei p(re)ceptu(m) iurac(i)o s(ed) ita
intellig(itur) d(omi)n(u)s p(ro)hibuisse iura(n)tu(m)
ut q(ua)ntu(m) in ip(s)o e(st) homo non
iuret Secu(n)da causa e(st) p(er)ic(u)lu(m) ydo
latrie et p(er)iculu(m) ydolatr(i)e Ideo
iudeis concessum fuit iurare p(er)
deum ne in iurando p(er) creaturas
in ydolatriam inciderent xxii q.
i. Consideranda Ex p(re)dictis g(o) p(ate)t
d(omi)n(u)m no(n) p(ro)hibuisse ut nullo
iuremus sed ne in vtilit(er) aut
p(er) creatura(m) vnde d(icit) glo(sa) sup(er)
ait v. Si iurare (con)tingerit p(er)
creaturam iurabis hoc p(er) quod
iurat quis veneratur hoc amat
hoc timet Jn p(re)missoru(m) intelli
gencia magis in speciali est
de aliquib(us) dubitabilib(us) q(ue)re(n)d(um)
Et p(ri)mo vtru(m) quis possit esse
testis et que condic(i)ones requi
runt(ur) in teste ad hoc q(uod) testi
ficare possit Sciuit q(ue)stio vnde
q(uod) p(ro) h(oc) septem requiru(n)t(ur) condic(i)ones

que hijs vesti(bus) ptinent q nota
t in decre(tali) innoie dni de testi/
condicio sexus etas distretio fa
ma Et fortuna fides in testibus
ista requires Primo requiritur con
dicio sc(ilicet) ut non sit servus qr no
recipit ad testio(nium) q c l qui
liberi et in decre(tali) servus de v
sign · fallit tamen hoc cu de sito
servi queritur no tamen p dno vel
con dnm iiij q iij § Item in cri
minali in v Item servi Scdo
requiritur sexus quia femina no
ad mittitur ad testio(nium) in causa
criminali ut in canone mulierem
xxxiij q v · nisi cu de crimine
civilit agitur tunc enim admittitur
xv · q · iij § cpeo Tercio req
ritur etas Nam in civilibus et
criminalibus no ad mittitur xx a
noru ut dicitur in p allegato §
Item i criminali v § It in testio(nium)
Quarto requiritur distretio qr
no ad mittitur ad testio(nium) furiosus
sive mente captus sicut nec ad
iudicandum iij q vij § tria Quin
to requiritur fama Nam infames
a testio(nio) repelluntur ut in decretali
preterea de testi cogen nec prodest
penitencia quia licet aiaz p penitenciaz
salvare possumus infamia tamen
abolere non possumus ij q iij
§ hinc colligitur Sexto requi
ritur fortuna sc(ilicet) an locuples
sit an egenus ut lucri causa
quid faciat iudicij querendum
e iiij q iij § Item in criminali v § It
testium Septimo requiritur
fides quia infidelis contra fidelez
no ad mittitur ij q vij Si heti
cus hec sunt principalia considerandum
randa que ad pns obmittobre

iutatis causa Scdo queritur v(trum)
homo teneatur ferre testimonium
hinc questio rndet btus tho
ma ze q box qd distinguendum
est quia si testio(nium) alicuius subditi
dz valere requiritur auctoritas
superioris cui in hijs que ad iusti
ciam ptinent obedire tenetur no
est dubium quin teneatur testio(nium)
ferre in hijs in quib quibus infa
mia precessit Si aut exigatur
in non manifestis et de quibus
infamia no precessit no tenetur
ad testificandum Si vero requiratur
testio(nium) no auctoritate superioris cui
obedire tenetur tunc siquidem
requiratur ad liberandum hoiem
ab iniusta morte seu quacumque
pena vel falsa infamia vel
aliquo dampno tunc tenetur ho
Et si testio(nium) eius no requiratur
tenetur facere quod in se est ut
veritatem denunciat alicui qui
ad hoc posset prodesse vn in ps
Eripite pauperem et egenum etc
Et Pro xxiiij Erue eos qui
ducuntur ad mortem Et ad ro
i · Digni sunt morte no solum
qui faciunt sed etiaz qui facienti
bus consenciunt vbi dt glo co
sentire ubi posset arguere et
tacere Si vero requiritur testio(nium)
de hijs que ptinent ad damp
nacionem alicuius non tenetur
ferre testio(nium) nisi cum a superiori
compelleretur scdm iuris ordine
quia si contra hoc veritas occul
tetur nulli ex hoc speciale dampnum
nascitur et si inveniat periculum
accusatori non est credendum
qr ipse in hoc periculum incidat
Ad hec predicta facit ij q iij si quis

Alia aut est racio de reo cui peri
culum imminet eo nolente in casu
predicto Sacerdotes eciam et alii cle
rici religiosi tenentur xviiij q ij
Quinque Si non tenetur si talis est
causa in qua non licet eis ferre testimonium
ut in causa sanguinis Item non religi
osi tenentur coram iudice et observat quod dicitur
tho. dicit enim quod subditi tenentur
revelare prelatis dum requirunt
occulta crimina eorum de quibus infamia
non processit quia ut dicit prelati stricte
debent defectus subditorum non solum
ut puniant sed ut caveant periculis
personarum etsi occultacionem res
sint in preiudicium religionis sue
Hec ultima opinio magis placet
et magis consonat iuri meo et co
habetur specialis tytulus de testibus
cogendis Tercio queritur utrum
liceat homini testimonium ferre De
hiis que sibi in secreto commissa sunt
tho. ubi breviter respondet quod de
hiis que sunt homini in secreto
commissa per confessionem nullo modo
debet testimonium ferre Racio quia hec
non scit ut homo tamquam dei minister
et maius est vinculum sacramenti quolibet
hominis precepto Circa ea que
vero aliter homini sub secreto commit
tuntur distinguendum est quedam enim sunt
talia que statim cum ad noticiam
hominis veniat homo ea manife
stare tenetur puta si pertinent
ad multitudinis corrupcionem
spiritualem vel corporalem vel in
grave dampnum alicuius persone vel
si quid ad est homini quod quis propa
lare tenetur vel testificando vel
denunciando contra hoc debitum obli
gari non potest per secreti commissum
quia in hoc frangeret fidem quam alteri

debet Alia vero sunt talia que quis
prodere tenetur sed potest obligari ex
hoc quod sibi sub secreto committitur et
tunc nullo modo tenetur ea prodere vel ex
precepto superioris quia servare fidem
est de iure naturali nichil autem precipi
potest homini contra id quod est de se naturale
Et sic patet ubi tractatur de commissorio Quarto
qua pena testis falsus veniat pu
niendus De iure divino et cano
nico huic questioni respondet breviter thomas
2a 2e q lxxiii dicens quod testis
falsus peccat mortaliter inquantum est
periurus et inquantum facit contra iusti
ciam quod de quo est speciale preceptum
in decalogo Et talis eciam indubi
tanter tenetur ad restitucionem omnium que
proximus eius amiserit per eius te
stimonium xiiij q quinta non sane
ij q vj Si res aliene iiij q i
notum nec amplius ad testimonium
admitti debeat ut in decretali te
stimonium de testibus extra Et plerumque
miraculosa iusto dei iudicio ac
ter puniuntur in hac vita ut de
illis tribus qui false accusaverunt
illum venerandum episcopum narcissum
secundum quod libro vi Ecclesiastice hystorie
ix capitulo comprobatur Narratur ibi
quod tres falsi testes insurrexerunt
contra narcissum episcopum venerandum
confirmantes sub sacro iuramenti
quorum unus dicit ita esse confir
mans ut igne consumeretur
alius dixit ita esse ut morbo
regio corrumperetur Tercius dixit
ita esse ut luminibus corrumperetur
seu orbaretur Sanctus vero
episcopus cuius vita et pudicicia ab
omnibus noscebatur in deserti locis
annis pluribus delitescit divine
prudencie oculus non quievit unde

Primus testis a parva scintilla ignis domo succensa cum omni familia omnique pectore conflagravit Secundus a pedibus usque ad verticem morbo regio quo fuerat imprecatus repletur atque consumitur Tercius vero eorum videns exitum nec se posse latuisse diuinum oculum cunctis audientibus sera penitentia commissi sceleris ordinem pandit et in lacrimas prorupit qui de tumulo rediuiuus ex improuiso redijt et multo magis erga eum amor hominum creuit atque plenissime dilatatus est etc.

Sermones blandos blesosque vitare memento Simplicitas veri fama que fraus ficta loquendi Sextum tercie partis preceptum Postquam auctor in proxime precedenti precepto posuit rudimenta ipsum testem inducendo ut circumscriptis odio amore vel etiam aliquo emolumento veritatem in iudicio promulgare simpliciter debeat et proferre Nunc vero in presenti precepto subsequenter inducere ipsum testem intendit et informare ut veritatem ipsam ita simpliciter exponere debeat quod non sit aliqua sophistice locucionibus colorata ne sic per hoc veritas que subuertitur quando testis in testificando verba sua colorat ut id quod forte falsum est verisimile fieri faciat apparere Pro tanto dicit auctor ipsi testi Sermones blandos qui velut inuenire quando profers testimonium non debes vti sermonibus blandis neque tua dicta falso colore vestire ut facias apparere verisimile quod tamen non est Sed debes simpliciter tua verba proponere quia si vsus fueris sermonibus blandis atque fictis loquela tua erit auditoribus suspecta et fraudulento modo prolata et hoc est quod intendit auctor dum dicit Memento vitare sermones blandos id est suaues et nimis dulces et blesos id est balbucientes teneres et dolosos vere tales dicti sunt blande et adulatorie loquentes licet videatur simplicitas vbi non quod duplex est simplicitas quedam bona et quedam mala Simplicitas bona est simplicitas veri id est voluntatis vere que est sine plica qualiscumque hec et fama vera id est famosa atque laudabilis Sed simplicitas loquendi ficta supple loquela scilicet colorata casus nominativus que fraus id est fraudulenta et talis est periculosa et pessima Et hoc ad fraudulentos et deceptores pertinet et inducit suspicionem mali et talis a quolibet virtuoso maxime et testimonio ferenti totaliter refugienda est et abdicanda Pro premissorum declaracione magis in speciali est de infrascriptis dubitabilibus querendum Et primo vtrum expediat vel liceat testi et generaliter cuilibet prolocutori cum ornatu verborum loqui et sua dicta colorare ut magis appareant et placeant vel sit magis expediens ut simpliciter sua verba proponat huic questioni respondetur supponitur enim quod prolocutor habeat veritatem ante se vel pro se et de hac queritur Utrum liceat

eam colorare p[er] eloquentia[m] de p[ar]te
e[nim] falsa multu[m] e[st] dubiu[m] q[uod] non
est coloranda ut appeat vera
hoc g[ra]º supposito ecia[m] huius m[ater]iam
ad hoc ut questi veritas lum[i]
lenaus eliciat[ur] ta[men] venit d[e]cla
randa p[ri]mo q[uod] eloquencia p[er]
qua[m] veru[m] vel verisimile colo
rat[ur] est vtilis S[ecun]dº q[uod] est n[atur]a
T[erti]o que g[e]n[er]aliter ad eloque
ntiam requirant[ur] ut rethor ef
ficiat[ur] p[er]suadet auditores P[ri]mo
sic p[ro]bat[ur] desideriu[m] cog[nosce]ndi
veritatem e[st] nobis n[atur]alit[er] impr[ess]u[m]
et impr[es]ssum j metha[phisi]ce Omnes
homines n[atur]alit[er] scire desiderant Ru[rsus]
aut veritates q[uo]m plurime tam
n[atur]ales q[uam] morales su[n]t occulte
ita q[uod] nesciunt[ur] et queda[m] sciri
no[n] p[ossu]nt p[er] se investigando sed
queda[m] vero p[er] se im[m]ediate
sciri no[n] p[ossu]nt sed p[er] aliquas con
iecturas ut ijº metha[phisi]ce dicit[ur]
q[uod] ocul[us] n[oste]r ita se h[abe]t ad vi[r]te[m]
sicut ocul[us] noctue ad luce[m] solis
Cum g[ra]º ars eloquencie doceat
veritate[m] cognosce[re] et ipsam vita
tem imitat[ur] aperire ac ecia[m] ma[ni]
festare assumendo ea que su[n]t
p[ro]pinqua et veri[ta]ti si[mi]lia no[n] acci
piunt coniecturas verisimiles seq[uitur]
q[uod] ars eloquencie est vtilis q[uia]
revelat veritat[es] quas vel n[atur]a
vel ars humana occultat[ur] in p[ro]
iudiciu[m] humanu[m] et sine q[ua] multe
veritat[es] incog[ni]te p[er]manerent Pu
ta vera et iustu[m] su[n]t n[atur]alit[er] me
liora q[uam] falsu[m] et in iustu[m] Et
ideo magnu[m] inconveniens esset
si veru[m] a falso vinceret[ur] vel iustu[m]
ab i[n]iusto q[uia] vinceret[ur] melius p[er]
peyus sed eloquencia ad sui[m] vsu[m]

vel finem ordinata et consti[tu]
sociata defendunt[ur] p[ri]m[u]m et
iustum ne subuertant[ur] et vin
cant[ur] S[ecund]a delectacio fa[cit] ad vini
tate actus moralis q[uia] 1º quod
cum delectacione facim[us] mag[is]
attente et p[er] [con]s[equen]s meli[us] faci[mus]
Nunc aut[em] eloquencia ponit de
lectacionem in s[er]mone et p[er] [con]s[equen]s
facit s[er]mone[m] g[ra]tissi[mu]m et mag[is]
acceptabilem dicentib[us] et au
dientib[us] sicut et son[us] v[er]boru[m]
que su[n]t cu[m] cantu melodie p[er]
fecta magis e[st] g[ra]t[u]s g[ra]º eloque
ncia e[st] vtilis De cui[us] vtili[ta]te am
plius dicit Tull[ius] pº Rethorice ubi
hanc p[er]tractat q[uest]ione[m] h[oc] s[cilicet]
eloq[ue]ncia est negoc[ia]m vel artifi
ciu[m] q[uo]d ad omnes res p[ri]uatas vel
publicas maxime p[er]tinet ad
h[ec] honesta h[ec] illustris h[ec] quod
vita iocunda fiat addit et[iam] id
de vtilitate eloq[ue]ncie q[uia] p[er] vnu[m]
hominem eloq[ue]ntem reducti fuer[un]t
homines a morib[us] silvestrib[us] ad
domesticos p[ri]ori consuetudine
delicta 2º p[ar]s p[ri]n[cipa]l[is] 3º declar[atur]
q[uod] ars eloq[ue]ncie est n[atur]a ad
cui[us] evidencia[m] e[st] sciendu[m] q[uod]
artes invente s[un]t ad supplend[um]
defectus n[atur]e N[atur]a eni[m] p[ro]duxit
multa que essent acomoda
vsibus humanis nisi alit[er] dispo
nerent[ur] Et i[de]o invente su[n]t
artes ut id suppleat in q[ui]b[us] n[atur]a
deficit Vbi gr[aci]a n[atur]a p[ro]duxit
lapides ligna et ferru[m] s[ed] no[n]
p[ro]duxit domu[m] i[de]o inventa est
ars domificandi que accip[it] id
quod n[atur]a p[ro]duxit et supplet ubi
n[atur]a deficit Similit[er] n[atur]a p[ro]du
xit lanam et linu[m] et no[n] veste[m]

ideo inuente sunt artes texendi
et suendi ut nature defectum suppleat
Natura etiam dedit homini instrumenta
loquendi sed non dedit voci virtutem
significatiuam seu significandi ea
que sunt voluntaria licet dederit
virtutem significatiuam seu significandi
naturalia ut dolores et talia sed per ar
tem inuenta sunt linguagia et
vocabula et nomina que ad pla
citum instituentis aliquid significant
talem uel tale conceptum mentis
aut tale uel tale quod sic ars
supplet ubi natura deficiebat
Verum autem sic est quod natura dedit homini
instrumenta loquendi et aliqualiter persua
dendi quia dedit vocem et lin
guam qua possumus loquendo
persuadere efficaciter sed non dedit
sibi virtutem persuasiuam sicut etiam
non dedit ei virtutem significatiuam
conceptuum voluntariorum sed hec
est inuenta per artem licet dedit in
strumenta significandi et exprimen
di ac pronunciandi conceptum mentis
sicut natura non dedit homini potesta
tem discernendi congruum ab
incongruo nec verum a falso licet
dederit instrumenta cognoscen
di scilicet intellectum et loquelam
ergo oportet quod per artes eloquentie su
ppleant defectum nature que non
dedit virtutem persuadendi sic quod
per grammatice artem est suppleta
distinctio congrui ab incongruo
et per artem dyaletice distin
guitur verum a falso Et maxime
quia dicit aristoteles primo rethorice
quod rethorica est pars dyalectice et
utitur falso entimemate ac etiam
quia utitur persuasibili et apparente
persuasibili sicut dyalectica silogismo et

apparente silogismo Et patet secundum
Tercio declarat que generaliter
ad eloquentiam requiruntur ut
rethores efficaciter persuadeant au
ditores Ad cuius euidenciam est
sciendum quod aristoteles primo Re
thorice dicit quod tria sunt que
reddunt orationem sufficientem ut per elo
quentiam efficaciter persuadere va
leat quod intendit Primum est
bonitas morum ut dicitur per morem
quando scilicet est orator efficax ad
persuadendum modestis enim magis
credimus et celerius de omnibus qui
dem simpliciter In illis autem in quibus
certitudo non est sed opinionem utrique
quia si sumus differentes hoc creden
dum uel contrarium hoc in dicta
contingit propter hoc quod nescimus
qualis sit et qualium morum sit
orator Et si sciremus quod esset
bonorum morum determinaremus nos
ad credendum quod suadet propter
bonitatem morum magis quam
propter orationem quam diu nescimus
qualium morum sit dubii remanemus
quamuis conetur per orationem persua
dere Unde subdit quod fere omnium
est que requiruntur ad persuabi
litatem principalissimam fidem
habet mos Secundum est auditorum dispositio
tio Iram quando per orationem ad pa
ssionem inducta puta ad amo
rem uel odium uel tristiciam
seu leticiam iram uel iniuriam secundum
quod requirit materia tunc faciliter per
suademus quod volumus Unde
aristoteles ibidem non enim similiter
reddimus iudicia tristes uel gau
dentes uel amantes uel odientes
Tercium est racionum efficacia quibus
inducimus uel persuademus quanto

fuerit racones veriores ul ve
risimiliores vnde in hys tbus
conari debet orator ut habeat
bonitate moru ut auditores in
ducat in quementem passione
et ut heat rones veras ul vei
similes vnde tull in pri° sue
rethorice dicit sic Si quis ob
missis rectissimis atqz honesti
ssimis studijs racomb et offi
cij consumit oma opa in ex
ercitacoe dicendi is inutilis sibi
et pniciosus prie ciuis hetur
me quidem diu cogitantem raco
ipa in hac smaz duxit ut ex
tunc sapia sine eloquencia paz
pdesse ciuitatibus eloquencia
a sine sapia nimium obesse p
desse nuqz Cum esset aute de
hac ma plura hre recurrat
ad rethoricam aristis et Tullij
quia vterqz istaz [illegible] ptractat
Quereret etia valerium ubi mul
ta de vtilitate eloquencie exeplificat
in c qnta vis eloquencie Dest
ma tangit sup in pa phe
pte c xi qui incipit Circa
quartu Ddm e [illegible] p totum Ro
querit vtrum illi qui p fraudem
et fictum loqui modum
acquirunt aliq ut sut adu
latores et y pocrite teneant
restitucom et quibus hys qstt
rndet Et pmo quo ad pm
dicendum est qz restituere
tenent qz fraus et dolus ne
mini patrocinari debent ut in canone
dictum xxx q 1 et in decre extra
nore de rescrip Quo ad scdm Ddm
est qz no sp tenent restitue
ei qui dedit si em adulator

p adulacoem suam decepit ali
quem tenet ei restitue ad instar
illius qui dolose contraxit simp
ad ludum Sed si ille qui adula
tori sua tribuit no sit simplex sed
bene intelligit quid sit adulato
et quid non et tamen dat ei ppter
adulacoem non tenet ei re
stituere adulator qz ille no est
deceptus verum eum in manibus gle
querebat et verum habuit sz
tenet restituere ei cui ille debu
it dari s paupi Simile est
de meretrice de qua dicit Augus
qz licet turpit agat qz meretr
est no turpit agit in eo qd ex
meretricio recipit vnde qz meretr
no decipit sz e mulier recipi
ens precium corpis sui locati no
tenet ad restitucoem Sed si
deciperet s si pinget oculos
suos stibio et faciem sua orna
ret et simularet se filiam duc
ul comit ul alterius nobilis z
decipet iuuene tunc in eo casu
casu bn tenet restitucom etc
pt vltas qsti De ma quo ad
smonis blanditias vide sup in
pa pte metrica pcept° xxviij°
Volo homines [illegible] &c

Segniciem fugito que vi
te ignauia fert Nam
cum animus languet consumit inhercia
corpus Septimu tue ptis pcep
ptum Postqm autor sup in
pximis pcedentibus pceptis
lectori huius carminis tribuit aliq
rudimenta ad pceptorum mora
lium obseruanciam inducencia et
aliquibus tractauerit in spe sub
uno negatio ut e illud no ora
des et hoc in qrto pcepto Cum
recte viuis contineat Nunc

Vero in primo precepto consequenter intendit tractare de alio morali precepto sub duplici modo tam affirmativo quam negativo secundum duplicem huius precepti clausulam ut est id quod habetur Exo. xx. ubi dicitur sex diebus operaberis et facies omnia opera tua Septimo autem sabbatum domini est hoc ad clausulam affirmativam pertinet Non facies omne opus tu et filius tuus etc. et hoc ad negativam pertinet quia ad celebrationem sabbati pertinere videtur et dicere facit contra ignavos desidiosos et pigros qui nichil nec spiritualiter nec corporaliter operantur Attendens ergo auctor quod ad lectorem huius carminis spectat segnitiem atque ignaviam a se penitus effugare et se ad virtutum officia exercitare seu operam dare quod fieri nequit nisi accidiam a se eiciat propterea hoc suum preceptum segnitiem et ignaviam inhibens prohibet fore penitus observandum dum dicit Segnitiem fugito que fertur ignavia vite id est que facit vitam humanam vacuam ab igne et calore caritatis virtutis Nam cum animus langwet id est pigritat in accidia id est pigritia consumit corpus id est ipsum debilitat et enervat hoc est dicere qui vides aliquem pigrum corpore potes eum intellige ita esse infirmum et pigrum in anima Iners quasi sine arte segnis dicitur quasi sine signo vel seorsum ab igne id est sine caliditate animi id est vigore ingenii Nam se proposito in compositione id est aliquid significati quod sed ut sedulus quasi sine dolo et segnis quasi sine cura ignavus quasi igne animi vacuus unde dicitur ignavia quasi pigritia et pigritia mortale peccatum est quando sic aliquis habeat corpus consumit et animam Est enim ignavia quando quis pocius in miseria eligit permanere quam aliquantulum laboris subire propter difficultatem quam videt in operis inchoacione sicut faciunt aliqui fraterculi qui ignaviam suam palliare sub contemplacionis specie volunt dicentes quod nolunt operari sed contemplari Contra quos adducitur exemplum de illo qui venit ad abbatem siluanum in monte syon et cum videret fratres operantes dixit quare operamini cibum qui perit Maria optimam partem elegit que non auferetur ab ea Tunc abbas fecit ei dare codicem ut legeret eum includens in cella Cum autem transisset hora nona circumspiciebat ille utrum quis ipsum vocaret ad cibum et veniens ad cenam interrogabat utrum fratres comedissent Cui hoc abbas ait tu homo spiritualis es et non necesse habes hanc escam Nos autem tamquam carnales comedimus et ideo operamur quod cum vidisset cepit penitere cui abbas ergo necessaria est maria et martha Unde ignavia quasi sine gnavia quod est primitivum a quo derivatur quod non gnarus Dicit ergo Segnitiem fugito Ad huius precepti intelligentiam est sciendum quod accidia assignat vii filias sive effectus videlicet ociositatem Sompnolenciam

Importunitatem mentis inquietudinem
corporis instabilitatem verbosita-
tem et curiositatem. Hec autem
ratio et distinctio sic assignari
potest. Cum enim accidia sit volun-
tas inordinata appetendi quie-
tem aut putat invenire quie-
tem per cessationem ab opere debi-
to aut per opus. Si per cessationem
ab opere duo generat vicia videlicet
ociositatem quo cessat a bonis operibus
in vigilando et sompnolenciam
que per dormitionem cessat cum
possit sine impedimento operari.
Si vero per opus aut per opus de-
bitum aut indebitum. Si per opus
debitum hoc non est nisi quod indebi-
te velit facere ut per hoc cogat
et sic generatur importunitas. Si
vero per opus indebitum aut hoc
est per actum intrinsecum aut extrinse-
cum. Primum dicitur inquietudo mentis
quo non cessat cogitare vel de-
siderare vana. Si ergo per extrinse-
cum aut hoc est per corporis mu-
tationem de loco ad locum et dicitur corporis
instabilitas sicut per verborum effu-
sionem et dicitur verbositas vel
per sollicitudinem explorandi ea que
geruntur apud alios et dicitur
curiositas. Post premissorum intelli-
gentiam magis in speciali est de
infrascriptis dubitabiliter querendum.
Et primo queritur quod preceptum deca-
logi sit contra peccatum decalogi
quia alia precepta quodammodo
reducuntur ad illud implicite.
Huic questioni respondetur quod opponitur
precepto de sanctificatione sabbati.
In peccato enim accidie tristicia est de
spirituali laborioso cum amore quie-
tis carnalis. Econtrario vero in pre-

cepto illo Memento ut diem illud
sabbati sanctifices est amor spiritualis
quietis qui est cum gaudio in bono
spirituali licet ipsum sit laboriosius.
Unde licet ibi precipiatur abstinere
ab opere servili in quo est labor
tamen non prohibetur bonum spiritu-
ale ut orare psallere et predicare
que sunt opera spiritualia licet labo-
riosa. Et ideo Gregorius non super-
flue inter filias accidie torpo-
rem circa precepta enumerat. Secundo
queritur cui virtuti accidia oppo-
natur. Huic questioni respondetur quod
opponitur ipsi caritati. Racio quia
caritas omne difficile facit faci-
le sicut dicitur super illud Mathei xi Iu-
gum enim meum suave est et onus
meum leve quod est difficile insipienti
amanti est facile. Caritas ergo facit
difficile facile. Accidia facit con-
trarium ergo per se opponitur caritati. Ter-
cio queritur de effectu huius peccati.
Huic questioni respondetur quod secundum
Crisostomum tristicia tenebrat lumen
visibile cum nichil dimittens vi-
dere eorum que oportet. Ergo ef-
fectus accidie est obscuracio intel-
lectus. Contra primo videtur quod ob-
scuracio intellectus sit effectus
superbie sicut dicitur ad Romanos primo
dicentes se esse sapientes stulti
facti sunt. Ibi tangitur eorum
superbia et per consequens immediate
tangitur eorum pena cum dicitur
et obscuratum est insipiens cor
eorum. In glossa dicitur ut nil intel-
ligat nisi quod ex arbitrate
motum est quo sua veritas
a veritatis lumine funditus ex-
cludit. Huic contrario respondetur quod ut-
rique convenit sed differenter quia superbia

obtenebrat ronē sup̄ hūi dāca
libidinis ꝑpꝛiꝫ boni qd ē excel
lencia sed accidia rone sup̄bun
dancie doloris de bono spūali
eo qꝫ ē laboriosum et difficile
Amor aūt et dolor huiusmodi
obtenebrat ut nō cognoscat
bonū quod oportet Quarto
queritur Utrū accidia sit pctm
mortale Ad hanc questio rndz tho
2a. 2e. xxxvi. q. ar. 1 d. qꝫ acci
dia scdm suū genus ē pctm
mortale quia scdm ꝑpꝛiam roz
contrariatur caritati ꝑprius enī effect
caritatis ē gaudiū ut de deo uts
dictū ē Accidia aūt ē tristicia
de bono spūali inqntū ē bonū
diuinum nō tamē sp̄ ē pctm mor
tale nisi qn pfecte attingit ad
ronem suam Unde si inchoacō
pcti sit in sola sensualitate et
nō pueniat usqꝫ ad consensum
rōnis tunc ꝑpter imperfectionē
actꝰ ē pctm mortale De ma
quo ad ociositatem vide sup̄
in fa. phe. pte. c. qui incipit
Dixi decimo et ultimo qm no
xe uacant et pte ꝑ scandali
in precepto penulti Illud stude a

Interpone tuis interdum
gaudia curis ut possis
aīo quemuis sufferre laborem

Octauu tne partis preptum
Postqm auctor in ꝑximo prece
denti precepto lectorē huiꝰ car
minis ꝑhibuit aliq rudimita mo
ralia ad segniciem et ignaui
am fugienda inducenꝫ que qd
vicia inducunt hoiez ad corpo
ris et aīe tristiciaz et langwo
rem Nunc uo in pnti precepto
subsequenti ipm lectorem monet
et induat ut a mētis et corpo
ris tristicia in suo exercicio et
labore se debeat pcauere nec
non in suis occupacionibus tam spūa
libus qm corpalibus leto aīo
debeat se hre ac etiaz moderate
opari hoc enī facies preptū
de obseruacione sabbati et opa
cione sex dierum quo ad vtraqꝫ
clausulam obseruabit et hoc est
qd hic intendit auctor dū dicat
Interpone tuis qsi velit i mte
qꝫ dixi sup̄ qꝫ attente legere
debes ~~aim recreare~~ precepta
mea moralia sed interdum
debes aim recreare qꝫ ptymodū
melius poteris studio eorū
intendere iuxta id nasonis dictum
si nunqm cesses tendere mollis
erit actus et hoc est quod dicat
auctor Interpone i intimisce
interdū i quiqꝫ gaudia i re
quiem et iocosa curis i solli
citudinibꝰ et studiis hoc ē labo
ribus tam spūalibꝰ qm cor
palibꝰ qꝫ si in continuis curis
et sollicitudinibꝰ fueris impli
catꝰ aīus tuus langwebit et
deficiet Cura namqꝫ dicit qꝫ
cor ardens uel vires ad hoc in
ponere debes ut possis sufferre
i sustinere quemuis laborem
Et licet nō sit vnū secundum generā
tione laboris cū virtuosis aīs
mutatur labore tamē hic intel
ligi dꝫ qꝫ idem labor ē mode
rate assumptus Pro huius p
cepti intelligencia ē sciendū
id qd ho Ethicorum ponit phus
de delectacoibꝰ et gaudiis
Dicat enī qꝫ altercacō inter
quosdam sapientes fuit de hoc

quia aliqui asserebat omnes
delectaciones esse bonas quidam
vero contrarium asserebat Sed contra
vtrumque ipse maledicebat quedam
sunt vtiles dummodo honeste et secundum
racionem fiant et etiam secundum quod
oportet et ubi oportet quedam
autem male et inutiles sicut sunt
delectaciones brutales ac etiam
que limitem racionis excedunt vnde
quia contingit aliquos in talibus
delectacionibus ludis et iocis
aliquos superhabundare ut hystri-
ones et rixisores aliquos etiam
deficere ut hyspidi et agrestes
qui nunquam letari volunt ymo
sunt solacianti bus onerosi ideo
expedit virtutem mediam ponere
Hec autem virtus secundum philosophum libro
pollitice Eutropolia nuncupatur
quod idem est quod bona conuersacio
et delectabilis Hec enim docet so-
lacia et gaudia honesta vel
capere secundum quod oportet quia
talia solacia et gaudia hone-
sta ad recreacionem et laboris
leuamentum fieri debet Et
tunc commendabilia sunt et licita
Et ad hoc nos auctor indu-
cit dum dicat interpone tuis
Ad hoc facit quod Quintilianus
in quinto suo moralium libro dicat
quod danda est omnibus hominibus
aliqua remissio quia nulla res est
que continuum laborem perferre possit
que autem sit racio vide plenis-
sime supra in secunda particula parte c
xxxvi qui incipit Dixi superius
quod postremo loco residet ibi
ad satietatem de hoc per primum
metri intelligentia magis in
speciali est de aliquibus dubi-

tabilibus querendum primo quod sunt
illa gaudia que nos summo studi-
o sunt a mortalibus appetenda
que vero refugienda Huic questio
breuiter respondet quod illud est verum
gaudium et summe appetendum
quod apostolus imprecatur ad Ro. xv°
c. Deus repleat vos omni
gaudio et pace quod optans vera
pacem primo optat nobis omne
gaudium Et verum autem gaudium de-
scribit per hoc signum distributiuum
omne quod ad magis tale appella-
ta requirit quia gaudium quod
non est omne est vanum in sua
operacione Et in gaudio di-
xi quod frustra decipis Est
amarum in sua degustacione
prouerbiorum xiiij° Extrema gaudia
luctus occupat Est momenta-
neum in sua durabilitate Job
xx Gaudium ypocrite ad instar
puncti quia ergo omne gaudium habet
tres condiciones oppositas se-
parans ergo apostolus verum gaudium
a falso ipsum verum gaudium appel-
lat omne gaudium repleat vos
inquit omni gaudio super spirituali
et diuino quod est verum gaudium
suaue et perpetuum non mundanum
quod est vanum amarum et mo-
mentaneum Tale ergo gaudium
est penitus refugiendum quia
veneria non saciat appetitum
Tercia gaudium humanum non
est anime sed corporis bonum quia bona
anime impedit quia racionem inmergit
et extinguit Secundo queritur
vtrum omnes homines indige-
ant corporali recreacione Huic
quesito respondet philosophus in fine
viij° Ethicorum dicens quod omnes homines

indigent aliq̄ recreatōne corpo
rali Cuius ronem assignat ibi
asserens q in homine sunt nales
motus et operationes sz om aial
vigilans est in labore labor
autem e qcistatiuus sicut nales
testant sermoes qui dicit q vi
dere et audire inugit est in fsti a
inqntu e laborio sum rone cui
laboris aial indiget quete sop
ni ut dicit in li de sompno et
vigilia Cum g omis homo in
digeat pter laborem quiete
et ppt tristiciaz que cosurgit
ex labore aliquo de multete
et delectacio corpalis modera
ta sit quies in bono delectante
Sequit q omes indigent ali
quali recreatone corpali seu
delectacione Tercio querit ad
quod pctm reducunt tpalia
et vana gaudia huic questo
rndet q corpalia gaudia ad
inepta leticiaz reducunt q
sm gregs e filia pma gule
et large dicit p quocumqz
gaudio surgete ex libidine q
volunq delectari in gesticulacio
ne corporis et in musicis in
strmentis et pluribz carnalibz
et sic inepta letia nascitur
ex gula ul etiā ex luxoria
sz dicūt pmo nascit ex volunte
gule nam p hoc quod incitat
libido ex gustu ut delectabilius
excreat actu suu ex hc q in ad
dius cibaria sumut et ideo re
filia gule dicta e Ex voluptate
aut luxurie ante actu aliqn
nascit et ad fine huius ordina
t sz ex pe fiunt Ideo q no
ita couenienter luxurie filia dici

sit p secundi metri intelligen
restat qrendu vide a quo vi
ul pcto huius corpales cure
et labores trahant originem
huic questo rndet q ab inqe
tudine mentis quam ponit Greg
de septem filiabus vna pecca
ti auaricie Sed ysidorus contrarium
videt qui ponit eam filiam
accidie huic conrio rndetur
q inquietudo mentis put na
scit ex accidia no detmiat s
aliquā mām etenim mes acci
diosi auertit se quereus illa
tam quietez circuit cogitatone
et desiderio res qi infimitas ut
saltem illis quietem inveniat
et istud dicit inqetudo metis
in accidia put vo nascitur
ex auaricia detmiat s mām
s pecuniaz circa quā qgregandā
studere no cessat et istud pecu
e studiu qgregandi d inquie
tudo metis in auaricia et illud stu
diu vi cura et sollicitudo tpaliu
rerū sunt a mortalibz spate
psequenda et qntu e possibile
refugienda Et si sic feceris
hoc preptu auctoris diligēter
obsuabis dum dicat vt possis
aio quemis sufferre laborem

Alterius factum ul dictum
ne carpseris vmqm Ex
emplo simili ne te derideat alter

Romu tcie partis preptu pt
qm auctor sup in pxime sup
oribus preptis pbuit aliq
rudimeta ad obsuator mora
liu pceptorum inducetia sub mo
negatiuo et aliq sub mo affir
matiuo et aliq sub utroqz hic
vero in pnti pcepto iterato

inducere intendit ad obseruanciam
huius precepti sub modo videlicet ne
gatiuo dum dicit alterius factum
Istud vero preceptum reducitur ad
decalogi preceptum Non occides
Et hoc racione ire a qua procedit
originaliter omnis mordinata lo
cucio Attendens igitur auctor quod lec
torem huius carminis non decet ma
liciose nec eciam fraudulenter proxi
mum de crimine accusare seu crimine
aliquod opponere quasi insidiando vel
insultando vel eciam deridendo
Pro tanto hoc studuit documentum
per quod audita viciosa mouetur vitia
dum dicat Alterius factum quod velit
imitare Noli ea que aliquis
dicat vel faciat deridere ne ab
eisdem deridearis Nam qui a
parte alios deridet quod non credat
vicissim accipiat Justum namque
est ut qui deridet derideatur
Et hoc est quod auctor expositiue
intendit dicens tu ne carpseris id est
maliciose redarguit vel despexe
ris factum aut dictum alterius id est ea
que alii faciunt vel dicunt in hoc
instrues ne aliquod factum vel dictum
carpe id est dente canino mordere
vel lacerare debeas Vnde psalmus xiiii
verba impiorum insidiatur sagitti
et sic ab hoc vicio debes precauere
tibi ne alter derideat te id est illu
det te simili modo quia sicut derides
ita deridearis Lex autem est insti
tissima ut qui contempnit contempnatur
Hanc sententiam approbat apostolus ad
Coll iii dicens Cum tunc noverat re
cipiat hoc quod nocuit hoc eciam
Jure canonum approbabit vbi
predictum verbum transscriptum habetur in
canone xxi q iii fine hoc eciam
persuadet ius naturale in quo quidem
secundum propositum sunt quedam prece
pta quedam prohibiciones et quedam
demonstraciones Precepta sunt hec que
cumque vultis ut faciant vobis homines
et vos eadem faciatis illis hoc videlicet
dicere ut sicut sibi vult a proximo
bene fieri et subueniri illud
idem faciat proximo Non autem
si sibi vult adulaciones et similia
illicita a proximo fieri ipse adu
letur vel faciat similia quod hoc non
est proprie velle sed concupiscere quod
tunc non vere vult quod non ad uti
litatem suam quod in odium anime sue
vult vnde in psalmo Qui diligit
iniquitatem odit animam suam
Prohibiciones sunt hee Non fa
cias alteri quod tibi non vis
fieri Et sub hac prohibicione
decalogi prohibiciones continentur
quia sicut quamvis nullus vellet quod a
liquis ipsum occideret vel quod ei furaretur
Vnde nec ipse debet facere
hoc alii Et propter hoc preceptum
Non occides non furtum facies
Precepta enim et prohibiciones iuris
naturalis semper et semper obligant
Vnde hylarius Lex naturalis est ne
mini iniuriam facere demonstraciones
que ad tempus et secundum quid obli
gant quarum opposita secundum casus
emergentes licet fieri Vbi igitur
secundum ius naturale licet vim repellere
vi et sua repetere Vindicacio
enim de iure naturali est ut dicit
Tullius in fine Rethorice tamen
dominus precepit apostolus oppositum dicens
Qui te percusserit in maxillam
maxillam prebe ei alteram Vnde lu
ce vi^o Tempus enim et locus sic
se offerebat quod per nimia mansuetudine

trahendi erant homines ad deum
hec que dicta sunt de iure naturali
probantur. i d. ius naturale de materia
primi metri vide supra in prima par
te metrica in quinto auctoris pre
cepto. Si vitam inspicias de
materia vero secundi metri quoad
derisionis vicia vide supra in pre
sencia parte in xliiii precepto Re
mem rixis sexis et in xlv precep
to Noli irridere in seru et ibi satis
de materia invenies si placet

Quod tibi sors dederit tabu
lis suprema notato Au
gendo serua ne sis quem fama
loquatur Nota secundum quod adam
fecit testamentum hereditas ipsius
testatoris est anima ade similis vel pe
na mentis elacio carta geg
huamd incaustum corruptibili
tas heres dyabolus Testes sunt
vii mortalia peccata Superbia
dum maiori subesse noluit hic
sub scripsit seruitorem Invidia
dum esse sicut deus voluit hic
subscripsit detractionem Ira
dum membris suis consurgen
tibus iratus est hic ait perturbacionem
Accidia dum bona sibi commissa
fastidiuit hic mentis rancorem
Auaricia dum denarii cupide pe
ciit hic rapacitatem Gulosi
tas dum pomum fetidum come
dit hic prodigalitatem hoc testa
mentum morte confirmatur unde
dicitur quacumque die comederis
morte morieris Nota etiam
secundum canones quod xpistus fecit testa
mentum hereditas eius est Ecclesie
vniuersitas vel angelis fidelis anima
Unde supra que requiescet spiritus
meus etc. ysa xi Stilus i pen
na pietatis lingwa mea calamus scri
be cartha predestinacio diuina In
caustum spiritus sancti vmbraculum
unde et virtus altissimi obvm
brabit tibi heres xpistus unde apostolus
si filii et heredes coheredes autem xpisti
Testes sunt vii virtutes Caritas
unde habe caritatem et fac quod vis
vis. fides unde crede et mandu
casti de con. di. ii. ut quid Spes
unde spera in domino et fac bonitatem
de conse. di. v. Ieiunium fortitudo
unde Estote fortes in bello xxiii
q. v. § vltimo Prudencia unde Esto
te prudentes etc. xvi. q. i. Di
cipis Temperancia unde si quis te
percussit xxiii. q. i. § i. Iusticia
unde Recte iudicate filii hominum
Confirmatur hoc testamentum mor
te et cum septem sigillis con
signatur que nemo aperire po
tuit nisi leo de tribu iuda et per
istud sensum raptum est primum Decimum
tercie partis preceptum Quod
tibi sors. primus auctoris preceptum
est reducitur per quoddam in di
rectum ad vii decalogi preceptum
videlicet non furtum facies per
furtum enim intelligitur omne fur
tum oblatum siue occulte ac
cipiendo siue violenter reci
piendo siue fraude in contrac
tibus committendo siue merce
dem debitam non soluendo Au
ctor ergo ex hoc precepto lectore
huius carminis inducere intendit
ad conseruacionem et augmentacionem
rerum propriarum quod per hoc retrahitur
ab inordinata rerum alienarum
contractione quocumque et consilium
talis indebita contractio fiat etc.
Finis vero que fuit causa

conseruacionis et augmentacionis
in rebus de expensis et redditibus
sepius computare et ea propter
memorie labilitatem in scriptis
redigere Pro tanto hoc suum pre
ceptum per quod indictum induat pro
bat obseruandum fore dum dicat
quod tibi sors dederit quasi velit
dicere quod tibi sors suprema idest
fortuna dederit notato tabulis
i. in libro uel aliquali scriptura au
gendo sua quasi dicat quod per hunc
modum res tuas conseruare pote
ris et augere Vel aliter potest
exponi uel etiam legi serua
augendo suppleatur id quod suprema sors
tibi dederit Modo notato tabulis
non sequendo prodigos atque scurras
tos nec te alloquitur volgus rea
ut dicat Ouidius de arte amandi
Non minor est virtus quam querere parta
tueri Casus inest illis hic erit
B artis opus Vel aliter Tu nota
to i. scribi uel notari facito i.
tabulis i. in testamento quod an
tiqui in tabulis scribebat Illud
quod suprema sors i. summa for
tuna et ita dicatur qui non minus
deprimit hominem nec etiam extol
lit sed cum homo habeat suffi
cienter natura si dederit i. co
senserit et sua i. caue et cu
stodias liberate augendo potius
quam minuendo Dico tibi caue sua
ne sis que fama loquatur
i. ne turpi acquisicione sis
infamis uel infamatus uel
etiam ex prodigalitate Ex hoc
etiam instruitur moriens ut
perfecte suum debeat condere testa
mentum omnibus satisfaciendo et
restituendo si qua sunt iniuste

ablata nec in hoc de posteris
confidere debeant nullomodo Et hec
exposicio sequentis versus de
clarare videtur d. augendo sua
i. caue augendo ita heredes tu
os ne sis que fama loquatur
i. ne ex turpi acquisicione iniusto
infameris Ad hunc sensum opti
me facit quoddam exemplum quod
recitat venerabilis Beda in gestis
anglorum libro iii de forseo nobili
viro quod a corpore exutus fuit
ab angelis in altum deductus a
quibus erat ei dictum ut inferius
respiceret quod cum fecisset vidit
vallem tenebrosam ignibus
quatuor succensam et cum interro
gasset que nam hec vallis e
sset et quis ignis fuit ei respon
sum quod vallis est mundus iste vi
sibilis et quatuor ignes quatuor
peccata que ipsum mundum consumunt
quorum primus est ignis mendacii
eo quod homines non complet ea
que in baptismo promiserunt Secundus
ignis cupiditatis quia mundi divi
cias preponunt amore celestis pa
trie Tercius est ignis discor
die et dissensionis Quartus
ignis est impietas cum infirmos
spoliantur qui ignes ad unum
appropinquauerunt Viditque demones
in ignibus volantes et bella stru
ere contra iustos unusque igitur
tamen tunicam super eum et recogno
vit quod vestimentum erat quod homini
mortuo abstulerat quod cum angelus
malus in igne retineret aiunt sed
bona peccatoris suscepisti et de
ipsius penis particeps esse debes
Cui angelus dixit Non propter
auariciam sed propter animam saluandam

susceperit Dixitque angelus ei quod
incendisti hoc arsit inte anima
vero redeunte ad corpus signum
incendii visibile pertulit in humero
et maxilla Si ergo sic fuit de iusto
qui sustinuit penam pro tunica
quam acceperat dicto modo quid
illis fiat qui aliorum bona rapiunt
ad hoc ut in eorum testamentis
suis heredibus delinquant nec dum
vivunt restituere volunt sed suis
heredibus restituenda relinquunt
Revera tales pessime faciunt
et propter hoc valde timere debent
ne in statum dampnacionis de hac
vita cum suis pecuniis descen-
dant pro premissorum intelligencia
magis in speciali et precipue
huius ultime littere est de aliqui-
bus dubitabilibus querendum Et
primo utrum in mortis articulo
sufficiat fieri ab usurario quo
ad ecclesiam triumphantem testamentum
condere super male ablatorum
restitucione Huic questioni breviter
respondetur quod non sufficiat ad anime
salutem quod tali comprobatur racio-
ne Nam testamentum est voluntatis
nostre iusta sentencia de eo quod post
mortem quis fieri voluit ut ff
de testa l. j Sed post mortem non
est homini locus penitencie vel remis-
sionis peccatorum Non enim remittitur
peccatum nisi restituatur male ab-
latum ut xiiij q. vj Si res ali-
ena et in decretis c. tu de usuris
et in regula peccatum non dimit-
titur de regulis iuris libro vj Et illis
qui non vult cum possit quod ma-
le ablata restituantur nisi post
eius decessum non valet testamentum
quod fiat ad peccati remissionem

Item eciam hoc requirit divina
iusticia ut ille qui peccavit satisfaciat dum
potest Sed cum usurarius in testamento
iubet ut restituatur post eius mortem Et ipse-
met non velit facere satis cum potest
et ita contricionem non videatur habere
in quantum vult quod heredes non ipse
satisfacere debeant quod est contra dei
iusticiam et veram contricionem
facit quia peccata suos debent tenere
auctores nec pena est ultra pro-
trahenda quam delictum fuerit
in excedente repertum ut in decretis
consuit de hiis que fiunt a ma-
iori parte ex. et c. de penis sancimus
Insuper autem non sufficiat testa-
mentum condere usurario ad anime
salutem cum est in articulo mortis
Sed si habet pecuniam unde fieri
possit restitucio debet per ipsum eam
per fidelem nuncium restitucionem
exponere antequam decedat Et
sub voce preconia sollempniter fa-
ciat proclamare ut omnes a quibus
ipse vel alius habuerit usuras
vel habent remittant plenariam
recepturi satisfaccionem Et de
hoc fieri faciat publicum in-
strumentum in quo omnia bona
sua obligat secundum iuris formam
Et si qua instrumenta habeat usurarum
illa coram cassari publicum
instrumentum Manifesto autem
usurario licet mandaverit u-
suras restitui Ecclesiastica ne-
gabitur sepultura nisi prius sa-
tisfaciat vel ydonee caveat
Sepelientes eos contra constitu-
cionem lateranensem generali penam
incurrunt Testamenta autem
ipsorum aliter facta non valent
nec debet in eis aliquis interesse vel eos

absolue uel ad confessionem ad-
mitte · S omnia in decre · Item que
de usuris · li · vi · tamen ibi non sal-
uo ff iudicio famosi · Quando quis
vicium talis tenetur restituere re-
cum fructibus inde perceptis huic
questio breuiter · Ray · respondet quod qualiter
male fidei possessor restituere
tenetur rem cum omnibus fructibus
inde perceptis et quos ipse dominus
percepisset si possedisset pro eo
quod habetur in decre · quibus de re-
sti · spo · eo · ff · de con · fur · l ·
unice · ff de rei vend · si nauis
et generaliter · Et intellige fructus
qui super sunt deductis illis ex-
pensis que sunt circa fructuum
colligendorum querendorum et con-
seruandorum qui deducunt tam a bo-
ne fidei quam a male fidei posses-
soribus ff de peti · here · Si pre-
ter ultimo possessor aut bone
fidei non tenetur de fructibus quos
percepit quamdiu fuit bone fidei
possessor · si iam consumpti sunt · Sed
de extantibus tenetur · C de rei
vend · certum · Et non quod solum si v-
sum rei furatus fuerit non suf-
ficit quod restituat rem · sed tenetur
etiam ad extimacionem usufru-
ctus in hac concre · hosti · Eodem
modo tenetur quis restituere
dampna si qua dominus ipsius rei
propter ipsius absentiam passus
fuit ut in canone si quis
de clericis · xii · q · ii · et · Item
ergo quales executores intesta-
menti relinquere debeant rece-
dentes qui pro eos relicta exe-
quantur · huic questio respondetur
quod decedentes prouideant sibi
fideles executores deum timentes

et eorum animas diligentes unde in vi-
ta magni karoli · De quodam
milite enarratur qui laborans
in extremis precepit consanguineo ut
suum venderet equum et precium pro
ipsius anima pauperibus erogaret
qui vendidit et pecuniam illam
in suis voluptatibus expendit
tunc apparuit mortuus triginta
diebus iam transactis dicens quia iniuste e-
lemosinam retinuisti scias me
in tartaro per triginta dies fuisse
te autem in loco infernali unde e-
gressus sum te ponendum et mei
paradisum transmissum et euigi-
lauit tremefactus clamor quasi
demonum in aere quasi leonum et
luporum factus est magnus et unus
raptus est inter et post xii dies
inuentus est in fastigio unius sali-
cis distante ab urbe iiii or
dietas · Et ex hoc infernali sup-
plicio eternaliter est dampnatus · Ca-
ueant ergo testamentorum executo-
res a talibus fraudibus et cetera

Quoniam tunc diuicie superant in
fine senectus pontificis
facto diuicias non partus animas
Indicamus tercie partis preceptum
prius auctoris preceptum redua-
ri potest ad duo decalogi precepta di-
uersis tamen respectibus · Na-
primo reduci potest ad quintum deca-
logi preceptum Non occides · Et
hoc quantum in tempore necessitatis ex me-
subtrahunt pauperi necessaria et
hoc est quod dicit beatus Ambrosius
in libro de offic · pasce fame mori-
entem quod si non paueris occidisti
Consumptiue habetur verbum in canone
pasce lxxxvi d · Secundo reduci
potest alio respectu ad vii decalogi

preceptum Non furtum facies
ideo quia non solum furtum co
mittitur per subtractionem rei ali
ene invito domino verum etiam per sub
tractionem beneficiorum quibus beneficium
deinde debet Intendens ergo au
ctor unumquemque inducere ad muni
ficencie virtutem et maxime
in senectute constitutum ut sua
non perdat sed libere inter amicos
dispertiat propter hoc suum probet
documentum quod supra instruit
illud idem dum dicit Cum tibi
divicie quis velit i. mere cui divi
cie superant tibi [illegible] i. super
habundant in fine senectutis i.
senectutis que est etas decrepita
Et a senio unde Seneca epistola ad
lucilium Senectus est sexo et edificium
putrescens undique Et epistola
xxvi Quemadmodum senectus
sequitur adolescenciam ita mors se
nectutem Sensato ergo ut vivas
munificus i. largus et amicus
liberalis non parcus avarus
qui dicit tunc debes copiosius
largiri cum super est vite sicut
in senectute Ad premissorum intel
ligenciam magis in speciali est de
duobus dubitabilibus querendum
Et primo circa divites qui tem
pore necessitatis nolunt esse mu
nifici in pauperes sint fures et
raptores censendi huic questioni
respondetur quia aut loquimur de
laycis divitibus aut de episcopis
et clericis Si de laycis sic loco
quod sequitur videlicet quod layci
divites qui superflua et ultra
sufficienciam suos necessarios retinent
rapinam et furtum committunt Un
de Ambrosius in canone dicit Sic

xlvii di. dicit quod non est minus crimen
habenti tollere quam cum possis et ha
bundans es indigentibus dene
gare Esurientium est panis quem
detines viduarum indumentum quod
tu recludis miserorum redemptio
et absolutio est pecunia quam
tu in terram defodis Tantorum ergo
tu scias bona invadere quantis
posses prestare quod velis Si
vero loquamur de episcopis et cleri
cis tales dicit Ieronimus quod quicumque
habent clericatus pauperum sunt ibi
etiam dicit Jus facultatis ecclesiarum
patrimonia sunt pauperum et io
multum timendum est clericis qui
contrarium faciunt hoc est qui bona
ecclesiarum in usus illicitos consu
munt tales secundum Jeronimum rapto
res sunt quia quicquid habent ut
est dictum pauperum est xvi q. i
c. si. Unde tales ad restitu
cionem omni pauperibus tenentur
vel in utilitatem ecclesie convertere
Duodecima q. ii Gla. ii c. si illi
Et ultra hoc mortaliter pec
cant non solum quia pauperibus
subtrahunt sed etiam quia per
sonis turpibus conferunt hystrioni
bus quam venatoribus et cetera dona
re Secundo queritur utrum
senes habent aliquos amicos
hoc est utrum in amicicia in
tali etate perseverent hic dico
propter illud quod auctor dicit
amicus non parcus amicitiam hu
[illegible] questio [illegible] Ethicorum i
et dicit [illegible] non tale [illegible] sic as
signans racionem amicicia [illegible]
causat et confirmat in divi
tibus et factis amici Senex aut
quia amisit calorem naturale quod est

est causa dilectionis frigidus est et non delectatur in aliorum dictis quia non videtur sibi quod alius loquatur sapienter nisi ipse ratione etatis et sensus. Item non delectatur in aliorum factis quia suspiciosus sit propter mala que ipse perpetravit vel vidit. Et ideo de factis aliorum semper suspicatur quod non sint bona ergo etc. De hac materia require sup in secunda pte hiemali parte c iiii qui incipit Dixi etc. quod sordens avaritia. De materia etc vide sup in ultimo preceptorum prime pte metrice. Papsilus etc.

Utile consilium dominus ne despicito seu nullius si prodest sensu contempseris unquam

Duodecimum iii pte preceptum licet plura auctoris precepta non possint ad precepta decalogi nihilominus tamen reduci possunt ad precepta sacrarum canonum et scripturarum sanctarum et moralium philosophorum. De primo scribitur iiii Re v c Naaman syrus acquievit consilio pedissequae sue et accessit ad Elyzeum et curatus fuit a lepra. Item legitur xviii Exo. De moyse qui acquievit consilio yetro cognati sui tamen in rei veritate ipse moyses esset sapientior et dignior Yetro. Cumque ipse Yetro vidisset moysen stare a mane usque ad vesperam ad iudicandum populum ait Non bonam rem facis stulto labore consumeris tu et populus qui tecum est ultra vires tuas est negotium solus istud sustinere non poteris sed audi verba mea atque ausculta

et erit dominus tecum. Esto tu ppe in hiis que ad deum ptinet ut referas que dicuntur. Provide autem de omni plebe viros potentes timentes deum in quibus sit veritas Et qui odiat avariciam. De secundo dicit Sen. Epistola xlviii. Cum fratribus tuis familiariter vivere debet prudenciam tuam et consilium tuum quorum duorum utile est minime despiciendum est. Fratres sunt ymo homines fratres sunt ymo contubernales et pt hoc vive cum fratre tuo clementer vive quietus et in sermone tuo ad mitte et in consilium et in quietum. Hanc ergo doctrinam per presens preceptum induat nos auctor dum dicit utile consilium. Pro priorum intelligencia est notandum quod philosophus li° ycononice ponit quatuor genera subditorum seu ministrantium quidam sunt barbari sicut carentes usu racionis et isti natura sunt servi carentes iudicio sunt impotentes. Et isti dicuntur servi legales. Et secundum ysid. iste servus est qui in bello captus est et a domino servatus ut ut i de ius gencium unde dicit canon xxiii q iiii. Si quis servum talem captus si recedat a domino suo peccat ubi bellum sit iustum si non est iustum licitum est fugere dum potest ff de capitis l. nichil interest. Secundum vero sunt mercenarii Et isti serviunt pro mercede uel pro pecunia. Tercium vero insuper sunt dilecti et isti serviunt ex amore ceteris meliores quia serviunt propter bonum virtutis et sunt preminandi et isti regali ac principali regimine sunt

regendi Si quis apponat ad
textum in eo quod auctor dicit utile
consilium de eo quod dicit plus in polite
quod simus non licet omnino consiliatum
Huic contrario respondere potest quod verum
est quod non licet consiliatum iniquitu
est sicut barbarus qui ratione
caret sed iniquitudo est legalis sicut
ut dilectus qui sunt ratione utentes
per libertatem arbitrii Tales secundum
Senecam sunt ad consilium ad inten
tendi Et de talibus intelligit hic
auctor dum dicit utile consilium
De materia fidei satis supra in prima
parte mecia precepto xxxiii super
uorum culpa Et dicitur infra in meo
parte precepto xliiii Sed ipos

R[e]bus et in censu si non
est quod fuit an fiat vivas
contentus eo quod tempora probent viii
tae partis preceptum In primo pre
cepto huius carminis lectorem
inducit ut de bonis fortune con-
tari deceat Et secundum hoc vitam
suam ducere ac etiam secundum eandem
se conformare debere sed dicens
rebus et in censu quasi diceret si ita
sumptuose vivere velles quando
diminute sunt res et divicie
tue sicut ante quando ornatum huius
dabas procul dubio cito ad ino
piam devenies Et si expensas
diminuere nolles oportet te a
liena rapere aut furari Sis ergo
contentus his que modo habes et hoc
si non nunc tibi illud quod fuit
ante in rebus id est possessionibus
et in bonis id est mobilibus et in
censu id est pecuniis et mobili
bus Cum ergo non habes quantum
ante esto contentus quod tempora t
probent quando ipsa variabilia sunt

quod non semper divites et non semper
pauperes simus Unde cum socra
tes a quodam inope interroga
tus fuisset quid agere debet pau
ca habens et multa indigens aut
si res tua tibi non sufficiat in
parce vivendo fac ut rei tue
ipse sufficias et sic eris contentus
Et pro tanto dicit valerius quod locu
pletem facit non multa possidere
sed modica desiderare habens val
de quievit scriptum dictum Iob
i c. Dominus dedit dominus abstu
lit sicut domino placuit ita fac
tum est Ad hunc sensum optime
facit quod narrat valerius libro vii
c. ubi dicitur quod cum gyses regno
Lidie armis et diviciis hunc da
tissimo inflatus a deo appolline
phisicam venisset sciscitatum
an aliquis mortalium se esset
feliciorem ille ex abdito sacrarii
specu voce missa aglaum
suffidium ei pretulit is erat ar
chadi pauperrimus sed etate se
mior terminos agelli sui numquam
excesserat parvuli ruris fructi
bus contentus sequitur in pleto
fulgore fortune sue gloriam re
dit magis se praedicari secundo
videns tugurium quam triste curis
et sollicitudinibus aulam pau
castri glebas pavoris expertes
quam pinguissima Lidie arva
metu referta et unum aut alterum
iugum boum facilis tutele
quam exercitus et equitatus et arma
voracibus impensis onerosa
et huius intrii horreolum nulli
appetendum quam thesauros omnium
insidiis et cupiditatibus ex
positos ita gyses [...] dum sibi plan

tere vane opinionis dud libere concupiscat ubi nec solida et sincera esse felicitas dicitur mito Ergo bene dicat auctor sit unicus contentus etc.

Uxore fuge ne ducas sub nomine dotis rex nere velis si cepit esse molesta. Tredecimum [gradum] tue plus preceptum reducitur ad quintum decalogi preceptum non occides et hoc ratione motus irae qui aliquando insurgit propter uxoris arrogantiam et onerosam conversationem. Primo tamen evidencia est sciendum quod philosophus in ethicorum querit qualem uxorem sapiens querere debeat ut eam traducere. Ubi invenit videt quod sapiens volens uxorem traducere ad tria principaliter attendere debet scilicet tria bona que in ipsa requiruntur. Unde notandum quod bona quedam sunt infima et hec sunt bona extrinseca sicut divicie. Quedam sunt media ut genus nobilitas. Quedam sunt maxima ut sunt bona intrinseca anime et virtutes. Homo igitur volens uxorem ducere debet primo querere quod sit interius ornata virtutibus ac etiam exterioribus ut moribus pulchris quo ad exteriorem ornatum. Nec non et bona exteriora tria primo attendere debet scilicet nobilitatem amicorum pluralitatem et diviciarum multitudinem. Primo nobilitatem debet inspicere si est nobilis quia imparitas coniugii sepe solet esse causa litigii hec imparitas attenditur quantum ad duo primo si unus est nobilis alter ignobilis. Secundo si unus est senex alter iuvenis. Debet etiam querere amicorum pluralitatem et divicias propter onera matrimonii supportanda. Hec est dos qua uxor viro unde tam diu durat quam diu matrimonium sed eo soluto solvitur ipsa dos quia sine eo esse non potest ut ff de iure dotis l. iii. Et C. de dote que prior mulieris ff de matrimonio. Demum § utrum in fine. Debet scilicet querere in uxore alia corporis bona ut pulchritudinem ad fornicationem vitandam que vitatur quando uxor pulchra est et venusta. Sit etiam magnitudine et hoc propter prolem ex ea generandam quia magne ut plurimum generant magnos filios qui matrizant ut plurimum filii eo quod a matre trahunt substantiam corpulentam. Attendere etiam debet in uxore bona anime que sunt maxima. Et hec sunt duo scilicet temperancia et animi oppositas scilicet quod libenter operetur secundum philosophum nescit mens humana ociosa ideo quando non occupatur circa licita circa illicita vagatur per oppositatem ergo licitam illicita sollicitudo vitatur. De materia vide latius supra in parte precedenti Erudi liberos per medium. Debet etiam esse temperata. Et sic non erit servitus passionum. Insuper attendere debet sapiens quod talem eligat in uxorem que sit ex honestis parentibus orta plurimum enim filie eorum mores feminarum sequuntur a quibus traxerunt originem. Unde dicitur cuidam uxorem ducere vellet consulit quidem philosophum qualem uxorem ducere debet. Respondit illam in-

mcio m ducas cuq mcem et cãa
noueris fuisse pudita talem
mcq ille filiam extimo qlem
mcem cognom pdicta em atte
dere dz sapies in vxore tradu
cenda et non tãtu attendat
ad magna dotem sed etiã ad v
tutes et cetã pdbata Verum
quia scdm phm correcio eadẽ
e disciplina et quẽ admodu
vir non tm debet attendẽ ad
magnam dotem qm ad vtutes
et cetã pdbata s pulcros mres
vxoris ducende sic nc mulier
nubenda attendẽ debz phr advi
ri diuicias cu quo coherẽ inte
dit sed potius ad sapiaz et
moru venustatem Vn vall
lo vij cº ij Vince filie prdthe
mistodem consuluit utru pau
peri et ornato eam aut locuple
to paru collocaret in coniugio
cu illa malo incq filie virum
pecunia qm pecuniaz viro in
digentem Quo dcto monuit
ut generu diuicijs pocius qm
diuicias genero legeret i eli
geret Et suma prudencia et
cautela ꝫ gthend qꝫ qdacqꝫ
vicia e ptq nupcias distinq
Equus azinq bos canis et vi
lissima mancipia vestes et
suppellectilia pbant pus
Et sic emat sola vxor absto
dit ne ante displiceat qꝫ
ducat Attendens go auctor
qꝫ magna ps hom contheau
in hunc implicatur errore vis
quia potius ad dotem magna
attendut qm ad vtutes vel
alia antedicta Volens hunc
errore p istud suu pceptu perity

rmone ipm pbet obsuandum
fore dum dicat Vxorem fuge
qi velit i mere ducẽ no debes
eam sub noie dotis i ppt dote
pnr quia inde supbit et exp
brat marito sz melius esset aliqm
sine dote vel cu modica dote ea
traducẽ ne de hoc supbiat Et
tuc loquit auctor scdm legẽ
ligurgi qui docebat virgines
nubere sine dote aut troyus
pompeyus li ij p aug pnn
metri intelligencia magis in
speciali est de infra scpt du
bitabilibq querendu pmo v
sapiens ducere dz vxorem
hunc questio rndz vall li vij
c ij d qꝫ Socrates gsultq a
quodam adolescentulo vtru
vxore ducẽt an se omnio ab
stinẽ deberet dicit rndisse
qꝫ vtrucqꝫ i quodcumqꝫ feciss
actur pmaz Hinc te inquit
sollicitudo hinc gmis mterus
hinc hres alienus excipiet
s si non dicat vxor modo
arguit ad aliam ptem Illinc
ppetua sollicitudo gteptus q
rularu dotis exprobraco affi
niu gnẽ sup aliu garrula
Socrus lingua succenssoria
alieni mcioni incertq liberoꝝ
euentus Et Jebq con Jovi
nianu fertur incq aureolq
theofrasti lo de nupcijs in
quo querit an vir sapies
ducat vxorem Et cum diffi
nuisset si pulcra esset si
bene morigirata si honestis
pntibq orta si ipse sanus et
diues si sit sapies inire dz
mcio m statim intulit h raro

in nuptijs vincula concordant Ideo
est ergo uxor ducenda a sapiente
Primum enim impedire studium phie
ner posse quemquam libris pariter et
uxori servire multa esse que
matronarum usibus necessaria sint preciose
se vestes aurum gemme sumptus
ancille supellex varia Deinde
per totas noctes garrule questiones
Illa ornatior procedit in publi
cum hec honoratur ab omnibus ego
in conventu feminarum misera despi
ciar Cur aspiciebas vicinam
quid ad ancillam loquebaris de foro
veniens quid attulisti non
amicum non sodalem alterius amorem
suum odium suspicatur Deinde pau
perem alere est difficile ferre tormen
tum adde quod nulla est uxoris electio
sed qualiscumque evenerit habenda
si iracunda si fatua si deformis
si superba si fetida Equus vi
cium est distingui preter nuptias Equi
quinus et alia animalia prius probantur
Et sic emitur sola uxor
non ostenditur ne ante displiceat
quam ducatur Et preterea quocumque
illa dilexerit ingratum vel indignum
etiam amandi et tota domus
regendi ei committeris serviendum
est Si aliquid tuo arbitrio servabis
fidem sibi haberi non putabit
Verum quid prodest diligens cu
stodia cum uxor impudica
servari non possit pudica non
debeat infida enim custos castitatis
et illa non vere pudica dicenda
est cui licuit peccare si noluit
Pulcra cito amatur feda diffi
ciliter concupiscitur difficulter
custoditur quod plures amant
molestum possidere quod nemo habere

dignatur minora tamen miseria deffor
mis servatur seu habetur quam formo
sa servatur nichil tutum est in quo
totius populi vota suspirant Alius
forma alius facecia alius in
genio alius liberalitate sollicitat
et ibi multa De ma vnde et ad
Corin vij Virgo cogitat que
dei sunt et in eorum tribulacionem
patitur Hoc autem extraxit
Iero contra Jovinianum ex libro philosophi nec
ista recitantur ad destruccionem
vel dissuasionem coniugij ab ipso
sed ad monicionem eorum qui con
tinere volunt et ad perferendam virgi
nitatem in matrimonio Vnde eorum intuitu
dicit auctor Vxorem fuge
Cetera supra habita Et mencio de
dote utile puto hic de duobus
distinguendi forte Et primo quot
sint species dotis Secundo utrum mari
tus teneatur reddere dotem cum
sit in aliis debitis obligatus etc
Quo ad primum questionem dicendum
est quod due sunt species dotis Prima
dicitur profecticia secunda dicitur adventicia
Profecticia dos est ad qua a patre
pro filia vel abavo pro nepte vel
ab alio nomine eorum seu de bonis
eorum datur ut ff de iure dotium De
profecticia Adventicia vero est qua
ipsa mulier dat pro se vel aliquis
a patre vel avia si sit frater vel
quivis alius Item dos alia
extimata alia inextimata
Si extimatur tam de lucro quam
dampnum pertinet ad maritum
sicut ad rei emptorem Si vero
inextimata dampnum et lucrum
pertinet ad mulierem ff de iure
do. plerisque fructus tamen pertinent
ad maritum propter onera matrimonii

supportanda unde fetus de talium
pecorum ad maritum ptinent quia
in fructibus computantur et sic tamen
ut suppleant capita ex iam natis
fetibus ut in ff. all. l. plerique
Secundo ad secundum dicendum est quod mulier
pro dote habet obligata omnia bona viri
in tantum quod pfertur omnibus credito
ribus non habentibus expressam
ypotecam utpote cam et insi
alius sit in sibi iure ut quia pe
titi dotem precedentem pcipue
filijs prioris matrimonij agentibus
de dote contra novitatis C. qui
po in pig. ha. l. assiduus Alias
pfertur creditoribus de quorum
pecunia ipse res empte vel re
fecte sunt non autem pfertur mutu
antibus ad militiam et fisco C.
de primo po in pig. ha. aut
quo iure Nam tales credito
res alijs omnibus pferuntur Item
in donatione ppter nuptias non
pfertur mulier creditoribus non
posterioribus Ad intelligentiam
etiam secundi metri videlicet
si repudiamus eam si ppter aliquid
quecumque ceperit viro esse mo
lesta est breviter sciendum quod
talis instructio pniciosa et mala
modo tenenda ad hoc ppter
duo primo quia est contra doctrinam
evangelicam mt v. c. ubi xpus
ait Quicumque dimiserit uxorem
suam excepta fornicationis
causa facit eam mechari et
qui dimissam duxerit adulterat
Item m. xix. Sequentibus
phariseis a xpo si licet homini di
mittere uxorem quacumque ex cau
sa ait illis non legistis quod qui fecit
ab initio masculum et feminam
fecit eos et dixit ppter hanc dimit
tet homo patrem et matrem et
adherebit uxori sue et erunt
duo in carne una itaque iam non
sunt duo sed caro una quos autem
deus coniunxerit homo non separat
Secundo quia contra ordinationem ecclesi
am ut patet in principio matrimonij diffi
nitionem que habetur xxvij q. ij.
§ 1 ubi dicitur quod matrimonium est
viri et mulieris coniunctio in di
viduam vite consuetudinem retinens
licet in quibusdam casibus ex
pressis a iure auctoritate ecclesie possit
quis inter virum et uxorem fieri
divortium sicut quod in sexta dicetur
Restat quod videre quomodo salvari
possit versus iste dicendo de
iure divino et canonico nisi vel
leviter ipsum apparenter excusare
de hac doctrina s. de divisi
one uxoris Dicitur quod in hoc
precepto conformat se veteri le
gi que hoc concedit Deut.
xxiiij° ubi dicitur si acceperit
homo uxorem et habuerit
eam et non invenerit gratiam
coram oculis eius ppter aliquam
unam mulieris feditatem scribet
libellum repudij et dabit in
manu illius et dimittet eam
Ista lex nature non fuit bo
simpliciter unde dicente xpo aut
lex quod licet dimittere uxorem
quia quos deus coniunxit homo
non separat dixerunt iudei
quare quod moyses mandavit
dare libellum repudij et dimit
tere Respondit xpus quia moyses
ad duriciam cordis vestri permi
sit vos dimittere uxores vestras
scilicet ne eas occideretis ab initio

autem non fuit sic multe et va
rie sup hoc metro dant expo
siciones p gramaticos Aliq enim
ex eis sic exponunt nec retinere
velis qui velit dicere no retinere
debes dotem si ppt dote cepit
esse molesta i. quibus et intollera
bilis quoquo hec exposicio no
est vera nec lre consona ymo
totaliter dissona fide tamen digno
relatione percepi qz fuit quidam
qui fecit aliquas bonas expo
siciones sup illo libello q corre
xit hoc metrum Ibi hanc reti
nere des quibus sit tibi molesta
hanc castigare velis si cepit
esse molesta De tali exposicio
ne me intromitte intendo sed
credo sub correctione loquendo
cum reuerencia qz sna ipius vsq
no possit saluari put lra ia
cet dicendo nec retinere velis
si cepit esse molesta i. adulte
ra nec velit post monitione
se corrige et age pniaz d' pcco
hc pbat in canone Si quis
vxorem xxxii q. i. Et videtur
Si vir de adul Alias si adulterium
esset notorium non debz debitum
redde nec eq exige Et si red
deret mortaliter peccaret Hc in
telligo cum adulterium e noto
rium qm cito sibi constat d' for
nicatione vxoris no tenetur
reddere alias no solum incurret
irregularitatem bygamie
sed etia gnaret sibi pudicitiam
acquisiendi vir tamen in hc
casu vxorem dimitte sine
iudicio ecclie non dz Si huc
intellectum huic auctor qd pie
credendum est optime intellexit

Et sic intelligendo versus tollea
re absqz alia reuelacione verbo
legittime pt p premissore in
telligencia quo ad hoc metrum
magis in speciali est de inscia
scriptis questionibus quando videtur
verum maritus posset vxorem
fornicantem ppa auctoritate dimit
te qz nemo in eadem causa
pt esse actor et iudex ut in
decretali qlit ij de accu Sz vir
e actor go non pt esse iudex
In contrarium facit quod scribitur
xix Cum dnus sciat vxorem
existit fornicacionis ca h' dns
dat iustam snaz aduibet di
mitti ex causa fornicacionis go
et si hoc de iusticia et qz a do
iudicatum est non indiget am
pliori iudicio go sine omni ali
o iudicio pt eam dimitte hu
ic contrario rndetur qz vxorem
dimitti a viro pt contingere du
pliciter vel qntum ad thorum vel
qntum ad cohabitacione mutuam
Si primo tenetur vir comperto
et cognito certitudinaliter
qz vxor fornicetur et eius
debitum denegetur Sen dene
gari pt reram si tamen steter
et no solum irregularitatem
incurreret sed etiam gnaret
sibi impedimentum acquisiendi
hoc vm est nisi p censura
ecclastica compellatur Et tunc
si compulsus reddet licet irre
gularitatem incurrat nullum
pudicicium sibi gnabit huius ro
est quia tenetur et dz in occul
to vxorem corrigere Si loqui
mur quo ad cohabitacionem
non licebit viro vxorem dimittere

sine iudicio Extra de Et si dimiserit
cogi debet ad recipiendum eam nisi
vir in continenti fornicacionem probare
posset Et secundum Hostiensem si probet
infra viii dies non restituetur
quibus elapsis si non probaverit
plena restitucio fiet Et sic potest
intelligi xxxiii q ii Ecclesia
dicat Etiam Hostiensis quod si adul
terium notorium sit ita quod infamia
communis non sit locus tunc potest adul
teram sua auctoritate dimittere De
divor· significasti et multo for
cius debitum denegare Gauf immo
Sed addit Guill quod etiam si no
toria sit fornicacio mulieris quam
tamen ipsa non recedit a viro nec
publice moratur cum adultero
non potest eam dimittere seu sua au
ctoritate expellere quod si fa
ceret cogetur eam recipere sed
si ipsa publice moraretur cum adulte
ro non tenetur maritus eam reci
pere si eam expulerit sive
non Similiter etiam non tenetur
eam recipere si postquam eam ex
pulerit adulteratur notorie etiam si
cum adultero non moretur et
in hoc etiam casu potest ea in vita
monasterium intrare nisi et ipse
fuerit fornicatus Si autem obi
citur quod dominus sententiam tulit contra
xix dictum est quod non tulit sed
exposuit Et secundum illud ius po
testatem sententiandi episcopis di
misit Etc patet veritas premissorum
Secundo queritur queritur quare
in repudio ut supra habitum est
vir et uxor non iudicabatur
ad paria Et quare uxor non
repudiabit virum et nunc in di
vorcio ad paria iudicatur Tercio

que sit differencia inter repudium et di
vorcium quo ad primum dicendum
quod mulier in tanto primum peccatum sub
iecta erat viro sed reconcili
acione christi in quo non est sexus sed
liber masculus et femina ut dicit
Apostolus ad Gal iii omnino quantum
ad legem thori ad paria iudicatur
Secundo ad secundum est dicendum quod repudium
fiebat ex indebita causa sed divor
cium ex debita Item repudium fuit
permissum hoc autem concessum
Item post repudium non prohibe
batur nubere sed post divorcium
prohibetur Item quia vir ut est
dictum repudiabat uxorem et
non econverso Item quia non iu
dicabantur ad paria sed in divor
cio ad paria iudicantur xxxii
q i Si quis uxorem ii q v
c christiana in hoc concordat pe
et tho Etc patet veritas

Multorum disce exempla que facta
sequaris Que fugias
vita nobis est aliena magistra

Centum decimum auctoris huius
tercie partis preceptum Postquam
auctor supra in primo et secundo
preceptis huius tercie partis lecto
rem huius carminis induxit
ad studium et observanciam mo
ralium preceptorum Nunc vero
in presenti precepto subsequenti
intendit inducere huius car
minis lectorem circa studendi
modum in speciali ut scilicet
studere debet in exemplis virtuo
sorum virorum ipsa diligenter
custodiendo ac etiam prudenter
imitando Et hoc est quod hic
dicit Multorum disce quasi ve
lit i. nitere inspicere debes dicta

et facta sapientum notabiliora et
ex illis perpendere poteris quid
sequi debeas vel vitare quomodo per
propriorum vitam temporum regere et gu-
bernare valebis. Et hoc est quod
expositive intendit. Ut iste
exempla i. per exempla multorum
sapientum que facta i. que ope-
ra sequaris i. imiteris et que
etiam fugias i. caveas quia aliena
vita i. aliorum est nobis magistra
i. esse potest et debet. De materia huius pre-
cepti non expedit hic stare quia
latius tangitur supra in secunda phe
in mali parte capitulo xxxviii qui
incipit Dico primo quod hos et
ultra medium habetur etiam saltem in
prima parte metrica in xvi precepto
multorum ad facta et ibi require

Quod potes id tempta
operis ne pondere pressus
Succumbat labor et frustra
temptata relinquas. Decimum
sextum tercie partis preceptum

Postquam auctor in superioribus
prebuit rudimenta inducencia
ad studium preceptorum moralium tam
in generali quam in speciali Nunc
vero in presenti precepto subsequenter
prebet rudimenta litterarum huius
carminis inducens ut ita quilibet
in eis studere debeat quod certa
ea capienda et observanda
in fine possit ac etiam laudabiliter
consummare. Et hoc est quod hic
auctor intendit dum dicit Quod
potes quasi velit innuere talia
incipere debes que ad finem producere
possis. Et hoc est quod expositive
dicit Tempta i. aggredere et
inchoa id operis i. illud opus
quod potes perficere. Ratio dicti Esopus

Quia plus posse putat quam sua
natura ministrat, posse suum superans
se minus esse potest. Et hoc est ne
labor tuus pressus i. gravatus et
devictus pondere i. nimia gravitate
succumbat i. subponatur et devinca-
tur et tu relinquas temptata frustra
i. inutiliter et ea que incepisti
imperfecta dimittas quia ex hoc
dampnum et verecundiam conseque-
ris. Ex predictis sequitur quod sapi-
ens non debet attemptare neque fa-
cere aliquod opus quod laudabiliter
consummare non possit. Huic concor-
dare potest quod exemplificavit dominus
et salvator noster Luce xiiii sic inqui-
ens Quis ex vobis volens turrim
edificare non prius sedens compu-
tat sumptus qui necessarii sunt si habeat ad
perficiendum ne postquam posuerit fun-
damentum et non poterit perficere
omnes qui vident incipiant illu-
dere ei dicentes quod incepit edi-
ficare et non potuit consummare
Pro intelligencia primi metri et B
observancia optime facit quod
metha^re in quibusdam hystoriis
de duobus hominibus in regione
longinqua pergentibus et ambo
erant gravi onere pregravati Unus
autem eorum quodlibet ponderosum
videbat in via per quam ambula-
bat colligebat. Et super humeros
suos ponebat et tamen imposuit
omnibus super omnibus quod deficeret in
via suffocatus et oppressus. Et vitam
miserabiliter finivit. Illius autem
nichil ponderosi sibi super omnibus suum
imposuit sed illud quod habuit
paulatim minuendo deposuit
et sic ~~in~~ alleviatus est ut incolu-
mis perveniret ad terram ad quam pergebat

Inqua gloriose et honorifice su
sceptus est Ista tenera moralit
loquendo contingit hominibus huius
mundi quod contigit hiis duobus Du
o homines sunt duo genera hominum
qui ad terram longinquam i ad
beatam vitam tendunt i tendere de
bent que a nobis multum est
longinqua et situ loci quia de cen
tro ad circumferentiam de qua dicit Ra
bi moyses quod a centro usque ad
celi saturni circumferentiam quod est septimum
celum est via septem milium annorum
et septingentorum i quantum de via
plana aliquis ire posset omni
die xl^ta miliaria in septem mi
libus septingentis annis et eciam
multum longinqua conditione nam quia
nos sumus corruptibiles et mor
tales Illa vero incorruptibilis et
inmortalis ad istam terram beatam
seu vitam solummodo veri xpiani per
fidem veram et spem perguunt
quia quilibet xpianus sperat ad illam
pergere et tendere et in rei veritate
solis fidelibus illa terra parata est
Verum quia xpiani in duas partes
sunt divisi in bonos scilicet et in
malos ideo duo homines dicuntur
isti super se magnum habent pondus
hoc pondus est concupiscencia que omnium
malorum est radix venenosa ut
expresse dicit apostolus ad thi vi^o
Et tractatur inde in tractatu de concupiscencia
nescientiam de consciencia et in
tentatione viii et c bonorum xl vii
Hoc pondus concupiscencie quilibet
super se portat Hoc est dicere quod nemo
a tali concupiscencia est immunis de quo
pondere loquitur sapiens Ecclesiastici xl dicit
Iugum grave super filios adam
a die exitus de ventre matris
usque in diem sepulture in matrem
omnium Sed fatuus xpianus et ma
lus tale quicquid ponderosum in via
videt colligit et super suum onus
ponit Colligit ergo stultus concupi
scibilia vite presentis que sunt videlicet
gula avaricia et cetera vicia
hoc non est aliud facere nisi lig
ligna et pondera ponderibus
cumulare Et sic faciendo defi
cit in via unde dicitur psalmo i^o psalmista
dicitur Et sicut onus grave gravate
sunt super me et sic confundit et
per consequens eterna morte suffocatur
Secundus autem per quem sors fidelium
designatur non colligit quia
sola natura contentus calcat vo
luptatibus et vite presentis concio
statibus non concupiscibile illatum
sue concupiscencie admixit sed et ipsam
concupiscenciam oracionum elemosinarum
et aliorum omnium operum moratur
et sic alleviatus est quod ad terram
veniendam ad quam pergebat fe
liciter pervenit ibique gloriose
et honorifice susceptus est a deo
et angelis et electis omnibus
qui in regione illa consistunt
Et sic intelligendo ac eciam
observando bonos ex hoc con
sequitur et pertanto bene dicitur
Quod potest per intelligenciam
sensus metri est sciendum quod tercius
est labor frustratorius qui
hominem facit succumbere ut ca
ptata ignominia se relinquat
Primus itaque labor est frustra
torius et iii labor secreta in
vestigandi que soli deo sunt reserva
ta quia absconduntur abintimitus
cordium humanorum unde Ecclesiastes primo
Ego Ecclesiastes fui rex israel in ierusalem

Et proposui in animo meo querere et investigare sapienciam de omnibus que fiunt sub sole hanc occupacionem pessimam dedit deus filiis hominum ut occuparentur in ea. Dedique cor meum ut scirem prudenciam atque doctrinam errores atque stulticiam et agnovi quod in hiis quoque esset et afflictio spiritus eo quod in multa sapiencia multa sit indignacio et qui addit scienciam addit et dolorem. De hac materia satis dicetur supra in secunda parte metro in vi precepto mitte archana et intellexit auctor de illis curiosis qui querunt solummodo scire ut sciant et non in aliquo proficiant et qui sunt in acquirendo plus quam sapere oportet curiosi. Secundus labor frustratorius est labor edificia construendi et terrena plus quam oportet operandi hoc ideo quia dilabuntur et dissolvuntur propter alteracionem componencium elementorum dicebatque propter hoc Ecclesiastes ii c. Magnificavi opera mea edificavi domos post multa concludit cumque convertissem me ad universa opera que fecerant manus mee et ad labores in quibus sudaveram frustra vidi in omnibus vanitatem et animi afflictionem nichil permanere sub sole. Tercius labor frustratorius est labor terrenam substanciam congregandi que devolvuntur quamque ad manus heredum ingratorum et dissipatorum. Et hoc est quod dicitur Ecclesiastes ii. Rursus detestatus sum omnem industriam meam et que sub sole studiosissime laboravi habiturus post me quem ignoro utrum sapiens vel stultus futurus sit et dominabitur in laboribus meis in quibus desudavi et sollicitus fui et est quicquam tam vanum unde cessavi renunciavitque cor meum ultra laborare sub sole. Sequitur quid enim proderit homini de labore suo et afflictione spiritus qui sub sole cruciatus est. Cuncti dies eius laboribus doloribus et erumpnis sunt plenae nec per noctem mente requiescit et hoc nomine vanitas est et hoc intendit auctor in secundo metro dum dicit Succumbat labor.

Quod nosti factum non rectum noli tacere Ne videare malos imitari velle tacendo. xvii tercie partis preceptum Postquam auctor supra in quinto huius tercie partis precepto prohibuit rudimenta testem quemlibet inducentia ut crimen quantumcumque possit celare debeat Salva tamen semper veritate qua preferre debet semper omni amicicie iuxta Senece dictum Testimonium veritati et non amicicie redde. In presenti vero precepto subsequenter prohibet rudimenta non solum testi sed unicuique ut non tantum celare debeat crimina aliena vel eciam abscondere qui potius tacite eius per denunciacionem vel eciam secretam ammonicionem non potest eum corrigere ~~vel compescere~~ revelare vel accusare apud illum debeat qui corrigere vel compescere potest errantem Et hoc est quod intendit auctor dum dicit Quod nosti quod volui innuere Noli silere quin corrigas illud quod nosti id est novisti per sincopam esse factum non rectum id est prave vel iniuste factum ne videaris esse particeps illius peccati rei enim sunt non solum qui faciunt sed eciam qui consentiunt facientibus ad Ro. i c. Et in canone

Notum ij q i et in decre. j de offi
debe ex et pro tanto bn dicit Ne vi
deare p videais velle imitate ma
los tacendo .i. dum taces hoc habz
locum in manifestis qr tunc maiore
tacere non videret stcupulo so
cietatis occulte si manifesto fa
cinori desinet obuiare lxxxiij d
Error vnde Aug in canone No
vos iudicatis v q v dt Non vos
iudicatis malivolos qui crimen al
terius iudicate magis quippe no
centes estis si fres vros quos
iudicando corrige potestis tace
do pire pmittit si enim scis tuus
vulnus hz in corpore qd velit cel
tare cum timet secari nonne dt
Aug crudelit a te silet et mime
iudicat Quanto ergo potius mani
festare debes ne deterius putrescat
in corde p pmissorum intelligencia
magis in speciali est de infra
scriptis dubitabilibus querendum
Et primo quo ad primum metrum
queri pt vtrum homo ex debito
caritatis non recte agente accu
sare teneat Huic questio rndz
breuiter tho 2a 2e q lxviij d
q si crimen sit tale q vergat in
detrimentum rei publice tenet
homo ad accusacone dumodo
sufficient pbare possit puta
cum pctm vniq vgit i multitu
dis corruptelam corpalem siu
spualem Si aut non sit tale
q in multitudine redundat ul
etiam si suffitietem pbatonem
hre non possit no te ad accusad
q nullus tenet ad id qd non
pt debito mo psice Sed nota
q accusare phibent infrascrip
ti viri mulieres ij q i l phibet

sed hoc fallit qn suam uel suorum
psequit iniuriam Item in crime
symonie ex de symo tanta Itl
in crime lese maiestatl vi q i §
verum serui ij q ij p^a phibent
ij q i In primis mores xxv a
nis nisi psequit suas iniurias
et tunc aucte tutoris ut C de
auc. pstan l clare Item vnus
accusat in scripto eundem libello
accusare non pt In diuersis vo
libellis duos pt et non plures
nisi suorum iniurias psequat
C de accu l cum de racombz
ij q i phibent Item aliquid
receperit ad accusandum uel
non accusandum Item quidam
ingratus et milites quidam ppt
delictum ut infames Quidam
ppt suspicionem calumpnie ut
ij q j phibent Item servi d
nis nisi in exceptis crimbus
symonie et lese maiestatis
ut C deli cui l filius lxxxvj d
si tu scis Item si par uel simile
comiserit de iure regni ut
vi q j qui crimen et xxxvj i
Item pauperes suspecti ij q i
In primis cum mecum Item accu
satus accusatorem nisi de maior
crime ut iij q xi neganda
Item qui semel ab accusacione
destiterit ij q iij § pualeta
tor Itl libera manu missores
patronos bnficiati et familia
res ut iij q xi § ult in fine
Item qui unq l hz in bonis
ut ij q j l phibent Itl noti
in deo pub^te intromissa etiam
in arena ut pugnat cum besti
a dentata Itl qui arte lubcam
ul ludritam fecit Itl lenocinium

ut ff de pub. iudicio infamem
Item qui falsum testimonium sub
ornatum dixerit ff de accu l.
alii In hiis tamen omnibus restat
generalis exceptio si suam et suarum
persequitur iniuriam iii q vii
omnibus Item nota quod laici non
debent accusare clericos et hoc
propter iiii-or Primo quia laici non ad
mittuntur clericos in eorum accusa
tionibus ii q vii in sita Secundo
quia non possunt nec debent a laicis
iudicari eo c et q Tercio quia non
sunt eiusdem conversationis et opido
eis sunt infesti ut in c clericis
de iudi. etc. l vii Sexto quia
non eos impedire debent quorum
castitatem nolunt imitari ii q
vii c laycus Secundo quo ad secundum
membrum queritur utrum tacere
semper sit peccatum mortale an a
liquando veniale Huic quesito per
obiectionem videri potest racione primo
videtur quod sit mortale peccatum et
hoc auctoritate beati gregorii dicentis Qui
corrigere non valet increpare
non desinet ne se participem
delinquentium ex consensu taci
nitatis adiciat et loquitur de eo
ad quem officium correctionis pertinet
re dinoscitur Item qui tenetur me
deri egroto et usum medicamentis
subtrahit pro tempore et loco peccat
mortaliter unde idem Gregorius
plerique nos dum quorundam mala
respiciunt et tamen silencio lin
guam premunt quasi conspectis
vulneribus usum medicaminis sub
trahunt et eo mortis auctores
fiunt quo virus quod potuit aut prorsus
saltem circare loquendo noluerunt
ergo taciturnitas est peccatum mortale

qui non est auctor spiritualis mortis
in alio mortem contrahit in se
ipso Contra autem tacere sit veniale
peccatum probatur quia quicunque tacet ho
minibus loqui tenetur aliquando lo
quitur cum tacere expedit vel
congruit et non tenetur vel ex
pedit est veniale peccatum ergo tacere
aliquando veniale est peccatum Solucio
dicendum quod taciturnitas aliquando
veniale aliquando etiam mortale
est peccatum In hiis enim ad que te
homo est taciturnitas mortale ubi
gratia cuiuslibet tenetur proprium peccatum
confiteri pro tempore debito et aliis
circumstanciis et non faciat peccat
mortaliter Cum autem non tene
tur sed expedit ac decet veniale est
peccatum Quando autem hoc fuerit ex
pediens et quando non difficile est
determinare in singulis sed racio
cio docet que non permittit sibi
hominem adherentem de facili erra
re Ad illud vero quod in contrarium
obicitur dicendum est quod ille auctoritas
beati gregorii intelligitur de illo
qui ex officio tenetur corrigere
et alios in verbo correctionis me
deri in talibus aut si fiat ob
missio pro tempore debito erit mortale
peccatum dicitur enim in Eze xxxiii
c Si speculator viderit gladium
venientem et non insonuerit
buccina et populus se non custo
dierit venitque gladius et tulit
eum sanguinem ipsius de manu spe
culatoris requiram quod dicit
quod prelatus corrigere debet subditorum
excessus non ex odio sed ex caritate
lxxxvi di odio Et si negligit
quandoque peccat et quandoque veniat
puniendus talis enim causis impudicus

poaus dicendus est qui Epus
lxxxiiij d. Remo nec tñ h[ec] dz
esse remissus quia dum vim pat
indigno ad 9tagiu[m] puocat vin
uersos. xxiiij. q. .certa. est in
iusta et f. c. se 2[e] pr vitus pmissore
Iudicas aucxilud sub ing
lege rogato Ipse etia le
ges cupiunt ut iure rogant[ur]
Nota q[uod] sextuplex lex reput[ur]
in sacris canonibus vi[de]l[icet] lex nalis
i. d. Ius nale lex mosayca
ut xxxij q ij moyses lex p
phetica ut d. i. § insi. lex e
wangelica ut ij. q. ij Si peccauit
lex canonica ut d. i xxxi In ca
lex aplica ut xiij d. Nerui et
d. xviij Dehijs Item no q[uod] in
lege aplica 9tinet[ur] ius diuinu[m]
ut i. q. vij Si quis omne iubsu
manu ut iuste dem nali 9 lex
ius diuinu[m] et huanu[m] et l. d. gn
tum Consuetudo ut i. q. i vetu[m]
e iij q. vj hoc quippe pctm o
rigmale de conse d. v pbap[tismu]m
Ius canonicu[m] d. xxxj In nona
vetus testamentu[m] Item lex pro
gat[ur] cum pfert[ur] i. pmulgat[ur]
ut iiij d. § leges Derogatur
cum in pte ei detrahit[ur] ut
ff de v. sign derogat[ur] i. subt
hit[ur] cum ex pte subtrahit[ur] et
ex parte addicit[ur] Obrogat[ur]
cum ei in parte addicit[ur] n[on] p[ro]
subtrahit[ur] Abrogat[ur] cu[m] oio
tollit[ur] Lex no[n] est q[uod] sex mo
dis lex obrogat[ur] Primo p con
triam consuetudinem q[ue] no sit
pnapi ut iiij d. § leges Scdo
contria constitucione ut d. xxxj
an temin Tercio cause cessa
cione ut d. lxi § Exhijs Quarto

locoru[m] varie[ta]te ut d. xxxi alit
Quinto si malignandi accusatoz
pbuit xij d. § Nos 9sue Sexto
canonis nimio rigore ut d. xxx
quarta fr[atern]itat[is] Nota q[uo]d sup[r]a 9
dicat[ur] q[uod] legis appellacione 9
tinet[ur] consuetudo ut i q i ve
tum [et] I deo ~~cat~~ cca 9suetu[di]ne
e distinguend q[uod] multipli[citer]
dicat[ur] consuetudo q[uia] quedaz
est co[n]suetudo que repbat[ur]
q[uia] est mala Et est quedam
que appbat[ur] q[uia] est bona et [it]e[m]
quedam 9suetudo que e gnra
lis et alia que e specialis p[ri]a
namq[ue] consuetudo que e mala
repbat[ur] et hoc ppt tria pmo
pter metu[m] 9minacois ut viij
d. mala Scdo ppt metu[m] vsur
patois ut xxxv. q. v. loca
Tercio ppt magnitudine[m] tr[an]sgres
sionis ut Secunda consuetu[do]
que e bona appbat[ur] et h[ec] si no
9tineat in se 9tuor pmo q[uod]
no sit onerosa ut xij d. Scia
Scdo si no malignandi occa
sionem pstat ut xij d. Non
decet Tercio q[uod] no scandalum
pstat ut lxxxi d. clericus
Quarto nisi cautela erroris
remoueat[ur] ut iiij d. § verum
Item e quedam 9suetudo q[ue] d[icitu]r
gnalis [et] gnaliter obs[er]uanda
ut lex scripta ut xi d. In
hijs Et e q[ue]da[m] specialis et
h[ec] aut legi consonat [et] tu[n]c
s[er]uanda ut viij. d. frustra
aut legi co[n]dicit et pfert[ur]
9stitucione xi d. c. i. nisi scita
fuerit ex qua d. xxxix sciend
et nisi ~~pncipes~~ pnceps sci
ent eam tollet d. liij si seruus

aut excedit puta addendo aut
non attingit puta quia supra hoc
9o non est lata constitutio. Decimum
octavum tercie partis preceptum postquam
auctor in [struck] quinto huius
tercie partis precepto pro productis
testis posuit rudimenta ipsum teste
testem inducencia ut remotis
odio amore ac etiam aliquo temporali
comodo in testificando veritatem
proferre debeat ne faciat contra id
octavum negativorum preceptum
non falsum testimonium dices
Nunc vero in presenti precepto subse
quenti inducere intendit iniuste
dampnatum sive dampnandum sit per
falsos testes aut per falsa in
strumenta ut iudicis misericordiam
humiliter requirat eius etiam auxilium
implorando quam leges volunt
ut a iusto iudice iniuste dampna
ti defendantur. Et hoc est quod inten
dit auctor dum dicit rogato i
auxilium iudicis implorato qui
leges tenentur interpretari et mo
derare sub iniqua lege i sub iniu
stitia. Sed qui inique iudicatus est quia
non solum ea que iniqua ibi facta
sunt sed etiam ipse leges cupiunt
i expostulant ut rogantur iure
i a iusto iudice defendantur vel
aliter rogato auxilium iudicis sub
iniqua lege i non equa tibi quia
facit contra te sumitur. Hic sumitur
a componentibus ut ibi dicit in
quo spacio i non equo qui velit
i iniure si ipsa lex aliquem damp
naverit te confuge ad iuvamen
iudicis et roga ut aliquantulum
severitatem seu rigorem legum
debeat temperare nulla enim lex per ca
nones approbata quantum in se est

iniqua est quia si iniqua est lex non
est sed iniqua videtur dampnato
quibus etiam iuste dampnetur vel
aliter rogato ut te liberet quia ut
vii ff de. Et homines ad iudicem
confugiunt sicut ad quandam iusticiam
animatam ipse autem leges cupiunt
qui dicat Non vinceris si ego dixi
quod recursum habeas ad iudicem
Non enim inconveniens [illegible] quod persona
inferior per superiorem reguletur. Ita
ipse leges sed humane cupiunt regi
sed iure divino Non enim dedignetur
leges sacros canones imitari
i divinam legem que est canon omnium
legum Hec tres suppositiones habentur in
decretali [struck] clerici de iudi. et
durant ut clerici appel. [illegible] epi
[illegible] pe coll. vi Ex premissis intelli
gencia est annotandum quod quatuor
persone requiruntur ad hoc ut
humanum integretur iudicium videlicet persona
iudicis in iudicio presidentis persona
actoris in iudicio postulantis
persona rei in iudicio se defendentis
et persona testis super questione veri
tatem exprimentis. Dehinc omnibus
ad presens nichil est dicendum quia hec
super parte precedenti precepto [illegible]
in iudicio adesto verum tamen
hic obmittere nolo quod tangit prin
cipale propositum videlicet quod oppressi
quibus iudicis officium debet implora
re cum expedit quia latum est eius
officium ut per id quod habetur ff in lege
de iuris omnium iudi. ff et in canone
quesitis [illegible] ubi dicit Ge
lasius papa quesitis in negociis
suis nostri nominis intercessione spe
rat sibi remedia posse conferri
pena nos convenit auctoritate pre
stari dicit ibi glo quod primo coram

suo iudice quela differat ut in
decre tiusmissa de fo cpe ex et
in multis alijs locis latissime ee
iudicis officium ostendit igitur cui
expedit implorari dz et requiri
p processor intelligencia magis
in speciali est de inst aspectis du
bitabilibus querendum utrum inter
leges imperiales que nunc viget
sint aliquique inique et sm canones
non seruande sm qd in iiij di lege
comprobat Et po quod i mrio
nam sm leges filius unius ger
manam copulari pt cum filia
alterius germanam ut inst de nup
q inter eas Et ff de nup. Nemo
sz sedm deum et canones tales de
bent penitus separari de consag et
aff non dz xxxv q in pgenie
Secundo qz sedm leges puella rap
ta non pt ctrahe mrio ad suo
raptore ff de rap vir. l. v
nica Et idem erat sm canones
antiquos sz hodie pt de rap cu
Tercio quia sm leges licitum est
homini soluto tenere mulierem
solutam in ccubinam ut marit
qui mona effi sin. ff Sicus aut
sz sedm deum eciam fornicatio
simplex est pctm mortale et
excludit a regno dei ut aplus
dicit i ad Cor vi Quarto qz
sm leges multis casibus licitum est
uxorem repudiare et mrio in
ite ctractum dissolue et maxie
in casu qui notat xx di lege et
xxvij q ij sunt qui dicit sed
lex dm a phibet in eisd. c. d.
Quinto qz sm leges licitum est
viro adulterare occide uxore
occide in adulterio dephensam si
est psona vilis et cui non debz

reuerenciam ff de iul. l. marito i
rnso et l. si adulterum C. de adul
l. gracchus et similiter licet pri
qui hz filiam in ptate occidere
adulterum filie in domo sua et
generi et eciam occide filiam ff
de adul. l. pri et l. nc in ea
et l. qz ait similiter et latronem
et agri depopulatore sz sedm deum
et canones nichil horum licet p
hibit cum pcipit Exo xx
Non occides. Sexto quia sm le
ges dampnatur qui comphensa
in adulterio tenet uxorem ff
de adul. l. crime sz sedm deum
et iura canonica pt tene sine
ulla pena dumodo ipsa velit de a
dulterio desiste xxxi q i. Sic
subaudiendum De alijs vero xii
legibus iniquis n ad pns gra
breuitatis De legibus eciam que
pmittunt usuras n ad pns qz
dret sup in pte psenti viij
pcepto ctinuo Sa

Quod merito patris pariet
ferre memento Cumque reg
tibi sit nemi te iudice dampna
Decimum nonum tercie partis pcep
legit in li de pomo qz quidam
philosophi quadam vice in una domo
simul cuenerunt ut normam bene
viuendi inuenire possent et
inuenerunt ccorditer quatuor in
quibus csistit bona et recta vita
et inter ista quatuor determinauert
qz iudicium de seipso sumere esset
vite pfectissimum hoc est ad vi
te pfeccione pduce Nam melius
est qz homo de seipso vindictam
sumat qz alius faciat qd pbat
exemplo nam mor e morsus
catule qui reportat catulos ad

cibile quos recipit expiuisse quoniam morsus canis rabidi qui totaliter venenosus insanabilis Sic moraliter homo quilibet filios suos sive virtutes ad modum catule ad minus semel in die ad cubile sue conscientie debet visitare et si invenerit virtutes per peccatum expiuisse eos remorsu contritionis reportat ad cubile non expectat morsum istius canis rabidi demonis videlicet accusatoris que sic evadere possumus Hanc enim sententiam approbat apostolus et confirmat i ad Cor xi c Si nosmet ipsos diiudicaremus non utique iudicaremur a domino Exemplum etiam filiorum iacob dicentium Merito hec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum gen xlii et hoc est ad quod nos auctor nos inducit cum dicit Quod merito pateris In quo quidam precepto docet huius carminis lectorem motum ire in proximum tepide Et hoc propter offensam iniuste ab alio eidem illatam dum dicit Quod merito pateris id est si propter tuam culpam sustines aliquam penam noli iude sed sustineas paciencter ymo te corrigere debes et hoc est quod expositive intendit auctor dum dicit memento ferre paciencter i. cum paciencia quod merito pateris i. digne tu sis reus tibi i. culpabilis et noxius dampna i. dapnare debes te ipsum et hoc est te constitue iudicem i. tibi ipsi esto iudex ut te ipsum iudices Et sic paciencius iudicium tollerabis per premissorum intelligenciam magis in speciali est de infrascriptis dubitandum Et primo an liceat accusato et ad mortem condempnato se defendere vel fugere Secundo utrum sit servus comparare penam quam quis tollerat iniuste propter ex demerita pene actionis quam pena qua tolleat iniuste Quo ad primum questum respondet Thomas secunda secunde q lxix quod si talis dapnatus fuit iniuste non licet ei se defendere sed potius competit iudicium resistere et impugnare Sed si iniuste tale iudicium simile est violencie latronum Et ideo in tali casu licet principibus malis resistere nisi forte propter scandalum vitandum cum ex hoc aliqua gravis turbacio timetur Accusato aut cuicumque fugere licet quod si non liceat resistere non tamen tenetur facere id unde mors sequatur sed manere in loco unde ducatur ad mortem Est tamen sciendum quod de quibus criminibus absolutus est accusatus non debet accusator repulitari De accusatione Et hiis xxiiii q iii Si illic Quo ad secundum questum respondetur quod iuxta hunc casum triplex comparacio tamen potest inter ea que concomitantur eum qui merito patitur secundum quam diversa comparatorum et consideratorum oportet dupliciter considerare Primo namque comparari possunt bona que per penam illatam iniuste producunt Et mala que per eam accidunt ad bona et mala illius qui merito et iniuste patitur Et sic dici potest quod longe gravior est dolor et pena eius qui patitur in iniuste nam plura mala et maiora inferuntur et committuntur per penam illatam iniuste quam per penam illatam iniuste quod sic declaratur Nam per penam illatam iniuste honor vel amor

dnm9 vilipendit at etiam hu̅anq
et offendit Nam offens pena
i iustam dnc̄e facit contra illud
pceptum de dilectoe dei et pxi
diliges dnm deu tuu et pximu̅
tuu sicut teipm̄ Et etiā con id
innocentem et iustu no gdepnab
Et con ius nale qd t odis fieri
caue ne tu alteri faciab ppter
i iustam et penam boni gmune
reipub de dampno et morte
innocēts offendit Insup et fa
ma maxime ledit qr multi cre
dunt reum ee que vident pc
puniri Et etiam ipa vita ledit
quā magis amat innocēs qm
malq ut v̄n Ethi p penam
aut i iuste illatam deus honoat
et extollit pxima defendit
vtilitas boni quib pcurat et
roboat si vita mali ledit ul
tollit ming dolere d3 qua ming
diligit eam Cum go gmor sit
dolor ubi plura bona amittut
et ubi plura mala sequnt q
sunt ca doloris sequit q de i to
rspectu e gmor dolor patient
i iuste q iuste Et confirmat
id p id quod hetr Luce xxiij
ubi dicit q vnus de hijs qui
pendebat latronibg blasphea
bat xpm dicens Si tu es xc
saluu fac temeipm et nos Al
ter aut increpabat eum dices
Neq3 tu times deu qui in ead
dampnacone es et nos quide
iuste Nā digna fact recipimq
hic aut nichil mali gessit q
dicit iste magis sentit dolorem
qm nos qr iuste patim hic aut
i iuste Et io increpandq es q
p insultacoz et opprbrm addis
eius dolori maximo aliu dolore
insultacionis Scdo pnt copari
ad maiorem pene i iuste illata
et iuste illata qntu ad iniurim
et ad pmim quod vterq3 gspcit
et isto rspectu maior e pena in
iuste pacient quia peppecta
cionem maioris pmij qua ht
i iuste paciens dimittit afflic
cio pene incpta dctm Gregij spes
pmij minuit vim flagelli Et qd
dicit in pa Epla pet ij co
Hec enim gra est si peccates
suffertis collaphizati ft si bene
facientes pacient sustinetis h est
gracia aput deu Tercio pnt
compari mac sup que tnsit
accusacio iusta et in iusta Et
etiam ming dolet i iuste paciēs
qm iuste Nam mā sup quem
tnsit accusacio i iusta e inno
cencia et puritas gsciē de q
orit maxim gaudiu et delec
tacio ppter que diminuit
pena quia Ecci xxx Non est
censq sup censq salutis corpis
et no e oblectamtu sup ob
lectamtu cordis i gsciē gaudiu
In alia aut sup qua tnsit accu
sacio i iusta e remorsus gsciē
h enī est pena maxima ppt
qua gruiat int maximas
penas dampnatoz et vocat
vermis gsciē Et sic pt3 virtus
pdictoru et
Multa legas facto p lect
p lege multa Nā mi
randa canut ft no credenda po
ete Vicesimu tcie partis p
ceptum Postqm aucor in 20
hing tcie partis pcepto in
struxit pcepte pbuit rudimeta

lectorem huius carminis inducens ad moralium preceptorum doctrinam addiscendam. Sunt vero in primo precepto subsequenti probet modum quem tenere debet in discendo dum dicit Multa legas facito q[ui] velit .i. inquirere lege multa que perlectis perlege .i. collige vel pelige multa de singulis ea scilicet que sunt utiliora quam multa ex hiis reperiuntur que non omnia sunt mediocre emendanda ut ait Seneca Epistola ij. Et hoc est quod auctor aliter expositive intendit dum dicit facito legas multa et multis perlectis elige multa scilicet ex hiis que legis quia licet legas non tamen omnia sunt credenda que reperiuntur ex lectis. Unde propter utramque lecturam auctor subiungit Nam poete .i. fabularum compositores canunt .i. metrice distribuunt atque miranda dicunt .i. res mirandas que non propter credendi debent vel credenda sunt quasi dicere velit quod cavendum est ne nimis imbuantur doctrinis fabulosis maxime pueri ne earum delectationibus alliciantur secundum quod recitat Valerius libro vi. c. iij de lacedemoniis qui libros archilochi a civitate sua deportari iusserunt quia eorum parum verecundiam et pudicam lectionem arbitrabantur. Noluerunt enim ea puerorum suorum animos imbui ne plus moribus noceret quam ingeniis prodesset. De hac materia vide supra in precedenti parte precepto xv. Si iste legas et in xxxi lege libros et ibi de materia plenissime ita quod non expedit hic materiam hic amplius reiterare etc.

Inter convivas fac sis sermone modestus Ne dicare loquax dum vis urbanus haberi.

Vicesimum primum tercie partis preceptum presens auctoris preceptum inducit nos ad quandam virtutem moralem que modestia vocatur que quidem est tercia pars temperantie per quam secundum Tullium pudor honestus caram et stabilem comparat auctoritatem. Secundum autem theologos modestia in dictis et in factis consistit. Ad hanc enim servandam et habendam inter convivas maxime huius carminis lectorem hoc preceptum inducit dum dicit Sis inter convivas. Racionem huius dicti reddit auctor in versu sequenti dicens Ne dicare loquax .i. litigiosus et verbosus. Nam si in convivio multum loqueris primo vanitatem incurris et hoc est quod expositive intendit auctor dum dicit fac sis sermone modestus .i. quietus et pacatus in convivio ne dicaris per dicaris loquax .i. verbosus et litigiosus. Loquax enim dicitur garrulus. Eloquens vero vir in eloquentia peritus. Si ergo vis haberi .i. reputari urbanus .i. curialis et pollitus sis sermone modestus. Urbanus dicitur ab urbe Rusticus quasi rusticus est loquax. Insi in convivio unde Ecclesiastici xxxi In convivio vini non arguas proximum tuum et non despicias eum in iocunditate ipsius. Optimum est ergo et morale rudimentum istud in quo instruit auctor linguam moderari ab inepto actu loquendi. Et in convivio maxime et hoc propter multa que hic obmitto.

gracia breuitatis que lacius expli
cant[2] sup in xlvij pse precepto
pauca in proximo loquere Et
ibi de materia require
Coniugis irate tu noli vba
timere Nam lacrimis struit
insidias dum femina plorat xxiij
tercie partis preceptum Postq autor
sup in xiiij huius ptis precepto s
vxorem fuge prebuit rudimenta
lectorem huius litteris inducenti
a ad repudiacionem molestem mu
lieris seu vxoris prue que ex
motu ire insurgit videt[2] q quid
repudiacio hodie fieri no pati[2]
cum exorbitet a iure diuino Nunc
vero in pnti precepto subsequent
prebet rudimenta motum ire tpan
cia qui quid mota insurgit ppter
ipius vxoris iracundia et sup
biam vnde non dz maritus ppter
talem iram vba uxoris time
sed eam pocius debet modo
debito castigare Modum vero
castigandi prebet hic auctor dum
dicat Coniugis irate qi velit ex
positiue i iniere tu noli timere
vba coniugis si de alio conqueit[2]
uel minat[2] nam dz esse sub po
tencia tua nec debes ea time
nec ei crede Racionem reddit
in scdo metro dum dicit Dum
femina plorat struit i ordinat
insidias et pat decepciones
lacrimis i p lacrimas hoc e dice
qn videt q no pt maritum minus
terrere quia gstans z utitur
arte tunc q tunc plorat ut eum
lacrimis fallat multas eidem insi
dias pando et ordinando Pro
huius precepti intelligencia est
annotandum q maritus cca castiga
cionem coniugis tria debet obse

uare Primum est ut ea ad diuinum
timorem inclinet Secundum e ut
crebro ipius defectibus impperet Tercium
e ut cum expedit eam mo
derate castiget Hijs tribus mo
dis scdm Crisostomum doctrinam uxor
male morigerata castigari dz
primo inducendo scdm deum Si aut
timorem dei non sentit imppe
rando ut ad homines erubescat
Si aut nec pudorem sentit fre
quent confusa tunc cca eam debz
qd Salomon precipit obsuari d Cor
durum in baculo parte pro qo mox
Crisostomus admone quia se pferat
doctrinam iusticie Deinde confunde
qz frequens pudor fremum est
vicios Tercio iustum e ut castige
t[2] tamq ancilla que erubesce
nescit ut libera uel alit expo
ni pt ut dicat[2] si coniux sit t
molesta et irascat[2] noli timere
ea corrige eam et coherceree
et taliter fac q cesset eius ira
et tepescat tunc struit tibi insi
dias Cum ira mulieris magna
sit et periculosa Nam de eius
ira dicit[2] Eccl xxv Non est
nequam caput sup caput colubri
et no e ira sup iram mulieris
De eius malicia et calliditate L
dt vall ad ruffinum audax e
ad omnia quecumq amat uel o
dit femina et artificiosa e cum
nocere intendit qd tali pbat[2]
exo legit[2] q quedam mulier cu
esset in magna pturbacione
cum marito et ipm valde odio
haberet quondam cogitat contra eum
maliciam ad hoc ut ab eo separi
posset tandem quadam vice dedit

ei pocionem ex quibusdam herbis
venenosissimis confectam quam assump
tam non tantum ebrius videbatur
sed velut insanus iacebat in lecto
huc illuc volutabatur spumans
nec solum racionem amiserat sed etiam
loquelam quod sciens vxor clamauit
(clamans) ad monachos et eiulans dixit mo
illa pro deo veniatis maritus meus
moritur iam amisit loquelam
nichil petebat nisi fieri monachus
dum adhuc loqueretur noli propter
me salus anime impediatur Unde
permitto volo castitatem quamuis diu
ipse viuet etiam si deus ipsum velit
restituere sanitati sed pro deo cito ve
niatis et cuculla ipsum induatis
quia proximus est morti tandem penes
eos instetit quod dicti monachi venerunt
et eum totonderunt et magnam
coronam ei fecerunt mane autem
facto cum evigilasset et ebrietatem ia
dormisset et suum caput tetigisset
et se decapillatum taliter inuenisset
et monachalem habitum indutum se
repisset De hiis non modicum
mirabatur et cum ab uxore que
siuisset quid hoc esset quis eum
sic fecisset Illa quasi flendo clamat
marite karissime non recordaris tu
qualiter in ista nocte factus es mo
chus nichil aliud petebas quam
dolorem vehementissimum sustinebas
karissime ego consulo anime tue permisi
castitatem oportet me sola ma
nere et quasi viduam desolatam Et
cum ille se nolle fieri monachum
denegaret et vellet manere cum
ea sicut prius deuicere debat se as
sereret illa nullo modo volo contra
votum meum ire Precto tu es mona
chus nolit deus quod monachus meus

latus meum iaceat Miser non es
rubescens si tuum votum non conples
si ad seculum redires totus mundus
vocaret te apostatam vel monachum
renegatum tantum dixit et cum
lacrimis falsis ostendit quod miser
ille tamen tu propter pudorem tum propter
mala que struere sciunt et or
dinare quod monachus est effectus et
monasterium est ingressus et ei do
mum cum suppellectilibus dimisit
et ne longo te suspendam suspen
dam Lege aureolum theofrasti
et medea yasonis et vix pau
ca inuenies multa inpossibilia
Amor dat et omnibus mulieribus
fallacia non falli ergo non immerito
auctor dicit Etiam lacrimis sciunt
hoc est decepciones per lacrimas pat
Dema hac vide plenissime supra
in presenti parte precepto xlix°.
meretricem fuge etc.

Utere questis sine videa
ris abuti Cum sua consumt
dum desint aliena sequuntur
Vicesimum tercium huius tercie partis
preceptum Postquam auctor supra
in vj prime partis metrice pre
cepto Crue noctam tenes prohibuit
rudimenta inducendo ad relinquen
dum aliena eo quod sunt anime
nociuia et parte eadem precepto
xxiiij Re tibi quid desit Et
xxxix Conserua porcionem rudimen
ta prohibuit ad prodigalitatem vitandam
quod fit cum quis parte vtitur bonis Nunc
vero in presenti precepto subseque
ter inducit ad vitandum rapinam
vel furtum quod tunc fit dicitur tu
meis non abutimur bonis vbi
sciendum est quod rapina duplex com
mittitur vel dicitur Primo namque dicitur

rapina dum res ipa rapit' con
possessoris voluntatem Secundo dicit'
rapina qn rei vsus puertit' et in
vsum inordinatum assumit' qui
dicit' abvsus Vnde hoc pceptum
put docet vitare rerum abusum
reducit' ad id decalogi pceptum
no furtum facies sicut et ptm
rapine abusus enim rerum inducit
indigenciam et indigencia adducit
furtum et hoc intendit auctor h
dum dicat Qui sua gsumit Ad
huius pcepti intelligenciam est scie
dum qd tanta mala ex rerum abusu
sequunt' et puenunt pmo est bo
norum spualium et temporalium gntemptus
enim abusor et pdigus dat omnia
bona spualia p aliquali petunie
qntitate ut convivium inde facere
possit sicut Esaw qui pmogenita
vendidit p edulio lentis abiit enim
paruipendens qd pmogenita vendi
disset ut habetur gen xxv Secundum
est paupertas vsqz ad mendicitatem
ut de filio pdigo qui cum dissipa
sset omnem substanciam suam luxuriose
viuendo ad tantam puenit medici
tatem qd cupiebat implere ventrem
suum de siliquis quas porci man
ducabant et nemo illi dabat
luce xv Tercium est ptm rapine
et hoc est qd hic insinuat auctor
dum dicat Qui sua gsumit
Est enim abusor aranee similis
que texendo telas inutiles se
exinterat de raptoribus et ra
pina qd vicium ex rerum abusu
puenit qntum deo displiceat
require sup in vj pme ptis me
trice pcepto Que nocitura
de vsu et abusu rerum ac me
sura modo et ordine vide s in xxvj

ptis metrice pcep^o vite quesite

Hat tibi ppenis mortem
non esse timendam Que
bona si non est finis tamen
ista malorum vicesimum qrtum
pceptum auctor in hoc pcepto
repetit que sup tetigit in xxvj
pme partis metrice pcepto
Ne timeas illam ac etiam in vj^o
2e ptis pcepto Linque metum
leti que go ibi dicta sunt ppartē
repeti pmit Quocumque go mors
tibi accid ~~dum~~ aut p egritudinem
aut p aliud modum no est time
da cum sit omnium rerum humanarum
finis qi omnis vtilitas et malis
vnde vero mortem no esse time
dam p penis que si .i. quamuis
non sit bona .i. reputet' hoi
bonum nec ei placeat tamen est
finis .i. tunc malorum .i. miseriarum
qe vite pnti inserunt eius adue
tu finiunt' vel malorum bonum est
finis que malicie eorum finem
imponit et in hoc saltem est
bona Ad pmissorum intelligenciam
magis in speciali est de tali q
stione querendum vtrum mors sit
bona vel mala Et pmo videt'
qd mors sit bona mors enim est
instrumentum meriti sed instrume
tum meriti est bonum go mors est
bona Que aut mors instrumentum
sit meriti patet p hoc qd est in
martiribus qui mortem susti
nent p fide vel p iusticia vnde
dicat Augustinus tunc enim implet'
iusticia moriendo sed tunc implet'
iusticia hoc est bonum go mors
bona est ptea dr in ps preciosa
est in conspectu dni mors scorum eius

Sed qd' preciosum e in conspectu domini bonum e g° mors sctorum bō e Contra mors et vita op ponit' puatiue s3 vita bō est g° mors mala Est em mors de fectus siue puacio boni Item apls ad ro vj Stipendia pcti mors Sed quod e stipendium pcti est malum g° mors mala 3 Item argui pt a simili copacione mo tis sic ad aliqd genus mortis Mors enim Jehenne mullatemus bona 3 sicut mors culpe qua sepat' aia a deo qui e vita su a g° a sili mors corpis 3 ma la qua sepet' ab aia que viuit Solucio dicendu e q' augus li° xiij de ciuitate dei q' mors no est in se bonum s3 bona dici possit bonis Dicit em sic sicut lex no est bonu qu auget cupiam peccandi Jta mors no e malum qn auget paciencia gl'am Ad obiectum aut in ctrium dicendu e q' ipse dicit' instrumentu iusticie ul' meriti s3 na'lit' susti nens mortem dicit' instrumetu ipa vero mors ma naturaliter se h3 ad sustinenciam Ad scdm vero dicendu 3 q' mors sctoru preciosa dicit' in conspectu dni Quod enim preciosius e morte sed dicit augus p' quam fit ut debi ta omia dimittant' et mita cumulatiq augeant' 3 mors dicit' preciosa q' sustinens mor tis p causa honesta est precio magno digna Jpa tn mors in se siue in gne suo no e bo na Vnde augus mors ideo bō vide debz quia in tantam vtilitate no in sua ui s3 dna opitulacon

est conuersa ut que tunc metuenda proponita 3 ne pp' pctm ommitte' t' Non suscipienda pponat' ut pc catum no ommittat' commissum q3 deleat' magneq3 iusticie pal ma reddat' 2c

Vxoris lingwa si feugi est Fre memento Ragz malum e no velle pati nec posse tace Vicesimu qntu tcie part' preceptu Postq' au° sup' in xxiij ling tcie part' precepto Consil'iate pbuit rudimeta motu ire tem pantia quia queda mot3 a'qn insurgit ppt' ipius uxoris ira cundiaz et supbiam Nunc vero in pnti precepto subsequat' pb3 rudimeta p que instruimur motu ire remediare qui q3 plerumq insurgit ppt' ipiq vx oris indiscam locuto3 q' eam debemq mo debito supportare Et ideo pius corrigi d3 monicio nibq et scptura3 exhortacio nibus Si autem incorrigi lis est tunc supportanda e lingwa tacende papue qn in alijs e vtilis et hoc e q' intendit auctor dum dicit vxoris lig wam quai velit dice expostie Si vxor tua vicia loquat' t' incitit ipam debes paciet' sustine Si alis e utilis tuis ne gocijs q' tuc vtus e ea sustine nec eidem rudere Jmo Scdm monitum apli Jacobi pi° c° primus ad audiendum tardus ad loquend' et tardus ad iram Et hic me meto fre vxoris lingwa i garrulitez si est feugi i tuis vtilis rebus pato sibi Ramq3 malum e no velle pati et p pmi ssorum intelligencia e sciendu

q duo sunt pp(ter) que vxoris
ligwa maxime qu e fugi sup
portanda z ac etc patient tol
leranda p^m est natura scdm
est antiquor exa pp(ter) pmude
sciendu q phus pmo politic d^t
q licet mulier^o qsiliu sit inva
lidu ai tn velut z et citu valde
vtile ut plu^m repit^z q autem
sit vtile tali psuaderi pt roe
nam natu que mouet a summo
pncipe deo qui est artifex sum^9
no tanta cura hz de rebus p^u
valoris ideo videm^9 q natura
citius res pu valoris ad suu p
ducit complemetu sicut pz de
mala herba que citius crescit q
bona Cum g^o mulier compata
ad vuru imp(er)fecta sit quo ad vi^z
a na citq ad suu qplemetu pro
ducit^z mo ita z q aia qseqt^z
complexione corporis et ideo
sicut corpus citiq puenit ad
suu complemetu sic et op^9 aie
ut est qsiliu g^o qsiliu velox e
et citum cu^q aia magis e i ipsa
corpori et ideo qn invenerit o
pari cito et repente Et melius
e qsiliu mulieris consilio viri
Et hoc e qd pase intend^t au^or
du dicit vxoris ligwa pp(ter)
s^m narrat Sen li^o de clemencia
li v q cu quida rex no posset
cum potentia distruere i imicu
qsuluit reginam coniuge suam
que tale pbuit qsiliu d sic
qd medici facere solent q^r vbi u
sitata remedia no psunt tep(er)at
cria s seueritatem nichil aliud
psecisse nunc temptu quid dedat
tibi clemencia ignosce sz illi
Quod ille gavisus amuit de sic

to ad impleuit qsiliu postea
illi qsiliatus amicissi^m fidissimus
qui habuit heredem zc

Dilige no egra caros pie^te
parentes nec matrem offen
das dum vis bonus esse parenti

preceptu^m vj et ulti^m tercie part^s
preceptu pris preceptu e ulti^m
hui^9 tr(act)e ptis et redu(ci)tur ad
p^m scde tabule qd est de exhibe
dis bonis ut honora prez tuu
p quod preceptu pmittit^z longe
uitas vite illud obsuantibus
dum dicit Si vis esse longeu^9
sup t(er)ram hoc autem precep^m
includit^z ecia sub scda specie
iusticie s sub pietate p quam
reddim^9 debitu honore pntib^9
eo q sut pncip^m scdariu ure ppa
gacionis et p quos sum^9 in esse
pducti ad hoc autem exequendu
p pris preceptu inducat nos au^or
du dicit Dilige non egra Cu
si quis matrem offendat vulneat
prem et hoc e qd expositiue
intendit auctor d Dilige parentes
i prem et matrem caros i sueti
car(ita)te no egra i ficta ul pigra
pietate ex toto cordis affectu
nec matrem offendas du vis bo
nus i gtus et amabilis esse pa
renti i prj tuo vel moralit
expom pt nec matrem offedas
i ecclesiam dum vis bonus ee
pnti i deo Ieronimus dicit^z q^i xpm
Cum affligit prem et fugit ma
trem ignominiosus est et infelix
Quam aut sunt illi degeneres
filij qui matrem ura^z s in unitate
ecclesiam offendunt Dicendu e q
pn^x sunt omes heretici et hy
dumet simode eam offendunt

Aliqui eni sūt qui falsam de fide
catholica opinionem adinveniūt
et adinventam ptue sequūtʼ De
hīs loquitʼ Augꝰ in canoē here
ticus xxiiij q iij Alij sūt q male
sentiūt de ecclesiasticis sacrāmēt
De talibꝰ hetʼ in decʼ ad abolen
dam de hereticis Alij sūt qui male
ac puse sentiūt circa veritatem
sacre scripture Et de hīs hetʼ in
canone heresis xxiiij q iij Alij sūt
qui adversus ecclesiam romanā
agunt et eiꝰ dignitatem a dn̄o
ihū traditam auffere conātʼ De
talibus loqtʼ canon omnis xxij
d vnde sctus ambrʼ se in omibꝰ
sequi integram sctāz romana eccle
siam pfitetʼ Et omēs assentes
romana ecclesiam nō esse capt
oim nec ei tamq̄ capiti obe
diendum sūt ipo iure maiori
excomunicatione i nodati ut i can
nulli phas xix d et taliū ab
solucō solūo ptinet ad papam
vnde de talibꝰ puses filijs con
queri pt fides catholica et dicē
id canit i filij matris mee i eccl̄ie
scte pugnaverūt con̄ me Et ecē
id ysa x Nūq̄ glabit secūris
contra eum qui secat in ea aut
exaltabit serra contra eū qui
trahit eam huitʼ transsūptiue hā
in canoē inferior xxi d Et hīc est
qd dicit michilous papa in ca
none in tm d xlvij ubi dicit
q nō debent inferiores ponē os
in celū qz eorū lingwa trāsiē dz
sup trram Notandū vero ē scdm
scripturas et canones q Ecclia
quinqz modis dicitʼ vel accipitʼ
Primo dicitʼ Ecclia malignanciū
vnde in ps Ecclesiaz malignan-
cium non introibo Scdo dicitʼ Ec
clesia collectio fidelium ut de 9se
d i Ecclia et i q i In Ecclesia
Tercio dicitʼ ambitꝰ de 9se d i
de fabrica Quarto dicitʼ etiā
obvenciōes Ecclīastice ne pla v
sui c ultio Qnto corpus xpi xvi
q iiij § i Et in hoc terminatur
tercia pars metricalis etc
Ecum quicumqz
cupis deducē vita
Nec vicijs inherē
Cunn que moribus
obsunt hec pcepta
ferās semp relegenda memēto
Invenies aliq qd te vitiare in greco
visū sup de quarto speculo me
thaphorico hoc ē i tercia pte
metrica que ē quarta ps prin
cipalis libri Nūc vō 9sequēt
in hac pte metrica que est ul
tima et qūta ps libri psequē
dū ē de qnto speculo metha
phorico qd ē vicioꝝ oim abster
sium atqz penitencie impulsiū
in quo instruit auctor scolasti
cos seu alios quoslibz ingtuer
speculari ac etc inde informaū
seu reformaū debere Et hīc imn
it in hac qūta et ultima pte
hiꝰ libelli in pmo pcepto De
ricam quinqz cum sequenti
In qua quidem pte qnta pcep
seu documēta virtuosa cōplec
tunt seu hntur Ad hiꝰ eni
dencia ē sciendū q qnq̄ vii
vicia capitalia nec non et alia
qm plura ab eisdem dependēcia
pluribꝰ obsūt moribꝰ i vtutibꝰ
ut supius aliqr est deductum
Reperiūt tam q in hōc speculo lym
pidissimo s xpo dn̄o nrō fluxert

singulariter xii virtutes per quas nos
plus vicia ante dicta abstergunt
uel purgent. Unde eciam omnia a
lia quecumque sunt refellunt. Quod
tali patet declaracione videri. Tra
dunt enim astrologi quod sol per xii
signa celi pertransiens xii mirabiles
operatur effectus quod longe mirabi
liori modo sol iusticie christus tam
allegorice quam moraliter in medio
terre i. in presenti vita operatus est ut
patebit per signa singula discurr
endo ceteraque sequitur.

Primum signum namque celi est
aries. Allegorice sol in
prima etate fuit in ariete cum
abel innocens qui agnum offerens
pascualis arietis hostiam prefigu
rabat ab impio fratre occisus est.
Comprobatum vna arietis est quod super
vnum quodque latus iacere dicitur
et equaliter mutat vices quia tantum
iacet super latus dextrum quantum
super sinistrum tota enim estate ia
cet in latere vno et tota hyeme
me in latere altero. Sic sol exi
stens in illa circuli zodiaci parte
que dicitur aries facit equinoctium
et equales facit dies et noctes.
Moraliter per hoc signum scilicet arietem
notatur primam virtutem scilicet fidem per
fectam. Que autem fides virtus proba
tur seu dicatur ex diffinicione
fidei probatur. Fides enim secundum apostolum
ad hebreos xi. Est substancia sperandarum
rerum argumentum non apparencium.
In hac diffinicione dicitur substancia
i. fundamentum substans edificacione
spirituali quod gloria uel gracia. Ipsa namque
fides sicut aliqualiter iam res sperandas
in nobis subsistere per graciam et tandem
facit per gloriam sempiternam. Vel

ideo fides est fundamentum gracie
et glorie quia iam primus habitus est
virtutum. Ipsius dico non temporis sed nature.
Item fides prima virtus dicitur ad in
star lapidis preciosi qui inter lapi
des preciosos ponitur primus et co
loris viridis esse dicitur quia per
eum fantasmata effugantur.
Per hanc enim se habet equaliter homo
ad diem prosperitatis et ad noctem
adversitatis. Unde vera fides prospe
ritatem non ambit nec adversitatem
metuit sicut patet de moyse ad hebreos
xi. fide moyses grandis factus ne
gavit se esse filium filie pharaonis
Ecce quod propter fidem quam habebat
prosperitatem non appeciit. Et sequitur
magis eligens affligi cum populo
dei. Ecce quod adversitatem non ti
muit per hanc scilicet fidem totus
mundus debellatur et vincitur quia
hec est fides nostra que vincit mundum
i. Johannis v. c. Cui concordat quod habetur
in canone. Constitutionibus xxv. q. viii.
Est tamen sciendum quod vere infi
deles qui hac penitus sunt muniti
sunt ligno putrido similes quia
licet de nocte luceat de die tamen
putridum esse apparet sed si ad
lucem desperacionis adducti fuerint
et examinati inveniuntur penitus
nulli quia omni sunt spe destituti. Et
quanta mala et pericula ex infide
litate proveniant exempla se
quencia demonstrant. Nam ad hanc
causam destructe sunt civitates
mortui reges desolate regiones
et varie multis inflicte sunt mor
tes. Exempla de hiis omnibus
ad presens obticesco dolendum est tamen
valde ergo et plangendum quia est
magis fidelitas in brutis animalibus

qm̃ in hominibus. Et p q̃uis exem
complat ffuit Rome ut narrat
hystorie vnus canis qui dn̄m suu̾
nec in carcere dereliquit quo ibide
mortuo mestos dans vlulatus nec
ipm̃ dn̄m dereliquit cui compa
cientes et fidelitatem bestie atte
dentes dum panem ei porrige
rent ad os defuncti ferebat ac
ut comederet nutibus inuitabat
sed videns quod ipse non comederet
nec ipse similiter manducabat sed
ieiunus cum eo manebat Cumque
cadauer in tyberim picerent
canis ut corpus defuncti suste
taret in flumen se piecit multi
tudine Romanorum gaudente ad vi
dendum spectaculum fidei qualis
vbi hodie in hominibus tanta fi
des existit ut in isto cane appa
ruit Per hanc virtutem scilicet fidem
infidelitas illa contraria vigorose
refellitur atque in totum psternitur
quod sic psuadetur quia virtuti contrari
atur vicium Sed fides est virtus
cui contrariatur infidelitas ergo infi
delitas est vicium fidei contrarium ymo
videtur quod infidelitas non sit vi
cium fidei contrarium quia secundum Greg
septem sunt vicia capitalia ad
que omnia pctā reducuntur sub
nullo autem horum videtur contineri
infidelitas ergo infidelitas non est
vicium fidei contrarium Huic contrario
respondetur quod infidelitas dupliciter acci
pi potest vno modo secundum puram nega
cionem ut dicatur infidelitas
ex hoc solum quod non habet fidem Alio
pt intelligi infidelitas secundum
contrarietatem ad fidem quia scilicet quis
repugnat auditui fidei vel etiam
contempnit ipam secundum id ysa j. Quis

credit auditui nostro et in hoc pro
perficitur racio infidelitatis et secundum
hoc est vicium Si autem infidelitas
accipitur secundum negacionem puram
sicut in illis qui nichil audierunt
de fide non habet racionem pctī sed magis
pene quia talis ignorancia di
uinorum ex pctō primi parentis est consecuta
Qui autem sic sunt infideles damp
nantur propter alia pctā que sine fide
remitti non possunt Hii autem dampnantur
propter infidelitatis pctm̄ Vnde dominus dicit
Joh xv Si non venissem et lo
cutus eis non fuissent pctm̄ non
haberent quod exponens Augus
dicit et loquitur de illo pctō quod non
crediderunt in xpm̄ etc.

Secundum signum celi est
thaurus Allegorice sol in
thauro fuit in secunda etate cum
occisis in diluuio filiis vniuerse
carnis exceptis filiis noe et u
xoribus ~~qui~~ ceperunt post diluuium
quasi quibusdam cornibus se ho
mines impugnare sicut et thauri
faciunt videmus enim quod thaurus terram
sulcando fecundat et locupletat
sic sol qui est in illo signo scilicet thau
ro terra est arabilis et agricul
ture magis congruit et aptatur
Moraliter per istud signum notatur
pacem et concordiam que in isto
seculo scilicet xpō benedicto singulariter
fulsit et eciam tamquam singulare
locale in testo sub discipulis
derelinquens dicat Jo xiiij
pacem relinquo vobis pacem
meam do vobis nec immerito si
xpus pacem tamquam singulare
iocale preciosum suis discipulis
dereliquit quia tantum est pacis bonum
quod absque pace nullum est bonum penitus

et tantu bonu q eam appetunt
omia tam celestia qm terrena et
quod e mirabilius guerra que
paci est contraria ad hc eni ut oe
bellu sumus ut ad pace pvicto
riam veniamus Cui sne optie
concordat dctm Augus ad bonifaciu
que tripliptie hnt in canoe no
li xxiii q i pmo put dicit Augus
li de ci dei pax est tatu bonu
q etc in rebus trenis atqz morta
libus nl gratius soleat audiri
nichil delectabilius concupisci nl
postremo possit melius inveniri
ad quod sm Augus li de vbis dni
ipa pax sit mentis serenitas aimi
tranquillitas cordis simplicitas
amoris vinculu consorciu cari
De concordia vo dicit Bnus p
ue res crescunt discordia maxe
dilabuntur Et in ewan o luc xi
c scbit Ome regnu in se divi
sum salutet p guerram desola
bit fz quidam semp appetunt
esse in guerra sit coru corru
pta est natura in hc similes
avibus que semp appetunt
nova pugna ut vita conservare
pnt ex preda Sunt eni multi
qui nl hnt in pace ppterea ipi
guerras cotant ut de rapi
na vivant Ram multi qi du
pdat vivit fz du timoe pdari
desinit fame miserabilit vita
finit Dicit etia doctores q ad
pacem conservandam et nutrienda
maxime valent ta pre laborz
et bonoru Pdm e acceptio nl
la psonaru Tercia e oblivio
iniuriaru De oblivione i iu
riaru optime fiat qd in hy
storiis Romaor enarrat d illo

deo concordie de quo sup in 2a
pte metta xx pcepto lit pti
te in additione p hac vtutem
refellit ac etc tergit rixa que
paci opponit quatu ad opus
unde p hoc querere aliquis poss
vtrum rixa sit pctm et pmo
videt q semp sit pctm qd sic
pbat dicit eni Aplus ad Gall
v c q rixe ponit int opa
carnis que quid qui agunt regnu
dei no possidebut go rixe no so
sut pctm sed etiam pcta mor
talia Cz aut rixa no semp sit
pctm pbat quia rixa videt
esse quoddam ~~spuale~~ bellum ptire
fz bellu no sp est pctm go nec
rixa sp est pctm Huic concio
rndet q sicut contentio impor
tat quandam condicionem vboz
ita etia rixa importat quadaz
condiaonem in factis vnd sup
i Gall v c dicit glo rixe sut
qn ex ira se invicem paciut
et no rixa videt esse quodda
pvatu bellu qd int pvatas
psonas agit no ex aliq publica
auctte fz mag ex in ord mata
volunte Et ideo rixa semper
importat pctm in eo q qui al
teru invadit i iuste est pctm
mortale Inferre eni nocumtu
pximo in ope manuali no est
absqz pcto mortali in eo aute
qui se defendit pt esse si pcto
et quqz cum pcto veniali et
quqz cu pcto mortali sm divi
sum motum aimi eius et divi
sum mod se defendendi Nam
si solo aimo repellendi iniuri
am illata et cu debita modea
tione se defendat non e pctm

concordia [margin note beside "et bonoru"]

nec ppe dici pt iniuria ex pte ei9
Si vero cu aio vindicte vel odio
uel excessu debite moderacois
se defendet semp est pctm sz est
veniale quidq qn aiui9 leuis mo
tus odij vel vindicte se i miscet
uel cu multu excedat moderata
defensionem mortale aut qn ob
firmato aio con impugnante insur
git ad eu occidendu vl gnut le
dendum pp pmissorum intelligen
seu declaracon tam de iure nali
qm etiam canonu et legu e sci
endu q quilibz vim vi repellere
pt dum tamen in gtinenti et cu
moderamie et inculpate tutele
i q tutela illa moderata et si
culpa sit nec sit ad sumenda vin
dictam sz ad i iuriam ppulsanda
siue a se siue a socio ar xxiij q
iij non i ferenda et c ultio Et
siquidem vis sine i iuria sit in
psonam et tuc pt vis repelli p
iustu sit illata iam licitum est
occide insidiatem uel etia q vult
occide si alit nō pt manu eius
euade ff ad l aq l iiij et Et
sic patet veritas questi
Tercium celi signum e gemi
alleg° sol in gemini in c
cia etate fuit cum sub abraha
duo ppli ceperunt ab inuicem
separi et mete circusisione distig
wi vnde abraham duos filios
habuit et rebecca geminos huit
in vtero Gen xxv Videmus
eni q qn sol est in tali signo
virtu ad fecundandu inferiora
geminat vl quia in estate cu
noctes sunt breuissime qn vna
ps illi9 gstellacois occidit ps
anterior orit et ascendit et io

dicut poete q illoru geminoru
et fratru fructuum quos fabu
le vocant castorem et pollucem
vnus celos et alter inferos po
ssedit Moralit istud signum de
notat caritatem que pncipue
in xpo speculo lympidissimo
fulsit et dicit relucere cu ipe
ide caritas pfectissima et pfissima
pdicet Vnde io i Joh iiij Deus cari
tas e et qui manet in caritate
in deo manet et deus in eo q
quide in nobis spu scto pstante
ad fecundandaz vitam nram
spualem geminat in dilectione
dei et ps anterior ascendit supi9
sz amor dei Alior posterior est
inferi9 sz amor pximi vnde nc
pximus sine deo nec de9 sine
pximo diligit vt i Joh iiij Et
hoc madatu hem9 de deo ut q
diligit deu diliget et fratrem suu
p hanc pclarissima virtutem
repellunt odiu et inuidia q du
o vicia sunt huic maxime di
recte opposita et sumu honorem
et amorem impugnancia cotra e
nature contrariu sz hoiez su fratrem
et pximu suu odire qd sic p
bat nam constat q similitudo
in rebus singulis tm mutui amor
existit vnde Sap i° Ecci xiij dt
q ome aial sibi sile diligit ma
ior e gtinencia et silitudo vni9
hois ad alteru qm bruti ad
brutum et rone pncipij ge
nerant et racione ultimi fis
q oms homines ab vno solo hoie
sunt ad vnu tm fine facti Sed
aia ha, dupx pncipiu huerunt /bruta/
et ad fines diuersos homib9
data sunt sicut gnia fnaca aia litu

etiam eius[dem] gn̄us nobis ostendit
et in instinctu nature maior amor
hic inter homines debet vigere quam inter
alias creaturas propter vnitatem generis vnio
ferme odire est contrarium nature et
hanc etiam sententiam confirmat Augustinus
in quodam sermone de penthecoste hortans
nos ad fraternum amorem et mutuam
caritatem dicens quod inter alia creata
homo habet insitam naturaliter vnitatem
nunquam deus dicit ibi Augustinus de aue
vna fecit omnes aues nunquam de vno
pisce fecit omnes pisces de vno
equo omnes equos de vna bestia
omnes bestias nunquam non multas simul
terra produxit et multiplicis fetibus
multa compleuit ventum est ad ho-
minem faciendum et factus est vnus
de vno genus humanum homo omnia ad vnum
Ex hoc concludit ibi augustinus quod homo
naturaliter habet insitam pacem quia
naturalem habet insitam vnitatem

Quartum celi signum est cancer
Allegorice sol erat in can-
cro cum deus eduxit populum suum is-
rahéliticum de egipto precedente
eum in nocte columpna ignis ut
illuminaret et de die tegendo nu-
bem propter calores solis ut eum
igne legis illuminauit qui quasi can-
cer retrogradus xl^{ta} annis cir-
cuitum fecit et sepe corde redibat
in Egiptum ut habetur in Exo. vbi
vide quod sol in isto signo existens
et illam partem zodiaci peragens
facit retrogradationem nimium gradus
tamen moraliter in hoc signo virtus
modestie denotatur que modum
ponit ut homo exterioribus
moribus et ornatu nimio non
excedit sed potius in se ipso in men-
suram debitam se retrahat et licet

homo a fortuna ditetur nobilitetur
et honoretur semper tamen debet re-
trogradi proximum statum considerando
et quod fortuna volubilis est Et
hoc est quod ad philippenses iiii scribit
Apostolus modestia vestra nota sit
omnibus hominibus hec virtus in christo
speculo lucidissimo fulsit perfecti-
ssime quia in omnibus actibus suis mo-
dum et formam virtuose viuendi
nobis tribuit quia in omnibus medium
tenuit et mensuram Ex hac vir-
tute ad instar speculi mundi secundum christi
informam omnem inordinatam
atque superfluitatem repellere et
mensuram debitam in omnibus
tenere Vnde hinc supra occasio-
ne potest de tali questione inuestigari
vtrum circa exteriorem apparatum pos-
sit esse virtus vel vicium hanc questi-
onem format beatus thomas secunda secunde
q. c. lxix. in. qua quidem videndo
concludit quod corporis rebus exterio-
ribus secundum quod modestiam exterio-
ri apparatu consistit non est aliquod
vicium sed ex parte hominis qui immode-
rate vtitur eis que quidem immode-
rancia potest esse dupliciter Vno quidem
modo per comparationem ad consuetudi-
nem hominum cum quibus aliquis vi-
uit vnde dicit Augustinus iii confessionum que
contra ~~homines sunt et~~ hominum mo-
res flagicia pro morum diuersitate
vitanda sunt ut pactum inter se
ciuitatis et gentis consuetudine
vel lege firmatum nullatenus aut
peregrini libidine violetur Turpis
est enim omnis pars que suo non
congruit vniuerso hinc transsump-
tiue vt in canone Aure con-
mores viii dicit Alio modo potest esse im-
moderantia in vsu talium rerum

ex inordinato affectu utentis ex
quo quidem contingit quod homo nimis
libidinose utatur sive secundum consuetudinem
eorum cum quibus vivit sive etiam
preter eorum consuetudinem. Unde Augustinus
dicit in iii De doctrina christiana in usu
rerum abesse oportet libidinem que
non solum ipsa eorum inter quos vivit
consuetudinem nequiter abutatur sed
etiam sepe fines eius egressa
feditatem suam que inter claustra
morum solempnium latebat flagitio
sissima erupcione manifestat. Con
tingit autem ista inordinatio affec
tus triplicater quantum ad superhabundan
ciam quam ad presens non prosequor
brevitatis amore sed remitto ad sum
mam et questionem predictam. Ad hanc
virtutem auctor inducit utrumque
quia et hic supra in prima metrali parte
precepto iii ~~et~~ virtutem primam
et in tercia parte metrali precepto
xxi. Inter dominas

Quintum celi signum est leo.
Allegorice sol in leone
fuit tempore regum Israel. Leo est rex
bestiarum unde catulus leonis Iuda
Genesis xlix et exponit de David
ubi notandum secundum Ysidorum leo est forti
ssimum animal et maxime calidi
potissime in parte anteriori, sic pectoris.
Sic sol intrans id signum in prin
cipio ferventius in emisperio radios emit
tit ferventiusque quam in fine. Moraliter
virtutem benignitatis designat
quia benignus est bono igne amoris
generatus ad benefaciendum proximis et
assensus in tantum quod flamma amoris
quo intus incipit in corde tamquam
in principio operis plus valet et fa
ctorem velle facere quod possit fi
naliter opere adimplere. Ad Ephesios

iiii. Estote ad invicem benigni. Hec
autem virtus fulsit in Christo specu
lo lympidissimo adeo quod ipsius benignitate
peccatorem ad penitenciam adducit. Ad Ro. ii.
Item de ipsius benignitate quo ad salu
tem nostram idem apostolus ad Tytum iii.
scribit dicens. Apparuit benignitas
et humanitas salvatoris nostri dei
non ex operibus iustitie que fecimus
nos sed secundum suam misericordiam salvos nos
fecit. Quem Iohel ii scribit. Beni
gnus misericors et paciens et multe
misericordie prestabilis super malicia. Per hanc
virtutem sive benignitatem informat
auctor tenere et hic supra in precepta
li parte precepto xli Blandus esto.

Sextum celi signum est virgo.
Allegorice sol in virgine fuit
quando iuxta propheciam Ysaie vii Virgo
concepit et filium peperit et est magis
in quo sol non mansit uno mense
sed cum descendit iste sol sive Christus
in signum salutis. Ezechie sive generis
humani Ysaia xxxviii. Hic nota quod
quando sol est in isto signo suo calo
re humores consumit et a suo fructu
terra efficitur sterilis. Sic virgo in
virginitate sterilis est excepta
virgine gloriosa. Moraliter per hanc
virginem intelligo castitatem vir
ginalem que calore divini amoris
adusta amores lubricos sic in
carne consumit ut sterilis maneat
a generacione carnali et uberior
et fertilior stat in fructu spirituali.
Ysaie l. Letare sterilis que non paris.
Hec virtus in Christo speculo lympi
dissimo singulariter fulsit quia prout
asserit Leo papa Christus virginitatem
est filius virginis super omnia que dici potest
hanc virtutem laudabilem reddit
quod ipse salvator humani generis

de mundissima virgine nasci voluit. Et sibi placuit et quod ipse virgo in se permansit et quod pre ceteris discipulum amavit quem virginem de nuptiis carnis abstraxit. In tantum virginitas placuit quod pro speciali hospitio uterum virginalem accepit in quo sibi nature assumpte nuptias celebravit. et ad hoc exemplum est unicornius quod tante dicitur esse feritatis quod capi vel teneri non possit quia et deus a nobis offensus fuit. erat hominibus ferus ut nullus posset placari muneribus. Unde cum puella virgo mittitur ad desertum dum eam unicornius respiciat mox omnem feritatem deponit quia dei filius dum virginem totaque mundicie aspexit mox feritate deposita de celis advenit et de ea naturam hominis sibi copulavit. Hoc est contra opinionem Iovinianum qui posuit virginitatem non esse matrimonio preferendam qui quidem error destruitur seu refellitur exemplo Christi ut est dictum qui matrem virginem elegit et ipse virginitatem servavit. Et etiam ex doctrina apostoli qui prima ad Cor. 7 virginitatem consuluit tamquam melius bonum dicens. Qui virginitatem suam matrimonio iungit bene facit et qui non iungit melius facit. Hoc etiam probatur ratione quia bonum vite contemplative prefertur bono active. virginitas autem ordinatur ad bonum anime scilicet vitam contemplativam quod est cogitare ea que sunt dei. Coniugium autem ordinatur ad bonum corporis quod est corporalis multiplicatio generis humani et pertinet ad vitam activam quia vir et mulier in matrimonio viventes ~~sepe~~ necesse habent cogitare que sunt mundi ut patet

prima ad Cor. 7. Unde indubitanter virginitas preferenda est continencie coniugali. Sed notandum quod hanc virginalem continenciam nullus licet velle habere potest nisi a deo privilegio singulari fuerit premunitus quod probat apostolus ad Cor. 4 dicens quod non habemus hunc thesaurum scilicet virginitatis in fictilibus vasis scilicet fictilibus. De fatuis virginibus et prudentibus vide supra in secunda parte metrica precepto [illegible] nec te collaudes circa medium.

Septimum celi signum est libra. Allegorice sol in libra fuit in passione Christi qui in statera crucis positus fuit meritum passionis et peccata nostra unde tempore passionis cantat ecclesia statera facta corporis predaque tulit tartaris. Nota secundum Ysidorum quod libra est instrumentum ponderandi quia sol in illo signo existens dies adequat noctibus sicut res bene adequatur ponderi in statera. Unde ibi fit equinoctium autumpnale. Moraliter libra est mansuetudo que dum iras comprimit mala et illicita a proximis equo animo ferens constanter facit vel dies noctibus adequantur quia iniuriam nocumentum corporale mansuetudine pensatur premium eternale. Sacio post Christum mansuetudine suscipite in scriptura verbum quod potest salvare animas vestras. Hec virtus perfectissime in Christo speculo limpidissimo fulsit quod triplex apparet scilicet quod triplex mansuetudo reperitur et est a natura. Unde dicitur proverbium quod homo est animal mansuetum natura. Quedam autem a gratia que est virtus infusa. Psalmus 24 Mansuetis autem dabit gratiam. Et quedam ab humana ~~gratia~~ industria sicut

animalia domestica dicimus mansueta
et manusueta Sic moraliter xpus
primo dicitur mansuetus a natura di-
na quia naturaliter deus mansuetus est
et mitis Secundo dicitur mansuetus
a natura humana quia de mansueto
patre scilicet david natus unde ps memento
domine david et omnis mansuetudinis
eius Secundo fuit mansuetus a gratia
spiritus enim sanctus qui eum a deo unxe-
rit mansuetum cum totaliter fatetur ysaie
lxi Spiritus domini super me eo quod un-
xerit me ad annunciandum mansue-
tis misit me Tercio factus est man-
suetus a magna experientia quia
longo tempore inter infirmitates est
expertus et ideo factus est mansuetus
ideo inter necessitates et infirmitates
ei ostendere debemus et eius contra nos
iram implorare hoc facere docet
ille qui habita sanctus sophonie ii c d
Querite iustum querite mansuetudinem
per hanc veritatem tegitur seu refre-
natur iracundia que ei directe oppo-
nitur quia de xpo ysaie xlii quod
turbulentus non fuit sed semper si-
militer et paciens fuit et ad hoc assi-
milari non possumus et debemus
maxime in appetitu boni sed in
modo appetendi ei omnino assimilari
non possumus quia in deo non est
appetitus sensitivus sicut in nobis
cuius motus debet racioni deservire unde
Gregorius dicit in v moralium quod tunc
robustius loco racio contra vicia ex-
igitur cum ira subita racioni famu-
latur hanc virtutem tenere docet ali-
ter supra in spirituali parte xli precepto
servanda esto C D per totum Et
ibi de ira mansuetudinis satis invenies

Octauum celi signum est scorpio
Allegorice per in scorpione

fuit Postquam ascendit xpus vere
sol iusticie in celum reperiant in
deos vel in scorpione quia in inde
ob detractores conuersatus est Un-
de eo dicit potuit id Ezechielis ii
dicitur Cum scorpionibus habitas
scorpio cum retraxerit caudam
aculeo corpus humanum pungit quia
tunc sol declinans minus calefaciat
unde aer distemperatus et frigidi-te
acto ledit et pungit ut ysidorus dicit
Moraliter scorpio est continentia que
quasi caudam habet scilicet que aliquis ac-
ter pungit et licet aliquid ex tempta-
tione ledat nos tamen si non
consentit occidit ad Ro viii Si
spiritu facta carnis mortificaveritis
vivetis Hec autem virtus perfectissime
in speculo lympidissimo xpo
fulsit Ad hoc autem ut circa conti-
nentiam plenior habeatur notitia
est breviter attendendum quod triplex
continens reperitur scilicet virginalis vi-
dualis et coniugalis De virginali
infra ad partes quia supra in vi signo
satis habitum est Secundo de continentia
viduali scribit Jeronimus epistola xciiii
quod ipse volumus scire quales esse
debent vidue legimus Ewangelium in
luca Erat inquit anna vidu-
a ab adolescentia ad lxxxiiii
annos et non recedebat a templo
diebus neque noctibus Secundo
similiter vidue sareptane que
sue et filiorum saluti helye pre-
tulit famem iii Regum xvii legi-
Judith viduam ieiuniis confectam
et habitu lugubri sordidabat quia
non lugebat sed virum Judith viii
Ubi notandum secundum albertum quod x
modis dicitur vidua Prima dicitur
quedam vidua corpore sed in honesta

mēte i. ad Cor. v. Vidua que in de
licijs viuit mortua est. Et est quedam
vidua corpore sed nupta mente et
hec compatitur coniugatis. Et est quedam
vidua corpore et mente et de talibus
dicit apostolus ad Thi. v. Viduas ho
nora que vere vidue sunt. Certo
eciam modo dicitur vidua que talis
eciam est tereno auxilio destituta
Et in istis duobus ultimis modis
dictis viduis debetur fructus sexagesimus
Sequo autem xiiij Virginibus co
petit fructus centesimus ut tho. po
in x° dis. xliiij. Tercia continencia
dicitur coniugalis que vere dici potest
continencia si sit debito modo seruata
et temperata iusticie freno cohibita
ut non fiat propter carnis lasciuiam
ipsius forte fremendam sed pocius ad
prolem generandam ad diuinum cultum
Dicam vehemens amator vxoris
adulter est Non enim est vxor ut
meretrix tractanda sed cum honesta
te et reuerencia tangenda De hac
materia vide latius supra in psal
tali parte x precepto Coniuge ama
et ibi satis de hoc Per hanc virtu
tem refellitur seu tegitur incon
tinencia que continencie opponitur
Unde circa hoc vicium queruntur tria
Primo vtrum incontinens plus peccet
quam intemperatus Secundo vtrum incontinens
ire peyor sit quam incontinens concupiscencie
Tercio vtrum incontinencia sit peccatum
Quo ad primum questitum respondetur quod
peccatum secundum Augustinum principaliter in volu
tate consistit voluntas enim est
qua peccatur et recte viuitur Et ideo
vbi maior inclinacio voluntatis ad pec
candum ibi est grauius peccatum In eo autem
qui est intemperatus voluntas inclinatur
ad peccandum ex propria electione

que procedit ex habitu per consuetudi
nem acquisito In eo autem qui est in
continens voluntas est ad peccandum
ex aliqua passione et quia passio
cito transit habitus autem est qualitas diffi
cile mobilis Unde est quod incontinens
statim penitet transeunte passione
quod non accidit de intemperato quia ymmo
gaudet se peccasse eo quod peccatum
est sibi facta connaturalis secundum habitum
Unde de hijs dicitur Prov. ij. qui le
tantur cum malefecerint et exul
tant in rebus pessimis Unde patet
quia intemperatus est multo peyor
quam incontinens vt eciam philosophus dicit in
vij° Ethicorum Quo ad secundum questitum
respondetur quod peccatum incontinencie dupliciter
considerari potest Uno modo ex passionibus
ex qua racio superatur Et sic incon
tinencia concupiscencie est turpior quam in
continencia ire quia motus concupiscencie
est in maiori moderamine quam motus
ire Et hoc propter causa que philosophus
tangit in vij Ethicorum Primo quidem
quia motus ire participat aliqualiter
racione inquantum scilicet iratus tendit
ad vindicandum iniuriam sibi factam
sed non perfecte quia non intendit
debitum modum vindicte Sed motus
concupiscencie totaliter est secundum sensum
et nullo modo secundum racionem Secundo quia
motus ire magis consequitur corporis
complexionem propter velocitatem
motus coleris qui intendit ad iram
Unde magis est in promptu quod ire
qui est secundum complexionem corporis
dispositus ad irascendum irascatur
quam ille qui est dispositus ad concupi
scendum concupiscat Unde frequenter
ex iracundis nascuntur iracundi
quam ex concupiscentibus concupiscentes
Quod autem procedit ex naturali corporis

disposicione reputatur magis veie
dignum Tercio quia ira querit manifeste
operari sed concupiscencia querit latebras
et dolose subintrat uel subintrat
Quarto quia concupiscens delectatur
operari sed iratus quasi quadam tristicia
precedente coactus Alio modo considerando
est peccatum incontinencie quantum ad
malum in quod quis incidit a racione
discedens et sic incontinencia ire est
ut plurimum gravior quia dicit in ea
pertinent ad proximi nocumentum
Quo ad tercium questitum respondetur
quod incontinencia potest attendi circa aliquod
tripliciter uno modo proprie et simpliciter et sic incon
tinencia attenditur circa concupiscencias
delectacionum tactus sicut intemperancia
et hoc modo incontinencia est peccatum
dupliciter racione uno modo ex eo quod inconti
nens recedit ab eo quod est secundum
racionem Alio modo quia se immergit qui
busdam turpibus delectacionibus
Et ideo philosophus VII Ethicorum dicit quod
incontinencia vituperatur non solum
sicut peccatum quod scilicet est ~~processum~~ prece
ssum a racione sed sicut malicia quedam
inquantum scilicet pravas concupiscencias sequitur
Alio ~~quod~~ incontinencia dicitur circa aliquod
quidem proprie inquantum homo recedit ab
eo quod est secundum racionem sed non
simpliciter puta cum aliquis non servat
modum racionis in concupiscencia honorum
divitiarum et aliorum huiusmodi que
secundum se videntur esse bona circa
hec non est incontinencia simpliciter sed secundum
quid Et sic incontinencia est peccatum
non ex eo quod aliquis immergit se pra
vis concupiscenciis sed ex eo quod
non servat modum debitum racionis
eciam in concupiscencia rerum per se appeten
darum Tercio incontinencia circa ali
quid non proprie sed secundum consuetudinem

puta circa concupiscencias virtutum circa quas
potest dici incontinens esse per similitudinem
quia in ipsis non potest quis male uti
Et quia sicut ille qui est incontinens
totaliter inducitur ad concupiscenciam malam
ita aliquis dicitur per concupiscenciam bonam
que est secundum racionem et talis incontinencia
non est peccatum sed potius ad perfectionem virtutis

Nonum celi signum est sagitta
rius Allegorice sol fuit in
sagittario quando deus sagittavit predicacionem
verbi dei gentes per apostolos sagittan
dum in omnem terram exivit so
nus eorum Ubi nota quod sol in isto
signo ponens ad nos mittit quandoque
pluvias et nives Moraliter sagitta
rius denotat pacienciam que quandoque
persecucionum pluvias tribulacionum
et nives afflictionum suscipit atque
portat Proverbiorum xvi Melior est pacien
tis vir viro forti Hec enim virtus
in christo speculo lympidissimo
singulariter fulsit nec non in ipsis apostolis et
alios tenendam docuit dicens Luce
xxi In paciencia vestra possidebi
tis animas vestras unde in eius com
mendacionem super eodem verbo dicit quod
paciencia est custos et radix omnium
virtutum Notandum vero est quod paciencie
opponitur impaciencia directe quod
est vicium provocativum ire nichil po
tens adversi portare tales sunt
impacientes qui dum tacti non
sunt pacientes esse pretendunt
ut pulchra de paciencia dicunt
sed pulsati ad modum vestuce clamare
incipiunt et non solum verba pro verbis
addunt sed addunt et facta si possunt
De paciencia quid sit require Thomas 2a
2e q. c xxxvi articulo 1 sicut dicit Augustinus
libro de paciencia, Paciencia est qua
mala equo animo tolleramus ne animo

iniquo bona deserimus per que ad
meliora deueniamus pro declara
tione virtutis paciencie magis
in speciali est de tali questione que
rendum vtrum iniurie semper sint pa
cienter sustinende huic questioni bre
uiter respondetur quod mali tollerandi
sunt a bonis in hoc ab eis iniurias
proprias pacienter sustinent secundum quod
oportet vnde super primo Cantic ij
Sicut lilium inter spinas dicit glosa
non fuit bonus qui malos tollera
re non potuit vnde autem tollerent
eos ut sustineant iniurias dei
et proximorum vnde Crisostomus super Mt
in Omelia xxvj proprias quempiam esse
pacientem laudabile est iniurias
autem dei dissimulare impium est hoc
tamen intelligendum est quando iniuria
illata persone ad solam personam per
tinet tunc enim pacienter sustinendum
est Quando autem redundat in iniuriam
dei et ecclesie tunc debet aliquis ut propriam
iniuriam ulcisci utputa de helya qui
fecit ignem descendere de celo super
ipsos qui venerant ad ipsum capi
endum iiij Regum primo Similiter helizeus
maledixit pueris ipsum irridentibus
iiij Regum ij Et siluester papa excom
municauit eos qui ipsum insequebantur mere
lixit ut xxiiij q iij Breuissimus
huiusmodi enim precepta paciencie sunt
secundum preparacionem animi ut dicit Augustinus
in libro de sermone domini in monte hanc
etiam virtutem tenendam et am
plectandam docet auctor supra
in prima parte metrica precepto de
cesimo viij° Crucem superare

Decimum celi signum est aqua
rius Allegorice sol tunc
fuit in aquario quando deus aquas
doctrine per doctores effudit Sicut
per Augustinum Gregorium ambrosium Ieronimum
et alios quamplures quod fuit
post doctrinam et apostolorum predica
tionem vbi nota quod iste aquarius
secundum fabulas fuisse videtur primus
dina decorum eorum manibus aquam
fundens ideo tamen vrna in manibus
sed secundum veritatem dicitur aquarius
quia quando sol est ibi aer conuertitur
in aquas pluuiales et fiunt plu
uie plusquam in alio tempore secundum quod
dicit ysidorus Moraliter aquarius
sunt dei bonitate per quam graciam
et miam habundant effundere et
prestare facit quod bonum ut dicit ysidorus
est sui ipsius diffusiuum Sed nota
quod in christo speculo lympidissimo
fuit triplex misericordia secundum quod misericordia
dei tribus modis dicitur secundum
Ethicorum primo dicitur misericordia quasi miseri
am cordis diuidens sic accipitur
in illa autem celi non indigent
misericordia quia in eis non est miseria Et
secundum hunc modum misericordia solius est in terra
Secundo dicitur quasi mittens seorsum
rigorem cordis sic accipitur ibi
misericordia et veritas obuiauerunt sibi
nam veritas secundum rigorem procedit
sed misericordia seorsum mittit hunc rigorem
remunerans super meritum et pu
niens citra condignum sic est
etiam misericordia in inferno Tercio
dicitur misericordia quasi mira suauitas
rigans corda sic misericordia maxime
est in celo licet deus sit iustus
et misericors tamen dicitur ei proprium esse
potius misereri quam iustum esse quia
nichil requiritur ad complendum
opus misericordie nisi voluntas eius Sed
ad complendum opus iusticie requi
ritur etiam ex parte hominis exi
gencia meritorum ymo etiam diuina

pt̃ in effectibus visitacoȝ dat em
xalb virtu dimittendi tam pcti
reatum quam sequelas pcti de
quibus duob; ps eẽ in ppitiatur
omnibus iniquitatibus tuis quo
ad pm qui sanat oms infirmites
tuas quo ad sdm item offert sit
gram et hoc dupx qꝛ iiuc in spe
et tandem in re de hijs in ps
qui replet in bonis desiderium
tuu quo ad pmu et renouabiꝛ
ut aquile iuuetus tua quo ad 2m
Item deus ex vna patiet pcto
res expectat benigne rnocat
vltisa dissimulat de ultis pe
culis liberat gram liberalit do
nat datam multiplicat multi
plicatam conseruat et ꝯsuata
in celo pmiat Item ex misericor
dia deus pctorem ad se redeun
tem hylarit suscipit ad pmaz
cor emollit offensam cito dimit
tit iniurie pctꝰ remissionem
cito nõ meminit Item ex vna
dat deus adusa ut pctm pur
get dat pspera ut ad amore
puocet dat sacta ut meritum
accumulet dat pcepta ut po
ditat Item ex vna existentes
a se reducit cadentes erigit
stantes tenere nõ desinit p
ueniẽtes in glam introducat
p hanc vtutem refellitꝛ in
ima q rẽe ei opponitꝛ et h
s i ima malos effectꝰ pducit
qꝛ homis cor indurare facit
et cor durum male hebit inom
issimo Et ẽ cor durum pm Bn
qd nec compuccon scinditꝛ nc
pietate mollitꝛ nc pabꝰ inch
natꝛ ve ima hodie recessit
ab aula et regnat crudelis sem

ra mortalisq; duricia sub iusto
mana clamide palliata ꝛc

Undecim celi signũ ẽ capri
cornus allegorice tuc sol
fuit in capcorno qñ seua erat
martirum pscucto tpe tyranoȝ
qñ pctoꝝ cornua extollebatꝛ
vbi nõ q i d aiat ẽ potes cor
nibus ita qñ sol ẽ in isto signo
tuc fit solsticium hyemale et
tuc ascendẽ incipit vsus supio
rem arietem et vsq; ad cancrum
Moralit hc signũ denotat spu
ale gaudium qui vm metꝰ gau
dium non sentit pꝰ supma et su
piora petit ascendendo p desi
derium et vtutes sꝫ in spiritual
bus gaudereo ad phil iiij Gau
dete in dño sꝫ Sen fundamentu
bone metis est non gaudere va
nis ad suma puenit qui scit
qñ gaudeat p hoc spuale gau
dium quod ẽ vm et pfctm gaudim
mudiale rfellitꝛ qd vena est
flm tristorum nc nõ et cordium
om afflictm Aꝛ aut mudi gau
dium sit flm ex subsequetibus
appebit vnde si quis diligeter
inspiciat q in mudo de aliquo
gaudeꝫ fallitꝛ qꝛ pꝰ scribitꝛ
risus dolore miscebitꝛ et extrema
gaudij luctus occupat Et au
hoc ꝯtor Amphoꝰ d risus i
mudi gaudium ẽ de mortifero
s risus et gaudium de deo est
de salutifero ad hoc aut optie
facere pt qd ponit ie optimꝰ
medicus sampion d q queda
vene sut in humano corpe q
si incidunt hõ statim puocatꝛ
ad risum et tm ridet q riden
do moritꝛ Moralit vene in quibꝰ

vita spualis consistit e amor eter
norum et timor suppliciorum Sed
aduersarius hab venas in homine
conat psidere sic qz ne de pa
disi gaudiis nec de tartareis sup
pliciis pmeditare aliqualit sinit
et istis sic magis homo de mundi
felicitatibus et applausis tpalibus
gaudet atqz ridet et sic ridendo
fallit i. morit qz ubi in tali gau
dio et felicitate ppetuari spabat
repente et insperate morit et
sic omis gloria eius tollit desi
et euanescit Sra nichil inuenerunt
omes viri diuitiarum in manibus
suis ps Et Job xxvii Diues cum
dormierit nichil auferet secum cum
aperuerit oculos suos nichil inve
niet Secunda ecce gaudet in multitudine
deliciarum et istud e similit vanum
qz in momento transeunt ysa xl
Gloria eius qz flos feni Tercia
insup gaudent in multitudine dignitatum
et hoc e valde stultum qz tande
affligit apok xviii Quantum glorifi
cauit tantum date ei tormentum
Et osee iiii Gloria eorum in igno
miniam comutabo qz nunc gaudet
ad sonitum organi et ducunt in bonis
dies suos et in puncto ad inferna
descendunt Job xxi Reuera ta
les qui sic indebite de rebus te
poralibus gaudent symee sunt
similes dicunt naturales qz symea
videns lunam plenam multum
gaudet et tunc magnum solatium
facit Sz cum videt lunam vacuam
et cornutam in mestitiam tristat De
moralit pdicti p omnia faciunt
Qualiter aut sit mundiale gaudium
clare ondit Augus d Verum est
seculi gaudium breuit dico Seculi

letitia est impunita nequitia s
luxuriari in spectaculis ingurgitari
ebriositate ingurgitari turpitudine
fetare et non mala pati et hoc
gaudium deterius est dolore Et ideo
h fallax mundi gla digne respuit
ipe eius qualiscumqz status nomine
plus h anxietatis qm iocunditatis
dum venditas qz dicit qz p una
delectatione mille pyacones h
tur Unde Gregorius in canone ner
in xiiii q dicit qz ome qd homo emet
plus mercibus afficit qz hono
ribus gaudet Et ideo initio respu
endum et ad verum gaudium est to
liter inherendum quia sicut dicit
Basilius qui ex desiderio ad sup
na suspirat gaudia psentis vite
oblectamenta non amat Hanc sa
lubrem doctrinam auctor docet
tenendam in pcepto xiiii Si fa
mam suare cupis & cetera medium
et sup cetera pte metra pcepto
xiiii Antepone tuis & cetera finem
Duodecimum celi signum est pi
scis Allegorice sol in pisce
erit usqz in finem mundi qz homines
in quos fines seculi deuenerunt
recte piscibus compant in aquis
voluptatum deliciarum et cupidita
tum gaudentes ubi nota qz qn
sol est in isto signo sit piscium ge
neracio et fetatio qz calore so
lis ascendunt et humores dissol
uent solent tunc pisces fundere
semen suum Moralit iste piscis
longuitatem et in bonis stabilem p
seuerantiam signat p quam homo
ad modum piscis in aqua viuit
et non desistit qz qm diu magis
tribulationum viuit deum p spem
pmii expectare debemus Augus

non negatum putes quod non
dum accipis si differt non aufert
Et Gregorius nemo qui tardius au
dit ardeat quod a superna gloria ne
gligat Hec autem virtus scilicet perseue
rancia est omnium confirmatiua et
postremo ultimo quietiua qua sola non
habita frustrantur omnia que sunt ad
obtinendum vitam eternam Iterum
finis habitus que sunt ad necessitatem
finem imponit et ex fine laudem
accipit bonitas rerum omnium quia cuius
finis bonus est ipsum quoque bonum
est Et cuius finis malus est ipsum
utique malum est frustra ergo con
tingit alias omnes virtutes habere
nisi ad unum finem contingat perseue
rando peruenire quia ergo sola
perseuerancia nos fini coniungit
et inseparabiliter illi unit ad hoc esse
debet omne studium hominis ut quod bene
incepit perseuerando firmat et
consumet Constat ergo certissime
nec est contrarium inuenire quod est
realis bonitas omnis que pendet
a fine quia ergo perseuerancia nos
fini coniungit ipsa sola de potestate
exsistit que corona felicitatis in
vadit Et hoc est quod beatus Bernardus
dicit Nouerat dyabolum perseue
rantie inuidere qua sola virtu
tem nouerit coronari Et idem
Bernardus ad Januensem de perseuerancia
dicit tolle perseuerantiam nec
obsequium mercedem habet nec bene
ficium gratiam nec fortitudo laudem
Ad hanc ergo obtinendam omni cre
aturarum mouet exemplum quia nulla
omnino est creatura siue in terra
locata siue in horum medio con
stituta que non perseuerat in eo
quo ordinata est a deo Iterum celum
et urbes singuli planetarum a suo
motu non desinunt sed uniformiter
perseuerant in eo quod inceperunt donec
ad finem perueniant ad quod sunt depu
tati nunquam sol et luna cessant per
seuerare nunquam ignis cessat calefacere
et lucere nunquam aer cessat terras suas
circuire et animalibus spiramentum
tribuere nunquam mare desinit aquas
per venas terre transmittere fontes et
flumina generare et eadem iterum
recipere Iterum nunquam terra desinit fructus
producere et pabulum animalibus mini
strare Et sic est in omnibus creatu
ris inuenire sed multi sunt hodie
similes miluo qui valde feruenter
predam incipit querere in principio in me
tepescit sed in fine penitus deficit
Et sic se fame mori penitus permit
tit quia multi in statu primo si non
statim assequuntur quod cupiunt uel in
aliud delictum incurrunt ad deum
redire contempnunt sed desperantes
omni periculo se tribuunt et tradunt
Sed utrum tales attendent quod
Crisostomus dicit ac etiam experientia
nobis ostendit non est nunquam pericu
losum nec insolitum in bello cadere
cadere in bello sed est valde malum
magnumque periculum post casum nolle
surgere nec etiam est magnum
bellanti wlnerari sed est valde
malum nolle medicamentum wlneri
adhiberi Et ponit ad hoc nau
te exemplum qui postquam in mari nau
fragium pertulit et omnia bona sua
amisit non tamen quiescit sed iterum
periculose se committit quousque quod
perdidit reinueniat Per hanc enim
virtutem repellitur cuius oppositum
videlicet pertinacia que est vicium
omnino contrarium quod sic probatur Primo enim

tullius in rethorica sua q ita se h3
ptinacia ad pseuerancia sicut se
statu opponitur religionem go et pti
nacia pseuerancie contrariatur
sicut quod dicit btus Greg xiij
mor ubi asserit q ptinacia oritur
ex inani gloria s3 inanis gloria
non opponitur pseuerancie go et
Solucio dicendu e q sicut phs dicit
in ho ethicorum ptinax e qui est
impudens tenens qi oio tenax
et h' idem dicit ptinax eo qm
proposito suo ad victoriam pseuerat
Antiqui em dicebat vicium qd nos
victoriam et hos phus vocat in
vij ethicorum yschiromenes i forts
stic uel ydiomenes i pre stic
q s pseuerant in pa ~~stet~~ se
tencia plus qm oportet mollis
aut min qm oportet pseuerans
aut sicut oportet ut q pseuerans
laudatur sicut in medio existens
ptinax aute vitupatur sicut sm
excessum medii mollis autem
sedm defectum et

De secunda pticula huius
qnte ptis libri ymo qr id
speculum methaphorice e pme
impulsiuum ad hanc inducat nos
auctor in sua prologo xlij Cum
quid peccaris ptinuis euidencia
sciendum e q sm qd aliqui tradit
hystorie postqm rex salomo
multa commisisset pcta correctus
tamen penitentia ibi fuit quoddam
mirabile speculum qd talis di
spositionis que res ad reuisiu
repntabat que admodo de specu
lo concauo in sua pspectiua co
probatur quia oculo in tali specu
lo respiciente facies apparent
pposter et altitudines videntur

euerse se indicat em oculis du res
exuit in speculo q dextru e esse
sinistru et quod supius e esse in
ferius et quod deorsu e esse sur
sum Vnde rex Salomon hec tres
et se cum capite deorsum videns
et cu pedibus sursum recordatus
fuit q debet mori et ex tunc
totaliter se castigat et de com
missis penitenciam pegit salutarem
et saluus e sm Jeronimum Ambrosium
Et Augus Cris et greg dicunt
eum esse dampnatum Que quam
tamen altercationis euidencia
est sciendu et p conclusione tened
at eciam pie innitandum qd asse
rit venerabilis doctor Jeronimus dme
legis interpres in comentario tiu
libri Re et palip als palipo
menon non eum adorasse ydola
dixit s3 suos suos pmisisse a
dorare destribit p trophiu qui
metronomia uitupat qm qd
fit ponitur pro quod efficatur
Et cum dicit uiuat octauianus
germanum copugnantibus militibus
vincentibus Jmpator in triclinio
palacii sedebat Jtem idem i come
Jtem tario ~~eciam~~ refert tres libros
eundem post lapsum edidisse et
pnam egisse Vnde cca fine vnius
ipse met dixit considerabam nou
issima et egi pniam quod fa
ad ppositum Beatus etiam Ambrosius
mediolanensis Archiepiscopus aug
flores in ytalia in li de pri
archis eu sctissimum memorat
dicens Sctissimus pphetarum salomon
int' cetera sic locutus 3 mors et
vita in manu lingwe eiius i utriusque
pte scilicet radiat emmencie h3 tu
vnii duo qr maxima ps doctorum

et phorum nec non et catholicorum in
hoc concordare nosiunt ut divine
miseracionis sit ei patefacta sing
qui tanta fuit sapia illustratus
et per que xpus exstitit figuratus
In hoc ergo splendidissimo specu
lo ad cuius paciam benignitate mode
stiam mansuetudine humilitatem
continenciam et pietatem nec non
et alias virtutes prenominatas spe
culari et mea virgo contemplari
et macularum viciorum maculas per
contricionem confessione et satis
factione veram laude ac etiam
tergere in huius dei significatione in la
uatorio templi erant specula
ut scribitur Exo xxxviij. trans
sumptiue i. secundum extra xxxviij ad
finem Ergo utrumque indies dne
et speculum facie dei et primum
parieti sit triat speculorum metha
sententia in generali

Primum et secundum capitulum
ptis precepti metrici
Hec duo quinti sumendo
Postquam auctor in tercia parte me
trica errore illorum correxit qui
ex solis naturalibus primum opinan
tur sine moralium preceptorum
auxilio virtuose viuere valeant
in hac vita et ex tali errore
spiritualis vite iocunditate con
tingere minime valeant Nunc vo
lo in hac quarta parte et ultima pri
sub sequenter corrigere intendit
illorum errores qui extimant
se acquirere posse vitam securam
per diuiciarum et aliarum rerum
temporalium acquisicionem Et primo
que impediunt vite securi
tatem ut ea euitare debea
mus Nam dicit nec vicijs

herere animum quam velit expositiue
i. inerere O tu quicumque cupis se
curam vitam ducere i. sine cura
hoc est quietam et tranquillam
nec vicijs animum tuum herere i. tuos
sensus coniungere vel copulare
vicijs que quidem vicia obsunt i. nocent
bonis moribus Sed debes tu fa
cere etiam debes in memoria habere sua
precepta habere et scire a te religen
da esse quod per hec inuenire poteris
aliquid utile vel viciosum in suis
preceptis que ipse docet et instituit
ipsum utile acquirere et ipsum viciosum
euitare quasi dicit si bene consideres
precepta que supra dixi et que in
sequentibus preceptis tibi trado ob
seruanda procul dubio in hiis precep
tis inuenies aliquid scilicet utilitatis
quod debes acquirere vel quod te vi
tare iubeo i. doceo te vitare
Et hoc me expone iubeo Quod
autem doceat nos euitare ipse
capitulo precepto primo monet et infor
mat dicens despice diuicias hic ideo
quia ipse diuicie secundum (Quintum dicitur) non
induant vite securitatem ymo po
cius in acquirendo laborem in po
ssidendo timorem in perdendo do
lorem sicut quod in subsequentibus
apparebit Et premissorum intelligen
preceptorum est sciendum quod cupi
ens vitam securam deducere
quod vicia que obsunt moribus id est
virtutibus a se debeat effugere
et moribus i. virtutibus totaliter
inherere Cuius dicti racio demonstratur
esse talis quia ubi est vicium virtus
inillatenus esse potest et econuerso ac
cipitur enim vij capitalia peccata
per quandam contrarietatem ad virtutes
contingit enim quod vnum vicium pluribus

opponitur pluribus sicut largitas que
et avaritie et prodigalitati est
contraria quod et in omnibus possibile est in-
veniri in quibus virtus media ip-
sis extremis opponitur. Ista quamvis tamen
unum uni opponitur secundum philosophum quinto
physicorum et philosophus et ipse est intelli-
gendum tamen secundum consideratores diver-
sas sepe unum pluribus opponitur
unde quilibet color medius opponitur
aliis mediis et in ambobus extre-
mis quia viriditas opponitur
rubedini et albedini et nigredini
non tamen est propositi nunc de contrarie-
tate colorum loqui sed hoc tamen dixi ut
ex hoc non esse inconveniens prece-
datur si unum vitium pluribus vir-
tutibus opponatur. Primo ergo dicit
quod superbia opponitur fidei et fi-
des intellectum illuminat hec excecat
fides in obsequium Christi intellectum
captivat hec contra Christum se elevat.
Unde omnes errores et que contra
fidem katholicam sunt inventa
ex superbia processerunt. Secundo ira
opponitur spei quia ira irascibile
erigit hec subvertit. Ira spe in deo
ponit hec desperationem inducat
iram et si ira videat irascibile
erigere et ad vindictam incitare
habet non est eam corrigere sed provi-
dere quia cum sit irascibilis
detestari malum ad quod proprie
divinorum erigimur per iram ad
eius oppositum inclinamur. Tertio
invidia opponitur caritati quia
caritas proximum diligit invidia
eum odit. Caritas in malo dolet
invidia vero gaudet. Quarto acci-
dia quodammodo opponitur pruden-
tie quia prudentie est eligere bona
tristicie enim refugit bona verba
consilia bona bona opera unde tedet
eum ad bona et gaudet ad ma-
la. Sicut enim vir prudens consi-
lium sapientioris requirit. Sic
vir tristis omne bonum consilium re-
fugit prudens omnia laudat
et approbat sed tristis omnia bona
condempnat. Sed alii opponunt
luxuriam prudentie et accidiam
fortitudini. Quinto opponitur a-
varicia iusticie quia sicut iu-
sticia omnia pro deo distribuit
sic avaricia omnia contra deum
stringit. Sexto gula opponitur
temperantie quia superflua abiciat
gula superflua semper querit.
Septimo luxuria fortitudini
est contraria quia sicut utique ista
homines facit fortes sic luxuri-
a effeminatos et molles. Illa
querit adversa hec semper suavi-
a. Et ideo fortissimi quique de-
iecti sunt ab ea exemplum accipe
in Sampsone David rege atque
eius filio Salomone. Dixi ista
per modum cuiusdam congruentie que
et si lectori non placent via
magis congrua cogitet per quam
sit per hanc contrarietatem assignet.
Quod enim virtutes tollunt per vitia
si non sunt illis opposita cum sit
contrariorum natura sua expellere con-
tra. Et similiter eorum que sunt
privative opposita. Non enim virtus
et vitia opponuntur contrarie sed po-
tius privative quamvis quilibet usus
loquendi habeat quod opponuntur
contrarie. Merito auctor ergo in hoc
precepto instruit vitia refugere
moribus quasi virtutibus cum
totis viribus adherere. Dicit dicat

C ver viris hēre p p̄missorum intel
ligentia magis in speciali est
de aliquibus dubitabilibus querendum
primo utrum vicia capitalia pau
ciora sint quam vii huic quesito
respondeb pt per obiectionem et primo
videtur quod sint pauciora quam vii per
illud quod dicitur i ioh ~~vii~~ 2o
omne quod est in mundo aut est
concupiscencia carnis aut concupiscencia
oculorum aut superbia vite glo
hiis tribus omnium viciorum genera
comprehenduntur et ista sunt tan
tum capita viciorum ergo etc Incontrarium
facit quod dicit beatus Gregorius qui
ponit et numerat vii capitalia vi
cia sicut dicit Gregorius in solucione
quod vii sunt vicia capitalia sic est
dictum Ad obiectum autem in contrarium
respondetur quod illud quod dicit beatus Joh
de concupiscencia carnis et aliis duo
bus illa enim per causas peccatorum acci
piuntur non pro ipsis peccatis mocti
uum enim ad peccatum vel est ex concupiscencia
carnis vel oculorum vel ex superbia
vite Et si dicatur illa vicia esse
vii reducentur ad ista tria et tunc
hec dicentur capitalia peccata et illa
nichilominus respectu cuiusdam oriuntur
ex ipsis Secundo queritur utrum sint
plura vicia capitalia quam vii hui
ic etiam quesito per obiectionem respondetur
et primo videtur quod sint plura
quam vii per id quod scribitur mt xii
super illa verba Assumpsit vii spiritus
nequiores se ubi ponuntur xviii
Et extrahitur illa glossa ex dictis
beati Gregorii et sic enumerantur scilicet
insipiencia stulticia imprudencia
opta ignavia impietas temeri
tas Et item silacio discipline
silacio prudencie infirmitas fal

lens obumbracio virtutum usurpacio
sciencie false pietatis obtentus do
lus ficte religionis Sic ergo dicitur
xviii genera peccatorum omnia opponuntur
decem donis spiritus sancti Contra
huius dicitur ~~quod~~ vicia opponuntur vii
dona spiritus sancti primum donum spiritus sancti
est timor dei et hoc est contra vicium
superbie unde ps Beati quorum remisse
sunt iniquitates Et illud averte fa
ciem tuam a peccatis meis de pen
di i c et venit v quod adam non
et c Ecce penitet Secundum
est pietas et est contra invidiam
xvi q ii c visis et notatur de su
tum et si ca c firmiter credimus
in glossa super verba sancti consilii diu
suggestione Tercium donum est sciencia
et hec contra iram lxxxvi di c ubi
in verbo sancti consilii et ii q
vi c decreto infra Quartum est for
titudo et hec est contra accidiam
que est tedium boni vi q iii c Si
quis dixerit et c ve qui dicit
Quintum est donum intellectus Et hoc
est contra luxuriam propter hoc perdit
intelligenciam ut in c non solum
xv q i Sed exeo aut infra et c
mlx Sextum donum est consilium et hoc
est contra avariciam xlvii di c bonorum
et c sicut hii Septimum est donum
sapiencie et hoc est contra gulam unde
gustato spiritu divine sapiencie desipit
omnis caro de conse di quia et
liii moribus et c Decimum et c ul
est de quibus donis inquit ysa
xi c Spiritus super eum spiritus sapiencie
et intellectus spiritus consilii et forti
tudinis spiritus sciencie et pietatis et
requiescet super eum spiritus timoris
domini Sic ergo ad consilium auctoritatis
dicentis Sed propter quod et sancti eligendi mento

Item ysidorus ponit viij videlicet
castrimargiam fornicacionem phy
largiam ~~castrimargiam fornicacio~~
iram tristiciam accidiam cenodoxi
am et superbiam et ita plura sunt
capitalia vicia quam vij Solucio
dicendum est et primo ad illud quod
obicit de glo. extracta de dictis
Gregorii quod plura debent esse quam vij
utpote viij dicendum est quod ibi
ipse attendit secundum opinionem do
norum que attendunt secundum appeten
ciam et defectum vel secundum defectum
attendunt vij et secundum appetenciam
viij Ex ista vero parte non datur
certa capitalium viciorum secundum numerum a
matorum aut fugabilium sicut infra
ostendetur Ad aliud vero quod dicit
ysidorus dicendum est quod ponit differenciam
inter cenodoxiam et superbiam quantum
ad hoc quod superbia respiciat appe
titum excellencie interius Ce
nodoxia uero respiciat appetitum
excellencie exterius secundum quod aliquis
vult videri magnus in laude hominum
Et secundum hoc nascuntur diversa nasce
ncia ex illis Similiter ponit differenciam
inter tristiciam et accidiam ut tristi
cia dicatur respectu mali apparentis
de quo est dolor vel cuius est fu
ga Accidia vero dicatur respectu
boni apparentis cuius est appetitus et
secundum hoc assignantur diversa na
scencia unde ex tristicia dicitur
nasci rancor et pusillanimitas Ex
accidia vero ociositas sicut ibi dicitur
in glo. Sub invidia vero superbia com
prehenditur tamquam nascens ex ea ex
appetitu enim excellencie illicite
sequitur odium ne alius coequetur
vel excellat et hoc invidie Et
ideo ibi invidia tamquam nascens

computatur Sed quod secundum alia bone
accipitur ibi ut capitalia et secundum
alia a gregorio unde nichil pro
hibet esse alium numerum capitalium
ibi et hic etc.

Despice divicias si vis
animo esse beatus Quas qui a
suspicit mediatur sibi avari Ter
cium quarte partis preceptum Postquam
auctor supra in duobus precedentibus
preceptis prebuit rudimenta indu
cencia ad viciorum desercionem
et virtutum acquisicionem per quarum
acquisicionem vite securitas et
animi tranquillitas seu felicitas
possidentur in generali Sicut vero
in presenti precepto subsequenter
prebet nobis rudimentum ad ipsam fe
licitatem seu beatitudinem apprehen
dendam inducens in speciali di
cit despice divicias qui velit
timere quod si quis velit animi se
curitatem ac etiam beatitudinem
tam temporalem quam eternam acquire
huius seculi divicias contempnat
unde dominus in Ewangelio Si vis per
fectus esse vade et vende omnia
que habes et da pauperibus
Et hoc est quod expositive vult di
cere Si vis esse beatus animo quod
beatus est secundum Augustinum cui optima
succedunt despice huiusmodi se
culi divicias quas supple divi
cias avari vel cupidi suscipiunt
vel avare congregant et se me
diatunt vel in egestate efficiunt
quia semper avarus eget Unde enim
secundum Augustinum in libro de vera religi
one ille qui cupit vel sequitur
divicias non potest vite securitatem b
habere Racio est quia avarus omnem
creaturam timet Timet aqua

ne mercimonia mare submergat timet ignem ne domum comburet timet terram ne fruges reddat timet aerem ne ventis et pluuiis aliquo suo impediat. Patet solum qui diuicias respuit nichil timet preter deum nec ipse timet quia perfecta caritas foras mittit timorem quia timor non est in caritate i Joh iiii xxviii q iiii 4rm nos v. q v non omnes et hoc est quod in 2o metro autor intendit cum dicit quas qui susti puit quia quanto plus accumulant accumulare inhyant sic semper sunt egentes Reuera si diuites cupidi considerarent pericula et mala que propter diuicias ut plurimum incurrunt ipsas diuicias contempnerent De hac materia habetur supra in prima prohemiali parte Capitulo xlv Cum incipit dixi quanto et ultra quia quanto plus accumulat pro primi horum intelligencia magis in speciali est de tali questione querendum utrum quis in hoc seculo quantumcumque diues sanus pulcher fortis et bene fortunatus possit alio esse beatus huic questioni pro obiectione videtur et primo videtur quod non quia puta dicit Augustinus nullus est beatus nisi finitis omnibus miseriis sed nullus in presenti ~~beatus~~ potest esse ut est sine miseriis ergo nullus in presenti beatus esse potest Item alia racione quia nemo scit an amore uel odio dignus sit quilibet ergo scitus incertus est de beatitudine sua ergo quilibet scitus est in timore et mentis angustia ergo nullus habet animi beatitudinem preterea miseria contraria est beatitudini ergo tunc qui libet habet miseriam nullus habet beatitudine

Item dicit apostolus cupio dissolui et esse tecum Christo ergo cum cupere sit desiderium apostolus non habet quod desiderabat ergo non omnia optata succedebant ei ergo noncrat beatus a diffinitione et si ipse non fuit beatus in presenti ergo nullus est beatus in presenti Item videtur quod Augustinus impugnet sibi ipsi dicit enim quod beatus est cui omnia optata succedunt et ita vult quod sufficiat ad hoc quod sit beatus quod habeat quicquid vult Item alibi dicit quod beatus est qui habet quicquid vult et nichil mali vult et non sufficiat alterum si concedatur ergo nullus est in presenti beatus In contrarium est quod dicit propheta Beatus vir qui timet dominum et multi timent dominum ergo multi sunt beati Item Apostolus i ad Cor iii omnia vestra sunt siue paulus siue appollo etc. Beati ergo habent omnia ergo quod volunt in presenti habent ergo sunt beati Solucio dicendum est quod ista beatitudine est distinguendum quia duplex est beatitudo perfecta et imperfecta perfecta beatitudinem habebunt sancti in futuro in presenti non habent beatitudinem perfectam Differunt autem beatitudo perfecta et imperfecta dupliciter Primo quia qui habet beatitudinem perfectam habet actualiter quicquid vult habere uel in presenti uel in futuro sed sancti qui habent in presenti imperfectam beatitudinem non habent quicquid volunt habere siue nunc siue in futuro non enim habebant actualiter graciam quam habebunt in futuro Secundo dicunt quia sancti qui habent beatitudinem imperfectam non habent quicquid volunt siue volunt simplicia siue condicionali vellent enim sancti quomodo sunt carnis esse in paradiso

si deo placeret sicut enim duplex est sabatum scilicet perfectus et imperfectus sic duplex est beatitudo scilicet perfecta et imperfecta ad primum est dicendum quod nullus est perfecte beatus perfecta beatitudine nisi finitis miseriis de beatitudine perfecta intelligit Augustinus cum imperfecta beatitudine fuerunt sancti cum miseriis corporalibus miserie enim corporales non sunt contrarie beatitudini mentis per hanc enim distinctionem patet solucio ad secundum et tercium obiectum Ad ultimum obiectum respondetur quod cum dicat beatus Augustinus cui omnia optata succedunt intelligitur de optatis tam optatione simplici simplicia quam condicionali Et sic comprehenduntur illa duo que sunt hic beatus est qui habet quicquid vult et nichil mali vult De tali autem beatitudine imperfecta intellexit auctor dum dicat Si vis dico esse

Commoda ne nullo tibi tempore deerunt Si contentus eo fueris quod postulat usus Quartum quarte partis preceptum quod inducit ad vite et animi securitatem est superfluam sollicitudinem arcere et inordinatum timorem comodorum nature i. rerum pertinencium ad victum et vestitum a se penitus excludere hoc enim facere docet salvator et dominus noster Mathei 6 dicit Nolite solliciti esse dicentes quid manducabimus aut quid bibemus aut quo operiemur nonne anima plus est quam ~~corpus~~ esca et corpus plus quam vestimentum Est autem sciendum quod dominus et salvator noster prohibet atque excludit hunc timorem et superfluam sollicitudinem comodorum

nature secundum quod scribit Jacobus de voragine ponit in primo sermone dominice xv post penthecosten ubi dicit quod propter plures prohibet comodorum nature anxiam sollicitudinem et hoc propter multiplicem sollicitudinem probare videtur Et primo per sollicitudinem creature racionalis de qua potest duo exempla unum ad dicit nonne anima plus est quam esca et corpus plus quam vestimentum super quo verbo dicit glosa qui dedit maiora scilicet animam et corpus dabit et minora scilicet escam et vestes et ponit tria bona que deus dedit scilicet animam corpus et res temporales anima autem subicitur suo superiori scilicet deo ei semper obediendo et corpus suo superiori scilicet anime sibi obtemperando et res suis superioribus scilicet deo ut pauperibus distribuantur et anime ut discrete diligantur et corpori ut sibi necessaria ministrantur Hunc enim ordinem avari pervertunt avari pervertunt quia corpus divine anime deo subiciunt quia non exeis pauperibus distribuunt nec anime quia eas inique diligunt nec corpori quia ipsum fame et penuria affligunt De hoc latius in fine in vii precepto Cum fueris locuples Secundum exemplum quod ponit a creaturam racionalem cum dicat quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unde dicit ibi glosa Illi autem regendi curam relinquite qui illud ad hanc staturam fecit pervenire per hunc glosa dicti declaracione moveri potest quedam questio quam movet glosa utrum corpora nostra post generalem resurrectionem

erut corpori xpi silia huic qsto
rudet q ista silitudo qntu ad tria
considerari pt pmo qntu ad sta
turam et ad eiusdem glie qformi
tatem et sic est impossibile q nullius
gla pt xpi gla adequari q
gla corporis xpi erit ad instar
solis gla beate virginis ad instar
lune gloria sanctorum ad instar
stellarum De hac tplici silitudie
loquit aplus i ad Cor xv c
ubi ait alia claritas solis i xpi
alias claritas lune i bte marie a
lia claritas stellarum i aliorum scorum
Scdo hec similitudo considerari
pt qntu ad eiusdem statue eq
litatem et sic non erit ibi talis
silitudo Et hoc est quod dicit Au
gus li° de civi dei Si dixerimus
ad doma corpis modu maiorum
moru q corpora redigenda sibi
ad multis corporibus p pluri
um ipse nec capillum pituram
esse pmittat vel tercio pt intel
ligi qntum ad eandem etatem
et sic erit tibi ista silitudo vn
subdit Augus Restat g° ut vnus
quisqz recipiat suam mesuram
qm habuit i iuvetute si senex
e mortuus vel fuerat futurus
si e an defunctus Et ideo no e
dictu ab aplo ad Eph iiii° In
mesura stature s mesuram
etatis plenitudinis xpi q re
surgent mortuorum corpora et
et i iuvetute et etate ad qua
xpm puenisse cognovisset hec
Augus Scdo xpus phibz como
dorum sollicitudinem anxia p silitudinem creature racionalis se
sibilis cum dicit Respicite vola
tilia celi Ex hoc ut dicit Augus

quidam dixerunt no debere labo
rare hoiem sed divine pvidencie
se comitte De hoc vide hic q sup
hetur in xxxix pe ptis metre
precepto Consilia potius infine
De hac silitudine formari potest
racio s quia si pascit et nutrit
qd e minus nobile multo forcius
pascet qd e magis nobile sed
deus pascet volucres celi absqz
omni sollicitudine seminandi me
tendi et in horrea congregandi
g° multo magis pascet vos q
estis racionales absqz sollicitudine et
anxietate Tercio xpus phibz
comodorum nature sollicitudinem
anxiam p silitudinem creature ve
getabilis cum dicit considerate
lilia agri quo crescunt no laborant
neqz nent sup quo Seneca quod
serici que purpura que pictura
textura pt floribus compari
lilium induit veste candida rosa
veste purpurea viola veste
iacinctina herba agri veste
viridi sicut et sol veste lucente
luna ipsius amictu lumine sed vesti
mento ex hoc concludit silitudinem
timorosam circa indumenta remit
tendo ad consideracionem indumentorum
que data sunt creature vege
tali s plante absqz eorum solli
citudine et pertanto dicit considerate
lilia agri etc Si g° deus actor
ne lilia in orto terre nascen
cia vestit foliis et floribus atqz
ornat coloribus absqz eorum sollicitudine
quanto magis vestiat nos filios
suos Ceterum sollicitudinem nimiam
anxiam Quarto et ultimo xpus
concludit suam intencionem dum dicit
scit enim pater vester celestis quia hiis

omnibus indigetis quasi velit dicere
secundum Chrisostomum quod bonus pater filijs de
naturis cum sit eorum indigenciam
et sit quia habent scilicet alimenta indi
gemus non expedit ergo tam timere
nec superflue sollicitari pro como
dis nature quia deus nobis da
bit Debemus ergo primo de rebus
spiritualibus esse solliciti sperantes
quod temporalia nobis proueniunt ad neci
tatem si fecerimus quod facere
debemus et hoc est quod concludit
dominus querite primum regnum dei
et iusticiam eius et hec omnia scilicet
temporalia adicientur vobis etc
est quod precise intendit hic auctor
dum dicat comoda nature quasi velit
timere quod si fueris contentus eo id est
habens que natura et vsus huma
ne vite requirunt et que ad su
stentacionem sufficiunt comoda
nec multo tempore deficiunt Vnde Bo
ecius paucis minimisque natura
contenta est Et oracius latrantem
stomachum vix leuit tu sale
panis Hoc etiam docet facere
apostolus ad phill iiij vbi de se ipso
dicit Scio et minus habere scio et ha
bundare vbique et in omnibus imbu
tus sum et saciari et esurire
et habundare et penuriam pati omnia
possum in eo id est per eum qui me
confortat habentur verba in subscriptione in
canone quod dicitur dominus xoy d Et
hoc est si fueris contentus id est suffi
ciens quod non requiris nisi quod v
sus humane nature postulat id est re
quirit Et sic paucis contentus
eris Comoda enim id est naturalia hu
mane nature vel vtilitatis mul
to tempore deerit quia semper habebis
sufficienter et in hoc stat liberalis

sina versus fiuid predictorum quod premissorum
intelligentia magis in speciali
et ut circa hanc materiam veritas ple
nius cognoscatur est de tali questi
one querendum vtrum sollicitudo
comodorum nature id est rerum pertinen
cium ad victum et vestitum sit lici
ta Hanc questionem pertractat sanctus
thomas 2a 2e questione lv. Et
primo videtur quod licitum sit sollici
tudinem habere de temporalibus rebus sol
licitudo de operibus mee laudabilis
vnde ij ad thy j Cum romam
venisset sollicite me quesiuit
et inuenit Sed sollicitudo rerum
temporalium quibus pertinet ad opera me
puta cum quis sollicitudinem
habet ad parandum negocia pu
pillorum et pauperum ergo sollicitudo
temporalium rerum non est illicita Con
tra vj Nolite solliciti esse quid
manducabimus aut quid bibemus
aut quibus operiemur que tamen
necessaria sunt ergo etc. Huic questioni
rudet sanctus thomas quod sollicitudo rerum
temporalium in tribus casibus potest esse
illicita primo ex parte eius de quo
sollicitatur quando finem ponimus in
temporalibus et non ordinamus tempora
lia ad finem ulteriorem scilicet ad
vitam eternam vnde Augustinus dicit
in libro de operibus monachorum
cum dominus dicit nolite solliciti
esse etc. Dixit ex propterea ut non ista
intueantur nec propter ista faciunt
quicquid in evangelica predica
cione iubentur Secundo potest esse
illicita sollicitudo rerum temporalium
propter superfluum studium quod apponitur
ad temporalia parandam ita scilicet quod
propter illam sollicitudinem homo
retrahitur a spiritualibus quibus debet

pn^x fine et de tali sollicitudine
dicitur ix q sollicitudo seculi
suffocat verbum Tercio ex parte
timoris i moderati scz qn aliquis
timet no faciendo quod dz vita
sibi no sufficiant vel deficiant
et hanc sollicitudinem excludit xp
qt vi in exposicione metrorum
ta v aut no sit aliquis destitu
pditor sollicitudo tpalium no est
illicita qn omnibus Ad argum
in contrarium dicendum est q sollicitudo
tpalium rerum in opibus inne no est
illicita q ordinatur ad finem
caritatis scz ad dilectionem proximi
Utrum aut sollicitudo in futurum
sit licita vide hanc qstionem
sup in parte psenti xxviii pte
pto ... i ultima qstione

Cum sis incautus nec rem
racione gubernas Noli
fortuna q non est dice cecam

Quintum capitulum partis preceptum quod
inducit ad vite et animi securi
tatem est ut quis caveat ab
hiis p que actus virtutum impedi
ri valent Verum malorum q hom
vitanda occurrunt quedam sunt
que ut in pluribus accidere so
lent et tali comprehendi racione
possunt et contra hoc ordinatur cautio
que inter partes prudencie qmia
tur septima ut totaliter vitentur
et hoc ut mag nocerant quedam
vero sunt que ut in paucioribus
bus casualiter accidunt et hec
cum sint infinita racione comp
hendi non possunt nec ho suffici
enter pavere pt eam Ideo q
p officium prudencie ho contra
omes fortune insultus dispone
sit se dz ut mi ledat et hc est

q ex psenti precepto vult auctor
unumquemque a tali negligencia et in
discrecione precavere dum dicit
Cum sis incautus qui velit invere
cum te ipsum et tua que habes
qn indiscrete dispenses noli for
tunam incusare et eam dicere ce
cam que ceca non est licet ceca
a poetis depingatur Homo vero
cecus est qui ita no munit se
du ex improvisitate qd tpus im
minentis adversitatis no timeat
Juxta illud Eccli xi memento paup
in die habundancie et in die bonorum
ne memor sis malorum vel expo
ni pt aliter ut dicatur no dicas
fortunam cecam que no est i que
nichil est sm qd probat Boethius
po de conso. Dicit q nichil e fortu
na nisi scdm opinionem vulgi et
hoc est cum sis incautus i impro
vidus in tuis factis nec guber
nas i regas rem racione i sm
racionem noli dicere fortunam i rei
eventum ceca i improvida et mala
que non est ceca vel que vere
ca non est Sz nota sm canones
q ad cautelam futurorum adhiben
dam vi requiritur Primo noni in
ris pmulgacio ut nota xxviii
d c j Secundo specialis phibi
cio ut dis lxxxix Decernimus Tercio
spalis libelli conscripcio ut j q vij
salubrrimum Quarto specialia
iuramenta ut viij q i In scitaldis
Quinto spalis pscripcio ut dis xxviii
qn psbiteri Sexto specialis
cautio di xxviii c Syracusane
Si curiosus velit de fortuna bona
et mala uberius pquirere et q
certa hoc tenendum sit videat

que sumatim p aristotelem describit
in li° de fortuna bona c j q sup
posui in xviij pme ptis metrice
precepto Cu fueris felix infime et
etiam alia que ibi tangunt que
multum faciunt ad psentem materiam
Primum metri intelligen magis in
speciali est de infra scripto dubitat
p quirendum videlicet q's magis
peccat an avarus qui omnia reti
net an prodigus qui in caute tribu
net aliq ratione gubernat huic
qsito rn q prodigus comuis tamen
incautus sit ratione gubnans sed
omnia tribuens no videt peccare
s magis aggredi psectoz ewan
et xpi consiliu ad imple go dare
quod dandum et cum ceteris circu
stantijs debitis erit huius tantum
viri comunis dicunt doctores q
dare omnia ppter xpm no dicat
comuni sedm supfluitate s ma
gis psectoz s'm qd dicit mt
xix. sed ibi e extremu sedm
supfluitate sicut dare oia ppt
finem tpalem ut ppt questum
uel honorem ul laudem ul ali
quod huius di Et ita dare oia
et par esse psectois actu ide z
no autem sic z dicendu de hijs
qd e retinere omnia ut sic dict
altera dicta q secundi etia met
intelligencia magis in speciali
est de infra scripto dubitatur q'ed
vel in vestigandu utru for
tuna sit certa huic questio p
obiectionem pt rnderi Et p°
videt q fortuna non sit dicen
da certa tali ratione qz illa virtus
ul res no est certa que lz virum
divinatiuam prudentu ac sapie
tum ac etia expertoru pa divinare
et pphetizare videre z vn d' p°
P yo ppheta dicebat olim vi
dens s ut dicit aristoteles in libel
lo de bona fortuna uta finem
bona fortuna excedit in divinatio
prudentia et expigentiam
om sapietu et ut dicit ibi bn
fortunati melius divinant et va
ticinant desine citius q sapie
tes et prudentes go benefortuna
ti non sut certi et p q'ns bona
fortuna no e certa Confirmatur
h ratio p prudent Et homo a3
nam prudens dicit paul ul
plura videns cum go plura
videre non sit esse certum sed
bona fortuna excedit divinatoz
prudentiu sequit q bona for
tuna no solu no sit certa sed
ut sit plura videns q'm pru
dentes In contrariu e Boetius
in p'° c° libri de consola q
Rondum deprehendi certi immus
ambiguos vultus Obmissis
omnibus opinionibus aristotelis
necnon et alioz phoz huic
opinioni brevissime rndet
q credit q bona fortuna hi
to respectu ad deum moventem
bn fortunatu ob bonu finem
non e causanda certa s ipa
fortuna virtutem divinatiua que
divinatoz om sapietu excedit
ac etia prudentiu et expertoz
hoies em no hnt p se noti
ciam de futuris s hnt als p
longam expigentia si divi
nerint aut ppt hoc q certa
ptita ab hijs didicerit q' etia
ppter consuetudine qsiliandi
Deus aut lz divinatoz de futur
p se no ppter expigentia nec

propter doctrinam ab alio receptam
nec propter consuetudinem quia ut dicit
aristoteles divinatiua bonifortunatorum
excedit divinacionem prudentum
et expertorum quia habet divina id est
humana et propter veritas
Dilige denarium sed parce di
lige formam eius nemo
sanctus nec honestus captat habere
Sexti huius quarte partis preceptum quod
inducat ad vite et animi securitate
est pecunie vel denariorum abdicatio
seu ipsorum moderata dilectio Hoc
autem per primus preceptum auctor fa
cere docet dum dicit Dilige de
narium quasi velit innuere id est quod
maxime impedit et vite secu
ritatem aufert est immoderatus amor
diviciarum precipue artificialium et
quia divicie possunt se referre et ad
naturales et ad artificiales utpu
ta ad denarios vel pecuniam
ideo hic specifice artificiales
scilicet denarium et pecuniam precipit
evitare quia quid denarii secundum philosophum
primo politicorum ordinati sunt ad na
turales ut per commutaciones hominum
indigencias tolleret Dicit ergo
dilige denarium scilicet quo diligere
debes certe moderate ad hunc
finem scilicet ut tibi emas que sunt vite
necessaria non autem querere debes ut
tamquam avarus cumulum facias
quia nullus homo honestus ita cu
mulat nec optat habere ad hunc
finem scilicet ut cumulet et conservet
et propterea dicit sed parce dili
ge formam id est actum vel esse ipsius
denarii Nam forma est que dat
rei actu et esse ut in phisicorum
vel formam id est composicione eius
videlicet inscribendo et ipsius
formam venerando quasi velit dicere
quod ille qui denarios colligit et
collectos quasi sacrosanctum veneratur
et conservat hic immoderate et non
parce diligit denarium Denarius autem
apud antiquos decem nummis com
putabatur Unde denarius quasi dece
narius dicitur scilicet ipse accipitur id est
quod est pars ponderis scilicet scru
pulus Sed sunt nonnulli qui tam
immoderate diligunt denarium quia
ipsum pro deo colunt Nam sicut dicit
Hugo hoc ab homine colitur
quod preceteris diligitur Superbus
autem pro deo habet superbiam luxuriosus
suus luxuriam gulosus gulam
iracundus iram avarus pecuniam
vel avariciam De hoc dicit apostolus
ad collocenses iii Avaricia que ydo
lorum est servitus et facit quod legitur
et notatur in decretali Avaricie
de preben in principio Unde ambrosius super
io(hannem) vo(luminis) ewangelii Hominis cuiusdam
attulit ager fructus uberes sic
dicit sicut hii qui per insaniam men
te inflati sunt non iam res ipsas
sed fantasias passionis sue vi
dent Ita etiam mens avari semper
vinculis cupiditatis astricta semper au
rum semper argentum videt semper redditus
computat gratius intuetur aurum
quam solem in suscepcione habetur
ra in canone sicut hii xl vii
di(stinctione) Ad hoc optime facit exemplum
illius avari divitis qui denarios
pro deo colebat cum ergo quadam
vice filium et uxorem advoca
sset et thesaurum suum coram ipso af
ferri fecisset et ipsum super tapetibus
extendi fecisset uxore filium et
familiam extra cameram exire fecit
hostiumque clausit tunc familiares

p foramen inspicientes quid face
vellet viderunt q ille auro et ar
gento gemma flectes ipaz pecu
niam adorabat dices vos estis
spes et gla mea et refugium
meu ab alio deo no quero adiu
toriu et pstrauit se sup thaurs
se extendens et ecce int alios
vidit vnu denariu aureu val
de pulcru et alloquens ipo flo
reno ait qm pulcher es mul
tum credo q bonus sis ad come
dendum posuit qz ipm in ore
et ipm tn sglutiuit Item aliud
maiorem vidit et eciam pulchore
et eu gcupiuit et fecit simlr
Postea vidit teraiu ad huc
maiorem et int se dicit an tu
posses istum deglutire multo
plus vinces posuit eu in ore
et venit usqz ad guttur s3 ppt
ipius latitudinem non eu tn sglu
tire potuit Et sic suffocatus
est et eius aia fuit statim in i
ferno sepulta et corpus iaces
sup denariu inventu e mortuu
Sic pcul dubio gtingit hmi
qui denariu plusqm deu et
aiam diligunt vnde vnicuiqz ta
lia dici pt qd Symoni mago
dixit btus petrus pecunia
tecum sit in pdicionem actuu
viij c xxviij q qd interogasti
v nam si et e palea hoc tom
ad pm ptinet metru In intelli
gencia eciam sedi metri est
annotandu i qd cia hoc in ex
pendit dns et saluator nr qui
fuit et e sctus sctoru et totius
honestatis fons et origo q sua
honestate et sancti te via per
fectois docuit et maxime pecu

niam gtempne tamqz ad ppt
quod reddebat hō difficilius
ad introitu regni celestis ut hr
mt xix ubi dicit q difficile
qui pecuniam hnt intrare regnu
possunt celoru Sic int dixt aplis
pecuniam possidere qn eos ad
pdicandu misit mt vi Et con
vocauit xij et precepit illis ne
aliquid tollent in via no virga
non peram non pane Item
mt x ubi sic dicit Et conuoct
xij discipulis suis statim sequit
hos xij aplus misit eis precipies
nolite possidere auru nec arge
tum neqz pecuniaz in zonis
vris et idem luce xo ubi dicit
nichil tulerit in via neqz virga
neqz param neqz pecuniaz ar
go ipse omnia ad pfectoz ptien
que aliis dedit sub precepto
vel consilio fuaverit in se id
actu i Cepit ihus facere et
docere consequens 3 q ipse pec
uniaz non hret in quantu via
pfectois ostendit licet loculos
hueri infirmis condescendere
Ex pmissorum intelligen magis
in speciali e de infrascripta qsti
one querendum qua eciam
mouet acius videlicet quare
auarus inordinate diligens
denariu seu pecuniaz ydolatre
compareti et auaricia compat
ydolatrie Cum aplus ad coll
iij dicit que est ydoloru seruit
et glo dicat q tm fugieda
est sicut ydolatria cui simile et
par viciu est q rebus p
deo fruit recte ydolatrie copat
que est no dispar malicia
Item ysa iij Repleta e tra

argento et auro glo. int' ydola
auaricia computatur sic g° uel est
ydolatria uel pars ydolatrie Con
auaricia est cont' humanaz equitate
s ydolatria est cont' diuinaz maiesta
tem quod patet p' id quod dicit sup
id ad Ephe v ydolatria dei ho
norificenciaz vsurpat et sibi re
dicat g° hec no illa nec p's illi
est g° no est tm peccm s huic o
pinioni talit' r'ndet q' re gre
dit q' ydolatrie non equatur a
uaricia in quantitate pcti vnde
dicit ad illud quod non e equa
litas uel comparacio in pportione
s in pporcionabilitate ut vult Esy
qm sicut ydolatria se h3 ad ydola
sic in quadam similitudine auarus
ad nummum uel denarium et post
modum r'ndet sic multi hnt pec
cunias et eis uti no audent sed
ut sacra deponunt ad nepotes
et pnepotes intactas dim' tns
imittunt libencius oculos traderet
qm hoc sculptile colli i multis no
obediunt ydolo hii aut subitunt
pecunie illi aut sculptilibus oues
et boues ymolant ita auaricia dt
ymolacio in turpitudi aiaz Nota
g° similitudinem q' sicut hii vnu
venerantur reliquias scorum nec
eos reuerencia tange hnt sic aua
rus se h3 respectu pecunie et
iterum qm ymolacio excedit
auarus ydolatras plus em est
ymolare se qm sua aliter eni
exponit illa pporcionalitas
ad Ephe v sic dicendo auari
cia equata ydolatrie q' sicut ydo
latria dei honorificenciam vsur
pat et sibi vendicat Ita auarus
in ordinate denarium diligens res
dei quas deus suas vult indige
tibus vsurpat sibi et recondit ta
liter eni exponit glo sup illud
ad collo iii sicut ydolatria mitit
deo aufere gloriam ne solus nome
diuinitatis habeat ita auarus in diui
ciis se extendit ut solus vsur
pat que deus p omnibus fecit pt
id quod obicit de seruitute r'ndet
concedendo q' si no simp'r tamen quo
ad hoc e ydolatrie effectus in om
pcto qm ibi pponit in dilectione
boni commutabile i commutabili bono
quo ad effectum licet no quo ad in
tellectum seu ad estimacoz r' puitas

Cum fueris locuples corpo
ri curare memento Exer di
ues h3 nummos s no habet ipm

Septimum quarte part precepti
quod inducit h3 ad vite et aium sani
tatem et corpales egritudines no
multum timere s ad aduenerint
paciet tollerare et ipas debito
mo curare facere nec in hoc auarus
d3 esse uel remissus ut quoda
modo virtutes hnt aiam a morbo
spuali pseruare ita corpales
medicine debito mo sup te hnt
corpus pseruare a morbo corpa
li et in hoc inducit auctor vnu
quemque et maxime locupletem
et diuitem qui hoc melius q' alius
facere pt dum dicat Cum fueris
locuples q' velit i mere Cum
fueris locuples i diues locuples
d' a locus et plenus ul locus et
plura tenens q' multa h3 loca
denariorum plena vnde loculi di
cunt sacculi inquibus nummi repo
nunt uel qui plura loca h3 scz
agros et villas memento g° cura
re corpus hoc e salute corporis
conservare et hc maxime cu fueris

locuples quia eger diues habet
nummos s; non hz ipm. Racio est
quia nummi no curat defectum
egri. Eger dicit^r qz a'qn accidente
infirmitate 9uat^r egrotus quia
diu languet et talis eger licet
diues sit nummis tamen veraciter
paup est eo qz seipm non hz qz
prius pmitteret se mori qz aliquem
de ipius nummis p sanitate sua
expendere vellet. Exemplo illius
auari qui maluit oculu pdere
qm medico florenu dare et ideo
qz talis ex auaricia corpus suu
negligit ideo diuersas infirmitates
incurrit quod valde est detestabile
iuxta id Eccl. xiiii qui sibi nequam
est quo aliis bonus esse pt. ad
hoc bn facit quod hetur sup in x°
huius partis precepto. Comoda
nis in pma scitudine. Si quis
pscrutari velit remedia siue
modus 9seruandi se in sospitate
longeua recurrat ad qrtum libri
secretoru aris^{tis} qz ibi ponit plu
ra documeta et remedia salub'
a et sufficiat pnuc remissio.
Vel alit pt moralr expom pt
ut dicat^r qz eger diues habz
nummos s; non hz seipm hoc
est dicte qz si ~~[struck]~~ in egritudine
no hz pacie confortatem Deh^c
deo gratias referendo non dicat^r se
ipm hre ex eo qz desidia cor^{de}
totalit velit ad implere que
omio in egro maxime destru
enda. Fiunt em magno et forti
medicamine egritudo s. curat^r
ita egritudine corpis vicia recu
dunt^r tuc em eger dei filius se
senciet qn disciplina eu flagello
castigat pu. xv. Liuor vulneris

astringet mala. Hec em e magna
virtus qn infirmitatibus tolleracia
fuerit et gracia acciones mittunt^r
ad deu. vnde in vitaspatru li. iii
pte pma enarrat^r qz quidam
sctus Abbas dixit tres ordines
in conspectu dei honorabiles esse.
pmo qn opa sua munda facit
coram deo. ii^s hns huiusmodi. Sedo
qn aliquis cedet in subiectione
patris spualis et in omibus prius
renunciet voluptatibus. Tercius
qn hō infirmat^r et adducuntur
ei temptaciones quas cu gracia
actione suscipit. Qnte autem
virtutis sit in egrotos et meriti
virtus pacie. Docet btus domi
nic⁹ in miraculo illius scimonial
que paciebat^r i. mamilla ma
gnam ac horribilem infirmitate
vermiu de ipius pectore statim
cu 9fortante eam bto ~~Ieronimo~~
dominico ad paciam qua si haret
omes illi vermes in lapides
preciosos 9uterent^r. Illa subrisit
nolens ei credere btus dominicus
cernens hoc duos ex illis vermibus
sibi dari fecit qui ad oraco suam
in duos lapides pciosos sut co
uersi in saphiru et smaragd
tuc illa hoc cernens pacietissime
suaz egritudine tolleraret et hoc
nulli dubiu e qz omes illi ver
mes in celesti glia in lapides
preciosos sunt 9uersi. De materia
dupliciter egritudinis tam spualis
qm corpalis et de ipaz egritu
dinu remediis vide ad plenu
in quarto sede part metrice
precepto. Sit tibi pcipue quod
pma e cura salutis et qd hic de
materia deficit ibi supplet^r

Verbera cum tuleris discens
aliquo magistro ferens patris impe
rium cum verbis exit in iram. Oc
tauum quarte partis preceptum quod indu
cit ad vite et anime securitatem est
indignacionem et patris iram
per humilem supportacionem mitigare
hoc autem per prius preceptum auctor fa
cere docet dum dicit verbera cum
tuleris quasi velit auctor dicere
cum pater est contra te ex aliqua
causa iratus noli sibi contradicere
nec eciam eidem dure vel aspere
respondere sed eum humiliter debes tolle
rare quod sic tacendo et quod im
perat faciendo eius ira conqui
escit hoc enim exemplo magistro te aliquem
disciplinantem probare incipit. Dum
in primo metro dicit verbera
cum tuleris quasi velit dicere si enim
pacienter sustinuisti verbera magistri
qui te docebat multo magis su
stinere debes verbera patris irati quod
ex hoc ut dictum est eius ira
quiescit ad hoc enim exequendum
inducit nos sapientissimus Sa
lomon Ecclesiastici iii c. dicens Qui ho
norat patrem suum vita vivet
longiori et qui obedit patri
refrigerabit patri qui timet
deum honorat parentes et quasi
dominis serviat hiis qui se genu
erunt in opere et sermone et in
omni paciencia et hoc facit
ad propositum sequitur ne glorieris
in contumelia non est tibi gloria
sed confusio gloria enim hominis
ex honore patris sui et dedecus
filii pater sine honore hoc eciam
preceptum inducit ad observanciam
primum precepti secunde tabule honora
patrem tuum Exodi xx per quod

preceptum securitas vite promittitur
observantibus illa dum dicit ut sis
esse longevus super terram pro premissorum
intelligencia est sciendum quod secundum philosophum
viii Ethicorum tria sunt quibus tria sunt
genera personarum quibus nunquam potest
reddi equivalens primum est primo
primo deo a quo habemus esse per quem
habemus esse divinum racionale per quem
differimus a bestiis in illo quibus
eidem satisfacere posset multo preterea
ei debetur eciam filialis timor et a
mor unde de tali beneficio hic de ipso
et alia in persona totius humanitatis
loquitur augustinus dicens quis ergo quantum
diligere debeo deum qui me fecit
cum non eram me redeit ad
pieram iam enim aliquid eram
et de nichilo me fecit non arborem
non lapidem non aliquid de animalibus
sed hominem me voluit esse dedit michi
vivere sentire et discernere quod
facit ad propositum Secundo magistro
qui docet scienciam et doctrinam
quia cum toto mundi thesauro sciencia
nullatenus emi posset Et preterea
debetur ei reverencialis honor
unde super .i. apostolus ad hebreos xii pa
tres carnis nostre habuimus eruditores
et reverebamur eos secundum glossam reveren
est cum timore eis impendere
Tercio parentibus a quibus habemus
totum esse nature quibus emere possumus
oculum vel manum pecunia
certe non cum toto thesauro emere
posset Unde viii Ethicorum dicit philosophus
magistris diis et parentibus reddi non
potest equivalens Unde nunc cetera
ad que tenetur filius patri tenetur
in duobus primo in viis eveniam
Secundo in offensis veniam et cum
pacienter tollerandi sunt parentes

et cum omnibus benignitate et supportacione
vincendi Secundo autem ira preuentum
nec non omnium superiorum tollerandi
et mitigandi et quibus modis vide
supra in xliii presenti precepto Tercium
dicam opera de materia vide supra
in secundo precepto patet vince
parentes et supra in tercia parte
metra xxxvi precepto Dilige non
egra et quod hic deficit multi
plicitur supplet ibidem

Res age que prosunt rur
sus vitare memento in quibus
error nec spes est certa laboris Isto
nono quarte partis preceptum quod
inducit intendit ad vite et animi
securitatem est vanam operis et
frustratorii obmissio quia per hoc
excluditur mali finis timor quia
si feceris opera que sunt de genere
ia boni procul dubio prosequentur
finem et ad exequendum hoc auctor
presens preceptum quemlibet inducat
dum dicit Res age que prosunt
quasi velit innuere quod facere debes
talia opera que fructum afferant
bonum et contraria penitus evitare et
hoc est quod expositive vult dicere A
ge que prosunt tibi uel eciam aliis
Rursus vitare memento ea in quibus
error inest id est de quibus laboris
fructum non speras et ideo sequitur
nec spes est certa laboris Ad pro
missorum intelligentiam magis in
speciali est sciendum quod de vince ra
noni in omni opere uel negocio
tria sunt maxime attendenda
videlicet quid liceat secundum equitatem
quid deceat secundum honestatem
et quid expediat secundum utilitatem
hec tria habentur in dicto magne
de vo et vo re exo Et secundum hoc

tria auctor tangit hic trium operum
genera primo tangit opera virtuosa
et meritoria que ex toto sunt amplec
tenda et ad hoc faciendum in pro
hemio dicit Res age que prosunt
Ad cuius evidenciam est sciendum
quod doctores asserunt nullum opus
fructuosum esse nisi sit virtuosum
et meritorium Ad hoc autem quod opera
sint meritoria tria specialiter
requiruntur primo quod facta sint in
caritate quia opera que extra caritatem
sunt mortua et carbonibus extinctis
similia Secundo enim quod fiant ex caritate
multa enim fiunt in caritate que tamen
meritoria non sunt quia ex caritate
non fiunt quia non referuntur nec
ad summum finem ordinantur Verbi
gracia ego ambulo ego ambulo
et sum in caritate sed ambulacionem
meam non ordino in deum mediate
uel immediate ut consequar sani
tatem ut patet de naaman principe
syrie qui venit ad helizeum solum
ut consequeretur sanitatem ut in
iiii Re v c declarat hystoria Unde
talis ambulacio licet ~~talis fact~~
facta sit in caritate non tamen facta
est ex caritate Tercio oportet quod
opera sint talia quod in toto possunt ad
bonum finem referri hoc est per bo
nam intencionem Hoc ideo dico quia
quia mala non possunt bona intencione
penitus fieri nisi forte aliquis male
agens aliquid intendat ad bonum
non tamen penitus sed secundario et inci
denter propter que intencio bona
non dat bonitatem actui ma
lo sed econtrario ille actus diffor
mat illam intencionem Secundo auctor
tangit erronea opera falsa et
deceptoria et talia cavenda sunt

et fugienda et hoc facit cum dicit memento rursus vitare in quibus error in est Isti aut errores specialiter sunt qui contra precepta moralia sunt de quibus supra in quarta phemiali parte c ij ultimo med Tercio auctor tangit opa vana et frustratoria que similiter sunt spernenda et hoc facere docet cum dicit nec spes est certa laboris superflua go vitare memento De quadruplici labore frustratorio vide supra in xvj tercie partis metre precepto Quod potes id tempta et in exposicione secundi metri et ibi require pro premissorum declaracione magis in speciali est de aliquibus dubitabilibus per querendum Et primo vtrum bona opa extra caritate facta sint meritoria Et primo videtur quod sic quod sicut dicit Augustinus nullum malum impunitum nec nullum bonum irremuneratum go omni bono debetur merces aliqua Contra peccator non est dignus pane quo vescitur go si peccator non est dignus vite multo minus est dignus remuneracione Huic opinioni breuiter respondetur quod aliqui dicit quod peccator nichil omnino meretur apud deum nec ex congruo nec ex condigno sed tamen deus ex racione sue habundantissime largitur bona illis opera non irremunerata dimittit et ex hoc patet quod bonum esset peccatori semper bonum operari licet non sit iustum sed pocius ipsum remuneracionis benignum Alii vero probabilius dicunt quod meritum de congruo et condigno Nam peccator aliquod opus bonum in gracie aliqui facit ad ipsam gloriam ut cum dat elemosinam propter vanam gloria ex quo non meretur gloriam sed pena qui male facit aliqui ad dei gloriam ut cum dat amore dei quod esse non potest sine gracia gratis que disponitur de congruo ad graciam gratum facientem quia deus aliquo modo acceptat et sic meretur de congruo quod modicum comparatum modo caritatis in proporcionabile est sicut linea latitudini superficiei vnde sicut linea nichil est in comparacione ad superficiem tamen aliquid est in se sic peccator in comparacione ad iustum Secundo queritur vtrum opa bona extra caritatem existencia adueniente caritate per primam reuiuiscant Huic questioni respondet Ray. quod opa viua que facta fuerit in caritate mortificantur per sequens peccatum mortale et si sequatur penitencia reuiuiscunt illa vero que numquam viua fuerunt puta que in mortali peccato facta sunt viuere non possunt quod mortua nata fuerunt hanc eciam sententiam approbat beatus Tho. in iij di. xxxiij. Tercio queritur vtrum bona opera in mortali peccato facta aliquem operentur effectum Huic questio respondetur eidem Ray. quod operibus non valeant ducere ad vitam eternam valent tamen ad quatuor primo ad tollerabilius iudicium futurum subeundum De pe. di. iij. Si quis autem Secundo ad temporalem prosperitatem De pe. di. iij. cauendum xxiiij q. ij si quelibet Tercio ad hoc ut quos cicius ad primam illustretur De pe. di. v falsas. nisi Quarto ad assuefacionem bonorum operum sicut olim faciebat beatus Jo. De cons. di. iiij. non regnabant Dicto quid Dyabolus non habet in eam tanta potestatem

q(uan)tum h(abe)ret si bona op(er)a no(n) face ret sicut refert Gregor(ius) in dyalo go de iudeo qui muniuit se signo crucis et tu(n)c demo(n)es sibi minime nocere potuerunt dicentes vas vacuum s(ed) signatum Et sic patet veritas p(re)missor(um)

Quod donare potes gratis co(n) cede roganti Nam recte fecisse bonis in parte lucrosum (est)

Decimum q(uar)te partis preceptum q(uo)d inducit n(os) ad vite et a(n)i(m)e securitatem est petenti ac etia(m) roganti se liberalem exhibere et petita gratis concedere quia hoc no(n) e(st) p(er)de(re) s(ed) lucrari et ad hoc exequendum p(rese)ns preceptum inducat nos auctor dum dicit quod donare potes li(cet) litt(er)a diversimode exponi p(otes)t Et p(rim)o sic q(uo)d donare potes s(ecundu)m tuam possibilitatem et comoditate(m) h(oc) etia(m) videntur v(er)ba disponere Circa quod (est) notandum q(uo)d iuris dicitur aliquis posse quatuor vnde ex hoc tales dantur v(er)sus Posse quod rebus dat ius na(tur)a p(ro)tas Officium meritum q(uan)tum d(ivi)na volu(n)tas Hec aut(em) dico posse q(ui)nq(ue) sim(i)l denotat potentiam iuris uel facti quod notatur in decre(tis) sancti statuta de re(scrip)tis Qu(a)nq(ue) potentiam s(ed) (...) ut in canone moyses viij q. j Qu(a)nq(ue) refertur ad honestatem ut in canone cad(avera) tis de pe(nitentia) d(ist) ij Qu(a)nq(ue) comoditatem ut ff de v(er)borum sign(ificatione) leg(e) nepos p(ro)culo Secundo exponi p(otes)t ut dicatur si iuste et de tuo p(ro)prio et no(n) de alieno q(uia) no(n) est alteri auferendum vnde alteri tribuas nec etiam te misericordem de aliis spoliis ostende(re) debes nichil enim prodest

si alteru(m) vestias vnde aliu(m) nude facias co(n)dempnat ista misericordia no(n) p(ro)ficit iudicatur talis m(isericordi)a peccata non purgat sed ampliat s(ecundu)m sanct(um) ysidoru(m) s(ecundu)m Augu(stinum) in omne app(ro) bare videtur et dicit multi sunt q(ui) dam divites avari cupidi d(icentes) no(n) habeo pecc(at)um si fraude illius abstulero et pauperibus dedero vnde (...) nil boni agunt mercede(m) h(ab)ere potero Et huiusmodi cogitatio dyabolo talis suggerit nam si totum tribuit quod abstulerit addit potius pecc(atu)m q(ua)m minuit hec supplie (...) v(erb)a in canone forte xiiij q. v Item etia(m) qui aliquid male acq(ui)sivit et b(e)n(e) dispensat gravatur potius q(ua)m minuit j q. iij (...) Ad hoc b(e)n(e) facit q(uesti)o (de) co(n)stantino imperatore qui donavit ecclesie Romane roma(m) cu(m) ceteris p(ro)vinciis Contra talis donatio p(ri)mi con stantini Ecclesie romane facta in p(er)sona sancti silvestri de q(ua) xcvi d(ist) Constantinus palea valuerit et an successor illam revocare possit s(ed) vel potius s(ecundu)m sanct(um) questionem p(er)tractat danti elegiis de florentia poeta volgaris in monarchia sua et s(e)c(un)dus in suma pluribus rationibus p(ro)bare ibidem nititur q(uod) non tenet donatio Quas rationes fr(ater) Guido vernarius ordinis fratrum p(re)dicatorum reprobat evidenter quas ad p(rese)ns tr(ansi)eo gratia brevitatis qua danti opi nionem approbat actusq(ue) in ante quo ope pri post (...) Sed s(ecundu)m hoc con q(ui) notavit h(ab)emus d(ist) Ego lud vicus q(uod) valuerit Et sic recte notabilis Ad quod facit decretalis fundamenta (et) ne autem

de elec. l. vi. et. cle Romani prin
cipes de iur iur Et facit etiam
quod notat hosti in suma de imu
et § penult ad finem Sequit
in metro gratis concede rogati
qui velit i nuere qz nedum gratis
verum etiam affectuose ac etiam
hylarit et sine spe alicuius remu
neracois bn ficiu em pstandum
z etia no roganti ac no videat
tulisse gtis qui ci rogasset ac
cepit nec ia res carior ostat q
que preciosis pluribus empta z
et no quitq acerbius qz ptus im
petracoz rogare Et ideo vbo
rogantis concede volentem
incidenda sunt uis id Senece
de bnficis li po et c i dicentis
illud bnficiu iocundu e quod
obviam venit Et si no quenit
puenire rogantem saltem vba
rogantis intercidenda sut ne ro
gatus videat Qz hius pmm me
tri intelligencia magis in spe
ciali est de insrascripto dubita
quendu vtru quis de iure dona
re pt hinc quesito rndet q
pt donare presum et dns sui
no suus no filius no familia ut
ff ea l filius Item no minor xxv
anis C si ma fac ali rei l
vlt et multo magis pupillus
qui alienare no pt sn tutoris
aucte ff de acq re do l pu
pillus Item no monachus ul
conuisus Item no pt donare q
no est compos mentis ut furio
sus nec etia pdigus ff de cu
ra fu l iulianus Et nec ei
tu alienatio p lege interdicta z

ut quia comisit crimen lese maiestat
C ad l iul ma l ultis vel si here
ticus est C de heticis manicheos
Item odepnatus de pub ratione crime
licet ante sniam donare poss pos
sit ff ea l ptus qtractu et l do
naciones § ult Et hoc modo
intelligendo bn dicit auctor Sed
donare potes qui velit auctor i
nuere qz fecisse recte i iuste bo
nis in pte lucri z qz qui iustu
facit sibi lucru accipit qz in hoc
no est dampnu s lucru et int
lucra computari dz qd pt triplr
compbari pmo canone sacre scrip
ture vnd Ecci bnfacito bonis et
erit tibi em debita gra Scdo ca
nonico iure vnde dicunt canones
qz bnficiatus bnfacienti natur ad
antidota obligat hoc em pbat
decretalis cu in offic de testa dt
em ibi textus cu inoffiois tariter
pmo loco illis teneamur obnoxii
a quibus bnficium nos cognoscimus
recepisse Tercio de ciuili l vn
dt l ciuilis ff de peti he l et si
lege § Consuluit qz donatarius
donatori est ad antidota obligatus
Qz hius scdi metri intelligencia
est de tali qstione querendum
vtrum peccet Epus dans bnficium
pt mittens meliorez Et po vir
qz sic p id quod scribitur leuit
viii c vbi agitur de sacdote or
dinando sup quo rndit ecclesia qz
qz qui pstancior e oim ppo
doccior sanccior atqz oim vtute
eminencior ille ad sacerdociu or
dinatur atqz eligatur tn ssuptiue
hnt va in canone licet viii q i
qz in eleccione optimus pferendus
est Con videtur sufficere qz sit bonus
p hoc quod dicit Gelasius si de

vita uel de moribus i[tem] est qd con
statuta canonu veniat sup spiritu
presbiteri / ~~decorem honorabis~~ / ho
norem decorabis Ex quibus col
ligit[ur] q sufficiat homine bonu e
ligere qui sufficiens sit ad regi
mem Si ergo talis in electione
preferat[ur] non erit pctm huic oppo
sicom p distinctionem rendet[ur] vi[delicet]
q aliud e in maiori digni[tate] et
ali[ud] est i minori bnficio p[ro]ter[e]a q[uando]
e cu eligit[ur] de gremio Ecclie
et aliud q[uando] ci eligit[ur] de g[re]mio
alterius Ecclie siue postulat[ur]
cum ergo est electio facienda
ad Epalem digni[ta]tem requi[r]it[ur]
q scdm conscientiam vtilior eli
gat[ur] i minori bnficio sufficiat
q bonus sit Sili si fiat postula
tio maior requit[ur] deliberacio vn
si non scdm consciam uel credul
tatem eligit meliorem et vtili
orem peccat vi[delicet] ul scdm tho
in quoda q[uo]tlib[et] contingit aliquem
esse meliorem simplic[ite]r qui ta[me]n
no e melior q[uan]tu ad h q p[re]fici
at[ur] in Ecclia Epus aut non
tenet[ur] dare meliori simp[liciter] sed
meliori q[uan]tu ad hec e Ecclie
vtilior vnde si p[re]ferat vnu alteri
sm cam que ptineat ad hono
rem dei et vtilitatem Ecclesie
iste e melior Si aut causa p[re]fe
rendi ad h no ptineat erit acce
ptor p[er]sonar[um] que tanto g[ra]uior
q[ua]nto in rebus diuinis co[m]mittit[ur]
Tangit[ur] etiam h questio per
eundem tho s[ecund]a s[ecund]a q lxiij De
mat[er]ia huius scdi meti require
in xxvij p[rim]e p[re]cepto bonis bnfa[cien]to
De materia etia quo ad bnficen
tiam omnibus p[re]standam vide sup[ra]

in q[ua]rto scde partis metre p[re]cepto
Si potes ignotis [et]c
Quod tibi suspectu e confestim
Discute quid sit Itamq[ue] so
lent p[ri]mo que sunt neglecta no
cere Undeci[mu]m q[ue] h[ab]e partis metre
preceptu quod inducit h[ic] ad vite
et aium securitatem est p[re]ue su
spicionis a se abdicatio seu remo
cio quia p[ro]ut ait ambr[osius] reus
animus nuq[uam] securus e q[ui]a suspicio
sub semp titubat n[e]c vmq[uam] eius
mens dum in tali h[ab]et[ur] suspi
cione quietari p[otes]t quousq[ue] di
scutiendo id p quod orta fuit
suspicio radicalius cognoscat[ur] Et
tunc incipiet quietari hoc au[ct]or
docet p pn[s] p[re]cep[tu]m Dicens d[ic]t
Quod tibi suspectu e qui velis i
muere si no in aliquibus tuis
negociis aliquod suspectum
inueneris anteq[ua]m ad actu ali
quem ulterius procedas dilige[n]t[er]
discucias et inquiras mo[do] i[llu]d
apli ad Tess v Omnia p[ro]bate
s[ed] experimento racionis sub audi
et quod bonu est tenete po
sset em tibi obesse postea
si hoc neglexeris adimplere
et hoc confestim s[cilicet] festinant[er]
discute i[d est] inuestiga et inquire
id quod est tibi suspectu i[d est] du
biu quid sit i[d est] quid ex eo sequi
posset Pro huius metri intelli
gencia magis in speciali est de
inficiasp[e]cto dubitabili quemdu
rerum suspecta et dubia fuit
aut sint in meliore p[ar]tem int
p[re]tanda Hinc q[ue]stio rendz tho s[ecund]a
s[ecund]e q lx ar[ticulo] d[icit] q sicut dicat glo
sup id ad Ro xiiij qui no ma
ducat manducantem no iudicet

Nam ex hoc ipso quod aliquis mala
opinionem habet de aliquo absque su
fficienti causa iniuriatur ei et con
tempnit ipsum nullus quippe debet alium con
tempnere vel nocumentum quodcumque
inferre absque causa cogente Et ideo
ubi non apparent de malicia a
licuius manifesta indicia debemus
eum bonum habere interpretando id quod
dubium est in meliorem et saniorem
partem Et melius atque securius
est quod quis frequenter fallatur
habens bonam opinionem de aliquo
malo homine quam quod rarius fallatur
habens malam opinionem de aliquo
bono quia ex hoc fit iniuria
alicui non tamen ex primo sed hic
optime facit quod legitur et notatur
in regula estote de regulis iuris ex
Et in canone absit xi q. iii De
materia suspicionis ad plenum vide
supra in xvii parte precepto Crimine
indicia patris medium et melius supra
in xvii prime partis metrice precepto
Ne cures si quis Et de eo dante
tangetur eciam in hac iiii parte
et ultimo in xxxv precepto Suspec
tus caueas et eciam eadem parte
in xxxix precepto Cum quis t
sit Sequitur in 2o metro Parcere
solent primo quasi velit dicere quod
solent nocere postea que sunt
neglecta primo id est multa parva in pr
incipio nocere que si prudenter
Rara primo sa ... lede tela solet
Et gregis nobis tolleirabilius m
di mala suscipimus si contra h
per prudencie clipeum munimur
hoc autem facere docet virtus prudencie
quod prudencia secundum tullium in primo Re
thorice est virtus per qua videtur
aliquid futurum antequam futurum
sit Inter cetera siquidem prudencie

inimica ipsa negligencia et accio
subita opponuntur eidem quia eo ipso
sequitur quod homo est negligens vel
subito festinus in actu eo ipso se
nato quod imprudens sit de hac materia
vide supra in xxviii parte precepto
Tu te consule ac eciam in xviii o
prime partis metrice precepto Cum fue
ris felix et eadem parte precepto
xxix Quod vile est carum etc.

Cum te detineat veneris
dampnosa voluptas Indul
gere gule noli que ventris amica est
Duodecimum quarte partis preceptum quod
inducere habet ad vite et anime se
curitatem est voluptatis veneree
omnimoda abdicatio quia per voluptatem
veneream homo incurrit multa ma
la que timorem et anxietatem
inducunt et per quas vite securita
tem auferunt Ad remouendum er
go tale vicium per quod vite securitas
tollitur bonam doctrinam in septi
metro probat auctor dum dicit In
dulgere gule noli quasi velit auctor
ex opposito innuere Cum dap
nosa voluptas id est dampnum inferens
que debilitat maculat atque infa
mat veneris id est libidinis et luxurie
te detineat noli gule indulgere
Notandum tamen est quod hec verba
indulgere sumuntur pro concedere ut
papa indulsit hoc in Credo
indulgere ponitur pro dispensare
lxxxvii d. c. ultimo in fine Tercio
ponitur pro remittere ut deus indul
get peccata penitenti Quarto ponitur
pro vacare ut in presenti proposito indul
gere gule Hugo tamen dicit quod in
dulgeo 3 vim neutri generis verbum
activum et componitur ab in et
dulgeo et dulgeo idem est quod frego frangere

secundum possit unde indulgere i.
inna algere pte ul dulcare secundum
papiam i. consentire et vacare gule
que est ventris amica hoc est dicere
quando venter immoderate reficitur
genitalia ad contumeliam commouere
Et hoc optime sit quod dicit canon
in S j xliiij d in pri° ubi sic dicitur
quod ventris ingluuies ad luxu
riam faciliter prouocat et omne opus bonum
dissoluit unde venter et genita
lia sibi metipsis vicina sunt et
ex vicinitate membrorum consi
deracio intelligatur vicior[um] hec pul
cre figuratiue comprobatur iiij R
ultimo c. de nabuzardan principe
thororum regis babilonie s. na
buchodonosor iste rex nabuzar
dan capto zedechia rege iudeorum
et exoculato conducto quem in ba
bilonia et capta ciuitate ierusalem
quarto mense quinto postea de man
dato ipsius nabuchodonosor in
quinto mense succendit ierusalem igni
et domum domini et muros ciuitatis
destruxit et paucis agricolis ibi
relictis in babilone rediit Sic
reuera moraliter quia venter cum tho
ro multo deseruit edificia virtu
tum ad solum i. ad terram redit
quia virtutes destruit in homine et
eum ad terram i. ad luxuriam
et ad alia vicia faciliter inclinat
Et premissorum intelligencia magis
in speciali est sciendum quod ex vo
luptate venerea multa prouen
iunt mala et hoc ex quadam me
thaforica ymagine quam gentiles
philosophi et poete in honorem veneris
planete depingi fecerunt luculen
ter declaratur viz ad modum pul
chre iuuenis natantis in mari

et in manu maxima concham
gestientis que etiam rosis erat
ornata a columbis circumuolantibus
concomitata vulcano deo ignis ru
stico turpissimo in coniugium assignata
ante quam tres stabant puelle
inde que tres gratie vocabantur quarum
duarum facies ad eos erat conuersa
tercia vero incontrarium vertebatur
cum cupido filius suus alatus et
cecus assistebat qui sagitta et
arcu appolline sagittabat propter
quod turbati dii ad matris gre
mium puer timidus fugiebat mo
raliter secundum fulgencium per predictam
planetam quantum ad primum spectat
intelligo voluptatem veneream
uel personam luxuriosam que sic
dicitur esse femina propter ipsius vari
abilem inconstantiam Dicitur esse
nuda propter ipsius indecenciam
intolerabilem dicitur in mari na
tare pro eo quod semper in deliciis ve
lit existere dicitur concham mari
nam aliquam qua sic tamen vel
ornatur manu gestare quia spi
ritualitatis et deliciis delectatur Venus
enim in mari genita fingitur pro eo
quod luxuria ab opulentia et di
uiciarum fluxibus generatur Ideo qui
dam tali metro loqui videtur scrip
tura ysa xxiij d tu sis terram
et qui flumine filia maris sequitur
sume cytharam circue ciuitatem
meretrix obliuioni tradita bene cane
frequenta canticum quid plura Ip
sa ergo luxuria seu voluptas co
lumbas i. luxuriosos nutrit rosas
et flores i. curiositates diligit
cupidinem i. carnis concupiscenciam per
ducit appollinem i. viros iustos
sagitta temptationis plerumque

sauciat vulnerat et transfigit Tres
autem puellas nudas i. tres vul
pes manifestas solet venus seu
luxuria secum habere s. avariciam
que nostra rapiat carnalitate qua
nos alliciat et infidelitate qua s
nos eiciat Constat quod carnalitas
male et luxuriose persone nos dili
git racione voluptatis avaricia ra
cione lucri et cupiditatis et iste du
e sunt que ad nos faciem sunt converse
Infidelitas vero nos eicit et faciem
a nobis vertit racione nostre paupta
tis quod est totum de persona luxurio
sa Abhinc enim duobus carnalibus
viciis luxuria et gula intendit
auctor pro parte sua preceptum unum
quemque retrahere dum dicat Cu
te detineat quam velit dicere quod hec
duo vicia principiora sunt et magis
homines inclinant ad peccandum car
naliter cum sint carnalia quam alia
quinque vicia spiritualia hec enim duo
vicia videntur ita ad invicem
ordinata quod unum oriri ex alio
videatur unde Ier. v. scribitur Sa
turavi eos et mechati sunt et
in domo meretricis luxuriabantur
Item Iero. ad veneream virginem
si apostolus corpus suum castigat
et in servitutem redegit ut cum
aliis predicasset reus non effi
ceretur quomodo tu iuvencula ad
huc in fervore iuventutis posita
dapibus et vino plena de ca
stitate eris secura quam dicat
millo° De materia veneree
voluptatis require sup in xxiiij
precepto sede partis metrice luxuri
am fugito et quod hic deficiat sup
pletur ibidem ¶ Pro huius primi me
tri intelligencia magis in speci

ali puto utile de tali questione que
rendum utrum consensus in delecta
cione s. cogitacionis carnis absque
hoc quod consenciatur in actum
sit mortalis Huic questioni rendet
beatus tho. 1a 2e q. lxxiiij d. Et
theologi comuniter hoc tenent Ra
et augus. dicit xij de trinitate quod ipse
peccatum cogitacionis eciam sine voluntate
perficiendi sed cum voluntate ob
lectandi totum hominem dampnatur quod enim
aliquis consenciat in talem delecta
cionem nichil aliud est quam quod con
senciat quod affectus suus inclina
tus sit in fornicacionem nullus enim
delectatur in eo nisi quod conforme est
appetitui eius Et notandum hic
quod prout dicit tho. non dicitur delecta
cio morosa secundum temporis diuturnitatem
sed ex eo quod racio deliberans circa
eam immoratur nec eam repellit
tenens et volens libenter ea que
statim dum astingunt animum re
spuere debuerit ut dicit idem augus.
in libro preallegato Sed nota secundum ca
nones quod consentire dicitur quibus
tribus modis scilicet quod triplex est
consensus primus est negligencie
huius pena minor a principali ut scilicet
q. pa in princ. et j q. j Quicquid
deponitur tamen perseveraverint ut
lxxxj d. Dictum et aliorum Secundus
est licencie huius pena par est
agenti ut ij q. j Notum Ali
orum Tercius auctoritatis huius
pena maior ut lxxxj d. Am
putatur et xxiij q. iiij Cum
¶ Pro intelligencia secundi metri ma
gis in speciali puto utile de
tali questione querendum utrum vi
cium gule sit gravissimum peccatorum
Huic questioni eciam rendet tho 2a 2e

addi

q clvim d qp quantitas alicuius pcti pt
tpli^r considerari primo quia et prin
pm mam in qua peccatur et scdm
hoc pcta que sunt circa res diuinas
sunt maxima vnde scdm hoc vicium
gule non sit maximum est enim circa
ea que ad sustentacionem corporis spec
tant. Scdo aut exparte peccantis
et scdm hoc pctm gule magis al
leuiatur qm aggrauatur tum propter
necessitatem sustentacionis ciborum tum propter
difficultatem discernendi et mo
derandi id qd in talibus conuenit
Tercio modo exparte effectus con
sequentis. Et scdm hunc effectum
et vicium gule hz quandam magnitu
dinem in quantum exea occasiona
tur diuersa pcta et scdm huiusmodi
modum dicitur vicium gule esse
grauissimum pctm De materia gule
et quanta mala ex hoc vicio preue
niant et econuerso quanta bona ex
sobrietate et parcitate tibi et pro
bus eueniant vide sup in scda
principali pte c xxv qui inci
pit Dixi decimo et ultimo qp
noxe vacant oro De materia
ecclesie require sup ead pte c
xlv° qui incipit Dixi tercio qp
en p superhabundanciam et parte
p sancitali precepto xlvi Terco co
et pte ead precepto l. Tempa
te vino Et in omnibus hnbr
quire qz multa vtilia ibi inue
nies ad materiam gule et sobri
etatis facientia etc

Quam tibi proponas cecalia aut
cta timere vnum precepto ho
minem plus esse timendum decimu
tertiu quarte ptis precep^m qd inducere hz
ad vite et animi securitate est
nociua homi et cealium prauitatio

Hoc aut p prius preceptum docet
auctor facere dum dicat Tu tibi
proponas quasi velit auctor i mie
expositiue Tu tibi proponas i
costituas timere i corde tuo cuncta
cealia i ne tibi noceat vnum p
cipio i vna rem prin^r hominem
plus esse timendum i p aliis ai
malibus q d supra omnia timeas
hominem Et hoc facere debes propter
tria primo quia ad dei ymaginem
factus et super cunctis e platus
in hoc ostendens dignitatem
Scdo quia propter ~~ipsius~~ ipsum cuncta
lia sunt creata et hoc propter ipsius
vtilitatem et no rebellionem
Tercio quia eius industria est ingl
timenda Et hoc propter ipsius sa
enciam et calliditatem propter
pm dt Singus qp summa bom
tas qmitate volens alius bonum
sui fecit creaturam racionalem
que summu bonum intelligeret
intelligendo amaret amando
possideret possidendo bta esset
Fecit aut deus primu hominem
formando corpus eius p ministerium
angelorum de limo terre i agro
damasceno et i spiracit in facie
eius spiraculum vite hoc e animam
creauit qua corpore facto v
miut Ideus enim ho dicitur ad
ymaginem et similitudinem dei
ad ymaginem i naturalibus ad simili
tudinem in gratuitis dicitur enim ho
ad ymaginem et similitudinem dei
Ictus porro qm angelus qp co
uenientia hz ho cu deo i hz et ex
qd no hz angelus Intus autem
hz conuenientia scdm memoriam vo
luntate et intelligentiam sicut
angelus hz extra conuenientiam

Sz quia ~~homo~~ non sz te angelus
Nam sicut a patre filius sic ab hoie
homo eiusdem nature preterea sicut
deus platus e omni in suo vniuso
Sic sicut deus ubiqz e sic etiam
aia ubiqz est sui habitabilis et in
corpore na quidz p essentiaz sed
potius p potentiam dignitas huma
na 3z in hoc q deus hoiez fecit
racoe sapie vita innocente dno
potentem primu notat in hoc q
factus est homo ad ymagine Secun
q ad dei similitudinem Tertiu q
ppositus e homo aiantibus et a
liis creaturis que omia sibi suiunt
dnam inquit deus piscibus maris
et volatilibus celi et vniusis ai
mantibus que mouent sup tra
gen j c Sm hanc roz primo bn
dicit auctor hominez plus esse
timendum ppt scdm bn forma
re possumus qstione qua fecit
manicheus de aialiu creacone
d quid opus erat ut deus tam
multa aialia faceret sive in aq
sive in tra que homibus no st
nata ymo pnicosa et i munda
huic qstioni rndz augus cont
ipos manicheos sic dicens q
ista omia sut pulchra conditori
et suo artifici q omibus utit ad
gubernandu vniusum cu suma
lege dnat Si eni in aliqo o
pificis officina impitus intueit
videt ibi instrumenta quor causas
ignorat et si multu e insipiens
supflua putat Iam vo si infor
nacem incautus cecideit a fera
mento aquo tu male tractat
se ipm vulnauit pnicosa et no
xia ee estimat illi multa quor
tan vsu nouit artifex Insipienta

vero eius irridet et va inepta no
turans officina suam instant exer
cet et tamen tam stulti sunt hoies
ut aput artificem no audeant vi
tupare que ignorant sz cu ea vide
rint credant nna et ppt aliqs
vsus instituta ita directe in ppo
to Inhoc aut mundo cuius conditor
et administrator pdicat deus mul
tatu multa audent reprehendere
quorum causas no vident et in opi
bus atqz instrument artifici vo
lunt se videri scire quod nesci
unt ego vero fateor me no scire
quare rane create sut a musce
aut vermiculi pmi video tamen oia
in suo gne pulchra esse quis
pcta nra multa videant no
bis adusa Ubi notandu q do
dominum aialium pdidit ppt pctm
et quo ad aialia magna fero
cia sicut sut leones et cetera
aialia ferocia ut cognoscat ppt
pctm suam dignitatem esse di
minutam Et etiam quo ad mi
ma aialia ut sunt musce pu
lices ut suam miseriaz cogno
scat et vilitatem In medijs vo
sicut in pectoribus et iumentis re
tinuit dominiu ppt humanam
necessitatem no enim cu aliquo
homie corpus et membra g
sidero ubi no mensuras nu et
ordinem inuenia ad vitate pti
nere q omia vnde veniant
no intelligo nisi a suma me
sura nuo et ordine que eiia
ipa dei subtilitate atqz in co
mutabili et etna vitate qstitut
Indiusus vniusalia no hnt quid
dicant de pnicosis aut ut pmi
m ut quartem ut trem ut

non istam vitam presentibus subductam
sed aliam meliorem ubi summa est
securitas diligamus et desideramus
et eam nos pietatis meritis coope
remur de superfluis aut quod nos est grate
si tibi displiceant quod non prosunt pla
ceant quia non obsunt quia si domi
nice non sunt utilia eius tamen
completur huius universitatis integri
tas que multo maior est hac enim
multo melius administrat deus quam
unusquisque nostrum domum suam etc
Usurpa ergo utilia caute perniciosa
relinque superflua que in omnibus
tamen commensuratas et modos et or
dines vides artificem quere nec
alium invenies nisi ut summa men
sura et summus numerus et summus ordo
id est deum de quo verissime dictum
est quod omnia ~~omnia~~ in mensura et
numero et pondere disposuit Dehinc
Nota damascenus sic ait eduxit
terra conditore iubente genera omnium
animalium et reptilium et ferarum et
iumentorum omnia quidem ad hominis
usum Sed horum habet quedam ad
escam puta cervos oves et si
milia animalia alia vero ad mi
nisterium puta camelos equos asinos
et quecumque talia Alia vero que
ad iocunditatem puta symeas
volucres pictas et quecumque talia
Sed et et plantarum et herbarum
hec quedam fructuose et comesti
biles alia vero odorifere et
floride ad iocunditatem nobis
tribuit puta ut sunt rose et
talia Alie vero ad egritudinum
sanationem non enim est neque aliquod
neque planta in quo non operatoris
quandam homini utilitatem et usui
conferre conditor imposuit Unde

non immerito dicit auctor nec quo ad
secundum metrum unum proponit hominem
plus esse timendum Propter tertium
formare possumus questionem
talem videlicet utrum verum sit quod
dicit auctor quod homo sit magis ti
mendus quam omnia animalia Et primo
videtur quod non preter illud animal quod
naturaliter mansuetum est magis ti
mendum est quam id quod naturaliter
est ferox et immite sed homo est naturaliter
animal mansuetum alia autem animali
a sunt ferocia ergo homo est minus
timendus preterea illud quod
habet naturaliter insita et innata instrumenta
ad nocendum est magis timendum
quam id quod non habet huiusmodi instrumenta
ad nocendum naturaliter insita sed
multa animalia instrumenta habent
ad nocendum insita ut serpentes
que habent venenum et animalia que
habent dentes et ungues et cor
nua homo autem non habet huiusmodi instru
menta insita ergo etc Oppositum id
quod potest separare appetitum nocendi
quia est animal habens rationem et ar
bitrii libertatem Alia autem
animalia non possunt separare quia aguntur
natura et non ex arbitrii liberta
te ergo etc In oppositum est auctor
Ad evidentiam questionis duo primo
requiruntur declaranda primo
quid est timor et que est ratio vel
causa timendi cetera animalia 2o
confirmabitur auctoris dictum
per rationes Ad intelligentiam
primi est sciendum quod dicit Aristoteles
in Rethorica c. vij Timor est tristi
cia quedam vel turbatio ex fan
tasia id est ymaginatione futuri ma
li aut corruptivi aut contrista
tivi non enim ut dicit omnia timent

sed queticumque aut tristicias magis
supple possunt inferre et hoc si non
longe sed prope videantur ut in pro
xime futura que enim longe non ti
mentur sicut enim omnes homines quia
morientur sed quia non prope non timent
Cum ergo tam homo quam cetera
animalia possunt inferre corruptiva
et tristicia et istud homo sciat sequitur
quod cuncta animalia sunt timenda Ad
maiorem evidenciam est sciendum
quod triplex potest esse racio quare magis
timendus est homo quam cetera animalia
Prima est quia in tribus possumus no
cumentum pati scilicet in vita per mor
tem et aliarum penarum illacionem
in fama per detractores in temporali substancia
per rerum ablatores Sicut autem patet est
quod homo magis nocere potest in hiis
tribus et maxime in ~~tribus~~ ultimis
duobus scilicet in fama et in rerum
ablacione quam animalia bruta Secunda
racio est quia nocumentum hominis potest
minus provideri quam leviter quam nocumen
tum beluarum et per consequens evitari minus
homo enim qui agit per libertatem
arbitrii non ex impetu nec potest
similatorie tegere appetitum noce
di quod licet quod non possunt belue Et ideo
magis timendus est homo Tercia
racio est quia opus quod exercetur
per ingenium et artem prevalet operi
quod exercetur per solum instinctum
vel impetum virium naturalium immo illud
ingenium vires superat sed homo agit
per ingenium et artem Belue per im
petum naturalium virium ergo magis ti
mendum est nocumentum hominum quam
bestiarum Ad primum argumentum in contrarium
est dicendum quod licet homo sit animal natura
mansuetum tamen quicumque agit con
tra id quod natura sua dictat et cont

ra ad quod inclinatur quia licet liberum
arbitrium habet per quod est indeterminatum
ad contraria et ideo magis timendum
est nocumentum suum quam ceterorum animalium
que agunt secundum inclinacionem suam Secundum
ad secundum argumentum est dicendum
quod licet homo non habet naturaliter insita instru
menta ad nocendum tamen per ingenium
adinvenit et accipit instrumenta
peyora quam sunt instrumenta ferarum
ut gladios sagittas et similia Ad
tercium argumentum est dicendum quod li
cet homo temperare possit appetitum
nocendi tamen quandoque non temperat sed
ab ira superatur et periculosior est
eius ira quam ferarum quia minus pos
sumus remedia adhibere etc pa
tet veritas questionis etc

Cum tibi prevalide fuerint
in corpore vires fac sa
pias animo poteris vir fortis haberi
Decimum quartum huius partis preceptum
quod inducit nos ad bene vite securitatem
est verum animi fortitudo habent veram
fortitudinem per presens preceptum docet
auctor acquirere et eandem iungit re
tinere dum dicit in secundo metro
sfac sapias animo quasi dicat velit ex
ponere i mie quod nisi tua corpo
ralis fortitudo sapiencia temperetur
pocius dampnosa erit quam utilis
vel proficua Et hoc est quod ille sapi
entissimus Salomon docet et instru
it dicens melior est sapiencia quam
vires et vir prudens quam fortis
Et idem proverbiorum xxiiii Vir sapiens
et fortis est et vir doctus prudens
robustus et validus Ad huius pre
cepti intelligenciam est sciendum quod
prius vir pollitus ostendit ex qui
bus regionibus eligendi sunt boni
et robusti bellatores hoc est qui

habent condicones que ad veram
fortitudinem requirunt et dicit
q in partibus nimis pp inqs soli no
sunt bellatores eligendi cuius racio
est quia tales sunt nimis calore
siccati ppter hoc timet valde vul
nerari quia parum hnt de sanguine
et illu timent effunde habundat
tamen sagacitate gentes vero
que remote sunt a sole in raci
one et prudencia deficiunt et su
perat in audacitate et fortitudie
detminat tamen q gentes que
medie sunt regionis magis sut
eligende eo q hnt utrumqz scz
prudenciam et fortitudinem et hc
est qd innuit hic auctor dum dicit
fac sapias aio quasi dicat q no
sufficiat corpalis fortitudo nisi anim
sapien pualeat ac etia tpet
ex ea Et si talem sapiaz inte
hueris tunc sic poteris vir fort
haberi hoc e dicere si vis vitam
securam possidere expedit ut
sis fort vera fortitudine et no
ea que solum hz apparenciam ve
fortitudinis s p ignorancia Et
ptanto dt fac sapias aimo
i no sis ignorans ut sis vere
fort Tercia sm phm vera for
titudo pnr qsistit in reprimendo
timores circa bellorum picula
et i moderando audacias Tercia
quod sciendu q phus iii ethi
ponit dram inter audacem et
vere fortem quia audaces ante
picula sut pualentes et volen
tes i velocit ardentes ad ipa
currentes q mouent ex impe
tu passionis pter ronem qn aut
sunt in piculis qstituti distedt
q motus passionis pcedent vicat

a difficultate i mente fortes
vero qn in difficilibus consistunt
operibus sunt tuti et quieti q iudi
cium racois ex quo agunt no vin
citur ab aliq difficultate et pius
qm ad picula veniant sunt qe
ti q ex impetu passiois non
agunt sed ex deliberacione racio
nis Et qm qm talis vera fortitudo
competat vnicuiqz multo mag
pncipi racio huius est quia licet
execucio bellorum spectat ad mili
tes stricte unde puidere dz ipe
pnceps ut sit in suis militibus
regiminis ordinalitas et pugnadi
artificialis sagacitas sciat artez
rei militaris quam dicunt lace
domi tradidisse ppter qd hani
bal ytaliam petiturus lacedomi
quesiuit doctorem ut dr in po
licratico vi li c vi De modis q
bus cognoscitur vera fortitudo
ab apparenti require sup in xxx
qse precepto vite virtute unus fi
nem an eciam magis qsistit in
aggrediendo q in sustinendo
vide ibidem etc

Auxilium a nobis petito si for
te laboras Nec quisquam
medicus melior quam fidus amicus
Decimum quintum qrte ptis preceptum
qd hz inducere ad vite et anim
securitatem est boni et fidi ami
ci confidencia quam denotat h
auctor dicens Auxilium a nobis
quasi velit innuere q sicut bonus
medicus est utilis ad morbum
corporis remouendum ita et multo
magis fidus amicus seu fidelis
est utilis amico ipm a miseria
subleuando Et hoc e qd Eccl
vi scribitur p sapientem Amicus

fidelis est medicamentum vite vel aliter
exponi potest quia sicut medicus diligit
egrotum nisi odiat egritudinem ita
et fidelis amicus sic diligit amicum
quia odit et corrigit amici vicia
Unde augustinus in quodam sermone Esto
medico similis · medicus enim non amat
egrotantem si non odit egritudinem
et ut liberet egrotum febrem perse
quitur nolite ergo amicorum vestrorum
amare vicia si vestros amicos amatis
Pro huius precepti intelligencia est
sciendum quod sicut verus et fidus ami
cus est super omnia diligendus sicut
scribitur Eccli. vi. Amico fideli nulla
est comparacio nec est digna ponderaci
o auri et argenti contra bonitatem
fidei illius Sic fictus et falsus super
omnia odiendus est et dampnandus
hoc est quod Ieronimus ad Eugenium scribit dicens
Nullus magis metuendus est quam inimi
micus simulans se fore amicum Notandum
est etiam secundum scripturas et
canones quod triplex reperitur homo in
plici dicitur amicicie Nam quidam
dicitur amicus mundi dyaboli et dei
Primus est amicus mundi amat vana
unde in psalmo ut quid diligitis vanitatem
et queritis mendacium Amat etiam
amara unde Gregorius in omelia
xvij dicit ait mundus iam et amaris
amatur amarus est et ipse ruine
eius predicant quod amandus non
est ruine namque illius voces sunt
qui bona mundi huius diligit ve
lit nolit timoris et doloris pe
ne succumbit quid enim in hoc mun
do est libeat ubique luctus aspicimus
undique gemitus audimus et destructe
urbes eversa regna castra depo
pulata agrorum in solitudinem terra
redacta Videmus alios in captivitatem duci

alios detruncari alios interfici videmus
Quid est ergo quod in hac vita fratres
mei libeat Si talem mundum ad
huc diligimus non iam gaudia sed
vulnera amamus Secundus est amicus
dyaboli amat iniquia unde proverbiorum ij°
letantur cum malefecerint et exul
tent in rebus pessimis Tercius est
amicus dei amat vera bona unde
in Mathei vj Thaurizate vobis
thauros in celo Primus quasi porcus
lanam quam quasi oves vij q. j Sunt
in ecclesia Secundus quasi non lanam
sed ovem vij q. j Tercius Expositor
Tercius fructum prebet et pastua
ut xxiij q. iiij Tres personas
adheret mundo ut dicitur xlvij sicut
hij Secundus dyabolo unde Iohannis viij
dicitur vos ex patre dyabolo estis
Ioh. viij Tercius adheret deo
unde in psalmo dicitur Ego dixi dij estis
Talis fuit iudas unde amice
ad quid venisti Mathei xxvj Tales
fuerunt apostoli vos autem dixi ami
cos Ioh. xv Talis est quilibet
bonus unde vos amici mei estis
ibidem etc Unde deficto et simulato
amico exponi potest quod ponit
ovidius libro ij fabula ij dicitur
ibi quod in domo solis depictus
erat quidam qui dicebatur pro
theus et appellabatur deus am
biguus eo quod non esset determinate
figure ymmo subito et inesperate
in diversas figuras permutatur Sic
revera realiter et ficti et simulati
amici videntur esse tales ficti
in domo in sacie que est in multas
ecclesia ibi enim multi sunt dij de
picti i. ficti et simulati amici qui
putantur apparencia non reale existe
ciam habent sicut sunt ypocrite qui

qui callidi et maliciosi sunt sicut a
dulatores et placidi certe tales di
ci possunt dii ambigui quia ipse de tali
bus nos sentit qui sunt figure cuius
voluntatis et bonitatis existant
Ratio est quia facillime in diversas
figuras se variant et transmutant
falsi enim amici qui in prosperitate
veri credebantur in adversitate fic
ti et vani esse probantur tales eciam
sunt similes qui hospiti dum est in me
sa blanditur sperans ab eo ob ul
terius sibi carnis recipere Sed elevata
ta mensa vertit illi terga ymo
aliquis latrat contra ipsum Ypocrite
enim de apparenti sanctitate ad ap
parentem iniquitatem faciliter
convertuntur maliciosi de ficta simula
cione seu dissimulacione ad apertam
inimicitiam occasione inventa com
mutant Adulatores insuper
secundum quod magis credunt placere
de una condicione ad aliam transfor
mant Et sic isti ipse dii am
bigui id est homines incerti muta
biles et inconstantes merito
appellantur Unde de talibus bene
dicit apostolus Conversi sunt et non
perseveraverunt pactum etc De falsa
vero amicicia require super in bla
sphemia parte G xxx qui in
capite Dixi quanto quod hic sepe de
materia eciam fictorum amicorum re
quire super in prima parte in tercio
precepto xv Cum te aliquis laudat
et parte eadem precepto xxvi Cum
simulat verbis Et parte eadem precepto
xxvii Noli homines blandos Utrum
autem se simulare amicum alterius
sit grave peccatum Require
supra in septimo parte precepto
Saluta libenter etc ...

Cum sis ipse nocens moritur
cur victima pro te Stulticia
in morte alterius sperare salutem
Decanus vi parte partis preceptum
quod inducere hic ad vere vite et ani
securitatem est victime salutis
iugis contemplacio Ad cuius eviden
ciam est sciendum quod ut patet in
primo sciencie perspective oculus
est forme sive rei visibilis recep
tivus quod sic probatur si quis in
luce diei vehementer in celum aspi
ciat de loco super quem domus ha
beat foramen magnum discoopertum
ad celum et revertatur postea
ad locum obscurum vel clausum
oculos aspiciat illius foraminis for
mam cum figura Sic moraliter
foramen quod nos omnes attente
debemus et frequenter aspicere est
latus christi perforatum in cruce Apocalipsis
i videbit eum omnis oculus et qui
eum pupugerunt Intrare igitur
unusquisque debet domum consciencie
sue et mentis oculo christi vulnera
contemplare ut christo passo re
lut victima pro nobis oblato pro
modulo suo conformetur Huiusmodi B
tame foramina devote aspicie
bat beatus Bernardus Unde exponens
id canticorum ii venite in foraminibus
petre in caverna macerie formose
hoi sic canticum loquitur in hac for
ma Securus habito quia statuit su
per petram pedes meos fremit
mundus premit corpus insidiatur
dyabolus non cado fundatus enim
sum super firmam petram Ego vero
fidem quod ex me michi deest usur
po michi ex visceribus domini quoniam misericordie
sunt nec desunt foramina per que
effluent foderunt manus eius et

pedes lateraque lancea perforarunt
Et per hanc viuas sicut in fuge
mel de petra oleum de saxo
durissimo i gustare et videre
quoniam suauis est dominus Sperare ergo
salutem in mortem alterius quam a
xpo fatuitas est atque magna stul
ticia sicut faciebant illi qui per
molacione et oblacione diuisorum
animalium credebat se a peccatis liberari
Contra quorum falsam estimacionem
dicit auctor Cum scis ipse notes quod
velit inmere quod nichil aliud va
leat pro deliberacione a peccato nisi
illa vera victima sicut quod probat
apostolus ad hebreos x c Inpossibile
est sanguinem hircorum aut thau
rorum auferre peccata Omnis enim sa
cerdos presto est cottidie ministrans
et easdem sepe offerens hosti
as que numquam possunt auferre
peccata Si auctor intellexerit de mor
te animalium de quibus fiebant sac
rificia verum est quod hic dicit scilicet in mor
tem alterius sperare salutem stul
ticia est magna quia huiusmodi ceri
monialia sacrificia postquam sub
intrauit lex ewangelica euacu
ata sunt sicut cessant nox et
vmbra illucente sole hanc rem
determinat apostolus ad Gal iij capitulo
vbi dicit venit fides iam non sumus
sub pedagogo Si vero intelligatur
de morte xpi ut dictum est sic est
falsum quod dicit ac etiam hereticum
quia per eius mortem saluati sumus
De hoc cantat ecclesia victime pa
schali laudes ymolant xpiani Ag
nus redemit oues xpistus inno
cens patri reconciliat peccatores Non
dicam mi sacramentum sacrificium mi
sterium et consecracionem Sacrificium

est quod per ministra sacrum factum
est ut in quo multi et est visibile
Sacramentum vero est invisibile de quo se
dicit ij Sacrificium Misterium est actus
visibilis sacramento applicatus secreta
in se continens dispensacionem ut in quo
multi Consecracio vero est res per se
ipsis satisfaccionis inductio que quis
offert ad vite sanctificacionem quisque ta
ad sacrum collacionem Hugo querit de
tali questione quare peccatum quoniam vitas
venit offerre illas hostias pro ydo
latria reputabat videtur enim quod
hoc sit falsum quia ymolare illa ani
malia bonum est vel indifferens ergo si
modo aliquis faceret ideo non deberet
reputari pro ydolatria Si dicat
quod xpistus hoc reputat ydolatriam
quia ille qui facit spem ponit in illis
eodem modo in tempore legis si aliquis
posuisset spem in illis reputa
dus esset pro ydolatria Pro solucione
huius questionis ac etiam contra xpistum
dicitur quod xpistus statum reputat id est pro
ydolatria quia cultum dei carnali
cultus successit spiritualis sicut dicit
apostolus ad hebreos vij c et est trans
sumptum in decretali translato de consti
ubi habetur quod translato sacerdocio
necesse est ut legis in cultu legalis trans
lacio fiat scilicet in petrum Et per id
verba pasce oues meas vel secundum
alios Ite et docete translata
est ergo lex et ita legis obseruancia
non est enim aput iudeos sed aput
petrum et suos successores Vel
aut translatum fuit sacerdocium
a xpo in petro postquam expressit in
canone in nouo testamento xpi dicit
Si ergo modo aliquis cultum carnalem
exhiberet deo esset inobediens et
derogaret cultum dei spirituali

et ppt hoc ydolatra reputaret ydo
latria em derogat cultui dei spiritu
ali et ppt hoc p ydolatria reputatur
Et hoc est quod intendit auctor
dum dicit cur moritur victima
pte De qua diceret mens deo da
te vel preceptum Thure deum placa

a Cum tu vel socium vel fidum
queris amicum Non tibi fortu
na hois s vita petenda est Decim
vii quarte partis preceptum qd indu
cit scilicet ad vite et animi securita
tem est fidelis amici acquisitio
inventio et retentio s in electione
fidelis amici magna est adhiben
da districtio quoniam ille magis eligen
dus est pro amico qui bona vitam
ducit ~~verisimile est et approbabile quod~~
~~magis~~ licet non sit bn fortunatus
quam ille qui est bene fortunatus s
malam ducit vitam quia magis
verisimile est et probabile quod magis
fidelis sit quam magis fortunatus
propterea de fideli amico Eccli vi
scribit Amicus fidelis protectio
fortis qui invenit illum invenit
thezaurum et hoc est qd intendit auctor
dum dicit Cum tibi vel sociu
quasi velit exponere i inquire
si vis tu aliquem sociorum aut eciam
pris amicum aliquem invenire non
queras in eo divicias vel hono
res s pocius utrum sit more probi te
repletus unde nobilitas animi so
la est que animum moribus ornat Non er
go fortuna hominis petenda est
utrum bene vel male contingit sed
vita tamen est petenda s utrum ho
nestam vitam habeat vel non p in
telligentia huius precepti et obser
vancia est sciendum quod bonorum et
virtuosorum amicitia licet infortu

natorum est affectuose petenda
propter quatuor que in vera amicicia
reperiuntur que quidem non nisi in virtuosis
reperiuntur et verus amicus Prima namque b
amicicia est bonorum conciliativa quia
veri amici vincta ad invicem qui
escunt unde cum diceretur Socrati
de quodam paupere qui cuidam diviti
amicus erat ait Cur ergo ille dives
iste pauper Et respondit amicus non est
qui fortune particeps non est
Secunda amicicia est morum assimila
tiva verus enim amor assimilat
amantem amato Unde hugo de
sancto victore scio anima mea quod
quid diligis in eius similitudinem trans
formaris unde propter istam assimilacionem
quidam philosophus interrogatus quid
esset verus amicus Respondit alter
ego Moraliter condicio est in ami
cicia dei et sanctorum virorum ipsi po
in tamen p amorem deo assimilantur
quod dii p pr^tem^ appellant Ego
dixi dii estis Talis ergo unusquisque
scdm cuiusque qualis est dilectio sua
Si enim deum diligis deus es Si
terram diligis terra es Sicut enim
amor facit bonos deo similes
sic diversa vicia faciunt esse bru
tales quod luculenter ostendit
Boecius li iiii prosa iii Evene
nit ergo ut quem transformatum vi
ciis videas hominem existimare non
possis Avaricia fervet alienarum
opum violentus ereptor lupi similis
ferox atque inquietus linguam
litigiis exercet cani comparabis In
sidiator occultus subripuisse fran
dibus gaudet vulpeculis exequetur
Ira intemperans fremit leonis ani^m^
gestare creditur pavidus et fu
gax non metuenda formidat

ternis similis h(abe)t Segnis atq(ue)
stupidus torpet asini viuit leuis
atq(ue) inconstans studia p(er)mutat
n(ichi)l ab auibus differt fidis i(n) mundo(rum)
q(ue) libidinibus i(m)mergit sordida su-
a voluptate detineat(ur) ita fit ut
qui p(ro)bitate deserta homo esse
desierit cum in diuinam conditione(m)
t(ra)nsire non possit v(er)tat(ur) in belua
h(ec) ille Tercia vero amicia e(st) vo-
luntatis vnitiua Nam s(ecundu)m tul-
liu(m) li(bro) de amicitia vera amici(ci)a
est idem velle et idem nolle
Idem tull de amicicia tu(m) amic(us)
cor suu(m) p(re)beat amico ea vis a-
miticie e(st) ut vnus q(ua)si aliq(ui)s fiat
ex pluribus Au(tem) vera g(ra)o amici(ci)a
d(ebe)t esse q(uo)d unitatio intrinseca cordiu(m)
siue exterior(um) q(uo)d receptionu(m) amicicia
collationu(m) officiorum misteriorum
et rerum vnde comentator vo(lumine) ethi(corum)
in p(ri)n(cipi)o p(ro)l(ogi) s(cilicet) e(st) de amic(is) q(uo)ntum
ala tua et q(ui)a o(mn)ia Iterato
vera amici(ci)a est veneratiua q(uia)
d(ebe)t esse v(tr)iusq(ue) ab alio mutua
veneratio necnon v(er)ecundia et
reuerentia semp(er) manere d(ebe)t in ami-
ticia Nam sup(er)ioris ad inferiore(m)
e(st) h(abe)re beniuolenciam Inferioris
ad sup(er)iorem reuerentiam Equal(is)
ad equalem amiticiam vnde Ieron(imus)
sup(er) xii p(ro)phetis Amici(ci)a autem
pares accipit aut facit ubi aut
inequalitas e(st) et alteri(us) eminen-
cia alterius subiectio ibi n(on) tam
amiticia e(st) q(uam) adulatio vnde tam(en)
dicat tull nulla(m) in amici(ci)a peste(m)
esse maiorem q(uam) adulatonem
et blandicie assentationem Ta-
lis g(ra)o v(er)a amici(ci)a s(ecundu)m Boheciu(m)
sinam n(on) int(er) vicia nec inter
fortune bona aliq(ua)lit(er) e(st) co(m)putanda

s(ed) int(er) v(ir)tutes nobilissimas e(st) pone(n)-
da cum sit tanti (?) similia tamq(uam) eius
filia ab ea in cordibus g(e)n(er)ata nu(tri)-
ta et conseruata Ergo amici(ci)a tante
consistat dignit(atis) ut nunq(uam) nisi in
bonis et virtuosis valeat rep(er)iri
Amor vero falsus ex viciis g(e)n(er)a-
tus q(ui) p(ri)mus inter aliquos noie ami-
ticie vsurpatiue q(ua)n(do) nisse noiet(ur)
nomine n(on) manet sed est diffici-
le solubilis ut viii ethi(corum) p(ro)bat
plus vera aut(em) amici(ci)a s(em)p(er) manet
semp(er) floret non solu(m) in p(ro)sperit(atibus)
verumet(iam) in adu(er)sit(atibus) inuiolabilit(er)
p(er)seuerat vnde solebant antiq(ui)tus
silacia grecum effigiari vnda eo
q(uod) soliditas amitiae et veritas
fidei sine qua nec q(ui)d nomine
subsistat nullo silationis fuco
debeat obvmbrari ait poli li(bro)
iii qui aut eligendi sut et qui
non docet Sene in li(bro) de tra(n)-
q(ui)llitate ani(mi) d(icit) q(uod) nec ta(m) eque
oblectat ani(mum) q(uam) amici(ci)a fidelis
et dulc(is) et sequit(ur) q(uan)tum bonu(m)
est ubi p(re)parata sut pectora in que
tute secretu(m) esse descendat q(uo)r(um)
q(ue)stiam min(us) q(uam) tuam timeas
Cuorum s(er)mo sollicitudine leniat
s(ente)n(ti)a consiliu(m) expediat hylaritas
t(ri)sticia dissipat cu(m) aspectus ip(s)e
delectat quos seculi v(itio)s q(ua)ntu(m)
fieri potuit cupiditatibus elon-
get(ur) Sequit(ur) Item aut sut vi-
tandi ibidem docet vitent(ur) t(ri)-
stes et o(mn)ia deploran(tes) quibus
nulla n(on) tam in in querelas
plus q(ue)stat illi licet fides et
beniuolencia tranquillitate tame(n)
inimica e(st) comes p(er)turbatus
et o(mn)ia gemens Sed nota s(ecundu)m
ph(ilosoph)m q(uod) qua(tu)or sunt g(e)n(er)a hom(inum)

sive personarum qui non perseuerat
nec firma tenent amiciciam scilicet seue
rus senex puer et mulier. Primo cru
delis non tenet amiciciam ad hoc
duplex racio assignatur. Vnam prima
racio quia seuerus promptus est
ad verba iniuriosa et mordencia pro
ferendo que sunt causa dissolucionis amicicie
vnde Seneca dicit quod non licet ioco
offendere amicum suum. Alia racio est
quia secundum Tullium amicorum idem est velle
et idem nolle hoc autem non habet crudelis
quia durus est in suo sensu et non flec
titur a sua propria voluntate propter alium
Et ideo dicebat etc. noli fieri
amicus homini iracundo nec ambulabis
cum homine furioso nec dicas semitas
eius ne patiaris scandalum anime
tue. Secundo senex non perseuerat
in amicicia nec firmam tenet am
iciciam. Racio quia amicicia causatur
et confirmatur cum alio ex quo homo
delectatur in dictis et factis amici
sui. Senex autem amisit calorem
suum naturalem qui est causa delectacionis frigidus
est et non delectatur in aliorum dictis
quia non videtur sibi quod aliquis debeat
loqui nisi ipse racione etatis et sensus
Item non delectatur in aliorum factis
eciam quia ipse est suspectiosus propter
mala que perpetrauit et vidit
Ideo de factis aliorum suspicatur
quia non sunt bona. Tercio puer
non perseuerat in amicicia. Racio est
quia omnis amicicia est propter aliquam de
lectacionem in aliis delectatur pu
er in puericia in aliis adolescen
cia et in aliis in iuuentute. Et ideo
sicut variantur eius delectaciones
et sic variantur amicicie eius quas
propter delectaciones contraxit. Sexto
mulier eciam non perseuerat in ami

cicia et racio est quia mulieris passio
pat in racione respectu hominis magis
sequitur delectaciones corporales
in amando quam racionem. Et quia
passiones frequenter variantur ideo
frequenter variant amiciciam. Ideo
Salomon ab illa que dormit in si
nu tuo custodi claustra oris tui
quasi non sit perfecti amici sed perfec
tus amicus semper in amicicia perseue
rat. De materia vere amicicie
vide supra in xxxiiij° prime partis
metrice precepto vnice cum possis
Et in secunda parte metrica v. precepto
Si potes ignotus. De falsa vero
amicicia vide supra in secunda parte huius
alias parte capitulo xx qui incipit Si
xi quanto quod hoc sepe ferunt et
plenius de materia habetur in hac
parte xv precepto Consilium a nobis
et ibi require si placet.

Vtere quesitis opibus fuge
nomen auari. Quid tibi
diuicie prosunt si pauper habundas

Decimum octauum quarte partis preceptum
quod inducere hoc ad vite securitatem
est in vsu rerum quesitarum libera
litas ad habenda per quam quidem
virtutem docemur medium tenere
inter prodigalitatem qua rebus
acquisitis abutimur et auariciam
qua diuicias nequiter et indebite
retinemus. Et hoc est quod in presenti
precepto vnumquemque intendit
auctor inducere ut rebus talibus
vtatur et de auaricia maxime
notari non posset dum dicit V
tere quesitis quasi velit exposi
ue i. inere vtere quesitis opibus
i. diuiciis quas acquisiuisti
et fuge i. vita nomen auari
hoc est dicere si non vis videri auarus

qn et vbi cum quib9 expedit nec
debes hoc solum facere ut fugias no
men auari qr hoc non esset libealr
expendere sed ficte et simulate nec
imputaretur ad virtutem sed potius
ad vicium vnde si non fueris vsus
opibus tali quesitis liberaliter tu expe
dit Quid ergo diuicie sic aggregate
prosunt si semper hiandas et viuas
pauper prae expendere misere epu
lando et egestatem paciendo qui
dicat qr nichil prosunt ymo obsunt
vnde de tali sic misere opibus q
sitis vtendo loquitur Salomon pu
xiij. d. est qui diues cum nil habeat
et qui pauper cum in multis diuicijs
sit Reo secundum canones qr septem
sunt que dissuadent auariciam
primum est nie paupertas quia iura nie
violat qui tota sibi approbat ut xlvij
d sicut hij post principium Secundum est
humana societas nam aliena rape
re conatur qui ultra necessaria ibidem
Tercium est vite breuitas in hoc fal
limur omnes quia mortem non prospi
cimus Quartum est sitis inextingu
ibilis vnde Oracius Crescit amor
nummi quantum ipsa pecunia crescit
Item mens auida ut in canone vir
dis ea Quintum vicorum ingressus
xviij q i ydolatria in principio et xx
xij q i cum renunciatur Sextum
est virtutis egressus et timor
vnde poeta miserarum custodia
magna Septimum est seruitus ut dicit
Apostolus ad coll iij. i q i Fugi omnis
de prebendis auaricie quartum huius precep
ti intelligencia est sciendum qr qlibet
fugere debet quantum potest nomen auari
et per consequens ipsam auariciam Et hoc
propter tria mala que ipsa auaricia facit
in homine primo qr bone fame denigratiua

Secundo quia est subiecti proprij destructi
ua Tercio quia est multi timoris cau
satiua De primo nichil quia supra
in 2a parte metra precepto xxiij Et
men auaricie satis dictum est De se
cundo nam auaricia suum proprium destruit sub
iectum qr nec per se diuicijs vti vo
lunt nec filijs alijs ymo nec filijs
expendere volunt tales griffonibus
et leonibus aureos montes custodi
entibus sunt similes qui cum de auro
nullam consequentur vtilitatem
alios tamen ne tollant impedire non
cessant et sic curis et sollicitudinibus
se ipsos consumunt quia die noctu
qr in labore sunt et fatigatione
vnde de talibus vaticinatus est Abacuc
propheta d pro sollicitudine quiescere
non poterunt Ecclesiastici xlix Auari co
muniter parce viuunt sed largus
et liberalis multum proverbiorum xxviij qui
odit auariciam longe fiant dies
eius De tercio dicit Crisostomus ve ille
qui viuunt res suas cito perituras
vnde amittunt eternas quid est
mundus et omnis concupiscentia eius nisi
lutum et feces magna est securitas
nichil cupere secularis Et hec Vera cum
ad terrena concupiscenda cor inhyat
securum tranquillum que esse non potest qr
aut non habita concupiscit ut habeat
aut habita metuit ut non amittat
et dum in aduersis sperat prospera
in prosperis formidat aduersa Et
subdit vtilem doctrinam Si vis
inquit te diuitem facere non pecunie
est adiciendum sed cupiditati detrahendum
Pro premissorum intelligencia magis
in speciali est de tali questione querendum
vitur qr est quod ita inclinat appetitum
nostrum ad illicitum amorem temporalium
et eorum inordinatam retentionem

Huic questio respondet augustinus dicens
Cum dico naturam corruptam duo dico na
turam et corruptionem sed constat quod
naturam non inclinat appetitum ad ad
rem temporalem Item secundum naturam primam
omnia erant communia sed ubi est talis amor
est amor proprietatis ergo non natura quia natura
non est inclinata ad amorem illicitum
temporalium Item Crisostomus non est concupiscentia
naturalis que enim sunt necessaria omnia sunt
quia hec aut cum hominem occupa
uerit preter naturam viuere facit Item
licet naturam quia corrupta ad hoc
inclinet ad habendum proprium tamen non natura
quia eo natura nec quia corrupta adhuc
inclinat sed quod habens temporalia habens non
vtatur sed auaricia ad hoc incliatur
auarus prout determinatur auaricia in re
tinendo Vnde Seneca Auaricia quicquid
omnibus aufert sibi negat et cum
omnia cupit in vsum suum conuertere
omnia sibi facit aliena sed hoc videtur
esse contra naturam etiam in quolibet sta
tu quoniam etiam natura corrupta quia
corrupta propter suam indigentiam
supplendam appetit uti temporalibus
Si ergo auarus non vtitur temporalibus
sibi necessariis facit contra naturam Cuius
ergo sibi diuitie prosunt si pauper
se habendo dat ut auctor dicit certe
nichil Ad obiecta potest taliter responderi
ri vnde quod eo modo quo omne peccatum
dicitur naturam primitus institutam
etc bene conceditur quod similiter est
de auaricia sed loquendo de natura
corrupta dicendum est quod cum dico
naturam corruptam duo dico naturam
et corruptionem ut dicit Augustinus
potest ergo ita esse quod natura et corrup
tio vno motu composito currunt
Et sic vti proprio bonum est nature corrupte
ipsam enim uti necesse sed quod est proprio cor

rupte vel potest esse quod in isto motu
preualeat alterum et hoc vel ipsa natura
uti proprio sed non cum abusu vel corruptio
et sic surgit appetitus non vtendi
vtibili et ut dicam sed potius reser
uandum id Et sic est peccatum auaricie
Et sic intelligitur quod dicit Seneca
quod ea que aliis aufert sibi negat
scilicet ad vsum et sibi facit aliena
supple abusu non est tamen intelli
genda corruptio sine natura sed est natura
corruptioni subiecta Et hoc est quod
vult auctor inferre dum dicit quod
tibi diuitie Materia huius precepti
tractatur super in pluribus locis
maxime in xxiiii prime partis mot
de precepto Ne tibi quod desit Et
prius eadem consimilia potius Et prius
secunda precepto xxi Vtere quesitis
parte et tertia precepto xxiiii vtere
quesitis sed ne videaris abuti etc
Et in pluribus prudens lector posse
videre poterit et valebit etc

Si famam seruare cupis dum
viuis honestam fac fu
gias animo que sunt mala gaudia
vite Notandum secundum canones quod
infamia dicitur quatuor modis
primo dicitur infamia lesionis
qua quis mortaliter peccat cum
se lesam consciam · i · q · i · S · Ita
ergo Secundo dicitur infamia ~~de~~
~~suspectionis~~ sinistracionis qua sinist
dicunt de aliquo Tercio dicitur in
famia conspiracionis qua de libero
fit seruus ut · xii · q · ii · Octaua
Quarto dicitur infamia diminu
cionis qua diminuuntur ita status
ne ad publica ad mittantur officia
Item nota secundum canones quod infamia
remittitur propter quinque primo propter
baptismum ut de · xxv · c · vltimo Secundo

[addi]

p cessatonem a delicto ut xxxij q v pceptum Tercio p absolucionem apto utz in excoicato ut iij q iiij Brius Qrto p reconciliacoz qui recedit ab hesi Qnto p inte° restitucoz ut ij q iij § hinc colligit Item no et sedm canones q rerogat infamia dupl° p° p sniam sc° ipo iure p sniaz in contractibus et hoc i mult casibus Et p°mo in mandati directi et contrario depositi Scdo p socio tutele si ob dolu instituant ut ff e l in pnat In quo aut canonica differt a legali Indeo q omis infamia legal et canoica exceptis muliere nubente infra tpus luctu et eius viro et prece et milite qui pdia qduxit et eo qui intercedit p reo crime lese maiestatis Plures aut iure cano° sunt infames qm legali ut oms excoicati et oms mortal° peccans ante sniaz quis no sit ex casibus quib legalit qs ipo iure sit infamis tuc em in illis casibus ambo iura qcurrut qua° aut hec infamia remittat Rndeo legalis p solu pncipem remittit laica possit tamen papa remitte aus quo ad acta ecclasticos ut pmoueant clig aut solus papa remittit p integra restitucionem ij q vij Ipo Scdo ipo iure vl ipo facto qd ide e rerogat infamia qd fit sedm canones et leges in xiiij casib quos pmitt obmitto breuitatis amore Item nota sedm canones q vi sut infamie effectus p°mo q infamia repellit a pmocione Scdo repellit ab

offitij execucoe ij q v et testio° psbiter Item nota q tercio repellit ab accusacoe et testio° vi q j infames Qrto repellit a postulando iij q vij § tn Qnto a tubicalo epi ij q vij puenit Septimo a qliz dignitate C de digni l iij [lio]

Decim nonu qrte partis pcepm qd inducit hs ad vite et ai securitatem e mala vite gaudia i vicia a se repellere et fugare q hoiem lunt infamde et ei° honestam famam p virtutes acqre et totis eam viribz conseruare quia ex hoc insurgit quoddam gaudiu et spualis leticia a mqbz aia iocundat et fouet et ad hc p pns pceptum inducit nos auctor intendit dum dicat Si fama suare cupis quai velit expositiue i inere q si cupis fama hoestam i bonam habe et conseruare du viuis s in vita ista fac i labora et stude ut fugias aio i voluntate ea que sunt mala gaudia vite s vicia et pctu q reuera sunt mala gaudia ex eo q sunt vana in sua opacione Ecci ij gaudio dixi quid frustra decipis sunt amara in sua degustacione Pu° xiiij Extrema gaudia luctus occupat et sut momentanea in sua duracoe Job xx gaudiu ypocrite ad instar pucti Vbi nota q punctus sub lra dampnat eam s sup auget significaco Sic sili° sub titulo Et moralit gaudiu vtuosoz e sup lram s sup celu Pruorum autem est sub lra q in istis inferiorib° cosistit eoru gaudiu ideo dapnabunt Item punctus e sn latitudie

longitudine et pfunditate Sic
gaudiu puor est sine longitudie
deuocois sine latitudine dilecto
et sine pfundi^te radicatois De tali
ysa lim loquit[z] d in pucto ad
momentum delinquerunt h em gau^a
que sit tam vana amara et mo
metanea sint mundi gaudia q
sunt penitus refugienda cu valde
pculosa sunt et mala gaudia
que fuge debemus ut fama bo
nam consequemur sapiens sapie
et sub typo stultoru luculenter
ostendit d Venite fruam[z] bonis
que et vtam[z] creatura tamqua
celerit in iuuentute vino pcioso
et vngento nos impleamus
ut no ptereat nos flos tepois
Coronemus nos rosis antequa
marcescat ut nullu pratu sit
q no ptrsat luxuria nra ubi
q relinquimus signa leticie h et
similia fama maculat et deni
B grat hoc e q auctor talia gau^a
hic monet refuge dum d^t ffuc
fugias etc Et notand d^t mala
gaudia quia etiam s indicat
tristitia et dolorem et hoc ppt
vermem consciencie quia semp redit
nec vnqm a tali corrosione
quiescat et talis remorsus con
sciencie comitat[z] int penas ma
ximas dampnatoru De tali re
morsu qui ex pua nascit[z] co
sciencia vide latius sup in pa
pheniali pte c xxviii qu
incipit dixi nono qd agonizat
Primus pcepti intelligencia est
sciendu q fama int res tpales
ptr vitam pciosior e pbat[z] adv
q p eius defctm homo a mult
bene agendis impedit[z] Et ideo

p ipius conseruatoe vnusquisqz
qui vult vitam secura possidere
conatu dz q̄ntu pt et vita duce
honestam et i^a refuge p que L
fama ledi valeat vel etc deni
grari Sed sciendu q sicut corp^s
viuit me^nte aia sic aia viuit
me^nte fama tollere go pximo
fama est aiam occide Et hoc
e quod dicit aplus in ad Cor
io Expedit michi magis mori
q vita corpali qm ut glam
meam et famam quis euacuet
tn ssuptive hnt[z] va in canone
p^a ii q ii sacerdos p aug tame
fame euidencia est sciendu
q fama in diuit se h ad famam
et infamiam ffama aut p le
ges sic diffinit[z] ffama e in e
illese dignit^s status vita et mo
ribus approbatus ut ff de fama
et eo co lege cognitionis c
extimacois vel alit diffinit[z]
fama e coib opinio ppli diul
gata sermoe ut ff de v sig l
aiuaduertendo Notand etia q fama
quis p infamia accipit[z] et quz
ex sciencia et ex suspitioe pcedit
quis ex certo auctore quis ex
incerto ut in canone sim de
consc d iii De infamia no in
tendit hic auctor tractare sed
de bona fama et hoc e qd d^t
Si famam seruare cupis du
viuis honestam q talis fama
pciosior e cunctis opibus unde
io Eccl xli Curam habe
de bono noie hc em magis p
manebit t qm mille thesauri
magni et pciosi Item ilo tale
negligit famam i^e crudelis e
censendi Hanc aut vam glosi

p mala gaudia et p̃ua opa credit
acquire qd mine fieri pt nisi
aio fugiant mala gaudia supdcta
ut auctor docet / cont̃ tales dicit
quod lret pũ ij° letant cu ma
lefecerint et exultant in rebus
pessimis quoz vie pũse et infa
mes gressus eoz hũ v sz vanam
glosi figurai put p illam tria
bestiam qua vidit daniel dan
vij c et dicit ibid q h bestia
erat silis leopardo qui hz diu̾sos
colores et desc̾ptis erat hũs q̃or
alas et quatuor capita sic ala
ta et coloribus varijs depicta
denotat vanam glam q pleruq̃
ex tali fama consurgere q̃suet
que etiam in̾sertos colores d̾
dicit hre q vnu̾ mtis q° laude
huanam intendit et aliud extius
quo sicõnem sanctã et ideo cu̾
alis depingit que nõ volant
q tales dicunt q̃templatini
et nõ sut qua°r capita sc̾ qua°r
eius ptes ul filie s̾m Gregl
li mor̾ videlicet inobedien̾
iactancia ypocris̾ et p̾tinacia
De hijs q̃tuor in aĩs g̾le filia
bus et etiã de alijs t̾bus soro
ribus earundem nõ expedit
hic instare quia sup in xiv°
sc̾de ptis metre p̾cepto p̾cepto
ner te collaudes satis ẽ dedu
tum ac etiam exemplificatũ
p p̾missorũ intelligentia magis
in speciali est de aliquibus dubi
tabilibus investigandũ Et p°
vtrũ ponenda sit felicitas in
tali forma fama uel gloria rc̃
huic quesito rn̾ q d̾rnt fama
et gloria ab honõe et laude
q honor et laus sut fame et

glorie cã Ex hoc eñ aliquis est
in fama et in gloria q laudat
et honorat honor aut̃ differt
a laude q vniu̾salior ẽ q laus
q laus nõ ẽ nĩ p sig̾ vocalia
vnde aris̾les tũo Ethicoz dicit
q laus ẽ s̾mo illucidãs v̾tutem
s̾ honor p quecu̾q̃ sig̃ h om̃a
sunt extrinseca ideo in talibz nõ
est felicitas Ex hijs eñ videt̾
q auctor in p̾mo v̾su inducat ad
appetitũ huane laud̾ qui insur
git ex fama rc̃ p q̃ns ad supbi
am vite que ẽ tertia radix pc̃
catorũ s̾m qd dicit Joh in cano
nica sua et sic ad peccandũ hu
ic obiectiõi r̾ndeũ pt q si pon
dent v̾ba et mens sc̾di metri
non inducit ad peccandũ ymo
potius ad v̾tuose viuend̾ dum
dicit sic fugias aio que sunt
mala gaudia vite De errore
illoz qui felicitate ponebant
in fama vide sup in sc̾da p̾te
Telluris si forte an med Scd̾o
querit de vna q̃stione quã
in alijs t̾mis mouet tho. 2ª 2e
q lxxiij q talis ẽ vtrũ sit ma
ius pctm̃ famã alterius denig̾re
uel occide aut adulterar̃ uel
furari Et videt q sit maius
pctm̃ infamare contra veri
tatem qm̃ occide vnd̾ glo sup i° ps
p eo ut me diligerent detra
hebant m̾ dicit sicut plus no
cent in mebris detrahentes
x̾po quia alias crucifixerunt
uit qm̃ qui eius carne mori
surrecturam p̾imerent Con̾ quia
est peccare facto qm̃ v̾bo sed
denig̾re famam ẽ pctm̃ v̾bi occi
dere adulterar̃ s̾ tamen maius

pctm e qm furari p tung tamen
declaratione est sciendum q maio
ritas ul minoritas pctor qmitti
in proximum sumenda e scdm maio
ritatem et minoritate nocumtor
que inde pueniut Est aut tanto
maius notumentu qnto bonum qd
p id q pordinat est maius Aut
autem sic z q p homicidium tollit
vita homis iam actu existentis
p adulterium tollit ul ledit id p
quod est interius ad vita que e
maxim bonum int bona tpalia
q adulterium est con debitu or
dinem gnacois hudne p qua
e introitu ad vitam qre ocide
et adulterari sut maiora pcta
qm diffamare q vo bonum quod
aufert p infamiam sz fama e
maius bonum qm bonum qd aufert
p furtum cu fama pemet bois
tpalibus iuxta illud pu xxij me
lius est nomen bonum qm diuitie
multe Et pco q fama qi apprim
quat ad bona spualia ideo e ma
ius pctm alterius fama demgre
in iuste qm furari Ad argumentu
in contrarium est dicendu q illi de
trahunt xpo impedientes qui
fidem membror eius derogaut
diuitati eius aug fides in mitit
vnde no solu diffamant xpm
sed et blasphemant vnd secta
e diffamia xpi q cetor hom

Cum sapias aio noli ride
re senectam Nam in quocu
q sene puerilis sensus in illo z
vicesimum quarte pts pceptu
qd inducit lz ad vite et ai secu
ritatem est famam qseruare
et sic prauere ab alijs p que fa
ma denigrari possit vel macu
lari sed inter cetera que sunt
in famia irrogare e irrisio et
irreuerencia que maxime fit
contra senes qui sunt in etate
decrepita qstituti Et hoc z quod
intendit auctor dum dt Cu sa
pias aio quai velit innuere
Cu sapias aio i integrum sensu
habeas p animi sapiencia noli
irridere senectam q p talem
senij irrisionem incurre infa
miam Ad aug euidenciaz est
sciendum q senex scdm psd
dicit sine sensu ul se nesciens
Nam dicunt phia stultos esse
homines frigidiores sagnis p
dentes vero calidi vnd senes
in quibz iam friget et pueris i
quibz non dum calet ma sa
piut pueri go non dum sapiut
q non du sagnis in eis in ta
luit Senes despiut q sags
in eis iam friguit Iuuenes et
etate viriles aute sapiut qa
in eis sags calescit antiq vero
sensum hnt maturu q eoru
sags no est calidus neq frigidus
sed tempatus ideo dicit Job
xij In antiquis e sapia et in
multo tpe prudencia Hoc est
qd in metro ho de decrepito
intelligit auctor dum dicit Na
in quocuq sene p huius pcepti
intelligencia q senes decrepi
te etatis in pueritia redigut
et io nullo desputiendi sunt
uel irridendi ymo potius e
eor miserijs et imbecillitati
compaciendu Et ad hoc faciend
inducere debent tria pmu sac
scriptura Scdm amichilata na

Tertio doctor moralium dogmata
scripta de primo Ecclesiastici viij scribitur
ne spernas hominem in senectute
sua etenim ex nobis multi sene
scunt Dicit etiam aristoteles ij Rethoricorum
c xvj de moribus senium parte
secunda ponit quinque puerorum proprietates
quas habent similiter senes maxime de
crepite etatis Prima proprietas secundum
actorem est quia sunt pusilla
nimes eo quod humiliati sunt a vita
nullum enim magnum nec superfluum
secundum ea que ad vitam concupi
scunt Secunda proprietas secundum est quia sunt
formidolosi et omnia premetuentes
contrarie enim disponuntur amorem
bus Infrigidati enim sunt hii autem
calidi quare viam preparet senectus
formidini etenim timor infrigida
cio quedam est Tercia proprietas est
quia sunt miseratiui hoc propter
nostrorum imbecillitatem puerorum re
dicitur omnes enim putant pati et cetera
Quarta proprietas est quia sunt pla
gitiui et non eutrapeli id est ioco si
neque amatores risus sed in hoc
videntur contrarie pueris propter
quod dicit auctor quod puerilis
sensus in illis est supple decrepite
etatis Quinta proprietas est quia non
sunt erubescitiui quia magis cu
rant de utili quam de honesto
et ideo parui pendunt reputacionem
de isto defectu et de duobus
aliis vide supra in secunda parte generali
li parte c in qua incipit Quo
tercio de senum malignitate De
tercio gregorius super Ezechielem libro primo
omelia j dicit quod in illa etate sta
tura curuatur ceruix exsiccata
ta deponitur frequencius suspi
riis vrgetur virtus deficit loquentis

verba anhelitus intercidit Et si lan
gor desit sensibus ipsa salus egritu
do est Et Seneca Epistola x Meliora
preteruolant deteriora succedunt
et ponit exemplum quemadmodum ex am
phora quod effluit sincerissimum
est grauissimum turbidum quod rema
net subsidit sic est in etate nostra quod
optimum est in primo est id quod exhauri
ri in aliis patimur ut nobis ferem
reseruemus Unde senectus insa
nabilis morbus est ideo Boecius
j de conso. c. j. Uenit enim inopina
ta malis importata senectus Et
dolor etatem iussit inesse suam
Non secundum scripturas quod pueris assi
milari debent deuoti homines
propter septem que in puero contin
gunt inuenimus scilicet paruitatem
puritatem sobrietatem conform
tatem iocunditatem liberalitatem
et tranquillitatem paruitatem sunt timores
superbie puri contra fetorem luxurie
sobrii contra furorem gule Confor
mes contra liuorem inuidie Iocun
di contra torporem liberales contra
rigorem auaricie tranquilli contra
furorem iracundie De primo Mathei xviij
nisi conuersi fueritis et efficiamini
sicut paruuli non intrabitis in regnum
celorum De secundo j Regum xxj scribitur
quod cum dauid cum pueris suis ve
nisset ad achimelech sacerdotem
et sanctum petens panem quia
fames eos vrgebat vehementer
Quesiuit sacerdos si mundi sunt pu
eri maxime a mulieribus man
ducent si id est mundi non manducent
De tercio daniel j scribitur quod post
dies x Iuuenes illi sobrissimi
inuenti sunt vultus eorum melio
res et corpulenciores pre omnibus

sius qui utebantur cibo regio quos
isti voluerunt contemneri sed legumina
comedebant Et ideo legitur de pu
eris illis dedit deus sapientiam
et disciplinam in omni sapientia
de x^o c^o In hoc vult deus quod
devoti homines assimilantur pueris
puer enim si videt matrem suam
flere statim ~~videt~~ flet si ridet
statim ridet Item devoti homines
compati debent afflictis et tribu
latis Unde apostolus ad Ro xij gau
dere cum gaudentibus et flere cum
flentibus De quo scribitur j Re
ij^o puer samuel ministrabat
coram domino statim cum esset oblac
tatus De sexto devoti homines
sicut pueri liberiores esse debent
maxime in elemosinarum largi
tione figura per puerum qui quin
que panes liberaliter communicavit
Joh vj De septimo devoti homines
in hoc similes esse debent ceteris
quod puer non ledit Et si offen
datur vel ledatur statim dimit
tit et per pomum reconciliatur
quantumcumque valde sit offensus
vn x^c in Evangelio ... quo
hoc facere nos instruit et in
format dicens benefacite hiis
qui vos oderunt Et orate pro
persequentibus et calumpniantibus vos
De materia remissionis plenissime
habetur in xliij parte precepto re
mem ... et etiam in xlv
... nolite vindicare et ibi vi
de si placet etc

Diste aliquid nam tibi sub
ito fortuna recedit ars
remanet vitaque hominis non deseri
tur unquam / Vicesimum primum quarte partis
preceptum quod inducit nos ad vite
securitatem et bone fame acquisitionem
est salubris et utilis doctrine
adeptio Ad hoc autem faciendum
per presens preceptum inducit nos auctor
dum dicat aliquid quasi velit ex
positive innuere quod discere debes
aliquam artem quam etsi omnia que
habes amittes quousque vixeris
ars nunquam te derelinquet et hoc
est quod vult dicere disce aliquid
id est aliquam artem nam cum fortuna
id est divitie que fortunate sunt
et casuales subito recedit scilicet
a te ars ingenium scientia vel probi
tas remanet que non labitur sed
subiecto nec unquam vitam
hominis id est hominem cum vivit de
serit quia scientia est nobilis po
ssessio animi etc Breviter de ma
teria liberalium tractatur supra
in parte precepto xxv
libras disce Et prima parte me
tra precepto xxviij Cum tibi
sint nati De materia vero
artium mechanicarum require
supra in secunda phisicali parte c xxvi
Cum incipit Dum quadam ac
cedat illud ... et ibi plenissime
de artibus mechanicis ... Primum
... intelligendum magis in speciali
est de tali questione quendam
Utrum filij divitum et nobilium
dicti sint benefortunati propter
nobilitatem et divitias quas
preter eorum intentionem habuerunt
a deo quod eis non expediat ar
tes liberales vel mechanicas
addiscere Et primo videtur quod sic
Tali ratione quod ille videtur bene
fortunatus cui contingit bonum
preter industriam rationis et pre
ter cognitionem boni quod sic evenit

et filij divitum

divitum
et filij et nobilium sunt huiusmodi quia nec lucrati sunt divitias nec nobilitatem ipsorum per ipsorum industriam nec etiam ipsa bona progenitorum vere (?) ergo dici debent benefortunati Incontrarium est aristoteles in libro suo de bona fortuna Solvitur oppositionem videlicet quod filij divitum et nobilium qui invenerunt divitias parentum novas vel antiquas non sunt proprie bene fortunati proprie loquendo Ratio huius est quia ut vult ibi aristoteles ex hoc est aliquis bene fortunatus qui operatur et facit aliquid quo facto absque sua progenitore et provisione consequitur aliquod bonum Item ad divitie filiorum parentum divitum et nobilium nec nobilitate vel industria eorum sunt acquisite per aliquam ipsorum operationem intentam vel non intentam nec fuit in potestate ipsorum nobilitatem vel divitias habere vel non habere ideo proprie non debent dici benefortunati Reducuntur tamen divitie et nobilitas ad bonam fortunam Ad argumentum in contrarium patet solutio quia procedit ab insufficienti divisione non enim sufficit ad esse benefortunatum proprie consequi bonum preter intentionem suam sed requiritur ultra hoc quod sit preter operationem suam quod defuit in filiis divitum et nobilium quia non operati sunt ad hec et hoc est quod intendit auctor hic cum dicit Diste aliquid

Prospicito cuncta tacite quod quisque loquatur
Sermo hominum mores celat et indicat idem / Decimus septimus secundum quarte partis preceptum quo inducit nos ad vite securitatem est a verbis fallatorum se abstinere quod fit cum quis attente considerat verba mentem et gesta ipsius proferentis et hoc per partes precepti instruit auctor facere dum dicit prospicito cuncta quod velit in mente quod in corde tuo id est intra te ipsum que audis diligenter considera quia per sermone et loquelam deprehendere poteris sapientiam et stultitiam vel etiam nequitiam proferentis Unde Seneca cottidiana fornax est lingua Prospicito ergo id est hominum facta et dicta et secundum hoc hec dictio cuncta est activi et ultima sillaba est brevis vel aliter cuncta id est per indutias et dilationem et sic est ablativus casus nominis substantivi cuncta cuncte cuius ultima tacita id est aput te ipsum vel tacitus id est tacite quod quisque loquatur vere debes diligenter intra te seu inter spe (?) considerare quod sermo id est loquela hominum mores celat id est qualitates et naturas et idem sermo indicat id est manifestat qualitates hominum quia cum quis bene intelligitur loquela sua manifestat eum quod dicit quod per loquelam celatur et etiam propalatur sapientia et fatuitas necnon et hominum malicia et nequicia Secunda (?) pars precepti intelligenda est sciendum quod quamquam homo callidus et versutus aliquo tempore sciat mores id est calliditates et astucias seu duplicitates celare et sermone occultare hoc est unum pro alio ostendere quod tunc fit cum unum habet in corde et aliud ostendit in ore sicut ypocrite faciunt nichilominus tamen finaliter idem sermo indicat id est manifestat qualis intus sit et maxime per signa naturalia suspicatur et ad suspicandum tamen determinata et non contrarium putat insuper latius explicabit

Quod pbat ex tribus videlicet ex di
uine pagine pnunciatione ex nē
de mratione et ex canonica pmul
gatoe De pmo scribit ait xvj^o q
ex habundancia cordis os loquitur
et idem xxvj nam et loquela tua
manifestum te facit Quia vnusquisque
qualis est talia dicat et operatur Et
ideo p smonem qualiter hominum mo
res cognoscuntur maxime qn non
sunt smones stregter repetiti et
sunt in excogitate plati et non
ex pposito tales mores De talibus
loquitur sapiens Eccl xxvij Si
rusticatio de ligno ondit fructum
illius sic vbum in excogitatu cor ho
minum Smones vero ypocritarum
qui vbis vnum ptendunt et aliud
faciunt ex pposito plati et ideo
talium mores tum difficiliter comp
hendunt unde dns compat eos
sepulchris dealbatis qui exterius
videntur depicti virtutibus interius
vero spurcitiis et vitiis sunt plei
ait xxviij De materia ypocritarum
~~dico~~ nō ad ppositum qr magis spe
tiale dicet infra deo dante in
precepto xxviij dimissos animo
De scdo dicit arist^s p^o pyar^ab
q voces l smones sunt sig eorum
que sunt in aia passionum nota
p huius sme determinatione et de
claratoe est sciendum q reperiuntur
sig duplices maneriei Quedam
enim sunt signa natur significantia
et ad significandum tm determinata
et no contrarium sicut dr de pulsu
q talis motus significat talem
cordis dispositionem et no contrarium
Et etiam talis vrina significat
egritudinis ul sanitatis dispositionem
et in talibus signis determinatis
ad vnum significandum no fallit qui
bene cognoscit signum Quedam
vo sunt signa voluntaria que
sunt hoc uel id scdm instituentis
beneplacitum sicut circulus positus
ante domum sit venditione vini
et significare pt aliud ul contrarium
et p talia signa est difficilem
dicere et facile errare qr nc vo
luntas a qua sunt instituta ad
significandum est determinata ad vo
lendum hoc et no contrarium sz pt
velle contraria diuersis tpibus
Et in pposito p talem difficia
le est mores hominum p smone
et pcipue eius astute et deliciate
loquitur quia scribit pro xij
q homo versutus celat scientiam
Et hoc e qd auctor h insinu
at dum dr pspicuo cauta De D
tertio dr hylarius q intelligentia
dictorum ex causis est assumenda
dicendi q no smoni res sed
rei est smo subiectus Ex hijs
vbis formata e decretalis que
sic incipit intelligentia que
nota est in ti de vbi sig extra
et ex hoc notat glo q non
debemus intellige ut vba p^a
facie videntur sonare maxie
ubi ambigua sunt sz recurrere
debemus ad intentionem vba
pferentis ut decretalis dr Et
p tanto decretalis concludit
q no smoni e res sz rei smo
est subiectus dr glo l intencio
in siue intellectum smo fuire
dz qr no in foliis sz in radice
rationis et in sensu consistit Ewn^m
ut dr canon marcus et j fa
slides l q j vba enim instituta
sunt ut p ea quisque in alterius xxdi

notitiam cogitacionis suas confexat
xxii q ii c aute tpm et sicut ai
ma p̄fert corpori ita sma vbis
ut in canone sedulo xxviii d de
differentia inter locucioz et silacio
nem figuratam et an plocucio
et accio silatoria illicita sit et
cu pcto requre sup in pa parte
metrica precepto xxvi post med
circa simulat verbis et

Exerce studium quibus percepis
artem et cura ingeniu
sic et manus adiuvat vsu Vi
cesimum tercium ceptum quod precedenti precepto
quod induite lz ad vite securitatez
e assidue studio augmentatus artis
assiste quod non sufficit in quacumque
arte solus actus nisi actus cu studio
effectum manicipet etiam quilibet
illam artem percepit i bene intel
lexerit quia vsus et cottidianus
labor hominem reddit in illa ar
te peritum doctu et promptu et p
ons ad illam artem exequenda
magis securum Et hoc p pns precep
autor docet facere dum dicit Exer
ce studium qui velit i inuere quasi
quia didicisti artem exercere debe
te in eadem quia sicut studium cura
tumque facultatis iuvat ingenium
i intellectum sic vsus mechanice
artis adiuvat manum Et hoc est
quod dici solet quod labor improbus
omnia vincit hic est ypallage fi
gura quantum ad plitudine et com
paracione et etiam quantum ad casuum
transposicionem quasi dicit sicut vsus
adiuvat manum artificis in arte
mechanica sic cura i exercitium
adiuvat vsum quo ad cuiuscumque
sue facultatem Nota secundum cano
nes manus dicitur ix modis

primo conformatoria de conse d v
manus Secundo ordinatoria xxiii
d presbiter Tercio consecratoria
xx q i virgines Quarto reconcili
atoria xxvi q iii cu aliquis Quinto
curatoria ut in evangelio sup egros
manus imponent Sexto re(n)dicato
ria i q i imposicio Septimo ex
pulsoria qua penitentes mittuntur
in ecclesiam ut d l in capite Octa
no institutoria ut investitura cor
poralis Nono exsufflatoria Ad
primum metri intelligentia et obs
ervancia quod ~~secundum quod~~ hugo didascolonis 2a
parte dicit quod tria sunt necessaria hiis qui
debent bene instrui in artibus
videlicet natura exercicium et disciplina
In natura consideratur ut facile au
dita percipiat et percepta firmiter
retineat In exercicio ut labore et
sedulitate naturalem sensum excolat
In disciplina ut laudabiliter vivens
mores cum scientia componat pristis
tribus quantum facit quod recitat
valerius libro viii de platone qui
lxxxi° anno sub capite libros so | decedens
phionis fertur habuisse sic nec extre
ma eius quidem hora cogitacione
studii vacua remansit sed idem
illi vivendi ac philozophandi
finis fuit in quo etiam ostendit ali
os tempore deesse alios vero temporibus sub
esse Et quintilianus in libro de orato
riis institucionibus dicit amor
scientie et vsus leccionis non scolaris
temporibus sed vite spacio terminetur
Et hoc est quod directe intendit
auctor quo ad primum metrum cum dicit
Exerce studium pro secundo metri intel
ligentia est sciendum quod id quod dicit po
licratus li v cap si arte vsuque
dissonet utilior est vsus experientia artis

addi

qui ars que usum non habet ars inse
cunda et sine usu usus temerarius
sine arte. Ad hoc benefacit lex auten.
ff. de le. iii. l. legatum § ornat
tibus dicens quod omne artificium sine su
cessu suscipit incrementum etc.

·n· Multum venturi ne cures tempora
fati. Non metuit mortem
qui scit contempne vitam. Vicesimum
quartum quarte partis preceptum quod inducere
habet ad vite securitatem est quod non
debemus multum curare vel inve
stigare tempora fati futuri scilicet
an longa vel brevis debeat esse
vita nostra quia talis investigatio
sine magna sollicitudine et an
xietate fieri non potest. Hec autem
aliqui curiosi querunt qui in tantum
amant vitam corporalem quod non
cessant perquirere quid eis debeat
in vita evenire ad hoc quod mortem
corporalem valeant evadere contra
huiusmodi curiosos per hoc preceptum
suum auctor ponit remedium optimum
dum dicit Multum venturi quasi
velit innuere quod velle prenosticata
et futura tempora fati nimis sollicite
investigare et cognoscere hoc est
mortale peccatum incurrere cum etiam
inperscrutabilia et investigabilia sunt
eius opera et consilia nec etiam
iudicio humano vel voluntate ducantur
et contra tales curiosos dicit propheta
id quod habetur actuum i. Non est vestrum
nosse tempora vel momenta que pater
posuit in sua potestate. Ex quo etiam
patet quod non debemus esse multum
curiosi investigare futura ma
xime per divinatorem sive per supersticio
nem sicut aliqui stulti vel ebetes
faciunt per huiusmodi secundum metri in
telligentiam et observanciam est

sciendum quod sunt nonnulli curiosi fatui
qui ut dictum est intantum amant
corporalem vitam qui non cessant
tempora futuri fati investigare quod fieri
potest triplici secundum quod tria sunt divinatorum
genera. Primum namque divinatorum genus
est per manifestam demonum invo
cationem quod pertinet ad nigromanti
cos. Secundum divinationis genus est
per solam dispositionem vel motus
alterius rei consideratorum quod pertinet
ad augures. Tertium divinationis
genus est cum aliqui faciamus per quod
nobis manifestetur aliquid occultum
quod pertinet ad sortilegos de hiis
et aliis multis plenissime trac
tatur in canone ergo genus divina ·or·
xxvi. q. iiii. Et in canone nec
mirum e. q. v. Primum ergo divinationis
genus quod fit per demonum invo
cationem per quod expresse demones
invocati solent prenunciare futura
fit quintupliciter. Quandoque quidem prestigiosis
quibusdam apparitionibus
se aspectui vel auditui hominum in
gerentes ad prenunciandum futura.
Et hec species vocatur prestigium
ex eo quod oculi hominum prestringuntur
ne scilicet videant rem sicut est et
dicitur a perstringendo. Quandoque au
tem per sompnium. Et hoc vocatur
divinatio sompniorum. Quandoque vero
per mortuorum aliquorum apparitionem
vel locutionem et hec vocatur nigro
mantia quia ut dicit ysidorus libro Ethimologiarum
nigro grece mortuum latine man
thia divinatio vocatur quia quibusdam
per incantationibus adhibito sanguine
videntur resuscitati mortui divi
nari et ad interrogata respondere
sicut facit ut audivi cetera de bap°.
Quandoque futura prenunciat per homines

binos sicut in areptis ptz et h diuinatio fit p phitones ut ysid dicit qui a phitone apollinis sut dicti qui dicebat[z] eius auctor diuinandi Geniq3 aut futura pnunciant p aliquas figuras ul signa q in rebus inaiatis apparent q quidem si apparent in corpore dquo terestri puta vngwe uel ferro ul lapide polito vocat[z] geomantia Si aut in aqua vocat[z] ydromantia si in aere aeromantia Si in igne pyromantia Si aut in visceribus aialium ymolatorum in aris demonum vocat[z] aruspicia Nota etiam scdm canones q in quatuor element omns complectit[z] diuinacio Primo naq3 fiut in tra et tales dicut[z] geomantici Sco in aqua et hij dicuntur ydromantici Tercio in aere et isti dicut[z] aeromatici Quarto in igne et hij dicut[z] pyromatici Duo aut sut gna diuinatonis s arcs et furor Nam alij p doctrina gnda quibus supsticiosam ex quibusda signis futura conicuint Alij a demonibus arepti quasi furiosi vaticinia pdicunt Vel sic dici q ars dicat[z] astrologia p cogitacionem aggregatois et disgregatois stellarum In suma vero notadu e magorum xiiij esse gna Primi dicut[z] diui quasi diuinitate plem ploes eni diuinitate se simulat et astucia quada fraudulenta hoibus futura coniecturant Sedi dicunt[z] arioli qui circa ydolorum aras nephanas proes emittut Tercij dicunt[z] aruspices quasi horarum inspectores q dies et horas i singulis opibus custodiut Quarti

dicunt[z] augures qui volatus auium et voces intendut aliaq3 sig rerum uel obseruatos impuisas hominibus occurrentibus ferut Quinti dicut[z] auspices qui auium spicia ta ad volatum qm ad garritum intendunt Sexti dicut[z] phitonia a phitonio apolline dcc qui ibs auctor fuerit diuinandi Septimi astrologi dicti sut eo q in astris augurant[z] et considerat futura Octaui dicut[z] genethliaci ppt osidatones natalicorum dierum geneses eni hominum p xij signa distribuut syderum q3 cursus nascenciu actos mores et euentus pdice conat[z] .i. qs quali signo fuerit natus aut que effectu hbeat vite qui nascit[z] int pstant[z] hij st qui volgemantici vocant[z] Noni dicunt[z] magi qui gnaliter se hnt ad omes species et pripue ubi incantacio adhibet[z] Decimi dicunt[z] hyrostopi qui horas natiuitat hoium speculant[z] dissimili et diuso fato Vndecimi dicunt[z] sortilegi qui sb nomine sortiu aplorum futura se sire pfitent[z] Duodecimi dicut[z] salicatores qui dum cuius membrorum quecuq3 partes salierint aliqd tibi pspm seu triste tibi signari pdicunt Tercijdecimi dicunt[z] incantatores qui artem verbis pagunt et omia pbant[z] in causa xxvi. q. iiij Scdm genus diuinacois videlicet qd fit p solam consideratonem dispositois uel motus alterius rei qd ptinet ad augures etc sit quadrup[x] na si conet[z] aliquis aliq pnoste futura ex considerac tione situs uel motus syderum h ptinet ad astrologos q d genealici

dicunt ypt' consideratores natalium dierum. Si vero per voces seu motus avium sive quorumcumque animalium sive per sternutationes hominum vel membrorum saltus hoc pertinet generaliter ad augurium quod dicitur a garritu avium sicut aruspicium ab inspectione avium quorum primum pertinet ad aures secundum ad oculos. In ambobus enim huiusmodi considerari precipue solent. Si vero huiusmodi consideratio fiat circa verba hominum alia intentione dicta que quis retorquet ad futurum quod vult prenoscere vocatur omen. Si autem considerentur aliquae dispositiones figurarum in aliquibus corporibus visui occurrentes erit alia divinationis species. Nam ex liniamentis manus consideratis divinatio chiromantia vocatur. Chyros enim grece latine dicitur manus. Divinatio vero ex quibusdam figuris in spatula alicuius animalis vocatur spatulamantia. Tertium insuper divinationis genus quod pertinet ad sortes est illud quod fit per quod nobis manifestetur aliquod occultum. Et hoc fit etiam dupliciter quandoque per parationem punctorum et pertinet ad artem geomantie. Quandoque per considerationem figurarum que proveniunt ex plumbo liquefacto in aquam proiecto quandoque per quasdam cedulas scriptas in occulto positas vel etiam non scriptas dum consideratur quis quam accipiat scilicet in festucis inequalibus propositis quis maiorem vel minorem accipiat vel etiam ex taxillorum proiectione quis plura puncta proiciet vel etiam dum considerat quid aperienti librum occurrat que omnia nomen sortis habent. Sunt vero in predictis tribus quibus est pro-

cta primum videlicet utrum divinatio per invocationem demonum sit illicita et dicendum est quod sic primo per id quod habetur Deuteronomii xviii Non inveniatur inter vos ariolos qui sciscitetur nec phitones consulat. Et huius duplex est causa prima quia in invocatione demonum fit pactum expressum cum demone et hoc est omnino illicitum. Unde contra quosdam dicitur Ysaie xxviii Dixistis percussimus fedus cum morte et cum inferno fecimus pactum et adhuc gravius esset si sacrificium et reverentiam demonibus invocato exhibent. Secundo propter periculum consequens demonem enim intendit perditionem hominum dicit huiusmodi sub responsis etiam si aliqua vera dicat intendit hominem assuefacere ad hoc ut ei credat et sic intendit perducere ad aliquid quod sit saluti humane nocivum. Unde Athanasius exponens illud Luce iiii capitulo Increpavit illum dicens obmutesce sic. Et quamvis vera fatebatur demon compescebat tamen Christus sermonem eius ne simul cum veritate iniquitatem promulgaret ut nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus etiam si vera loqui videatur. Nec phas enim est ut assertor nobis scriptura divina a dyabolo instruat. De eo quod Saul phitonissam consuluit que divinavit Regum xxviii dicitur quod ad simplicitatem non est absurdum credere aliqua dispensatione fuisse permissum ut non divinante arte magica sed potentia sed dispositione occulta que phitonissam vel Saule latebat se ostenderet spiritus iusti aspectibus regis divina eum sententia percussurus vel non ve-

spes samuelis requie sua excita
tus e s aliqd fantasma et illusio
ymaginaria dyali machinacoi
bus facta quam scriptura samuele
appellat sicut solent ymagines
rerum suarum appellari xxvi q v
nec mirum s que dicta sunt approbat
p btm tho 2a 2e q xcv Circa
scdm querit utrum diuinacio p astra
sit licita Circa hoc questium
e sciend q ~~duplex~~ e effectus subt
hitur causalitati celestium corporum
primo quidem omnes effectus p accidens
contingentes siue in rebus humanis
siue in naturalibus qr ut pbat vi
methaphisice ens p accns no h causam
et pncipue naturalem ut qd la
pide cadente fit terre motus uel
q homine fodiente inuenatur
thesaurus Scdo autem subtrahitur
causalitati celestium corporum actus
liberi arbitrii pnt tn celesti
a disposicione inclinare in quantum
imprimunt in corpus humanum s tn
nulla necitas ex hoc libero ar
bitrio imponitur Si quis ergo consi
deracione astrorum utatur ad pdicta
duo s ad cognoscendum futura ca
sualia siue fortuita aut etiam
ad cognoscendum p certitudinem
futura opa hominum pcedat hoc
ex vana et falsa opinione et
tunc operacio demonis se immiscet
vnde erit diuinacio illicita Si uo
aliquis utatur consideracione astrorum
ad pcognoscendum futura que
ex celestibus corporibus causantur
puta siccitates uel pluuias et
huiusmodi no erit illicitum Circa tercium
uero queritur utrum diuinacio
sortium sit licita uel illicita Hanc
questionem vide in xvi secunde

ptis metre pcepto Secundo dicendum
p intellectu et conclusione pdictorum
et ut expressius ueritas eliciatur est
de tali questione querendum utrum
omnis diuinacio siue supsticio sit il
licita dicendum e q omnis diuinacio
phibita est a deo et sancta ecclesia
tum eciam futura que solius dei sunt
aliqui p hoc inuenire laborat diui
nitatem creaturis attribuunt ysa xli
Annunciate que uentura sunt
in futuro et sciemus q dii estis vos
Item leuit xix Non augurabi
mini nec obseruabitis sompnia et ibidem
alia qui declinauerit ad magos
et ariolos et sequitur eos interficiam illam
de medio ppli mei et multa similia
et ut dicit augustinus Vanitas artium
magicarum ex tradicione angelorum ma
lorum in toto terrarum orbe plurimis
seculis inualuit ut p inuenciones
eorum inuenta sunt aruspicia au
guraciones et ipsa que dicuntur
oracula in nigromancia xxvi
questione scda Aqui sine saluatore
et sup de phibicione talium xxvi
q v p totum ii q vii no licet et
iiii t se et de sorti p totum Et
specialiter ad genus sortilegii p
tinent omnes ligature et remedi
a que medicorum disciplina con
dempnat siue in verbis siue in ca
racteribus siue in quibuscumque re
bus siue in suspendiis et ligandis
uel soluendis sunt in aures in
summo singularium aurium aut de
strictionum ossibus ansule i an
nuli in digitis Item si uictam
bulantibus amicis lapis aut
puer medius interuenit Item re
dire ad lectum si dum se calceat ste
rnutauerit redire ad domum si

pcedens offendit h et multa hu9di
hnt xxvi q ij illud Item no st
obseruandi dies egipciaci a' kl'end
Januarij aut meses ul dies d lune
solis qz cur sus et hui9di xxvi q vij
non obsuetis Non tame dapna
rustici qui suat tpa ad seruand
ul arbores inadend et hu9di q
nalem hnt racionem Sile phisi
ca medicinas et minucos facie
das et silia Et e qd pa se intedit
auctor in p° metro dum dicat
Multu ventura ne cures tpa fati
p scdi metri intelligencia e bre
uiter anotadu qz mors no e imo
derate timenda Et hc ppt mul
tiplices ipi9 mortis effectus qui
ex corpali morte puenuit ut eni
dicat quida sapiens Mors n' a
est qm exitus de carcere finis exi
lii osumacio laboris depoico o
neris giussim i corporis de ste
sub de equo furioso i de carne
omi egritudinis tmacio omi peri
loru euasio omi maloru osupcio
om vinculoru dirupcio debiti
nalis solucio reditus in priam
et ingressus in glam Vn bnd
Eccli vij Melior e dies mortis die
natiuitatis Pp hui9 scdi ecl met
intelligen magis in speciali est
de tali qstione quend vtr' vtru
timor excusat a pcto ul no Et
primo videt qz excusat Dr eni
lex huana qz que vi metu ve
causa gestu erit ratu non hebo
Et in iure canonico d' qz metus
qui pt cade in constante viru
excusat Vnde si quis timore mor
tis hui9 iurauerit se intratura
religione ab hui9di iurameto
excusat Testat go qz metus ex
cusat a culpa Contra d' phus
qz queda sut ita turpia qz nullo
metu mortis fieri debeant ymo
magis moriendu est sz tale e pctm
ydolatrie ul infidelitatis go q ydo
lu adorat ul negat xpm timore
mortis no excusat licet sit me
tus qui pt cade in ostante viro
Solucio dicendu e qz duplex e
metus videlicet pbabilis et im
pbabilis Pbabilis dicit qm ex
hui9di causa sit ut possit cade
in homine constante Et discre
tum Et talis metus mortis in q
busdam excusat ul a toto uel
a tanto In actibus vo exterioribus
in quibus pure cadit coactio et
magis dici pnt passiones me
tus excusat a culpa cu no assit
otemptus aliquo mo ut si quis
compellat manu leuare ac
si veneraret ydola et nullate9
assit volutas excusat a culpa
cu culpa sine volunte no ppetre
tur Eodem mo si cogat a'qs
ad recepcoz impoicois manus
de hereticis quasi ordinaret excu
sat simplr a culpa Si vo inte
ueniat consensus no excusat
omio a culpa Et si aliqn ex
cuset de pena nec etia omio
a culpa Et hoc appet p hoc
qd in decre sacis que vi me
ne ca si Vbi d' qz distinguen
dum est vtru is qui ocitat
cu excitatis inius sit et p actor
attractus aut p metu inductus
Sm pmu modu no credimus tale
excommunicatoz teneri cu magis pati
qm agere cormeant In scdo licz
metus culpa attenuet qz tn ea
no prsus excludt cu pnullo metu

debeat quis mortale pctm incurre
talem excusationis labem credi
inquinari in quo ptz q aliud e in
ducto aliud coacto ubi enim e inducto
non consensus liberi arbitrii Sed
pt. go q metus qui cadet i co
stantem virum excusat a pcto
vel simpr vel in parte Si no sunt
metus no probabilis sive vanus
no excusat Et hoc e quod dicere
intendit auctor dum dt no metuit
morte q sat ctepne vitam

Discere si a doctis indoctos
ipse doceto ppaganda etc
in e rerum doctrina bonarum

Vicesimum quintum gnale precepm
qd induce hs ad vite securitate
est post scie adeptione eius scie
quantitate gratuita et p eius scientie
quantam quone in plures diffusa
no pdit Et p partes distribu
ta detrimenta no sentit si eo dm
tiug ppetuata senescit q publi
cata fecundius se diffundit ad
hanc qta quone p pns precepm
induce intendit auctor unique
q dum dt discere si a doctis qui velt
i nie auctor q magne z utili
a quolz discere tamen tucius est
a sapientibus doctrinam invenire
unde Salom ille sapientissimus
dt et tho iiii Consiliu tuu a sa
pientibus pquire Cum autem
doctus fueris alios instrue et
iuxta illud qui alios docet se
ipm instruit et insr publicata
fuerit cito labitur et vanescit
et publicata suscipit incrementu
Et alibi duo sut q nill abscon
dita psut fossus humi census
clausus sub pectore sensus
p pm metri intelligentia z obs
vancia e stendu q istud metru
hz duas clausulas duos sz effcu
opantes pma tribuit discenti nor
mam inducens ad virtute p tanto
dt Disce sed a doctis Scda pbuit
docentis forma inducens ad grat
et amore tum adiungit indoctos
ipse doceto Quo ad pma clausu
lam vi3 disce sed a doctis e scie
dum q quidam sapiens stanus de
barra nomine interrogatus demon
adiscendi que sz sunt nca rndt
q sex sut p maxime ncia sm
qd de infrascriptis vsibz gtmetur
avens i q humilis studiu querendu
vita quieta hec reserare solent
multis obscura legendo primu
go nam discipline est humilitas
aus pcipue tria documenta ad
scolasticu ptmet pmu ut nullam
scripturam vilem teneat Scdm e
ut a nemine discere erubescat In
hoc enim excudit no solu inno
res vim etiam plati et maiores
Unde in canone nullus Epus
xxxviii di habet q nullus Epus
pr obprobriu senectutis vel nobi
litatem gnis a puulis vel minimis
siquidem forte e humilitatis ac
salutis inqre negligat Qui enim
rebellis vivunt et discere atqz age
bona recusat magis dyabolice me
brum qm xpi ondit et potius
infidelis q fidelis esse meatur
Tercium ut cu sciam adeptus fu
erit ceteros no ctempnat sed
potius indoctos doceat ut auctor
hic instruit et informat Scdm
discipline nam est studiu Stu
diu est enim vehemens applicatio
animi ad aliqd agendu cu magna
volunte ut tullius lio po rethor z

Tertiu disciplme nccium est quies
interior ut mens p illiciata desidia
no disturbat et exterior ut ociu
et oportunitas studij suppetat Quar
tum disciplme ncciu est scrutinium
tacitum quod significat meditacio
nis diligenciaz sicut studiu operis
instancia meditacio uo e cogita
cio frequens cum consilio que cam
et origine modu et utilitate vni
C cuiq q rei investigat vnde hugo
dicit q lectura philie quatuor por
tat philos et copos i amor et
labor et philemeia et agrimia i
cura et vigilia Opus inquit pa
giunt labor et amor consiliu pa
giunt cura et vigilia In labo
re e ut agas in amore e ut p
ficias In cura e ut pvideas In
vigilia ut attendas kathedra phie
sedes e saphie que hns sepposit
gestare dicit vnd pulcre invens
a fronte ppter robur illa tenere
dicit scilz amor et labor q foris o
pus pagiunt a posteriori puelle
describunt scilz cura et vigilia q intus
in secreto consiliu parant Quintu
discipline nccium e paupertas non
sectari vits superflua q hc maxe
spectat ad disciplina Sextu nccium
discipline est exiliu q philozo
phantibus totus mundus exiliu
e ait hugo de ombus p libatis
loquit policrati li vij c xiij
dicens hec sunt discendi claues
quas senex carnotensis paucas
expsit vbis et sup addit q
vna clauis e amor docenciu
aut quintilianus in li de institucione
oratoris Quo ad scdam clausula
indoctos ipse docet e ecia amo
tandu q ipse docet postq sciencia

adeptus e ceteros no contepnat s
pocius indoctos ~~pocius~~ grtis et be
niuole doceat q vnusquisq sm
beati petri sniaz sicut accepit g
ciam in alterutru administrare d3
illam i petri iiij c Sed nondu D
ille qui docet et salubriter doce
at d3 specialr in se quatuor hre scilz
vitam pfectam doctrinam claram
caritatem succensam et finale
pseueraciaz hec qua or pulchre
signata sunt Exo xxviij ubi
dicit q in pte inferiori p cau
tum tunice sacerdotalis erant
malagranata et tintinabula au
rea p mala granata q in cortice
hnt amaritudine et intus dulce
dinem vita doctoru p fecta desig
tur q hre debent vite asperitate
in corpore s devocois dulcedine
in mente de quibus dr Au multi
cruce xpiam qui non vident vn
cione p tintinabula desigt
doctrina que esse d3 sonora et
clara p hoc aute ut tintina
bula erant aurea designat
caritas succensa p auru em fer
uor caritatis accipit debz esse
in docente feruoris caritas et
non venalem suam exponat
doctrinaz sed pocius ut e dctu
gratis sicut accepit ea tribuat
p hoc aute ut tintinabula e
rant in fimbrijs q e finalis ps
tunice finalis pseuerancia de
signat sine qua nulla bo sit
deo accepta vnd Bn ds ad ja
monem in eius commendacoe dt
tolle pseuerancia nec obsequiu
mercedem hz nc beneficiu gram
nc fortitudo laudem Ultra pdicta
si vis de ma addiscencium plenisse

vide require sup in xxv parte preceptum dicte. De materia vero doctorum et discentium vide latius sup eadem parte precepto xxvi quere item metue ibi plenissime de hoc. Secundo etiam mater intelligentia sciendum quod doctrina bonorum verorum est propaganda et maxime que ad fidem et bonos mores pertinet talis multum est propaganda et extendenda divulganda et publicanda. Et hoc propter duo primo est quia proximum informare pertinet ad divinum obsequium cum nullum sacrificium est magis acceptum quam zelus animarum ut beatus Gregorius sup Ezechielem testatur nullum omnipotenti deo sacrificium tale est quale zelus animarum. Secundo quia actus elemosine spiritualis est aliud docere ad quod quilibet maxime doctor tenetur quod probat canon [illegible] sunt xlv d. etc.

Hoc bibe quod possis si tu vis vivere sane morbi nam mali causa est quecumque voluptas. Vicesimum vi parte preceptum quod inducere ad vite sanitatem est omnis voluptatis abdicatio quod maxime fit cum quis circa superstitionem vini sobrietatem servare dicitur. Hoc autem in presenti precepto auctor docet facere dum dicit hoc bibe quod possis quasi velit innuere quod vinum tale bibere debes quod non ad superfluitatem vel vomitum sumas si tu vis vivere sanus id est si tu vis animi et corporis sanitatem servare. Non debes te vino ingurgitare sed bibe hoc id est hanc rem scilicet talem quod possis id est propter quam rem potens tu sis. Et tunc sunt due partes et variantur hic et hic pos huius potest inde exponi possis quia cum

ebrius est non est potens sui quia cum ebrio litigat cum insano litigat quia multi propter nimiam potationem perierunt. Secundam quecumque voluptas id est omnis superfluitas cibi et potus vel etiam coitus vel alterius rei est causa mali morbi id est male egritudinis. Primo ut venus dicitur infirmitatem egritudinum quia multe egritudines et multa mala secundum Seneca ex nimia vini superfluitate causantur quod quidem enarratur in libro de secretis secretorum aristotelis libro v c. v. Unde non expedit pertinet huius materiam explanare et specificare qui plenissime tractatur sup in l parte precepto. Temperate vino primo intelligentia et observantia est annotandum quod vinum modice sumptum libro et capitulo allegato multa confert corpori bona. Unde ipse aristoteles alexandro scribens dicit sume de vino temperate secundum corporis exigentiam et temporis qualitatem. Et enumerat proprietates boni vini dicens bonum vinum confortat stomachum calorem roborat naturalem iuvat digestionem a corruptione cibum preservat decoquit in omnibus membris ponet in subtilem sanguinem convertit et cum ad cervicem ascendit cum calore temperato caput a fortitudine fumorum securum reddit insuper cor letificat colorem rubificat linguam expeditam reddit atque hominem audacem facit et ad omnia excitat appetitum multaque alia bona facit cum est temperate sumptum. De effectibus et proprietatibus vini secundum quod eas exposuit noe filiis suis postquam inebriatus fuit quas Josephus ponit in libro de causis rerum naturalium sup primo libro Genesis ix c. Postquam noe

plantat vineam et bibit vinum inebriatus
est vide supra in 2a pheniali parte
c. xxxi qui incipit dixi quarto
quod agricolator residens ibi recipere cer
te posset a quibus causa nam potest causa propter
quam lingwa ebriosorum peccat ita quod
non valet voces formare verba seu sermo
nem huic questio potest taliter responderi
quod quadruplex ratio reddi potest vel assignari
prima est quod totum corpus ebriosum est
in ebrietate fallitur propter quod lingwa
cum sit pars corporis sic decepti pec
cat et non potest dictione articulare
Secunda ratio est quod lingwa est spongiosa
unde quando madescit elevatur et in
flatur quando autem est inflata propter
tumorem de difficili movetur et ideo
non potest verba formare Tercia racio
est quia ad loquelam requiritur pro
cia aeris nam in humido loqui non
possumus in ebriato autem est lingwa
in multo humido et ideo peccat et fal
litur Quarta ratio potest esse quod in ebri
etate cum compaciens i. simul paciens
cum lingwa peccat quando autem anima patitur
necesse est ut et lingwa patiatur ab anima
cum primum loquendi est unde in aliis
passionibus ab ebrietate paciente
anima et lingwa patitur sicut patet in
passione timoris vera quando anima pa
titur propter timorem simul patitur et lingwa
unde et timentes non possunt bene loqui
De mala sedi mel sed quo ad vo
luptatem require supra in xxxvi
scilicet parte mecte precepto forcius
ut valeas De mala etiam voluptate
dicetur melius infra deo dante in
xxxvi precepto Cum venere et
bacho et ultra medium etc.

Laudabis quemcumque palam
quemcumque probabis Hoc videne
rursus leuiter eundem dampnes

Vicesimum septimum capitulum preceptum
quod inducere licet ad virtute securitatis
est in omnibus dictis et factis constanciam
et firmitatem tenere quod qui con
stans est semper securus est Hic enim vtitur
constancia docet modum fugare in
ter mutabilitatem seu leuitatem et per
tinaciam quorum vtrumque reprehen
sibile est ut ostendit apostolus ii ad
Cor. i. Numquid leuitate vsus sum
quasi velit dicere quod valde est repre
hensibile in omnem ventum se auferre
re quod hoc ex mera instabilitate
proveniens vel sic multi faciunt qui
quod primo approbaverunt propter aliquid acci
dens reprobant et quod primo reprobaverunt
propter aliquod emolimentum
quod inde consequitur vel consequi
se sperant approbant nunc Atte
dens ergo auctor quod ex tali vicio
scilicet inconstancie quis ut plurimum di
ffamatur volens huic vicio reme
dium adhibere hoc suum preceptum re
mediativum prebet ab omnibus obser
vandum dum dicit laudabis qui velit
expositio cum aliquem vel aliquam
rem corporis aliquibus laudaveris
noli postea ipsum vel ipsam depri
mere detrahendo quia tunc pro
pter levitate et inconstancie vi
cio reprehendi Et hoc est quod
intendit dum dicit quemcumque lau
daveris palam coram aliquibus
quantum ad verba probabis etiam
quantum ad factum Vide i. provide et
caveas ne rursus i. iterum dampnes
i. reprehendas quod prius laudasti
quod tunc esses de levitate et incon
stancie convictus poteris merito
culpari Ex huius precepti intelli
gencia est sciendum quod vicium incon
stancie reprehensibile palam infamia post

namque infamia diligiui et versutie
contra quod vicium proverbiorum viii dicitur
arrogantiam superbiam viam prauam
et os bilingue detestor Secundo parit
infamiam fatuitatis et imprudentie
contra quod Seneca dicit nichil
tibi dubium uel subitum sit sed totum
ante prospicito Nam qui prudens
est non dicit non putaui hoc fieri
quia non dubitat sed expectat Tertio
parit infamiam duplicitatis
nequitie unde Jacobi i vir duplex
animo inconstans est in omnibus viis
suis Et pertanto contra talem
leuitatem et cordis mobilitatem
bonam doctrinam prebet apostolus
ad hebreos xiii d Optimum est gratia
stabilire cor Ad hoc optime facit
quod in quadam reperitur historia
in qua quidem habetur quod quatuor
philosophi tractantes de nobilitate rerum
sic dixerunt primus dixit quod nobi-
lior res que sit est fama Secundus
dixit quod ventus Tercius dixit quod
c lux Quartus quod cor humanum huius
vero approbata fuit Huius etiam gratia
est huius opinionis qui dicit quod nil
instabilius est corde humano tociens
a nobis recedit quociens superflu-
as cogitationes defluit psalmista at-
testante qui ait cor meum de-
liquit me Et ideo concludendum est
cum apostolo quod optimum est gratia stabi-
lire cor quia sit de crimine leuitatis
immo quis culpam potest uel
valebit arguere a quibus posset po-
namque bonos mores in prauos mu-
taret uel econuerso esset ne leuitatis
talem sic mutatum laudare uel
vituperare Huic quesito responderi
potest quod talem sic mutatum in vicium
non est leuitas si est incorrigibilis

cum vituperare Si uero talis muta-
tur de vicio ad virtutem non erit le-
uitatis ipsum laudare ymo est vir-
tus virtuti hanc enim sententiam approbat
beatus Gregorius in canone fertur
l di vbi dicitur Cum nemo dispiciendus
est in eo quod fuit qui incipit esse
quod non fuit De hoc dante deo
lacius dicetur infra in xliii pre-
cepto dampnabilis magis quia in predi-
ctis sit mentio de laude et vituperio
Et ideo utile puto de his duobus
per questionem eam discutere videlicet
utrum deterius sit peccatum contumelie
peccato adulationis quia adulatio atten-
ditur in bonis contumelia vero
in malis peyus est imponere ma-
lum bono quam bonum malo ergo
peyor est contumelia adulatione
quia magis dicitur bonum uel minus bonum
malum quam sit quod videtur declinare
ad bonum humanitatis quod videtur deterior
contumelia adulatione Similiter videtur d
esse deterior detractione Detrac-
tio enim est cum occulte dicitur ma-
lum de bono contumelia vero mani-
feste Quia autem est manifeste dicere
malum quia magis illud videtur despi-
cere ergo contumelia est grauius peccatum
quam detractio et ita magis Con-
tra ysidorus dicit Desides super facientes
in iusticiam magis honorant pa-
ciuntur cuncta passibus et ipsi si
vigilauerimus tamen sunt peiora nobis
conuicia Cum uero laudat tumor
mentem extollunt et meliorem opan-
tur cum ergo peccatum adulationis est de-
terius peccato contumelie In peccato
adulationis desides iniuste honorantur
In peccato vero contumelie boni in-
iuste culpantur Item Ecclesiastici x scribitur
sicut serpens mordet in silencio

ita michilomq qui occulte detrahit
Fur ergo grauius sit infunde venenum
ex impruiso quam in manifesto grauius
erit peccatum adulacionis peccato contume
lie Solucio dicendum est quod contumeli
quantum ad aliquid grauior est adulacione
et quantum ad aliquid minus grauis quo ad hoc
quod bonum grauius malum grauior est quo
ad hoc aut quod magis ordinat ad
cognicionem in bonum vel a malo
detrahendo minus malum est adulacione
Adulacio aut claudit oculos intel
ligencie ne videat malum con
tumelia vero occulaliter aperit ut
videat et caueat Ad illud vero
quod obicitur de comparacione contumelie
ad detractionem dicendum est quod quo ad ali
quid minus grauis quo ad hoc enim
grauior est quia pluribus publicatur ma
lum quo ad hoc aut minus graue
malum est quia plus potest caueri malum
quod accidit ex contumelia statim
enim cognoscit ab eo cui infertur con
tumelia et a quo infertur cognoscit
sic non est in detractione igitur etc.

Tranquillis rebus que sunt
aduersa caueto Rursus in
aduersis melius sperare memento

Vicesimum octauum quarte partis preceptum
quod inducit hic ad vite securitatem
est prudencia futurorum in omnibus
tenere hoc est contra mutabi
bilitatem fortune prouisionem fac
hic Ad hoc preceptum
inducit auctor dum dicit Tranquil
lis rebus quasi velit exponitur
in me caueto aduersa id est fortune
contraria Augustinus in De ciuitate Dei undecimo In die bo
norum non immemor sis malorum et econverso
In tranquillis rebus id est prosperis hoc
est dum in prosperitate es Rursus
id est similiter memento sperare melius
quia spes est de futuris in aduer
sis rebus id est in contrariis aduersitatibus
quia grata superueniet que sperabitur
hora Ad huius precepti intellige
nciam est sciendum quod ad hoc quod istud
preceptum forcius imprimatur nobis
triplex confirmatur primo namque
in aduersorum tolleranciam utpote
de socrate et marco et multis
aliis Secundo in testimoniis doctorum
fidelium sicut ut Gregorius Augustinus
et ceteri multi aliis Dolins et
multi aliis require lacius super
in secunda parte mensa precepto xxvii
rebus in aduersis Tercio confirmatur
in testio et aliorum philosophorum experi
gencia ut valerii Senece et
aliorum Ad premissorum confirmacionem
optime facit fabula quam fin
gunt poete de circe que filia
solis dicebatur per quam mundi pro
speritas designatur Asserunt
enim cum quidam nobilis vlixes
nomine per mare ambularet vidit
a longe ipsius circis palacium
que ut fertur tantis artibus
pollebat quod homines in quascumque
formas vellet immutabat Et
dum predictus vlixes aliquos ut
victualia acciperent ad domum
ipsius circis transmisisset quos ut
circis vidit eos cum gaudio re
cepit visa est ad mensam sedere
fecit Et cum illis vinum propina
sset Et eorum corpora horreste
inceperunt forma porcorum indue
ita quod in porcos fuerunt illico pe
nitus transformati ita tamen quod eos
cum aliis porcis in stabulum recludi
fecit Vlixes vero videns socios
non redire ad circum arte ap
plicabat statimque petendis

socijs regine domum intrat cui cu potum eidem offerret bibe noluit et piculu mortis euasit Qui ergo sapiens esset et astutus eloquioq facundus tn cu sepe dictu circe regina fecit q ipm vlixem in suu maritum accepit et socios suos i humanam forma reduxit Et tandem cum p annum ibi remansisset cum socijs suis ad patriam remeauit ipsaz q reginaz de thelagono pugnantem reliquit qui tande ipm patre suu ignorant occidit Ita i proposito moralit circes ista mundi pspitatem designat que filia solis dicit q omis pspitas a sole i a deo dispensante nascitur Et in mari regnare dicit quia ista videlicet in mare hui mundi solet hre locu sz locum hec igitur ista e que facies hom figuras et condicoes mutat ipsos de hominibus in porcos i de racionabilibus in voluptuosos transfort Vnde etiam sepe fcm e q maior ps hom cum domum circes i ad mudi pspitate puenerint et de potu deliciaz biberint in porcos i in voluptuosos transformant et figura humana i vsu humane racois p vicia pdut Veptamen vlixes i vir iustus et prudens qui a potu deliciaz carnaliu mime delectacois pcauet huic pspitati secure coiugi pt quia nulla mutacoz timet ymo etia q prius e mutatus in porcos ad humanam forma reuocat et reducit qui ipis pit et opis ac vbis ad vsum racois transformat Et ppt circem i mudi pspitate patriaz celestem no pdit hoc e qui non obstantibus psperis ad padisi patriaz puenit qua breuit mali qui abutunt pspitate in bestias co mutant vnd i ps homo cum in honore esset no intellexit compatus e iumetis insipietibus zc Boni vero et prudentes qui prudent et moderate utunt nullis vicijs corrupunt qlis erat aplus qui dicebat ad phill xo Scio hundare et penuria pati Qd exponens greg sr Ezech dt q i noiut hundare et penuria pati q in pspitate supbia non eleuat nec in necessitate cupiditas i flamat Et hoc e qd etia dt hugo iii li z pludm qualis fit usus illeaz reru que dicitr pspe uel eaz que dicitr aduse vera bonus nc tpibus bonis extollit nc malis frangit Malus aut ideo hoc mudi felicitate puniut qz felicitate corrupit Et hc est qd sine dubio intendit auctor dum dicit Tranquillis rebus zc

Desisto ne cesses cura sapientia crescit Raro dat longo prudentia temporis vsu Vite

Sm nonu qrte ptis pceptum qd inducit hoc ad vite securitate et circa scienciaz adipiscendam curam et sollicitudine longam hre Et ad hoc p pns pceptu inducit nos auctor dum dt Disistere ne cesses quai velit i mue q licet durum heas ingeniu sumo studio scienciaz pquire debes qm p assiduu et ptinuu studio sciaz magnam poteris inuenire vnd i Ingeniu fat aucius culta laboris Continuitas studii parat dyadema decoris Et hc est quod

ex positive intendit auctor dum
dicit diste ne cesses. s. bonas et
utiles artes qr sapia crescat cura
i studio et exercicio cura i parua
ul modica datur prudencia i scia
sine longo tpis usu al' e in textu
paruo et tunc lra e plana h' e
dice q prudentia no distat' in
puo tpis spacio q no pseuerans
in studio no nisi paru ul modicu
capere de ipa pnt Ideoq in paucis
et raris inuenit' qi dicat q mo
dicu pdest bn incipe nisi quis in
cepto ope pseuerat attestante
veritate que ait Qui pseuera
uerit usq ad fine saluus erit
mt xxiiij De pe. d ij no reute
bant' pseuerancia qo e donu
dei et etia de optimis donis Ex
hoc volunt aliqui concludere q
sit virtus quia tullius d' q pseue
rancia e fortitudinis spes q oz
spes virtut et ex spalis virt
de modo et cura addiscendi et
sollicitudine latius vide supra
in xxij precepto psaite ptis
litas diste Dema et vide sup
in hac e pte xxv precepto di
ste sed a doctr et ibi et laciue
vide p pmissor et spealit p
pim metri intelligencia est sci
endu q sapie fructu cupiens
degustare om fugato torpore
d' illam auiditate acquire qd
fieri pt tplir pmo p vigiliaru
ptractionem unde Ecci xxxi
vigilias honestat tales faciet
carnes i. carnales motus Et ad
hoc inducebat Jero rusticu mo
chum sedm qd in subscriptione habet'
in canone Cumq de conse d vj
ubi dicit' sine intermissione vigilz

sensus non vagis cogitationibus
sic patens corpus pulchr animus
tendat' ad dnm Secdo p iugis
studij excitationem et meditacoe
vnde Ecci ult frequens meditatio
carnis e afflictio Et hoc e qd in
palle canonis pdem Jero ad p
fatum rusticum monachum scribit
nuq de manu tua aut oculis tuis
liber discedat sequitur' ama sciam
scripturaru et carnis vicia no ama
bis Ter vacet mens tua varijs
pturbationibus etia si tuo pectori
insederint dnabunt' et te dedu
cent ad delictu maximu facito
semp aliquid boni operis ut te
dyabolus inveniat occupatu Sic
etia fecerunt antiqui phi amoe
niciae capescende alij calcabat
honores Alij abiecerunt diuici
as Alij receptis i iniurijs gaude
bant Alij contubernia hom dese
rentes ultimos recessus et
secreta hom penetrantes soli
se phye dedicabant ea de cau
sa ut contemplatoi vacaret libe
rius quo nullis cupiditatibus
que virtut ul impedire solet
aim subiecissent vnde de Ca
tone pho narrat vall li viij
q ipe adeo toto tpe vite sue
studiosus extitit ut etia ad se
nilem pducta etate sicut cotti
die senescebat sic cotti aliqd
addiscebat Cumq octogenarius
iam multo decubens moret' et
assistentibus amicis con illud et de
quodam sermone intra se confer
tibus satis iam se expressu erexit
Interrogatus q qua ppt hc fecisset
rndit ut cu istud quid e dispu
tatu pcepero letus moriar Ad

Hoc etiam faciendu inducat lex auul
pnd inc consultus in l. apd inl. ff de
federis li dicebat Si vnu pede
in sepulcro tenerem adhuc ad di
scere vellem Et no in decre ul
cu p dem in g. p defectu qs sue
de remit exo Et cass li in Eplay
ait hic decor cme no lz h' hone
sta pbat ambicio cuius etiam
inimicitas placet omne quidem
sacrificio quanto pfundius queritur
tanto gloriosius invenitur Tercio sa
pie fructum cupiens degustare
om fugato torpore dz illud aiu
ditate pquirere quod etia fit per
aboz substractonem unde i° sap
dcm Cogitaui incorde meo absti
nere a vino carne mea et aiaz
meam tusferre ad sapiam Pri
etia metri intelligen magis in
speciali e de tali qstioe querendo
Utru pruden sit in suis et sub
ditis uel solum in pncipibus
Hanc qstione mouet tho 2a 2e
q xlvii qua etia tiniat put
infra sequitur Et p'mo videtur q no
sit in seruis uel subditis sed solu
in pncipibus Dt em phus in iii
poll Qz prudencia sola e ppa
virtus pncipu Alie aut vtutes
ques subditoy et pncipu Sub
diti aut no e vtus prudencia
s opinio ppria dt arisles p°
pollit q suis no lz omino
quid consiliativum s prudencia
fat bu consiliatones ut dt in vi
ethicoru go prudencia no com
petit suis siue subditis pterea
prudencia e preceptiva ut vi° E
thicoz s nec ad suos nec ad
subditos ptinet precipe sed ad
pncipem go 2m In contrariu est
quod dicitur vi Ethi q pruden
polliatie sunt due spes vna que
est legu positia que ptinet ad
pncipes que retinet sibi nome
comune pollitie que e circa singu
laria sed age circa singularia p
tinet etia ad subditos et seruos
aliquar se extendit Ad cuius in
telligencia e sciendu q pdencia
est in rone cu sit vtus intellectu
alis ad rone aut ptinet regere
et gubernare Et io vnusqsq s
inquantu pticipat in regimine z gu
bernatione intantu conuenit sibi
hre racionem et prudentia Manif
aut sic est q subditi inquantum
est subditus et sm inquantu e suus
no e rege nc gubnae s magis
regi et gubernari Et io pru
dencia non est vtus subditi in
quantu est subditus nc sm inquantu
e suus Uerum quia quilz ho inqu
tum e ronalis pticipat aliquid
de regimine sm arbitrium ronis
ideo conuenit aliqlr prudencia
etiam suis s alio° qm pncipib
quia in pncipibus e ad modu artis
directiue et gubnatiue seu regu
latiue In subditis aut e ad modu
artis manu opantis Ad p'mu go
dicendu e q vbu phi intellige
dum e p se loquendo sz q pru
dencia non e subditi inquantu
subditus e Ad scdm dicendu e
q suus no lz consiliatiuu inqu
tum suus e quia ut sic e inst
mentum dni e tame consiliati
in quantu e al rationale Ad ter
ciu dicendu e q p prudencia no
vnus ho papit aliis s etia sibi ipsi p
ut sz ratio dicitur pape inferio
ribus viribus et ptz veritas qstiois

Parte laudato nam que tu
sepe pbaris vna dies
qualis fuit indicabit amicos
Tricesimum qrte partis pceptu
quod inducit nos ad vite securita
tem et paratate in omnibus dict
et factis tenere atque servare ad
hanc enim virtutem p pns pceptum
inducit nos auctor dum dicit pte
laudato qui velit i mte noli aliq
collaudare nisi multa eu pbes ex
periencia quia in nativitatis arti lo
vide poteris utrum sit tibi fidelis
amicus et hoc e quod exponitiue
intendit hic auctor d laudato ali
que parte i tpate hoc e cont
multos qui p vili munere laudant
hoiem ultra modum et econverso
p aliquo vo indisciplinato ul actu
etiam ultra modu vitupant quod
e contra auctoris pceptu facere
Circa hunc di vivum bona doctrina
pbet Seneca in lio de formula
vite d lauda pte vitupa parcius
Simile repbensibilis e nimia lau
dacio ac est moderata vituperacio
illa quidem adulacione illa autem
maligntr suspecta p huius pum
metri intelligentia est sciendu
q parte et moderate dicit qu
laudare qn in ipa laude concurrit
tria pmo qn ille qui laudat dignus
est laudare quia sicut dicit Eccl
xv Non est speciosa laus in ore
pctoris Scdo ex parte laudati
dicit laus digna qn dignus e
et mito laudari econverso de in
dignis laude dr in ps laudatur
pctor in desideriis aime sue etc
Tercio ex parte rei laudate
laus dicit digna qn quis laudat
de re laude digna Vnde de hiis
qui de malis laudant d ysaie
iij ppls meus qui te btm dicit
ipi te decipiunt si hec tria in laude
non concurrunt no e laus dic
da digna nec p osequens virtuosa
asserenda Ista dicta in proposito
noli aute sine experiencia aliq
laudare na que tu sepe pbaris
i laudaris mostrabit i ondet
et maifestabit vna dies i vno
momento qualis fuit amicus q
tu in tm laudasti p scdi metri
intelligenciam est breuiter sciendu
et annotandu q vera amicitia p
qtuor signa maifestat i ondit
Et pmo p vba qn cor hois plenum
est cordiali amore tunc os loquitur
in sermone Juxta id luce vi Ex ha
bundancia cordis os loquit Scdo
p ter collata benficia et istud e ma
ius qm pum multi eni fuiret de
vbis suis qui no fuiissent d rebus
suis vnde Greg pbacio dilecc
nis exhibicio est opeis Tercio
p obsequia psonalia et istud e
maius multi eni fuiut de suba
sua qui no fuiret de psona sua
Gen xxix Seruiuit Jacob p
rachel vij annis certo p adq
sa et id ultim e ultra qd d
no repit maius multi eni darent
~~fidem~~ suam psonam ad fuiendu
qui no darent eam ad moriend
De isto signo loquit Aplus ij
ad Cor xiij libentissime impe
dam et sup impendam p aia
bus vris Et Joh xv Maiorem
caritatem nemo hz ut aiam sua
ponat quis p amicis suis et ma
ius signu amoris ostendi no pt
qm corpus suu expone morti
p amico suo sicut fecit i papias

D. de quo recitat valleri⁹ li° vi c viii°
q cum essent aliqui missi ut dñi
suũ occiderent commutata veste cu
eo et p̃mutato annulo illũ clãtz
emisit se aut in cubiculũ ac lectu
lũ suũ posuit et se ut papinioz
occidi p̃misit Idem narrat Ben
in de. Bus. c. xviij Tercia nonu
dicit hic auctor q una dies qua
lis fuerit mirabit amicos Et p̃
tanto de socrate philo legit' in
li° de moribꝰ et vita philozum
talem discipulis suis tradidisse
doctrinam Leve sicꝰ amicus factus
aut p̃severare invitus Eque
eni malũ e nullũ amicũ hr̃e et
multos alternãde quoscumqz velis
tibi amicos facere de hiis aliquid
boni p̃fer parce tamen Igne au
rum pbamus amicos aute in
adu̾sitate discernimus Est eni
amicus s'm tpus et no p̃manebit
amicus in tpe tribulacõis Et est
amicus socius mense et no p̃maet
in die neci Amicus si p̃manserit
fixus erit tibi quasi coequalis et
in domesticis tuis fiducialit' Omni
vero tempore diligit qui amicus
est est et fr̃ in angustiis cõpba
t' p̃ud xvii De materia p̃mi me
tri require sup in hac p̃te p̃
cepto xxxii laudabis quicumqz
Taddi palam Sed no s'm scripturas
et iura tam simulia gm cano⁹
q dies multipli dr̃ ut accipit'
primo dies naturalis et hoc quadru
plr dr̃ primo d' philitat silicz
spaciũ xx. horarꝫ unde licet
inceptaru cũ qualꝫ hora incipe
et qualꝫ desine pt Sedo dicit'
vulgarit spaciũ tantũ sole coclu
sum inter ortum solis et occasũ

qui incipit ab ortu solis Tercio dr̃
Egipciacus spaciũ videlicet xx ho
rarũ incipiens a solis occasu et
desinens in alio solis ortu Quarto
dicit' Romanus s. spaciũ xxiiij or
horarꝫ incipiens a nocte media
et sibi hora desinens ff de feri
l. more Item dies dicit' homo
illuminatus Unde dns in Evange°
Joh ix c Me oportet opari donec
dies ē Item dies dicit' delectio
pcti Unde Job iij Pereat dies i(n)
in qua natus sum in delicto illa
que hominẽ rapuit in culpa Itẽ
dies dicit' homo spualis Unde
in ps xviij Dies diei eructat
vbũ Item dies dicit' humanus
sensus Unde aplus in aute p̃
mmo ē ut a nobis iudicer aut
ab humano die l. ab humana intelli
gen Item dicit' dies p̃speritas
tu gracia e adu̾sitas Unde in ps
l. os meũ annuciabit laude tua
tota die Item dicit' dies gre
Aplus ad Cor vi Ecce nunc tpus
acceptabile ecce nunc dies salutis Item
dies dicit' tpus vite mee Unde Job
Dies mei sicut umbra declinaue
runt Item dicit' iudiciũ Unde aplus
dies dni sicut fur ita in nocte ve
niet Item dr̃ manifestacõis Unde
in ps Qua die liberabit eos dns
de manu tribulantium Item nomine
sto'm dicit' dies Unde in die sil
labit montes dulcedine cum gr̃a
est nox veteris testamenti Unde aplus
ad Rom xiii° Nox precessit
dies autem appropinquabit Item
dicitur dies glorie Unde dom⁹
in Evangelio In illa die non
non interrogabitis quicquam et c
Sequit' capl'm Ne pudeat que

a Ne pudeat que nescieris te vel
le doceri Dicere a(m)bros(ius) laus
est pudor est nil discere velle etc.
Tricesimum primum capitulum ponit preceptum
quod inducit nos ad vite scienticie
est scientie acquisicio per scientiam anima perficia
tur secundum philosophum et per quas peccatum tran
quillatur et anima tranquillata non
pudet doceri que nescit Ideo autem
per pruis preceptum inducat auctor unum
quemque ignorantem facere dum dicit
Non pudeat que nescieris quam ve
lit dicere Non verecunderis a quocumque
que nescis addiscere quia prout dicit
Oracius Malo enim aliena prudere
quam mea impudenter ignorare Racio
huius est quia assidua questio facit
ingenium sicut precepta memorie commendas
Et est tria clavis sapientie scilicet frequens
interrogacio Unde hugo didasco
licon libro iii ab omnibus libenter addi
sce quia humilitas tibi commune fa
cere potest quod natura cuique proprium fecit
sapiencior omnibus eris si ab omnibus
discere volueris Qui enim ab omnibus
accipiunt omnibus ditiores sunt
Cri[sostomus] crisostomus in proverbiis quodque quod tu non
nosti novit fortassis asellus Ne
pudeat ergo que nescieris te velle
doceri Exemplo pauli qui quam
vis sapiencia legis esset peritus
ut potest a gamaliele edoctus
missus est ad ananiam virum sim
plicem ab eo instruendus Unde
dictum est ei in actibus apostolorum ix c. Surge
et ingredere civitatem et dicetur
tibi quid te oporteat facere Ubi
dicit glossa Exemplum discendi
datur et superbia interpretatur Et
nullus aliud existimet a quo do
ceatur quod ignorat Dicere ergo a
quid laus etc. quasi velit dicere

b

scit enim quilibet sciens est laudandus
ita ignoranciam affectans est multo
culpandus Unde leo constantino
politanus episcopus ait quod inscicia sac
dotum nec exposicione est nec ve
nia et si in laicis eciam videtur
intollerabilis sciencia intellige
sane de laicis qui sunt in dignitate
constituti sicut reges et principes
quos oportet scire canon si officia lxxx
dis quanto magis in hiis clericis
qui presunt ita ut habetur in canone
si in laicis xxxviii di. Ex hoc c
nota tale argumentum quod qui non
habet competentem scientiam peccat
accipiendo dignitatem Ad hoc
facit canon si quis abbas xx
viii q. ii et de eta et qualitate
c. si et i q. i non est putanda
Cum talibus tamen dispensatur
propter fervente caritatem et scien
ciam quia in hoc casu imperfectio
scientie supplet perfectio caritatis de
rentur nisi cum perdem quod preda
ctum quod scientie secundum innocencium qui hoc
notat de elec. cum in cunctis et
permissorum intelligentur magis in
speciali quia auctor dicit quod culpa est
nil discere velle Sed huius ratio grava
insurgere potest insuprascripta questio de
puero videlicet qui ab infancia in car
cere sarracenorum includitur utrum
ignorando ea que sunt fidei christiane
peccet mortaliter et non habet a quo discet
hanc questionem per obiectorem respondetur
Et primo videtur quod non peccet
non enim potuit habere qui eum instruet
in fide catholica nec per se potest habere cognitionem
ergo non potest non ignorare quo non
peccet Nullus enim peccat in eo quod
vitare non potest Contra ad hebre
os xi dicit apostolus Sine fide impossibile est

d

placere deo Et est etiam contra doctri
nam doctoris dicentis quod culpa est
nil discere velle Solucio dicendum est quod tali
cui peruenit ad adultam etatem non licet
impotenciam credendi omnino quia si facit
quod in se est dominus illuminabit eum per alter
tam inspiratorem uel per angelum aut hominem
vel sic per hoc quod dicit Augustinus in questionibus
noui testamenti quod si non fuit a quo
disceret nec ad eum aliquis rumor
doctrine peruenerit quod tunc non succum
bit quod ignorat et in minus est a conceptione
secundum intellectum et tunc de districtione sermonis quod
fit per doctrinam exteriorem uel per doctrinam
interiorem Dicit autem quod faciat quod
in se est facere autem quod in se est est uti
racione per quam potest comprehendere deum esse
et dei adiutorium implorare dicit
enim Beda quod intelligere potest vnusquisque
deum esse et indigere suum futurum
esse seu venturum esse de incarnacione
autem et de redempcione si aptet intel
lectum suum quantum in se est vocabitur
vocacione interiori et si non exterio
ri Ad hoc quod dicit auctor ... quod intel
ligendum est de eo qui affectat potius
negligenciam sic ergo talis non est
in culpa preter sicut declaratum est

Cum venere et baccho lis est
coniuncta voluptas Quod lautum
est animo complectere sed fuge lites

Trecesimum secundum capitulum prius preceptum
quod inducere licet ad vite securitatem
est sobrietatem seruare et ebrietatem
fugare per sobrietatem corde tranquil
litatis ac etiam securitas possidetur
quam tollit ebrietas Ad hoc autem
faciendum per predictum preceptum auctor
inducat vnumquemque dum dicit Cum
venere et baccho quasi velit innuere
quod homo bene potatus et ebrius ma
gis appetit luxuriam quam sobrius

ac etiam magis promptus ad lites pro
tanto dicit lis est et iuncta voluptas
quasi velit dicere quod per vsum veneris et
bacchi id est vini immoderate sumpti sequitur
lis vnde Ecclesiastici xxxi vinum multum
potatum irritacionem et ruinas
multas facit et iram Et bene
coniungit ista duo vicia quia vinum deser
uit alteri vnde Ieronimus venter mero
estuans facile despumit in libidi
nem vbi ebrietas ibi libido dominatur
et furor xxxv distinctio Seneca raro
vidi continentem quem non viderim
abstinentem et econuerso Secundo
vero quod voluptas dicitur esse car
nis sed voluptas animi Complect
tere ergo id est fugias in animo tuo id quod
est lautum parsimoniam id est temperancia
vnde nec de venere nec de baccho
ultra modum sumere debes sed fuge
lites que sequuntur ex eis Si enim
hec duo predicta immoderate sumes
lites effugere non valebis Centa
autem mala ex voluptate proueniat
Archi[tantinus] philosophus testatur dicens
nulla pestis capitabilior quam vo
luptas corporis cum quidem libi
dines temere et effrenate ad
potiandum incitantur Hinc patrie
proditiones hinc rerum publicarum
euersiones nullum denique scelus
nullum facinus est ad quod susci
piendum libido voluptatis non im
pellat Ex premissis datur intelligi
maxime quo ad bacchum optime
sapit despectio quam faciebat Raba
nus in libro de naturis rerum ac
etiam Fulgencius attendens vini
spectabilis bene vtentibus ac mali
ciam econuerso abutentibus spi
ritum esse vnum deum in natura crediderunt
quem bacchum nominauerunt et eidem

cta ymagine depinxerut Erat
igitur ymago sua puer cum facie
muliebri cum pectore mdo cum
capite cornuto et vitibus corona
to qui sup tygrides equitabat qui
yndias noiabat a quodam monte
yndie ubi ~~inmaupat~~ nutritus dice
bat Ita in proposito applicando
pdcta ad vicium ebrietatis vel
ad quelz vinolentum qui reuera
talis est puer primo non i multo mu
tari et hoc propter ignoranciam
pensatam effectatam quam ebrii no
scunt mercede vinum in ps turbati
sunt et moti sunt sicut ebrius et
omnis sapia eorum deuorata z mu
liebrem etiam dicit habere facie
inquantum ardor et concupia mulierum
per vinum inebrio generat vel pro eo quod
aias talium effeminat et eas effi
cit mliebres Eccli xix vinum et
mlieres apostatare faciunt sapi
entes Iste deus dicitur esse cornu
tus quia vinum cornua elacionis
et supbie generat pro eo quod omnis e
brius est elatus et iste dicitur ty
grides quod furibunda sunt aialia
equitare pro eo ut vinum furore
et iracundiam inducat et pro eo
quod ebrius facilit efficitur furibundus
Et ideo prouerbiorum xx scribitur luxurio
sa res est vinum et tumultuo
sa ebrietas in supra tue xxxv
di Iste etiam dicitur inparte nudus
eo quod archana solent ebrii fa
aliter denudare prouerbiorum i° prouerbiorum xx
xxv di cum ibi regnat ebrietas
vel etiam pro eo quod homines solet
depauperari et diuiciis denu
dari prouerbiorum v° Eccli xix operarius
ebriosus non locupletabitur Iste
etiam coronatus vitibus dicitur pro eo quod

ebriosi vites i vinolenciam summa glam
arbitrabant Et sicut in ipsa coro
na i eo glant Et prouerbiorum xxiii Cum
ue cum potis ve mis in hiis que
morant in vino et student calica
bus epotandis Et ambrosius dicit quod
ebriositas est fomes et mater omnium
viciorum in supra xxxv di Utrum
aut vsus vini licitus sit et utrum
inebrians aliud peccet mortaliter
cum aliis duabus questionibus
Vide sup in v pse precepto vi
no te tempera et quod de ma hic
deficit latissime ibidem supplet

Dimissos animo tacitos vita
re memento Quod flumen est
placidum forsan latet alcior vn
da Tricesimum tertium quod te pars
mettere preceptum quod inducet te ad
vite securitatem est in omnibus
simplice vitate sulare et ypo
critarum conuersacionem vitare ad hoc
autem exequendum pro pns preceptum
inducit auctor dum dicit dimi
ssos animo quasi velit dicere quod
vitandi sunt homines taciturni in
anim plenteres et dio dimissos
i nimis humiles quia tales pleni
dolo sunt Unde Ouidius Im
pia subdola melle venena la
tent In talibus etiam contingit
id Eccli xix Est qui nequiter
se humiliat et interiora eius
plena sunt dolo Quod autem sunt
tales dolosi ostendit per similitudinem
fluminis placidi dicit quod flumen
est placidum per hoc intelli
ge fraudulenciam et etiam ma
liciam quam in corde habent absconsam
quasi velit dicere quod i flumen quod
est et videtur seu apparet pla
cidum et tranquillum et quietum

forsan latet altior unda i. profun
ditas impetuosa h' periculā dud
simode intelligi pt secundum diversos
casus ut primo sit construatur
unda casus nisi latet alia i. p
fundia vel aliter unda tanquam ablativi
i. ab unda aque quiete noli tre
de quam velit dicere quod nulla est
captabilior pestis quam illi qui cum
maxime fallant illud agant
ut boni viri videantur aut tullius
unde aristoteles rethoricorum tercio primo
dicit quod magis timendi sunt mi
tes et astuti quam illi qui sunt acute
ire Et pro tanto talium conversacio
est periculosa et ideo vitanda et
ut magis fallere possint induunt se ve
stimentis ovium scilicet ieiuniis oracionibus
elemosinis intus autem sunt lupi ra
paces quia talia bona non bono fine ma
lo animo faciunt ut se simplices de
cipiunt ideo difficiliter cognoscuntur
Sed tamen Crisostomus super matheum dicit quod eo modo cog
noscitur ypocrita et adulator quo
lupus ovina pelle tectus cognosci
potest Dicit enim quod per tria cognoscitur
scilicet primo namque lupus quamvis o
vina pelle sit indutus dentibus
tamen mordet Sic moraliter ypocri
ta per actum cognoscitur quod bonos
mordet et eis detrahit ille enim
qui mordet partem abstrahit et
partem relinquit Sic aliquis de
tractor ut aliquis sibi credat in
parte laudat et in parte vituperat
Secundo lupus per vocem cognoscitur unde
Crisostomus Ovium vocem humilitatis et
vel confessionis emittit ovis sed
ypocrita autem contra veritatem blasphe
mans ululat contra deum lupus est
propheta attestante qui ait iniquitatem
in excelso locuti sunt Tercio lupus

pabulum cognoscitur quia virtuosus
velut ovis pascitur herbis virenti
bus viciosus lupus pascitur volup
tatibus unde ad Ro viii dicit apostolus
qui sunt secundum carnem que carnis sunt sapi
unt Nota etiam secundum scripturas et [addi]
canones quod ypocrite viri a virtuosis
hominibus valent discerni dicunt
enim sapientes quod ars imitatur naturam
quantum potest Quedam autem sunt operata
artibus que ita assimilantur
operibus nature quod discerne non valeret
sicut vitrarii quamquam faciunt vitra
italica colorata quod apparent etiam
ut lapides preciosi Sic revera mo
raliter quidam ut ypocrite in ex
terioribus sic sunt compositi et
pulchris moribus adornati ut
ab hominibus lapides preciosi videantur
seu virtuosi quamvis interius fragiles
sunt et vilis condicionis sicut vitre
composita Ideo a deo cui nichil est
occultum tales reprobantur et illi
qui sunt vere virtuosi approbantur
et hoc est quod ipsa veritas scilicet Christus
de talibus dicebat in ewangelio
matheus vii dicit vii xxvi quod vi in
primo Attendite a falsis prophetis
qui veniunt ad vos in vestimentis
ovium intrinsecus autem etc. pro pleniori
sponsi intelligentia magis in spe
ciali est de aliquibus dubitali
bus querendum Et primo queritur
quare deus peccatum ypocrisis ma
gis quam aliud detestatur Respondeo
huic questioni respondetur quod triplex
racio assignari ad hoc potest prima
namque racio potest esse ut prophetet
denotet quanta sunt vel futura sunt
antichristi detestacio qui maxime
per ypocrisim decepit magnam
mundi partem secundum quod dicit super xxxiiii

t scribitur Cum faciat ypocrita vltra
propter peccata populi Secunda racio quia
illi scribe et pharisei quibus dominus lo-
quebatur ut plurimum erant ypocrite
Tercia racio quia ypocrita est
contrarius operi divino sicut enim dicitur
in Ewangelio dominus mala ordinat in
bonum ypocrita autem bonum opus
difformat per malam intencionem et
quasi corrumpit Unde Rabanus dum
ieiunat orant elemosinam dant et
non sunt sicut ceteri eorum quia pro vicio
reputant Quarta racio quia
ypocrita contrarius est toti trinitati primo est contra-
rius patri usurpans gloriam que ei debetur
ipsa vult gloriam enim alteri non dabo per
prophetam enim attribuitur gloria patri Secundo
contrariatur filio qui est veritas et vita
quod ei dicitur est ypocrita vel ypocrisis nisi
falsa vita apparens bona et est mala
Tercio contrarius est spiritui sancto cui attri-
buitur bonitas et ypocrita abutitur
bonitate et bono opere Secundo queritur
cui virtuti vicium ypocrisis opponitur
Sicut questio per opposicionem unde dicitur Et primo
opponi videtur omnibus virtutibus
ypocrita enim vult videri castus cum
non sit et ita opponitur castitati
Similiter vult videri sobrius cum non
sit et ita opponitur sobrietati
Et sic de aliis virtutibus ergo est peccatum
omnibus virtutibus oppositum Contra
ypocrisis est speciale peccatum
et speciale peccatum habet speciale virtu-
tem oppositam ergo opponitur ali-
cui virtuti specialiter Item capi-
tale vicium quod est inanis gloria
et similia alia capitalia habent virtutes
sibi oppositas ergo et ipsa ypocrisis
que nascitur ex inani gloria habebit virtutem
sibi specialiter oppositam Item sicut nasce-
tia ab inani gloria scilicet inobediencia

cacia habent virtutes sibi oppositas ergo et
ypocrisis pari racione Solucio dicendum
est quod ypocrisis inquantum habet dupli-
citatem prout scribitur Eccli 1o
ve duplici cordi opponitur sim-
plicitati veritatis per quandam autem
concomitanciam opponitur omni virtuti Et
enim opponitur bonitati perfecte opposi-
cionem quandam habet ad speciales
virtutes Tercio videndum est de quantitate
huius peccati et comparacione ad eundem
ciam autem huius peccati formabitur
quo talis vir in comparacione duorum
malorum quod est levius an aperte pec-
care an sanctitatem simulare Et videtur
quod sit maius peccatum sanctitatem simulare
quia simulacio sanctitatis est ypocrisis
ergo maius peccatum est esse ypocri-
tam quam aperte peccare Contra
qui aperte peccat non tantum quo ad
se peccat sed eciam aliis occasi-
onem peccandi dat ergo plus
peccat quam ypocrita Solucio dicendum
est quod ypocrita sumi potest dupli-
citer quatuor modis primo enim dicitur
ypocrita qui vult credi bonus
et in hoc gloriari tamen sub
deo Et sic potest esse peccatum veni-
ale Secundo dicitur ypocrita ille
qui apparenciam sanctitatis preponit
deo Et hoc modo est mortale
Tercio modo dicitur ypocrita qui
intendit facere aliqua ex quibus
credi potest bonus non tamen illam
apparenciam intendit prout dicit
Crisostomus Ypocrita est omnibus doctor
qui non prius se corrigit quam al-
terum Quarto dicitur ypocrita
ille qui cum malus sit vult videri
bonus ad palliandam maliciam
suam et talis modus est pessimus
in pluribus deceptorius Et quo ad hoc

Silatoie peccare

simulatorie peccare deterius est q̃
peccare aperte Sz quo ad aliud ȝ
min⁹ malum ita q̄ nõ ita puocat
alios ad malicia p exemplũ de
matia ypocritar et ypocrisi vide
sup̃ in xxxviij p̃ce precepto madius
esto ptis medi Sequit'
Cum tibi displiceat rerũ for
tuna tuar alteri⁹ specta
quo sis distĩme peyor Tricesi^m
qrtũ q̃rte ptis preceptũ quod in
duce l3 ad vite securitate est con
adusa fortue conantl fortit' et
firmit' psiste ac ets infortuator
exemplo alior eo pacientius tol
lerare Ad hoc aut exequendu
p p̃ns preceptũ inducit nos auc^or
dum dicit Cu t' displiceat quaĩ
velit ĩmiere si de paupitate que
rulais considera invenies mul
tos meliores te et nobiliores
qui nichil hnt et mendicare
coguntur Si de infortunio qrula
ris multo potenciores te et nobi
liores invenies qui de magno et
sublimi statu ad magna devenert
paupitatem ul miseria De his
infinita possent poni exa de
quibus ponit' aliq̃ infra Et p
talem consideracõnem tuũ miti
gabis dolorem n^c in tantũ res
tue displicebunt Quĩa i^d Solaciũ
est nobis miseris socios hre pe
narũ Et hoc ȝ quod exposite
intendit auctor dum dicit Cu for
tuna tuarũ rerũ displicet tibi
ipi quid debes face certe quod
sequit' alterius specta quo sis
distĩme peyor hoc ē dice respice
et videas quo dapno sis peyor
uel detior ul q̃nto distĩme i q̃n
ta dĩa altei⁹ sz hois tu sis peyor

i in felicior Vel alit' expone potes
dicendo specta sz q̃nta dĩa fortu
na alterius sit peyor q̃m tua et
infelicior. Hijs diligenter conside
ratis non debent tue res sic tibi
displicere ymo potius omnia ĩfor
tunia et adversa diligent' tolle
rare p hui⁹ precepti intelligencia
ē attendendũ q̄ tali sut p que qs
dz aiari infortunia et adversa tol
lerare p^m est scriptura et ad hc
phor auctoritas dicta Scdm est
motus celestiũ nã Ceraudē vitũ
sorũ antiquor exa De p^mo dt
btus Jacobus epla sua p^a. j c De
gaudiũ existimate fres mei cũ
in temptacõs varias incideritis scie
tes q̄ pbacio fidei vre paciecia
opat' paciencia aut opus pfectum
q̄ sitis pfecti et integri i nullo
deficientes et p̃u xvj Melior est
homo paciens viro forti qui i^e
vicit exteriora et expugnat h^o
vero sua interiora regit et ordiat
ut exponit Greg^s ij pastor xij
c. Et in moraliũ dogte tradit'
paciencia utiq3 occultas hz divicias
Paciens enĩ et fortis semp̃ in feli
cem facit et doloris augeq3 reme
diũ est paciencia Et certe a q̃busda
dicit' paciencia plus valere omnib⁹
alijs virtutib⁹ Iuxta i^d nulla vz
tm virtus paciencia q̃ntũ Et unũ
virtus ē vidua quã nõ paciencia
firmat Et Socrates ait paciencia
est portus miseriarũ Hoc demq3
sciatis q̄ nõ bn doctus ē qui bene
pati nõ pt Et qui paciens
ē multa gubnat' prudencia
Qui aut impaciens ȝ exaltabit
stulticiã suam p̃u xiiij Vbi xij
vir iracundus puocat rixas qui

vero paciens est mitigat sustitutas probat hoc vetus scriptura que inter cetera que conferant ad pacienter tolleranda adversa est virorum virtuosorum et fortium considerare gesta virtuosa quanta scilicet pro iusticia passi sunt et quam gloriose coronati sunt et propheta efficiatur hoc magnanimus et fortis Unde Mathathias ut patet Machabeorum ij c. scribitur ut filios suos animaret contra adversitatem impetus proposuit eis exempla virorum illustrium dicens memento operum patrum vestrorum que fecerunt in generacionibus suis et accipietis gloriam magnam et nomen eternum Abraham in temptacione inventus est fidelis et reputatum est ei ad iusticiam Felix et Ioseph in tempore angustie sue custodivit mandatum et factus est dominus Egipti Attende insuper quod paciencie opponitur videlicet impaciencia quod est vitrum provocatum vel potens adversa sustinere Sunt enim tales vitro similes quod statim dum percutitur ipso tactu franguntur sed impacientes vitro sunt fragiliores quia vitrum non tactum non frangitur sed impaciens ad solum verbum confringitur Secundo ad similitudinem celestium motus nam inducere quelibet debet paciencie adversa tollerare quod sicut asserunt astrologi et naturales philosophi celi inferiora quantumcumque motibus agitantur empireum tamen celum a nullo movetur nec a sua quiete perturbatur Sic est in vero virtuoso quamque inferiores potencie agitantur cavendum ne a sua tranquillitate racio exturbetur Item quamvis omnes planete suo naturali motu cum celum movent non tamen motus celi ex obviacione hac agitatur sed modestior redditur ex quo datur intelligi quod sive per sensualis sive aliquid aliud obviet tamen illa sua pace debet frui nec ulla gwerra ab eadem evelli corpora enim celestia corpora sunt solida non profunda vel quasi via sunt plana et levia non rugosa vel aspera nullius secundum philosophum accioni extrinsece exposita nec ulli omnino corrupcioni vel passioni obnoxia Sic enim vera paciencia que est solida non est vana vel ad tempus accepta Item eciam considera quod quocumque turbent inferiora hec corpora et quantumcumque conatent omnia se forti pugna superiora tamen manent pacifica et quieta nullis tamen impaciencie ictibus umquam agitata Ex quibus omnibus colligitur ut ita patet ut cum sensualitas hominis ad turbacionem pervenit eo quod in continua pugna sit nunquam tamen perturbato ad regionem pervenit racionis Hoc eciam aliter probari potest Racio enim huius talis esse demonstratur quod licet ad composicionem corporis aliquid quatuor elementis accedit quantum ad quod elementa rixent tamen nullis motibus agitatur sed elementa pocius per eam tranquillantur ita ut per omnia vir potens tangi potest percuti potest sed frangi non potest ad modum enim salamandre vivit in igne et quemadmodum allecta non formidant periculum aque et admodum camaleon non timet quod sunt in aere quod tanto animosus se fortior sit quanto amplius tribulacio invalescit Unde Ambrosius sicut aurum ex fornace et multa conflacione refulget gloriosus Et ideo in commendacione

pacie sepius dicebat Gregorius Ego
virtutem pacie signis et miracul
maiorem puto tu uero bonges m
quit singulis tollera go malos qui
vero malos no tollerat ipse met
sibi testis est quod per impacietiam bo
non est qua fit impacientes dum
mala pati nolunt no efficiuntur ut
a malis eruant sed ut mala gravio
ra paciantur tamen sunt nonnulli
qui alios hortantur ad pacientiam
et tamen ipsi impacientes existunt
similes ioculatoribus qui ensem se
curam positam sciunt optime agi
tare sed in manu posita nesciunt
se adiuvare De talibus scribitur
Job iiij Ecce docuisti plurimos et
manus lassas roborasti Nunc autem
venit super te plaga ~~nunc~~ et defeci
sti tetigit te et conturbatus es Omnis
go qui pre vane volunt in proprio per
secucionem patiuntur aut apostolus ad
thy. iiij et transsumptiue in canone
suggestu vii q i Qualiter autem debe
ant se habere prelati circa impacientes
vide in secundo libro pastoralis c. x De
tercio habetur gracia breviter venit
to ad thobiam ad Job ad vii fratres
machabeos ad eleasarum quo habetur
hystoria machabeorum secundo venit
to etiam de sancta marina et sancta
theodora et de sanctis martino et
eustachio ad legendas sanctorum habetur
ibi habetur de paciencia mira predicto
et ibidem require de hiis sibi
si placet etc

Quod potes id tempta na
Litus tarpe remis Tucius
e multum quam velum tende altum
Tercium quintum quarte partis preceptum
quod inducit hic ad vite securitatem
est medium in omnibus servare et tene
quod docet possibilia temptare et impossi
bilia devitare parum tamen medii
evidencia distinguitur quadruplex
medium videlicet medium rei quod con
siderat naturalis philosophus Medium distancie
quod considerat methematicus medium
colligancie quod considerat logicus
et medium iusticie quod considerat
Ethica sive moralis philosophus Horum
enim mediorum nullum sic instruit opus
ceptum perfide sicut istud ultimum scilicet iu
sticie quod per presens preceptum tenere
docet auctor sub navigat metha
phora scilicet Quod potes id tempta
qui velit compositue innere tempta
id aggredere quod potes consumere
et potius mediocria quam magna quia
tucius est multo tarpe litus cum re
mis i. tutius est navigare iuxta littora
quam velum tendere in altum id est in alto
vel profundo mari hoc est dicere quod
tucius est statum pravum vel commune
tenere quam nimis sublime vel altum
ostendere gradum quia honori semper
alligatur onus et pericula multa
Ad hoc optime facit quod dicit Gregorius
in canone Exercui xxxiiij di ubi sic
dicit Omne quod hic eminet plus
merroribus affluit quam honoribus
gaudeat quid enim est prelatus aut
nimis inquietus nisi quedam tempe
stas mentis Unde canitur vanitatum
habet asperitatem sed falsam iocundi
tatem certum habet dolorem sed incerta
voluntatem durum habet dolorem sed
timidam quietem Alterius Iheronimus
Omnis honor terrenus fumus spu
ma et sompnus Est sompnus
fumus quia obscurat spuma quia
inflat sompnus quia gravat Pro
premissorum intelligencia magis et specialiter
est de infrascripta questione querendum

Utrum omnis virtus moralis consistit
in medio huic questio per obiectionem
potest respondere Et primo videtur quod non
quia medium equaliter distat ab extremis
sed quedam virtutes morales magis appro
pinquant alteri extremorum ut fortis ma
gis assimilatur audaci quam timido et
largus plus prodigo quam avaro ergo
non omnis virtus moralis consistit in
medio Item non omnis virtus est medium
duorum viciorum nam virtus castitatis
est secundum totaliter abstinere ab operibus
veneris hoc non est vicium ergo non
omnis virtus moralis est in medio
Item virtus est extremum quod est ultimum
de potencia in re ergo non consistit
in medio Contra philosophus ii Ethicorum
dicit quod virtus electiva in mediate con
sistens quo ad nos ergo etc. Solucio
dicendum est quod omnes passiones et
operaciones humane dirigi debent ad
regulam recte racionis In omnibus
vero regulatis consistit fortitudo
quo ad equacionem quo ad regulam
Equalitas vero medium inter ma
ius et minus unde oportet quod omnis
virtus que est rectitudo circa passi
ones et operaciones humanas sit in
medio inter id quod superhabundat et id
quod deficit per operacionem ad rectam
racionem Ad illud de approximacione
respondetur quod medium dupliciter accipi potest
vel inter aliqua extrema secundum se sic
est eque distans vel inter extrema
superfluum et diminutum non in se
sed in comparacione ad racionem rectam
Ad id vero quod dicitur virtus est
extremum quia bonum et perfectum sed
materialiter medium quia negociatur
circa medium et passionum et operacionum
humanarum Ad id vero quod dicitur de du
obus viciis respondetur quod medium dr

per participacionem extremorum et sic
est medium duorum viciorum et hoc
accidit virtuti unde convenit omnibus etc.

Contra hominem iustum prave con
tendere noli Semper enim deus
iniustas ulciscitur iras Tercium
sextum preceptum quod inducit
lex ad vite securitatem est se absti
nere a vexacione innocentis et iu
sti hominis quia deus licet hoc valde
moleste adeo quod semper ulciscitur in
iustas iras Hoc enim auctor per
presens preceptum facere docet dicens
Contra hominem iustum quasi ve
lit innuere quod non debes contra ho
minem innocentem aliqua machi
nari mala vel eciam operari quia
deus talem iniustam iram et offen
sam sic nequiter contra innocen
tem machinatam ac eciam perpetra
tam acriter vindicabit iuxta illud
apostoli ad Ro xii deutro xxxii
xxxii q i in principio Michi vindictam
et ego retribuam Et hoc est no
li prave contendere contra iustum
id est non contendas cum innocente iniuste
quia semper deus iniustas iniustas
ulciscitur iras Ad hoc bene facit
quod scribitur proverbiorum iii capitulo Ne
contendas adversus iustum frustra
cum ipse nichil mali fecerit ne emu
leris hominem iustum nec imiteris
vias eius quia abhominacio est domino
omnis illusor Pro huius precepti in
telligencia et observancia est sci
endum quod deus ulciscitur iras in
iustas plurimorum patet ex tribus Primo
ex scripturarum promulgacione Secundo
exemplorum veterum induccione
Tercio ex sacrorum canonum appro
bacione De primo scribitur in ps
liii Deus ulcionum dominus deus ulcionum

libere egit. Et paulus post scribit
deus emulator ulciscens dominus ulci-
scens et habens furorem ulciscens dominus
in hostes suos et irascens ipse inimi-
cis suis. Et sumptive habentur verba
in canone naum prophete de pe d
iii. Item secundo legitur ii machabeorum
ix c. quod rex anthiochus iratus
mira contra iudeos superbe locutus
se venturum se ierlimam et congeriem
sepulchri iudeorum se facturum sed
qui universa conspicit dominus deus israel
percussit eum plaga insanabili ut
enim finivit hunc sermonem apprehen-
dit eum dolor viscerum dirus et a-
mara intestinorum tormenta. Super
hoc autem repletus malicia ignem spirans
animo in iudeos et precipiens accelera-
ri negocium contingit illum cuntem
de curru cadere et gravem corporis colli-
sione membra vexari. Et qui quoque
qui sibi videbatur etiam fluctibus
maris imperare super humanum modum
superbia repletus et montium altitu-
dines in statera ~~appensit~~ appende-
re humiliatus in gestatorio porta-
batur manifestam dei virtutem
in semetipso contestans ita ut de cor-
pore impii vermes scaturientes ac
viventes in doloribus eius carnes ef-
fluerent odore etiam illius et fetore
exercitus gravabatur. Et infra sequitur
homicida et blasphemus pessime
percussus est et ut ipse alios trac-
taverat peregre in montibus miserabili
obitu vitam finivit. Et probatur etc.
exemplo israelitici populi. Exodi
xxxii legitur quia populus israel ante
oculos dei pene inrenabilem
contraxisset offensam ita ut rector
eius audisset. Descende peccavit
populus tuus ac si divina vox ei diceret

qui in tali peccato lapsus est mox non et
aliquis subiuget. Dimitte me ut iras-
catur furor meus contra eos ut de-
leam eos faciamque te in gentem magnam
inquit moyses post multa si quis
est domini iungatur. Et congregati sunt
ad eum omnes filii levi quibus ait hec
dicit dominus deus israel ~~hec dicit dominus deus~~ po-
nat vir gladium super femur suum ite
et reddite de porta usque ad portam
per medium castrorum et occidat unusquisque
fratrem suum et proximum suum et amicum
suum. Feceruntque filii levi iuxta sermonem
moysi cecideruntque in die illa quasi
xxiii milia hominum. Hec dei vindicta
accidit ex eo quod postquam monte sy-
na ascendisset et moram faceret de-
scendere de monte congregatus est
populus ~~aut~~ adversus aaron ~~tunc~~ et ait
surge et fac nobis deos qui nos pre-
cedant. Tunc aaron timens furorem
populi formavit ope fusoria vitulum
aureum conflatilem et eidem obtulerunt
holocausta et hostias pacificas etc.
Tunc locutus est dominus ad moysen. Patet
super sumptive. Habetur historia in
canone disciplina xlv d. Probatur
eadem tercia exemplo illius sancti vi-
marasii ierosolimitani episcopi. De
quo recitatur libro quarto ecclesiastice historie
et habetur in quinto tercie partis precepto
productus testibus et ibi require. Bonos
bonos et innocentes viros remitte-
re iniurias in iniuriantem et hoc
maxime propter duas consideraciones
quas facere tenentur. Primo ex con-
sideracione magni periculi. Secundo
ex consideracione magni exempli.
Prima namque consideracione ad re-
mittendum iniurias ostendit dominus
sub similitudine cuiusdam creditoris
ut habetur luce vi ubi dicit. Creditor

ceco ducatur p(er)stiterit &c aliqn enim
contingit q(uod) ille qui fa(cit) i(n)iuriam
et ille qui recipit ambo s(un)t videtes
qn s(cilicet) i(ste) qui fa(cit) humiliter recogno
sit et i(ste) qui recipit liberaliter i(n)iu
riam dimittit Et tu(n)c nullu(m) e(st) pi
culum Aliqn vero (con)tingit q(uod) alt(er)
est cecus et alter e(st) videns qn s(cilicet)
i(ste) qui i(n)iuriam recognovit volt sa
tisface(re) Sed ille qui recipit no(n) volt
remittere vel commisso Et tu(n)c non
est periculu(m) magnu(m) quia benignitas
vnius sepe conuincit cor alterius
Aliqn (con)tingit q(uod) ambo s(un)t ceci s(cilicet)
qn nec ille qui i(n)iuriam recognovit
volt satisface(re) nec ille qui recip(i)t
volt parcere et tu(n)c e(st) magnu(m) pi
culu(m) et tu(n)c cadu(n)t in fovea(m) p(re)dicto(rum)
Nota Sed nota s(ecundu)m canones et scriptu
ras q(uod) cecitas quadru(plicite)r reperitur
p(ri)ma e(st) malis sa gr(ati)e i(d est) ausio
a malis Vnde Job cecus fui
ceco et pes claudo Tercia culpe
et rationis p(ri)uatio q(ua) cecus dicit(ur)
qui superne luce contemplationis
ignorat qui p(re)ntis vite tenebris
p(re)ssus dicitur Et veritatis lucem neq(ue)
q(uam) diligendo conspiciat quo g(re)ssus
op(er)is corrigit nescit de quo d(icitu)r
Sunt enim in Ecc(lesiastic)o c(apitulo) xx Et
cecus ceco xxxviij di Eue ipis
sacerdotibus de pe d i Eue impe
nitentes Quarta pena de q(ua) dicit(ur)
in Ecc(lesiastic)o Job v Pein clima(n)t
oculos eorum nati xxiij q vi dis
plicet p(ri)ma indiget collirio ma
li ut d(icitu)r xxxv note Secunda col
lirio preceptorum dei vnde in ps
ps xviij preceptu(m) d(omi)ni illuminans
oculos Tercia collirio gr(ati)e vnde
inunge oculos tuos ut videas
Apok iij xlix d Sunt ~~et~~ etiam

Quarta collirio incarnationis Vn(de)
in Ecc(lesiastic)o Joh ix Lutum fecit de spu
to et de co(n)se(cratione) d(istinctio) vij an(te) bap(tis)mu(m) Qu(in)ta vio
consideratio que induce(re) h(abe)t d(icitu)r iniu
rias remittere (con)uenit ex considera
tione magni exempli d(omi)nus et m(a)g(iste)r
n(oste)r xpus p(re)buit nobis ex(empl)um in
iurias remitte(re) quia ipse sic iniu
rias remisit q(uod) nec p(ro)duxit iracu(ndiam)
in corde nec impatientia(m) protulit in
ore nec iniurias exacuit in ope(re) De
his t(ri)bus scribit(ur) ysa xliij ca(pitulo)
Non erit tristis neq(ue) turbulentus
quo ad p(ri)m(u)m no(n) clamabit neq(ue) au
diebat(ur) vox eius foris quo ad
s(ecundu)m calamu(m) quassatum no(n) conteret
et lignu(m) ~~fumigans no~~ fumigans
no(n) extinguet hoc e(st) quod minima
in iuriam i(n)iuriantibus no(n) recogitat
quo ad t(er)ciu(m) Sectio p(ri)ncipali
istud t(er)ciu(m) volo expedire p(er) infra
s(crip)tam q(uesti)onem vtrum vindicta
siue vltio sit motiuu(m) pec(cat)i ire et
vtrum hoc habeat veritate(m) quia
doctores tenent co(mmun)iter q(uod) sit hec
q(uesti)o p(otes)t expediri p(er) obiectionem
et sic quia p(ri)mo videt(ur) q(uod) vindicta
siue vltio no(n) sit motiuu(m) pec(cat)i ire
q(uonia)m voluntas cui sit quedam potencia
determinat(ur) p(er) suu(m) obiectu(m) s(ed) vindicta
bonu(m) quid (est) ergo velle vindicta(m)
e(st) bonu(m) Non ergo incurrit quibus p(e)c
catu(m) ergo vindicta no(n) e(st) motiuu(m)
ad pec(cat)u(m) ire Minor huius p(ate)t quia
i(d) q(uo)d deo relinquit(ur) siue attribuit(ur)
bonu(m) esset sed deo relinquit(ur) vin
dicta vtz ad Ro xij Michi vin
dictam et ego retribuam dicit d(omi)n(u)s
Et supra tue xxiij q p(ri)ma in p(ri)n(cipi)o
ubi dicit glo(sa) Nam vindictam reserua
ui nd vos reseruare sed dicit d(omi)n(u)s
et ita p(ate)t q(uod) vindicta bonu(m) est

In contrarium scribit apostolus ad Ro xij
Non vosmetipsos defendentes sed
date locum ire vbi dicit glosa bonus
magis cupit corrigi inimicum quam
puniri et cum deus punit delectatur
de pena inimici quia non odit deum
sed de iudicio dei potius quia deus diligit
hoc ei placet quod et ~~ei placet~~
ideo bonum quoque non est velle penam
que sequitur ad odium ut vult ista
glosa sed velle vindictam est
velle penam ergo bonum non est velle
vindictam sed eius contrarium est odire aliud
sed omne tale est malum ergo potest esse
motum ad iram Solutio dicendum est
quod motum in peccatum ire est vindicta
Vnde sicut excellentia est motivum ap-
petibilis in superbia ita vindicta
est bonum in ira quod obiicitur quod velle
vindictam id est velle quod deus vindicet
vel iudex a domino constitutus istud est
bonum et hoc ratione iustitie Justitia
enim est quod deus vel iudex puniat
delinquentem et vindicet iniuriam
alii illatam Vindicta enim duplicem
habet respectum respicit enim iustitiam
secundum quam fit et illum cui iniuri-
atum est Primum ergo quod vindicta respicit
iustitiam sic bene licet velle ipsam
quia hoc est ex amore iustitie velle
illam et hoc modo velle vindictam
est velle quod deus velle quod deus vin-
dicet vel iudex habens potestatem a deo
vel sub deo et hoc est bonum quia hoc est
velle ipsam retorquendo ad deum
et non advertendo Vnde etiam qui vult
ut iudex iudicet ipse retorquet vin-
dictam ad deum quia iudex habet hanc
potestatem a deo secundum quod habetur ad Ro
xiij capitulo Omnis potestas a domino deo
est Hoc autem modo velle vindictam
non est peccatum motivum ire ymo potius
ad iustitiam ordinat Si autem loquamur
de vindicta secundum illud respectum que habet
ad illum cui fit iniuria sic velle vin-
dictam videlicet solum in respectu ad hoc
malum est et vitiosum et istud velle
non retorquetur ad deum ymo potius
ad odium execrandum et avertit a deo
non enim appetit hoc in amore iu-
stitie sed ex improba et vitiosa volunta-
te Vnde istud velle libidinosum vult
quod hoc modo vult vindictam quod ille qui
iniuriatus est puniatur et in hoc vo-
luntas eius improba satietur non vult
autem quod iustitia dei fiat nec exaltetur
ymo ab ipso auctor(?) Et hoc modo
vindictam velle non est iustis Vnde
ad Ro xij dicitur in glosa quod sancti non
volunt vindictam propter execrandum
odium sed vult bonus ut inimicum pu-
niat et magis cupit corrigi ini-
micum quam puniri quod deus punit
non delectatur in pena inimici quia
non odit eum sed de iudicio dei quia
diligit deum Iracundus autem vult vin-
dictam non amore iustitie sed satiatur
odium suum in inflictione pene Vnde
Gregorius plus ira in vindicta exigit
quam in iniuria accepit Et hoc est
ex libidine Merito ergo bene dicit
auctor quod deus ulciscitur super iniustas
iras et iniustas molestias quas
mali inferunt sanctis viris ac iustis
propter iustitiam Vnde sapientie v°
Accipiat armaturam zelus dei
et armabit creaturam ad adula-
tionem inimicorum etc.

Ereptis opibus noli merere
Dolendo Sed potius gaude
si te contingat habere Tricesimum
septimum quarte partis preceptum quod in-
ducere(?) habet ad vite securitatem est
contemptus divitiarum et induatur in hoc

vite securitas quia p hoc no multum
times eas pdere Et si vacante for
tuna eas pdis no multum ex hoc do
lebis et ad hoc autem exequendum
p pns preceptum inducit nos auctor
dum dicit Ereptis opibus quasi
velit dicere qd no debes mere i
multum dolere vel luge seu contristari
de diuitiarum pditone Racio qr ille no
sunt ss fortune cu sint extra et non
intra ad hoc attendat quod dr Senece
Epla iiij ubi hetur qr stilbon phs
capta pria et amissis bonis libis
et uxore exmcendio pub^co int
roganti an omia pdidisset rndit
nl em pdidi mecu omia em mea
sut s virtutes et sciencie nichil em
bonum putare potuit qd eripi po
sset hanc snaz appbat s Ambrosius d
Non sut bona homis que secum ferre
non pt solamia comes e defunctorum
sequitur ss gaude potius supp de hits
qm de amissis tibi si contingat hec
vnde quida volens prem de filij
morte consolari ait noli flere qr
talem amisisti filiu ss potius gaude
quia talem habuisti pro pmissorum
intelligentia est sciendum qr non
multum de rerum tpalium pdicone
curare uel dolere debemus eo qr no
sunt nre ss fortune Item qr non
sunt vera bona sed falsa qr extra
nos sunt et quia ostendut qr
non sunt nec efficiut quod pmit
tunt qd pbatur ex tribus pro ex
bonorum distinctione Scdo exemplorum
et auctum inductione Tercio ex ca
nonum appbatone Circa pm e sciend
qr distinguuntur bona tpalia etc
quia quedam sunt minima qdam
media et queda maxima anima
put esse oia bonis et malis ut

diuitie Et io non sut vera bona
quia extra nos sut ut e dctm est
Media sut ut ingenium et potentie
naturales ista sut meliora Bona
uo maxima sut mundi^ta que mali
e viciosi participare no pnt ut
virtutes que solum sunt in viris
virtuosis et hec sunt vera bona
Vnde phus iij Rethor^c Bole vir
tutes sut quibus no contingit ma
le uti Scdo exemplorum et auctatum
inductione ostenditur qr no multum e curandum
de rerum tpalium amissione Et pro
exemplo Job viri simplicis et iusti
qui ereptis opibus dixit Dns de
dit dns abstulit Scdo exo illius
phi stilbon noie dequo sup dctm e
Tercio ex doctorum auctoritatibus
insitatis scriptis Et pmo Senece vnd
idem Seneca de remedijs fortu
torum ait pecunia pdidisti et i^a
quam multos pdidit et fortasse
te illa pdet Dehac etia mataid
loquitur Crisostomus d Quid vobis cu
terrenis diuitijs et glam tpali qr
ve nec vre sunt aurum et argen
tum nomine tra rubea e et alba
qua solus error hom facit aut
magis reputat pciosam Denique
si vre sut tollite ea vobiscum
sed homo cu moriretur no sumit
omia secum Et ptea Augustinus in
Enchiridion de talium rerum ami
ssione consolatur nos d Magna
consolatio in rerum amissione ee d
illa tpa dm ad memoriam reducere qbus
qtingit nos res quas pdidimus no
habuisse Et dum cognoscit se rrmutet
qr aliquis ita no huit dolore tpat qd
amisit Tercio ex canonum appbatoe
ostenditur qr no e multum qtristandum
de rerum tpalium pdicoe tum sut extra

nos vnde Anacletus papa in cano
ne deteriores vj q i dicit quod detrio
res sunt qui doctorum vitamque mores
corrumpunt hiis qui substantias aliorum
que predia diripiunt ipsi enim que extra
nos sunt auferunt scilicet diuicias et in
hoc sanctitatem ad propositum vnde Ambrosius
vere diuicie non sunt opes sed virtutes
quas consciencia portat ut in perpetuum di
ues fiat etc. Sequitur
Est iactura grauis que sunt
amittere dampnis Sunt quedam
que ferre patienter decet amicum
Tricesimum octauum quarte partis pre
ceptum quod inducit hic ad vite secu
ritatem est graue rerum iacturam
ac etiam pro amico aduersa pati
et pacienter tollerare hoc auctor
per presens preceptum instruit dum dicit
Est iactura grauis quasi velit innue
re quod si dampnum paciaris propter amicum
virtuosum id dampnum pacienter
debes tollerare et hoc est grauis iac
tura id est graue incomodum est amittere
id est perdere ea que sunt scilicet diuicias
dampnis sine culpa potest ergo construi
amittere ea que sunt scilicet id est que grauis
scilicet dampnis id est in malo vsu scilicet
abutendo est grauis iactura est
propter illa predicto qua naute cont
ra tempestate de naui res eiciunt
hic aut ponitur iactura tamquam simpliciter
pro dampno Sunt quedam que pacien
ter ferre decet amicum Istud
metrum exponi potest dupliciter ut primo
dicatur quod si quis ab amico in co
modum paciatur pacienter tolle
rare debet et ferre Vel secundo ex
ponatur quod quis pacienter ferre
debet quedam scilicet multa incomoda
quia reuera multum decet pacio
maxime virtuoso aduersa sustinere

Vnde Vallerius c. iiij li. vj Contemple
mur inquit amicicie vinculum potens
et preualidum nec ulla ex parte
sanguinis viribus inferius hoc enim cer
tius et exploratius quod id nascen
di sors fortuitum opus hoc vniuscuius
cuiusque solido iudicio inchoata vo
luntas contrahit et ponit exempla
de amicis quorum vnus petijt occi
di cum amico occiso Pro secundi
metri intelligencia est sciendum
quod secundum philosophi doctrinam ix Ethicorum
c. viij Amicus virtuosus pro amico
similiter virtuoso quatuor sustinere
debet ac pati primum est mortis temporalis
oppressionem Secundum est bonorum ex
teriorum priuacionem Tercium est ho
noris et dignitatis preuencionem Quartum
est virtuose accionis et dignitatis
concessione Primo namque ut dicit
debet amicus virtuosus pro amico virtuo
so tollerare mortem quia amicus
moriens pro amico maximum bonum
sibi ipsi procurat quod sic probatur
quia magis eligit amicus virtuosus
per paruum tempus multum delectari
scilicet magno opere virtutis quam per
multum tempus quiete id est mediocriter
siue parum delectari in mediocribus
virtutibus et magis eligit excellenter
bene viuere per vnum annum quam me
diocriter et sibi magis eliget
vnam actionem bonam et magnam
quam multas actiones bonas et par
uas Hoc autem accidit hiis qui mori
untur propter virtutem pro amico quia
licet minus viuant vna tamen
accione qua se pro amico exponunt
morti magis bonum faciunt quam in
aliis multis actibus Et ita patet
quod in hoc quod se morti exponunt
pro amicis virtuose agendo magis

bonu sibi ipsis eligunt manifestu
q maxime se amant ad hoc fat
quod recitat vall li° iiii ca° vi de du
obus quoru vnus dederat se inua
dere ad morte p alio etc hanc hy
storiam require in scda phemali
parte c xx qui incipit Dixi qn
to q hii sepe Scdo dz amicus vtuo
sus p amico vtuoso pati bonoru
exteriorum priuatoz q in pecunia con
sistut vnd dt aris q vtuosi ta
amicoru piciut i ocontepnut uel
dispergunt pecunias ita silicet
q eoz amici pla ita pecunias acci
piant et in hoc magis se amant
scdm veritatem dum aliquis pecuni
am concedit amico et sibi ipi bom
acqrit honestum manifestu e q ma
gis bonu sibi attbuit Et sic magis
se amat Tercio dz amicus vtuosus
p amico virtuoso sustinere q sibi
ppo natur in dignitate et honore
et p ipo honores et dignitas contep
nere Vnde idem phus dt Eodoo
se lz ita honores et pncipatus
omnio cum h virtuosus de facili de
linquat amico virtuoso quia hc
ipm e quoddaz bonu virtutis et
laudabile Et sic pt q id qd fat
amicus virtuosus p amico loco
exteriorum bonoz eligit bonu
virtutis quod e maxim Et sic
maxime diligit seipm Quarto
dz amicus virtuosus sufferre p
amico priuari ad tempus actu satio
nibus vtuosis et concede q acco
nes vtuose fiat p amicu quas
ipe facere posset ut amicus eius ex
hoc pficiat et laudetur Et in hc
etiam accipit sibi id qd melius e
melius e eni et magis vtuosum
q ipe sit ca amico suo faciendi talia

utputa docere et silia qm si ipe
faceret p seruiti cui sibi remaneat oppor
tunitas talia faciendi ul maiora etc
Queritur aqs possz Vtru doctrina
aristotelis qua hic tribuit sz de p
pessione mortis p amico vtuoso
sit pcise vera et p qnis teneda
Et p'mo videtur q sic p id quod
hetur in sua xxxviii c ubi dr q
debemus aias p fratribus pone go
debemus corpus pximo maxime
virtuoso expone morti Contra
stola corporis est bom etnu meum
et magis teneor dilige bom etnu
meum qm bonu eternu pximi
go magis corpus meum q pximi
Solucio dom z q licet stola
corporis sit scdm se corporalis
tame scdm collacoz seu in colla
cione ad cognicoz ale sue ad be
atitudine qua augmetat e spu
alis et qmuis augmetat eam no
tame facit eam Vnde no sequtur
q in pria sit cognicoz p speculu
qm cognico p speculu sit per
speculu i creatura Concedit
go q in considerata stola corpis
minus e diligenda qm pximus
sz in collacione magis De qtuor
signis ve amicie vide sup in hac
parte precepto xxx Parce lau
dato De materia eciaz ve amicie
vide sup pte eadem precepto xv
Auxilium a notis Et ead pte xvii
precepto Cum tibi ul socius etc

Tempora longa tibi noli
pmittere vite Quocuq; in
grederis sequitur mors corpis
vmbra Dicco simu nonu
quarte partis preceptu qd indu
cit lz i ad vite et animi securitez
e exclusio vite longioris ymaginari

em debemus mortem semper fore propinquam et ex tali ymaginacione timor mortis sedatur et securitas inde nascitur et hoc unde Seneca libro de remedijs fortuitorum Timor ait moriendi securitas ait non auxi quia ista est hominis nata non pena hac condicione intravi ut exirem hoc aut facere docet hic auctor dum dicit tempora longa tue quam velit in mere quia circa utrumque scilicet vitam et mortem tam prudenter te velis habere quod excludere debeas ut est dictum ymaginacionem vite longioris et ymaginari mortem propinquam quia fore cum non sit in potestate tua vitam permittere vel etiam aliquantulum prolongare Et hoc est quod intendit auctor dum dicit tempora longa quia quocumque ingredieris id est ad quemcumque locum ingressus fueris mors sequitur vitam sicut umbram corporis cottidie sequitur corpus suum propterea Ecclesiastici xiiij° scribitur quod mors non tardat non enim potest mors ~~tam~~ tardare quia iam apparet in senibus et in variis iuvenibus potest in studijs Chrisostomus enim condicio mortis imminet Ita in fluxo vite corporalis est seminarium mortis quia quam cito incipit homo vivere tam cito incipit mori tunc continue vita minuatur Unde Sapiencie ij scribitur nos nati continue desinimus et continue desinimus esse Faciunt vita et mors sicut faciunt velocissimi cursores quorum unus ~~tadit~~ vadit contra alium et ideo cito sibi obviat Ad huius precepti intelligenciam est sciendum quod duo sunt que maxime a tali ymaginacione scilicet longioris vite nos debent excludere et etiam retrahere primum est consideracionis eminentie potestatis secundum est exemplaris methaphorice explanacio Circa primum est dicendum et sciendum quod sunt non nulli qui confidentes de vite longeinitate de temporali dignitate de seculi prosperitate suam obliviscuntur fragilitatem non attendentes vite precariabilitatem et suam fragilitatem et in morte omnium bonorum temporalium ablacionem et ipsius morientis calamitatem hoc clare demonstrat ipsius mortis diviacio et ethymologia Mors enim dicitur a mordeo mordes quia revera omnia mordet et destruit Mors componitur ex quatuor literis scilicet m. o. r. s. Hee iiijor litere iiijor mortis designant effectus quia in morte fit commutacio miserie quod designatur per m. Oblivio omnimoda quod designatur per o. Ruina repentina quod designatur per r. Et separacio sempiterna quod designatur per s. Et ideo nullus quantumcumque iuvenis fortis potens et dives confidere debet in huius vite sit variabilis durabilitate Unde Job vij° Ventus est vita mea quo nichil mutabilius et variabilius nec utilius etc. Parat mors et eque moriuntur iuvenes et senes Et hoc est quod Apocalipsis xx scribitur Vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni Omnes enim eque vocat mors et non est ubi fugiamus ictus eius undique tela in nos iaciuntur et omnes respiciam ad mortem ait Seneca libro ij de naturalibus questionibus capitulo ultimo Et ponit exemplum in libro ad Marciam quod sumus sicut ascendentibus murum obsessum multo hoste super quos descendunt tela sagitte saxa a quibus vulneramur et cadimus per que signantur varia mortis genera quibus homines pereunt et non confidentes de vite

longeui te caue deant ne illis cotin
gat quod cuidam contigit cui dixit
dominus et saluator noster prout luce xii
hominis cuiusdam diuitis uberes fructus
ager attulit et cogitabat intra se
dicens quid faciam quia non habeo
quo congregem fructus meos et
dixit hoc faciam destruam hor
rea mea et maiora faciam et il
luc congregabo omnia que nata
sunt in et bona mea et dicam anime
mee anima mea habes multa bona
reposita in annos plurimos requi
esce comede et bibe et epulare
Dixit autem deus illi stulte hac
nocte repetent animam tuam et rapi
ant a te demones que autem parasti
cuius erunt Huic autem materie bene conue
niunt versus infra sequentes videlicet Si
sum diues agris et nobilitate
quid inde Si mea sponsa decens
et si formosa quid inde Si mihi sint
nati opes et fama quid inde Si
rota fortune tollat ad astra quid
inde Tam cito preterunt hec omnia
quod nichil inde Circa secundum est etc
breuiter sciendum quod sunt etiam nonul
li qui considerantes pericula mortis
in quibus uigit vita mea utuntur
et carnis voluptate et mundi cu
piditatem uel transitorum secularis ho
rem sequuntur et in talibus usque ad
finem vite sue inuoluuntur et immo
rantur In hoc similes sunt cuidam
de quo narrat barlaam qui fu
giente unicornem et in baratrum
cadentem tunc arbustulam apprehen
dit in cuius radice vidit duos mu
res album et nigrum arborem effo
dientes et in fundo vidit dra
conem horribilem eum deuorare
cupientem De pariete vidit quatuor

aspidum capita quasi eum inuadencium
et eleuans oculos et vidit magnam
stillam mellis de ramis arbustule
descendere et omnium periculorum oblitus
est tradidit se ad quendam mellis dul
cedinem Sic reuera moraliter
de magna hominum parte sicut de isto
tali contingit ut euenit barathrum
mundus Arbustula vite humane mi
seria que de albo mure et nigro
id est die ac nocte consumitur iiii^or aspi
des quatuor sunt elementa draco ex
pectans diabolus stilla mellis de
lectatio mundialis qua toto affectu
querunt peccatores et viciosi Omnibus
eciam obliti aliis quibus sunt implicita
ut quid diligitis vanitatem et queri
tis mendacium Hiis enim consideratio
nibus retrahuntur a peccatorum libi
dine et dignitatum ambitione vnde
Job xxxi quasi tumentes fluctus
super me timui deum vbi Gregorius xxxi^o
moralium in fine qui in uirtute tempe
state et fluctibus tumentes nulla
nauigantibus rerum temporalium cura
nulla carnis delectatio ad mentem
reducitur Cuncte res in despectum
veniunt amore uiuendi sic in propo
sito igitur etc Queritur a quibusdam possit A
Utrum mors sit inflicta propter ma
lum pene pro peccato an insit homini
a natura Huic opinioni videri
potest per obiectorum Et sic primo videtur
quod insit homini a natura tali ratione
corpus enim humanum componitur
ex contrariis Omne autem quod est com
positum ex contrariis naturaliter est disso
lubile ergo et corpus adde sunt
naturaliter dissolubile Sed si sunt naturaliter
dissolubile sunt ab anima separabile
quia taliter enim vnum sine altero non
potuit fieri Sed mors est separatio anime

a corpore ergo mors fuit a natura
Ad idem facit videtur quod dicit plato
in deorum quorum ego sum opifex natura
quidem dissolubiles sed si corpora
deorum fuerunt a natura dissolubi
lia que non sunt composita ex con
trariis multo fortius et corpus humanum
quod ex contrariis est compositum
Item etas videtur esse ex natura
sed mors est finis etatis ergo mors videtur
esse a natura Quod autem etas sit a natura
ondi pt p ipsa componentia ex
quibus ipsum corpus componitur
prima enim etas videtur esse calida
et humida Secunda calida et sicca
Et sic deinceps ergo etas videtur
esse a natura trahitur enim ex ipsis com
ponentibus Item alia corpora sunt
defectabilia a natura pari ergo ratione
corpus humanum est a natura defectibile
sed eius defectus est mors ergo mors
eius est et fuit naturalis Contra
iustum fuit ut anima deserente deum
desereret animam deus deo autem deserente
animam non habuit potestatem continendi
corpus ergo deserente deo animam anima
incipit deserere corpus sed hec de
sertio est mors ergo mors secuta est
a culpa Desertio enim qua anima de
seruit deum culpa est Item Gregorius
illa que data est a domino de morte
carnis mee sententia ab ipso humani ge
neris initio usque ad finem seculi non
mutatur Ex quo colligitur quod mors
est pena peccati Quis enim est homo
et non videbit mortem quod bene psalmista
intuens ait tu terribilis es et quis
resistet tibi ex tunc ira tua quia
videlicet homini in paradiso peccan
ti dominus iratus semel de morte
carnis mee sententiam fixit quam continue
usque ad ultimum mutari nullo vale

bit Solutio dicendum quod mors hominis
secundum est pena peccati unde Augustinus
Constat inter fidem catholicam
tenentes ipsam nobis mortem non
lege nature qua nullam mortem homini
deus fecit sed merito inflictam esse pec
cantis quod peccatum vindicans deus
dixit homini in quo tunc omnes erant
terra es et in terram ibis Ad obiectum
in contrarium est dicendum quod natura accipitur
dupliciter accipitur enim aliquando natura pro ipso
primitus instituta aliquando natura ac
cipitur pro natura corrupta secundum primum
modum non est mors a natura unde
Augustinus in libro de civitate dei faten
dum est primos homines ita fu
isse institutos ut si non peccassent
nullum genus mortis experti fu
issent sed eosdem primos parentes ita
fuisse ut quicquid eorum esset exor
tum eadem pena tenerentur ob
noxii magnitudine ergo culpe illius
natura dampno mutatur in peius
ut quod penaliter precessit in peccan
tibus hominibus primis naturaliter sequeretur
in nascentibus ceteris Ex qua autem
colligitur quod secundum naturam primitus
institutam non fuit mors naturalis
sed naturam vero corruptam naturaliter
secuta est in hiis qui descendunt
a primis parentibus seminaliter Ad illud
obicitur quod omne compositum ex
contrariis est naturaliter dissolubile et
ita ab anima naturaliter separabile dicendum
est quod licet ratione contrariorum ex quibus
componitur sit dissolubile ratione
tamen anime rationalis bene institute
potentis continere corpus fuit ut
non dissolveretur Et ita mortale
est uno modo et inmortale alio scilicet po
tens et non mori Ad secundum quod dicendum
est id quod plato intelligitur de natura

de na ipius creature que ex se no pt sustinere nisi ex guberna cione creatoris cuius voluntas fuit ut queda essent no dissolubilia Ad tercium dicendum e q licet etas in eis tamen no erat ibi ut p senium declinarent ad mortem unde augus in li de ciui dei senes no veterasce bant ut naturalitate pducerent ad mortem et alius cibus aderat ne esu rirent potus ne sitirent lignum vite ne ulla senecta dissolueretur ut dicit btus Greg ait tpibus no ipe transibat stabat enim momentis decurrentibus quia nequaquam ad vite tm pducerent incrementa licet go mors sit finis etatis sm q diuiditur p iuvilem etate et se nectute et alias dictas etatis ibi tamen no erat diuisibilitas ex condi tute ne ex parte etatis Ad ultimum dicend q no est simile in aliis aiantibus et in homine In hoie enim ita e q fuit aia ronalis posse sibus gtinendi corpus i immorta litate eo q ipa fuit i mortalis bn instituta a pn In aliis vo aian tibus fuit aia corruptibilis q no habuit potenciam gtinendi corpus in incorruptone Et io corpora eo fuerunt corruptibilia corpus vo homis i mortale i poteras no mori unum q ptq petm na cor rupta fuit adeo q nato oportet unumquemque mori sm aplm qr statutum est semel zc Ideo autor in istis metris unumquemque monet ut cogitet quia cuiuslibet hoiez sequitur mors et cotomitatur velud umbra Ud dicit Quoniam mg deus sequitur mors Et reliqua mag ps hom sut ples tam qui dimisit

seustiew carnis certu quod gestabat in ore ppter ipius umbra qua vi dit in aqua p incerto relinques qd e valde fatuum et con canonica et timha mira Sic multi fatui sut qui ppter umbram tpalium relinquunt diuicias eternas certas et veras ite tum mansurias p caducis et transito riis Et ppis vide amplius de materia reque sup in pa pte metra pre cepto xxxiii Cum dubia inceptis Et in scda parte precepto vii olim que metum leti Et pma pte me tra precepto xvo Cum dubia et fragilis Et eadem pte precepto xxii Ne timeas illam Et in tria pte p cepto xxviii Fac t pponas

Thure deum placa vitulum
sine crescat aratro Noli cre
das placare deum cu cede litatur

Quadragesimum qrte ptis pre ptum qd inducit lz ad vite se curitatem e deum placare i miti gare thure i mentis deuocone et orone Hoc autem p pns pre ceptum docet auctor facere dum dicit thure deum placa quai ve lit i incere q odore bonorum operum debes deum placare no occisione alicuius aialis qm qm antiqui iudei in veteri lege hoc fecerunt s aialia sacrificare tamen sm aplm Ad Cor x hec illis in figura co tigebat Et hc e qd exponitur inte dit auctor Dum dicit placa i humilia te et beniuolum redde deus dno thure i incenso hc e opm vtuoso rum exercitum Et sine i dimitte vi tulum ut crescat aratro i ad terra arandam et colendam ut inde vti litas aliq consequatur nec cre das deum placare cu litatur i sacrificatur

cede i. occisione vituli uel alterius
aialis De hac ma requie sup
in hac pte precepto xvi Cu sit
ipe reus p pmissorum intelligen
magis in speciali est de tali qstio
ne querendum quare queda legali
retinuit Eccia et queda no retinuit
thurificacoz et non oia alia Di rn
q pter hoc retinuit thurificacoz
qz thurificaco sit q sp faciedi est
oracoz eadem rone s debuit re
tinere preceptum Non comedas car
nem porcina qd sp faciedi e go
debemus abstine a carne porcina
et suffocato sagne go peccamus
mortal cu comedemus carne por
cinam et suffocatu sagne Ite
cum thymiama sit q sp e facie
du s deuocionem oronis et vngen
tum quo vngebat thabnaculu
sigficet spualem vnctionem que
semp hnda z debuit etia retine
thimiama et vngetu sicut reti
thurificacionem rc p huius qsti
declaracion est sciendu q thurifi
cacio remansit non solu hac roe
quia significet q sp faciendu e
s etia qz liralis ipa obsuacia
moralis e quod no inveniut in
carne porcina et suffocato sage
In thurificacoe aut honorat
deus sicut honorat in magni
tudine et pulchritudine templi
malis significat em magtudo
templi malis ymagine templi
spualis quod e templu celeste ul
eccia iusti que maior e toti mundo
mol corpore distencoe s virtute
et ptate ut dicit Augus Ad id qd
obiectu e de thimiamate vi qre
non retinuit Eccia Dr q tpr
est causa pa e ne videat iudai

zare sit si tot legalia retineat 2a
causa z q thimiama ide sit qd
incensum Et pt hoc suffit reti
ne thurificacoz Tercia z quia
aput nos no ita inveniut spes
aromatice ex quibus sit thimiama
sicut inveniut incensum Vngetu
aut retinuit Eccia licet no eodo
in vngit in Eccia thabnaclm
xpi spuale sz ipe ho cu bapti
zat s vngit crismate qd confia
t ex oleo qntu ad nitore cosrie
et balsamo pt odore bone fa
me s thabernaculu mriale no
vngit ne videat iudaizare rc
Merito go dicit auctor thure
deum placa qz auctor videtur
pcipe q deamus deu placare thu
re i. orone et mentis deuocone
Ideo hinc supta occasione pu
to utile de instrasptis dubitabi
libus querendu Et pmo vtrum
oro cadat sub precepto Dndeo
sm vl et dico q ad oronem
mentalem homo te ex iure
nali qd dictat homini ut dispo
nat se sine quibus no e salus
et ad hoc ius accedat auctas
xpi dicentis Luce xviii Optet
sp orare Sup quod Crisos
Optet necitatem dt ad vocalem
vero oracionem seu ad cantu no
tenet quis ex precepto diuino
s ex statuto eccie q missas
et horas canonicas induxit
in sacris Eccie ul ex iniunctoe
pnie p satisfaccon qa thopme
in 2o ds xv. Sz querit qre
deum oramus Dndeo scdm tho
scda se. q. lxxxiii Ar ideo deu
oramus no ut diuina dispoicone
inmutemus sed ut impetremus

quod deus disposuit per oraciones sanctorum implendum ut scilicet homines orando mereantur accipere quod eis omnipotens deus ante secula disposuit donare ut Gregorius dicit primo dyal. Non ergo preces deo dirigimus ut ei nostram indigenciam manifestemus sed ut nos ipsi consideremus in hiis ad diuinum auxilium currendum Tercio queritur utrum ad quos oracio dirigenda sit ad sanctos ~~non tamquam per ipsos~~ Unde secundum tho. utrum quod sanctis porrigatur oracio non tamquam per ipsos implendam sed ut eorum meritis et precibus oraciones sorciantur effectum unde a sancta trinitate petimus ut nostri misereatur ab aliis sanctis ut orent pro nobis etc.

Cede loco lesus fortune cede de potenti ledere qui potuit aliquando prodesse valebit Quadragesimum primum quarte partis preceptum quod inducitur hic ad vite securitatem est potenciori cedere qui multum potest nocere ac etiam iuuare ad volunt contrarium faciens vite securitatem possidere non valet ad hoc autem exequendum per presens preceptum inducit nos auctor dum dicit Cede loco lesus quasi velit innuere quod si potencior te offendit paciencer offensam sustinere debes Naso i° [illegible] de remedio dum furori et in cursu currenti cede furori Difficiles aditus impetus omnis habet Nam qui te aliquando lesit prodesse poterit et valebit Et hec expositive intenditur auctor dum dicit Tu lesus cede loco hoc est supportacione illi qui te lesit cede potenti fortune id est potencie et felicitati atque potenti Nam qui potuit ledere expone

satisfaccio potuit talis exposicio posset hic instanciam pono quod aliquis membrum alterius mutilet vel virginem stupraverit quam satisfaciet per hiis que minime restitui possunt Ad hoc respondetur thomas secunda secunde q lxii et in iiii q xv quod in hiis quibus dampnum neque in se neque in equivalenti restitui potest satisfaciet per compensacionem fiendam arbitrio boni viri idem vel per hinc pre- B

cepti intelligencia est sciendum quod duo sunt que inducere hunt [illegible] ad huius precepti execucionem fiendam primum est documentum scripture secundum est argumentum evidens canonice scie Circa primum nota quod sex sunt scripture documenta que instruunt nos cedere potenti fortune primum namque documentum scripture habetur Eccli iiii° ubi dicitur Noli resistere contra faciem potentis nec coneris contra ictum fluminis Ad hoc facit fabula auiani in qua introducitur quercus ad eradicatam eo quod voluit stare contra impetum venti sevissime flantis et sibi non cedere cum arundo debilis non fuit eradicata quia cedebat Secundum scripture documentum habetur Ioh ~~viii~~ vii° de domino et saluatore nostro ihesu christo qui furori iudeorum cessit qui cum lapides tulissent ut iacerent in eum abscondit se et exiuit de templo Tercium documentum scripture habetur Mathei ii cum ipse dominus noster a facie herodis fugit in egyptum Quartum documentum scripture habetur Mathei x ubi dicitur quod ille dominus discipulos docuit fugere dicens si vos persecuti fuerint in una ciuitate fugite in aliam Quintum scripture documentum habetur C

ii ad Cor. xii ubi dicit q̄ btus
paulus a fratribus p muru submissus
ē in sporta et h' p̄dcm documeta
trissuptue colligunt' in q' hoc.
tamen sicuand vii q i Textum
scpture documetum habet' i Re.
xxxii ubi dicit' Cum saul rex
dauid psequet' ad mortem et b
resiste non poss recessit et ait da
in corde suo aliqn madar una die
i manus saul nonne melius ē ut
fugiam et saluer in tira philist
noru ut desspet saul cessetq3 q're
in cunctis finibus isrl fugia go ma
nus eius et surrexit dauid et abi
it ipe et sexcenti viri cu eo ad
achis filiu maoch regem geth
Circa fin' ē sciendu q' plat' seu
pastor fm canones psecutor pote
tis cedere d3 ac etia suu gregem
desere pt vnd hinc supta occasioe
posset aliquis de tali qstione q
rere vi3 vtru sit simpl' verum
fm canones pti se tenendu q' p
latus seu pastor ppt psecutor
potentis cede debeat et suu gre
gem desere ut auctor hic docet
huic quesito rndet btus tho sca
sde q c xxxv dicens q' ubi sub
ditoru salus exigit psone pa
storis pntia no d3 pastor grege
suu desere nec ppter aliqd p
sonale pitulu i mens cu bonus
pastor aiam sua p ouibus sub po
nere teneat' Si vo subditor sa
luti sufficienter possit in pasto
ris absentia puideri p aliu
tuc licitum ē pastori ppt aliqd
Ecclie comod ut ppr psone pitu
lum corpal suu desere grege3
et hoc ipm colligit' in canone
sitsitaris et i canoe adustas vii q i

posset etia plebem desere ppr ipius
maliciam no q' p quali culpa de
at grege desere ne mercenario co
pet' qui vidit lupu venientem
dimittit oues et fugit s3 de supio
ris licen ta" demu pt no itaq3
timide fuge qm puide d'clinae
cu oues conuertunt' in lupos ut q
debuerut humiliter obedire ia iure
notabili' contradicut Sut etiam
alie quoq3 cause sufficietes ppter
quas Epus cedendi licentiaz pete
pt que colligut' nisi ad pdem
de renunc Si vo ppt alias cas
petit no eid cedi d3 ut p dicto
c. sequit' et notat'

Cum quid peccatis castiga
te ipm sub inde vulnera
dum sanas dolor ē medicina doloris

Quadragesim' scdm qrte ptis p
ceptu quod induce h3 ad vite se
curitate ē vitiou p contritoz abst
sio et vtutu p penitentiam intro
ductio q2 ex hoc nebula pectoru
p penitentiae scopam abstergit'
et mens p virtutu introductione
serenat' hoc aut p prius precep
auctor facere docet dum dicit Cu
quid peccatis quasi velit i mie
Si peccor es teipm corripe des
et hoc p vam cordis ctionem
et licet alioru correctio ē aspera
videat' et multu te grauet th bo
3 q2 tre victoru dolor et amaritudo
mitigat' hoc aut p quanda metha
phora declat' du d' vulnera du
sanas hoc ē qd auctor hic expon
te intendit du d' Cu peccatis
p peccaueris pmo opa tu ipe
sub inde i postea castiga te i cor
rige te quia du sanas vulnea me
dicina dolor ē inferendo ipm ergo

sanat eum etc. Correccio sanat huic dum mala que gessit in se reprehendit et emendat. Ad hoc optime facit quod dicit Simb. sic qt xxi c. quemadmodum nodus in ligno expelli non potest sine quassione expressio. Hoc est dicere quod sicut a medico datur medicina mortificativa et maiorem dolorem mitigat vel ex toto vulnera sanat. Sic modo anima peccato mortali sauciata per contricionis dolorem ut est dictum vel prime abstinencione sanatur et a morbo peccati liberatur. Unde Augustinus i li° de pe. Prima est quedam dolentis vindicta puniens in se quod dolet se commisisse etc. Eccli. xxi Fili peccasti non adicias iterum sed de pristinis deprecare ut tibi dimittantur. Et quasi a facie colubri fuge peccatum. Bonum enim fugiendum est peccatum quia animam vulnerat corpus maculat et deformat. Ideo super omnia fugiendum ac est expositum est peccatum unde secundum Ysidorum de su. bo. Quicumque medium peccat qui diligit peccatum quam qui facit et odit. Gravissimum est non solum facere sed ipsum peccatum diligere. Unde Gregorius: Melius est modica amaritudo in faucibus quam eternum tormentum in visceribus et vulnera occulta magis cruciat quia eum putredo interior foras eicitur dolor ad salutem operatur. Sicut inquit Augustinus pro recuperanda vita anime quod faceres pro recuperanda vita corporis a morte. Nunquam tamen ait Augustinus sum penitens si illecebras et omnes delectaciones non peccati posuero si in amaritudine et afflictione cordis non satisfecero si in omni ardore caritatis flagrans non fuero si ab omni vanitate omnium membrorum motus non refrenavero. Prima igitur velut spiritualis medicina vita

mortuo impetrat in fine a morte liberat nec tamen ita quod omnino nullam senciat penam nisi tanta fuerit contricionis vehemencia que ad delicti punicionem sufficiat. Et si sic feceris ut est dictum auctoris preceptum adimplebis dum dicit Furtum quod peccaveris. Sed nota secundum canones quod quis potest peccare in spiritum sanctum vij modis. Primo cum quis maliciose sentit de persona spiritus sancti ut de con. di. iiij hinc et heretici. Secundo cum quis obstinatur et dicit omnia mala esse impunita ut origenes. Tercio cum quis veritatem cognitam impugnat ut qui dixerunt Christum in beelzebub etc. Quarto cum quis peccata desperat ut cayn et iudas qui dixerunt maior est iniquitas etc. Quinto cum quis mortaliter quocumque modo peccat et sic moritur ut de pe. di. iij inter hec vero ad finem. Sexto cum quis per peccatum habet in proposito nunquam penitere. Septimo cum quis in mortali peccato sciens perseverat ut in palleato canone. Unde hic Item nota est secundum canones quod quis potest peccando gravius altero vj modis. Primo inspecto lapsu a bono maiori xxvi q. vij. Habet natam. Secundo inspecta quantitate pene ut xxiiij q. i non afferamus. Tercio inspecto ex illo quod inde sequitur ut xi q. iij precipue. Quarto inspecta condicione loci temporis et persone ut de pe. di. j. l. aut facto. Quinto inspecta feditate ut xxxii q. iiij Crimen in omnibus. Sexto inspecta crebritate ut de pe. di. iij verissima cum duobus et septibus propter premissorum intelligenciam magis in spirituali maxime circa huius dicti tricionis

mediana vtile puto de aliqbg
dubitabilibus querendum Et pmo
que et quot sit cae inductiue con
tricionis Scdo vtru dolor contriois
dz esse intellectualis vl sensibilis
Tercio vtru in contricoe requiritur
maior dolor de vno pcto qm de ali
o Qrto vtru pcti remissio sit co
tricionis effectus Qnto vtru con
tricio possit tollere totu reatu pene
Sexto vtru spalis contricio de q
libz pcto requirat Septio et vl
timo vtru requirat contcio de
quolz mortali Qntu ad pmu
questitu Videt q sex sit cause
contricionis inductiue fm thay Et
pmo ipa pctoru recogitacio ysa
xxxviii Recogitabo t omnes annos
meos in amaritudine aie mee Sca
pudor q contricionem sequit prou
xii putredo in ossibg eig q cofusi
one res dignas gerit Tercia
peccator vilitas Iere ii Qm vi
lis facta es nimis iterans vias tu
as Quarta tremor extremi iudicij
et tormenti ~~i q iiii~~ pa pet iiii
Impiq et pctor ubi parebut
ad Ro vi Stipendia pcti mors
Qnta dolor scz de amissione ce
lestis prie Apok iii Tene qd
habes et nemo accipiat corona
tuam Sexta e dolor de offensa
dei hic dolor dz ee acer quia
offendimus deu creatore acior
quia premium nrm celeste acrimg
quia et nrm redemptore qui nos
pro sanguine liberavit Sexta e spes
scz venie q pcta dimittut gre
q bo operum Et glie q mune
ram Apok iii Ecce sto ad o
stiu et pulso si quis audierit vo
cem meam et aperuerit ianuam

intrabo ad eum et cenabo cu illo
et ipse mecu Qnto ad scdm qstu
rndeo fm petru in qrto di xvii
Sicut dicit Crisos Vnuquemqz
p quas causas cognoscit p eas
dem dissoluit exo de re et vnc
omes res Cum g peccatum
sufficient pactu no possit nasci
sufficienter p solu actu volunt
sz p displicenciam et dolore qntu
e ex pte mea pt tolli et tn huius
dolorem hre sp sit in ptate no aut
hre dolorem sensibilem de cont
tricois necitate sed tz de eius pfeccoe
in hc qcoz hosti Qnto ad tciu
questitum rndeo fm petru in
qrto di xvii de pcts in qnu
qntu sunt offensa dei dz esse
maior de maiori pcto habitura
quid no actuat sic et in spuali
dz esse maior dolor de maiori
pcto eo q hz maiorem racionem
doloris Dolor qz sensibilis scz
penalitas conueniens ut sit
maior quia maiori offense maior
pena debet Concor ecl tho
ibidem Qnto ad qrtu questitu
rn fm tho in qrto di xvii
Contricio pt dupli consideraci
vl inqntum est ps sacramenti
vl inqntu est actg virtut et vtroqz
mo e ca remissionis sz dupliciter
de q inqntu est ps sacmenti
compat ad remissione peccati
instrumentaliter sicut etia alia sacra
inqntu e actg vtut sic e quasi
ca malis remission pcti sic ma
et disposicio Et addit hosti q
licet in contricoe dimittit pctm
qn fit cu pposito confitendi et
satisfaciendi si cu tpe debito no
sequat confessio et satisfaccio

Peccatum quidem commissum non redit secundum mortalit peccat is qui co mittit Et sic intellige canonem illum magna de pe. di. i. Quo ad quintum rndet secundum petrum ubi sup interao quesito contritois intencio attendi pt dupx vel ex pte cau que erat displicencia pcti vel ex parte doloris que in sensitiua excitat et utroque mo pt tn inte di contrio quod tota pena remittit n lois tamen confessio et pme in unde expletio requirunt propter preceptu et etiam ppt incertitudie quia si no e quis certus quod sua contrio fuerit sufficiens ad totum tollendum quod tho in mote supra Quo ad sextum questiu rndet sm tho in qrto di xvii quod quantu ad pm controis si bi quis de pctis suis cogitat et dolet et si no do lore contritionis saltem dolore att tionis sic oportet quod sit spealis de singulis pctis que quis i meo ria ht sed quantu ad tm qui sit dolor e iam inforti ingra sufficiat quod sit una cois contrcio de omnibus tunc enim ille motus a git in virtute oim dispoitonu preceden Quo ad septim questiu ru sm petru in quarto di xvii quod in omi pcto mortali e actua lis auersio volunt a deo ad pctm Et contra contrits aurant Opor tet quod in omi remissione pcti mor talis sit actualis auersio a pcto ad deu que quid contritio appel lat De peccatis tamen oblitis sufficiat contrio gnalis cu conatu ad recordandu et dolendu nec so lum de pcto oblito oportet ali que in gne dolere sed etia de ob liuione eiusdem que ex negligen contingit et hoc est quod directe intendit auctor dum dicit vulnera dum sanas sed per vaim contricione dolor e medicina doloris qui sit in sensitiua excitat quia reuera uerum intendi pt contrio quod tota pena remittit put superag in quinto quesito continetur

Dampnaueris nunquam pro longum tempus amicum Mu tatur mores sed pignora prima memento

Quadragesimum tertium quarte ptis preceptu quod inducit hic ad vite se curitatem e amicicie virtuose re tentio et conseruatio quod per hec ho in mete securior fit seu efficitur et ceptius eius fama roboratur hoc aut per pns preceptu auctor fa te docet ad dicit Dampnaueris nunquam pro longum tpus amicu [illegible] quasi velit innuere quod longo tpe amicum habuisti noli leui occasione ab eius amicicia declinare licet sit tibi aliquantulum alienus sedan tique amicitiae recordare et hoc est quod expositione hic intendit auctor Dampnaueris nunquam pro damp naueris i nunquam dampnabis amicu pro longum tpus seruatum i anti quum quum nouus non erit ei silis hoc dico si mutat mores animi et qualitates memento tamen prima pignora i prime amicicie decora insignia hec e dicere quod perseuerent debes amicu diligere non autem ad tpus sicut multi faciunt et ho die falsi amici Et de talibus dicitur Ecci xiiii Est amicus secundum tpus et non permanebit in die tribula tionis primum metri intelligentia magis in spali e demonstratiptis

dubitabilibus quendam primo ponatur quod sint duo amici unus eorum multum proficiat in virtute et alter non proficiat quod inter eos facta est magna distancia virtutum Queritur utrum quod in laudem proficiat uti debeat amico eo quod tantum manet in pristino statu vel non Secundo utrum post dissolutionem amicitie qui fuit amicus se habere debeat aliter vel familiarem ad amicum quidam qui nunquam de preterito fuisset amicus Quo ad primum questum dicitur secundum Aristotelem in Ethicorum quod non est possibile quod proficiens conservet amicitiam ad non proficientem et hoc maxime apparet in magna distancia amicorum puta in amicitiis que fiunt ex pueritia Si enim unus permanet puer secundum mentem alius autem fiat optimus vir non poterit remanere amici cum non complaceant sibi in eisdem nec eadem de eisdem gaudeant et tristantur et sine hiis non potest amicitia servari Quam etiam enim requiritur quod amici convivant non possunt autem convivere si non in eisdem eis placeat et de eisdem gaudeant et tristantur Quo ad secundum questum respondetur secundum eundem aristotelem ubi supra quod sicut propter memoriam preterite consuetudinis existimamus quod homo magis debeat se exhibere amicis quam extraneis ita etiam in hiis qui in preterito fuerunt amici Sed illo magis se exhibere amicis quam extraneis ita etiam in hiis qui propter preteritam amicitiam nisi in uno casu quando scilicet propter habundantem maliciam facta est dissolucio amicitie Tunc enim non familiaris sed exhibendi ei a quo dissolvit amicitiam Per secundi etiam metri intelligentiam magis inspecti

alii est de inscriptis dubitabilibus quendam Et primo utrum propter morum mutationem in uno amicorum scilicet quando quis factus est de virtuoso vitiosus alter amicus sed amicitiam dissolvere Secundo utrum propter talem mutationem morum factam in amico sit amicitia dissolvenda statim aut solum tunc quando est facta magna morum mutatio Quo ad primum questum respondetur secundum eundem aristotelem ubi supra quod propter talem racione non est possibile ut dicit quod ille cuius amicitia manifeste amet a virtuoso quia virtuoso non potest esse amabile quodcumque sed solum bonum honestum nec oportet eum qui iam factus est malus amandum i non est decens neque utile quia non oportet quod bonus amet malum neque assimiletur pravo viro quod tamen oporteret si servaretur amicitia ad eum qui iam factus est malus ~~amari~~ quia si similis est amico unum non potest esse quod diu fuerit amicitia Quo ad secundum questum respondetur secundum Aristotelem ibi non est statim dissolvenda amicitia in omnibus qui mutant mores bonos in malos sed solum in illis qui propter magnitudinem malicie insanabiles sunt i quando non possunt de facili reduci ad statum virtutis Si autem aliqui sint qui sustineant direccionem ut scilicet possint reduci ad statum rectitudinis tunc enim magis auxilium ferendum ad recuperandum bonos mores quam ad recuperandam substanciam amissam Racio quia virtus melior est et magis propria amicitie quam pecunia Cum autem quis dissolvit amicitiam ad eum qui factus est malus non videtur aliquid inconveniens facere quia non erat amicus huic tali

ut tali inquantum viciosus sed inq
tum virtuosus Et ideo inquantum
alteratur a prima disposicione amicus
qui eum non valet reducere ad virtutem
conveniente recedit ab eius amicicia
Et hec vide supra in prima parte metrica
precepto xxvi° et in principio
Gratior officiis quo sis ma
gis carior esto Ne nomen
subeas quod dicitur officiperdi
Quadragesimum quartum quartepti
preceptum quod inducit lex ad vite se
curitatem et gratitudine in omnibus
tenere hoc est de preceptis beneficiis
gratis atque beneficia honesta et ser
vicia honesta benefactori rependere
Ad hoc autem faciendum inducat nos
auctor per presens preceptum dum dicit
Gratior officiis quasi velit innuere
et acceptabilis et benignus hiis
qui tibi servicium exhibent et eis
benefacere studeas ne ingratus ab a
liquo reputeris et hoc est quod ex
posicione intendit auctor quando dicit
gratior id est gratus et remunerator offi
ciis id est beneficiis tibi exhibitis quo
put si mage pro magis carior id est
carus et bonus et ut sit sensus gratior
id est carus et bonus et ut sis
sicut gratior benefacientibus esto mage
carior id est exhibeas te carum et
benivolum quia nisi sic feceris habe
bis nomen officiperdi quia perdes
officia et beneficia et servicia que
benefactor facere consuevit Ex quo
enim videbit te ingratum tibi sub
trahit beneficia ne subeas nomen
quod dicunt homines officiperdi id est
ingratus Officiperdi dicitur quasi
perdens officium id est servicium quia pro
suo beneficio nulla confert remu
nerationem quasi qui perdit remune

racionis servicium Officium est enim re
cipientis ut remunerator de servicio
exhibito retribuat competentem
vel aliter secundum aliam exposicionem vel
lecturam dicitur officiperdi quando ille
qui recipit honorem alicuius officii cum
non sit dignus tali officio vel hono
re Ad premissorum intelligenciam magis
in speciali est de aliquibus dubita
bilibus querendum Et primo secundum primam
exposicionem queritur utrum hiis qui
officiis id est beneficiis sunt ingrati sint
beneficia subtrahenda cum hoc non est
instandum quia habetur supra in quinto parte
precepto beneficii accepti memor esto
Secundo secundum primam exposicionem
queritur utrum homo teneatur ad gratiarum
acciones omni homini benefacienti Huic
questio breviter Dicitur secundum beatum Tho
mam secunda secunde q. cvi dicens quod omnis effectus
naturaliter ad suam causam convertitur Unde
dicit Dyonisius in primo de divinis no
minibus quod deus omnia in se convertit tamquam
omnium causa sic enim oportet quod effectus
ordinetur ad finem agentis Manifestum
est autem quod benefactor inquantum
est causa benefacienti Et ideo naturalis
res requirit ut iste qui recipit
beneficium per graciarum recompensacionem
convertatur ad benefactorem secundum modum
utriusque sicut de parente supra dictum
benefactori quidem inquantum huiusmodi
debetur honor et reverencia eo
quod habet racionem principii sed per acci
dens debetur ei subvencio vel su
stentacio si indigeat Tercio secundum
aliam exposicionem vel lecturam
potest queri utrum officiales perpe
tuari debent in officiis vel non
Huic questio breviter Videtur
per philosophum quod perpetuari non debent
in officiis Et hec maxime propter tria

Et primo ex parte constituenti(um)
Nam secundum philosophum iij Ethi(corum) prin
cipatus virum ostendit Racio quia
tunc ostenditur bonitas vel pravitas
hominis melius sicut in dominio vel princi
patu quia tales plus possunt in insti
tuendo quam private persone Ideo prin
ceps debet probare multos homines
in officiis et non dimittere in offi
ciis semper quia non potest aliorum bonitas
apparere Secundo ex parte reproborum
quia videntes alios in officiis
perpetuari et se esse despectos si
ipsi sunt aiosi et viles contra
dominos sediciones movent ac etiam
infirmitates probaciones Ideo philosophus
ij Ethi(corum) politi(corum) dicit quod platonis
faciebat eos contra dominos quod est sedi
cionis causa et perturbacionis Tercio
ex parte ipsorum officialium quia
si scirent se esse perpetuos in offi
ciis multas iniurias aliis infer
rent Nam ergo sunt in suis officiis
onerosi et per consequens officia
predicta merentur nullo modo perpetu
ari dent ac etiam per hoc graciores
et cariores efficient etc. Et auctor
huius precepti observabit dum dicit
Arbitrator officiis etc.

Suspectus caveas ne sis mi
ser omnibus horis Nam
timidis et suspectis aptissima
mors est Quadragesimum quintum
quarte partis preceptum quod indu
cit hic ad vite securitatem
et suspicionis nimie et superflui
timoris abdicacionem Nimius enim
timor et superflua suspicio ut
plurimum mortem causant temporalem
ad talem ergo suspicionem et ti
miditatem amovendum et animi
leticiam introducendam per prius

preceptum inducit nos auctor dum
dicit Suspectus caveas quasi velit
innuere caveas ne sis in suspicione
quia miser semper sic habeberis nam mors
sequitur timidum et suspectum et
hoc expositive intendit hic dum
dicit Suspectus vel suspiciosus sive su
spectuosus caveas ne sis miser
quia qui in suspicione est miser omni
tempore reputatur vel caveas ne sis
suspectus vel suspectivus Nam mors
etc. quia melius est ut tales sic su
spiciosi moriantur quam ut semper in ta
li vivant miseria Pro primi metri
intelligencia est sciendum quod si vis ta
lem a te repellere suspicionem
expedit te sufficienter attendere ad
auctoris doctrinam quam posuit supra
in xvij^o prime partis metrice precepto
Nec cures si quis ibi tractatur sa
tis ad plenum de quadruplici su
spicionis specie et quantum ad presens
sufficiat remissio Et habetur ibi que
stio utrum suspicio malum sit vel
bonum etc. Pro secundi metri intellige
ncia est etiam attendendum quod nimius
et inordinatus timor et maxime
mortis infert homini quatuor ma
la pessima Primo namque facit hominem
stupidum Secundo inconsiliatum Tercio
emulum Quarto impacientem
Et ideo ad consilium auctoris quilibet
timorem inordinatum et immode
ratum fugere debet Tali enim sic ti
mido mors est melius apta hic
est dicere quod melius est sibi mori quam
in hoc mundo vivere Et hoc est
quod intendit hic auctor dum dicit
Nam timidis et suspectis etc. Si er
go vis hanc timiditatem et su
spicionem a te repellere expedit
omnino ut virtute securitatis muniaris

Hoc ideo quia h' v'tus fa't i mente
incomodi t' et rei inchoate affices
no formidare Huiusmodi etia officiu
e cont' aspa fortune p fortitudi
nem solatiu dare Cont' hanc v'
tute multu affligit timor quia
timor e instans picli ul fluctu
mentis trepidacio contra talem
fluctuacoz seu metus trepidacone
bona dat remedia Sen' li^o de re
mediis fortuitoz Vnde timor ait
morieris tu r'ndit securitas ista
e homis na' non pena hac con
dicoe intraui et ut exire Item
timor ait morieris r'ndit secu
tas gencium lex e q(uo)d accepert
redde deut Item timor ait mo
rieris r'ndit securitas peregrinacio
e vita homis cum multu am
bulaueris redeundu e ad domu
Item timor ait morieris secu
tas moriar nec p(ri)m(us) nec vltimus
Omes antecesserunt omes me se
quent Item timor ait iuuenis
morieris securitas hoc vnu est
q eque tam ad iuuene qm ad
senem ptinet Item timor ait
egrotabis securitas venit tpus
quo expimentu mei capia no
en tantu in mari ul in plio
vir apparet fortis exhibetur
i gredit etia lectulo virtus
Item timor ait male de te
opinant homines et loqunt
Securitas s; mali moier s; de
me mala iusti et casti Si ma
ximus si catho si duo scipioes
ita de me loquer' na malis
displice est a bonis laudari ul
lam auctem lz sibi ubi qui co
dempnandus dampnat s; ali
os Item timor ait male de te

ait male de te homines loqunt
securitas morier si hoc in iudicio
et si culpabilis essem hoc facerent
nuc morbo faciut nuc male de
me loqunt bene eni loqui ne
sciut faciut iam q(uo)d melior s; q(uo)d
solent quibusdam eni sit i na
tura e latrare i naluit inuentu
e latrare et no p veritate s; po
tius p consuetudine latrant eq(uu)
aio audienda sit impitoz conuicia
et ad honesta nocendi i tu seudi
q dempnandus e ipe contemptus
s; idem vitupiu multa alia
de hac ma valde notabilia
hnt ibidem que pmitt' tnseo
gracia breuitatis Conclusit
ipe Seneca q in hoc mundo
nichil fidele gsiliu datur nec est
Timor securitate aduenit cu
v'tute init belliu Vnde lucanus
multos in suma picula misit
ventui timor ipe malus for
tissima e qui pmpty e metuedi
pati fortis eni et constans aim
est i ad fortem et constante p
tinet no pturbari in rebus adu
sis nec tumultu degradu elici
s; pnte vti consilio nec a roe
discede plura eni sut que nos
trent qm ea que nos pmut
ideo ne sis miser ante tempus
cu i^d que velut i imminencia ex
pauisti nuq forte ventura sunt
tibi Ex pmissis optime con
cludit Innocencius papa in li
bello suo que dedit de 9tepto
mundi seu vilitate condicionis
huane sic dicens Vita
mortalis anget anxietas affli
git cura sollicitudo molestat
metus excitat tremor concutit

quod facit ad propositum ex eo ab
ducit dolor stringit conturbat
tristicia conturbacio contristat
pauper et diues seruus et dns
coniugatus et continens denique bo
nus et malus omnes mundanis cru
ciatibus affligunt et mundanis
afflictionibus cruciant Ex pto
tinua crede ingio sz Job x Si
impius inquit fuero ve michi
Et si iustus no leuabo caput sa
turatus afflictione et miseria et
hoc e quod dicte intendit auctor
dum dicat Vanam timidis et suspc
hoc e dice q ~~tame~~ talem vana
timiditatem atque suspicione ~~time~~
~~amus~~ despiciamus et a nobis abi
ciamus et virtutem securitatis in
duamus Et sic auctoris preceptu
obseruabimus cum effectu Sz no
scdm scripturas et canones q
sextuplex timor reperit primus
dr humilis xxxiij q iiij Ex hijs
Scdus inicialis de pe d ij c Si
tame cmet Tercius filialis ut
xxiij q vi quartus mundanus
ut d xlvij Si hij Quintus
humanus ut xi q iij Nolite Sex
tus naturalis ut viij q pa c ultio
Pro premissorum intelligencia magis
in speciali est ~~est~~ de tali questi
one querendum vtrum timor sit
pctm et qn mortale et qn
veniale Hinc questio breuit
rndet btus tho 2a 2e q c xxv
dicens q timor pctm e scdm qd
e inordinatus puta sz refugit
qd no e scdm racionem refugiend
hec aut inordinacio timoris quan
que consistit in solo appetitu sen
sitiuo no superueniente consensu
racionalis appetitus etc no pt ee
pctm mortale sed solu veniale
Quando vero hec inordinacio timoris
pertingit vsque ad appetitu racionalez
qui dicit voluntas qn sz volun
tas ex libero arbitrio refugit aliqd
non scdm racioz et talis inordi
nacio timoris quandoque e pctm mor
tale quandoque veniale Si enim quis
propter timorem refugit periculum
mortis vl quodcumque aliud temporale
malum sic dispositus ut faciat
prohibitum vl pretermittat aliquod
quod e preceptum in lege diuina
talis timor e pctm mortale
aliqn est veniale De materia nime
timiditatis et suspicionis require
sup in 2a phemiali pte c iij qui
incipit Credo secum maligintas etc
Verum aut timor mortis excuset
a pcto require sup in hac pte p
cepto xxiiij^o Multu vetiri in sic
Cum seruos tuos fueris mercatus in vsum hos dicas famulos dicas homines tamen esse memento
Quadragesimum vij^m p
ceptum qd inducere ls ad vite
securitatem e mansuetudinem
cu seruos et maiore cu empti
tios seruare et tenere et per hoc
sibi fideliores suis dnis efficiunt
et ex hoc ipi dni securiores eos
sunt Ad hoc aut exequendu
p pns preceptu inducat nos auctor
dum dicit Cum seruos tuos qs
velit tame si seruos emisti no
li eos nimiu flagellare sed
misericordit te heas cu eisdem et
hoc e qd expositiue intendit
auctor dum dt Cum seruos m
catus fueris memento tamen illos
esse homines i humanos quasi
dicat licet tibi seruiant i humait

non agas con eos quia homines sunt
sicut et tu es vnde Seneca epistola
xlvij Cum seruis familiariter
viue decet prudenciam tuam serui
sunt ymo homines pro huius precepti
intelligencia ac eciam obseruancia
est sciendum quod quibus dominus circa seruos
duo singulariter attendere debet et seruare
primo magis seruilis condicionis mutabilitate
bilitate vnde idem Seneca in
epistola prius allegata nam qui nunc
est dominus forte aliquando erit seruus
nescis quam hecuba seruire cepit quam
darij mater qua plato qua dyo
genes Secundo naturalis propagacionis
equalitatem sicut faciebat Job
xxxi. dicens Nunquid non in vtero
fecit me qui et illum sed seruum vnde
questio xx. in alium c. xxxi potentibus
tibus viris magna caritatis humilitate
militate considerata communiate conditionis
dicionis de ira hac vnde latius
super in xxxvij. precepto pluribus mutare
precepto Quintus tulpa de
adhibendis ad consilium seruis se
galibus et dilatis vnde supra in
xij huius pluribus precepto vtile consilium
silium Sed non sine huius quatuor
sunt genera quibus obsequimus
deseruimus primo carni secundo mundo
tercio dyabolo quarto deo primo
caro in primum dat suis tyrombus
momentaneam voluptatem
Secundo mundus transitoriam sub
limitatem Tercio dyabolus perpe
tuam calamitatem quarto deus
interminalem felicitatem pondera
ergo in laticia iudicij tibi propria
tam diuisa si forsitan voluptate
allicieris pensa quia momen
tanea est si sublimitas te attrahit

habet transitoria est si perpetuitas te
induat calamitas est ad deum
ergo conuertere qui felicitatem sine
fine mansuram se daturum promittit
mittit ut igitur ad hanc summam
felicitatem que est sine fine et
in qua est omnium bonorum complementum
peruenire valeamus seruiamus illi
in sanctitate coram ipso omnibus
diebus nostris luce j Seruire
ergo debemus domino non mundo hoc
quia mundus seruitores suos in
necessitatis articulo eos abicit atque
penitus delinquit Exemplo illius
de quo legitur in barlaam vbi
dicitur sicut tales amatores huius
mundi sunt homines qui tres amicos
habent quorum vnum plus quam se sed
quantum se tercium minus quam se dili
gebat In magno itaque periculo
positus et a rege citatus currit
ad primum et eius consilium petens
et auxilium et qualiter eum semper
dilexerit commemorans cui ille ne
scio quis sis alios habeo amicos
amicos quibus me hodie letari
oportet quos amodo possidebo
tamen dabo tibi duo linteola
ut habeas quibus valeas operiri
Confusus ergo venit ad secundum
amicum et eius auxilium postu
lauit Cui ille non vacat mihi te
cum subire agonem curas enim
multas habeo modicum tamen
usque ad hostium palacij socia
bo et statim ad domum reuer
tar ad propria negocia Tristis i
gitur et desperans ad tercium
amicum perrexit sibi que dixit non
habeo os loquendi ad te quoniam non
te amaui ut debui sed rogo ut
me non deseras quia sum ab omnibus

derelictus et ille hylari vultu dixit
certe amicum te fateor carissimum et
tecum veniam ad regem ut pro te int
cedam ne te in manibus inimicorum
tradat Moraliter primus amicus
est diviciarum possessio pro quibus
homo multis subiacet periculis
veniente ad mortis tempore non exomni
bus hiis nisi viles accipit pannicu
los ad sepeliendum Secundus amicus
est uxor filii et alii amici seu con
sangwinei qui tamen ad monumentum
secum pergentes pro timore eo sepul
to revertuntur vacantes et insiste
tes propriis negociis Tercius amicus
est fides spes et caritas et elemosine
et cetera bona que nos cum de cor
pore eximus precedunt et pro nobis
aput deum intercedunt et ab ini
micis et demonibus nos liberant
Isti sunt illi amici qui non fa
ciunt contra id quod dicitur prouerbiorum
xvii Omni tempore diligit qui amicus est
et frater in angustiis comprobatur Et
de aliis accidit quod dicitur ibidem capitulo
xix Multi colunt personam potentis
et amici sunt dona tribuencium
fratres hominis pauperis oderunt eum
insuper et amici recesserunt ab eo
Paulus Ad hunc sensum optime fa
cit quod dicit beatus Bernhardus Ipse est
ut hic mundus evanescat et flos
eius pretereat contempna ergo mundum
quia in obscuro non est claritas
non in omni doloso veritas non
in ruinoso stabilitas sed in solo
deo habetur et invenitur pro premissorum
intelligentia magis in speciali
est de infrascriptis dubitabilibus
querendum et primo utrum christianam
possit iudeum vel paganum manci
pium habere Secundo utrum servus sine

consensu domini possit matrimonium contra
here Tercio quod si dominus servum coniuga
tum volt vendere in remotam regi
onem Quarto quod si coniuges servi
habebant duos diversarum regionum
ita quod non possunt convenire ad officium
coniugale Quinto utrum servus po
ssit venire post matrimonium Sexto
utrum servus qui fuerat ordinatus
et nunc est restitutus possit matrimonium
contrahere Septimo quot modis
servi efficiuntur liberi Primo ad primum
questionem respondetur pro obiectorum et primo
videtur quod christianam non possit iudeum
vel paganum mancipium habere pro
quod habetur in canone Sepe ma
lorum consorcia xxviii q xiiii ubi
sic dicitur quicumque ex hiis qui bapti
sunt animo infidelium consorcia non
intraverunt et hii christianis donentur
et illi publicis ordinibus deputentur
Et in sequenti canone dicitur Nul
lus clericus aut laicus cum iudeis habi
tet Racionem assignat i ad Cor xv
Quia corrumpunt bonos mores collo
quia prava quod autem possint habere
probatur per illud quod habetur in
decretali Et si iudeos de iudeis
ubi sic dicitur quod iudei submissi sunt
ex ipsa culpa perpetue servituti
ergo christianam possunt habere iudeum vel pa
ganum mancipium hoc etiam obtinet
consuetudo maxime in partibus re
motis Solucio dicendum est quod li
citum est christianis habere subditum
iudeum vel paganum non tamen
debet habere familiaritatem cum ipsis
sicut habetur in decretali et hoc de
iudeis Nimia enim familiaritas
posset esse occasio pertrahendi
ad malum infidelitatis si tamen vo
luerit id facere christianus cum effectu

non debet phiberi Oꝑratio em spi
tus sancti in huiusmodi no e repellen
da nec ꝓpter hoc aufert offiau
seu fuitiu dom sed seruie dz uel
alias ꝓcurari debet eius liberatio
a s'uitute Ad obiecta aut in contr
riu dicendu e q negat ex aucto
ritatibus subiectio seruitutis sed
cohitatio familiaritatis 7c het
veritas qstionis Quo ad scdm q
situm rndet q sicut suus non
subdit dno qui libe possit comede
bibe et alia huiusmodi face que ad
necessitatem corporis seu natue pti
nent ita etiam non subditur ei
qntum ad hoc ut no possit libe
m'rio contrahe etiam eo nesciete
at contradicente Unde si dns oppo
situm papet non tenet ei obe
dire nec contrahendo nec etiam
de qtinendo qr in vtroqz sui iur
est et h m'rio Debet tn m'ri
lonig debita suicia dnis exhi
beri ut pbant in decretali pa
de coniugio suoz hanc etc qstioz
monet btus tho in 4to d. xxxvi
Quo ad tciu questium rndet
q phibenda e talis 7 vendicio
sed cogi debet dns ali eu vede
bonas condicos Int est em rei
publice ne quis re sua male vta
insti de hiis qui sui ul alien iur
sunt s. pe Concor in hac pte
tho et innocencius pe et guill
sed hostien addit q si m'rio
fuerit factu sine licencia dni
et no li in loco iustu emptore
poss etiam eum vende i rmot
als no dz hoc face Quo ad
qrtum questiu rndet q ad hc
ut euitet fornicacois materia
cogat pecclam alteri dnoru

vende alteri volenti eme ul si neut
vlt eme cogant ambo vende eu
h exneo in p'xima consiu uel
venalem expone Et si nullus
appareat emptor emat Ecclesia
ar lo xliiii d. s'uitatis Quo ad
qntum qstu rndet q sic vir em
licet sit in ptate vxoris in hiis
que ptinent ad redditionem debi
ti in alijs omnibus e sui iur vn
in redditoe debiti no dz ex h pre
iudiciu fieri uxori si forte dns
pcipet eadem hora qr magis
esset obediendu vxori qm dno
Uxor tamen sine consensu viri
se ancilla vende no posset quia
vir caput e mulieris In hc cor
tho et pe et alij Quo ad vi
questium rndet q tali suo no
licebit m'rio contrahe ppt quod
intelligit fecisse in susceptione
ordinis sacri ut legit et nota
in decretali Quidā De coniugi co
iuga. lxxxvi d. Cu in p'terito
et phibendus erit p Epm ar
xvi d. Si imperator celiis aut
puilegiis clericalibus no gaude
bit de cleri coniuga s. ij c se
Idem in omni genere liim d. fre
quens De materia vide plene
in pma pte metra pcepto vi
Utile consiliu Quo ad septim
questium rndet hosti q vo
modis sui efficiunt liberi pa
p manumissionem Scdo si dns
eum languidum exposuit uel ei
alimeta negauit Tercio qn dns
vendit ancillaz ne p'stituat et
emptor fac con sit libera Qrto
si seruus pilleatus incedat ante
cadauer dni sui dum differt
ad sepultura Quito si ptqm

lata est sn̄ia con̄ illa qui diceba
tur esse suus dn̄s p ipso postea
prc̄u recipiat Sexto si dn̄s anci
llam mcio collocat sciebes pea
dotem Septimo si suum appellat
filiu actis interuenientibus quam
in figura indicij Octauo si dn̄s
dedit suo instrumentu p quod eius
suitus pbat et aliis casibus qui
hūt .C. Ex qui cau. s. ppi li.
ar p to. Nono si iudeus xpianu
mancipium emerit et c̄

Quam primum rapienda tibi oc
casio prima. Ne rursus que
ras que iam neglexeris ante.

Quadragesimum septimum extra pluribus
preceptum quod inducere ad vite
securitate est in omnibus prouisione
bona hr̄e quia p hec homo magis
securus efficitur ac etiam consequitur si
nem bonum Ad hoc autem exequendu
p pns preceptum inducat nos auctor
dum dicat quum primum quam velit i
mo cape aut des rem quam
inveneris tibi necessariam ne ipsam
ptis negligentiam requiras et hec
est quod expositiue intendit auctor
dum dicat prima occasio i. primus
rei euentus quam primum i. velociter
est rapienda manu scilicet grata et
hoc ne queras rursus que negle
xeris ante i. prius Iuxta illud luce
tolle moram semper nocuit differre parat.
Nota scdm canones quod dilacio de
iure canonico fit vii modis primo
propter rei nouitatem ut di. xxx
tercia c. his Secundo propter rei suscipi
endi reuerentiam De conse. di.
iiij ne quis absit Tercio propter
metu incomodi ut xvi q. ij sine
excepcione Quarto propter diffi
cultatem reuocandi quod scdm est
di. iiij in istis in sinis pnuulgandis
ut ij q. ij deus Quinto propter certitu
dinem hndam ut di. vij Si quis
Sexto propter rei dignitatem
ut vi di. mixam Septimo propter
sicut pitulo sam iteracionem
De conse di. iiij cu utrumque ex multa
p subrepcionem solent accide in
di. q. iij inducie Huius primum me
intelligentiam sciendum quod tria sunt que
inducere nos debent ad hoc precep
tum exequendum primum est raciona
lis creatura ductu racionis prudens
Secundum est figuralis scriptura diuinitus
inducens Tercium est racionalis crea
tura se naturali instinctu dirigens
De primo legitur in Barlaam de qua
dam ciuitate cuius mos fuit v̄m
omni accipe p principe et in fine
anni ipsum spoliare et exulare
Veniens autem quidam sapiens
p principe et audiens consuetudinem
bona sua in exilium transmisit ad
quod in fine anni veniens victu
aliud nec ho et aliarum rerum suffi
cientiam ad invenit et copio
sissime habundauit Moraliter p ciui
tate mundus qui omnes in fine ex
euntes spoliat et denudat intel
ligitur p exilium celum ad quod sumus
exulati ad quod bona mcadmit
tere debemus videlicet prima the
zaurisando De scdo legitur gen
xlvij de Ioseph quod ipse diuinitus
prognoscens septem annos
fertilitatis et vii sterilitatis
blada et alia necessaria ad E
gipciorum sustentacionem congregari
fecit Cuius quidem propter eius pru
denciam et prudenciam saluati
sunt De tercio legitur de formica

i. no

quod e aial ita puum et debile q
dum tempus hz estiuum sibi de vic
tu puidet in futurum pu vi Va
de ad formicam o piger et co
sidera vias eius et disce sapiaz
que tu no heat duce ul pncipe
parat in estate sibi cibum que co
medet in hyeme Vel alit illud
metrum morali expoi pt ut di
catur qm pmu rapienda tibi est
occasio pma i pmus motus vir
tutis qui quide motus ad aia pcedit
gra i ab hoie rapiendus et te
nendus cuius em pma gracia
nullus pse meat tamen ho
qntum in eo est humiliare se ad graz
sibi vtuosum bonu p eligendum
et malum p posse euitando quia
nulli tali denegat gra Quod
id Actus xvi petite et accipi
etis hoc aut non e ex merito
digni uel condigni sed congrui
hec vero congruitas multo
magis est ex parte diuine bonitatis
gracia consentis qm ex parte
hois se ad gram humiliantis
quia in pparacione ad gram et i
fusione gracie hz se aia ad mo
dum me ipe vero deus ut pm
mouens et efficiens ffacere aut
qd in se e tria complectitur ut
si homo actu pcti et peccandi
voluntatem totaliter deserat et
conetur in bonu ut est sibi pos
sibile Hanc autem pmam
gram nullus pt mereri ppe
Et hoc multiplici rone pma
racio est quia talis no hz ra
dicem merendi i grtam Secunda
ppter status indignitatem qr pctor
non e dignus pane quo vescitur
Tercia quia naturaliter antecedit

ca suum effectum Et et gra pcedit
meritum cum ipa sit ca meritorum
oim Ipa em sdm Aug volu
ntam pcedit ut velimus et sequitur
ne frustra velimus Igitur p bonum
vsum eius et mito condigni meretur
augeri in via et aucta meretur
pficii in patria et hoc e q deo cui
e gram infundere et augere et p
ficere sdm cooparacone voluntatis
nre Nam sicut deus e pncipiu gre
tie fontale pn influendi sic
ipe solus e pn augendi per
modum infundentis gra non p
modum meriti et digni sed libe
rum arbitrium p gram merito
meretur condignum augmentum
gre in statu vie sic ecclesia merito
condigni meretur merito ipius com
plementum in statu patrie merito
go bn dicat auctor Rem pm
rapienda tibi Pro sdo met
intelligeum magis in speciali e
attendendum q si talem motum
vtutis rape neglexeris contingit
tibi istud quod sequitur in h
secundo metro Ne rursus quai
velit auctor inmere et vniquemque
exortare ut ne p negligenciam
et torporem opera virtuosa
obmittat pagere quia qui ob
mittit bene agere dum pt mg
pditum recupare pt Et p tanto
dicat ne rursus queras cum bn
conuenit qd hetur in decretali
Cum sup De offi dele quedi
q dum potuit noluit et qd
voluit adimplere nequiuit h cue
q aliqui aliq possumus et nolus
et econtra ideo q in bn agedo
nulla e mora aliquatenus ptra
henda qr sm canones negligen

imputat^r ad pctm Ita legit^r et
notat^r in decretali questium de
pe et remissi Circa hmg^d pctm
negligenae ad alia pcta cu quibz
videt^r hre conuenienciam puto
utile qre de dra ei^s s. negligen^e
ad ea sicut ad desidiam et tor-
porem et pigriciam et ignauiam
et obmissionem Queritr quid int
se dicit ista Huic quesito rndet^r
q negligen lz oppoicone salit^z
diligenciaz Unde sicut diligecia
dz esse in voluntate eligedi recte
put est vtus ita p oppoicionem
negligenaa que ei opponit^r dz
esse et sistere in volunte Et sic
negligenaa respiat ipsaz voluntez
intra ut diat^r negligenaa vo-
luntatis eligendi non recte Ipa
aut desidia et pigria respi^t opus
put exo unde sunt respectu ope-
ris extidz a volunte egrediet^r
Et dicunt qm ipa pigricia est
respectu boni operis qtinuandi
unde qui no volt hoc facere boni
opus diat^r piger prov xx^t
Sicut piger arare noluit Et
pu xix Abscondit pig ma^m
sub asella Sic go pigricia diat^r
respectu boni operis fiendi De-
sidia vero respectu boni opis co-
tinuandi sive psequendi sicut
qn aliqs videt difficultatem
in bono ope qtinuando et p-
sequendo desistit et cessat ab
illo ope unde talis diat^r de-
sidiosus quia diat^r desidia a
desinendo negligentia autem
e respectu eligendi i^d qd dz
ee extra Unde pcedt hec
negligencia aliud vicia aliqn
tamen in scriptura unu p alijs

accipit^r tamen hec sut ppe rones
ipsoru Que autem dra sit inter
obmissionem et negligenciam licz
aliqn negligetia diat^r esse ob-
missio scdm aliquos dico q negli-
gencia no est obmissio ymo dif-
ferunt put sunt pcta mortalia
sic differunt qm obmissio ppe d^r
respectu actus debiti Negligen
autem respectu circumstancie debi-
te utpote respectu temporis ul loci
ul finis debiti Item qn vtrumqz
est venale dicit qm obmissio d^r
respectu actus impedientis Negli-
gencia autem respectu circumstance
expedientis Et c pz vitas

Morte repentina noli gau-
dere malorum Felices obiut
quorum sine crimine vita Quadra-
gesimum octauum quarte ptis pce-
ptum quod inducit lr ad vite
securitatem e vicior exclusio p
qua repentina mors minime time-
t^r et virtuosor operu introduc-
tio p q felicitas suma acquirit^r
ac eternaliter possidet^r Ad hoc
aute faciendu p pns pceptu
inducit nos auctor dum diat
Morte repentina quasi velit
innuere q si mali et viciosi ho-
mines ex inpruiso et subito mo-
riuntur^r pocius de tali morte dole-
re qm gaudere deb qm tam bonis
qm malis qtinge poss et hec
est opositum intendit auctor
d. Noli gaudere etc Quam illi
obiut Sed no dicaz int vbum
obeo actiuum et obeo vm neutrum
qr obeo vm actiuum stat p circuidare
Et obeo vm neutru stat p morio
et hoc mo accipit^r Hic felices
obiut quorum vita e sine crimie

et qui feliciter obeunt sunt beati quia beati mortui qui in domino moriuntur Apocalypsis xiiij. Et ad hoc bene facit quod dicit beatus Augustinus mala mors putanda non est quam bona vita precessit. Non enim facit malam mortem nisi quod sequitur mortem. Non igitur curandum est multum morituris quid accidit ut moriantur sed morientes quo ire cogantur. Pro huius premissi metri intelligencia est sciendum quod nemo gaudere debet de repentina morte malorum ut supra est expositum sed pocius est dolendum. Et hoc propter quinque mala que reprobi in puncto mortis dicuntur incurrere et eciam sustinere. Et primo de morte reprobatorum malorum dolere et compati debemus. Et non gaudere propter eorum perpetuam dampnacionem ante enim quam culpa moritur eternam dampnacionem incurrit propterea ait Christus scribitur. Ite maledicti in ignem eternum. Et prius scriptum scribitur mortuo homine impio nulla erit ultra spes. In huius figura David mortem Absolonis filii sui multum flevit ut ij Regum xviij quomodo scribit hystoria. Secundo non est gaudendum de puerorum morte sed pocius dolendum propter ignominiose mortis verecundiam quia quando quis ignominiose moritur licet forte quantum quis non sit dolendum propter divine voluntatis disposicionem providentem tamen pie compaciendum est in huius figura Rex David flevit quendam militem Abner nomine qui interfectus fuerat dicens Nequaquam ut mori solent ignavi mortuus est Abner manus tue non sunt ligate et pedes tui non sunt compedibus

aggravati sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis sic corruisti ut ij Regum iij capitulo declarat hystoria. Tercio non est gaudendum de impiorum morte sed pocius dolendum propter divine visionis carenciam. Ideo in persona eorum dicit Iob x capitulo vadam et non revertar ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine terram miserie et tenebrarum. Quarto non est gaudendum de impiorum morte sed pocius condolendum propter passionis acerbitatem. Unde Ecclesiastici xiiij. O mors quam amara est memoria tua homini iniusto cuius ignis non extinguetur nec vermis unquam morietur. Quinto non est de puerorum morte gaudendum sed pocius dolendum propter eorum ymaginem horribilem et deformatam. Sed notandum quod reprobi triplicem assumunt ymaginem scilicet conformatam difformatam et transformatam. Primo ymagine conformata tunc assumunt reprobi illius bestie horribilis. De qua Apocalypsis xiiij scribitur. Si quis adoraverit bestiam et ymaginem eius et acceperit caracterem eius in fronte aut in manu hic bibet de vino ire dei. Secundo reprobi assumunt ymaginem deformatam peccati abhominabilis et gravis et mortalis. Ezechielis vij. Scandalum iniquitatis eorum factum est et ornamentum suorum polliceri et ymagines abhominacionum suarum. Tercio reprobi assumunt ymaginem transformatam pena inextinguibili. Sapientie xvij. Solum illis superposita est gravis nox ymago tenebrarum

que supuentura erat illis Pro
secudi etiam metra intelligencia
est breviter annotandum q auctor
mortem fidelium et btorum describit
iocundam sine dolore de qua mul
tum est letandum dum dicat feli
ces obiit De talium morte expoi
pt id Eccl xij Melior e dies
mortis die nativitatis qd tali
psuaderi pt racone Nam cum aia
fidelium non possit celorum regnum
ingredi nisi nascatur nativitate ce
lesti que fit p mortem aughz in
statu gre morietur et de utero mi
litie p mortem egredietur Jdeo
mors sctorum natale vocatur quia
in celo nascuntur Racio aute e quia
queadmodum infans in matris aluo
dum ad debitum pvenerit maximum
de utero exire appetit exeo q ac
quiret quator videlicet ampliorem
locum ad manendum uberiore cibum
ad vescendum Et maiore luce ad
videndum et uberiorem aere ad re
spirandum Sed hec quatuor accipiet
felices in celo pmo ampliorem
locum ad manendum nam modo sut
in loco arto quia tota terra est
quasi punctus respectu celi Baruth
iijo O ysrl quam magna e domus
dei et ingens locus possessionis
sue magnus et no hns finem
est enim maior quam oculus possit
conspicere et altior quam auris po
sset audire et lacior quam cor po
sset cogitare Et hoc e qd dicat
Aplus j ad Cor ij Quod oculus
no vidit nec auris audivit nec
in cor hominis ascendit que pparavit
deus diligentibus se Scdo accipi
ent felices uberiorem cibum ad
vescendum quia erunt in ppetua sa
cietate ps attestante qui ait Sa
ciabor cum apparuerit gla tua
q quidem sacietas erit cum desi
derio et desiderium erit cum fastidio
Eccl xxiiij Qui edunt me adhuc
esurient Tercio recipient felices
maiorem aerem ad respirandum
modo sancti viri respirare non
pnt pssi multo dolore et timore
Job x Si iustus fuero afflicci
one et miseria sz tunc respirabunt
quia ut scribitur ysa xxxvo
fugiet ab eis dolor et gemitus
Et Apok xxj Absterget deus
omnem lacrimam ab oculis sctorum
et non erit ultra neqz mors etc
Quarto accipient maiorem lucem
ad videndum quia sup se hebunt
deum Apok xxj Claritas dei
illuminabit illam unde ca se locum
luminosum Tho iiij Splendida luce
fulgebis Intra se cum illuminatum
et gaudiosum ysa lviijo Reple
bit splendoribus aiam tuam Et
extra se corpus glorificatum Mt xiij
Tunc iusti fulgebunt sicut sol i
regno patris eorum Tunc enim felices
assumet triplicem ymaginem scilicet con
formatam reformatam et differ
matam pmo felices assumet yma
ginem conformatam xo p mutat
tionem vite Ad Ro viij Quos
pscivit hos et pdestinavit conformes
ines fieri ymaginis filii eius ut
sit ipse pmogenitus in multis
fratribus Scdo felices assumet
ymaginem reformatam p xm in re
novatonem gre Ad Collo iijo
Expoliantes veterem hominem cum actibus
tibus suis Et induite novum
qui renovatur in agnicione dei
scdm ymaginem eius q creavit eum

Tercio felices assumet ymaginem
trãsformatam in xpm in claritate
glorie vt ad Cor tercio Nos autem
reuelata facie gloriam domini speculantes
in eandem ymaginem trãsformamur
a claritate in claritatem tanquam a domini
spiritu Ex predictis concluditur quod feli
cibus et electis melior est dies obitus
die natiuitatis Quia supra facta est
aliqualis mencio de dotibus corpo
ris glorificati Ideo puto vtile pro
aliquali vestra informacione De in
frascripta questione querendum Utrum
dotes corporis glorificati sint tantum
quatuor aut plures vel pauciores Et
primo videtur quod sint tantum due et
non quatuor tali racione quod dotes sunt
in corpore secundum quod comparatur ad
animam sed anima tantum dupliciter comparatur
scilicet ut motor et ut perfectio ergo sunt
tantum due Item tres dicuntur vires
secundum quas anima regit corpus in per
ficiendo et mouendo scilicet naturalis vi
talis et animalis et secundum hoc dicuntur
tres vires in corpore Item tres
sunt dotes anime ergo si anima pluribus
dotibus dotata est quam corpus si
anima non habet nisi tres ergo et corpus
Contra Anshelmus ponit vii condi
ciones quibus anima glorificatur in
corpore scilicet agilitate fortitudine
libertatem salutem voluntatem gaudium
et pulchritudinem ergo videtur
quod sint multo plures quam quatuor
Solucio dicendum est quod omnes eorum
accipiuntur Sapiencie iii Fulgebunt iusti
etc In fulgore claritas in iusticia
impassibilitas Tamquam scintille nomine
subtilitas In discursu agilitas Ra
cio autem istius numeri sumitur per res
tam naturalem hoc modo corpus com
positum est ex quatuor elementis et que

elementa sunt imperfecta quadru
pliciter habet ab eis defectibilitatem
ab aqua que est elementum humidum
et frigidum et passibile habet passibili
tatem et corrupcionem humidum
enim aqueum corrumpit A terra non
habet obscuritatem quia est elementum
opacum Ab igne enim habet animalitatem
quia eum calor consumit continue
est ideo continua indiget alimonia
aborum ex quibus habet corpulenciam
et ponderositatem Ab aere habet in
firmitatem aer enim facile immuta
tur et cedit cuilibet impellenti quia
ergo defectus isti deuent per dotes oppo
sita remoueri ad hoc quod corpus sit
perfectum perfectione completa ergo quatuor
sunt dotes contra corrupcionem scilicet im
passibilitas contra obscuritatem clari
tas contra animalitatem spiritualitas et
agilitas contra infirmitatem virtus
siue penetrabilitas Item etiam
sumit dotes apostolus i ad Corinthios xv
Seminatur in corrupcione surget
in corrupcione corrupcionis Et per
comparacionem ad illos quatuor defectus
quos remouent Hylarius et Augustinus
xxii de ciuitate dei Abeunt a corporibus
nostris omnis difformitas per claritatem
omnis tarditas per agilitatem omnis
infirmitas per spiritualitatem omnis
corrupcio per impassibilitatem Ad id
quod plures debent esse dotes anime
quam corporis Dicendum est quod do
tes anime accipiuntur secundum potencias
corporis secundum qualitates respicientes
tres elementa Et racio patet quare
sunt tres iste plures Et sic patet veritas

Quam tocius tibi sit nunc res et
fama laborat Vitandum
duxit iniuriam nomen amici
Quadragesimum nonum quarte partis

pceptum quod induce lz ad vite
securitatem e inimicicias quomodo
propter vxorem deuitare quod sit qm
magis res et consciencia imitat[ur] quam
fama maxime de amico propter vxoris
suspicionem deprauata adh[u]c ut
amicitia consuet[ur] n[on] propter vxoris
famam ad inimiciam puenat cum
eodem Ad hoc aut exequendum
p pris pceptum induat auctor vnum
quemque dum dicat Cum coniux t[ibi]
sit Circa hoc v[er]sum expoitone
multi[plex] dari pot lectura ut p[rim]o dicat[ur]
Cum coniux quasi velit i[n]mere cum
formosam h[abe]s uxorem n[on] h[ab]eas
in bonis tamen q[uod] eam decent vale
as retine caue ne aliquis te decipi
at q[uia] tam uxoris tue adulterade
tibi seruire conabit[ur] q[uia] talis no[n] e[st]
amicus licet fingat se tuum amicum
esse Et hoc e[st] quod expositurum
intendit auctor dum dicat Cu[m] coniux
tibi sit supp formosa n[on] res i[d est] pret
ciosa sit tibi quia paup sis et
fama laborat q[uia] homines in hone
sta dicunt de eadem dicas i[d est] dig[nu]m
esse indicas nomen amici s[ed] falsi
q[uia] fingit se amicum n[on] e[st] corde no[n]e
amici quia cum uxoris tue fingit
se amicum q[uod] cum bn cu in rei vi
tate non sit Sc[dm] pot sit expon
ut dicat[ur] cu[m] coniux tibi sit i[d est] qm
coniux est tibi con eius honesta
tem no[n] laborat res i[d est] rei vitas
q[uia] no[n] e[st] ita ut de n[on] rer[um] i[n] consci
encia tua malum de ea s[ed] q[uod] peccet
cum ea amicus q[ui]bus tame fama
amici i[d est] infamia amici laborat
q[uia] homines dicunt ita esse Tunc i[n]
isto casu debes mag[is] stare rei i[d est] ei
q[uod] tu reris de amico sine consciencia
qua de hoc h[ab]es q[uam] fame q[ue] laborat
con eu et hoc facere debes ut vitas
nomen i[n]imicum amici i[d est] inimici
ciam amici nam inimicicia e[st] no[n]
conueniens amico in q[ua]ntum e[st] amicus
Ex p[re]dictis notare debes q[uod] q[ua]n[do] in
aliquo negocio fama et consciencia
contrariant[ur] q[uia] fama s[cilicet] vnum dicit
aut tenet et res aut vitas conscie
sentit et dictat aliud tunc magis
standum est rei i[d est] consciencie q[uam]
fame Nam res dicit[ur] a reor reris
quod e[st] idem q[uod] puto tas Vnde o
pinio et credulitas pot dici res
put dicit[ur] a reor reris na[m] conscie
ul reri seu putari idem ee vi
dent[ur] De ma[teri]a consciencie et fame
latius h[ab]et[ur] sup in q[ua]rto tercie pt[is]
pcepto cum ree vmas et ibi
require Hanc expositione seu
lecturam credo veriorem vtraque
tame bona 3 q[uod] vtr[um]que cas con
tingit ul continge pot p[ro] primis
sorum intelligentia magis in spe
ciali est de inscriptis dubitabi
libus querendum Et p[rim]o vtrum v
nicum esse vnus e[st] de lege n[atur]ali
Sc[dm] vtrum maritus h[abe]ns vxore
suam de adulterio suspectam possit
licite distute adulterij suspecti
veritatem Primo ad p[r]im[u]m questum
p[ri]mo pbat[ur] q[uod] sit quia n[atur]alis
racio dictat ne facias alij q[uo]d
tibi no[n] vis fieri s[ed] vir no[n] vult
q[uod] mlr diuidat carne sua cu[m]
multis g[o] pari rone n[on] ipse dum
de dz cu[m] multis mulieribus Et
hoc e[st] quod dicit dns Gen ii c
faciamus ei adiutorium simile s[ibi]
Et in hoc etiam consistit fides
que e[st] vnum de bonis m[at]rimonij
g[o] n[atur]alis raco dictat vna esse
coniug[ium] g[o] est de iure naturali

Sed contra si est de iure naturali ergo semper fuit peccatum habere plures quia contra ius naturale nullus potest dispensare ergo nec etiam deus quia non potest facere contra se. Item aliquando licitum fuit et etiam meritorium habere plures ergo unitatem esse uxorum non est de iure naturali. Item ponatur quod non sint nisi duo viri et infinite mulieres constat quod iuris dictat ratio generis humani multiplicatione quantum possunt sicut patet in filiabus loth genesis xix° ergo dictabit ratio quod quilibet habeat plures uxores ergo non est contra ius naturale. Solutio dicendum est quod ius naturale quoddam est speciale quoddam universalius quoddam universalissimum quod est in omnibus rebus scilicet in concordia omnium rerum et de tali iusticia naturali ait plato in thymeo unum enim emolimentum non potest esse sine alio. Unde ut dicit Augustinus iudicium de largitate est quod quelibet creatura compellitur dare se ipsam. Ius naturale universalius est quod omnia animalia docuit. Ius naturale speciale scilicet quod dictat naturalis ratio et tale ius est in solis utentibus ratione et de tali iure speciali est minimum. Quoddam tamen est maius quod est de iure naturali universalissimo scilicet coniunctio maris et femine. Sed fidelitas quam debet vir uxori sue est de iure speciali unde unam esse uxorem est de iure naturali speciali.

Ad primum obiectum dicendum est quod deus non dispensat contra ius naturale quantum ad essentiam virtutis scilicet castitatis sed quantum ad opera virtutis immutabilis est. Sed opera mutabilia sunt sub alio precepti fuit ut vir non dividat carnem suam in multis salva tamen auctoritate superiorum scilicet unde vir debet fidelitatem uxori salva fidelitate dei magis ergo tenetur vir deo quam uxori et propter hoc ex dispensatione dei potest habere plures per hoc patet solutio.

Ad secundum etiam per hoc patet quod non occidere est de iure naturali tamen ex precepto dei aliquis meritorie occiditur.

Ad ultimum dicendum est quod propter talem positionem illam non debet quis mutare nec vir dimittere fidelitatem illam quam debet uxori sue nisi ex divina dispensatione ut prius positum contingit. Et sic ordinatur deus quod plures sunt mares quam femine quia de maribus quosdam vult esse doctores vel rectores qui signantur per noe quosdam virgines qui signantur per danielem quosdam coniugatos qui signantur per iob. Et sic patet questio.

Et primo videtur quod sit quia numerorum v c. dicitur quod dominus dicit ad moysen vir cuius uxor erraverit maritumque contempnens dormierit cum adultero viro et hoc maritus comprehendere nequiverit sed latet adulterium et testibus argui non potest quia non est inventa in stupro si spiritus zelotipie concitaverit virum contra uxorem suam que vel polluta est vel falsa suspicione appetitur adducet eam ad sacerdotem ipse autem sacerdos tenebit aquas amarissimas in quibus cum execratione maledicta congesserit adiurabitque eam et dicet si non dormivit alius vir tecum non te nocebunt aque iste amarissime in quas maledicta congessit. Si autem declinasti a viro tuo hiis maledictionibus

subiacebis Det tibi dns in maledic
tionem et execratonem cunctoru
in ppló suo putrescere faciet feme
tuu et tumens vterq auis disru
pat et rñdebit mulier amen Et
sequit quas cum biberit si adulte
ra et rea z ptñsibut iste aque
maledictois et inflato ventre
computrescet fem Eritq mlr i
maledictonem et execratone om
pplo maritus absq noxe erit et
illa recipiet iniquitate sua q si
polluta no fuerat i noxia erit fa
ciet liberos hec et omia ibidem
Ex ista lege clare ptz q licet ma
rito adulteriu suspecte uxoris di
scute gram hic dicit maritus abs
q culpa erit sz h discuties ppteà
idem videt esse iudiciu de investi
gatoe furti et adulterij sz investi
gato furti p sortes e licita Ita
ut pz Josue vij Inventu e furtu
qd comisit achor p inquisitone
sortiu go zc Contra quia in ve
stigato hmg di est p ecclam p
hibita et condempnata ut in
canone stephani ppe ij q v
cō de purga volgari zc Pro
solucoe istig qstionis ita sunt
declanda pmo q adulteriu deq
het tam levis suspico no pba
bilis no est investigandu nc p
iudiciu ferri candent nc p alia
viam cum no tn scendentem actu
huane inquisitois Et istud ptz
de facili ut in p allegto canone
Stephani Occulta et incognita
illi sut relinqueda qui solus no
uit corda filioru hoim Sz adulti
de quo dicit levis suspico ut
soli deo est cognitu et no hoi
quia p solam levem suspitione

nichil scit licet p eam dubitada
liqualit queit Sed dubitac no
est scire go adulteriu leviter
suspectum no e p viam aliqm
investigand Solucio q no licet
in lege nova adulteriu investi
gare etiam pbabili suspicione
suspectu p actum qui sit super
acconem huanam utputa p iu
diciu ferri candentis vel aque
bulientis Et istud pbat sic
Illicitu e temptare deu cu hoc
sit lege phibitu Deutij vjo Non
temptabis dnm deu tuu Sed
investigare adulteriu spu zeloti
pie et qualitercq suspctm p id
quod tnscendit investigacoz huaz
est temptare deu quia hoc e qre
signu virtutis et efficacie dine
qd rephendit Mt xvj Generatio
mala et adultera signu querit
Et ysa vij dctm est achas pete
tibi signu a dno deo tuo q rndt
non petam et no teptabo deu
qi dicit si peterem signa tepta
rem dnm Cum go in hac inve
stigatone petat signu a deo
ut si rea no est adulterij non
paciat adustione ferri vl simile
go no licet adulteriu taliter
investigare Quedā mlr dt quida
scto viro q dum marito hret ea
suspectam de adulterio voluit
investigare p iudiciu ferri candent
et ipa sciens se innocente bte
virginis marie auxilio invoto
accepit ferru in manibq zn et
sensit aliqua adustione Tercio
q qn de adulterio esset suspico
pbabilis q tnc posset investi
gari dum tamē hoc fiet ex af
fectu et zelo iustie non affectu

libidinoso vindicandi adulterum
suspicatum et dum investigaretur per
vias licitas que non essent supra
facultatem humane attingentie sicud
est indicium aque bulientis aut per
qualemcumque invocationem demonum vel
similia Et illud probatur sic Illud
potest licite investigari per vias licitas
ex cuius investigatione pervenire
possumus ad cognitionem utilem
et honestam Sed aut sic est quod
cognoscere veritatem de adulterio
suspecto per vias licitas et zelo
bono est utile et honestum mari
to suspicanti quia si nesciret
hereditas illius perveniret ad illos
ad quos de iure non deberet perve
nire Item evitat crimen lenocinij
quod committeret tenendo mulierem scien
ter et etiam utile proli nascenti quia
intraret hereditatem alienam quod esset
iniustum Et est utile ipsi uxori
adultere quia graviter peccaret po
nendo spurium in hereditate aliena
propterea ex tali investigatione
debite facta si inveniatur quod mu
lier non sit culpabilis crescit a
mor patris ad filium Nam quanto ma
iorem credulitatem vel certitudinem
habet aliquis de aliquo quod sit filius
eius tanto amplius eum dili
git Unde hec est ratio quam reddit
aristoteles quare matres plus dili
gunt filios quia maiorem certi
tudinem habent de filiis quod sint
filij ipsarum quam patres Ad argu
mentum in contrarium quod est dicere contra
primum articulum questionis est dicendum
quod lex ista de spiritu zelotipie intro
ducta est secundum permissionem non
secundum concessionem secundum quod divina
et humana lex permittit sic minora

mala ne fiant maiora et peiora
propter quam causam introducta est obla
tio de bello repudij scilicet propter sevici
am iudeorum qui erant prompti ad
interfectores uxorum Alio modo et
lex zelotipie non est trahenda ad i
mitationem ex consequencia
Et quod dictum est de inquisicione
adulterij suspecti licite vel proba
biliter potest dici de investigatione
furti licite et probabiliter suspicati
licet contra hoc possunt rationes
adduci Et sic patet veritas quesi
ti De materia adulterij suspec
ti habetur in q. v. Habet autem

Cum tibi contingat stu
dio cognoscere multa
fac discas multa vita nil discere
velle / Quinquagesimum quarte
partis preceptum quod inducere
habet ad vite securitatem est su
mo studio multa cognoscere
et etiam multa utilia discere
nec umquam a tali studio cessare
quod fit cum scolasticus iugiter studet
nec a quoquam edoceri veretur
nec etiam dedignatur Ad hoc
autem exequendum per presens pre
ceptum auctor inducit quemlibet
dum dicat Cum tibi contingat
quasi velit innuere si excitando
te ipsum de studio et labore didi
cisti dicta scientie noli inde superbire
immo quia te parum scientem
respice nec ab aliquo vel etiam
a minimo discere erubescas Et
hoc est quod expositive intendit
auctor dum dicit Cum tibi contingat
cognoscere vel multa didicisse stu
dio cum numquam contingat cognoscere
tamen fac id est labora ut discas mul
ta id est semper aliquid invenies quod non

didicisti quantum ad hoc contra cui scdo
tercie partis precepto multa legas
facito et ideo vita .i. sapiencie non
velle doceri In hoc contra ad xx
xi° precepto qrte partis ne pudeat
que Contra hoc bona doctrinam
probat Seneca eplarum li° xi° Epla
lxvii dicens quod facilius est quod diu
non didiceris et discere sequitur tam
diu discendum quam diu nescias vel
si proverbio credimus quamdiu vivas se
quitur in contingit iste derisus ex
animo audienda sunt imperitorum con
vicia et ad honesta vadenti contemp
nendus est iste contemptus perge lucu
li et spera ne tibi accidat quod
michi ut senex discas ymo ideo
magis spera ne tibi accidit quantum
id aggressus es quod perdiscere vix
senex posset quantum michi proficiatur
quantum temptaveris quid expectas
nulli sape casu contingit pecu
nia venit ultra honor affertur
gratia ac dignitas fortasse ingeritur
tibi virtus vite non incidet nec
ope quidem levi aut parvo labore
cognoscitur sed est tanti laborare
omnia bona semel occupatur Et
li° quarto Eplarum dicit Sapiencia non
contingit casu nec virtus Gratia non
est ars qui casu ad effectum venit
vnde cum themistodes philosophus c et
vii annos explevisset et mori
se cerneret dixisse fertur se mul
tum dolere quod tunc egrederetur
de vita cum sape cepisset De
hac materia lacius habetur supra in
xxii precepto Discite licias pro
premissorum intelligentiam est sciendum
quod appetitus multa addiscendi
et cognoscendi moderari debet ne
nimis curiosus sit scolasticus
vel studiosus in vestigando multa
que vana sunt et inutilia Et hoc
propter quatuor mala que communia
curiositate et studiositate provie
niunt Primo inquantum a studio magis
utile retrahuntur a studio quod no
bis ex necessitate incumbit Vnde
Ieronimus ad damasum papam Sacerdo
dimissis Euvangeliis et prophetis
videmus comedias legere et amato
ria bucolicorum versuum cantare tene
scripture tenentur verba in canone sac
dotes xxxvii di Sacerdotes inquantum
studet aliquis addiscere ab eo a
quo non licet sicut patet de hiis
qui aliqua futura a demonibus in
quirunt sicut fecit saul et othio
sias ~~et saul~~ iiii Reg i c Tercio
modo quando homo intitur veritatem addi
scere circa creaturas non referendo
ad debitum finem scilicet ad cognicionem
dei Vnde Augustinus de vera reli
gione dicit quod in cognicione crea
turarum non est vana et peritura
curiositas exercenda sed gradus ad
inmortalia et semper manencia facien
dus Quarto modo quando aliquis studet
ad cognoscendum veritatem super
humani ingenii facultatem quia per hoc
homines de facili labuntur in here
sim Ideo Eccli iii Alciora te ne
quesieris et forciora non scrutata
tus fueris et in pluribus operibus
eius ne fueris curiosus scilicet
multos enim supplantavit suspicio
eorum Et in vanitate detinuit
sensus quod probat apostolus quando
ait Non plus sapere quam opor
tet etc Ad Ro xii Non probat
inquam multa scientem si sciendi
modum nesciret quod gregorius dicit modum
sciendi est ut scias quo ordine quo

studio quo fine queque nosse oporteat secundo ordine ut id prius quod maturius ad salutem tercio studio ut id ardentius quod vehemencius ad amorem quo fine ut non ad inanem gloriam aut curiositatem sed ad edificacionem suam vel proximi. Sunt tamen aliqui fatui qui superbiunt ex lumine sciencie non attendentes omnem scienciam esse adeo ut scribitur Tercio primo fatuus est qui de sciencia sua gloriatur ymo quilibet ipse solliciate pensare debet quid sua sapiencia valuit Sortati quid Platoni quid Aristoteli quid Ciceroni quid et aliis sapienti. Sapientissimus hominum fuit Salomon et tamen amor mulierum sic eum infatuavit quod ydola adoravit. Sapientissimus Achitofel consiliarius David regis fuit qui tamen laqueo se suspendit. Sapientissimus Romanorum fuit Cato et tandem manu propria se peremit. Democritus magnus philosophus fuit qui precipitando se ipsum necavit. Sapiens valde Seneca fuit qui tamen ad moriendum genus mortis sibi elegit. Quis ergo tante fatuitatis existit qui de suo ingenio vel sciencia glorietur dum cogitat quod ad tales fines suos possessores adducat. De talibus et consimilibus bene loquitur apostolus ad Romanos i c dicens Qui cum deum cognovissent non sicut deum glorificaverunt aut gratias egerunt sed evanuerunt in cogitacionibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum dicentes se esse sapientes et stulti facti sunt. Nota quod sciencia triplex nobis est necessaria et nos sciencia docet videlicet flagiciorum que ipse traximus beneficiorum que reportavimus et suppliciorum que meruimus. Prima sciencia est valde necessaria ad hoc ut nostra flagicia discuciamus et nosmetipsos reprendamus aut Augustinus in [illegible] De trinitate laudabilior est animus cui nota est infirmitas sua quam qui ea non perspecta vias syderum perscrutatur et argumentum demonstratum ad ostendendum in nobis istam scienciam affert nobis consciencia murmurans contra maculas meas. Iere ii Arguet te malicia tua et adversio tua increpabit te. Sed sunt non multi qui defectus alienos valde notant qui tamen proprios ~~notant~~ vide notavit. Similes oculo qui omnia videt preter se ipsum sed indiget speculo ad videndum se et reputat se sibi tales rerum bonum indigent speculo ~~[illegible]~~ id est alicuius viri virtuosi contemplatoris exemplo ad cuius aspectum cognoscant se in multis deficere. Unde Gregorius xxxiv moralium Qui plenissime intelligere voluerit qualis est talis aspiciat debet qualis ipse non est et in bonorum forma metiatur quam deformis ipse est. Et propterea in libro de vita contemplativa tam diu quis peccata que nosse et flere debet ignorat quam diu non sua sed aliena considerat. Qui si mores suos ad se ipsum conversus aspiciat non requirit quid in aliis reprehendit. Secunda sciencia est beneficiorum que reportavimus inter que precipuum est redempcio qua recepimus per Christi passionem in quo precipue nobis fecit argumentum demonstratum amoris qui pro nobis in ligno crucis mori voluit. Iohannis xv Maiorem caritatem nemo habet

Addi
Addi

quoniam ut animam suam ponat pariter
sub tristi scriptione depe d. ij. Terciu voluit
Tercia sciencia est supplicorum quem me-
ruimus et hanc habemus de incarcatione
penarum infernalium que sunt diverse
ac multis sanctis patribus revelate
prius Convertantur peccatores in infernum
omnes gentes que obliviscuntur
deum Et faciet christus argumentum
demonstratum peccatoribus in iudicio quo sen-
tencialiter punietur Et concludit
ipso argumentum illius regule quam logici
Si affirmatio est causa affirmationis et ne-
gatio negationis Matthei xxv christus in
iudicio sic arguet affirmative quo
ad bonos Esurivi et dedistis mihi
manducare etc. Et tunc ex istis affir-
mationibus sequitur conclusio affir-
mativa Venite benedicti patris etc.
Et quia iste affirmationes sunt cau-
sa sicut predicte affirmationis erunt cause
opposite negationis unde statim sub-
iungit Esurivi et non dedistis mihi
manducare Concludit Discedite
a me maledicti Et de isto sillogis-
mo arguendi et increpandi dicitur
Ezechielis xxv Faciam in eis ulciones
magnas arguens et increpans
in furore ire mee Dicamus ergo cum
psalmista Domine ne in furore tuo arguas
me psalmo vi Dicere d. ij hoc idem
increpatis verbis O tu quisquis pre-
sentis opusculi serie discursus
auditor benivolus advenisti pre-
cium sermonis materiam sed ad ipse se-
cundioris sine attendas et scriptum
recoles simplicitate fore filiam
veritatis Ab hoc enim inde locu-
tionis pauperiem brevitate con-
nexui ut a pluribus cognita am-
plioris fructificationis palmites
pararet Non ergo in actoribus livor

tractus aculeos dentem chorruscationis
infamias sed probus beneficii non
ingratus ad exhibita donaria discre-
tionis ante oculos exhibeas totum
bimos hoc brevitas sensus fiat
Materis verbis nudis me scribere
versus hoc brevitas fecit
sensus coniunge bimos Quinquagesimum
primum et ultimum quarte
partis preceptum scilicet est quarta pars
principalis prius metrica in quo terminatur
summa et tractatus huius opusculi
ubi auctor epilogando se excusat
quare sic inde scripsit Et bimus
hoc facere potuit propter duo primo propter
prolixitatem vitandam Secundo propter
doctrinam hanc instigandam Circa
primum est sciendum quod auctor si in
plura metra suorum preceptorum
summam contulisset sui non sufficie-
rent sensus ad graves et prolixa
summam percipiendam ideo prius elegit
bimas summas proferre per bimos versus
ut prolixitatem et arroganciam
evitaret Et hoc est quod hic prius
intendit dum dicit Materis verbis
Circa secundum est sciendum quod auctor
hic ideo duos versus continuavit,
quia in hoc corporis et anime doctri-
na instificat Et ideo quod hoc
opusculum speculum regiminis quo
ad utrumque hominem nuncupare de-
crevit presertim quia interior
homo scilicet anima si in eo bene adu-
tit virtutibus proficiet et fruetur
Et homo exterior scilicet corpus bonis
informatus proteret moribus et
valebit De hac materia satis est
dictum supra in prima prohemiali parte
capitulo v. ita quod non expedit hic re-
ferare vim quod multi possent
non modicum admirari quod tam sub pauco

libello tam diffuse scripserim vel prolixe huius veridice iudici sit quod considerata materia potius dicta sunt pauca quam multa eo quod vitiorum et virtutum plurima genera sunt obmissa de quibus essent non pauca dicenda quibus si adhibeatur debita diligencia. Et sollicite fuerint cuncta pensata non solum de virtutibus nominatis et vitiis sed etiam de multis doctorum excellencium conclusionibus tam divinis quam etiam canonicis approbata sit huius notitia si perfecte inspecta fuerint et meo commendata. Item et alia persuadet racio. Nam scribendo hoc michi contingit quod ut plurimum scribentibus evenire solet ac consuetum est dum unum premeditate scribere proposui in momento in ictu oculi in premeditate aliud occurrit uberius in mente quam decreverim scribendum fore. Hoc aliquando doctori doctissimo beato Ieronimo dicitur contigisse secundum quod ad Letham insinuare videtur dicens: Rota currens sepe format amphoram qui urceum formare ceperat. Sane cum amor et odium plurimum quod pervertant iudicium. Et secundum Senecam perit iudicium cum res venit in affectum. Hinc est quod multis aliqui opera propria licet non multum valencia videntur aliorum operibus quamvis prestantioribus meliora. Nam quod scit quisque tenet. Propter quod verum dicit Petrus Alphunsus: Naturaliter unusquisque gratatur in suo carmine qualecumque sit et in sua prole. Videtur enim simee quod sua proles alias precellat in pulchritudine cum tamen extremum teneat in difformitate.

Unde Simea de suo filio fingitur dixisse: Audio super est omnibus iste meus. Sic enim ut poeta dicit: Opus laudat opificem et etiam cupidus est studiorum quisque suorum. Et sicut quilibet de suis operibus mendum male iudicat ea scilicet tamen quod sunt eius intimius proxima propter amorem. Sic econtrario de aliorum operibus si distant ab eius affectu propter odium vel rancorem. Nam ut Boecius dicit: Breviter Non facile capit intellectus quod abhorret affectus. Propter tanto ergo prius lector attendat quod prescripta omnia potuissent magis ordinate narrari si de ordine non multum curavi. Ego enim ut verum fateor et ut cuiusdam incliti mei doctoris utar verbis solum ieci quandam dicendorum fundamentalem materiam relinquens doctoribus iuris quod auctenticis et perfectis materie sic disposite parate et perfecte addere formam et fundamento iacto posito vel incepto lapidibus parietis et lignis mutanda mutare et incomposita ordinare devia dirigere et ad loquendum emendare quin ymmo potius dominos doctores pro amicos fratres socios meos rogo nec non et affectibus quibus melius possum exopto ~~ut ut cor~~ quatenus ut corrigentes que correctione noverint indigere corrigant et caritative velint emendare. Fateor tamen cum beato Augustino contra eum sentire eius quod Tullius sentiebat qui dicebat ut recitat Augustinus ad Marcellinum numquam emisisse verbum quod revocare vellet. Quod Augustinus probat dicens: Non michi videtur sententia Tullii qui fuit

Maximus auctor Romani eloquii et
nullum umquam verbum emisit quod revocare
vellet emisit que quidem laus quamvis
ut praeclarissima videatur tamen cre-
dibilior de nimium fatuo appareret
quam de sapiente perfecto sic dicere
cum ipso Hugone doctore ecclesie
eximio dicere volo in proposito quod
si in premissis aliqua dixerim que
peritorum iudicio appareant corrigen-
da nullam ut est dictum subterfugio
correctionem dummodo a veritate et
a fide ecclesie non fuerit aliena ut
in prohemio fuit aliquantulum pertractatum
Attendamus insuper id quod evangelica
eruditio instruit ne talentum intel-
ligencie michi licet immerito adeo tra-
ditum sub tempore torporis vel ocio abscondere
debeam vel celare Sed potius
id ad mensam sue scripture ponere
ad hoc ut lucrum cumulatum fenore
habeam reportare Consideremus
etiam quod dominus talenta sua multi-
plicantibus de suo habundanti dono
remunerat Servum vero a bono
opere cessantem dampnat Volens
dampnatorum talem vitare meritis
volui solum subintendere pitorum
Inde et aliis potius totis viribus
precipue circa huius opusculi con-
structionem talia peragere quorum
fructus etiam perseverant iuxta
dicente Johanne ipso operamini non
cibum qui perit sed qui manet
in eternum ad quam perducat nos be-
nedictus deus amen etc. Summo
ergo deo uno vero et vivo patri et
filio et spiritui sancto in essentia
uno in personis trino Ex quo omnia
per quem omnia in quo omnia in ipso
namque sumus et movemur etc. quia principium
est et causa omnium naturarum omnium
racionum et finis naturarum omniumque ac-
tionum sine quo nulla natura subsistit
nulla sciencia instruit nullus usus
expedit tot sunt laudes et grates
quot officia nequeunt lingue dicere
Sit post deum pro creaturis omnibus
benedicta dei mater mundi totius
domina et regina sub cuius pedibus
luna est posita plusquam exprimere
possit lingua Cuius meritum sit
et prece non solum unus in corpore
sed ut puto magis in mente Et
quod ergo in hoc presenti opusculo dictum
est quod placeat ille solus laudes
recipiat qui mutorum aperuit ora
linguasque balbutientium facit diser-
tas Nam ab ipso est omne donum
contumaciam maximo pectore ipso
etiam a pagano plato Ideoque
nullum verum est ab aliquo
contempnendum nec quis dixerit
attendamus sed quid dixerit ob-
servemus Nam ut Hugo testatur
sciencie principium est humilitas
ad quam tria spectare videntur
ut nullam scripturam vilem teneas
ut a nemine discere erubescas
Et cum scienciam adeptus fueris
alios non contempnas Ipsi
igitur ut est dictum qui singu-
lariter beatus est honor sit
et gloria in secula seculorum
A — m — e — n

Et sic est finis
laus deo

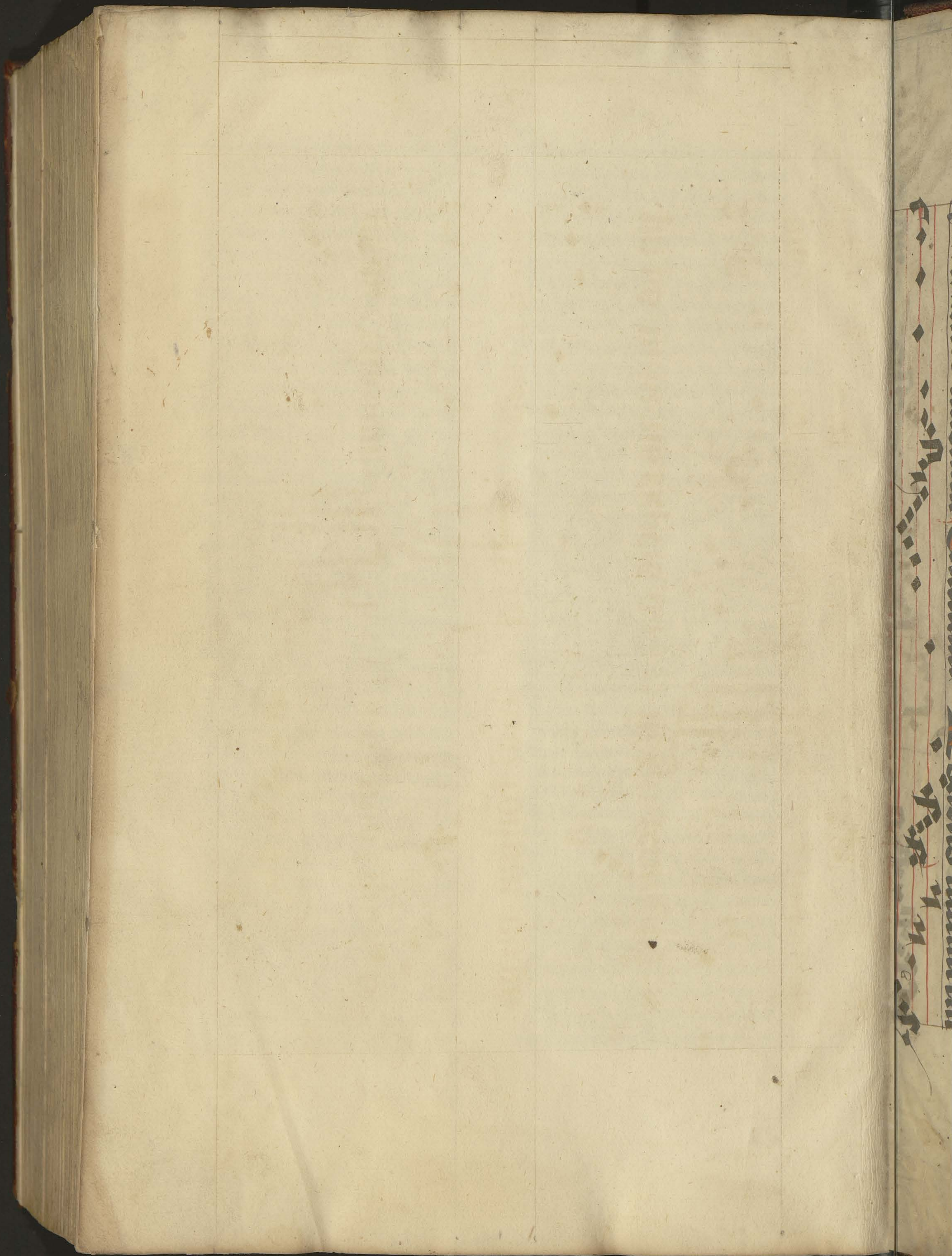

tuum Et factum Gloria patri et filio et spiritui san

in ii noct. Ant.

sancto Quod Ver bum bonum virgo

pa ris manens expers omnis maris fecunditatis

pneumate alleluia Eructavit Tronus sacratus stu

liens colles Si milis est dilcūs me⁻ us hynulo

capreeq̄ cervorum alle luia E x ultauit

ut gygas ad currendam viam a summo celo egres

sio eius Simul: A e hoes una ites sed una